៚ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស៚

វិនយបិដកេ

បារាជិកកណ្ឌ-អដ្ឋកថា (បឋមោ ភាគោ)

គន្ថារម្ភកថា

យោ កប្បកោដីហិបិ អប្បមេយ្យំ;
កាលំ ករោន្តោ អតិទុក្ករានិ;
ខេទំ គតោ លោកហិតាយ នាថោ;
នមោ មហាការុណិកស្ស តស្ស។

អសម្ពុធំ ពុទ្ធនិសេវិតំ យំ;
ភវាភវំ គច្ឆតិ ជីវលោកោ;
នមោ អវិជ្ជាទិកិលេសជាល-
វិទ្ធំសិនោ ធម្មវរស្ស តស្ស។

គុណេហិ យោ សីលសមាធិបញ្ញា-
វិមុត្តិញាណប្បភុតីហិ យុត្តោ;
ខេត្តំ ជនានំ កុសលត្ថិកានំ;
តមរិយសង្ឃំ សិរសា នមាមិ។

ឥច្ចេវមច្ចន្តនមស្សនេយ្យំ;
នមស្សមានោ រតនត្តយំ យំ;
បុញ្ញាភិសន្ទំ វិបុលំ អលត្ថំ;
តស្សានុភាវេន ហតន្តរាយោ។

យស្មិំ ឋិតេ សាសនមដ្ឋិតស្ស;
បតិដ្ឋិតំ ហោតិ សុសណ្ឋិតស្ស;
តំ វណ្ណយិស្សំ វិនយំ អមិស្សំ;
និស្សាយ បុព្ពាចរិយានុភាវំ។

កាមញ្ច បុព្ពាចរិយាសភេហិ;
ញាណម្ពុនិទ្ធោតមលាសវេហិ;
វិសុទ្ធវិជ្ជាបដិសម្ភិទេហិ ;
សទ្ធម្មសំវណ្ណនកោវិទេហិ។

សល្លេខិយេ នោសុលភូបមេហិ;
មហាវិហារស្ស ធជូបមេហិ;
សំវណ្ណិតោយំ វិនយោ នយេហិ;
ចិត្តេហិ សម្ពុទ្ធវរន្វយេហិ។

សំវណ្ណនា សីហឡទីបកេន;
វាក្យេន ឯសា បន សង្ខតត្តា;
ន កិញ្ចិ អត្ថំ អភិសម្ភុណាតិ;
ទីបន្តរេ ភិក្ខុជនស្ស យស្មា។

តស្មា ឥមំ បាឡិនយានុរូបំ;
សំវណ្ណនំ ទានិ សមារភិស្សំ;
អជ្ឈេសនំ ពុទ្ធសិរិវ្ហយស្ស;
ថេរស្ស សម្មា សមនុស្សរន្តោ។

សំវណ្ណនំ តញ្ច សមារភន្តោ;
តស្សា មហាអដ្ឋកថំ សរីរំ;
កត្វា មហាបច្ចរិយំ តថេវ;
កុរុន្ទិនាមាទិសុ វិស្សុតាសុ។

វិនិច្ឆយោ អដ្ឋកថាសុ វុត្តោ;
យោ យុត្តមត្ថំ អបរិច្ចជន្តោ;
តតោបិ អន្តោគធថេរវាទំ;
សំវណ្ណនំ សម្ម សមារភិស្សំ។

តំ មេ និសាមេន្តុ បសន្នចិត្តា;
ថេរា ច ភិក្ខូ នវមជ្ឈិមា ច;
ធម្មប្បទីបស្ស តថាគតស្ស;
សក្កច្ច ធម្មំ បតិមានយន្តា។

ពុទ្ធេន ធម្មោ វិនយោ ច វុត្តោ;
យោ តស្ស បុត្តេហិ តថេវ ញាតោ;
សោ យេហិ តេសំ មតិមច្ចជន្តា;
យស្មា បុរេ អដ្ឋកថា អកំសុ។

តស្មា ហិ យំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ;
តំ វជ្ជយិត្វាន បមាទលេខំ;
សព្ពម្បិ សិក្ខាសុ សគារវានំ;
យស្មា បមាណំ ឥធ បណ្ឌិតានំ។

តតោ ច ភាសន្តរមេវ ហិត្វា;
វិត្ថារមគ្គញ្ច សមាសយិត្វា;
វិនិច្ឆយំ សព្ពមសេសយិត្វា;
តន្តិក្កមំ កិញ្ចិ អវោក្កមិត្វា។

សុត្តន្តិកានំ វចនានមត្ថំ;
សុត្តានុរូបំ បរិទីបយន្តី;
យស្មា អយំ ហេស្សតិ វណ្ណនាបិ;
សក្កច្ច តស្មា អនុសិក្ខិតព្ពាតិ។

ពាហិរនិទានកថា

តត្ថ **តំ វណ្ណយិស្សំ វិនយ**ន្តិ វុត្តត្តា វិនយោ តាវ វវត្ថបេតព្ពោ។ តេនេតំ វុច្ចតិ – ‘‘វិនយោ នាម ឥធ សកលំ វិនយបិដកំ អធិប្បេត’’ន្តិ។ សំវណ្ណនត្ថំ បនស្ស អយំ **មាតិកា** –

វុត្តំ យេន យទា យស្មា, ធារិតំ យេន ចាភតំ;
យត្ថប្បតិដ្ឋិតចេតមេតំ វត្វា វិធិំ តតោ។

តេនាតិអាទិបាឋស្ស, អត្ថំ នានប្បការតោ;
ទស្សយន្តោ ករិស្សាមិ, វិនយស្សត្ថវណ្ណនន្តិ។

តត្ថ **វុត្តំ យេន យទា យស្មា**តិ ឥទំ តាវ វចនំ “តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតី”តិ ឯវមាទិវចនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឥទញ្ហិ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អត្តបច្ចក្ខវចនំ ន ហោតិ, តស្មា វត្តព្ពមេតំ “ឥទំ វចនំ កេន វុត្តំ, កទា វុត្តំ, កស្មា ច វុត្ត”ន្តិ? អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន វុត្តំ, តញ្ច បន បឋមមហាសង្គីតិកាលេ។

បឋមមហាសង្គីតិកថា

បឋមមហាសង្គីតិ នាម ចេសា កិញ្ចាបិ បញ្ចសតិក**សង្គីតិក្ខន្ធកេ** វុត្តា, និទានកោសល្លត្ថំ បន ឥធាបិ ឥមិនា នយេន វេទិតព្ពា។ ធម្មចក្កប្បវត្តនញ្ហិ អាទឹ កត្វា យាវ សុភទ្ទបរិព្ពាជកវិនយនា កតពុទ្ធកិច្ចេ កុសិនារាយំ ឧបវត្តនេ មល្លានំ សាលវនេ យមកសាលានមន្តរេ វិសាខបុណ្ណមទិវសេ បច្ចូសសមយេ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ លោកនាថេ, ភគវតោ បរិនិព្ពានេ សន្និបតិតានំ សត្តន្នំ ភិក្ខុសតសហស្សានំ សង្ឃត្ថេរោ អាយស្មា មហាកស្សបោ សត្តាហបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ, សុភទ្ទេន វុឌ្ឍបព្ពជិតេន “អលំ, អាវុសោ, មា សោចិត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, សុមុត្តា មយំ តេន មហាសមណេន; ឧបទ្ទុតា ច ហោម – ‘ឥទំ វោ កប្បតិ, ឥទំ វោ ន កប្បតី’តិ! ឥទានិ បន មយំ យំ ឥច្ឆិស្សាម តំ ករិស្សាម, យំ ន ឥច្ឆិស្សាម ន តំ ករិស្សាមា”តិ (ចូឡវ. ៤៣៧; ទី. និ. ២.២៣២) វុត្តវចនមនុស្សរន្តោ “ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ យំ បាបភិក្ខូ អតីតសត្ថុកំ បាវចនន្តិ មញ្ញមានា បក្ខំ លភិត្វា នចិរស្សេវ សទ្ធម្មំ អន្តរធាបេយ្យុំ, យាវ ច ធម្មវិនយោ តិដ្ឋតិ តាវ អនតីតសត្ថុកមេវ បាវចនំ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា –

> ‘យោ វោ, អានន្ទ, មយា ធម្មោ ច វិនយោ ច ទេសិតោ បញ្ញត្តោ , សោ វោ មមច្ចយេន សត្ថា’តិ (ទី. និ. ២.២១៦)។

“យំនូនាហំ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយេយ្យំ, យថយិទំ សាសនំ អទ្ធនិយំ អស្ស ចិរដ្ឋិតិកំ។

យំ ចាហំ ភគវតា –

> ‘ធារេស្សសិ បន មេ ត្វំ, កស្សប, សាណានិ បំសុកូលានិ និព្ពសនានី’តិ វត្វា ចីវរេ សាធារណបរិភោគេន ចេវ,

> ‘អហំ, ភិក្ខវេ, យាវទេ អាកង្ខាមិ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរាមិ; កស្សបោបិ, ភិក្ខវេ, យាវទេ អាកង្ខតិ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ.… បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’តិ –

ឯវមាទិនា នយេន នវានុបុព្ពវិហារឆឡភិញ្ញាប្បភេទេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ អត្តនា សមសមដ្ឋបនេន ច អនុគ្គហិតោ, តស្ស កិមញ្ញំ អាណណ្យំ ភវិស្សតិ; ននុ មំ ភគវា រាជា វិយ សកកវចឥស្សរិយានុប្បទានេន អត្តនោ កុលវំសប្បតិដ្ឋាបកំ បុត្តំ ‘សទ្ធម្មវំសប្បតិដ្ឋាបកោ មេ អយំ ភវិស្សតី’តិ មន្ត្វា ឥមិនា អសាធារណេន អនុគ្គហេន អនុគ្គហេសី”តិ ចិន្តយន្តោ ធម្មវិនយសង្គាយនត្ថំ ភិក្ខូនំ ឧស្សាហំ ជនេសិ។ យថាហ –

> “អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – ‘ឯកមិទាហំ, អាវុសោ, សមយំ បាវាយ កុសិនារំ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហី”តិ (ទី. និ. ២.២៣១) សព្ពំ **សុភទ្ទកណ្ឌ**ំ វិត្ថារតោ វេទិតព្ពំ។

តតោ បរំ អាហ –

> “ហន្ទ មយំ, អាវុសោ, ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយេយ្យាម។ បុរេ អធម្មោ ទិប្បតិ, ធម្មោ បដិពាហិយ្យតិ; អវិនយោ ទិប្បតិ, វិនយោ បដិពាហិយ្យតិ។ បុរេ អធម្មវាទិនោ ពលវន្តោ ហោន្តិ, ធម្មវាទិនោ ទុព្ពលា ហោន្តិ; អវិនយវាទិនោ ពលវន្តោ ហោន្តិ, វិនយវាទិនោ ទុព្ពលា ហោន្តី”តិ (ចូឡវ. ៤៣៧)។

ភិក្ខូ អាហំសុ – “តេន ហិ, ភន្តេ, ថេរោ ភិក្ខូ ឧច្ចិនតូ”តិ។ ថេរោ សកលនវង្គសត្ថុសាសនបរិយត្តិធរេ បុថុជ្ជន-សោតាបន្ន-សកទាគាមិ-អនាគាមិ-សុក្ខវិបស្សកខីណាសវភិក្ខូ អនេកសតេ អនេកសហស្សេ ច វជ្ជេត្វា តិបិដកសព្ពបរិយត្តិប្បភេទធរេ បដិសម្ភិទាប្បត្តេ មហានុភាវេ យេភុយ្យេន ភគវតា ឯតទគ្គំ អារោបិតេ តេវិជ្ជាទិភេទេ ខីណាសវភិក្ខូយេវ ឯកូនបញ្ចសតេ បរិគ្គហេសិ។ យេ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ – “អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ឯកេនូនាបញ្ចអរហន្តសតានិ ឧច្ចិនី”តិ (ចូឡវ. ៤៣៧)។

កិស្ស បន ថេរោ ឯកេន្ទូនមកាសីតិ? អាយស្មតោ អានន្ទត្ថេរស្ស ឱកាសករណត្ថំ។ តេន ហាយស្មតា សហាបិ វិនាបិ ន សក្កា ធម្មសង្គីតិ កាតុំ, សោ ហាយស្មា សេក្ខោ សករណីយោ, តស្មា សហាបិ ន សក្កា; យស្មា បនស្ស កិញ្ចិ ទសពលទេសិតំ សុត្តគេយ្យាទិកំ ភគវតោ អសម្មុខា បដិគ្គហិតំ នាម នត្ថិ, តស្មា វិនាបិ ន សក្កា។ យទិ ឯវំ សេក្ខោបិ សមានោ ធម្មសង្គីតិយា ពហុការត្តា ថេរេន ឧច្ចិនិតព្ពោ អស្ស។ អថ កស្មា ន ឧច្ចិនិតោតិ ? បរូបវាទវិវជ្ជនតោ។ ថេរោ ហិ អាយស្មន្តេ អានន្ទេ អតិវិយ វិស្សត្ថោ អហោសិ, តថា ហិ នំ សិរស្មឹ បលិតេសុ ជាតេសុបិ “ន វាយំ កុមារកោ មត្តមញ្ញាសី”តិ (សំ. និ. ២.១៥៤) កុមារកវាទេន ឱវទតិ។ សក្យកុលប្បសុតោ ចាយំ អាយស្មា តថាគតស្ស ភាតា ចូឡបិតុបុត្តោ។ តត្រ ហិ ភិក្ខូ ឆន្ទាគមនំ វិយ មញ្ញមានា “ពហូ អសេក្ខបដិសម្ភិទាប្បត្តេ ភិក្ខូ ឋបេត្វា អានន្ទំ សេក្ខបដិសម្ភិទាប្បត្តំ ថេរោ ឧច្ចិនី”តិ ឧបវទេយ្យុំ, តំ បរូបវាទំ បរិវជ្ជេន្តោ “អានន្ទំ វិនា សង្គីតិ ន សក្កា កាតុំ, ភិក្ខូនំយេវ អនុមតិយា គហេស្សាមី”តិ ន ឧច្ចិនិ។

អថ សយមេវ ភិក្ខូ អានន្ទស្សត្ថាយ ថេរំ យាចឹសុ។ យថាហ –

> “ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ មហាកស្សបំ ឯតទវោចុំ – ‘អយំ, ភន្តេ, អាយស្មា អានន្ទោ កិញ្ចាបិ សេក្ខោ អភព្ពោ ឆន្ទា ទោសា មោហា ភយា អគតឹ គន្តុំ, ពហុ ចានេន ភគវតោ សន្តិកេ ធម្មោ ច វិនយោ ច បរិយត្តោ; តេន ហិ, ភន្តេ, ថេរោ អាយស្មន្តម្បិ អានន្ទំ ឧច្ចិនតូ’តិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ អាយស្មន្តម្បិ អានន្ទំ ឧច្ចិនី”តិ (ចូឡវ. ៤៣៧)។

ឯវំ ភិក្ខូនំ អនុមតិយា ឧច្ចិនិតេន តេនាយស្មតា សទ្ធឹ បញ្ច ថេរសតានិ អហេសុំ។

អថ ខោ ថេរានំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – “កត្ថ នុ ខោ មយំ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយេយ្យាមា”តិ។ អថ ខោ ថេរានំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – “រាជគហំ ខោ មហាគោចរំ បហូតសេនាសនំ, យំនូន មយំ រាជគហេ វស្សំ វសន្តា ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយេយ្យាម, ន អញ្ញេ ភិក្ខូ រាជគហេ វស្សំ ឧបគច្ឆេយ្យុ”ន្តិ។ កស្មា បន នេសំ ឯតទហោសិ? ឥទំ អម្ហាកំ ថាវរកម្មំ, កោចិ វិសភាគបុគ្គលោ សង្ឃមជ្ឈំ បវិសិត្វា ឧក្កោដេយ្យាតិ។ អថាយស្មា មហាកស្សបោ ញត្តិទុតិយេន កម្មេន សាវេសិ, តំ **សង្គីតិក្ខន្ធកេ** វុត្តនយេនេវ ញាតព្ពំ។

អថ តថាគតស្ស បរិនិព្ពានតោ សត្តសុ សាធុកីឡនទិវសេសុ សត្តសុ ច ធាតុបូជាទិវសេសុ វីតិវត្តេសុ “អឌ្ឍមាសោ អតិក្កន្តោ, ឥទានិ គិម្ហានំ ទិយឌ្ឍោ មាសោ សេសោ, ឧបកដ្ឋា វស្សូបនាយិកា”តិ មន្តា មហាកស្សបត្ថេរោ “រាជគហំ, អាវុសោ, គច្ឆាមា”តិ ឧបឌ្ឍំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា ឯកំ មគ្គំ គតោ។ អនុរុទ្ធត្ថេរោបិ ឧបឌ្ឍំ គហេត្វា ឯកំ មគ្គំ គតោ។ អានន្ទត្ថេរោ បន ភគវតោ បត្តចីវរំ គហេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថឹ គន្ត្វា រាជគហំ គន្តុកាមោ យេន សាវត្ថិ តេន ចារិកំ បក្កាមិ។ អានន្ទត្ថេរេន គតគតដ្ឋានេ មហាបរិទេវោ អហោសិ – “ភន្តេ អានន្ទ, កុហឹ សត្ថារំ ឋបេត្វា អាគតោសី”តិ ។ អនុបុព្ពេន បន សាវត្ថឹ អនុប្បត្តេ ថេរេ ភគវតោ បរិនិព្ពានទិវសេ វិយ មហាបរិទេវោ អហោសិ។

តត្រ សុទំ អាយស្មា អានន្ទោ អនិច្ចតាទិបដិសំយុត្តាយ ធម្មិយា កថាយ តំ មហាជនំ សញ្ញាបេត្វា ជេតវនំ បវិសិត្វា ទសពលេន វសិតគន្ធកុដិយា ទ្វារំ វិវរិត្វា មញ្ចបីឋំ នីហរិត្វា បប្ផោដេត្វា គន្ធកុដឹ សម្មជ្ជិត្វា មិលាតមាលាកចវរំ ឆឌ្ឌេត្វា មញ្ចបីឋំ អតិហរិត្វា បុន យថាឋានេ ឋបេត្វា ភគវតោ ឋិតកាលេ ករណីយំ វត្តំ សព្ពមកាសិ។ អថ ថេរោ ភគវតោ បរិនិព្ពានតោ បភុតិ ឋាននិសជ្ជពហុលត្តា ឧស្សន្នធាតុកំ កាយំ សមស្សាសេតុំ ទុតិយទិវសេ ខីរវិរេចនំ បិវិត្វា វិហារេយេវ និសីទិ។ យំ សន្ធាយ សុភេន មាណវេន បហិតំ មាណវកំ ឯតទវោច –

> “អកាលោ ខោ, មាណវក, អត្ថិ មេ អជ្ជ ភេសជ្ជមត្តា បីតា, អប្បេវ នាម ស្វេបិ ឧបសង្កមេយ្យាមា”តិ (ទី. និ. ១.៤៤៧)។

ទុតិយទិវសេ ចេតកត្ថេរេន បច្ឆាសមណេន គន្ត្វា សុភេន មាណវេន បុដ្ឋោ ទីឃនិកាយេ **សុភសុត្តំ**នាម ទសមំ សុត្តមភាសិ។

អថ ថេរោ ជេតវនេវិហារេ ខណ្ឌផុល្លប្បដិសង្ខរណំ ការាបេត្វា ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ រាជគហំ គតោ។ តថា មហាកស្សបត្ថេរោ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ច សព្ពំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា រាជគហមេវ គតោ។

តេន ខោ បន សមយេន រាជគហេ អដ្ឋារស មហាវិហារា ហោន្តិ។ តេ សព្ពេបិ ឆឌ្ឌិតបតិតឧក្លាបា អហេសុំ។ ភគវតោ ហិ បរិនិព្ពានេ សព្ពេ ភិក្ខូ អត្តនោ អត្តនោ បត្តចីវរំ គហេត្វា វិហារេ ច បរិវេណេ ច ឆឌ្ឌេត្វា អគមំសុ។ តត្ថ ថេរា ភគវតោ វចនបូជនត្ថំ តិត្ថិយវាទបរិមោចនត្ថញ្ច "បឋមំ មាសំ ខណ្ឌផុល្លប្បដិសង្ខរណំ ករោមា"តិ ចិន្តេសុំ។ តិត្ថិយា ហិ ឯវំ វទេយ្យុំ – "សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា សត្ថរិ ឋិតេយេវ វិហារេ បដិជគ្គឹសុ, បរិនិព្ពុតេ ឆឌ្ឌេសុ"ន្តិ។ តេសំ វាទបរិមោចនត្ថញ្ច ចិន្តេសុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

> "អថ ខោ ថេរានំ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – 'ភគវតា ខោ, អាវុសោ, ខណ្ឌផុល្លប្បដិសង្ខរណំ វណ្ណិតំ។ ហន្ទ មយំ, អាវុសោ, បឋមំ មាសំ ខណ្ឌផុល្លប្បដិសង្ខរណំ ករោម, មជ្ឈិមំ មាសំ សន្និបតិត្វា ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយិស្សាមា"តិ (ចូឡវ. ៤៣៨)។

តេ ទុតិយទិវសេ គន្ត្វា រាជទ្វារេ អដ្ឋំសុ។ អជាតសត្តុ រាជា អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា "កឹ, ភន្តេ, អាគតត្ថា"តិ អត្តនា កត្តព្ពកិច្ចំ បដិបុច្ឆិ។ ថេរា អដ្ឋារស មហាវិហារបដិសង្ខរណត្ថាយ ហត្ថកម្មំ បដិវេទេសុំ។ "សាធុ, ភន្តេ"តិ រាជា ហត្ថកម្មការកេ មនុស្សេ អទាសិ។ ថេរា បឋមំ មាសំ សព្ពវិហារេ បដិសង្ខរាបេត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ – "និដ្ឋិតំ, មហារាជ, វិហារបដិសង្ខរណំ។ ឥទានិ ធម្មវិនយសង្គហំ ករោមា"តិ។ "សាធុ, ភន្តេ, វិស្សត្ថា ករោថ។ មយ្ហំ អាណាចក្កំ, តុម្ហាកំ ធម្មចក្កំ ហោតុ។ អាណាបេថ, ភន្តេ, កឹ ករោមី"តិ? "សង្គហំ ករោន្តានំ ភិក្ខូនំ សន្និសជ្ជដ្ឋានំ, មហារាជា"តិ។ "កត្ថ ករោមិ, ភន្តេ"តិ? "វេភារបព្ពតបស្សេ សត្តបណ្ណិគុហាទ្វារេ កាតុំ យុត្តំ, មហារាជា"តិ។ "សាធុ, ភន្តេ"តិ ខោ រាជា អជាតសត្តុ វិស្សកម្មុនា និម្មិតសទិសំ សុវិភត្តភិត្តិត្ថម្ភសោបានំ នានាវិធមាលាកម្មលតាកម្មវិចិត្តំ អភិភវន្តមិវ រាជភវនវិភូតឹ អវហសន្តមិវ ទេវវិមានសិរឹ សិរិយា និកេតមិវ ឯកនិបាតតិត្ថមិវ ច ទេវមនុស្សនយនវិហង្គានំ លោករាមណេយ្យកមិវ សម្បិណ្ឌិតំ ទដ្ឋព្ពសារមណ្ឌំ មណ្ឌបំ ការាបេត្វា វិវិធកុសុមទាម-ឱលម្ពក-វិនិគ្គលន្តចារុវិតានំ រតនវិចិត្តមណិកោដ្ដិមតលមិវ ច នំ នានាបុប្ផូបហារវិចិត្តសុបរិនិដ្ឋិតភូមិកម្មំ ព្រហ្មវិមានសទិសំ អលង្ករិត្វា តស្មិំ មហាមណ្ឌបេ បញ្ចសតានំ ភិក្ខូនំ អនគ្ឃានិ បញ្ចកប្បិយបច្ចត្ថរណសតានិ បញ្ញាបេត្វា ទក្ខិណភាគំ និស្សាយ ឧត្តរាភិមុខំ ថេរាសនំ មណ្ឌបមជ្ឈេ បុរត្ថាភិមុខំ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អាសនារហំ ធម្មាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទន្តខចិតំ ពីជនិញ្ចេត្ថ ឋបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចាបេសិ – "និដ្ឋិតំ, ភន្តេ, មម កិច្ច"ន្តិ។

តស្មិំ ខោ បន សមយេ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ សន្ធាយ ឯវមាហំសុ – "ឥមស្មិំ ភិក្ខុសង្ឃេ ឯកោ ភិក្ខុ វិស្សគន្ធំ វាយន្តោ វិចរតី"តិ។ ថេរោ តំ សុត្វា "ឥមស្មិំ ភិក្ខុសង្ឃេ អញ្ញោ វិស្សគន្ធំ វាយន្តោ វិចរណកភិក្ខុ នាម នត្ថិ, អទ្ធា ឯតេ មំ សន្ធាយ វទន្តី"តិ សំវេគំ អាបជ្ជិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាហំសុ – "ស្វេ, អាវុសោ, សន្និបាតោ ត្វញ្ច សេក្ខោ សករណីយោ, តេន តេ ន យុត្តំ សន្និបាតំ គន្តុំ, អប្បមត្តោ ហោហី"តិ។

អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ – "ស្វេ សន្និបាតោ, ន ខោ បន មេតំ បតិរូបំ យ្វាហំ សេក្ខោ សមានោ សន្និបាតំ គច្ឆេយ្យ"ន្តិ ពហុទេវ រត្តិំ កាយគតាយសតិយា វីតិនាមេត្វា រត្តិយា បច្ចូសសមយំ ចង្កមា ឱរោហិត្វា វិហារំ បវិសិត្វា "និបជ្ជិស្សាមី"តិ កាយំ អាវជ្ជេសិ។ ទ្វេ បាទា ភូមិតោ មុត្តា, អប្បត្តញ្ច សីសំ ពិម្ពោហនំ, ឯតស្មិំ អន្តរេ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុច្ចិ។ អយញ្ហិ អាយស្មា ចង្កមេន ពហិ វីតិនាមេត្វា វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ ចិន្តេសិ – "ននុ មំ ភគវា ឯតទវោច – 'កតបុញ្ញោសិ ត្វំ, អានន្ទ, បធានមនុយុញ្ជ; ខិប្បំ ហោហិសិ អនាសវោ'តិ (ទី. និ. ២.២០៧)។ ពុទ្ធានញ្ច កថាទោសោ នាម នត្ថិ។ មម អច្ចារទ្ធំ វីរិយំ តេន មេ ចិត្តំ ឧទ្ធច្ចាយ សំវត្តតិ។ ហន្ទាហំ វីរិយសមថំ យោជេមី"តិ ចង្កមា ឱរោហិត្វា បាទធោវនដ្ឋានេ ឋត្វា បាទេ ធោវិត្វា វិហារំ បវិសិត្វា មញ្ចកេ និសីទិត្វា "ថោកំ វិស្សមិស្សាមី"តិ កាយំ មញ្ចកេ ឧបនាមេសិ។ ទ្វេ បាទា ភូមិតោ មុត្តា, សីសញ្ច ពិម្ពោហនំ អសម្បត្តំ។ ឯតស្មិំ អន្តរេ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, ចតុឥរិយាបថវិរហិតំ ថេរស្ស អរហត្តំ អហោសិ។ តេន ឥមស្មិំ សាសនេ អនិបន្នោ អនិសិន្នោ អដ្ឋិតោ អចង្កមន្តោ "កោ ភិក្ខុ អរហត្តំ បត្តោ"តិ វុត្តេ "អានន្ទត្ថេរោ"តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

អថ ខោ ថេរា ភិក្ខូ ទុតិយទិវសេ កតភត្តកិច្ចា បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា ធម្មសភាយំ សន្និបតិតា។ អានន្ទត្ថេរោ បន អត្តនោ អរហត្តប្បត្តិំ ញាបេតុកាមោ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ន គតោ។ ភិក្ខូ យថាវុឌ្ឍំ អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទន្តា អានន្ទត្ថេរស្ស អាសនំ ឋបេត្វា និសិន្នា។ តត្ថ កេហិចិ "ឯតមាសនំ កស្សា"តិ វុត្តេ "អានន្ទត្ថេរស្សា"តិ។ "អានន្ទោ បន កុហឹ គតោ"តិ? តស្មិំ សមយេ ថេរោ ចិន្តេសិ – "ឥទានិ មយ្ហំ គមនកាលោ"តិ។ តតោ អត្តនោ អានុភាវំ ទស្សេន្តោ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា អត្តនោ អាសនេយេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។ អាកាសេនាគន្ត្វា និសីទីតិបិ ឯកេ។

ឯវំ និសិន្នេ តស្មិំ អាយស្មន្តេ មហាកស្សបត្ថេរោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “អាវុសោ, កិំ បឋមំ សង្គាយាម, ធម្មំ វា វិនយំ វា”តិ? ភិក្ខូ អាហំសុ – “ភន្តេ មហាកស្សប, **វិនយោ នាម ពុទ្ធសាសនស្ស អាយុ, វិនយេ ឋិតេ សាសនំ ឋិតំ ហោតិ;** តស្មា បឋមំ វិនយំ សង្គាយាមា”តិ,។ “កំ ធុរំ កត្វា”តិ? “អាយស្មន្តំ ឧបាលិ”ន្តិ។ “កិំ អានន្ទោ នប្បហោតី”តិ? “នោ នប្បហោតិ; អបិ ច ខោ បន សម្មាសម្ពុទ្ធោ ធរមានោយេវ វិនយបរិយត្តិំ និស្សាយ អាយស្មន្តំ ឧបាលិំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ – ‘ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ វិនយធរានំ យទិទំ ឧបាលី’តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៨)។ តស្មា ឧបាលិត្ថេរំ បុច្ឆិត្វា វិនយំ សង្គាយាមា”តិ។ តតោ ថេរោ វិនយំ បុច្ឆនត្ថាយ អត្តនាវ អត្តានំ សម្មន្និ។ ឧបាលិត្ថេរោបិ វិស្សជ្ជនត្ថាយ សម្មន្និ។ តត្រាយំ បាឡិ –

“អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ សង្ឃំ ញាបេសិ –

“សុណាតុ មេ, អាវុសោ, សង្ឃោ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឧបាលិំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យ’ន្តិ។

“អាយស្មាបិ ឧបាលិ សង្ឃំ ញាបេសិ –

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ អាយស្មតា មហាកស្សបេន វិនយំ បុដ្ឋោ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ។

ឯវំ អត្តនាវ អត្តានំ សម្មន្និត្វា អាយស្មា ឧបាលិ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា ថេរេ ភិក្ខូ វន្ទិត្វា ធម្មាសនេ និសីទិ, ទន្តខចិតំ ពីជនិំ គហេត្វា។ តតោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ថេរាសនេ និសីទិត្វា អាយស្មន្តំ ឧបាលិំ វិនយំ បុច្ឆិ – “បឋមំ, អាវុសោ ឧបាលិ, បារាជិកំ កត្ថ បញ្ញត្ត”ន្តិ ? “វេសាលិយំ, ភន្តេ”តិ។ “កំ អារព្ភា”តិ? “សុទិន្នំ កលន្ទបុត្តំ អារព្ភា”តិ។ “កិស្មិំ វត្ថុស្មិ”ន្តិ? “មេថុនធម្មេ”តិ។

អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ អាយស្មន្តំ ឧបាលិំ បឋមស្ស បារាជិកស្ស វត្ថុម្បិ បុច្ឆិ, និទានម្បិ បុច្ឆិ, បុគ្គលម្បិ បុច្ឆិ, បញ្ញត្តិម្បិ បុច្ឆិ, អនុបញ្ញត្តិម្បិ បុច្ឆិ, អាបត្តិម្បិ បុច្ឆិ, អនាបត្តិម្បិ បុច្ឆិ; យថា ច បឋមស្ស តថា ទុតិយស្ស តថា តតិយស្ស តថា ចតុត្ថស្ស បារាជិកស្ស វត្ថុម្បិ បុច្ឆិ...បេ.... អនាបត្តិម្បិ បុច្ឆិ។ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ ឧបាលិត្ថេរោ វិស្សជ្ជេសិ។ តតោ ឥមានិ ចត្តារិ បារាជិកានិ “បារាជិកកណ្ឌំ នាម ឥទ”ន្តិ សង្គហំ អារោបេត្វា ឋបេសុំ។ តេរស សង្ឃាទិសេសានិ “តេរសក”ន្តិ ឋបេសុំ។ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ “អនិយតានី”តិ ឋបេសុំ។ តិំស សិក្ខាបទានិ “និស្សគ្គិយបាចិត្តិយានី”តិ ឋបេសុំ។ ទ្វេនវុតិ សិក្ខាបទានិ “បាចិត្តិយានី”តិ ឋបេសុំ។ ចត្តារិ សិក្ខាបទានិ “បាដិទេសនីយានី”តិ ឋបេសុំ។ បញ្ចសត្តតិ សិក្ខាបទានិ “សេខិយានី”តិ ឋបេសុំ។ សត្ត ធម្មេ “អធិករណសមថា”តិ ឋបេសុំ។

ឯវំ មហាវិភង្គំ សង្គហំ អារោបេត្វា ភិក្ខុនីវិភង្គេ អដ្ឋ សិក្ខាបទានិ “បារាជិកកណ្ឌំ នាម ឥទ”ន្តិ ឋបេសុំ។ សត្តរស សិក្ខាបទានិ “សត្តរសក”ន្តិ ឋបេសុំ។ តិំស សិក្ខាបទានិ “និស្សគ្គិយបាចិត្តិយានី”តិ ឋបេសុំ។ ឆសដ្ឋិសត សិក្ខាបទានិ “បាចិត្តិយានី”តិ ឋបេសុំ។ អដ្ឋ សិក្ខាបទានិ “បាដិទេសនីយានី”តិ ឋបេសុំ។ បញ្ចសត្តតិ សិក្ខាបទានិ “សេខិយានី”តិ ឋបេសុំ។ សត្ត ធម្មេ “អធិករណសមថា”តិ ឋបេសុំ។ ឯវំ ភិក្ខុនីវិភង្គំ សង្គហំ អារោបេត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន ខន្ធកបរិវារេបិ អារោបេសុំ។ ឯវមេតំ សឧភតោវិភង្គខន្ធកបរិវារំ វិនយបិដកំ សង្គហមារូឡ្ហំ សព្ពំ មហាកស្សបត្ថេរោ បុច្ឆិ, ឧបាលិត្ថេរោ វិស្សជ្ជេសិ។ បុច្ឆាវិស្សជ្ជនបរិយោសានេ បញ្ច អរហន្តសតានិ សង្គហំ អារោបិតនយេនេវ គណសជ្ឈាយមកំសុ។ វិនយសង្គហាវសានេ ឧបាលិត្ថេរោ ទន្តខចិតំ ពីជនិំ និក្ខិបិត្វា ធម្មាសនា ឱរោហិត្វា វុឌ្ឍេ ភិក្ខូ វន្ទិត្វា អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទិ។

វិនយំ សង្គាយិត្វា ធម្មំ សង្គាយិតុកាមោ អាយស្មា មហាកស្សបោ ភិក្ខូ បុច្ឆិ – “ធម្មំ សង្គាយន្តេហិ កំ បុគ្គលំ ធុរំ កត្វា ធម្មោ សង្គាយិតព្ពោ”តិ? ភិក្ខូ “អានន្ទត្ថេរំ ធុរំ កត្វា”តិ អាហំសុ។

អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ សង្ឃំ ញាបេសិ –

“សុណាតុ មេ, អាវុសោ, សង្ឃោ។ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ អានន្ទំ ធម្មំ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សង្ឃំ ញាបេសិ –

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ អាយស្មតា មហាកស្សបេន ធម្មំ បុដ្ឋោ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ឧង្ខាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា ថេរេ ភិក្ខូ វន្ទិត្វា ធម្មាសនេ និសីទិ ទន្តខចិតំ ពីជនឹ គហេត្វា។ អថ មហាកស្សបត្ថេរោ អានន្ទត្ថេរំ ធម្មំ បុច្ឆិ – “ព្រហ្មជាលំ, អាវុសោ អានន្ទ, កត្ថ ភាសិត”ន្តិ? “អន្តរា ច, ភន្តេ, រាជគហំ អន្តរា ច នាឡន្ទំ រាជាគារកេ អម្ពលដ្ឋិកាយ”ន្តិ។ “កំ អារព្ភា”តិ? “សុប្បិយញ្ច បរិព្ពាជកំ, ព្រហ្មទត្តញ្ច មាណវ”ន្តិ។ “កិស្មិំ វត្ថុស្មិ”ន្តិ? “វណ្ណាវណ្ណេ”តិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ ព្រហ្មជាលស្ស និទានម្បិ បុច្ឆិ, បុគ្គលម្បិ បុច្ឆិ, វត្ថុម្បិ បុច្ឆិ។ “សាមញ្ញផលំ បនាវុសោ អានន្ទ, កត្ថ ភាសិត”ន្តិ? ‘រាជគហេ, ភន្តេ, ជីវកម្ពវនេ”តិ។ “កេន សទ្ធិ”ន្តិ? “អជាតសត្តុនា វេទេហិបុត្តេន សទ្ធិ”ន្តិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ សាមញ្ញផលស្ស និទានម្បិ បុច្ឆិ, បុគ្គលម្បិ បុច្ឆិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន បញ្ច និកាយេ បុច្ឆិ។

បញ្ចនិកាយា នាម – ទីឃនិកាយោ, មជ្ឈិមនិកាយោ, សំយុត្តនិកាយោ, អង្គុត្តរនិកាយោ, ខុទ្ទកនិកាយោតិ។ តត្ថ ខុទ្ទកនិកាយោ នាម – ចត្តារោ និកាយេ ឋបេត្វា, អវសេសំ ពុទ្ធវចនំ។ តត្ថ វិនយោ អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន វិស្សជ្ជិតោ, សេសខុទ្ទកនិកាយោ ចត្តារោ ច និកាយា អានន្ទត្ថេរេន។ តទេតំ សព្ពម្បិ ពុទ្ធវចនំ រសវសេន ឯកវិធំ, ធម្មវិនយវសេន ទុវិធំ, បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមវសេន តិវិធំ; តថា បិដកវសេន, និកាយវសេន បញ្ចវិធំ, អង្គវសេន នវវិធំ, ធម្មក្ខន្ធវសេន ចតុរាសីតិសហស្សវិធន្តិ វេទិតព្ពំ។

កថំ **រសវសេន ឯកវិធំ**? យញ្ហិ ភគវតា អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា យាវ អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយតិ, ឯត្ថន្តរេ បញ្ចចត្តាលីសវស្សានិ ទេវមនុស្សនាគយក្ខាទយោ អនុសាសន្តេន បច្ចវេក្ខន្តេន វា វុត្តំ, សព្ពំ តំ ឯករសំ វិមុត្តិរសមេវ ហោតិ។ ឯវំ រសវសេន ឯកវិធំ។

កថំ **ធម្មវិនយវសេន ទុវិធំ**? សព្ពមេវ ចេតំ ធម្មោ ចេវ វិនយោ ចាតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ តត្ថ វិនយបិដកំ **វិនយោ**, អវសេសំ ពុទ្ធវចនំ **ធម្មោ;** តេនេវាហ – “យំនូន មយំ, អាវុសោ, ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយេយ្យាមា”តិ។ “អហំ ឧបាលឹ វិនយំ បុច្ឆេយ្យំ, អានន្ទំ ធម្មំ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ ច ឯវំ ធម្មវិនយវសេន ទុវិធំ។

កថំ **បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមវសេន តិវិធំ**? សព្ពមេវ ហិទំ បឋមពុទ្ធវចនំ, មជ្ឈិមពុទ្ធវចនំ, បច្ឆិមពុទ្ធវចនន្តិ តិប្បភេទំ ហោតិ។ តត្ថ –

> “អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្ពិសំ;
> គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុនំ។
>
> “គហការក ទិដ្ឋោសិ, បុន គេហំ ន កាហសិ;
> សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា, គហកូដំ វិសង្ខតំ;
> វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈគា”តិ។ (ធ. ប. ១៥៣-១៥៤);

ឥទំ **បឋមពុទ្ធវចនំ**។

កេចិ “យទា ហវេ បាតុភវន្តិ ធម្មា”តិ **ខន្ធកេ** ឧទានគាថំ អាហុ។ ឯសា បន បាដិបទទិវសេ សព្ពញ្ញុភាវប្បត្តស្ស សោមនស្សមយញាណេន បច្ចយាការំ បច្ចវេក្ខន្តស្ស ឧប្បន្នា ឧទានគាថាតិ វេទិតព្ពា។

យំ បន បរិនិព្ពានកាលេ អភាសិ – “ហន្ទ ទានិ, ភិក្ខវេ, អាមន្តយាមិ វោ, វយធម្មា សង្ខារា, អប្បមាទេន សម្បាទេថា”តិ (ទី. និ. ២.២១៨) ឥទំ **បច្ឆិមពុទ្ធវចនំ**។

ឧភិន្នមន្តរេ យំ វុត្តំ ឯតំ **មជ្ឈិមពុទ្ធវចន**ន្តិ។ ឯវំ បឋមមជ្ឈិមបច្ឆិមវសេន តិវិធំ។

កថំ **បិដកវសេន តិវិធំ?** សព្ពម្បិ ហេតំ វិនយបិដកំ សុត្តន្តបិដកំ អភិធម្មបិដកន្តិ តិប្បភេទមេវ ហោតិ។ តត្ថ បឋមសង្គីតិយំ សង្គីតញ្ច អសង្គីតញ្ច សព្ពម្បិ សមោធានេត្វា ឧភយានិ បាតិមោក្ខានិ, ទ្វេ វិភង្គានិ, ទ្វាវីសតិ ខន្ធកានិ, សោឡសបរិវារាតិ ឥទំ **វិនយបិដកំ** នាម។

ព្រហ្មជាលាទិ ចតុត្តឹសសុត្តសង្គហោ ទីឃនិកាយោ, មូលបរិយាយសុត្តាទិ ទិយឌ្ឍសតទ្វេសុត្តសង្គហោ មជ្ឈិមនិកាយោ, ឱឃតរណសុត្តាទិ សត្តសុត្តសហស្ស សត្តសត ទ្វាសដ្ឋិសុត្តសង្គហោ សំយុត្តនិកាយោ, ចិត្តបរិយាទានសុត្តាទិ នវសុត្តសហស្ស បញ្ចសត សត្តបញ្ញាសសុត្តសង្គហោ អង្គុត្តរនិកាយោ, ខុទ្ទកបាឋ-ធម្មបទ-

ឧទាន-ឥតិវុត្តក-សុត្តនិបាត-វិមានវត្ថុ-បេតវត្ថុ-ថេរគាថា-ថេរីគាថា-ជាតកនិទ្ទេស-បដិសម្ភិទា-អបទាន-ពុទ្ធវំស-ចរិយាបិដកវសេន បន្នរសប្បភេទោ ខុទ្ទកនិកាយោតិ ឥទំ **សុត្តន្តបិដកំ** នាម។

ធម្មសង្គហោ, វិភង្គោ, ធាតុកថា, បុគ្គលបញ្ញត្តិ, កថាវត្ថុ, យមកំ, បដ្ឋានន្តិ ឥទំ **អភិធម្មបិដកំ** នាម។ តត្ថ –

វិវិធវិសេសនយត្តា , វិនយនតោ ចេវ កាយវាចានំ;
វិនយត្ថវិទូហិ អយំ, វិនយោ វិនយោតិ អក្ខាតោ។

វិវិធា ហិ ឯត្ថ បញ្ចវិធ បាតិមោក្ខុទ្ទេស បារាជិកាទិ សត្តអាបត្តិក្ខន្ធមាតិកា វិភង្គាទិប្បភេទា នយា, វិសេសភូតា ច ទឡ្ហីកម្មសិថិលករណប្បយោជនា អនុបញ្ញត្តិនយា , កាយិកវាចសិកអជ្ឈាចារនិសេធនតោ ចេស កាយំ វាចញ្ច វិនេតិ, តស្មា វិវិធនយត្តា វិសេសនយត្តា កាយវាចានញ្ច វិនយនតោ “វិនយោ”តិ អក្ខាតោ។ តេនេតមេតស្ស វចនត្ថកោសល្លត្ថំ វុត្តំ –

“វិវិធវិសេសនយត្តា, វិនយនតោ ចេវ កាយវាចានំ;
វិនយត្ថវិទូហិ អយំ, វិនយោ វិនយោតិ អក្ខាតោ”តិ។

ឥតរំ បន –

អត្ថានំ សូចនតោ, សុវុត្តតោ សវនតោថ សូទនតោ;
សុត្តាណា សុត្តសភាគតោ ច, សុត្តន្តិ អក្ខាតំ។

តញ្ហិ អត្តត្ថបរត្ថាទិភេទេ អត្ថេ សូចេតិ, សុវុត្តា ចេត្ថ អត្ថា វេនេយ្យជ្ឈាសយានុលោមេន វុត្តត្តា។ សវតិ ចេតំ អត្ថេ សស្សមិវ ផលំ បសវតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សូទតិ ចេតំ ធេនុវិយ ខីរំ, បគ្ឃរតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុដ្ឋុ ច នេ តាយតិ រក្ខតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុត្តសភាគញ្ចេតំ, យថា ហិ តច្ឆកានំ សុត្តំ បមាណំ ហោតិ; ឯវមេតម្បិ វិញ្ញូនំ។ យថា ច សុត្តេន សង្គហិតានិ បុប្ផានិ ន វិកិរិយន្តិ ន វិទ្ធំសិយន្តិ; ឯវមេតេន សង្គហិតា អត្ថា។ តេនេតមេតស្ស វចនត្ថកោសល្លត្ថំ វុត្តំ –

“អត្ថានំ សូចនតោ, សុវុត្តតោ សវនតោថ សូទនតោ;
សុត្តាណា សុត្តសភាគតោ ច, សុត្តន្តិ អក្ខាត”ន្តិ។

ឥតរោ បន –

យំ ឯត្ថ វុឌ្ឍិមន្តោ, សលក្ខណា បូជិតា បរិច្ឆិន្នា;
វុត្តាធិកា ច ធម្មា, អភិធម្មោ តេន អក្ខាតោ។

អយញ្ហិ អភិសទ្ទោ វុឌ្ឍិលក្ខណបូជិតបរិច្ឆិន្នាធិកេសុ ទិស្សតិ។ តថាហេស – “ពាឡ្ហា មេ អាវុសោ ទុក្ខា វេទនា អភិក្កមន្តិ នោ បដិក្កមន្តី”តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.៣៨៩; សំ. និ. ៥.១៩៥) វុឌ្ឍិយំ អាគតោ។ “យា តា រត្តិយោ អភិញ្ញាតា អភិលក្ខិតា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៤៩) លក្ខណេ។ “រាជាភិរាជា មនុជិន្ទោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៥៨) បូជិតេ។ “បដិពលោ វិនេតុំ អភិធម្មេ អភិវិនយេ”តិអាទីសុ (មហាវ. ៨៥) បរិច្ឆិន្នេ។ អញ្ញមញ្ញសង្ករវិរហិតេ ធម្មេ ច វិនយេ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អភិក្កន្តេន វណ្ណេនា”តិអាទីសុ (វិ. វ. ៧៥) អធិកេ។

ឯត្ថ ច “រូបូបបត្តិយា មគ្គំ ភាវេតិ, មេត្តាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតី”តិអាទិនា (ធ. ស. ១៦០ អាទយោ) នយេន វុឌ្ឍិមន្តោបិ ធម្មា វុត្តា។ “រូបារម្មណំ វា សទ្ទារម្មណំ វា”តិអាទិនា នយេន អារម្មណាទីហិ លក្ខណីយត្តា សលក្ខណាបិ។ “សេក្ខា ធម្មា, អសេក្ខា ធម្មា, លោកុត្តរា ធម្មា”តិអាទិនា នយេន បូជិតាបិ បូជារហាតិ អធិប្បាយោ។ “ផស្សោ ហោតិ វេទនា ហោតី”តិអាទិនា នយេន សភាវបរិច្ឆិន្នត្តា បរិច្ឆិន្នាបិ។ “មហគ្គតា ធម្មា, អប្បមាណា ធម្មា, អនុត្តរា ធម្មា”តិអាទិនា នយេន អធិកាបិ ធម្មា វុត្តា។ តេនេតមេតស្ស វចនត្ថកោសល្លត្ថំ វុត្តំ –

“យំ ឯត្ថ វុឌ្ឍិមន្តោ, សលក្ខណា បូជិតា បរិច្ឆិន្នា;
វុត្តាធិកា ច ធម្មា, អភិធម្មោ តេន អក្ខាតោ”តិ។

យំ បនេត្ថ អវិសិដ្ឋំ, តំ –

> បិដកំ បិដកត្ថវិទូ, បរិយត្តិព្ភាជនត្ថតោ អាហុ;
> តេន សមោធានេត្វា, តយោបិ វិនយាទយោ ញេយ្យា។

បរិយត្តិបិ ហិ “មា បិដកសម្បទានេនា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៣.៦៦) បិដកន្តិ វុច្ចតិ។ “អថ បុរិសោ អាគច្ឆេយ្យ កុទាលបិដកំ អាទាយា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២២៨; អ. និ. ៣.៧០) យំ កិញ្ចិ ភាជនម្បិ។ តស្មា បិដកំ បិដកត្ថវិទូ, បរិយត្តិព្ភាជនត្ថតោ អាហុ។

ឥទានិ **តេន សមោធានេត្វា តយោបិ វិនយាទយោ ញេយ្យា**តិ។ តេន ឯវំ ទុវិធត្ថេន បិដកសទ្ទេន សហ សមាសំ កត្វា វិនយោ ច សោ បិដកញ្ច បរិយត្តិភាវតោ តស្ស តស្ស អត្ថស្ស ភាជនតោ ចាតិ វិនយបិដកំ, យថាវុត្តេនេវ នយេន សុត្តន្តញ្ច តំ បិដកញ្ចាតិ សុត្តន្តបិដកំ, អភិធម្មោ ច សោ បិដកញ្ចាតិ អភិធម្មបិដកន្តិ ឯវមេតេ តយោបិ វិនយាទយោ ញេយ្យា។

ឯវំ ញត្វា ច បុនបិ តេស្វេវ បិដកេសុ នានប្បការកោសល្លត្ថំ –

> ទេសនាសាសនកថា, ភេទំ តេសុ យថារហំ;
> សិក្ខាប្បហានគម្ភីរ, ភាវញ្ច បរិទីបយេ។
>
> បរិយត្តិភេទំ សម្បត្តិំ, វិបត្តិំ ចាបិ យំ យហិំ;
> បាបុណាតិ យថា ភិក្ខុ, តម្បិ សព្ពំ វិភាវយេ។

តត្រាយំ បរិទីបនា វិភាវនា ច, ឯតានិ ហិ តីណិ បិដកានិ យថាក្កមំ អាណា វោហារ បរមត្ថទេសនា យថាបរាធ-យថានុលោម-យថាធម្មសាសនានិ, សំវរាសំវរទិដ្ឋិវិនិវេឋនាមរូបបរិច្ឆេទកថាតិ ច វុច្ចន្តិ។

ឯត្ថ ហិ វិនយបិដកំ អាណារហេន ភគវតា អាណាពាហុល្លតោ ទេសិតត្តា **អាណាទេសនា**, សុត្តន្តបិដកំ វោហារកុសលេន ភគវតា វោហារពាហុល្លតោ ទេសិតត្តា **វោហារទេសនា**, អភិធម្មបិដកំ បរមត្ថកុសលេន ភគវតា បរមត្ថពាហុល្លតោ ទេសិតត្តា **បរមត្ថទេសនា**តិ វុច្ចតិ។

តថា បឋមំ យេ តេ បចុរាបរាធា សត្តា តេ យថាបរាធំ ឯត្ថ សាសិតាតិ **យថាបរាធសាសនំ**, ទុតិយំ អនេកជ្ឈាសយានុសយចរិយាធិមុត្តិកា សត្តា យថានុលោមំ ឯត្ថ សាសិតាតិ **យថានុលោមសាសនំ**, តតិយំ ធម្មបុញ្ជមត្តេ “អហំ មមា”តិ សញ្ញិនោ សត្តា យថាធម្មំ ឯត្ថ សាសិតាតិ **យថាធម្មសាសន**ន្តិ វុច្ចតិ។

តថា បឋមំ អជ្ឈាចារបដិបក្ខភូតោ សំវរាសំវរោ ឯត្ថ កថិតោតិ **សំវរាសំវរកថា**, ទុតិយំ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិបដិបក្ខភូតា ទិដ្ឋិវិនិវេឋនា ឯត្ថ កថិតាតិ **ទិដ្ឋិវិនិវេឋនកថា**, តតិយំ រាគាទិបដិបក្ខភូតោ នាមរូបបរិច្ឆេទោ ឯត្ថ កថិតោតិ **នាមរូបបរិច្ឆេទកថា**តិ វុច្ចតិ។

តីសុបិ ច ចេតេសុ តិស្សោ សិក្ខា, តីណិ បហានានិ, ចតុព្ពិធោ ច គម្ភីរភាវោ វេទិតព្ពោ ។ តថា ហិ – វិនយបិដកេ វិសេសេន **អធិសីលសិក្ខា** វុត្តា, សុត្តន្តបិដកេ **អធិចិត្តសិក្ខា**, អភិធម្មបិដកេ **អធិបញ្ញាសិក្ខា**។

វិនយបិដកេ ច **វីតិក្កមប្បហានំ** កិលេសានំ, វីតិក្កមបដិបក្ខត្តា សីលស្ស។ សុត្តន្តបិដកេ **បរិយុដ្ឋានប្បហានំ**, បរិយុដ្ឋានបដិបក្ខត្តា សមាធិស្ស។ អភិធម្មបិដកេ **អនុសយប្បហានំ** អនុសយបដិបក្ខត្តា បញ្ញាយ។

បឋមេ ច **តទង្គប្បហានំ** កិលេសានំ, ឥតរេសុ **វិក្ខម្ភនសមុច្ឆេទប្បហានានិ**។ បឋមេ ច **ទុច្ចរិតសំកិលេសស្ស** បហានំ, ឥតរេសុ **តណ្ហាទិដ្ឋិសំកិលេសានំ**។

ឯកមេកស្មិញ្ចេត្ថ ចតុព្ពិធោបិ ធម្មត្ថទេសនាបដិវេធគម្ភីរភាវោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ **ធម្មោ**តិ បាឡិ។ **អត្ថោ**តិ តស្សាយេវត្ថោ។ **ទេសនា**តិ តស្សា មនសាវវត្ថាបិតាយ បាឡិយា ទេសនា។ **បដិវេធោ**តិ បាឡិយា បាឡិអត្ថស្ស ច យថាភូតាវពោធោ។ តីសុបិ ចេតេសុ ឯតេ ធម្មត្ថទេសនាបដិវេធា យស្មា សសាទីហិ វិយ មហាសមុទ្ទោ មន្ទ

ពុទ្ធីហិ ទុក្ខោគាហា អលព្ភនេយ្យបតិដ្ឋា ច, តស្មា គម្ភីរា។ ឯវំ ឯកមេកស្មិំ ឯត្ថ ចតុព្ពិធោបិ គម្ភីរភាវោ វេទិតព្ពោ។

អបរោ នយោ – **ធម្មោ**តិ ហេតុ។ វុត្តញ្ហេតំ – “ហេតុម្ហិ ញាណំ ធម្មបដិសម្ភិទា”តិ។ **អត្ថោ**តិ ហេតុផលំ។ វុត្តញ្ហេតំ – “ហេតុផលេ ញាណំ អត្ថបដិសម្ភិទា”តិ។ **ទេសនា**តិ បញ្ញត្តិ, យថាធម្មំ ធម្មាភិលាបោតិ អធិប្បាយោ។ **បដិវេធោ**តិ អភិសមយោ, សោ ច លោកិយលោកុត្តរោ វិសយតោ អសម្មោហតោ ច អត្ថានុរូបំ ធម្មេសុ, ធម្មានុរូបំ អត្ថេសុ, បញ្ញត្តិបថានុរូបំ បញ្ញត្តីសុ អវពោធោ។

តទានិ យស្មា ឯតេសុ បិដកេសុ យំ យំ ធម្មជាតំ វា អត្ថជាតំ វា, យា ចាយំ យថា យថា ញាបេតព្ពោ អត្ថោ សោតូនំ ញាណស្ស អភិមុខោ ហោតិ, តថា តថា តទត្ថជោតិកា ទេសនា, យោ ចេត្ថ អវិបរីតាវពោធសង្ខាតោ បដិវេធោ សព្ពមេតំ អនុបចិតកុសលសម្ភារេហិ ទុប្បញ្ញេហិ សសាទីហិ វិយ មហាសមុទ្ទោ ទុក្ខោគាហំ អលព្ភនេយ្យបតិដ្ឋញ្ច, តស្មា គម្ភីរំ។ ឯវម្បិ ឯកមេកស្មិំ ឯត្ថ ចតុព្ពិធោបិ គម្ភីរភាវោ វេទិតព្ពោ។

ឯត្តាវតា ច –

“ទេសនា-សាសនកថា , ភេទំ តេសុ យថារហំ;
សិក្ខាបហានគម្ភីរភាវញ្ច បរិទីបយេ”តិ។

អយំ គាថា វុត្តត្ថា ហោតិ។

“បរិយត្តិភេទំ សម្បត្តិំ, វិបត្តិញ្ចាបិ យំ យហិំ;
បាបុណាតិ យថា ភិក្ខុ, តម្បិ សព្ពំ វិភាវយេ”តិ។

ឯត្ថ បន តីសុ បិដកេសុ តិវិធោ **បរិយត្តិភេទោ** ទដ្ឋព្ពោ។ តិស្សោ ហិ បរិយត្តិយោ – អលគទ្ទូបមា, និស្សរណត្ថា, ភណ្ឌាគារិកបរិយត្តីតិ។

តត្ថ យា ទុគ្គហិតា ឧបារម្ភាទិហេតុ បរិយាបុដា, អយំ **អលគទ្ទូបមា**។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, បុរិសោ អលគទ្ទត្ថិកោ អលគទ្ទគវេសី អលគទ្ទបរិយេសនំ ចរមានោ, សោ បស្សេយ្យ មហន្តំ អលគទ្ទំ។ តមេនំ ភោគេ វា នង្គុដ្ឋេ វា គណ្ហេយ្យ។ តស្ស សោ អលគទ្ទោ បដិបរិវត្តិត្វា ហត្ថេ វា ពាហាយ វា អញ្ញតរស្មិំ វា អង្គបច្ចង្គេ ឌំសេយ្យ។ សោ តតោនិទានំ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ, មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ទុគ្គហិតត្តា, ភិក្ខវេ, អលគទ្ទស្ស។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, ឥធេកច្ចេ មោឃបុរិសា ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ សុត្តំ…បេ… វេទល្លំ។ តេ តំ ធម្មំ បរិយាបុណិត្វា តេសំ ធម្មានំ បញ្ញាយ អត្ថំ ន ឧបបរិក្ខន្តិ។ តេសំ តេ ធម្មា បញ្ញាយ អត្ថំ អនុបបរិក្ខតំ ន និជ្ឈានំ ខមន្តិ។ តេ ឧបារម្ភានិសំសា ចេវ ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ ឥតិវាទប្បមោក្ខានិសំសា ច។ យស្ស ចត្ថាយ ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ, តញ្ចស្ស អត្ថំ នានុភោន្តិ។ តេសំ តេ ធម្មា ទុគ្គហិតា ទីឃរត្តំ អហិតាយ ទុក្ខាយ សំវត្តន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? ទុគ្គហិតត្តា, ភិក្ខវេ, ធម្មាន”ន្តិ (ម. និ. ១.២៣៨)។

យា បន សុគ្គហិតា សីលក្ខន្ធាទិបារិបូរិំយេវ អាកង្ខមានេន បរិយាបុដា ន ឧបារម្ភាទិ ហេតុ, អយំ **និស្សរណត្ថា**។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “តេសំ តេ ធម្មា សុគ្គហិតា ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្តន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? សុគ្គហិតត្តា, ភិក្ខវេ, ធម្មាន”ន្តិ (ម. និ. ១.២៣៩)។

យំ បន បរិញ្ញាតក្ខន្ធោ បហីនកិលេសោ ភាវិតមគ្គោ បដិវិទ្ធាកុប្បោ សច្ឆិកតនិរោធោ ខីណាសវោ កេវលំ បវេណីបាលនត្ថាយ វំសានុរក្ខណត្ថាយ បរិយាបុណាតិ, អយំ **ភណ្ឌាគារិកបរិយត្តី**តិ។

វិនយេ បន សុប្បដិបន្នោ ភិក្ខុ សីលសម្បត្តិំ និស្សាយ តិស្សោ វិជ្ជា បាបុណាតិ, តាសំយេវ ច តត្ថ បភេទវចនតោ។ សុត្តេ សុប្បដិបន្នោ សមាធិសម្បទំ និស្សាយ ឆ អភិញ្ញា បាបុណាតិ, តាសំយេវ ច តត្ថ បភេទវចនតោ។ អភិធម្មេ សុប្បដិបន្នោ បញ្ញាសម្បទំ និស្សាយ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា បាបុណាតិ, តាសញ្ច តត្ថេវ បភេទវចនតោ។ ឯវមេតេសុ សុប្បដិបន្នោ យថាក្កមេន ឥមំ វិជ្ជាត្តយឆឡភិញ្ញាចតុបដិសម្ភិទាភេទំ សម្បត្តិំ បាបុណាតិ។

វិនយេ បន ទុប្បដិបន្នោ អនុញ្ញាតសុខសម្ផស្សអត្ថរណបាវុរណាទិផស្សសាមញ្ញតោ បដិក្ខិត្តេសុ ឧបាទិន្នផស្សាទីសុ អនវជ្ជសញ្ញី ហោតិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ – “តថាហំ ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមិ, យថា យេមេ អន្ត

រាយិកា ធម្មា វុត្តា ភគវតា, តេ បដិសេវតោ នាលំ អន្តរាយាយា”តិ (បាចិ. ៤១៧; ម. និ. ១.២៣៤) តតោ ទុស្សីលភាវំ បាបុណាតិ។ សុត្តេ ទុប្បដិបន្នោ “ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, បុគ្គលា សន្តោ សំវិជ្ជមានា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៥) អធិប្បាយំ អជានន្តោ ទុគ្គហិតំ គណ្ហាតិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អត្តនា ទុគ្គហិតេន អម្ហេ ចេវ អព្ភាចិក្ខតិ, អត្តានញ្ច ខនតិ, ពហុញ្ច អបុញ្ញំ បសវតី”តិ (បាចិ. ៤១៧; ម. និ. ១.២៣៦) តតោ មិច្ឆាទិដ្ឋិតំ បាបុណាតិ។ អភិធម្មេ ទុប្បដិបន្នោ ធម្មចិន្តំ អតិធាវន្តោ អចិន្តេយ្យានិបិ ចិន្តេតិ, តតោ ចិត្តក្ខេបំ បាបុណាតិ។ វុត្តំ ហេតំ – “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, អចិន្តេយ្យានិ ន ចិន្តេតព្ពានិ, យានិ ចិន្តេន្តោ ឧម្មាទស្ស វិឃាតស្ស ភាគី អស្សា”តិ (អ. និ. ៤.៧៧)។ ឯវមេតេសុ ទុប្បដិបន្នោ យថាក្កមេន ឥមំ ទុស្សីលភាវមិច្ឆាទិដ្ឋិតា ចិត្តក្ខេបភេទំ វិបត្តិំ បាបុណាតីតិ។

ឯត្តាវតា ច –

“បរិយត្តិភេទំ សម្បត្តិំ, វិបត្តិំ ចាបិ យំ យហិំ;
បាបុណាតិ យថា ភិក្ខុ, តម្បិ សព្ពំ វិភាវយេ”តិ។

អយម្បិ គាថា វុត្តត្ថា ហោតិ។ ឯវំ នានប្បការតោ បិដកានិ ញត្វា តេសំ វសេនេតំ ពុទ្ធវចនំ តិវិធន្តិ ញាតព្ពំ។

កថំ និកាយវសេន បញ្ចវិធំ? សព្ពមេវ ចេតំ ទីឃនិកាយោ, មជ្ឈិមនិកាយោ, សំយុត្តនិកាយោ, អង្គុត្តរនិកាយោ, ខុទ្ទកនិកាយោតិ បញ្ចប្បភេទំ ហោតិ។ តត្ថ កតមោ **ទីឃនិកាយោ**? តិវគ្គសង្គហានិ ព្រហ្មជាលាទីនិ ចតុត្តិំស សុត្តានិ។

ចតុត្តិំសេវ សុត្តន្តា, តិវគ្គោ យស្ស សង្គហោ;
ឯស ទីឃនិកាយោតិ, បឋមោ អនុលោមិកោ។

កស្មា បនេស ទីឃនិកាយោតិ វុច្ចតិ? ទីឃប្បមាណានំ សុត្តានំ សមូហតោ និវាសតោ ច, សមូហនិវាសា ហិ និកាយោតិ វុច្ចន្តិ។ “នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកនិកាយម្បិ សមនុបស្សាមិ ឯវំ ចិត្តំ; យថយិទំ, ភិក្ខវេ, តិរច្ឆានគតា បាណា; បោណិកនិកាយោ, ចិក្ខល្លិកនិកាយោ”តិ (សំ. និ. ៣.១០០) ឯវមាទីនិ ចេត្ថ សាធកានិ សាសនតោ ច លោកតោ ច។ ឯវំ សេសានម្បិ និកាយភាវេ វចនត្ថោ វេទិតព្ពោ។

កតមោ **មជ្ឈិមនិកាយោ**? មជ្ឈិមប្បមាណានិ បញ្ចទសវគ្គសង្គហានិ មូលបរិយាយសុត្តាទីនិ ទិយឌ្ឍសតំ ទ្វេ ច សុត្តានិ។

ទិយឌ្ឍសតំ សុត្តន្តា, ទ្វេ ច សុត្តានិ យត្ថ សោ;
និកាយោ មជ្ឈិមោ បញ្ច-ទសវគ្គបរិគ្គហោ។

កតមោ **សំយុត្តនិកាយោ**? ទេវតាសំយុត្តាទិវសេន ឋិតានិ ឱឃតរណាទីនិ សត្ត សុត្តសហស្សានិ សត្ត ច សុត្តសតានិ ទ្វាសដ្ឋិ ច សុត្តានិ។

សត្ត សុត្តសហស្សានិ, សត្ត សុត្តសតានិ ច;
ទ្វាសដ្ឋិ ចេវ សុត្តន្តា, ឯសោ សំយុត្តសង្គហោ។

កតមោ **អង្គុត្តរនិកាយោ**? ឯកេកអង្គាតិរេកវសេន ឋិតានិ ចិត្តបរិយាទានាទីនិ នវ សុត្តសហស្សានិ បញ្ច សុត្តសតានិ សត្តបញ្ញាសញ្ច សុត្តានិ។

នវ សុត្តសហស្សានិ, បញ្ច សុត្តសតានិ ច;
សត្តបញ្ញាស សុត្តានិ, សង្ខ្យា អង្គុត្តរេ អយំ។

កតមោ **ខុទ្ទកនិកាយោ**? សកលំ វិនយបិដកំ អភិធម្មបិដកំ ខុទ្ទកបាឋាទយោ ច បុព្ពេ និទស្សិតា បន្នរសភេទា ឋបេត្វា ចត្តារោ និកាយេ អវសេសំ ពុទ្ធវចនន្តិ។

ឋបេត្វា ចតុរោបេតេ, និកាយេ ទីឃអាទិកេ;

តទញ្ញំ ពុទ្ធវចនំ, និកាយោ ខុទ្ទកោ មតោតិ។

ឯវំ និកាយវសេន បញ្ចវិធំ។

កថំ អង្គវសេន នវវិធំ? សព្ពមេវ ហិទំ សុត្តំ, គេយ្យំ, វេយ្យាករណំ, គាថា, ឧទានំ, ឥតិវុត្តកំ, ជាតកំ, អព្ភុតធម្មំ, វេទល្លន្តិ នវប្បភេទំ ហោតិ។ តត្ថ ឧភតោវិភង្គនិទ្ទេសខន្ធកបរិវារា សុត្តនិបាតេ មង្គលសុត្ត-រតនសុត្ត-នាលកសុត្ត-តុវដ្ដកសុត្តានិ អញ្ញម្បិ ច សុត្តនាមកំ តថាគតវចនំ **សុត្ត**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ សព្ពម្បិ សគាថកំ សុត្តំ **គេយ្យ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិសេសេន សំយុត្តកេ សកលោបិ សគាថាវគ្គោ, សកលំ អភិធម្មបិដកំ, និគ្គាថកំ សុត្តំ, យញ្ច អញ្ញម្បិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ អសង្គហិតំ ពុទ្ធវចនំ តំ **វេយ្យាករណ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ធម្មបទំ, ថេរគាថា, ថេរីគាថា, សុត្តនិបាតេ នោសុត្តនាមិកា សុទ្ធិកគាថា ច **គាថា**តិ វេទិតព្ពា។ សោមនស្សញាណមយិកគាថាបដិសំយុត្តា ទ្វាសីតិ សុត្តន្តា **ឧទាន**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ "វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា"តិអាទិនយប្បវត្តា ទសុត្តរសតសុត្តន្តា **ឥតិវុត្តក**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ អបណ្ណកជាតកាទីនិ បញ្ញាសាធិកានិ បញ្ច ជាតកសតានិ **ជាតក**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ "ចត្តារោមេ, ភិក្ខវេ, អច្ឆរិយា អព្ភុតា ធម្មា អានន្ទេ"តិ (ទី. និ. ២.២០៩) -អាទិនយប្បវត្តា សព្ពេបិ អច្ឆរិយអព្ភុតធម្មបដិសំយុត្តា សុត្តន្តា **អព្ភុតធម្ម**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ចូឡវេទល្ល-មហាវេទល្ល-សម្មាទិដ្ឋិ-សក្កបញ្ហ-សង្ខារភាជនិយ-មហាបុណ្ណមសុត្តាទយោ សព្ពេបិ វេទញ្ច តុដ្ឋិញ្ច លទ្ធា លទ្ធា បុច្ឆិតសុត្តន្តា **វេទល្ល**ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ អង្គវសេន នវវិធំ។

កថំ ធម្មក្ខន្ធវសេន ចតុរាសីតិសហស្សវិធំ? សព្ពមេវ ចេតំ ពុទ្ធវចនំ –

"ទ្វាសីតិ ពុទ្ធតោ គណ្ហឹ, ទ្វេ សហស្សានិ ភិក្ខុតោ;
ចតុរាសីតិ សហស្សានិ, យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ"តិ។ (ថេរគា. ១០២៧);

ឯវំ បរិទីបិតធម្មក្ខន្ធវសេន ចតុរាសីតិសហស្សប្បភេទំ ហោតិ។ តត្ថ ឯកានុសន្ធិកំ សុត្តំ ឯកោ ធម្មក្ខន្ធោ។ យំ អនេកានុសន្ធិកំ តត្ថ អនុសន្ធិវសេន ធម្មក្ខន្ធគណនា។ គាថាពន្ធេសុ បញ្ហាបុច្ឆនំ ឯកោ ធម្មក្ខន្ធោ, វិស្សជ្ជនំ ឯកោ។ អភិធម្មេ ឯកមេកំ តិក-ទុក-ភាជនំ, ឯកមេកញ្ច ចិត្តវារភាជនំ, ឯកោ ធម្មក្ខន្ធោ។ វិនយេ អត្ថិ វត្ថុ, អត្ថិ មាតិកា, អត្ថិ បទភាជនីយំ, អត្ថិ អន្តរាបត្តិ, អត្ថិ អាបត្តិ, អត្ថិ អនាបត្តិ, អត្ថិ បរិច្ឆេទោ; តត្ថ ឯកមេកោ កោដ្ឋាសោ, ឯកមេកោ ធម្មក្ខន្ធោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ ធម្មក្ខន្ធវសេន ចតុរាសីតិសហស្សវិធំ។

ឯវមេតំ អភេទតោ រសវសេន ឯកវិធំ, ភេទតោ ធម្មវិនយាទិវសេន ទុវិធាទិភេទំ ពុទ្ធវចនំ សង្គាយន្តេន មហាកស្សបប្បមុខេន វសីគណេន "អយំ ធម្មោ, អយំ វិនយោ; ឥទំ បឋមពុទ្ធវចនំ, ឥទំ មជ្ឈិមពុទ្ធវចនំ, ឥទំ បច្ឆិមពុទ្ធវចនំ; ឥទំ វិនយបិដកំ, ឥទំ សុត្តន្តបិដកំ, ឥទំ អភិធម្មបិដកំ; អយំ ទីឃនិកាយោ…បេ.… អយំ ខុទ្ទកនិកាយោ; ឥមានិ សុត្តាទីនិ នវង្គានិ, ឥមានិ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សានី"តិ ឥមំ បភេទំ វវត្ថបេត្វាវ សង្គីតំ។ ន កេវលញ្ច ឯត្តកមេវ, អញ្ញម្បិ ឧទ្ទានសង្គហ-វគ្គសង្គហបេយ្យាលសង្គហ-ឯកកនិបាត-ទុកនិបាតាទិនិបាតសង្គហ-សំយុត្តសង្គហ-បណ្ណាសសង្គហាទិអនេកវិធំ តីសុ បិដកេសុ សន្ទិស្សមានំ សង្គហប្បភេទំ វវត្ថបេត្វាឯវ សត្តហិ មាសេហិ សង្គីតំ។ សង្គីតិបរិយោសានេ ចស្ស – "ឥទំ មហាកស្សបត្ថេរេន ទសពលស្ស សាសនំ បញ្ចវស្សសហស្សបរិមាណំ កាលំ បវត្តនសមត្ថំ កត"ន្តិ សញ្ជាតប្បមោទា សាធុការំ វិយ ទទមានា អយំ មហាបថវី ឧទកបរិយន្តំ កត្វា អនេកប្បការំ កម្បិ សង្កម្បិ សម្បកម្បិ សម្បវេធិ, អនេកានិ ច អច្ឆរិយានិ បាតុរហេសុន្តិ អយំ **បឋមមហាសង្គីតិ**នាម។ យា លោកេ –

សតេហិ បញ្ចហិ កតា, តេន បញ្ចសតាតិ ច;
ថេរេហេវ កតត្តា ច, ថេរិកាតិ បវុច្ចតីតិ។

ឥមិស្សា បន បឋមមហាសង្គីតិយា បវត្តមានាយ វិនយំ បុច្ឆន្តេន អាយស្មតា មហាកស្សបេន "បឋមំ, អាវុសោ ឧបាលិ, បារាជិកំ កត្ថ បញ្ញត្ត"ន្តិ ឯវមាទិវចនបរិយោសានេ "វត្ថុម្បិ បុច្ឆិ, និទានម្បិ បុច្ឆិ, បុគ្គលម្បិ បុច្ឆី"តិ ឯត្ថ និទានេ បុច្ឆិតេ តំ និទានំ អាទិតោ បភុតិ វិត្ថារេត្វា យេន ច បញ្ញត្តំ, យស្មា ច បញ្ញត្តំ, សព្ពមេតំ កថេតុកាមេន អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន វុត្តំ "តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតី"តិ សព្ពំ វត្តព្ពំ។ ឯវមិទំ អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន វុត្តំ, តញ្ច បន "បឋមមហាសង្គីតិកាលេ វុត្ត"ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្តាវតា ច "ឥទំ វចនំ កេន វុត្តំ, កទា វុត្ត"ន្តិ ឯតេសំ បទានំ អត្ថោ បកាសិតោ ហោតិ។

ឥទានិ កស្មា វុត្តន្តិ ឯត្ថ វុច្ចតេ, យស្មា អយមាយស្មតា មហាកស្សបត្ថេរេន និទានំ បុដ្ឋោ តស្មានេន តំ និទានំ អាទិតោ បភុតិ វិត្ថារេតុំ វុត្តន្តិ។ ឯវមិទំ អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន បឋមមហាសង្គីតិកាលេ វទន្តេនាបិ

ឥមិនា ការណេន វុត្តន្តិ វេទិតព្វំ។ ឯត្តាវតា ច **វុត្តំ យេន យទា យស្មា**តិ ឥមេសំ មាតិកាបទានំ អត្ថោ បកាសិតោ ហោតិ។

ឥទានិ **ធារិតំ យេន ចាភតំ, យត្ថប្បតិដ្ឋិតំ ចេតមេតំ វត្វា វិធឹ តតោ**តិ ឯតេសំ អត្ថប្បកាសនត្ថំ ឥទំ វុច្ចតិ។ តំ បនេតំ "តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតី"តិ ឯវមាទិវចនបដិមណ្ឌិតនិទានំ វិនយបិដកំ កេន ធារិតំ, កេនាភតំ, កត្ថ បតិដ្ឋិតន្តិ? វុច្ចតេ – អាទិតោ តាវ ឥទំ ភគវតោ សម្មុខា អាយស្មតា ឧបាលិត្ថេរេន ធារិតំ, តស្ស សម្មុខតោ អបរិនិព្ពុតេ តថាគតេ ឆឡភិញ្ញាទិភេទេហិ អនេកេហិ ភិក្ខុសហស្សេហិ បរិនិព្ពុតេ តថាគតេ មហាកស្សបប្បមុខេហិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ។ កេនាភតន្តិ? ជម្ពុទីបេ តាវ ឧបាលិត្ថេរមាទឹ កត្វា អាចរិយបរម្បរាយ យាវ តតិយសង្គីតិ តាវ អាភតំ។ តត្រាយំ **អាចរិយបរម្បរា** –

> ឧបាលិ ទាសកោ ចេវ, សោណកោ សិគ្គវោ តថា;
> តិស្សោ មោគ្គលិបុត្តោ ច, បញ្ចេតេ វិជិតាវិនោ។
>
> បរម្បរាយ វិនយំ, ទីបេ ជម្ពុសិរិវ្ហយេ;
> អច្ឆិជ្ជមានមានេសុំ, តតិយោ យាវ សង្គហោ។

អាយស្មា ហិ ឧបាលិ ឥមំ វិនយវំសំ វិនយតន្តិំ វិនយបវេណឹ ភគវតោ

សម្មុខា ឧគ្គហេត្វា ពហូនំ ភិក្ខូនំ ហទយេ បតិដ្ឋាបេសិ។ តស្ស ហាយស្មតោ សន្តិកេ វិនយវំសំ ឧគ្គហេត្វា វិនយេ បកតញ្ញុតំ បត្តេសុ បុគ្គលេសុ បុថុជ្ជន-សោតាបន្ន-សកទាគាមិ-អនាគាមិនោ គណនបថំ វីតិវត្តា, ខីណាសវានំ សហស្សមេកំ អហោសិ។ ទាសកត្ថេរោបិ តស្សេវ សទ្ធិវិហារិកោ អហោសិ, សោ ឧបាលិត្ថេរស្ស សម្មុខា ឧគ្គហេត្វា តថេវ វិនយំ វាចេសិ។ តស្សាបិ អាយស្មតោ សន្តិកេ ឧគ្គហេត្វា វិនយេ បកតញ្ញុតំ បត្តា បុថុជ្ជនាទយោ គណនបថំ វីតិវត្តា, ខីណាសវានំ សហស្សមេវ អហោសិ។ សោណកត្ថេរោបិ ទាសកត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ អហោសិ, សោបិ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស ទាសកត្ថេរស្ស សម្មុខា ឧគ្គហេត្វា តថេវ វិនយំ វាចេសិ។ តស្សាបិ អាយស្មតោ សន្តិកេ ឧគ្គហេត្វា វិនយេ បកតញ្ញុតំ បត្តា បុថុជ្ជនាទយោ គណនបថំ វីតិវត្តា, ខីណាសវានំ សហស្សមេវ អហោសិ។ សិគ្គវត្ថេរោបិ សោណកត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ អហោសិ, សោបិ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស សោណកត្ថេរស្ស សន្តិកេ វិនយំ ឧគ្គហេត្វា អរហន្តសហស្សស្ស ធុរគ្គាហោ អហោសិ។ តស្ស បនាយស្មតោ សន្តិកេ ឧគ្គហេត្វា វិនយេ បកតញ្ញុតំ បត្តា បុថុជ្ជន-សោតាបន្នសកទាគាមិ-អនាគាមិនោបិ ខីណាសវាបិ ឯត្តកានិ សតានីតិ វា ឯត្តកានិ សហស្សានីតិ វា អបរិច្ឆិន្នា អហេសុំ។ តទា កិរ ជម្ពុទីបេ អតិមហាភិក្ខុសមុទាយោ អហោសិ។ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស បន អានុភាវោ តតិយសង្គីតិយំ បាកដោ ភវិស្សតិ។ ឯវមិទំ វិនយបិដកំ ជម្ពុទីបេ តាវ ឥមាយ អាចរិយបរម្បរាយ យាវ តតិយសង្គីតិ តាវ អាភតន្តិ វេទិតព្វំ។

បឋមមហាសង្គីតិកថា និដ្ឋិតា។

ទុតិយសង្គីតិកថា

ទុតិយសង្គីតិវិជាននត្ថំ បន អយមនុក្កមោ វេទិតព្ពោ។ យទា ហិ –

> សង្គាយិត្វាន សទ្ធម្មំ, ជោតយិត្វា ច សព្ពធិ;
> យាវ ជីវិតបរិយន្តំ, ឋត្វា បញ្ចសតាបិ តេ។
>
> ខីណាសវា ជុតីមន្តោ, ថេរា កស្សបអាទយោ;
> ខីណស្នេហបទីបាវ, និព្ពាយឹសុ អនាលយា។

អថានុក្កមេន គច្ឆន្តេសុ រត្តិន្ទិវេសុ វស្សសតបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ វេសាលិកា វជ្ជិបុត្តកា ភិក្ខូ វេសាលិយំ "កប្បតិ សិង្គីលោណកប្បោ, កប្បតិ ទ្វង្គុលកប្បោ, កប្បតិ គាមន្តរកប្បោ, កប្បតិ អាវាសកប្បោ, កប្បតិ អនុមតិកប្បោ, កប្បតិ អាចិណ្ណកប្បោ, កប្បតិ អមថិតកប្បោ, កប្បតិ ជឡោគឹ បាតុំ, កប្បតិ អទសកំ និសីទនំ, កប្បតិ ជាតរូបរជត"ន្តិ ឥមានិ ទស វត្ថូនិ ទីបេសុំ។ តេសំ សុសុនាគបុត្តោ កាឡាសោកោ នាម រាជា បក្ខោ អហោសិ។

តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា យសោ កាកណ្ឌកបុត្តោ វជ្ជីសុ ចារិកំ ចរមានោ “វេសាលិកា កិរ វជ្ជិបុត្តកា ភិក្ខូ វេសាលិយំ ទស វត្ថូនិ ទីបេន្តី”តិ សុត្វា “ន ខោ បនេតំ បតិរូបំ យ្វាហំ ទសពលស្ស សាសនវិបត្តិំ សុត្វា អប្បោស្សុក្កោ ភវេយ្យំ។ ហន្ទាហំ អធម្មវាទិនោ និគ្គហេត្វា ធម្មំ ទីបេមី”តិ ចិន្តេន្តោ យេន វេសាលី តទវសរិ។ តត្រ សុទំ អាយស្មា យសោ កាកណ្ឌកបុត្តោ វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយំ។

តេន ខោ បន សមយេន វេសាលិកា វជ្ជិបុត្តកា ភិក្ខូ តទហុបោសថេ កំសបាតិំ ឧទកេន បូរេត្វា មជ្ឈេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឋបេត្វា អាគតាគតេ វេសាលិកេ ឧបាសកេ ឯវំ វទន្តិ – “ទេថាវុសោ, សង្ឃស្ស កហាបណម្បិ អឌ្ឍម្បិ បាទម្បិ មាសករូបម្បិ, ភវិស្សតិ សង្ឃស្ស បរិក្ខារេន ករណីយ”ន្តិ សព្ពំ តាវ វត្តព្ពំ, យាវ “ឥមាយ បន វិនយសង្គីតិយា សត្ត ភិក្ខុសតានិ អនូនានិ អនធិកានិ អហេសុំ, តស្មា អយំ ទុតិយសង្គីតិ **សត្តសតិកា**តិ វុច្ចតី”តិ។

ឯវំ តស្មិញ្ច សន្និបាតេ ទ្វាទស ភិក្ខុសតសហស្សានិ សន្និបតិំសុ អាយស្មតា យសេន សមុស្សាហិតា។ តេសំ មជ្ឈេ អាយស្មតា រេវតេន បុដ្ឋេន សព្ពកាមិត្ថេរេន វិនយំ វិស្សជ្ជេន្តេន តានិ ទស វត្ថូនិ វិនិច្ឆិតានិ, អធិករណំ វូបសមិតំ។ អថ ថេរា “បុន ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយិស្សាមា”តិ តិបិដកធរេ បត្តបដិសម្ភិទេ សត្តសតេ ភិក្ខូ ឧច្ចិនិត្វា វេសាលិយំ វាលិការាមេ សន្និបតិត្វា មហាកស្សបត្ថេរេន សង្គាយិតសទិសមេវ សព្ពំ សាសនមលំ សោធេត្វា បុន បិដកវសេន និកាយវសេន អង្គវសេន ធម្មក្ខន្ធវសេន ច សព្ពំ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយិំសុ។ អយំ សង្គីតិ អដ្ឋហិ មាសេហិ និដ្ឋិតា។ យា លោកេ –

> សតេហិ សត្តហិ កតា, តេន សត្តសតាតិ ច;
> បុព្ពេ កតំ ឧបាទាយ, ទុតិយាតិ ច វុច្ចតីតិ។

សា បនាយំ –

> យេហិ ថេរេហិ សង្គីតា, សង្គីតិ តេសុ វិស្សុតា;
> សព្ពកាមី ច សាឡ្ហោ ច, រេវតោ ខុជ្ជសោភិតោ។
>
> យសោ ច សាណសម្ភូតោ, ឯតេ សទ្ធិវិហារិកា;
> ថេរា អានន្ទថេរស្ស, ទិដ្ឋបុព្ពា តថាគតំ។
>
> សុមនោ វាសភគាមី ច, ញេយ្យា សទ្ធិវិហារិកា;
> ទ្វេ ឥមេ អនុរុទ្ធស្ស, ទិដ្ឋបុព្ពា តថាគតំ។
>
> ទុតិយោ បន សង្គីតោ, យេហិ ថេរេហិ សង្គហោ;
> សព្ពេបិ បន្នភារា តេ, កតកិច្ចា អនាសវាតិ។

អយំ ទុតិយសង្គីតិ។

ឯវមិមំ ទុតិយសង្គីតិំ សង្គាយិត្វា ថេរា “ឧប្បជ្ជិស្សតិ នុ ខោ អនាគតេបិ សាសនស្ស ឯវរូបំ អព្ពុទ”ន្តិ ឱលោកយមានា ឥមំ អទ្ទសំសុ – “ឥតោ វស្សសតស្ស ឧបរិ អដ្ឋារសមេ វស្សេ បាដលិបុត្តេ **ធម្មាសោកោ** នាម រាជា ឧប្បជ្ជិត្វា សកលជម្ពុទីបេ រជ្ជំ ការេស្សតិ។ សោ ពុទ្ធសាសនេ បសីទិត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ បវត្តយិស្សតិ។ តតោ តិត្ថិយា លាភសក្ការំ បត្ថយមានា សាសនេ បព្ពជិត្វា សកំ សកំ ទិដ្ឋិំ បរិទីបេស្សន្តិ។ ឯវំ សាសនេ មហន្តំ អព្ពុទំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “កិន្នុ ខោ មយំ ឯតស្មិំ អព្ពុទេ ឧប្បន្នេ សម្មុខា ភវិស្សាម, ន ភវិស្សាមា”តិ។ អថ តេ សព្ពេវ តទា អត្តនោ អសម្មុខភាវំ ញត្វា “កោ នុ ខោ តំ អធិករណំ វូបសមេតុំ សមត្ថោ ភវិស្សតី”តិ សកលំ មនុស្សលោកំ ឆកាមាវចរទេវលោកញ្ច ឱលោកេន្តា ន កញ្ចិ ទិស្វា ព្រហ្មលោកេ **តិស្សំ** នាម មហាព្រហ្មានំ អទ្ទសំសុ បរិត្តាយុកំ ឧបរិព្រហ្មលោកូបបត្តិយា ភាវិតមគ្គំ។ ទិស្វាន នេសំ ឯតទហោសិ – “សចេ មយំ ឯតស្ស ព្រហ្មុនោ មនុស្សលោកេ និព្ពត្តនត្ថាយ ឧស្សាហំ ករេយ្យាម, អទ្ធា ឯស មោគ្គលិព្រាហ្មណស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ គហេស្សតិ។ តតោ ច មន្តេហិ បលោភិតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សតិ។ សោ ឯវំ បព្ពជិត្វា សកលំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គហេត្វា អធិគតបដិសម្ភិទោ ហុត្វា តិត្ថិយេ មទ្ទិត្វា តំ អធិករណំ វិនិច្ឆិត្វា សាសនំ បគ្គណ្ហិស្សតី”តិ។

តេ ព្រហ្មលោកំ គន្ត្វា តិស្សំ មហាព្រហ្មានំ ឯតទវោចុំ – “ឥតោ វស្សសតស្ស ឧបរិ អដ្ឋារសមេ វស្សេ សាសនេ មហន្តំ អព្ពុទំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ។ មយញ្ច សកលំ មនុស្សលោកំ ឆកាមាវចរទេវលោកញ្ច ឱលោកយមានា កញ្ចិ សាសនំ បគ្គហេតុំ សមត្ថំ អទិស្វា ព្រហ្មលោកំ វិចិនន្តា ភវន្តមេវ អទ្ទសាម។ សាធុ, សប្បុរិស, មនុស្សលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទសពលស្ស សាសនំ បគ្គណ្ហិតុំ បដិញ្ញំ ទេហី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ មហាព្រហ្មា, “អហំ កិរ សាសនេ ឧប្បន្នំ អព្ពុទំ សោធេត្វា សាសនំ បគ្គហេតុំ សមត្ថោ ភវិស្សាមី”តិ ហដ្ឋបហដ្ឋោ ឧទគ្គុទគ្គោ ហុត្វា, “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា បដិញ្ញំ អទាសិ។ ថេរា ព្រហ្មលោកេ តំ ករណីយំ តីរេត្វា បុន បច្ចាគមិំសុ។

តេន ខោ បន សមយេន សិគ្គវត្ថេរោ ច ចណ្ឌវជ្ជិត្ថេរោ ច ទ្វេបិ នវកា ហោន្តិ ទហរភិក្ខូ តិបិដកធរា បត្តបដិសម្ភិទា ខីណាសវា, តេ តំ អធិករណំ ន សម្បាបុណិំសុ។ ថេរា “តុម្ហេ, អាវុសោ, អម្ហាកំ ឥមស្មិំ អធិករណេ នោ សហាយកា អហុវត្ថ, តេន វោ ឥទំ ទណ្ឌកម្មំ ហោតុ – ‘តិស្សោ នាម ព្រហ្មា មោគ្គលិព្រាហ្មណស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិស្សតិ, តំ តុម្ហាកំ ឯកោ នីហរិត្វា បព្ពាជេតុ, ឯកោ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហាបេតូ’”តិ វត្វា សព្ពេបិ យាវតាយុកំ ឋត្វា –

> សព្ពកាមិប្បភុតយោ, តេបិ ថេរា មហិទ្ធិកា;
> អគ្គិក្ខន្ធាវ លោកម្ហិ, ជលិត្វា បរិនិព្ពុតា។
>
> ទុតិយំ សង្គហំ កត្វា, វិសោធេត្វាន សាសនំ;
> អនាគតេបិ កត្វាន, ហេតុំ សទ្ធម្មសុទ្ធិយា។
>
> ខីណាសវា វសិប្បត្តា, បភិន្នបដិសម្ភិទា;
> អនិច្ចតាវសំ ថេរា, តេបិ នាម ឧបាគតា។
>
> ឯវំ អនិច្ចតំ ជម្មិំ, ញត្វា ទុរភិសម្ភវំ;
> តំ បត្តុំ វាយមេ ធីរោ, យំ និច្ចំ អមតំ បទន្តិ។

ឯត្តាវតា សព្ពាការេន **ទុតិយសង្គីតិវណ្ណនា** និដ្ឋិតា ហោតិ។

ទុតិយសង្គីតិកថា និដ្ឋិតា

តតិយសង្គីតិកថា

តិស្សោបិ ខោ **មហាព្រហ្មា** ព្រហ្មលោកតោ ចវិត្វា មោគ្គលិព្រាហ្មណស្ស គេហេ បដិសន្ធិំ អគ្គហេសិ។ សិគ្គវត្ថេរោបិ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណតោ បភុតិ សត្ត វស្សានិ ព្រាហ្មណស្ស គេហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ ឯកទិវសម្បិ ឧឡុង្កមត្តំ វា យាគុំ កដច្ឆុមត្តំ វា ភត្តំ នាលត្ថ។ សត្តន្នំ បន វស្សានំ អច្ចយេន ឯកទិវសំ “អតិច្ឆថ, ភន្តេ”តិ វចនមត្តំ អលត្ថ។ តំទិវសមេវ ព្រាហ្មណោបិ ពហិទ្ធា កិញ្ចិ ករណីយំ កត្វា អាគច្ឆន្តោ បដិបថេ ថេរំ ទិស្វា, “ភោ បព្ពជិត, អម្ហាកំ គេហំ អគមិត្ថា”តិ អាហ។ “អាម, ព្រាហ្មណ, អគមិម្ហា”តិ។ “អបិ កិញ្ចិ លភិត្ថា”តិ? “អាម, ព្រាហ្មណ, លភិម្ហា”តិ។ សោ គេហំ គន្ត្វា បុច្ឆិ – “តស្ស បព្ពជិតស្ស កិញ្ចិ អទត្ថា”តិ? “ន កិញ្ចិ អទម្ហា”តិ។ ព្រាហ្មណោ ទុតិយទិវសេ ឃរទ្វារេយេវ និសីទិ “អជ្ជ បព្ពជិតំ មុសាវាទេន និគ្គហេស្សាមី”តិ។ ថេរោ ទុតិយទិវសេ ព្រាហ្មណស្ស ឃរទ្វារំ សម្បត្តោ។ ព្រាហ្មណោ ថេរំ ទិស្វាវ ឯវមាហ – “តុម្ហេ ហិយ្យោ អម្ហាកំ គេហេ កិញ្ចិ អលទ្ធាយេវ ‘លភិម្ហា’តិ អវោចុត្ថ។ វដ្ដតិ នុ ខោ តុម្ហាកំ មុសាវាទោ”តិ! ថេរោ អាហ – “មយំ, ព្រាហ្មណ, តុម្ហាកំ គេហេ សត្ត វស្សានិ ‘អតិច្ឆថា’តិ វចនមត្តម្បិ អលភិត្វា ហិយ្យោ ‘អតិច្ឆថា’តិ វចនមត្តំ លភិម្ហ; អថេតំ បដិសន្ថារំ ឧបាទាយ ឯវមវោចុម្ហា”តិ។

ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ បដិសន្ថារមត្តម្បិ លភិត្វា ‘លភិម្ហា’តិ បសំសន្តិ, អញ្ញំ កិញ្ចិ ខាទនីយំ ភោជនីយំ លភិត្វា កស្មា ន បសំសន្តី”តិ បសីទិត្វា អត្តនោ អត្ថាយ បដិយាទិតភត្តតោ កដច្ឆុមត្តំ ភិក្ខំ តទុបិយញ្ច ព្យញ្ជនំ ទាបេត្វា “ឥមំ ភិក្ខំ សព្ពកាលំ តុម្ហេ លភិស្សថា”តិ អាហ ។ សោ បុនទិវសតោ បភុតិ ឧបសង្កមន្តស្ស ថេរស្ស ឧបសមំ ទិស្វា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសីទិត្វា ថេរំ និច្ចកាលំ អត្តនោ ឃរេ ភត្តវិស្សគ្គករណត្ថាយ យាចិ។ ថេរោ អធិវាសេត្វា ទិវសេ ទិវសេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា គច្ឆន្តោ ថោកំ ថោកំ ពុទ្ធវចនំ កថេ

ត្វា គច្ឆតិ។ សោបិ ខោ មាណវកោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោយេវ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ អហោសិ។ ព្រហ្មលោកតោ អាគតសុទ្ធសត្តស្ស អាសនេ វា សយនេ វា អញ្ញោ កោចិ និសជ្ជិតា វា និបជ្ជិតា វា នត្ថិ។ សោ យទា អាចរិយឃរំ គច្ឆតិ, តទាស្ស មញ្ចបីឋំ សេតេន វត្ថេន បដិច្ឆាទេត្វា លគ្គេត្វា ឋបេន្តិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “សមយោ ទានិ មាណវកំ បព្ពាជេតុំ, ចិរញ្ច មេ ឥធាគច្ឆន្តស្ស, ន ច កាចិ មាណវកេន សទ្ធឹ កថា ឧប្បជ្ជតិ។ ហន្ទ ទានិ ឥមិនា ឧបាយេន បល្លង្កំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ គេហំ គន្ត្វា យថា តស្មឹ គេហេ ឋបេត្វា មាណវកស្ស បល្លង្កំ អញ្ញំ ន កិញ្ចិ អាសនំ ទិស្សតិ តថា អធិដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណស្ស គេហជនោ ថេរំ ទិស្វា អញ្ញំ កិញ្ចិ អាសនំ អបស្សន្តោ មាណវកស្ស បល្លង្កំ អត្ថរិត្វា ថេរស្ស អទាសិ។ និសីទិ ថេរោ បល្លង្កេ។ មាណវកោបិ ខោ តង្ខណញ្ញេវ អាចរិយឃរា អាគម្ម ថេរំ អត្តនោ បល្លង្កេ និសិន្នំ ទិស្វា កុបិតោ អនត្តមនោ “កោ មម បល្លង្កំ សមណស្ស បញ្ញបេសី”តិ អាហ។

ថេរោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វូបសន្តេ មាណវកស្ស ចណ្ឌិក្កភាវេ ឯវមាហ – “កឹ បន ត្វំ, មាណវក, កិញ្ចិ មន្តំ ជានាសី”តិ? មាណវកោ “ភោ បព្ពជិត, មយិ ទានិ មន្តេ អជានន្តេ អញ្ញេ កេ ជានិស្សន្តី”តិ វត្វា, ថេរំ បុច្ឆិ – “តុម្ហេ បន មន្តំ ជានាថា”តិ? “បុច្ឆ, មាណវក, បុច្ឆិត្វា សក្កា ជានិតុ”ន្តិ។ អថ ខោ មាណវកោ តីសុ វេទេសុ សនិឃណ្ឌុកេដុភេសុ សាក្ខរប្បភេទេសុ ឥតិហាសបញ្ចមេសុ យានិ យានិ គណ្ឋិដ្ឋានានិ, យេសំ យេសំ នយំ នេវ អត្តនា បស្សតិ នាបិស្ស អាចរិយោ អទ្ទស, តេសុ តេសុ ថេរំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “បកតិយាបិ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ, ឥទានិ បន បដិសម្ភិទាប្បត្តោ, តេនស្ស នត្ថិ តេសំ បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនេ ភារោ”តិ តាវទេវ តេ បញ្ហេ វិស្សជ្ជេត្វា មាណវកំ អាហ – “មាណវក, អហំ តយា ពហុំ បុច្ឆិតោ; អហម្បិ ទានិ តំ ឯកំ បញ្ហំ បុច្ឆាមិ, ព្យាករិស្សសិ មេ”តិ? “អាម, ភោ បព្ពជិត, បុច្ឆ ព្យាករិស្សាមី”តិ។ ថេរោ **ចិត្តយមកេ** ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិ –

“យស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតិ តស្ស ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ នុប្បជ្ជិស្សតិ; យស្ស វា បន ចិត្តំ និរុជ្ឈិស្សតិ នុប្បជ្ជិស្សតិ តស្ស ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ ន និរុជ្ឈតី”តិ?

មាណវោ ឧទ្ធំ វា អធោ វា ហរិតុំ អសក្កោន្តោ “កឹ នាម, ភោ បព្ពជិត, ឥទ”ន្តិ អាហ។ “ពុទ្ធមន្តោ នាមាយំ, មាណវា”តិ។ “សក្កា បនាយំ, ភោ, មយ្ហម្បិ ទាតុ”ន្តិ។ “សក្កា មាណវ, អម្ហេហិ គហិតបព្ពជ្ជំ គណ្ហន្តស្ស ទាតុ”ន្តិ។ តតោ មាណវោ មាតាបិតរោ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “អយំ បព្ពជិតោ ពុទ្ធមន្តំ នាម ជានាតិ, ន ច អត្តនោ សន្តិកេ អបព្ពជិតស្ស ទេតិ, អហំ ឯតស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា មន្តំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ។

អថស្ស មាតាបិតរោ “បព្ពជិត្វាបិ នោ បុត្តោ មន្តេ គណ្ហតុ, គហេត្វា បុនាគមិស្សតី”តិ មញ្ញមានា “ឧគ្គណ្ហ, បុត្តា”តិ អនុជានឹសុ។ ថេរោ ទារកំ បព្ពាជេត្វា ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ តាវ អាចិក្ខិ។ សោ តត្ថ បរិកម្មំ ករោន្តោ នចិរស្សេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តតោ ថេរោ ចិន្តេសិ – “សាមណេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, អភព្ពោ ទានិ សាសនតោ និវត្តិតុំ។ សចេ បនស្សាហំ កម្មដ្ឋានំ វឌ្ឍេត្វា កថេយ្យំ, អរហត្តំ បាបុណេយ្យ, អប្បោស្សុក្កោ ភវេយ្យ ពុទ្ធវចនំ គហេតុំ, សមយោ ទានិ នំ ចណ្ឌវជ្ជិត្ថេរស្ស សន្តិកំ បេសេតុ”ន្តិ។ តតោ អាហ – “ឯហិ ត្វំ, សាមណេរ, ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហ។ មម វចនេន តញ្ច អារោគ្យំ បុច្ឆ; ឯវញ្ច វទេហិ – ‘ឧបជ្ឈាយោ មំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ បហិណី’តិ។ ‘កោ នាម តេ ឧបជ្ឈាយោ’តិ ច វុត្តេ ‘សិគ្គវត្ថេរោ នាម, ភន្តេ’តិ វទេយ្យាសិ។ ‘អហំ កោ នាមា’តិ វុត្តេ ឯវំ វទេយ្យាសិ – ‘មម ឧបជ្ឈាយោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ នាមំ ជានាតី’”តិ។

“ឯវំ, ភន្តេ”តិ ខោ តិស្សោ សាមណេរោ ថេរំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា អនុបុព្ពេន ចណ្ឌវជ្ជិត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ថេរោ សាមណេរំ បុច្ឆិ – “កុតោ អាគតោសី”តិ? “ឧបជ្ឈាយោ មំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ បហិណី”តិ។ “កោ នាម តេ ឧបជ្ឈាយោ”តិ? “សិគ្គវត្ថេរោ នាម, ភន្តេ”តិ។ “អហំ កោ នាមា”តិ? “មម ឧបជ្ឈាយោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ នាមំ ជានាតី”តិ។ “បត្តចីវរំ ទានិ បដិសាមេហី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សាមណេរោ បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា បុនទិវសេ បរិវេណំ សម្មជ្ជិត្វា ឧទកទន្តបោនំ ឧបដ្ឋាបេសិ។ ថេរោ តស្ស សម្មជ្ជិតដ្ឋានំ បុន សម្មជ្ជិ ។ តំ ឧទកំ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ញំ ឧទកំ អាហរិ។ តញ្ច ទន្តកដ្ឋំ អបនេត្វា អញ្ញំ ទន្តកដ្ឋំ គណ្ហិ។ ឯវំ សត្ត ទិវសានិ កត្វា សត្តមេ ទិវសេ បុន បុច្ឆិ។ សាមណេរោ បុនបិ បុព្ពេ កថិតសទិសមេវ កថេសិ។ ថេរោ “សោ វតាយំ ព្រាហ្មណោ”តិ សញ្ជានិត្វា “កិមត្ថំ អាគតោសី”តិ អាហ។ “ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហត្ថាយ, ភន្តេ”តិ។ ថេរោ “ឧគ្គណ្ហ ទានិ, សាមណេរា”តិ វត្វា បុន ទិវសតោ បភុតិ ពុទ្ធវចនំ បដ្ឋបេសិ។ តិស្សោ សាមណេរោវ ហុត្វា, ឋបេត្វា វិនយបិដកំ សព្ពំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិ សទ្ធឹ អដ្ឋកថាយ។ ឧបសម្បន្នកាលេ បន អវស្សិកោវ សមានោ តិបិដកធរោ អហោសិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស ហត្ថេ សកលំ ពុទ្ធវចនំ បតិដ្ឋាបេត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា បរិនិព្ពាយឹសុ។ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោបិ អបរេន សមយេន កម្មដ្ឋានំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តប្បត្តោ ពហូនំ ធម្មវិនយំ វាចេសិ។

តេន ខោ បន សមយេន ពិន្ទុសារស្ស រញ្ញោ ឯកសតបុត្តា អហេសុំ។ តេ សព្ពេ អសោកោ អត្តនា សទ្ធឹ ឯកមាតិកំ តិស្សកុមារំ ឋបេត្វា ឃាតេសិ។ ឃាតេន្តោ ច ចត្តារិ វស្សានិ អនភិសិត្តោវ រជ្ជំ ការេត្វា ចតុន្នំ វស្សានំ អច្ចយេន តថាគតស្ស បរិនិព្ពានតោ ទ្វិន្នំ វស្សសតានំ ឧបរិ អដ្ឋារសមេ វស្សេ សកលជម្ពុទីបេ ឯករជ្ជាភិសេកំ បាបុណិ ។ អភិសេកានុភាវេន ចស្ស ឥមា រាជិទ្ធិយោ អាគតា – មហាបថវិយា ហេដ្ឋា យោជនប្បមាណេ អាណា បវត្តតិ; តថា ឧបរិ អាកាសេ អនោតត្តទហតោ អដ្ឋហិ កាជេហិ សោឡស បានីយឃដេ ទិវសេ ទិវសេ ទេវតា អាហរន្តិ, យតោ សាសនេ ឧប្បន្នសទ្ធោ ហុត្វា អដ្ឋ ឃដេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អទាសិ, ទ្វេ ឃដេ សដ្ឋិមត្តានំ តិបិដកធរភិក្ខូនំ, ទ្វេ ឃដេ អគ្គមហេសិយា អសន្ធិមិត្តាយ, ចត្តារោ ឃដេ អត្តនា បរិភុញ្ជិ; ទេវតាឯវ ហិមវន្តេ នាគលតាទន្តកដ្ឋំ នាម អត្ថិ សិនិទ្ធំ មុទុកំ រសវន្តំ តំ ទិវសេ ទិវសេ អាហរន្តិ, យេន រញ្ញោ ច មហេសិយា ច សោឡសន្នញ្ច នាដកិត្ថិសហស្សានំ សដ្ឋិមត្តានញ្ច ភិក្ខុសហស្សានំ ទេវសិកំ ទន្តបោនកិច្ចំ និប្ផជ្ជតិ។ ទេវសិកមេវ ចស្ស ទេវតា អគទាមលកំ អគទហរីតកំ សុវណ្ណវណ្ណញ្ច គន្ធរសសម្បន្នំ អម្ពបក្កំ អាហរន្តិ។ តថា ឆទ្ទន្តទហតោ បញ្ចវណ្ណនិវាសនបារុបនំ បីតកវណ្ណហត្ថបុញ្ឆនបដកំ ទិព្ពញ្ច បានកំ អាហរន្តិ។ ទេវសិកមេវ បនស្ស ន្ហានគន្ធំ អនុវិលេបនគន្ធំ បារុបនត្ថាយ អសុត្តមយិកំ សុមនបុប្ផបដំ មហារហញ្ច អញ្ជនំ នាគភវនតោ នាគរាជានោ អាហរន្តិ។ ឆទ្ទន្តទហេវ ឧដ្ឋិតស្ស សាលិនោ នវ វាហសហស្សានិ ទិវសេ ទិវសេ សុកា អាហរន្តិ។ មូសិកា និត្ថុសកណេ ករោន្តិ, ឯកោបិ ខណ្ឌតណ្ឌុលោ ន ហោតិ, រញ្ញោ សព្ពដ្ឋានេសុ អយមេវ តណ្ឌុលោ បរិភោគំ គច្ឆតិ។ មធុមក្ខិកា មធុំ ករោន្តិ។ កម្មារសាលាសុ អច្ឆា កូដំ បហរន្តិ។ ករវីកសកុណា អាគន្ត្វា មធុរស្សរំ វិកូជន្តា រញ្ញោ ពលិកម្មំ ករោន្តិ។

ឥមាហិ ឥទ្ធីហិ សមន្នាគតោ រាជា ឯកទិវសំ សុវណ្ណសង្ខលិកពន្ធនំ បេសេត្វា ចតុន្នំ ពុទ្ធានំ អធិគតរូបទស្សនំ កប្បាយុកំ កាឡំ នាម នាគរាជានំ អានយិត្វា សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា អនេកសតវណ្ណេហិ ជលជ ថលជបុប្ផេហិ សុវណ្ណបុប្ផេហិ ច បូជំ កត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេហិ សោឡសហិ នាដកិត្ថិសហស្សេហិ សមន្តតោ បរិក្ខិបិត្វា “អនន្តញាណស្ស តាវ មេ សទ្ធម្មវរចក្កវត្តិនោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស រូបំ ឥមេសំ អក្ខីនំ អាបាថំ ករោហី”តិ វត្វា តេន និម្មិតំ សកលសរីរវិប្បកិណ្ណបុញ្ញប្បភាវនិព្ពត្តាសីតានុព្យញ្ជនបដិមណ្ឌិតទ្វត្តឹសមហាបុរិសលក្ខណសស្សិរីកតាយ វិកសិតកមលុប្បលបុណ្ឌរីកបដិមណ្ឌិតមិវ សលិលតលំ តារាគណរស្មិជាលវិសទវិប្ផុរិតសោភាសមុជ្ជលិតមិវ គគនតលំ នីលបីតលោហិតាទិភេទវិចិត្រវណ្ណរំសិវិនទ្ធព្យាមប្បភាបរិក្ខេបវិលាសិតាយ សញ្ចាប្បភានុរាគឥន្ទធនុវិជ្ជុលតាបរិក្ខិត្តមិវ កនកគិរិសិខរំ នានាវិរាគវិមលកេតុមាលាសមុជ្ជលិតចារុមត្ថកសោភំ នយនរសាយតនមិវ ព្រហ្មទេវមនុជនាគយក្ខគណានំ ពុទ្ធរូបំ បស្សន្តោ សត្ត ទិវសានិ អក្ខិបូជំ នាម អកាសិ។

រាជា កិរ អភិសេកំ បាបុណិត្វា តីណិយេវ សំវច្ឆរានិ ពាហិរកបាសណ្ឌំ បរិគ្គណ្ហិ។ ចតុត្ថេ សំវច្ឆរេ ពុទ្ធសាសនេ បសីទិ។ តស្ស កិរ បិតា ពិន្ទុសារោ ព្រាហ្មណភត្តោ អហោសិ, សោ ព្រាហ្មណានញ្ច ព្រាហ្មណជាតិយបាសណ្ឌានញ្ច បណ្ឌរង្គបរិព្ពាជកាទីនំ សដ្ឋិសហស្សមត្តានំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេសិ។ អសោកោបិ បិតរា បវត្តិតំ ទានំ អត្តនោ អន្តេបុរេ តថេវ ទទមានោ ឯកទិវសំ សីហបញ្ជរេ ឋិតោ តេ ឧបសមបរិពាហិរេន អាចារេន ភុញ្ជមានេ អសំយតិន្ទ្រិយេ អវិនីតឥរិយាបថេ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ឦទិសំ ទានំ ឧបបរិក្ខិត្វា យុត្តដ្ឋានេ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ។ ឯវំ ចិន្តេត្វា អមច្ចេ អាហ – “គច្ឆថ, ភណេ, អត្តនោ អត្តនោ សាធុសម្មតេ សមណព្រាហ្មណេ អន្តេបុរំ អតិហរថ, ទានំ ទស្សាមា”តិ។ អមច្ចា “សាធុ, ទេវា”តិ រញ្ញោ បដិស្សុណិត្វា តេ តេ បណ្ឌរង្គបរិព្ពាជកាជីវកនិគណ្ឋាទយោ អានេត្វា “ឥមេ, មហារាជ, អម្ហាកំ អរហន្តោ”តិ អាហំសុ។

អថ រាជា អន្តេបុរេ ឧច្ចាវចានិ អាសនានិ បញ្ញបេត្វា “អាគច្ឆន្តូ”តិ វត្វា អាគតាគតេ អាហ – “អត្តនោ អត្តនោ បតិរូបេ អាសនេ និសីទថា”តិ ។ តេសុ ឯកច្ចេ ភទ្ទបីឋកេសុ, ឯកច្ចេ ផលកបីឋកេសុ និសីទឹសុ។ តេ ទិស្វា រាជា “នត្ថិ នេសំ អន្តោ សារោ”តិ ញត្វា តេសំ អនុរូបំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទត្វា ឧយ្យោជេសិ។

ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ ឯកទិវសំ រាជា សីហបញ្ជរេ ឋិតោ អទ្ទស និគ្រោធសាមណេរំ រាជង្គណេន គច្ឆន្តំ ទន្តំ គុត្តំ សន្តិន្ទ្រិយំ ឥរិយាបថសម្បន្នំ។ កោ បនាយំ **និគ្រោធោ** នាម? ពិន្ទុសាររញ្ញោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស សុមនរាជកុមារស្ស បុត្តោ។

តត្រាយំ **អនុបុព្ពិកថា** –

ពិន្ទុសាររញ្ញោ កិរ ទុព្ពលកាលេយេវ អសោកកុមារោ អត្តនា លទ្ធំ ឧជ្ជេនីរជ្ជំ បហាយ អាគន្ត្វា សព្ពនគរំ អត្តនោ ហត្ថគតំ កត្វា សុមនរាជកុមារំ អគ្គហេសិ។ តំទិវសមេវ សុមនស្ស រាជកុមារស្ស សុមនា នាម ទេវី បរិបុណ្ណគព្ភា អហោសិ។ សា អញ្ញាតកវេសេន និក្ខមិត្វា អវិទូរេ អញ្ញតរំ ចណ្ឌាលគាមំ សន្ធាយ គច្ឆន្តី ជេដ្ឋក

ចណ្ឌាលស្ស គេហតោ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មឹ និគ្រោធរុក្ខេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ “ឥតោ ឯហិ, សុមនេ”តិ វទន្តិយា
សទ្ទំ សុត្វា តស្សា សមីបំ គតា។ ទេវតា អត្តនោ អានុភាវេន ឯកំ សាលំ និម្មិនិត្វា “ឯត្ថ វសាហី”តិ អទាសិ។ សា
តំ សាលំ បាវិសិ។ គតទិវសេយេវ ច បុត្តំ វិជាយិ។ សា តស្ស និគ្រោធទេវតាយ បរិគ្គហិតត្តា “និគ្រោធោ” ត្វេវ
នាមំ អកាសិ។ ជេដ្ឋកចណ្ឌាលោ ទិដ្ឋទិវសតោ បភុតិ តំ អត្តនោ សាមិធីតរំ វិយ មញ្ញមានោ និពទ្ធវត្តំ
បដ្ឋបេសិ។ រាជធីតា តត្ថ សត្ត វស្សានិ វសិ។ និគ្រោធកុមារោបិ សត្តវស្សិកោ ជាតោ។ តទា មហាវរុណត្ថេរោ នាម
ឯកោ អរហា ទារកស្ស ហេតុសម្បទំ ទិស្វា រក្ខិត្វា តត្ថ វិហរមានោ “សត្តវស្សិកោ ទានិ ទារកោ, កាលោ នំ
បព្ពាជេតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា រាជធីតាយ អារោចាបេត្វា និគ្រោធកុមារំ បព្ពាជេសិ។ កុមារោ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ
បាបុណិ។ សោ ឯកទិវសំ បាតោវ សរីរំ ជគ្គិត្វា អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តំ កត្វា បត្តចីវរមាទាយ “មាតុឧបាសិកាយ
គេហទ្វារំ គច្ឆាមី”តិ និក្ខមិ។ មាតុនិវាសនដ្ឋានញ្ចស្ស ទក្ខិណទ្វារេន នគរំ បវិសិត្វា នគរមជ្ឈេន គន្ត្វា បាចីន
ទ្វារេន និក្ខមិត្វា គន្តព្ពំ ហោតិ។

តេន ច សមយេន អសោកោ ធម្មរាជា បាចីនទិសាភិមុខោ សីហបញ្ជរេ ចង្កមតិ។ តង្ខណញ្ញេវ និគ្រោធោ
រាជង្គណំ សម្បាបុណិ សន្តិន្ទ្រិយោ សន្តមានសោ យុគមត្តំ បេក្ខមានោ។ តេន វុត្តំ – “ឯកទិវសំ រាជា សីហបញ្ជរេ
ឋិតោ អទ្ទស និគ្រោធសាមណេរំ រាជង្គណេន គច្ឆន្តំ ទន្តំ គុត្តំ សន្តិន្ទ្រិយំ ឥរិយាបថសម្បន្ន”ន្តិ។ ទិស្វា បនស្ស
ឯតទហោសិ – “អយំ ជនោ សព្ពោបិ វិក្ខិត្តចិត្តោ ភន្តមិគប្បដិភាគោ។ អយំ បន ទារកោ អវិក្ខិត្តចិត្តោ
អតិវិយ ចស្ស អាលោកិតវិលោកិតំ សមិញ្ជនបសារណញ្ច សោភតិ។ អទ្ធា ឯតស្ស អព្ភន្តរេ លោកុត្តរធម្មោ
ភវិស្សតី”តិ រញ្ញោ សហ ទស្សនេនេវ សាមណេរេ ចិត្តំ បសីទិ, បេមំ សណ្ឋហិ។ កស្មា? បុព្ពេ ហិ កិរ បុញ្ញករណ
កាលេ ឯស រញ្ញោ ជេដ្ឋភាតា វាណិជកោ អហោសិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

“បុព្ពេ វ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នហិតេន វា;
ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំ វ យថោទកេ”តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

អថ រាជា សញ្ជាតបេមោ សពហុមានោ “ឯតំ សាមណេរំ បក្កោសថា”តិ អមច្ចេ បេសេសិ។ “តេ អតិចិ
រាយន្តី”តិ បុន ទ្វេ តយោ បេសេសិ – “តុរិតំ អាគច្ឆតូ”តិ។ សាមណេរោ អត្តនោ បកតិយា ឯវ អគមាសិ។ រាជា
បតិរូបមាសនំ ញត្វា “និសីទថា”តិ អាហ។ សោ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា “នត្ថិ ទានិ អញ្ញេ ភិក្ខូ”តិ
សមុស្សិតសេតច្ឆត្តំ រាជបល្លង្កំ ឧបសង្កមិត្វា បត្តគ្គហណត្ថាយ រញ្ញោ អាការំ ទស្សេសិ។ រាជា តំ បល្លង្កសមីបំ
ឧបគច្ឆន្តំយេវ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អជ្ជេវ ទានិ អយំ សាមណេរោ ឥមស្ស គេហស្ស សាមិកោ ភវិស្សតី”តិ
សាមណេរោ រញ្ញោ ហត្ថេ បត្តំ ទត្វា បល្លង្កំ អភិរុហិត្វា និសីទិ។ រាជា អត្តនោ អត្ថាយ សម្បាទិតំ សព្ពំ យាគុខជ្ជក
ភត្តវិកតឹ ឧបនាមេសិ។ សាមណេរោ អត្តនោ យាបនីយមត្តកមេវ សម្បដិច្ឆិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា អាហ –
“សត្ថារា តុម្ហាកំ ទិន្នោវាទំ ជានាថា”តិ? “ជានាមិ, មហារាជ, ឯកទេសេនា”តិ។ “តាត, មយ្ហម្បិ នំ កថេហី”តិ។
“សាធុ, មហារាជា”តិ រញ្ញោ អនុរូបំ ធម្មបទេ អប្បមាទវគ្គំ អនុមោទនត្ថាយ អភាសិ។

រាជា បន “អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទ”ន្តិ សុត្វាវ “អញ្ញាតំ, តាត, បរិយោសាបេហី”តិ
អាហ។ អនុមោទនាវសានេ ច “អដ្ឋ តេ, តាត, ធុវភត្តានិ ទម្មី”តិ អាហ។ សាមណេរោ អាហ – “ឯតានិ អហំ
ឧបជ្ឈាយស្ស ទម្មិ, មហារាជា”តិ។ “កោ អយំ, តាត, ឧបជ្ឈាយោ នាមា”តិ? “វជ្ជាវជ្ជំ ទិស្វា ចោទេតា សារេតា
ច, មហារាជា”តិ។ “អញ្ញានិបិ តេ, តាត, អដ្ឋ ទម្មី”តិ។ “ឯតានិ អាចរិយស្ស ទម្មិ, មហារាជា”តិ។ “កោ អយំ,
តាត, អាចរិយោ នាមា”តិ? “ឥមស្មឹ សាសនេ សិក្ខិតព្ពកធម្មេសុ បតិដ្ឋាបេតា, មហារាជា”តិ។ “សាធុ, តាត,
អញ្ញានិបិ តេ អដ្ឋ ទម្មី”តិ។ “ឯតានិបិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទម្មិ, មហារាជា”តិ។ “កោ អយំ, តាត, ភិក្ខុសង្ឃោ
នាមា”តិ? “យំ និស្សាយ , មហារាជ, អម្ហាកំ អាចរិយុបជ្ឈាយានញ្ច មម ច បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ចា”តិ។ រាជា
ភិយ្យោសោ មត្តាយ តុដ្ឋចិត្តោ អាហ – “អញ្ញានិបិ តេ, តាត, អដ្ឋ ទម្មី”តិ។ សាមណេរោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា
បុនទិវសេ ទ្វត្តឹស ភិក្ខូ គហេត្វា រាជន្តេបុរំ បវិសិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ រាជា “អញ្ញេបិ ទ្វត្តឹស ភិក្ខូ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ
ស្វេ ភិក្ខំ គណ្ហន្តូ”តិ ឯតេនេវ ឧបាយេន ទិវសេ ទិវសេ វឌ្ឍាបេន្តោ សដ្ឋិសហស្សានំ ព្រាហ្មណបរិព្ពាជកាទីនំ ភត្តំ
ឧបច្ឆិន្ទិត្វា អន្តោនិវេសនេ សដ្ឋិសហស្សានំ ភិក្ខូនំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេសិ និគ្រោធត្ថេរេ គតេនេវ បសាទេន។
និគ្រោធត្ថេរោបិ រាជានំ សបរិសំ តីសុ សរណេសុ បញ្ចសុ ច សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា ពុទ្ធសាសនេ បោថុជ្ជនិកេន
បសាទេន អចលប្បសាទំ កត្វា បតិដ្ឋាបេសិ។ បុន រាជា **អសោការាមំ** នាម មហាវិហារំ ការេត្វា សដ្ឋិសហស្សានំ
ភិក្ខូនំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេសិ។ សកលជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិយា នគរសហស្សេសុ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ
ការាបេសិ ចតុរាសីតិសហស្សចេតិយបដិមណ្ឌិតានិ ធម្មេនេវ, នោ អធម្មេន។

ឯកទិវសំ កិរ រាជា អសោការាមេ មហាទានំ ទត្វា សដ្ឋិសហស្សភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ និសជ្ជ សង្ឃំ ចតូហិ
បច្ចយេហិ បវារេត្វា ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, ភគវតា ទេសិតធម្មោ នាម កិត្តកោ ហោតី”តិ? “អង្គតោ, មហា

រាជ, នវង្គានិ, ខន្ធតោ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សានី’’តិ។ រាជា ធម្មេ បសីទិត្វា ‘‘ឯកេកំ ធម្មក្ខន្ធំ ឯកេកវិហារេន បូជេស្សាមី’’តិ ឯកទិវសមេវ ឆន្នវុតិកោដិធនំ វិសជ្ជេត្វា អមច្ចេ អាណាបេសិ – ‘‘ឯថ, ភណេ, ឯកមេកស្មិំ នគរេ ឯកមេកំ វិហារំ ការាបេន្តា ចតុរាសីតិយា នគរសហស្សេសុ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ ការាបេថា’’តិ។ សយញ្ច អសោការាមេ អសោកមហាវិហារត្ថាយ កម្មំ បដ្ឋបេសិ។ សង្ឃោ ឥន្ទគុត្តត្ថេរំ នាម មហិទ្ធិកំ មហានុភាវំ ខីណាសវំ នវកម្មាធិដ្ឋាយកំ អទាសិ។ ថេរោ យំ យំ ន និដ្ឋាតិ តំ តំ អត្តនោ អានុភាវេន និដ្ឋាបេសិ។ ឯវម្បិ តីហិ សំវច្ឆរេហិ វិហារកម្មំ និដ្ឋាបេសិ។ ឯកទិវសមេវ សព្ពនគរេហិ បណ្ណានិ អាគមិំសុ។

អមច្ចា រញ្ញោ អារោចេសុំ – ‘‘និដ្ឋិតានិ, ទេវ, ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានី’’តិ។ រាជា នគរេ ភេរិំ ចរាបេសិ – ‘‘ឥតោ សត្តន្នំ ទិវសានំ អច្ចយេន វិហារមហោ ភវិស្សតិ។ សព្ពេ អដ្ឋ សីលង្គានិ សមាទិយិត្វា អន្តោនគរេ ច ពហិនគរេ ច វិហារមហំ បដិយាទេន្តូ’’តិ។ តតោ សត្តន្នំ ទិវសានំ អច្ចយេន សព្ពាលង្ការវិភូសិតាយ អនេកសតសហស្សសង្ខាយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិវុតោ ទេវលោកេ អមរវតិយា រាជធានិយា សិរិតោ អធិកតរសស្សិរីកំ វិយ នគរំ កាតុកាមេន ឧស្សាហជាតេន មហាជនេន អលង្កតបដិយត្តំ នគរំ អនុវិចរន្តោ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ អដ្ឋាសិ។

តស្មិញ្ច ខណេ សន្និបតិតា អសីតិ ភិក្ខុកោដិយោ អហេសុំ, ភិក្ខុនីនញ្ច ឆន្នវុតិសតសហស្សានិ។ តត្ថ ខីណាសវភិក្ខូយេវ សតសហស្សសង្ខា អហេសុំ។ តេសំ ឯតទហោសិ – ‘‘សចេ រាជា អត្តនោ អធិការំ អនវសេសំ បស្សេយ្យ អតិវិយ ពុទ្ធសាសនេ បសីទេយ្យា’’តិ។ តតោ លោកវិវរណំ នាម បាដិហារិយំ អកំសុ។ រាជា អសោការាមេ ឋិតោវ ចតុទ្ទិសា អនុវិលោកេន្តោ សមន្តតោ សមុទ្ទបរិយន្តំ ជម្ពុទីបំ បស្សតិ ចតុរាសីតិញ្ច វិហារសហស្សានិ ឧឡារាយ វិហារមហបូជាយ វិរោចមានានិ។ សោ តំ វិភូតិំ បស្សមានោ ឧឡារេន បីតិបាមោជ្ជេន សមន្នាគតោ ‘‘អត្ថិ បន អញ្ញស្សបិ កស្សចិ ឯវរូបំ បីតិបាមោជ្ជំ ឧប្បន្នបុព្ព’’ន្តិ ចិន្តេន្តោ ភិក្ខុសង្ឃំ បុច្ឆិ – ‘‘ភន្តេ, អម្ហាកំ លោកនាថស្ស ទសពលស្ស សាសនេ កោ មហាបរិច្ចាគំ បរិច្ចជិ។ កស្ស បរិច្ចាគោ មហន្តោតិ? ភិក្ខុសង្ឃោ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស ភារំ អកាសិ។ ថេរោ អាហ – ‘‘មហារាជ, ទសពលស្ស សាសនេ បច្ចយទាយកោ នាម តយា សទិសោ ធរមានេបិ តថាគតេ ន កោចិ អហោសិ, តវេវ បរិច្ចាគោ មហា’’តិ។ រាជា ថេរស្ស វចនំ សុត្វា ឧឡារេន បីតិបាមោជ្ជេន និរន្តរំ ផុដ្ឋសរីរោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – ‘‘នត្ថិ កិរ មយា សទិសោ បច្ចយទាយកោ, មយ្ហំ កិរ បរិច្ចាគោ មហា, អហំ កិរ ទេយ្យធម្មេន សាសនំ បគ្គណ្ហាមិ។ កិំ បនាហំ ឯវំ សតិ សាសនស្ស ទាយាទោ ហោមិ, ន ហោមី’’តិ។ តតោ ភិក្ខុសង្ឃំ បុច្ឆិ – ‘‘ភវាមិ នុ ខោ អហំ, ភន្តេ, សាសនស្ស ទាយាទោ’’តិ?

តតោ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ រញ្ញោ ឥទំ វចនំ សុត្វា រាជបុត្តស្ស មហិន្ទស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តិំ សម្បស្សមានោ ‘‘សចេ អយំ កុមារោ បព្ពជិស្សតិ សាសនស្ស អតិវិយ វុឌ្ឍិ ភវិស្សតី’’តិ ចិន្តេត្វា រាជានំ ឯតទវោច – ‘‘ន ខោ, មហារាជ, ឯត្តាវតា សាសនស្ស ទាយាទោ ហោតិ; អបិច ខោ បច្ចយទាយកោតិ វា ឧបដ្ឋាកោតិ វា សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ យោបិ ហិ, មហារាជ, បថវិតោ យាវ ព្រហ្មលោកបរិមាណំ បច្ចយរាសិំ ទទេយ្យ សោបិ ‘សាសនេ ទាយាទោ’តិ សង្ខ្យំ ន គច្ឆតី’’តិ។ ‘‘អថ កថំ ចរហិ, ភន្តេ, សាសនស្ស ទាយាទោ ហោតី’’តិ? ‘‘យោ ហិ កោចិ, មហារាជ, អឌ្ឍោ វា ទលិទ្ទោ វា អត្តនោ ឱរសំ បុត្តំ បព្ពាជេតិ – អយំ វុច្ចតិ, មហារាជ, ទាយាទោ សាសនស្សា’’តិ។

ឯវំ វុត្តេ អសោកោ រាជា ‘‘អហំ កិរ ឯវរូបំ បរិច្ចាគំ កត្វាបិ នេវ សាសនស្ស ទាយាទភាវំ បត្តោ’’តិ សាសនេ ទាយាទភាវំ បត្ថយមានោ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា អទ្ទស មហិន្ទកុមារំ អវិទូរេ ឋិតំ។ ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ – ‘‘កិញ្ចាបិ អហំ ឥមំ កុមារំ តិស្សកុមារស្ស បព្ពជិតកាលតោ បភុតិ ឱបរជ្ជេ ឋបេតុកាមោ, អថ ខោ ឱបរជ្ជតោបិ បព្ពជ្ជាវ ឧត្តមា’’តិ។ តតោ កុមារំ អាហ – ‘‘សក្ខសិ ត្វំ, តាត, បព្ពជិតុ’’ន្តិ? កុមារោ បកតិយាបិ តិស្សកុមារស្ស បព្ពជិតកាលតោ បភុតិ បព្ពជិតុកាមោវ រញ្ញោ វចនំ សុត្វា អតិវិយ បាមោជ្ជជាតោ ហុត្វា អាហ – ‘‘បព្ពជាមិ, ទេវ, មំ បព្ពាជេត្វា តុម្ហេ សាសនទាយាទា ហោថា’’តិ។

តេន ច សមយេន រាជធីតា សង្ឃមិត្តាបិ តស្មិំយេវ ឋានេ ឋិតា ហោតិ។ តស្សា ច សាមិកោ អគ្គិព្រហ្មា នាម កុមារោ យុវរាជេន តិស្សកុមារេន សទ្ធិំ បព្ពជិតោ ហោតិ។ រាជា តំ ទិស្វា អាហ – ‘‘ត្វម្បិ, អម្ម, បព្ពជិតុំ សក្ខសី’’តិ? ‘‘សាធុ, តាត, សក្កោមី’’តិ។ រាជា បុត្តានំ មនំ លភិត្វា បហដ្ឋចិត្តោ ភិក្ខុសង្ឃំ ឯតទវោច – ‘‘ភន្តេ, ឥមេ ទារកេ បព្ពាជេត្វា មំ សាសនេ ទាយាទំ ករោថា’’តិ។ សង្ឃោ រញ្ញោ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា កុមារំ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរេន ឧបជ្ឈាយេន មហាទេវត្ថេរេន ច អាចរិយេន បព្ពាជេសិ។ មជ្ឈន្តិកត្ថេរេន អាចរិយេន ឧបសម្បាទេសិ។ តទា កិរ កុមារោ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សោវ ហោតិ។ សោ តស្មិំយេវ ឧបសម្បទសីមមណ្ឌលេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សង្ឃមិត្តាយបិ រាជធីតាយ អាចរិយា អាយុបាលិត្ថេរី នាម, ឧបជ្ឈាយា បន

ធម្មបាលិត្ថេរី នាម អហោសិ។ តទា សង្ឃមិត្តា អដ្ឋារសវស្សា ហោតិ។ តំ បព្ពជិតមត្តំ តស្មិំយេវ សីមមណ្ឌលេ សិក្ខាយ បតិដ្ឋាបេសុំ។ ឧភិន្នំ បព្ពជិតកាលេ រាជា ឆព្ពស្សាភិសេកោ ហោតិ។

អថ មហិន្ទត្ថេរោ ឧបសម្បន្នកាលតោ បភុតិ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្សេវ សន្តិកេ ធម្មញ្ច វិនយញ្ច បរិយាបុណន្តោ ទ្វេបិ សង្គីតិយោ អារូឡ្ហំ តិបិដកសង្គហិតំ សាដ្ឋកថំ សព្ពំ ថេរវាទំ តិណ្ណំ វស្សានំ អព្ភន្តរេ ឧគ្គហេត្វា អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស អន្តេវាសិកានំ សហស្សមត្តានំ ភិក្ខូនំ បាមោក្ខោ អហោសិ។ តទា អសោកោ ធម្មរាជា នវវស្សាភិសេកោ ហោតិ។ រញ្ញោ បន អដ្ឋវស្សាភិសេកកាលេយេវ កោន្តបុត្តតិស្សត្ថេរោ ព្យាធិបដិកម្មត្ថំ ភិក្ខាចារវត្តេន អាហិណ្ឌន្តោ បសតមត្តំ សប្បិំ អលភិត្វា ព្យាធិពលេន បរិក្ខីណាយុសង្ខារោ ភិក្ខុសង្ឃំ អប្បមាទេន ឱវទិត្វា អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា បរិនិព្ពាយិ។ រាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា ថេរស្ស សក្ការំ កត្វា "មយិ នាម រជ្ជំ ការេន្តេ ឯវំ ភិក្ខូនំ បច្ចយា ទុល្លភា"តិ នគរស្ស ចតូសុ ទ្វារេសុ បោក្ខរណិយោ ការាបេត្វា ភេសជ្ជស្ស បូរាបេត្វា ទាបេសិ។

តេន កិរ សមយេន បាដលិបុត្តស្ស ចតូសុ ទ្វារេសុ ចត្តារិ សតសហស្សានិ, សភាយំ សតសហស្សន្តិ ទិវសេ ទិវសេ បញ្ចសតសហស្សានិ រញ្ញោ ឧប្បជ្ជន្តិ។ តតោ រាជា និគ្រោធត្ថេរស្ស ទេវសិកំ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេសិ។ ពុទ្ធស្ស ចេតិយេ គន្ធមាលាទីហិ បូជនត្ថាយ សតសហស្សំ ។ ធម្មស្ស សតសហស្សំ, តំ ធម្មធរានំ ពហុស្សុតានំ ចតុបច្ចយត្ថាយ ឧបនីយតិ។ សង្ឃស្ស សតសហស្សំ, ចតូសុ ទ្វារេសុ ភេសជ្ជត្ថាយ សតសហស្សំ។ ឯវំ សាសនេ ឧឡារោ លាភសក្ការោ និព្ពត្តិ។

តិត្ថិយា បរិហីនលាភសក្ការា អន្តមសោ ឃាសច្ឆាទនម្បិ អលភន្តា លាភសក្ការំ បត្ថយមានា សាសនេ បព្ពជិត្វា សកានិ សកានិ ទិដ្ឋិគតានិ "អយំ ធម្មោ, អយំ វិនយោ"តិ ទីបេន្តិ។ បព្ពជ្ជំ អលភមានាបិ សយមេវ មុណ្ឌេត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា វិហារេសុ វិចរន្តា ឧបោសថម្បិ បវារណម្បិ សង្ឃកម្មម្បិ គណកម្មម្បិ បវិសន្តិ។ ភិក្ខូ តេហិ សទ្ធិំ ឧបោសថំ ន ករោន្តិ។ តទា មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ "ឧប្បន្នំ ទានិ ឥទំ អធិករណំ, តំ នចិរស្សេវ កក្ខឡំ ភវិស្សតិ។ ន ខោ បនេតំ សក្កា ឥមេសំ មជ្ឈេ វសន្តេន វូបសមេតុ"ន្តិ មហិន្ទត្ថេរស្ស គណំ នីយ្យាតេត្វា អត្តនា ផាសុវិហារេន វិហរិតុកាមោ អហោគង្គបព្ពតំ អគមាសិ។ តេបិ ខោ តិត្ថិយា ភិក្ខុសង្ឃេន ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន និគ្គយ្ហមានាបិ ធម្មវិនយានុលោមាយ បដិបត្តិយា អសណ្ឋហន្តា អនេករូបំ សាសនស្ស អព្ពុទញ្ច មលញ្ច កណ្ដកញ្ច សមុដ្ឋាបេសុំ។ កេចិ អគ្គិំ បរិចរន្តិ, កេចិ បញ្ចាតបេន តាបេន្តិ, កេចិ អាទិច្ចំ អនុបរិវត្តន្តិ, កេចិ "ធម្មញ្ច វិនយញ្ច វោភិន្ទិស្សាមា"តិ បគ្គណ្ហិំសុ។ តទា ភិក្ខុសង្ឃោ ន តេហិ សទ្ធិំ ឧបោសថំ វា បវារណំ វា អកាសិ។ អសោការាមេ សត្តវស្សានិ ឧបោសថោ ឧបច្ឆិជ្ជិ។ រញ្ញោបិ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ រាជា ឯកំ អមច្ចំ អាណាបេសិ – "វិហារំ គន្ត្វា អធិករណំ វូបសមេត្វា ឧបោសថំ ការាបេហី"តិ។ អមច្ចោ រាជានំ បដិបុច្ឆិតុំ អវិសហន្តោ អញ្ញេ អមច្ចេ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – "រាជា មំ 'វិហារំ គន្ត្វា អធិករណំ វូបសមេត្វា ឧបោសថំ ការាបេហី'តិ បហិណិ។ កថំ នុ ខោ អធិករណំ វូបសម្មតី"តិ? តេ អាហំសុ – "មយំ ឯវំ សល្លក្ខេម – 'យថា នាម បច្ចន្តំ វូបសមេន្តា ចោរេ ឃាតេន្តិ, ឯវមេវ យេ ឧបោសថំ ន ករោន្តិ, តេ មារេតុកាមោ រាជា ភវិស្សតី'"តិ។ អថ សោ អមច្ចោ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេត្វា អាហ – "អហំ រញ្ញា 'ឧបោសថំ ការាបេហី'តិ បេសិតោ។ ករោថ ទានិ, ភន្តេ, ឧបោសថ"ន្តិ។ ភិក្ខូ "ន មយំ តិត្ថិយេហិ សទ្ធិំ ឧបោសថំ ករោមា"តិ អាហំសុ។ អថ អមច្ចោ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ អសិនា សីសានិ បាតេតុំ អារទ្ធោ។

អទ្ទសា ខោ តិស្សត្ថេរោ តំ អមច្ចំ តថា វិប្បដិបន្នំ។ តិស្សត្ថេរោ នាម ន យោ វា សោ វា, រញ្ញោ ឯកមាតិកោ ភាតា តិស្សកុមារោ នាម, តំ កិរ រាជា បត្តាភិសេកោ ឱបរជ្ជេ ឋបេសិ។ សោ ឯកទិវសំ វនចារំ គតោ អទ្ទស មហន្តំ មិគសង្ឃំ ចិត្តកីឡាយ កីឡន្តំ។ ទិស្វានស្ស ឯតទហោសិ – "ឥមេ តាវ តិណភក្ខា មិគា ឯវំ កីឡន្តិ, ឥមេ បន សមណា រាជកុលេ បណីតានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា មុទុកាសុ សេយ្យាសុ សយមានា កិំ នាម កីឡិតំ ន កីឡិស្សន្តី"តិ! សោ តតោ អាគន្ត្វា ឥមំ អត្តនោ វិតក្កំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា "អដ្ឋានេ កុក្កុច្ចាយិតំ កុមារេន! ហន្ទ, នំ ឯវំ សញ្ញាបេស្សាមី"តិ ឯកទិវសំ កេនចិ ការណេន កុទ្ធោ វិយ ហុត្វា "ឯហិ សត្តទិវសេន រជ្ជំ សម្បដិច្ឆ, តតោ តំ ឃាតេស្សាមី"តិ មរណភយេន តជ្ជេត្វា តមត្ថំ សញ្ញាបេសិ។ សោ កិរ កុមារោ "សត្តមេ មំ ទិវសេ មារេស្សតី"តិ ន ចិត្តរូបំ ន្ហាយិ, ន ភុញ្ជិ, ន សុបិ, អតិវិយ លូខសរីរោ អហោសិ។ តតោ នំ រាជា បុច្ឆិ – "កិស្ស ត្វំ ឯវរូបោ ជាតោ"តិ? "មរណភយេន, ទេវា"តិ។ "អរេ, ត្វំ នាម បរិច្ឆិន្នមរណំ សម្បស្សមានោ វិស្សត្ថោ ន កីឡសិ? ភិក្ខូ អស្សាសបស្សាសនិពទ្ធំ មរណំ បេក្ខមានា កថំ កីឡិស្សន្តី"តិ! តតោ បភុតិ កុមារោ សាសនេ បសីទិ។

សោ បុន ឯកទិវសំ មិគវំ និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ អនុវិចរមានោ អទ្ទស យោនកមហាធម្មរក្ខិតត្ថេរំ អញ្ញតរេន ហត្ថិនាគេន សាលសាខំ គហេត្វា ពីជិយមានំ និសិន្នំ។ ទិស្វា បាមោជ្ជជាតោ ចិន្តេសិ – "កទា នុ ខោ អហម្បិ អយំ មហាថេរោ វិយ បព្ពជេយ្យំ! សិយា នុ ខោ សោ ទិវសោ"តិ។ ថេរោ តស្សាសយំ វិទិត្វា តស្ស បស្សន្តស្សេវ

អាកាសេ ឧប្បតិត្វា អសោការាមេ បោក្ខរណិយា ឧទកតលេ ឋត្វា ចីវរញ្ច ឧត្តរាសង្គញ្ច អាកាសេ លគ្គេត្វា ន្ហាយិតុំ អារទ្ធោ។

កុមារោ ថេរស្សានុភាវំ ទិស្វា អតិវិយ បសន្នោ “អជ្ជេវ បព្ពជិស្សាមី”តិ និវត្តិត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ – “បព្ពជិស្សាមហំ, ទេវា”តិ។ រាជា អនេកប្បការំ យាចិត្វាបិ តំ និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ អសោការាមគមនីយមគ្គំ អលង្ការាបេត្វា កុមារំ ឆណវេសំ គាហាបេត្វា អលង្កតាយ សេនាយ បរិវារាបេត្វា វិហារំ នេសិ។ “យុវរាជា កិរ បព្ពជិស្សតី”តិ សុត្វា ពហូ ភិក្ខូ បត្តចីវរានិ បដិយាទេសុំ។ កុមារោ បធានឃរំ គន្ត្វា មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរស្សេវ សន្តិកេ បព្ពជិ សទ្ធឹ បុរិសសតសហស្សេន។ កុមារស្ស បន អនុបព្ពជិតានំ គណនបរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ កុមារោ រញ្ញោ ចតុវស្សាភិសេកកាលេ បព្ពជិតោ។ អថញ្ញោបិ រញ្ញោ ភាគិនេយ្យោ សង្ឃមិត្តាយ សាមិកោ អគ្គិព្រហ្មា នាម កុមារោ អត្ថិ។ សង្ឃមិត្តា តំ បដិច្ច ឯកមេវ បុត្តំ វិជាយិ។ សោបិ “យុវរាជា បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា – “អហម្បិ, ទេវ, បព្ពជិស្សាមី”តិ យាចិ។ “បព្ពជ, តាតា”តិ ច រញ្ញា អនុញ្ញាតោ តំទិវសមេវ បព្ពជិ។

> ឯវំ អនុបព្ពជិតោ, ឧឡារវិភវេន ខត្តិយជនេន;
> រញ្ញោ កនិដ្ឋភាតា, តិស្សត្ថេរោតិ វិញ្ញេយ្យោ។

សោ តំ អមច្ចំ តថា វិប្បដិបន្នំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ន រាជា ថេរេ មារាបេតុំ បហិណេយ្យ; អទ្ធា ឥមស្សេវេតំ អមច្ចស្ស ទុគ្គហិតំ ភវិស្សតី”តិ គន្ត្វា សយំ តស្ស អាសន្នេ អាសនេ និសីទិ។ សោ ថេរំ សញ្ជានិត្វា សត្ថំ និបាតេតុំ អវិសហន្តោ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ – “អហំ, ទេវ, ឧបោសថំ កាតុំ អនិច្ឆន្តានំ ឯត្តកានំ នាម ភិក្ខូនំ សីសានិ បាតេសឹ; អថ អយ្យស្ស តិស្សត្ថេរស្ស បដិបាដិ សម្បត្តា, កិន្តិ ករោមី”តិ? រាជា សុត្វាវ – “អរេ! កឹ បន, ត្វំ, មយា ភិក្ខូ ឃាតេតុំ បេសិតោ”តិ តាវទេវ សរីរេ ឧប្បន្នទាហោ ហុត្វា វិហារំ គន្ត្វា ថេរេ ភិក្ខូ បុច្ឆិ – “អយំ, ភន្តេ, អមច្ចោ មយា អនាណត្តោវ ឯវំ អកាសិ, កស្ស នុ ខោ ឥមិនា បាបេន ភវិតព្ព”ន្តិ? ឯកច្ចេ ថេរា, “អយំ តវ វចនេន អកាសិ, តុយ្ហេតំ បាប”ន្តិ អាហំសុ។ ឯកច្ចេ “ឧភិន្នម្បិ វោ ឯតំ បាប”ន្តិ អាហំសុ។ ឯកច្ចេ ឯវមាហំសុ – “កឹ បន តេ, មហារាជ, អត្ថិ ចិត្តំ ‘អយំ គន្ត្វា ភិក្ខូ ឃាតេតូ’”តិ? “នត្ថិ, ភន្តេ, កុសលាធិប្បាយោ អហំ បេសេសឹ – ‘សមគ្គោ ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបោសថំ ករោតូ’”តិ។ “សចេ ត្វំ កុសលាធិប្បាយោ, នត្ថិ តុយ្ហំ បាបំ, អមច្ចស្សេវេតំ បាប”ន្តិ។ រាជា ទ្វេឡ្ហកជាតោ អាហ – “អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, កោចិ ភិក្ខុ មមេតំ ទ្វេឡ្ហកំ ឆិន្ទិត្វា សាសនំ បគ្គហេតុំ សមត្ថោ”តិ? “អត្ថិ, មហារាជ, មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ នាម, សោ តេ ឥមំ ទ្វេឡ្ហកំ ឆិន្ទិត្វា សាសនំ បគ្គណ្ហិតុំ សមត្ថោ”តិ។ រាជា តទហេវ ចត្តារោ ធម្មកថិកេ ឯកេកភិក្ខុសហស្សបរិវារេ, ចត្តារោ ច អមច្ចេ ឯកេកបុរិសសហស្សបរិវារេ “ថេរំ គណ្ហិត្វា អាគច្ឆថា”តិ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា “រាជា បក្កោសតី”តិ អាហំសុ។ ថេរោ នាគច្ឆិ ។ ទុតិយម្បិ ខោ រាជា អដ្ឋ ធម្មកថិកេ, អដ្ឋ ច អមច្ចេ សហស្សសហស្សបរិវារេយេវ បេសេសិ – “‘រាជា, ភន្តេ, បក្កោសតី’តិ វត្វា គណ្ហិត្វាវ អាគច្ឆថា”តិ។ តេ តថេវ អាហំសុ។ ទុតិយម្បិ ថេរោ នាគច្ឆិ។ រាជា ថេរេ បុច្ឆិ – “អហំ, ភន្តេ, ទ្វិក្ខត្តុំ បហិណឹ; កស្មា ថេរោ នាគច្ឆតី”តិ? “‘រាជា បក្កោសតី’តិ វុត្តត្តា, មហារាជ, នាគច្ឆតិ។ ឯវំ បន វុត្តេ អាគច្ឆេយ្យ ‘សាសនំ, ភន្តេ, ឱសីទតិ, អម្ហាកំ សាសនំ បគ្គហត្ថាយ សហាយកា ហោថា’”តិ។ អថ រាជា តថា វត្វា សោឡស ធម្មកថិកេ, សោឡស ច អមច្ចេ សហស្សសហស្សបរិវារេ បេសេសិ។ ភិក្ខូ ច បដិបុច្ឆិ – “មហល្លកោ នុ ខោ, ភន្តេ, ថេរោ ទហរោ នុ ខោ”តិ? “មហល្លកោ, មហារាជា”តិ។ “វយ្ហំ វា សិវិកំ វា អភិរុហិស្សតិ, ភន្តេ”តិ? “នាភិរុហិស្សតិ, មហារាជា”តិ។ “កុហឹ, ភន្តេ, ថេរោ វសតី”តិ? “ឧបរិ គង្គាយ, មហារាជា”តិ។ រាជា អាហ – “តេន ហិ, ភណេ, នាវាសង្ឃាដំ ពន្ធិត្វា តត្ថេវ ថេរំ និសីទាបេត្វា ទ្វីសុបិ តីរេសុ អារក្ខំ សំវិធាយ ថេរំ អានេថា”តិ។ ភិក្ខូ ច អមច្ចា ច ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា រញ្ញោ សាសនំ អារោចេសុំ។

ថេរោ សុត្វា “យំ ខោ អហំ មូលតោ បដ្ឋាយ សាសនំ បគ្គណ្ហិស្សាមីតិ បព្ពជិតោម្ហិ។ អយំ ទានិ មេ សោ កាលោ អនុប្បត្តោ”តិ ចម្មខណ្ឌំ គណ្ហិត្វាវ ឧដ្ឋហិ។ អថ “ថេរោ ស្វេ បាដលិបុត្តំ សម្បាបុណិស្សតី”តិ រត្តិភាគេ រាជា សុបិនំ អទ្ទស។ ឯវរូបោ សុបិនោ អហោសិ – “សព្ពសេតោ ហត្ថិនាគោ អាគន្ត្វា រាជានំ សីសតោ បដ្ឋាយ បរាមសិត្វា ទក្ខិណហត្ថេ អគ្គហេសី”តិ។ បុនទិវសេ រាជា សុបិនជ្ឈាយកេ បុច្ឆិ – “មយា ឯវរូបោ សុបិនោ ទិដ្ឋោ, កឹ មេ ភវិស្សតី”តិ? ឯកោ តំ, “មហារាជ, សមណនាគោ ទក្ខិណហត្ថេ គណ្ហិស្សតី”តិ។ អថ រាជា តាវទេវ “ថេរោ អាគតោ”តិ សុត្វា គង្គាតីរំ គន្ត្វា នទឹ ឱតរិត្វា អព្ភុគ្គច្ឆន្តោ ជាណុមត្តេ ឧទកេ ថេរំ សម្បាបុណិត្វា ថេរស្ស នាវាតោ ឱតរន្តស្ស ហត្ថំ អទាសិ។ ថេរោ រាជានំ ទក្ខិណហត្ថេ អគ្គហេសិ។ តំ ទិស្វា អសិគ្គាហា “ថេរស្ស សីសំ បាតេស្សាមា”តិ កោសតោ អសឹ អព្ពាហឹសុ។ កស្មា? ឯតំ កិរ ចារិត្តំ រាជកុលេសុ – “យោ រាជានំ ហត្ថេ គណ្ហតិ តស្ស អសិនា សីសំ បាតេតព្ព”ន្តិ។ រាជា ឆាយំយេវ ទិស្វា អាហ – “បុព្ពេបិ អហំ ភិក្ខូសុ វិរទ្ធការណា អស្សាទំ ន វិន្ទាមិ, មា ខោ ថេរេ វិរជ្ឈិត្ថា”តិ។ ថេរោ បន កស្មា រាជានំ ហត្ថេ អគ្គហេសីតិ? យស្មា រញ្ញា បញ្ហំ បុច្ឆនត្ថាយ បក្កោសាបិតោ តស្មា “អន្តេវាសិកោ មេ អយ”ន្តិ អគ្គហេសិ។

រាជា ថេរំ អត្តនោ ឧយ្យានំ នេត្វា ពាហិរតោ តិក្ខត្តុំ បរិវារាបេត្វា អារក្ខំ ឋបេត្វា សយមេវ ថេរស្ស បាទេ ធោវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា “បដិពលោ នុ ខោ ថេរោ មម កង្ខំ ឆិន្ទិត្វា ឧប្បន្នំ អធិករណំ វូបសមេត្វា សាសនំ បគ្គណ្ហិតុ”ន្តិ វីមំសនត្ថាយ “អហំ, ភន្តេ, ឯកំ បាដិហារិយំ ទដ្ឋុកាមោ”តិ អាហ។ “កតរំ បាដិហារិយំ ទដ្ឋុកាមោសិ, មហារាជា”តិ? “បថវីកម្បនំ, ភន្តេ”តិ។ “សកលបថវីកម្បនំ ទដ្ឋុកាមោសិ, មហារាជ, បទេសបថវីកម្បន”ន្តិ? “កតរំ បនេត្ថ, ភន្តេ, ទុក្ករ”ន្តិ? “កឹ នុ ខោ, មហារាជ, កំសបាតិយា ឧទកបុណ្ណាយ សព្ពំ ឧទកំ កម្បេតុំ ទុក្ករំ; ឧទាហុ ឧបឌ្ឍ”ន្តិ? “ឧបឌ្ឍំ, ភន្តេ”តិ។ “ឯវមេវ ខោ, មហារាជ, បទេសបថវីកម្បនំ ទុក្ករ”ន្តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, បទេសបថវីកម្បនំ បស្សិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ, មហារាជ, សមន្តតោ យោជនេ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ ឯកេន ចក្កេន សីមំ អក្កមិត្វា រថោ តិដ្ឋតុ; ទក្ខិណាយ ទិសាយ ទ្វីហិ បាទេហិ សីមំ អក្កមិត្វា អស្សោ តិដ្ឋតុ; បច្ឆិមាយ ទិសាយ ឯកេន បាទេន សីមំ អក្កមិត្វា បុរិសោ តិដ្ឋតុ; ឧត្តរាយ ទិសាយ ឧបឌ្ឍភាគេន សីមំ អក្កមិត្វា ឯកា ឧទកបាតិ តិដ្ឋតូ”តិ។ រាជា តថា ការាបេសិ។ ថេរោ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ “រាជា បស្សតូ”តិ យោជនប្បមាណបថវីចលនំ អធិដ្ឋហិ។ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ រថស្ស អន្តោសីមាយ ឋិតោ បាទោវ ចលិ, ឥតរោ ន ចលិ។ ឯវំ ទក្ខិណបច្ឆិមទិសាសុ អស្ស បុរិសានំ អន្តោសីមាយ ឋិតបាទាយេវ ចលឹសុ, ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍំ សរីរញ្ច។ ឧត្តរទិសាយ ឧទកបាតិយាបិ អន្តោសីមាយ ឋិតំ ឧបឌ្ឍភាគគតមេវ ឧទកំ ចលិ, អវសេសំ និច្ចលមហោសីតិ។ រាជា តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា “សក្ខតិ ទានិ ថេរោ សាសនំ បគ្គណ្ហិតុ”ន្តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា អត្តនោ កុក្កុច្ចំ បុច្ឆិ – “អហំ, ភន្តេ, ឯកំ អមច្ចំ ‘វិហារំ គន្ត្វា អធិករណំ វូបសមេត្វា ឧបោសថំ ការាបេហី’តិ បហិណឹ, សោ វិហារំ គន្ត្វា ឯត្តកេ ភិក្ខូ ជីវិតា វោរោបេសិ, ឯតំ បាបំ កស្ស ហោតី”តិ?

“កឹ បន តេ, មហារាជ, អត្ថិ ចិត្តំ ‘អយំ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខូ ឃាតេតូ’”តិ? “នត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “សចេ តេ, មហារាជ, នត្ថិ ឯវរូបំ ចិត្តំ, នត្ថិ តុយ្ហំ បាប”ន្តិ។ អថ ថេរោ រាជានំ ឯតមត្ថំ ឥមិនា សុត្តេន សញ្ញាបេសិ – “ចេតនាហំ, ភិក្ខវេ, កម្មំ វទាមិ។ ចេតយិត្វា កម្មំ ករោតិ – កាយេន វាចាយ មនសា”តិ (អ. និ. ៦.៦៣)។

តមេវត្ថំ បរិទីបេតុំ **តិត្តិរជាតកំ** (ជា. ១.៤.៧៥) អាហរិ – “អតីតេ, មហារាជ, ទីបកតិត្តិរោ តាបសំ បុច្ឆិ –

‘ញាតកោ នោ និសិន្នោតិ, ពហុ អាគច្ឆតី ជនោ;
បដិច្ច កម្មំ ផុសតិ, តស្មឹ មេ សង្កតេ មនោ’តិ។

តាបសោ អាហ – ‘អត្ថិ បន តេ ចិត្តំ មម សទ្ទេន ច រូបទស្សនេន ច អាគន្ត្វា ឯតេ បក្ខិនោ ពជ្ឈន្តុ វា ហញ្ញន្តុ វា’តិ? ‘នត្ថិ, ភន្តេ’តិ តិត្តិរោ អាហ។ តតោ នំ តាបសោ សញ្ញាបេសិ – ‘សចេ តេ នត្ថិ ចិត្តំ, នត្ថិ បាបំ; ចេតយន្តមេវ ហិ បាបំ ផុសតិ, នាចេតយន្តំ។

‘ន បដិច្ច កម្មំ ផុសតិ, មនោ ចេ នប្បទុស្សតិ;
អប្បោស្សុក្កស្ស ភទ្រស្ស, ន បាបមុបលិម្បតី’”តិ។

ឯវំ ថេរោ រាជានំ សញ្ញាបេត្វា តត្ថេវ រាជុយ្យានេ សត្ត ទិវសានិ វសន្តោ រាជានំ សមយំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ។ រាជា សត្តមេ ទិវសេ អសោការាមេ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា សាណិបាការំ បរិក្ខិបាបេត្វា សាណិបាការន្តរេ និសិន្នោ ឯកលទ្ធិកេ ឯកលទ្ធិកេ ភិក្ខូ ឯកតោ ឯកតោ ការាបេត្វា ឯកមេកំ ភិក្ខុសមូហំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “កឹវាទី សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ? តតោ សស្សតវាទិនោ “សស្សតវាទី”តិ អាហំសុ។ ឯកច្ចសស្សតិកា…បេ… អន្តានន្តិកា… អមរាវិក្ខេបិកា… អធិច្ចសមុប្បន្និកា… សញ្ញីវាទា… អសញ្ញីវាទា… នេវសញ្ញីនាសញ្ញីវាទា … ឧច្ឆេទវាទា… ទិដ្ឋធម្មនិព្ពានវាទា “ទិដ្ឋធម្មនិព្ពានវាទី”តិ អាហំសុ។ រាជា បឋមមេវ សមយស្ស ឧគ្គហិតត្តា “នយិមេ ភិក្ខូ, អញ្ញតិត្ថិយា ឥមេ”តិ ញត្វា តេសំ សេតកានិ វត្ថានិ ទត្វា ឧប្បព្ពាជេសិ។ តេ សព្ពេបិ សដ្ឋិសហស្សា អហេសុំ។

អថញ្ញេ ភិក្ខូ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “កឹវាទី, ភន្តេ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ? “វិភជ្ជវាទី, មហារាជា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ រាជា ថេរំ បុច្ឆិ – “វិភជ្ជវាទី, ភន្តេ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ តតោ រាជា “សុទ្ធំ ទានិ, ភន្តេ, សាសនំ; ករោតុ ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបោសថ”ន្តិ អារក្ខំ ទត្វា នគរំ បាវិសិ។

សមគ្គោ សង្ឃោ សន្និបតិត្វា ឧបោសថំ អកាសិ។ តស្មឹ សន្និបាតេ សដ្ឋិ ភិក្ខុសតសហស្សានិ អហេសុំ។ តស្មឹ សមាគមេ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ បរប្បវាទំ មទ្ទមានោ **កថាវត្ថុប្បករណំ** អភាសិ។ តតោ សដ្ឋិសតសហស្ស សង្ខ្យេសុ ភិក្ខូសុ ឧច្ចិនិត្វា តិបិដកបរិយត្តិធរានំ បភិន្នបដិសម្ភិទានំ តេវិជ្ជាទិភេទានំ ភិក្ខូនំ សហស្សមេកំ គហេត្វា យថា មហាកស្សបត្ថេរោ ច កាកណ្ឌកបុត្តោ យសត្ថេរោ ច ធម្មញ្ច វិនយញ្ច សង្គាយឹសុ; ឯវមេវ ធម្មញ្ច

វិនយញ្ច សង្គាយន្តោ សព្ពំ សាសនមលំ វិសោធេត្វា តតិយសង្គីតិំ អកាសិ។ សង្គីតិបរិយោសានេ អនេកប្បការំ បថវី អកម្បិត្ថ។ អយំ សង្គីតិ នវហិ មាសេហិ និដ្ឋិតា។ យា លោកេ –

កតា ភិក្ខុសហស្សេន, តស្មា សហស្សិកាតិ ច;
បុរិមា ទ្វេ ឧបាទាយ, តតិយាតិ ច វុច្ចតីតិ។

អយំ តតិយសង្គីតិ។

ឯត្តាវតា ច “កេនាភត”ន្តិ ឯតស្ស បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជនត្ថំ យំ អវោចុម្ហ – “ជម្ពុទីបេ តាវ ឧបាលិត្ថេរមាទឹ កត្វា អាចរិយបរម្បរាយ យាវ តតិយសង្គីតិ តាវ អាភតំ។ តត្រាយំ **អាចរិយបរម្បរា** –

“ឧបាលិ ទាសកោ ចេវ, សោណកោ សិគ្គវោ តថា;
តិស្សោ មោគ្គលិបុត្តោ ច, បញ្ចេតេ វិជិតាវិនោ។

“បរម្បរាយ វិនយំ, ទីបេ ជម្ពុសិរិវ្ហយេ;
អច្ឆិជ្ជមានមានេសុំ, តតិយោ យាវ សង្គហោ”តិ។

តស្សត្ថោ បកាសិតោវ ហោតិ។

តតិយសង្គហតោ បន ឧទ្ធំ ឥមំ ទីបំ មហិន្ទាទីហិ អាភតំ។ មហិន្ទតោ ឧគ្គហេត្វា កញ្ចិ កាលំ អរិដ្ឋត្ថេរាទីហិ អាភតំ។ តតោ យាវជ្ជតនា តេសំយេវ អន្តេវាសិកបរម្បរភូតាយ អាចរិយបរម្បរាយ អាភតន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថាហុ បោរាណា –

“តតោ មហិន្ទោ ឥដ្ដិយោ, ឧត្តិយោ សម្ពលោ តថា;
ភទ្ទនាមោ ច បណ្ឌិតោ។

“ឯតេ នាគា មហាបញ្ញា, ជម្ពុទីបា ឥធាគតា;
វិនយំ តេ វាចយិំសុ, បិដកំ តម្ពបណ្ណិយា។

“និកាយេ បញ្ច វាចេសុំ, សត្ត ចេវ បករណេ;
តតោ អរិដ្ឋោ មេធាវី, តិស្សទត្តោ ច បណ្ឌិតោ។

“វិសារទោ កាឡសុមនោ, ថេរោ ច ទីឃនាមកោ;
ទីឃសុមនោ ច បណ្ឌិតោ។

“បុនទេវ កាឡសុមនោ, នាគត្ថេរោ ច ពុទ្ធរក្ខិតោ;
តិស្សត្ថេរោ ច មេធាវី, ទេវត្ថេរោ ច បណ្ឌិតោ។

“បុនទេវ សុមនោ មេធាវី, វិនយេ ច វិសារទោ;
ពហុស្សុតោ ចូឡនាគោ, គជោវ ទុប្បធំសិយោ។

“ធម្មបាលិតនាមោ ច, រោហណេ សាធុបូជិតោ;
តស្ស សិស្សោ មហាបញ្ញោ, ខេមនាមោ តិបេដកោ។

“ទីបេ តារករាជាវ, បញ្ញាយ អតិរោចថ;
ឧបតិស្សោ ច មេធាវី, ផុស្សទេវោ មហាកថី។

“បុនទេវ សុមនោ មេធាវី, បុប្ផនាមោ ពហុស្សុតោ;
មហាកថី មហាសិវោ, បិដកេ សព្ពត្ថ កោវិទោ។

“បុនទេវ ឧបាលិ មេធាវី, វិនយេ ច វិសារទោ;

មហានាគោ មហាបញ្ញោ, សទ្ធម្មវំសកោវិទោ។

“បុនទេវ អភយោ មេធាវី, បិដកេ សព្ពត្ថ កោវិទោ;
តិស្សត្ថេរោ ច មេធាវី, វិនយេ ច វិសារទោ។

“តស្ស សិស្សោ មហាបញ្ញោ, បុប្ផនាមោ ពហុស្សុតោ;
សាសនំ អនុរក្ខន្តោ, ជម្ពុទីបេ បតិដ្ឋិតោ។

“ចូឡាភយោ ច មេធាវី, វិនយេ ច វិសារទោ;
តិស្សត្ថេរោ ច មេធាវី, សទ្ធម្មវំសកោវិទោ។

“ចូឡទេវោ ច មេធាវី, វិនយេ ច វិសារទោ;
សិវត្ថេរោ ច មេធាវី, វិនយេ សព្ពត្ថ កោវិទោ។

“ឯតេ នាគា មហាបញ្ញា, វិនយញ្ញូ មគ្គកោវិទា;
វិនយំ ទីបេ បកាសេសុំ, បិដកំ តម្ពបណ្ណិយា”តិ។

តត្រាយំ **អនុបុព្ពិកថា** – មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ កិរ ឥមំ តតិយធម្មសង្គីតិំ កត្វា ឯវំ ចិន្តេសិ – “កត្ថ នុ ខោ អនាគតេ សាសនំ សុប្បតិដ្ឋិតំ ភវេយ្យា”តិ? អថស្ស ឧបបរិក្ខតោ ឯតទហោសិ – “បច្ចន្តិមេសុ ខោ ជនបទេសុ សុប្បតិដ្ឋិតំ ភវិស្សតី”តិ។ សោ តេសំ តេសំ ភិក្ខូនំ ភារំ កត្វា តេ តេ ភិក្ខូ តត្ថ តត្ថ បេសេសិ។ មជ្ឈន្តិកត្ថេរំ **កស្មីរគន្ធាររដ្ឋំ** បេសេសិ – “ត្វំ ឯតំ រដ្ឋំ គន្ត្វា ឯត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេហី”តិ។ មហាទេវត្ថេរំ តថេវ វត្វា **មហឹសកមណ្ឌលំ** បេសេសិ។ រក្ខិតត្ថេរំ **វនវាសឹ**។ យោនកធម្មរក្ខិតត្ថេរំ **អបរន្តកំ**។ មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរំ **មហារដ្ឋំ**។ មហារក្ខិតត្ថេរំ **យោនកលោកំ**។ មជ្ឈិមត្ថេរំ **ហិមវន្តទេសភាគំ**។ សោណត្ថេរញ្ច ឧត្តរត្ថេរញ្ច **សុវណ្ណភូមឹ**។ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកំ មហិន្ទត្ថេរំ ឥដ្ដិយត្ថេរេន ឧត្តិយត្ថេរេន សម្ពលត្ថេរេន ភទ្ទសាលត្ថេរេន ច សទ្ធឹ **តម្ពបណ្ណិទីបំ** បេសេសិ – “តុម្ហេ តម្ពបណ្ណិទីបំ គន្ត្វា ឯត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេថា”តិ។ សព្ពេបិ តំ តំ ទិសាភាគំ គច្ឆន្តា អត្តបញ្ចមា អគមំសុ “បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ បញ្ចវគ្គោ គណោ អលំ ឧបសម្បទកម្មាយា”តិ មញ្ញមានា។

តេន ខោ បន សមយេន កស្មីរគន្ធាររដ្ឋេ សស្សបាកសមយេ អរវាឡោ នាម នាគរាជា ករកវស្សំ នាម វស្សាបេត្វា សស្សំ ហរាបេត្វា មហាសមុទ្ទំ បាបេតិ។ **មជ្ឈន្តិក**ត្ថេរោ បន បាដលិបុត្តតោ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ហិមវតិ អរវាឡទហស្ស ឧបរិ ឱតរិត្វា អរវាឡទហបិដ្ឋិយំ ចង្កមតិបិ តិដ្ឋតិបិ និសីទតិបិ សេយ្យម្បិ កប្បេតិ។ នាគមាណវកា តំ ទិស្វា អរវាឡស្ស នាគរាជស្ស អារោចេសុំ – “មហារាជ, ឯកោ ឆិន្នភិន្នបដធរោ ភណ្ឌុកាសាវវសនោ អម្ហាកំ ឧទកំ ទូសេតី”តិ។ នាគរាជា តាវទេវ កោធាភិភូតោ និក្ខមិត្វា ថេរំ ទិស្វា មក្ខំ អសហមានោ អន្តលិក្ខេ អនេកានិ ភីសនកានិ និម្មិនិ។ តតោ តតោ ភុសា វាតា វាយន្តិ, រុក្ខា ឆិជ្ជន្តិ, បព្ពតកូដានិ បតន្តិ, មេឃា គជ្ជន្តិ, វិជ្ជុលតា និច្ឆរន្តិ, អសនិយោ ផលន្តិ, ភិន្នំ វិយ គគនតលំ ឧទកំ បគ្ឃរតិ។ ភយានករូបា នាគកុមារា សន្និបតន្តិ។ សយម្បិ ធូមាយតិ, បជ្ជលតិ, បហរណវុដ្ឋិយោ វិស្សជ្ជេតិ។ “កោ អយំ មុណ្ឌកោ ឆិន្នភិន្នបដធរោ”តិអាទីហិ ផរុសវចនេហិ ថេរំ សន្តជ្ជេសិ។ “ឯថ គណ្ហថ ហនថ និទ្ធមថ ឥមំ សមណ”ន្តិ នាគពលំ អាណាបេសិ។ ថេរោ សព្ពំ តំ ភីសនកំ អត្តនោ ឥទ្ធិពលេន បដិពាហិត្វា នាគរាជានំ អាហ –

“សទេវកោបិ ចេ លោកោ, អាគន្ត្វា តាសយេយ្យ មំ;
ន មេ បដិពលោ អស្ស, ជនេតុំ ភយភេរវំ។

“សចេបិ ត្វំ មហឹ សព្ពំ, សសមុទ្ទំ សបព្ពតំ;
ឧក្ខិបិត្វា មហានាគ, ខិបេយ្យាសិ មមូបរិ។

“នេវ មេ សក្កុណេយ្យាសិ, ជនេតុំ ភយភេរវំ;
អញ្ញទត្ថុ តវេវស្ស, វិឃាតោ ឧរគាធិបា”តិ។

ឯវំ វុត្តេ នាគរាជា វិហតានុភាវោ និប្ផលវាយាមោ ទុក្ខី ទុម្មនោ អហោសិ។ តំ ថេរោ តង្ខណានុរូបាយ ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេត្វា សមាទបេត្វា សមុត្តេជេត្វា សម្បហំសេត្វា តីសុ សរណេសុ បញ្ចសុ ច សីលេសុ

បតិដ្ឋាបេសិ សទ្ធឹ ចតុរាសីតិយា នាគសហស្សេហិ។ អញ្ញេបិ ពហូ ហិមវន្តវាសិនោ យក្ខា ច គន្ធព្ពា ច កុម្ភណ្ឌា ច ថេរស្ស ធម្មកថំ សុត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋហឹសុ។ បញ្ចកោបិ យក្ខោ សទ្ធឹ ភរិយាយ យក្ខិនិយា បញ្ចហិ ច បុត្តសតេហិ បឋមេ ផលេ បតិដ្ឋិតោ។ អថាយស្មា មជ្ឈន្តិកត្ថេរោ សព្ពេបិ នាគយក្ខរក្ខសេ អាមន្តេត្វា ឯវមាហ –

> “មា ទានិ កោធំ ជនយិត្ថ, ឥតោ ឧទ្ធំ យថា បុរេ;
> សស្សឃាតញ្ច មា កត្ថ, សុខកាមា ហិ បាណិនោ;
> ករោថ មេត្តំ សត្តេសុ, វសន្តុ មនុជា សុខ”ន្តិ។

តេ សព្ពេបិ “សាធុ ភន្តេ”តិ ថេរស្ស បដិស្សុណិត្វា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជឹសុ។ តំទិវសមេវ ច នាគរាជស្ស បូជាសមយោ ហោតិ។ អថ នាគរាជា អត្តនោ រតនមយំ បល្លង្កំ អាហរាបេត្វា ថេរស្ស បញ្ញាបេសិ។ និសីទិ ថេរោ បល្លង្កេ។ នាគរាជាបិ ថេរំ ពីជយមានោ សមីបេ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ ខណេ កស្មីរគន្ធាររដ្ឋវាសិនោ អាគន្ត្វា ថេរំ ទិស្វា “អម្ហាកំ នាគរាជតោបិ ថេរោ មហិទ្ធិកតរោ”តិ ថេរមេវ វន្ទិត្វា និសិន្នា។ ថេរោ តេសំ អាសីវិសោបមសុត្តំ កថេសិ ។ សុត្តបរិយោសានេ អសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, កុលសតសហស្សំ បព្ពជិ។ តតោ បភុតិ ច កស្មីរគន្ធារា យាវជ្ជតនា កាសាវបជ្ជោតា ឥសិវាតបដិវាតា ឯវ។

> គន្ត្វា កស្មីរគន្ធារំ, ឥសិ មជ្ឈន្តិកោ តទា;
> ទុដ្ឋំ នាគំ បសាទេត្វា, មោចេសិ ពន្ធនា ពហូតិ។

មហាទេវត្ថេរោបិ មហឹសកមណ្ឌលំ គន្ត្វា **ទេវទូតសុត្តំ** កថេសិ។ សុត្តបរិយោសានេ ចត្តាលីស បាណសហស្សានិ ធម្មចក្ខុំ បដិលភឹសុ, ចត្តាលីសំយេវ បាណសហស្សានិ បព្ពជឹសុ។

> គន្ត្វាន រដ្ឋំ មហឹសំ, មហាទេវោ មហិទ្ធិកោ;
> ចោទេត្វា ទេវទូតេហិ, មោចេសិ ពន្ធនា ពហូតិ។

រក្ខិតត្ថេរោ បន វនវាសី គន្ត្វា អាកាសេ ឋត្វា **អនមតគ្គបរិយាយកថាយ** វនវាសិកេ បសាទេសិ។ កថាបរិយោសានេ បនស្ស សដ្ឋិសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សត្តតិសហស្សមត្តា បព្ពជឹសុ, បញ្ចវិហារសតានិ បតិដ្ឋហឹសុ។ ឯវំ សោ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។

> គន្ត្វាន រក្ខិតត្ថេរោ, វនវាសី មហិទ្ធិកោ;
> អន្តលិក្ខេ ឋិតោ តត្ថ, ទេសេសិ អនមតគ្គិយន្តិ។

យោនកធម្មរក្ខិតត្ថេរោបិ អបរន្តកំ គន្ត្វា **អគ្គិក្ខន្ធោបមសុត្តន្តកថាយ** អបរន្តកេ បសាទេត្វា សត្តតិ បាណសហស្សានិ ធម្មាមតំ បាយេសិ។ ខត្តិយកុលតោ ឯវ បុរិសសហស្សានិ បព្ពជឹសុ, សមធិកានិ ច ឆ ឥត្ថិសហស្សានិ។ ឯវំ សោ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។

> អបរន្តំ វិគាហិត្វា, យោនកោ ធម្មរក្ខិតោ;
> អគ្គិក្ខន្ធោបមេនេត្ថ, បសាទេសិ ជនេ ពហូតិ។

មហាធម្មរក្ខិតត្ថេរោ បន មហារដ្ឋំ គន្ត្វា **មហានារទកស្សបជាតកកថាយ** មហារដ្ឋកេ បសាទេត្វា ចតុរាសីតិ បាណសហស្សានិ មគ្គផលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ តេរសសហស្សានិ បព្ពជឹសុ។ ឯវំ សោ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។

> មហារដ្ឋំ ឥសិ គន្ត្វា, សោ មហាធម្មរក្ខិតោ;
> ជាតកំ កថយិត្វាន, បសាទេសិ មហាជនន្តិ។

មហារក្ខិតត្ថេរោបិ យោនករដ្ឋំ គន្ត្វា **កាឡការាមសុត្តន្តកថាយ** យោនកលោកំ បសាទេត្វា សត្តតិសហស្សាធិកស្ស បាណសតសហស្សស្ស មគ្គផលាលង្ការំ អទាសិ។ សន្តិកេ ចស្ស ទសសហស្សានិ បព្ពជឹសុ។ ឯវំ សោបិ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។

> យោនរដ្ឋំ តទា គន្ត្វា, សោ មហារក្ខិតោ ឥសិ;

កាឡការាមសុត្តេន តេ បសាទេសិ យោនកេតិ។

មជ្ឈិមត្ថេរោ បន **កស្សបគោត្ត**ត្ថេរេន **អឡកទេវ**ត្ថេរេន **ទុន្ទុភិស្សរ**ត្ថេរេន **មហាទេវ**ត្ថេរេន ច សទ្ធឹ ហិមវន្តទេសភាគំ គន្ត្វា ធម្មចក្កប្បវត្តនសុត្តន្តកថាយ តំ ទេសំ បសាទេត្វា អសីតិបាណកោដិយោ មគ្គផលរតនានិ បដិលាភេសិ។ បញ្ចបិ ច ថេរា បញ្ច រដ្ឋានិ បសាទេសុំ។ ឯកមេកស្ស សន្តិកេ សតសហស្សមត្តា បព្ពជឹសុ។ ឯវំ តេ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសុំ។

គន្ត្វាន មជ្ឈិមត្ថេរោ, ហិមវន្តំ បសាទយិ;
យក្ខសេនំ បកាសេន្តោ, ធម្មចក្កបវត្តនន្តិ។

សោណត្ថេរោបិ សទ្ធឹ **ឧត្តរ**ត្ថេរេន សុវណ្ណភូមឹ អគមាសិ។ តេន ច សមយេន តត្ថ ឯកា រក្ខសី សមុទ្ទតោ និក្ខមិត្វា រាជកុលេ ជាតេ ជាតេ ទារកេ ខាទតិ។ តំទិវសមេវ ច រាជកុលេ ឯកោ ទារកោ ជាតោ ហោតិ។ មនុស្សា ថេរំ ទិស្វា “រក្ខសានំ សហាយកោ ឯសោ”តិ មញ្ញមានា អាវុធានិ គហេត្វា ថេរំ បហរិតុកាមា អាគច្ឆន្តិ។ ថេរោ “កឹ តុម្ហេ អាវុធហត្ថា អាគច្ឆថា”តិ អាហ។ តេ អាហំសុ – “រាជកុលេ ជាតេ ជាតេ ទារកេ រក្ខសា ខាទន្តិ, តេសំ តុម្ហេ សហាយកា”តិ។ ថេរោ “ន មយំ រក្ខសានំ សហាយកា, សមណា នាម មយំ វិរតា បាណាតិបាតា…បេ… វិរតា មជ្ជបានា ឯកភត្តិកា សីលវន្តោ កល្យាណធម្មា”តិ អាហ។ តស្មឹយេវ ច ខណេ សា រក្ខសី សបរិវារា សមុទ្ទតោ និក្ខមិ “រាជកុលេ ទារកោ ជាតោ តំ ខាទិស្សាមី”តិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា “ឯសា, ភន្តេ, រក្ខសី អាគច្ឆតី”តិ ភីតា វិរវឹសុ។ ថេរោ រក្ខសេហិ ទិគុណេ អត្តភាវេ និម្មិនិត្វា តេហិ អត្តភាវេហិ តំ រក្ខសឹ សបរិសំ មជ្ឈេ កត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ បរិក្ខិបិ ។ តស្សា សបរិសាយ ឯតទហោសិ – “អទ្ធា ឥមេហិ ឥទំ ឋានំ លទ្ធំ ភវិស្សតិ។ មយំ បន ឥមេសំ ភក្ខា ភវិស្សាមា”តិ។ សព្ពេ រក្ខសា ភីតា វេគសា បលាយឹសុ។ ថេរោបិ តេ យាវ អទស្សនំ តាវ បលាបេត្វា ទីបស្ស សមន្តតោ រក្ខំ ឋបេសិ។ តស្មិញ្ច សមយេ សន្និបតិតំ មហាជនកាយំ **ព្រហ្មជាលសុត្តន្តកថាយ** បសាទេត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ។ សដ្ឋិសហស្សានំ បនេត្ថ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ កុលទារកានំ អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សហស្សានិ បព្ពជឹសុ, កុលធីតានំ ទិយឌ្ឍសហស្សំ។ ឯវំ សោ តត្ថ សាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។ តតោ បភុតិ រាជកុលេ ជាតទារកានំ សោណុត្តរនាមមេវ ករោន្តិ។

សុវណ្ណភូមឹ គន្ត្វាន, សោណុត្តរា មហិទ្ធិកា;
បិសាចេ និទ្ធមេត្វាន, ព្រហ្មជាលំ អទេសិសុន្តិ។

មហិន្ទត្ថេរោ បន “តម្ពបណ្ណិទីបំ គន្ត្វា សាសនំ បតិដ្ឋាបេហី”តិ ឧបជ្ឈាយេន ច ភិក្ខុសង្ឃេន ច អជ្ឈិដ្ឋោ ចិន្តេសិ – “កាលោ នុ ខោ មេ តម្ពបណ្ណិទីបំ គន្តុំ នោ”តិ។ អថស្ស វីមំសតោ “ន តាវ កាលោ”តិ អហោសិ។ កឹ បនស្ស ទិស្វា ឯតទហោសិ? មុដសិវរញ្ញោ មហល្លកភាវំ។ តតោ ចិន្តេសិ – “អយំ រាជា មហល្លកោ, ន សក្កា ឥមំ គណ្ហិត្វា សាសនំ បគ្គហេតុំ។ ឥទានិ បនស្ស បុត្តោ ទេវានំបិយតិស្សោ រជ្ជំ ការេស្សតិ។ តំ គណ្ហិត្វា សក្កា ភវិស្សតិ សាសនំ បគ្គហេតុំ។ ហន្ទ យាវ សោ សមយោ អាគច្ឆតិ, តាវ ញាតកេ ឱលោកេម។ បុន ទានិ មយំ ឥមំ ជនបទំ អាគច្ឆេយ្យាម វា ន វា”តិ។ សោ ឯវំ ចិន្តេត្វា ឧបជ្ឈាយញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា អសោការាមតោ និក្ខម្ម តេហិ **ឥដ្ដិយា**ទីហិ ចតូហិ ថេរេហិ សង្ឃមិត្តាយ បុត្តេន **សុមន**សាមណេរេន **ភណ្ឌុកេន** ច ឧបាសកេន សទ្ធឹ រាជគហនគរបរិវត្តកេន ទក្ខិណាគិរិជនបទេ ចារិកំ ចរមានោ ញាតកេ ឱលោកេន្តោ ឆ មាសេ អតិក្កាមេសិ។ អថានុបុព្ពេន មាតុ និវេសនដ្ឋានំ វេទិសនគរំ នាម សម្បត្តោ។ អសោកោ កិរ កុមារកាលេ ជនបទំ លភិត្វា ឧជ្ជេនឹ គច្ឆន្តោ វេទិសនគរំ បត្វា វេទិសសេដ្ឋិស្ស ធីតរំ អគ្គហេសិ។ សា តំទិវសមេវ គព្ភំ គណ្ហិត្វា ឧជ្ជេនិយំ មហិន្ទកុមារំ វិជាយិ។ កុមារស្ស ចុទ្ទសវស្សកាលេ រាជា អភិសេកំ បាបុណិ។ សា តស្ស មាតា តេន សមយេន ញាតិឃរេ វសតិ។ តេន វុត្តំ – “អថានុបុព្ពេន មាតុ និវេសនដ្ឋានំ វេដិសនគរំ នាម សម្បត្តោ”តិ។

សម្បត្តញ្ច បន ថេរំ ទិស្វា ថេរមាតា ទេវី បាទេសុ សិរសា វន្ទិត្វា ភិក្ខំ ទត្វា ថេរំ អត្តនា កតំ វេទិសគិរិមហាវិហារំ នាម អារោបេសិ។ ថេរោ តស្មឹ វិហារេ និសិន្នោ ចិន្តេសិ – “អម្ហាកំ ឥធ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋិតំ, សមយោ នុ ខោ ឥទានិ លង្កាទីបំ គន្តុ”ន្តិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “អនុភវតុ តាវ មេ បិតរា បេសិតំ អភិសេកំ ទេវានំបិយតិស្សោ, រតនត្តយគុណញ្ច សុណាតុ, ឆណត្ថញ្ច នគរតោ និក្ខមិត្វា មិស្សកបព្ពតំ អភិរុហតុ, តទា តំ តត្ថ ទក្ខិស្សាមា”តិ។ អថាបរំ ឯកមាសំ តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។ មាសាតិក្កមេន ច ជេដ្ឋមូលមាសបុណ្ណមាយំ ឧបោសថទិវសេ សន្និបតិតា សព្ពេបិ – “កាលោ នុ ខោ អម្ហាកំ តម្ពបណ្ណិទីបំ គមនាយ, ឧទាហុ នោ”តិ មន្តយឹសុ។ តេនាហុ បោរាណា –

“មហិន្ទោ នាម នាមេន, សង្ឃត្ថេរោ តទា អហុ;

ឥដ្ដិយោ ឧត្តិយោ ថេរោ, ភទ្ទសាលោ ច សម្ពលោ។

“សាមណេរោ ច សុមនោ, ឆឡភិញ្ញោ មហិទ្ធិកោ;
ភណ្ឌុកោ សត្តមោ តេសំ, ទិដ្ឋសច្ចោ ឧបាសកោ;
ឥតិ ហេតេ មហានាគា, មន្តយឹសុ រហោគតា”តិ។

តទា សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មហិន្ទត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតទវោច – “កាលង្កតោ, ភន្តេ, មុដសិវរាជា; ឥទានិ ទេវានំបិយតិស្សមហារាជា រជ្ជំ ការេតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ច តុម្ហេ ព្យាកតា – ‘អនាគតេ មហិន្ទោ នាម ភិក្ខុ តម្ពបណ្ណិទីបំ បសាទេស្សតី’តិ។ តស្មាតិហ វោ, ភន្តេ, កាលោ ទីបវរំ គមនាយ; អហម្បិ វោ សហាយោ ភវិស្សាមី”តិ។ កស្មា បន សក្កោ ឯវមាហ? ភគវា កិរស្ស ពោធិមូលេយេវ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេត្វា អនាគតេ ឥមស្ស ទីបស្ស សម្បត្តឹ ទិស្វា ឯតមត្ថំ អារោចេសិ – “តទា ត្វម្បិ សហាយោ ភវេយ្យាសី”តិ ច អាណាបេសិ។ តស្មា ឯវមាហ។ ថេរោ តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អត្តសត្តមោ វេដិសកបព្ពតា វេហាសំ ឧប្បតិត្វា អនុរាធបុរស្ស បុរត្ថិមទិសាយ មិស្សកបព្ពតេ បតិដ្ឋហិ។ យំ បនេតរហិ “ចេតិយបព្ពតោ”តិបិ សញ្ជានន្តិ។ តេនាហុ បោរាណា –

“វេដិសគិរិម្ហិ រាជគហេ, វសិត្វា តឹសរត្តិយោ;
កាលោវ គមនស្សាតិ, គច្ឆាម ទីបមុត្តមំ។

“បឡីនា ជម្ពុទីបា តេ, ហំសរាជាវ អម្ពរេ;
ឯវមុប្បតិតា ថេរា, និបតឹសុ នគុត្តមេ។

“បុរតោ បុរសេដ្ឋស្ស, បព្ពតេ មេឃសន្និភេ;
បតឹសុ សីលកូដម្ហិ, ហំសាវ នគមុទ្ធនី”តិ។

ឯវំ ឥដ្ដិយាទីហិ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា បតិដ្ឋហន្តោ ច អាយស្មា មហិន្ទត្ថេរោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បរិនិព្ពានតោ ទ្វិន្នំ វស្សសតានំ ឧបរិ ឆត្តឹសតិមេ វស្សេ ឥមស្មឹ ទីបេ បតិដ្ឋហីតិ វេទិតព្ពោ។ អជាតសត្តុស្ស ហិ អដ្ឋមេ វស្សេ សម្មាសម្ពុទ្ធោ បរិនិព្ពាយិ។ តស្មិំយេវ វស្សេ សីហកុមារស្ស បុត្តោ តម្ពបណ្ណិទីបស្ស អាទិរាជា វិជយកុមារោ ឥមំ ទីបមាគន្ត្វា មនុស្សាវាសំ អកាសិ។ ជម្ពុទីបេ ឧទយភទ្ទស្ស ចុទ្ទសមេ វស្សេ ឥធ វិជយោ កាលមកាសិ។ ឧទយភទ្ទស្ស បញ្ចទសមេ វស្សេ បណ្ឌុវាសុទេវោ នាម ឥមស្មឹ ទីបេ រជ្ជំ បាបុណិ។ តត្ថ នាគទាសករញ្ញោ វីសតិមេ វស្សេ ឥធ បណ្ឌុវាសុទេវោ កាលមកាសិ។ តស្មិំយេវ ច វស្សេ អភយោ នាម រាជកុមារោ ឥមស្មឹ ទីបេ រជ្ជំ បាបុណិ។ តត្ថ សុសុនាគរញ្ញោ សត្តរសមេ វស្សេ ឥធ អភយរញ្ញោ វីសតិវស្សានិ បរិបូរឹសុ។ អថ អភយស្ស វីសតិមេ វស្សេ បណ្ឌុកាភយោ នាម ទាមរិកោ រជ្ជំ អគ្គហេសិ។ តត្ថ កាឡាសោកស្ស សោឡសមេ វស្សេ ឥធ បណ្ឌុកស្ស សត្តរស វស្សានិ បរិបូរឹសុ។ តានិ ហេដ្ឋា ឯកេន វស្សេន សហ អដ្ឋារស ហោន្តិ។ តត្ថ ចន្ទគុត្តស្ស ចុទ្ទសមេ វស្សេ ឥធ បណ្ឌុកាភយោ កាលមកាសិ។ មុដសិវរាជា រជ្ជំ បាបុណិ។ តត្ថ អសោកធម្មរាជស្ស សត្តរសមេ វស្សេ ឥធ មុដសិវរាជា កាលមកាសិ។ ទេវានម្បិយតិស្សោ រជ្ជំ បាបុណិ។ បរិនិព្ពុតេ ច សម្មាសម្ពុទ្ធេ អជាតសត្តុ ចតុវីសតិ វស្សានិ រជ្ជំ ការេសិ។ ឧទយភទ្ទោ សោឡស, អនុរុទ្ធោ ច មុណ្ឌោ ច អដ្ឋ, នាគទាសកោ ចតុវីសតិ, សុសុនាគោ អដ្ឋារស, តស្សេវ បុត្តោ កាឡាសោកោ អដ្ឋវីសតិ, តតោ តស្ស បុត្តកា ទស ភាតុករាជានោ ទ្វេវីសតិ វស្សានិ រជ្ជំ ការេសុំ។ តេសំ បច្ឆតោ នវ នន្ទា ទ្វេវីសតិមេវ, ចន្ទគុត្តោ ចតុវីសតិ, ពិន្ទុសារោ អដ្ឋវីសតិ ។ តស្សាវសានេ អសោកោ រជ្ជំ បាបុណិ។ តស្ស បុរេ អភិសេកា ចត្តារិ អភិសេកតោ អដ្ឋារសមេ វស្សេ ឥមស្មឹ ទីបេ មហិន្ទត្ថេរោ បតិដ្ឋិតោ។ ឯវមេតេន រាជវំសានុសារេន វេទិតព្ពមេតំ – “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បរិនិព្ពានតោ ទ្វិន្នំ វស្សសតានំ ឧបរិ ឆត្តឹសតិមេ វស្សេ ឥមស្មឹ ទីបេ បតិដ្ឋហី”តិ។

តស្មិញ្ច ទិវសេ តម្ពបណ្ណិទីបេ **ជេដ្ឋមូលនក្ខត្តំ** នាម ហោតិ។ រាជា នក្ខត្តំ ឃោសាបេត្វា “ឆណំ ករោថា”តិ អមច្ចេ ច អាណាបេត្វា ចត្តាលីសបុរិសសហស្សបរិវារោ នគរម្ហា និក្ខមិត្វា យេន មិស្សកបព្ពតោ តេន បាយាសិ មិគវំ កីឡិតុកាមោ។ អថ តស្មឹ បព្ពតេ អធិវត្ថា ឯកា ទេវតា “រញ្ញោ ថេរេ ទស្សេស្សាមី”តិ រោហិតមិគរូបំ គហេត្វា អវិទូរេ តិណបណ្ណានិ ខាទមានា វិយ ចរតិ។ រាជា តំ ទិស្វា “អយុត្តំ ទានិ បមត្តំ វិជ្ឈិតុ”ន្តិ ជិយំ ផោដេសិ។ មិគោ អម្ពត្ថលមគ្គំ គហេត្វា បលាយិតុំ អារភិ។ រាជា បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធន្តោ អម្ពត្ថលមេវ អភិរុហិ។ មិគោបិ ថេរានំ អវិទូរេ អន្តរធាយិ។ មហិន្ទត្ថេរោ រាជានំ អវិទូរេ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “មមំយេវ រាជា បស្សតុ, មា ឥតរេ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា “តិស្ស, តិស្ស, ឥតោ ឯហី”តិ អាហ។ រាជា សុត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមស្មឹ ទីបេ ជាតោ មំ

‘តិស្សា’តិ នាមំ គហេត្វា អាលបិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ អយំ បន ឆិន្នភិន្នបដធរោ ភណ្ឌុ កាសាវវសនោ មំ នាមេន អាលបតិ, កោ នុ ខោ អយំ ភវិស្សតិ មនុស្សោ វា អមនុស្សោ វា’’តិ? ថេរោ អាហ –

“សមណា មយំ មហារាជ, ធម្មរាជស្ស សាវកា;
តវេវ អនុកម្បាយ, ជម្ពុទីបា ឥធាគតា’’តិ។

តេន ច សមយេន ទេវានម្បិយតិស្សមហារាជា ច អសោកធម្មរាជា ច អទិដ្ឋសហាយកា ហោន្តិ។ ទេវានម្បិយតិស្សមហារាជស្ស ច បុញ្ញានុភាវេន ឆាតបព្ពតបាទេ ឯកម្ហិ វេឡុគុម្ពេ តិស្សោ វេឡុយដ្ឋិយោ រថយដ្ឋិប្បមាណា ឧប្បជ្ជឹសុ – ឯកា លតាយដ្ឋិ នាម, ឯកា បុប្ផយដ្ឋិ នាម, ឯកា សកុណយដ្ឋិ នាម។ តាសុ លតាយដ្ឋិ រជតវណ្ណា ហោតិ, តំ អលង្ករិត្វា ឧប្បន្នលតា កញ្ចនវណ្ណា ខាយតិ។ បុប្ផយដ្ឋិយំ បន នីលបីតលោហិតោទាតកាឡវណ្ណានិ បុប្ផានិ សុវិភត្តវណ្ណបត្តកិញ្ជក្ខានិ ហុត្វា ខាយន្តិ។ សកុណយដ្ឋិយំ ហំសកុក្កុដជីវជីវកាទយោ សកុណា នានប្បការានិ ច ចតុប្បទានិ សជីវានិ វិយ ខាយន្តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **ទីបវំសេ** –

“ឆាតបព្ពតបាទម្ហិ , វេឡុយដ្ឋី តយោ អហុ;
សេតា រជតយដ្ឋីវ, លតា កញ្ចនសន្និភា។

“នីលាទិ យាទិសំ បុប្ផំ, បុប្ផយដ្ឋិម្ហិ តាទិសំ;
សកុណា សកុណយដ្ឋិម្ហិ, សរូបេនេវ សណ្ឋិតា’’តិ។

សមុទ្ទតោបិស្ស មុត្តាមណិវេឡុរិយាទិ អនេកវិហិតំ រតនំ ឧប្បជ្ជិ។ តម្ពបណ្ណិយំ បន អដ្ឋ មុត្តា ឧប្បជ្ជឹសុ – ហយមុត្តា, គជមុត្តា, រថមុត្តា, អាមលកមុត្តា, វលយមុត្តា, អង្គុលិវេឋកមុត្តា, កកុធផលមុត្តា, បាកតិកមុត្តាតិ។ សោ តា ច យដ្ឋិយោ តា ច មុត្តា អញ្ញញ្ច ពហុំ រតនំ អសោកស្ស ធម្មរញ្ញោ បណ្ណាការត្ថាយ បេសេសិ។ អសោកោ បសីទិត្វា តស្ស បញ្ច រាជកកុធភណ្ឌានិ បហិណិ – ឆត្តំ, ចាមរំ, ខគ្គំ, មោឡឹ, រតនបាទុកំ, អញ្ញញ្ច អភិសេកត្ថាយ ពហុវិធំ បណ្ណាការំ; សេយ្យថិទំ – សង្ខំ, គង្គោទកំ, វឌ្ឍមានំ, វដំសកំ, ភិង្ការំ, នន្ទិយាវដ្ដំ, សិវិកំ, កញ្ញំ, កដច្ឆុំ, អធោវិមំ ទុស្សយុគំ, ហត្ថបុញ្ឆនំ, ហរិចន្ទនំ, អរុណវណ្ណមត្តិកំ, អញ្ជនំ, ហរីតកំ, អាមលកន្តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **ទីបវំសេ** –

“វាលពីជនិមុណ្ហីសំ, ឆត្តំ ខគ្គញ្ច បាទុកំ;
វេឋនំ សារបាមង្គំ, ភិង្ការំ នន្ទិវដ្ដកំ។

“សិវិកំ សង្ខំ វដំសញ្ច, អធោវិមំ វត្ថកោដិកំ;
សោវណ្ណបាតី កដច្ឆុំ, មហគ្ឃំ ហត្ថបុញ្ឆនំ។

“អនោតត្តោទកំ កញ្ញំ, ឧត្តមំ ហរិចន្ទនំ;
អរុណវណ្ណមត្តិកំ , អញ្ជនំ នាគមាហដំ។

“ហរីតកំ អាមលកំ, មហគ្ឃំ អមតោសធំ;
សដ្ឋិវាហសតំ សាលឹ, សុគន្ធំ សុវកាហដំ;
បុញ្ញកម្មាភិនិព្ពត្តំ, បាហេសិ អសោកវ្ហយោ’’តិ។

ន កេវលញ្ចេតំ អាមិសបណ្ណាការំ, ឥមំ កិរ ធម្មបណ្ណាការម្បិ បេសេសិ –

“អហំ ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច, សង្ឃញ្ច សរណំ គតោ;
ឧបាសកត្តំ ទេសេសឹ, សក្យបុត្តស្ស សាសនេ។

“ឥមេសុ តីសុ វត្ថូសុ, ឧត្តមេ ជិនសាសនេ;
ត្វម្បិ ចិត្តំ បសាទេហិ, សទ្ធា សរណមុបេហី’’តិ។

ស្វាយំ រាជា តំ ទិវសំ អសោករញ្ញា បេសិតេន អភិសេកេន ឯកមាសាភិសិត្តោ ហោតិ។

វិសាខបុណ្ណមាយំ ហិស្ស អភិសេកមកំសុ។ សោ អចិរស្សុតំ – តំ សាសនប្បវត្តិ អនុស្សរមានោ តំ ថេរស្ស "សមណា មយំ មហារាជ ធម្មរាជស្ស សាវកា"តិ វចនំ សុត្វា "អយ្យា នុ ខោ អាគតា"តិ តាវទេវ អាវុធំ និក្ខិបិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សម្មោទនីយំ កថំ កថយមានោ។ យថាហ –

"អាវុធំ និក្ខិបិត្វាន, ឯកមន្តំ ឧបាវិសិ;
និសជ្ជ រាជា សម្មោទិ, ពហុំ អត្ថូបសញ្ហិត"ន្តិ។

សម្មោទនីយកថញ្ច កុរុមានេយេវ តស្មិំ តានិបិ ចត្តាលីសបុរិសសហស្សានិ អាគន្ត្វា សម្បរិវារេសុំ។ តទា ថេរោ ឥតរេបិ ឆ ជនេ ទស្សេសិ។ រាជា ទិស្វា "ឥមេ កទា អាគតា"តិ អាហ ។ "មយា សទ្ធិំយេវ, មហារាជា"តិ។ "ឥទានិ បន ជម្ពុទីបេ អញ្ញេបិ ឯវរូបា សមណា សន្តី"តិ? "សន្តិ, មហារាជ; ឯតរហិ ជម្ពុទីបោ កាសាវបជ្ជោតោ ឥសិវាតបដិវាតោ។ តស្មិំ –

"តេវិជ្ជា ឥទ្ធិបត្តា ច, ចេតោបរិយាយកោវិទា;
ខីណាសវា អរហន្តោ, ពហូ ពុទ្ធស្ស សាវកាតិ។

"ភន្តេ, កេន អាគតត្ថា"តិ? "នេវ, មហារាជ, ឧទកេន ន ថលេនា"តិ។ "រាជា អាកាសេន អាគតា"តិ អញ្ញាសិ។ ថេរោ "អត្ថិ នុ ខោ រញ្ញោ បញ្ញាវេយត្តិយ"ន្តិ វីមំសនត្ថាយ អាសន្នំ អម្ពរុក្ខំ អារព្ភ បញ្ហំ បុច្ឆិ – "កីនាមោ អយំ, មហារាជ, រុក្ខោ"តិ? "អម្ពរុក្ខោ នាម, ភន្តេ"តិ។ "ឥមំ បន, មហារាជ, អម្ពំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញោ អម្ពោ អត្ថិ, នត្ថី"តិ? "អត្ថិ, ភន្តេ, អញ្ញេបិ ពហូ អម្ពរុក្ខា"តិ។ "ឥមញ្ច អម្ពំ តេ ច អម្ពេ មុញ្ចិត្វា អត្ថិ នុ ខោ, មហារាជ, អញ្ញេ រុក្ខា"តិ? "អត្ថិ, ភន្តេ, តេ បន ន អម្ពរុក្ខា"តិ។ "អញ្ញេ អម្ពេ ច អនម្ពេ ច មុញ្ចិត្វា អត្ថិ បន អញ្ញោ រុក្ខោ"តិ? "អយមេវ, ភន្តេ, អម្ពរុក្ខោ"តិ។ "សាធុ, មហារាជ, បណ្ឌិតោសិ។ អត្ថិ បន តេ, មហារាជ, ញាតកា"តិ? "អត្ថិ, ភន្តេ, ពហូ ជនា"តិ។ "តេ មុញ្ចិត្វា អញ្ញេ កេចិ អញ្ញាតកាបិ អត្ថិ, មហារាជា"តិ? "អញ្ញាតកា, ភន្តេ, ញាតកេហិ ពហុតរា"តិ។ "តវ ញាតកេ ច អញ្ញាតកេ ច មុញ្ចិត្វា អត្ថញ្ញោ កោចិ, មហារាជា"តិ ? "អហមេវ, អញ្ញាតកោ"តិ។ អថ ថេរោ "បណ្ឌិតោ រាជា សក្ខិស្សតិ ធម្មំ អញ្ញាតុ"ន្តិ **ចូឡហត្ថិបទោបមសុត្តំ** កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ រាជា តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋហិ សទ្ធិំ ចត្តាលីសាយ បាណសហស្សេហិ។

តំ ខណញ្ញេវ ច រញ្ញោ ភត្តំ អាហរិយិត្ថ ។ រាជា ច សុត្តន្តំ សុណន្តោ ឯវ អញ្ញាសិ – "ន ឥមេសំ ឥមស្មិំ កាលេ ភោជនំ កប្បតី"តិ។ "អបុច្ឆិត្វា បន ភុញ្ជិតុំ អយុត្ត"ន្តិ ចិន្តេត្វា "ភុញ្ជិស្សថ, ភន្តេ"តិ បុច្ឆិ។ "ន, មហារាជ, អម្ហាកំ ឥមស្មិំ កាលេ ភោជនំ កប្បតី"តិ។ "កស្មិំ កាលេ, ភន្តេ, កប្បតី"តិ? "អរុណុគ្គមនតោ បដ្ឋាយ យាវ មជ្ឈន្ហិកសមយា, មហារាជា"តិ។ "គច្ឆាម, ភន្តេ, នគរ"ន្តិ? "អលំ, មហារាជ, ឥធេវ វសិស្សាមា"តិ។ "សចេ, ភន្តេ, តុម្ហេ វសថ, អយំ ទារកោ អាគច្ឆតូ"តិ។ "មហារាជ, អយំ ទារកោ អាគតផលោ វិញ្ញាតសាសនោ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ ឥទានិ បព្ពជិស្សតី"តិ។ រាជា "តេន ហិ, ភន្តេ, ស្វេ រថំ បេសេស្សាមិ; តំ អភិរុហិត្វា អាគច្ឆេយ្យាថា"តិ វត្វា វន្ទិត្វា បក្កាមិ។

ថេរោ អចិរបក្កន្តស្ស រញ្ញោ សុមនសាមណេរំ អាមន្តេសិ – "ឯហិ ត្វំ, សុមន, ធម្មសវនស្ស កាលំ ឃោសេហី"តិ។ "ភន្តេ, កិត្តកំ ឋានំ សាវេន្តោ ឃោសេមី"តិ? "សកលំ តម្ពបណ្ណិទីប"ន្តិ។ "សាធុ, ភន្តេ"តិ សាមណេរោ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ អធិដ្ឋហិត្វា សមាហិតេន ចិត្តេន សកលំ តម្ពបណ្ណិទីបំ សាវេន្តោ តិក្ខត្តុំ ធម្មសវនស្ស កាលំ ឃោសេសិ។ រាជា តំ សទ្ទំ សុត្វា ថេរានំ សន្តិកំ បេសេសិ – "កិំ, ភន្តេ, អត្ថិ កោចិ ឧបទ្ទវោ"តិ។ "នត្ថម្ហាកំ កោចិ ឧបទ្ទវោ, ធម្មសវនស្ស កាលំ ឃោសាបយិម្ហ ពុទ្ធវចនំ កថេតុកាមម្ហា"តិ ។ តញ្ច បន សាមណេរស្ស សទ្ទំ សុត្វា ភុម្មា ទេវតា សទ្ទមនុស្សាវេសុំ។ ឯតេនុបាយេន យាវ ព្រហ្មលោកា សទ្ទោ អព្ភុគ្គច្ឆិ។ តេន សទ្ទេន មហា ទេវតាសន្និបាតោ អហោសិ។ ថេរោ មហន្តំ ទេវតាសន្និបាតំ ទិស្វា **សមចិត្តសុត្តន្តំ** កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ អសង្ខ្យេយ្យានំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ពហូ នាគា ច សុបណ្ណា ច សរណេសុ បតិដ្ឋហឹសុ។ យាទិសោវ សារិបុត្តត្ថេរស្ស ឥមំ សុត្តន្តំ កថយតោ ទេវតាសន្និបាតោ អហោសិ, តាទិសោ មហិន្ទត្ថេរស្សាបិ ជាតោ។ អថ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន រាជា ថេរានំ រថំ បេសេសិ។ សារថី រថំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា ថេរានំ អារោចេសិ – "អាគតោ, ភន្តេ, រថោ; អភិរុហថ គច្ឆិស្សាមា"តិ។ ថេរា "ន មយំ រថំ អភិរុហាម; គច្ឆ ត្វំ, បច្ឆា មយំ អាគច្ឆិស្សាមា"តិ វត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អនុរាធបុរស្ស បុរត្ថិមទិសាយំ បឋមកចេតិយដ្ឋានេ ឱតរិំសុ។ តញ្ហិ ចេតិយំ ថេរេហិ បឋមំ ឱតិណ្ណដ្ឋានេ កតត្តាយេវ "បឋមកចេតិយ"ន្តិ វុច្ចតិ។

រាជាបិ សារថិំ បេសេត្វា "អន្តោនិវេសនេ មណ្ឌបំ បដិយាទេថា"តិ អមច្ចេ អាណាបេសិ។ តាវទេវ សព្ពេ ហដ្ឋតុដ្ឋា អតិវិយ បាសាទិកំ មណ្ឌបំ បដិយាទេសុំ។ បុន រាជា ចិន្តេសិ – "ហិយ្យោ ថេរោ សីលក្ខន្ធំ កថយមានោ

‘ឧច្ចាសយនមហាសយនំ ន កប្បតី’តិ អាហ; ‘និសីទិស្សន្តិ នុ ខោ អយ្យា អាសនេសុ, ន និសីទិស្សន្តី’”តិ? តស្សេវំ ចិន្តយន្តស្សេវ សោ សារថិ នគរទ្វារំ សម្បត្តោ។ តតោ អទ្ទស ថេរេ បឋមតរំ អាគន្ត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចីវរំ បារុបន្តេ។ ទិស្វា អតិវិយ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា អាគន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ – “អាគតា, ទេវ, ថេរា”តិ។ រាជា “រថំ អារូឡ្ហា”តិ បុច្ឆិ។ “ន អារូឡ្ហា, ទេវ, អបិ ច មម បច្ឆតោ និក្ខមិត្វា បឋមតរំ អាគន្ត្វា បាចីនទ្វារេ ឋិតា”តិ។ រាជា “រថម្បិ នាភិរូហឹសូ”តិ សុត្វា “ន ទានិ អយ្យា ឧច្ចាសយនមហាសយនំ សាទិយិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា “តេន ហិ, ភណេ, ថេរានំ ភូមត្ថរណសង្ខេបេន អាសនានិ បញ្ញបេថា”តិ វត្វា បដិបថំ អគមាសិ។ អមច្ចា បថវិយំ តដ្ដិកំ បញ្ញបេត្វា ឧបរិ កោជវកាទីនិ ចិត្តត្ថរណានិ បញ្ញបេសុំ។ ឧប្បាតបាឋកា ទិស្វា “គហិតា ទានិ ឥមេហិ បថវី, ឥមេ តម្ពបណ្ណិទីបស្ស សាមិកា ភវិស្សន្តី”តិ ព្យាករឹសុ។ រាជាបិ គន្ត្វា ថេរេ វន្ទិត្វា មហិន្ទត្ថេរស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា មហតិយា បូជាយ ច សក្ការេន ច ថេរេ នគរំ បវេសេត្វា អន្តោនិវេសនំ បវេសេសិ។ ថេរោ អាសនបញ្ញត្តឹ ទិស្វា “អម្ហាកំ សាសនំ សកលលង្កាទីបេ បថវី វិយ បត្ថដំ និច្ចលញ្ច ហុត្វា បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ និសីទិ។ រាជា ថេរេ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន សហត្ថា សន្តប្បេត្វា សម្បវារេត្វា “អនុឡាទេវីបមុខានិ បញ្ច ឥត្ថិសតានិ ថេរានំ អភិវាទនំ បូជាសក្ការញ្ច ករោន្តូ”តិ បក្កោសាបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ថេរោ ភត្តកិច្ចាវសានេ រញ្ញោ សបរិជនស្ស ធម្មរតនវស្សំ វស្សេន្តោ **បេតវត្ថុំ វិមានវត្ថុំ សច្ចសំយុត្តញ្ច** កថេសិ។ តំ ថេរស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា តានិ បញ្ចបិ ឥត្ថិសតានិ សោតាបត្តិផលំ សច្ឆាកំសុ។

យេបិ តេ មនុស្សា បុរិមទិវសេ មិស្សកបព្ពតេ ថេរេ អទ្ទសំសុ, តេ តេសុ តេសុ ឋានេសុ ថេរានំ គុណេ កថេន្តិ។ តេសំ សុត្វា មហាជនកាយោ រាជង្គណេ សន្និបតិត្វា មហាសទ្ទំ អកាសិ។ រាជា “កឹ ឯសោ សទ្ទោ”តិ បុច្ឆិ។ “នាគរា, ទេវ, ‘ថេរេ ទដ្ឋុំ ន លភាមា’តិ វិរវន្តី”តិ។ រាជា “សចេ ឥធ បវិសិស្សន្តិ, ឱកាសោ ន ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “គច្ឆថ, ភណេ, ហត្ថិសាលំ បដិជគ្គិត្វា វាលុកំ អាកិរិត្វា បញ្ចវណ្ណានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា ចេលវិតានំ ពន្ធិត្វា មង្គលហត្ថិដ្ឋានេ ថេរានំ អាសនានិ បញ្ញបេថា”តិ អាហ។ អមច្ចា តថា អកំសុ។ ថេរោ តត្ថ គន្ត្វា និសីទិត្វា **ទេវទូតសុត្តន្តំ** កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ បាណសហស្សំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តតោ “ហត្ថិសាលា អតិសម្ពាធា”តិ ទក្ខិណទ្វារេ នន្ទនវនុយ្យានេ អាសនំ បញ្ញបេសុំ។ ថេរោ តត្ថ និសីទិត្វា **អាសីវិសោបមសុត្តំ** កថេសិ។ តម្បិ សុត្វា បាណសហស្សំ សោតាបត្តិផលំ បដិលភិ។

ឯវំ អាគតទិវសតោ ទុតិយទិវសេ អឌ្ឍតេយ្យសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ថេរស្ស នន្ទនវនេ អាគតាគតាហិ កុលិត្ថីហិ កុលសុណ្ហាហិ កុលកុមារីហិ សទ្ធឹ សម្មោទមានស្សេវ សាយន្ហសមយោ ជាតោ។ ថេរោ កាលំ សល្លក្ខេត្វា “គច្ឆាម ទានិ មិស្សកបព្ពត”ន្តិ ឧដ្ឋហិ។ អមច្ចា – “កត្ថ, ភន្តេ, គច្ឆថា”តិ? “អម្ហាកំ និវាសនដ្ឋាន”ន្តិ។ តេ រញ្ញោ សំវិទិតំ កត្វា រាជានុមតេន អាហំសុ – “អកាលោ, ភន្តេ, ឥទានិ តត្ថ គន្តុំ; ឥទមេវ នន្ទនវនុយ្យានំ អយ្យានំ អាវាសដ្ឋានំ ហោតូ”តិ។ “អលំ, គច្ឆាមា”តិ។ បុន រញ្ញោ វចនេនាហំសុ – “រាជា, ភន្តេ, អាហ – ‘ឯតំ មេឃវនំ នាម ឧយ្យានំ មម បិតុ សន្តកំ នគរតោ នាតិទូរំ នាច្ចាសន្នំ គមនាគមនសម្បន្នំ, ឯត្ថ ថេរា វាសំ កប្បេន្តូ’”តិ។ វសឹសុ ថេរា មេឃវនេ ឧយ្យានេ។

រាជាបិ ខោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន ថេរស្ស សមីបំ គន្ត្វា សុខសយិតភាវំ បុច្ឆិត្វា “កប្បតិ, ភន្តេ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារាមោ”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ “កប្បតិ, មហារាជា”តិ វត្វា ឥមំ សុត្តំ អាហរិ – **“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អារាម”**ន្តិ។ រាជា តុដ្ឋោ សុវណ្ណភិង្ការំ គហេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ ឧទកំ បាតេត្វា មហាមេឃវនុយ្យានំ អទាសិ។ សហ ឧទកបាតេន បថវី កម្បិ។ អយំ មហាវិហារេ បឋមោ បថវីកម្បោ អហោសិ។ រាជា ភីតោ ថេរំ បុច្ឆិ – “កស្មា, ភន្តេ, បថវី កម្បតី”តិ? “មា ភាយិ, មហារាជ, ឥមស្មឹ ទីបេ ទសពលស្ស សាសនំ បតិដ្ឋហិស្សតិ; ឥទញ្ច បឋមំ វិហារដ្ឋានំ ភវិស្សតិ, តស្សេតំ បុព្ពនិមិត្ត”ន្តិ។ រាជា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសីទិ។ ថេរោ បុនទិវសេបិ រាជគេហេយេវ ភុញ្ជិត្វា នន្ទនវនេ **អនមតគ្គិយានិ** កថេសិ។ បុនទិវសេ **អគ្គិក្ខន្ធោបមសុត្តំ** កថេសិ។ ឯតេនេវុបាយេន សត្ត ទិវសានិ កថេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ អឌ្ឍនវមានំ បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច នន្ទនវនំ សាសនស្ស ជោតិបាតុភាវដ្ឋានន្តិ កត្វា “ជោតិវន”ន្តិ នាមំ លភិ។ សត្តមេ បន ទិវសេ ថេរា អន្តេបុរេ រញ្ញោ **អប្បមាទសុត្តំ** កថយិត្វា ចេតិយគិរិមេវ អគមំសុ។

អថ ខោ រាជា អមច្ចេ បុច្ឆិ – “ថេរោ, អម្ហេ គាឡ្ហេន ឱវាទេន ឱវទតិ; គច្ឆេយ្យ នុ ខោ”តិ? អមច្ចា “តុម្ហេហិ, ទេវ, ថេរោ អយាចិតោ សយមេវ អាគតោ; តស្មា តស្ស អនាបុច្ឆាវ គមនម្បិ ភវេយ្យា”តិ អាហំសុ។ តតោ រាជា រថំ អភិរុហិត្វា ទ្វេ ច ទេវិយោ អារោបេត្វា ចេតិយគិរឹ អគមាសិ មហច្ចរាជានុភាវេន។ គន្ត្វា ទេវិយោ ឯកមន្តំ អបក្កមាបេត្វា សយមេវ ថេរានំ សមីបំ ឧបសង្កមន្តោ អតិវិយ កិលន្តរូបោ ហុត្វា ឧបសង្កមិ។ តតោ នំ ថេរោ អាហ – “កស្មា ត្វំ, មហារាជ, ឯវំ កិលមមានោ អាគតោ”តិ? “‘តុម្ហេ មម គាឡ្ហំ ឱវាទំ ទត្វា ឥទានិ គន្តុកាមា នុ ខោ’តិ ជាននត្ថំ, ភន្តេ”តិ។ “ន មយំ, មហារាជ, គន្តុកាមា; អបិច វស្សូបនាយិកកាលោ នាមាយំ មហារាជ, តត្រ សមណេន វស្សូបនាយិកដ្ឋានំ ញាតុំ វដ្ដតី”តិ។ តំទិវសមេវ អរិដ្ឋោ

នាម អមច្ចោ បញ្ចបណ្ណាសាយ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាតុកេហិ សទ្ធឹ រញ្ញោ សមីបេ ឋិតោ អាហ – “ឥច្ឆាមហំ, ទេវ, ថេរានំ សន្តិកេ បព្ពជិតុ”ន្តិ។ “សាធុ, ភណេ, បព្ពជស្សូ”តិ រាជា អនុជានិត្វា ថេរំ សម្បដិច្ឆាបេសិ។ ថេរោ តទហេវ បព្ពាជេសិ។ សព្ពេ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។

រាជាបិ ខោ តង្ខណេយេវ កណ្ដកេន ចេតិយង្គណំ បរិក្ខិបិត្វា ទ្វារសុទ្ធិយា លេណេសុ កម្មំ បដ្ឋបេត្វា នគរមេវ អគមាសិ។ តេបិ ថេរា ទសភាតិកសមាកុលំ រាជកុលំ បសាទេត្វា មហាជនំ ឱវទមានា ចេតិយគិរិម្ហិ វស្សំ វសិំសុ។ តទាបិ ចេតិយគិរិម្ហិ បឋមំ វស្សំ ឧបគតា ទ្វាសដ្ឋិ អរហន្តោ អហេសុំ។ អថាយស្មា មហាមហិន្ទោ វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា កត្តិកបុណ្ណមាយំ ឧបោសថទិវសេ រាជានំ ឯតទវោច – “មហារាជ, អម្ហេហិ ចិរទិដ្ឋោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ, អនាថវាសំ វសិម្ហ, ឥច្ឆាម មយំ ជម្ពុទីបំ គន្តុ”ន្តិ។ រាជា អាហ – “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហេ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហាមិ, អយញ្ច មហាជនោ តុម្ហេ និស្សាយ តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋិតោ, កស្មា តុម្ហេ ឧក្កណ្ឋិតត្ថា”តិ? “ចិរទិដ្ឋោ នោ, មហារាជ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ, អភិវាទនបច្ចុដ្ឋានអញ្ជលិកម្មសាមីចិកម្មករណដ្ឋានំ នត្ថិ, តេនម្ហ ឧក្កណ្ឋិតា”តិ។ “ននុ, ភន្តេ, តុម្ហេ អវោចុត្ថ – ‘បរិនិព្ពុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ’”តិ។ “កិញ្ចាបិ, មហារាជ, បរិនិព្ពុតោ; អថ ខ្វស្ស សរីរធាតុយោ តិដ្ឋន្តី”តិ។ “អញ្ញាតំ, ភន្តេ, ថូបបតិដ្ឋានំ តុម្ហេ អាកង្ខថាតិ។ ករោមិ , ភន្តេ, ថូបំ, ភូមិភាគំ ទានិ វិចិនាថ; អបិច, ភន្តេ, ធាតុយោ កុតោ លច្ឆាមា”តិ? “សុមនេន សទ្ធឹ មន្តេហិ, មហារាជា”តិ។

“សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា សុមនំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “កុតោ ទានិ, ភន្តេ, ធាតុយោ លច្ឆាមា”តិ? សុមនោ អាហ – “អប្បោស្សុក្កោ ត្វំ, មហារាជ, វីថិយោ សោធាបេត្វា ធជបដាកបុណ្ណឃដាទីហិ អលង្ការាបេត្វា សបរិជនោ ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា សព្ពតាឡាវចរេ ឧបដ្ឋាបេត្វា មង្គលហត្ថិំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ ការាបេត្វា ឧបរិ ចស្ស សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា សាយន្ហសមយេ មហានាគវនុយ្យានាភិមុខោ យាហិ។ អទ្ធា តស្មិំ ឋានេ ធាតុយោ លច្ឆសី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ ថេរា ចេតិយគិរិមេវ អគមំសុ។ តត្រាយស្មា មហិន្ទត្ថេរោ សុមនសាមណេរំ អាហ – “គច្ឆ ត្វំ, សាមណេរ, ជម្ពុទីបេ តវ អយ្យកំ អសោកំ ធម្មរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា មម វចនេន ឯវំ វទេហិ – ‘សហាយោ វោ, មហារាជ, ទេវានម្បិយតិស្សោ ពុទ្ធសាសនេ បសន្នោ ថូបំ បតិដ្ឋាបេតុកាមោ, តុម្ហាកំ កិរ ហត្ថេ ធាតុ អត្ថិ តំ មេ ទេថា’តិ។ តំ គហេត្វា សក្កំ ទេវរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេហិ – ‘តុម្ហាកំ កិរ, មហារាជ, ហត្ថេ ទ្វេ ធាតុយោ អត្ថិ – ទក្ខិណទាឋា ច ទក្ខិណក្ខកញ្ច; តតោ តុម្ហេ ទក្ខិណទាឋំ បូជេថ, ទក្ខិណក្ខកំ បន មយ្ហំ ទេថា’តិ។ ឯវញ្ច នំ វទេហិ – ‘កស្មា ត្វំ, មហារាជ, អម្ហេ តម្ពបណ្ណិទីបំ បហិណិត្វា បមជ្ជសី’”តិ?

“សាធុ, ភន្តេ”តិ ខោ សុមនោ ថេរស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តាវទេវ បត្តចីវរមាទាយ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បាដលិបុត្តទ្វារេ ឱរុយ្ហ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេសិ។ រាជា តុដ្ឋោ សាមណេរស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា គន្ធេហិ ឧព្ពដ្ដេត្វា វរមុត្តសទិសានំ ធាតូនំ បូរេត្វា អទាសិ។ សោ តំ គហេត្វា សក្កំ ទេវរាជានំ ឧបសង្កមិ។ សក្កោ ទេវរាជា សាមណេរំ ទិស្វាវ “កឹ, ភន្តេ សុមន, អាហិណ្ឌសី”តិ អាហ។ “ត្វំ, មហារាជ, អម្ហេ តម្ពបណ្ណិទីបំ បេសេត្វា កស្មា បមជ្ជសី”តិ? “នប្បមជ្ជាមិ, ភន្តេ, វទេហិ – ‘កឹ ករោមី’”តិ? “តុម្ហាកំ កិរ ហត្ថេ ទ្វេ ធាតុយោ អត្ថិ – ទក្ខិណទាឋា ច ទក្ខិណក្ខកញ្ច; តតោ តុម្ហេ ទក្ខិណទាឋំ បូជេថ, ទក្ខិណក្ខកំ បន មយ្ហំ ទេថា”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ យោជនប្បមាណំ មណិថូបំ ឧគ្ឃាដេត្វា ទក្ខិណក្ខកធាតុំ នីហរិត្វា សុមនស្ស អទាសិ។ សោ តំ គហេត្វា ចេតិយគិរិម្ហិយេវ បតិដ្ឋាសិ។

អថ ខោ មហិន្ទប្បមុខា សព្ពេបិ តេ មហានាគា អសោកធម្មរាជេន ទិន្នធាតុយោ ចេតិយគិរិម្ហិយេវ បតិដ្ឋាបេត្វា ទក្ខិណក្ខកំ អាទាយ វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ មហានាគវនុយ្យានមគមំសុ ។ រាជាបិ ខោ សុមនេន វុត្តប្បការំ បូជាសក្ការំ កត្វា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ សយំ មង្គលហត្ថិមត្ថកេ សេតច្ឆត្តំ ធារយមានោ មហានាគវនំ សម្បាបុណិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “សចេ អយំ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធាតុ, ឆត្តំ អបនមតុ, មង្គលហត្ថី ជណ្ណុកេហិ ភូមិយំ បតិដ្ឋហតុ, ធាតុចង្កោដកំ មយ្ហំ មត្ថកេ បតិដ្ឋាតូ”តិ។ សហ រញ្ញោ ចិត្តុប្បាទេន ឆត្តំ អបនមិ, ហត្ថី ជណ្ណុកេហិ បតិដ្ឋហិ, ធាតុចង្កោដកំ រញ្ញោ មត្ថកេ បតិដ្ឋហិ។ រាជា អមតេនេវ អភិសិត្តគត្តោ វិយ បរមេន បីតិបាមោជ្ជេន សមន្នាគតោ ហុត្វា បុច្ឆិ – “ធាតុំ, ភន្តេ, កឹ ករោមា”តិ? “ហត្ថិកុម្ភម្ហិយេវ តាវ, មហារាជ, ឋបេហី”តិ។ រាជា ធាតុចង្កោដកំ គហេត្វា ហត្ថិកុម្ភេ ឋបេសិ។ បមុទិតោ នាគោ កោញ្ចនាទំ នទិ។ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាភូមិចាលោ អហោសិ។ “បច្ចន្តេបិ នាម សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធាតុ បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ ទេវមនុស្សា បមោទិំសុ។ ឯវំ ឥទ្ធានុភាវសិរិយា ទេវមនុស្សានំ បីតឹ ជនយន្តោ –

> បុណ្ណមាយំ មហាវីរោ, ចាតុមាសិនិយា ឥធ;
> អាគន្ត្វា ទេវលោកម្ហា, ហត្ថិកុម្ភេ បតិដ្ឋិតោតិ។

អថស្ស សោ ហត្ថិនាគោ អនេកតាឡាវចរបរិវារិតោ អតិវិយ ឧឡារេន បូជាសក្ការេន សក្ករិយមានោ បច្ឆិមទិសាភិមុខោវ ហុត្វា, អបសក្កន្តោ យាវ នគរស្ស បុរត្ថិមទ្វារំ តាវ គន្ត្វា បុរត្ថិមេន ទ្វារេន នគរំ បវិសិត្វា សកលនាគរេន ឧឡារាយ បូជាយ ករិយមានាយ ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខមិត្វា ថូបារាមស្ស បច្ឆិមទិសាភាគេ មហេជវត្ថុ នាម កិរ អត្ថិ, តត្ថ គន្ត្វា បុន ថូបារាមាភិមុខោយេវ បដិនិវត្តិ។ តេន ច សមយេន ថូបារាមេ បុរិមកានំ តិណ្ណំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ បរិភោគចេតិយដ្ឋានំ ហោតិ។

អតីតេ កិរ អយំ ទីបោ ឱជទីបោ នាម អហោសិ, រាជា អភយោ នាម, នគរំ អភយបុរំ នាម, ចេតិយបព្ពតោ ទេវកូដបព្ពតោ នាម, ថូបារាមោ បដិយារាមោ នាម។ តេន ខោ បន សមយេន កកុសន្ធោ ភគវា លោកេ ឧប្បន្នោ ហោតិ។ តស្ស សាវកោ មហាទេវោ នាម ថេរោ ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធិំ ទេវកូដេ បតិដ្ឋាសិ, មហិន្ទត្ថេរោ វិយ ចេតិយបព្ពតេ។ តេន ខោ បន សមយេន ឱជទីបេ សត្តា បជ្ជរកេន អនយព្យសនំ អាបជ្ជន្តិ។ អទ្ទសា ខោ កកុសន្ធោ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ តេ សត្តេ អនយព្យសនមាបជ្ជន្តេ។ ទិស្វា ចត្តាលីសាយ ភិក្ខុសហស្សេហិ បរិវុតោ អគមាសិ។ តស្សានុភាវេន តាវទេវ បជ្ជរកោ វូបសន្តោ។ រោគេ វូបសន្តេ ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ។ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភគវា ធមករណំ ទត្វា បក្កាមិ។ តំ អន្តោ បក្ខិបិត្វា បដិយារាមេ ចេតិយំ អកំសុ។ មហាទេវោ ទីបំ អនុសាសន្តោ វិហាសិ។

កោណាគមនស្ស បន ភគវតោ កាលេ អយំ ទីបោ វរទីបោ នាម អហោសិ, រាជា សមេណ្ឌី នាម, នគរំ វឌ្ឍមានំ នាម , បព្ពតោ សុវណ្ណកូដោ នាម។ តេន ខោ បន សមយេន វរទីបេ ទុព្ពុដ្ឋិកា ហោតិ ទុព្ភិក្ខំ ទុស្សស្សំ។ សត្តា ឆាតករោគេន អនយព្យសនំ អាបជ្ជន្តិ។ អទ្ទសា ខោ កោណាគមនោ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ តេ សត្តេ អនយព្យសនំ អាបជ្ជន្តេ។ ទិស្វា តឹសភិក្ខុសហស្សបរិវុតោ អគមាសិ។ ពុទ្ធានុភាវេន ទេវោ សម្មាធារំ អនុប្បវេច្ឆិ។ សុភិក្ខំ អហោសិ។ ភគវា ធម្មំ ទេសេសិ។ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភគវា ភិក្ខុសហស្សបរិវារំ មហាសុមនំ នាម ថេរំ ទីបេ បតិដ្ឋាបេត្វា កាយពន្ធនំ ទត្វា បក្កាមិ។ តំ អន្តោ បក្ខិបិត្វា ចេតិយំ អកំសុ។

កស្សបស្ស បន ភគវតោ កាលេ អយំ ទីបោ មណ្ឌទីបោ នាម អហោសិ, រាជា ជយន្តោ នាម, នគរំ វិសាលំ នាម, បព្ពតោ សុភកូដោ នាម ។ តេន ខោ បន សមយេន មណ្ឌទីបេ មហាវិវាទោ ហោតិ។ ពហូ សត្តា កលហវិគ្គហជាតា អនយព្យសនំ អាបជ្ជន្តិ។ អទ្ទសា ខោ កស្សបោ ភគវា ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ ឱលោកេន្តោ តេ សត្តេ អនយព្យសនំ អាបជ្ជន្តេ។ ទិស្វា វីសតិភិក្ខុសហស្សបរិវុតោ អាគន្ត្វា វិវាទំ វូបសមេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភគវា ភិក្ខុសហស្សបរិវារំ សព្ពនន្ទំ នាម ថេរំ ទីបេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឧទកសាដកំ ទត្វា បក្កាមិ។ តំ អន្តោ បក្ខិបិត្វា ចេតិយំ អកំសុ។ ឯវំ ថូបារាមេ បុរិមកានំ តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ ចេតិយានិ បតិដ្ឋហឹសុ។ តានិ សាសនន្តរធានេន នស្សន្តិ, ឋានមត្តំ អវសិស្សតិ។ តស្មា វុត្តំ – “តេន ច សមយេន ថូបារាមេ បុរិមកានំ តិណ្ណំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ បរិភោគចេតិយដ្ឋានំ ហោតី”តិ។ តទេតំ វិនដ្ឋេសុ ចេតិយេសុ ទេវតានុភាវេន កណ្ដកសមាកិណ្ណសាខេហិ នានាគច្ឆេហិ បរិវុតំ តិដ្ឋតិ – “មា នំ កោចិ ឧច្ឆិដ្ឋាសុចិមលកចវរេហិ បទូសេសី”តិ។

អថ ខ្វស្ស ហត្ថិនោ បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា រាជបុរិសា សព្ពគច្ឆេ ឆិន្ទិត្វា ភូមិំ សោធេត្វា តំ ហត្ថតលសទិសំ អកំសុ។ ហត្ថិនាគោ គន្ត្វា តំ ឋានំ បុរតោ កត្វា តស្ស បច្ឆិមទិសាភាគេ ពោធិរុក្ខដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស មត្ថកតោ ធាតុំ ឱរោបេតុំ អារភឹសុ។ នាគោ ឱរោបេតុំ ន ទេតិ។ រាជា ថេរំ បុច្ឆិ – “កស្មា, ភន្តេ, នាគោ ធាតុំ ឱរោបេតុំ ន ទេតី”តិ? “អារូឡ្ហំ, មហារាជ, ឱរោបេតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ តស្មិញ្ច កាលេ អភយវាបិយា ឧទកំ ឆិន្នំ ហោតិ។ សមន្តា ភូមិ ផលិតា ហោតិ, សុឧទ្ធរា មត្តិកាបិណ្ឌា។ តតោ មហាជនោ សីឃំ សីឃំ មត្តិកំ អាហរិត្វា ហត្ថិកុម្ភប្បមាណំ វត្ថុមកាសិ។ តាវទេវ ច ថូបករណត្ថំ ឥដ្ឋកា កាតុំ អារភឹសុ។ ន យាវ ឥដ្ឋកា បរិនិដ្ឋន្តិ តាវ ហត្ថិនាគោ កតិបាហំ ទិវា ពោធិរុក្ខដ្ឋានេ ហត្ថិសាលាយំ តិដ្ឋតិ, រត្តិំ ថូបបតិដ្ឋានភូមឹ បរិយាយតិ។ អថ វត្ថុំ ចិនាបេត្វា រាជា ថេរំ បុច្ឆិ – “កីទិសោ, ភន្តេ, ថូបោ កាតព្ពោ”តិ? “វីហិរាសិសទិសោ, មហារាជា”តិ។

“សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា ជង្ឃប្បមាណំ ថូបំ ចិនាបេត្វា ធាតុឱរោបនត្ថាយ មហាសក្ការំ ការេសិ។ សកលនគរញ្ច ជនបទោ ច ធាតុមហទស្សនត្ថំ សន្និបតិ។ សន្និបតិតេ ច បន តស្មិំ មហាជនកាយេ ទសពលស្ស ធាតុ ហត្ថិកុម្ភតោ សត្តតាលប្បមាណំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា យមកបាដិហារិយំ ទស្សេសិ។ តេហិ តេហិ ធាតុប្បទេសេហិ ឆន្នំ វណ្ណានំ ឧទកធារា ច អគ្គិក្ខន្ធា ច បវត្តន្តិ, សាវត្ថិយំ កណ្ឌម្ពមូលេ ភគវតា ទស្សិតបាដិហារិយសទិសមេវ បាដិហារិយំ អហោសិ។ តញ្ច ខោ នេវ ថេរានុភាវេន, ន ទេវតានុភាវេន; អបិច ខោ ពុទ្ធានុភាវេនេវ។ ភគវា កិរ ធរមានោវ អធិដ្ឋាសិ – “មយិ បរិនិព្ពុតេ តម្ពបណ្ណិទីបេ អនុរាធបុរស្ស

ទក្ខិណទិសាភាគេ បុរិមកានំ តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ បរិភោគចេតិយដ្ឋានេ មម ទក្ខិណក្ខកធាតុ បតិដ្ឋានទិវសេ យមកបាដិហារិយំ ហោតូ”តិ។

> “ឯវំ អចិន្តិយា ពុទ្ធា, ពុទ្ធធម្មា អចិន្តិយា;
> អចិន្តិយេ បសន្នានំ, វិបាកោ ហោតិ អចិន្តិយោ”តិ។ (អប. ថេរ ១.១.៨២);

សម្មាសម្ពុទ្ធោ កិរ ឥមំ ទីបំ ធរមានកាលេបិ តិក្ខត្តុំ អាគមាសិ។ បឋមំ – យក្ខទមនត្ថំ ឯកកោវ អាគន្ត្វា យក្ខេ ទមេត្វា “មយិ បរិនិព្ពុតេ ឥមស្មិំ ទីបេ សាសនំ បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ តម្ពបណ្ណិទីបេ រក្ខំ ករោន្តោ តិក្ខត្តុំ ទីបំ អាវិជ្ជិ។ ទុតិយំ – មាតុលភាគិនេយ្យានំ នាគរាជូនំ ទមនត្ថាយ ឯកកោវ អាគន្ត្វា តេ ទមេត្វា អគមាសិ។ តតិយំ – បញ្ចភិក្ខុសតបរិវារោ អាគន្ត្វា មហាចេតិយដ្ឋានេ ច ថូបារាមចេតិយដ្ឋានេ ច មហាពោធិបតិដ្ឋិតដ្ឋានេ ច មហិយង្គណចេតិយដ្ឋានេ ច មុតិយង្គណចេតិយដ្ឋានេ ច ទីឃវាបិចេតិយដ្ឋានេ ច កល្យាណិយចេតិយដ្ឋានេ ច និរោធសមាបត្តិំ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ។ ឥទមស្ស ចតុត្ថំ ធាតុសរីរេន អាគមនំ។

ធាតុសរីរតោ ច បនស្ស និក្ខន្តឧទកផុសិតេហិ សកលតម្ពបណ្ណិតលេ ន កោចិ អផុដ្ឋោកាសោ នាម អហោសិ។ ឯវមស្ស តំ ធាតុសរីរំ ឧទកផុសិតេហិ តម្ពបណ្ណិតលស្ស បរិឡាហំ វូបសមេត្វា មហាជនស្ស បាដិហារិយំ ទស្សេត្វា ឱតរិត្វា រញ្ញោ មត្ថកេ បតិដ្ឋាសិ ។ រាជា សផលំ មនុស្សបដិលាភំ មញ្ញមានោ មហន្តំ សក្ការំ ករិត្វា ធាតុំ បតិដ្ឋាបេសិ។ សហ ធាតុបតិដ្ឋាបនេន មហាភូមិចាលោ អហោសិ។ តស្មិញ្ច បន ធាតុបាដិហារិយេ ចិត្តំ បសាទេត្វា រញ្ញោ ភាតា អភយោ នាម រាជកុមារោ បុរិសសហស្សេន សទ្ធិំ បព្ពជិ។ ចេតរដ្ឋគាមតោ បញ្ច ទារកសតានិ បព្ពជឹសុ, តថា ទ្វារមណ្ឌលាទីហិ គាមកេហិ និក្ខមិត្វា បញ្ចបញ្ច ទារកសតានិ សព្ពានិបិ អន្តោនគរតោ ច ពហិនគរតោ ច បព្ពជិតានិ តឹសភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ។ និដ្ឋិតេ បន ថូបស្មិំ រាជា ច រាជភាតិកា ច ទេវិយោ ច ទេវនាគយក្ខានម្បិ វិម្ហយករំ បច្ចេកំ បច្ចេកំ បូជំ អកំសុ។ និដ្ឋិតាយ បន ធាតុបូជាយ បតិដ្ឋិតេ ធាតុវរេ មហិន្ទត្ថេរោ មេឃវនុយ្យានមេវ គន្ត្វា វាសំ កប្បេសិ។

តស្មិំ ខោ បន សមយេ អនុឡា ទេវី បព្ពជិតុកាមា ហុត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តស្សា វចនំ សុត្វា ថេរំ ឯតទវោច – “អនុឡា, ភន្តេ, ទេវី បព្ពជិតុកាមា, បព្ពាជេថ ន”ន្តិ។ “ន, មហារាជ, អម្ហាកំ មាតុគាមំ បព្ពាជេតុំ កប្បតិ។ បាដលិបុត្តេ បន មយ្ហំ ភគិនី សង្ឃមិត្តត្ថេរី នាម អត្ថិ, តំ បក្កោសាបេហិ។ ឥមស្មិញ្ច បន, មហារាជ, ទីបេ បុរិមកានំ តិណ្ណំ សម្មាសម្ពុទ្ធានំ ពោធិ បតិដ្ឋាសិ។ អម្ហាកម្បិ ភគវតោ សរសរំសិជាលវិស្សជ្ជនកេន ពោធិនា ឥធ បតិដ្ឋាតព្ពំ, តស្មា តថា សាសនំ បហិណេយ្យាសិ យថា សង្ឃមិត្តា ពោធិំ គហេត្វា អាគច្ឆេយ្យា”តិ។

“សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា ថេរស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អមច្ចេហិ សទ្ធិំ មន្តេន្តោ អរិដ្ឋំ នាម អត្តនោ ភាគិនេយ្យំ អាហ – “សក្ខិស្សសិ ត្វំ, តាត, បាដលិបុត្តំ គន្ត្វា មហាពោធិនា សទ្ធិំ អយ្យំ សង្ឃមិត្តត្ថេរិំ អានេតុ”ន្តិ? “សក្ខិស្សាមិ, ទេវ, សចេ មេ បព្ពជ្ជំ អនុជានិស្សសី”តិ។ “គច្ឆ, តាត , ថេរិំ អានេត្វា បព្ពជាហី”តិ។ សោ រញ្ញោ ច ថេរស្ស ច សាសនំ គហេត្វា ថេរស្ស អធិដ្ឋានវសេន ឯកទិវសេនេវ ជម្ពុកោលបដ្ដនំ គន្ត្វា នាវំ អភិរុហិត្វា សមុទ្ទំ អតិក្កមិត្វា បាដលិបុត្តមេវ អគមាសិ។ អនុឡាបិ ខោ ទេវី បញ្ចហិ កញ្ញាសតេហិ បញ្ចហិ ច អន្តេបុរិកាសតេហិ សទ្ធិំ ទស សីលានិ សមាទិយិត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា នគរស្ស ឯកទេសេ ឧបស្សយំ ការាបេត្វា និវាសំ កប្បេសិ។ អរិដ្ឋោបិ តំទិវសមេវ រញ្ញោ សាសនំ អប្បេសិ, ឯវញ្ច អវោច – “បុត្តោ តេ, ទេវ, មហិន្ទត្ថេរោ ឯវមាហ – ‘សហាយកស្ស កិរ តេ ទេវានម្បិយតិស្សស្ស រញ្ញោ ភាតុ ជាយា អនុឡា នាម ទេវី បព្ពជិតុកាមា , តំ បព្ពាជេតុំ អយ្យំ សង្ឃមិត្តត្ថេរិំ បហិណថ, អយ្យាយេវ ច សទ្ធិំ មហាពោធិ’”ន្តិ។ ថេរស្ស សាសនំ អារោចេត្វា សង្ឃមិត្តត្ថេរិំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “អយ្យេ, តុម្ហាកំ ភាតា មហិន្ទត្ថេរោ មំ តុម្ហាកំ សន្តិកំ បេសេសិ, ទេវានម្បិយតិស្សស្ស រញ្ញោ ភាតុ ជាយា អនុឡា នាម ទេវី បញ្ចហិ កញ្ញាសតេហិ, បញ្ចហិ ច អន្តេបុរិកាសតេហិ សទ្ធិំ បព្ពជិតុកាមា, តំ កិរ អាគន្ត្វា បព្ពាជេថា”តិ។ សា តាវទេវ តុរិតតុរិតា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា ឯវមាហ – “មហារាជ, មយ្ហំ ភាតា មហិន្ទត្ថេរោ ឯវំ បហិណិ, ‘រញ្ញោ កិរ ភាតុ ជាយា អនុឡា នាម ទេវី បញ្ចហិ កញ្ញាសតេហិ បញ្ចហិ ច អន្តេបុរិកាសតេហិ សទ្ធិំ បព្ពជិតុកាមា មយ្ហំ អាគមនំ ឧទិក្ខតិ’។ គច្ឆាមហំ, មហារាជ, តម្ពបណ្ណិទីប”ន្តិ។

រាជា អាហ – “អម្ម, បុត្តោបិ មេ មហិន្ទត្ថេរោ នត្តា ច មេ សុមនសាមណេរោ មំ ឆិន្នហត្ថំ វិយ ករោន្តា តម្ពបណ្ណិទីបំ គតា។ តស្ស មយ្ហំ តេបិ អបស្សន្តស្ស ឧប្បន្នោ សោកោ តវ មុខំ បស្សន្តស្ស វូបសម្មតិ! អលំ, អម្ម, មា ត្វំ អគមាសី”តិ។ “ភារិយំ មេ, មហារាជ, ភាតុ វចនំ; អនុឡាបិ ខត្តិយា ឥត្ថិសហស្សបរិវុតា បព្ពជ្ជាបុរេក្ខារា មំ បដិមានេតិ; គច្ឆាមហំ, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ, អម្ម, មហាពោធិំ គហេត្វា គច្ឆាហី”តិ។ កុតោ រញ្ញោ មហាពោធិ? រាជា កិរ តតោ បុព្ពេ ឯវ ធាតុគ្គហណត្ថាយ អនាគតេ សុមនេ លង្កាទីបំ មហាពោធិំ បេសេតុកាមោ,

“កថំ នុ ខោ អសត្ថឃាតារហំ មហាពោធឹ បេសេស្សាមី”តិ ឧបាយំ អបស្សន្តោ មហាទេវំ នាម អមច្ចំ បុច្ឆិ។ សោ អាហ – “សន្តិ, ទេវ, ពហូ បណ្ឌិតា ភិក្ខូ”តិ។ តំ សុត្វា រាជា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភត្តំ បដិយាទេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ សង្ឃំ បុច្ឆិ – “គន្តព្ពំ នុ ខោ, ភន្តេ, ភគវតោ មហាពោធិនា លង្កាទីបំ នោ”តិ? សង្ឃោ មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរស្ស ភារំ អកាសិ។

ថេរោ “គន្តព្ពំ, មហារាជ, មហាពោធិនា លង្កាទីប”ន្តិ វត្វា ភគវតោ **បញ្ច មហាអធិដ្ឋានានិ** កថេសិ។ កតមានិ បញ្ច? ភគវា កិរ មហាបរិនិព្ពានមញ្ចេ និបន្នោ លង្កាទីបេ មហាពោធិបតិដ្ឋាបនត្ថាយ “អសោកមហារាជា មហាពោធិគ្គហណត្ថំ គមិស្សតិ, តទា មហាពោធិស្ស ទក្ខិណសាខា សយមេវ ឆិជ្ជិត្វា សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋាតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ – ឥទមេកមធិដ្ឋានំ។

តត្ថ បតិដ្ឋានកាលេ ច “មហាពោធិ ហិមវលាហកគព្ភំ បវិសិត្វា បតិដ្ឋាតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ – ឥទំ ទុតិយមធិដ្ឋានំ។

“សត្តមេ ទិវសេ ហិមវលាហកគព្ភតោ ឱរុយ្ហ សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋហន្តោ បត្តេហិ ច ផលេហិ ច ឆព្ពណ្ណរំសិយោ មុញ្ចតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ – ឥទំ តតិយមធិដ្ឋានំ។

“ថូបារាមេ ទក្ខិណក្ខកធាតុ ចេតិយម្ហិ បតិដ្ឋានទិវសេ យមកបាដិហារិយំ ករោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ – ឥទំ ចតុត្ថំ អធិដ្ឋានំ។

លង្កាទីបម្ហិយេវ មេ ទោណមត្តា ធាតុយោ មហាចេតិយម្ហិ បតិដ្ឋានកាលេ ពុទ្ធវេសំ គហេត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា យមកបាដិហារិយំ ករោន្តូ”តិ អធិដ្ឋាសិ – ឥទំ បញ្ចមំ អធិដ្ឋានន្តិ។

រាជា ឥមានិ បញ្ច មហាអធិដ្ឋានានិ សុត្វា បសន្នចិត្តោ បាដលិបុត្តតោ យាវ មហាពោធិ តាវ មគ្គំ បដិជគ្គាបេត្វា សុវណ្ណកដាហត្ថាយ ពហុំ សុវណ្ណំ នីហរាបេសិ។ តាវទេវ ច រញ្ញោ ចិត្តំ ញត្វា វិស្សកម្មទេវបុត្តោ កម្មារវណ្ណំ និម្មិនិត្វា បុរតោ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា “តាត, ឥមំ សុវណ្ណំ គហេត្វា កដាហំ ករោហី”តិ អាហ។ “បមាណំ, ទេវ, ជានាថា”តិ? “ត្វមេវ, តាត, ញត្វា ករោហី”តិ។ “សាធុ, ទេវ, ករិស្សាមី”តិ សុវណ្ណំ គហេត្វា អត្តនោ អានុភាវេន ហត្ថេន បរិមជ្ជិត្វា សុវណ្ណកដាហំ និម្មិនិ នវហត្ថបរិក្ខេបំ បញ្ចហត្ថុព្ពេធំ តិហត្ថវិក្ខម្ភំ អដ្ឋង្គុលពហលំ ហត្ថិសោណ្ឌប្បមាណមុខវដ្ដិំ។ អថ រាជា សត្តយោជនាយាមាយ តិយោជនវិត្ថារាយ មហតិយា សេនាយ បាដលិបុត្តតោ និក្ខមិត្វា អរិយសង្ឃមាទាយ មហាពោធិសមីបំ អគមាសិ។ សេនា សមុស្សិតធជបដាកំ នានារតនវិចិត្តំ អនេកាលង្ការបអមណ្ឌិតំ នានាវិធកុសុមសមាកិណ្ណំ អនេកតូរិយសង្ឃុដ្ឋំ មហាពោធឹ បរិក្ខិបិ។ រាជា សហស្សមត្តេ គណបាមោក្ខេ មហាថេរេ គហេត្វា សកលជម្ពុទីបេ បត្តាភិសេកានំ រាជូនំ សហស្សេន អត្តានញ្ច មហាពោធិញ្ច បរិវារាបេត្វា មហាពោធិមូលេ ឋត្វា មហាពោធឹ ឧល្លោកេសិ។ មហាពោធិស្ស ខន្ធញ្ច ទក្ខិណមហាសាខាយ ចតុហត្ថប្បមាណប្បទេសញ្ច ឋបេត្វា អវសេសំ អទស្សនំ អគមាសិ។

រាជា តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា ឧប្បន្នបីតិបាមោជ្ជោ “អហំ, ភន្តេ, ឥមំ បាដិហារិយំ ទិស្វា តុដ្ឋោ មហាពោធឹ សកលជម្ពុទីបរជ្ជេន បូជេមី”តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វត្វា អភិសេកំ អទាសិ។ តតោ បុប្ផគន្ធាទីហិ បូជេត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា អដ្ឋសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ ឋត្វា សច្ចវចនកិរិយាយ ពោធឹ គណ្ហិតុកាមោ ភូមិតោ យាវ មហាពោធិស្ស ទក្ខិណសាខា តាវ ឧច្ចំ កត្វា ឋបិតស្ស សព្ពរតនមយបីឋស្ស ឧបរិ សុវណ្ណកដាហំ ឋបាបេត្វា រតនបីឋំ អារុយ្ហ សុវណ្ណតុលិកំ គហេត្វា មនោសិលាយ លេខំ កត្វា “យទិ មហាពោធិនា លង្កាទីបេ បតិដ្ឋាតព្ពំ, យទិ ចាហំ ពុទ្ធសាសនេ និព្ពេមតិកោ ភវេយ្យំ, មហាពោធិ សយមេវ ឥមស្មឹ សុវណ្ណកដាហេ ឱរុយ្ហ បតិដ្ឋាតូ”តិ សច្ចវចនកិរិយមកាសិ។ សហ សច្ចកិរិយាយ ពោធិសាខា មនោសិលាយ បរិច្ឆិន្នដ្ឋានេ ឆិជ្ជិត្វា គន្ធកលលបូរស្ស សុវណ្ណកដាហស្ស ឧបរិ អដ្ឋាសិ។ តស្ស ឧព្ពេធេន ទសហត្ថោ ខន្ធោ ហោតិ ចតុហត្ថា បញ្ច មហាសាខា បញ្ចហិយេវ ផលេហិ បដិមណ្ឌិតា, ខុទ្ទកសាខានំ បន សហស្សំ។ អថ រាជា មូលលេខាយ ឧបរិ តិវង្គុលប្បទេសេ អញ្ញំ លេខំ បរិច្ឆិន្ទិ។ តតោ តាវទេវ បុប្ផុឡកា ហុត្វា ទស មហាមូលានិ និក្ខមឹសុ។ បុន ឧបរូបរិ តិវង្គុលេ តិវង្គុលេ អញ្ញា នវ លេខា បរិច្ឆិន្ទិ។ តាហិបិ ទស ទស បុប្ផុឡកា ហុត្វា នវុតិ មូលានិ និក្ខមឹសុ។ បឋមកា ទស មហាមូលា ចតុរង្គុលមត្តំ និក្ខន្តា។ ឥតរេបិ គវក្ខជាលសទិសំ អនុសិព្ពន្តា និក្ខន្តា។ ឯត្តកំ បាដិហារិយំ រាជា រតនបីឋមត្ថកេ ឋិតោយេវ ទិស្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ មហានាទំ នទិ។ អនេកានិ ភិក្ខុសហស្សានិ សាធុការមកំសុ។ សកលរាជសេនា ឧន្នាទិនី អហោសិ។ ចេលុក្ខេបសតសហស្សានិ បវត្តយឹសុ។ ភូមដ្ឋកទេវេ អាទឹ កត្វា យាវ ព្រហ្មកាយិកា ទេវា តាវ សាធុការំ បវត្តយឹសុ។ រញ្ញោ ឥមំ បាដិហារិយំ បស្សន្តស្ស បីតិយា និរន្តរំ

ផុដសរីរស្ស អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា ឋិតស្សេវ មហាពោធិ មូលសតេន សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋាសិ។ ទស មហាមូលានិ សុវណ្ណកដាហតលំ អាហច្ច អដ្ឋំសុ។ អវសេសានិ នវុតិ ខុទ្ទកមូលានិ អនុបុព្ពេន វឌ្ឍនកានិ ហុត្វា គន្ធកលលេ ឱរុយ្ហ ឋិតានិ។

ឯវំ សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋិតមត្តេ មហាពោធិម្ហិ មហាបថវី ចលិ។ អាកាសេ ទេវទុន្ទុភិយោ ផលឹសុ។ បព្ពតានំ នច្ចេហិ ទេវានំ សាធុការេហិ យក្ខានំ ហិង្ការេហិ អសុរានំ ថុតិជប្បេហិ ព្រហ្មានំ អប្ផោដនេហិ មេឃានំ គជ្ជិតេហិ ចតុប្បទានំ រវេហិ បក្ខីនំ រុតេហិ សព្ពតាឡាវចរានំ សកសកបដិភានេហិ បថវីតលតោ យាវ ព្រហ្មលោកា តាវ ឯកកោលាហលំ ឯកនិន្នាទំ អហោសិ។ បញ្ចសុ សាខាសុ ផលតោ ផលតោ ឆព្ពណ្ណរំសិយោ និក្ខមិត្វា សកលចក្កវាឡំ រតនគោបានសីវិនទ្ធំ វិយ កុរុមានា យាវ ព្រហ្មលោកា អព្ភុគ្គច្ឆឹសុ។ តំ ខណតោ ច បន បភុតិ សត្ត ទិវសានិ មហាពោធិ ហិមវលាហកគព្ភំ បវិសិត្វា អដ្ឋាសិ។ ន កោចិ មហាពោធឹ បស្សតិ។ រាជា រតនបីឋតោ ឱរុយ្ហ សត្ត ទិវសានិ មហាពោធិបូជំ ការេសិ។ សត្តមេ ទិវសេ សព្ពទិសាហិ ហិមា ច ឆព្ពណ្ណរំសិយោ ច អាវត្តិត្វា មហាពោធិមេវ បវិសឹសុ។ វិគតហិមវលាហកេ វិប្បសន្នេ ចក្កវាឡគព្ភេ មហាពោធិ បរិបុណ្ណខន្ធសាខាបសាខោ បញ្ចផលបដិមណ្ឌិតោ សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋិតោវ បញ្ញាយិត្ថ។ រាជា មហាពោធឹ ទិស្វា តេហិ បាដិហារិយេហិ សញ្ជាតបីតិបាមោជ្ជោ “សកលជម្ពុទីបរជ្ជេន តរុណមហាពោធឹ បូជេស្សាមី”តិ អភិសេកំ ទត្វា សត្ត ទិវសានិ មហាពោធិដ្ឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។

មហាពោធិ បុព្ពកត្តិកបវារណាទិវសេ សាយន្ហសមយេ បឋមំ សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋហិ។ តតោ ហិមគព្ភសត្តាហំ អភិសេកសត្តាហញ្ច វីតិនាមេត្វា កាឡបក្ខស្ស ឧបោសថទិវសេ រាជា ឯកទិវសេនេវ បាដលិបុត្តំ បវិសិត្វា កត្តិកជុណ្ហបក្ខស្ស បាដិបទទិវសេ មហាពោធឹ បាចីនមហាសាលមូលេ ឋបេសិ។ សុវណ្ណកដាហេ បតិដ្ឋិតទិវសតោ សត្តរសមេ ទិវសេ មហាពោធិស្ស អភិនវង្កុរា បាតុរហេសុំ។ តេ ទិស្វាបិ បសន្នោ រាជា បុន មហាពោធឹ រជ្ជេន បូជេន្តោ សកលជម្ពុទីបាភិសេកមទាសិ។ តទា សុមនសាមណេរោ កត្តិកបុណ្ណមទិវសេ ធាតុគ្គហណត្ថំ គតោ មហាពោធិស្ស កត្តិកឆណបូជំ អទ្ទស។ ឯវំ មហាពោធិមណ្ឌតោ អានេត្វា បាដលិបុត្តេ ឋបិតំ មហាពោធឹ សន្ធាយ អាហ – “តេន ហិ, អម្ម, មហាពោធឹ គហេត្វា គច្ឆាហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។

រាជា មហាពោធិរក្ខណត្ថាយ អដ្ឋារស ទេវតាកុលានិ, អដ្ឋ អមច្ចកុលានិ, អដ្ឋ ព្រាហ្មណកុលានិ, អដ្ឋ កុដុម្ពិយកុលានិ, អដ្ឋ គោបកកុលានិ, អដ្ឋ តរច្ឆកុលានិ, អដ្ឋ ច កាលិង្គកុលានិ ទត្វា ឧទកសិញ្ចនត្ថាយ ច អដ្ឋ សុវណ្ណឃដេ, អដ្ឋ ច រជតឃដេ ទត្វា ឥមិនា បរិវារេន មហាពោធឹ គង្គាយ នាវំ អារោបេត្វា សយម្បិ នគរតោ និក្ខមិត្វា វិជ្ឈាដវិំ សមតិក្កម្ម អនុបុព្ពេន សត្តហិ ទិវសេហិ តាមលិត្តឹ អនុប្បត្តោ។ អន្តរាមគ្គេ ទេវនាគមនុស្សា ឧឡារំ មហាពោធិបូជំ អកំសុ។ រាជាបិ សមុទ្ទតីរេ សត្ត ទិវសានិ មហាពោធឹ ឋបេត្វា សកលជម្ពុទីបមហារជ្ជំ អទាសិ។ ឥទមស្ស តតិយំ ជម្ពុទីបរជ្ជសម្បទានំ ហោតិ។

ឯវំ មហារជ្ជេន បូជេត្វា មាគសិរមាសស្ស បឋមបាដិបទទិវសេ អសោកោ ធម្មរាជា មហាពោធឹ ឧក្ខិបិត្វា គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱរុយ្ហ នាវាយំ បតិដ្ឋាបេត្វា សង្ឃមិត្តត្ថេរិម្បិ សបរិវារំ នាវំ អារោបេត្វា អរិដ្ឋំ អមច្ចំ ឯតទវោច – “អហំ, តាត, មហាពោធឹ តិក្ខត្តុំ សកលជម្ពុទីបរជ្ជេន បូជេត្វា គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱរុយ្ហ មម សហាយកស្ស បេសេសឹ, សោបិ ឯវមេវ មហាពោធឹ បូជេតូ”តិ។ ឯវំ សហាយកស្ស សាសនំ ទត្វា “គច្ឆតិ វតរេ, ទសពលស្ស សរសរំសិជាលំ វិមុញ្ចន្តោ មហាពោធិរុក្ខោ”តិ វន្ទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា អស្សូនិ បវត្តយមានោ អដ្ឋាសិ។ សាបិ ខោ មហាពោធិសមារូឡ្ហា នាវា បស្សតោ បស្សតោ មហារាជស្ស មហាសមុទ្ទតលំ បក្ខន្តា។ មហាសមុទ្ទេបិ សមន្តា យោជនំ វីចិយោ វូបសន្តា; បញ្ច វណ្ណានិ បទុមានិ បុប្ផិតានិ; អន្តលិក្ខេ ទិព្ពានិ តូរិយានិ បវជ្ជឹសុ; អាកាសេ ជលជថលជរុក្ខាទិសន្និស្សិតាហិ ទេវតាហិ បវត្តិតា អតិវិយ ឧឡារា បូជា អហោសិ។ សង្ឃមិត្តត្ថេរីបិ សុបណ្ណរូបេន មហាសមុទ្ទេ នាគកុលានិ សន្តាសេសិ។ តេ ច ឧត្រស្តរូបា នាគា អាគន្ត្វា តំ វិភូតឹ បស្សិត្វា ថេរឹ យាចិត្វា មហាពោធឹ នាគភវនំ អតិហរិត្វា សត្ត ទិវសានិ នាគរជ្ជេន បូជេត្វា បុន នាវាយំ បតិដ្ឋាបេសុំ។ តំទិវសមេវ នាវា ជម្ពុកោលបដ្ដនំ អគមាសិ។ អសោកមហារាជាបិ មហាពោធិវិយោគទុក្ខិតោ កន្ទិត្វា រោទិត្វា យាវ ទស្សនវិសយំ ឱលោកេត្វា បដិនិវត្តិ។

ទេវានម្បិយតិស្សោ មហារាជាបិ ខោ សុមនសាមណេរស្ស វចនេន មាគសិរមាសស្ស បឋមបាដិបទទិវសតោ បភុតិ ឧត្តរទ្វារតោ បដ្ឋាយ យាវ ជម្ពុកោលបដ្ដនំ តាវ មគ្គំ សោធាបេត្វា អលង្ការាបេត្វា នគរតោ និក្ខមនទិវសេ ឧត្តរទ្វារសមីបេ សមុទ្ទសាលវត្ថុស្មឹ ឋិតោយេវ តាយ វិភូតិយា មហាសមុទ្ទេ អាគច្ឆន្តំយេវ មហាពោធឹ ថេរស្ស អានុភាវេន ទិស្វា តុដ្ឋមានសោ និក្ខមិត្វា សព្ពំ មគ្គំ បញ្ចវណ្ណេហិ បុប្ផេហិ ឱកិរាបេន្តោ អន្តរន្តរេ បុប្ផអគ្ឃិយានិ ឋបេន្តោ ឯកាហេនេវ ជម្ពុកោលបដ្ដនំ គន្ត្វា សព្ពតាឡាវចរបរិវុតោ បុប្ផធូមគន្ធវាសាទីហិ បូជយមានោ គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱរុយ្ហ “អាគតោ វតរេ, ទសពលស្ស សរសរំសិ

ជាលវិស្សជ្ជនកោ មហាពោធិរុក្ខោ”តិ បសន្នចិត្តោ មហាពោធឹ ឧក្ខិបិត្វា ឧត្តមង្គេ សិរស្មឹ បតិដ្ឋាបេត្វា មហាពោធឹ បរិវារេត្វា អាគតេហិ សោឡសហិ ជាតិសម្បន្នកុលេហិ សទ្ធឹ សមុទ្ទតោ បច្ចុត្តរិត្វា សមុទ្ទតីរេ មហាពោធឹ ឋបេត្វា តីណិ ទិវសានិ សកលតម្ពបណ្ណិទីបរជ្ជេន បូជេសិ, សោឡសន្នំ ជាតិសម្បន្នកុលានំ រជ្ជំ វិចារេសិ។ អថ ចតុត្ថេ ទិវសេ មហាពោធឹ អាទាយ ឧឡារំ បូជំ កុរុមានោ អនុបុព្ពេន អនុរាធបុរំ សម្បត្តោ។ អនុរាធបុរេបិ មហាសក្ការំ កត្វា ចាតុទ្ទសីទិវសេ វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ មហាពោធឹ ឧត្តរទ្វារេន បវេសេត្វា នគរមជ្ឈេន អតិហរន្តោ ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខមិត្វា ទក្ខិណទ្វារតោ បញ្ចធនុសតិកេ ឋានេ យត្ថ អម្ហាកំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ, បុរិមកា ច តយោ សម្មាសម្ពុទ្ធា សមាបត្តឹ អប្បេត្វា និសីទឹសុ, យត្ថ កកុសន្ធស្ស ភគវតោ មហាសិរីសពោធិ, កោនាគមនស្ស ភគវតោ ឧទុម្ពរពោធិ, កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ច និគ្រោធពោធិ បតិដ្ឋាសិ, តស្មិំ មហាមេឃវនុយ្យានស្ស តិលកភូតេ សុមនសាមណេរស្ស វចនេន បឋមមេវ កតភូមិបរិកម្មេ រាជវត្ថុទ្វារកោដ្ឋកដ្ឋានេ មហាពោធឹ បតិដ្ឋាបេសិ។

កថំ? តានិ កិរ ពោធឹ បរិវារេត្វា អាគតានិ សោឡស ជាតិសម្បន្នកុលានិ រាជវេសំ គណ្ហឹសុ។ រាជា ទោវារិកវេសំ គណ្ហិ។ សោឡស កុលានិ មហាពោធឹ គហេត្វា ឱរោបយឹសុ។ មហាពោធិ តេសំ ហត្ថតោ មុត្តសមនន្តរមេវ អសីតិហត្ថប្បមាណំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ឆព្ពណ្ណរំសិយោ មុញ្ចិ។ រំសិយោ សកលទីបំ បត្ថរិត្វា ឧបរិ ព្រហ្មលោកំ អាហច្ច អដ្ឋំសុ។ មហាពោធិបាដិហារិយំ ទិស្វា សញ្ជាតប្បសាទានិ ទសបុរិសសហស្សានិ អនុបុព្ពវិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តំ បត្វា បព្ពជឹសុ។ យាវ សូរិយត្ថង្គមា មហាពោធិ អន្តលិក្ខេ អដ្ឋាសិ។ អត្ថង្គមិតេ បន សូរិយេ រោហិណិនក្ខត្តេន បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ។ សហ ពោធិបតិដ្ឋានា ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី អកម្បិ។ បតិដ្ឋហិត្វា ច បន មហាពោធិ សត្ត ទិវសានិ ហិមគព្ភេ សន្និសីទិ។ លោកស្ស អទស្សនំ អគមាសិ។ សត្តមេ ទិវសេ វិគតវលាហកំ នភំ អហោសិ។ ឆព្ពណ្ណរំសិយោ ជលន្តា វិប្ផុរន្តា និច្ឆរឹសុ។ មហាពោធិស្ស ខន្ធោ ច សាខាយោ ច បត្តានិ ច បញ្ច ផលានិ ច ទស្សឹសុ។ មហិន្ទត្ថេរោ ច សង្ឃមិត្តត្ថេរី ច រាជា ច សបរិវារា មហាពោធិដ្ឋានមេវ អគមំសុ។ យេភុយ្យេន ច សព្ពេ ទីបវាសិនោ សន្និបតឹសុ។ តេសំ បស្សន្តានំយេវ ឧត្តរសាខតោ ឯកំ ផលំ បច្ចិត្វា សាខតោ មុច្ចិ។ ថេរោ ហត្ថំ ឧបនាមេសិ។ ផលំ ថេរស្ស ហត្ថេ បតិដ្ឋាសិ។ តំ ថេរោ “រោបយ, មហារាជា”តិ រញ្ញោ អទាសិ។ រាជា គហេត្វា សុវណ្ណកដាហេ មធុរបំសុំ អាកិរិត្វា គន្ធកលលំ បូរេត្វា រោបេត្វា មហាពោធិអាសន្នដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សព្ពេសំ បស្សន្តានំយេវ ចតុហត្ថប្បមាណា អដ្ឋ តរុណពោធិរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ រាជា តំ អច្ឆរិយំ ទិស្វា អដ្ឋ តរុណពោធិរុក្ខេ សេតច្ឆត្តេន បូជេត្វា អភិសេកំ អទាសិ។ តតោ ឯកំ ពោធិរុក្ខំ អាគមនកាលេ មហាពោធិនា បឋមបតិដ្ឋិតោកាសេ ជម្ពុកោលបដ្ដនេ រោបយឹសុ, ឯកំ តវក្កព្រាហ្មណស្ស គាមទ្វារេ, ឯកំ ថូបារាមេ, ឯកំ ឥស្សរនិម្មានវិហារេ, ឯកំ បឋមចេតិយដ្ឋានេ, ឯកំ ចេតិយបព្ពតេ, ឯកំ រោហណជនបទម្ហិ កាជរគាមេ, ឯកំ រោហណជនបទម្ហិយេវ ចន្ទនគាមេ។ ឥតរេសំ ចតុន្នំ ផលានំ ពីជេហិ ជាតេ ទ្វត្តឹស ពោធិតរុណេ យោជនិយអារាមេសុ បតិដ្ឋាបេសុំ។

ឯវំ បុត្តនត្តុបរម្បរាយ សមន្តា ទីបវាសីនំ ហិតាយ សុខាយ បតិដ្ឋិតេ ទសពលស្ស ធម្មធជភូតេ មហាពោធិម្ហិ អនុឡា ទេវី បញ្ចហិ កញ្ញាសតេហិ បញ្ចហិ ច អន្តេបុរិកាសតេហីតិ មាតុគាមសហស្សេន សទ្ធឹ សង្ឃមិត្តត្ថេរិយា សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ សបរិវារា អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។ អរិដ្ឋោបិ ខោ រញ្ញោ ភាគិនេយ្យោ បញ្ចហិ បុរិសសតេហិ សទ្ធឹ ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា នចិរស្សេវ សបរិវារោ អរហត្តេ បតិដ្ឋាសិ។

អថេកទិវសំ រាជា មហាពោធឹ វន្ទិត្វា ថេរេន សទ្ធឹ ថូបារាមំ គច្ឆតិ។ តស្ស លោហបាសាទដ្ឋានំ សម្បត្តស្ស បុរិសា បុប្ផានិ អភិហរឹសុ។ រាជា ថេរស្ស បុប្ផានិ អទាសិ។ ថេរោ បុប្ផេហិ លោហបាសាទដ្ឋានំ បូជេសិ។ បុប្ផេសុ ភូមិយំ បតិតមត្តេសុ មហាភូមិចាលោ អហោសិ។ រាជា “កស្មា, ភន្តេ, ភូមិ ចលិតា”តិ បុច្ឆិ។ “ឥស្មិំ, មហារាជ, ឱកាសេ សង្ឃស្ស អនាគតេ ឧបោសថាគារំ ភវិស្សតិ, តស្សេតំ បុព្ពនិមិត្ត”ន្តិ។

រាជា បុន ថេរេន សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ អម្ពង្គណដ្ឋានំ បត្តោ។ តត្ថស្ស វណ្ណគន្ធសម្បន្នំ អតិមធុររសំ ឯកំ អម្ពបក្កំ អាហរិយិត្ថ។ រាជា តំ ថេរស្ស បរិភោគត្ថាយ អទាសិ។ ថេរោ តត្ថេវ បរិភុញ្ជិត្វា “ឥទំ ឯត្ថេវ រោបេថា”តិ អាហ។ រាជា តំ អម្ពដ្ឋឹ គហេត្វា តត្ថេវ រោបេត្វា ឧទកំ អាសិញ្ចិ។ សហ អម្ពពីជរោបនេន បថវី អកម្បិ។ រាជា “កស្មា, ភន្តេ, បថវី កម្បិត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “ឥមស្មិំ, មហារាជ, ឱកាសេ សង្ឃស្ស អនាគតេ ‘អម្ពង្គណំ’ នាម សន្និបាតដ្ឋានំ ភវិស្សតិ, តស្សេតំ បុព្ពនិមិត្ត”ន្តិ។

រាជា តត្ថ អដ្ឋ បុប្ផមុដ្ឋិយោ ឱកិរិត្វា វន្ទិត្វា បុន ថេរេន សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ មហាចេតិយដ្ឋានំ បត្តោ។ តត្ថស្ស បុរិសា ចម្បកបុប្ផានិ អភិហរឹសុ។ តានិ រាជា ថេរស្ស អទាសិ។ ថេរោ មហាចេតិយដ្ឋានំ បុប្ផេហិ បូជេត្វា វន្ទិ។ តាវទេវ មហាបថវី សង្កម្បិ។ រាជា “កស្មា, ភន្តេ, បថវី កម្បិត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “ឥមស្មិំ, មហារាជ, ឱកាសេ អនាគតេ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ អសទិសោ មហាថូបោ ភវិស្សតិ, តស្សេតំ បុព្ពនិមិត្ត”ន្តិ។ “អហមេវ ករោមិ, ភន្តេ”តិ។ “អលំ,

មហារាជ, តុម្ហាកំ អញ្ញំ ពហុកម្មំ អត្ថិ, តុម្ហាកំ បន នត្តា ទុដ្ឋគាមណិ អភយោ នាម ការេស្សតី”តិ។ អថ រាជា “សចេ, ភន្តេ, មយ្ហំ នត្តា ករិស្សតិ, កតំយេវ មយា”តិ ទ្វាទសហត្ថំ បាសាណត្ថម្ភំ អាហរាបេត្វា “ទេវានម្បិយតិស្សស្ស រញ្ញោ នត្តា ទុដ្ឋគាមណិ អភយោ នាម ឥមស្មឹ បទេសេ ថូបំ ករោតូ”តិ អក្ខរានិ លិខាបេត្វា បតិដ្ឋាបេត្វា វន្ទិត្វា ថេរំ បុច្ឆិ – “បតិដ្ឋិតំ នុ ខោ, ភន្តេ, តម្ពបណ្ណិទីបេ សាសន”ន្តិ? “បតិដ្ឋិតំ, មហារាជ, សាសនំ; មូលានិ បនស្ស ន តាវ ឱតរន្តី”តិ។ “កទា បន, ភន្តេ មូលានិ ឱតិណ្ណានិ នាម ភវិស្សន្តី”តិ? “យទា, មហារាជ, តម្ពបណ្ណិទីបកានំ មាតាបិតូនំ តម្ពបណ្ណិទីបេ ជាតោ ទារកោ តម្ពបណ្ណិទីបេ បព្ពជិត្វា តម្ពបណ្ណិទីបម្ហិយេវ វិនយំ ឧគ្គហេត្វា តម្ពបណ្ណិទីបេ វាចេស្សតិ, តទា សាសនស្ស មូលានិ ឱតិណ្ណានិ នាម ភវិស្សន្តី”តិ។ “អត្ថិ បន, ភន្តេ, ឯទិសោ ភិក្ខូ”តិ? “អត្ថិ, មហារាជ, មហាអរិដ្ឋោ ភិក្ខុ បដិពលោ ឯតស្មឹ កម្មេ”តិ។ “មយា ឯត្ថ, ភន្តេ, កឹ កត្តព្ព”ន្តិ? “មណ្ឌបំ, មហារាជ, កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ រាជា មេឃវណ្ណាភយស្ស អមច្ចស្ស បរិវេណដ្ឋានេ មហាសង្គីតិកាលេ អជាតសត្តុមហារាជេន កតមណ្ឌបប្បការំ រាជានុភាវេន មណ្ឌបំ ការេត្វា សព្ពតាឡាវចរេ សកសកសិប្បេសុ បយោជេត្វា “សាសនស្ស មូលានិ ឱតរន្តានិ បស្សិស្សាមី”តិ អនេកបុរិសសហស្សបរិវុតោ ថូបារាមំ អនុប្បត្តោ។

តេន ខោ បន សមយេន ថូបារាមេ អដ្ឋសដ្ឋិ ភិក្ខុសហស្សានិ សន្និបតឹសុ។ មហាមហិន្ទត្ថេរស្ស អាសនំ ទក្ខិណាភិមុខំ បញ្ញត្តំ ហោតិ។ មហាអរិដ្ឋត្ថេរស្ស ធម្មាសនំ ឧត្តរាភិមុខំ បញ្ញត្តំ ហោតិ។ អថ ខោ មហាអរិដ្ឋត្ថេរោ មហិន្ទត្ថេរេន អជ្ឈិដ្ឋោ អត្តនោ អនុរូបេន បត្តានុក្កមេន ធម្មាសនេ និសីទិ។ មហិន្ទត្ថេរបមុខា អដ្ឋសដ្ឋិ មហាថេរា ធម្មាសនំ បរិវារេត្វា និសីទឹសុ។ រញ្ញោបិ កនិដ្ឋភាតា មត្តាភយត្ថេរោ នាម “ធុរគ្គាហោ ហុត្វា វិនយំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ មហាអរិដ្ឋត្ថេរស្ស ធម្មាសនមេវ បរិវារេត្វា និសីទិ។ អវសេសាបិ ភិក្ខូ សរាជិកា ច បរិសា អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទឹសុ។

អថាយស្មា មហាអរិដ្ឋត្ថេរោ តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតិ នឡេរុបុចិមន្ទមូលេតិ វិនយនិទានំ អភាសិ។ ភាសិតេ ច បនាយស្មតា អរិដ្ឋត្ថេរេន វិនយនិទានេ អាកាសំ មហាវិរវំ រវិ។ អកាលវិជ្ជុលតា និច្ឆរឹសុ។ ទេវតា សាធុការំ អទំសុ។ មហាបថវី ឧទកបរិយន្តំ កត្វា សង្កម្បិ។ ឯវំ អនេកេសុ បាដិហារិយេសុ វត្តមានេសុ អាយស្មា អរិដ្ឋត្ថេរោ មហាមហិន្ទបមុខេហិ អដ្ឋសដ្ឋិយា បច្ចេកគណីហិ ខីណាសវមហាថេរេហិ តទញ្ញេហិ ច អដ្ឋសដ្ឋិភិក្ខុសហស្សេហិ បរិវុតោ បឋមកត្តិកបវារណាទិវសេ ថូបារាមវិហារមជ្ឈេ សត្ថុ ករុណាគុណទីបកំ ភគវតោ អនុសិដ្ឋិករានំ កាយកម្មវចីកម្មវិប្ផន្ទិតវិនយនំ វិនយបិដកំ បកាសេសិ។ បកាសេត្វា ច យាវតាយុកំ តិដ្ឋមានោ ពហូនំ វាចេត្វា ពហូនំ ហទយេ បតិដ្ឋាបេត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយិ។ តេបិ ខោ មហាមហិន្ទប្បមុខា តស្មឹ សមាគមេ –

“អដ្ឋសដ្ឋិ មហាថេរា, ធុរគ្គាហា សមាគតា;
បច្ចេកគណិនោ សព្ពេ, ធម្មរាជស្ស សាវកា។

“ខីណាសវា វសិប្បត្តា, តេវិជ្ជា ឥទ្ធិកោវិទា;
ឧត្តមត្ថមភិញ្ញាយ, អនុសាសឹសុ រាជិនោ។

“អាលោកំ ទស្សយិត្វាន, ឱភាសេត្វា មហឹ ឥមំ;
ជលិត្វា អគ្គិក្ខន្ធាវ, និព្ពាយឹសុ មហេសយោ”។

តេសំ បរិនិព្ពានតោ អបរភាគេ អញ្ញេបិ តេសំ ថេរានំ អន្តេវាសិកា តិស្សទត្តកាឡសុមន-ទីឃសុមនាទយោ ច មហាអរិដ្ឋត្ថេរស្ស អន្តេវាសិកា, អន្តេវាសិកានំ អន្តេវាសិកា ចាតិ ឯវំ បុព្ពេ វុត្តប្បការា អាចរិយបរម្បរា ឥមំ វិនយបិដកំ យាវជ្ជតនា អានេសុំ។ តេន វុត្តំ –

“តតិយសង្គហតោ បន ឧទ្ធំ ឥមំ ទីបំ មហិន្ទាទីហិ អាភតំ, មហិន្ទតោ ឧគ្គហេត្វា កញ្ចិ កាលំ អរិដ្ឋត្ថេរាទីហិ អាភតំ, តតោ យាវជ្ជតនា តេសំយេវ អន្តេវាសិកបរម្បរភូតាយ អាចរិយបរម្បរាយ អាភត”ន្តិ។

កត្ថ បតិដ្ឋិតន្តិ? យេសំ បាឡិតោ ច អត្ថតោ ច អនូនំ វត្តតិ, មណិឃដេ បក្ខិត្តតេលមិវ ឦសកម្បិ ន បគ្ឃរតិ, ឯវរូបេសុ អធិមត្តសតិ-គតិ-ធិតិ-មន្តេសុ លជ្ជីសុ កុក្កុច្ចកេសុ សិក្ខាកាមេសុ បុគ្គលេសុ បតិដ្ឋិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្មា វិនយបតិដ្ឋាបនត្ថំ វិនយបរិយត្តិយា អានិសំសំ សល្លក្ខេត្វា សិក្ខាកាមេន ភិក្ខុនា វិនយោ បរិយាបុណិតព្ពោ។

តត្រាយំ **វិនយបរិយត្តិយា អានិសំសោ** – វិនយបរិយត្តិកុសលោ ហិ បុគ្គលោ សាសនេ បដិលទ្ធសទ្ធានំ កុលបុត្តានំ មាតាបិតុដ្ឋានិយោ ហោតិ, តទាយត្តា ហិ នេសំ បព្ពជ្ជា ឧបសម្បទា វត្តានុវត្តបដិបត្តិ អាចារគោចរកុសលតា។ អបិ ចស្ស វិនយបរិយត្តិំ និស្សាយ អត្តនោ សីលក្ខន្ធោ សុគុត្តោ ហោតិ សុរក្ខិតោ; កុក្កុច្ចបកតានំ ភិក្ខូនំ បដិសរណំ ហោតិ; វិសារទោ សង្ឃមជ្ឈេ វោហរតិ; បច្ចត្ថិកេ សហធម្មេន សុនិគ្គហិតំ និគ្គណ្ហាតិ; សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា បដិបន្នោ ហោតិ។ តេនាហ ភគវា – “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, អានិសំសា វិនយធរេ បុគ្គលេ; អត្តនោ សីលក្ខន្ធោ សុគុត្តោ ហោតិ សុរក្ខិតោ…បេ.… សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា បដិបន្នោ ហោតី”តិ (បរិ. ៣២៥)។

យេ ចាបិ សំវរមូលកា កុសលា ធម្មា វុត្តា ភគវតា, វិនយធរោ បុគ្គលោ តេសំ ទាយាទោ; វិនយមូលកត្តា តេសំ ធម្មានំ។ វុត្តម្បិ ហេតំ ភគវតា – “វិនយោ សំវរត្ថាយ, សំវរោ អវិប្បដិសារត្ថាយ, អវិប្បដិសារោ បាមោជ្ជត្ថាយ, បាមោជ្ជំ បីតត្ថាយ, បីតិ បស្សទ្ធត្ថាយ, បស្សទ្ធិ សុខត្ថាយ, សុខំ សមាធត្ថាយ, សមាធិ យថាភូតញាណទស្សនត្ថាយ, យថាភូតញាណទស្សនំ និព្ពិទត្ថាយ, និព្ពិទា វិរាគត្ថាយ, វិរាគោ វិមុត្តត្ថាយ , វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនត្ថាយ, វិមុត្តិញាណទស្សនំ អនុបាទាបរិនិព្ពានត្ថាយ។ ឯតទត្ថា កថា, ឯតទត្ថា មន្តនា, ឯតទត្ថា ឧបនិសា, ឯតទត្ថំ សោតាវធានំ – យទិទំ អនុបាទាចិត្តស្ស វិមោក្ខោ”តិ (បរិ. ៣៦៦)។ តស្មា វិនយបរិយត្តិយា អាយោគោ ករណីយោតិ។

ឯត្តាវតា ច យា សា វិនយសំវណ្ណនត្ថំ មាតិកា ឋបិតា តត្ថ –

“វុត្តំ យេន យទា យស្មា, ធារិតំ យេន ចាភតំ;
យត្ថប្បតិដ្ឋិតំ ចេតមេតំ, វត្វា វិធិំ តតោ”តិ។

ឥមិស្សា តាវ គាថាយ អត្ថោ បកាសិតោ វិនយស្ស ច ពាហិរនិទានវណ្ណនា យថាធិប្បាយំ សំវណ្ណិតា ហោតីតិ។

តតិយសង្គីតិកថា និដ្ឋិតា។

ពាហិរនិទានកថា និដ្ឋិតា។

វេរញ្ជកណ្ឌវណ្ណនា

១. តទានិ

“តេនាតិអាទិបាឋស្ស, អត្ថំ នានប្បការតោ;
ទស្សយន្តោ ករិស្សាមិ, វិនយស្សត្ថវណ្ណន”ន្តិ។

វុត្តត្តា **តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា**តិអាទីនំ អត្ថវណ្ណនំ ករិស្សាមិ។ សេយ្យថិទំ – **តេនា**តិ អនិយម និទ្ទេសវចនំ។ តស្ស សរូបេន អវុត្តេនបិ អបរភាគេ អត្ថតោ សិទ្ធេន យេនាតិ ឥមិនា វចនេន បដិនិទ្ទេសោ កាតព្ពោ។ អបរភាគេ ហិ វិនយបញ្ញត្តិយាចនហេតុភូតោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស បរិវិតក្កោ សិទ្ធោ។ តស្មា យេន សមយេន សោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ, តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតីតិ ឯវមេត្ថ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ អយញ្ហិ សព្ពស្មិម្បិ វិនយេ យុត្តិ, យទិទំ យត្ថ យត្ថ “តេនា”តិ វុច្ចតិ តត្ថ តត្ថ បុព្ពេ វា បច្ឆា វា អត្ថតោ សិទ្ធេន “យេនា”តិ ឥមិនា វចនេន បដិនិទ្ទេសោ កាតព្ពោតិ។

តត្រិទំ មុខមត្តនិទស្សនំ – “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមិ, យេន សុទិន្នោ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិ; យស្មា បដិសេវិ, តស្មា បញ្ញបេស្សាមី”តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ តាវ បុព្ពេ អត្ថតោ សិទ្ធេន យេនាតិ ឥមិនា វចនេន បដិនិទ្ទេសោ យុជ្ជតិ។ តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ, យេន សមយេន ធនិយោ កុម្ភការបុត្តោ រញ្ញោ ទារូនិ អទិន្នំ អាទិយីតិ ឯវំ បច្ឆា អត្ថតោ សិទ្ធេន យេនាតិ ឥមិនា វចនេន បដិនិទ្ទេសោ យុជ្ជតីតិ វុត្តោ តេនាតិ វចនស្ស អត្ថោ។ **សមយេនា**តិ ឯត្ថ បន សមយសទ្ទោ តាវ –

សមវាយេ ខណេ កាលេ, សមូហេ ហេតុ-ទិដ្ឋិសុ;
បដិលាភេ បហានេ ច, បដិវេធេ ច ទិស្សតិ។

តថា ហិស្ស – “អប្បេវ នាម ស្វេបិ ឧបសង្កមេយ្យាម កាលញ្ច សមយញ្ច ឧបាទាយា”តិ (ទី. និ. ១.៤៤៧) ឯវមាទីសុ សមវាយោ អត្ថោ។ “ឯកោវ ខោ, ភិក្ខវេ, ខណោ ច សមយោ ច ព្រហ្មចរិយវាសាយា”តិ (អ. និ. ៨.២៩) ឯវមាទីសុ ខណោ។ “ឧណ្ហសមយោ បរិឡាហសមយោ”តិ (បាចិ. ៣៥៨) ឯវមាទីសុ កាលោ។ “មហាសមយោ បវនស្មិ”ន្តិ ឯវមាទីសុ សមូហោ។ “សមយោបិ ខោ តេ, ភទ្ទាលិ, អប្បដិវិទ្ធោ អហោសិ – ‘ភគវា ខោ សាវត្ថិយំ វិហរតិ, ភគវាបិ មំ ជានិស្សតិ – ភទ្ទាលិ នាម ភិក្ខុ សត្ថុសាសនេ សិក្ខាយ អបរិបូរការី’តិ អយម្បិ ខោ តេ, ភទ្ទាលិ, សមយោ អប្បដិវិទ្ធោ អហោសី”តិ (ម. និ. ២.១៣៥) ឯវមាទីសុ ហេតុ។ “តេន ខោ បន សមយេន ឧគ្គាហមានោ បរិព្ពាជកោ សមណមុណ្ឌិកាបុត្តោ សមយប្បវាទកេ តិន្ទុកាចីរេ ឯកសាលកេ មល្លិកាយ អារាមេ បដិវសតី”តិ (ម. និ. ២.២៦០) ឯវមាទីសុ ទិដ្ឋិ។

“ទិដ្ឋេ ធម្មេ ច យោ អត្ថោ, យោ ចត្ថោ សម្បរាយិកោ;
អត្ថាភិសមយា ធីរោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី”តិ។ (សំ. និ. ១.១២៩);

ឯវមាទីសុ បដិលាភោ។ “សម្មា មានាភិសមយា អន្តមកាសិ ទុក្ខស្សា”តិ (ម. និ. ១.២៨) ឯវមាទីសុ បហានំ។ “ទុក្ខស្ស បីឡនដ្ឋោ សង្ខតដ្ឋោ សន្តាបដ្ឋោ វិបរិណាមដ្ឋោ អភិសមយដ្ឋោ”តិ (បដិ. ម. ២.៨) ឯវមាទីសុ បដិវេធោ អត្ថោ។ ឥធ បនស្ស កាលោ អត្ថោ។ តស្មា យេន កាលេន អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស វិនយបញ្ញត្តិយាចនហេតុភូតោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ, តេន កាលេនាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯត្ថាហ – “អថ កស្មា យថា សុត្តន្តេ ‘ឯកំ សមយ’ន្តិ ឧបយោគវចនេន និទ្ទេសោ កតោ, អភិធម្មេ ច ‘យស្មិំ សមយេ កាមាវចរ’ន្តិ ភុម្មវចនេន, តថា អកត្វា ឥធ ‘តេន សមយេនា’តិ ករណវចនេន និទ្ទេសោ កតោ”តិ? តត្ថ តថា, ឥធ ច អញ្ញថា អត្ថសម្ភវតោ។ កថំ? សុត្តន្តេ តាវ អច្ចន្តសំយោគត្ថោ សម្ភវតិ។ យញ្ហិ សមយំ ភគវា ព្រហ្មជាលាទីនិ សុត្តន្តានិ ទេសេសិ, អច្ចន្តមេវ តំ សមយំ ករុណាវិហារេន វិហាសិ; តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ឧបយោគនិទ្ទេសោ កតោ។ អភិធម្មេ ច អធិករណត្ថោ ភាវេនភាវលក្ខណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ អធិករណញ្ហិ កាលត្ថោ សមូហត្ថោ ច សមយោ, តត្ថ វុត្តានំ ផស្សាទិធម្មានំ ខណសមវាយហេតុសង្ខាតស្ស ច សមយស្ស ភាវេន តេសំ ភាវោ លក្ខីយតិ។ តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ តត្ថ ភុម្មវចនេន និទ្ទេសោ កតោ។ ឥធ បន ហេតុអត្ថោ ករណត្ថោ ច សម្ភវតិ។ យោ ហិ សោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិសមយោ សារិបុត្តាទីហិបិ ទុព្ពិញ្ញេយ្យោ, តេន សមយេន ហេតុភូតេន ករណភូតេន ច សិក្ខាបទានិ បញ្ញាបយន្តោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិ

ហេតុញ្ច អបេក្ខមានោ ភគវា តត្ថ តត្ថ វិហាសិ; តស្មា តទត្ថជោតនត្ថំ ឥធ ករណវចនេន និទ្ទេសោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> “ឧបយោគេន ភុម្មេន, តំ តំ អត្ថមបេក្ខិយ;
> អញ្ញត្រ សមយោ វុត្តោ, ករណេនេវ សោ ឥធា”តិ។

បោរាណា បន វណ្ណយន្តិ – ‘ឯកំ សមយ’ន្តិ វា ‘យស្មិំ សមយេ’តិ វា ‘តេន សមយេនា’តិ វា អភិលាបមត្តភេទោ ឯស, សព្ពត្ថ ភុម្មមេវ អត្ថោ”តិ។ តស្មា តេសំ លទ្ធិយា “តេន សមយេនា”តិ វុត្តេបិ “តស្មិំ សមយេ”តិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ពុទ្ធោ ភគវាតិ ឥមេសំ បទានំ បរតោ អត្ថំ វណ្ណយិស្សាម។ **វេរញ្ជាយំ វិហរតី**តិ ឯត្ថ បន **វេរញ្ជា**តិ អញ្ញតរស្ស នគរស្សេតំ អធិវចនំ, តស្សំ វេរញ្ជាយំ; សមីបត្ថេ ភុម្មវចនំ។ **វិហរតី**តិ អវិសេសេន ឥរិយាបថទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេសុ អញ្ញតរវិហារសមង្គីបរិទីបនមេតំ, ឥធ បន ឋានគមននិសជ្ជាសយនប្បភេទេសុអឥរិយាបថេសុ អញ្ញតរឥរិយាបថសមាយោគបរិទីបនំ, តេន ឋិតោបិ គច្ឆន្តោបិ និសិន្នោបិ សយានោបិ ភគវា វិហរតិច្ចេវ វេទិតព្ពោ។ សោ ហិ ឯកំ ឥរិយាបថពាធនំ អញ្ញេន ឥរិយាបថេន វិច្ឆិន្ទិត្វា អបរិបតន្តំ អត្តភាវំ ហរតិ បវត្តេតិ, តស្មា “វិហរតី”តិ វុច្ចតិ។

នឡេរុបុចិមន្ទមូលេតិ ឯត្ថ **នឡេរុ** នាម យក្ខោ, **បុចិមន្ទោ**តិ និម្ពរុក្ខោ, **មូល**ន្តិ សមីបំ។ អយញ្ហិ មូលសទ្ទោ “មូលានិ ឧទ្ធរេយ្យ អន្តមសោ ឧសីរនាឡិមត្តានិបី”តិ (អ. និ. ៤.១៩៥) -អាទីសុ មូលមូលេ ទិស្សតិ។ “លោភោ អកុសលមូល”ន្តិ (ទី. និ. ៣.៣០៥) -អាទីសុ អសាធារណហេតុម្ហិ។ “យាវ មជ្ឈន្តិកេ កាលេ ឆាយា ផរតិ, និវាតេ បណ្ណានិ បតន្តិ, ឯត្តាវតា រុក្ខមូល”ន្តិអាទីសុ សមីបេ។ ឥធ បន សមីបេ អធិប្បេតោ, តស្មា នឡេរុយក្ខេន អធិគ្គហិតស្ស បុចិមន្ទស្ស សមីបេតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ សោ កិរ បុចិមន្ទោ រមណីយោ បាសាទិកោ អនេកេសំ រុក្ខានំ អាធិបច្ចំ វិយ កុរុមានោ តស្ស នគរស្ស អវិទូរេ គមនាគមនសម្បន្នេ ឋានេ អហោសិ។ អថ ភគវា វេរញ្ជំ គន្ត្វា បតិរូបេ ឋានេ វិហរន្តោ តស្ស រុក្ខស្ស សមីបេ ហេដ្ឋាភាគេ វិហាសិ។ តេន វុត្តំ – “**វេរញ្ជាយំ វិហរតិ នឡេរុបុចិមន្ទមូលេ**”តិ។

តត្ថ សិយា យទិ តាវ ភគវា វេរញ្ជាយំ វិហរតិ, “នឡេរុបុចិមន្ទមូលេ”តិ ន វត្តព្ពំ, អថ តត្ថ វិហរតិ, “វេរញ្ជាយ”ន្តិ ន វត្តព្ពំ, ន ហិ សក្កា ឧភយត្ថ តេនេវ សមយេន អបុព្ពំ អចរិមំ វិហរិតុន្តិ? ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ, ននុ អវោចុម្ហ “សមីបត្ថេ ភុម្មវចន”ន្តិ។ តស្មា យថា គង្គាយមុនាទីនំ សមីបេ គោយូថានិ ចរន្តានិ “គង្គាយ ចរន្តិ, យមុនាយ ចរន្តី”តិ វុច្ចន្តិ; ឯវមិធាបិ យទិទំ វេរញ្ជាយ សមីបេ នឡេរុបុចិមន្ទមូលំ តត្ថ វិហរន្តោ វុច្ចតិ “វេរញ្ជាយំ វិហរតិ នឡេរុបុចិមន្ទមូលេ”តិ។ គោចរគាមនិទស្សនត្ថំ ហិស្ស វេរញ្ជាវចនំ។ បព្ពជិតានុរូបនិវាសនដ្ឋាននិទស្សនត្ថំ នឡេរុបុចិមន្ទមូលវចនំ។

តត្ថ វេរញ្ជាកិត្តនេន អាយស្មា ឧបាលិត្ថេរោ ភគវតោ គហដ្ឋានុគ្គហករណំ ទស្សេតិ, នឡេរុបុចិមន្ទមូលកិត្តនេន បព្ពជិតានុគ្គហករណំ, តថា បុរិមេន បច្ចយគ្គហណតោ អត្តកិលមថានុយោគវិវជ្ជនំ, បច្ឆិមេន វត្ថុកាមប្បហានតោ កាមសុខល្លិកានុយោគវិវជ្ជនុបាយទស្សនំ; បុរិមេន ច ធម្មទេសនាភិយោគំ, បច្ឆិមេន វិវេកាធិមុត្តិំ; បុរិមេន ករុណាយ ឧបគមនំ , បច្ឆិមេន បញ្ញាយ អបគមនំ; បុរិមេន សត្តានំ ហិតសុខនិប្ផាទនាធិមុត្តតំ, បច្ឆិមេន បរហិតសុខករណេ និរុបលេបនំ; បុរិមេន ធម្មិកសុខាបរិច្ចាគនិមិត្តំ ផាសុវិហារំ, បច្ឆិមេន ឧត្តរិមនុស្សធម្មានុយោគនិមិត្តំ; បុរិមេន មនុស្សានំ ឧបការពហុលតំ, បច្ឆិមេន ទេវតានំ; បុរិមេន លោកេ ជាតស្ស លោកេ សំវឌ្ឍភាវំ, បច្ឆិមេន លោកេន អនុបលិត្តតំ; បុរិមេន “ឯកបុគ្គលោ, ភិក្ខវេ, លោកេ ឧប្បជ្ជមានោ ឧប្បជ្ជតិ ពហុជនហិតាយ ពហុជនសុខាយ លោកានុកម្បាយ អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ ទេវមនុស្សានំ។ កតមោ ឯកបុគ្គលោ? តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ (អ. និ. ១.១៧០) វចនតោ យទត្ថំ ភគវា ឧប្បន្នោ តទត្ថបរិនិប្ផាទនំ, បច្ឆិមេន យត្ថ ឧប្បន្នោ តទនុរូបវិហារំ។ ភគវា ហិ បឋមំ លុម្ពិនីវនេ, ទុតិយំ ពោធិមណ្ឌេតិ លោកិយលោកុត្តរាយ ឧប្បត្តិយា វនេយេវ ឧប្បន្នោ, តេនស្ស វនេយេវ វិហារំ ទស្សេតីតិ ឯវមាទិនា នយេនេត្ថ អត្ថយោជនា វេទិតព្ពា។

មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិន្តិ ឯត្ថ **មហតា**តិ គុណមហត្តេនបិ មហតា; សង្ខ្យាមហត្តេនបិ, សោ ហិ ភិក្ខុសង្ឃោ គុណេហិបិ មហា អហោសិ, យស្មា យោ តត្ថ បច្ឆិមកោ សោ សោតាបន្នោ; សង្ខ្យាយបិ មហា បញ្ចសតសង្ខ្យត្តា។ ភិក្ខូនំ សង្ឃេន **ភិក្ខុសង្ឃេន;** ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញសង្ខាតសង្ឃាតេន សមណគណេនាតិ អត្ថោ។ **សទ្ធិ**ន្តិ ឯកតោ។ **បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហី**តិ បញ្ច មត្តា ឯតេសន្តិ **បញ្ចមត្តានិ**។ មត្តាតិ បមាណំ វុច្ចតិ។ តស្មា

យថា “ភោជនេ មត្តញ្ញូ”តិ វុត្តេ ភោជនេ មត្តំ ជានាតិ, បមាណំ ជានាតីតិ អត្ថោ ហោតិ; ឯវមិធាបិ តេសំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ច មត្តា បញ្ចប្បមាណន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភិក្ខូនំ សតានិ **ភិក្ខុសតានិ**, តេហិ បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ។ ឯតេន យំ វុត្តំ – “មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិ”ន្តិ, ឯត្ថ តស្ស មហតោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សង្ខ្យាមហត្តំ ទស្សិតំ ហោតិ។ បរតោ បនស្ស “និរព្ពុទោ ហិ, សារិបុត្ត ភិក្ខុសង្ឃោ និរាទីនវោ អបគតកាឡកោ សុទ្ធោ សារេ បតិដ្ឋិតោ។ ឥមេសញ្ហិ, សារិបុត្ត, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ យោ បច្ឆិមកោ សោ សោតាបន្នោ”តិ វចនេន គុណមហត្តំ អាវិភវិស្សតិ។

អស្សោសិ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោតិ **អស្សោសី**តិ សុណិ ឧបលភិ, សោតទ្វារសម្បត្តវចននិគ្ឃោសានុសារេន អញ្ញាសិ។ **ខោ**តិ បទបូរណមត្តេ អវធារណត្ថេ វា និបាតោ។ តត្ថ អវធារណត្ថេន អស្សោសិ ឯវ, នាស្ស កោចិ សវនន្តរាយោ អហោសីតិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ បទបូរណេន បន ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាមត្តមេវ។ វេរញ្ជាយំ ជាតោ, វេរញ្ជាយំ ភវោ, វេរញ្ជា វា អស្ស និវាសោតិ **វេរញ្ជោ**។ មាតាបិតូហិ កតនាមវសេន បនាយំ “ឧទយោ”តិ វុច្ចតិ។ ព្រហ្មំ អណតីតិ **ព្រាហ្មណោ**, មន្តេ សជ្ឈាយតីតិ អត្ថោ។ ឥទមេវ ហិ ជាតិព្រាហ្មណានំ និរុត្តិវចនំ។ អរិយា បន ពាហិតបាបត្តា “ព្រាហ្មណា”តិ វុច្ចន្តិ។

ឥទានិ យមត្ថំ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ អស្សោសិ, តំ បកាសេន្តោ **សមណោ ខលុ ភោ គោតមោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សមិតបាបត្តា **សមណោ**តិ វេទិតព្ពោ។ វុត្តំ ហេតំ – “ពាហិតបាបោតិ ព្រាហ្មណោ (ធ. ប. ៣៨៨), សមិតបាបត្តា សមណោតិ វុច្ចតី”តិ (ធ. ប. ២៦៥)។ ភគវា ច អនុត្តរេន អរិយមគ្គេន សមិតបាបោ, តេនស្ស យថាភុច្ចគុណាធិគតមេតំ នាមំ យទិទំ សមណោតិ។ **ខលូ**តិ អនុស្សវនត្ថេ និបាតោ។ **ភោ**តិ ព្រាហ្មណជាតិកានំ ជាតិសមុទាគតំ អាលបនមត្តំ។ វុត្តម្បិ ហេតំ –

“ភោវាទិ នាមសោ ហោតិ, សចេ ហោតិ សកិញ្ចនោ”តិ។ (ធ. ប. ៣៩៦; សុ. និ. ៦២៥)។ **គោតមោ**តិ ភគវន្តំ គោត្តវសេន បរិកិត្តេតិ, តស្មា “សមណោ ខលុ ភោ គោតមោ”តិ ឯត្ថ សមណោ កិរ ភោ គោតមគោត្តោតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សក្យបុត្តោ**តិ ឥទំ បន ភគវតោ ឧច្ចាកុលបរិទីបនំ។ **សក្យកុលា បព្ពជិតោ**តិ សទ្ធាបព្ពជិតភាវបរិទីបនំ, កេនចិ បារិជុញ្ញេន អនភិភូតោ អបរិក្ខីណំយេវ, តំ កុលំ បហាយ សទ្ធាយ បព្ពជិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ បរំ វុត្តត្ថមេវ។ **តំ ខោ បនា**តិ ឥត្ថម្ភូតាខ្យានត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តស្ស ខោ បន ភោតោ គោតមស្សាតិ អត្ថោ។ **កល្យាណោ**តិ កល្យាណគុណសមន្នាគតោ; សេដ្ឋោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កិត្តិសទ្ទោ**តិ កិត្តិ ឯវ, ថុតិឃោសោ វា។

ឥតិបិ សោ ភគវាតិអាទីសុ បន អយំ តាវ យោជនា – សោ ភគវា ឥតិបិ អរហំ, ឥតិបិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ... បេ.... ឥតិបិ ភគវាតិ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ វិនយធរានំ សុត្តន្តនយកោសល្លត្ថំ វិនយសំវណ្ណនារម្ភេ ពុទ្ធគុណបដិសំយុត្តាយ ធម្មិយា កថាយ ចិត្តសម្បហំសនត្ថញ្ច ឯតេសំ បទានំ វិត្ថារនយេន វណ្ណនំ ករិស្សាមិ។ តស្មា យំ វុត្តំ – “សោ ភគវា ឥតិបិ អរហ”ន្តិអាទិ; តត្ថ អារកត្តា, អរីនំ អរានញ្ច ហតត្តា, បច្ចយាទីនំ អរហត្តា, បាបករណេ រហាភាវាតិ ឥមេហិ តាវ ការណេហិ សោ ភគវា អរហន្តិ វេទិតព្ពោ។ អារកា ហិ សោ សព្ពកិលេសេហិ សុវិទូរវិទូរេ ឋិតោ, មគ្គេន សវាសនានំ កិលេសានំ វិទ្ធំសិតត្តាតិ អារកត្តា **អរហំ;** តេ ចានេន កិលេសារយោ មគ្គេន ហតាតិ អរីនំ ហតត្តាបិ **អរហំ**។ យញ្ចេតំ អវិជ្ជាភវតណ្ហាមយនាភិបុញ្ញាទិអភិសង្ខារារំ ជរាមរណនេមិ អាសវសមុទយមយេន អក្ខេន វិជ្ឈិត្វា តិភវរថេ សមាយោជិតំ អនាទិកាលប្បវត្តំ សំសារចក្កំ, តស្សានេន ពោធិមណ្ឌេ វីរិយបាទេហិ សីលបថវិយំ បតិដ្ឋាយ សទ្ធាហត្ថេន កម្មក្ខយករំ ញាណផរសុំ គហេត្វា សព្ពេ អរា ហតាតិ អរានំ ហតត្តាបិ **អរហំ**។

អថ វា សំសារចក្កន្តិ អនមតគ្គសំសារវដ្ដំ វុច្ចតិ, តស្ស ច អវិជ្ជា នាភិ, មូលត្តា; ជរាមរណំ នេមិ, បរិយោសានត្តា; សេសា ទស ធម្មា អរា, អវិជ្ជាមូលកត្តា ជរាមរណបរិយន្តត្តា ច។ តត្ថ ទុក្ខាទីសុ អញ្ញាណំ អវិជ្ជា, កាមភវេ ច អវិជ្ជា កាមភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ។ រូបភវេ អវិជ្ជា រូបភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ។ អរូបភវេ អវិជ្ជា អរូបភវេ សង្ខារានំ បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ សង្ខារា កាមភវេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស បច្ចយា ហោន្តិ។ ឯស នយោ ឥតរេសុ។ កាមភវេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ កាមភវេ នាមរូបស្ស បច្ចយោ ហោតិ, តថា រូបភវេ។ អរូបភវេ នាមស្សេវ បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ នាមរូបំ កាមភវេ សឡាយតនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ រូបភវេ នាមរូបំ រូបភវេ តិណ្ណំ អាយតនានំ បច្ចយោ ហោតិ។ អរូបភវេ នាមំ អរូបភវេ ឯកស្សាយតនស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ សឡាយតនំ កាមភវេ ឆព្ពិធស្ស ផស្សស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ រូបភវេ តីណិ អាយតនានិ រូបភវេ តិណ្ណំ ផស្សានំ; អរូបភវេ ឯកមាយតនំ អរូបភវេ ឯកស្ស ផស្សស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ ឆ ផស្សា កាមភវេ ឆន្នំ វេទនានំ បច្ចយា ហោន្តិ។ រូបភវេ តយោ តត្ថេវ តិស្សន្នំ; អរូបភវេ ឯកោ តត្ថេវ ឯកិស្សា វេទនាយ

បច្ចយោ ហោតិ។ កាមភវេ ឆ វេទនា កាមភវេ ឆន្នំ តណ្ហាកាយានំ បច្ចយា ហោន្តិ។ រូបភវេ តិស្សោ តត្ថេវ តិណ្ណំ; អរូបភវេ ឯកា វេទនា អរូបភវេ ឯកស្ស តណ្ហាកាយស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ តត្ថ តត្ថ សា សា តណ្ហា តស្ស តស្ស ឧបាទានស្ស បច្ចយោ; ឧបាទានាទយោ ភវាទីនំ។

កថំ? ឥធេកច្ចោ "កាមេ បរិភុញ្ជិស្សាមី"តិ កាមុបាទានបច្ចយា កាយេន ទុច្ចរិតំ ចរតិ, វាចាយ មនសា ទុច្ចរិតំ ចរតិ; ទុច្ចរិតបារិបូរិយា អបាយេ ឧបបជ្ជតិ។ តត្ថស្ស ឧបបត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោ, កម្មនិព្ពត្តា ខន្ធា ឧបបត្តិភវោ, ខន្ធានំ និព្ពត្តិ ជាតិ, បរិបាកោ ជរា, ភេទោ មរណំ។

អបរោ "សគ្គសម្បត្តឹ អនុភវិស្សាមី"តិ តថេវ សុចរិតំ ចរតិ; សុចរិតបារិបូរិយា សគ្គេ ឧបបជ្ជតិ។ តត្ថស្ស ឧបបត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោតិ សោ ឯវ នយោ។

អបរោ បន "ព្រហ្មលោកសម្បត្តឹ អនុភវិស្សាមី"តិ កាមុបាទានបច្ចយា ឯវ មេត្តំ ភាវេតិ, ករុណំ… មុទិតំ… ឧបេក្ខំ ភាវេតិ, ភាវនាបារិបូរិយា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តតិ។ តត្ថស្ស និព្ពត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោតិ សោយេវ នយោ។

អបរោ "អរូបភវេសម្បត្តឹ អនុភវិស្សាមី"តិ តថេវ អាកាសានញ្ចាយតនាទិសមាបត្តិយោ ភាវេតិ, ភាវនាបារិបូរិយា តត្ថ និព្ពត្តតិ។ តត្ថស្ស និព្ពត្តិហេតុភូតំ កម្មំ កម្មភវោ, កម្មនិព្ពត្តា ខន្ធា ឧបបត្តិភវោ, ខន្ធានំ និព្ពត្តិ ជាតិ, បរិបាកោ ជរា, ភេទោ មរណន្តិ។ ឯស នយោ សេសុបាទានមូលិកាសុបិ យោជនាសុ។

ឯវំ "អយំ អវិជ្ជា ហេតុ, សង្ខារា ហេតុសមុប្បន្នា, ឧភោបេតេ ហេតុសមុប្បន្នាតិ បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណំ; អតីតម្បិ អទ្ធានំ, អនាគតម្បិ អទ្ធានំ; អវិជ្ជា ហេតុ, សង្ខារា ហេតុសមុប្បន្នា, ឧភោបេតេ ហេតុសមុប្បន្នាតិ បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណ"ន្តិ ឯតេន នយេន សព្ពបទានិ វិត្ថារេតព្ពានិ។ តត្ថ អវិជ្ជា សង្ខារា ឯកោ សង្ខេបោ, វិញ្ញាណ-នាមរូប-សឡាយតន-ផស្ស-វេទនា ឯកោ, តណ្ហុបាទានភវា ឯកោ, ជាតិ-ជរា-មរណំ ឯកោ។ បុរិមសង្ខេបោ ចេត្ថ អតីតោ អទ្ធា, ទ្វេ មជ្ឈិមា បច្ចុប្បន្នោ, ជាតិជរាមរណំ អនាគតោ។ អវិជ្ជាសង្ខារគ្គហណេន ចេត្ថ តណ្ហុបាទានភវា គហិតាវ ហោន្តីតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា អតីតេ កម្មវដ្ដំ; វិញ្ញាណាទយោ បញ្ច ធម្មា ឯតរហិ វិបាកវដ្ដំ។ តណ្ហុបាទានភវគ្គហណេន អវិជ្ជាសង្ខារា គហិតាវ ហោន្តីតិ ឥមេ បញ្ច ធម្មា ឯតរហិ កម្មវដ្ដំ; ជាតិជរាមរណាបទេសេន វិញ្ញាណាទីនំ និទ្ទិដ្ឋត្តា ឥមេ បញ្ច ធម្មា អាយតឹ វិបាកវដ្ដំ។ តេ អាការតោ វីសតិវិធា ហោន្តិ។ សង្ខារវិញ្ញាណានញ្ចេត្ថ អន្តរា ឯកោ សន្ធិ, វេទនាតណ្ហានមន្តរា ឯកោ, ភវជាតីនមន្តរា ឯកោ។ ឥតិ ភគវា ឯវំ ចតុសង្ខេបំ, តិយទ្ធំ, វីសតាការំ, តិសន្ធឹ បដិច្ចសមុប្បាទំ សព្ពាការតោ ជានាតិ បស្សតិ អញ្ញាតិ បដិវិជ្ឈតិ។ តំ ញាតដ្ឋេន ញាណំ, បជាននដ្ឋេន បញ្ញា។ តេន វុច្ចតិ – "បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិញាណ"ន្តិ។ ឥមិនា ធម្មដ្ឋិតិញាណេន ភគវា តេ ធម្មេ យថាភូតំ ញត្វា តេសុ និព្ពិន្ទន្តោ វិរជ្ជន្តោ វិមុច្ចន្តោ វុត្តប្បការស្ស ឥមស្ស សំសារចក្កស្ស អរេ ហនិ វិហនិ វិទ្ធំសេសិ។ ឯវម្បិ **អរានំ ហតត្តា អរហំ**។

អគ្គទក្ខិណេយ្យត្តា ច ចីវរាទិបច្ចយេ អរហតិ បូជាវិសេសញ្ច; តេនេវ ច ឧប្បន្នេ តថាគតេ យេ កេចិ មហេសក្ខា ទេវមនុស្សា ន តេ អញ្ញត្ថ បូជំ ករោន្តិ។ តថា ហិ ព្រហ្មា សហម្បតិ សិនេរុមត្តេន រតនទាមេន តថាគតំ បូជេសិ, យថាពលញ្ច អញ្ញេបិ ទេវា មនុស្សា ច ពិម្ពិសារកោសលរាជាទយោ។ បរិនិព្ពុតម្បិ ច ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្ស ឆន្នវុតិកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា អសោកមហារាជា សកលជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ បតិដ្ឋាបេសិ។ កោ បន វាទោ អញ្ញេសំ បូជាវិសេសានន្តិ! ឯវំ **បច្ចយាទីនំ អរហត្តាបិ អរហំ**។ យថា ច លោកេ កេចិ បណ្ឌិតមានិនោ ពាលា អសិលោកភយេន រហោ បាបំ ករោន្តិ; ឯវមេស ន កទាចិ ករោតីតិ **បាបករណេ រហាភាវតោបិ អរហំ**។ ហោតិ ចេត្ថ –

"អារកត្តា ហតត្តា ច, កិលេសារីន សោ មុនិ;
ហតសំសារចក្ការោ, បច្ចយាទីន ចារហោ;
ន រហោ ករោតិ បាបានិ, អរហំ តេន វុច្ចតី"តិ។

សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន **សម្មាសម្ពុទ្ធោ**។ តថា ហេស សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ, អភិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ អភិញ្ញេយ្យតោ ពុទ្ធោ, បរិញ្ញេយ្យេ ធម្មេ បរិញ្ញេយ្យតោ, បហាតព្ពេ ធម្មេ បហាតព្ពតោ, សច្ឆិកាតព្ពេ ធម្មេ សច្ឆិកាតព្ពតោ, ភាវេតព្ពេ ធម្មេ ភាវេតព្ពតោ។ តេនេវ ចាហ –

"អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;

បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធោស្មិ ព្រាហ្មណា’’តិ។ (ម. និ. ២.៣៩៩; សុ. និ. ៥៦៣);

អបិច ចក្ខុ ទុក្ខសច្ចំ, តស្ស មូលការណភាវេន តំសមុដ្ឋាបិកា បុរិមតណ្ហា សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នមប្បវត្តិ និរោធសច្ចំ, និរោធប្បជាននា បដិបទា មគ្គសច្ចន្តិ ឯវំ ឯកេកបទុទ្ធារេនាបិ សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ។ ឯស នយោ សោត-ឃាន-ជិវ្ហា-កាយមនេសុបិ។ ឯតេនេវ នយេន រូបាទីនិ ឆ អាយតនានិ, ចក្ខុវិញ្ញាណាទយោ ឆ វិញ្ញាណកាយា, ចក្ខុសម្ផស្សាទយោ ឆ ផស្សា, ចក្ខុសម្ផស្សជាទយោ ឆ វេទនា, រូបសញ្ញាទយោ ឆ សញ្ញា, រូបសញ្ចេតនាទយោ ឆ ចេតនា, រូបតណ្ហាទយោ ឆ តណ្ហាកាយា, រូបវិតក្កាទយោ ឆ វិតក្កា, រូបវិចារាទយោ ឆ វិចារា , រូបក្ខន្ធាទយោ បញ្ចក្ខន្ធា, ទស កសិណានិ, ទស អនុស្សតិយោ, ឧទ្ធុមាតកសញ្ញាទិវសេន ទស សញ្ញា, កេសាទយោ ទ្វត្តឹសាការា, ទ្វាទសាយតនានិ, អដ្ឋារស ធាតុយោ, កាមភវាទយោ នវ ភវា, បឋមាទីនិ ចត្តារិ ឈានានិ, មេត្តាភាវនាទយោ ចតស្សោ អប្បមញ្ញា, ចតស្សោ អរូបសមាបត្តិយោ, បដិលោមតោ ជរាមរណាទីនិ, អនុលោមតោ អវិជ្ជាទីនិ បដិច្ចសមុប្បាទង្គានិ ច យោជេតព្ពានិ។

តត្រាយំ ឯកបទយោជនា – ‘‘ជរាមរណំ ទុក្ខសច្ចំ, ជាតិ សមុទយសច្ចំ, ឧភិន្នម្បិ និស្សរណំ និរោធសច្ចំ, និរោធប្បជាននា បដិបទា មគ្គសច្ច’’ន្តិ។ ឯវំ ឯកេកបទុទ្ធារេន សព្ពធម្មេ សម្មា សាមញ្ច ពុទ្ធោ អនុពុទ្ធោ បដិវិទ្ធោ។ តេន វុត្តំ – **សម្មា សាមញ្ច សព្ពធម្មានំ ពុទ្ធត្តា បន សម្មាសម្ពុទ្ធោ**តិ។

វិជ្ជាហិ បន ចរណេន ច សម្បន្នត្តា **វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ**; តត្ថ **វិជ្ជា**តិ តិស្សោបិ វិជ្ជា, អដ្ឋបិ វិជ្ជា។ តិស្សោ វិជ្ជា ភយភេរវសុត្តេ (ម. និ. ១.៣៤ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា, អដ្ឋ វិជ្ជា អម្ពដ្ឋសុត្តេ (ទី. និ. ១.២៧៨ អាទយោ)។ តត្រ ហិ វិបស្សនាញាណេន មនោមយិទ្ធិយា ច សហ ឆ អភិញ្ញា បរិគ្គហេត្វា អដ្ឋ វិជ្ជា វុត្តា។ **ចរណ**ន្តិ សីលសំវរោ, ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារតា, ភោជនេ មត្តញ្ញុតា, ជាគរិយានុយោគោ, សត្ត សទ្ធម្មា, ចត្តារិ រូបាវចរជ្ឈានានីតិ ឥមេ បន្នរស ធម្មា វេទិតព្ពា។ ឥមេយេវ ហិ បន្នរស ធម្មា, យស្មា ឯតេហិ ចរតិ អរិយសាវកោ គច្ឆតិ អមតំ ទិសំ តស្មា, ចរណន្តិ វុត្តា។ យថាហ – ‘‘ឥធ, មហានាម, អរិយសាវកោ សីលវា ហោតី’’តិ (ម. និ. ២.២៤) វិត្ថារោ។ ភគវា ឥមាហិ វិជ្ជាហិ ឥមិនា ច ចរណេន សមន្នាគតោ, តេន វុច្ចតិ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោតិ ។ តត្ថ វិជ្ជាសម្បទា ភគវតោ សព្ពញ្ញុតំ បូរេត្វា ឋិតា, ចរណសម្បទា មហាការុណិកតំ។ សោ សព្ពញ្ញុតាយ សព្ពសត្តានំ អត្ថានត្ថំ ញត្វា មហាការុណិកតាយ អនត្ថំ បរិវជ្ជេត្វា អត្ថេ និយោជេតិ, យថា តំ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ។ តេនស្ស សាវកា សុប្បដិបន្នា ហោន្តិ នោ ទុប្បដិបន្នា, វិជ្ជាចរណវិបន្នានញ្ហិ សាវកា អត្តន្តបាទយោ វិយ។

សោភនគមនត្តា, សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តា, សម្មាគតត្តា, សម្មា ច គទត្តា **សុគតោ**។ គមនម្បិ ហិ គតន្តិ វុច្ចតិ, តញ្ច ភគវតោ សោភនំ បរិសុទ្ធមនវជ្ជំ ។ កឹ បន តន្តិ? អរិយមគ្គោ។ តេន ហេស គមនេន ខេមំ ទិសំ អសជ្ជមានោ គតោតិ **សោភនគមនត្តា សុគតោ**។ សុន្ទរំ ចេស ឋានំ គតោ អមតំ និព្ពានន្តិ **សុន្ទរំ ឋានំ គតត្តាបិ សុគតោ**។ សម្មា ច គតោ តេន តេន មគ្គេន បហីនេ កិលេសេ បុន អបច្ចាគច្ឆន្តោ។ វុត្តញ្ចេតំ – ‘‘សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ…បេ.… អរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតីតិ សុគតោ’’តិ (មហានិ. ៣៨)។ សម្មា វា អាគតោ ទីបង្ករបាទមូលតោ បភុតិ យាវ ពោធិមណ្ឌោ តាវ សមតឹសបារមិបូរិកាយ សម្មាបដិបត្តិយា សព្ពលោកស្ស ហិតសុខមេវ ករោន្តោ សស្សតំ ឧច្ឆេទំ កាមសុខំ អត្តកិលមថន្តិ ឥមេ ច អន្តេ អនុបគច្ឆន្តោ អាគតោតិ **សម្មាគតត្តាបិ សុគតោ**។ សម្មា ចេស គទតិ, យុត្តដ្ឋានេ យុត្តមេវ វាចំ ភាសតីតិ **សម្មា គទត្តាបិ សុគតោ**។

តត្រិទំ សាធកសុត្តំ – ‘‘យំ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្បិ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ អប្បិយា អមនាបា, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយ។ យំ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ អភូតំ អតច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, ន តំ តថាគតោ វាចំ ភាសតិ។ យម្បិ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អនត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, តម្បិ តថាគតោ វាចំ ន ភាសតិ។ យញ្ច ខោ តថាគតោ វាចំ ជានាតិ ភូតំ តច្ឆំ អត្ថសំហិតំ, សា ច បរេសំ បិយា មនាបា, តត្រ កាលញ្ញូ តថាគតោ ហោតិ តស្សា វាចាយ វេយ្យាករណាយា’’តិ (ម. និ. ២.៨៦)។ ឯវំ **សម្មា គទត្តាបិ សុគតោ**តិ វេទិតព្ពោ។

សព្ពថា វិទិតលោកត្តា បន **លោកវិទូ**។ សោ ហិ ភគវា សភាវតោ សមុទយតោ និរោធតោ និរោធូបាយតោតិ សព្ពថា លោកំ អវេទិ អញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិ។ យថាហ – “យត្ថ ខោ, អាវុសោ, ន ជាយតិ ន ជីយតិ ន មីយតិ ន ចវតិ ន ឧបបជ្ជតិ, នាហំ តំ គមនេន លោកស្ស អន្តំ ញាតេយ្យំ ទដ្ឋេយ្យំ បត្តេយ្យន្តិ វទាមិ; ន ចាហំ, អាវុសោ, អប្បត្វាវ លោកស្ស អន្តំ ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយំ វទាមិ។ អបិ ចាហំ, អាវុសោ, ឥមស្មិំយេវ ព្យាមមត្តេ កឡេវរេ សសញ្ញិម្ហិ សមនកេ លោកញ្ច បញ្ញបេមិ លោកសមុទយញ្ច លោកនិរោធញ្ច លោកនិរោធគាមិនិញ្ច បដិបទំ។

“គមនេន ន បត្តព្ពោ, លោកស្សន្តោ កុទាចនំ;
ន ច អប្បត្វា លោកន្តំ, ទុក្ខា អត្ថិ បមោចនំ។

“តស្មា ហវេ លោកវិទូ សុមេធោ;
លោកន្តគូ វុសិតព្រហ្មចរិយោ;
លោកស្ស អន្តំ សមិតាវិ ញត្វា;
នាសីសតី លោកមិមំ បរញ្ចា”តិ។ (អ. និ. ៤.៤៥; សំ. និ. ១.១០៧);

អបិច តយោ លោកា – សង្ខារលោកោ, សត្តលោកោ, ឱកាសលោកោតិ; តត្ថ “ឯកោ លោកោ – សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា”តិ (បដិ. ម. ១.១១២) អាគតដ្ឋានេ សង្ខារលោកោ វេទិតព្ពោ។ “សស្សតោ លោកោតិ វា អសស្សតោ លោកោតិ វា”តិ (ទី. និ. ១.៤២១) អាគតដ្ឋានេ សត្តលោកោ។

“យាវតា ចន្ទិមសូរិយា, បរិហរន្តិ ទិសា ភន្តិ វិរោចនា;
តាវ សហស្សធា លោកោ, ឯត្ថ តេ វត្តតី វសោ”តិ។ (ម. និ. ១.៥០៣) –

អាគតដ្ឋានេ ឱកាសលោកោ, តម្បិ ភគវា សព្ពថា អវេទិ។ តថា ហិស្ស – “ឯកោ លោកោ – សព្ពេ សត្តា អាហារដ្ឋិតិកា។ ទ្វេ លោកា – នាមញ្ច រូបញ្ច។ តយោ លោកា – តិស្សោ វេទនា។ ចត្តារោ លោកា – ចត្តារោ អាហារា។ បញ្ច លោកា – បញ្ចុបាទានក្ខន្ធា។ ឆ លោកា – ឆ អជ្ឈត្តិកានិ អាយតនានិ។ សត្ត លោកា សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ។ អដ្ឋ លោកា – អដ្ឋ លោកធម្មា។ នវ លោកា – នវ សត្តាវាសា។ ទស លោកា – ទសាយតនានិ។ ទ្វាទស លោកា – ទ្វាទសាយតនានិ ។ អដ្ឋារស លោកា – អដ្ឋារស ធាតុយោ”តិ (បដិ. ម. ១.១១២)។ អយំ សង្ខារលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។

យស្មា បនេស សព្ពេសម្បិ សត្តានំ អាសយំ ជានាតិ, អនុសយំ ជានាតិ, ចរិតំ ជានាតិ, អធិមុត្តិំ ជានាតិ, អប្បរជក្ខេ មហារជក្ខេ តិក្ខិន្ទ្រិយេ មុទិន្ទ្រិយេ ស្វាការេ ទ្វាការេ សុវិញ្ញាបយេ ទុវិញ្ញាបយេ ភព្ពេ អភព្ពេ សត្តេ ជានាតិ, តស្មាស្ស សត្តលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។ យថា ច សត្តលោកោ ឯវំ ឱកាសលោកោបិ។ តថា ហេស ឯកំ ចក្កវាឡំ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច យោជនានំ ទ្វាទស សតសហស្សានិ តីណិ សហស្សានិ ចត្តារិ សតានិ បញ្ញាសញ្ច យោជនានិ។ បរិក្ខេបតោ –

សព្ពំ សតសហស្សានិ, ឆត្តិំស បរិមណ្ឌលំ;
ទសញ្ចេវ សហស្សានិ, អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានិ ច។

តត្ថ –

ទុវេ សតសហស្សានិ, ចត្តារិ នហុតានិ ច;
ឯត្តកំ ពហលត្តេន, សង្ខាតាយំ វសុន្ធរា។

តស្សា ឯវ សន្ធារកំ –

ចត្តារិ សតសហស្សានិ, អដ្ឋេវ នហុតានិ ច;
ឯត្តកំ ពហលត្តេន, ជលំ វាតេ បតិដ្ឋិតំ។

តស្សាបិ សន្ធារកោ –

នវសតសហស្សានិ, មាលុតោ នភមុគ្គតោ;

សដ្ឋិ ចេវ សហស្សានិ, ឯសា លោកស្ស សណ្ឋិតិ។

ឯវំ សណ្ឋិតេ ចេត្ថ យោជនានំ –

ចតុរាសីតិ សហស្សានិ, អជ្ឈោគាឡ្ហោ មហណ្ណវេ;
អច្ចុគ្គតោ តាវទេវ, សិនេរុបព្ពតុត្តមោ។

តតោ ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍេន, បមាណេន យថាក្កមំ;
អជ្ឈោគាឡ្ហុគ្គតា ទិព្ពា, នានារតនចិត្តិតា។

យុគន្ធរោ ឦសធរោ, ករវីកោ សុទស្សនោ;
នេមិន្ធរោ វិនតកោ, អស្សកណ្ណោ គិរិ ព្រហា។

ឯតេ សត្ត មហាសេលា, សិនេរុស្ស សមន្តតោ;
មហារាជានមាវាសា, ទេវយក្ខនិសេវិតា។

យោជនានំ សតានុច្ចោ, ហិមវា បញ្ច បព្ពតោ;
យោជនានំ សហស្សានិ, តីណិ អាយតវិត្ថតោ;
ចតុរាសីតិសហស្សេហិ, កូដេហិ បដិមណ្ឌិតោ។

តិបញ្ចយោជនក្ខន្ធ, បរិក្ខេបា នគវ្ហយា;
បញ្ញាស យោជនក្ខន្ធ, សាខាយាមា សមន្តតោ។

សតយោជនវិត្ថិណ្ណា, តាវទេវ ច ឧគ្គតា;
ជម្ពូ យស្សានុភាវេន, ជម្ពុទីបោ បកាសិតោ។

ទ្វេ អសីតិ សហស្សានិ, អជ្ឈោគាឡ្ហោ មហណ្ណវេ;
អច្ចុគ្គតោ តាវទេវ, ចក្កវាឡសិលុច្ចយោ;
បរិក្ខិបិត្វា តំ សព្ពំ, លោកធាតុមយំ ឋិតោ។

តត្ថ ចន្ទមណ្ឌលំ ឯកូនបញ្ញាសយោជនំ, សូរិយមណ្ឌលំ បញ្ញាសយោជនំ, តាវតឹសភវនំ ទសសហស្សយោជនំ; តថា អសុរភវនំ, អវីចិមហានិរយោ, ជម្ពុទីបោ ច។ អបរគោយានំ សត្តសហស្សយោជនំ; តថា បុព្ពវិទេហោ។ ឧត្តរកុរុ អដ្ឋសហស្សយោជនោ, ឯកមេកោ ចេត្ថ មហាទីបោ បញ្ចសតបញ្ចសតបរិត្តទីបបរិវារោ; តំ សព្ពម្បិ ឯកំ ចក្កវាឡំ , ឯកា លោកធាតុ, តទន្តរេសុ លោកន្តរិកនិរយា។ ឯវំ អនន្តានិ ចក្កវាឡានិ អនន្តា លោកធាតុយោ ភគវា អនន្តេន ពុទ្ធញាណេន អវេទិ, អញ្ញាសិ, បដិវិជ្ឈិ។ ឯវមស្ស ឱកាសលោកោបិ សព្ពថា វិទិតោ។ ឯវម្បិ **សព្ពថា វិទិតលោកត្តា លោកវិទូ**។

អត្តនោ បន គុណេហិ វិសិដ្ឋតរស្ស កស្សចិ អភាវា នត្ថិ ឯតស្ស ឧត្តរោតិ **អនុត្តរោ**។ តថា ហេស សីលគុណេនាបិ សព្ពំ លោកមភិភវតិ, សមាធិ...បេ.... បញ្ញា... វិមុត្តិ... វិមុត្តិញាណទស្សនគុណេនាបិ, សីលគុណេនាបិ អសមោ អសមសមោ អប្បដិមោ អប្បដិភាគោ អប្បដិបុគ្គលោ...បេ.... វិមុត្តិញាណទស្សនគុណេនាបិ។ យថាហ – “ន ខោ បនាហំ, ភិក្ខវេ, សមនុបស្សាមិ សទេវកេ លោកេ សមារកេ...បេ.... សទេវមនុស្សាយ អត្តនា សីលសម្បន្នតរ”ន្តិ វិត្ថារោ។

ឯវំ អគ្គប្បសាទសុត្តាទីនិ (អ. និ. ៤.៣៤; ឥតិវុ. ៩០) “ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ”តិអាទិកា គាថាយោ (ម. និ. ១.២៨៥; មហាវ. ១១) ច វិត្ថារេតព្ពា។

បុរិសទម្មេ សារេតីតិ **បុរិសទម្មសារថិ**, ទមេតិ វិនេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ **បុរិសទម្មា**តិ អទន្តា ទមេតុំ យុត្តា តិរច្ឆានបុរិសាបិ មនុស្សបុរិសាបិ អមនុស្សបុរិសាបិ។ តថា ហិ ភគវតា តិរច្ឆានបុរិសាបិ អបលាឡោ នាគរាជា, ចូឡោទរោ, មហោទរោ, អគ្គិសិខោ, ធូមសិខោ, ធនបាលកោ ហត្ថីតិ ឯវមាទយោ ទមិតា, និព្ពិសា កតា, សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបិតា។ មនុស្សបុរិសាបិ សច្ចកនិគណ្ឋបុត្ត-អម្ពដ្ឋមាណវ-បោក្ខរសាតិ-សោណទណ្ឌកូដទន្តាទយោ។ អមនុស្សបុរិសាបិ អាឡវក-សូចិលោម-ខរលោម-យក្ខ-សក្កទេវរាជាទយោ ទមិតា វិនីតា

វិចិត្រេហិ វិនយនូបាយេហិ។ “អហំ ខោ, កេសិ, បុរិសទម្មំ សណ្ហេនបិ វិនេមិ, ផរុសេនបិ វិនេមិ, សណ្ហផរុសេនបិ វិនេមី”តិ (អ. និ. ៤.១១១) ឥទញ្ចេត្ថ សុត្តំ វិត្ថារេតព្ពំ។ អថ វា វិសុទ្ធសីលាទីនំ បឋមជ្ឈានាទីនិ សោតាបន្នាទីនញ្ច ឧត្តរិមគ្គបដិបទំ អាចិក្ខន្តោ ទន្តេបិ ទមេតិយេវ។

អថ វា អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថីតិ ឯកមេវិទំ អត្ថបទំ ។ ភគវា ហិ តថា បុរិសទម្មេ សារេតិ, យថា ឯកបល្លង្កេនេវ និសិន្នា អដ្ឋ ទិសា អសជ្ជមានា ធាវន្តិ។ តស្មា “អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថី”តិ វុច្ចតិ។ “ហត្ថិទមកេន, ភិក្ខវេ, ហត្ថិទម្មោ សារិតោ ឯកំយេវ ទិសំ ធាវតី”តិ ឥទញ្ចេត្ថ សុត្តំ (ម. និ. ៣.៣១២) វិត្ថារេតព្ពំ។

ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ យថារហំ អនុសាសតីតិ **សត្ថា**។ អបិច សត្ថា វិយាតិ សត្ថា, ភគវា សត្ថវាហោ។ “យថា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ, ចោរកន្តារំ តារេតិ, វាឡកន្តារំ តារេតិ, ទុព្ភិក្ខកន្តារំ តារេតិ, និរុទកកន្តារំ តារេតិ, ឧត្តារេតិ និត្តារេតិ បតារេតិ ខេមន្តភូមិំ សម្បាបេតិ; ឯវមេវ ភគវា សត្ថា សត្ថវាហោ សត្តេ កន្តារំ តារេតិ ជាតិកន្តារំ តារេតី”តិអាទិនា (មហានិ. ១៩០) និទ្ទេសនយេនបេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ទេវមនុស្សានន្តិ ទេវានញ្ច មនុស្សានញ្ច ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេនេតំ វុត្តំ, ភព្ពបុគ្គលបរិច្ឆេទវសេន ច។ ភគវា បន តិរច្ឆានគតានម្បិ អនុសាសនិប្បទានេន សត្ថាយេវ។ តេបិ ហិ ភគវតោ ធម្មស្សវនេន ឧបនិស្សយសម្បត្តិំ បត្វា តាយ ឯវ ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា ទុតិយេ តតិយេ វា អត្តភាវេ មគ្គផលភាគិនោ ហោន្តិ។ មណ្ឌូកទេវបុត្តាទយោ ចេត្ថ និទស្សនំ។ ភគវតិ កិរ គគ្គរាយ បោក្ខរណិយា តីរេ ចម្បានគរវាសីនំ ធម្មំ ទេសយមានេ ឯកោ មណ្ឌូកោ ភគវតោ សរេ និមិត្តំ អគ្គហេសិ។ តំ ឯកោ វច្ឆបាលកោ ទណ្ឌមោលុព្ភ តិដ្ឋន្តោ តស្ស សីសេ សន្និរុម្ភិត្វា អដ្ឋាសិ។ សោ តាវទេវ កាលំ កត្វា តាវតិំសភវនេ ទ្វាទសយោជនិកេ កនកវិមានេ និព្ពត្តិ។ សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ ច តត្ថ អច្ឆរាសង្ឃបរិវុតំ អត្តានំ ទិស្វា “អរេ, អហម្បិ នាម ឥធ និព្ពត្តោស្មិ! កិំ នុ ខោ កម្មំ អកាសិ”ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ នាញ្ញំ កិញ្ចិ អទ្ទស, អញ្ញត្រ ភគវតោ សរេ និមិត្តគ្គាហា។ សោ **ត**ាវទេវ សហ វិមានេន អាគន្ត្វា ភគវតោ បាទេ សិរសា វន្ទិ។ ភគវា ជានន្តោវ បុច្ឆិ –

“កោ មេ វន្ទតិ បាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, សព្ពា ឱភាសយំ ទិសា”តិ។

“មណ្ឌូកោហំ បុរេ អាសិំ, ឧទកេ វារិគោចរោ;
តវ ធម្មំ សុណន្តស្ស, អវធិ វច្ឆបាលកោ”តិ។ (វិ. វ. ៨៥៧-៨៥៨);

ភគវា តស្ស ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ទេវបុត្តោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សិតំ កត្វា បក្កាមីតិ។

យំ បន កិញ្ចិ អត្ថិ ញេយ្យំ នាម, តស្ស សព្ពស្ស ពុទ្ធត្តា វិមោក្ខន្តិកញាណវសេន **ពុទ្ធោ**។ យស្មា វា ចត្តារិ សច្ចានិ អត្តនាបិ ពុជ្ឈិ, អញ្ញេបិ សត្តេ ពោធេសិ; តស្មា ឯវមាទីហិបិ ការណេហិ ពុទ្ធោ។ ឥមស្ស ចត្ថស្ស វិញ្ញាបនត្ថំ “ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ”តិ ឯវំ បវត្តោ សព្ពោបិ និទ្ទេសនយោ (មហានិ. ១៩២) បដិសម្ភិទានយោ (បដិ. ម. ១.១៦២) វា វិត្ថារេតព្ពោ។

ភគវាតិ ឥទំ បនស្ស គុណវិសិដ្ឋសត្តុត្តមគរុគារវាធិវចនំ។ តេនាហុ បោរាណា –

“ភគវាតិ វចនំ សេដ្ឋំ, ភគវាតិ វចនមុត្តមំ;
គរុ គារវយុត្តោ សោ, ភគវា តេន វុច្ចតី”តិ។

ចតុព្ពិធញ្ហិ នាមំ – អាវត្ថិកំ, លិង្គិកំ, នេមិត្តិកំ, អធិច្ចសមុប្បន្នន្តិ។ អធិច្ចសមុប្បន្នំ នាម លោកិយវោហារេន “យទិច្ឆក”ន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ “វច្ឆោ ទម្មោ ពលិពទ្ទោ”តិ ឯវមាទិ អាវត្ថិកំ។ “ទណ្ឌី ឆត្តី សិខី ករី”តិ ឯវមាទិ លិង្គិកំ។ “តេវិជ្ជោ ឆឡភិញ្ញោ”តិ ឯវមាទិ នេមិត្តិកំ។ “សិរិវឌ្ឍកោ ធនវឌ្ឍកោ”តិ ឯវមាទិ វចនត្ថមនបេក្ខិត្វា បវត្តំ អធិច្ចសមុប្បន្នំ។ ឥទំ បន **ភគវា**តិ នាមំ នេមិត្តិកំ, ន មហាមាយាយ ន សុទ្ធោទនមហារាជេន ន អសីតិយា ញាតិសហស្សេហិ កតំ, ន សក្កសន្តុសិតាទីហិ ទេវតាវិសេសេហិ។ វុត្តញ្ហេតំ ធម្មសេនាបតិនា – “ភគវាតិ នេតំ នាមំ មាតរា កតំ…បេ… វិមោក្ខន្តិកមេតំ ពុទ្ធានំ ភគវន្តានំ ពោធិយា មូលេ សហ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស បដិលាភា សច្ឆិកាបញ្ញត្តិ, យទិទំ ភគវា”តិ (មហានិ. ៨៤)។

យំគុណនេមិត្តិកញ្ចេតំ នាមំ, តេសំ គុណានំ បកាសនត្ថំ ឥមំ គាថំ វទន្តិ –

“ភគី ភជី ភាគី វិភត្តវា ឥតិ;
អកាសិ ភគ្គន្តិ គរូតិ ភាគ្យវា;
ពហូហិ ញាយេហិ សុភាវិតត្តនោ;
ភវន្តគោ សោ ភគវាតិ វុច្ចតី”តិ។

និទ្ទេសេ វុត្តនយេនេវ ចេត្ថ តេសំ តេសំ បទានមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

អយំ បន អបរោ នយោ –

“ភាគ្យវា ភគ្គវា យុត្តោ, ភគេហិ ច វិភត្តវា;
ភត្តវា វន្តគមនោ, ភវេសុ ភគវា តតោ”តិ។

តត្ថ វណ្ណាគមោ វណ្ណវិបរិយយោតិ ឯតំ និរុត្តិលក្ខណំ គហេត្វា សទ្ទនយេន វា បិសោទរាទិបក្ខេបលក្ខណំ គហេត្វា យស្មា លោកិយលោកុត្តរសុខាភិនិព្ពត្តកំ ទានសីលាទិបារប្បត្តំ ភាគ្យមស្ស អត្ថិ, តស្មា “ភាគ្យវា”តិ វត្តព្ពេ “ភគវា”តិ វុច្ចតីតិ ញាតព្ពំ។ យស្មា បន លោភ-ទោស-មោហ-វិបរីតមនសិការ-អហិរិកានោត្តប្ប-កោធូបនាហ-មក្ខ-បឡាសឥស្សា-មច្ឆរិយ-មាយាសាឋេយ្យ-ថម្ភ-សារម្ភ-មានាតិមាន-មទ-បមាទ-តណ្ហាវិជ្ជា តិវិធាកុសលមូល-ទុច្ចរិត-សំកិលេស-មល-វិសមសញ្ញា-វិតក្ក-បបញ្ច-ចតុព្ពិធវិបរិយេសអាសវ-គន្ថ-ឱឃ-យោគាគតិ-តណ្ហុប្បាទុបាទាន-បញ្ចចេតោខីល-វិនិពន្ធ-នីវរណាភិនន្ទនឆវិវាទមូល-តណ្ហាកាយ-សត្តានុសយ-អដ្ឋមិច្ឆត្ត-នវតណ្ហាមូលក-ទសាកុសលកម ទិដ្ឋិគត-អដ្ឋសតតណ្ហាវិចរិតប្បភេទ-សព្ពទរថ-បរិឡាហ-កិលេសសតសហស្សានិ, សង្ខេបតោ វា បញ្ច កិលេស-អភិសង្ខារខន្ធមច្ចុ-ទេវបុត្ត-មារេ អភញ្ជិ, តស្មា **ភគ្គត្តា ឯតេសំ បរិស្សយានំ ភគ្គវា**តិ វត្តព្ពេ **ភគវា**តិ វុច្ចតិ។ អាហ ចេត្ថ –

“ភគ្គរាគោ ភគ្គទោសោ, ភគ្គមោហោ អនាសវោ;
ភគ្គាស្ស បាបកា ធម្មា, ភគវា តេន វុច្ចតី”តិ។

ភាគ្យវន្តតាយ ចស្ស សតបុញ្ញជលក្ខណធរស្ស រូបកាយសម្បត្តិទីបិតា ហោតិ, ភគ្គទោសតាយ ធម្មកាយសម្បត្តិ។ តថា លោកិយបរិក្ខកានំ ពហុមតភាវោ, គហដ្ឋបព្ពជិតេហិ អភិគមនីយតា, អភិគតានញ្ច នេសំ កាយចិត្តទុក្ខាបនយនេ បដិពលភាវោ, អាមិសទានធម្មទានេហិ ឧបការិតា, លោកិយលោកុត្តរសុខេហិ ច សម្បយោជនសមត្ថតា ទីបិតា ហោតិ។

យស្មា ច លោកេ ឥស្សរិយ-ធម្ម-យស-សិរិ-កាម-បយត្តេសុ ឆសុ ធម្មេសុ ភគសទ្ទោ វត្តតិ, បរមញ្ចស្ស សកចិត្តេ ឥស្សរិយំ, អណិមា លឃិមាទិកំ វា លោកិយសម្មតំ សព្ពាការបរិបូរំ អត្ថិ តថា លោកុត្តរោ ធម្មោ លោកត្តយព្យាបកោ យថាភុច្ចគុណាធិគតោ អតិវិយ បរិសុទ្ធោ យសោ, រូបកាយទស្សនព្យាវដជននយនប្បសាទជននសមត្ថា សព្ពាការបរិបូរា សព្ពង្គបច្ចង្គសិរី, យំ យំ ឯតេន ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ អត្តហិតំ បរហិតំ វា, តស្ស តស្ស តថេវ អភិនិប្ផន្នត្តា ឥច្ឆិតិច្ឆិ, តត្ថ និប្ផត្តិសញ្ញិតោ កាមោ, សព្ពលោកគរុភាវប្បត្តិហេតុភូតោ សម្មាវាយាមសង្ខាតោ បយត្តោ ច អត្ថិ; តស្មា ឥមេហិ ភគេហិ យុត្តត្តាបិ **ភគា អស្ស សន្តី**តិ ឥមិនា អត្ថេន ភគវាតិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន កុសលាទីហិ ភេទេហិ សព្ពធម្មេ, ខន្ធាយតន-ធាតុសច្ច-ឥន្ទ្រិយបដិច្ចសមុប្បាទាទីហិ វា កុសលាទិធម្មេ, បីឡន-សង្ខត-សន្តាបវិបរិណាមដ្ឋេន វា ទុក្ខមរិយសច្ចំ, អាយូហន-និទាន-សំយោគ-បលិពោធដ្ឋេន សមុទយំ, និស្សរណវិវេកាសង្ខត-អមតដ្ឋេន និរោធំ, និយ្យាន-ហេតុ-ទស្សនាធិបតេយ្យដ្ឋេន មគ្គំ វិភត្តវា, វិភជិត្វា វិវរិត្វា ទេសិតវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្មា **វិភត្តវា**តិ វត្តព្ពេ ភគវាតិ វុច្ចតិ ។

យស្មា ច ឯស ទិព្ពព្រហ្មអរិយវិហារេ កាយចិត្តឧបធិវិវេកេ សុញ្ញតប្បណិហិតានិមិត្តវិមោក្ខេ អញ្ញេ ច លោកិយលោកុត្តរេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ ភជិ សេវិ ពហុលមកាសិ, តស្មា **ភត្តវា**តិ វត្តព្ពេ ភគវាតិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន តីសុ ភវេសុ តណ្ហាសង្ខាតំ គមនមនេន វន្តំ, តស្មា **ភវេសុ វន្តគមនោ**តិ វត្តព្ពេ ភវសទ្ទតោ ភការំ, គមនសទ្ទតោ គការំ, វន្តសទ្ទតោ វការញ្ច ទីឃំ កត្វា អាទាយ ភគវាតិ វុច្ចតិ។ យថា លោកេ “មេហនស្ស

ខស្ស មាលា”តិ វត្តព្ពេ “មេខលា”តិ វុច្ចតិ។

សោ ឥមំ លោកន្តិ សោ ភគវា ឥមំ លោកំ។ ឥទានិ វត្តព្ពំ និទស្សេតិ។ **សទេវក**ន្តិ សហ ទេវេហិ សទេវកំ; ឯវំ សហ មារេន **សមារកំ**; សហ ព្រហ្មុនា **សព្រហ្មកំ**; សហ សមណព្រាហ្មណេហិ **សស្សមណព្រាហ្មណី**; បជាតត្តា **បជា**, តំ បជំ; សហ ទេវមនុស្សេហិ **សទេវមនុស្សំ**។ តត្ថ សទេវកវចនេន បញ្ចកាមាវចរទេវគ្គហណំ វេទិតព្ពំ, សមារកវចនេន ឆដ្ឋកាមាវចរទេវគ្គហណំ, សព្រហ្មកវចនេន ព្រហ្មកាយិកាទិព្រហ្មគ្គហណំ, សស្សមណព្រាហ្មណីវចនេន សាសនស្ស បច្ចត្ថិកបច្ចាមិត្តសមណព្រាហ្មណគ្គហណំ, សមិតបាប-ពាហិតបាប-សមណព្រាហ្មណគ្គហណញ្ច, បជាវចនេន សត្តលោកគ្គហណំ, សទេវមនុស្សវចនេន សម្មុតិទេវអវសេសមនុស្សគ្គហណំ។ ឯវមេត្ថ តីហិ បទេហិ ឱកាសលោកោ, ទ្វីហិ បជាវសេន សត្តលោកោ គហិតោតិ វេទិតព្ពោ។

អបរោ នយោ – សទេវកគ្គហណេន អរូបាវចរទេវលោកោ គហិតោ, សមារកគ្គហណេន ឆកាមាវចរទេវលោកា, សព្រហ្មកគ្គហណេន រូបីព្រហ្មលោកោ, សស្សមណព្រាហ្មណាទិគ្គហណេន ចតុបរិសវសេន សម្មុតិទេវេហិ វា សហ មនុស្សលោកោ, អវសេសសព្វសត្តលោកោ វា។

អបិចេត្ថ សទេវកវចនេន ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទតោ សព្វស្សាបិ លោកស្ស សច្ឆិកតភាវំ សាធេន្តោ តស្ស ភគវតោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ។ តតោ យេសំ សិយា – “មារោ មហានុភាវោ ឆកាមាវចរិស្សរោ វសវត្តី; កិំ សោបិ ឯតេន សច្ឆិកតោ”តិ? តេសំ វិមតិំ វិធមន្តោ **សមារក**ន្តិ អព្ភុគ្គតោ។ យេសំ បន សិយា – “ព្រហ្មា មហានុភាវោ ឯកង្គុលិយា ឯកស្មិំ ចក្កវាឡសហស្សេ អាលោកំ ផរតិ, ទ្វីហិ...បេ.... ទសហិ អង្គុលីហិ ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ អាលោកំ ផរតិ, អនុត្តរញ្ច ឈានសមាបត្តិសុខំ បដិសំវេទេតិ, កិំ សោបិ សច្ឆិកតោ”តិ? តេសំ វិមតិំ វិធមន្តោ **សព្រហ្មក**ន្តិ អព្ភុគ្គតោ។ តតោ យេសំ សិយា – “បុថូសមណព្រាហ្មណា សាសនបច្ចត្ថិកា, កិំ តេបិ សច្ឆិកតា”តិ? តេសំ វិមតិំ វិធមន្តោ **សស្សមណព្រាហ្មណី បជ**ន្តិ អព្ភុគ្គតោ។ ឯវំ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋានំ សច្ឆិកតភាវំ បកាសេត្វា អថ សម្មុតិទេវេ អវសេសមនុស្សេ ច ឧបាទាយ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទវសេន សេសសត្តលោកស្ស សច្ឆិកតភាវំ បកាសេន្តោ **សទេវមនុស្ស**ន្តិ អព្ភុគ្គតោ។ អយមេត្ថានុសន្ធិក្កមោ។

សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតីតិ ឯត្ថ បន **សយ**ន្តិ សាមំ, អបរនេយ្យោ ហុត្វា; **អភិញ្ញា**តិ អភិញ្ញាយ, អធិកេន ញាណេន ញត្វាតិ អត្ថោ។ **សច្ឆិកត្វា**តិ បច្ចក្ខំ កត្វា, ឯតេន អនុមានាទិបដិក្ខេបោ កតោ ហោតិ។ **បវេទេតី**តិ ពោធេតិ ញាបេតិ បកាសេតិ។ **សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ...បេ.... បរិយោសានកល្យាណ**ន្តិ សោ ភគវា សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច ហិត្វាបិ អនុត្តរំ វិវេកសុខំ ធម្មំ ទេសេតិ។ តញ្ច ខោ អប្បំ វា ពហុំ វា ទេសេន្តោ អាទិកល្យាណាទិប្បការមេវ ទេសេតិ។

កថំ? ឯកគាថាបិ ហិ សមន្តភទ្ទកត្តា ធម្មស្ស បឋមបាទេន អាទិកល្យាណា, ទុតិយតតិយបាទេហិ មជ្ឈេកល្យាណា, បច្ឆិមបាទេន បរិយោសានកល្យាណា។ ឯកានុសន្ធិកំ សុត្តំ និទានេន អាទិកល្យាណំ, និគមនេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេន មជ្ឈេកល្យាណំ។ នានានុសន្ធិកំ សុត្តំ បឋមានុសន្ធិនា អាទិកល្យាណំ, បច្ឆិមេន បរិយោសានកល្យាណំ, សេសេហិ មជ្ឈេកល្យាណំ។ សកលោបិ សាសនធម្មោ អត្តនោ អត្ថភូតេន សីលេន អាទិកល្យាណោ, សមថវិបស្សនាមគ្គផលេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, និព្ពានេន បរិយោសានកល្យាណោ។ សីលសមាធីហិ វា អាទិកល្យាណោ, វិបស្សនាមគ្គេហិ មជ្ឈេកល្យាណោ, ផលនិព្ពានេហិ បរិយោសានកល្យាណោ ។ ពុទ្ធសុពោធិតាយ វា អាទិកល្យាណោ, ធម្មសុធម្មតាយ មជ្ឈេកល្យាណោ, សង្ឃសុប្បដិបត្តិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ តំ សុត្វា តថត្តាយ បដិបន្នេន អធិគន្តព្វាយ អភិសម្ពោធិយា វា អាទិកល្យាណោ, បច្ចេកពោធិយា មជ្ឈេកល្យាណោ, សាវកពោធិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ សុយ្យមានោ ចេស នីវរណវិក្ខម្ភនតោ សវនេនបិ កល្យាណមេវ អាវហតីតិ អាទិកល្យាណោ, បដិបជ្ជិយមានោ សមថវិបស្សនាសុខាវហនតោ បដិបត្តិយាបិ កល្យាណមេវ អាវហតីតិ មជ្ឈេកល្យាណោ, តថា បដិបន្នោ ច បដិបត្តិផលេ និដ្ឋិតេ តាទិភាវាវហនតោ បដិបត្តិផលេនបិ កល្យាណមេវ អាវហតីតិ បរិយោសានកល្យាណោ។ នាថប្បភវត្តា ច បភវសុទ្ធិយា អាទិកល្យាណោ, អត្ថសុទ្ធិយា មជ្ឈេកល្យាណោ , កិច្ចសុទ្ធិយា បរិយោសានកល្យាណោ។ តស្មា ឯសោ ភគវា អប្បំ វា ពហុំ វា ទេសេន្តោ អាទិកល្យាណាទិប្បការមេវ ទេសេតីតិ វេទិតព្ពោ។

សាត្ថំ សព្យញ្ជនន្តិ ឯវមាទីសុ បន យស្មា ឥមំ ធម្មំ ទេសេន្តោ សាសនព្រហ្មចរិយំ មគ្គព្រហ្មចរិយញ្ច បកាសេតិ, នានានយេហិ ទីបេតិ; តញ្ច យថានុរូបំ អត្ថសម្បត្តិយា **សាត្ថំ**, ព្យញ្ជនសម្បត្តិយា **សព្យញ្ជនំ**។ សង្កាសនបកាសន-វិវរណ-វិភជន-ឧត្តានីករណ-បញ្ញត្តិ-អត្ថបទសមាយោគតោ សាត្ថំ, អក្ខរបទ-ព្យញ្ជនាការនិរុត្តិនិទ្ទេសសម្បត្តិយា សព្យញ្ជនំ។ អត្ថគម្ភីរតា-បដិវេធគម្ភីរតាហិ សាត្ថំ, ធម្មគម្ភីរតាទេសនាគម្ភីរតាហិ សព្យញ្ជនំ។ អត្ថបដិភានបដិសម្ភិទាវិសយតោ សាត្ថំ, ធម្មនិរុត្តិបដិសម្ភិទាវិសយតោ សព្យញ្ជនំ។

បណ្ឌិតវេទនីយតោ បរិក្ខកជនប្បសាទកន្តិ សាត្ថំ, សទ្ទេយ្យតោ លោកិយជនប្បសាទកន្តិ សព្យញ្ជនំ។ គម្ភីរាធិប្បាយតោ សាត្ថំ, ឧត្តានបទតោ សព្យញ្ជនំ។ ឧបនេតព្ពស្ស អភាវតោ សកលបរិបុណ្ណភាវេន **កេវលបរិបុណ្ណំ**; អបនេតព្ពស្ស អភាវតោ និទ្ទោសភាវេន **បរិសុទ្ធំ**; សិក្ខត្តយបរិគ្គហិតត្តា ព្រហ្មភូតេហិ សេដ្ឋេហិ ចរិតព្ពតោ តេសញ្ច ចរិយភាវតោ **ព្រហ្មចរិយំ**។ តស្មា "សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ...បេ.... ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតី"តិ វុច្ចតិ។

អបិច យស្មា សនិទានំ សឧប្បត្តិកញ្ច ទេសេន្តោ អាទិកល្យាណំ ទេសេតិ, វេនេយ្យានំ អនុរូបតោ អត្ថស្ស អវិបរីតតាយ ច ហេតុទាហរណយុត្តតោ ច មជ្ឈេកល្យាណំ, សោតូនំ សទ្ធាបដិលាភេន និគមនេន ច បរិយោសានកល្យាណំ ទេសេតិ។ ឯវំ ទេសេន្តោ ច ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ តញ្ច បដិបត្តិយា អធិគមព្យត្តិតោ សាត្ថំ, បរិយត្តិយា អាគមព្យត្តិតោ សព្យញ្ជនំ, សីលាទិបញ្ចធម្មក្ខន្ធយុត្តតោ កេវលបរិបុណ្ណំ, និរុបក្កិលេសតោ និត្ថរណត្ថាយ បវត្តិតោ លោកាមិសនិរបេក្ខតោ ច បរិសុទ្ធំ, សេដ្ឋដ្ឋេន ព្រហ្មភូតានំ ពុទ្ធ-បច្ចេកពុទ្ធ-ពុទ្ធសាវកានំ ចរិយតោ "ព្រហ្មចរិយ"ន្តិ វុច្ចតិ។ តស្មាបិ "សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ...បេ.... ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតី"តិ វុច្ចតិ។

សាធុ ខោ បនាតិ សុន្ទរំ ខោ បន អត្ថាវហំ សុខាវហន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **តថារូបានំ អរហត**ន្តិ យថារូបោ សោ ភវំ គោតមោ, ឯវរូបានំ យថាភុច្ចគុណាធិគមេន លោកេ អរហន្តោតិ លទ្ធសទ្ទានំ អរហតំ។ **ទស្សនំ ហោតី**តិ បសាទសោម្មានិ អក្ខីនិ ឧម្មីលិត្វា "ទស្សនមត្តម្បិ សាធុ ហោតី"តិ ឯវំ អជ្ឈាសយំ កត្វា **អថ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ។

២. យេនាតិ ភុម្មត្ថេ ករណវចនំ។ តស្មា យត្ថ ភគវា តត្ថ ឧបសង្កមីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ ។ យេន វា ការណេន ភគវា ទេវមនុស្សេហិ ឧបសង្កមិតព្ពោ, តេន ការណេន ឧបសង្កមីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ កេន ច ការណេន ភគវា ឧបសង្កមិតព្ពោ? នានប្បការគុណវិសេសាធិគមាធិប្បាយេន, សាទុផលូបភោគាធិប្បាយេន ទិជគណេហិ និច្ចផលិតមហារុក្ខោ វិយ។ ឧបសង្កមីតិ ច គតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧបសង្កមិត្វា**តិ ឧបសង្កមនបរិយោសានទីបនំ។ អថ វា ឯវំ គតោ តតោ អាសន្នតរំ ឋានំ ភគវតោ សមីបសង្ខាតំ គន្ត្វាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។

ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទីតិ យថា ខមនីយាទីនិ បុច្ឆន្តោ ភគវា តេន, ឯវំ សោបិ ភគវតា សទ្ធិំ សមប្បវត្តមោទោ អហោសិ, សីតោទកំ វិយ ឧណ្ហោទកេន សម្មោទិតំ ឯកីភាវំ អគមាសិ។ យាយ ច "កច្ចិ, ភោ, គោតម, ខមនីយំ; កច្ចិ យាបនីយំ, កច្ចិ ភោតោ គោតមស្ស, ច សាវកានញ្ច អប្បាពាធំ អប្បាតង្កំ លហុដ្ឋានំ ពលំ ផាសុវិហារោ"តិអាទិកាយ កថាយ សម្មោទិ, តំ បីតិបាមោជ្ជសង្ខាតំ សម្មោទំ ជននតោ សម្មោទិតុំ យុត្តភាវតោ ច **សម្មោទនីយំ**។ អត្ថព្យញ្ជនមធុរតាយ សុចិរម្បិ កាលំ សារេតុំ និរន្តរំ បវត្តេតុំ អរហរូបតោ សរិតព្ពភាវតោ ច **សារណីយំ**, សុយ្យមានសុខតោ វា សម្មោទនីយំ, អនុស្សរិយមានសុខតោ សារណីយំ។ តថា ព្យញ្ជនបរិសុទ្ធតាយ សម្មោទនីយំ, អត្ថបរិសុទ្ធតាយ សារណីយន្តិ។ ឯវំ អនេកេហិ បរិយាយេហិ សម្មោទនីយំ សារណីយំ កថំ វីតិសារេត្វា បរិយោសាបេត្វា និដ្ឋាបេត្វា យេនត្ថេន អាគតោ តំ បុច្ឆិតុកាមោ ឯកមន្តំ និសីទិ។

ឯកមន្តន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ "វិសមំ ចន្ទិមសូរិយា បរិវត្តន្តី"តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៧០) វិយ។ តស្មា យថា និសិន្នោ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ហោតិ តថា និសីទីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភុម្មត្ថេ វា ឯតំ ឧបយោគវចនំ។ **និសីទី**តិ ឧបាវិសិ។ បណ្ឌិតា ហិ បុរិសា គរុដ្ឋានិយំ ឧបសង្កមិត្វា អាសនកុសលតាយ ឯកមន្តំ និសីទន្តិ។ អយញ្ច តេសំ អញ្ញតរោ, តស្មា ឯកមន្តំ និសីទិ។

កថំ និសិន្នោ បន ឯកមន្តំ និសិន្នោ ហោតីតិ? ឆ និសជ្ជទោសេ វជ្ជេត្វា។ សេយ្យថិទំ – អតិទូរំ, អច្ចាសន្នំ, ឧបរិវាតំ, ឧន្នតប្បទេសំ, អតិសម្មុខំ, អតិបច្ឆាតិ។ អតិទូរេ និសិន្នោ ហិ សចេ កថេតុកាមោ ហោតិ ឧច្ចាសទ្ទេន កថេតព្ពំ ហោតិ។ អច្ចាសន្នេ និសិន្នោ សង្ឃដ្ដនំ ករោតិ។ ឧបរិវាតេ និសិន្នោ សរីរគន្ធេន ពាធតិ។ ឧន្នតប្បទេសេ និសិន្នោ អគារវំ បកាសេតិ។ អតិសម្មុខា និសិន្នោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ, ចក្ខុនា ចក្ខុំ អាហច្ច ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ អតិបច្ឆា និសិន្នោ សចេ ទដ្ឋុកាមោ ហោតិ គីវំ បសារេត្វា ទដ្ឋព្ពំ ហោតិ។ តស្មា អយម្បិ ឯតេ ឆ និសជ្ជទោសេ វជ្ជេត្វា និសីទិ។ តេន វុត្តំ – "ឯកមន្តំ និសីទី"តិ។

ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោចាតិ **ឯត**ន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពមត្ថំ ទស្សេតិ។ **ទការោ** បទសន្ធិករោ។ **អវោចា**តិ អភាសិ។ **សុតំ មេត**ន្តិ សុតំ មេ ឯតំ, ឯតំ មយា សុតន្តិ ឥទានិ វត្តព្ពមត្ថំ ទស្សេតិ។ **ភោ គោតមា**តិ ភគវន្តំ គោត្តេន អាលបតិ។

ឥទានិ យំ តេន សុតំ – តំ ទស្សេន្តោ **ន សមណោ គោតមោ**តិ ឯវមាទិមាហ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **ព្រាហ្មណោ**តិ ជាតិព្រាហ្មណោ។ **ជិណ្ណោ**តិ ជជ្ជរីភូតេ ជរាយ ខណ្ឌិច្ចាទិភាវំ អាបាទិតេ។ **វុឌ្ឍេ**តិ អង្គបច្ចង្គានំ វុឌ្ឍិមរិយាទប្បត្តេ។ **មហល្លកេ**តិ ជាតិមហល្លកតាយ សមន្នាគតេ, ចិរកាលប្បសុតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អទ្ធគតេ**តិ អទ្ធានំ គតេ , ទ្វេ តយោ រាជបរិវដ្ដេ អតីតេតិ អធិប្បាយោ។ **វយោ អនុប្បត្តេ**តិ បច្ឆិមវយំ សម្បត្តេ, បច្ឆិមវយោ នាម វស្សសតស្ស បច្ឆិមោ តតិយភាគោ។

អបិច – **ជិណ្ណោ**តិ បោរាណេ, ចិរកាលប្បវត្តកុលន្វយេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វុឌ្ឍេ**តិ សីលាចារាទិគុណវុឌ្ឍិយុត្តេ។ **មហល្លកេ**តិ វិភវមហត្តតាយ សមន្នាគតេ មហទ្ធនេ មហាភោគេ។ **អទ្ធគតេ**តិ មគ្គប្បដិបន្នេ, ព្រាហ្មណានំ វតចរិយាទិមរិយាទំ អវីតិក្កម្ម ចរមានេ។ **វយោអនុប្បត្តេ**តិ ជាតិវុឌ្ឍភាវំ អន្តិមវយំ អនុប្បត្តេតិ ឯវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្វា។

ឥទានិ **អភិវាទេតី**តិ ឯវមាទីនិ **"ន សមណោ គោតមោ"**តិ ឯត្ថ វុត្តនការេន យោជេត្វា ឯវមត្ថោ វេទិតព្វានិ – "ន វន្ទតិ វា, នាសនា វុដ្ឋហតិ វា, នាបិ 'ឥធ ភោន្តោ និសីទន្តូ'តិ ឯវំ អាសនេន វា ឧបនិមន្តេតី"តិ។ ឯត្ថ ហិ វា សទ្ទោ វិភាវនេ នាម អត្ថេ, "រូបំ និច្ចំ វា អនិច្ចំ វា"តិអាទីសុ វិយ។ ឯវំ វត្វា អថ អត្តនោ អភិវាទនាទីនិ អករោន្តំ ភគវន្តំ ទិស្វា អាហ – **"តយិទំ ភោ គោតម តថេវា"**តិ។ យំ តំ មយា សុតំ – តំ តថេវ, តំ សវនញ្ច មេ ទស្សនញ្ច សំសន្ទតិ សមេតិ, អត្ថតោ ឯកីភាវំ គច្ឆតិ។ "ន ហិ ភវំ គោតមោ…បេ…. អាសនេន វា និមន្តេតី"តិ ឯវំ អត្តនា សុតំ ទិដ្ឋេន និគមេត្វា និន្ទន្តោ អាហ – **"តយិទំ ភោ គោតម ន សម្បន្នមេវា"**តិ តំ អភិវាទនាទីនំ អករណំ ន យុត្តមេវ។

អថស្ស ភគវា អត្តកុំសនបរវម្ភនទោសំ អនុបគម្ម ករុណាសីតលហទយេន តំ អញ្ញាណំ វិធមិត្វា យុត្តភាវំ ទស្សេតុកាមោ អាហ – **"នាហំ តំ ព្រាហ្មណ …បេ…. មុទ្ធាបិ តស្ស វិបតេយ្យា"**តិ។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ – "អហំ, ព្រាហ្មណ, អប្បដិហតេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណចក្ខុនា ឱលោកេន្តោបិ តំ បុគ្គលំ ឯតស្មិំ សទេវកាទិភេទេ លោកេ ន បស្សាមិ, យមហំ អភិវាទេយ្យំ វា បច្ចុដ្ឋេយ្យំ វា អាសនេន វា និមន្តេយ្យំ។ អនច្ឆរិយំ វា ឯតំ, ស្វាហំ អជ្ជ សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ ឯវរូបំ និបច្ចការារហំ បុគ្គលំ ន បស្សាមិ។ អបិច ខោ យទាបាហំ សម្បតិជាតោវ ឧត្តរាភិមុខោ សត្តបទវីតិហារេន គន្ត្វា សកលំ ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឱលោកេសិំ; តទាបិ ឯតស្មិំ សទេវកាទិភេទេ លោកេ តំ បុគ្គលំ ន បស្សាមិ, យមហំ អភិវាទេយ្យំ វា បច្ចុដ្ឋេយ្យំ វា អាសនេន វា និមន្តេយ្យំ។ អថ ខោ មំ សោឡសកប្បសហស្សាយុកោ ខីណាសវមហាព្រហ្មាបិ អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា "ត្វំ លោកេ មហាបុរិសោ, ត្វំ សទេវកស្ស លោកស្ស អគ្គោ ច ជេដ្ឋោ ច សេដ្ឋោ ច, នត្ថិ តយា ឧត្តរិតរោ"តិ សញ្ជាតសោមនស្សោ បតិនាមេសិ; តទាបិ ចាហំ អត្តនា ឧត្តរិតរំ អបស្សន្តោ អាសភិំ វាចំ និច្ឆារេសិំ – "អគ្គោហមស្មិ លោកស្ស, ជេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្ស, សេដ្ឋោហមស្មិ លោកស្សា"តិ។ ឯវំ សម្បតិជាតស្សបិ មយ្ហំ អភិវាទនាទិរហោ បុគ្គលោ នត្ថិ, ស្វាហំ ឥទានិ សព្ពញ្ញុតំ បត្តោ កំ អភិវាទេយ្យំ វា…បេ…. អាសនេន វា និមន្តេយ្យំ។ តស្មា ត្វំ, ព្រាហ្មណ, មា តថាគតេ ឯវរូបំ និបច្ចការំ បត្ថយិត្ថ។ យញ្ហិ, ព្រាហ្មណ, តថាគតោ អភិវាទេយ្យ វា…បេ…. អាសនេន វា និមន្តេយ្យ, មុទ្ធាបិ តស្ស បុគ្គលស្ស រត្តិបរិយោសានេ បរិបាកសិថិលពន្ធនំ វណ្តា បវុត្តតាលផលមិវ គីវតោ បច្ឆិជ្ជិត្វា សហសាវ ភូមិយំ វិបតេយ្យាតិ។

៣. ឯវំ វុត្តេបិ ព្រាហ្មណោ ទុប្បញ្ញតាយ តថាគតស្ស លោកេ ជេដ្ឋភាវំ អសល្លក្ខេន្តោ កេវលំ តំ វចនំ អសហមានោ អាហ – **"អរសរូបោ ភវំ គោតមោ"**តិ។ អយំ កិរស្ស អធិប្បាយោ – យំ លោកេ អភិវាទនបច្ចុដ្ឋានអញ្ជលិកម្មសាមីចិកម្មំ "សាមគ្គិរសោ"តិ វុច្ចតិ, តំ ភោតោ គោតមស្ស នត្ថិ , តស្មា អរសរូបោ ភវំ គោតមោ, អរសជាតិកោ អរសសភាវោតិ។ អថស្ស ភគវា ចិត្តមុទុភាវជននត្ថំ ឧជុវិបច្ចនីកភាវំ បរិហរន្តោ អញ្ញថា តស្ស វចនស្សត្ថំ អត្តនិ សន្ទស្សេន្តោ **"អត្ថិ ខ្វេស ព្រាហ្មណ បរិយាយោ"**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **បរិយាយោ**តិ ការណំ; អយញ្ហិ បរិយាយសទ្ទោ ទេសនា-វារ-ការណេសុ វត្តតិ។ "មធុបិណ្ឌិកបរិយាយោត្វេវ នំ ធារេហី"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២០៥) ហិ ឯស ទេសនាយំ វត្តតិ។ "កស្ស នុ ខោ, អានន្ទ, អជ្ជ បរិយាយោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុ"ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ៣.៣៩៨) វារេ។ "សាធុ, ភន្តេ, ភគវា អញ្ញំ បរិយាយំ អាចិក្ខតុ, យថាយំ ភិក្ខុសង្ឃោ អញ្ញាយ សណ្ឋហេយ្យា"តិអាទីសុ (បារា. ១៦៥) ការណេ។ ស្វាយមិធ ការណេ វត្តតិ ។ តស្មា ឯត្ថ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្វោ – អត្ថិ ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯតំ ការណំ; យេន ការណេន មំ "អរសរូបោ ភវំ គោតមោ"តិ វទមានោ បុគ្គលោ សម្មា វទេយ្យ, អវិតថវាទីតិ សង្ខ្យំ គច្ឆេយ្យ។ កតមោ បន សោតិ? យេ តេ ព្រាហ្មណ រូបរសា…បេ…. ផោដ្ឋព្ពរសា តេ តថាគតស្ស បហីនាតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យេ តេ ជាតិវសេន វា ឧបបត្តិវសេន វា សេដ្ឋសម្មតានម្បិ បុថុជ្ជនានំ រូបារម្មណាទីនិ អស្សាទេន្តានំ អភិនន្ទន្តានំ រជ្ជន្តានំ ឧប្បជ្ជន្តិ កាមសុខស្សាទសង្ខាតា រូបរសសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពរសា, យេ ឥមំ លោកំ គីវាយ ពន្ធិត្វា វិយ អាវិញ្ឆន្តិ, វត្ថារម្មណាទិសាមគ្គិយញ្ច ឧប្បន្នត្តា

សាមគ្គិរសាតិ វុច្ចន្តិ, តេ សព្ពេបិ តថាគតស្ស បហីនាតិ។ មយ្ហំ បហីនាតិ វត្តព្ពេបិ មមាការេន អត្តានំ អនុក្ខិបន្តោ ធម្មំ ទេសេតិ។ ទេសនាវិលាសោ វា ឯស ភគវតោ។

តត្ថ **បហីនា**តិ ចិត្តសន្តានតោ វិគតា ជហិតា វា។ ឯតស្មិំ បនត្ថេ ករណេ សាមិវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ អរិយមគ្គសត្ថេន ឧច្ឆិន្នំ តណ្ហាវិជ្ជាមយំ មូលមេតេសន្តិ **ឧច្ឆិន្នមូលា**។ តាលវត្ថុ វិយ នេសំ វត្ថុ កតន្តិ **តាលាវត្ថុកតា**។ យថា ហិ តាលរុក្ខំ សមូលំ ឧទ្ធរិត្វា តស្ស វត្ថុមត្តេ តស្មិំ បទេសេ កតេ ន បុន តស្ស តាលស្ស ឧប្បត្តិ បញ្ញាយតិ; ឯវំ អរិយមគ្គសត្ថេន សមូលេ រូបាទិរសេ ឧទ្ធរិត្វា តេសំ បុព្ពេ ឧប្បន្នបុព្ពភាវេន វត្ថុមត្តេ ចិត្តសន្តានេ កតេ សព្ពេបិ តេ “តាលាវត្ថុកតា”តិ វុច្ចន្តិ។ អវិរូឡ្ហិធម្មត្តា វា មត្ថកច្ឆិន្នតាលោ វិយ កតាតិ តាលាវត្ថុកតា។ យស្មា បន ឯវំ តាលាវត្ថុកតា អនភាវំកតា ហោន្តិ, យថា នេសំ បច្ឆាភាវោ ន ហោតិ, តថា កតា ហោន្តិ; តស្មា អាហ – “**អនភាវំកតា**”តិ។ អយញ្ហេត្ថ បទច្ឆេទោ – អនុអភាវំ កតា **អនភាវំកតា**តិ។ “អនភាវំ គតា”តិបិ បាឋោ, តស្ស អនុអភាវំ គតាតិ អត្ថោ។ តត្ថ បទច្ឆេទោ អនុអភាវំ គតា អនភាវំ គតាតិ, យថា អនុអច្ឆរិយា អនច្ឆរិយាតិ។ **អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា**តិ អនាគតេ អនុប្បជ្ជនកសភាវា។ យេ ហិ អភាវំ គតា, តេ បុន កថំ ឧប្បជ្ជិស្សន្តិ? តេនាហ – “អនភាវំ គតា អាយតិំ អនុប្បាទធម្មា”តិ។

អយំ ខោ ព្រាហ្មណ បរិយាយោតិ ឥទំ ខោ, ព្រាហ្មណ, ការណំ យេន មំ សម្មា វទមានោ វទេយ្យ “អរសរូបោ សមណោ គោតមោ”តិ។ **នោ ច ខោ យំ ត្វំ សន្ធាយ វទេសី**តិ យញ្ច ខោ ត្វំ សន្ធាយ វទេសិ, សោ បរិយាយោ ន ហោតិ។ កស្មា បន ភគវា ឯវមាហ? ននុ ឯវំ វុត្តេ យោ ព្រាហ្មណេន វុត្តោ សាមគ្គិរសោ តស្ស អត្ថនិ វិជ្ជមានតា អនុញ្ញាតា ហោតីតិ។ វុច្ចតេ, ន ហោតិ។ យោ ហិ តំ សាមគ្គិរសំ កាតុំ ភព្ពោ ហុត្វា ន ករោតិ, សោ តទភាវេន អរសរូបោតិ វត្តព្ពោ ភវេយ្យ។ ភគវា បន អភព្ពោវ ឯតំ កាតុំ, តេនស្ស ករណេ អភព្ពតំ បកាសេន្តោ អាហ – “នោ ច ខោ យំ ត្វំ សន្ធាយ វទេសី”តិ។ យំ បរិយាយំ សន្ធាយ ត្វំ មំ “អរសរូបោ”តិ វទេសិ, សោ អម្ហេសុ នេវ វត្តព្ពោតិ។

៤. ឯវំ ព្រាហ្មណោ អត្តនា អធិប្បេតំ អរសរូបតំ អារោបេតុំ អសក្កោន្តោ អថាបរំ **និព្ភោគោ ភវំ គោតមោ**តិអាទិមាហ។ សព្ពបរិយាយេសុ ចេត្ថ វុត្តនយេនេវ យោជនក្កមំ វិទិត្វា សន្ធាយ ភាសិតមត្ថំ ឯវំ វេទិតព្ពំ។ ព្រាហ្មណោ តមេវ វយោវុឌ្ឍានំ អភិវាទនកម្មាទី លោកេ សាមគ្គិបរិភោគោតិ មញ្ញមានោ តទភាវេន ភគវន្តំ **និព្ភោគោ**តិ អាហ។ ភគវា បន យ្វាយំ រូបាទីសុ សត្តានំ ឆន្ទរាគបរិភោគោ តទភាវំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។

៥. បុន ព្រាហ្មណោ យំ លោកេ វយោវុឌ្ឍានំ អភិវាទនាទិកុលសមុទាចារកម្មំ លោកិយា ករោន្តិ តស្ស អកិរិយំ សម្បស្សមានោ ភគវន្តំ **អកិរិយវាទោ**តិ អាហ។ ភគវា បន, យស្មា កាយទុច្ចរិតាទីនំ អកិរិយំ វទតិ តស្មា, តំ អកិរិយវាទំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។ តត្ថ ច **កាយទុច្ចរិត**ន្តិ បាណាតិបាត-អទិន្នាទាន-មិច្ឆាចារចេតនា វេទិតព្ពា។ **វចីទុច្ចរិត**ន្តិ មុសាវាទ-បិសុណវាចា-ផរុសវាចា-សម្ផប្បលាបចេតនា វេទិតព្ពា។ **មនោទុច្ចរិត**ន្តិ អភិជ្ឈាព្យាបាទមិច្ឆាទិដ្ឋិយោ វេទិតព្ពា។ ឋបេត្វា តេ ធម្មេ, អវសេសា អកុសលា ធម្មា “**អនេកវិហិតា បាបកា អកុសលា ធម្មា**”តិ វេទិតព្ពា។

៦. បុន ព្រាហ្មណោ តមេវ អភិវាទនាទិកម្មំ ភគវតិ អបស្សន្តោ ឥមំ “អាគម្ម អយំ លោកតន្តិ លោកបវេណី ឧច្ឆិជ្ជតី”តិ មញ្ញមានោ ភគវន្តំ **ឧច្ឆេទវាទោ**តិ អាហ។ ភគវា បន យស្មា អដ្ឋសុ លោភសហគតចិត្តេសុ បញ្ចកាមគុណិករាគស្ស ទ្វីសុ អកុសលចិត្តេសុ ឧប្បជ្ជមានកទោសស្ស ច អនាគាមិមគ្គេន ឧច្ឆេទំ វទតិ។ សព្ពាកុសលសម្ភវស្ស បន និរវសេសស្ស មោហស្ស អរហត្តមគ្គេន ឧច្ឆេទំ វទតិ។ ឋបេត្វា តេ តយោ, អវសេសានំ បាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ យថានុរូបំ ចតូហិ មគ្គេហិ ឧច្ឆេទំ វទតិ; តស្មា តំ ឧច្ឆេទវាទំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។

៧. បុន ព្រាហ្មណោ “ជិគុច្ឆតិ មញ្ញេ សមណោ គោតមោ ឥទំ វយោវុឌ្ឍានំ អភិវាទនាទិកុលសមុទាចារកម្មំ, តេន តំ ន ករោតី”តិ មញ្ញមានោ ភគវន្តំ **ជេគុច្ឆី**តិ អាហ។ ភគវា បន យស្មា ជិគុច្ឆតិ កាយទុច្ចរិតាទីហិ; កិំ វុត្តំ ហោតិ ? យញ្ច តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ, យញ្ច ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតំ, យញ្ច តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ, យា ច ឋបេត្វា តានិ ទុច្ចរិតានិ អវសេសានំ លាមកដ្ឋេន បាបកានំ អកោសល្លសម្ភូតដ្ឋេន អកុសលានំ ធម្មានំ សមាបត្តិ សមាបជ្ជនា សមង្គិភាវោ, តំ សព្ពម្បិ គូថំ វិយ មណ្ឌនកជាតិយោ បុរិសោ ជិគុច្ឆតិ ហិរីយតិ, តស្មា តំ ជេគុច្ឆិតំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។ តត្ថ “**កាយទុច្ចរិតេនា**”តិ ឧបយោគត្ថេ ករណវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។

៨. បុន ព្រាហ្មណោ តមេវ អភិវាទនាទិកម្មំ ភគវតិ អបស្សន្តោ “អយំ ឥមំ លោកជេដ្ឋកកម្មំ វិនេតិ វិនាសេតិ, អថ វា យស្មា ឯតំ សាមីចិកម្មំ ន ករោតិ តស្មា អយំ វិនេតព្ពោ និគ្គណ្ហិតព្ពោ”តិ មញ្ញមានោ ភគវន្តំ **វេនយិកោ**តិ អាហ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – វិនយតីតិ វិនយោ, វិនាសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិនយោ ឯវ **វេនយិកោ**, វិនយំ វា អរហតីតិ **វេនយិកោ**, និគ្គហំ អរហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ភគវា បន, យស្មា រាគាទីនំ វិនយាយ វូបសមាយ ធម្មំ ទេសេតិ, តស្មា វេនយិកោ ហោតិ។ អយមេវ ចេត្ថ បទត្ថោ – វិនយាយ ធម្មំ ទេសេតីតិ វេនយិកោ។ វិចិត្រា ហិ តទ្ធិតវុត្តិ! ស្វាយំ តំ វេនយិកភាវំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។

៩. បុន ព្រាហ្មណោ យស្មា អភិវាទនាទីនិ សាមីចិកម្មានិ ករោន្តា វយោវុឌ្ឍេ តោសេន្តិ ហាសេន្តិ, អករោន្តា បន តាបេន្តិ វិហេសេន្តិ ទោមនស្សំ នេសំ ឧប្បាទេន្តិ, ភគវា ច តានិ ន ករោតិ; តស្មា “អយំ វយោវុឌ្ឍេ តបតី”តិ មញ្ញមានោ សប្បុរិសាចារវិរហិតត្តា វា “កបណបុរិសោ អយ”ន្តិ មញ្ញមានោ ភគវន្តំ **តបស្សី**តិ អាហ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – តបតីតិ តបោ, រោសេតិ វិហេសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ, សាមីចិកម្មាករណស្សេតំ នាមំ។ តបោ អស្ស អត្ថីតិ **តបស្សី**។ ទុតិយេ អត្ថវិកប្បេ ព្យញ្ជនានិ អវិចារេត្វា លោកេ កបណបុរិសោ “តបស្សី”តិ វុច្ចតិ។ ភគវា បន យេ អកុសលា ធម្មា លោកំ តបនតោ តបនីយាតិ វុច្ចន្តិ, តេសំ បហីនត្តា យស្មា តបស្សីតិ សង្ខ្យំ គតោ, តស្មា តំ តបស្សិតំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – តបន្តីតិ តបា, អកុសលធម្មានមេតំ អធិវចនំ។ វុត្តម្បិ ហេតំ – “ឥធ តប្បតិ បេច្ច តប្បតី”តិ។ តថា តេ តបេ អស្សិ និរស្សិ បហាសិ វិទ្ធំសេសីតិ តបស្សី។

១០. បុន ព្រាហ្មណោ តំ អភិវាទនាទិកម្មំ ទេវលោកគព្ភសម្បត្តិយា ទេវលោកបដិសន្ធិបដិលាភាយ សំវត្តតីតិ មញ្ញមានោ ភគវតិ ចស្ស អភាវំ ទិស្វា ភគវន្តំ **អបគព្ភោ**តិ អាហ។ កោធវសេន វា ភគវតោ មាតុកុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធិគ្គហណេ ទោសំ ទស្សេន្តោបិ ឯវមាហ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – គព្ភតោ អបគតោតិ **អបគព្ភោ**, អភព្ពោ ទេវលោកូបបត្តឹ បាបុណិតុន្តិ អធិប្បាយោ។ ហីនោ វា គព្ភោ អស្សាតិ អបគព្ភោ, ទេវលោកគព្ភបរិពាហិរត្តា អាយតឹ ហីនគព្ភបដិលាភភាគីតិ, ហីនោ វាស្ស មាតុកុច្ឆិម្ហិ គព្ភវាសោ អហោសីតិ អធិប្បាយោ។ ភគវតោ បន យស្មា អាយតឹ គព្ភសេយ្យា អបគតា, តស្មា សោ តំ អបគព្ភតំ អត្តនិ សម្បស្សមានោ អបរម្បិ បរិយាយំ អនុជានាតិ។ តត្រ ច **យស្ស ខោ ព្រាហ្មណ អាយតឹ គព្ភសេយ្យា បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិ បហីនា**តិ ឯតេសំ បទានំ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ – ព្រាហ្មណ, យស្ស បុគ្គលស្ស អនាគតេ គព្ភសេយ្យា, បុនព្ភវេ ច អភិនិព្ពត្តិ អនុត្តរេន មគ្គេន វិហតការណត្តា បហីនាតិ។ គព្ភសេយ្យគ្គហណេន ចេត្ថ ជលាពុជយោនិ គហិតា។ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តិគ្គហណេន ឥតរា តិស្សោបិ។

អបិច គព្ភស្ស សេយ្យា **គព្ភសេយ្យា**, បុនព្ភវោ ឯវ អភិនិព្ពត្តិ **បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តី**តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថា ច វិញ្ញាណដ្ឋិតីតិ វុត្តេបិ ន វិញ្ញាណតោ អញ្ញា ឋិតិ អត្ថិ, ឯវមិធាបិ ន គព្ភតោ អញ្ញា សេយ្យាតិ វេទិតព្ពា។ អភិនិព្ពត្តិ ច នាម យស្មា បុនព្ភវភូតាបិ អបុនព្ភវភូតាបិ អត្ថិ, ឥធ ច បុនព្ភវភូតា អធិប្បេតា។ តស្មា វុត្តំ – “បុនព្ភវោ ឯវ អភិនិព្ពត្តិ បុនព្ភវាភិនិព្ពត្តី”តិ។

១១. ឯវំ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ អរសរូបតាទីហិ អដ្ឋហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសន្តម្បិ ព្រាហ្មណំ ភគវា ធម្មិស្សរោ ធម្មរាជា ធម្មស្សាមី តថាគតោ អនុកម្បាយ សីតលេនេវ ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ យំ ធម្មធាតុំ បដិវិជ្ឈិត្វា ទេសនាវិលាសប្បត្តោ ហោតិ, តស្សា ធម្មធាតុយា សុប្បដិវិទ្ធត្តា វិគតវលាហកេ អន្តលិក្ខេ សមព្ភុគ្គតោ បុណ្ណចន្ទោ វិយ សរទកាលេ សូរិយោ វិយ ច ព្រាហ្មណស្ស ហទយន្ធការំ វិធមន្តោ តានិយេវ អក្កោសវត្ថូនិ តេន តេន បរិយាយេន អញ្ញថា ទស្សេត្វា, បុនបិ អត្តនោ ករុណាវិប្ផារំ អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ អកម្បិយភាវេន បដិលទ្ធំ, តាទិគុណលក្ខណំ បថវីសមចិត្តតំ អកុប្បធម្មតញ្ច បកាសេន្តោ “អយំ ព្រាហ្មណោ កេវលំ បលិតសិរខណ្ឌទន្តវលិត្តចតាទីហិ អត្តនោ វុឌ្ឍភាវំ សញ្ជានាតិ, នោ ច ខោ ជានាតិ អត្តានំ ជាតិយា អនុគតំ ជរាយ អនុសដំ ព្យាធិនា អភិភូតំ មរណេន អព្ភាហតំ វដ្ដខាណុភូតំ អជ្ជ មរិត្វា បុន ស្វេវ ឧត្តានសយនទារកភាវគមនីយំ។ មហន្តេន ខោ បន ឧស្សាហេន មម សន្តិកំ អាគតោ, តទស្ស អាគមនំ សាត្ថកំ ហោតូ”តិ ចិន្តេត្វា ឥមស្មឹ លោកេ អត្តនោ អប្បដិសមំ បុរេជាតភាវំ ទស្សេន្តោ **សេយ្យថាបិ ព្រាហ្មណា**តិអាទិនា នយេន ព្រាហ្មណស្ស ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេសិ។

តត្ថ **សេយ្យថា**តិ ឱបម្មត្ថេ និបាតោ; **បី**តិ សម្ភាវនត្ថេ; ឧភយេនាបិ យថា នាម ព្រាហ្មណាតិ ទស្សេតិ។ **កុក្កុដិយា អណ្ឌានិ អដ្ឋ វា ទស វា ទ្វាទស វា**តិ ឯត្ថ បន កិញ្ចាបិ កុក្កុដិយា វុត្តប្បការតោ ឩនាធិកានិបិ អណ្ឌានិ ហោន្តិ, អថ ខោ វចនសិលិដ្ឋតាយ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ លោកេ សិលិដ្ឋវចនំ ហោតិ។ **តានស្សុ**តិ តានិ អស្សុ, ភវេយ្យុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **កុក្កុដិយា សម្មា អធិសយិតានី**តិ តាយ ជនេត្តិយា កុក្កុដិយា បក្ខេ បសារេត្វា តេសំ ឧបរិ សយន្តិយា សម្មា អធិសយិតានិ។ **សម្មា បរិសេទិតានី**តិ កាលេន កាលំ ឧតុំ គណ្ហាបេន្តិយា សុដ្ឋុ ស

មន្តតោ សេទិតានិ, ឧស្មីកតានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សម្មា បរិភាវិតានី**តិ កាលេន កាលំ សុដ្ឋុ សមន្តតោ ភាវិតានិ, កុក្កុដគន្ធំ គាហាបិតានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ យស្មា តាយ កុក្កុដិយា ឯវំ តីហិ បការេហិ តានិ អណ្ឌានិ បរិបាលិយមានានិ ន បូតីនិ ហោន្តិ។ យោបិ នេសំ អល្លសិនេហោ សោ បរិយាទានំ គច្ឆតិ។ កបាលំ តនុកំ ហោតិ, បាទនខសិខា ច មុខតុណ្ឌកញ្ច ខរំ ហោតិ, កុក្កុដបោតកា បរិបាកំ គច្ឆន្តិ, កបាលស្ស តនុកត្តា ពហិទ្ធា អាលោកោ អន្តោ បញ្ញាយតិ។ អថ តេ កុក្កុដបោតកា “ចិរំ វត មយំ សង្កុដិតហត្ថបាទា សម្ពាធេ សយិម្ហ, អយញ្ច ពហិ អាលោកោ ទិស្សតិ, ឯត្ថ ទានិ នោ សុខវិហារោ ភវិស្សតី”តិ និក្ខមិតុកាមា ហុត្វា កបាលំ បាទេន បហរន្តិ, គីវំ បសារេន្តិ។ តតោ តំ កបាលំ ទ្វេធា ភិជ្ជតិ, កុក្កុដបោតកា បក្ខេ វិធុនន្តា តង្ខណានុរូបំ វិរវន្តា និក្ខមន្តិ។ ឯវំ និក្ខមន្តានញ្ច នេសំ យោ បឋមតរំ និក្ខមតិ សោ ‘ជេដ្ឋោ’តិ វុច្ចតិ។ តស្មា ភគវា តាយ ឧបមាយ អត្តនោ ជេដ្ឋកភាវំ សាធេតុកាមោ ព្រាហ្មណំ បុច្ឆិ – **“យោ នុ ខោ តេសំ កុក្កុដច្ឆាបកានំ…បេ…. កិន្តិ ស្វស្ស វចនីយោ”**តិ។ តត្ថ **កុក្កុដច្ឆាបកាន**ន្តិ កុក្កុដបោតកានំ។ **កិន្តិ ស្វស្ស វចនីយោ**តិ សោ កិន្តិ វចនីយោ អស្ស, កិន្តិ វត្តព្ពោ ភវេយ្យ ជេដ្ឋោ វា កនិដ្ឋោ វាតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

តតោ ព្រាហ្មណោ អាហ – **“ជេដ្ឋោតិស្ស ភោ គោតម វចនីយោ”**តិ។ ភោ, គោតម, សោ **ជេដ្ឋោ** ឥតិ អស្ស វចនីយោ។ កស្មាតិ ចេ? សោ ហិ នេសំ ជេដ្ឋោ, តស្មា សោ នេសំ វុឌ្ឍតរោតិ អត្ថោ។ អថស្ស ភគវា ឱបម្មំ សម្បដិបាទេន្តោ អាហ – **“ឯវមេវ ខោ អហំ ព្រាហ្មណា”**តិអាទិ។ យថា សោ កុក្កុដច្ឆាបកោ ជេដ្ឋោតិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ; ឯវំ អហម្បិ អវិជ្ជាគតាយ បជាយ។ អវិជ្ជាគតាយាតិ **អវិជ្ជា** វុច្ចតិ អញ្ញាណំ, តត្ថ គតាយ។ **បជាយា**តិ សត្តាធិវចនមេតំ។ តស្មា ឯត្ថ អវិជ្ជណ្ឌកោសស្ស អន្តោ បវិដ្ឋេសុ សត្តេសូតិ ឯវំ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **អណ្ឌភូតាយា**តិ អណ្ឌេ ភូតាយ ជាតាយ សញ្ជាតាយ។ យថា ហិ អណ្ឌេ និព្ពត្តា ឯកច្ចេ សត្តា អណ្ឌភូតាតិ វុច្ចន្តិ; ឯវមយំ សព្ពាបិ បជា អវិជ្ជណ្ឌកោសេ និព្ពត្តត្តា អណ្ឌភូតាតិ វុច្ចតិ។ **បរិយោនទ្ធាយា**តិ តេន អវិជ្ជណ្ឌកោសេន សមន្តតោ ឱនទ្ធាយ ពទ្ធាយ វេឋិតាយ ។ **អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា**តិ តំ អវិជ្ជាមយំ អណ្ឌកោសំ ភិន្ទិត្វា ។ **ឯកោវ លោកេ**តិ សកលេបិ លោកសន្និវាសេ អហមេវ ឯកោ អទុតិយោ។ **អនុត្តរំ សម្មាសម្ពោធឹ អភិសម្ពុទ្ធោ**តិ អនុត្តរន្តិ ឧត្តរវិរហិតំ សព្ពសេដ្ឋំ។ **សម្មាសម្ពោធិ**ន្តិ សម្មា សាមញ្ច ពោធឹ; អថ វា បសត្ថំ សុន្ទរញ្ច ពោធឹ; ពោធីតិ រុក្ខោបិ មគ្គោបិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណម្បិ និព្ពានម្បិ វុច្ចតិ។ “ពោធិរុក្ខមូលេ បឋមាភិសម្ពុទ្ធោ”តិ (មហាវ. ១; ឧទា. ១) ច “អន្តរា ច គយំ អន្តរា ច ពោធិ”ន្តិ (មហាវ. ១១; ម. និ. ១.២៨៥) ច អាគតដ្ឋានេសុ ហិ រុក្ខោ ពោធីតិ វុច្ចតិ។ “ពោធិ វុច្ចតិ ចតូសុ មគ្គេសុ ញាណ”ន្តិ (ចូឡនិ. ខគ្គវិសាណសុត្តនិទ្ទេស ១២១) អាគតដ្ឋានេ មគ្គោ។ “បប្បោតិ ពោធឹ វរភូរិមេធសោ”តិ (ទី. និ. ៣.២១៧) អាគតដ្ឋានេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ។ “បត្វាន ពោធឹ អមតំ អសង្ខត”ន្តិ អាគតដ្ឋានេ និព្ពានំ។ ឥធ បន ភគវតោ អរហត្តមគ្គញាណំ អធិប្បេតំ។ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណន្តិបិ វទន្តិ។ អញ្ញេសំ អរហត្តមគ្គោ អនុត្តរា ពោធិ ហោតិ, ន ហោតីតិ? ន ហោតិ។ កស្មា? អសព្ពគុណទាយកត្តា។ តេសញ្ហិ កស្សចិ អរហត្តមគ្គោ អរហត្តផលមេវ ទេតិ, កស្សចិ តិស្សោ វិជ្ជា, កស្សចិ ឆ អភិញ្ញា, កស្សចិ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា, កស្សចិ សាវកបារមិញាណំ។ បច្ចេកពុទ្ធានម្បិ បច្ចេកពោធិញាណមេវ ទេតិ។ ពុទ្ធានំ បន សព្ពគុណសម្បត្តឹ ទេតិ, អភិសេកោ វិយ រញ្ញោ សព្ពលោកិស្សរិយភាវំ។ តស្មា អញ្ញស្ស កស្សចិបិ អនុត្តរា ពោធិ ន ហោតីតិ។ **អភិសម្ពុទ្ធោ**តិ អព្ភញ្ញាសិ បដិវិជ្ឈិំ; បត្តោម្ហិ អធិគតោម្ហីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ យទេតំ ភគវតា **“ឯវមេវ ខោ អហំ ព្រាហ្មណា”**តិ អាទិនា នយេន វុត្តំ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ, តំ ឯវមត្ថេន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា វេទិតព្ពំ។ យថា ហិ តស្សា កុក្កុដិយា អត្តនោ អណ្ឌេសុ អធិសយនាទិតិវិធកិរិយាករណំ; ឯវំ ពោធិបល្លង្កេ និសិន្នស្ស ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ អត្តនោ ចិត្តសន្តានេ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តាតិ តិវិធានុបស្សនាករណំ។ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាសម្បាទនេន អណ្ឌានំ អបូតិភាវោ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន វិបស្សនាញាណស្ស អបរិហានិ។ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាករណេន អណ្ឌានំ អល្លសិនេហបរិយាទានំ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន ភវត្តយានុគតនិកន្តិសិនេហបរិយាទានំ។ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាករណេន អណ្ឌកបាលានំ តនុភាវោ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន អវិជ្ជណ្ឌកោសស្ស តនុភាវោ។ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កុដច្ឆាបកស្ស បាទនខសិខាតុណ្ឌកានំ ថទ្ធខរភាវោ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន វិបស្សនាញាណស្ស តិក្ខខរវិប្បសន្នសូរភាវោ។ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កុដច្ឆាបកស្ស បរិបាកកាលោ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនាសម្បាទនេន វិបស្សនាញាណស្ស បរិបាកកាលោ វឌ្ឍិតកាលោ គព្ភគ្គហណកាលោ វេទិតព្ពោ។

តតោ កុក្កុដិយា តិវិធកិរិយាករណេន កុក្កុដច្ឆាបកស្ស បាទនខសិខាយ វា មុខតុណ្ឌកេន វា អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា អភិនិព្ភិទាកាលោ វិយ ពោធិសត្តភូតស្ស ភគវតោ តិវិធានុបស្សនា

សម្បាទនេន វិបស្សនាញាណំ គព្ភំ គណ្ហាបេត្វា អនុបុព្ពាធិគតេន អរហត្តមគ្គេន អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា អភិញ្ញាបក្ខេ បប្ផោដេត្វា សោត្ថិនា សកលពុទ្ធគុណសច្ឆិកតកាលេ វេទិតព្ពោតិ។

ស្វាហំ ព្រាហ្មណ ជេដ្ឋោ សេដ្ឋោ លោកស្សាតិ សោ អហំ ព្រាហ្មណ យថា តេសំ កុក្កុដបោតកានំ បឋមតរំ អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា អភិនិក្ខន្តោ កុក្កុដបោតកោ ជេដ្ឋោ ហោតិ; ឯវំ អវិជ្ជាគតាយ បជាយ តំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បឋមតរំ អរិយាយ ជាតិយា ជាតត្តា ជេដ្ឋោ វុឌ្ឍតរោតិ សង្ខ្យំ គតោ។ សព្ពគុណេហិ បន អប្បដិសមត្តា សេដ្ឋោតិ។

ឯវំ ភគវា អត្តនោ អនុត្តរំ ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវំ ព្រាហ្មណស្ស បកាសេត្វា ឥទានិ យាយ បដិបទាយ តំ អធិគតោ តំ បដិបទំ បុព្ពភាគតោ បភុតិ ទស្សេតុំ **“អារទ្ធំ ខោ បន មេ ព្រាហ្មណា”**តិអាទិមាហ។ ឥមំ វា ភគវតោ អនុត្តរំ ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវំ សុត្វា ព្រាហ្មណស្ស ចិត្តមេវមុប្បន្នំ – “កាយ នុ ខោ បដិបទាយ ឥមំ បត្តោ”តិ។ តស្ស ចិត្តមញ្ញាយ “ឥមាយាហំ បដិបទាយ ឥមំ អនុត្តរំ ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវំ បត្តោ”តិ ទស្សេន្តោ ឯវមាហ។ តត្ថ **អារទ្ធំ ខោ បន មេ ព្រាហ្មណ វីរិយំ អហោសី**តិ ព្រាហ្មណ, ន មយា អយំ អនុត្តរោ ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវោ កុសីតេន មុដ្ឋស្សតិនា សារទ្ធកាយេន វិក្ខិត្តចិត្តេន អធិគតោ, អបិច ខោ តទធិគមាយ អារទ្ធំ ខោ បន មេ វីរិយំ អហោសិ, ពោធិមណ្ឌេ និសិន្នេន មយា ចតុរង្គសមន្នាគតំ វីរិយំ អារទ្ធំ អហោសិ, បគ្គហិតំ អសិថិលប្បវត្តិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អារទ្ធត្តាយេវ ច មេ តំ **អសល្លីនំ** អហោសិ។ ន កេវលញ្ច វីរិយមេវ, សតិបិ មេ អារម្មណាភិមុខីភាវេន **ឧបដ្ឋិតា** អហោសិ។ ឧបដ្ឋិតត្តាយេវ ច **អសម្មុដ្ឋា។ បស្សទ្ធោ កាយោ អសារទ្ធោ**តិ កាយចិត្តបស្សទ្ធិវសេន កាយោបិ មេ បស្សទ្ធោ អហោសិ ។ តត្ថ យស្មា នាមកាយេ បស្សទ្ធេ រូបកាយោបិ បស្សទ្ធោយេវ ហោតិ, តស្មា នាមកាយោ រូបកាយោតិ អវិសេសេត្វាវ បស្សទ្ធោ កាយោតិ វុត្តំ។ **អសារទ្ធោ**តិ សោ ច ខោ បស្សទ្ធត្តាយេវ អសារទ្ធោ, វិគតទរថោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សមាហិតំ ចិត្តំ ឯកគ្គ**ន្តិ ចិត្តម្បិ មេ សម្មា អាហិតំ សុដ្ឋុ ឋបិតំ អប្បិតំ វិយ អហោសិ; សមាហិតត្តា ឯវ ច ឯកគ្គំ អចលំ និប្ផន្ទនន្តិ។ ឯត្តាវតា ឈានស្ស បុព្ពភាគបដិបទា កថិតា ហោតិ។

បឋមជ្ឈានកថា

ឥទានិ ឥមាយ បដិបទាយ អធិគតំ បឋមជ្ឈានំ អាទិំ កត្វា វិជ្ជត្តយបរិយោសានំ វិសេសំ ទស្សេន្តោ **“សោ ខោ អហ”**ន្តិ អាទិមាហ។ តត្ថ ***វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហី***តិអាទីនំ កិញ្ចាបិ “តត្ថ កតមេ កាមា? ឆន្ទោ កាមោ, រាគោ កាមោ, ឆន្ទរាគោ កាមោ; សង្កប្បោ កាមោ, រាគោ កាមោ, សង្កប្បរាគោ កាមោ – ឥមេ វុច្ចន្តិ កាមា។ តត្ថ កតមេ អកុសលា ធម្មា? កាមច្ឆន្ទោ…បេ…. វិចិកិច្ឆា – ឥមេ វុច្ចន្តិ អកុសលា ធម្មា។ ឥតិ ឥមេហិ ច កាមេហិ ឥមេហិ ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ វិវិត្តោ ហោតិ បវិវិត្តោ, តេន វុច្ចតិ – ‘វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហិ’”តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៤) នយេន វិភង្គេយេវ អត្ថោ វុត្តោ។ តថាបិ អដ្ឋកថានយំ វិនា ន សុដ្ឋុ បាកដោតិ អដ្ឋកថានយេនេវ នំ បកាសយិស្សាម។

សេយ្យថិទំ – ***វិវិច្ចេវ កាមេហី***តិ កាមេហិ វិវិច្ចិត្វា វិនា ហុត្វា អបសក្កេត្វា។ យោ បនាយមេត្ថ ឯវការោ, សោ និយមត្ថោតិ វេទិតព្ពោ។ យស្មា ច និយមត្ថោ, តស្មា តស្មឹ បឋមជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរណសមយេ អវិជ្ជមានានម្បិ កាមានំ តស្ស បឋមជ្ឈានស្ស បដិបក្ខភាវំ កាមបរិច្ចាគេនេវ ចស្ស អធិគមំ ទីបេតិ។ កថំ? “វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ ឯវញ្ហិ និយមេ ករិយមានេ ឥទំ បញ្ញាយតិ។ នូនិមស្ស ឈានស្ស កាមា បដិបក្ខភូតា, យេសុ សតិ ឥទំ ន បវត្តតិ, អន្ធការេ សតិ បទីបោ វិយ, តេសំ បរិច្ចាគេនេវ ចស្ស អធិគមោ ហោតិ, ឱរិមតីរបរិច្ចាគេន បារិមតីរស្សេវ, តស្មា និយមំ ករោតីតិ។

តត្ថ សិយា – “កស្មា បនេស បុព្ពបទេយេវ វុត្តោ ន ឧត្តរបទេ, កឹ អកុសលេហិ ធម្មេហិ អវិវិច្ចាបិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យា”តិ? ន ខោ បនេតំ ឯវំ ទដ្ឋព្ពំ។ តន្និស្សរណតោ ហិ បុព្ពបទេឯវ ឯស វុត្តោ។ កាមធាតុសមតិក្កមនតោ ហិ កាមរាគបដិបក្ខតោ ច ឥទំ ឈានំ កាមានមេវ និស្សរណំ។ យថាហ – “កាមានមេតំ និស្សរណំ, យទិទំ នេក្ខម្ម”ន្តិ (ឥតិវុ. ៧២)។ ឧត្តរបទេបិ បន យថា “ឥធេវ, ភិក្ខវេ, បឋមោ សមណោ, ឥធ ទុតិយោ សមណោ”តិ (ម. និ. ១.១៣៩) ឯត្ថ ឯវការោ អានេត្វា វុច្ចតិ, ឯវំ វត្តព្ពោ។ ន ហិ សក្កា ឥតោ អញ្ញេហិបិ នីវរណសង្ខាតេហិ អកុសលេហិ ធម្មេហិ អវិវិច្ច ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរិតុំ ។ តស្មា “វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ចេវ អកុសលេហិ ធម្មេហី”តិ ឯវំ បទទ្វយេបិ ឯស ទដ្ឋព្ពោ។ បទទ្វយេបិ ច កិញ្ចាបិ “វិវិច្ចា”តិ ឥមិនា សាធារណវចនេន តទង្គវិវេកាទយោ កាយវិវេកាទយោ ច សព្ពេបិ វិវេកា សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ តថាបិ កាយវិវេកោ, ចិត្តវិវេកោ, វិក្ខម្ភនវិវេកោតិ តយោ ឯវ ឥធ ទដ្ឋព្ពា។ “កាមេហី”តិ ឥមិនា បន បទេន យេ ច និទ្ទេសេ “កតមេ វត្ថុកាមា មនាបិយា រូបា”តិអាទិនា (មហានិ. ១; វិភ. ៩៦៤) នយេន វត្ថុកាមា វុត្តា, យេ ច តត្ថេវ វិភង្គេ ច

“ឆន្ទោ កាមោ”តិអាទិនា (មហានិ. ១) នយេន កិលេសកាមា វុត្តា, តេ សព្ពេបិ សង្គហិតា ឥច្ចេវ ទដ្ឋព្ពា។ ឯវញ្ហិ សតិ “វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ វត្ថុកាមេហិបិ វិវិច្ចេវាតិ អត្ថោ យុជ្ជតិ។ តេន កាយវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។

វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហីតិ កិលេសកាមេហិ សព្ពាកុសលេហិ ធម្មេហិ វា វិវិច្ចាតិ អត្ថោ យុជ្ជតិ។ តេន ចិត្តវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។ បុរិមេន ចេត្ថ វត្ថុកាមេហិ វិវេកវចនតោយេវ កាមសុខបរិច្ចាគោ, ទុតិយេន កិលេសកាមេហិ វិវេកវចនតោ នេក្ខម្មសុខបរិគ្គហោ វិភាវិតោ ហោតិ។ ឯវំ វត្ថុកាមកិលេសកាមវិវេកវចនតោយេវ ច ឯតេសំ បឋមេន សំកិលេសវត្ថុប្បហានំ, ទុតិយេន សំកិលេសប្បហានំ; បឋមេន លោលភាវស្ស ហេតុបរិច្ចាគោ, ទុតិយេន ពាលភាវស្ស; បឋមេន ច បយោគសុទ្ធិ, ទុតិយេន អាសយបោសនំ វិភាវិតំ ហោតីតិ វិញ្ញាតព្ពំ។ ឯស តាវ នយោ “កាមេហី”តិ ឯត្ថ វុត្តកាមេសុ វត្ថុកាមបក្ខេ។

កិលេសកាមបក្ខេ បន ឆន្ទោតិ ច រាគោតិ ច ឯវមាទីហិ អនេកភេទោ កាមច្ឆន្ទោយេវ កាមោតិ អធិប្បេតោ។ សោ ច អកុសលបរិយាបន្នោបិ សមានោ, “តត្ថ កតមោ កាមឆន្ទោ កាមោ”តិអាទិនា នយេន វិភង្គេ ឈានបដិបក្ខតោ វិសុំ វុត្តោ។ កិលេសកាមត្តា វា បុរិមបទេ វុត្តោ, អកុសលបរិយាបន្នត្តា ទុតិយបទេ។ អនេកភេទតោ ចស្ស កាមតោតិ អវត្វា កាមេហីតិ វុត្តំ។ អញ្ញេសម្បិ ច ធម្មានំ អកុសលភាវេ វិជ្ជមានេ “តត្ថ កតមេ អកុសលា ធម្មា កាមច្ឆន្ទោ”តិអាទិនា នយេន វិភង្គេ (វិភ. ៥៦៤) ឧបរិឈានង្គបច្ចនីកបដិបក្ខភាវទស្សនតោ នីវរណានេវ វុត្តានិ។ នីវរណានិ ហិ ឈានង្គបច្ចនីកានិ, តេសំ ឈានង្គានេវ បដិបក្ខានិ, វិទ្ធំសកានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ហិ “សមាធិ កាមច្ឆន្ទស្ស បដិបក្ខោ, បីតិ ព្យាបាទស្ស, វិតក្កោ ថិនមិទ្ធស្ស, សុខំ ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចស្ស, វិចារោ វិចិកិច្ឆាយា”តិ **បេដកេ** វុត្តំ។

ឯវមេត្ថ “វិវិច្ចេវ កាមេហី”តិ ឥមិនា កាមច្ឆន្ទស្ស វិក្ខម្ភនវិវេកោ វុត្តោ ហោតិ។ “វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហី”តិ ឥមិនា បញ្ចន្នម្បិ នីវរណានំ។ អគ្គហិតគ្គហណេន បន បឋមេន កាមច្ឆន្ទស្ស, ទុតិយេន សេសនីវរណានំ។ តថា បឋមេន តីសុ អកុសលមូលេសុ បញ្ចកាមគុណភេទវិសយស្ស លោភស្ស, ទុតិយេន អាឃាតវត្ថុភេទាទិវិសយានំ ទោសមោហានំ។ ឱឃាទីសុ វា ធម្មេសុ បឋមេន កាមោឃ-កាមយោគ-កាមាសវ-កាមុបាទាន-អភិជ្ឈាកាយគន្ថ-កាមរាគ-សំយោជនានំ, ទុតិយេន អវសេសឱឃ-យោគាសវ-ឧបាទាន-គន្ថ-សំយោជនានំ។ បឋមេន ច តណ្ហាយ តំសម្បយុត្តកានញ្ច, ទុតិយេន អវិជ្ជាយ តំសម្បយុត្តកានញ្ច។ អបិច បឋមេន លោភសម្បយុត្តអដ្ឋចិត្តុប្បាទានំ, ទុតិយេន សេសានំ ចតុន្នំ អកុសលចិត្តុប្បាទានំ វិក្ខម្ភនវិវេកោ វុត្តោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ អយំ តាវ “វិវិច្ចេវ កាមេហិ វិវិច្ច អកុសលេហិ ធម្មេហី”តិ ឯត្ថ អត្ថប្បកាសនា។

ឯត្តាវតា ច បឋមស្ស ឈានស្ស បហានង្គំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សម្បយោគង្គំ ទស្សេន្តោ ***សវិតក្កំ សវិចារ***ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ វិតក្កនំ វិតក្កោ, ឩហនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ស្វាយំ អារម្មណេ ចិត្តស្ស អភិនិរោបនលក្ខណោ, អាហននបរិយាហននរសោ។ តថា ហិ “តេន យោគាវចរោ អារម្មណំ វិតក្កាហតំ វិតក្កបរិយាហតំ ករោតី”តិ វុច្ចតិ។ អារម្មណេ ចិត្តស្ស អានយនបច្ចុបដ្ឋានោ។ វិចរណំ វិចារោ, អនុសញ្ចរណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ស្វាយំ អារម្មណានុមជ្ជនលក្ខណោ, តត្ថ សហជាតានុយោជនរសោ, ចិត្តស្ស អនុប្បពន្ធនបច្ចុបដ្ឋានោ។ សន្តេបិ ច នេសំ កត្ថចិ អវិប្បយោគេ ឱឡារិកដ្ឋេន យណ្ឋាភិឃាតសទ្ទោ វិយ ចេតសោ បឋមាភិនិបាតោ វិតក្កោ, សុខុមដ្ឋេន អនុរវោ វិយ អនុប្បពន្ធោ វិចារោ។ វិប្ផារវា ចេត្ថ វិតក្កោ បរិប្ផន្ទនភាវោ ចិត្តស្ស, អាកាសេ ឧប្បតិតុកាមស្ស បក្ខិនោ បក្ខវិក្ខេបោ វិយ បទុមាភិមុខបាតោ វិយ ច គន្ធានុពន្ធចេតសោ ភមរស្ស។ សន្តវុត្តិ វិចារោ នាតិបរិប្ផន្ទនភាវោ ចិត្តស្ស, អាកាសេ ឧប្បតិតស្ស បក្ខិនោ បក្ខប្បសារណំ វិយ បរិព្ភមនំ វិយ ច បទុមាភិមុខបតិតស្ស ភមរស្ស បទុមស្ស ឧបរិភាគេ។ សោ បន នេសំ វិសេសោ បឋម-ទុតិយជ្ឈានេសុ បាកដោ ហោតិ។ ឥតិ ឥមិនា ច វិតក្កេន ឥមិនា ច វិចារេន សហ វត្តតិ រុក្ខោ វិយ បុប្ផេន ច ផលេន ចាតិ ឥទំ ឈានំ “សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិ វុច្ចតិ។ វិភង្គេ បន “ឥមិនា ច វិតក្កេន ឥមិនា ច វិចារេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ”តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៥) នយេន បុគ្គលាធិដ្ឋានា ទេសនា កតា។ អត្ថោ បន តត្រាបិ ឯវមេវ ទដ្ឋព្ពោ។

វិវេកជន្តិ ឯត្ថ វិវិត្តិ វិវេកោ, នីវរណវិគមោតិ អត្ថោ។ វិវិត្តោតិ វា វិវេកោ, នីវរណវិវិត្តោ ឈានសម្បយុត្តធម្មរាសីតិ អត្ថោ។ តស្មា វិវេកា, តស្មិំ វា វិវេកេ ជាតន្តិ វិវេកជំ។ **បីតិសុខ**ន្តិ ឯត្ថ បិនយតីតិ បីតិ, សា សម្បិយាយនលក្ខណា កាយចិត្តបីននរសា , ផរណរសា វា, ឱទគ្យបច្ចុបដ្ឋានា។ សុខនំ សុខំ, សុដ្ឋុ វា ខាទតិ ខនតិ ច កាយចិត្តាពាធន្តិ សុខំ, តំ សាតលក្ខណំ, សម្បយុត្តកានំ ឧបព្រូហនរសំ, អនុគ្គហបច្ចុបដ្ឋានំ។ សតិបិ ច នេសំ កត្ថចិ អវិប្បយោគេ ឥដ្ឋារម្មណបដិលាភតុដ្ឋិ បីតិ, បដិលទ្ធរសានុភវនំ សុខំ។ យត្ថ បីតិ តត្ថ សុខំ, យត្ថ សុខំ តត្ថ ន និយមតោ បីតិ។ សង្ខារក្ខន្ធសង្គហិតា បីតិ, វេទនាក្ខន្ធសង្គហិតំ សុខំ។ កន្តារខិន្នស្ស វនន្តោទកទស្សនសវនេសុ វិយ បីតិ, វនច្ឆាយប្បវេសនឧទកបរិភោគេសុ វិយ សុខំ។ តស្មិំ តស្មិំ សមយេ បាកដភាវតោ

ចេតំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយញ្ច បីតិ, ឥទញ្ច សុខំ, អស្ស ឈានស្ស, អស្មឹ វា ឈានេ អត្ថីតិ ឥទំ ឈានំ “បីតិសុខ”ន្តិ វុច្ចតិ។

អថ វា បីតិ ច សុខញ្ច បីតិសុខំ, ធម្មវិនយាទយោ វិយ។ វិវេកជំ បីតិសុខមស្ស ឈានស្ស, អស្មឹ វា ឈានេ អត្ថីតិ ឯវម្បិ វិវេកជំបីតិសុខំ។ យថេវ ហិ ឈានំ, ឯវំ បីតិសុខំ បេត្ថ វិវេកជមេវ ហោតិ, តញ្ចស្ស អត្ថីតិ តស្មា ឯកបទេនេវ “វិវេកជំ បីតិសុខ”ន្តិបិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ វិភង្គេ បន “ឥទំ សុខំ ឥមាយ បីតិយា សហគត”ន្តិអាទិនា (វិភ. ៥៦៧) នយេនេតំ វុត្តំ។ អត្ថោ បន តត្រាបិ ឯវមេវ ទដ្ឋព្ពោ។

បឋមន្តិ គណនានុបុព្ពតា បឋមំ, ឥទំ បឋមំ សមាបជ្ជតីតិបិ បឋមំ។ បច្ចនីកធម្មេ ឈាបេតីតិ **ឈានំ,** ឥមិនា យោគិនោ ឈាយន្តីតិបិ ឈានំ, បច្ចនីកធម្មេ ឌហន្តិ គោចរំ វា ចិន្តេន្តីតិ អត្ថោ។ សយំ វា តំ ឈាយតិ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឈានំ, តេនេវ ឧបនិជ្ឈាយនលក្ខណន្តិ វុច្ចតិ។ តទេតំ អារម្មណូបនិជ្ឈានំ , លក្ខណូបនិជ្ឈានន្តិ ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ **អារម្មណូបនិជ្ឈាន**ន្តិ សហ ឧបចារេន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ វុច្ចន្តិ។ កស្មា? កសិណាទិអារម្មណូបនិជ្ឈាយនតោ។ **លក្ខណូបនិជ្ឈាន**ន្តិ វិបស្សនាមគ្គផលានិ វុច្ចន្តិ។ កស្មា? លក្ខណូបនិជ្ឈាយនតោ។ ឯត្ថ ហិ វិបស្សនា អនិច្ចលក្ខណាទីនិ ឧបនិជ្ឈាយតិ, វិបស្សនាយ ឧបនិជ្ឈាយនកិច្ចំ បន មគ្គេន សិជ្ឈតីតិ មគ្គោ លក្ខណូបនិជ្ឈានន្តិ វុច្ចតិ។ ផលំ បន និរោធស្ស តថលក្ខណំ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ លក្ខណូបនិជ្ឈានន្តិ វុច្ចតិ។ ឥមស្មឹ បនត្ថេ អារម្មណូបនិជ្ឈានមេវ ឈានន្តិ អធិប្បេតំ។

ឯត្ថាហ – “កតមំ បន តំ ឈានំ នាម, យំ សវិតក្កំ សវិចារំ…បេ… បីតិសុខន្តិ ឯវំ អបទេសំ អរហតី”តិ? វុច្ចតេ – យថា សធនោ សបរិជនោតិអាទីសុ បបេត្វា ធនញ្ច បរិជនញ្ច អញ្ញោ អបទេសារហោ ហោតិ, ឯវំ បបេត្វា វិតក្កាទិធម្មេ អញ្ញំ អបទេសារហំ នត្ថិ។ យថា បន សរថា សបត្តិ សេនាតិ វុត្តេ សេនង្គេសុយេវ សេនាសម្មុតិ, ឯវមិធ បញ្ចសុ អង្គេសុយេវ ឈានសម្មុតិ វេទិតព្ពា។ កតមេសុ បញ្ចសុ? វិតក្កោ, វិចារោ, បីតិ, សុខំ, ចិត្តេកគ្គតាតិ ឯតេសុ។ ឯតានេវ ហិស្ស “សវិតក្កំ សវិចារ”ន្តិអាទិនា នយេន អង្គភាវេន វុត្តានិ។ អវុត្តត្តា ឯកគ្គតា អង្គំ ន ហោតីតិ ចេ តញ្ច ន។ កស្មា? វុត្តត្តា ឯវ។ សាបិ ហិ វិភង្គេ “ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ ឯវំ វុត្តាយេវ។ តស្មា យថា សវិតក្កំ សវិចារន្តិ, ឯវំ សចិត្តេកគ្គតន្តិ ឥធ អវុត្តេបិ ឥមិនា វិភង្គវចនេន ចិត្តេកគ្គតាបិ អង្គមេវាតិ វេទិតព្ពា។ យេន ហិ អធិប្បាយេន ភគវតា ឧទ្ទេសោ កតោ, សោ ឯវ តេន វិភង្គេបិ បកាសិតោតិ។

ឧបសម្បជ្ជាតិ ឧបគន្ត្វា, បាបុណិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបសម្បាទយិត្វា វា, និប្ផាទេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិភង្គេ បន “ឧបសម្បជ្ជាតិ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ផុសនា សច្ឆិកិរិយា ឧបសម្បទា”តិ វុត្តំ។ តស្សាបិ ឯវមេវត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **វិហាសិ**ន្តិ ពោធិមណ្ឌេ និសជ្ជសង្ខាតេន ឥរិយាបថវិហារេន ឥតិវុត្តប្បការឈានសមង្គី ហុត្វា អត្តភាវស្ស ឥរិយំ វុត្តិំ បាលនំ យបនំ យាបនំ ចារំ វិហារំ អភិនិប្ផាទេសិន្តិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ វិភង្គេ – “វិហរតីតិ ឥរិយតិ វត្តតិ បាលេតិ យបេតិ យាបេតិ ចរតិ វិហរតិ, តេន វុច្ចតិ វិហរតី”តិ (វិភ. ៥១២)។

កឹ បន កត្វា ភគវា ឥមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាសីតិ? កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា។ កតរំ? អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ។ អញ្ញេន តទត្ថិកេន កឹ កាតព្ពន្តិ? អញ្ញេនបិ ឯតំ វា កម្មដ្ឋានំ បឋវីកសិណាទីនំ វា អញ្ញតរំ ភាវេតព្ពំ។ តេសំ ភាវនានយោ វិសុទ្ធិមគ្គេ (វិសុទ្ធិ. ១.៥៥) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ ឥធ បន វុច្ចមានេ អតិភារិយំ វិនយនិទានំ ហោតិ, តស្មា បាឡិយា អត្ថប្បកាសនមត្តមេវ ករោមាតិ។

បឋមជ្ឈានកថា និដ្ឋិតា។

ទុតិយជ្ឈានកថា

វិតក្កវិចារានំ វូបសមាតិ វិតក្កស្ស ច វិចារស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ វូបសមា សមតិក្កមា; ទុតិយជ្ឈានក្ខណេ អបាតុភាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ទុតិយជ្ឈានេ សព្ពេបិ បឋមជ្ឈានធម្មា ន សន្តិ, អញ្ញេយេវ ហិ បឋមជ្ឈានេ ផស្សាទយោ, អញ្ញេ ឥធ; ឱឡារិកស្ស បន ឱឡារិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ បរេសំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អធិគមោ ហោតីតិ ទីបនត្ថំ “វិតក្កវិចារានំ វូបសមា”តិ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **អជ្ឈត្ត**ន្តិ ឥធ និយកជ្ឈត្តមធិប្បេតំ។ វិភង្គេ បន “អជ្ឈត្តំ បច្ចត្ត”ន្តិ (វិភ. ៥៧៣) ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ យស្មា បន និយកជ្ឈត្តំ អធិប្បេតំ, តស្មា អត្តនិ ជាតំ អត្តនោ សន្តានេ និព្ពត្តន្តិ អយមេត្ថ អត្ថោ។

សម្បសាទនន្តិ សម្បសាទនំ វុច្ចតិ សទ្ធា។ សម្បសាទនយោគតោ ឈានម្បិ សម្បសាទនំ, នីលវណ្ណយោគតោ នីលវត្ថំ វិយ។ យស្មា វា តំ ឈានំ សម្បសាទនសមន្នាគតត្តា វិតក្កវិចារក្ខោភវូបសមនេន ចេតោ សម្បសាទយតិ, តស្មាបិ សម្បសាទនន្តិ វុត្តំ។ ឥមស្មិញ្ច អត្ថវិកប្បេ សម្បសាទនំ ចេតសោតិ ឯវំ បទសម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ បុរិមស្មឹ បន អត្ថវិកប្បេ ចេតសោតិ ឯតំ ឯកោទិភាវេន សទ្ធឹ យោជេតព្ពំ។ តត្រាយំ អត្ថយោជនា – ឯកោ ឧទេតីតិ **ឯកោទិ**, វិតក្កវិចារេហិ អនជ្ឈារូឡ្ហត្តា អគ្គោ សេដ្ឋោ ហុត្វា ឧទេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋោបិ ហិ លោកេ ឯកោតិ វុច្ចតិ។ វិតក្កវិចារវិរហតោ វា ឯកោ អសហាយោ ហុត្វាតិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ អថ វា សម្បយុត្តធម្មេ ឧទាយតីតិ ឧទិ, ឧដ្ឋាបេតីតិ អត្ថោ។ សេដ្ឋដ្ឋេន ឯកោ ច សោ ឧទិ ចាតិ ឯកោទិ, សមាធិស្សេតំ អធិវចនំ។ ឥតិ ឥមំ ឯកោទឹ ភាវេតិ វឌ្ឍយតីតិ ឥទំ ទុតិយជ្ឈានំ **ឯកោទិភាវំ**។ សោ បនាយំ ឯកោទិ យស្មា ចេតសោ, ន សត្តស្ស ន ជីវស្ស, តស្មា ឯតំ **ចេតសោ ឯកោទិភាវ**ន្តិ វុត្តំ។

ននុ ចាយំ សទ្ធា បឋមជ្ឈានេបិ អត្ថិ, អយញ្ច ឯកោទិនាមកោ សមាធិ; អថ កស្មា ឥទមេវ សម្បសាទនំ “ចេតសោ ឯកោទិភាវញ្ចា”តិ វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – អទុញ្ហិ បឋមជ្ឈានំ វិតក្កវិចារក្ខោភេន វីចិតរង្គសមាកុលមិវ ជលំ ន សុប្បសន្នំ ហោតិ, តស្មា សតិយាបិ សទ្ធាយ សម្បសាទនន្តិ ន វុត្តំ។ ន សុប្បសន្នត្តាយេវ ចេត្ថ សមាធិបិ ន សុដ្ឋុ បាកដោ, តស្មា ឯកោទិភាវន្តិបិ ន វុត្តំ។ ឥមស្មឹ បន ឈានេ វិតក្កវិចារបលិពោធាភាវេន លទ្ធោកាសា ពលវតី សទ្ធា, ពលវសទ្ធាសហាយប្បដិលាភេនេវ ច សមាធិបិ បាកដោ; តស្មា ឥទមេវ ឯវំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិភង្គេ បន “សម្បសាទនន្តិ យា សទ្ធា សទ្ទហនា ឱកប្បនា អភិប្បសាទោ, ចេតសោ ឯកោទិភាវន្តិ យា ចិត្តស្ស ឋិតិ…បេ…. សម្មាសមាធី”តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ ឯវំ វុត្តេន បនេតេន សទ្ធឹ អយំ អត្ថវណ្ណនា យថា ន វិរុជ្ឈតិ អញ្ញទត្ថុ សំសន្ទតិ ចេវ សមេតិ ច ឯវំ វេទិតព្ពា។

អវិតក្កំ អវិចារន្តិ ភាវនាយ បហីនត្តា ឯតស្មឹ ឯតស្ស វា វិតក្កោ នត្ថីតិ អវិតក្កំ។ ឥមិនាវ នយេន អវិចារំ។ វិភង្គេបិ (វិភ. ៥៧៦) វុត្តំ “ឥតិ អយញ្ច វិតក្កោ អយញ្ច វិចារោ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វូបសន្តា អត្ថង្គតា អព្ភត្ថង្គតា អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តីកតា, តេន វុច្ចតិ អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ។

ឯត្ថាហ – ននុ ច “វិតក្កវិចារានំ វូបសមាតិ ឥមិនាបិ អយមត្ថោ សិទ្ធោ, អថ កស្មា បុន វុត្តំ អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ? វុច្ចតេ – ឯវមេតំ សិទ្ធោ វាយមត្ថោ, ន បនេតំ តទត្ថទីបកំ; ននុ អវោចុម្ហ – “ឱឡារិកស្ស បន ឱឡារិកស្ស អង្គស្ស សមតិក្កមា បឋមជ្ឈានតោ បរេសំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អធិគមោ ហោតីតិ ទីបនត្ថំ វិតក្កវិចារានំ វូបសមាតិ ឯវំ វុត្ត”ន្តិ។

អបិច វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ឥទំ សម្បសាទនំ, ន កិលេសកាលុសិយស្ស។ វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា ឯកោទិភាវំ ន ឧបចារជ្ឈានមិវ នីវរណប្បហានា, ន បឋមជ្ឈានមិវ ច អង្គបាតុភាវាតិ ឯវំ សម្បសាទនឯកោទិភាវានំ ហេតុបរិទីបកមិទំ វចនំ។ តថា វិតក្កវិចារានំ វូបសមា ឥទំ អវិតក្កអវិចារំ, ន តតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណាទីនិ វិយ ច អភាវាតិ ឯវំ អវិតក្កអវិចារភាវស្ស ហេតុបរិទីបកញ្ច, ន វិតក្កវិចារាភាវមត្តបរិទីបកំ។ វិតក្កវិចារាភាវមត្តបរិទីបកមេវ បន “អវិតក្កំ អវិចារ”ន្តិ ឥទំ វចនំ, តស្មា បុរិមំ វត្វាបិ បុន វត្តព្ពមេវាតិ។

សមាធិជន្តិ បឋមជ្ឈានសមាធិតោ សម្បយុត្តសមាធិតោ វា ជាតន្តិ អត្ថោ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ បឋមម្បិ សម្បយុត្តសមាធិតោ ជាតំ, អថ ខោ អយមេវ “សមាធី”តិ វត្តព្ពតំ អរហតិ វិតក្កវិចារក្ខោភវិរហេន អតិវិយ អចលត្តា សុប្បសន្នត្តា ច។ តស្មា ឥមស្ស វណ្ណភណនត្ថំ ឥទមេវ “សមាធិជ”ន្តិ វុត្តំ។ **បីតិសុខ**ន្តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយន្តិ គណនានុបុព្ពតោ ទុតិយំ, ឥទំ ទុតិយំ សមាបជ្ជតីតិបិ ទុតិយំ។ **ឈាន**ន្តិ ឯត្ថ បន យថា បឋមជ្ឈានំ វិតក្កាទីហិ បញ្ចង្គិកំ ហោតិ, ឯវមិទំ សម្បសាទាទីហិ “ចតុរង្គិក”ន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថាហ – “ឈានន្តិ សម្បសាទោ, បីតិ, សុខំ, ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (វិភ. ៥៨០)។ បរិយាយោយេវ ចេសោ។ សម្បសាទនំ បន ឋបេត្វា និប្បរិយាយេន តិវង្គិកមេវេតំ ហោតិ។ យថាហ – “កតមំ តស្មឹ សមយេ តិវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ? បីតិ, សុខំ, ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (ធ. ស. ១៦១)។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ទុតិយជ្ឈានកថា និដ្ឋិតា។

តតិយជ្ឈានកថា

បីតិយា ច វិរាគាតិ ឯត្ថ វុត្តត្ថាយេវ បីតិ។ **វិរាគោ**តិ តស្សា ជិគុច្ឆនំ វា សមតិក្កមោ វា។ ឧភិន្នមន្តរា “ច” សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ, សោ ហិ វូបសមំ វា សម្បិណ្ឌេតិ វិតក្កវិចារវូបសមំ វា។ តត្ថ យទា វូបសមមេវ សម្បិណ្ឌេតិ, តទា បីតិយា វិរាគា ច, កិញ្ច ភិយ្យោ វូបសមា ចាតិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។ ឥមិស្សា ច យោជនាយំ វិរាគោ ជិគុច្ឆនត្ថោ ហោតិ។ តស្មា បីតិយា ជិគុច្ឆនា ច វូបសមា ចាតិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យទា បន វិតក្កវិចារវូបសមំ សម្បិណ្ឌេតិ, តទា បីតិយា ច វិរាគា, កិញ្ច ភិយ្យោ វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមាតិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។ ឥមិស្សា ច យោជនាយំ វិរាគោ សមតិក្កមនត្ថោ ហោតិ។ តស្មា បីតិយា ច សមតិក្កមា, វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមាតិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

កាមញ្ចេតេ វិតក្កវិចារា ទុតិយជ្ឈានេយេវ វូបសន្តា ឥមស្ស បន ឈានស្ស មគ្គបរិទីបនត្ថំ វណ្ណភណនត្ថញ្ចេតំ វុត្តំ។ “វិតក្កវិចារានំ វូបសមា”តិ ហិ វុត្តេ ឥទំ បញ្ញាយតិ – “នូន វិតក្កវិចារវូបសមោ មគ្គោ ឥមស្ស ឈានស្សា”តិ។ យថា ច តតិយេ អរិយមគ្គេ អប្បហីនានម្បិ សក្កាយទិដ្ឋាទីនំ “បញ្ចន្នំ ឱរម្ភាគិយានំ សំយោជនានំ បហានា”តិ (ម. និ. ២.១៣២) ឯវំ បហានំ វុច្ចមានំ វណ្ណភណនំ ហោតិ តទធិគមាយ ឧស្សុកានំ ឧស្សាហជនកំ; ឯវមេវំ ឥធ អវូបសន្តានម្បិ វិតក្កវិចារានំ វូបសមោ វុច្ចមានោ វណ្ណភណនំ ហោតិ។ តេនាយមត្ថោ វុត្តោ – “បីតិយា ច សមតិក្កមា, វិតក្កវិចារានញ្ច វូបសមា”តិ។

ឧបេក្ខកោ ច វិហាសិន្តិ ឯត្ថ ឧបបត្តិតោ ឥក្ខតីតិ ឧបេក្ខា, សមំ បស្សតិ, អបក្ខបតិតា ហុត្វា បស្សតីតិ អត្ថោ។ តាយ វិសទាយ វិបុលាយ ថាមគតាយ សមន្នាគតត្តា តតិយជ្ឈានសមង្គី “ឧបេក្ខកោ”តិ វុច្ចតិ។ ឧបេក្ខា បន ទសវិធា ហោតិ – ឆឡង្គុបេក្ខា, ព្រហ្មវិហារុបេក្ខា, ពោជ្ឈង្គុបេក្ខា, វីរិយុបេក្ខា, សង្ខារុបេក្ខា, វេទនុបេក្ខា, វិបស្សនុបេក្ខា, តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខា, ឈានុបេក្ខា, បារិសុទ្ធុបេក្ខាតិ។ ឯវមេយំ ទសវិធាបិ តត្ថ តត្ថ អាគតនយតោ ភូមិបុគ្គលចិត្តារម្មណតោ, ខន្ធសង្គហ-ឯកក្ខណកុសលត្តិកសង្ខេបវសេន ច **អដ្ឋសាលិនិយា** ធម្មសង្គហដ្ឋកថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ ឥធ បន វុច្ចមានា វិនយនិទានំ អតិភារិយំ ករោតីតិ ន វុត្តា។ លក្ខណាទិតោ បន ឥធ អធិប្បេតុបេក្ខា មជ្ឈត្តលក្ខណា, អនាភោគរសា, អព្យាបារបច្ចុបដ្ឋានា, បីតិវិរាគបទដ្ឋានាតិ។

ឯត្ថាហ – ននុ ចាយំ អត្ថតោ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាវ ហោតិ, សា ច បឋមទុតិយជ្ឈានេសុបិ អត្ថិ, តស្មា តត្រាបិ “ឧបេក្ខកោ ច វិហាសិ”ន្តិ ឯវមេយំ វត្តព្ពា សិយា, សា កស្មា ន វុត្តាតិ? អបរិព្យត្តកិច្ចតោ។ អបរិព្យត្តញ្ហិ តស្សា តត្ថ កិច្ចំ, វិតក្កាទីហិ អភិភូតត្តា។ ឥធ បនាយំ វិតក្កវិចារបីតីហិ អនភិភូតត្តា ឧក្ខិត្តសិរា វិយ ហុត្វា បរិព្យត្តកិច្ចា ជាតា, តស្មា វុត្តាតិ។

និដ្ឋិតា “ឧបេក្ខកោ ច វិហាសិ”ន្តិ ឯតស្ស សព្ពសោ អត្ថវណ្ណនា។

ឥទានិ សតោ ច សម្បជានោតិ ឯត្ថ សរតីតិ **សតោ**, សម្បជានាតីតិ **សម្បជានោ**។ បុគ្គលេន សតិ ច សម្បជញ្ញញ្ច វុត្តំ។ តត្ថ សរណលក្ខណា សតិ, អសម្មុស្សនរសា, អារក្ខបច្ចុបដ្ឋានា; អសម្មោហលក្ខណំ សម្បជញ្ញំ, តីរណរសំ, បវិចយបច្ចុបដ្ឋានំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ឥទំ សតិសម្បជញ្ញំ បុរិមជ្ឈានេសុបិ អត្ថិ, មុដ្ឋស្សតិស្ស ហិ អសម្បជានស្ស ឧបចារជ្ឈានមត្តម្បិ ន សម្បជ្ជតិ, បគេវ អប្បនា; ឱឡារិកត្តា បន តេសំ ឈានានំ ភូមិយំ វិយ បុរិសស្ស ចិត្តស្ស គតិ សុខា ហោតិ, អព្យត្តំ តត្ថ សតិសម្បជញ្ញកិច្ចំ។ ឱឡារិកង្គប្បហានេន បន សុខុមត្តា ឥមស្ស ឈានស្ស បុរិសស្ស ខុរធារាយំ វិយ សតិសម្បជញ្ញកិច្ចបរិគ្គហិតាយេវ ចិត្តស្ស គតិ ឥច្ឆិតព្ពាតិ ឥធេវ វុត្តំ។ កិញ្ច ភិយ្យោ? យថាបិ ធេនុបគោ វច្ឆោ ធេនុតោ អបនីតោ អរក្ខិយមានោ បុនទេវ ធេនុំ ឧបគច្ឆតិ; ឯវមិទំ តតិយជ្ឈានសុខំ បីតិតោ អបនីតម្បិ សតិសម្បជញ្ញារក្ខេន អរក្ខិយមានំ បុនទេវ បីតិំ ឧបគច្ឆេយ្យ បីតិសម្បយុត្តមេវ សិយា។ សុខេ វាបិ សត្តា រជ្ជន្តិ, ឥទញ្ច អតិមធុរំ សុខំ, តតោ បរំ សុខាភាវា ។ សតិសម្បជញ្ញានុភាវេន បនេត្ថ សុខេ អសារជ្ជនា ហោតិ, នោ អញ្ញថាតិ ឥមម្បិ អត្ថវិសេសំ ទស្សេតុំ ឥទំ ឥធេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ **សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេសិ**ន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ តតិយជ្ឈានសមង្គិនោ សុខប្បដិសំវេទនាភោគោ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេបិ យស្មា តស្ស នាមកាយេន សម្បយុត្តំ សុខំ, យំ វា តំ នាមកាយសម្បយុត្តំ សុខំ, តំសមុដ្ឋានេនស្ស យស្មា អតិបណីតេន រូបេន រូបកាយោ ផុដោ, យស្ស ផុដត្តា ឈានា វុដ្ឋិតោបិ សុខំ បដិសំវេទេយ្យ, តស្មា ឯតមត្ថំ ទស្សេន្តោ “សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេសិ”ន្តិ អាហ។

ឥទានិ **យំ តំ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី**តិ ឯត្ថ យំឈានហេតុ យំឈានការណា តំ តតិយជ្ឈានសមង្គិបុគ្គលំ ពុទ្ធាទយោ អរិយា អាចិក្ខន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញបេន្តិ បដ្ឋបេន្តិ វិវរន្តិ វិភជន្តិ

ឧក្កានិករោន្តិ បកាសេន្តិ, បសំសន្តីតិ អធិប្បាយោ។ កិន្តិ? “ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី”តិ។ តំ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិន្តិ ឯវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្ពា។

កស្មា បន តំ តេ ឯវំ បសំសន្តីតិ? បសំសារហតោ។ អយញ្ហិ យស្មា អតិមធុរសុខេ សុខបារមិប្បត្តេបិ តតិយជ្ឈានេ ឧបេក្ខកោ, ន តត្ថ សុខាភិសង្គេន អាកឌ្ឍីយតិ, យថា ច បីតិ ន ឧប្បជ្ជតិ; ឯវំ ឧបដ្ឋិតស្សតិតាយ សតិមា។ យស្មា ច អរិយកន្តំ អរិយជនសេវិតមេវ ច អសំកិលិដ្ឋំ សុខំ នាមកាយេន បដិសំវេទេតិ, តស្មា បសំសារហោ។ ឥតិ បសំសារហតោ នំ អរិយា តេ ឯវំ បសំសាហេតុភូតេ គុណេ បកាសេន្តា “ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារី”តិ ឯវំ បសំសន្តីតិ វេទិតព្ពំ។

តតិយន្តិ គណនានុបុព្ពតោ តតិយំ។ ឥទំ តតិយំ សមាបជ្ជតីតិបិ តតិយំ។ **ឈាន**ន្តិ ឯត្ថ ច យថា ទុតិយំ សម្បសាទាទីហិ ចតុរង្គិកំ; ឯវមិទំ ឧបេក្ខាទីហិ បញ្ចង្គិកំ។ យថាហ – “ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្បជញ្ញំ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា”តិ (វិភ. ៥៩១)។ បរិយាយោយេវ ចេសោ។ ឧបេក្ខាសតិសម្បជញ្ញានិ បន ឋបេត្វា និប្បរិយាយេន ទុវង្គិកមេវេតំ ហោតិ។ យថាហ – “កតមំ តស្មិំ សមយេ ទុវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ ? សុខំ, ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (ធ. ស. ១៦៣)។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

តតិយជ្ឈានកថា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថជ្ឈានកថា

សុខស្ស ច បហានា ទុក្ខស្ស ច បហានាតិ កាយិកសុខស្ស ច កាយិកទុក្ខស្ស ច បហានា។ **បុព្ពេវា**តិ តញ្ច ខោ បុព្ពេវ, ន ចតុត្ថជ្ឈានក្ខណេ ។ **សោមនស្សទោមនស្សានំ អត្ថង្គមា**តិ ចេតសិកសុខស្ស ច ចេតសិកទុក្ខស្ស ចាតិ ឥមេសម្បិ ទ្វិន្នំ បុព្ពេវ អត្ថង្គមា បហានា ឥច្ចេវ វុត្តំ ហោតិ។ កទា បន នេសំ បហានំ ហោតិ? ចតុន្នំ ឈានានំ ឧបចារក្ខណេ។ សោមនស្សញ្ហិ ចតុត្ថជ្ឈានស្ស ឧបចារក្ខណេយេវ បហីយតិ, ទុក្ខទោមនស្សសុខានិ បឋមទុតិយតតិយានំ ឧបចារក្ខណេសុ។ ឯវមេតេសំ បហានក្កមេន អវុត្តានំ, ឥន្ទ្រិយវិភង្គេ បន ឥន្ទ្រិយានំ ឧទ្ទេសក្កមេនេវ ឥធាបិ វុត្តានំ សុខទុក្ខសោមនស្ស ទោមនស្សានំ បហានំ វេទិតព្ពំ។

យទិ បនេតានិ តស្ស តស្ស ឈានស្សុបចារក្ខណេយេវ បហីយន្តិ, អថ កស្មា “កត្ថ ចុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ វិវិច្ចេវ កាមេហិ…បេ…. បឋមជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, ឯត្ថុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ។ កត្ថ ចុប្បន្នំ ទោមនស្សិន្ទ្រិយំ… សុខិន្ទ្រិយំ… សោមនស្សិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុខស្ស ច បហានា…បេ…. ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ, ឯត្ថុប្បន្នំ សោមនស្សិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតី”តិ (សំ. និ. ៥.៥១០) ឯវំ ឈានេស្វេវ និរោធោ វុត្តោតិ? អតិសយនិរោធត្តា។ អតិសយនិរោធោ ហិ នេសំ បឋមជ្ឈានាទីសុ, ន និរោធោយេវ; និរោធោយេវ បន ឧបចារក្ខណេ, នាតិសយនិរោធោ។ តថា ហិ នានាវជ្ជនេ បឋមជ្ឈានូបចារេ និរុទ្ធស្សាបិ ទុក្ខិន្ទ្រិយស្ស ឌំសមកសាទិសម្ផស្សេន វា វិសមាសនុបតាបេន វា សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ អន្តោអប្បនាយំ។ ឧបចារេ វា និរុទ្ធម្បេតំ ន សុដ្ឋុ និរុទ្ធំ ហោតិ; បដិបក្ខេន អវិហតត្តា។ អន្តោអប្បនាយំ បន បីតិផរណេន សព្ពោ កាយោ សុខោក្កន្តោ ហោតិ។ សុខោក្កន្តកាយស្ស ច សុដ្ឋុ និរុទ្ធំ ហោតិ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ; បដិបក្ខេន វិហតត្តា។ នានាវជ្ជនេ ឯវ ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេ បហីនស្ស ទោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស យស្មា ឯតំ វិតក្កវិចារប្បច្ចយេបិ កាយកិលមថេ ចិត្តុបឃាតេ ច សតិ ឧប្បជ្ជតិ, វិតក្កវិចារាភាវេ នេវ ឧប្បជ្ជតិ។ យត្ថ បន ឧប្បជ្ជតិ តត្ថ វិតក្កវិចារភាវេ។ អប្បហីនា ឯវ ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេ វិតក្កវិចារាតិ តត្ថស្ស សិយា ឧប្បត្តិ; អប្បហីនបច្ចយត្តា។ ន ត្វេវ ទុតិយជ្ឈានេ; បហីនបច្ចយត្តា។ តថា តតិយជ្ឈានូបចារេ បហីនស្សាបិ សុខិន្ទ្រិយស្ស បីតិសមុដ្ឋានបណីតរូបផុដកាយស្ស សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ តតិយជ្ឈានេ។ តតិយជ្ឈានេ ហិ សុខស្ស បច្ចយភូតា បីតិ សព្ពសោ និរុទ្ធាតិ។ តថា ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេ បហីនស្សាបិ សោមនស្សិន្ទ្រិយស្ស អាសន្នត្តា, អប្បនាប្បត្តាយ ឧបេក្ខាយ អភាវេន សម្មា អនតិក្កន្តត្តា ច សិយា ឧប្បត្តិ, ន ត្វេវ ចតុត្ថជ្ឈានេ។ តស្មា ឯវ ច “ឯត្ថុប្បន្នំ ទុក្ខិន្ទ្រិយំ អបរិសេសំ និរុជ្ឈតី”តិ តត្ថ តត្ថ អបរិសេសគ្គហណំ កតន្តិ។

ឯត្ថាហ – “អថេវំ តស្ស តស្ស ឈានស្សុបចារេ បហីនាបិ ឯតា វេទនា ឥធ កស្មា សមាហដា”តិ? សុខគ្គហណត្ថំ។ យា ហិ អយំ “អទុក្ខមសុខ”ន្តិ ឯត្ថ អទុក្ខមសុខា វេទនា វុត្តា, សា សុខុមា អតិទុព្ពិញ្ញេយ្យា ន សក្កា សុខេន គហេតុំ។ តស្មា យថា នាម ទុដ្ឋស្ស យថា វា តថា វា ឧបសង្កមិត្វា គហេតុំ អសក្កុណេយ្យស្ស គោណស្ស គហណត្ថំ គោបោ ឯកស្មិំ វជេ សព្ពេ គាវោ សមាហរតិ, អថេកេកំ នីហរន្តោ បដិបាដិយា អាគតំ “អយំ សោ, គណ្ហថ ន”ន្តិ តម្បិ គាហាបយតិ; ឯវមេវ ភគវា សុខគ្គហណត្ថំ សព្ពា ឯតា សមាហរិ។ ឯវញ្ហិ

សមាហដា ឯតា ទស្សេត្វា “យំ នេវ សុខំ ន ទុក្ខំ ន សោមនស្សំ ន ទោមនស្សំ, អយំ អទុក្ខមសុខា វេទនា”តិ សក្កា ហោតិ ឯសា គាហយិតុំ។

អបិច អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា បច្ចយទស្សនត្ថញ្ចាបិ ឯតា វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ សុខប្បហានាទយោ ហិ តស្សា បច្ចយា។ យថាហ – “ចត្តារោ ខោ, អាវុសោ, បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា។ ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ, សុខស្ស ច បហានា...បេ.... ចតុត្ថជ្ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ។ ឥមេ ខោ, អាវុសោ, ចត្តារោ បច្ចយា អទុក្ខមសុខាយ ចេតោវិមុត្តិយា សមាបត្តិយា”តិ (ម. និ. ១.៤៥៨)។ យថា វា អញ្ញត្ថ បហីនាបិ សក្កាយទិដ្ឋិអាទយោ តតិយមគ្គស្ស វណ្ណភណនត្ថំ តត្ថ បហីនាតិ វុត្តា; ឯវំ វណ្ណភណនត្ថម្បេតស្ស ឈានស្សេតា ឥធ វុត្តាតិបិ វេទិតព្ពា។ បច្ចយឃាតេន វា ឯត្ថ រាគទោសានំ អតិទូរភាវំ ទស្សេតុម្បេតា វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។ ឯតាសុ ហិ សុខំ សោមនស្សស្ស បច្ចយោ, សោមនស្សំ រាគស្ស, ទុក្ខំ ទោមនស្សស្ស, ទោមនស្សំ ទោសស្ស។ សុខាទិឃាតេន ច តេ សប្បច្ចយា រាគទោសា ហតាតិ អតិទូរេ ហោន្តីតិ។

អទុក្ខមសុខន្តិ ទុក្ខាភាវេន អទុក្ខំ, សុខាភាវេន អសុខំ។ ឯតេនេត្ថ ទុក្ខសុខបដិបក្ខភូតំ តតិយវេទនំ ទីបេតិ, ន ទុក្ខសុខាភាវមត្តំ។ តតិយវេទនា នាម – អទុក្ខមសុខា, ឧបេក្ខាតិបិ វុច្ចតិ។ សា ឥដ្ឋានិដ្ឋវិបរីតានុភវនលក្ខណា, មជ្ឈត្តរសា, អវិភូតបច្ចុបដ្ឋានា, សុខនិរោធបទដ្ឋានាតិ វេទិតព្ពា។ **ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ**ន្តិ ឧបេក្ខាយ ជនិតសតិបារិសុទ្ធិំ។ ឥមស្មិញ្ហិ ឈានេ សុបរិសុទ្ធា សតិ។ យា ច តស្សា សតិយា បារិសុទ្ធិ, សា ឧបេក្ខាយ កតា ន អញ្ញេន; តស្មា ឯតំ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិន្តិ វុច្ចតិ។ **វិភង្គេ**បិ វុត្តំ – “អយំ សតិ ឥមាយ ឧបេក្ខាយ វិសទា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោទាតា, តេន វុច្ចតិ – ‘ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ’”ន្តិ (វិភ. ៥៩៧)។ យាយ ច ឧបេក្ខាយ ឯត្ថ សតិយា បារិសុទ្ធិ ហោតិ, សា អត្ថតោ តត្រមជ្ឈត្តតា វេទិតព្ពា។ ន កេវលញ្ចេត្ថ តាយ សតិយេវ បរិសុទ្ធា, អបិច ខោ សព្ពេបិ សម្បយុត្តធម្មា; សតិសីសេន បន ទេសនា វុត្តា។

តត្ថ កិញ្ចាបិ អយំ ឧបេក្ខា ហេដ្ឋាបិ តីសុ ឈានេសុ វិជ្ជតិ, យថា បន ទិវា សូរិយប្បភាភិភវា សោម្មភាវេន ច អត្តនោ ឧបការកត្តេន វា សភាគាយ រត្តិយា អលាភា ទិវា វិជ្ជមានាបិ ចន្ទលេខា អបរិសុទ្ធា ហោតិ អបរិយោទាតា; ឯវមយម្បិ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា វិតក្កវិចារាទិបច្ចនីកធម្មតេជាភិភវា សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា អលាភា វិជ្ជមានាបិ បឋមាទិជ្ឈានភេទេសុ អបរិសុទ្ធា ហោតិ។ តស្សា ច អបរិសុទ្ធាយ ទិវា អបរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បភា វិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ អបរិសុទ្ធាវ ហោន្តិ; តស្មា តេសុ ឯកម្បិ “ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិ”ន្តិ ន វុត្តំ។ ឥធ បន វិតក្កាទិបច្ចនីកធម្មតេជាភិភវាភាវា សភាគាយ ច ឧបេក្ខាវេទនារត្តិយា បដិលាភា អយំ តត្រមជ្ឈត្តុបេក្ខាចន្ទលេខា អតិវិយ បរិសុទ្ធា, តស្សា បរិសុទ្ធត្តា បរិសុទ្ធចន្ទលេខាយ បភា វិយ សហជាតាបិ សតិអាទយោ បរិសុទ្ធា ហោន្តិ បរិយោទាតា, តស្មា ឥទមេវ ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិន្តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ចតុត្ថន្តិ គណនានុបុព្ពតោ ចតុត្ថំ។ ឥទំ ចតុត្ថំ សមាបជ្ជតីតិបិ ចតុត្ថំ។ **ឈាន**ន្តិ ឯត្ថ យថា តតិយំ ឧបេក្ខាទីហិ បញ្ចង្គិកំ; ឯវមិទំ ឧបេក្ខាទីហិ តិវង្គិកំ។ យថាហ – “ឈានន្តិ ឧបេក្ខា, សតិ ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ។ បរិយាយោ ឯវ ចេសោ។ ឋបេត្វា បន សតិំ ឧបេក្ខេកគ្គតមេវ គហេត្វា និប្បរិយាយេន ទុវង្គិកមេវេតំ ហោតិ។ យថាហ – “កតមំ តស្មឹ សមយេ ទុវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ? ឧបេក្ខា, ចិត្តស្សេកគ្គតា”តិ (ធ. ស. ១៦៥)។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ចតុត្ថជ្ឈានកថា និដ្ឋិតា។

បុព្ពេនិវាសកថា

១២. ឥតិ ឥមានិ ចត្តារិ ឈានានិ កេសញ្ចិ ចិត្តេកគ្គតត្ថានិ ហោន្តិ, កេសញ្ចិ វិបស្សនាបាទកានិ, កេសញ្ចិ អភិញ្ញាបាទកានិ, កេសញ្ចិ និរោធបាទកានិ, កេសញ្ចិ ភវោក្កមនត្ថានិ។ តត្ថ ខីណាសវានំ ចិត្តេកគ្គតត្ថានិ ហោន្តិ, តេ ហិ សមាបជ្ជិត្វា “ឯកគ្គចិត្តា សុខំ ទិវសំ វិហរិស្សាមា”តិ ឥច្ចេវំ កសិណបរិកម្មំ កត្វា អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេន្តិ។ សេក្ខបុថុជ្ជនានំ “សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ សមាហិតេន ចិត្តេន វិបស្សិស្សាមា”តិ និព្ពត្តេន្តានំ វិបស្សនាបាទកានិ ហោន្តិ។ យេ បន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា អភិញ្ញាបាទកំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “ឯកោបិ ហុត្វា ពហុធា ហោតី”តិ វុត្តនយា អភិញ្ញាយោ បត្ថេន្តា និព្ពត្តេន្តិ, តេសំ អភិញ្ញាបាទកានិ ហោន្តិ។ យេ បន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា “និរោធសមាបត្តិំ សមាបជ្ជិត្វា សត្តាហំ អចិត្តកា ហុត្វា ទិដ្ឋេវ ធម្មេ និរោធំ និព្ពានំ បត្វា សុខំ វិហរិស្សាមា”តិ និព្ពត្តេន្តិ, តេសំ និរោធបាទកានិ

ហោន្តិ។ យេ បន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ និព្ពត្តេត្វា “អបរិហីនជ្ឈានា ហុត្វា ព្រហ្មលោកេ ឧប្បជ្ជិស្សាមា”តិ និព្ពត្តេន្តិ, តេសំ ភវោក្កមនត្ថានិ ហោន្តិ។

ភគវតា បនិទំ ចតុត្ថជ្ឈានំ ពោធិរុក្ខមូលេ និព្ពត្តិតំ, តំ តស្ស វិបស្សនាបាទកញ្ចេវ អហោសិ អភិញ្ញាបាទកញ្ច និរោធបាទកញ្ច សព្ពកិច្ចសាធកញ្ច សព្ពលោកិយលោកុត្តរគុណទាយកន្តិ វេទិតព្ពំ។ យេសញ្ច គុណានំ ទាយកំ អហោសិ, តេសំ ឯកទេសំ ទស្សេន្តោ “**សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេ**”តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សោ**តិ សោ អហំ។ **ឯវ**ន្តិ ចតុត្ថជ្ឈានក្កមនិទស្សនមេតំ។ ឥមិនា កមេន ចតុត្ថជ្ឈានំ បដិលភិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សមាហិតេ**តិ ឥមិនា ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិនា សមាហិតេ។ **បរិសុទ្ធេ**តិអាទីសុ បន ឧបេក្ខាសតិបារិសុទ្ធិភាវេន **បរិសុទ្ធេ**។ បរិសុទ្ធត្តាយេវ **បរិយោទាតេ**, បភស្សរេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សុខាទីនំ បច្ចយានំ ឃាតេន វិហតរាគាទិអង្គណត្តា **អនង្គណេ**។ អនង្គណត្តាយេវ ច **វិគតូបក្កិលេសេ**; អង្គណេន ហិ ចិត្តំ ឧបក្កិលិស្សតិ។ សុភាវិតត្តា **មុទុភូតេ**, វសីភាវប្បត្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។ វសេ វត្តមានញ្ហិ ចិត្តំ មុទូតិ វុច្ចតិ។ មុទុត្តាយេវ ច **កម្មនិយេ**, កម្មក្ខមេ កម្មយោគ្គេតិ វុត្តំ ហោតិ។ មុទុ ហិ ចិត្តំ កម្មនិយំ ហោតិ សុធន្តមិវ សុវណ្ណំ, តទុភយម្បិ ច សុភាវិតត្តា ឯវ។ យថាហ – “នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្បិ សមនុបស្សាមិ, យំ ឯវំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ មុទុ ច ហោតិ កម្មនិយញ្ច, យថយិទំ, ភិក្ខវេ, ចិត្ត”ន្តិ (អ. និ. ១.២២)។

ឯតេសុ បរិសុទ្ធភាវាទីសុ ឋិតត្តា **ឋិតេ**។ ឋិតត្តាយេវ **អានេញ្ជប្បត្តេ**, អចលេ និរិញ្ជនេតិ វុត្តំ ហោតិ។ មុទុកម្មញ្ញភាវេន វា អត្តនោ វសេ ឋិតត្តា ឋិតេ, សទ្ធាទីហិ បរិគ្គហិតត្តា អានេញ្ជប្បត្តេ។ សទ្ធាបរិគ្គហិតញ្ហិ ចិត្តំ អស្សទ្ធិយេន ន ឥញ្ជតិ, វីរិយបរិគ្គហិតំ កោសជ្ជេន ន ឥញ្ជតិ, សតិបរិគ្គហិតំ បមាទេន ន ឥញ្ជតិ, សមាធិបរិគ្គហិតំ ឧទ្ធច្ចេន ន ឥញ្ជតិ, បញ្ញាបរិគ្គហិតំ អវិជ្ជាយ ន ឥញ្ជតិ, ឱភាសគតំ កិលេសន្ធការេន ន ឥញ្ជតិ។ ឥមេហិ ឆហិ ធម្មេហិ បរិគ្គហិតំ អានេញ្ជប្បត្តំ ចិត្តំ ហោតិ។ ឯវំ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ ចិត្តំ អភិនីហារក្ខមំ ហោតិ អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយានំ ធម្មានំ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ។

អបរោ នយោ – ចតុត្ថជ្ឈានសមាធិនា សមាហិតេ។ នីវរណទូរីភាវេន បរិសុទ្ធេ។ វិតក្កាទិសមតិក្កមេន បរិយោទាតេ។ ឈានប្បដិលាភបច្ចយានំ បាបកានំ ឥច្ឆាវចរានំ អភាវេន អនង្គណេ។ អភិជ្ឈាទីនំ ចិត្តុបក្កិលេសានំ វិគមេន វិគតូបក្កិលេសេ។ ឧភយម្បិ ចេតំ **អនង្គណវត្ថ**សុត្តានុសារេន (ម. និ. ១.៥៧ អាទយោ) វេទិតព្ពំ។ វសិប្បត្តិយា មុទុភូតេ។ ឥទ្ធិបាទភាវូបគមេន កម្មនិយេ។ ភាវនាបារិបូរិយា បណីតភាវូបគមេន **ឋិតេ អានេញ្ជប្បត្តេ** ។ យថា អានេញ្ជប្បត្តំ ហោតិ; ឯវំ ឋិតេតិ អត្ថោ។ ឯវម្បិ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ ចិត្តំ អភិនីហារក្ខមំ ហោតិ អភិញ្ញាសច្ឆិករណីយានំ ធម្មានំ អភិញ្ញាសច្ឆិកិរិយាយ, បាទកំ បទដ្ឋានភូតន្តិ អត្ថោ។

បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណាយាតិ ឯវំ អភិញ្ញាបាទកេ ជាតេ ឯតស្មិំ ចិត្តេ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិម្ហិ យំ ញាណំ តទត្ថាយ។ តត្ថ **បុព្ពេនិវាសោ**តិ បុព្ពេ អតីតជាតីសុ និវុត្ថក្ខន្ធា។ និវុត្ថាតិ អជ្ឈាវុត្ថា អនុភូតា អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធា និវុត្ថធម្មា វា និវុត្ថា, គោចរនិវាសេន និវុត្ថា, អត្តនោ វិញ្ញាណេន វិញ្ញាតា បរិច្ឆិន្នា, បរវិញ្ញាណវិញ្ញាតាបិ វា ឆិន្នវដុមកានុស្សរណាទីសុ។ **បុព្ពេនិវាសានុស្សតី**តិ យាយ សតិយា បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរតិ, សា បុព្ពេនិវាសានុស្សតិ។ **ញាណ**ន្តិ តាយ សតិយា សម្បយុត្តញាណំ។ ឯវមិមស្ស បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណស្ស អត្ថាយ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណាយ ឯតស្ស ញាណស្ស អធិគមាយ បត្តិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អភិនិន្នាមេសិ**ន្តិ អភិនីហរិំ។

សោតិ សោ អហំ។ **អនេកវិហិត**ន្តិ អនេកវិធំ, អនេកេហិ វា បការេហិ បវត្តិតំ សំវណ្ណិតន្តិ អត្ថោ។ **បុព្ពេនិវាស**ន្តិ សមនន្តរាតីតំ ភវំ អាទិំ កត្វា តត្ថ តត្ថ និវុត្ថសន្តានំ។ **អនុស្សរាមី**តិ “ឯកម្បិ ជាតិំ ទ្វេបិ ជាតិយោ”តិ ឯវំ ជាតិបដិបាដិយា អនុគន្ត្វា អនុគន្ត្វា សរាមិ, អនុទេវ វា សរាមិ, ចិត្តេ អភិនិន្នាមិតមត្តេ ឯវ សរាមីតិ ទស្សេតិ។ បូរិតបារមីនញ្ហិ មហាបុរិសានំ បរិកម្មករណំ នត្ថិ, តេន តេ ចិត្តំ អភិនិន្នាមេត្វាវ សរន្តិ។ អាទិកម្មិកកុលបុត្តា បន បរិកម្មំ កត្វាវ សរន្តិ, តស្មា តេសំ វសេន បរិកម្មំ វត្តព្ពំ សិយា។ តំ បន វុច្ចមានំ អតិភារិយំ វិនយនិទានំ ករោតិ, តស្មា តំ ន វទាម។ អត្ថិកេហិ បន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ២.៤០២ អាទយោ) វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ។ ឥធ បន បាឡិមេវ វណ្ណយិស្សាម។

សេយ្យថិទន្តិ អារទ្ធប្បការទស្សនត្ថេ និបាតោ។ តេនេវ យ្វាយំ បុព្ពេនិវាសោ អារទ្ធោ, តស្ស បការប្បភេទំ ទស្សេន្តោ **ឯកម្បិ ជាតិ**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯកម្បិ ជាតិ**ន្តិ ឯកម្បិ បដិសន្ធិមូលំ ចុតិបរិយោសានំ ឯកភវបរិយាបន្នំ ខន្ធសន្តានំ។ ឯស នយោ **ទ្វេបិ ជាតិយោ**តិអាទីសុ។ **អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ**តិអាទីសុ បន បរិហាយមានោ កប្បោ សំវដ្ដកប្បោ, វឌ្ឍមានោ វិវដ្ដកប្បោតិ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ ច សំវដ្ដេន សំវដ្ដដ្ឋាយី គហិតោ

ហោតិ តម្មូលកត្តា។ វិវដ្ដេន ច វិវដ្ដដ្ឋាយី។ ឯវញ្ហិ សតិ យានិ តានិ “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, កប្បស្ស អសង្ខេយ្យានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? សំវដ្ដោ សំវដ្ដដ្ឋាយី, វិវដ្ដោ វិវដ្ដដ្ឋាយី”តិ វុត្តានិ តានិ សព្ពានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ។

តត្ថ តយោ សំវដ្ដា – តេជោសំវដ្ដោ, អាបោសំវដ្ដោ, វាយោសំវដ្ដោតិ។ តិស្សោ សំវដ្ដសីមា – អាភស្សរា, សុភកិណ្ហា, វេហប្ផលាតិ។ យទា កប្បោ តេជេន សំវដ្ដតិ, អាភស្សរតោ ហេដ្ឋា អគ្គិនា ឌយ្ហតិ។ យទា ឧទកេន សំវដ្ដតិ, សុភកិណ្ហតោ ហេដ្ឋា ឧទកេន វិលីយតិ។ យទា វាតេន សំវដ្ដតិ, វេហប្ផលតោ ហេដ្ឋា វាតេន វិទ្ធំសិយតិ។ វិត្ថារតោ បន សទាបិ ឯកំ ពុទ្ធក្ខេត្តំ វិនស្សតិ។

ពុទ្ធក្ខេត្តំ នាម តិវិធំ ហោតិ – ជាតិក្ខេត្តំ, អាណាក្ខេត្តំ, វិសយក្ខេត្តញ្ច។ តត្ថ ជាតិក្ខេត្តំ ទសសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ ហោតិ, យំ តថាគតស្ស បដិសន្ធិអាទីសុ កម្បតិ។ អាណាក្ខេត្តំ កោដិសតសហស្សចក្កវាឡបរិយន្តំ ហោតិ។ យត្ថ រតនបរិត្តំ, ខន្ធបរិត្តំ, ធជគ្គបរិត្តំ, អាដានាដិយបរិត្តំ, មោរបរិត្តន្តិ ឥមេសំ បរិត្តានំ អានុភាវោ បវត្តតិ។ វិសយក្ខេត្តំ បន អនន្តំ អបរិមាណំ, “យំ យាវតា វា បន អាកង្ខេយ្យា”តិ (អ. និ. ៣.៨១) វុត្តំ យត្ថ យំ យំ អាកង្ខតិ តំ តំ អនុស្សរតិ។ ឯវមេតេសុ តីសុ ពុទ្ធក្ខេត្តេសុ ឯកំ អាណាក្ខេត្តំ វិនស្សតិ។ តស្មិំ បន វិនស្សន្តេ ជាតិក្ខេត្តម្បិ វិនដ្ឋមេវ ហោតិ; វិនស្សន្តញ្ច ឯកតោវ វិនស្សតិ, សណ្ឋហន្តម្បិ ឯកតោវ សណ្ឋហតិ។ តស្ស វិនាសោ ច សណ្ឋហនញ្ច **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ២.៤០៤) វុត្តំ។ អត្ថិកេហិ តតោ គហេតព្ពំ។

យេ បនេតេ សំវដ្ដវិវដ្ដា វុត្តា, ឯតេសុ ភគវា ពោធិមណ្ឌេ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈនត្ថាយ និសិន្នោ អនេកេបិ សំវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ វិវដ្ដកប្បេ អនេកេបិ សំវដ្ដវិវដ្ដកប្បេ សរិ។ កថំ? “**អមុត្រាសិ**”ន្តិអាទិនា នយេន។ តត្ថ **អមុត្រាសិ**ន្តិ អមុម្ហិ សំវដ្ដកប្បេ អហំ អមុម្ហិ ភវេ វា យោនិយា វា គតិយា វា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា វា សត្តាវាសេ វា សត្តនិកាយេ វា អហោសិំ។ **ឯវំនាមោ**តិ វេស្សន្តរោ វា ជោតិបាលោ វា។ **ឯវំគោត្តោ**តិ ភគ្គវោ វា គោតមោ វា។ **ឯវំវណ្ណោ**តិ ឱទាតោ វា សាមោ វា។ **ឯវមាហារោ**តិ សាលិមំសោទនាហារោ វា បវត្តផលភោជនោ វា។ **ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី**តិ អនេកប្បការេន កាយិកចេតសិកានំ សាមិសនិរាមិសាទិប្បភេទានំ វា សុខទុក្ខានំ បដិសំវេទី។ **ឯវមាយុបរិយន្តោ**តិ ឯវំ វស្សសតបរមាយុបរិយន្តោ វា ចតុរាសីតិកប្បសហស្សបរមាយុបរិយន្តោ វា។

សោ តតោ ចុតោ អមុត្រ ឧទបាទិន្តិ សោ អហំ តតោ ភវតោ យោនិតោ គតិតោ វិញ្ញាណដ្ឋិតិតោ សត្តាវាសតោ សត្តនិកាយតោ វា ចុតោ, បុន អមុកស្មិំ នាម ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា ឧទបាទិំ។ **តត្រាបាសិ**ន្តិ អថ តត្រាបិ ភវេ យោនិយា គតិយា វិញ្ញាណដ្ឋិតិយា សត្តាវាសេ សត្តនិកាយេ វា បុន អហោសិំ។ ឯវំនាមោតិអាទិ វុត្តនយមេវ។

អថ វា យស្មា **អមុត្រាសិ**ន្តិ ឥទំ អនុបុព្ពេន អារោហន្តស្ស យាវទិច្ឆកំ សរណំ។ **សោ តតោ ចុតោ**តិ បដិនិវត្តន្តស្ស បច្ចវេក្ខណំ។ តស្មា **ឥធូបបន្នោ**តិ ឥមិស្សា ឥធូបបត្តិយា អនន្តរំ អមុត្រ ឧទបាទិន្តិ តុសិតភវនំ សន្ធាយាហាតិ វេទិតព្ពំ។ **តត្រាបាសិំ ឯវំនាមោ**តិ តត្រាបិ តុសិតភវនេ សេតកេតុ នាម ទេវបុត្តោ អហោសិំ។ **ឯវំគោត្តោ**តិ តាហិ ទេវតាហិ សទ្ធិំ ឯកគោត្តោ។ **ឯវំវណ្ណោ**តិ សុវណ្ណវណ្ណោ។ **ឯវមាហារោ**តិ ទិព្ពសុធាហារោ។ **ឯវំសុខទុក្ខប្បដិសំវេទី**តិ ឯវំ ទិព្ពសុខប្បដិសំវេទី។ ទុក្ខំ បន សង្ខារទុក្ខមត្តមេវ។ **ឯវមាយុបរិយន្តោ**តិ ឯវំ សត្តបញ្ញាសវស្សកោដិសដ្ឋិវស្សសតសហស្សាយុបរិយន្តោ។ **សោ តតោ ចុតោ**តិ សោ អហំ តតោ តុសិតភវនតោ ចុតោ។ **ឥធូបបន្នោ**តិ ឥធ មហាមាយាយ ទេវិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តោ។

ឥតីតិ ឯវំ។ **សាការំ សឧទ្ទេស**ន្តិ នាមគោត្តវសេន សឧទ្ទេសំ, វណ្ណាទិវសេន សាការំ។ នាមគោត្តវសេន ហិ សត្តោ “ទត្តោ, តិស្សោ, គោតមោ”តិ ឧទ្ទិសីយតិ; វណ្ណាទីហិ ឱទាតោ, សាមោតិ នានត្តតោ បញ្ញាយតិ; តស្មា នាមគោត្តំ ឧទ្ទេសោ, ឥតរេ អាការា។ កិំ បន ពុទ្ធាយេវ បុព្ពេនិវាសំ សរន្តីតិ? វុច្ចតេ – ន ពុទ្ធាយេវ, បច្ចេកពុទ្ធ-ពុទ្ធសាវក-តិត្ថិយាបិ, នោ ច ខោ អវិសេសេន។ តិត្ថិយា ហិ ចត្តាលីសំយេវ កប្បេ សរន្តិ, ន តតោ បរំ។ កស្មា? ទុព្ពលបញ្ញត្តា។ តេសញ្ហិ នាមរូបបរិច្ឆេទវិរហិតោ ទុព្ពលា បញ្ញា ហោតិ។ សាវកេសុ បន អសីតិមហាសាវកា កប្បសតសហស្សំ សរន្តិ; ទ្វេ អគ្គសាវកា ឯកមសង្ខេយ្យំ សតសហស្សញ្ច។ បច្ចេកពុទ្ធា ទ្វេ អសង្ខេយ្យានិ សតសហស្សញ្ច។ ឯត្តកោ ហិ តេសំ អភិនីហារោ។ ពុទ្ធានំ បន បរិច្ឆេទោ នត្ថិ, យាវ ឥច្ឆន្តិ តាវ សរន្តិ។ តិត្ថិយា ច ខន្ធបដិបាដិមេវ សរន្តិ។ បដិបាដិំ មុញ្ចិត្វា ចុតិបដិសន្ធិវសេន សរិតុំ ន សក្កោន្តិ។ តេសញ្ហិ អន្ធានំ វិយ ឥច្ឆិតប្បទេសោក្កមនំ នត្ថិ។ សាវកា ឧភយថាបិ សរន្តិ; តថា បច្ចេកពុទ្ធា។ ពុទ្ធា បន ខន្ធបដិបាដិយាបិ ចុតិបដិសន្ធិវសេនបិ សីហោក្កន្តវសេនបិ អនេកាសុ កប្បកោដីសុ ហេដ្ឋា វា ឧបរិ វា យំ យំ ឋានំ អាកង្ខន្តិ, តំ សព្ពំ សរន្តិយេវ។

អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណាតិអាទីសុ **មេ**តិ មយា។ **វិជ្ជា**តិ វិទិតករណដ្ឋេន វិជ្ជា។ កឹ វិទិតំ ករោតិ? បុព្ពេនិវាសំ។ **អវិជ្ជា**តិ តស្សេវ បុព្ពេនិវាសស្ស អវិទិតករណដ្ឋេន តប្បដិច្ឆាទកមោហោ វុច្ចតិ។ **តមោ**តិ ស្វេវ មោហោ តប្បដិច្ឆាទកដ្ឋេន "តមោ"តិ វុច្ចតិ។ **អាលោកោ**តិ សាយេវវិជ្ជា ឱភាសករណដ្ឋេន "អាលោកោ"តិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច វិជ្ជា អធិគតាតិ អយំ អត្ថោ, សេសំ បសំសាវចនំ។ យោជនា បនេត្ថ – អយំ ខោ មេ វិជ្ជា អធិគតា, តស្ស មេ អធិគតវិជ្ជស្ស អវិជ្ជា វិហតា, វិនដ្ឋាតិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មា វិជ្ជា ឧប្បន្នា។ ឯស នយោ ឥតរស្មិម្បិ បទទ្វយេ។

យថា តន្តិ ឯត្ថ **យថា**តិ ឱបម្មត្ថោ។ **ត**ន្តិ និបាតោ។ សតិយា អវិប្បវាសេន **អប្បមត្តស្ស**។ វីរិយាតាបេន **អាតាបិនោ**។ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខតាយ **បហិតត្តស្ស,** បេសិតចិត្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ អវិជ្ជា វិហញ្ញេយ្យ វិជ្ជា ឧប្បជ្ជេយ្យ, តមោ វិហញ្ញេយ្យ អាលោកោ ឧប្បជ្ជេយ្យ; ឯវមេវ មម អវិជ្ជា វិហតា វិជ្ជា ឧប្បន្នា, តមោ វិហតោ អាលោកោ ឧប្បន្នោ។ ឯតស្ស មេ បធានានុយោគស្ស អនុរូបមេវ ផលំ លទ្ធន្តិ។

អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណ បឋមា អភិនិព្ភិទា អហោសិ កុក្កុដច្ឆាបកស្សេវ អណ្ឌកោសម្ហាតិ អយំ ខោ មម ព្រាហ្មណ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណមុខតុណ្ឌកេន បុព្ពេ និវុត្ថក្ខន្ធបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា បឋមា អភិនិព្ភិទា បឋមា និក្ខន្តិ បឋមា អរិយាជាតិ អហោសិ, កុក្កុដច្ឆាបកស្សេវ មុខតុណ្ឌកេន វា បាទនខសិខាយ វា អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា តម្ហា អណ្ឌកោសម្ហា អភិនិព្ភិទា និក្ខន្តិ កុក្កុដនិកាយេ បច្ចាជាតីតិ។

បុព្ពេនិវាសកថា និដ្ឋិតា។

ទិព្ពចក្ខុញាណកថា

១៣. សោ ឯវំ...បេ.... ចុតូបបាតញាណាយាតិ ចុតិយា ច ឧបបាតេ ច ញាណាយ; យេន ញាណេន សត្តានំ ចុតិ ច ឧបបាតោ ច ញាយតិ, តទត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចិត្តំ អភិនិន្នាមេសិ**ន្តិ បរិកម្មចិត្តំ នីហរិំ។ **សោ ទិព្ពេន...បេ.... បស្សាមី**តិ ឯត្ថ បន បូរិតបារមីនំ មហាសត្តានំ បរិកម្មករណំ នត្ថិ។ តេ ហិ ចិត្តេ អភិនិន្នាមិតមត្តេ ឯវ ទិព្ពេន ចក្ខុនា សត្តេ បស្សន្តិ, អាទិកម្មិកកុលបុត្តា បន បរិកម្មំ កត្វា។ តស្មា តេសំ វសេន បរិកម្មំ វត្តព្ពំ សិយា។ តំ បន វុច្ចមានំ អតិភារិយំ វិនយនិទានំ ករោតិ; តស្មា តំ ន វទាម។ អត្ថិកេហិ បន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ២.៤១១) វុត្តនយេន គហេតព្ពំ។ ឥធ បន បាឡិមេវ វណ្ណយិស្សាម។

សោតិ សោ អហំ។ **ទិព្ពេនា**តិអាទីសុ ទិព្ពសទិសត្តា **ទិព្ពំ** ។ ទេវតានញ្ហិ សុចរិតកម្មនិព្ពត្តំ បិត្តសេម្ហរុហិរាទីហិ អបលិពុទ្ធំ ឧបក្កិលេសវិនិមុត្តតាយ ទូរេបិ អារម្មណសម្បដិច្ឆនសមត្ថំ ទិព្ពំ បសាទចក្ខុ ហោតិ។ ឥទញ្ចាបិ វីរិយភាវនាពលនិព្ពត្តំ ញាណចក្ខុ តាទិសមេវាតិ ទិព្ពសទិសត្តា ទិព្ពំ, ទិព្ពវិហារវសេន បដិលទ្ធត្តា អត្តនា ច ទិព្ពវិហារសន្និស្សិតត្តាបិ ទិព្ពំ, អាលោកបរិគ្គហេន មហាជុតិកត្តាបិ ទិព្ពំ, តិរោកុដ្ឌាទិគតរូបទស្សនេន មហាគតិកត្តាបិ ទិព្ពំ។ តំ សព្ពំ សទ្ទសត្ថានុសារេន វេទិតព្ពំ។ ទស្សនដ្ឋេន **ចក្ខុ**។ ចក្ខុកិច្ចករណេន ចក្ខុមិវាតិបិ ចក្ខុ។ ចុតូបបាតទស្សនេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តា **វិសុទ្ធំ**។ យោ ហិ ចុតិមត្តមេវ បស្សតិ ន ឧបបាតំ, សោ ឧច្ឆេទទិដ្ឋឹ គណ្ហាតិ។ យោ ឧបបាតមត្តមេវ បស្សតិ ន ចុតឹ, សោ នវសត្តបាតុភាវទិដ្ឋឹ គណ្ហាតិ។ យោ បន តទុភយំ បស្សតិ, សោ យស្មា ទុវិធម្បិ តំ ទិដ្ឋិគតំ អតិវត្តតិ, តស្មាស្ស តំ ទស្សនំ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុ ហោតិ។ តទុភយញ្ច ភគវា អទ្ទស។ តេនេតំ វុត្តំ – "ចុតូបបាតទស្សនេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិហេតុត្តា វិសុទ្ធ"ន្តិ។

ឯកាទសឧបក្កិលេសវិរហតោ វា វិសុទ្ធំ។ ភគវតោ ហិ ឯកាទសុបក្កិលេសវិរហិតំ ទិព្ពចក្ខុ។ យថាហ – "សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធ, 'វិចិកិច្ឆា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ'តិ ឥតិ វិទិត្វា វិចិកិច្ឆំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ។ អមនសិការោ...បេ.... ថិនមិទ្ធំ... ឆម្ភិតត្តំ... ឧប្បិលំ... ទុដ្ឋុល្លំ... អច្ចារទ្ធវីរិយំ... អតិលីនវីរិយំ... អភិជប្បា... នានត្តសញ្ញា... 'អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសោ'តិ ឥតិ វិទិត្វា អតិនិជ្ឈាយិតត្តំ រូបានំ ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសំ បជហឹ។ សោ ខោ អហំ, អនុរុទ្ធ, អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ឱភាសញ្ហិ ខោ សញ្ជានាមិ, ន ច រូបានិ បស្សាមិ។ រូបានិ ហិ ខោ បស្សាមិ, ន ច ឱភាសំ សញ្ជានាមី"តិ (ម. និ. ៣.២៤២-២៤៣) ឯវមាទិ។ តទេវំ ឯកាទសុបក្កិលេសវិរហតោ វិសុទ្ធំ។

មនុស្សូបចារំ អតិក្កមិត្វា រូបទស្សនេន **អតិក្កន្តមានុសកំ;** មានុសកំ វា មំសចក្ខុំ អតិក្កន្តត្តា អតិក្កន្តមានុសកន្តិ វេទិតព្ពំ។ តេន ទិព្ពេន ចក្ខុនា វិសុទ្ធេន អតិក្កន្តមានុសកេន។

សត្តេ បស្សាមីតិ មនុស្សមំសចក្ខុនា វិយ សត្តេ បស្សាមិ ទក្ខាមិ ឱលោកេមិ។ **ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ**តិ ឯត្ថ ចុតិក្ខណេ វា ឧបបត្តិក្ខណេ វា ទិព្ពចក្ខុនា ទដ្ឋុំ ន សក្កា, យេ បន អាសន្នចុតិកា ឥទានិ ចវិស្សន្តិ តេ **ចវមានា**។ យេ ច គហិតបដិសន្ធិកា សម្បតិនិព្ពត្តា វា, តេ **ឧបបជ្ជមានា**តិ អធិប្បេតា។ តេ ឯវរូបេ ចវមានេ ឧបបជ្ជមានេ ច បស្សាមីតិ ទស្សេតិ។ **ហីនេ**តិ មោហនិស្សន្ទយុត្តត្តា ហីនានំ ជាតិកុលភោគាទីនំ វសេន ហីឡិតេ ឱហីឡិតេ ឧញ្ញាតេ អវញ្ញាតេ។ **បណីតេ**តិ អមោហនិស្សន្ទយុត្តត្តា តព្ពិបរីតេ។ **សុវណ្ណេ**តិ អទោសនិស្សន្ទយុត្តត្តា ឥដ្ឋកន្តមនាបវណ្ណយុត្តេ។ **ទុព្ពណ្ណេ**តិ ទោសនិស្សន្ទយុត្តត្តា អនិដ្ឋាកន្តអមនាបវណ្ណយុត្តេ; អភិរូបេ វិរូបេតិបិ អត្ថោ។ **សុគតេ**តិ សុគតិគតេ, អលោភនិស្សន្ទយុត្តត្តា វា អឌ្ឍេ មហទ្ធនេ។ **ទុគ្គតេ**តិ ទុគ្គតិគតេ, លោភនិស្សន្ទយុត្តត្តា វា ទលិទ្ទេ អប្បន្នបានេ។ **យថាកម្មូបគេ**តិ យំ យំ កម្មំ ឧបចិតំ តេន តេន ឧបគតេ។ តត្ថ បុរិមេហិ “ចវមានេ”តិអាទីហិ ទិព្ពចក្ខុកិច្ចំ វុត្តំ; ឥមិនា បន បទេន យថាកម្មូបគញាណកិច្ចំ។

តស្ស ច ញាណស្ស អយមុប្បត្តិក្កមោ – សោ ហេដ្ឋា និរយាភិមុខំ អាលោកំ វឌ្ឍេត្វា នេរយិកសត្តេ បស្សតិ មហន្តំ ទុក្ខមនុភវមានេ, តំ ទស្សនំ ទិព្ពចក្ខុកិច្ចមេវ។ សោ ឯវំ មនសិ ករោតិ – “កិន្នុ ខោ កម្មំ កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ ទុក្ខមនុភវន្តី”តិ? អថស្ស “ឥទំ នាម កត្វា”តិ តំ កម្មារម្មណំ ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ តថា ឧបរិ ទេវលោកាភិមុខំ អាលោកំ វឌ្ឍេត្វា នន្ទនវន-មិស្សកវន-ផារុសកវនាទីសុ សត្តេ បស្សតិ មហាសម្បត្តិំ អនុភវមានេ។ តម្បិ ទស្សនំ ទិព្ពចក្ខុកិច្ចមេវ។ សោ ឯវំ មនសិ ករោតិ – “កិន្នុ ខោ កម្មំ កត្វា ឥមេ សត្តា ឯតំ សម្បត្តិំ អនុភវន្តី”តិ? អថស្ស “ឥទំ នាម កត្វា”តិ តំកម្មារម្មណំ ញាណំ ឧប្បជ្ជតិ។ ឥទំ យថាកម្មូបគញាណំ នាម។ ឥមស្ស វិសុំ បរិកម្មំ នាម នត្ថិ។ យថា ចិមស្ស, ឯវំ អនាគតំសញាណស្សបិ។ ទិព្ពចក្ខុបាទកានេវ ហិ ឥមានិ ទិព្ពចក្ខុនា សហេវ ឥជ្ឈន្តិ។

កាយទុច្ចរិតេនាតិអាទីសុ ទុដ្ឋុ ចរិតំ ទុដ្ឋំ វា ចរិតំ កិលេសបូតិកត្តាតិ ទុច្ចរិតំ; កាយេន ទុច្ចរិតំ, កាយតោ វា ឧប្បន្នំ ទុច្ចរិតន្តិ **កាយទុច្ចរិតំ**។ ឯវំ វចីមនោទុច្ចរិតានិបិ ទដ្ឋព្ពានិ។ **សមន្នាគតា**តិ សមង្គីភូតា។ **អរិយានំ ឧបវាទកា**តិ ពុទ្ធ-បច្ចេកពុទ្ធ-ពុទ្ធសាវកានំ អរិយានំ អន្តមសោ គិហិសោតាបន្នានម្បិ អនត្ថកាមា ហុត្វា អន្តិមវត្ថុនា វា គុណបរិធំសនេន វា ឧបវាទកា; អក្កោសកា, គរហកាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ “នត្ថិ ឥមេសំ សមណធម្មោ, អស្សមណា ឯតេ”តិ វទន្តោ អន្តិមវត្ថុនា ឧបវទតិ។ “នត្ថិ ឥមេសំ ឈានំ វា វិមោក្ខោ វា មគ្គោ វា ផលំ វា”តិ វទន្តោ គុណបរិធំសនេន ឧបវទតីតិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ជានំ វា ឧបវទេយ្យ អជានំ វា, ឧភយថាបិ អរិយូបវាទោវ ហោតិ។ ភារិយំ កម្មំ សគ្គាវរណំ មគ្គាវរណញ្ច, សតេកិច្ឆំ បន ហោតិ។ តស្ស ច អាវិភាវត្ថំ ឥទំ វត្ថុមុទាហរន្តិ –

“អញ្ញតរស្មិំ កិរ គាមេ ឯកោ ថេរោ ច ទហរភិក្ខុ ច បិណ្ឌាយ ចរន្តិ។ តេ បឋមឃរេយេវ ឧឡុង្កមត្តំ ឧណ្ហយាគុំ លភឹសុ។ ថេរស្ស ច កុច្ឆិវាតោ អត្ថិ។ សោ ចិន្តេសិ – ‘អយំ យាគុ មយ្ហំ សប្បាយា, យាវ ន សីតលា ហោតិ តាវ នំ បិវាមី’តិ។ សោ មនុស្សេហិ ឧម្មារត្ថាយ អាហដេ ទារុក្ខន្ធេ និសីទិត្វា តំ បិវិ។ ឥតរោ តំ ជិគុច្ឆិ – ‘អតិច្ឆាតោ វតាយំ មហល្លកោ អម្ហាកំ លជ្ជិតព្ពកំ អកាសី’តិ។ ថេរោ គាមេ ចរិត្វា វិហារំ គន្ត្វា ទហរភិក្ខុំ អាហ – ‘អត្ថិ តេ, អាវុសោ, ឥមស្មិំ សាសនេ បតិដ្ឋា’តិ? ‘អាម, ភន្តេ, សោតាបន្នោ អហ’ន្តិ។ ‘តេន ហាវុសោ, ឧបរិមគ្គត្ថាយ វាយាមំ មា អកាសិ, ខីណាសវោ តយា ឧបវទិតោ’តិ។ សោ តំ ខមាបេសិ។ តេនស្ស តំ បាកតិកំ អហោសិ”។ តស្មា យោ អញ្ញោបិ អរិយំ ឧបវទតិ, តេន គន្ត្វា សចេ អត្តនា វុឌ្ឍតរោ ហោតិ, “អហំ អាយស្មន្តំ ឥទញ្ចិទញ្ច អវចំ, តំ មេ ខមាហី”តិ ខមាបេតព្ពោ។ សចេ នវកតរោ ហោតិ , វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ តុម្ហេ ឥទញ្ចិទញ្ច អវចំ, តំ មេ ខមថា”តិ ខមាបេតព្ពោ។ សចេ សោ នក្ខមតិ ទិសាបក្កន្តោ វា ហោតិ, យេ តស្មិំ វិហារេ ភិក្ខូ វសន្តិ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា សចេ អត្តនា វុឌ្ឍតរោ ហោតិ ឋិតកេនេវ, សចេ នវកតរោ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា “អហំ, ភន្តេ, អសុកំ នាម អាយស្មន្តំ ឥទញ្ចិទញ្ច អវចំ, ខមតុ មេ សោ អាយស្មា”តិ ឯវំ វទន្តេន ខមាបេតព្ពោ។ សចេ សោ បរិនិព្ពុតោ ហោតិ, បរិនិព្ពុតមញ្ចដ្ឋានំ គន្ត្វា យាវ សិវថិកំ គន្ត្វាបិ ខមាបេតព្ពោ។ ឯវំ កតេ សគ្គាវរណញ្ច មគ្គាវរណញ្ច ន ហោតិ, បាកតិកមេវ ហោតិ។

មិច្ឆាទិដ្ឋិកាតិ វិបរីតទស្សនា។ **មិច្ឆាទិដ្ឋិកម្មសមាទានា**តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិវសេន សមាទិន្ននានាវិធកម្មា, យេ ច មិច្ឆាទិដ្ឋិមូលកេសុ កាយកម្មាទីសុ អញ្ញេបិ សមាទបេន្តិ។ តត្ថ វចីទុច្ចរិតគ្គហណេនេវ អរិយូបវាទេ, មនោទុច្ចរិតគ្គហណេន ច មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សង្គហិតាយបិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ បុន វចនំ មហាសាវជ្ជភាវទស្សនត្ថន្តិ វេទិតព្ពំ។ មហាសាវជ្ជោ ហិ អរិយូបវាទោ អានន្តរិយសទិសោ។ យថាហ – “សេយ្យថាបិ, សារិបុត្ត, ភិក្ខុ សីលសម្បន្នោ សមាធិសម្បន្នោ បញ្ញាសម្បន្នោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញំ អារាធេយ្យ; ឯវំសម្បទមិទំ, សារិបុត្ត, វទាមិ តំ វាចំ អប្បហាយ តំ ចិត្តំ អប្បហាយ តំ ទិដ្ឋិំ អប្បដិនិស្សជ្ជិត្វា យថាភតំ និក្ខិត្តោ, ឯវំ និរយេ”តិ (ម. និ. ១.១៤៩)។

មិច្ឆាទិដ្ឋិតោ ច មហាសាវជ្ជតរំ នាម អញ្ញំ នត្ថិ។ យថាហ – “នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកធម្មម្បិ សមនុបស្សាមិ, ឯវំ មហាសាវជ្ជតរំ, យថយិទំ, មិច្ឆាទិដ្ឋិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិបរមានិ, ភិក្ខវេ, វជ្ជានី”តិ (អ. និ. ១.៣១០)។

កាយស្ស ភេទាតិ ឧបាទិន្នក្ខន្ធបរិច្ចាគា។ **បរំ មរណា**តិ តទនន្តរំ អភិនិព្ពត្តក្ខន្ធគ្គហណេ។ អថវា កាយស្ស ភេទាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយស្សុបច្ឆេទា។ បរំ មរណាតិ ចុតិចិត្តតោ ឧទ្ធំ។ **អបាយ**ន្តិ ឯវមាទិ សព្ពំ និរយវេវចនំ។ និរយោ ហិ សគ្គមោក្ខហេតុភូតា បុញ្ញសម្មតា អយា អបេតត្តា, សុខានំ វា អាយស្ស អភាវា អបាយោ។ ទុក្ខស្ស គតិ បដិសរណន្តិ **ទុគ្គតិ;** ទោសពហុលតាយ វា ទុដ្ឋេន កម្មុនា និព្ពត្តា គតីតិ ទុគ្គតិ។ វិវសា និបតន្តិ ឯត្ថ ទុក្កដការិនោតិ **វិនិបាតោ;** វិនស្សន្តា វា ឯត្ថ និបតន្តិ សម្ភិជ្ជមានង្គបច្ចង្គាតិ វិនិបាតោ។ នត្ថិ ឯត្ថ អស្សាទសញ្ញិតោ អយោតិ **និរយោ**។

អថ វា អបាយគ្គហណេន តិរច្ឆានយោនិំ ទីបេតិ។ តិរច្ឆានយោនិ ហិ អបាយោ, សុគតិយា អបេតត្តា; ន ទុគ្គតិ, មហេសក្ខានំ នាគរាជាទីនំ សម្ភវតោ។ ទុគ្គតិគ្គហណេន បេត្តិវិសយំ ទីបេតិ។ សោ ហិ អបាយោ ចេវ ទុគ្គតិ ច សុគតិតោ អបេតត្តា, ទុក្ខស្ស ច គតិភូតត្តា; ន តុ វិនិបាតោ អសុរសទិសំ អវិនិបតិតត្តា។ បេតមហិទ្ធិកានញ្ហិ វិមានានិបិ និព្ពត្តន្តិ។ វិនិបាតគ្គហណេន អសុរកាយំ ទីបេតិ។ សោ ហិ យថាវុត្តេនត្ថេន អបាយោ ចេវ ទុគ្គតិ ច សព្ពសមុស្សយេហិ ច វិនិបតិតត្តា វិនិបាតោតិ វុច្ចតិ។ និរយគ្គហណេន អវីចិ-អាទិអនេកប្បការំ និរយមេវ ទីបេតិ។ **ឧបបន្នា**តិ ឧបគតា, តត្ថ អភិនិព្ពត្តាតិ អធិប្បាយោ។ វុត្តវិបរិយាយេន សុក្កបក្ខោ វេទិតព្ពោ។

អយំ បន វិសេសោ – ឯត្ថ សុគតិគ្គហណេន មនុស្សគតិបិ សង្គយ្ហតិ។ សគ្គគ្គហណេន ទេវគតិយេវ។ តត្ថ សុន្ទរា គតីតិ **សុគតិ**។ រូបាទិវិសយេហិ សុដ្ឋុ អគ្គោតិ **សគ្គោ**។ សោ សព្ពោបិ លុជ្ជនបលុជ្ជនដ្ឋេន **លោកោ**តិ អយំ វចនត្ថោ។ **វិជ្ជា**តិ ទិព្ពចក្ខុញាណវិជ្ជា។ **អវិជ្ជា**តិ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិបដិច្ឆាទិកា អវិជ្ជា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អយមេវ ហេត្ថ វិសេសោ – យថា បុព្ពេនិវាសកថាយំ “បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណមុខតុណ្ឌកេន បុព្ពេនិវុត្ថក្ខន្ធបអច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា”តិ វុត្តំ; ឯវមិធ “ចុតូបបាតញាណមុខតុណ្ឌកេន ចុតូបបាតបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា”តិ វត្តព្ពន្តិ។

ទិព្ពចក្ខុញាណកថា និដ្ឋិតា។

អាសវក្ខយញាណកថា

១៤. សោ ឯវំ សមាហិតេ ចិត្តេតិ ឥធ វិបស្សនាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានចិត្តំ វេទិតព្ពំ។ **អាសវានំ ខយញាណាយា**តិ អរហត្តមគ្គញាណត្ថាយ។ អរហត្តមគ្គោ ហិ អាសវវិនាសនតោ អាសវានំ ខយោតិ វុច្ចតិ។ តត្រ ចេតំ ញាណំ តប្បរិយាបន្នត្តាតិ ។ **ចិត្តំ អភិនិន្នាមេសិ**ន្តិ វិបស្សនាចិត្តំ អភិនីហរិំ។ **សោ ឥទំ ទុក្ខ**ន្តិ ឯវមាទីសុ “ឯត្តកំ ទុក្ខំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ”តិ សព្ពម្បិ ទុក្ខសច្ចំ សរសលក្ខណបដិវេធេន យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ ជានិំ បដិវិជ្ឈិំ។ តស្ស ច ទុក្ខស្ស និព្ពត្តិកំ តណ្ហំ “អយំ ទុក្ខសមុទយោ”តិ, តទុភយម្បិ យំ ឋានំ បត្វា និរុជ្ឈតិ តំ តេសំ អប្បវត្តិំ និព្ពានំ “អយំ ទុក្ខនិរោធោ”តិ, តស្ស ច សម្បាបកំ អរិយមគ្គំ “អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទា”តិ សរសលក្ខណបដិវេធេន យថាភូតំ អព្ភញ្ញាសិំ ជានិំ បដិវិជ្ឈិន្តិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ សរូបតោ សច្ចានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ កិលេសវសេន បរិយាយតោ ទស្សេន្តោ **“ឥមេ អាសវា”**តិអាទិមាហ។ **តស្ស មេ ឯវំ ជានតោ ឯវំ បស្សតោ**តិ តស្ស មយ្ហំ ឯវំ ជានន្តស្ស ឯវំ បស្សន្តស្ស សហ វិបស្សនាយ កោដិប្បត្តំ មគ្គំ កថេតិ។ **កាមាសវា**តិ កាមាសវតោ។ **វិមុច្ចិត្ថា**តិ ឥមិនា ផលក្ខណំ ទស្សេតិ។ មគ្គក្ខណេ ហិ ចិត្តំ វិមុច្ចតិ, ផលក្ខណេ វិមុត្តំ ហោតិ។ **វិមុត្តស្មិំ វិមុត្តមិតិ ញាណ**ន្តិ ឥមិនា បច្ចវេក្ខណញាណំ ទស្សេតិ។ **ខីណា ជាតី**តិអាទីហិ តស្ស ភូមិំ។ តេន ហិ ញាណេន ភគវា បច្ចវេក្ខន្តោ “ខីណា ជាតី”តិអាទីនិ អព្ភញ្ញាសិំ។ កតមា បន ភគវតោ ជាតិ ខីណា, កថញ្ច នំ អព្ភញ្ញាសីតិ? វុច្ចតេ – ន តាវស្ស អតីតា ជាតិ ខីណា, បុព្ពេវ ខីណត្តា; ន អនាគតា, អនាគតេ វាយាមាភាវតោ; ន បច្ចុប្បន្នា, វិជ្ជមានត្តា។ យា បន មគ្គស្ស អភាវិតត្តា ឧប្បជ្ជេយ្យ ឯកចតុបញ្ចវោការភវេសុ ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធប្បភេទា ជាតិ, សា មគ្គស្ស ភាវិតត្តា អនុប្បាទធម្មតំ អាបជ្ជនេន ខីណា; តំ សោ មគ្គភាវនាយ បហីនកិលេសេ បច្ចវេក្ខិត្វា “កិលេសាភាវេ វិជ្ជមានម្បិ កម្មំ អាយតិំ អប្បដិសន្ធិកំ ហោតី”តិ ជានន្តោ អព្ភញ្ញាសិំ។

វុសិតន្តិ វុត្ថំ បរិវុត្ថំ, កតំ ចរិតំ និដ្ឋិតន្តិ អត្ថោ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ មគ្គព្រហ្មចរិយំ, បុថុជ្ជនកល្យាណកេន ហិ សទ្ធិំ សត្ត សេក្ខា ព្រហ្មចរិយវាសំ វសន្តិ នាម, ខីណាសវោ វុត្ថវាសោ។ តស្មា ភគវា អត្តនោ ព្រហ្មចរិយវាសំ

បច្ចវេក្ខន្តោ “វុសិតំ ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ អព្ភញ្ញាសិ។ **កតំ ករណីយ**ន្តិ ចតូសុ សច្ចេសុ ចតូហិ មគ្គេហិ បរិញ្ញាបហាន សច្ឆិកិរិយាភាវនាភិសមយវសេន សោឡសវិធម្បិ កិច្ចំ និដ្ឋាបិតន្តិ អត្ថោ ។ បុថុជ្ជនកល្យាណកាទយោ ហិ ឯតំ កិច្ចំ ករោន្តិ, ខីណាសវោ កតករណីយោ។ តស្មា ភគវា អត្តនោ ករណីយំ បច្ចវេក្ខន្តោ “កតំ ករណីយ”ន្តិ អព្ភញ្ញាសិ។ **នាបរំ ឥត្ថត្តាយា**តិ ឥទានិ បុន ឥត្ថភាវាយ ឯវំ សោឡសកិច្ចភាវាយ កិលេសក្ខយាយ វា មគ្គភាវនា កិច្ចំ មេ នត្ថីតិ អព្ភញ្ញាសិ។

ឥទានិ ឯវំ បច្ចវេក្ខណញាណបរិគ្គហិតំ តំ អាសវានំ ខយញាណាធិគមំ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេន្តោ **អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិជ្ជា**តិ អរហត្តមគ្គញាណវិជ្ជា។ **អវិជ្ជា**តិ ចតុសច្ចបដិច្ឆាទិកា អវិជ្ជា។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អយំ បន វិសេសោ – **អយំ ខោ មេ ព្រាហ្មណ តតិយា អភិនិព្ភិទា អហោសី**តិ ឯត្ថ អយំ ខោ មម ព្រាហ្មណ អាសវានំ ខយញាណមុខតុណ្ឌកេន ចតុសច្ចបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា តតិយា អភិនិព្ភិទា តតិយា និក្ខន្តិ តតិយា អរិយជាតិ អហោសិ, កុក្កុដច្ឆាបកស្សេវ មុខតុណ្ឌកេន វា បាទនខសិខាយ វា អណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា តម្ហា អណ្ឌកោសម្ហា អភិនិព្ភិទា និក្ខន្តិ កុក្កុដនិកាយេ បច្ចាជាតីតិ។

ឯត្តាវតា កឹ ទស្សេតីតិ? សោ ហិ ព្រាហ្មណ កុក្កុដច្ឆាបកោ អណ្ឌកោសំ

បទាលេត្វា តតោ និក្ខមន្តោ សកិមេវ ជាយតិ, អហំ បន បុព្ពេ-និវុត្ថក្ខន្ធបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ ភិន្ទិត្វា បឋមំ តាវ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិញាណវិជ្ជាយ ជាតោ, តតោ សត្តានំ ចុតិបដិសន្ធិបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា ទុតិយំ ទិព្ពចក្ខុញាណវិជ្ជាយ ជាតោ, បុន ចតុសច្ចបដិច្ឆាទកំ អវិជ្ជណ្ឌកោសំ បទាលេត្វា តតិយំ អាសវានំ ខយញាណវិជ្ជាយ ជាតោ; ឯវំ តីហិ វិជ្ជាហិ តិក្ខត្តុំ ជាតោ។ សា ច មេ ជាតិ អរិយា សុបរិសុទ្ធាតិ ឥទំ ទស្សេសិ។ ឯវំ ទស្សេន្តោ ច បុព្ពេនិវាសញាណេន អតីតំសញាណំ, ទិព្ពចក្ខុនា បច្ចុប្បន្នានាគតំសញាណំ, អាសវក្ខយេន សកលលោកិយលោកុត្តរគុណន្តិ ឯវំ តីហិ វិជ្ជាហិ សព្ពេបិ សព្ពញ្ញុគុណេ បកាសេត្វា អត្តនោ អរិយាយ ជាតិយា ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវំ ព្រាហ្មណស្ស ទស្សេសីតិ។

អាសវក្ខយញាណកថា និដ្ឋិតា។

ទេសនានុមោទនកថា

១៥. ឯវំ វុត្តេ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោតិ ឯវំ ភគវតា លោកានុកម្បកេន ព្រាហ្មណំ អនុកម្បមានេន វិនិគូហិតព្ពេបិ អត្តនោ អរិយាយ ជាតិយា ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវេ វិជ្ជត្តយបកាសិកាយ ធម្មទេសនាយ វុត្តេ បីតិវិប្ផារបរិបុណ្ណគត្តចិត្តោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ តំ ភគវតោ អរិយាយ ជាតិយា ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវំ វិទិត្វា “ឦទិសំ នាមាហំ សព្ពលោកជេដ្ឋសេដ្ឋំ សព្ពគុណសមន្នាគតំ សព្ពញ្ញុំ ‘អញ្ញេសំ អភិវាទនាទិកម្មំ ន ករោតី’តិ អវចំ – ‘ធិរត្ថុ វតរេ អញ្ញាណ’”ន្តិ អត្តានំ គរហិត្វា “អយំ ទានិ លោកេ អរិយាយ ជាតិយា បុរេជាតដ្ឋេន ជេដ្ឋោ, សព្ពគុណេហិ អប្បដិសមដ្ឋេន សេដ្ឋោ”តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “**ជេដ្ឋោ ភវំ គោតមោ សេដ្ឋោ ភវំ គោតមោ**”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា បុន តំ ភគវតោ ធម្មទេសនំ អព្ភនុមោទមានោ “**អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ, ភោ គោតមា**”តិអាទិមាហ។

តត្ថាយំ អភិក្កន្តសទ្ទោ ខយសុន្ទរាភិរូបអព្ភនុមោទនេសុ ទិស្សតិ។ “អភិក្កន្តា, ភន្តេ, រត្តិ; និក្ខន្តោ បឋមោ យាមោ, ចិរនិសិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ”តិអាទីសុ (អ. និ. ៨.២០) ហិ ខយេ ទិស្សតិ។ “អយំ មេ បុគ្គលោ ខមតិ, ឥមេសំ ចតុន្នំ បុគ្គលានំ អភិក្កន្តតរោ ច បណីតតរោ ចា”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.១០០) សុន្ទរេ។

“កោ មេ វន្ទតិ បាទានិ, ឥទ្ធិយា យសសា ជលំ;
អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, សព្ពា ឱភាសយំ ទិសា”តិ។ –

អាទីសុ (វិ. វ. ៨៥៧) អភិរូបេ។ “អភិក្កន្តំ, ភន្តេ”តិអាទីសុ (ទី. និ. ១.២៥០) អព្ភនុមោទនេ។ ឥធាបិ អព្ភនុមោទនេយេវ។ យស្មា ច អព្ភនុមោទនេ, តស្មា “សាធុ សាធុ, ភោ គោតមា”តិ វុត្តំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

“ភយេ កោធេ បសំសាយំ, តុរិតេ កោតូហលច្ឆរេ;
ហាសេ សោកេ បសាទេ ច, ករេ អាមេឌិតំ ពុធោ”តិ។

ឥមិនា ច លក្ខណេន ឥធ បសាទវសេន បសំសាវសេន ចាយំ ទ្វិក្ខត្តុំ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

អថ វា **អភិក្កន្ត**ន្តិ អតិឥដ្ឋំ អតិមនាបំ អតិសុន្ទរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ ឯកេន អភិក្កន្តសទ្ទេន ទេសនំ ថោមេតិ, ឯកេន អត្តនោ បសាទំ។ អយញ្ហិ ឯត្ថ អធិប្បាយោ – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, យទិទំ ភោតោ គោតមស្ស ធម្មទេសនា, អភិក្កន្តំ យទិទំ ភោតោ គោតមស្ស ធម្មទេសនំ អាគម្ម មម បសាទោ”តិ។ ភគវតោយេវ វា វចនំ ទ្វេ ទ្វេ អត្ថេ សន្ធាយ ថោមេតិ – ភោតោ គោតមស្ស វចនំ អភិក្កន្តំ ទោសនាសនតោ អភិក្កន្តំ គុណាធិគមនតោ, តថា សទ្ធាជននតោ បញ្ញាជននតោ, សាត្ថតោ សព្យញ្ជនតោ, ឧត្តានបទតោ គម្ភីរត្ថតោ, កណ្ណសុខតោ ហទយង្គមតោ, អនត្តុក្កំសនតោ អបរវម្ភនតោ, ករុណាសីតលតោ បញ្ញាវទាតតោ, អបាថរមណីយតោ វិមទ្ទក្ខមតោ, សុយ្យមានសុខតោ វីមំសិយមានហិតតោតិ ឯវមាទីហិ យោជេតព្ពំ។

តតោ បរម្បិ ចតូហិ ឧបមាហិ ទេសនំយេវ ថោមេតិ។ តត្ថ **និក្កុជ្ជិត**ន្តិ អធោមុខឋបិតំ, ហេដ្ឋាមុខជាតំ វា។ **ឧក្កុជ្ជេយ្យា**តិ ឧបរិមុខំ ករេយ្យ។ **បដិច្ឆន្ន**ន្តិ តិណបណ្ណាទិបដិច្ឆាទិតំ។ **វិវរេយ្យា**តិ ឧគ្ឃាដេយ្យ។ **មូឡ្ហស្សា**តិ ទិសាមូឡ្ហស្ស។ **មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យា**តិ ហត្ថេ គហេត្វា ឯស មគ្គោតិ វទេយ្យ។ **អន្ធការេ**តិ កាឡបក្ខចាតុទ្ទសី អឌ្ឍរត្ត-ឃនវនសណ្ឌ-មេឃបដលេហិ ចតុរង្គេ តមសិ។ អយំ តាវ អនុត្តានបទត្ថោ។ អយំ បន អធិប្បាយយោជនា – យថា កោចិ និក្កុជ្ជិតំ ឧក្កុជ្ជេយ្យ, ឯវំ សទ្ធម្មវិមុខំ អសទ្ធម្មេ បតិដ្ឋិតំ មំ អសទ្ធម្មា វុដ្ឋាបេន្តេន; យថា បដិច្ឆន្នំ វិវរេយ្យ, ឯវំ កស្សបស្ស ភគវតោ សាសនន្តរធានា បភុតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិគហនបដិច្ឆន្នំ សាសនំ វិវរន្តេន; យថា មូឡ្ហស្ស មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, ឯវំ កុម្មគ្គមិច្ឆាមគ្គប្បដិបន្នស្ស មេ សគ្គមោក្ខមគ្គំ អាចិក្ខន្តេន; យថា អន្ធការេ តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ, ឯវំ មោហន្ធការេ និមុគ្គស្ស មេ ពុទ្ធាទិរតនត្តយរូបានិ អបស្សតោ តប្បដិច្ឆាទកមោហន្ធការវិទ្ធំសកទេសនាបជ្ជោតំ ធារេន្តេន, មយ្ហំ ភោតា គោតមេន ឯតេហិ បរិយាយេហិ បកាសិតត្តា អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោតិ។

ទេសនានុមោទនកថា និដ្ឋិតា។

បសន្នាការកថា

ឯវំ ទេសនំ ថោមេត្វា ឥមាយ ទេសនាយ រតនត្តយេ បសន្នចិត្តោ បសន្នាការំ ករោន្តោ “**ឯសាហ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯសាហ**ន្តិ ឯសោ អហំ។ **ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមី**តិ ភវន្តំ គោតមំ សរណន្តិ គច្ឆាមិ; ភវំ មេ គោតមោ សរណំ, បរាយណំ, អឃស្ស តាតា, ហិតស្ស ច វិធាតាតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន ភវន្តំ គោតមំ គច្ឆាមិ ភជាមិ សេវាមិ បយិរុបាសាមិ , ឯវំ វា ជានាមិ ពុជ្ឈាមីតិ។ យេសញ្ហិ ធាតូនំ គតិអត្ថោ, ពុទ្ធិបិ តេសំ អត្ថោ; តស្មា “គច្ឆាមី”តិ ឥមស្ស ជានាមិ ពុជ្ឈាមីតិ អយម្បិ អត្ថោ វុត្តោ។ **ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ចា**តិ ឯត្ថ បន អធិគតមគ្គេ សច្ឆិកតនិរោធេ យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានេ ច ចតូសុ អបាយេសុ អបតមានេ ធារេតីតិ **ធម្មោ;** សោ អត្ថតោ អរិយមគ្គោ ចេវ និព្ពានញ្ច។ វុត្តំ ហេតំ – “យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ (អ. និ. ៤.៣៤) វិត្ថារោ។ ន កេវលញ្ច អរិយមគ្គោ ចេវ និព្ពានញ្ច, អបិ ច ខោ អរិយផលេហិ សទ្ធិំ បរិយត្តិធម្មោបិ។ វុត្តម្បិ ហេតំ **ឆត្តមាណវកវិមានេ** –

> “រាគវិរាគមនេជមសោកំ, ធម្មមសង្ខតមប្បដិកូលំ;
> មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្តំ, ធម្មមិមំ សរណត្ថមុបេហី”តិ។ (វិ. វ. ៨៨៧);

ឯត្ថ ហិ **រាគវិរាគោ**តិ មគ្គោ កថិតោ។ **អនេជមសោក**ន្តិ ផលំ។ **ធម្មមសង្ខត**ន្តិ និព្ពានំ។ **អប្បដិកូលំ មធុរមិមំ បគុណំ សុវិភត្ត**ន្តិ បិដកត្តយេន វិភត្តា សព្ពធម្មក្ខន្ធាតិ។ ទិដ្ឋិសីលសង្ឃាតេន សំហតោតិ **សង្ឃោ**, សោ អត្ថតោ អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហោ។ វុត្តញ្ហេតំ តស្មិំយេវ **វិមានេ** –

> “យត្ថ ច ទិន្នមហប្ផលមាហុ, ចតូសុ សុចីសុ បុរិសយុគេសុ;
> អដ្ឋ ច បុគ្គលធម្មទសា តេ, សង្ឃមិមំ សរណត្ថមុបេហី”តិ។ (វិ. វ. ៨៨៨);

ភិក្ខូនំ សង្ឃោ **ភិក្ខុសង្ឃោ**។ ឯត្តាវតា ច ព្រាហ្មណោ តីណិ សរណគមនានិ បដិវេទេសិ។

បសន្នាការកថា និដ្ឋិតា។

សរណគមនកថា

ឥទានិ តេស្វេវ តីសុ សរណគមនេសុ កោសល្លត្ថំ សរណំ, សរណគមនំ, យោ សរណំ គច្ឆតិ,

សរណគមនប្បភេទោ, សរណគមនផលំ, សំកិលេសោ, ភេទោតិ អយំ វិធិ វេទិ តព្ពោ។ សោ បន ឥធ វុច្ចមានោ អតិភារិយំ វិនយនិទានំ ករោតីតិ ន វុត្តោ។ អត្ថិកេហិ បន បបញ្ចសូទនិយំ វា មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ **ភយភេរវសុត្តវណ្ណនតោ** (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៥៦) សុមង្គលវិលាសិនិយំ វា ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.២៥០) **សរណវណ្ណនតោ** គហេតព្ពោតិ។

សរណគមនកថា និដ្ឋិតា។

ឧបាសកត្តបដិវេទនាកថា

ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតូតិ មំ ភវំ គោតមោ “ឧបាសកោ អយ”ន្តិ ឯវំ ធារេតូតិ អត្ថោ។ ឧបាសកវិធិកោសល្លត្ថំ បនេត្ថ កោ ឧបាសកោ, កស្មា ឧបាសកោតិ វុច្ចតិ, កិមស្ស សីលំ, កោ អាជីវោ, កា វិបត្តិ, កា សម្បត្តីតិ ឥទំ បកិណ្ណកំ វេទិតព្ពំ។ តំ អតិភារិយករណតោ ឥធ ន វិភត្តំ, អត្ថិកេហិ បន **បបញ្ចសូទនិយំ មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ** (ម. និ. អដ្ឋ. ១.៥៦) វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ **អជ្ជតគ្គេ**តិ ឯត្ថ អយំ អគ្គសទ្ទោ អាទិកោដិកោដ្ឋាសសេដ្ឋេសុ ទិស្សតិ។ “អជ្ជតគ្គេ, សម្ម ទោវារិក, អាវរាមិ ទ្វារំ និគណ្ឋានំ និគណ្ឋីន”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ២.៧០) ហិ អាទិម្ហិ ទិស្សតិ។ “តេនេវ អង្គុលគ្គេន តំ អង្គុលគ្គំ បរាមសេយ្យ (កថា. ៤៤១), ឧច្ឆគ្គំ វេឡគ្គ”ន្តិអាទីសុ កោដិយំ។ “អម្ពិលគ្គំ វា មធុរគ្គំ វា តិត្តកគ្គំ វា (សំ. និ. ៥.៣៧៤) អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វិហារគ្គេន វា បរិវេណគ្គេន វា ភាជេតុ”ន្តិអាទីសុ (ចូឡវ. ៣១៨) កោដ្ឋាសេ។ “យាវតា, ភិក្ខវេ, សត្តា អបទា វា ទ្វិបទា វា…បេ.... តថាគតោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី”តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៣៤) សេដ្ឋេ។ ឥធ បនាយំ អាទិម្ហិ ទដ្ឋព្ពោ។ តស្មា **អជ្ជតគ្គេ**តិ អជ្ជតំ អាទី កត្វាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **អជ្ជត**ន្តិ អជ្ជភាវន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អជ្ជទគ្គេ** ឥច្ចេវ វា បាឋោ, ទការោ បទសន្ធិករោ, អជ្ជ អគ្គំ កត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បាណុបេត**ន្តិ បាណេហិ ឧបេតំ, យាវ មេ ជីវិតំ បវត្តតិ, តាវ ឧបេតំ អនញ្ញសត្ថុកំ តីហិ សរណគមនេហិ សរណគតំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ, ជានាតុ, អហញ្ហិ សចេបិ មេ តិខិណេន អសិនា សីសំ ឆិន្ទេយ្យុំ, នេវ ពុទ្ធំ “ន ពុទ្ធោ”តិ វា, ធម្មំ “ន ធម្មោ”តិ វា, សង្ឃំ “ន សង្ឃោ”តិ វា វទេយ្យន្តិ។ ឯត្ថ ច ព្រាហ្មណោ បាណុបេតំ សរណគតន្តិ បុន សរណគមនំ វទន្តោ អត្តសន្និយ្យាតនំ បកាសេតីតិ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ អត្តានំ និយ្យាតេត្វា ភគវន្តំ សបរិសំ ឧបដ្ឋាតុកាមោ អាហ – “**អធិវាសេតុ ច មេ ភវំ គោតមោ វេរញ្ជាយំ វស្សាវាសំ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេនា**”តិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ – ឧបាសកញ្ច មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ, អធិវាសេតុ ច មេ វេរញ្ជាយំ វស្សាវាសំ, តយោ មាសេ វេរញ្ជំ ឧបនិស្សាយ មម អនុគ្គហត្ថំ វាសំ សម្បដិច្ឆតូតិ។ **អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេនា**តិ អថស្ស វចនំ សុត្វា ភគវា កាយង្គំ វា វាចង្គំ វា អចោបេត្វា អព្ភន្តរេយេវ ខន្តឹ ចារេត្វា តុណ្ហីភាវេន អធិវាសេសិ; ព្រាហ្មណស្ស អនុគ្គហត្ថំ មនសាវ សម្បដិច្ឆីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វាតិ អថ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ សចេ មេ សមណោ គោតមោ នាធិវាសេយ្យ, កាយេន វា វាចាយ វា បដិក្ខិបេយ្យ។ យស្មា បន អប្បដិក្ខិបិត្វា អព្ភន្តរេ ខន្តឹ ធារេសិ, តស្មា មេ មនសាវ អធិវាសេសីតិ ឯវំ អាការសល្លក្ខណកុសលតាយ ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វា, អត្តនោ និសិន្នាសនតោ វុដ្ឋាយ ចតូសុ ទិសាសុ ភគវន្តំ សក្កច្ចំ វន្ទិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា អាគតកាលតោ បភុតិ ជាតិមហល្លកព្រាហ្មណានំ អភិវាទនាទីនិ ន ករោតីតិ វិគរហិត្វាបិ ឥទានិ វិញ្ញាតពុទ្ធគុណោ កាយេន វាចាយ មនសា ច អនេកក្ខត្តុំ វន្ទន្តោបិ អតិត្តោយេវ ហុត្វា ទសនខសមោធានសមុជ្ជលំ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សិរស្មឹ បតិដ្ឋាបេត្វា យាវ ទស្សនវិសយោ តាវ បដិមុខោយេវ អបក្កមិត្វា ទស្សនវិសយំ វិជហនដ្ឋានេ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។

ឧបាសកត្តបដិវេទនាកថា និដ្ឋិតា។

ទុព្ភិក្ខកថា

១៦. តេន ខោ បន សមយេន វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា ហោតីតិ យស្មឹ សមយេ វេរញ្ជេន ព្រាហ្មណេន ភគវា វេរញ្ជំ ឧបនិស្សាយ វស្សាវាសំ យាចិតោ , តេន សមយេន វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា ហោតិ។ **ទុព្ភិក្ខា**តិ ទុល្លភភិក្ខា; សា បន ទុល្លភភិក្ខតា យត្ថ មនុស្សា អស្សទ្ធា ហោន្តិ អប្បសន្នា, តត្ថ សុសស្សកាលេបិ អតិសមគ្ឃេបិ បុព្ពណ្ណាបរណ្ណេ ហោតិ។ វេរញ្ជាយំ បន យស្មា ន តថា អហោសិ, អបិច ខោ ទុស្សស្សតាយ ឆាតកភយេនេវ អហោសិ តស្មា តមត្ថំ ទស្សេន្តោ **ទ្វីហិតិកា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ទ្វីហិតិកា**តិ ទ្វិធា បវត្តឦហិតិកា។ ឦហិតំ នាម ឥរិយា ទ្វិធា បវត្តា – ចិត្តឥរិយា, ចិត្តឦហា។ “ឯត្ថ លច្ឆាម នុ ខោ កិញ្ចិ ភិក្ខមានា ន លច្ឆាមា”តិ, “ជីវិតុំ វា សក្ខិស្សាម នុ ខោ នោ”តិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

អថ វា **ទ្វីហិតិកា**តិ ទុជ្ជីវិកា, ឦហិតំ ឦហា ឥរិយនំ បវត្តនំ ជីវិតន្តិអាទីនិ បទានិ ឯកត្ថានិ។ តស្មា ទុក្ខេន ឦហិតំ ឯត្ថ បវត្តតីតិ ទ្វីហិតិកាតិ អយមេត្ថ បទត្ថោ។ **សេតដ្ឋិកា**តិ សេតកានិ អដ្ឋីនិ ឯត្ថាតិ សេតដ្ឋិកា។ ទិវសម្បិ យាចិត្វា កិញ្ចិ អលទ្ធា មតានំ កបណមនុស្សានំ អហិច្ឆត្តកវណ្ណេហិ អដ្ឋីហិ តត្រ តត្រ បរិកិណ្ណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សេតដ្ដិកា**តិបិ បាឋោ។ តស្សត្ថោ – សេតា អដ្ដិ ឯត្ថាតិ សេតដ្ដិកា។ អដ្ដីតិ អាតុរតា ព្យាធិ រោគោ។ តត្ថ ច សស្សានំ គព្ភគ្គហណកាលេ សេតករោគេន ឧបហតមេវ បច្ឆិន្នខីរំ អគ្គហិតតណ្ឌុលំ បណ្ឌុរបណ្ឌុរំ សាលិសីសំ វា យវគោធូមសីសំ វា និក្ខមតិ, តស្មា “សេតដ្ដិកា”តិ វុច្ចតិ។

វប្បកាលេ សុដ្ឋុ អភិសង្ខរិត្វាបិ វុត្តសស្សំ តត្ថ សលាកា ឯវ សម្បជ្ជតីតិ **សលាកាវុត្តា;** សលាកាយ វា តត្ថ ជីវិតំ បវត្តេន្តីតិ **សលាកាវុត្តា**។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? តត្ថ កិរ ធញ្ញវិក្កយកានំ សន្តិកំ កយកេសុ គតេសុ ទុព្ពលមនុស្សេ អភិភវិត្វា ពលវមនុស្សាវ ធញ្ញំ កិណិត្វា គច្ឆន្តិ។ ទុព្ពលមនុស្សា អលភមានា មហាសទ្ទំ ករោន្តិ។ ធញ្ញវិក្កយកា “សព្ពេសំ សង្គហំ ករិស្សាមា”តិ ធញ្ញករណដ្ឋានេ ធញ្ញមាបកំ និសីទាបេត្វា ឯកបស្សេ វណ្ណជ្ឈក្ខំ និសីទាបេសុំ។ ធញ្ញត្ថិកា វណ្ណជ្ឈក្ខស្ស សន្តិកំ គច្ឆន្តិ។ សោ អាគតបដិបាដិយា មូលំ គហេត្វា “ឥត្ថន្នាមស្ស ឯត្តកំ ទាតព្ព”ន្តិ សលាកំ លិខិត្វា ទេតិ, តេ តំ គហេត្វា ធញ្ញមាបកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ទិន្នបដិបាដិយា ធញ្ញំ គណ្ហន្តិ។ ឯវំ សលាកាយ តត្ថ ជីវិតំ បវត្តេន្តីតិ សលាកាវុត្តា។

ន សុករា ឧញ្ឆេន បគ្គហេន យាបេតុន្តិ បគ្គហេន យោ ឧញ្ឆោ, តេន យាបេតុំ ន សុករា។ បត្តំ គហេត្វា យំ អរិយា ឧញ្ឆំ ករោន្តិ, ភិក្ខាចរិយំ ចរន្តិ, តេន ឧញ្ឆេន យាបេតុំ ន សុករាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តទា កិរ តត្ថ សត្តដ្ឋគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ឯកទិវសម្បិ យាបនមត្តំ ន លភន្តិ។

តេន ខោ បន សមយេន ឧត្តរាបថកា អស្សវាណិជា…បេ…. អស្សោសិ ខោ ភគវា ឧទុក្ខលសទ្ទន្តិ – **តេនា**តិ យស្មិំ សមយេ ភគវា វេរញ្ជំ ឧបនិស្សាយ វស្សាវាសំ ឧបគតោ តេន សមយេន។ ឧត្តរាបថវាសិកា ឧត្តរាបថតោ វា អាគតត្តា ឯវំ លទ្ធវោហារា អស្សវាណិជា ឧត្តរាបថេ អស្សានំ ឧដ្ឋានដ្ឋានេ បញ្ច អស្សសតានិ គហេត្វា ទិគុណំ តិគុណំ លាភំ បត្ថយមានា ទេសន្តរំ គច្ឆន្តា តេហិ អត្តនោ វិក្កាយិកភណ្ឌភូតេហិ បញ្ចមត្តេហិ អស្សសតេហិ វេរញ្ជំ វស្សាវាសំ ឧបគតា ហោន្តិ។ កស្មា? ន ហិ សក្កា តស្មិំ ទេសេ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ អទ្ធានំ បដិបជ្ជិតុំ។ ឧបគច្ឆន្តា ច ពហិនគរេ ឧទកេន អនជ្ឈោត្ថរណីយេ ឋានេ អត្តនោ ច វាសាគារានិ អស្សានញ្ច មន្ទុរំ ការាបេត្វា វតិយា បរិក្ខិបឹសុ។ តានិ តេសំ វសនដ្ឋានានិ “អស្សមណ្ឌលិកាយោ”តិ បញ្ញាយិំសុ។ តេនាហ – “**តេហិ អស្សមណ្ឌលិកាសុ ភិក្ខូនំ បត្ថបត្ថបុលកំ បញ្ញត្តំ ហោតី**”តិ។ **បត្ថបត្ថបុលក**ន្តិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ បត្ថបត្ថបមាណំ បុលកំ។ បត្ថោ នាម នាឡិមត្តំ ហោតិ, ឯកស្ស បុរិសស្ស អលំ យាបនាយ។ វុត្តម្បិ ហេតំ – “បត្ថោទនោ នាលមយំ ទុវិន្ន”ន្តិ (ជា. ២.២១.១៩២)។ បុលកំ នាម និត្ថុសំ កត្វា ឧស្សេទេត្វា គហិតយវតណ្ឌុលា វុច្ចន្តិ។ យទិ ហិ សថុសា ហោន្តិ, បាណកា វិជ្ឈន្តិ, អទ្ធានក្ខមា ន ហោន្តិ។ តស្មា តេ វាណិជា អទ្ធានក្ខមំ កត្វា យវតណ្ឌុលមាទាយ អទ្ធានំ បដិបជ្ជន្តិ “យត្ថ អស្សានំ ខាទនីយំ តិណំ ទុល្លភំ ភវិស្សតិ, តត្ថេតំ អស្សភត្តំ ភវិស្សតី”តិ។

កស្មា បន តេហិ តំ ភិក្ខូនំ បញ្ញត្តន្តិ? វុច្ចតេ – “ន ហិ តេ ទក្ខិណាបថមនុស្សា វិយ អស្សទ្ធា អប្បសន្នា, តេ បន សទ្ធា បសន្នា ពុទ្ធមាមកា, ធម្មមាមកា, សង្ឃមាមកា; តេ បុព្ពណ្ហសមយំ កេនចិទេវ ករណីយេន នគរំ បវិសន្តា ទ្វេ តយោ ទិវសេ អទ្ទសំសុ សត្តដ្ឋ ភិក្ខូ សុនិវត្ថេ សុបារុតេ ឥរិយាបថសម្បន្នេ សកលម្បិ នគរំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កិញ្ចិ អលភមានេ។ ទិស្វាន នេសំ ឯតទហោសិ – “អយ្យា ឥមំ នគរំ ឧបនិស្សាយ វស្សំ ឧបគតា; ឆាតកញ្ច វត្តតិ, ន ច កិញ្ចិ លភន្តិ, អតិវិយ កិលមន្តិ។ មយញ្ចម្ហ អាគន្តុកា, ន សក្កោម នេសំ ទេវសិកំ យាគុញ្ច ភត្តញ្ច បដិយាទេតុំ។ អម្ហាកំ បន អស្សា សាយញ្ច បាតោ ច ទ្វិក្ខត្តុំ ភត្តំ លភន្តិ។ យំនូន មយំ ឯកមេកស្ស អស្សស្ស បាតរាសភត្តតោ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ បត្ថបត្ថបុលកំ ទទេយ្យាម។ ឯវំ អយ្យា ច ន កិលមិស្សន្តិ , អស្សា ច យាបេស្សន្តី”តិ។ តេ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេត្វា “ភន្តេ, តុម្ហេ បត្ថបត្ថបុលកំ បដិគ្គហេត្វា យំ វា តំ វា កត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ យាចិត្វា ទេវសិកំ បត្ថបត្ថបុលកំ បញ្ញបេសុំ។ តេន វុត្តំ – “តេហិ អស្សមណ្ឌលិកាសុ ភិក្ខូនំ បត្ថបត្ថបុលកំ បញ្ញត្តំ ហោតី”តិ។

បញ្ញត្តន្តិ និច្ចភត្តសង្ខេបេន ឋបិតំ។ ឥទានិ **ភិក្ខូ បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា**តិអាទីសុ **បុព្ពណ្ហសមយ**ន្តិ ទិវសស្ស បុព្ពភាគសមយំ, បុព្ពណ្ហសមយេតិ អត្ថោ។ បុព្ពណ្ហេ វា សមយំ បុព្ពណ្ហសមយំ, បុព្ពណ្ហេ ឯកំ ខណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ លព្ភតិ។ **និវាសេត្វា**តិ បរិទហិត្វា, វិហារនិវាសនបរិវត្តនវសេនេតំ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ តេ តតោ បុព្ពេ អនិវត្ថា អហេសុំ។ **បត្តចីវរមាទាយា**តិ បត្តំ ហត្ថេហិ ចីវរំ កាយេន អាទិយិត្វា សម្បដិច្ឆាទេត្វា, ធារេត្វាតិ អត្ថោ។ យេន វា តេន វា ហិ បការេន គណ្ហន្តា អាទាយឥច្ចេវ វុច្ចន្តិ, យថា

“សមាទាយេវ បក្កមតី”តិ (ទី. និ. ១.២១)។ **បិណ្ឌំ អលភមានា**តិ សកលម្បិ វេរញ្ជំ ចរិត្វា តិដ្ឋតុ បិណ្ឌោ, អន្តមសោ “អតិច្ឆថា”តិ វាចម្បិ អលភមានា។

បត្ថបត្ថបុលកំ អារាមំ អាហរិត្វាតិ គតគតដ្ឋានេ លទ្ធំ ឯកមេកំ បត្ថបត្ថបុលកំ គហេត្វា អារាមំ នេត្វា។ **ឧទុក្ខលេ កោដ្ដេត្វា កោដ្ដេត្វា បរិភុញ្ជន្តី**តិ ថេរានំ កោចិ កប្បិយការកោ នត្ថិ, យោ នេសំ តំ គហេត្វា យាគុំ វា ភត្តំ វា បចេយ្យ។ សាមម្បិ បចនំ សមណសារុប្បំ ន ហោតិ ន ច វដ្ដតិ។ តេ ឯវំ នោ សល្លហុកវុត្តិតា ច ភវិស្សតិ, សាមបាកបរិមោចនញ្ចាតិ អដ្ឋ អដ្ឋ ជនា វា ទស ទស ជនា វា ឯកតោ ហុត្វា ឧទុក្ខលេ កោដ្ដេត្វា កោដ្ដេត្វា សកំ សកំ បដិវីសំ ឧទកេន តេមេត្វា បរិភុញ្ជន្តិ។ ឯវំ បរិភុញ្ជិត្វា អប្បោស្សុក្កា សមណធម្មំ ករោន្តិ ។ ភគវតោ បន តេ អស្សវាណិជា បត្ថបុលកញ្ច ទេន្តិ, តទុបិយញ្ច សប្បិមធុសក្ករំ។ តំ អាយស្មា អានន្ទោ អាហរិត្វា សិលាយំ បិសតិ។ បុញ្ញវតា បណ្ឌិតបុរិសេន កតំ មនាបមេវ ហោតិ។ អថ នំ បិសិត្វា សប្បិអាទីហិ សម្មា យោជេត្វា ភគវតោ ឧបនាមេសិ។ អថេត្ថ ទេវតា ទិព្ពោជំ បក្ខិបន្តិ។ តំ ភគវា បរិភុញ្ជតិ។ បរិភុញ្ជិត្វា ផលសមាបត្តិយា កាលំ អតិនាមេតិ។ ន តតោ បដ្ឋាយ បិណ្ឌាយ ចរតិ។

កឹ បនានន្ទត្ថេរោ តទា ភគវតោ ឧបដ្ឋាកោ ហោតីតិ? ហោតិ, នោ ច ខោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ លទ្ធា។ ភគវតោ ហិ បឋមពោធិយំ វីសតិវស្សន្តរេ និពទ្ធុបដ្ឋាកោ នាម នត្ថិ។ កទាចិ នាគសមាលត្ថេរោ ភគវន្តំ ឧបដ្ឋាសិ, កទាចិ នាគិតត្ថេរោ, កទាចិ មេឃិយត្ថេរោ, កទាចិ ឧបវាណត្ថេរោ, កទាចិ សាគតត្ថេរោ, កទាចិ សុនក្ខត្តោ លិច្ឆវិបុត្តោ។ តេ អត្តនោ រុចិយា ឧបដ្ឋហិត្វា យទា ឥច្ឆន្តិ តទា បក្កមន្តិ។ អានន្ទត្ថេរោ តេសុ តេសុ ឧបដ្ឋហន្តេសុ អប្បោស្សុក្កោ ហោតិ, បក្កន្តេសុ សយមេវ វត្តបដិបត្តឹ ករោតិ។ ភគវាបិ កិញ្ចាបិ មេ ញាតិសេដ្ឋោ ឧបដ្ឋាកដ្ឋានំ ន តាវ លភតិ, អថ ខោ ឯវរូបេសុ ឋានេសុ អយមេវ បតិរូបោតិ អធិវាសេសិ។ តេន វុត្តំ – “អាយស្មា បនានន្ទោ បត្ថបុលកំ សិលាយំ បិសិត្វា ភគវតោ ឧបនាមេសិ, តំ ភគវា បរិភុញ្ជតី”តិ។

ននុ ច មនុស្សា ទុព្ភិក្ខកាលេ អតិវិយ ឧស្សាហជាតា បុញ្ញានិ ករោន្តិ, អត្តនា អភុញ្ជិត្វាបិ ភិក្ខូនំ ទាតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ តេ តទា កស្មា កដច្ឆុភិក្ខម្បិ ន អទំសុ? អយញ្ច វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ មហតា ឧស្សាហេន ភគវន្តំ វស្សាវាសំ យាចិ, សោ កស្មា ភគវតោ អត្ថិភាវម្បិ ន ជានាតីតិ? វុច្ចតេ – មារាវដ្ដនាយ។ វេរញ្ជញ្ហិ ព្រាហ្មណំ ភគវតោ សន្តិកា បក្កន្តមត្តមេវ សកលញ្ច នគរំ សមន្តា ច យោជនមត្តំ យត្ថ សក្កា បុរេភត្តំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ចាគន្តុំ, តំ សព្ពំ មារោ អាវដ្ដេត្វា មោហេត្វា សព្ពេសំ អសល្លក្ខណភាវំ កត្វា បក្កាមិ។ តស្មា ន កោចិ អន្តមសោ សាមីចិកម្មម្បិ កត្តព្ពំ មញ្ញិត្ថ។

កឹ បន ភគវាបិ មារាវដ្ដនំ អជានិត្វាវ តត្ថ វស្សំ ឧបគតោតិ? នោ អជានិត្វា។ អថ កស្មា ចម្បា-សាវត្ថិ-រាជគហាទីនំ អញ្ញតរស្មឹ ន ឧបគតោតិ? តិដ្ឋន្តុ ចម្បា-សាវត្ថិ-រាជគហាទីនិ, សចេបិ ភគវា តស្មឹ សំវច្ឆរេ ឧត្តរកុរុំ វា តិទសបុរំ វា គន្ត្វា វស្សំ ឧបគច្ឆេយ្យ, តម្បិ មារោ អាវដ្ដេយ្យ។ សោ កិរ តំ សំវច្ឆរំ អតិវិយ អាឃាតេន បរិយុដ្ឋិតចិត្តោ អហោសិ។ ឥធ បន ភគវា ឥមំ អតិរេកការណំ អទ្ទស – “អស្សវាណិជា ភិក្ខូនំ សង្គហំ ករិស្សន្តី”តិ។ តស្មា វេរញ្ជាយមេវ វស្សំ ឧបគច្ឆិ។

កឹ បន មារោ វាណិជកេ អាវដ្ដេតុំ ន សក្កោតីតិ? នោ ន សក្កោតិ, តេ បន អាវដ្ដិតបរិយោសានេ អាគមឹសុ។ បដិនិវត្តិត្វា កស្មា ន អាវដ្ដេតីតិ? អវិសហតាយ។ ន ហិ សោ តថាគតស្ស អភិហដភិក្ខាយ និពទ្ធទានស្ស អប្បិតវត្តស្ស អន្តរាយំ កាតុំ វិសហតិ។ ចតុន្នញ្ហិ ន សក្កា អន្តរាយោ កាតុំ។ កតមេសំ ចតុន្នំ? តថាគតស្ស អភិហដភិក្ខាសង្ខេបេន វា និពទ្ធទានស្ស អប្បិតវត្តសង្ខេបេន វា បរិច្ចត្តានំ ចតុន្នំ បច្ចយានំ ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ ពុទ្ធានំ ជីវិតស្ស ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ អសីតិយា អនុព្យញ្ជនានំ ព្យាមប្បភាយ វា ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ ចន្ទិមសូរិយទេវព្រហ្មានម្បិ ហិ បភា តថាគតស្ស អនុព្យញ្ជនព្យាមប្បភាប្បទេសំ បត្វា វិហតានុភាវា ហោន្តិ។ ពុទ្ធានំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ ន សក្កា កេនចិ អន្តរាយោ កាតុំ។ តស្មា មារេន អកតន្តរាយំ ភិក្ខំ ភគវា សសាវកសង្ឃោ តទា បរិភុញ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ បរិភុញ្ជន្តោ ច ឯកទិវសំ **អស្សោសិ ខោ ភគវា ឧទុក្ខលសទ្ទ**ន្តិ ភគវា បត្ថបត្ថបុលកំ កោដ្ដេន្តានំ ភិក្ខូនំ មុសលសង្ឃដ្ដជនិតំ ឧទុក្ខលសទ្ទំ សុណិ។ តតោ បរំ **ជានន្តាបិ តថាគតា**តិ ឯវមាទិ យំ បរតោ “កិន្នុ ខោ សោ, អានន្ទ, ឧទុក្ខលសទ្ទោ”តិ បុច្ឆិ, តស្ស បរិហារទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្រាយំ សង្ខេបវណ្ណនា – តថាគតា នាម ជានន្តាបិ សចេ តាទិសំ បុច្ឆាការណំ ហោតិ, បុច្ឆន្តិ។ សចេ បន តាទិសំ បុច្ឆាការណំ នត្ថិ, ជានន្តាបិ ន បុច្ឆន្តិ។ យស្មា បន ពុទ្ធានំ អជាននំ នាម នត្ថិ, តស្មា អជានន្តាបីតិ ន វុត្តំ។ **កាលំ វិទិត្វា បុច្ឆន្តី**តិ សចេ តស្សា បុច្ឆាយ សោ កាលោ ហោតិ, ឯវំ តំ កាលំ វិទិត្វា បុច្ឆន្តិ; សចេ ន ហោតិ , ឯវម្បិ កាលំ វិទិត្វាវ ន បុច្ឆន្តិ។

ឯវំ បុច្ឆន្តាបិ ច អត្ថសំហិតំ តថាគតា បុច្ឆន្តិ, យំ អត្ថនិស្សិតំ ការណនិស្សិតំ, តទេវ បុច្ឆន្តិ, នោ អនត្ថសំហិតំ។ កស្មា? យស្មា អនត្ថសំហិតេ សេតុឃាតោ តថាគតានំ។ **សេតុ** វុច្ចតិ មគ្គោ, មគ្គេនេវ តាទិសស្ស វចនស្ស **ឃាតោ,** សមុច្ឆេទោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ **អត្ថសំហិតន្តិ** ឯត្ថ យំ អត្ថសន្និស្សិតំ វចនំ តថាគតា បុច្ឆន្តិ, តំ ទស្សេន្តោ **"ទ្វីហាការេហី"**តិ អាទិមាហ។ តត្ថ **អាការេហីតិ** ការណេហិ។ **ធម្មំ វា ទេសេស្សាមាតិ** អដ្ឋុប្បត្តិយុត្តំ សុត្តំ វា បុព្ពចរិតការណយុត្តំ ជាតកំ វា កថយិស្សាម។ **សាវកានំ វា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមាតិ** សាវកានំ វា តាយ បុច្ឆាយ វីតិក្កមំ បាកដំ កត្វា គរុកំ វា លហុកំ វា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាម អាណំ ឋបេស្សាមាតិ។

អថ ខោ ភគវា...បេ.... ឯតមត្ថំ អារោចេសីតិ ឯត្ថ នត្ថិ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ។ បុព្ពេ វុត្តមេវ ហិ ភិក្ខូនំ បត្តបត្តបុលកបដិលាភំ សល្លហុកវុត្តិតំ សាមបាកបរិមោចនញ្ច អារោចេន្តោ ឯតមត្ថំ អារោចេសីតិ វុច្ចតិ។ **"សាធុ សាធុ, អានន្ទា"**តិ ឥទំ បន ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ សម្បហំសេន្តោ អាហ។ សាធុការំ បន ទត្វា ទ្វីសុ អាការេសុ ឯកំ គហេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ – **"តុម្ហេហិ, អានន្ទ, សប្បុរិសេហិ វិជិតំ, បច្ឆិមា ជនតា សាលិមំសោទនំ អតិមញ្ញិស្សតី"**តិ។ តត្រាយមធិប្បាយោ – តុម្ហេហិ, អានន្ទ, សប្បុរិសេហិ ឯវំ ទុព្ភិក្ខេ ទុល្លភបិណ្ឌេ ឥមាយ សល្លហុកវុត្តិតាយ ឥមិនា ច សល្លេខេន វិជិតំ។ កឹ វិជិតន្តិ? ទុព្ភិក្ខំ វិជិតំ, លោភោ វិជិតោ, ឥច្ឆាចារោ វិជិតោ។ កថំ? "អយំ វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា, សមន្តតោ បន អនន្តរា គាមនិគមា ផលភារនមិតសស្សា សុភិក្ខា សុលភបិណ្ឌា។ ឯវំ សន្តេបិ ភគវា ឥធេវ អម្ហេ និគ្គណ្ហិត្វា វសតី"តិ ឯកភិក្ខុស្សបិ ចិន្តា វា វិឃាតោ វា នត្ថិ។ ឯវំ តាវ ទុព្ភិក្ខំ វិជិតំ អភិភូតំ អត្តនោ វសេ វត្តិតំ។

កថំ លោភោ វិជិតោ? "អយំ វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា, សមន្តតោ បន អនន្តរា គាមនិគមា ផលភារនមិតសស្សា សុភិក្ខា សុលភបិណ្ឌា ។ ហន្ទ មយំ តត្ថ គន្ត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមា"តិ លោភវសេន ឯកភិក្ខុនាបិ រត្តិច្ឆេទោ វា "បច្ឆិមិកាយ តត្ថ វស្សំ ឧបគច្ឆាមា"តិ វស្សច្ឆេទោ វា ន កតោ។ ឯវំ លោភោ វិជិតោ។

កថំ ឥច្ឆាចារោ វិជិតោ? អយំ វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា, ឥមេ ច មនុស្សា អម្ហេ ទ្វេ តយោ មាសេ វសន្តេបិ ន កិស្មិញ្ចិ មញ្ញន្តិ។ យំនូន មយំ គុណវាណិជ្ជំ កត្វា "អសុកោ ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី...បេ.... អសុកោ ឆឡភិញ្ញោតិ ឯវំ មនុស្សានំ អញ្ញមញ្ញំ បកាសេត្វា កុច្ឆឹ បដិជគ្គិត្វា បច្ឆា សីលំ អធិដ្ឋហេយ្យាមា"តិ ឯកភិក្ខុនាបិ ឯវរូបា ឥច្ឆា ន ឧប្បាទិតា។ ឯវំ ឥច្ឆាចារោ វិជិតោ អភិភូតោ អត្តនោ វសេ វត្តិតោតិ។

អនាគតេ បន បច្ឆិមា ជនតា វិហារេ និសិន្នា អប្បកសិរេនេវ លភិត្វាបិ "កឹ ឥទំ ឧត្តណ្ឌុលំ អតិកិលិន្នំ អលោណំ អតិលោណំ អនម្ពិលំ អច្ចម្ពិលំ, កោ ឥមិនា អត្ថោ"តិ អាទិនា នយេន សាលិមំសោទនំ អតិមញ្ញិស្សតិ, ឱញ្ញាតំ អវញ្ញាតំ ករិស្សតិ។ អថ វា ជនបទោ នាម ន សព្ពកាលំ ទុព្ភិក្ខោ ហោតិ។ ឯកទា ទុព្ភិក្ខោ ហោតិ, ឯកទា សុភិក្ខោ ហោតិ។ ស្វាយំ យទា សុភិក្ខោ ភវិស្សតិ, តទា តុម្ហាកំ សប្បុរិសានំ ឥមាយ បដិបត្តិយា បសន្នា មនុស្សា ភិក្ខូនំ យាគុខជ្ជកាទិប្បភេទេន អនេកប្បការំ សាលិវិកតឹ មំសោទនញ្ច ទាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តិ។ តំ តុម្ហេ និស្សាយ ឧប្បន្នំ សក្ការំ តុម្ហាកំ សព្រហ្មចារិសង្ខាតា បច្ឆិមា ជនតា តុម្ហាកំ អន្តរេ និសីទិត្វា អនុភវមានាវ អតិមញ្ញិស្សតិ, តប្បច្ចយំ មានញ្ច ឱមានញ្ច ករិស្សតិ។ កថំ? កស្មា ឯត្តកំ បក្កំ, កឹ តុម្ហាកំ ភាជនានិ នត្ថិ, យត្ថ អត្តនោ សន្តកំ បក្ខិបិត្វា ឋបេយ្យាថាតិ។

ទុព្ភិក្ខកថា និដ្ឋិតា។

មហាមោគ្គល្លានស្សសីហនាទកថា

១៧. អថ ខោ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោតិអាទីសុ **អាយស្មា**តិ បិយវចនមេតំ, គរុគារវសប្បតិស្សាធិវចនមេតំ។ **មហាមោគ្គល្លានោ**តិ មហា ច សោ គុណមហន្តតាយ មោគ្គល្លានោ ច គោត្តេនាតិ មហាមោគ្គល្លានោ។ **ឯតទវោចា**តិ ឯតំ អវោច។ ឥទានិ វត្តព្ពំ "ឯតរហិ ភន្តេ"តិអាទិវចនំ ទស្សេតិ។ កស្មា អវោច? ថេរោ កិរ បព្ពជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ សាវកបារមិញាណស្ស មត្ថកំ បត្តោ, សត្ថារាបិ មហិទ្ធិកតាយ ឯតទគ្គេ ឋបិតោ។ សោ តំ អត្តនោ មហិទ្ធិកតំ និស្សាយ ចិន្តេសិ – "អយំ វេរញ្ជា ទុព្ភិក្ខា, ភិក្ខូ ច កិលមន្តិ, យំនូនាហំ បថវឹ បរិវត្តេត្វា ភិក្ខូ បប្បដកោជំ ភោជេយ្យ"ន្តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – "សចេ បនាហំ ភគវតោ សន្តិកេ វិហរន្តោ ភគវន្តំ អយាចិត្វា ឯវំ ករេយ្យំ, ន មេតំ អស្ស បតិរូបំ; យុគគ្គាហោ វិយ ភគវតា សទ្ធឹ កតោ ភវេយ្យា"តិ។ តស្មា យាចិតុកាមោ អាគន្ត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច។

ហេដ្ឋិមតលំ សម្បន្នន្តិ បថវិយា កិរ ហេដ្ឋិមតលេ បថវិមណ្ឌោ បថវោជោ បថវិ-បប្បដកោ អត្ថិ, តំ សន្ធាយ វទតិ។ តត្ថ **សម្បន្ន**ន្តិ មធុរំ, សាទុរសន្តិ អត្ថោ។ យថេវ ហិ "តត្រស្ស រុក្ខោ សម្បន្នផលោ ច ឧបបន្នផលោ ចា"តិ (ម. និ. ២.៤៨) ឯត្ថ មធុរផលោតិ អត្ថោ; ឯវមិធាបិ សម្បន្នន្តិ មធុរំ សាទុរសន្តិ វេទិតព្ពំ។ សេយ្យថាបិ **ខុទ្ទមធុំ អនីឡក**ន្តិ ឥទំ បនស្ស មធុរតាយ ឱបម្មនិទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **ខុទ្ទមធុ**ន្តិ ខុទ្ទកមក្ខិកាហិ កតមធុ។ **អនីឡក**ន្តិ និម្មក្ខិកំ និម្មក្ខិកណ្ឌកំ បរិសុទ្ធំ។ ឯតំ កិរ មធុ សព្ពមធូហិ អគ្គញ្ច សេដ្ឋញ្ច សុរសញ្ច ឱជវន្តញ្ច។ តេនាហ – "សេយ្យថាបិ ខុទ្ទមធុំ អនីឡកំ ឯវមស្សាទ"ន្តិ។

សាធាហំ , **ភន្តេ**តិ សាធុ អហំ, ភន្តេ។ ឯត្ថ **សាធូ**តិ អាយាចនវចនមេតំ។ បថវិបរិវត្តនំ អាយាចន្តោ ហិ ថេរោ ភគវន្តំ ឯវមាហ។ **បរិវត្តេយ្យ**ន្តិ ឧក្កុជ្ជេយ្យំ, ហេដ្ឋិមតលំ ឧបរិមំ ករេយ្យំ។ កស្មា? ឯវញ្ហិ កតេ សុខេន ភិក្ខូ បប្បដកោជំ បថវិមណ្ឌំ បរិភុញ្ជិស្សន្តីតិ។ អថ ភគវា អននុញ្ញាតុកាមោបិ ថេរំ សីហនាទំ នទាបេតុំ បុច្ឆិ – "**យេ បន តេ, មោគ្គល្លាន, បថវិនិស្សិតា បាណា តេ កថំ ករិស្សសី**"តិ។ យេ បថវិនិស្សិតា គាមនិគមាទីសុ បាណា, តេ បថវិយា បរិវត្តិយមានាយ អាកាសេ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តេ កថំ ករិស្សសិ, កត្ថ ឋបេស្សសីតិ? អថ ថេរោ ភគវតា ឯតទគ្គេ ឋបិតភាវានុរូបំ អត្តនោ ឥទ្ធានុភាវំ បកាសេន្តោ "**ឯកាហំ, ភន្តេ**"តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – ឯកំ អហំ ភន្តេ ហត្ថំ យថា អយំ មហាបថវី ឯវំ អភិនិម្មិនិស្សាមិ, បថវិសទិសំ ករិស្សាមិ។ ឯវំ កត្វា យេ បថវិនិស្សិតា បាណា តេ ឯកស្មឹ ហត្ថតលេ ឋិតេ បាណេ តតោ ទុតិយហត្ថតលេ សង្កាមេន្តោ វិយ តត្ថ សង្កាមេស្សាមីតិ។

អថស្ស ភគវា អាយាចនំ បដិក្ខិបន្តោ "**អលំ មោគ្គល្លានា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អល**ន្តិ បដិក្ខេបវចនំ។ **វិបល្លាសម្បិ សត្តា បដិលភេយ្យុ**ន្តិ វិបរីតគ្គាហម្បិ សត្តា សម្បាបុណេយ្យុំ។ កថំ? អយំ នុ ខោ បថវី , ឧទាហុ ន អយន្តិ។ អថ វា អម្ហាកំ នុ ខោ អយំ គាមោ, ឧទាហុ អញ្ញេស"ន្តិ។ ឯវំ និគមជនបទខេត្តារាមាទីសុ។ ន វា ឯស វិបល្លាសោ, អចិន្តេយ្យោ ហិ ឥទ្ធិមតោ ឥទ្ធិវិសយោ។ ឯវំ បន វិបល្លាសំ បដិលភេយ្យុំ – ឥទំ ទុព្ភិក្ខំ នាម ន ឥទានិយេវ ហោតិ, អនាគតេបិ ភវិស្សតិ។ តទា ភិក្ខូ តាទិសំ ឥទ្ធិមន្តំ សព្រហ្មចារឹ កុតោ លភិស្សន្តិ? តេ សោតាបន្ន-សកទាគាមិ-អនាគាមិ-សុក្ខវិបស្សក-ឈានលាភិ-បដិសម្ភិទាប្បត្តខីណាសវាបិ សមានា ឥទ្ធិពលាភាវា បរកុលានិ បិណ្ឌាយ ឧបសង្កមិស្សន្តិ។ តត្រ មនុស្សានំ ឯវំ ភវិស្សតិ – "ពុទ្ធកាលេ ភិក្ខូ សិក្ខាសុ បរិបូរការិនោ អហេសុំ។ តេ គុណេ និព្ពត្តេត្វា ទុព្ភិក្ខកាលេ បថវឹ បរិវត្តេត្វា បប្បដកោជំ បរិភុញ្ជឹសុ។ ឥទានិ បន សិក្ខាយ បរិបូរការិនោ នត្ថិ។ យទិ សិយុំ, តថេវ ករេយ្យុំ។ ន អម្ហាកំ យំ កិញ្ចិ បក្កំ វា អាមំ វា ខាទិតុំ ទទេយ្យុ"ន្តិ។ ឯវំ តេសុយេវ អរិយបុគ្គលេសុ "នត្ថិ អរិយបុគ្គលា"តិ ឥមំ វិបល្លាសំ បដិលភេយ្យុំ។ វិបល្លាសវសេន ច អរិយេ គរហន្តា ឧបវទន្តា អបាយុបគា ភវេយ្យុំ។ តស្មា **មា តេ រុច្ចិ បថវឹ បរិវត្តេតុ**ន្តិ។

អថ ថេរោ ឥមំ យាចនំ អលភមានោ អញ្ញំ យាចន្តោ "**សាធុ, ភន្តេ**"តិអាទិមាហ។ តម្បិស្ស ភគវា បដិក្ខិបន្តោ "**អលំ មោគ្គល្លានា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ ន វុត្តំ "វិបល្លាសម្បិ សត្តា បដិលភេយ្យុ"ន្តិ, អថ ខោ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ; អត្ថោបិ ចស្ស វុត្តសទិសមេវ វេទិតព្ពោ។ យទិ បន ភគវា អនុជានេយ្យ, ថេរោ កឹ ករេយ្យាតិ? មហាសមុទ្ទំ ឯកេន បទវីតិហារេន អតិក្កមិតព្ពំ មាតិកាមត្តំ អធិដ្ឋហិត្វា នឡេរុបុចិមន្ទតោ ឧត្តរកុរុអភិមុខំ មគ្គំ នីហរិត្វា ឧត្តរកុរុំ គមនាគមនសម្បន្នេ ឋានេ កត្វា ទស្សេយ្យ, យថា ភិក្ខូ គោចរគាមំ វិយ យថាសុខំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា និក្ខមេយ្យុន្តិ។

និដ្ឋិតា មហាមោគ្គល្លានស្ស សីហនាទកថា។

វិនយបញ្ញត្តិយាចនកថាវណ្ណនា

១៨. ឥទានិ អាយស្មា ឧបាលិ វិនយបញ្ញត្តិយា មូលតោ បភុតិ និទានំ ទស្សេតុំ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សិក្ខាបទបដិសំយុត្តំ វិតក្កុប្បាទំ ទស្សេន្តោ "**អថ ខោ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្សា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **រហោគតស្សា**តិ រហសិ គតស្ស។ **បដិសល្លីនស្សា**តិ សល្លីនស្ស ឯកីភាវំ គតស្ស។ **កតមេសាន**ន្តិ អតីតេសុ វិបស្សីអាទីសុ ពុទ្ធេសុ កតមេសំ។ ចិរំ អស្ស ឋិតិ, ចិរា វា អស្ស ឋិតីតិ **ចិរដ្ឋិតិកំ**។ សេសមេត្ថ ឧត្តានបទត្ថមេវ។

កឹ បន ថេរោ ឥមំ អត្តនោ បរិវិតក្កំ សយំ វិនិច្ឆិនិតុំ ន សក្កោតីតិ? វុច្ចតេ – សក្កោតិ ច ន សក្កោតិ ច។ អយញ្ហិ ឥមេសំ នាម ពុទ្ធានំ សាសនំ ន ចិរដ្ឋិតិកំ អហោសិ, ឥមេសំ ចិរដ្ឋិតិកន្តិ ឯត្តកំ សក្កោតិ វិនិច្ឆិនិតុំ។ ឥមិនា បន ការណេន ន ចិរដ្ឋិតិកំ អហោសិ, ឥមិនា ចិរដ្ឋិតិកន្តិ ឯតំ ន សក្កោតិ។ មហាបទុមត្ថេរោ បនាហ – "ឯតម្បិ សោឡសវិធាយ បញ្ញាយ មត្ថកំ បត្តស្ស អគ្គសាវកស្ស ន ភារិយំ, សម្មាសម្ពុទ្ធេន បន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ

វសេន្តស្ស សយំ វិនិច្ឆយករណំ តុលំ ឆេត្វា ហត្ថេន តុលនសទិសំ ហោតីតិ ភគវន្តំយេវ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ”តិ។ អថស្ស ភគវា តំ វិស្សជ្ជេន្តោ “**ភគវតោ ច សារិបុត្ត វិបស្សិស្សា**”តិអាទិមាហ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៨. បុន ថេរោ ការណំ បុច្ឆន្តោ **កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតូ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កោ នុ ខោ ភន្តេ**តិ ការណបុច្ឆា , តស្ស កតមោ នុ ខោ ភន្តេតិ អត្ថោ។ **ហេតុ បច្ចយោ**តិ ឧភយមេតំ ការណាធិវចនំ; ការណញ្ហិ យស្មា តេន តស្ស ផលំ ហិនោតិ បវត្តតិ, តស្មា ហេតូតិ វុច្ចតិ។ យស្មា តំ បដិច្ច ឯតិ បវត្តតិ, តស្មា បច្ចយោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ អត្ថតោ ឯកម្បិ វោហារវសេន ច វចនសិលិដ្ឋតាយ ច តត្រ តត្រ ឯតំ ឧភយម្បិ វុច្ចតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥទានិ តំ ហេតុញ្ច បច្ចយញ្ច ទស្សេតុំ “**ភគវា ច សារិបុត្ត វិបស្សី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **កិលាសុនោ អហេសុ**ន្តិ ន អាលសិយកិលាសុនោ, ន ហិ ពុទ្ធានំ អាលសិយំ វា ឱសន្នវីរិយតា វា អត្ថិ។ ពុទ្ធា ហិ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា សកលចក្កវាឡស្ស វា ធម្មំ ទេសេន្តា សមកេនេវ ឧស្សាហេន ធម្មំ ទេសេន្តិ, ន បរិសាយ អប្បភាវំ ទិស្វា ឱសន្នវីរិយា ហោន្តិ, នាបិ មហន្តភាវំ ទិស្វា ឧស្សន្នវីរិយា។ យថា ហិ សីហោ មិគរាជា សត្តន្នំ ទិវសានំ អច្ចយេន គោចរាយ បក្កន្តោ ខុទ្ទកេ វា មហន្តេ វា បាណេ ឯកសទិសេនេវ វេគេន ធាវតិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? “មា មេ ជវោ បរិហាយី”តិ។ ឯវំ ពុទ្ធា អប្បកាយ វា មហតិយា វា បរិសាយ សមកេនេវ ឧស្សាហេន ធម្មំ ទេសេន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? “មា នោ ធម្មគរុតា បរិហាយី”តិ។ ធម្មគរុនោ ហិ ពុទ្ធា ធម្មគារវាតិ។

យថា បន អម្ហាកំ ភគវា មហាសមុទ្ទំ បូរយមានោ វិយ វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសិ, ឯវំ តេ ន ទេសេសុំ។ កស្មា? សត្តានំ អប្បរជក្ខតាយ។ តេសំ កិរ កាលេ ទីឃាយុកា សត្តា អប្បរជក្ខា អហេសុំ។ តេ ចតុសច្ចបដិសំយុត្តំ ឯកគាថម្បិ សុត្វា ធម្មំ អភិសមេន្តិ, តស្មា ន វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេសុំ។ តេនេវ ការណេន **អប្បកញ្ច នេសំ អហោសិ សុត្តំ...បេ.... វេទល្ល**ន្តិ។ តត្ថ សុត្តាទីនំ នានត្តំ **បឋមសង្គីតិវណ្ណនាយំ** វុត្តមេវ។

អបញ្ញត្តំ សាវកានំ សិក្ខាបទន្តិ សាវកានំ និទ្ទោសតាយ ទោសានុរូបតោ បញ្ញបេតព្ពំ សត្តាបត្តិក្ខន្ធវសេន អាណាសិក្ខាបទំ អបញ្ញត្តំ។ **អនុទ្ទិដ្ឋំ បាតិមោក្ខ**ន្តិ អន្វទ្ធមាសំ អាណាបាតិមោក្ខំ អនុទ្ទិដ្ឋំ អហោសិ។ ឱវាទបាតិមោក្ខមេវ តេ ឧទ្ទិសីសុ; តម្បិ ច នោ អន្វទ្ធមាសំ។ តថា ហិ វិបស្សី ភគវា ឆន្នំ ឆន្នំ វស្សានំ សកឹ សកឹ ឱវាទបាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ; តញ្ច ខោ សាមំយេវ។ សាវកា បនស្ស អត្តនោ អត្តនោ វសនដ្ឋានេសុ ន ឧទ្ទិសីសុ។ សកលជម្ពុទីបេ ឯកស្មឹយេវ ឋានេ ពន្ធុមតិយា រាជធានិយា ខេមេ មិគទាយេ វិបស្សិស្ស ភគវតោ វសនដ្ឋានេ សព្ពោបិ ភិក្ខុសង្ឃោ ឧបោសថំ អកាសិ។ តញ្ច ខោ សង្ឃុបោសថមេវ; ន គណុបោសថំ, ន បុគ្គលុបោសថំ, ន បារិសុទ្ធិឧបោសថំ, ន អធិដ្ឋានុបោសថំ។

តទា កិរ ជម្ពុទីបេ ចតុរាសីតិវិហារសហស្សានិ ហោន្តិ។ ឯកមេកស្មឹ វិហារេ អព្ពោកិណ្ណានិ ទសបិ វីសតិបិ ភិក្ខុសហស្សានិ វសន្តិ, ភិយ្យោបិ វសន្តិ។ ឧបោសថារោចិកា ទេវតា តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា អារោចេន្តិ – “មារិសា, ឯកំ វស្សំ អតិក្កន្តំ, ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច វស្សានិ អតិក្កន្តានិ, ឥទំ ឆដ្ឋំ វស្សំ, អាគាមិនិយា បុណ្ណមាសិយា ពុទ្ធទស្សនត្ថំ ឧបោសថករណត្ថញ្ច គន្តព្ពំ! សម្បត្តោ វោ សន្និបាតកាលោ”តិ។ តតោ សានុភាវា ភិក្ខូ អត្តនោ អត្តនោ អានុភាវេន គច្ឆន្តិ, ឥតរេ ទេវតានុភាវេន។ កថំ? តេ កិរ ភិក្ខូ បាចីនសមុទ្ទន្តេ វា បច្ឆិមឧត្តរទក្ខិណសមុទ្ទន្តេ វា ឋិតា គមិយវត្តំ បូរេត្វា បត្តចីវរមាទាយ “គច្ឆាមា”តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេន្តិ; សហ ចិត្តុប្បាទា ឧបោសថគ្គំ គតាវ ហោន្តិ។ តេ វិបស្សឹ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អភិវាទេត្វា និសីទន្តិ។ ភគវាបិ សន្និសិន្នាយ បរិសាយ ឥមំ **ឱវាទបាតិមោក្ខំ** ឧទ្ទិសតិ។

“ខន្តី បរមំ តបោ តីតិក្ខា;
និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា;
ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី;
ន សមណោ ហោតិ បរំ វិហេឋយន្តោ។

“សព្ពបាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោទបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

“អនុបវាទោ អនុបឃាតោ, បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ;
មត្តញ្ញុតា ច ភត្តស្មឹ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាយោគោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។ (ទី. និ. ២.៩០; ធ. ប. ១៨៣-១៨៥);

ឯតេនេវ ឧបាយេន ឥតរេសម្បិ ពុទ្ធានំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ វេទិតព្ពោ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ហិ ឥមា តិស្សោវ ឱវាទបាតិមោក្ខគាថាយោ ហោន្តិ។ តា ទីឃាយុកពុទ្ធានំ យាវ សាសនបរិយន្តា ឧទ្ទេសមាគច្ឆន្តិ; អប្បាយុកពុទ្ធានំ បឋមពោធិយំយេវ។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិកាលតោ បន បភុតិ អាណាបាតិមោក្ខមេវ ឧទ្ទិសីយតិ។ តញ្ច ខោ ភិក្ខូ ឯវ ឧទ្ទិសន្តិ, ន ពុទ្ធា។ តស្មា អម្ហាកម្បិ ភគវា បឋមពោធិយំ វីសតិវស្សមត្តមេវ ឥទំ ឱវាទបាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ អថេកទិវសំ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ និសិន្នោ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ន ទានាហំ, ភិក្ខវេ, ឥតោ បរំ ឧបោសថំ ករិស្សាមិ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សាមិ, តុម្ហេវ ទានិ ភិក្ខវេ ឥតោ បរំ ឧបោសថំ ករេយ្យាថ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាថ។ អដ្ឋានមេតំ, ភិក្ខវេ, អនវកាសោ យំ តថាគតោ អបរិសុទ្ធាយ បរិសាយ ឧបោសថំ ករេយ្យ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យា”តិ (ចូឡវ. ៣៨៦)។ តតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខូ អាណាបាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ។ ឥទំ អាណាបាតិមោក្ខំ តេសំ អនុទ្ទិដ្ឋំ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “អនុទ្ទិដ្ឋំ បាតិមោក្ខ”ន្តិ។

តេសំ ពុទ្ធានន្តិ តេសំ វិបស្សីអាទីនំ តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ។ **អន្តរធានេនា**តិ ខន្ធន្តរធានេន; បរិនិព្ពានេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពុទ្ធានុពុទ្ធាន**ន្តិ យេ តេសំ ពុទ្ធានំ អនុពុទ្ធា សម្មុខសាវកា តេសញ្ច ខន្ធន្តរធានេន។ **យេ តេ បច្ឆិមា សាវកា**តិ យេ តេសំ សម្មុខសាវកានំ សន្តិកេ បព្ពជិតា បច្ឆិមា សាវកា។ **នានានាមា**តិ “ពុទ្ធរក្ខិតោ, ធម្មរក្ខិតោ”តិអាទិ នាមវសេន វិវិធនាមា។ **នានាគោត្តា**តិ “គោតមោ, មោគ្គល្លានោ”តិអាទិ គោត្តវសេន វិវិធគោត្តា។ **នានាជច្ចា**តិ “ខត្តិយោ, ព្រាហ្មណោ”តិអាទិជាតិវសេន នានាជច្ចា។ **នានាកុលា បព្ពជិតា**តិ ខត្តិយកុលាទិវសេ នេវ ឧច្ចនីចឧឡារុឡារភោគាទិកុលវសេន វា វិវិធកុលា និក្ខម្ម បព្ពជិតា។

តេ តំ ព្រហ្មចរិយន្តិ តេ បច្ឆិមា សាវកា យស្មា ឯកនាមា ឯកគោត្តា ឯកជាតិកា ឯកកុលា បព្ពជិតា “អម្ហាកំ សាសនំ តន្តិ បវេណី”តិ អត្តនោ ភារំ កត្វា ព្រហ្មចរិយំ រក្ខន្តិ, ចិរំ បរិយត្តិធម្មំ បរិហរន្តិ។ ឥមេ ច តាទិសា ន ហោន្តិ។ តស្មា អញ្ញមញ្ញំ វិហេឋេន្តា វិលោមំ គណ្ហន្តា “អសុកោ ថេរោ ជានិស្សតិ, អសុកោ ថេរោ ជានិស្សតី”តិ សិថិលំ ករោន្តា តំ ព្រហ្មចរិយំ ខិប្បញ្ញេវ អន្តរធាបេសុំ, សង្គហំ អារោបេត្វា ន រក្ខឹសុ។ **សេយ្យថាបី**តិ តស្សត្ថស្ស ឱបម្មនិទស្សនំ។ **វិកិរតី**តិ វិក្ខិបតិ។ **វិធមតី**តិ ឋានន្តរំ នេតិ។ **វិទ្ធំសេតី**តិ បិតដ្ឋានតោ អបនេតិ។ **យថា តំ សុត្តេន អសង្គហិតត្តា**តិ យថា សុត្តេន អសង្គហិតត្តា អគន្ថិតត្តា អពទ្ធត្តា ឯវំ វិកិរតិ យថា សុត្តេន អសង្គហិតានិ វិកិរិយន្តិ, ឯវំ វិកិរតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។ **អន្តរធាបេសុ**ន្តិ វគ្គសង្គហបណ្ណាសសង្គហាទីហិ អសង្គណ្ហន្តា យំ យំ អត្តនោ រុច្ចតិ, តំ តទេវ គហេត្វា សេសំ វិនាសេសុំ អទស្សនំ នយឹសុ។

អកិលាសុនោ ច តេ ភគវន្តោ អហេសុំ សាវកេ ចេតសា ចេតោ បរិច្ច ឱវទិតុន្តិ អបិច សារិបុត្ត តេ ពុទ្ធា អត្តនោ ចេតសា សាវកានំ ចេតោ បរិច្ច បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឱវទិតុំ អកិលាសុនោ អហេសុំ, បរចិត្តំ ញត្វា អនុសាសនីន ភារិយតោ ន បបញ្ចតោ អទ្ទសំសុ។ **ភូតបុព្ពំ សារិបុត្តា**តិអាទិ តេសំ អកិលាសុភាវប្បកាសនត្ថំ វុត្តំ។ **ភីសនកេ**តិ ភយានកេ ភយជននកេ។ **ឯវំ វិតក្កេថា**តិ នេក្ខម្មវិតក្កាទយោ តយោ វិតក្កេ វិតក្កេថ។ **មា ឯវំ វិតក្កយិត្ថា**តិ កាមវិតក្កាទយោ តយោ អកុសលវិតក្កេ មា វិតក្កយិត្ថ។ **ឯវំ មនសិ ករោថា**តិ “អនិច្ចំ ទុក្ខមនត្តា អសុភ”ន្តិ មនសិ ករោថ។ **មា ឯវំ មនសា** កត្ថាតិ “និច្ចំ សុខំ អត្តា សុភ”ន្តិ មា មនសិ អករិត្ថ។ **ឥទំ បជហថា**តិ អកុសលំ បជហថ។ **ឥទំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរថា**តិ កុសលំ ឧបសម្បជ្ជ បដិលភិត្វា និប្ផាទេត្វា វិហរថ។

អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូតិ អគ្គហេត្វា វិមុច្ចឹសុ។ តេសញ្ហិ ចិត្តានិ យេហិ អាសវេហិ វិមុច្ចឹសុ, ន តេ តានិ គហេត្វា វិមុច្ចឹសុ។ អនុប្បាទនិរោធេន បន និរុជ្ឈមានា អគ្គហេត្វា វិមុច្ចឹសុ។ តេន វុត្តំ – “អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចឹសូ”តិ។ សព្ពេបិ តេ អរហត្តំ បត្វា សូរិយរស្មិសម្ផុដ្ឋមិវ បទុមវនំ វិកសិតចិត្តា អហេសុំ។ **តត្រ សុទំ សារិបុត្ត ភីសនកស្ស វនសណ្ឌស្ស ភីសនកតស្មឹ ហោតី**តិ **តត្រា**តិ បុរិមវចនាបេក្ខំ; **សុទ**ន្តិ បទបូរណមត្តេ និបាតោ; **សារិបុត្តា**តិ អាលបនំ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថយោជនា – **តត្រា**តិ យំ វុត្តំ “អញ្ញតរស្មឹ ភីសនកេ វនសណ្ឌេ”តិ, តត្រ យោ សោ ភីសនកោតិ វនសណ្ឌោ វុត្តោ, តស្ស ភីសនកស្ស វនសណ្ឌស្ស ភីសនកតស្មឹ ហោតិ, ភីសនកកិរិយាយ ហោតីតិ អត្ថោ។ កឹ ហោតិ? ឥទំ ហោតិ – យោ កោចិ អវីតរាគោ…បេ… លោមានិ ហំសន្តីតិ។

អថ វា **តត្រា**តិ សាមិអត្ថេ ភុម្មំ។ **សុ**ឥតិ និបាតោ; “កឹ សុ នាម តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៤៦៩) វិយ។ ឥទន្តិ អធិប្បេតមត្ថំ បច្ចក្ខំ វិយ កត្វា ទស្សនវចនំ។ សុឥទន្តិ **សុទំ,** សន្ធិវសេន ឥការលោបោ វេទិតព្ពោ។ “ចក្ខុន្ទ្រិយំ, ឥត្ថិន្ទ្រិយំ, អនញ្ញាតញ្ញស្សាមីតិន្ទ្រិយំ (វិភ. ២១៩), “កឹ សូធ វិត្ត”ន្តិអាទីសុ (សំ. និ. ១.៧៣, ២៤៦; សុ. និ. ១៨៣) វិយ។ អយំ បនេត្ថ អត្ថយោជនា – តស្ស សារិបុត្ត ភីសនកស្ស វនសណ្ឌស្ស ភីសនកតស្មឹ ឥទំសុ ហោតិ។ **ភីសនកតស្មិ**ន្តិ ភីសនកភាវេតិ អត្ថោ។ ឯកស្ស តការស្ស លោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ ភីសនកត្តស្មិន្តិយេវ វា បាឋោ។ “ភីសនកតាយ” ឥតិ វា វត្តព្ពេ លិង្គវិបល្លាសោ កតោ។ និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មវចនំ, តស្មា ឯវំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ – ភីសនកភាវេ ឥទំសុ ហោតិ, ភីសនកភាវនិមិត្តំ ភីសនកភាវហេតុ

ភីសនកភាវបច្ចយា តទំសុ ហោតិ។ **យោ កោចិ អវីតរាគោ តំ វនសណ្ឌំ បវិសតិ, យេភុយ្យេន លោមានិ ហំសន្តី**តិ ពហុតរានិ លោមានិ ហំសន្តិ ឧទ្ធំ មុខានិ សូចិសទិសានិ កណ្ដកសទិសានិ ច ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, អប្បានិ ន ហំសន្តិ។ ពហុតរានំ វា សត្តានំ ហំសន្តិ។ អប្បកានំ អតិសូរបុរិសានំ ន ហំសន្តិ។

តទានិ **អយំ ខោ, សារិបុត្ត, ហេតូ**តិអាទិ និគមនំ។ យញ្ចេត្ថ អន្តរន្តរា ន វុត្តំ, តំ ឧត្តានត្ថមេវ។ តស្មា បាឡិក្កមេនេវ វេទិតព្ពំ។ យំ បន វុត្តំ **ន ចិរដ្ឋិតិកំ អហោសី**តិ, តំ បុរិសយុគវសេន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ វស្សគណនាយ ហិ វិបស្សិស្ស ភគវតោ អសីតិវស្សសហស្សានិ អាយុ, សម្មុខសាវកានម្បិស្ស តត្តកមេវ។ ឯវមស្ស ឃ្វាយំ សព្ពបច្ឆិមកោ សាវកោ, តេន សហ យដេត្វា សតសហស្សំ សដ្ឋិមត្តានិ ច វស្សសហស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ អដ្ឋាសិ។ បុរិសយុគវសេន បន យុគបរម្បរាយ អាគន្ត្វា ទ្វេយេវ បុរិសយុគានិ អដ្ឋាសិ។ តស្មា ន ចិរដ្ឋិតិកន្តិ វុត្តំ។ សិខិស្ស បន ភគវតោ សត្តតិវស្សសហស្សានិ អាយុ។ សម្មុខសាវកានម្បិស្ស តត្តកមេវ។ វេស្សភុស្ស ភគវតោ សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ អាយុ។ សម្មុខសាវកានម្បិស្ស តត្តកមេវ។ ឯវំ តេសម្បិ យេ សព្ពបច្ឆិមកា សាវកា តេហិ សហ យដេត្វា សតសហស្សតោ ឧទ្ធំ ចត្តាលីសមត្តានិ វីសតិមត្តានិ ច វស្សសហស្សានិ ព្រហ្មចរិយំ អដ្ឋាសិ។ បុរិសយុគវសេន បន យុគបរម្បរាយ អាគន្ត្វា ទ្វេ ទ្វេយេវ បុរិសយុគានិ អដ្ឋាសិ។ តស្មា ន ចិរដ្ឋិតិកន្តិ វុត្តំ។

២០. ឯវំ អាយស្មា សារិបុត្តោ តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ ព្រហ្មចរិយស្ស ន ចិរដ្ឋិតិការណំ សុត្វា ឥតរេសំ តិណ្ណំ ព្រហ្មចរិយស្ស ចិរដ្ឋិតិការណំ សោតុកាមោ បុន ភគវន្តំ **“កោ បន ភន្តេ ហេតូ”**តិ អាទិនា នយេន បុច្ឆិ។ ភគវាបិស្ស ព្យាកាសិ។ តំ សព្ពំ វុត្តបដិបក្ខវសេន វេទិតព្ពំ។ ចិរដ្ឋិតិកភាវេបិ ចេត្ថ តេសំ ពុទ្ធានំ អាយុបរិមាណតោបិ បុរិសយុគតោបិ ឧភយថា ចិរដ្ឋិតិកតា វេទិតព្ពា។ កកុសន្ធស្ស ហិ ភគវតោ ចត្តាលីសវស្សសហស្សានិ អាយុ, កោណាគមនស្ស ភគវតោ តឹសវស្សសហស្សានិ, កស្សបស្ស ភគវតោ វីសតិវស្សសហស្សានិ; សម្មុខសាវកានម្បិ នេសំ តត្តកមេវ។ ពហូនិ ច នេសំ សាវកយុគានិ បរម្បរាយ ព្រហ្មចរិយំ បវត្តេសុំ។ ឯវំ តេសំ អាយុបរិមាណតោបិ សាវកយុគតោបិ ឧភយថា ព្រហ្មចរិយំ ចិរដ្ឋិតិកំ អហោសិ។

អម្ហាកំ បន ភគវតោ កស្សបស្ស ភគវតោ ឧបឌ្ឍាយុកប្បមាណេ ទសវស្សសហស្សាយុកកាលេ ឧប្បជ្ជិតព្ពំ សិយា។ តំ អសម្ពុណន្តេន បញ្ចវស្សសហស្សាយុកកាលេ, ឯកវស្សសហស្សាយុកកាលេ, បញ្ចវស្សសតាយុកកាលេបិ វា ឧប្បជ្ជិតព្ពំ សិយា។ យស្មា បនស្ស ពុទ្ធត្តការកេ ធម្មេ ឯសន្តស្ស បរិយេសន្តស្ស ញាណំ បរិបាចេន្តស្ស គព្ភំ គណ្ហាបេន្តស្ស វស្សសតាយុកកាលេ ញាណំ បរិបាកមគមាសិ។ តស្មា អតិបរិត្តាយុកកាលេ ឧប្បន្នោ។ តេនស្ស សាវកបរម្បរាវសេន ចិរដ្ឋិតិកម្បិ ព្រហ្មចរិយំ អាយុបរិមាណវសេន វស្សគណនាយ នចិរដ្ឋិតិកមេវាតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

២១. **អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ**តិ កោ អនុសន្ធិ? ឯវំ តិណ្ណំ ពុទ្ធានំ ព្រហ្មចរិយស្ស ចិរដ្ឋិតិការណំ សុត្វា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយេវ ចិរដ្ឋិតិកភាវហេតូតិ និដ្ឋំ គន្ត្វា ភគវតោបិ ព្រហ្មចរិយស្ស ចិរដ្ឋិតិកភាវំ ឥច្ឆន្តោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវន្តំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តឹ យាចិ។ តស្សា យាចនវិធិទស្សនត្ថមេតំ វុត្តំ – **អថ ខោ អាយស្មា សារិបុត្តោ ឧដ្ឋាយាសនា ...បេ.... ចិរដ្ឋិតិក**ន្តិ។ តត្ថ **អទ្ធនិយ**ន្តិ អទ្ធានក្ខមំ; ទីឃកាលិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

អថស្ស ភគវា “ន តាវាយំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិកាលោ”តិ បកាសេន្តោ **“អាគមេហិ ត្វំ សារិបុត្តា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អាគមេហិ ត្វ**ន្តិ តិដ្ឋ តាវ ត្វំ; អធិវាសេហិ តាវ ត្វន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អាទរត្ថវសេនេវេត្ថ ទ្វិក្ខត្តុំ វុត្តំ។ ឯតេន ភគវា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សាវកានំ វិសយភាវំ បដិក្ខិបិត្វា “ពុទ្ធវិសយោវ សិក្ខាបទបញ្ញត្តី”តិ អាវិករោន្តោ **“តថាគតោ វា”**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ច **តត្ថា**តិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយាចនាបេក្ខំ ភុម្មវចនំ។ តត្រាយំ យោជនា – យំ វុត្តំ “សិក្ខាបទំ បញ្ញបេយ្យា”តិ, តត្ថ តស្សា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា តថាគតោយេវ កាលំ ជានិស្សតីតិ។ ឯវំ វត្វា អកាលំ តាវ ទស្សេតុំ **“ន តាវ សារិបុត្តា”**តិអាទិមាហ។

តត្ថ អាសវា តិដ្ឋន្តិ ឯតេសូតិ **អាសវដ្ឋានីយា**។ យេសុ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកា ទុក្ខាសវា កិលេសាសវា ច បរូបវាទវិប្បដិសារវធពន្ធនាទយោ ចេវ អបាយទុក្ខវិសេសភូតា ច អាសវា តិដ្ឋន្តិយេវ, យស្មា នេសំ តេ ការណំ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ តេ អាសវដ្ឋានីយា វីតិក្កមធម្មា យាវ ន សង្ឃេ បាតុភវន្តិ, ន តាវ សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតីតិ អយមេត្ថ យោជនា។ យទិ ហិ បញ្ញបេយ្យ, បរូបវាទា បរូបារម្ភា គរហទោសា ន បរិមុច្ចេយ្យ។

កថំ? បញ្ញបេន្តេន ហិ “យោ បន ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យា”តិអាទិ សព្ពំ បញ្ញបេតព្ពំ ភវេយ្យ។ អទិស្វាវ វីតិក្កមទោសំ ឥមំ បញ្ញត្តឹ ញត្វា បរេ ឯវំ ឧបវាទញ្ច ឧបារម្ភញ្ច គរហញ្ច បវត្តេយ្យុំ – “កថញ្ហិ នាម សមណោ គោតមោ ភិក្ខុសង្ឃោ មេ អន្វាយិកោ វចនករោតិ ឯត្តាវតា សិក្ខាបទេហិ បលិវេបេស្សតិ, បារាជិកំ បញ្ញបេស្សតិ? ននុ ឥមេ កុលបុត្តា មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ មហន្តញ្ច ញាតិបរិវដ្ដំ ហត្ថគតានិ ច រជ្ជានិបិ បហាយ

បព្ពជិតា, ឃាសច្ឆាទនបរមតាយ សន្តុដ្ឋា, សិក្ខាយ តិព្ពគារវា, កាយេ ច ជីវិតេ ច និរបេក្ខា វិហរន្តិ។ តេសុ នាម កោ លោកាមិសភូតំ មេថុនំ វា បដិសេវិស្សតិ, បរភណ្ឌំ វា ហរិស្សតិ, បរស្ស វា ឥដ្ឋំ កន្តំ អតិមធុរំ ជីវិតំ ឧបច្ឆិន្ទិស្សតិ, អភូតគុណកថាយ វា ជីវិតំ កប្បេស្សតិ! ននុ បារាជិកេ អបញ្ញត្តេបិ បព្ពជ្ជាសង្ខេបេនេវេតំ បាកដំ កត’’ន្តិ។ តថាគតស្ស ច ថាមញ្ច ពលញ្ច សត្ថា ន ជានេយ្យុំ។ បញ្ញត្តម្បិ សិក្ខាបទំ កុប្បេយ្យ, ន យថាឋានេ តិដ្ឋេយ្យ។ សេយ្យថាបិ នាម អកុសលោ វេជ្ជោ កញ្ចិ អនុប្បន្នគណ្ឌំ បុរិសំ បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ ភោ បុរិស, ឥមស្មិំ តេ សរីរប្បទេសេ មហាគណ្ឌោ ឧប្បជ្ជិត្វា អនយព្យសនំ បាបេស្សតិ, បដិកច្ចេវ នំ តិកិច្ឆាបេហី’’តិ វត្វា “សាធាចរិយ, ត្វំយេវ នំ តិកិច្ឆស្សូ’’តិ វុត្តោ តស្ស អរោគំ សរីរប្បទេសំ ផាលេត្វា លោហិតំ នីហរិត្វា អាលេបនពន្ធនធោវនាទីហិ តំ បទេសំ សច្ឆវិំ កត្វា តំ បុរិសំ វទេយ្យ – “មហារោគោ តេ មយា តិកិច្ឆិតោ, ទេហិ មេ ទេយ្យធម្ម’’ន្តិ។ សោ តំ “កិមយំ ពាលវេជ្ជោ វទតិ? កតរោ កិរ មេ ឥមិនា រោគោ តិកិច្ឆិតោ? ននុ មេ អយំ ទុក្ខញ្ច ជនេតិ, លោហិតក្ខយញ្ច មំ បាបេតី’’តិ ឯវំ ឧបវទេយ្យ ចេវ ឧបារម្ភេយ្យ ច, ន ចស្ស គុណំ ជានេយ្យ។ ឯវមេវ យទិ អនុប្បន្នេ វីតិក្កមទោសេ សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេយ្យ, បរូបវាទាទីហិ ច ន បរិមុច្ចេយ្យ, ន ចស្ស ថាមំ វា ពលំ វា សត្ថា ជានេយ្យុំ, បញ្ញត្តម្បិ សិក្ខាបទំ កុប្បេយ្យ, ន យថាឋានេ តិដ្ឋេយ្យ។ តស្មា វុត្តំ – **“ន តាវ សារិបុត្ត សត្ថា សាវកានំ...បេ.... បាតុភវន្តី’’**តិ។

ឯវំ អកាលំ ទស្សេត្វា បុន កាលំ ទស្សេតុំ **“យតោ ច ខោ សារិបុត្តា’’**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យតោ**តិ យទា; យស្មិំ កាលេតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតព្ពំ។ អយំ វា ហេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យស្មិំ សមយេ “អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា’’តិ សង្ខ្យំ គតា វីតិក្កមទោសា សង្ឃេ បាតុភវន្តិ, តទា សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ, ឧទ្ទិសតិ បាតិមោក្ខំ។ កស្មា? តេសំយេវ “អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា’’តិ សង្ខ្យំ គតានំ វីតិក្កមទោសានំ បដិឃាតាយ។ ឯវំ បញ្ញបេន្តោ យថា នាម កុសលោ វេជ្ជោ ឧប្បន្នំ គណ្ឌំ ផាលនលេបនពន្ធនធោវនាទីហិ តិកិច្ឆន្តោ រោគំ វូបសមេត្វា សច្ឆវិំ កត្វា ន ត្វេវ ឧបវាទាទិរហោ ហោតិ, សកេ ច អាចរិយកេ វិទិតានុភាវោ ហុត្វា សក្ការំ បាបុណាតិ; ឯវំ ន ច ឧបវាទាទិរហោ ហោតិ, សកេ ច សព្ពញ្ញុវិសយេ វិទិតានុភាវោ ហុត្វា សក្ការំ បាបុណាតិ។ តញ្ចស្ស សិក្ខាបទំ អកុប្បំ ហោតិ, យថាឋានេ តិដ្ឋតីតិ។

ឯវំ អាសវដ្ឋានីយានំ ធម្មានំ អនុប្បត្តិំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អកាលំ ឧប្បត្តិញ្ច កាលន្តិ វត្វា ឥទានិ តេសំ ធម្មានំ អនុប្បត្តិកាលញ្ច ឧប្បត្តិកាលញ្ច ទស្សេតុំ **“ន តាវ សារិបុត្ត ឥធេកច្ចេ’’**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧត្តានត្ថានិ បទានិ បាឡិវសេនេវ វេទិតព្ពានិ។ អយំ បន អនុត្តានបទវណ្ណនា – រត្តិយោ ជានន្តីតិ **រត្តញ្ញូ**, អត្តនោ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ពហុកា រត្តិយោ ជានន្តិ, ចិរបព្ពជិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ រត្តញ្ញូហិ មហត្តំ **រត្តញ្ញុមហត្តំ;** ចិរបព្ពជិតេហិ មហន្តភាវន្តិ អត្ថោ។ តត្រ រត្តញ្ញុមហត្តំ បត្តេ សង្ឃេ ឧបសេនំ វង្គន្តបុត្តំ អារព្ភ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ សោ ហាយស្មា ឩនទសវស្សេ ភិក្ខូ ឧបសម្បាទេន្តេ ទិស្វា ឯកវស្សោ សទ្ធិវិហារិកំ ឧបសម្បាទេសិ។ អថ ភគវា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ – “ន, ភិក្ខវេ , ឩនទសវស្សេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ។ យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’’តិ (មហាវ. ៧៥)។ ឯវំ បញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ បុន ភិក្ខូ “ទសវស្សាម្ហ ទសវស្សាម្ហា’’តិ ពាលា អព្យត្តា ឧបសម្បាទេន្តិ។ អថ ភគវា អបរម្បិ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ – “ន, ភិក្ខវេ, ពាលេន អព្យត្តេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ។ យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ទសវស្សេន វា អតិរេកទសវស្សេន វា ឧបសម្បាទេតុ’’ន្តិ (មហាវ. ៧៦) រត្តញ្ញុមហត្តំ បត្តកាលេ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ បញ្ញត្តានិ។

វេបុល្លមហត្តន្តិ វិបុលភាវេន មហត្តំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន ថេរនវមជ្ឈិមានំ វសេន វេបុល្លមហត្តំ បត្តោ ហោតិ, តាវ សេនាសនានិ បហោន្តិ។ សាសនេ ឯកច្ចេ អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ វេបុល្លមហត្តំ បន បត្តេ តេ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អថ សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ។ តត្ថ វេបុល្លមហត្តំ បត្តេ សង្ឃេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានិ “យោ បន ភិក្ខុ អនុបសម្បន្នេន ឧត្តរិ ទិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យំ កប្បេយ្យ, បាចិត្តិយំ’’ (បាចិ. ៥១); “យា បន ភិក្ខុនី អនុវស្សំ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយំ’’ (បាចិ. ១១៧១); “យា បន ភិក្ខុនី ឯកំ វស្សំ ទ្វេ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ’’ន្តិ (បាចិ. ១១៧៥) ឥមិនា នយេន វេទិតព្ពានិ។

លាភគ្គមហត្តន្តិ លាភស្ស អគ្គមហត្តំ; យោ លាភស្ស អគ្គោ ឧត្តមោ មហន្តភាវោ, តំ បត្តោ ហោតីតិ អត្ថោ។ លាភេន វា អគ្គមហត្តម្បិ, លាភេន សេដ្ឋត្តញ្ច មហន្តត្តញ្ច បត្តោតិ អត្ថោ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន លាភគ្គមហត្តំ បត្តោ ហោតិ, តាវ ន លាភំ បដិច្ច អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ បត្តេ បន ឧប្បជ្ជន្តិ, អថ សត្ថា សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតិ – “យោ បន ភិក្ខុ អចេលកស្ស វា បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា សហត្ថា ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ទទេយ្យ, បាចិត្តិយ’’ន្តិ (បាចិ. ២៧០)។ ឥទញ្ហិ លាភគ្គមហត្តំ បត្តេ សង្ឃេ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ។

ពាហុសច្ចមហគ្គន្តិ ពាហុសច្ចស្ស មហន្តភាវំ។ សង្ឃោ ហិ យាវ ន ពាហុសច្ចមហគ្គំ បត្តោ ហោតិ, តាវ ន អាសវដ្ឋានីយា ធម្មា ឧប្បជ្ជន្តិ។ ពាហុសច្ចមហគ្គំ បត្តេ បន យស្មា ឯកម្បិ និកាយំ, ទ្វេបិ…បេ…. បញ្ចបិ និកាយេ ឧគ្គហេត្វា អយោនិសោ ឧម្មុជ្ជមានា បុគ្គលា រសេន រសំ សំសន្ទិត្វា ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ទីបេន្តិ។ អថ សត្ថា "យោ បន ភិក្ខុ ឯវំ វទេយ្យ – តថាហំ ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមិ…បេ…. សមណុទ្ទេសោបិ ចេ ឯវំ វទេយ្យា"តិអាទិនា (បាចិ. ៤១៨) នយេន សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតីតិ។

ឯវំ ភគវា អាសវដ្ឋានីយានំ ធម្មានំ អនុប្បត្តិកាលញ្ច ឧប្បត្តិកាលញ្ច ទស្សេត្វា តស្មិំ សមយេ សព្ពសោបិ តេសំ អភាវំ ទស្សេន្តោ **"និរព្ពុទោ ហិ សារិបុត្តា"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **និរព្ពុទោ**តិ អព្ពុទវិរហិតោ; អព្ពុទា វុច្ចន្តិ ចោរា, និច្ចោរោតិ អត្ថោ។ ចោរាតិ ច ឥមស្មិំ អត្ថេ ទុស្សីលាវ អធិប្បេតា។ តេ ហិ អស្សមណាវ ហុត្វា សមណបដិញ្ញតាយ បរេសំ បច្ចយេ ចោរេន្តិ។ តស្មា និរព្ពុទោតិ និច្ចោរោ, និទ្ទុស្សីលោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **និរាទីនវោ**តិ និរុបទ្ទវោ និរុបសគ្គោ; ទុស្សីលាទីនវរហិតោយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អបគតកាឡកោ**តិ កាឡកា វុច្ចន្តិ ទុស្សីលាយេវ; តេ ហិ សុវណ្ណវណ្ណាបិ សមានា កាឡកធម្មយោគា កាឡកាត្វេវ វេទិតព្ពា។ តេសំ អភាវា អបគតកាឡកោ ។ អបហតកាឡកោតិបិ បាឋោ។ **សុទ្ធោ**តិ អបគតកាឡកត្តាយេវ សុទ្ធោ បរិយោទាតោ បភស្សរោ។ **សារេ បតិដ្ឋិតោ**តិ សារោ វុច្ចន្តិ សីល-សមាធិ-បញ្ញាវិមុត្តិ-វិមុត្តិញាណទស្សនគុណា, តស្មិំ សារេ បតិដ្ឋិតត្តា សារេ បតិដ្ឋិតោ។

ឯវំ សារេ បតិដ្ឋិតភាវំ វត្វា បុន សោ ចស្ស សារេ បតិដ្ឋិតភាវោ ឯវំ វេទិតព្ពោតិ ទស្សេន្តោ **ឥមេសញ្ហិ សារិបុត្តា**តិ អាទិមាហ។ តត្រាយំ សង្ខេបវណ្ណនា – យានិមានិ វេរញ្ជាយំ វស្សាវាសំ ឧបគតានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ, ឥមេសំ យោ គុណវសេន បច្ឆិមកោ សព្ពបរិត្តគុណោ ភិក្ខុ, សោ សោតាបន្នោ។ **សោតាបន្នោ**តិ សោតំ អាបន្នោ; សោតោតិ ច មគ្គស្សេតំ អធិវចនំ។ សោតាបន្នោតិ តេន សមន្នាគតស្ស បុគ្គលស្ស។ យថាហ –

"សោតោ សោតោតិ ហិទំ, សារិបុត្ត, វុច្ចតិ; កតមោ នុ ខោ, សារិបុត្ត, សោតោតិ? អយមេវ ហិ, ភន្តេ, អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ, សេយ្យថិទំ – សម្មាទិដ្ឋិ…បេ…. សម្មាសមាធី"តិ។ "សោតាបន្នោ សោតាបន្នោតិ ហិទំ, សារិបុត្ត, វុច្ចតិ; កតមោ នុ ខោ, សារិបុត្ត, សោតាបន្នោ"តិ? "យោ ហិ, ភន្តេ, ឥមិនា អរិយេន អដ្ឋង្គិកេន មគ្គេន សមន្នាគតោ, អយំ វុច្ចតិ – សោតាបន្នោ។ សោយមាយស្មា ឯវំនាមោ ឯវំគោត្តោ"តិ (សំ. និ. ៥.១០០១)។ ឥធ បន មគ្គេន ផលស្ស នាមំ ទិន្នំ។ តស្មា ផលដ្ឋោ "សោតាបន្នោ"តិ វេទិតព្ពោ។

អវិនិបាតធម្មោតិ វិនិបាតេតីតិ វិនិបាតោ; នាស្ស វិនិបាតោ ធម្មោតិ អវិនិបាតធម្មោ, ន អត្តានំ អបាយេសុ វិនិបាតនសភាវោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កស្មា? យេ ធម្មា អបាយគមនីយា, តេសំ បរិក្ខយា។ វិនិបតនំ វា វិនិបាតោ, នាស្ស វិនិបាតោ ធម្មោតិ អវិនិបាតធម្មោ, អបាយេសុ វិនិបាតនសភាវោ អស្ស នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សម្មត្តនិយាមេន មគ្គេន និយតត្តា **និយតោ**។ សម្ពោធិ បរំ អយនំ បរា គតិ អស្សាតិ **សម្ពោធិបរាយណោ**។ ឧបរិ មគ្គត្តយំ អវស្សំ សម្បាបកោតិ អត្ថោ។ កស្មា? បដិលទ្ធបឋមមគ្គត្តាតិ។

វិនយបញ្ញត្តិយាចនកថា និដ្ឋិតា។

ពុទ្ធាចិណ្ណកថា

២២. ឯវំ ធម្មសេនាបតិំ សញ្ញាបេត្វា វេរញ្ជាយំ តំ វស្សាវាសំ វីតិនាមេត្វា វុត្ថវស្សោ មហាបវារណាយ បវារេត្វា **អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ។ អាមន្តេសី**តិ អាលបិ អភាសិ សម្ពោធេសិ។ កិន្តិ? **អាចិណ្ណំ ខោ បនេត**ន្តិ ឯវមាទិ។ **អាចិណ្ណ**ន្តិ ចរិតំ វត្តំ អនុធម្មតា។ តំ ខោ បនេតំ អាចិណ្ណំ ទុវិធំ ហោតិ – ពុទ្ធាចិណ្ណំ, សាវកាចិណ្ណន្តិ។ កតមំ ពុទ្ធាចិណ្ណំ? ឥទំ តាវ ឯកំ – យេហិ និមន្តិតា វស្សំ វសន្តិ, ន តេ អនបលោកេត្វា អនាបុច្ឆិត្វា ជនបទចារិកំ បក្កមន្តិ។ សាវកា បន អបលោកេត្វា វា អនបលោកេត្វា វា យថាសុខំ បក្កមន្តិ។

អបរម្បិ ពុទ្ធាចិណ្ណំ – វុត្ថវស្សា បវារេត្វា ជនសង្គហត្ថាយ ជនបទចារិកំ បក្កមន្តិយេវ។ ជនបទចារិកំ ចរន្តា ច មហាមណ្ឌលំ មជ្ឈិមមណ្ឌលំ អន្តិមមណ្ឌលន្តិ ឥមេសំ តិណ្ណំ មណ្ឌលានំ អញ្ញតរស្មិំ មណ្ឌលេ ចរន្តិ។ តត្ថ មហាមណ្ឌលំ នវយោជនសតិកំ, មជ្ឈិមមណ្ឌលំ ឆយោជនសតិកំ, អន្តិមមណ្ឌលំ តិយោជនសតិកំ។ យទា មហាមណ្ឌលេ ចារិកំ ចរិតុកាមា ហោន្តិ, តទា មហាបវារណាយ បវារេត្វា បាដិបទទិវសេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារា និក្ខមិត្វា គាមនិគមាទីសុ មហាជនំ អាមិសបដិគ្គហេន អនុគ្គណ្ហន្តា ធម្មទានេន ចស្ស វិវដ្ដូបនិស្សិតំ កុសលំ វឌ្ឍេន្តា នវហិ មាសេហិ ជនបទចារិកំ បរិយោសាបេន្តិ។ សចេ បន អន្តោវស្សេ ភិក្ខូនំ សមថវិបស្សនា តរុណា ហោន្តិ, មហាបវារណាយ អប្បវារេត្វា បវារណាសង្គហំ ទត្វា កត្តិកបុណ្ណមាយំ បវារេត្វា មាគសិរស្ស បឋមទិវសេ មហា

ភិក្ខុសង្ឃបរិវារា និក្ខមិត្វា វុត្តនយេនេវ មជ្ឈិមមណ្ឌលេ អដ្ឋហិ មាសេហិ ចារិកំ បរិយោសាបេន្តិ។ សចេ បន នេសំ វុត្តវស្សានំ អបរិបាកិន្ទ្រិយា វេនេយ្យសត្តា ហោន្តិ, តេសំ ឥន្ទ្រិយបរិបាកំ អាគមេន្តា មាគសិរមាសម្បិ តត្ថេវ វសិត្វា ផុស្សមាសស្ស បឋមទិវសេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារា និក្ខមិត្វា វុត្តនយេនេវ អន្តិមមណ្ឌលេ សត្តហិ មាសេហិ ចារិកំ បរិយោសាបេន្តិ។ តេសុ ច មណ្ឌលេសុ យត្ថ កត្ថចិ វិចរន្តាបិ តេ តេ សត្តេ កិលេសេហិ វិយោជេន្តា សោតាបត្តិផលាទីហិ បយោជេន្តា វេនេយ្យវសេនេវ នានាវណ្ណានិ បុប្ផានិ ឱចិនន្តា វិយ ចរន្តិ។

អបរម្បិ ពុទ្ធានំ អាចិណ្ណំ – ទេវសិកំ បច្ចូសសមយេ សន្តំ សុខំ និព្ពានារម្មណំ កត្វា ផលសមាបត្តិសមាបជ្ជនំ, ផលសមាបត្តិយា វុដ្ឋហិត្វា ទេវសិកំ មហាករុណាសមាបត្តិយា សមាបជ្ជនំ, តតោ វុដ្ឋហិត្វា ទសសហស្សចក្កវាឡេ ពោធនេយ្យសត្តសមវលោកនំ។

អបរម្បិ ពុទ្ធានំ អាចិណ្ណំ – អាគន្តុកេហិ សទ្ធិំ បឋមតរំ បដិសន្ថារករណំ, អដ្ឋុប្បត្តិវសេន ធម្មទេសនា, ឱតិណ្ណេ ទោសេ សិក្ខាបទបញ្ញាបនន្តិ ឥទំ ពុទ្ធាចិណ្ណំ។

កតមំ សាវកាចិណ្ណំ? ពុទ្ធស្ស ភគវតោ កាលេ ទ្វិក្ខត្តុំ សន្និបាតោ បុរេ វស្សូបនាយិកាយ ច កម្មដ្ឋានគ្គហណត្ថំ, វុត្ថវស្សានញ្ច អធិគតគុណារោចនត្ថំ ឧបរិ កម្មដ្ឋានគ្គហណត្ថញ្ច ។ ឥទំ សាវកាចិណ្ណំ។ ឥធ បន ពុទ្ធាចិណ្ណំ ទស្សេន្តោ អាហ – "**អាចិណ្ណំ ខោ បនេតំ, អានន្ទ, តថាគតាន**"ន្តិ។

អាយាមាតិ អាគច្ឆ យាម។ **អបលោកេស្សាមា**តិ ចារិកំ ចរណត្ថាយ អាបុច្ឆិស្សាម។ **ឯវ**ន្តិ សម្បដិច្ឆនត្ថេ និបាតោ។ **ភន្តេ**តិ គារវាធិវចនមេតំ; សត្ថុនោ បដិវចនទានន្តិបិ វដ្ដតិ។ **ភគវតោ បច្ចស្សោសី**តិ ភគវតោ វចនំ បដិអស្សោសិ, អភិមុខោ ហុត្វា សុណិ សម្បដិច្ឆិ។ ឯវន្តិ ឥមិនា វចនេន បដិគ្គហេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ ខោ ភគវា និវាសេត្វាតិ ឥធ បុព្ពណ្ហសមយន្តិ វា សាយន្ហសមយន្តិ វា ន វុត្តំ។ ឯវំ សន្តេបិ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ មជ្ឈន្ហិកំ វីតិនាមេត្វា អាយស្មន្តំ អានន្ទំ បច្ឆាសមណំ កត្វា នគរទ្វារតោ បដ្ឋាយ នគរវីថិយោ សុវណ្ណរសបិញ្ជរាហិ រំសីហិ សមុជ្ជោតយមានោ យេន វេរញ្ជស្ស ព្រាហ្មណស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ។ ឃរទ្វារេ ឋិតមត្តមេវ ចស្ស ភគវន្តំ ទិស្វា បរិជនោ អារោចេសិ។ ព្រាហ្មណោ សតិំ បដិលភិត្វា សំវេគជាតោ សហសា វុដ្ឋាយ មហារហំ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ភគវន្តំ បច្ចុគ្គម្ម "ឥតោ, ភគវា, ឧបសង្កមតូ"តិ អាហ។ ភគវា ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ អថ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឧបនិសីទិតុកាមោ អត្តនា ឋិតបទេសតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ ឥតោ បរំ ឧត្តានត្ថមេវ។

យំ បន ព្រាហ្មណោ អាហ – "**អបិច យោ ទេយ្យធម្មោ, សោ ន ទិន្នោ**"តិ។ តត្រាយមធិប្បាយោ – មយា និមន្តិតានំ វស្សំវុត្ថានំ តុម្ហាកំ តេមាសំ ទិវសេ ទិវសេ បាតោ យាគុខជ្ជកំ, មជ្ឈន្ហិកេ ខាទនីយភោជនីយំ, សាយន្ហេ អនេកវិធ បានវិកតិ គន្ធបុប្ផាទីហិ បូជាសក្ការោតិ ឯវមាទិកោ យោ ទេយ្យធម្មោ ទាតព្ពោ អស្ស, សោ ន ទិន្នោតិ។ **តញ្ច ខោ នោ អសន្ត**ន្តិ ឯត្ថ បន លិង្គវិបល្លាសោ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ខោ ទេយ្យធម្មោ អម្ហាកំ នោ អសន្តោតិ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ។ អថ វា យំ ទានវត្ថុំ មយំ តុម្ហាកំ ទទេយ្យាម, តញ្ច ខោ នោ អសន្តន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

នោបិ អទាតុកម្យតាតិ អទាតុកាមតាបិ នោ នត្ថិ, យថា បហូតវិត្តូបករណានំ មច្ឆរីនំ។ **តំ កុតេត្ថ លព្ភា ពហុកិច្ចា ឃរាវាសា**តិ តត្រាយំ យោជនា – យស្មា ពហុកិច្ចា ឃរាវាសា, តស្មា ឯត្ថ សន្តេបិ ទេយ្យធម្មេ ទាតុកម្យតាយ ច តំ កុតោ លព្ភា កុតោ តំ សក្កា លទ្ធុំ, យំ មយំ តុម្ហាកំ ទេយ្យធម្មំ ទទេយ្យាមាតិ ឃរាវាសំ គរហន្តោ អាហ។ សោ កិរ មារេន អាវដ្ដិតភាវំ ន ជានាតិ, "ឃរាវាសបលិពោធេន មេ សតិសម្មោសោ ជាតោ"តិ មញ្ញិ, តស្មា ឯវមាហ។ អបិច – **តំ កុតេត្ថ លព្ភា**តិ ឥមស្មិំ តេមាសព្ភន្តរេ យមហំ តុម្ហាកំ ទទេយ្យំ, តំ កុតោ លព្ភា? ពហុកិច្ចា ហិ ឃរាវាសាតិ ឯវមេត្ថ យោជនា វេទិតព្ពា។

អថ ព្រាហ្មណោ "យំនូនាហំ យំ មេ តីហិ មាសេហិ ទាតព្ពំ សិយា, តំ សព្ពំ ឯកទិវសេនេវ ទទេយ្យ"ន្តិ ចិន្តេត្វា **អធិវាសេតុ មេ ភវំ គោតមោ**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ស្វាតនាយា**តិ យំ មេ តុម្ហេសុ សក្ការំ ករោតោ ស្វេ ភវិស្សតិ បុញ្ញញ្ចេវ បីតិបាមោជ្ជញ្ច, តទត្ថាយ។ អថ តថាគតោ "សចេ អហំ នាធិវាសេយ្យំ, 'អយំ តេមាសំ កិញ្ចិ អលទ្ធា កុបិតោ មញ្ញេ, តេន មេ យាចិយមានោ ឯកភត្តម្បិ ន បដិគ្គណ្ហាតិ, នត្ថិ ឥមស្មិំ អធិវាសនខន្តិ, អសព្ពញ្ញូ អយ'ន្តិ ឯវំ ព្រាហ្មណោ ច វេរញ្ជាវាសិនោ ច គរហិត្វា ពហុំ អបុញ្ញំ បសវេយ្យុំ, តំ តេសំ មា អហោសី"តិ តេសំ អនុកម្បាយ **អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន**។

អធិវាសេត្វា ច អថ ខោ ភគវា វេរញ្ជំ ព្រាហ្មណំ “អលំ យាវាសបលិពោធចិន្តាយា”តិ សញ្ញាបេត្វា តង្ខណានុរូបាយ ធម្មិយា កថាយ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ សន្ទស្សេត្វា កុសលេ ធម្មេ សមាទបេត្វា គណ្ហាបេត្វា តត្ថ ច នំ សមុត្តេជេត្វា សឧស្សាហំ កត្វា តាយ សឧស្សាហតាយ អញ្ញេហិ ច វិជ្ជមានគុណេហិ សម្បហំសេត្វា ធម្មរតនវស្សំ វស្សេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ បក្កន្តេ ច បន ភគវតិ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ បុត្តទារំ អាមន្តេសិ – “មយំ, ភណេ, ភគវន្តំ តេមាសំ និមន្តេត្វា ឯកទិវសំ ឯកភត្តម្បិ នាទម្ហ។ ហន្ទ, ទានិ តថា ទានំ បដិយាទេថ យថា តេមាសិកោបិ ទេយ្យធម្មោ ស្វេ ឯកទិវសេនេវ ទាតុំ សក្កា ហោតី”តិ។ តតោ បណីតំ ទានំ បដិយាទាបេត្វា យំ ទិវសំ ភគវា និមន្តិតោ, តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន អាសនដ្ឋានំ អលង្ការាបេត្វា មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញបេត្វា គន្ធធូមវាសកុសុមវិចិត្រំ មហាបូជំ សជ្ជេត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចាបេសិ។ តេន វុត្តំ – “**អថ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន…បេ…. និដ្ឋិតំ ភត្ត**”ន្តិ។

២៣. ភគវា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តត្ថ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ – “**អថ ខោ ភគវា…បេ…. និសីទិ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេនា**”តិ។ **អថ ខោ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃ**ន្តិ **ពុទ្ធប្បមុខ**ន្តិ ពុទ្ធបរិណាយកំ; ពុទ្ធំ សង្ឃត្ថេរំ កត្វា និសិន្នន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បណីតេនា**តិ ឧត្តមេន។ **សហត្ថា**តិ សហត្ថេន។ **សន្តប្បេត្វា**តិ សុដ្ឋុ តប្បេត្វា, បរិបុណ្ណំ សុហិតំ យាវទត្ថំ កត្វា។ **សម្បវារេត្វា**តិ សុដ្ឋុ បវារេត្វា ‘អល’ន្តិ ហត្ថសញ្ញាយ មុខសញ្ញាយ វចីភេទេន ច បដិក្ខិបាបេត្វា។ **ភុត្តាវិ**ន្តិ ភុត្តវន្តំ។ **ឱនីតបត្តបាណិ**ន្តិ បត្តតោ ឱនីតបាណឹ; អបនីតហត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **តិចីវរេន អច្ឆាទេសី**តិ តិចីវរំ ភគវតោ អទាសិ។ ឥទំ បន វោហារវចនមត្តំ ហោតិ “តិចីវរេន អច្ឆាទេសី”តិ, តស្មិញ្ច តិចីវរេ ឯកមេកោ សាដកោ សហស្សំ អគ្ឃតិ។ ឥតិ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ តិសហស្សគ្ឃនកំ តិចីវរមទាសិ ឧត្តមំ កាសិកវត្ថសទិសំ។ **ឯកមេកញ្ច ភិក្ខុំ ឯកមេកេន ទុស្សយុគេនា**តិ ឯកមេកេន ទុស្សយុគឡេន។ តត្រ ឯកសាដកោ បញ្ចសតានិ អគ្ឃតិ។ ឯវំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចសតសហស្សគ្ឃនកានិ ទុស្សានិ អទាសិ។ ព្រាហ្មណោ ឯត្តកម្បិ ទត្វា អតុដ្ឋោ បុន សត្តដ្ឋសហស្សគ្ឃនកេ អនេករត្តកម្ពលេ ច បដ្ដុណ្ណបត្តបដេ ច ផាលេត្វា ផាលេត្វា អាយោគអំសពទ្ធកកាយពន្ធនបរិស្សាវនាទីនំ អត្ថាយ អទាសិ។ សតបាកសហស្សបាកានញ្ច ភេសជ្ជតេលានំ តុម្ពានិ បូរេត្វា ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ អឌ្ឍឌ្ឍនត្ថាយ សហស្សគ្ឃនកំ តេលមទាសិ។ កឹ ពហុនា, ចតូសុ បច្ចយេសុ ន កោចិ បរិក្ខារោ សមណបរិភោគោ អទិន្នោ នាម អហោសិ។ បាឡិយំ បន ចីវរមត្តមេវ វុត្តំ។

ឯវំ មហាយាគំ យជិត្វា សបុត្តទារំ វន្ទិត្វា និសិន្នំ អថ ខោ ភគវា វេរញ្ជំ ព្រាហ្មណំ តេមាសំ មារាវដ្ដនេន ធម្មសវនាមតរសបរិភោគបរិហីនំ ឯកទិវសេនេវ ធម្មាមតវស្សំ វស្សេត្វា បុរិបុណ្ណសង្កប្បំ កុរុមានោ **ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេត្វា…បេ…. ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ**។ ព្រាហ្មណោបិ សបុត្តទារោ ភគវន្តញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា “បុនបិ, ភន្តេ, អម្ហាកំ អនុគ្គហំ ករេយ្យាថា”តិ ឯវមាទីនិ វទន្តោ អនុពន្ធិត្វា អស្សូនិ បវត្តយមានោ និវត្តិ។

អថ ខោ ភគវា វេរញ្ជាយំ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វាតិ យថាជ្ឈាសយំ យថារុចិតំ វាសំ វសិត្វា វេរញ្ជាយ និក្ខមិត្វា មហាមណ្ឌលេ ចារិកាយ ចរណកាលេ គន្តព្ពំ ពុទ្ធវិថិ បហាយ ទុព្ភិក្ខទោសេន កិលន្តំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧជុនាវ មគ្គេន គហេត្វា គន្តុកាមោ សោរេយ្យាទីនិ អនុបគម្ម បយាគបតិដ្ឋានំ គន្ត្វា តត្ថ គង្គំ នទឹ ឧត្តរិត្វា យេន ពារាណសី តទវសរិ។ តេន អវសរិ តទវសរិ។ តត្រាបិ យថាជ្ឈាសយំ វិហរិត្វា វេសាលឹ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ – “**អនុបគម្ម សោរេយ្យំ…បេ…. វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយ**”ន្តិ។

ពុទ្ធាចិណ្ណកថា និដ្ឋិតា។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

វេរញ្ជកណ្ឌវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តត្រិទំ សមន្តបាសាទិកាយ សមន្តបាសាទិកត្តស្មិំ –

អាចរិយបរម្បរតោ, និទានវត្ថុប្បភេទទីបនតោ;
បរសមយវិវជ្ជនតោ, សកសមយវិសុទ្ធិតោ ចេវ។

ព្យញ្ជនបរិសោធនតោ, បទត្ថតោ បាឡិយោជនក្កមតោ;
សិក្ខាបទនិច្ឆយតោ, វិភង្គនយភេទទស្សនតោ។

សម្បស្សតំ ន ទិស្សតិ, កិញ្ចិ អបាសាទិកំ យតោ ឯត្ថ;
វិញ្ញូនមយំ តស្មា, សមន្តបាសាទិកាត្វេវ។

សំវណ្ណនា បវត្តា, វិនយស្ស វិនេយ្យទមនកុសលេន;
វុត្តស្ស លោកនាថេន, លោកមនុកម្បមានេនាតិ។

វេរញ្ជកណ្ឌវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១. បារាជិកកណ្ឌំ

១. បឋមបារាជិកំ

សុទិន្នភាណវារវណ្ណនា

២៤. ឥតោ បរំ **តេន ខោ បន សមយេន វេសាលិយា អវិទូរេ**តិអាទិ យេភុយ្យេន ឧត្តានត្ថំ។ តស្មា អនុបទវណ្ណនំ បហាយ យត្ថ យត្ថ វត្តព្ពំ អត្ថិ, តំ តទេវ វណ្ណយិស្សាម។ **កលន្ទគាមោ**តិ កលន្ទកា វុច្ចន្តិ កាឡកា, តេសំ វសេន លទ្ធនាមោ គាមោ។ **កលន្ទបុត្តោ**តិ គាមវសេន លទ្ធនាមស្ស រាជសម្មតស្ស ចត្តាលីសកោដិវិភវស្ស កលន្ទសេដ្ឋិនោ បុត្តោ។ យស្មា បន តស្មឹ គាមេ អញ្ញេបិ កលន្ទនាមកា មនុស្សា អត្ថិ, តស្មា កលន្ទបុត្តោតិ វត្វា បុន សេដ្ឋិបុត្តោតិ វុត្តំ។ **សម្ពហុលេហី**តិ ពហុកេហិ។ **សហាយកេហី**តិ សុខទុក្ខានិ សហ អាយន្តិ ឧបគច្ឆន្តីតិ សហាយា, សហាយា ឯវ សហាយកា, តេហិ សហាយកេហិ។ **សទ្ធិ**ន្តិ ឯកតោ។ **កេនចិទេវ ករណីយេនា**តិ កេនចិទេវ ភណ្ឌប្បយោជនឧទ្ធារសារណាទិនា កិច្ចេន; កត្តិកនក្ខត្តកីឡាកិច្ចេនាតិបិ វទន្តិ។ ភគវា ហិ កត្តិកជុណ្ហបក្ខេ វេសាលឹ សម្បាបុណិ។ កត្តិកនក្ខត្តកីឡា ចេត្ថ ឧឡារា ហោតិ។ តទត្ថំ គតោតិ វេទិតព្ពោ។

អទ្ទស ខោតិ កថំ អទ្ទស? សោ កិរ នគរតោ ភុត្តបាតរាសំ សុទ្ធុត្តរាសង្គំ មាលាគន្ធវិលេបនហត្ថំ ពុទ្ធទស្សនត្ថំ ធម្មសវនត្ថញ្ច និក្ខមន្តំ មហាជនំ ទិស្វា “ក្វ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ “ពុទ្ធទស្សនត្ថំ ធម្មសវនត្ថញ្ចា”តិ។ តេន ហិ “អហម្បិ គច្ឆាមី”តិ គន្ត្វា ចតុព្ពិធាយ បរិសាយ បរិវុតំ ព្រហ្មស្សរេន ធម្មំ ទេសេន្តំ ភគវន្តំ អទ្ទស។ តេន វុត្តំ – “**អទ្ទស ខោ...បេ.... ទេសេន្ត**”ន្តិ។ **ទិស្វានស្សា**តិ ទិស្វាន អស្ស។ **ឯតទហោសី**តិ បុព្ពេ កតបុញ្ញតាយ ចោទិយមានស្ស ភព្ពកុលបុត្តស្ស ឯតំ អហោសិ។ កឹ អហោសិ? យំនូនាហម្បិ ធម្មំ **សុណេយ្យ**ន្តិ ។ តត្ថ **យន្នូនា**តិ បរិវិតក្កទស្សនមេតំ។ ឯវំ កិរស្ស បរិវិតក្កោ ឧប្បន្នោ “យមយំ បរិសា ឯកគ្គចិត្តា ធម្មំ សុណាតិ, អហោ វតាហម្បិ តំ សុណេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ សុទិន្នោ កលន្ទបុត្តោ យេន សា បរិសាតិ ឥធ កស្មា “យេន ភគវា”តិ អវត្វា “យេន សា បរិសា”តិ វុត្តន្តិ ចេ។ ភគវន្តញ្ហិ បរិវារេត្វា ឧឡារុឡារជនា មហតី បរិសា និសិន្នា, តត្រ ន សក្កា ឥមិនា បច្ឆា អាគតេន ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា និសីទិតុំ។ បរិសាយ បន ឯកស្មឹ បទេសេ សក្កាតិ សោ តំ បរិសំយេវ ឧបសង្កមន្តោ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ សុទិន្នោ កលន្ទបុត្តោ យេន សា បរិសា”តិ។ **ឯកមន្តំ និសិន្នស្ស ខោ សុទិន្នស្ស កលន្ទបុត្តស្ស ឯតទហោសី**តិ ន និសិន្នមត្តស្សេវ អហោសិ, អថ ខោ ភគវតោ សិត្តយូបសំហិតំ ថោកំ ធម្មកថំ សុត្វា; តំ បនស្ស យស្មា ឯកមន្តំ និសិន្នស្សេវ អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “ឯកមន្តំ និសិន្នស្ស ខោ សុទិន្នស្ស កលន្ទបុត្តស្ស ឯតទហោសី”តិ។ កឹ អហោសីតិ? **យថា យថា ខោ**តិអាទិ។

តត្រាយំ សង្ខេបកថា – អហំ ខោ យេន យេន អាការេន ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមិ, តេន តេន មេ ឧបបរិក្ខតោ ឯវំ ហោតិ យទេតំ សិត្តយព្រហ្មចរិយំ ឯកម្បិ ទិវសំ អខណ្ឌំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ បាបេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិបុណ្ណំ ចរិតព្ពំ, ឯកទិវសម្បិ ច កិលេសមលេន អមលីនំ កត្វា ចរិមកចិត្តំ បាបេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិសុទ្ធំ។ សង្ខលិខិតំ លិខិតសង្ខសទិសំ ធោតសង្ខសប្បដិភាគំ ចរិតព្ពំ។ ឥទំ ន សុករំ អគារំ អជ្ឈាវសតា អគារមជ្ឈេ វសន្តេន ឯកន្តបរិបុណ្ណំ...បេ.... ចរិតុំ។ យំនូនាហំ កេសេ ច មស្សុញ្ច ឱហារេត្វា កសាយរសបីតតាយ កាសាយានិ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តានំ អនុច្ឆវិកានិ វត្ថានិ អច្ឆាទេត្វា បរិទហិត្វា អគារស្មា និក្ខមិត្វា អនគារិយំ បព្ពជេយ្យន្តិ។ ឯត្ថ ច យស្មា អគារស្ស ហិតំ កសិវាណិជ្ជាទិកម្មំ អគារិយន្តិ វុច្ចតិ, តញ្ច បព្ពជ្ជាយ នត្ថិ; តស្មា បព្ពជ្ជា “អនគារិយា”តិ ញាតព្ពា។ តំ អនគារិយំ បព្ពជ្ជំ។ **បព្ពជេយ្យ**ន្តិ បរិព្ពជេយ្យំ។

២៥. **អចិរវុដ្ឋិតាយ បរិសាយ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី**តិ សុទិន្នោ អវុដ្ឋិតាយ បរិសាយ ន ភគវន្តំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ កស្មា? តត្រស្ស ពហូ ញាតិសាលោហិតា មិត្តាមច្ចា សន្តិ, តេ “‘ត្វំ មាតាបិតូនំ ឯកបុត្តកោ, ន លព្ភា តយា បព្ពជិតុ’ន្តិ ពាហាយម្បិ គហេត្វា អាកឌ្ឍេយ្យុំ, តតោ បព្ពជ្ជាយ អន្តរាយោ ភវិស្សតី”តិ សហេវ បរិសាយ ឧដ្ឋហិត្វា ថោកំ គន្ត្វា បុន កេនចិ សរីរកិច្ចលេសេន និវត្តិត្វា ភគវន្តំ ឧបសង្កម្ម បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តេន វុត្តំ – “**អថ ខោ សុទិន្នោ កលន្ទបុត្តោ អចិរវុដ្ឋិតាយ បរិសាយ...បេ.... បព្ពាជេតុ មំ ភគវា**”តិ។

ភគវា បន យស្មា រាហុលកុមារស្ស បព្ពជិតតោ បភុតិ មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ បុត្តំ ន បព្ពាជេតិ, តស្មា នំ បុច្ឆិ – “**អនុញ្ញាតោសិ បន ត្វំ សុទិន្ន មាតាបិតូហិ...បេ.... បព្ពជ្ជាយា**”តិ។

២៦. តតោ បរំ បាឋានុសារេនេវ គន្ត្វា **តំ ករណីយំ តីរេត្វា**តិ ឯត្ថ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ – ធុរនិក្ខេបេនេវ តំ ករណីយំ និដ្ឋាបេត្វាតិ; ន ហិ បព្ពជ្ជាយ តិព្ពច្ឆន្ទស្ស ភណ្ឌប្បយោជនឧទ្ធារសារណាទីសុ វា នក្ខត្តកីឡាយំ វា ចិត្តំ នមតិ។ **អម្ម តាតា**តិ ឯត្ថ បន **អម្មា**តិ មាតរំ អាលបតិ; **តាតា**តិ បិតរំ។ **ត្វំ ខោសី**តិ ត្វំ ខោ អសិ។ **ឯកបុត្តកោ**តិ ឯកោវ បុត្តកោ; អញ្ញោ តេ ជេដ្ឋោ វា កនិដ្ឋោ វា នត្ថិ។ ឯត្ថ ច “ឯកបុត្តោ”តិ វត្តព្ពេ អនុកម្បាវសេន “ឯកបុត្តកោ”តិ វុត្តំ។ **បិយោ**តិ បីតិជននកោ។ **មនាបោ**តិ មនវឌ្ឍនកោ។ **សុខេធិតោ**តិ សុខេន ឯធិតោ; សុខសំវឌ្ឍិតោតិ អត្ថោ។ **សុខបរិហតោ**តិ សុខេន បរិហតោ; ជាតកាលតោ បភុតិ ធាតីហិ អង្កតោ អង្កំ ហរិត្វា ធារិយមានោ អស្សករថកាទីហិ ពាលកីឡនកេហិ កីឡមានោ សាទុរសភោជនំ ភោជិយមានោ សុខេន បរិហតោ។

ន ត្វំ, តាត សុទិន្ន, កិញ្ចិ ទុក្ខស្ស ជានាសីតិ ត្វំ តាត សុទិន្ន កិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ កលភាគំ ទុក្ខស្ស ន ជានាសិ; អថ វា កិញ្ចិ ទុក្ខេន នានុភោសីតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ សាមិវចនំ, អនុភវនត្ថេ ច ជាននា; អថ វា កិញ្ចិ ទុក្ខំ នស្សរសីតិ អត្ថោ។ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ, សរណត្ថេ ច ជាននា។ វិកប្បទ្វយេបិ បុរិមបទស្ស ឧត្តរបទេន សមានវិភត្តិលោបោ ទដ្ឋព្ពោ។ តំ សព្ពំ សទ្ទសត្ថានុសារេន ញាតព្ពំ។ **មរណេនបិ មយំ តេ អកាមកា វិនា ភវិស្សាមា**តិ សចេបិ តវ អម្ហេសុ ជីវមានេសុ មរណំ ភវេយ្យ, តេន តេ មរណេនបិ មយំ អកាមកា អនិច្ឆកា ន អត្តនោ រុចិយា, វិនា ភវិស្សាម; តយា វិយោគំ វា បាបុណិស្សាមាតិ អត្ថោ។ **កិំ បន មយំ ត**ន្តិ ឯវំ សន្តេ កិំ បន កិំ នាម តំ ការណំ យេន មយំ តំ ជីវន្តំ អនុជានិស្សាម; អថ វា កិំ បន មយំ តន្តិ កេន បន ការណេន មយំ តំ ជីវន្តំ អនុជានិស្សាមាតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

២៧. **តត្ថេវា**តិ យត្ថ នំ ឋិតំ មាតាបិតរោ នានុជានីសុ, តត្ថេវ ឋានេ។ **អនន្តរហិតាយា**តិ កេនចិ អត្ថរណេន អនត្ថតាយ។

២៨. **បរិចារេហី**តិ គន្ធព្ពនដនាដកាទីនិ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា តត្ថ សហាយកេហិ សទ្ធិំ យថាសុខំ ឥន្ទ្រិយានិ ចារេហិ សញ្ចារេហិ; ឥតោ ចិតោ ច ឧបនេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា បរិចារេហីតិ គន្ធព្ពនដនាដកាទីនិ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា តត្ថ សហាយកេហិ សទ្ធិំ លឡ, ឧបលឡ, រម, កីឡស្សូតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ **កាមេ បរិភុញ្ជន្តោ**តិ អត្តនោ បុត្តទារេហិ សទ្ធិំ ភោគេ ភុញ្ជន្តោ។ **បុញ្ញានិ ករោន្តោ**តិ ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច អារព្ភ ទានប្បទានាទីនិ សុគតិមគ្គសោធកានិ កុសលកម្មានិ ករោន្តោ។ **តុណ្ហី អហោសី**តិ កថានុប្បពន្ធវិច្ឆេទនត្ថំ និរាលាបសល្លាបោ អហោសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ តិក្ខត្តុំ វត្វា បដិវចនម្បិ អលភមានា សហាយកេ បក្កោសាបេត្វា “ឯស វោ សហាយកោ បព្ពជិតុកាមោ, និវារេថ ន”ន្តិ អាហំសុ។ តេបិ តំ ឧបសង្កមិត្វា តិក្ខត្តុំ អវោចុំ, តេសម្បិ តុណ្ហី អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “**អថ ខោ សុទិន្នស្ស កលន្ទបុត្តស្ស សហាយកា...បេ.... តុណ្ហី អហោសី**”តិ។

២៩. អថស្ស សហាយកានំ ឯតទហោសិ – “សចេ អយំ បព្ពជ្ជំ អលភមានោ មរិស្សតិ ន កោចិ គុណោ ភវិស្សតិ។ បព្ពជិតំ បន នំ មាតាបិតរោបិ កាលេន កាលំ បស្សិស្សន្តិ។ មយម្បិ បស្សិស្សាម។ បព្ពជ្ជាបិ ច នាមេសា ភារិយា, ទិវសេ ទិវសេ មត្តិកាបត្តំ គហេត្វា បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ។ ឯកសេយ្យំ ឯកភត្តំ ព្រហ្មចរិយំ អតិទុក្ករំ។ អយញ្ច សុខុមាលោ នាគរិកជាតិយោ, សោ តំ ចរិតុំ អសក្កោន្តោ បុន ឥធេវ អាគមិស្សតិ។ ហន្ទស្ស មាតាបិតរោ អនុជានាបេស្សាមា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ មាតាបិតរោបិ នំ អនុជានីសុ។ តេន វុត្តំ – “**អថ ខោ សុទិន្នស្ស កលន្ទបុត្តស្ស សហាយកា យេន សុទិន្នស្ស កលន្ទបុត្តស្ស មាតាបិតរោ...បេ.... អនុញ្ញាតោសិ មាតាបិតូហិ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជ្ជាយា**”តិ។

៣០. **ហដ្ឋោ**តិ តុដ្ឋោ។ **ឧទគ្គោ**តិ បីតិវសេន អព្ភុន្នតកាយចិត្តោ។ **កតិបាហ**ន្តិ កតិបយានិ ទិវសានិ។ **ពលំ គាហេត្វា**តិ សប្បាយភោជនានិ ភុញ្ជន្តោ, ឧច្ឆាទនន្ហាបនាទីហិ ច កាយំ បរិហរន្តោ, កាយពលំ ជនេត្វា មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា អស្សុមុខំ ញាតិបរិវដ្ដំ បហាយ **យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ...បេ.... បព្ពាជេតុ មំ ភន្តេ ភគវា**តិ។ ភគវា សមីបេ ឋិតំ អញ្ញតរំ បិណ្ឌចារិកំ ភិក្ខុំ អាមន្តេសិ – “**តេន ហិ ភិក្ខុ សុទិន្នំ បព្ពាជេហិ ចេវ ឧបសម្បាទេហិ ចា**”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ខោ សោ ភិក្ខុ ភគវតោ បដិស្សុណិត្វា សុទិន្នំ កលន្ទបុត្តំ ជិនទត្តិយំ សទ្ធិវិហារិកំ លទ្ធា បព្ពាជេសិ ចេវ ឧបសម្បាទេសិ ច។ តេន វុត្តំ – “**អលត្ថ ខោ សុទិន្នោ កលន្ទបុត្តោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, អលត្ថ ឧបសម្បទ**”ន្តិ។

ឯត្ថ បន ឋត្វា សព្ពអដ្ឋកថាសុ បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច កថិតា។ មយំ បន យថាឋិតបាឡិវសេនេវ **ខន្ធកេ** កថយិស្សាម។ ន កេវលញ្ចេតំ, អញ្ញម្បិ យំ ខន្ធកេ វា បរិវារេ វា កថេតព្ពំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ **វិភង្គេ**កថិតំ, តំ សព្ពំ តត្ថ តត្ថេវ កថយិស្សាម។ ឯវញ្ហិ កថិយមានេ បាឡិក្កមេនេវ វណ្ណនា កតា ហោតិ។ តតោ តេន តេន

វិនិច្ឆយេន អត្ថិកានំ បាឡិក្កមេនេវ ឥមំ វិនយសំវណ្ណនំ ឱលោកេត្វា សោ សោ វិនិច្ឆយោ សុវិញ្ញេយ្យោ ភវិស្សតីតិ។

អចិរូបសម្បន្នោតិ អចិរំ ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា; ឧបសម្បទតោ នចិរកាលេយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯវរូបេ**តិ ឯវំវិធេ ឯវំជាតិកេ។ **ធុតគុណេ**តិ កិលេសនិទ្ធុននកេ គុណេ។ **សមាទាយ វត្តតី**តិ សមាទិយិត្វា គណ្ហិត្វា វត្តតិ ចរតិ វិហរតិ។ **អារញ្ញិកោ ហោតី**តិ គាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបិត្វា អារញ្ញិកធុតង្គវសេន អរញ្ញាវាសិកោ ហោតិ។ **បិណ្ឌបាតិកោ**តិ អតិរេកលាភបដិក្ខេបេន ចុទ្ទស ភត្តានិ បដិក្ខិបិត្វា បិណ្ឌបាតិកធុតង្គវសេន បិណ្ឌបាតិកោ ហោតិ។ **បំសុកូលិកោ**តិ គហបតិចីវរំ បដិក្ខិបិត្វា បំសុកូលិកធុតង្គវសេន បំសុកូលិកោ ហោតិ។ **សបទានចារិកោ**តិ លោលុប្បចារំ បដិក្ខិបិត្វា សបទានចារិកធុតង្គវសេន សបទានចារិកោ ហោតិ; ឃរបដិបាដិយា ភិក្ខាយ បវិសតិ។ **វជ្ជិគាម**ន្តិ វជ្ជីនំ គាមំ វជ្ជីសុ វា គាមំ។

អឌ្ឍា មហទ្ធនាតិអាទីសុ ឧបភោគបរិភោគូបករណមហន្តតាយ **អឌ្ឍា**; យេ ហិ តេសំ ឧបភោគា យានិ ច ឧបភោគូបករណានិ, តានិ មហន្តានិ ពហុលានិ សារកានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ និធេត្វា ឋបិតធនមហន្តតាយ **មហទ្ធនា។ មហាភោគា**តិ ទិវសបរិព្ពយសង្ខាតភោគមហន្តតាយ មហាភោគា។ អញ្ញេហិ ឧបភោគេហិ ជាតរូបរជតស្សេវ បហូតតាយ **បហូតជាតរូបរជតា**។ អលង្ការភូតស្ស វិត្តូបករណស្ស បីតិបាមោជ្ជករណស្ស បហូតតាយ **បហូតវិត្តូបករណា**។ វោហារវសេន បរិវត្តេន្តស្ស ធនធញ្ញស្ស បហូតតាយ **បហូតធនធញ្ញា**តិ វេទិតព្ពា។

សេនាសនំ សំសាមេត្វាតិ សេនាសនំ បដិសាមេត្វា; យថា ន វិនស្សតិ តថា នំ សុគុត្តំ ឋបេត្វាតិ អត្ថោ។ **សដ្ឋិមត្តេ ថាលិបាកេ**តិ គណនបរិច្ឆេទតោ សដ្ឋិថាលិបាកេ។ ឯកមេកោ ចេត្ថ ថាលិបាកោ ទសន្នំ ភិក្ខូនំ ភត្តំ គណ្ហាតិ។ តំ សព្ពម្បិ ឆន្នំ ភិក្ខុសតានំ ភត្តំ ហោតិ។ **ភត្តាភិហារំ អភិហរិំសូ**តិ ឯត្ថ អភិហរីយតីតិ **អភិហារោ**។ កឹ អភិហរីយតិ? **ភត្តំ**។ ភត្តមេវ អភិហារោ **ភត្តាភិហារោ**, តំ ភត្តាភិហារំ។ **អភិហរិំសូ**តិ អភិមុខា ហរិំសុ។ តស្ស សន្តិកំ គហេត្វា អាគមំសូតិ អត្ថោ។ ឯតស្ស កឹ បមាណន្តិ? សដ្ឋិ ថាលិបាកា។ តេន វុត្តំ – “**សដ្ឋិមត្តេ ថាលិបាកេ ភត្តាភិហារំ អភិហរិំសូ**”តិ។ **ភិក្ខូនំ វិស្សជ្ជេត្វា**តិ សយំ ឧក្កដ្ឋបិណ្ឌបាតិកត្តា សបទានចារំ ចរិតុកាមោ ភិក្ខូនំ បរិភោគត្ថាយ បរិច្ចជិត្វា ទត្វា។ អយំ ហិ អាយស្មា “ភិក្ខូ ច លាភំ លច្ឆន្តិ អហញ្ច បិណ្ឌកេន ន កិលមិស្សាមី”តិ ឯតទត្ថមេវ អាគតោ។ តស្មា អត្តនោ អាគមនានុរូបំ ករោន្តោ ភិក្ខូនំ វិស្សជ្ជេត្វា សយំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។

៣១. ញាតិទាសីតិ ញាតកានំ ទាសី។ **អាភិទោសិក**ន្តិ បារិវាសិកំ ឯករត្តាតិក្កន្តំ បូតិភូតំ។ តត្រាយំ បទត្ថោ – បូតិភាវទោសេន អភិភូតោតិ អភិទោសោ, អភិទោសោវ អាភិទោសិកោ, ឯករត្តាតិក្កន្តស្ស វា នាមសញ្ញា ឯសា, យទិទំ អាភិទោសិកោតិ, តំ អាភិទោសិកំ។ **កុម្មាស**ន្តិ យវកុម្មាសំ។ **ឆឌ្ឌេតុកាមា ហោតី**តិ យស្មា អន្តមសោ ទាសកម្មករានម្បិ គោរូបានម្បិ អបរិភោគារហោ, តស្មា តំ កចវរំ វិយ ពហិ ឆឌ្ឌេតុកាមា ហោតិ។ **សចេត**ន្តិ សចេ ឯតំ។ **ភគិនី**តិ អរិយវោហារេន ញាតិទាសី អាលបតិ។ **ឆឌ្ឌនីយធម្ម**ន្តិ ឆឌ្ឌេតព្ពសភាវំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ភគិនិ, ឯតំ សចេ ពហិ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ និស្សដ្ឋបរិគ្គហំ, តំ ឥធ មេ បត្តេ អាកិរា”តិ។

កឹ បន ឯវំ វត្តុំ លព្ភតិ, វិញ្ញត្តិ វា បយុត្តវាចា វា ន ហោតីតិ? ន ហោតិ។ កស្មា? និស្សដ្ឋបរិគ្គហត្តា។ យញ្ហិ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ និស្សដ្ឋបរិគ្គហំ, យត្ថ សាមិកា អនាលយា ហោន្តិ, តំ សព្ពំ “ទេថ អាហរថ ឥធ អាកិរថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ តថា ហិ អគ្គអរិយវំសិកោ អាយស្មា រដ្ឋបាលោបិ “ឆឌ្ឌនីយធម្មំ កុម្មាសំ ឥធ មេ បត្តេ អាកិរា”តិ (ម. និ. ២.២៩៩) អវច។ តស្មា យំ ឯវរូបំ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ អញ្ញំ វា អបរិគ្គហិតំ វនមូលផលភេសជ្ជាទិកំ តំ សព្ពំ យថាសុខំ អាហរាបេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ, ន កុក្កុច្ចាយិតព្ពំ។ **ហត្ថាន**ន្តិ ភិក្ខាគ្គហណត្ថំ បត្តំ ឧបនាមយតោ មណិពន្ធតោ បភុតិ ទ្វិន្នម្បិ ហត្ថានំ។ **បាទាន**ន្តិ និវាសនន្តតោ បដ្ឋាយ ទ្វិន្នម្បិ បាទានំ។ **សរស្សា**តិ “សចេតំ ភគិនី”តិ វាចំ និច្ឆារយតោ សរស្ស ច។ **និមិត្តំ អគ្គហេសី**តិ គិហិកាលេ សល្លក្ខិតបុព្ពំ អាការំ អគ្គហេសិ សញ្ជានិ សល្លក្ខេសិ។ សុទិន្នោ ហិ ភគវតោ ទ្វាទសមេ វស្សេ បព្ពជិតោ វីសតិមេ វស្សេ ញាតិកុលំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ សយំ បព្ពជ្ជាយ អដ្ឋវស្សិកោ ហុត្វា; តេន នំ សា ញាតិទាសី ទិស្វាវ ន សញ្ជានិ, និមិត្តំ បន អគ្គហេសីតិ។

សុទិន្នស្ស មាតរំ ឯតទវោចាតិ អតិគរុនា បព្ពជ្ជូបគតេន សាមិបុត្តេន សទ្ធិំ “ត្វំ នុ ខោ មេ, ភន្តេ, អយ្យោ សុទិន្នោ”តិអាទិវចនំ វត្តុំ អវិសហន្តី វេគេន ឃរំ បវិសិត្វា សុទិន្នស្ស មាតរំ ឯតំ អវោច។ **យគ្ឃេ**តិ អារោចនត្ថេ និបាតោ។ **សចេ ជេ សច្ច**ន្តិ ឯត្ថ ជេតិ អាលបនេ និបាតោ។ ឯវញ្ហិ តស្មិំ ទេសេ ទាសិជនំ អាលបន្តិ, តស្មា “ត្វំ, ភោតិ ទាសិ, សចេ សច្ចំ ភណសី”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

៣២. អញ្ញតរំ កុដ្ដមូលន្តិ តស្មិំ កិរ ទេសេ ទានបតីនំ ឃរេសុ សាលា ហោន្តិ, អាសនានិ ចេត្ថ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ, ឧបដ្ឋាបិតំ ឧទកកញ្ជិយំ; តត្ថ បព្ពជិតា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តិ។ សចេ ឥច្ឆន្តិ, ទានបតីនម្បិ សន្តកំ គណ្ហន្តិ។ តស្មា តម្បិ អញ្ញតរស្ស កុលស្ស ឯវរូបាយ សាលាយ អញ្ញតរំ កុដ្ដមូលន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ បព្ពជិតា កបណមនុស្សា វិយ អសារុប្បេ ឋានេ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តីតិ។

អត្ថិ នាម តាតាតិ ឯត្ថ **អត្ថី**តិ វិជ្ជមានត្ថេ; **នាមា**តិ បុច្ឆនត្ថេ មញ្ញនត្ថេ ច និបាតោ។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ – “អត្ថិ នុ ខោ, តាត សុទិន្ន, អម្ហាកំ ធនំ, ន មយំ និទ្ធនាតិ វត្តព្ពា, យេសំ នោ ត្វំ ឯវរូបេ ឋានេ និសីទិត្វា អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសិ”; តថា “អត្ថិ នុ ខោ, តាត សុទិន្ន, អម្ហាកំ ជីវិតំ, ន មយំ មតាតិ វត្តព្ពា, យេសំ នោ ត្វំ ឯវរូបេ ឋានេ និសីទិត្វា អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសិ”; តថា “អត្ថិ មញ្ញេ, តាត សុទិន្ន, តវ អព្ភន្តរេ សាសនំ និស្សាយ បដិលទ្ធោ សមណគុណោ, យំ ត្វំ សុភោជនរសសំវឌ្ឍិតោបិ ឥមំ ជិគុច្ឆនេយ្យំ អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ អមតមិវ និព្ពិការោ បរិភុញ្ជិស្សសី”តិ។

សោ បន គហបតិ ទុក្ខាភិតុន្នតាយ ឯតមត្ថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា វត្តុមសក្កោន្តោ “អត្ថិ នាម, តាត សុទិន្ន, អាភិទោសិកំ កុម្មាសំ បរិភុញ្ជិស្សសី”តិ ឯត្តកមេវ អវោច។ អក្ខរចិន្តកា បនេត្ថ ឥមំ លក្ខណំ វទន្តិ – អនោកប្បនាមរិសនត្ថវសេន ឯតំ អត្ថិនាមសទ្ទេ ឧបបទេ “បរិភុញ្ជិស្សសី”តិ អនាគតវចនំ កតំ។ តស្សាយមត្ថោ – អត្ថិ នាម...បេ.... បរិភុញ្ជិស្សសិ, ឥទំ បច្ចក្ខម្បិ អហំ ន សទ្ទហាមិ ន មរិសយាមីតិ។ **តតាយំ អាភិទោសិកោ**តិ តតោ តវ គេហតោ អយំ អាភិទោសិកោ កុម្មាសោ លទ្ធោតិ អត្ថោ។ តតោយន្តិបិ បាឋោ។ តទាយន្តិបិ បឋន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ **យេន សកបិតុ និវេសន**ន្តិ យេន សកស្ស បិតុ អត្តនោ បិតុ និវេសនន្តិ អត្ថោ; ថេរោ បិតរិ បេមេនេវ សុព្ពចោ ហុត្វា អគមាសិ។ **អធិវាសេសី**តិ ថេរោ ឧក្កដ្ឋបិណ្ឌបាតិកោបិ សមានោ “សចេ ឯកភត្តម្បិ ន គហេស្សាមិ, អតិវិយ នេសំ ទោមនស្សំ ភវិស្សតី”តិ ញាតីនំ អនុកម្បាយ អធិវាសេសិ។

៣៣. ឱបុញ្ជាបេត្វាតិ ឧបលិម្បាបេត្វា។ **ឯកំ ហិរញ្ញស្សា**តិ ឯត្ថ **ហិរញ្ញ**ន្តិ កហាបណោ វេទិតព្ពោ។ **បុរិសោ**តិ នាតិទីឃោ នាតិរស្សោ មជ្ឈិមប្បមាណោ វេទិតព្ពោ។ **តិរោករណីយ**ន្តិ ករណត្ថេ ភុម្មំ; សាណិបាការេន បរិក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ អថ វា តិរោ ករោន្តិ ឯតេនាតិ តិរោករណីយំ, តំ បរិក្ខិបិត្វា; សមន្តតោ កត្វាតិ អត្ថោ។ **តេន ហី**តិ យស្មា អជ្ជ សុទិន្នោ អាគមិស្សតិ តេន ការណេន។ **ហិ** ឥតិ បទបូរណមត្តេ និបាតោ។ **តេនា**តិ អយម្បិ វា ឧយ្យោជនត្ថេ និបាតោយេវ។

៣៤. បុព្ពណ្ហសមយន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ បាឡិយំ កាលារោចនំ ន វុត្តំ, អថ ខោ អារោចិតេយេវ កាលេ អគមាសីតិ វេទិតព្ពោ។ **ឥទំ តេ តាតា**តិ ទ្វេ បុញ្ជេ ទស្សេន្តោ អាហ។ **មាតុ**តិ ជនេត្តិយា។ **មត្តិក**ន្តិ មាតិតោ អាគតំ; ឥទំ តេ មាតាមហិយា មាតុ ឥមំ គេហំ អាគច្ឆន្តិយា ទិន្នធនន្តិ អត្ថោ។ **ឥត្ថិកាយ ឥត្ថិធន**ន្តិ ហីឡេន្តោ អាហ។ **ឥត្ថិកាយ** នាម ឥត្ថិបរិភោគានំយេវ ន្ហានចុណ្ណាទីនំ អត្ថាយ លទ្ធំ ធនំ កិត្តកំ ភវេយ្យ។ តស្សាបិ តាវ បរិមាណំ បស្ស។ អថ វា ឥទំ តេ តាត សុទិន្ន មាតុ ធនំ, តញ្ច ខោ មត្តិកំ, ន មយា ទិន្នំ, តវ មាតុយេវ សន្តកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តំ បនេតំ ន កសិយា ន វណិជ្ជាយ សម្ភូតំ, អបិច ខោ ឥត្ថិកាយ ឥត្ថិធនំ។ យំ ឥត្ថិកាយ ញាតិកុលតោ សាមិកកុលំ គច្ឆន្តិយា លទ្ធព្ពំ ន្ហានចុណ្ណាទីនំ អត្ថាយ ឥត្ថិធនំ, តំ តាវ ឯត្តកន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

អញ្ញំ បេត្តិកំ អញ្ញំ បិតាមហន្តិ យំ បន តេ បិតុ ច បិតាមហានញ្ច សន្តកំ, តំ អញ្ញំយេវ។ និហិតញ្ច បយុត្តញ្ច អតិវិយ ពហុ; ឯត្ថ ច **បិតាមហ**ន្តិ តទ្ធិតលោបំ កត្វា វេទិតព្ពំ។ បេតាមហន្តិ វា បាឋោ។ **លព្ភា តាត សុទិន្ន ហីនាយាវត្តិត្វា**តិ តាត, សុទិន្ន, ឧត្តមំ អរិយទ្ធជំ បព្ពជិតលិង្គំ បហាយ ហីនាយ គិហិភាវាយ អាវត្តិត្វា លព្ភា ភោគា ភុញ្ជិតុំ, នាលព្ភា ភុញ្ជិតុំ, ន ត្វំ រាជភីតោ បព្ពជិតោ, ន ឥណាយិកេហិ បលិពុទ្ធោ ហុត្វាតិ។ **តាត ន ឧស្សហាមី**តិ ឯត្ថ បន **តាតា**តិ វចនំ គេហសិតបេមេន អាហ, ន សមណតេជេន។ **ន ឧស្សហាមី**តិ ន សក្កោមិ។ **ន វិសហាមី**តិ នប្បហោមិ, ន សមត្ថោម្ហិ។

“វទេយ្យាម ខោ តំ គហបតី”តិ ឥទំ បន វចនំ សមណតេជេនាហ។ **នាតិកឌ្ឍេយ្យាសី**តិ យំ តេ មយិ បេមំ បតិដ្ឋិតំ, តំ កោធវសេន ន អតិកឌ្ឍេយ្យាសិ; សចេ ន កុជ្ឈេយ្យាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ សេដ្ឋិ “បុត្តោ មេ សង្គហំ មញ្ញេ កត្តុកាមោ”តិ ឧទគ្គចិត្តោ អាហ – “វទេហិ តាត សុទិន្នា”តិ។ **តេនហី**តិ ឧយ្យោជនត្ថេ វិភត្តិបតិរូបកោ និបាតោ។ **តតោនិទាន**ន្តិ តំនិទានំ តំហេតុកន្តិ បច្ចត្តវចនស្ស តោ-អាទេសោ វេទិតព្ពោ; សមាសេ ចស្ស លោបាភាវោ។ **ភយំ វា**តិ “កិន្តិ មេ ភោគេ នេវ រាជានោ ហរេយ្យុ”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តំ រាជាទិភយំ; ចិត្តុត្រាសោតិ អត្ថោ។ **ឆម្ភិតត្ត**ន្តិ រាជូហិ វា ចោរេហិ វា “ធនំ ទេហី”តិ កម្មការណំ ការិយមានស្ស កាយិញ្ជនំ កាយ

កម្បោ ហទយមំសចលនំ។ **លោមហំសោ**តិ ឧប្បន្នេ ភយេ លោមានំ ហំសនំ ឧទ្ធគ្គភាវោ។ **អារក្ខោ**តិ អន្តោ ច ពហិ ច រត្តិញ្ច ទិវា ច អារក្ខណំ។

៣៥. តេន ហិ វជ្ជូតិ សេដ្ឋិ គហបតិ ធនំ ទស្សេត្វា បុត្តំ អត្តនា គិហិភាវត្ថាយ បលោភេតុំ អសក្កោន្តោ “មាតុគាមសទិសំ ទានិ បុរិសានំ ពន្ធនំ នត្ថី”តិ មញ្ញិត្វា តស្ស បុរាណទុតិយិកំ អាមន្តេសិ – “តេន ហិ វជ្ជូ”តិ។ **បុរាណទុតិយិក**ន្តិ បុរាណំ ទុតិយិកំ បុព្ពេ គិហិកាលេ ទុតិយិកំ, គេហសិតសុខុបភោគសហាយិកំ ភូតបុព្ពភរិយន្តិ អត្ថោ។ **តេន ហី**តិ យេន ការណេន មាតុគាមសទិសំ ពន្ធនំ នត្ថិ។ **បាទេសុ គហេត្វា**តិ បាទេ គហេត្វា; ឧបយោគត្ថេ ភុម្មវចនំ, បាទេសុ វា តំ គហេត្វា។ “**កីទិសា នាម តា អយ្យបុត្ត អច្ឆរាយោ**”តិ កស្មា ឯវមាហ? តទា កិរ សម្ពហុលេ ខត្តិយកុមារេបិ ព្រាហ្មណកុមារេបិ សេដ្ឋិបុត្តេបិ មហាសម្បត្តិយោ បហាយ បព្ពជន្តេ ទិស្វា បព្ពជ្ជាគុណំ អជានន្តា កថំ សមុដ្ឋាបេន្តិ – “កស្មា ឯតេ បព្ពជន្តី”តិ។ អថញ្ញេ វទន្តិ – “ទេវច្ឆរានំ ទេវនាដកានំ ការណា”តិ។ សា កថា វិត្ថារិកា អហោសិ។ តំ គហេត្វា អយំ ឯវមាហាតិ។ ថេរោ តំ បដិក្ខិបន្តោ ន ខោ អហំ ភគិនីតិ អាហ។ **សមុទាចរតី**តិ វោហរតិ វទេតិ។ **តត្ថេវ មុច្ឆិតា បបតា**តិ នំ ភគិនិវាទេន សមុទាចរន្តំ ទិស្វា “អនត្ថិកោ ទានិ មយា អយំ យោ មំ បជាបតី សមានំ អត្តនា សទ្ធឹ ឯកមាតុកុច្ឆិយា សយិតទារិកំ វិយ មញ្ញតី”តិ សមុប្បន្នពលវសោកា ហុត្វា តស្មិំយេវ បទេសេ មុច្ឆិតា បបតា; បតិតាតិ អត្ថោ។

មា នោ វិហេឋយិត្ថាតិ មា អម្ហេ ធនំ ទស្សេត្វា មាតុគាមញ្ច ឧយ្យោជេត្វា វិហេឋយិត្ថ; វិហេសា ហេសា បព្ពជិតានន្តិ។ **តេន ហិ តាត សុទិន្ន ពីជកម្បិ ទេហី**តិ ឯត្ថ **តេន ហី**តិ អភិរតិយំ ឧយ្យោជេតិ។ សចេ ត្វំ អភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរសិ, ចរិត្វា អាកាសេ និសីទិត្វា បរិនិព្ពាយិតា ហោហិ, អម្ហាកំ បន កុលវំសពីជកំ ឯកំ បុត្តំ ទេហិ។ **មា នោ អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ លិច្ឆវយោ អតិហរាបេសុ**ន្តិ មយញ្ហិ លិច្ឆវីនំ គណរាជូនំ រជ្ជេ វសាម, តេ តេ បិតុនោ អច្ចយេន ឥមំ សាបតេយ្យំ ឯវំ មហន្តំ អម្ហាកំ វិភវំ អបុត្តកំ កុលធនរក្ខកេន បុត្តេន វិរហិតំ អត្តនោ រាជន្តេបុរំ អតិហរាបេយ្យុន្តិ, តំ តេ មា អតិហរាបេសុំ, មា អតិហរាបេន្តូតិ។

ឯតំ ខោ មេ, អម្ម, សក្កា កាតុន្តិ កស្មា ឯវមាហ? សោ កិរ ចិន្តេសិ – “ឯតេសំ សាបតេយ្យស្ស អហមេវ សាមី, អញ្ញោ នត្ថិ។ តេ មំ សាបតេយ្យរក្ខណត្ថាយ និច្ចំ អនុពន្ធិស្សន្តិ; តេនាហំ ន លច្ឆាមិ អប្បោស្សុក្កោ សមណធម្មំ កាតុំ, បុត្តកំ បន លភិត្វា ឱរមិស្សន្តិ, តតោ អហំ យថាសុខំ សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ ឥមំ នយំ បស្សន្តោ ឯវមាហាតិ។

៣៦. បុប្ផន្តិ ឧតុកាលេ ឧប្បន្នលោហិតស្ស នាមំ។ មាតុគាមស្ស ហិ ឧតុកាលេ គព្ភបតិដ្ឋានដ្ឋានេ លោហិតវណ្ណា បិឡកា សណ្ឋហិត្វា សត្ត ទិវសានិ វឌ្ឍិត្វា ភិជ្ជន្តិ, តតោ លោហិតំ បគ្ឃរតិ, តស្សេតំ នាមំ “បុប្ផ”ន្តិ។ តំ បន យាវ ពលវំ ហោតិ ពហុ បគ្ឃរតិ, តាវ ទិន្នាបិ បដិសន្ធិ ន តិដ្ឋតិ, ទោសេនេវ សទ្ធឹ បគ្ឃរតិ; ទោសេ បន បគ្ឃរិតេ សុទ្ធេ វត្ថុម្ហិ ទិន្នា បដិសន្ធិ ខិប្បំ បតិដ្ឋាតិ។ **បុប្ផំសា ឧប្បជ្ជី**តិ បុប្ផំ អស្សា ឧប្បជ្ជិ; អការលោបេន សន្ធិ **បុរាណទុតិយិកាយ ពាហាយំ គហេត្វា**តិ បុរាណទុតិយិកាយ យា ពាហា, តត្រ នំ គហេត្វាតិ អត្ថោ។

អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេតិ បឋមបារាជិកសិក្ខាបទេ អដ្ឋបិតេ។ ភគវតោ កិរ បឋមពោធិយំ វីសតិ វស្សានិ ភិក្ខូ ចិត្តំ អារាធយិំសុ, ន ឯវរូបំ អជ្ឈាចារមកំសុ។ តំ សន្ធាយេវ ឥទំ សុត្តមាហ – “អារាធយិំសុ វត មេ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ឯកំ សមយំ ចិត្ត”ន្តិ (ម. និ. ១.២២៥)។ អថ ភគវា អជ្ឈាចារំ អបស្សន្តោ បារាជិកំ វា សង្ឃាទិសេសំ វា ន បញ្ញបេសិ។ តស្មិំ តស្មិំ បន វត្ថុស្មិំ អវសេសេ បញ្ច ខុទ្ទកាបត្តិក្ខន្ធេ ឯវ បញ្ញបេសិ។ តេន វុត្តំ – “អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ”តិ។

អនាទីនវទស្សោតិ យំ ភគវា ឥទានិ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេន្តោ អាទីនវំ ទស្សេស្សតិ, តំ អបស្សន្តោ អនវជ្ជសញ្ញី ហុត្វា។ សចេ ហិ “អយំ ឥទំ ន ករណីយន្តិ វា មូលច្ឆេជ្ជាយ វា សំវត្តតី”តិ ជានេយ្យ, សទ្ធាបព្ពជិតោ កុលបុត្តោ តតោនិទានំ ជីវិតក្ខយំ បាបុណន្តោបិ ន ករេយ្យ។ ឯត្ថ បន អាទីនវំ អបស្សន្តោ និទ្ទោសសញ្ញី អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “អនាទីនវទស្សោ”តិ។ **បុរាណទុតិយិកាយា**តិ ភុម្មវចនំ។ **អភិវិញ្ញាបេសី**តិ បវត្តេសិ; បវត្តនាបិ ហិ កាយវិញ្ញត្តិចោបនតោ “វិញ្ញាបនា”តិ វុច្ចតិ។ តិក្ខត្តុំ អភិវិញ្ញាបនញ្ចេស គព្ភសណ្ឋានសន្និដ្ឋានត្ថមកាសីតិ វេទិតព្ពោ។

សា តេន គព្ភំ គណ្ហីតិ សា ច តេនេវ អជ្ឈាចារេន គព្ភំ គណ្ហិ, ន អញ្ញថា។ កឹ បន អញ្ញថាបិ គព្ភគ្គហណំ ហោតីតិ ? ហោតិ។ កថំ? កាយសំសគ្គេន , ចោឡគ្គហណេន, អសុចិបានេន, នាភិបរាមសនេន, រូបទស្សនេន,

សទ្ទេន, គន្ធេន។ ឥត្ថិយោ ហិ ឯកច្ចា ឧតុសមយេ ឆន្ទរាគរត្តា បុរិសានំ ហត្ថគ្គាហ-វេណិគ្គាហ-អង្គបច្ចង្គបរាមសនំ សាទិយន្តិយោបិ គព្ភំ គណ្ហន្តិ។ ឯវំ កាយសំសគ្គេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

ឧទាយិត្ថេរស្ស បន បុរាណទុតិយិកា ភិក្ខុនី តំ អសុចិ ឯកទេសំ មុខេន អគ្គហេសិ, ឯកទេសំ ចោឡកេនេវ សទ្ធិំ អង្គជាតេ បក្ខិបិ។ សា តេន គព្ភំ គណ្ហិ។ ឯវំ ចោឡគ្គហណេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

មិគសិង្គតាបសស្ស មាតា មិគី ឧតុសមយេ តាបសស្ស បស្សាវដ្ឋានំ អាគន្ត្វា សសម្ភវំ បស្សាវំ បិវិ។ សា តេន គព្ភំ គណ្ហិត្វា មិគសិង្គំ វិជាយិ។ ឯវំ អសុចិបានេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

សាមស្ស បន ពោធិសត្តស្ស មាតាបិតូនំ ចក្ខុបរិហានី ញត្វា សក្កោ បុត្តំ ទាតុកាមោ ទុកូលបណ្ឌិតំ អាហ – ‘‘វដ្ដតិ តុម្ហាកំ មេថុនធម្មោ’’តិ? ‘‘អនត្ថិកា មយំ ឯតេន, ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិតាម្ហា’’តិ។ ‘‘តេន ហិ ឥមិស្សា ឧតុសមយេ អង្គុដ្ឋេន នាភិំ បរាមសេយ្យាថា’’តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សា តេន គព្ភំ គណ្ហិត្វា សាមំ តាបសទារកំ វិជាយិ។ ឯវំ នាភិបរាមសនេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។ ឯតេនេវ នយេន មណ្ឌព្យស្ស ច ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស ច វត្ថុ វេទិតព្ពំ។

កថំ រូបទស្សនេន ហោតិ? ឥធេកច្ចា ឥត្ថី ឧតុសមយេ បុរិសសំសគ្គំ អលភមានា ឆន្ទរាគវសេន អន្តោគេហគតាវ បុរិសំ ឧបនិជ្ឈាយតិ រាជោរោធា វិយ, សា តេន គព្ភំ គណ្ហាតិ។ ឯវំ រូបទស្សនេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

ពលាកាសុ បន បុរិសោ នាម នត្ថិ, តា ឧតុសមយេ មេឃសទ្ទំ សុត្វា គព្ភំ គណ្ហន្តិ។ កុក្កុដិយោបិ កទាចិ ឯកស្ស កុក្កុដស្ស សទ្ទំ សុត្វា ពហុកាបិ គព្ភំ គណ្ហន្តិ។ តថា គាវី ឧសភស្ស។ ឯវំ សទ្ទេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

គាវី ឯវ ច កទាចិ ឧសភគន្ធេន គព្ភំ គណ្ហន្តិ។ ឯវំ គន្ធេន គព្ភគ្គហណំ ហោតិ។

ឥធ បនាយំ អជ្ឈាចារេន គព្ភំ គណ្ហិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – ‘‘មាតាបិតរោ ច សន្និបតិតា ហោន្តិ, មាតា ច ឧតុនី ហោតិ, គន្ធព្ពោ ច បច្ចុបដ្ឋិតោ ហោតិ, ឯវំ តិណ្ណំ សន្និបាតា គព្ភស្សាវក្កន្តិ ហោតី’’តិ (ម. និ. ១.៤០៨)។

ភុម្មា ទេវា សទ្ទមនុស្សាវេសុន្តិ យស្មា នត្ថិ លោកេ រហោ នាម បាបកម្មំ បកុព្ពតោ។ សព្ពបឋមំ ហិស្ស តំ បាបំ អត្តនា ជានាតិ, តតោ អារក្ខទេវតា, អថញ្ញាបិ បរចិត្តវិទុនិយោ ទេវតា។ តស្មាស្ស បរចិត្តវិទូ សកលវនសណ្ឌនិស្សិតា ភុម្មា ទេវា តំ អជ្ឈាចារំ ទិស្វា សទ្ទំ អនុស្សាវេសុំ។ យថា អញ្ញេបិ ទេវា សុណន្តិ, តថា និច្ឆារេសុំ។ កិន្តិ ? **និរព្ពុទោ វត, ភោ…បេ…. អាទីនវោ ឧប្បាទិតោ**តិ។ តស្សត្ថោ វេរញ្ជកណ្ឌេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ភុម្មានំ ទេវានំ សទ្ទំ សុត្វា ចាតុមហារាជិកាតិ ឯត្ថ បន ភុម្មានំ ទេវានំ សទ្ទំ អាកាសដ្ឋទេវតា អស្សោសុំ; អាកាសដ្ឋានំ ចាតុមហារាជិកាតិ អយមនុក្កមោ វេទិតព្ពោ។ **ព្រហ្មកាយិកា**តិ អសញ្ញសត្តេ ច អរូបាវចរេ ច ឋបេត្វា សព្ពេបិ ព្រហ្មានោ អស្សោសុំ; សុត្វា ច សទ្ទមនុស្សាវេសុន្តិ វេទិតព្ពោ។ **ឥតិហ តេន ខណេនា**តិ ឯវំ តេន សុទិន្នស្ស អជ្ឈាចារក្ខណេន។ **តេន មុហុត្តេនា**តិ អជ្ឈាចារមុហុត្តេនេវ។ **យាវ ព្រហ្មលោកា**តិ យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មលោកា។ **អព្ភុគ្គច្ឆី**តិ អភិឧគ្គច្ឆិ អព្ភុដ្ឋាសិ ឯកកោលាហលមហោសីតិ។

បុត្តំ វិជាយីតិ សុវណ្ណពិម្ពសទិសំ បច្ឆិមភវិកសត្តំ ជនេសិ។ **ពីជកោតិ នាមមកំសូ**តិ ន អញ្ញំ នាមំ កាតុមទំសុ, ‘‘ពីជកម្បិ ទេហី’’តិ មាតាមហិយា វុត្តភាវស្ស បាកដត្តា ‘‘ពីជកោ ត្វេវស្ស នាមំ ហោតូ’’តិ ‘‘ពីជកោ’’តិ នាមមកំសុ។ បុត្តស្ស បន នាមវសេនេវ ច មាតាបិតូនម្បិស្ស នាមមកំសុ។ **តេ អបរេន សមយេនា**តិ ពីជកញ្ច ពីជកមាតរញ្ច សន្ធាយ វុត្តំ។ ពីជកស្ស កិរ សត្តដ្ឋវស្សកាលេ តស្ស មាតា ភិក្ខុនីសុ សោ ច ភិក្ខូសុ បព្ពជិត្វា កល្យាណមិត្តេ ឧបនិស្សាយ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តេន វុត្តំ – ‘‘**ឧភោ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ សច្ឆាកំសូ**’’តិ។

៣៧. ឯវំ មាតាបុត្តានំ បព្ពជ្ជា សផលា អហោសិ។ បិតា បន វិប្បដិសារាភិភូតោ វិហាសិ។ តេន វុត្តំ – ‘‘**អថ ខោ អាយស្មតោ សុទិន្នស្សអហុទេវ កុក្កុច្ចំ**’’ន្តិអាទិ។ តត្ថ **អហុទេវា**តិ អហុ ឯវ, ទការោ បទសន្ធិករោ។ អហោសិយេវាតិ អត្ថោ។ **កុក្កុច្ចន្តិ** អជ្ឈាចារហេតុកោ បច្ឆានុតាបោ។ វិប្បដិសារោតិបិ តស្សេវ នាមំ។ សោ ហិ វិញ្ញូហិ អកត្តព្ពតាយ កុច្ឆិតកិរិយភាវតោ កុក្កុច្ចំ។ កតំ អជ្ឈាចារំ និវត្តេតុំ អសមត្ថតាយ តំ បដិច្ច វិរូបំ

សរណភាវតោ វិប្បដិសារោតិ វុច្ចតិ។ **អលាភា វត មេ**តិ មយ្ហំ វត អលាភា; យេ ឈានាទីនំ គុណានំ អលាភា នាម, តេ មយ្ហំ, ន អញ្ញស្សាតិ អធិប្បាយោ។ **ន វត មេ លាភា**តិ យេបិ មេ បដិលទ្ធា បព្ពជ្ជសរណគមនសិក្ខាសមាទានគុណា, តេបិ នេវ មយ្ហំ លាភា អជ្ឈាចារមលីនត្តា។ **ទុល្លទ្ធំ វត មេ**តិ ឥទំ សាសនំ លទ្ធម្បិ មេ ទុល្លទ្ធំ។ **ន វត មេ សុលទ្ធ**ន្តិ យថា អញ្ញេសំ កុលបុត្តានំ, ឯវំ ន វត មេ សុលទ្ធំ។ កស្មា? យមហំ ឯវំ ស្វាក្ខាតេធម្មវិនយេ... បេ.... ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុន្តិ។ **ព្រហ្មចរិយ**ន្តិ សិក្ខត្តយសង្គហិតំ មគ្គព្រហ្មចរិយំ។ **កិសោ អហោសី**តិ ខាទិតុំ វា ភុញ្ជិតុំ វា អសក្កោន្តោ តនុកោ អហោសិ អប្បមំសលោហិតោ ។ **ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោ**តិ សញ្ជាតុប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកភាវោ បណ្ឌុបលាសប្បដិភាគោ។ **ធមនិសន្ថតគត្តោ**តិ បរិយាទិន្នមំសលោហិតត្តា សិរាជាលេនេវ សន្ថរិតគត្តោ។ **អន្តោមនោ**តិ អនុសោចនវសេន អព្ភន្តរេយេវ ឋិតចិត្តោ។ ហទយវត្ថុំ និស្សាយ បវត្តនវសេន បន សព្ពេបិ អន្តោមនាយេវ។ **លីនមនោ**តិ ឧទ្ទេសេ បរិបុច្ឆាយ កម្មដ្ឋានេ អធិសីលេ អធិចិត្តេ អធិបញ្ញាយ វត្តបដិបត្តិបូរណេ ច និក្ខិត្តធុរោ អវិប្ផារិកោ អញ្ញទត្ថុ កោសជ្ជវសេនេវ លីនោ សង្កុចិតោ មនោ អស្សាតិ លីនមនោ។ **ទុក្ខី**តិ ចេតោទុក្ខេន ទុក្ខី។ **ទុម្មនោ**តិ ទោសេន ទុដ្ឋមនោ, វិរូបមនោ វា ទោមនស្សាភិភូតតាយ។ **បជ្ឈាយី**តិ វិប្បដិសារវសេន វហច្ឆិន្នោ វិយ គទ្រភោ តំ តំ ចិន្តយិ។

៣៨. សហាយកា ភិក្ខូតិ តំ ឯវំភូតំ គណសង្គណិកាបបញ្ចេន វីតិនាមេន្តំ ទិស្វា យស្ស វិស្សាសិកា កថាផាសុកា ភិក្ខូ តេ នំ ឯតទវោចុំ។ **បីណិន្ទ្រិយោ**តិ បសាទបតិដ្ឋានោកាសស្ស សម្បុណ្ណត្តា បរិបុណ្ណចក្ខុអាទិឥន្ទ្រិយោ។ **សោ ទានិ ត្វ**ន្តិ ឯត្ថ **ទានី**តិ និបាតោ, សោ បន ត្វន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **កច្ចិនោ ត្វ**ន្តិ កច្ចិ នុ ត្វំ ។ **អនភិរតោ**តិ ឧក្កណ្ឋិតោ; គិហិភាវំ បត្ថយមានោតិ អត្ថោ។ តស្មា តមេវ អនភិរតឹ បដិក្ខិបន្តោ អាហ – “ន ខោ អហំ, អាវុសោ, អនភិរតោ”តិ។ អធិកុសលានំ បន ធម្មានំ ភាវនាយ អភិរតោវ អហន្តិ ។ **អត្ថិ មេ បាបកម្មំ កត**ន្តិ មយា កតំ ឯកំ បាបកម្មំ អត្ថិ ឧបលព្ភតិ សំវិជ្ជតិ, និច្ចកាលំ អភិមុខំ វិយ មេ តិដ្ឋតិ។ អថ នំ បកាសេន្តោ “**បុរាណទុតិយិកាយ**”តិអាទិមាហ។

អលញ្ហិ តេ, អាវុសោ សុទិន្ន, កុក្កុច្ចាយាតិ អាវុសោ សុទិន្ន, តុយ្ហេតំ បាបកម្មំ អលំ សមត្ថំ កុក្កុច្ចាយ; បដិពលំ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **យំ ត្វ**ន្តិ អាទិម្ហិ យេន បាបេន ត្វំ ន សក្ខិស្សសិ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុំ, តំ តេ បាបំ អលំ កុក្កុច្ចាយាតិ ឯវំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ អថ នំ អនុសាសន្តា “**ននុ អាវុសោ ភគវតា**”តិអាទិមាហំសុ។ តត្ថ **ននូ**តិ អនុមតិគ្គហណត្ថេ និបាតោ។ **អនេកបរិយាយេនា**តិ អនេកការណេន។ **វិរាគាយា**តិ វិរាគត្ថាយ។ **នោ សរាគាយា**តិ នោ រាគេន រជ្ជនត្ថាយ។ ភគវតា ហិ “ឥមំ មេ ធម្មំ សុត្វា សត្តា សព្ពភវភោគេសុ វិរជ្ជិស្សន្តិ, នោ រជ្ជិស្សន្តី” ឯតទត្ថាយ ធម្មោ ទេសិតោតិ អធិប្បាយោ។ ឯស នយោ សព្ពបទេសុ។ ឥទំ បនេត្ថ បរិយាយវចនមត្តំ។ **វិសំយោគាយា**តិ កិលេសេហិ វិសំយុជ្ជនត្ថាយ។ **នោ សំយោគាយា**តិ ន សំយុជ្ជនត្ថាយ។ **អនុបាទានាយា**តិ អគ្គហណត្ថាយ។ **នោ សឧបាទានាយា**តិ ន សង្គហណត្ថាយ។

តត្ថ នាម ត្វន្តិ តស្មឹ នាម ត្វំ។ **សរាគាយ ចេតេស្សសី**តិ សហ រាគេន វត្តមានាយ មេថុនធម្មាយ ចេតេស្សសិ កប្បេស្សសិ បកប្បេស្សសិ; ឯតទត្ថំ វាយមិស្សសីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ បុន រាគវិរាគាទីនិ នវ បទានិ និព្ពត្តិតលោកុត្តរនិព្ពានមេវ សន្ធាយ វុត្តានិ។ តស្មា រាគវិរាគាយាតិ វា មទនិម្មទនាយាតិ វា វុត្តេបិ “និព្ពានត្ថាយា”តិ ឯវមេវ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ និព្ពានញ្ហិ យស្មា តំ អាគម្ម អារព្ភ បដិច្ច រាគោ វិរជ្ជតិ ន ហោតិ, តស្មា **រាគវិរាគោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន តំ អាគម្ម មានមទ-បុរិសមទាទយោ មទា និម្មទា អមទា ហោន្តិ វិនស្សន្តិ, តស្មា **មទនិម្មទន**ន្តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តំ អាគម្ម សព្ពាបិ កាមបិបាសា វិនយំ អព្ភត្ថំ យាតិ, តស្មា **បិបាស វិនយោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន តំ អាគម្ម បញ្ច កាមគុណាលយា សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តិ, តស្មា **អាលយសមុគ្ឃាតោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា ច តំ អាគម្ម តេភូមកវដ្ដំ ឧបច្ឆិជ្ជតិ, តស្មា **វដ្ដុបច្ឆេទោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បន តំ អាគម្ម សព្ពសោ តណ្ហា ខយំ គច្ឆតិ វិរជ្ជតិ និរុជ្ឈតិ ច, តស្មា **តណ្ហក្ខយោ វិរាគោ និរោធោ**តិ វុច្ចតិ។ យស្មា បនេតំ ចតស្សោ យោនិយោ, បញ្ច គតិយោ, សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ, នវ ច សត្តាវាសេ, អបរាបរភាវាយ វិនននតោ អាពន្ធនតោ សំសិព្ពនតោ វានន្តិ លទ្ធវោហារាយ តណ្ហាយ និក្ខន្តំ និស្សដំ វិសំយុត្តំ, តស្មា និព្ពានន្តិ វុច្ចតីតិ។

កាមានំ បហានំ អក្ខាតន្តិ វត្ថុកាមានំ, កិលេសកាមានញ្ច បហានំ វុត្តំ។ **កាមសញ្ញានំ បរិញ្ញា**តិ សព្ពាសម្បិ កាមសញ្ញានំ ញាតតីរណបហានវសេន តិវិធា បរិញ្ញា អក្ខាតា។ **កាមបិបាសាន**ន្តិ កាមេសុ បាតព្យតានំ កាមេ វា បាតុមិច្ឆានំ។ **កាមវិតក្កាន**ន្តិ កាមុបសញ្ហិតានំវិតក្កានំ។ **កាមបរិឡាហាន**ន្តិ បញ្ចកាមគុណិករាគវសេន ឧប្បន្នបរិឡាហានំ អន្តោទាហានំ។ ឥមេសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ កិលេសក្ខយករោ លោកុត្តរមគ្គោវ កថិតោ។ សព្ពបឋមេសុ បន តីសុ ឋានេសុ លោកិយលោកុត្តរមិស្សកោ មគ្គោ កថិតោតិ វេទិតព្ពោ។

នេតំ អាវុសោតិ ន ឯតំ អាវុសោ, តវ បាបកម្មំ អប្បសន្នានញ្ច បសាទាយ ឯវរូបានំ បសាទត្ថាយ ន ហោតិ។ **អថ ខ្វេត**ន្តិ អថ ខោ ឯតំ។ អថ ខោ តន្តិបិ បាឋោ។ **អញ្ញថត្តាយា**តិ បសាទញ្ញថាភាវាយ វិប្បដិសារាយ

ហោតិ។ យេ មគ្គេន អនាគតសទ្ធា, តេសំ វិប្បដិសារំ ករោតិ – “ឦទិសេបិ នាម ធម្មវិនយេ មយំ បសន្នា, យត្ថេវំ ទុប្បដិបន្នា ភិក្ខូ”តិ។ យេ បន មគ្គេនាគតសទ្ធា, តេសំ សិនេរុ វិយ វាតេហិ អចលោ បសាទោ ឦទិសេហិ វត្ថូហិ ឥតោ វា ទារុណតរេហិ។ តេន វុត្តំ – “ឯកច្ចានំ អញ្ញថត្តាយា”តិ។

៣៩. ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុន្តិ ភគវតោ ឯតំ អត្ថំ អាចិក្ខឹសុ បដិវេទយឹសុ។ អារោចយមានា ច នេវ បិយកម្យតាយ ន ភេទបុរេក្ខារតាយ , ន តស្សាយស្មតោ អវណ្ណបកាសនត្ថាយ, ន កលិសាសនារោបនត្ថាយ, នាបិ “ឥទំ សុត្វា ភគវា ឥមស្ស សាសនេ បតិដ្ឋំ ន ទស្សតិ, និក្កឌ្ឍាបេស្សតិ ន”ន្តិ មញ្ញមានា អារោចេសុំ។ អថ ខោ “ឥមំ សាសនេ ឧប្បន្នំ អព្ពុទំ ញត្វា ភគវា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សតិ, វេលំ មរិយាទំ អាណំ ឋបេស្សតី”តិ អារោចេសុំ។

ឯតស្មិំ និទានេ ឯតស្មិំ បករណេតិ ឯត្ថ សុទិន្នស្ស អជ្ឈាចារវីតិក្កមោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ការណត្តា និទានញ្ចេវ បករណញ្ចាតិ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ការណញ្ហិ យស្មា និទេតិ អត្តនោ ផលំ “គណ្ហាថ ន”ន្តិ ទស្សេន្តំ វិយ អប្បេតិ, បករោតិ ច នំ កត្តុំ អារភតិ, ករោតិយេវ វា; តស្មា និទានញ្ចេវ បករណញ្ចាតិ វុច្ចតិ។ **វិគរហិ ពុទ្ធោ ភគវា**តិ ពុទ្ធោ ភគវា វិគរហិ និន្ទិ; យថា តំ វណ្ណាវណ្ណារហានំ វណ្ណញ្ច អវណ្ណញ្ច ភណន្តេសុ អគ្គបុគ្គលោ។ ន ហិ ភគវតោ សីលវីតិក្កមករំ បុគ្គលំ ទិស្វា “អយំ ជាតិយា វា គោត្តេន វា កោលបុត្តិយេន វា គន្ថេន វា ធុតង្គេន វា ញាតោ យសស្សី ឦទិសំ បុគ្គលំ រក្ខិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, នាបិ បេសលំ គុណវន្តំ ទិស្វា តស្ស គុណំ បដិច្ឆាទេតុំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ។ អថ ខោ គរហិតព្ពំ គរហតិ ឯវ, បសំសិតព្ពញ្ច បសំសតិ ឯវ, អយញ្ច គរហិតព្ពោ; តស្មា តំ តាទិលក្ខណេ ឋិតោ អវិកម្បមានេន ចិត្តេន វិគរហិ ពុទ្ធោ ភគវា “អននុច្ឆវិក”ន្តិអាទីហិ វចនេហិ។

តត្រាយំ អត្ថវណ្ណនា – យទិទំ តយា, មោឃបុរិស, តុច្ឆមនុស្ស កម្មំ កតំ, តំ សមណករណានំ ធម្មានំ មគ្គផលនិព្ពានសាសនានំ វា **ន អនុច្ឆវិកំ**, តេសំ ឆវិំ ឆាយំ សុន្ទរភាវំ ន អន្វេតិ នានុគច្ឆតិ, អថ ខោ អារកាវ តេហិ ធម្មេហិ។ អននុច្ឆវិកត្តា ឯវ ច **អននុលោមិកំ,** តេសំ ន អនុលោមេតិ; អថ ខោ វិលោមំ បច្ចនីកភាវេ ឋិតំ។ អននុលោមិកត្តា ឯវ ច **អប្បតិរូបំ,** បតិរូបំ សទិសំ បដិភាគំ ន ហោតិ, អថ ខោ អសទិសំ អប្បដិភាគមេវ។ អប្បតិរូបត្តា ឯវ ច **អស្សាមណកំ**, សមណានំ កម្មំ ន ហោតិ។ អស្សាមណកត្តា **អកប្បិយំ**។ យញ្ហិ សមណកម្មំ ន ហោតិ, តំ តេសំ ន កប្បតិ។ អកប្បិយត្តា **អករណីយំ**។ ន ហិ សមណា យំ ន កប្បតិ, តំ ករោន្តិ។ តញ្ចេតំ តយា កតំ, តស្មា អននុច្ឆវិកំ តេ, មោឃបុរិស, កតំ…បេ…. អករណីយន្តិ។ **កថញ្ហិ នាមា**តិ កេន នាម ការណេន, កឹ នាម ការណំ បស្សន្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ ការណាភាវំ ទស្សេន្តោ បរតោ “**ននុ មយា មោឃបុរិសា**”តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ វុត្តត្ថមេវ។

ឥទានិ យស្មា យំ តេន បាបកម្មំ កតំ, តំ វិបច្ចមានំ អតិវិយ ទុក្ខវិបាកំ ហោតិ, តស្មាស្ស តំ វិបាកំ ទស្សេតុំ កតាបរាធំ វិយ បុត្តំ អនុកម្បកា មាតាបិតរោ ទយាលុកេន ចិត្តេន សុទិន្នំ បរិភាសន្តោ “**វរំ តេ មោឃបុរិសា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ អាសុ សីឃំ ឯតស្ស វិសំ អាគច្ឆតីតិ អាសីវិសោ។ ឃោរំ ចណ្ឌមស្ស វិសន្តិ ឃោរវិសោ, តស្ស **អាសីវិសស្ស ឃោរវិសស្ស**។ “បក្ខិត្ត”ន្តិ ឯតស្ស “វរ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ ។ ឦទិសស្ស អាសីវិសស្ស ឃោរវិសស្ស មុខេ អង្គជាតំ វរំ បក្ខិត្តំ; សចេ បក្ខិត្តំ ភវេយ្យ, វរំ សិយា; សុន្ទរំ សាធុ សុដ្ឋុ សិយាតិ អត្ថោ។ **ន ត្វេវា**តិ ន តុ ឯវ វរំ ន សុន្ទរមេវ ន សាធុមេវ ន សុដ្ឋុមេវ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **កណ្ហសប្បស្សា**តិ កាឡសប្បស្ស។ **អង្គារកាសុយា**តិ អង្គារបុណ្ណកូបេ, អង្គាររាសិម្ហិ វា។ **អាទិត្តាយា**តិ បទិត្តាយ គហិតអគ្គិវណ្ណាយ។ **សម្បជ្ជលិតាយា**តិ សមន្តតោ បជ្ជលិតាយ អច្ចីយោ មុច្ចន្តិយា។ **សជោតិភូតាយា**តិ សប្បភាយ។ សមន្តតោ ឧដ្ឋិតាហិ ជាលាហិ ឯកប្បភាសមុទយភូតាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តំ កិស្ស ហេតូតិ យំ មយា វុត្តំ “វរ”ន្តិ តំ កិស្ស ហេតុ, កតរេន ការណេនាតិ ចេ? **មរណំ វា និគច្ឆេយ្យា**តិ យោ តត្ថ អង្គជាតំ បក្ខិបេយ្យ, សោ មរណំ វា និគច្ឆេយ្យ មរណមត្តំ វា ទុក្ខំ។ **ឥតោនិទានញ្ច ខោ…បេ…. ឧបបជ្ជេយ្យា**តិ យំ ឥទំ មាតុគាមស្ស អង្គជាតេ អង្គជាតបក្ខិបនំ, ឥតោនិទានំ តស្ស ការកោ បុគ្គលោ និរយំ ឧបបជ្ជេយ្យ; ឯវំ កម្មស្ស មហាសាវជ្ជតំ បស្សន្តោ តំ គរហិ, ន តស្ស ទុក្ខាគមំ ឥច្ឆមានោ។ **តត្ថ នាម ត្វ**ន្តិ តស្មិំ នាម ឯវរូបេ កម្មេ ឯវំ មហាសាវជ្ជេ សមានេបិ ត្វំ។ **យំ ត្វ**ន្តិ ឯត្ថ **យ**ន្តិ ហីឡនត្ថេ និបាតោ។ **ត្វ**ន្តិ តំ-សទ្ទស្ស វេវចនំ; ទ្វីហិបិ យំ វា តំ វា ហីឡិតមវញ្ញាតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អសទ្ធម្ម**ន្តិ អសតំ នីចជនានំ ធម្មំ; តេហិ សេវិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **គាមធម្ម**ន្តិ គាមានំ ធម្មំ; គាមវាសិកមនុស្សានំ ធម្មន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **វសលធម្ម**ន្តិ បាបធម្មេ វសន្តិ បគ្ឃរន្តីតិ វសលា, តេសំ វសលានំ ហីនបុរិសានំ ធម្មំ, វសលំ វា កិលេសបគ្ឃរណកំ ធម្មំ។ **ទុដ្ឋុល្ល**ន្តិ ទុដ្ឋុ ច កិលេសទូសិតំ ថូលញ្ច អសុខុមំ, អនិបុណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱទកន្តិក**ន្តិ ឧទកកិច្ចំ អន្តិកំ អវសានំ អស្សាតិ ឱទកន្តិកោ, តំ ឱទកន្តិកំ។ **រហស្ស**ន្តិ រហោភវំ, បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ ឧប្បជ្ជនកំ។ អយញ្ហិ ធម្មោ ជិគុច្ឆនីយត្តា ន សក្កា អាវិ អញ្ញេសំ ទស្សនវិសយេ កាតុំ, តេន វុត្តំ – “រហស្ស”ន្តិ។ **ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ**ន្តិ ទ្វីហិ ទ្វីហិ សមាបជ្ជិតព្ពំ,

ទ្វយំ ទ្វយំ សមាបត្តិន្តិបិ បាឋោ។ ទយំ ទយំ សមាបត្តិន្តិបិ បឋន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ **សមាបជ្ជិស្សសី**តិ ឯតំ “តត្ថ នាម ត្វ”ន្តិ ឯត្ថ វុត្តនាមសទ្ទេន យោជេតព្ពំ “សមាបជ្ជិស្សសិ នាមា”តិ។

ពហូនំ ខោ...បេ.... អាទិកត្តា បុព្ពង្គមោតិ សាសនំ សន្ធាយ វទតិ។ ឥមស្មិំ សាសនេ ត្វំ ពហូនំ បុគ្គលានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អាទិកត្តា, សព្ពបឋមំ ករណតោ; បុព្ពង្គមោ សព្ពបឋមំ ឯតំ មគ្គំ បដិបន្នត្តា; ទ្វារទទោ, ឧបាយទស្សកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមញ្ហិ លេសំ លទ្ធា តវ អនុសិក្ខមានា ពហូ បុគ្គលា នានប្បការកេ មក្កដិយា មេថុនបដិសេវនាទិកេ អកុសលធម្មេ ករិស្សន្តីតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។

អនេកបរិយាយេនាតិ ឥមេហិ “អននុច្ឆវិក”ន្តិអាទិនា នយេន វុត្តេហិ, ពហូហិ ការណេហិ។ **ទុព្ភរតាយ... បេ.... កោសជ្ជស្ស អវណ្ណំ ភាសិត្វា**តិ ទុព្ភរតាទីនំ វត្ថុភូតស្ស អសំវរស្ស អវណ្ណំ និន្ទំ គរហំ ភាសិត្វាតិ អត្ថោ។ យស្មា ហិ អសំវរេ ឋិតស្ស បុគ្គលស្ស អត្តា ទុព្ភរតញ្ចេវ ទុប្បោសតញ្ច អាបជ្ជតិ, តស្មា អសំវរោ “**ទុព្ភរតា, ទុប្បោសតា**”តិ ច វុច្ចតិ។ យស្មា បន អសំវរេ ឋិតស្ស អត្តា ចតូសុ បច្ចយេសុ មហិច្ឆតំ សិនេរុប្បមាណេបិ ច បច្ចយេ លទ្ធា អសន្តុដ្ឋិតំ អាបជ្ជតិ, តស្មា អសំវរោ “**មហិច្ឆតា, អសន្តុដ្ឋិតា**”តិ ច វុច្ចតិ។ យស្មា ច អសំវរេ ឋិតស្ស អត្តា គណសង្គណិកាយ ចេវ កិលេសសង្គណិកាយ ច សំវត្តតិ, កោសជ្ជានុគតោ ច ហោតិ អដ្ឋកុសីតវត្ថុបារិបូរិយា សំវត្តតិ, តស្មា អសំវរោ “**សង្គណិកា, ចេវ កោសជ្ជញ្ច**”តិ វុច្ចតិ។

សុភរតាយ...បេ.... វីរិយារម្ភស្ស វណ្ណំ ភាសិត្វាតិ សុភរតាទីនំ វត្ថុភូតស្ស សំវរស្ស វណ្ណំ ភាសិត្វាតិ អត្ថោ។ យស្មា ហិ អសំវរំ បហាយ សំវរេ ឋិតស្ស អត្តា សុភរោ ហោតិ សុបោសោ, ចតូសុ ច បច្ចយេសុ អប្បិច្ឆតំ និត្តណ្ហភាវំ អាបជ្ជតិ, ឯកមេកស្មិញ្ច បច្ចយេ យថាលាភ-យថាពល-យថាសារុប្បវសេន តិប្បភេទាយ សន្តុដ្ឋិយា សំវត្តតិ, តស្មា សំវរោ “**សុភរតា ចេវ សុបោសតា ច អប្បិច្ឆោ ច សន្តុដ្ឋោ ចា**”តិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន អសំវរំ បហាយ សំវរេ ឋិតស្ស អត្តា កិលេសសល្លេខនតាយ ចេវ និទ្ធុននតាយ ច សំវត្តតិ, តស្មា សំវរោ “**សល្លេខោ ច ធុតោ ចា**”តិ វុច្ចតិ។

យស្មា ច អសំវរំ បហាយ សំវរេ ឋិតស្ស អត្តា កាយវាចានំ អប្បាសាទិកំ អប្បសាទនីយំ អសន្តំ អសារុប្បំ កាយវចីទុច្ចរិតំ ចិត្តស្ស អប្បាសាទិកំ អប្បសាទនីយំ អសន្តំ អសារុប្បំ អកុសលវិតក្កត្តយញ្ច អនុបគម្ម តព្ពិបរិតស្ស កាយវចីសុចរិតស្ស ចេវ កុសលវិតក្កត្តយស្ស ច បាសាទិកស្ស បសាទនីយស្ស សន្តស្ស សារុប្បស្ស បារិបូរិយា សំវត្តតិ, តស្មា សំវរោ “បាសាទិកោ”តិ វុច្ចតិ។

យស្មា បន អសំវរំ បហាយ សំវរេ ឋិតស្ស អត្តា សព្ពកិលេសាបចយភូតាយ, វិវដ្ដាយ, អដ្ឋវីរិយារម្ភវត្ថុបារិបូរិយា ច សំវត្តតិ, តស្មា សំវរោ “**អបចយោ ចេវ វីរិយារម្ភោ ចា**”តិ វុច្ចតីតិ។

ភិក្ខូនំ តទនុច្ឆវិកំ តទនុលោមិកន្តិ តត្ថ សន្និបតិតានំ ភិក្ខូនំ យំ ឥទានិ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សតិ, តស្ស អនុច្ឆវិកញ្ចេវ អនុលោមិកញ្ច។ យោ វា អយំ សុភរតាទីហិ សំវរោ វុត្តោ, តស្ស អនុច្ឆវិកញ្ចេវ អនុលោមិកញ្ច សំវរប្បហានបដិសំយុត្តំ អសុត្តន្តវិនិពទ្ធំ បាឡិវិនិមុត្តំ ឱក្កន្តិកធម្មទេសនំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ភគវា កិរ ឦទិសេសុ ឋានេសុ បញ្ចវណ្ណកុសុមមាលំ ករោន្តោ វិយ, រតនទាមំ សជ្ជេន្តោ វិយ, ច យេ បដិក្ខិបនាធិប្បាយា អសំវរាភិរតា តេ សម្បរាយិកេន វដ្ដភយេន តជ្ជេន្តោ អនេកប្បការំ អាទីនវំ ទស្សេន្តោ, យេ សិក្ខាកាមា សំវរេ ឋិតា តេ អប្បេកច្ចេ អរហត្តេ បតិដ្ឋបេន្តោ អប្បេកច្ចេ អនាគាមិ-សកទាគាមិ-សោតាបត្តិផលេសុ ឧបនិស្សយវិរហិតេបិ សគ្គមគ្គេ បតិដ្ឋបេន្តោ ទីឃនិកាយប្បមាណម្បិ មជ្ឈិមនិកាយប្បមាណម្បិ ធម្មទេសនំ ករោតិ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ – “ភិក្ខូនំ តទនុច្ឆវិកំ តទនុលោមិកំ ធម្មិំ កថំ កត្វា”តិ។

តេន ហីតិ តេន សុទិន្នស្ស អជ្ឈាចារេន ការណភូតេន។ **សិក្ខាបទ**ន្តិ ឯត្ថ សិក្ខិតព្ពាតិ សិក្ខា, បជ្ជតេ ឥមិនាតិ បទំ, សិក្ខាយ បទំ សិក្ខាបទំ; សិក្ខាយ អធិគមុបាយោតិ អត្ថោ។ អថ វា មូលំ និស្សយោ បតិដ្ឋាតិ វុត្តំ ហោតិ។ មេថុនវិរតិយា មេថុនសំវរស្សេតំ អធិវចនំ។ មេថុនសំវរោ ហិ តទញ្ញេសំ សិក្ខាសង្ខាតានំ សីលវិបស្សនាឈានមគ្គធម្មានំ វុត្តត្ថវសេន បទត្តា ឥធ “សិក្ខាបទ”ន្តិ អធិប្បេតោ។ អយញ្ច អត្ថោ សិក្ខាបទវិភង្គេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ អបិច តស្សត្ថស្ស ទីបកំ វចនម្បិ “សិក្ខាបទ”ន្តិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “សិក្ខាបទន្តិ យោ តត្ថ នាមកាយោ បទកាយោ និរុត្តិកាយោ ព្យញ្ជនកាយោ”តិ។ អថ វា យថា “អនភិជ្ឈា ធម្មបទ”ន្តិ វុត្តេ អនភិជ្ឈា ឯកោ ធម្មកោដ្ឋាសោតិ អត្ថោ ហោតិ, ឯវមិធាបិ “សិក្ខាបទ”ន្តិ សិក្ខាកោដ្ឋាសោ សិក្ខាយ ឯកោ បទេសោតិបិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ទស អត្ថវសេ បដិច្ចាតិ ទស ការណវសេ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុ អធិគមនីយេ ហិតវិសេសេ បដិច្ច អាគម្ម អារព្ភ, ទសន្នំ ហិតវិសេសានំ និប្ផត្តិំ សម្បស្សមានោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទានិ តេ ទស អត្ថវសេ ទស្សេន្តោ **“សង្ឃសុដ្ឋុតាយា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សង្ឃសុដ្ឋុតា** នាម សង្ឃស្ស សុដ្ឋុភាវោ, “សុដ្ឋុ ទេវា”តិ អាគតដ្ឋានេ វិយ “សុដ្ឋុ, ភន្តេ”តិ វចនសម្បដិច្ឆនភាវោ ។ យោ ច តថាគតស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆតិ , តស្ស តំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ហោតិ, តស្មា សង្ឃស្ស “សុដ្ឋុ, ភន្តេ”តិ មម វចនសម្បដិច្ឆនត្ថំ បញ្ញាបេស្សាមិ, អសម្បដិច្ឆនេ អាទីនវំ សម្បដិច្ឆនេ ច អានិសំសំ ទស្សេត្វា, ន ពលក្ការេន អភិភវិត្វាតិ ឯតមត្ថំ អាវិករោន្តោ អាហ – “សង្ឃសុដ្ឋុតាយា”តិ។ **សង្ឃផាសុតាយា**តិ សង្ឃស្ស ផាសុភាវាយ; សហជីវិតាយ សុខវិហារត្ថាយាតិ អត្ថោ។

ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយាតិ ទុម្មង្កូ នាម ទុស្សីលបុគ្គលា; យេ មង្កុតំ អាបាទិយមានាបិ ទុក្ខេន អាបជ្ជន្តិ, វីតិក្កមំ ករោន្តា វា កត្វា វា ន លជ្ជន្តិ, តេសំ និគ្គហត្ថាយ; តេ ហិ សិក្ខាបទេ អសតិ “កិំ តុម្ហេហិ ទិដ្ឋំ, កិំ សុតំ – កិំ អម្ហេហិ កតំ; កតរស្មិំ វត្ថុស្មិំ កតមំ អាបត្តិំ អារោបេត្វា អម្ហេ និគ្គណ្ហថា”តិ សង្ឃំ វិហេឋេស្សន្តិ, សិក្ខាបទេ បន សតិ តេ សង្ឃោ សិក្ខាបទំ ទស្សេត្វា ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន និគ្គហេស្សតិ។ តេន វុត្តំ – “ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយា”តិ។

បេសលានំ ភិក្ខូនំ ផាសុវិហារាយាតិ បេសលានំ បិយសីលានំ ភិក្ខូនំ ផាសុវិហារត្ថាយ។ បិយសីលា ហិ ភិក្ខូ កត្តព្ពាកត្តព្ពំ សាវជ្ជានវជ្ជំ វេលំ មរិយាទំ អជានន្តា សិក្ខត្តយបារិបូរិយា ឃដមានា កិលមន្តិ, សន្ទិដ្ឋមានា ឧព្ពាឡ្ហា ហោន្តិ។ កត្តព្ពាកត្តព្ពំ បន សាវជ្ជានវជ្ជំ វេលំ មរិយាទំ ញត្វា សិក្ខត្តយបារិបូរិយា ឃដមានា ន កិលមន្តិ, សន្ទិដ្ឋមានា ន ឧព្ពាឡ្ហា ហោន្តិ។ តេន នេសំ សិក្ខាបទបញ្ញាបនា ផាសុវិហារាយ សំវត្តតិ។ យោ វា ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហោ, ស្វេវ ឯតេសំ ផាសុវិហារោ។ ទុស្សីលបុគ្គលេ និស្សាយ ហិ ឧបោសថោ ន តិដ្ឋតិ , បវារណា ន តិដ្ឋតិ, សង្ឃកម្មានិ នប្បវត្តន្តិ, សាមគ្គី ន ហោតិ, ភិក្ខូ អនេកគ្គា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាកម្មដ្ឋានាទីនិ អនុយុញ្ជិតុំ ន សក្កោន្តិ។ ទុស្សីលេសុ បន និគ្គហិតេសុ សព្ពោបិ អយំ ឧបទ្ទវោ ន ហោតិ។ តតោ បេសលា ភិក្ខូ ផាសុ វិហរន្តិ។ ឯវំ “បេសលានំ ភិក្ខូនំ ផាសុ វិហារាយា”តិ ឯត្ថ ទ្វិធា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ សំវរាយាតិ ទិដ្ឋធម្មិកា អាសវា នាម អសំវរេ ឋិតេន តស្មិំយេវ អត្តភាវេ បត្តព្ពា បាណិប្បហារ-ទណ្ឌប្បហារ-ហត្ថច្ឆេទ-បាទច្ឆេទ-អកិត្តិ-អយសវិប្បដិសារាទយោ ទុក្ខវិសេសា។ ឥតិ ឥមេសំ ទិដ្ឋធម្មិកានំ អាសវានំ សំវរាយ បិធានាយ អាគមនមគ្គថកនាយាតិ អត្ថោ។

សម្បរាយិកានំ អាសវានំ បដិឃាតាយាតិ សម្បរាយិកា អាសវា នាម អសំវរេ ឋិតេន កតបាបកម្មមូលកា សម្បរាយេ នរកាទីសុ បត្តព្ពា ទុក្ខវិសេសា, តេសំ បដិឃាតត្ថាយ បដិប្បស្សម្ភនត្ថាយ វូបសមត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អប្បសន្នានំ បសាទាយាតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ហិ សតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិំ ញត្វា វា យថាបញ្ញត្តំ បដិបជ្ជមានេ ភិក្ខូ ទិស្វា វា យេបិ អប្បសន្នា បណ្ឌិតមនុស្សា, តេ “យានិ វត លោកេ មហាជនស្ស រជ្ជន-ទុស្សន-មុយ្ហនដ្ឋានានិ, តេហិ ឥមេ សមណា សក្យបុត្តិយា អារកា វិរតា វិហរន្តិ, ទុក្ករំ វត ករោន្តិ, ភារិយំ វត ករោន្តី”តិ បសាទំ អាបជ្ជន្តិ, វិនយបិដកេ បោត្ថកំ ទិស្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិក-តិវេទី ព្រាហ្មណោ វិយ។ តេន វុត្តំ – “អប្បសន្នានំ បសាទាយា”តិ។

បសន្នានំ ភិយ្យោភាវាយាតិ យេបិ សាសនេ បសន្នា កុលបុត្តា តេបិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិំ ញត្វា យថាបញ្ញត្តំ បដិបជ្ជមានេ ភិក្ខូ វា ទិស្វា “អហោ អយ្យា ទុក្ករការិនោ, យេ យាវជីវំ ឯកភត្តំ ព្រហ្មចរិយំ វិនយសំវរំ អនុបាលេន្តី”តិ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទន្តិ។ តេន វុត្តំ – “បសន្នានំ ភិយ្យោភាវាយា”តិ។

សទ្ធម្មដ្ឋិតិយាតិ តិវិធោ សទ្ធម្មោ – បរិយត្តិសទ្ធម្មោ, បដិបត្តិសទ្ធម្មោ, អធិគមសទ្ធម្មោតិ។ តត្ថ បិដកត្តយសង្គហិតំ សព្ពម្បិ ពុទ្ធវចនំ “បរិយត្តិសទ្ធម្មោ” នាម។ តេរស ធុតគុណា, ចុទ្ទស ខន្ធកវត្តានិ, ទ្វេ អសីតិ មហាវត្តានិ, សីលសមាធិវិបស្សនាតិ អយំ “បដិបត្តិសទ្ធម្មោ” នាម។ ចត្តារោ អរិយមគ្គា ចត្តារិ ច សាមញ្ញផលានិ និព្ពានញ្ចាតិ អយំ “អធិគមសទ្ធម្មោ” នាម។ សោ សព្ពោបិ យស្មា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា សតិ ភិក្ខូ សិក្ខាបទញ្ច តស្ស វិភង្គញ្ច តទត្ថជោតនត្ថំ អញ្ញញ្ច ពុទ្ធវចនំ បរិយាបុណន្តិ, យថាបញ្ញត្តញ្ច បដិបជ្ជមានា បដិបត្តិំ បូរេត្វា បដិបត្តិយា អធិគន្តព្ពំ លោកុត្តរធម្មំ អធិគច្ឆន្តិ, តស្មា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ចិរដ្ឋិតិកោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា”តិ។

វិនយានុគ្គហាយាតិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ហិ សតិ សំវរវិនយោ ច បហានវិនយោ ច សមថវិនយោ ច បញ្ញត្តិវិនយោ ចាតិ ចតុព្ពិធោបិ វិនយោ អនុគ្គហិតោ ហោតិ ឧបត្ថម្ភិតោ សូបត្ថម្ភិតោ។ តេន វុត្តំ – “វិនយានុគ្គហាយា”តិ។

សព្ពានេវ ចេតានិ បទានិ “សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមី”តិ ឥមិនា វចនេន សទ្ធិំ យោជេតព្ពានិ ។ តត្រាយំ បឋមបច្ឆិមបទយោជនា – “សង្ឃសុដ្ឋុតាយ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមិ, វិនយានុគ្គហាយ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមី”តិ។

អបិ ចេត្ថ យំ សង្ឃសុដ្ឋុ តំ សង្ឃផាសុ, យំ សង្ឃផាសុ តំ ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយាតិ ឯវំ សង្ខលិកនយំ; យំ សង្ឃសុដ្ឋុ តំ សង្ឃផាសុ, យំ សង្ឃសុដ្ឋុ តំ ទុម្មង្កូនំ បុគ្គលានំ និគ្គហាយាតិ ឯវញ្ច ឯកេកបទមូលិកំ ទសក្ខត្តុំ យោជនំ កត្វា យំ វុត្តំ **បរិវារេ** (បរិ. ៣៣៤) –

> “អត្ថសតំ ធម្មសតំ, ទ្វេ ច និរុត្តិសតានិ;
> ចត្តារិ ញាណសតានិ, អត្ថវសេ បករណេ”តិ។

តំ សព្ពំ វេទិតព្ពំ។ តំ បនេតំ យស្មា បរិវារេយេវ អាវិ ភវិស្សតិ, តស្មា ឥធ ន វណ្ណិតន្តិ។

ឯវំ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អានិសំសំ ទស្សេត្វា តស្មិំ សិក្ខាបទេ ភិក្ខូហិ កត្តព្ពកិច្ចំ ទីបេន្តោ “**ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថា**”តិ អាហ។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? ភិក្ខវេ, ឥមំ បន មយា ឥតិ សន្ទស្សិតានិសំសំ សិក្ខាបទំ ឯវំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ ឧទ្ទិសេយ្យាថ ច បរិយាបុណេយ្យាថ ច ធារេយ្យាថ ច អញ្ញេសញ្ច វាចេយ្យាថាតិ។ អតិរេកានយនត្ថោ ហិ ឯត្ថ ច សទ្ទោ, តេនាយមត្ថោ អានីតោ ហោតីតិ។

ឥទានិ យំ វុត្តំ “ឥមំ សិក្ខាបទ”ន្តិ តំ ទស្សេន្តោ “**យោ បន ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យ, បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ**”តិ អាហ។ ឯវំ មូលច្ឆេជ្ជវសេន ទឡ្ហំ កត្វា បឋមបារាជិកេ បញ្ញត្តេ អបរម្បិ អនុបញ្ញត្តត្ថាយ មក្កដីវត្ថុ ឧទបាទិ។ តស្សុប្បត្តិទីបនត្ថមេតំ វុត្តំ – **ឯវញ្ចិទំ ភគវតា ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតី**តិ។ តស្សត្ថោ – ភគវតា ភិក្ខូនំ ឥទំ សិក្ខាបទំ ឯវំ បញ្ញត្តំ ហោតិ ច, ឥទញ្ច អញ្ញំ វត្ថុ ឧទបាទីតិ។

បឋមបញ្ញត្តិកថា និដ្ឋិតា។

សុទិន្នភាណវារំ និដ្ឋិតំ។

មក្កដីវត្ថុកថា

៤០. ឥទានិ យំ តំ អញ្ញំ វត្ថុ ឧប្បន្នំ, តំ ទស្សេតុំ “**តេន ខោ បន សមយេនា**”តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **មក្កដិំ អាមិសេនា**តិ មហាវនេ ភិក្ខូនំ ខន្តិមេត្តាទិគុណានុភាវេន និរាសង្កចិត្តា ពហូ មិគមោរកុក្កុដមក្កដាទយោ តិរច្ឆានា បធានាគារដ្ឋានេសុ វិចរន្តិ។ តត្រ ឯកំ មក្កដិំ អាមិសេន យាគុភត្តខជ្ជកាទិនា ឧបលាបេត្វា, សង្គណ្ហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្សា**តិ ភុម្មវចនំ។ **បដិសេវតី**តិ បច្ចុបដិសេវនោ ហោតិ; បច្ចុត្តេ ហិ វត្តមានវចនំ។ **សោ ភិក្ខូ**តិ សោ មេថុនធម្មបដិសេវនកោ ភិក្ខុ។ **សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា**តិ តេ ភិក្ខូ អាគន្តុកា ពុទ្ធទស្សនាយ អាគតា បាតោវ អាគន្តុកភត្តានិ លភិត្វា កតភត្តកិច្ចា ភិក្ខូនំ និវាសនដ្ឋានានិ បស្សិស្សាមាតិ វិចរិំសុ។ តេន វុត្តំ – “**សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា**”តិ។ **យេន តេ ភិក្ខូ តេនុបសង្កមី**តិ តិរច្ឆានគតា នាម ឯកភិក្ខុនា សទ្ធិំ វិស្សាសំ កត្វា អញ្ញេសុបិ តាទិសញ្ញេវ ចិត្តំ ឧប្បាទេន្តិ។ តស្មា សា មក្កដី យេន តេ ភិក្ខូ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ច អត្តនោ វិស្សាសិកភិក្ខុស្សេវ តេសម្បិ តំ វិការំ ទស្សេសិ។

ឆេប្បន្តិ នង្គុដ្ឋំ។ **ឱឌ្ឌី**តិ អភិមុខំ ឋបេសិ។ **និមិត្តម្បិ អកាសី**តិ យេន និយាមេន យាយ កិរិយាយ មេថុនាធិប្បាយំ តេ ជានន្តិ តំ អកាសីតិ អត្ថោ ។ **សោ ភិក្ខូ**តិ យស្សាយំ វិហារោ។ **ឯកមន្តំ និលីយិំសូ**តិ ឯកស្មិំ ឱកាសេ បដិច្ឆន្នា អច្ឆិំសុ។

៤១. **សច្ចំ, អាវុសោ**តិ សហោឌ្ឍគ្គហិតោ ចោរោ វិយ បច្ចក្ខំ ទិស្វា ចោទិតត្តា “កិំ វា មយា កត”ន្តិអាទីនិ វត្តុំ អសក្កោន្តោ “សច្ចំ, អាវុសោ”តិ អាហ។ **ននុ, អាវុសោ, តថេវ តំ ហោតី**តិ អាវុសោ យថា មនុស្សិត្ថិយា, ននុ តិរច្ឆានគតិត្ថិយាបិ តំ សិក្ខាបទំ តថេវ ហោតិ។ មនុស្សិត្ថិយាបិ ហិ ទស្សនម្បិ គហណម្បិ អាមសនម្បិ ផុសនម្បិ

យដ្ឋេនម្បិ ទុដ្ឋុល្លមេវ។ តិរច្ឆានគតិត្ថិយាបិ តំ សព្ពំ ទុដ្ឋុល្លមេវ។ កោ ឯត្ថ វិសេសោ? អលេសដ្ឋានេ គ្វំ លេសំ ឱឌ្ឌេសីតិ។

៤២. អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយបិ បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោតិ តិរច្ឆានគតាយបិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្វា បារាជិកោ យេវ ហោតីតិ ទឡ្ហតរំ សិក្ខាបទមកាសិ។ ទុវិធញ្ហិ សិក្ខាបទំ – លោកវជ្ជំ, បណ្ណត្តិវជ្ជញ្ច។ តត្ថ យស្ស សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, តំ លោកវជ្ជំ នាម។ សេសំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ។ តត្ថ លោកវជ្ជេ អនុបញ្ញត្តិ ឧប្បជ្ជមានា រុន្ធន្តី ទ្វារំ បិទហន្តី សោតំ បច្ឆិន្ទមានា គាឡ្ហតរំ ករោន្តី ឧប្បជ្ជតិ, **អញ្ញត្រ អធិមានា, អញ្ញត្រ សុបិនន្តា**តិ អយំ បន វីតិក្កមាភាវា អព្ពោហារិកត្តា ច វុត្តា។ បណ្ណត្តិវជ្ជេ អកតេ វីតិក្កមេ ឧប្បជ្ជមានា សិថិលំ ករោន្តី មោចេន្តី ទ្វារំ ទទមានា អបរាបរម្បិ អនាបត្តឹ កុរុមានា ឧប្បជ្ជតិ, គណភោជនបរម្បរភោជនាទីសុ អនុបញ្ញត្តិយោ វិយ។ “**អន្តមសោ តង្ខណិកាយបី**”តិ ឯវរូបា បន កតេ វីតិក្កមេ ឧប្បន្នត្តា បញ្ញត្តិគតិកាវ ហោតិ។ ឥទំ បន បឋមសិក្ខាបទំ យស្មា លោកវជ្ជំ, ន បណ្ណត្តិវជ្ជំ; តស្មា អយមនុបញ្ញត្តិ រុន្ធន្តី ទ្វារំ បិទហន្តី សោតំ បច្ឆិន្ទមានា គាឡ្ហតរំ ករោន្តី ឧប្បជ្ជិ។

ឯវំ ទ្វេបិ វត្ថូនិ សម្បិណ្ឌេត្វា មូលច្ឆេជ្ជវសេន ទឡ្ហតរំ កត្វា បឋមបារាជិកេ បញ្ញត្តេ អបរម្បិ អនុបញ្ញត្តត្ថាយ វជ្ជិបុត្តកវត្ថុ ឧទបាទិ។ តស្សុប្បត្តិទស្សនត្ថមេតំ វុត្តំ – “ឯវញ្ចិទំ ភគវតា ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតី”តិ ។ តស្សត្ថោ – ភគវតា ភិក្ខូនំ ឥទំ សិក្ខាបទំ ឯវំ បញ្ញត្តំ ហោតិ ច ឥទញ្ច អញ្ញម្បិ វត្ថុ ឧទបាទីតិ។

មក្កដីវត្ថុកថា និដ្ឋិតា។

សន្ថតភាណវារោ

វជ្ជិបុត្តកវត្ថុវណ្ណនា

៤៣-៤៤. ឥទានិ យំ តំ អញ្ញម្បិ វត្ថុ ឧប្បន្នំ, តំ ទស្សេតុំ “**តេន ខោ បន សមយេនា**”តិអាទិមាហ។ តត្រាបិ អយមនុត្តានបទវណ្ណនា – **វេសាលិកា**តិ វេសាលិវាសិនោ។ **វជ្ជិបុត្តកា**តិ វជ្ជិរដ្ឋេ វេសាលិយំ កុលានំ បុត្តា។ សាសនេ កិរ យោ យោ ឧបទ្ទវោ អាទីនវោ អព្ពុទមុប្បជ្ជិ, សព្ពំ តំ វជ្ជិបុត្តកេ និស្សាយ។ តថា ហិ ទេវទត្តោបិ វជ្ជិបុត្តកេ បក្ខេ លភិត្វា សង្ឃំ ភិន្ទិ។ វជ្ជិបុត្តកា ឯវ ច វស្សសតបរិនិព្ពុតេ ភគវតិ ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ទីបេសុំ។ ឥមេបិ តេសំ យេវ ឯកច្ចេ ឯវំ បញ្ញត្តេបិ សិក្ខាបទេ យាវទត្ថំ ភុញ្ជិំសុ…បេ.… មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិំសូតិ។

ញាតិព្យសនេនបីតិ ឯត្ថ អសនំ ព្យសនំ វិក្ខេបោ វិទ្ធំសនំ វិនាសោតិ សព្ពមេតំ ឯកត្ថំ។ ញាតីនំ ព្យសនំ **ញាតិព្យសនំ**, តេន ញាតិព្យសនេន, រាជទណ្ឌព្យាធិមរណវិប្បវាសនិមិត្តេន ញាតិវិនាសេនាតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ ទុតិយបទេបិ។ តតិយបទេ បន អារោគ្យវិនាសកោ រោគោ ឯវ **រោគព្យសនំ**។ សោ ហិ អារោគ្យំ ព្យសតិ វិក្ខិបតិ វិនាសេតីតិ ព្យសនំ។ រោគោវ ព្យសនំ រោគព្យសនំ, តេន រោគព្យសនេន។ **ផុដ្ឋា**តិ អធិបន្នា អភិភូតា សមន្នាគតាតិ អត្ថោ។

ន មយំ, ភន្តេ អានន្ទ, ពុទ្ធគរហិនោតិ ភន្តេ អានន្ទ, មយំ ន ពុទ្ធំ គរហាម, ន ពុទ្ធស្ស ទោសំ ទេម។ ន ធម្មគរហិនោ, ន សង្ឃគរហិនោ។ **អត្តគរហិនោ មយ**ន្តិ អត្តានមេវ មយំ គរហាម, អត្តនោ ទោសំ ទេម។ **អលក្ខិកា**តិ និស្សិរិកា។ **អប្បបុញ្ញា**តិ បរិត្តបុញ្ញា។ **វិបស្សកា កុសលានំ ធម្មាន**ន្តិ យេ អដ្ឋតឹសារម្មណេសុ វិភត្តា កុសលា ធម្មា, តេសំ វិបស្សកា; តតោ តតោ អារម្មណតោ វុដ្ឋាយ តេវ ធម្មេ វិបស្សមានាតិ អត្ថោ។ **បុព្ពរត្តាបររត្ត**ន្តិ រត្តិយា បុព្ពំ បុព្ពរត្តំ, រត្តិយា អបរំ អបររត្តំ, បឋមយាមញ្ច បច្ឆិមយាមញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពោធិបក្ខិកាន**ន្តិ ពោធិស្ស បក្ខេ ភវានំ, អរហត្តមគ្គញាណស្ស ឧបការកានន្តិ អត្ថោ។ **ភាវនានុយោគ**ន្តិ វឌ្ឍនានុយោគំ។ **អនុយុត្តា វិហរេយ្យាមា**តិ គិហិបលិពោធំ អាវាសបលិពោធញ្ច បហាយ វិវិត្តេសុ សេនាសនេសុ យុត្តបយុត្តា អនញ្ញកិច្ចា វិហរេយ្យាម។

ឯវមាវុសោតិ ថេរោ ឯតេសំ អាសយំ អជានន្តោ ឥទំ នេសំ មហាគជ្ជិតំ សុត្វា “សចេ ឥមេ ឦទិសា ភវិស្សន្តិ, សាធូ”តិ មញ្ញមានោ “ឯវមាវុសោ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ **អដ្ឋានមេតំ អនវកាសោ**តិ ឧភយម្បេតំ ការណបដិក្ខេបវចនំ។ ការណញ្ហិ យស្មា តត្ថ តទាយត្តវុត្តិភាវេន ផលំ តិដ្ឋតិ។ យស្មា ចស្ស តំ ឱកាសោ ហោតិ តទាយត្តវុត្តិភាវេន, តស្មា “ឋានញ្ច អវកាសោ ចា”តិ វុច្ចតិ, តំ បដិក្ខិបន្តោ អាហ – “អដ្ឋានមេតំ, អានន្ទ , អនវកាសោ”តិ។ ឯតំ ឋានំ វា ឱកាសោ វា នត្ថិ។ **យំ តថាគតោ**តិ យេន តថាគតោ វជ្ជីនំ វា…បេ.…

សម្ហូហនេយ្យ, តំ ការណំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ យទិ ហិ ភគវា ឯតេសំ “លភេយ្យាម ឧបសម្បទ”ន្តិ យាចន្តានំ ឧបសម្បទំ ទទេយ្យ, ឯវំ សន្តេ “បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ”តិ បញ្ញត្តំ សម្ហូហនេយ្យ។ យស្មា បនេតំ ន សម្ហូហនតិ, តស្មា “អដ្ឋានមេត”ន្តិអាទិមាហ។

សោ អាគតោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោតិ “យទិ ហិ ឯវំ អាគតោ ឧបសម្បទំ លភេយ្យ, សាសនេ អគារវោ ភវេយ្យ។ សាមណេរភូមិយំ បន ឋិតោ សគារវោ ច ភវិស្សតិ, អត្តត្ថញ្ច ករិស្សតី”តិ ញត្វា អនុកម្បមានោ ភគវា អាហ – “សោ អាគតោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិ។ **សោ អាគតោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ**តិ ឯវំ អាគតោ ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា អវិបន្នសីលតាយ សាសនេ សគារវោ ភវិស្សតិ, សោ សតិ ឧបនិស្សយេ នចិរស្សេវ ឧត្តមត្ថំ បាបុណិស្សតីតិ ញត្វា ឧបសម្បាទេតព្ពោតិ អាហ។

ឯវំ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្វា អាគតេសុ អនុបសម្បាទេតព្ពញ្ច ឧបសម្បាទេតព្ពញ្ច ទស្សេត្វា តីណិបិ វត្ថូនិ សមោធានេត្វា បរិបុណ្ណំ កត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេតុកាមោ “ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថា”តិ វត្វា “យោ បន ភិក្ខុ…បេ… អសំវាសោ”តិ បរិបុណ្ណំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេសិ។

វជ្ជិបុត្តកវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុព្ពិធវិនយកថា

៤៥. ឥទានិស្ស អត្ថំ វិភជន្តោ **“យោ បនាតិ, យោ យាទិសោ**”តិអាទិមាហ។ តស្មិំ បន សិក្ខាបទេ ច សិក្ខាបទវិភង្គេ ច សកលេ ច វិនយវិនិច្ឆយេ កោសល្លំ បត្ថយន្តេន **ចតុព្ពិធោ វិនយោ** ជានិតព្ពោ –

ចតុព្ពិធញ្ហិ វិនយំ, មហាថេរា មហិទ្ធិកា;
នីហរិត្វា បកាសេសុំ, ធម្មសង្គាហកា បុរា។

កតមំ ចតុព្ពិធំ? សុត្តំ, សុត្តានុលោមំ, អាចរិយវាទំ, អត្តនោមតិន្តិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ – “អាហច្ចបទេន រសេន អាចរិយវំសេន អធិប្បាយា”តិ, ឯត្ថ ហិ **អាហច្ចបទ**ន្តិ សុត្តំ អធិប្បេតំ, **រសោ**តិ សុត្តានុលោមំ, **អាចរិយវំសោ**តិ អាចរិយវាទោ, **អធិប្បាយោ**តិ អត្តនោមតិ។

តត្ថ **សុត្តំ**នាម សកលេ វិនយបិដកេ បាឡិ។

សុត្តានុលោមំ នាម ចត្តារោ មហាបទេសា; យេ ភគវតា ឯវំ វុត្តា – “យំ, ភិក្ខវេ , មយា ‘ឥទំ ន កប្បតី’តិ អប្បដិក្ខិត្តំ, តំ ចេ អកប្បិយំ អនុលោមេតិ; កប្បិយំ បដិពាហតិ, តំ វោ ន កប្បតិ។ យំ, ភិក្ខវេ, មយា ‘ឥទំ ន កប្បតី’តិ អប្បដិក្ខិត្តំ, តំ ចេ កប្បិយំ អនុលោមេតិ; អកប្បិយំ បដិពាហតិ, តំ វោ កប្បតិ។ យំ, ភិក្ខវេ , មយា ‘ឥទំ កប្បតី’តិ អននុញ្ញាតំ, តំ ចេ អកប្បិយំ អនុលោមេតិ, កប្បិយំ បដិពាហតិ; តំ វោ ន កប្បតិ។ យំ, ភិក្ខវេ, មយា ‘ឥទំ កប្បតី’តិ អននុញ្ញាតំ, តំ ចេ កប្បិយំ អនុលោមេតិ, អកប្បិយំ បដិពាហតិ; តំ វោ កប្បតី”តិ (មហាវ. ៣០៥)។

អាចរិយវាទោ នាម ធម្មសង្គាហកេហិ បញ្ចហិ អរហន្តសតេហិ ឋបិតា បាឡិវិនិមុត្តា ឱក្កន្តវិនិច្ឆយប្បវត្តា អដ្ឋកថាតន្តិ។

អត្តនោមតិ នាម សុត្ត-សុត្តានុលោម-អាចរិយវាទេ មុញ្ចិត្វា អនុមានេន អត្តនោ អនុពុទ្ធិយា នយគ្គាហេន ឧបដ្ឋិតាការកថនំ។

អបិច សុត្តន្តាភិធម្មវិនយដ្ឋកថាសុ អាគតោ សព្ពោបិ ថេរវាទោ “អត្តនោមតិ” នាម។ តំ បន អត្តនោមតិំ គហេត្វា កថេន្តេន ន ទឡ្ហគ្គាហំ គហេត្វា វោហរិតព្ពំ។ ការណំ សល្លក្ខេត្វា អត្ថេន បាឡិំ, បាឡិយា ច អត្ថំ សំសន្ទិត្វា កថេតព្ពំ។ អត្តនោមតិ អាចរិយវាទេ ឱតារេតព្ពា។ សចេ តត្ថ ឱតរតិ ចេវ សមេតិ ច, គហេតព្ពា។ សចេ នេវ ឱតរតិ ន សមេតិ, ន គហេតព្ពា។ អយញ្ហិ អត្តនោមតិ នាម សព្ពទុព្ពលា។ អត្តនោមតិតោ អាចរិយវាទោ ពលវតរោ។

អាចរិយវាទោបិ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្ពោ។ តត្ថ ឱតរន្តោ សមេន្តោយេវ គហេតព្ពោ, ឥតរោ ន គហេតព្ពោ។ អាចរិយវាទតោ ហិ សុត្តានុលោមំ ពលវតរំ។

សុត្តានុលោមម្បិ សុត្តេ ឱតារេតព្វំ។ តត្ថ ឱតរន្តំ សមេន្តមេវ គហេតព្វំ, ឥតរំ ន គហេតព្វំ។ សុត្តានុលោមតោ ហិ សុត្តមេវ ពលវតរំ។ សុត្តញ្ហិ អប្បដិវត្តិយំ ការកសង្ឃសទិសំ ពុទ្ធានំ ឋិតកាលសទិសំ។ តស្មា យទា ទ្វេ ភិក្ខូ សាកច្ឆន្តិ, សកវាទី សុត្តំ គហេត្វា កថេតិ, បរវាទី សុត្តានុលោមំ។ តេហិ អញ្ញមញ្ញំ ខេបំ វា គរហំ វា អកត្វា សុត្តានុលោមំ សុត្តេ ឱតារេតព្វំ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វំ។ នោ ចេ, ន គហេតព្វំ; សុត្តស្មិំយេវ ឋាតព្វំ។ អថាយំ សុត្តំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អាចរិយវាទំ។ តេហិបិ អញ្ញមញ្ញំ ខេបំ វា គរហំ វា អកត្វា អាចរិយវាទោ សុត្តេ ឱតារេតព្វោ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វោ។ អនោតរន្តោ អសមេន្តោ ច គារយ្ហាចរិយវាទោ ន គហេតព្វោ; សុត្តស្មិំយេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ សុត្តំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អត្តនោមតិំ។ តេហិបិ អញ្ញមញ្ញំ ខេបំ វា គរហំ វា អកត្វា អត្តនោមតិ សុត្តេ ឱតារេតព្វា។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វា។ នោ ចេ, ន គហេតព្វា។ សុត្តស្មិំ យេវ ឋាតព្វំ។

អថ បនាយំ សុត្តានុលោមំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តំ។ សុត្តំ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្វំ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, តិស្សោ សង្គីតិយោ អារូឡ្ហំ បាឡិអាគតំ បញ្ញាយតិ, គហេតព្វំ។ នោ ចេ តថា បញ្ញាយតិ ន ឱតរតិ ន សមេតិ, ពាហិរកសុត្តំ វា ហោតិ សិលោកោ វា អញ្ញំ វា គារយ្ហសុត្តំ គុឡ្ហវេស្សន្តរគុឡ្ហវិនយវេទល្លាទីនំ អញ្ញតរតោ អាគតំ, ន គហេតព្វំ។ សុត្តានុលោមស្មិំយេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ សុត្តានុលោមំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អាចរិយវាទំ។ អាចរិយវាទោ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្វោ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វោ។ នោ ចេ, ន គហេតព្វោ។ សុត្តានុលោមេយេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ សុត្តានុលោមំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អត្តនោមតិំ។ អត្តនោមតិ សុត្តានុលោមេ ឱតារេតព្វា។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វា។ នោ ចេ, ន គហេតព្វា។ សុត្តានុលោមេយេវ ឋាតព្វំ។

អថ បនាយំ អាចរិយវាទំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តំ។ សុត្តំ អាចរិយវាទេ ឱតារេតព្វំ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វំ។ ឥតរំ គារយ្ហសុត្តំ ន គហេតព្វំ។ អាចរិយវាទេយេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ អាចរិយវាទំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តានុលោមំ។ សុត្តានុលោមំ អាចរិយវាទេ ឱតារេតព្វំ។ ឱតរន្តំ សមេន្តមេវ គហេតព្វំ, ឥតរំ ន គហេតព្វំ។ អាចរិយវាទេយេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ អាចរិយវាទំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អត្តនោមតិំ។ អត្តនោមតិ អាចរិយវាទេ ឱតារេតព្វា។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វា។ នោ ចេ, ន គហេតព្វា។ អាចរិយវាទេយេវ ឋាតព្វំ។

អថ បនាយំ អត្តនោមតិំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តំ។ សុត្តំ អត្តនោមតិយំ ឱតារេតព្វំ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វំ។ ឥតរំ គារយ្ហសុត្តំ ន គហេតព្វំ។ អត្តនោមតិយមេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ អត្តនោមតិំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ សុត្តានុលោមំ។ សុត្តានុលោមំ អត្តនោមតិយំ ឱតារេតព្វំ។ ឱតរន្តំ សមេន្តមេវ គហេតព្វំ, ឥតរំ ន គហេតព្វំ។ អត្តនោមតិយមេវ ឋាតព្វំ។

អថាយំ អត្តនោមតិំ គហេត្វា កថេតិ, បរោ អាចរិយវាទំ។ អាចរិយវាទោ អត្តនោមតិយំ ឱតារេតព្វោ។ សចេ ឱតរតិ សមេតិ, គហេតព្វោ; ឥតរោ គារយ្ហាចរិយវាទោ ន គហេតព្វោ។ អត្តនោមតិយមេវ ឋាតព្វំ។ អត្តនោ គហណមេវ ពលិយំ កាតព្វំ។ សព្វដ្ឋានេសុ ច ខេបោ វា គរហា វា ន កាតព្វាតិ។

អថ បនាយំ “កប្បិយ”ន្តិ គហេត្វា កថេតិ, បរោ “អកប្បិយ”ន្តិ។ សុត្តេ ច សុត្តានុលោមេ ច ឱតារេតព្វំ។ សចេ កប្បិយំ ហោតិ, កប្បិយេ ឋាតព្វំ។ សចេ អកប្បិយំ, អកប្បិយេ ឋាតព្វំ។

អថាយំ តស្ស កប្បិយភាវសាធកំ សុត្តតោ ពហុំ ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេតិ, បរោ ការណំ ន វិន្ទតិ។ កប្បិយេវ ឋាតព្វំ។ អថ បរោ តស្ស អកប្បិយភាវសាធកំ សុត្តតោ ពហុំ ការណញ្ច វិនិច្ឆយញ្ច ទស្សេតិ, អនេន អត្តនោ គហណន្តិ កត្វា ទឡ្ហំ អាទាយ ន ឋាតព្វំ។ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា អកប្បិយេវ ឋាតព្វំ។ អថ ទ្វិន្នម្បិ ការណច្ឆាយា ទិស្សតិ, បដិក្ខិត្តភាវោយេវ សាធុ, អកប្បិយេ ឋាតព្វំ។ វិនយញ្ហិ បត្វា កប្បិយាកប្បិយវិចារណមាគម្ម រុន្ធិតព្វំ, គាឡ្ហំ កត្តព្វំ, សោតំ បច្ឆិន្ទិតព្វំ, គរុកភាវេយេវ ឋាតព្វំ។

អថ បនាយំ “អកប្បិយ”ន្តិ គហេត្វា កថេតិ, បរោ “កប្បិយ”ន្តិ។ សុត្តេ ច សុត្តានុលោមេ ច ឱតារេតព្ពំ។ សចេ កប្បិយំ ហោតិ, កប្បិយេ ឋាតព្ពំ។ សចេ អកប្បិយំ, អកប្បិយេ ឋាតព្ពំ។

អថាយំ ពហូហិ សុត្តវិនិច្ឆយការណេហិ អកប្បិយភាវំ ទស្សេតិ, បរោ ការណំ ន វិន្ទតិ, អកប្បិយេ ឋាតព្ពំ។ អថ បរោ ពហូហិ សុត្តវិនិច្ឆយការណេហិ កប្បិយភាវំ ទស្សេតិ, អយំ ការណំ ន វិន្ទតិ, កប្បិយេ ឋាតព្ពំ។ អថ ទ្វិន្នម្បិ ការណច្ឆាយា ទិស្សតិ, អត្តនោ គហណំ ន វិស្សជ្ជេតព្ពំ។ យថា ចាយំ កប្បិយាកប្បិយេ អកប្បិយកប្បិយេ ច វិនិច្ឆយោ វុត្តោ; ឯវំ អនាបត្តិអាបត្តិវាទេ អាបត្តានាបត្តិវាទេ ច, លហុកគរុកាបត្តិវាទេ គរុកលហុកាបត្តិវាទេ ចាបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ នាមមត្តំយេវ ហិ ឯត្ថ នានំ, យោជនានយេ នានំ នត្ថិ, តស្មា ន វិត្ថារិតំ។

ឯវំ កប្បិយាកប្បិយាទិវិនិច្ឆយេ ឧប្បន្នេ យោ សុត្ត-សុត្តានុលោមអាចរិយវាទអត្តនោមតីសុ អតិរេកការណំ លភតិ, តស្ស វាទេ ឋាតព្ពំ។ សព្ពសោ បន ការណំ វិនិច្ឆយំ អលភន្តេន សុត្តំ ន ជហិតព្ពំ, សុត្តស្សេវ ឋាតព្ពន្តិ។ ឯវំ តស្មឹ សិក្ខាបទេ ច សិក្ខាបទវិភង្គេ ច សកលេ ច វិនយវិនិច្ឆយេ កោសល្លំ បត្ថយន្តេន អយំ ចតុព្ពិធោ វិនយោ ជានិតព្ពោ។

ឥមញ្ច បន ចតុព្ពិធំ វិនយំ ញត្វាបិ វិនយធរេន បុគ្គលេន តិលក្ខណសមន្នាគតេន ភវិតព្ពំ។ **តីណិ** ហិ **វិនយធរស្ស លក្ខណានិ** ឥច្ឆិតព្ពានិ។ កតមានិ តីណិ? “សុត្តញ្ចស្ស ស្វាគតំ ហោតិ សុប្បវត្តិ សុវិនិច្ឆិតំ សុត្តតោ អនុព្យញ្ជនតោ”តិ ឥទមេកំ លក្ខណំ។ “វិនយេ ខោ បន ឋិតោ ហោតិ អសំហីរោ”តិ ឥទំ ទុតិយំ។ “អាចរិយបរម្បរា ខោ បនស្ស សុគ្គហិតា ហោតិ សុមនសិកតា សូបធារិតា”តិ ឥទំ តតិយំ។

តត្ថ **សុត្តំ** នាម សកលំ វិនយបិដកំ។ តញ្ចស្ស **ស្វាគតំ ហោតី**តិ សុដ្ឋុ អាគតំ។ **សុប្បវត្តី**តិ សុដ្ឋុ បវត្តំ បគុណំ វាចុគ្គតំ សុវិនិច្ឆិតំ។ **សុត្តតោ អនុព្យញ្ជនតោ**តិ បាឡិតោ ច បរិបុច្ឆតោ ច អដ្ឋកថាតោ ច សុវិនិច្ឆិតំ ហោតិ, កង្ខច្ឆេទំ កត្វា ឧគ្គហិតំ។

វិនយេ ខោ បន ឋិតោ ហោតីតិ វិនយេ លជ្ជីភាវេន បតិដ្ឋិតោ ហោតិ។ អលជ្ជី ហិ ពហុស្សុតោបិ សមានោ លាភគរុតាយ តន្តិំ វិសំវាទេត្វា ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ទីបេត្វា សាសនេ មហន្តំ ឧបទ្ទវំ ករោតិ។ សង្ឃភេទម្បិ សង្ឃរាជិម្បិ ឧប្បាទេតិ។ លជ្ជី បន កុក្កុច្ចកោ សិក្ខាកាមោ ជីវិតហេតុបិ តន្តិំ អវិសំវាទេត្វា ធម្មមេវ វិនយមេវ ច ទីបេតិ, សត្ថុសាសនំ គរុំ កត្វា ឋបេតិ។ តថា ហិ បុព្ពេ មហាថេរា តិក្ខត្តុំ វាចំ និច្ឆារេសុំ – “**អនាគតេ លជ្ជី រក្ខិស្សតិ, លជ្ជី រក្ខិស្សតិ, លជ្ជី រក្ខិស្សតី**”តិ។ ឯវំ យោ លជ្ជី, សោ វិនយំ អវិជហន្តោ អវោក្កមន្តោ លជ្ជីភាវេន វិនយេ ឋិតោ ហោតិ សុប្បតិដ្ឋិតោតិ។ **អសំហីរោ**តិ សំហីរោ នាម យោ បាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយំ វា ហេដ្ឋតោ វា ឧបរិតោ វា បទបដិបាដិយា វា បុច្ឆិយមានោ វិត្ថុនតិ វិប្ផន្ទតិ សន្តិដ្ឋិតុំ ន សក្កោតិ; យំ យំ បរេន វុច្ចតិ តំ តំ អនុជានាតិ; សកវាទំ ឆឌ្ឌេត្វា បរវាទំ គណ្ហាតិ។ យោ បន បាឡិយំ វា អដ្ឋកថាយ វា ហេដ្ឋុបរិយេន វា បទបដិបាដិយា វា បុច្ឆិយមានោ ន វិត្ថុនតិ ន វិប្ផន្ទតិ, ឯកេកលោមំ សណ្ឌាសេន គណ្ហន្តោ វិយ “ឯវំ មយំ វទាម; ឯវំ នោ អាចរិយា វទន្តី”តិ វិស្សជ្ជេតិ; យម្ហិ បាឡិ ច បាឡិវិនិច្ឆយោ ច សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហវសា វិយ បរិក្ខយំ បរិយាទានំ អគច្ឆន្តោ តិដ្ឋតិ, អយំ វុច្ចតិ “អសំហីរោ”តិ។

អាចរិយបរម្បរា ខោ បនស្ស សុគ្គហិតា ហោតីតិ ថេរបរម្បរា វំសបរម្បរា ចស្ស សុដ្ឋុ គហិតា ហោតិ។ **សុមនសិកតា**តិ សុដ្ឋុ មនសិកតា; អាវជ្ជិតមត្តេ ឧជ្ជលិតបទីបោ វិយ ហោតិ។ **សូបធារិតា**តិ សុដ្ឋុ ឧបធារិតា បុព្ពាបរានុសន្ធិតោ អត្ថតោ ការណតោ ច ឧបធារិតា; អត្តនោ មតិំ បហាយ អាចរិយសុទ្ធិយា វត្តា ហោតិ “មយ្ហំ អាចរិយោ អសុកាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហិ, សោ អសុកស្សា”តិ ឯវំ សព្ពំ អាចរិយបរម្បរំ ថេរវាទង្គំ អាហរិត្វា យាវ ឧបាលិត្ថេរោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហីតិ បាបេត្វា ឋបេតិ។ តតោបិ អាហរិត្វា ឧបាលិត្ថេរោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហិ, ទាសកត្ថេរោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស ឧបាលិត្ថេរស្ស, សោណកត្ថេរោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស ទាសកត្ថេរស្ស, សិគ្គវត្ថេរោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស សោណកត្ថេរស្ស, មោគ្គលិបុត្តតិស្សត្ថេរោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស សិគ្គវត្ថេរស្ស ចណ្ឌវជ្ជិត្ថេរស្ស ចាតិ។ ឯវំ សព្ពំ អាចរិយបរម្បរំ ថេរវាទង្គំ អាហរិត្វា អត្តនោ អាចរិយំ បាបេត្វា ឋបេតិ។ ឯវំ ឧគ្គហិតា ហិ អាចរិយបរម្បរា សុគ្គហិតា ហោតិ។ ឯវំ អសក្កោន្តេន បន អវស្សំ ទ្វេ តយោ បរិវដ្ដា ឧគ្គហេតព្ពា។ សព្ពបច្ឆិមេន ហិ នយេន យថា អាចរិយោ ច អាចរិយាចរិយោ ច បាឡិញ្ច បរិបុច្ឆញ្ច វទន្តិ, តថា ញាតុំ វដ្ដតិ។

ឥមេហិ ច បន តីហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតេន វិនយធរេន វត្ថុវិនិច្ឆយត្ថំ សន្និបតិតេ សង្ឃេ ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មិំ ចោទកេន ច ចុទិតកេន ច វុត្តេ វត្តព្ពេ សហសា អវិនិច្ឆិនិត្វាវ **ឆ ឋានានិ** ឱលោកេតព្ពានិ។ កតមានិ ឆ?

វត្ថុ ឱលោកេតព្ពំ, មាតិកា ឱលោកេតព្ពា, បទភាជនីយំ ឱលោកេតព្ពំ, តិកបរិច្ឆេទោ ឱលោកេតព្ពោ, អន្តរាបត្តិ ឱលោកេតព្ពា, អនាបត្តិ ឱលោកេតព្ពាតិ។

វត្ថុំ ឱលោកេន្តោបិ ហិ “តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា អាគន្តព្ពំ, ន ត្វេវ នគ្គេន អាគន្តព្ពំ; យោ អាគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥១៧) ឯវំ ឯកច្ចំ អាបត្តិំ បស្សតិ។ សោ តំ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

មាតិកំ ឱលោកេន្តោបិ “សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយ”ន្តិអាទិនា (បាចិ. ២) នយេន បញ្ចន្នំ អាបត្តីនំ អញ្ញតរំ អាបត្តិំ បស្សតិ, សោ តំ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

បទភាជនីយំ ឱលោកេន្តោបិ “អក្ខយិតេ សរីរេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ យេភុយ្យេន ខយិតេ សរីរេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិអាទិនា (បារា. ៥៩ អាទយោ, អត្ថតោ សមានំ) នយេន សត្តន្នំ អាបត្តីនំ អញ្ញតរំ អាបត្តិំ បស្សតិ, សោ បទភាជនីយតោ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

តិកបរិច្ឆេទំ ឱលោកេន្តោបិ តិកសង្ឃាទិសេសំ វា តិកបាចិត្តិយំ វា តិកទុក្កដំ វា អញ្ញតរំ វា អាបត្តិំ តិកបរិច្ឆេទេ បស្សតិ, សោ តតោ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

អន្តរាបត្តិំ ឱលោកេន្តោបិ “បដិលាតំ ឧក្ខិបតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៣៥៥) ឯវំ យា សិក្ខាបទន្តរេសុ អន្តរាបត្តិ ហោតិ តំ បស្សតិ, សោ តំ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

អនាបត្តិំ ឱលោកេន្តោបិ “អនាបត្តិ ភិក្ខុ អសាទិយន្តស្ស, អថេយ្យចិត្តស្ស, ន មរណាធិប្បាយស្ស, អនុល្លបនាធិប្បាយស្ស, ន មោចនាធិប្បាយស្ស, អសញ្ចិច្ច, អស្សតិយា, អជានន្តស្សា”តិ (បារា. ៧២ អាទយោ) ឯវំ តស្មិំ តស្មិំ សិក្ខាបទេ និទ្ទិដ្ឋំ អនាបត្តិំ បស្សតិ, សោ តំ សុត្តំ អានេត្វា តំ អធិករណំ វូបសមេស្សតិ។

យោ ហិ ភិក្ខុ ចតុព្ពិធវិនយកោវិទោ តិលក្ខណសម្បន្នោ ឥមានិ ឆ ឋានានិ ឱលោកេត្វា អធិករណំ វូបសមេស្សតិ, តស្ស វិនិច្ឆយោ អប្បដិវត្តិយោ, ពុទ្ធេន សយំ និសីទិត្វា វិនិច្ឆិតសទិសោ ហោតិ។ តំ ចេវំ វិនិច្ឆយកុសលំ ភិក្ខុំ កោចិ កតសិក្ខាបទវីតិក្កមោ ភិក្ខុ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនោ កុក្កុច្ចំ បុច្ឆេយ្យ; តេន សាធុកំ សល្លក្ខេត្វា សចេ អនាបត្តិ ហោតិ, “អនាបត្តី”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ បន អាបត្តិ ហោតិ, “អាបត្តី”តិ វត្តព្ពំ។ សា ទេសនាគាមិនី ចេ, “ទេសនាគាមិនី”តិ វត្តព្ពំ។ វុដ្ឋានគាមិនី ចេ, “វុដ្ឋានគាមិនី”តិ វត្តព្ពំ។ អថស្ស បារាជិកច្ឆាយា ទិស្សតិ, “បារាជិកាបត្តី”តិ ន តាវ វត្តព្ពំ។ កស្មា? មេថុនធម្មវីតិក្កមោ ហិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវីតិក្កមោ ច ឱឡារិកោ។ អទិន្នាទានមនុស្សវិគ្គហវីតិក្កមា បន សុខុមា ចិត្តលហុកា។ តេ សុខុមេនេវ អាបជ្ជតិ , សុខុមេន រក្ខតិ, តស្មា វិសេសេន តំវត្ថុកំ កុក្កុច្ចំ បុច្ឆិយមានោ “អាបត្តី”តិ អវត្វា សចស្ស អាចរិយោ ធរតិ, តតោ តេន សោ ភិក្ខុ “អម្ហាកំ អាចរិយំ បុច្ឆា”តិ បេសេតព្ពោ។ សចេ សោ បុន អាគន្ត្វា “តុម្ហាកំ អាចរិយោ សុត្តតោ នយតោ ឱលោកេត្វា ‘សតេកិច្ឆោ’តិ មំ អាហា”តិ វទតិ, តតោ អនេន សោ “សាធុ សុដ្ឋុ យំ អាចរិយោ ភណតិ តំ ករោហី”តិ វត្តព្ពោ។ អថ បនស្ស អាចរិយោ នត្ថិ, សទ្ធិំ ឧគ្គហិតត្ថេរោ បន អត្ថិ, តស្ស សន្តិកំ បេសេតព្ពោ – “អម្ហេហិ សហ ឧគ្គហិតត្ថេរោ គណបាមោក្ខោ, តំ គន្ត្វា បុច្ឆា”តិ។ តេនាបិ “សតេកិច្ឆោ”តិ វិនិច្ឆិតេ “សាធុ សុដ្ឋុ តស្ស វចនំ ករោហី”តិ វត្តព្ពោ។ អថ សទ្ធិំ ឧគ្គហិតត្ថេរោបិ នត្ថិ, អន្តេវាសិកោ បណ្ឌិតោ អត្ថិ, តស្ស សន្តិកំ បេសេតព្ពោ – “អសុកទហរំ គន្ត្វា បុច្ឆា”តិ។ តេនាបិ “សតេកិច្ឆោ”តិ វិនិច្ឆិតេ “សាធុ សុដ្ឋុ តស្ស វចនំ ករោហី”តិ វត្តព្ពោ។ អថ ទហរស្សាបិ បារាជិកច្ឆាយាវ ឧបដ្ឋាតិ, តេនាបិ “បារាជិកោសី”តិ ន វត្តព្ពោ។ ទុល្លភោ ហិ ពុទ្ធុប្បាទោ, តតោ ទុល្លភតរា បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច។ ឯវំ បន វត្តព្ពោ – “វិវិត្តំ ឱកាសំ សម្មជ្ជិត្វា ទិវាវិហារំ និសីទិត្វា សីលានិ សោធេត្វា ទ្វត្តិំសាការំ តាវ មនសិ ករោហី”តិ។ សចេ តស្ស អរោគំ សីលំ កម្មដ្ឋានំ ឃដយតិ, សង្ខារា បាកដា ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តិ, ឧបចារប្បនាប្បត្តំ វិយ ចិត្តម្បិ ឯកគ្គំ ហោតិ, ទិវសំ អតិក្កន្តម្បិ ន ជានាតិ។ សោ ទិវសាតិក្កមេ ឧបដ្ឋានំ អាគតោ ឯវំ វត្តព្ពោ – “កីទិសា តេ ចិត្តប្បវត្តី”តិ។ អារោចិតាយ ចិត្តប្បវត្តិយា វត្តព្ពោ – “បព្ពជ្ជា នាម ចិត្តវិសុទ្ធត្ថាយ, អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោហី”តិ។

យស្ស បន សីលំ ភិន្នំ ហោតិ, តស្ស កម្មដ្ឋានំ ន ឃដយតិ, បតោទាភិតុន្នំ វិយ ចិត្តំ វិកម្បតិ, វិប្បដិសារគ្គិនា ឌយ្ហតិ, តត្តបាសាណេ និសិន្នោ វិយ តង្ខណញ្ញេវ វុដ្ឋាតិ។ សោ អាគតោ “កា តេ ចិត្តប្បវត្តី”តិ បុច្ឆិតព្ពោ។ អារោចិតាយ ចិត្តប្បវត្តិយា “នត្ថិ លោកេ រហោ នាម បាបកម្មំ បកុព្ពតោ។ សព្ពបឋមញ្ហិ បាបំ

ករោន្តោ អត្តនា ជានាតិ, អថស្ស អារក្ខទេវតា បរចិត្តវិទូ សមណព្រាហ្មណា អញ្ញា ច ទេវតា ជានន្តិ, តាំយេវ ទានិ តវ សោត្ថិ បរិយេសាហី”តិ វត្តព្ពោ។

និដ្ឋិតា ចតុព្ពិធវិនយកថា

វិនយធរស្ស ច លក្ខណាទិកថា។

ភិក្ខុបទភាជនីយវណ្ណនា

ឥទានិ សិក្ខាបទវិភង្គស្ស អត្ថំ វណ្ណយិស្សាម។ យំ វុត្តំ **យោ បនាតិ យោ យាទិសោ**តិអាទិ។ ឯត្ថ **យោ បនា**តិ វិភជិតព្ពបទំ; **យោ យាទិសោ**តិអាទីនិ តស្ស វិភជនបទានិ។ ឯត្ថ ច យស្មា **បនា**តិ និបាតមត្តំ; **យោ**តិ អត្ថបទំ; តញ្ច អនិយមេន បុគ្គលំ ទីបេតិ, តស្មា តស្ស អត្ថំ ទស្សេន្តោ អនិយមេន បុគ្គលទីបកំ យោ សទ្ទមេវ អាហ។ តស្មា ឯត្ថ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ – **យោ បនា**តិ យោ យោកោចីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យស្មា បន យោ យោកោចិ នាម, សោ អវស្សំ លិង្គ-យុត្ត-ជាតិ-នាម-គោត្ត-សីល-វិហារ-គោចរវយេសុ ឯកេនាការេន បញ្ញាយតិ, តស្មា តំ តថា ញាបេតុំ តំ បភេទំ បកាសេន្តោ “**យាទិសោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យាទិសោ**តិ លិង្គវសេន យាទិសោ វា តាទិសោ វា ហោតុ; ទីឃោ វា រស្សោ វា កាឡោ វា ឱទាតោ វា មង្គុរច្ឆវិ វា កិសោ វា ថូលោ វាតិ អត្ថោ។ **យថាយុត្តោ**តិ យោគវសេន យេន វា តេន វា យុត្តោ ហោតុ; នវកម្មយុត្តោ វា ឧទ្ទេសយុត្តោ វា វាសធុរយុត្តោ វាតិ អត្ថោ។ **យថាជច្ចោ**តិ ជាតិវសេន យំជច្ចោ វា តំជច្ចោ វា ហោតុ; ខត្តិយោ វា ព្រាហ្មណោ វា វេស្សោ វា សុទ្ទោ វាតិ អត្ថោ។ **យថានាមោ**តិ នាមវសេន យថានាមោ វា តថានាមោ វា ហោតុ; ពុទ្ធរក្ខិតោ វា ធម្មរក្ខិតោ វា សង្ឃរក្ខិតោ វាតិ អត្ថោ។ **យថាគោត្តោ**តិ គោត្តវសេន យថាគោត្តោ វា តថាគោត្តោ វា យេន វា តេន វា គោត្តេន ហោតុ; កច្ចាយនោ វា វាសិដ្ឋោ វា កោសិយោ វាតិ អត្ថោ។ **យថាសីលោ**តិ សីលេសុ យថាសីលោ វា តថាសីលោ វា ហោតុ; នវកម្មសីលោ វា ឧទ្ទេសសីលោ វា វាសធុរសីលោ វាតិ អត្ថោ។ **យថាវិហារី**តិ វិហារេសុបិ យថាវិហារី វា តថាវិហារី វា ហោតុ; នវកម្មវិហារី វា ឧទ្ទេសវិហារី វា វាសធុរវិហារី វាតិ អត្ថោ។ **យថាគោចរោ**តិ គោចរេសុបិ យថាគោចរោ វា តថាគោចរោ វា ហោតុ; នវកម្មគោចរោ វា ឧទ្ទេសគោចរោ វា វាសធុរគោចរោ វាតិ អត្ថោ។ **ថេរោ វា**តិ អាទីសុ វយោវុឌ្ឍាទីសុ យោ វា សោ វា ហោតុ; បរិបុណ្ណទសវស្សតាយ ថេរោ វា ឩនបញ្ចវស្សតាយ នវោ វា អតិរេកបញ្ចវស្សតាយ មជ្ឈិមោ វាតិ អត្ថោ។ អថ ខោ សព្ពោវ ឥមស្មឹ អត្ថេ ឯសោ វុច្ចតិ “យោ បនា”តិ។

ភិក្ខនិទ្ទេសេ ភិក្ខតីតិ **ភិក្ខុកោ**; លភន្តោ វា អលភន្តោ វា អរិយាយ យាចនាយ យាចតីតិ អត្ថោ។ ពុទ្ធាទីហិ អជ្ឈុបគតំ ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតត្តា **ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតោ** នាម។ យោ ហិ កោចិ អប្បំ វា មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធំ បហាយ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ, សោ កសិគោរក្ខាទីហិ ជីវិកកប្បនំ ហិត្វា លិង្គសម្បដិច្ឆនេនេវ **ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតោតិ ភិក្ខុ**។ បរបដិពទ្ធជីវិកត្តា វា វិហារមជ្ឈេ កាជភត្តំ ភុញ្ជមានោបិ **ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតោតិ ភិក្ខុ**; បិណ្ឌិយាលោបភោជនំ និស្សាយ បព្ពជ្ជាយ ឧស្សាហជាតត្តា វា **ភិក្ខាចរិយំ អជ្ឈុបគតោតិ ភិក្ខុ**។ អគ្ឃផស្សវណ្ណភេទេន ភិន្នំ បដំ ធារេតីតិ **ភិន្នបដធរោ**។ តត្ថ សត្ថកច្ឆេទនេន អគ្ឃភេទោ វេទិតព្ពោ។ សហស្សគ្ឃនកោបិ ហិ បដោ សត្ថកេន ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្នោ ភិន្នគ្ឃោ ហោតិ។ បុរិមគ្ឃតោ ឧបឌ្ឍម្បិ ន អគ្ឃតិ។ សុត្តសំសិព្ពនេន ផស្សភេទោ វេទិតព្ពោ។ សុខសម្ផស្សោបិ ហិ បដោ សុត្តេហិ សំសិព្ពិតោ ភិន្នផស្សោ ហោតិ។ ខរសម្ផស្សតំ បាបុណាតិ។ សូចិមលាទីហិ វណ្ណភេទោ វេទិតព្ពោ។ សុបរិសុទ្ធោបិ ហិ បដោ សូចិកម្មតោ បដ្ឋាយ សូចិមលេន, ហត្ថសេទមលជល្លិកាហិ, អវសានេ រជនកប្បករណេហិ ច ភិន្នវណ្ណោ ហោតិ; បកតិវណ្ណំ វិជហតិ។ ឯវំ តីហាការេហិ ភិន្នបដធារណតោ **ភិន្នបដធរោតិ ភិក្ខុ**។ គិហិវត្ថវិសភាគានំ វា កាសាវានំ ធារណមត្តេនេវ **ភិន្នបដធរោតិ ភិក្ខុ**។

សមញ្ញាយាតិ បញ្ញត្តិយា វោហារេនាតិ អត្ថោ។ សមញ្ញាយ ឯវ ហិ ឯកច្ចោ “ភិក្ខូ”តិ បញ្ញាយតិ។ តថា ហិ និមន្តនាទិម្ហិ ភិក្ខូសុ គណិយមានេសុ សាមណេរេបិ គហេត្វា “សតំ ភិក្ខូ សហស្សំ ភិក្ខូ”តិ វទន្តិ។ **បដិញ្ញាយា**តិ អត្តនោ បដិជាននេន បដិញ្ញាយបិ ហិ ឯកច្ចោ “ភិក្ខូ”តិ បញ្ញាយតិ។ តស្ស “កោ ឯត្ថាតិ? អហំ, អាវុសោ, ភិក្ខូ”តិ (អ. និ. ១០.៩៦) ឯវមាទីសុ សម្ភវោ ទដ្ឋព្ពោ ។ អយំ បន អានន្ទត្ថេរេន វុត្តា ធម្មិកា បដិញ្ញា។ រត្តិភាគេ បន ទុស្សីលាបិ បដិបថំ អាគច្ឆន្តា “កោ ឯត្ថា”តិ វុត្តេ អធម្មិកាយ បដិញ្ញាយ អភូតាយ “មយំ ភិក្ខូ”តិ វទន្តិ។

ឯហិ ភិក្ខូតិ ឯហិ ភិក្ខុ នាម ភគវតោ “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ វចនមត្តេន ភិក្ខុភាវំ ឯហិភិក្ខូបសម្បទំ បត្តោ។ ភគវា ហិ ឯហិភិក្ខុភាវាយ ឧបនិស្សយសម្បន្នំ បុគ្គលំ ទិស្វា រត្តបំសុកូលន្តរតោ សុវណ្ណវណ្ណំ ទក្ខិណហត្ថំ នីហរិត្វា ព្រហ្មឃោសំ និច្ឆារេន្តោ “ឯហិ, ភិក្ខុ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ វទតិ។ តស្ស សហេវ

ភគវតោ វចនេន គិហិលិង្គំ អន្តរធាយតិ, បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច រុហតិ។ ភណ្ឌុ កាសាយវសនោ ហោតិ។ ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា ឯកំ អំសេ ឋបេត្វា វាមំសកូដេ អាសត្តនីលុប្បលវណ្ណមត្តិកាបត្តោ –

> “តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, វាសិ សូចិ ច ពន្ធនំ;
> បរិស្សាវនេន អដ្ឋេតេ, យុត្តយោគស្ស ភិក្ខុនោ”តិ។

ឯវំ វុត្តេហិ អដ្ឋហិ បរិក្ខារេហិ សរីរេ បដិមុក្កេហិយេវ សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរោ វិយ ឥរិយាបថសម្បន្នោ ពុទ្ធាចរិយកោ ពុទ្ធុបជ្ឈាយកោ សម្មាសម្ពុទ្ធំ វន្ទមានោយេវ តិដ្ឋតិ។ ភគវា ហិ បឋមពោធិយំ ឯកស្មិំ កាលេ ឯហិភិក្ខូបសម្បទាយ ឯវ ឧបសម្បាទេតិ។ ឯវំ ឧបសម្បន្នានិ ច សហស្សុបរិ ឯកចត្តាលីសុត្តរានិ តីណិ ភិក្ខុសតានិ អហេសុំ; សេយ្យថិទំ – បញ្ច បញ្ចវគ្គិយត្ថេរា, យសោ កុលបុត្តោ, តស្ស បរិវារា ចតុបណ្ណាស សហាយកា, តិំស ភទ្ទវគ្គិយា, សហស្សបុរាណជដិលា, សទ្ធិំ ទ្វីហិ អគ្គសាវកេហិ អឌ្ឍតេយ្យសតា បរិព្ពាជកា, ឯកោ អង្គុលិមាលត្ថេរោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “តីណិ សតំ សហស្សញ្ច, ចត្តាលីសំ បុនាបរេ;
> ឯកោ ច ថេរោ សប្បញ្ញោ, សព្ពេ តេ ឯហិភិក្ខុកា”តិ។

ន កេវលញ្ច ឯតេ ឯវ, អញ្ញេបិ ពហូ សន្តិ។ សេយ្យថិទំ – តិសតបរិវារោ សេលោ ព្រាហ្មណោ, សហស្សបរិវារោ មហាកប្បិនោ, ទសសហស្សា កបិលវត្ថុវាសិនោ កុលបុត្តា, សោឡសសហស្សា បារាយនិកព្រាហ្មណាតិ ឯវមាទយោ។ តេ បន វិនយបិដកេ បាឡិយំ ន និទ្ទិដ្ឋត្តា ន វុត្តា។ ឥមេ តត្ថ និទ្ទិដ្ឋត្តា វុត្តាតិ។

> “សត្តវីស សហស្សានិ, តីណិយេវ សតានិ ច;
> ឯតេបិ សព្ពេ សង្ខាតា, សព្ពេ តេ ឯហិភិក្ខុកា”តិ។

តីហិ សរណគមនេហិ ឧបសម្បន្នោតិ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិអាទិនា នយេន តិក្ខត្តុំ វាចំ ភិន្ទិត្វា វុត្តេហិ តីហិ សរណគមនេហិ ឧបសម្បន្នោ។ អយញ្ហិ ឧបសម្បទា នាម អដ្ឋវិធា – ឯហិភិក្ខូបសម្បទា, សរណគមនូបសម្បទា, ឱវាទបដិគ្គហណូបសម្បទា, បញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា, គរុធម្មបដិគ្គហណូបសម្បទា, ទូតេនូបសម្បទា, អដ្ឋវាចិកូបសម្បទា, ញត្តិចតុត្ថកម្មូបសម្បទាតិ។ តត្ថ ឯហិភិក្ខូបសម្បទា, សរណគមនូបសម្បទា ច វុត្តា ឯវ។

ឱវាទបដិគ្គហណូបសម្បទា នាម “តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘តិព្ពំ មេ ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ ថេរេសុ នវេសុ មជ្ឈិមេសុ ចា’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, កស្សប, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘យំ កិញ្ចិ ធម្មំ សោស្សាមិ កុសលូបសំហិតំ, សព្ពំ តំ អដ្ឋិំ កត្វា មនសិ កត្វា សព្ពចេតសា សមន្នាហរិត្វា ឱហិតសោតោ ធម្មំ សោស្សាមី’តិ។ ឯវំ ហិ តេ, កស្សប, សិក្ខិតព្ពំ។ តស្មាតិហ តេ, កស្សប, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ – ‘សាតសហគតា ច មេ កាយគតាសតិ ន វិជហិស្សតី’តិ។ ឯវញ្ហិ តេ, កស្សប, សិក្ខិតព្ព”ន្តិ (សំ. និ. ២.១៥៤) ឥមិនា ឱវាទបដិគ្គហណេន មហាកស្សបត្ថេរស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

បញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា នាម សោបាកស្ស អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។ ភគវា កិរ បុព្ពារាមេ អនុចង្កមន្តំ សោបាកសាមណេរំ “‘ឧទ្ធុមាតកសញ្ញា’តិ វា, សោបាក, ‘រូបសញ្ញា’តិ វា ឥមេ ធម្មា នានត្ថា នានាព្យញ្ជនា , ឧទាហុ ឯកត្ថា, ព្យញ្ជនមេវ នាន”ន្តិ ទស អសុភនិស្សិតេ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ សោ តេ ព្យាកាសិ។ ភគវា តស្ស សាធុការំ ទត្វា “កតិវស្សោសិ ត្វំ, សោបាកា”តិ បុច្ឆិ។ “សត្តវស្សោហំ, ភគវា”តិ។ “សោបាក, ត្វំ មម សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សទ្ធិំ សំសន្ទិត្វា បញ្ហេ ព្យាកាសី”តិ អារទ្ធចិត្តោ ឧបសម្បទំ អនុជានិ។ អយំ បញ្ហាព្យាករណូបសម្បទា។

គរុធម្មបដិគ្គហណូបសម្បទា នាម មហាបជាបតិយា អដ្ឋគរុធម្មស្ស បដិគ្គហណេន អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

ទូតេនូបសម្បទា នាម អឌ្ឍកាសិយា គណិកាយ អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។

អដ្ឋវាចិកូបសម្បទា នាម ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុនិសង្ឃតោ ញត្តិចតុត្ថេន ភិក្ខុសង្ឃតោ ញត្តិចតុត្ថេនាតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ កម្មេហិ ឧបសម្បទា។

ញត្តិចតុត្ថកម្មូបសម្បទា នាម ភិក្ខូនំ ឯតរហិ ឧបសម្បទា។ ឥមាសុ អដ្ឋសុ ឧបសម្បទាសុ “យា សា, ភិក្ខវេ, មយា តីហិ សរណគមនេហិ ឧបសម្បទា អនុញ្ញាតា, តំ អជ្ជតគ្គេ បដិក្ខិបាមិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ឧបសម្បាទេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៦៩) ឯវំ អនុញ្ញាតាយ ឥមាយ ឧបសម្បទាយ ឧបសម្បន្នោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ភទ្រោតិ អបាបកោ។ កល្យាណបុថុជ្ជនាទយោ ហិ យាវ អរហា, តាវ ភទ្រេន សីលេន សមាធិនា បញ្ញាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តិញាណទស្សនេន ច សមន្នាគតត្តា “ភទ្រោ ភិក្ខូ”តិ សង្ខ្យំ គច្ឆន្តិ។ **សារោ**តិ តេហិយេវ សីលសារាទីហិ សមន្នាគតត្តា នីលសមន្នាគមេន នីលោ បដោ វិយ “សារោ ភិក្ខូ”តិ វេទិតព្ពោ។ វិគតកិលេសផេគ្គុភាវតោ វា ខីណាសវោវ “សារោ”តិ វេទិតព្ពោ។ **សេខោ**តិ បុថុជ្ជនកល្យាណកេន សទ្ធឹ សត្ត អរិយា តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខន្តីតិ សេខា។ តេសុ យោ កោចិ “សេខោ ភិក្ខូ”តិ វេទិតព្ពោ។ ន សិក្ខតីតិ **អសេខោ**។ សេក្ខធម្មេ អតិក្កម្ម អគ្គផលេ ឋិតោ, តតោ ឧត្តរិ សិក្ខិតព្ពាភាវតោ ខីណាសវោ “អសេខោ”តិ វុច្ចតិ។ **សមគ្គេន សង្ឃេនា**តិ សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន បញ្ចវគ្គករណីយេ កម្មេ យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា, តេសំ អាគតត្តា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទស្ស អាហដត្តា, សម្មុខីភូតានញ្ច អប្បដិក្កោសនតោ ឯកស្មិំ កម្មេ សមគ្គភាវំ ឧបគតេន។ **ញត្តិចតុត្ថេនា**តិ តីហិ អនុស្សាវនាហិ ឯកាយ ច ញត្តិយា កាតព្ពេន។ **កម្មេនា**តិ ធម្មិកេន វិនយកម្មេន។ **អកុប្បេនា**តិ វត្ថុ-ញត្តិ-អនុស្សាវន-សីមា-បរិសសម្បត្តិសម្បន្នត្តា អកោបេតព្ពតំ អប្បដិក្កោសិតព្ពតញ្ច ឧបគតេន។ **ឋានារហេនា**តិ ការណារហេន សត្ថុសាសនារហេន។ **ឧបសម្បន្នោ** នាម ឧបរិភាវំ សមាបន្នោ, បត្តោតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុភាវោ ហិ ឧបរិភាវោ, តញ្ចេស យថាវុត្តេន កម្មេន សមាបន្នត្តា “ឧបសម្បន្នោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯត្ថ ច ញត្តិចតុត្ថកម្មំ ឯកមេវ អាគតំ។ ឥមស្មិំ បន ឋានេ ឋត្វា ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ នីហរិត្វា វិត្ថារតោ កថេតព្ពានីតិ សព្ពអដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ តានិ ច “អបលោកនកម្មំ ញត្តិកម្មំ ញត្តិទុតិយកម្មំ ញត្តិចតុត្ថកម្ម”ន្តិ បដិបាដិយា ឋបេត្វា វិត្ថារេន ខន្ធកតោ បរិវារាវសានេ កម្មវិភង្គតោ ច បាឡឹ អាហរិត្វា កថិតានិ។ តានិ មយំ **បរិវារាវសានេ កម្មវិភង្គេ**យេវ វណ្ណយិស្សាម។ ឯវញ្ហិ សតិ បឋមបារាជិកវណ្ណនា ច ន ភារិយា ភវិស្សតិ; យថាឋិតាយ ច បាឡិយា វណ្ណនា សុវិញ្ញេយ្យា ភវិស្សតិ។ តានិ ច ឋានានិ អសុញ្ញានិ ភវិស្សន្តិ; តស្មា អនុបទវណ្ណនមេវ ករោម។

តត្រាតិ តេសុ “ភិក្ខកោ”តិអាទិនា នយេន វុត្តេសុ ភិក្ខូសុ។ **យ្វាយំ ភិក្ខូ**តិ យោ អយំ ភិក្ខុ។ **សមគ្គេន សង្ឃេន…បេ… ឧបសម្បន្នោ**តិ អដ្ឋសុ ឧបសម្បទាសុ ញត្តិចតុត្ថេនេវ កម្មេន ឧបសម្បន្នោ។ **អយំ ឥមស្មឹ អត្ថេ អធិប្បេតោ ភិក្ខូ**តិ អយំ ឥមស្មឹ “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្វា បារាជិកោ ហោតី”តិ អត្ថេ “ភិក្ខូ”តិ អធិប្បេតោ។ ឥតរេ បន “ភិក្ខកោ”តិ អាទយោ អត្ថុទ្ធារវសេន វុត្តា។ តេសុ ច “ភិក្ខកោ”តិ អាទយោ និរុត្តិវសេន វុត្តា, “សមញ្ញាយ ភិក្ខុ, បដិញ្ញាយ ភិក្ខូ”តិ ឥមេ ទ្វេ អភិលាបវសេន វុត្តា, “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ ពុទ្ធេន ឧបជ្ឈាយេន បដិលទ្ធឧបសម្បទាវសេន វុត្តោ។ សរណគមនភិក្ខុ អនុប្បន្នាយ កម្មវាចាយ ឧបសម្បទាវសេន វុត្តោ, “ភទ្រោ”តិអាទយោ គុណវសេន វុត្តាតិ វេទិតព្ពា។

ភិក្ខុបទភាជនីយំ និដ្ឋិតំ។

សិក្ខាសាជីវបទភាជនីយវណ្ណនា

ឥទានិ **“ភិក្ខូន”**ន្តិ ឥទំ បទំ វិសេសត្ថាភាវតោ អវិភជិត្វាវ យំ សិក្ខញ្ច សាជីវញ្ច សមាបន្នត្តា ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ ហោតិ, តំ ទស្សេន្តោ **សិក្ខា**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សិក្ខិតព្ពាតិ **សិក្ខា។ តិស្សោ**តិ គណនបរិច្ឆេទោ។ **អធិសីលសិក្ខា**តិ អធិកំ ឧត្តមំ សីលន្តិ អធិសីលំ; អធិសីលញ្ច តំ សិក្ខិតព្ពតោ សិក្ខា ចាតិ អធិសីលសិក្ខា។ ឯស នយោ អធិចិត្ត-អធិបញ្ញាសិក្ខាសុ។

កតមំ បនេត្ថ សីលំ, កតមំ អធិសីលំ, កតមំ ចិត្តំ, កតមំ អធិចិត្តំ, កតមា បញ្ញា, កតមា អធិបញ្ញាតិ? វុច្ចតេ – បញ្ចង្គទសង្គសីលំ តាវ សីលមេវ។ តញ្ហិ ពុទ្ធេ ឧប្បន្នេបិ អនុប្បន្នេបិ លោកេ បវត្តតិ។ ឧប្បន្នេ ពុទ្ធេ តស្មិំ សីលេ ពុទ្ធាបិ សាវកាបិ មហាជនំ សមាទបេន្តិ។ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ បច្ចេកពុទ្ធា ច កម្មវាទិនោ ច ធម្មិកា សមណព្រាហ្មណា ចក្កវត្តី ច មហារាជានោ មហាពោធិសត្តា ច សមាទបេន្តិ។ សាមម្បិ បណ្ឌិតា សមណព្រាហ្មណា សមាទិយន្តិ។ តេ តំ កុសលំ ធម្មំ បរិបូរេត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តឹ អនុភោន្តិ។ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ បន “អធិសីល”ន្តិ វុច្ចតិ, តញ្ហិ សូរិយោ វិយ បជ្ជោតានំ សិនេរុ វិយ បព្ពតានំ សព្ពលោកិយសីលានំ អធិកញ្ចេវ ឧត្តមញ្ច, ពុទ្ធុប្បាទេយេវ ច បវត្តតិ, ន វិនា ពុទ្ធុប្បាទា។ ន ហិ តំ បញ្ញត្តឹ ឧទ្ធរិត្វា អញ្ញោ សត្តោ ឋបេតុំ សក្កោតិ, ពុទ្ធាយេវ បន សព្ពសោ កាយវចីទ្វារអជ្ឈាចារសោតំ ឆិន្ទិត្វា តស្ស តស្ស វីតិក្កមស្ស អនុច្ឆវិកំ តំ សីល

សំវរំ បញ្ញបេន្តិ។ បាតិមោក្ខសំវរតោបិ ច មគ្គផលសម្បយុត្តមេវ សីលំ អធិសីលំ, តំ បន ឥធ អនធិប្បេតំ។ ន ហិ តំ សមាបន្នោ ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។

កាមាវចរានិ បន អដ្ឋ កុសលចិត្តានិ, លោកិយអដ្ឋសមាបត្តិចិត្តានិ ច ឯកជ្ឈំ កត្វា ចិត្តមេវាតិ វេទិតព្ពានិ។ ពុទ្ធុប្បាទានុប្បាទេ ចស្ស បវត្តិ, សមាទបនំ សមាទានញ្ច សីលេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ វិបស្សនាបាទកំ អដ្ឋសមាបត្តិចិត្តំ បន “អធិចិត្ត”ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ហិ អធិសីលំ វិយ សីលានំ សព្ពលោកិយចិត្តានំ អធិកញ្ចេវ ឧត្តមញ្ច, ពុទ្ធុប្បាទេយេវ ច ហោតិ, ន វិនា ពុទ្ធុប្បាទា។ តតោបិ ច មគ្គផលចិត្តមេវ អធិចិត្តំ, តំ បន ឥធ អនធិប្បេតំ។ ន ហិ តំ សមាបន្នោ ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតិ។

“អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋ”ន្តិ (ធ. ស. ១៣៧១; វិភ. ៧៩៣; ម. និ. ៣.៩២) -អាទិនយប្បវត្តំ បន កម្មស្សកតញាណំ បញ្ញា, សា ហិ ពុទ្ធេ ឧប្បន្នេបិ អនុប្បន្នេបិ លោកេ បវត្តតិ។ ឧប្បន្នេ ពុទ្ធេ តស្សា បញ្ញាយ ពុទ្ធាបិ ពុទ្ធសាវកាបិ មហាជនំ សមាទបេន្តិ។ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ បច្ចេកពុទ្ធា ច កម្មវាទិនោ ច ធម្មិកា សមណព្រាហ្មណា ចក្កវត្តី ច មហារាជានោ មហាពោធិសត្តា ច សមាទបេន្តិ។ សាមម្បិ បណ្ឌិតា សត្តា សមាទិយន្តិ។ តថា ហិ អង្កុរោ ទសវស្សសហស្សានិ មហាទានំ អទាសិ។ វេលាមោ, វេស្សន្តរោ, អញ្ញេ ច ពហូ បណ្ឌិតមនុស្សា មហាទានានិ អទំសុ។ តេ តំ កុសលំ ធម្មំ បរិបូរេត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សម្បត្តី អនុភវិំសុ។ តិលក្ខណាការបរិច្ឆេទកំ បន វិបស្សនាញាណំ “អធិបញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ សា ហិ អធិសីល-អធិចិត្តានិ វិយ សីលចិត្តានំ សព្ពលោកិយបញ្ញានំ អធិកា ចេវ ឧត្តមា ច, ន ច វិនា ពុទ្ធុប្បាទា លោកេ បវត្តតិ។ តតោបិ ច មគ្គផលបញ្ញាវ អធិបញ្ញា, សា បន ឥធ អនធិប្បេតា។ ន ហិ តំ សមាបន្នោ ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវតីតិ។

តត្រាតិ តាសុ តីសុ សិក្ខាសុ។ **យាយំ អធិសីលសិក្ខា**តិ យា អយំ បាតិមោក្ខសីលសង្ខាតា អធិសីលសិក្ខា។ **ឯតំ សាជីវំ នាមា**តិ ឯតំ សព្ពម្បិ ភគវតា វិនយេ ឋបិតំ សិក្ខាបទំ, យស្មា ឯត្ថ នានាទេសជាតិគោត្តាទិភេទភិន្នា ភិក្ខូ សហ ជីវន្តិ ឯកជីវិកា សភាគជីវិកា សភាគវុត្តិនោ ហោន្តិ, តស្មា “សាជីវ”ន្តិ វុច្ចតិ។ **តស្មឹ សិក្ខតី**តិ តំ សិក្ខាបទំ ចិត្តស្ស អធិករណំ កត្វា “យថាសិក្ខាបទំ នុ ខោ សិក្ខាមិ ន សិក្ខាមី”តិ ចិត្តេន ឱលោកេន្តោ សិក្ខតិ។ ន កេវលញ្ចាយមេតស្មឹ សាជីវសង្ខាតេ សិក្ខាបទេយេវ សិក្ខតិ, សិក្ខាយបិ សិក្ខតិ, “ឯតំ សាជីវំ នាមា”តិ ឥមស្ស បន អនន្តរស្ស បទស្ស វសេន “តស្មឹ សិក្ខតី”តិ វុត្តំ។ កិញ្ចាបិ តំ ឯវំ វុត្តំ, អថ ខោ អយមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ – តស្សា ច សិក្ខាយ សិក្ខំ បរិបូរេន្តោ សិក្ខតិ, តស្មិញ្ច សិក្ខាបទេ អវីតិក្កមន្តោ សិក្ខតីតិ។ **តេន វុច្ចតិ សាជីវសមាបន្នោ**តិ ឥទម្បិ អនន្តរស្ស សាជីវបទស្សេវ វសេន វុត្តំ។ យស្មា បន សោ សិក្ខម្បិ សមាបន្នោ, តស្មា សិក្ខាសមាបន្នោតិបិ អត្ថតោ វេទិតព្ពោ។ ឯវញ្ហិ សតិ “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ឯតស្ស បទស្ស បទភាជនម្បិ បរិបុណ្ណំ ហោតិ។

សិក្ខាសាជីវបទភាជនីយំ និដ្ឋិតំ។

សិក្ខាបច្ចក្ខានវិភង្គវណ្ណនា

សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វាតិ សិក្ខញ្ច អប្បដិក្ខិបិត្វា ទុព្ពលភាវញ្ច អប្បកាសេត្វា។ យស្មា ច ទុព្ពល្យេ អាវិកតេបិ សិក្ខា អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ, សិក្ខាយ បន បច្ចក្ខាតាយ ទុព្ពល្យំ អាវិកតមេវ ហោតិ។ តស្មា “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ ឥមិនា បទេន ន កោចិ វិសេសត្ថោ លព្ភតិ។ យថា បន “ទិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យំ កប្បេយ្យា”តិ វុត្តេ ទិរត្តវចនេន ន កោចិ វិសេសត្ថោ លព្ភតិ, កេវលំ លោកវោហារវសេន ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាយ មុខារុឡ្ហតាយ ឯតំ វុត្តំ។ ឯវមិទម្បិ វោហារវសេន ព្យញ្ជនសិលិដ្ឋតាយ មុខារុឡ្ហតាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

យស្មា វា ភគវា សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ ធម្មំ ទេសេតិ, តស្មា “សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយា”តិ ឥមិនា អត្ថំ សម្បាទេត្វា “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ ឥមិនា ព្យញ្ជនំ សម្បាទេតិ។ បរិវារកបទវិរហិតញ្ហិ ឯកមេវ អត្ថបទំ វុច្ចមានំ បរិវារវិរហិតោ រាជា វិយ, វត្ថាលង្ការវិរហិតោ វិយ ច បុរិសោ ន សោភតិ; បរិវារកេន បន អត្ថានុលោមេន សហាយបទេន សទ្ធឹ តំ សោភតីតិ។

យស្មា វា សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស ឯកច្ចំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ អត្ថោ ហោតិ, តស្មា តំ សន្ធាយ “សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយា”តិបទស្ស អត្ថំ វិវរន្តោ “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ អាហ។

តត្ថ សិយា យស្មា ន សព្ពំ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ, តស្មា “ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ បឋមំ វត្វា តស្ស អត្ថនិយមនត្ថំ “សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយា”តិ វត្តព្ពន្តិ, តញ្ច ន; កស្មា? អត្ថានុក្កមាភាវតោ។ “សិក្ខា

សាជីវសមាបន្នោ”តិ ហិ វុត្តត្តា យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ, តំ អប្បច្ចក្ខាយាតិ វុច្ចមានោ អនុក្កមេនេវ អត្ថោ វុត្តោ ហោតិ, ន អញ្ញថា។ តស្មា ឥទមេវ បឋមំ វុត្តន្តិ។

អបិច អនុបដិបាដិយាបិ ឯត្ថ អត្ថោ វេទិតព្វោ។ កថំ? “សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ”តិ ឯត្ថ យំ សិក្ខំ សមាបន្នោ តំ អប្បច្ចក្ខាយ យញ្ច សាជីវំ សមាបន្នោ តត្ថ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វាតិ។

ឥទានិ សិក្ខាបច្ចក្ខានទុព្ពល្យាវិកម្មានំ វិសេសាវិសេសំ សិក្ខាបច្ចក្ខានលក្ខណញ្ច ទស្សេន្តោ “**អត្ថិ ភិក្ខវេ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អត្ថិ ភិក្ខវេ**តិអាទីនិ ទ្វេ មាតិកាបទានិ; តានិ វិភជន្តោ “**កថញ្ច ភិក្ខវេ**”តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **កថន្តិ** កេន អាការេន។ **ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ចា**តិ ទុព្ពល្យស្ស អាវិកម្មញ្ច។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **ឧក្កណ្ឋិតោ**តិ អនភិរតិយា ឥមស្មិំ សាសនេ កិច្ឆជីវិកប្បត្តោ។ អថ វា អជ្ជ យាមិ, ស្វេ យាមិ, ឥតោ យាមិ, ឯត្ថ យាមីតិ ឧទ្ធំ កណ្ឋំ កត្វា វិហរមានោ, វិក្ខិត្តោ អនេកគ្គោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អនភិរតោ**តិ សាសនេ អភិរតិវិរហិតោ។

សាមញ្ញា ចវិតុកាមោតិ សមណភាវតោ អបគន្តុកាមោ។ **ភិក្ខុភាវន្តិ** ភិក្ខុភាវេន។ ករណត្ថេ ឧបយោគវចនំ។ “កណ្ឋេ អាសត្តេន អដ្ដីយេយ្យា”តិអាទីសុ (បារា. ១៦២) បន យថាលក្ខណំ ករណវចនេនេវ វុត្តំ។ **អដ្ដីយមានោ**តិ អដ្ដំ បីឡិតំ ទុក្ខិតំ វិយ អត្តានំ អាចរមានោ; តេន វា ភិក្ខុភាវេន អដ្ដោ ករិយមានោ បីឡិយមានោតិ អត្ថោ។ **ហរាយមានោ**តិ លជ្ជមានោ។ **ជិគុច្ឆមានោ**តិ អសុចិំ វិយ តំ ជិគុច្ឆន្តោ។ **គិហិភាវំ បត្ថយមានោ**តិអាទីនិ ឧត្តានត្ថានិយេវ។ **យំនូនាហំ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យន្តិ** ឯត្ថ **យំនូនា**តិ បរិវិតក្កទស្សនេ និបាតោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “សចាហំ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យំ, សាធុ វត មេ សិយា”តិ។ **វទតិ វិញ្ញាបេតី**តិ ឥមមត្ថំ ឯតេហិ វា អញ្ញេហិ វា ព្យញ្ជនេហិ វចីភេទំ កត្វា វទតិ ចេវ, យស្ស ច វទតិ, តំ វិញ្ញាបេតិ ជានាបេតិ។ **ឯវម្បី**តិ ឧបរិមត្ថសម្បិណ្ឌនត្ថោ បិការោ។ ឯវម្បិ ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ចេវ ហោតិ សិក្ខា ច អប្បច្ចក្ខាតា, អញ្ញថាបិ។

ឥទានិ តំ អញ្ញថាបិ ទុព្ពល្យាវិកម្មំ សិក្ខាយ ច អប្បច្ចក្ខានំ ទស្សេន្តោ “**អថ វា បនា**”តិអាទិមាហ។ តំ សព្ពំ អត្ថតោ ឧត្តានមេវ។ បទតោ បនេត្ថ អាទិតោ បដ្ឋាយ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យំ, ធម្មំ, សង្ឃំ, សិក្ខំ, វិនយំ, បាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទេសំ, ឧបជ្ឈាយំ, អាចរិយំ, សទ្ធិវិហារិកំ, អន្តេវាសិកំ, សមានុបជ្ឈាយកំ, សមានាចរិយកំ, សព្រហ្មចារិំ បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិ ឥមានិ ចុទ្ទស បទានិ បច្ចក្ខានាការេន វុត្តានិ។

គិហី អស្សន្តិអាទីនិ “គិហី, ឧបាសកោ, អារាមិកោ, សាមណេរោ, តិត្ថិយោ, តិត្ថិយសាវកោ, អស្សមណោ, អសក្យបុត្តិយោ អស្ស”ន្តិ ឥមានិ អដ្ឋ បទានិ “អស្ស”ន្តិ ឥមិនា ភាវវិកប្បាការេន វុត្តានិ។ ឯវំ “យំនូនាហ”ន្តិ ឥមិនា បដិសំយុត្តានិ ទ្វាវីសតិ បទានិ។

៤៦. យថា ច ឯតានិ, ឯវំ “យទិ បនាហំ, អបាហំ, ហន្ទាហំ, ហោតិ មេ”តិ ឥមេសុ ឯកមេកេន បដិសំយុត្តានិ ទ្វាវីសតីតិ សព្ពានេវ សតញ្ច ទស ច បទានិ ហោន្តិ។

៤៧. តតោ បរំ សរិតព្ពវត្ថុទស្សននយេន បវត្តានិ “មាតរំ សរាមី”តិអាទីនិ សត្តរស បទានិ។ តត្ថ **ខេត្តន្តិ** សាលិខេត្តាទីំ។ **វត្ថុន្តិ** តិណបណ្ណសាកផលាផលសមុដ្ឋានដ្ឋានំ។ **សិប្បន្តិ** កុម្ភការបេសការសិប្បាទិកំ។

៤៨. តតោ បរំ សកិញ្ចនសបលិពោធភាវទស្សនវសេន បវត្តានិ “មាតា មេ អត្ថិ, សា មយា បោសេតព្ពា”តិអាទីនិ នវ បទានិ។

៤៩. តតោ បរំ សនិស្សយសប្បតិដ្ឋភាវទស្សនវសេន បវត្តានិ “មាតា មេ អត្ថិ, សា មំ បោសេស្សតី”តិអាទីនិ សោឡស បទានិ។

៥០. តតោ បរំ ឯកភត្តឯកសេយ្យព្រហ្មចរិយានំ ទុក្ករភាវទស្សនវសេន បវត្តានិ “ទុក្ករ”ន្តិអាទីនិ អដ្ឋ បទានិ។

តត្ថ **ទុក្ករន្តិ** ឯកភត្តាទីនំ ករណេ ទុក្ករតំ ទស្សេតិ។ **ន សុករន្តិ** សុករភាវំ បដិក្ខិបតិ។ ឯវំ **ទុច្ចរំ ន សុចរន្តិ** ឯត្ថ។ **ន ឧស្សហាមី**តិ តត្ថ ឧស្សាហាភាវំ អសក្កុណេយ្យតំ ទស្សេតិ។ **ន វិសហាមី**តិ អសយ្ហតំ ទស្សេតិ។ **ន រមាមី**តិ រតិយា អភាវំ ទស្សេតិ។ **នាភិរមាមី**តិ អភិរតិយា អភាវំ ទស្សេតិ។ ឯវំ ឥមានិ ច បញ្ញាស, បុរិមានិ ច ទសុត្តរសតន្តិ សដ្ឋិសតំ បទានិ ទុព្ពល្យាវិកម្មវារេ វុត្តានីតិ វេទិតព្វានិ។

៥១. សិក្ខាបច្ចក្ខានវារេបិ “កថញ្ច ភិក្ខវេ”តិ អាទិ សព្ពំ អត្ថតោ ឧត្តានមេវ។ បទតោ បនេត្ថាបិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមិ, ធម្មំ, សង្ឃំ, សិក្ខំ, វិនយំ, បាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទេសំ, ឧបជ្ឈាយំ, អាចរិយំ, សទ្ធិវិហារិកំ, អន្តេវាសិកំ, សមានុបជ្ឈាយកំ, សមានាចរិយកំ, សព្រហ្មចារិំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឥមានិ ចុទ្ទស បទានិ សិក្ខាបច្ចក្ខានវចនសម្ពន្ធេន បវត្តានិ។ សព្ពបទេសុ ច “វទតិ វិញ្ញាបេតី”តិ វចនស្ស អយមត្ថោ – វចីភេទំ កត្វា វទតិ, យស្ស ច វទតិ តំ តេនេវ វចីភេទេន “អយំ សាសនំ ជហិតុកាមោ សាសនតោ មុច្ចិតុកាមោ ភិក្ខុភាវំ ចជិតុកាមោ ឥមំ វាក្យភេទំ ករោតី”តិ វិញ្ញាបេតិ សាវេតិ ជានាបេតិ។

សចេ បនាយំ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វត្តុកាមោ បទបច្ចាភដ្ឋំ កត្វា “បច្ចក្ខាមិ ពុទ្ធ”ន្តិ វា វទេយ្យ។ មិលក្ខភាសាសុ វា អញ្ញតរភាសាយ តមត្ថំ វទេយ្យ។ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វត្តុកាមោ ឧប្បដិបាដិយា “ធម្មំ បច្ចក្ខាមី”តិ វា “សព្រហ្មចារិំ បច្ចក្ខាមី”តិ វា វទេយ្យ, សេយ្យថាបិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវិភង្គេ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិ វត្តុកាមោ “ទុតិយំ ឈាន”ន្តិ វទតិ, សចេ យស្ស វទតិ សោ “អយំ ភិក្ខុភាវំ ចជិតុកាមោ ឯតមត្ថំ វទតី”តិ ឯត្តកមត្តម្បិ ជានាតិ, វិរទ្ធំ នាម នត្ថិ; ខេត្តមេវ ឱតិណ្ណំ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ សក្កត្តា វា ព្រហ្មត្តា វា ចុតសត្តោ វិយ ចុតោវ ហោតិ សាសនា។

សចេ បន “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខិ”ន្តិ វា, “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខិស្សាមី”តិ វា, “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិ វាតិ អតីតានាគតបរិកប្បវចនេហិ វទតិ, ទូតំ វា បហិណាតិ, សាសនំ វា បេសេតិ, អក្ខរំ វា ឆិន្ទតិ, ហត្ថមុទ្ទាយ វា តមត្ថំ អារោចេតិ, អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ ឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនំ បន ហត្ថមុទ្ទាយបិ សីសំ ឯតិ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ មនុស្សជាតិកសត្តស្ស សន្តិកេ ចិត្តសម្បយុត្តំ វចីភេទំ ករោន្តស្សេវ សីសំ ឯតិ។ វចីភេទំ កត្វា វិញ្ញាបេន្តោបិ ច យទិ “អយមេវ ជានាតូ”តិ ឯកំ និយមេត្វា អារោចេតិ, តញ្ច សោយេវ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ អថ សោ ន ជានាតិ, អញ្ញោ សមីបេ ឋិតោ ជានាតិ, អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ អថ ទ្វិន្នំ ឋិតដ្ឋានេ ទ្វិន្នម្បិ និយមេត្វា “ឯតេសំ អារោចេមី”តិ វទតិ, តេសុ ឯកស្មិំ ជានន្តេបិ ទ្វីសុ ជានន្តេសុបិ បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ ឯវំ សម្ពហុលេសុបិ វេទិតព្ពំ។

សចេ បន អនភិរតិយា បីឡិតោ សភាគេ ភិក្ខូ បរិសង្កមានោ “យោ កោចិ ជានាតូ”តិ ឧច្ចសទ្ទំ ករោន្តោ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វទតិ, តញ្ច អវិទូរេ ឋិតោ នវកម្មិកោ វា អញ្ញោ វា សមយញ្ញូ បុរិសោ សុត្វា “ឧក្កណ្ឋិតោ អយំ សមណោ គិហិភាវំ បត្ថេតិ, សាសនតោ ចុតោ”តិ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ តង្ខណញ្ញេវ បន អបុព្ពំ អចរិមំ ទុជ្ជានំ, សចេ អាវជ្ជនសមយេ ជានាតិ; យថា បកតិយា លោកេ មនុស្សា វចនំ សុត្វា ជានន្តិ, បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ អថ អបរភាគេ “កឹ ឥមិនា វុត្ត”ន្តិ កង្ខន្តោ ចិរេន ជានាតិ, អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ ឥទញ្ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ច ឧបរិ អភូតារោចនទុដ្ឋុល្លវាចា-អត្តកាមទុដ្ឋទោសភូតា-រោចនសិក្ខាបទានិ ច ឯកបរិច្ឆេទានិ។ អាវជ្ជនសមយេ ញាតេ ឯវ សីសំ ឯន្តិ, “កឹ អយំ ភណតី”តិ កង្ខតា ចិរេន ញាតេ សីសំ ន ឯន្តិ។ យថា ចាយំ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ បទេ វិនិច្ឆយេ វុត្តោ; ឯវំ សព្ពបទេសុ វេទិតព្ពោ។

យស្មា ច យទា សិក្ខា បច្ចក្ខាតា ហោតិ, តទា “យំនូនាហំ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិអាទីនិ អវទតាបិ ទុព្ពល្យំ អាវិកតមេវ ហោតិ; តស្មា សព្ពេសំ បទានំ អវសានេ វុត្តំ – “**ឯវម្បិ, ភិក្ខវេ, ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ចេវ ហោតិ សិក្ខា ច បច្ចក្ខាតា**”តិ។

តតោ បរំ **គិហីតិ មំ ធារេហី**តិ ឯត្ថ សចេបិ “គិហី ភវិស្សាមី”តិ វា “គិហី ហោមី”តិ វា “គិហី ជាតោម្ហី”តិ វា “គិហិម្ហី”តិ វា វទតិ, អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ សចេ បន “អជ្ជ បដ្ឋាយ គិហីតិ មំ ធារេហី”តិ វា “ជានាហី”តិ វា “សញ្ជានាហី”តិ វា “មនសិ ករោហី”តិ វា វទតិ, អរិយកេន វា វទតិ មិលក្ខកេន វា; ឯវមេតស្មិំ អត្ថេ វុត្តេ យស្ស វទតិ, សចេ សោ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ ឯស នយោ សេសេសុបិ “ឧបាសកោ”តិអាទីសុ សត្តសុ បទេសុ។ ឯវំ ឥមានិ ច អដ្ឋ, បុរិមានិ ច ចុទ្ទសាតិ ទ្វាវីសតិ បទានិ ហោន្តិ។

៥២. ឥតោ បរំ បុរិមានេវ ចុទ្ទស បទានិ “អលំ មេ, កិន្នុ មេ, ន មមត្ថោ, សុមុត្តាហ”ន្តិ ឥមេហិ ចតូហិ យោជេត្វា វុត្តានិ ឆប្បញ្ញាស ហោន្តិ។ តត្ថ **អល**ន្តិ ហោតុ, បរិយត្តន្តិ អត្ថោ។ **កិន្នុ មេ**តិ កឹ មយ្ហំ កិច្ចំ, កឹ ករណីយំ, កឹ សាធេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ន មមត្ថោ**តិ នត្ថិ មម អត្ថោ។ **សុមុត្តាហ**ន្តិ សុមុត្តោ អហំ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយមេវ។ ឯវំ ឥមានិ ច ឆប្បញ្ញាស បុរិមានិ ច ទ្វាវីសតីតិ អដ្ឋសត្តតិ បទានិ សរូបេនេវ វុត្តានិ។

៥៣. យស្មា បន តេសំ វេវចនេហិបិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, តស្មា “**យានិ វា បនញ្ញានិបិ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យានិ វា បនញ្ញានិបី**តិ បាឡិយំ “ពុទ្ធ”ន្តិអាទីនិ អាគតបទានិ ឋបេត្វា យានិ អញ្ញានិ អត្ថិ។ **ពុទ្ធវេវចនានិ វា**តិ ពុទ្ធស្ស វា បរិយាយនាមានិ...បេ.... អសក្យបុត្តិយស្ស វា។ តត្ថ វណ្ណបដ្ឋានេ អាគតំ នាមសហស្សំ ឧបាលិ

គាថាសុ (ម. និ. ២.៧៦) នាមសតំ អញ្ញានិ ច គុណតោ លព្ភមានានិ នាមានិ “ពុទ្ធវេវចនានី”តិ វេទិតព្ពានិ។ សព្ពានិបិ ធម្មស្ស នាមានិ ធម្មវេវចនានីតិ វេទិតព្ពានិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

អយំ បនេត្ថ យោជនា – **ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី**តិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ យថារុតមេវ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមិ, អនន្តពុទ្ធិំ, អនោមពុទ្ធិំ, ពោធិបញ្ញាណំ, ធីរំ, វិគតមោហំ, បភិន្នខីលំ, វិជិតវិជយំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវមាទិពុទ្ធវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ។

ធម្មំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ, យថារុតមេវ។ “ស្វាក្ខាតំ ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ, សន្ទិដ្ឋិកំ, អកាលិកំ, ឯហិបស្សិកំ, ឱបនេយ្យិកំ, បច្ចត្តំ វេទិតព្ពំ វិញ្ញូហិ ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ។ អសង្ខតំ ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ; វិរាគំ, និរោធំ, អមតំ ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ, ទីឃនិកាយំ បច្ចក្ខាមិ, ព្រហ្មជាលំ មជ្ឈិមនិកាយំ, មូលបរិយាយំ, សំយុត្តនិកាយំ, ឱឃតរណំ, អង្គុត្តរនិកាយំ, ចិត្តបរិយាទានំ, ខុទ្ទកនិកាយំ, ជាតកំ, អភិធម្មំ, កុសលំ ធម្មំ, អកុសលំ ធម្មំ, អព្យាកតំ ធម្មំ, សតិបដ្ឋានំ, សម្មប្បធានំ, ឥទ្ធិបាទំ, ឥន្ទ្រិយំ, ពលំ, ពោជ្ឈង្គំ, មគ្គំ, ផលំ, និព្ពានំ បច្ចក្ខាមី”តិ ចតុរាសីតិធម្មក្ខន្ធសហស្សេសុ ឯកធម្មក្ខន្ធស្សបិ នាមំ ធម្មវេវចនមេវ។ ឯវំ ធម្មវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សង្ឃំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “សុប្បដិបន្នំ សង្ឃំ បច្ចក្ខាមិ, ឧជុប្បដិបន្នំ, ញាយប្បដិបន្នំ, សាមីចិប្បដិបន្នំ សង្ឃំ, ចតុបុរិសយុគំ សង្ឃំ, អដ្ឋបុរិសបុគ្គលំ សង្ឃំ, អាហុនេយ្យំ សង្ឃំ, បាហុនេយ្យំ, ទក្ខិណេយ្យំ, អញ្ជលិករណីយំ, អនុត្តរំ បុញ្ញក្ខេត្តំ សង្ឃំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សង្ឃវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សិក្ខំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ភិក្ខុសិក្ខំ បច្ចក្ខាមិ, ភិក្ខុនីសិក្ខំ, អធិសីលសិក្ខំ, អធិចិត្តសិក្ខំ, អធិបញ្ញាសិក្ខំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សិក្ខាវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

វិនយំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ភិក្ខុវិនយំ បច្ចក្ខាមិ, ភិក្ខុនីវិនយំ, បឋមំ បារាជិកំ, ទុតិយំ តតិយំ ចតុត្ថំ បារាជិកំ, សង្ឃាទិសេសំ, ថុល្លច្ចយំ, បាចិត្តិយំ, បាដិទេសនីយំ, ទុក្កដំ, ទុព្ភាសិតំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវមាទិវិនយវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

បាតិមោក្ខំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ភិក្ខុបាតិមោក្ខំ ភិក្ខុនីបាតិមោក្ខំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ បាតិមោក្ខវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

ឧទ្ទេសំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ភិក្ខុបាតិមោក្ខុទ្ទេសំ, ភិក្ខុនីបាតិមោក្ខុទ្ទេសំ , បឋមំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ, ទុតិយំ តតិយំ ចតុត្ថំ បញ្ចមំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសំ, សម្មាសម្ពុទ្ធុទ្ទេសំ, អនន្តពុទ្ធិឧទ្ទេសំ, អនោមពុទ្ធិឧទ្ទេសំ, ពោធិបញ្ញាណុទ្ទេសំ, ធីរុទ្ទេសំ, វិគតមោហុទ្ទេសំ, បភិន្នខីលុទ្ទេសំ, វិជិតវិជយុទ្ទេសំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវមាទិឧទ្ទេសវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

ឧបជ្ឈាយំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “យោ មំ បព្ពាជេសិ, យោ មំ ឧបសម្បាទេសិ, យស្ស មូលេនាហំ បព្ពជិតោ, យស្ស មូលេនាហំ ឧបសម្បន្នោ, យស្សមូលិកា មយ្ហំ បព្ពជ្ជា, យស្សមូលិកា មយ្ហំ ឧបសម្បទា តាហំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ ឧបជ្ឈាយវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

អាចរិយំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “យោ មំ បព្ពាជេសិ, យោ មំ អនុស្សាវេសិ, យាហំ និស្សាយ វសាមិ, យាហំ ឧទ្ទិសាបេមិ, យាហំ បរិបុច្ឆាមិ, យោ មំ ឧទ្ទិសតិ, យោ មំ បរិបុច្ឆាបេតិ តាហំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ អាចរិយវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សទ្ធិវិហារិកំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “យាហំ បព្ពាជេសឹ, យាហំ ឧបសម្បាទេសឹ, មយ្ហំ មូលេន យោ បព្ពជិតោ, មយ្ហំ មូលេន យោ ឧបសម្បន្នោ, មយ្ហំមូលិកា យស្ស បព្ពជ្ជា, មយ្ហំ មូលិកា យស្ស ឧបសម្បទា តាហំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សទ្ធិវិហារិកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

អន្តេវាសិកំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “យាហំ បព្ពាជេសឹ, យាហំ អនុស្សាវេសឹ, យោ មំ និស្សាយ វសតិ, យោ មំ ឧទ្ទិសាបេតិ, យោ មំ បរិបុច្ឆតិ, យស្សាហំ ឧទ្ទិសាមិ, យាហំ បរិបុច្ឆាបេមិ តំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ អន្តេវាសិកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សមានុបជ្ឈាយកំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយោ យំ បព្វាជេសិ, យំ ឧបសម្បាទេសិ, យោ តស្ស មូលេន បព្វជិតោ, យោ តស្ស មូលេន ឧបសម្បន្នោ, យស្ស តម្មូលិកា បព្វជ្ជា, យស្ស តម្មូលិកា ឧបសម្បទា តំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សមានុបជ្ឈាយកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សមានាចរិយកំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “មយ្ហំ អាចរិយោ យំ បព្វាជេសិ, យំ អនុស្សាវេសិ, យោ តំ និស្សាយ វសតិ, យោ តំ ឧទ្ទិសាបេតិ បរិបុច្ឆតិ, យស្ស មេ អាចរិយោ ឧទ្ទិសតិ, យំ បរិបុច្ឆាបេតិ តំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សមានាចរិយកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សព្រហ្មចារិំ បច្ចក្ខាមីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “យេនាហំ សទ្ធិំ អធិសីលំ សិក្ខាមិ, អធិចិត្តំ អធិបញ្ញំ សិក្ខាមិ តំ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ សព្រហ្មចារិវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

គិហីតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “អាគារិកោតិ មំ ធារេហិ, កស្សកោ, វាណិជោ, គោរក្ខោ, ឱកល្លកោ, មោឡិពទ្ធោ, កាមគុណិកោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ គិហិវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

ឧបាសកោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ទ្វេវាចិកោ ឧបាសកោតិ មំ ធារេហិ, តេវាចិកោ ឧបាសកោ, ពុទ្ធំ សរណគមនិកោ, ធម្មំ សង្ឃំ សរណគមនិកោ, បញ្ចសិក្ខាបទិកោ ទសសិក្ខាបទិកោ ឧបាសកោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ ឧបាសកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

អារាមិកោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “កប្បិយការកោតិ មំ ធារេហិ, វេយ្យាវច្ចករោ, អប្បហរិតការកោ, យាគុភាជកោ, ផលភាជកោ, ខជ្ជកភាជកោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ អារាមិកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

សាមណេរោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “កុមារកោតិ មំ ធារេហិ, ចេល្លកោ, ចេដកោ, មោឡិគល្លោ, សមណុទ្ទេសោ’តិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ សាមណេរវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

តិត្ថិយោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “និគណ្ឋោតិ មំ ធារេហិ, អាជីវកោ, តាបសោ, បរិព្វាជកោ, បណ្ឌរង្គោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ តិត្ថិយវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

តិត្ថិយសាវកោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “និគណ្ឋសាវកោតិ មំ ធារេហិ” អាជីវក តាបស បរិព្វាជក បណ្ឌរង្គសាវកោតិ មំ ធារេហីតិ ឯវំ តិត្ថិយសាវកវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

អស្សមណោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ទុស្សីលោតិ មំ ធារេហិ, បាបធម្មោ, អសុចិសង្កស្សរសមាចារោ, បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ, អស្សមណោ សមណបដិញ្ញោ, អព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោ, អន្តោបូតិ, អវស្សុតោ, កសម្ពុជាតោ, កោណ្ឌោ’តិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ អស្សមណវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

អសក្យបុត្តិយោតិ មំ ធារេហីតិ ន វេវចនេន បច្ចក្ខានំ។ “ន សម្មាសម្ពុទ្ធបុត្តោតិ មំ ធារេហិ, ន អនន្តពុទ្ធិបុត្តោ, ន អនោមពុទ្ធិបុត្តោ, ន ពោធិបញ្ញាណបុត្តោ, ន ធីរបុត្តោ, ន វិគតមោហបុត្តោ, ន បភិន្នខីលបុត្តោ , ន វិជិតវិជយបុត្តោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវមាទិអសក្យបុត្តិយវេវចនេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។

តេហិ អាការេហិ តេហិ លិង្គេហិ តេហិ និមិត្តេហីតិ តេហិ “ពុទ្ធវេវចនានិ វា”តិអាទិនា នយេន វុត្តេហិ ពុទ្ធាទីនំ វេវចនេហិ។ វេវចនានិ ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស ការណត្តា **អាការានិ**, ពុទ្ធាទីនំ សណ្ឋានទីបនត្តា សិក្ខាបច្ចក្ខានសណ្ឋានត្តា ឯវ វា **លិង្គានិ**, សិក្ខាបច្ចក្ខានស្ស សញ្ជាននហេតុតោ មនុស្សានំ តិលកាទីនិ វិយ **និមិត្តានី**តិ វុច្ចន្តិ។ **ឯវំ ខោ ភិក្ខវេ**តិ ឥតោ បរំ អញ្ញស្ស សិក្ខាបច្ចក្ខានការណស្ស អភាវតោ និយមេន្តោ អាហ។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ, ឯវមេវ ទុព្ពល្យាវិកម្មញ្ចេវ ហោតិ សិក្ខាបច្ចក្ខានញ្ច, ន ឥតោ បរំ ការណមត្ថីតិ។

៥៤. ឯវំ សិក្ខាបច្ចក្ខានលក្ខណំ ទស្សេត្វា អប្បច្ចក្ខានេ អសម្មោហត្ថំ តស្សេវ ច សិក្ខាបច្ចក្ខានលក្ខណស្ស បុគ្គលាទិវសេន វិបត្តិំ ទស្សេតុំ **“កថញ្ច, ភិក្ខវេ, អប្បច្ចក្ខាតា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **យេហិ អាការេហី**តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ **ឧម្មត្តកោ**តិ យក្ខុម្មត្តកោ វា បិត្តុម្មត្តកោ វា យោ កោចិ វិបរីតសញ្ញោ, សោ សចេ បច្ចក្ខាតិ, អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ សិក្ខា។ **ឧម្មត្តកស្សា**តិ តាទិសស្សេវ ឧម្មត្តកស្ស; តាទិសស្ស ហិ សន្តិកេ សចេ បកតត្តោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, ឧម្មត្តកោ ន ជានាតិ, អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ **ខិត្តចិត្តោ**តិ យក្ខុម្មត្តកោ វុច្ចតិ។ បុរិមបទេ បន ឧម្មត្តកសាមញ្ញេន វុត្តំ “យក្ខុម្មត្តកោ វា បិត្តុម្មត្តកោ វា”តិ។ ឧភិន្នម្បិ វិសេសោ អនាបត្តិវារេ អាវិ

ភាវិស្សតិ ។ ឯវំ ខិត្តចិត្តោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ តស្ស សន្តិកេ បច្ចក្ខាតាបិ តម្ហិ អជានន្តេ អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។

វេទនាដ្ដោតិ ពលវតិយា ទុក្ខវេទនាយ ផុដ្ឋោ មុច្ឆាបរេតោ; តេន វិលបន្តេន បច្ចក្ខាតាបិ អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ តស្ស សន្តិកេ បច្ចក្ខាតាបិ តម្ហិ អជានន្តេ អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ។

ទេវតាយ សន្តិកេតិ ភុម្មទេវតំ អាទឹ កត្វា យាវ អកនិដ្ឋទេវតាយ សន្តិកេ បច្ចក្ខាតាបិ អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ **តិរច្ឆានគតស្សា**តិ នាគមាណវកស្ស វា សុបណ្ណមាណវកស្ស វា កិន្នរ-ហត្ថិ-មក្កដាទីនំ វា យស្ស កស្សចិ សន្តិកេ បច្ចក្ខាតាបិ អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ ។ តត្រ ឧម្មត្តកាទីនំ សន្តិកេ អជាននភាវេន អប្បច្ចក្ខាតាតិ អាហ។ ទេវតាយ សន្តិកេ អតិខិប្បំ ជាននភាវេន។ ទេវតា នាម មហាបញ្ញា តិហេតុកបដិសន្ធិកា អតិខិប្បំ ជានន្តិ, ចិត្តញ្ច នាមេតំ លហុបរិវត្តំ។ តស្មា ចិត្តលហុកស្ស បុគ្គលស្ស ចិត្តវសេនេវ “មា អតិខិប្បំ វិនាសោ អហោសី”តិ ទេវតាយ សន្តិកេ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ បដិក្ខិបិ។

មនុស្សេសុ បន និយមោ នត្ថិ។ យស្ស កស្សចិ សភាគស្ស វា វិសភាគស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា វិញ្ញុស្ស សន្តិកេ បច្ចក្ខាតា បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ។ សចេ បន សោ ន ជានាតិ, អប្បច្ចក្ខាតាវ ហោតីតិ ឯតមត្ថំ ទស្សេន្តោ “**អរិយកេនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អរិយកំ** នាម អរិយវោហារោ, មាគធភាសា។ **មិលក្ខកំ** នាម យោ កោចិ អនរិយកោ អន្ធទមិឡាទិ។ **សោ ច ន បដិវិជានាតី**តិ ភាសន្តរេ វា អនភិញ្ញតាយ, ពុទ្ធសមយេ វា អកោវិទតាយ “ឥទំ នាម អត្ថំ ឯស ភណតី”តិ នប្បដិវិជានាតិ។ **ទវាយា**តិ សហសា អញ្ញំ ភណិតុកាមោ សហសា “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ ភណតិ។ **រវាយា**តិ រវាភញ្ញេន, “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញំ ភណន្តោ។ បុរិមេន កោ វិសេសោតិ ចេ? បុរិមំ បណ្ឌិតស្សាបិ សហសាវសេន អញ្ញភណនំ។ ឥទំ បន មន្ទត្តា មោមូហត្តា អបកតញ្ញុត្តា បក្ខលន្តស្ស “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញភណនំ។

អសាវេតុកាមោ សាវេតីតិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បាឡឹ វាចេតិ បរិបុច្ឆតិ ឧគ្គណ្ហាតិ សជ្ឈាយំ ករោតិ វណ្ណេតិ, អយំ វុច្ចតិ “អសាវេតុកាមោ សាវេតី”តិ។ **សាវេតុកាមោ ន សាវេតី**តិ ទុព្ពលភាវំ អាវិកត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខន្តោ វចីភេទំ ន ករោតិ, អយំ វុច្ចតិ “សាវេតុកាមោ ន សាវេតី”តិ។ **អវិញ្ញុស្ស សាវេតី**តិ មហល្លកស្ស វា បោត្ថករូបសទិសស្ស, គរុមេធស្ស វា សមយេ អកោវិទស្ស, គាមទារកានំ វា អវិញ្ញុតំ បត្តានំ សាវេតិ។ **វិញ្ញុស្ស ន សាវេតី**តិ បណ្ឌិតស្ស ញាតុំ សមត្ថស្ស ន សាវេតិ។ **សព្ពសោ វា បនា**តិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទីសុ យេន យេន បរិយាយេន សិក្ខា បច្ចក្ខាតា ហោតិ, តតោ ឯកម្បិ វចីភេទំ កត្វា ន សាវេតិ។ **ឯវំ ខោ**តិ អប្បច្ចក្ខានលក្ខណំ និយមេតិ។ អយំ ហេត្ថ អត្ថោ – “ឯវមេវ សិក្ខា អប្បច្ចក្ខាតា ហោតិ, ន អញ្ញេន ការណេនា”តិ។

សិក្ខាបច្ចក្ខានវិភង្គំ និដ្ឋិតំ។

មូលបញ្ញត្តិវណ្ណនា

៥៥. ឥទានិ “**មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យា**”តិអាទីនំ អត្ថទស្សនត្ថំ “**មេថុនធម្មោ នាមា**”តិអាទិមាហ។ **តត្ថ មេថុនធម្មោ នាមា**តិ ឥទំ និទ្ទិសិតព្ពស្ស មេថុនធម្មស្ស ឧទ្ទេសបទំ។ **អសទ្ធម្មោ**តិ អសតំ នីចជនានំ ធម្មោ។ **គាមធម្មោ**តិ គាមវាសីនំ សេវនធម្មោ។ **វសលធម្មោ**តិ វសលានំ ធម្មោ; កិលេសវស្សនតោ វា សយមេវ វសលោ ធម្មោតិ វសលធម្មោ។ **ទុដ្ឋុល្ល**ន្តិ ទុដ្ឋញ្ច កិលេសេហិ ទុដ្ឋត្តា, ថូលញ្ច អនិបុណភាវតោតិ ទុដ្ឋុល្លំ។ ឥតោ បដ្ឋាយ ចតីសុ បទេសុ “យោ សោ”តិ ឥទំ បរិវត្តេត្វា “យំ ត”ន្តិ កត្វា យោជេតព្ពំ – “យំ តំ ទុដ្ឋុល្លំ, យំ តំ ឱទកន្តិកំ, យំ តំ រហស្ស”ន្តិ។ ឯត្ថ ច យស្មា តស្ស កម្មស្ស បរិវារភូតំ ទស្សនម្បិ គហណម្បិ អាមសនម្បិ ផុសនម្បិ ឃដ្ដនម្បិ ទុដ្ឋុល្លំ, តស្មាបិ តំ កម្មំ ទុដ្ឋុល្លំ។ យំ តំ ទុដ្ឋុល្លំ សោ មេថុនធម្មោ។ ឧទកំ អស្ស អន្តេ សុទ្ធត្ថំ អាទីយតីតិ ឧទកន្តំ, ឧទកន្តមេវ ឱទកន្តិកំ; យំ តំ ឱទកន្តិកំ , សោ មេថុនធម្មោ។ រហោ បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ កត្តព្ពតាយ រហស្សំ។ យំ តំ រហស្សំ, សោ មេថុនធម្មោតិ ឯវំ យោជនា វេទិតព្ពា។

ទ្វយេន ទ្វយេន សមាបជ្ជិតព្ពតោ **ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ**។ តត្ថ យោជនា – “យា សា ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិ សោ មេថុនធម្មោ នាមា”តិ។ ឥធ បន តំ សព្ពំ ឯកជ្ឈំ និគមេន្តោ អាហ “**ឯសោ មេថុនធម្មោ នាមា**”តិ។ កឹ ការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោតិ? ឧភិន្នំ រត្តានំ សារត្តានំ អវស្សុតានំ បរិយុដ្ឋិតានំ ឧភិន្នំ សទិសានំ ធម្មោតិ, តំ ការណា វុច្ចតិ មេថុនធម្មោតិ។

បដិសេវតិ នាមាតិ តទំ “បដិសេវេយ្យា”តិ ឯត្ថ យេនាការេន បដិសេវេយ្យាតិ វុច្ចតិ, តស្សាការស្ស ទស្សនត្ថំ មាតិកាបទំ។ **យោ និត្តេន និមិត្ត**ន្តិអាទីសុ យោ ភិក្ខុ ឥត្ថិយា និមិត្តេន អត្តនោ និមិត្តំ, ឥត្ថិយា អង្គជាតេន អត្តនោ អង្គជាតំ សព្ពន្តិមេន បមាណេន ឯកតិលពីជមត្តម្បិ វាតេន អសម្ផុដ្ឋេ អល្លោកាសេ បវេសេតិ, ឯសោ បដិសេវតិ នាម; ឯត្តកេន សីលភេទំ បាបុណាតិ, បារាជិកោ ហោតិ។

ឯត្ថ ច ឥត្ថិនិមិត្តេ ចត្តារិ បស្សានិ, វេមជ្ឈញ្ចាតិ បញ្ច ឋានានិ លព្ភន្តិ។ បុរិសនិមិត្តេ ចត្តារិ បស្សានិ, មជ្ឈំ, ឧបរិចាតិ ឆ។ តស្មា ឥត្ថិនិមិត្តេ ហេដ្ឋា បវេសេន្តោបិ បារាជិកោ ហោតិ។ ឧបរិតោ បវេសេន្តោបិ, ឧភោហិ បស្សេហិ បវេសេន្តោបិ ចត្តារិ ឋានានិ មុញ្ចិត្វា មជ្ឈេន បវេសេន្តោបិ បារាជិកោ ហោតិ។ បុរិសនិមិត្តំ បន ហេដ្ឋាភាគេន ឆុបន្តំ បវេសេន្តោបិ បារាជិកោ ហោតិ។ ឧបរិភាគេន ឆុបន្តំ បវេសេន្តោបិ, ឧភោហិ បស្សេហិ ឆុបន្តំ បវេសេន្តោបិ, មជ្ឈេនេវ ឆុបន្តំ បវេសេន្តោបិ សមញ្ជិតង្គុលី វិយ មជ្ឈិមបព្ពបិដ្ឋិយា សង្កោចេត្វា ឧបរិភាគេន ឆុបន្តំ បវេសេន្តោបិ បារាជិកោ ហោតិ។ តត្ថ តុលាទណ្ឌសទិសំ បវេសេន្តស្សាបិ ចត្តារិ បស្សានិ, មជ្ឈញ្ចាតិ បញ្ច ឋានានិ; សង្កោចេត្វា បវេសេន្តស្សាបិ ចត្តារិ បស្សានិ, ឧបរិភាគមជ្ឈញ្ចាតិ បញ្ច ឋានានិ – ឯវំ សព្ពានិបិ បុរិសនិមិត្តេ ទស ឋានានិ ហោន្តិ។

និមិត្តេ ជាតំ អនដ្ឋកាយប្បសាទំ ចម្មខីលំ វា បិឡកំ វា បវេសេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ នដ្ឋកាយប្បសាទំ មតចម្មំ វា សុក្ខបិឡកំ វា បវេសេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ មេថុនស្សាទេន លោមំ វា អង្គុលិ-អង្គុដ្ឋពីជាទីនិ វា បវេសេន្តស្សាបិ ទុក្កដមេវ។ អយញ្ច មេថុនកថា នាម យស្មា ទុដ្ឋុល្លា កថា អសព្ភិកថា, តស្មា ឯតំ វា អញ្ញំ វា វិនយេ វណ្ណិទិសំ ឋានំ កថេន្តេន បដិក្កូលមនសិការញ្ច សមណសញ្ញញ្ច ហិរោត្តប្បញ្ច បច្ចុបដ្ឋបេត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធេ គារវំ ឧប្បាទេត្វា អសមការុណិកស្ស លោកនាថស្ស ករុណាគុណំ អាវជ្ជេត្វា កថេតព្ពំ។ សោ ហិ នាម ភគវា សព្ពសោ កាមេហិ វិនិវត្តមានសោបិ សត្តានុទ្ទយាយ លោកានុកម្បាយ សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច សិក្ខាបទបញ្ញាបនត្ថាយ វណ្ណិទិសំ កថំ កថេសិ។ “អហោ សត្ថុ ករុណាគុណោ”តិ ឯវំ លោកនាថស្ស ករុណាគុណំ អាវជ្ជេត្វា កថេតព្ពំ។

អបិច យទិ ភគវា សព្ពាការេន វណ្ណិទិសំ កថំ ន កថេយ្យ, កោ ជានេយ្យ “ឯត្តកេសុ

ឋានេសុ បារាជិកំ, ឯត្តកេសុ ថុល្លច្ចយំ, ឯត្តកេសុ ទុក្កដ”ន្តិ។ តស្មា សុណន្តេនបិ កថេន្តេនបិ ពីជកេន មុខំ អបិធាយ ទន្តវិទំសកំ ហសមានេន ន និសីទិតព្ពំ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធេនាបិ វណ្ណិទិសំ កថិត”ន្តិ បច្ចវេក្ខិត្វា គព្ភិតេន ហិរោត្តប្បសម្បន្នេន សត្ថុបដិភាគេន ហុត្វា កថេតព្ពន្តិ។

មូលបញ្ញត្តំ និដ្ឋិតំ។

អនុបញ្ញត្តិវារេ – **អន្តមសោ**តិ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន។ **តិរច្ឆានគតាយបី**តិ បដិសន្ធិវសេន តិរច្ឆានេសុ គតាយបិ។ **បគេវ មនុស្សិត្ថិយា**តិ បឋមតរំ មនុស្សជាតិកាយ ឥត្ថិយា។ បារាជិកវត្ថុភូតា ឯវ ចេត្ថ តិរច្ឆានគតិត្ថី តិរច្ឆានគតាតិ គហេតព្ពា, ន សព្ពា។ តត្រាយំ បរិច្ឆេទោ –

> អបទានំ អហិ មច្ឆា, ទ្វិបទានញ្ច កុក្កុដី;
> ចតុប្បទានំ មជ្ជារី, វត្ថុ បារាជិកស្សិមាតិ។

តត្ថ អហិគ្គហណេន សព្ពាបិ អជគរគោនសាទិភេទា ទីឃជាតិ សង្គហិតា។ តស្មា ទីឃជាតីសុ យត្ថ តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញតរស្មិំ សក្កា តិលផលមត្តម្បិ បវេសេតុំ, សា បារាជិកវត្ថុ។ អវសេសា ទុក្កដវត្ថូតិ វេទិតព្ពា។ មច្ឆគ្គហណេន សព្ពាបិ មច្ឆកច្ឆបមណ្ឌូកាទិភេទា ឱទកជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ ទីឃជាតិយំ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។ អយំ បន វិសេសោ – បតង្គមុខមណ្ឌូកា នាម ហោន្តិ តេសំ មុខសណ្ឋានំ មហន្តំ, ឆិទ្ទំ អប្បកំ, តត្ថ បវេសនំ នប្បហោតិ; មុខសណ្ឋានំ បន វណសង្ខេបំ គច្ឆតិ, តស្មា តំ ថុល្លច្ចយវត្ថូតិ វេទិតព្ពំ។ កុក្កុដិគ្គហណេន សព្ពាបិ កាកកបោតាទិភេទា បក្ខិជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។ មជ្ជារិគ្គហណេន សព្ពាបិ រុក្ខសុនខ-មុង្គុស-គោធាទិភេទា ចតុប្បទជាតិ សង្គហិតា។ តត្រាបិ វុត្តនយេនេវ បារាជិកវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច វេទិតព្ពំ។

បារាជិកោតិ បរាជិតោ, បរាជយំ អាបន្នោ។ អយញ្ហិ បារាជិកសទ្ទោ សិក្ខាបទាបត្តិបុគ្គលេសុ វត្តតិ។ តត្ថ “អដ្ឋានមេតំ, អានន្ទ, អនវកាសោ យំ តថាគតោ វជ្ជីនំ វា វជ្ជិបុត្តកានំ វា ការណា សាវកានំ បារាជិកំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ សមូហនេយ្យា”តិ (បារា. ៤៣) ឯវំ សិក្ខាបទេ វត្តមានោ វេទិតព្ពោ។ “អាបត្តឹ ត្វំ, ភិក្ខុ, អាបន្នោ បារាជិក”ន្តិ (បារា. ៦៧) ឯវំ អាបត្តិយំ។ “ន មយំ បារាជិកា, យោ អវហដោ សោ បារាជិកោ”តិ (បារា. ១៥៥) ឯវំ

បុគ្គលេ វត្តមានោ វេទិតព្ពោ។ “បារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធំសេយ្យា”តិអាទីសុ (បារា. ៣៨៤) បន ធម្មេ វត្តតីតិ វទន្តិ។ យស្មា បន តត្ថ ធម្មោតិ កត្ថចិ អាបត្តិ , កត្ថចិ សិក្ខាបទមេវ អធិប្បេតំ, តស្មា សោ វិសុំ ន វត្តព្ពោ។ តត្ថ សិក្ខាបទំ យោ តំ អតិក្កមតិ, តំ បរាជេតិ, តស្មា “បារាជិក”ន្តិ វុច្ចតិ។ អាបត្តិ បន យោ នំ អជ្ឈាបជ្ជតិ, តំ បរាជេតិ, តស្មា “បារាជិកា”តិ វុច្ចតិ។ បុគ្គលោ យស្មា បរាជិតោ បរាជយមាបន្នោ, តស្មា “បារាជិកោ”តិ វុច្ចតិ។ ឯតមេវ ហិ អត្ថំ សន្ធាយ **បរិវារេបិ** –

> “បារាជិកន្តិ យំ វុត្តំ, តំ សុណោហិ យថាតថំ;
> ចុតោ បរទ្ធោ ភដ្ឋោ ច, សទ្ធម្មា ហិ និរង្កតោ;
> សំវាសោបិ តហឹ នត្ថិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ (បរិ. ៣៣៩);

អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – “តំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តោ អាបត្តិញ្ច អាបន្នោ បុគ្គលោ ចុតោ ហោតីតិ សព្ពំ យោជេតព្ពំ។ **តេន វុច្ចតី**តិ យេន ការណេន អស្សមណោ ហោតិ អសក្យបុត្តិយោ បរិភដ្ឋោ ឆិន្នោ បរាជិតោ សាសនតោ, តេន វុច្ចតិ។ កិន្តិ? “បារាជិកោ ហោតី”តិ។

សហ វសន្តិ ឯត្ថាតិ **សំវាសោ,** តំ ទស្សេតុំ **“សំវាសោ នាមា”**តិ វត្វា **“ឯកកម្ម”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ សទ្ធិំ យោជនាយ វណ្ណនា – ចតុព្ពិធម្បិ សង្ឃកម្មំ សីមាបរិច្ឆិន្នេហិ បកតត្តេហិ ភិក្ខូហិ ឯកតោ កត្តព្ពត្តា **ឯកកម្មំ នាម**។ តថា បញ្ចវិធោបិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ ឯកតោ ឧទ្ទិសិតព្ពត្តា **ឯកុទ្ទេសោ នាម**។ បញ្ញត្តំ បន សិក្ខាបទំ សព្ពេហិបិ លជ្ជីបុគ្គលេហិ សមំ សិក្ខិតព្ពភាវតោ **សមសិក្ខតា នាម**។ ឯត្ថ យស្មា សព្ពេបិ លជ្ជិនោ ឯតេសុ កម្មាទីសុ សហ វសន្តិ, ន ឯកោបិ តតោ ពហិទ្ធា សន្ទិស្សតិ, តស្មា តានិ សព្ពានិបិ គហេត្វា **“ឯសោ សំវាសោ នាមា”**តិ អាហ។ សោ ច វុត្តប្បការោ សំវាសោ តេន បុគ្គលេន សទ្ធិំ នត្ថិ, តេន ការណេន សោ បារាជិកោ បុគ្គលោ អសំវាសោតិ វុច្ចតីតិ។

៥៦. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋសិក្ខាបទំ បទានុក្កមេន វិភជិត្វា ឥទានិ យំ តំ “បដិសេវេយ្យា”តិ ឯត្ថ យេនាការេន បដិសេវេយ្យាតិ វុច្ចតិ, តស្សាការស្ស ទស្សនត្ថំ “បដិសេវតិ នាមា”តិ ឥទំ មាតិកាបទំ ឋបេត្វា **“និមិត្តេន និមិត្តំ អង្គជាតេន អង្គជាត”**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ យស្មា ន កេវលំ ឥត្ថិយា ឯវ និមិត្តំ បារាជិកវត្ថុ, ន ច មនុស្សិត្ថិយា ឯវ, សុវណ្ណរជតាទិមយានញ្ច ឥត្ថីនម្បិ និមិត្តំ វត្ថុមេវ ន ហោតិ; តស្មា យំ យំ វត្ថុ ហោតិ, តំ តំ ទស្សេតុំ “តិស្សោ ឥត្ថិយោ”តិអាទិនា នយេន យេសំ និមិត្តានិ វត្ថូនិ ហោន្តិ, តេ សត្តេ វត្វា “មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គេ”តិអាទិនា នយេន តានិ វត្ថូនិ អាហ។

តត្ថ តិស្សោ ឥត្ថិយោ, តយោ ឧភតោព្យញ្ជនកា, តយោ បណ្ឌកា, តយោ បុរិសាតិ បារាជិកវត្ថូនំ និមិត្តានំ និស្សយា ទ្វាទស សត្តា ហោន្តិ។ តេសុ ឥត្ថិបុរិសា បាកដា ឯវ ។ បណ្ឌកឧភតោព្យញ្ជនកភេទោ **បព្ពជ្ជាខន្ធក វណ្ណនាយំ** បាកដោ ភវិស្សតិ។

មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្សាតិ ឯត្ថ ច មនុស្សិត្ថិយា តីសុ មគ្គេសូតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។ សព្ពេ ឯវ ចេតេ មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គា, អមនុស្សិត្ថិយា តយោ, តិរច្ឆានគតិត្ថិយា តយោតិ នវ; មនុស្សឧភតោព្យញ្ជនកាទីនំ នវ; មនុស្សបណ្ឌកាទីនំ ទ្វេ ទ្វេ កត្វា ឆ; តថា មនុស្សបុរិសាទីនន្តិ សមតីស មគ្គា ហោន្តិ។ ឯតេសុ និមិត្តសង្ខាតេសុ យត្ថ កត្ថចិ អត្តនោ អង្គជាតំ តិលផលមត្តម្បិ បវេសេត្វា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។

បឋមចតុក្កកថាវណ្ណនា

៥៧. អាបជ្ជន្តោ បន យស្មា សេវនចិត្តេនេវ អាបជ្ជតិ, ន វិនា តេន; តស្មា តំ លក្ខណំ ទស្សេន្តោ ភគវា **“ភិក្ខុស្ស សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋិតេ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ភិក្ខុស្សា**តិ មេថុនសេវនកស្ស ភិក្ខុស្ស។ **សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋិតេ**តិ ភុម្មត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, សេវនចិត្តេ បច្ចុបដ្ឋិតេតិ អត្ថោ។ **វច្ចមគ្គំ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្សា**តិ យេន មគ្គេន វច្ចំ និក្ខមតិ តំ មគ្គំ អត្តនោ អង្គជាតំ បុរិសនិមិត្តំ តិលផលមត្តម្បិ បវេសេន្តស្ស។ **អាបត្តិ បារាជិកស្សា**តិ អាបត្តិ បារាជិកា អស្ស ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា **អាបត្តី**តិ អាបជ្ជនំ ហោតិ។ **បារាជិកស្សា**តិ បារាជិកធម្មស្ស។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

៥៨. ឯវំ សេវនចិត្តេនេវ បវេសេន្តស្ស អាបត្តិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យស្មា តំ បវេសនំ នាម ន កេវលំ អត្តូបក្កមេនេវ, បរូបក្កមេនាបិ ហោតិ ។ តត្រាបិ ច សាទិយន្តស្សេវ អាបត្តិ បដិសេវនចិត្តសមង្គិស្ស, ន ឥតរស្ស។ ត

ស្មា យេ សទ្ធាបព្ពជិតា កុលបុត្តា សម្មាបដិបន្នកា បរូបក្កមេន បវេសនេបិ សតិ ន សាទិយន្តិ, តេសំ រក្ខណត្ថំ “**ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថិ**”ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ បដិបក្ខំ អត្ថយន្តិ ឥច្ឆន្តីតិ **បច្ចត្ថិកា**, ភិក្ខូ ឯវ បច្ចត្ថិកា **ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា**; វិសភាគានំ វេរិភិក្ខូនមេតំ អធិវចនំ។ **មនុស្សិត្ថិំ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អានេត្វា**តិ ឥតស្សាបកតា តំ ភិក្ខុំ នាសេតុកាមា អាមិសេន វា ឧបលាបេត្វា មិត្តសន្ថវវសេន វា “ឥទំ អម្ហាកំ កិច្ចំ ករោហី”តិ វត្វា កញ្ចិ មនុស្សិត្ថិំ រត្តិភាគេ តស្ស ភិក្ខុស្ស វសនោកាសំ អានេត្វា។ **វច្ចមគ្គេន អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តី**តិ តំ ភិក្ខុំ ហត្ថបាទសីសាទីសុ សុគ្គហិតំ និប្បរិប្ផន្ទំ គហេត្វា ឥត្ថិយា វច្ចមគ្គេន តស្ស ភិក្ខុនោ អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តិ; សម្បយោជេន្តីតិ អត្ថោ។

សោ ចេតិអាទីសុ សោ ចេ ភិក្ខុ វច្ចមគ្គប្បត្តំ អត្តនោ អង្គជាតស្ស បវេសនំ សាទិយតិ អធិវាសេតិ តស្មិំ ខណេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ។ បវិដ្ឋំ សាទិយតិ អធិវាសេតិ, បវិដ្ឋកាលេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ។ ឋិតំ សាទិយតិ អធិវាសេតិ, ឋានប្បត្តកាលេ សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ។ ឧទ្ធរណំ សាទិយតិ អធិវាសេតិ, នីហរណកាលេ បដិសេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតិ។ ឯវំ ចតូសុ ឋានេសុ សាទិយន្តោ “មម វេរិសមណេហិ ឥទំ កត”ន្តិ វត្តុំ ន លភតិ, បារាជិកាបត្តិមេវ អាបជ្ជតិ។ យថា ច ឥមានិ ចត្តារិ សាទិយន្តោ អាបជ្ជតិ; ឯវំ បុរិមំ ឯកំ អសាទិយិត្វា តីណិ សាទិយន្តោបិ, ទ្វេ អសាទិយិត្វា ទ្វេ សាទិយន្តោបិ, តីណិ អសាទិយិត្វា ឯកំ សាទិយន្តោបិ អាបជ្ជតិយេវ។ សព្ពសោ បន អសាទិយន្តោ អាសីវិសមុខំ វិយ អង្គារកាសុំ វិយ ច បវិដ្ឋំ អង្គជាតំ មញ្ញមានោ នាបជ្ជតិ។ តេន វុត្តំ – “**បវេសនំ ន សាទិយតិ…បេ…. ឧទ្ធរណំ ន សាទិយតិ, អនាបត្តី**”តិ។ ឥមញ្ហិ ឯវរូបំ អារទ្ធវិបស្សកំ កាយេ ច ជីវិតេ ច អនបេក្ខំ ឯកាទសហិ អគ្គីហិ សម្បជ្ជលិតានិ ច សព្ពាយតនានិ ឧក្ខិត្តាសិកេ វិយ ច វធកេ បញ្ច កាមគុណេ បស្សន្តំ បុគ្គលំ រក្ខន្តោ ភគវា បច្ចត្ថិកានញ្ចស្ស មនោរថវិឃាតំ ករោន្តោ ឥមំ “បវេសនំ ន សាទិយតី”តិអាទិកំ ចតុក្កំ នីហរិត្វា ឋបេសីតិ។

បឋមចតុក្កកថា និដ្ឋិតា។

ឯកូនសត្តតិទ្វិសតចតុក្កកថា

៥៩-៦០. ឯវំ បឋមចតុក្កំ ទស្សេត្វា ឥទានិ យស្មា ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា ឥត្ថិំ អានេត្វា ន កេវលំ វច្ចមគ្គេនេវ អភិនិសីទេន្តិ, អថ ខោ បស្សាវមគ្គេនបិ មុខេនបិ។ ឥត្ថិំ អានេត្វាបិ ច កេចិ ជាគរន្តិំ អានេន្តិ, កេចិ សុត្តំ, កេចិ មត្តំ, កេចិ ឧម្មត្តំ, កេចិ បមត្តំ អញ្ញវិហិតំ វិក្ខិត្តចិត្តន្តិ អត្ថោ។ កេចិ មតំ អក្ខាយិតំ, សោណសិង្គាលាទីហិ អក្ខាយិតនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។ កេចិ មតំ យេភុយ្យេន អក្ខាយិតំ, យេភុយ្យេន អក្ខាយិតា នាម យស្សា និមិត្តេ វច្ចមគ្គេ បស្សាវមគ្គេ មុខេ វា ពហុតរោ ឱកាសោ អក្ខាយិតោ ហោតិ។ កេចិ មតំ យេភុយ្យេន ខាយិតំ, យេភុយ្យេន ខាយិតា នាម យស្សា វច្ចមគ្គាទិកេ និមិត្តេ ពហុំ ខាយិតំ ហោតិ, អប្បំ អក្ខាយិតំ។ ន កេវលញ្ច មនុស្សិត្ថិមេវ អានេន្តិ, អថ ខោ អមនុស្សិត្ថិម្បិ តិរច្ឆានគតិត្ថិម្បិ។ ន កេវលញ្ច វុត្តប្បការំ ឥត្ថិមេវ, ឧភតោព្យញ្ជនកម្បិ បណ្ឌកម្បិ បុរិសម្បិ អានេន្តិ។ តស្មា តេសំ វសេន អញ្ញានិបិ ចតុក្កានិ ទស្សេន្តោ “**ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថិំ ជាគរន្តិ**”ន្តិអាទិមាហ។

តត្ថ បាឡិយា អសម្មោហត្ថំ វុត្តចតុក្កានិ ឯវំ សង្ខ្យាតោ វេទិតព្ពានិ – មនុស្សិត្ថិយា តិណ្ណំ មគ្គានំ វសេន តីណិ សុទ្ធិកចតុក្កានិ, តីណិ ជាគរន្តិចតុក្កានិ, តីណិ សុត្តចតុក្កានិ, តីណិ មត្តចតុក្កានិ, តីណិ ឧម្មត្តចតុក្កានិ, តីណិ បមត្តចតុក្កានិ, តីណិ មតអក្ខាយិតចតុក្កានិ, តីណិ យេភុយ្យេន អក្ខាយិតចតុក្កានិ, តីណិ យេភុយ្យេន ខាយិតចតុក្កានីតិ សត្តវីសតិ ចតុក្កានិ។ តថា អមនុស្សិត្ថិយា; តថា តិរច្ឆានគតិត្ថិយាតិ ឥត្ថិវារេ ឯកាសីតិ ចតុក្កានិ។ យថា ច ឥត្ថិវារេ ឯវំ ឧភតោព្យញ្ជនកវារេ។ បណ្ឌកបុរិសវារេសុ បន ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វសេន ចតុបណ្ណាស ចតុបណ្ណាស ហោន្តិ។ ឯវំ សព្ពានិបិ ទ្វេសតានិ, សត្តតិ ច ចតុក្កានិ ហោន្តិ, តានិ ឧត្តានត្ថានិយេវ។

សព្ពវារេសុ បនេត្ថ “**មតំ យេភុយ្យេន អក្ខាយិតំ ខាយិត**”ន្តិ ឯតស្មិំ ឋានេ អយំ វិនិច្ឆយោ – តម្ពបណ្ណិទីបេ កិរ ទ្វេ វិនយធរា សមានាចរិយកា ថេរា អហេសុំ – ឧបតិស្សត្ថេរោ ច, ផុស្សទេវត្ថេរោ ច។ តេ មហាភយេ ឧប្បន្នេ វិនយបិដកំ បរិហរន្តា រក្ខិំសុ។ តេសុ ឧបតិស្សត្ថេរោ ព្យត្តតរោ។ តស្សាបិ ទ្វេ អន្តេវាសិកា អហេសុំ – មហាបទុមត្ថេរោ ច មហាសុមត្ថេរោ ច។ តេសុ មហាសុមត្ថេរោ នវក្ខត្តុំ វិនយបិដកំ អស្សោសិ, មហាបទុមត្ថេរោ តេន សទ្ធិំ នវក្ខត្តុំ, វិសុញ្ច ឯកកោវ នវក្ខត្តុន្តិ អដ្ឋារសក្ខត្តុំ អស្សោសិ; អយមេវ តេសុ ព្យត្តតរោ ។ តេសុ មហាសុមត្ថេរោ នវក្ខត្តុំ វិនយបិដកំ សុត្វា អាចរិយំ មុញ្ចិត្វា អបរគង្គំ អគមាសិ។ តតោ មហាបទុមត្ថេរោ អាហ – “សូរោ វត, រេ, ឯស វិនយធរោ យោ ធរមានកំយេវ អាចរិយំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញត្ថ វសិតព្ពំ មញ្ញតិ។ ននុ

អាចរិយេ ធរមានេ វិនយបិដកញ្ច អដ្ឋកថា ច អនេកក្ខត្តុំ គហេត្វាបិ ន វិស្សជ្ជេតព្ពំ, និច្ចកាលំ សោតព្ពំ, អនុសំវច្ឆរំ សជ្ឈាយិតព្ព”ន្តិ។

ឯវំ វិនយគរុកានំ ភិក្ខូនំ កាលេ ឯកទិវសំ ឧបតិស្សត្ថេរោ មហាបទុមត្ថេរប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ អន្តេវាសិកសតានំ បឋមបារាជិកសិក្ខាបទេ ឥមំ បទេសំ វណ្ណេន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ តំ អន្តេវាសិកា បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, យេភុយ្យេន អក្ខាយិតេ បារាជិកំ, យេភុយ្យេន ខាយិតេ ថុល្លច្ចយំ, ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេ កេន ភវិតព្ព”ន្តិ? ថេរោ អាហ – “អាវុសោ, ពុទ្ធា នាម បារាជិកំ បញ្ញបេន្តា ន សាវសេសំ កត្វា បញ្ញបេន្តិ, អនវសេសំយេវ កត្វា សព្ពំ បរិយាទិយិត្វា សោតំ ឆិន្ទិត្វា បារាជិកវត្ថុស្មឹ បារាជិកមេវ បញ្ញបេន្តិ។ ឥទញ្ហិ សិក្ខាបទំ លោកវជ្ជំ, ន បណ្ណត្តិវជ្ជំ។ តស្មា យទិ ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេ បារាជិកំ ភវេយ្យ, បញ្ញបេយ្យ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ បារាជិកច្ឆាយា បនេត្ថ ន ទិស្សតិ, ថុល្លច្ចយមេវ ទិស្សតី”តិ។

អបិច មតសរីរេ បារាជិកំ បញ្ញបេន្តោ ភគវា យេភុយ្យេន អក្ខាយិតេ ឋបេសិ “តតោ បរំ បារាជិកំ នត្ថី”តិ ទស្សេតុំ។ ថុល្លច្ចយំ បញ្ញបេន្តោ យេភុយ្យេន ខាយិតេ ឋបេសិ “តតោ បរំ ថុល្លច្ចយំ នត្ថី”តិ ទស្សេតុន្តិបិ វេទិតព្ពំ។ ខាយិតាខាយិតញ្ច នាមេតំ មតសរីរស្មឹយេវ វេទិតព្ពំ, ន ជីវមានេ។ ជីវមានេ ហិ នខបិដ្ឋិប្បមាណេបិ ឆវិមំសេ វា ន្ហារុម្ហិ វា សតិ បារាជិកមេវ ហោតិ។ យទិបិ និមិត្តំ សព្ពសោ ខាយិតំ ឆវិចម្មំ នត្ថិ, និមិត្តសណ្ឋានំ បញ្ញាយតិ, បវេសនំ ជាយតិ, បារាជិកមេវ។ និមិត្តសណ្ឋានំ បន អនវសេសេត្វា សព្ពស្មឹ និមិត្តេ ឆិន្ទិត្វា សមន្តតោ តច្ឆេត្វា ឧប្បាដិតេ វណសង្ខេបវសេន ថុល្លច្ចយំ។ និមិត្តតោ បតិតាយ មំសបេសិយា ឧបក្កមន្តស្ស ទុក្កដំ។ មតសរីរេ បន យទិបិ សព្ពំ សរីរំ ខាយិតំ ហោតិ, យទិបិ អក្ខាយិតំ, តយោ បន មគ្គា អក្ខាយិតា, តេសុ ឧបក្កមន្តស្ស បារាជិកំ។ យេភុយ្យេន អក្ខាយិតេ បារាជិកមេវ។ ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេ ច យេភុយ្យេន ខាយិតេ ច ថុល្លច្ចយំ។

មនុស្សានំ ជីវមានកសរីរេ អក្ខិនាសកណ្ណច្ឆិទ្ទវត្ថិកោសេសុ សត្ថកាទីហិ កតវណេ វា មេថុនរាគេន តិលផលមត្តម្បិ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ថុល្លច្ចយមេវ។ អវសេសសរីរេ ឧបកច្ឆកាទីសុ ទុក្កដំ។ មតេ អល្លសរីរេ បារាជិកក្ខេត្តេ បារាជិកំ, ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុក្កដក្ខេត្តេ ទុក្កដំ។ យទា បន សរីរំ ឧទ្ធុមាតកំ ហោតិ កុថិតំ នីលមក្ខិកសមាកិណ្ណំ កិមិកុលសមាកុលំ នវហិ វណមុខេហិ បគ្ឃរិតបុព្ពកុណបភាវេន ឧបគន្តុម្បិ អសក្កុណេយ្យំ, តទា បារាជិកវត្ថុញ្ច ថុល្លច្ចយវត្ថុញ្ច វិជហតិ; តាទិសេ សរីរេ យត្ថ កត្ថចិ ឧបក្កមតោ ទុក្កដមេវ។ តិរច្ឆានគតានំ ហត្ថិ-អស្ស-គោណ-គទ្រភ-ឱដ្ឋមហឹសាទីនំ នាសាយ ថុល្លច្ចយំ។ វត្ថិកោសេ ថុល្លច្ចយមេវ។ សព្ពេសម្បិ តិរច្ឆានគតានំ អក្ខិកណ្ណវណេសុ ទុក្កដំ, អវសេសសរីរេបិ ទុក្កដមេវ។ មតានំ អល្លសរីរេ បារាជិកក្ខេត្តេ បារាជិកំ, ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុក្កដក្ខេត្តេ ទុក្កដំ។

កុថិតកុណបេ បន បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សព្ពត្ថ ទុក្កដំ។ កាយសំសគ្គរាគេន វា មេថុនរាគេន វា ជីវមានកបុរិសស្ស វត្ថិកោសំ អប្បវេសេន្តោ និមិត្តេន និមិត្តំ ឆុបតិ, ទុក្កដំ។ មេថុនរាគេន ឥត្ថិយា អប្បវេសេន្តោ និមិត្តេន និមិត្តំ ឆុបតិ, ថុល្លច្ចយំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បន “ឥត្ថិនិមិត្តំ មេថុនរាគេន មុខេន ឆុបតិ ថុល្លច្ចយ”ន្តិ វុត្តំ។ ចម្មក្ខន្ធកេ “ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ អចិរវតិយា នទិយា គាវីនំ តរន្តីនំ វិសាណេសុបិ គណ្ហន្តិ, កណ្ណេសុបិ គណ្ហន្តិ, គីវាយបិ គណ្ហន្តិ, ឆេប្បាយបិ គណ្ហន្តិ, បិដ្ឋិម្បិ អភិរុហន្តិ, រត្តចិត្តាបិ អង្គជាតំ ឆុបន្តី”តិ (មហាវ. ២៥២) ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា អវិសេសេន វុត្តំ – “ន ច, ភិក្ខវេ, រត្តចិត្តេន អង្គជាតំ ឆុបិតព្ពំ, យោ ឆុបេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ២៥២)។ តំ សព្ពម្បិ សំសន្ទិត្វា យថា ន វិរុជ្ឈតិ តថា គហេតព្ពំ។ កថញ្ច ន វិរុជ្ឈតិ? យំ តាវ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តំ “មេថុនរាគេន មុខេន ឆុបតី”តិ។ តត្រ កិរ និមិត្តមុខំ មុខន្តិ អធិប្បេតំ។ “មេថុនរាគេនា”តិ ច វុត្តត្តាបិ អយមេវ តត្ថ អធិប្បាយោតិ វេទិតព្ពោ។ ន ហិ ឥត្ថិនិមិត្តេ បកតិមុខេន មេថុនុបក្កមោ ហោតិ។ ខន្ធកេបិ យេ បិដ្ឋឹ អភិរុហន្តា មេថុនរាគេន អង្គជាតេន អង្គជាតំ ឆុបឹសុ, តេ សន្ធាយ ថុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥតរថា ហិ ទុក្កដំ សិយា។ កេចិ បនាហុ “ខន្ធកេបិ មុខេនេវ ឆុបនំ សន្ធាយ ឱឡារិកត្តា កម្មស្ស ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយម្បិ តំ សន្ធាយភាសិតំ គហេត្វាវ មេថុនរាគេន មុខេន ឆុបតិ ថុល្លច្ចយន្តិ វុត្ត”ន្តិ។ តស្មា សុដ្ឋុ សល្លក្ខេត្វា ឧភោសុ វិនិច្ឆយេសុ យោ យុត្តតរោ សោ គហេតព្ពោ។ វិនយញ្ញូ បន បុរិមំ បសំសន្តិ។ កាយសំសគ្គរាគេន បន បកតិមុខេន វា និមិត្តមុខេន វា ឥត្ថិនិមិត្តំ ឆុបន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ។ តិរច្ឆានគតិត្ថិយា បស្សាវមគ្គំ និមិត្តមុខេន ឆុបន្តស្ស វុត្តនយេនេវ ថុល្លច្ចយំ។ កាយសំសគ្គរាគេន ទុក្កដន្តិ។

ឯកូនសត្តតិទ្វិសតចតុក្កកថា និដ្ឋិតា។

សន្ថតចតុក្កភេទកថា

៦១-៦២. ឯវំ ភគវា បដិបន្នកស្ស ភិក្ខុនោ វក្ខណត្ថំ សត្តតិទ្វិសតចតុក្កានិ នីហរិត្វា “ឥទានិ យេ អនាគតេ បាបភិក្ខូ ‘សន្ថតំ ឥមំ ន កិញ្ចិ ឧបាទិន្នកំ ឧបាទិន្នកេន ផុសតិ, កោ ឯត្ថ ទោសោ’តិ សញ្ចិច្ច លេសំ ឱឌ្ឌេស្សន្តិ, តេសំ សាសនេ បតិដ្ឋា ឯវ ន ភវិស្សតី”តិ ទិស្វា តេសុ សត្តតិទ្វិសតចតុក្កេសុ ឯកមេកំ ចតុក្កំ ចតូហិ សន្ថតាទិភេទេហិ ភិន្ទិត្វា ទស្សេន្តោ **ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថឹ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អានេត្វា វច្ចមគ្គេន បស្សាវមគ្គេន មុខេន អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តិ សន្ថតាយ អសន្ថតស្សា**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **សន្ថតាយ អសន្ថតស្សា**តិអាទីសុ សន្ថតាយ ឥត្ថិយា វច្ចមគ្គេន បស្សាវមគ្គេន មុខេន អសន្ថតស្ស ភិក្ខុស្ស អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តីតិ ឥមិនា នយេន យោជនា វេទិតព្ពា។ តត្ថ **សន្ថតា** នាម យស្សា តីសុ មគ្គេសុ យោ កោចិ មគ្គោ បលិវេឋេត្វា វា អន្តោ វា បវេសេត្វា យេន កេនចិ វត្ថេន វា បណ្ណេន វា វាកបដ្ដេន វា ចម្មេន វា តិបុសីសាទីនំ បដ្ដេន វា បដិច្ឆន្នោ។ **សន្ថតោ** នាម យស្ស អង្គជាតំ តេសំយេវ វត្ថាទីនំ យេន កេនចិ បដិច្ឆន្នំ។ តត្ថ ឧបាទិន្នកេន វា អនុបាទិន្នកំ ឃដ្ដិយតុ, អនុបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នកំ, អនុបាទិន្នកេន វា អនុបាទិន្នកំ, ឧបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នកំ, សចេ យត្តកេ បវិដ្ឋេ បារាជិកំ ហោតីតិ វុត្តំ, តត្តកំ បវិសតិ, សព្ពត្ថ សាទិយន្តស្ស បារាជិកក្ខេត្តេ បារាជិកំ; ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ ថុល្លច្ចយំ, ទុក្កដក្ខេត្តេ ទុក្កដមេវ ហោតិ។ សចេ ឥត្ថិនិមិត្តំ ខាណុំ កត្វា សន្ថតំ, ខាណុំ ឃដ្ដេន្តស្ស ទុក្កដំ។ សចេ បុរិសនិមិត្តំ ខាណុំ កត្វា សន្ថតំ, ខាណុំ បវេសេន្តស្ស ទុក្កដំ។ សចេ ឧភយំ ខាណុំ កត្វា សន្ថតំ, ខាណុនា ខាណុំ ឃដ្ដេន្តស្ស ទុក្កដំ។ សចេ ឥត្ថិនិមិត្តេ វេឡុនឡបព្ពាទីនំ កិញ្ចិ បក្ខិត្តំ, តស្ស ហេដ្ឋាភាគំ ចេបិ ផុសន្តោ តិលផលមត្តំ បវេសេតិ, បារាជិកំ។ ឧបរិភាគំ ចេបិ ឧភោសុ បស្សេសុ ឯកបស្សំ ចេបិ ផុសន្តោ បវេសេតិ, បារាជិកំ។ ចត្តារិបិ បស្សានិ អផុសន្តោ បវេសេត្វា តស្ស តលំ ចេបិ ផុសតិ, បារាជិកំ។ យទិ បន បស្សេសុ វា តលេ វា អផុសន្តោ អាកាសគតមេវ កត្វា បវេសេត្វា នីហរតិ, ទុក្កដំ។ ពហិទ្ធា ខាណុកេ ផុសតិ ទុក្កដមេវ។ យថា ច ឥត្ថិនិមិត្តេ វុត្តំ, ឯវំ សព្ពត្ថ លក្ខណំ វេទិតព្ពន្តិ។

សន្ថតចតុក្កភេទកថា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុបច្ចត្ថិកចតុក្កភេទវណ្ណនា

៦៣-៦៤. ឯវំ សន្ថតចតុក្កភេទំ វត្វា ឥទានិ យស្មា ន កេវលំ មនុស្សិត្ថិអាទិកេ ភិក្ខុស្ស ឯវ សន្តិកេ អានេន្តិ។ អថ ខោ ភិក្ខុម្បិ តាសំ សន្តិកេ អានេន្តិ, តស្មា តប្បភេទំ ទស្សេន្តោ “**ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា ភិក្ខុំ មនុស្សិត្ថិយា សន្តិកេ**”តិ អាទិនា នយេន សព្ពានិ តានិ ចតុក្កានិ បុនបិ នីហរិត្វា ទស្សេសិ។ តេសុ វិនិច្ឆយោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ។

ភិក្ខុបច្ចត្ថិកវសេន ចតុក្កភេទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

រាជបច្ចត្ថិកាទិចតុក្កភេទកថា

៦៥. យស្មា បន ន ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា ឯវ ឯវំ ករោន្តិ, រាជបច្ចត្ថិកាទយោបិ ករោន្តិ។ តស្មា តម្បិ បភេទំ ទស្សេន្តោ “**រាជបច្ចត្ថិកា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ រាជានោ ឯវ បច្ចត្ថិកា **រាជបច្ចត្ថិកា**។ តេ ច សយំ អានេន្តាបិ អញ្ញេហិ អាណាបេន្តាបិ អានេន្តិយេវាតិ វេទិតព្ពា។ ចោរា ឯវ បច្ចត្ថិកា **ចោរបច្ចត្ថិកា។ ធុត្តា**តិ មេថុនុបសំហិតខិឌ្ឌាបសុតា នាគរិកកេរាដិយបុរិសា, ឥត្ថិធុត្តសុរាធុត្តាទយោ វា; ធុត្តា ឯវ បច្ចត្ថិកា **ធុត្តបច្ចត្ថិកា**។ គន្ធន្តិ ហទយំ វុច្ចតិ, តំ ឧប្បាដេន្តីតិ ឧប្បលគន្ធា, ឧប្បលគន្ធា ឯវ បច្ចត្ថិកា **ឧប្បលគន្ធបច្ចត្ថិកា**។ ឯតេ កិរ ន កសិវណិជ្ជាទីហិ ជីវន្តិ, បន្ថឃាតគាមឃាតាទីនិ កត្វា បុត្តទារំ បោសេន្តិ។ តេ កម្មសិទ្ធឹ បត្ថយមានា ទេវតានំ អាយាចេត្វា តាសំ ពលិកម្មត្ថំ មនុស្សានំ ហទយំ ឧប្បាដេន្តិ។ សព្ពកាលេ ច មនុស្សា ទុល្លភា។ ភិក្ខូ បន អរញ្ញេ វិហរន្តា សុលភា ហោន្តិ។ តេ សីលវន្តំ ភិក្ខុំ គហេត្វា “សីលវតោ វធោ នាម ភារិយោ ហោតី”តិ មញ្ញមានា តស្ស សីលវិនាសនត្ថំ មនុស្សិត្ថិអាទិកេ វា អានេន្តិ; តំ វា តត្ថ នេន្តិ។ អយមេត្ថ វិសេសោ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ភិក្ខុបច្ចត្ថិកវារេ វុត្តនយេនេវ ច ឥមេសុ ចតូសុបិ វារេសុ ចតុក្កានិ វេទិតព្ពានិ។ បាឡិយំ បន សំខិត្តេន វុត្តានិ។

សព្ពាការេន ចតុក្កភេទកថា និដ្ឋិតា។

អាបត្តានាបត្តិវារវណ្ណនា

៦៦. ឥទានិ យំ វុត្តំ “មនុស្សិត្ថិយា តយោ មគ្គេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្សា”តិអាទិ, ឯត្ថ អសម្មោហត្ថំ “**មគ្គេន មគ្គ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មគ្គេន មគ្គ**ន្តិ ឥត្ថិយា តីសុ មគ្គេសុ អញ្ញតរេន មគ្គេន អត្តនោ អង្គជាតំ បវេសេតិ អថ វា សម្ភិន្នេសុ ទ្វីសុ មគ្គេសុ បស្សាវមគ្គេន វច្ចមគ្គំ វច្ចមគ្គេន វា បស្សាវមគ្គំ បវេសេតិ។ **មគ្គេន អមគ្គ**ន្តិ បស្សាវាទិមគ្គេន បវេសេត្វា តស្ស សាមន្តា វណេន នីហរតិ។ **អមគ្គេន មគ្គ**ន្តិ មគ្គសាមន្តេន វណេន បវេសេត្វា មគ្គេន នីហរតិ។ **អមគ្គេន អមគ្គ**ន្តិ ទ្វីសុ សម្ភិន្នវណេសុ ឯកេន វណេន បវេសេត្វា ទុតិយេន នីហរតិ។ ឥមស្ស សុត្តស្ស អនុលោមវសេន សព្ពត្ថ វណសង្ខេបេ ថុល្លច្ចយំ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ យំ បរតោ វក្ខតិ “អនាបត្តិ អជានន្តស្ស អសាទិយន្តស្សា”តិ, តត្ថ អសម្មោហត្ថំ “***ភិក្ខុ សុត្ត ភិក្ខុម្ហី***”តិអាទិមាហ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ – យោ បដិពុទ្ធោ សាទិយតិ សោ “សុត្តម្ហិ មយិ ឯសោ វិប្បដិបជ្ជិ, នាហំ ជានាមី”តិ ន មុច្ចតិ។ **ឧភោ នាសេតព្ពា**តិ ចេត្ថ ទ្វេបិ លិង្គនាសនេន នាសេតព្ពា។ តត្រ ទូសកស្ស បដិញ្ញាករណំ នត្ថិ, ទូសិតោ បុច្ឆិត្វា បដិញ្ញាយ នាសេតព្ពោ។ សចេ ន សាទិយតិ, ន នាសេតព្ពោ។ ឯស នយោ សាមណេរវារេបិ។

ឯវំ តត្ថ តត្ថ តំ តំ អាបត្តិញ្ច អនាបត្តិញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាបត្តិមេវ ទស្សេន្តោ “**អនាបត្តិ អជានន្តស្សា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អជានន្តោ** នាម យោ មហានិទ្ទំ ឱក្កន្តោ បរេន កតំ ឧបក្កមម្បិ ន ជានាតិ វេសាលិយំ មហាវនេ ទិវាវិហារគតោ ភិក្ខុ វិយ។ ឯវរូបស្ស អនាបត្តិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “‘នាហំ ភគវា ជានាមី’តិ; ‘អនាបត្តិ, ភិក្ខុ, អជានន្តស្សា’”តិ (បារា. ៧៥)។ **អសាទិយន្តោ** នាម យោ ជានិត្វាបិ ន សាទិយតិ, តត្ថេវ សហសា វុដ្ឋិតភិក្ខុ វិយ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “‘នាហំ ភគវា សាទិយិ’ន្តិ។ ‘អនាបត្តិ, ភិក្ខុ, អសាទិយន្តស្សា’”តិ។

ឧម្មត្តកោ នាម បិត្តុម្មត្តកោ។ ទុវិធញ្ហិ បិត្តំ – ពទ្ធបិត្តំ, អពទ្ធបិត្តញ្ចាតិ។ តត្ថ អពទ្ធបិត្តំ លោហិតំ វិយ សព្ពង្គគតំ, តម្ហិ កុបិតេ សត្តានំ កណ្ឌុកច្ឆុសរីរកម្បាទីនិ ហោន្តិ។ តានិ ភេសជ្ជកិរិយាយ វូបសមន្តិ។ ពទ្ធបិត្តំ បន បិត្តកោសកេ ឋិតំ។ តម្ហិ កុបិតេ សត្តា ឧម្មត្តកា ហោន្តិ វិបល្លត្ថសញ្ញា ហិរោត្តប្បំ ឆឌ្ឌេត្វា អសារុប្បាចារំ ចរន្តិ។ លហុកគរុកានិ សិក្ខាបទានិ មទ្ទន្តាបិ ន ជានន្តិ។ ភេសជ្ជកិរិយាយបិ អតេកិច្ឆា ហោន្តិ។ ឯវរូបស្ស ឧម្មត្តកស្ស អនាបត្តិ។

ខិត្តចិត្តោ នាម វិស្សដ្ឋចិត្តោ យក្ខុម្មត្តកោ វុច្ចតិ។ យក្ខា កិរ ភេរវានិ វា អារម្មណានិ ទស្សេត្វា មុខេន ហត្ថំ បវេសេត្វា ហទយរូបំ វា មទ្ទន្តា សត្តេ វិក្ខិត្តចិត្តេ វិបល្លត្ថសញ្ញេ ករោន្តិ។ ឯវរូបស្ស ខិត្តចិត្តស្ស អនាបត្តិ។ តេសំ បន ឧភិន្នំ អយំ វិសេសោ – បិត្តុម្មត្តកោ និច្ចមេវ ឧម្មត្តកោ ហោតិ, បកតិសញ្ញំ ន លភតិ។ យក្ខុម្មត្តកោ អន្តរន្តរា បកតិសញ្ញំ បដិលភតីតិ។ ឥធ បន បិត្តុម្មត្តកោ វា ហោតុ យក្ខុម្មត្តកោ វា, យោ សព្ពសោ មុដ្ឋស្សតិ កិញ្ចិ ន ជានាតិ, អគ្គិម្បិ សុវណ្ណម្បិ គូថម្បិ ចន្ទនម្បិ ឯកសទិសំ មទ្ទន្តោវ វិចរតិ, ឯវរូបស្ស អនាបត្តិ។ អន្តរន្តរា សញ្ញំ បដិលភិត្វា ញត្វា ករោន្តស្ស បន អាបត្តិយេវ។

វេទនាដ្ដោ នាម យោ អធិមត្តាយ ទុក្ខវេទនាយ អាតុរោ កិញ្ចិ ន ជានាតិ, ឯវរូបស្ស អនាបត្តិ។

អាទិកម្មិកោ នាម យោ តស្មិំ តស្មិំ កម្មេ អាទិភូតោ។ ឥធ បន សុទិន្នត្ថេរោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ។ អវសេសានំ មក្កដីសមណវជ្ជិបុត្តកាទីនំ អាបត្តិយេវាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បកិណ្ណកកថា

ឥមស្មិំ បន សិក្ខាបទេ កោសល្លត្ថំ ឥទំ **បកិណ្ណកំ**វេទិតព្ពំ –

> “សមុដ្ឋានញ្ច កិរិយា, អថោ សញ្ញា សចិត្តកំ;
> លោកវជ្ជញ្ច កម្មញ្ច, កុសលំ វេទនាយ ចា”តិ។

តត្ថ “**សមុដ្ឋាន**”ន្តិ សព្ពសង្គាហកវសេន ឆ សិក្ខាបទសមុដ្ឋានានិ។ តានិ **បរិវារេ** អាវិ ភវិស្សន្តិ។ សមាសតោ បន សិក្ខាបទំ នាម – អត្ថិ ឆសមុដ្ឋានំ, អត្ថិ ចតុសមុដ្ឋានំ, អត្ថិ តិសមុដ្ឋានំ, អត្ថិ កឋិន សមុដ្ឋានំ, អត្ថិ ឯឡកលោមសមុដ្ឋានំ, អត្ថិ ធុរនិក្ខេបាទិសមុដ្ឋានន្តិ។

តត្រាបិ កិញ្ចិ កិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, កិញ្ចិ អកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, កិញ្ចិ កិរិយាកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, កិញ្ចិ សិយា កិរិយតោ, សិយា អកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, កិញ្ចិ សិយា កិរិយតោ សិយា កិរិយាកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ។

តត្រាបិ អត្ថិ សញ្ញាវិមោក្ខំ, អត្ថិ នោសញ្ញាវិមោក្ខំ។ តត្ថ យំ ចិត្តង្គំ លភតិយេវ, តំ សញ្ញាវិមោក្ខំ; ឥតរំ នោសញ្ញាវិមោក្ខំ។

បុន អត្ថិ សចិត្តកំ, អត្ថិ អចិត្តកំ។ យំ សហេវ ចិត្តេន អាបជ្ជតិ, តំ សចិត្តកំ; យំ វិនាបិ ចិត្តេន អាបជ្ជតិ, តំ អចិត្តកំ ។ តំ សព្ពម្បិ លោកវជ្ជំ បណ្ណត្តិវជ្ជន្តិ ទុវិធំ។ តេសំ លក្ខណំ វុត្តមេវ។

កម្មកុសលវេទនាវសេនាបិ ចេត្ថ អត្ថិ សិក្ខាបទំ កាយកម្មំ, អត្ថិ វចីកម្មំ។ តត្ថ យំ កាយទ្វារិកំ, តំ កាយកម្មំ; យំ វចីទ្វារិកំ, តំ វចីកម្មន្តិ វេទិតព្ពំ។ អត្ថិ បន សិក្ខាបទំ កុសលំ, អត្ថិ អកុសលំ, អត្ថិ អព្យាកតំ។ ទ្វត្តឹសេវ ហិ អាបត្តិសមុដ្ឋាបកចិត្តានិ – អដ្ឋ កាមាវចរកុសលានិ, ទ្វាទស អកុសលានិ, ទស កាមាវចរកិរិយចិត្តានិ, កុសលតោ ច កិរិយតោ ច ទ្វេ អភិញ្ញាចិត្តានីតិ។ តេសុ យំ កុសលចិត្តេន អាបជ្ជតិ, តំ កុសលំ; ឥតរេហិ ឥតរំ។ អត្ថិ ច សិក្ខាបទំ តិវេទនំ, អត្ថិ ទ្វិវេទនំ, អត្ថិ ឯកវេទនំ។ តត្ថ យំ អាបជ្ជន្តោ តីសុ វេទនាសុ អញ្ញតរវេទនាសមង្គី ហុត្វា អាបជ្ជតិ, តំ តិវេទនំ; យំ អាបជ្ជន្តោ សុខសមង្គី វា ឧបេក្ខាសមង្គី វា អាបជ្ជតិ, តំ ទ្វិវេទនំ; យំ អាបជ្ជន្តោ ទុក្ខវេទនាសមង្គីយេវ អាបជ្ជតិ, តំ ឯកវេទនន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ –

“សមុដ្ឋានញ្ច កិរិយា, អថោ សញ្ញា សចិត្តកំ;
លោកវជ្ជញ្ច កម្មញ្ច, កុសលំ វេទនាយ ចា”តិ។

ឥមំ បកិណ្ណកំ វិទិត្វា តេសុ សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានតោ ឯកសមុដ្ឋានំ។ អង្គវសេន ទុកសមុដ្ឋានំ, កាយចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយសមុដ្ឋានញ្ច ករោន្តោយេវ ហិ ឯតំ អាបជ្ជតិ។ មេថុនបដិសំយុត្តាយ កាមសញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ សញ្ញាវិមោក្ខំ។ “អនាបត្តិ អជានន្តស្ស អសាទិយន្តស្សា”តិ ហិ វុត្តំ។ មេថុនចិត្តេនេវ នំ អាបជ្ជតិ, ន វិនា ចិត្តេនាតិ សចិត្តកំ។ រាគវសេនេវ អាបជ្ជិតព្ពតោ លោកវជ្ជំ។ កាយទ្វារេនេវ សមុដ្ឋានតោ កាយកម្មំ។ ចិត្តំ បនេត្ថ អង្គមត្តំ ហោតិ, ន តស្ស វសេន កម្មភាវោ លព្ភតិ។ លោភចិត្តេន អាបជ្ជិតព្ពតោ អកុសលចិត្តំ។ សុខសមង្គី វា ឧបេក្ខាសមង្គី វា តំ អាបជ្ជតីតិ ទ្វិវេទនន្តិ វេទិតព្ពំ។ សព្ពញ្ចេតំ អាបត្តិយំ យុជ្ជតិ។ សិក្ខាបទសីសេន បន **សព្ពអដ្ឋកថាសុ**ទេសនា អារូឡ្ហា, តស្មា ឯវំ វុត្តំ។

បកិណ្ណកកថា និដ្ឋិតា។

វិនីតវត្ថុវណ្ណនា

មក្កដី វជ្ជិបុត្តា ច…បេ…. វុឌ្ឍបព្ពជិតោ មិគោតិ ឥទំ កឹ? ឥមា វិនីតវត្ថូនំ ភគវតា សយំ វិនិច្ឆិតានំ តេសំ តេសំ វត្ថូនំ ឧទ្ទានគាថា នាម។ តានិ វត្ថូនិ “សុខំ វិនយធរា ឧគ្គណ្ហិស្សន្តី”តិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតានិ។ វត្ថុគាថា បន ធរមានេយេវ ភគវតិ ឧបាលិត្ថេរេន ឋបិតា “ឥមិនា លក្ខណេន អាយតឹ វិនយធរា វិនយំ វិនិច្ឆិនិស្សន្តី”តិ។ តស្មា ឯត្ថ វុត្តលក្ខណំ សាធុកំ សល្លក្ខេត្វា បឋមសិក្ខាបទំ វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ ទុតិយាទីនញ្ច វិនីតវត្ថូសុ វុត្តលក្ខណេន ទុតិយាទីនិ។ វិនីតវត្ថូនិ ហិ សិប្បិកានំ បដិច្ឆន្នករូបានិ វិយ វិនយធរានំ បដិច្ឆន្នកវត្ថូនិ ហោន្តីតិ។

៦៧. តត្ថ បុរិមានិ ទ្វេ វត្ថូនិ អនុបញ្ញត្តិយំយេវ វុត្តត្ថានិ។ តតិយេ វត្ថុម្ហិ **គិហិលិង្គេនា**តិ គិហិវេសេន ឱទាតវត្ថោ ហុត្វា។ ចតុត្ថេ នត្ថិ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ។ តតោ បរេសុ សត្តសុ វត្ថូសុ **កុសចីរ**ន្តិ កុសេ គន្ថេត្វា កតចីរំ។ **វាកចីរំ** នាម តាបសានំ វក្កលំ។ **ផលកចីរំ** នាម ផលកសណ្ឋានានិ ផលកានិ សិព្ពិត្វា កតចីរំ។ **កេសកម្ពលោ**តិ កេសេហិ តន្តេ វាយិត្វា កតកម្ពលោ។ **វាលកម្ពលោ**តិ ចមរវាលេហិ វាយិត្វា កតកម្ពលោ។ **ឧលូកបក្ខិក**ន្តិ ឧលូកសកុណស្ស បក្ខេហិ កតនិវាសនំ។ **អជិនក្ខិប**ន្តិ សលោមំ សខុរំ អជិនមិគចម្មំ។ ទ្វាទសមេ វត្ថុម្ហិ **សារត្តោ**តិ កាយសំសគ្គរាគេន សារត្តោ; តំ រាគំ ញត្វា ភគវា “**អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា**”តិ អាហ។

៦៨. តេរសមេ វត្ថុម្ហិ **ឧប្បលវណ្ណា**តិ សា ថេរី សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិធីតា សតសហស្សកប្បេ អភិនីហារសម្បន្នា។ តស្សា បកតិយាបិ អតិទស្សនីយា នីលុប្បលវណ្ណា កាយច្ឆវិ, អព្ភន្តរេ បន កិលេសសន្តាបស្ស អភាវេន អតិវិយ វិរោចតិ។ សា តាយេវ វណ្ណបោក្ខរតាយ “ឧប្បលវណ្ណា”តិ នាមំ លភិ។ **បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ គិហិកាលតោ បដ្ឋាយ រត្តចិត្តោ; សោ កិរ តស្សា ញាតិទារកោ ហោតិ។ **អថ ខោ**តិ អនន្តរត្ថេ និបាតោ; មញ្ចកេ និសិន្នានន្តរមេវាតិ វុត្តំ

ហោតិ។ ទិវា ពាហិរតោ អាគន្ត្វា ទ្វារំ បិធាយ និសិន្នានញ្ហិ បឋមំ អន្ធការំ ហោតិ។ សោ យាវស្សា តំ អន្ធការំ ន នស្សតិ, តាវទេវ ឯវមកាសីតិ អត្ថោ។ **ទូសេសី**តិ បធំសេសិ។ ថេរី បន អនវជ្ជា អត្តនោ សមណសញ្ញំ បច្ចុបដ្ឋបេត្វា អសាទិយន្តី និសីទិ អសទ្ធម្មាធិប្បាយេន បរាមដ្ឋា អគ្គិក្ខន្ធ-សិលាថម្ភ-ខទិរសារខាណុកា វិយ។ សោបិ អត្តនោ មនោរថំ បូរេត្វា គតោ។ តស្សា ថេរិយា ទស្សនបថំ វិជហន្តស្សេវ អយំ មហាបថវី សិនេរុបព្ពតំ ធារេតុំ សមត្ថាបិ តំ បាបបុរិសំ ព្យាមមត្តកឡេវរំ ធារេតុំ អសក្កោន្តី វិយ ភិជ្ជិត្វា វិវរមទាសិ។ សោ តង្ខណញ្ញេវ អវីចិជាលានំ ឥន្ធនភាវំ អគមាសិ។ ភគវា តំ សុត្វា “អនាបត្តិ, ភិក្ខវេ, អសាទិយន្តិយា”តិ វត្វា ថេរិំ សន្ធាយ **ធម្មបទេ** ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“វារិ បោក្ខរបត្តេវ, អារគ្គេរិវ សាសបោ;
យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤០១);

៦៩. ចុទ្ទសមេ វត្ថុម្ហិ **ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភូត**ន្តិ រត្តិភាគេ និទ្ទំ ឱក្កន្តស្ស បុរិសសណ្ឋានំ មស្សុទាឋិកាទិ សព្ពំ អន្តរហិតំ ឥត្ថិសណ្ឋានំ ឧប្បន្នំ។ **តមេវ ឧបជ្ឈំ តមេវ ឧបសម្បទ**ន្តិ បុព្ពេ គហិតឧបជ្ឈាយមេវ បុព្ពេ កតឧបសម្បទមេវ អនុជានាមិ។ បុន ឧបជ្ឈា ន គហេតព្ពា; ឧបសម្បទា ន កាតព្ពាតិ អត្ថោ។ **តានិយេវ វស្សានី**តិ ភិក្ខុឧបសម្បទតោ បភុតិ យាវ វស្សគណនា, តំយេវ វស្សគណនំ អនុជានាមិ។ ន ឥតោ បដ្ឋាយ វស្សគណនា កាតព្ពាតិ អត្ថោ។ **ភិក្ខុនីហិ សង្កមិតុ**ន្តិ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ សង្កមិតុំ សង្គន្តុំ សមង្គី ភវិតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – អប្បតិរូបំ ទានិស្សា ភិក្ខូនំ មជ្ឈេ វសិតុំ, ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ វសតូតិ។ **យា អាបត្តិយោ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ សាធារណា**តិ យា ទេសនាគាមិនិយោ វា វុដ្ឋានគាមិនិយោ វា អាបត្តិយោ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ សាធារណា។ **តា អាបត្តិយោ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ វុដ្ឋាតុ**ន្តិ តា សព្ពាបិ ភិក្ខុនីហិ កាតព្ពំ វិនយកម្មំ កត្វា ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ វុដ្ឋាតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។ **តាហិ អាបត្តីហិ អនាបត្តី**តិ យា បន ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណា សុក្កវិស្សដ្ឋិ-អាទិកា អាបត្តិយោ, តាហិ អនាបត្តិ។ លិង្គបរិវត្តនេន តា អាបត្តិយោ វុដ្ឋិតាវ ហោន្តិ។ បុន បកតិលិង្គេ ឧប្បន្នេបិ តាហិ អាបត្តីហិ តស្ស អនាបត្តិយេវាតិ អយំ តាវេត្ថ បាឡិវិនិច្ឆយោ។

អយំ បន **បាឡិមុត្តោ ឱក្កន្តិកវិនិច្ឆយោ** – ឥមេសុ តាវ ទ្វីសុ លិង្គេសុ បុរិសលិង្គំ ឧត្តមំ, ឥត្ថិលិង្គំ ហីនំ; តស្មា បុរិសលិង្គំ ពលវអកុសលេន អន្តរធាយតិ។ ឥត្ថិលិង្គំ ទុព្ពលកុសលេន បតិដ្ឋាតិ។ ឥត្ថិលិង្គំ បន អន្តរធាយន្តំ ទុព្ពលអកុសលេន អន្តរធាយតិ។ បុរិសលិង្គំ ពលវកុសលេន បតិដ្ឋាតិ។ ឯវំ ឧភយម្បិ អកុសលេន អន្តរធាយតិ, កុសលេន បដិលព្ភតិ។

តត្ថ សចេ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ ឯកតោ សជ្ឈាយំ វា ធម្មសាកច្ឆំ វា កត្វា ឯកាគារេ និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កន្តានំ ឯកស្ស ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភវតិ, ឧភិន្នម្បិ សហសេយ្យាបត្តិ ហោតិ។ សោ ចេ បដិពុជ្ឈិត្វា អត្តនោ តំ វិប្បការំ ទិស្វា ទុក្ខី ទុម្មនោ រត្តិភាគេយេវ ឥតរស្ស អារោចេយ្យ, តេន សមស្សាសេតព្ពោ – “ហោតុ, មា ចិន្តយិត្ថ។ វដ្ដស្សេវេសោ ទោសោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទ្វារំ ទិន្នំ, ភិក្ខុ វា ហោតុ ភិក្ខុនី វា, អនាវដោ ធម្មោ អវារិតោ សគ្គមគ្គោ”តិ។ សមស្សាសេត្វា ច ឯវំ វត្តព្ពំ – “តុម្ហេហិ ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ អត្ថិ វោ កាចិ សន្ទិដ្ឋា ភិក្ខុនិយោ”តិ។ សចស្សា ហោន្តិ តាទិសា ភិក្ខុនិយោ អត្ថីតិ, នោ ចេ ហោន្តិ នត្ថីតិ វត្វា សោ ភិក្ខុ វត្តព្ពោ – “មម សង្គហំ ករោថ; ឥទានិ មំ បឋមំ ភិក្ខុនុបស្សយំ នេថា”តិ។ តេន ភិក្ខុនា តំ គហេត្វា តស្សា វា សន្ទិដ្ឋានំ អត្តនោ វា សន្ទិដ្ឋានំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកំ គន្តព្ពំ។ គច្ឆន្តេន ច ន ឯកកេន គន្តព្ពំ។ ចតូហិ បញ្ចហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ជោតិកញ្ច កត្តរទណ្ឌញ្ច គហេត្វា សំវិទហនំ បរិមោចេត្វា “មយំ អសុកំ នាម ឋានំ គច្ឆាមា”តិ គន្តព្ពំ។ សចេ ពហិគាមេ ទូរេ វិហារោ ហោតិ, អន្តរាមគ្គេ គាមន្តរ-នទីបារ-រត្តិវិប្បវាស-គណឱហីយនាបត្តីហិ អនាបត្តិ។ ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា តា ភិក្ខុនិយោ វត្តព្ពា – “អសុកំ នាម ភិក្ខុំ ជានាថា”តិ? “អាម, អយ្យា”តិ។ “តស្ស ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភូតំ, សង្គហំ ទានិស្ស ករោថា”តិ។ តា ចេ “សាធុ, អយ្យា, ឥទានិ មយម្បិ សជ្ឈាយិស្សាម, ធម្មំ សោស្សាម, គច្ឆថ តុម្ហេ”តិ វត្វា សង្គហំ ករោន្តិ, អារាធិកា ច ហោន្តិ សង្គាហិកា លជ្ជិនិយោ, តា កោបេត្វា អញ្ញត្ថ ន គន្តព្ពំ។ គច្ឆតិ ចេ, គាមន្តរ-នទីបារ-រត្តិវិប្បវាស-គណឱហីយនាបត្តីហិ ន មុច្ចតិ។ សចេ បន លជ្ជិនិយោ ហោន្តិ, ន សង្គាហិកាយោ; អញ្ញត្ថ គន្តុំ លព្ភតិ។ សចេបិ អលជ្ជិនិយោ ហោន្តិ, សង្គហំ បន ករោន្តិ; តាបិ បរិច្ចជិត្វា អញ្ញត្ថ គន្តុំ លព្ភតិ។ សចេ លជ្ជិនិយោ ច សង្គាហិកា ច, ញាតិកា ន ហោន្តិ, អាសន្នគាមេ បន អញ្ញា ញាតិកាយោ ហោន្តិ បដិជគ្គនិកា, តាសម្បិ សន្តិកំ គន្តុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ គន្ត្វា សចេ ភិក្ខុភាវេបិ និស្សយបដិបន្នោ, បតិរូបាយ ភិក្ខុនិយា សន្តិកេ និស្សយោ គហេតព្ពោ។ មាតិកា វា វិនយោ វា ឧគ្គហិតោ សុគ្គហិតោ, បុន ឧគ្គណ្ហនការណំ នត្ថិ។ សចេ ភិក្ខុភាវេ បរិសាវចរោ, តស្ស សន្តិកេយេវ ឧបសម្បន្នា សូបសម្បន្នា។ អញ្ញស្ស សន្តិកេ និស្សយោ គហេតព្ពោ។ បុព្ពេ តំ និស្សាយ វសន្តេហិបិ អញ្ញស្ស សន្តិកេយេវ និស្សយោ គហេតព្ពោ។ បរិបុណ្ណវស្សសាមណេរេនាបិ អញ្ញស្ស សន្តិកេយេវ ឧបជ្ឈា គហេតព្ពា។

យំ បនស្ស ភិក្ខុភាវេ អធិដ្ឋិតំ តិចីវរញ្ច បត្តោ ច, តំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ, បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ សង្កច្ចិកា ច ឧទកសាដិកា ច គហេតព្ពា។ យំ អតិរេកចីវរំ វា អតិរេកបត្តោ វា វិនយកម្មំ កត្វា ឋបិតោ ហោតិ, តំ សព្ពម្បិ វិនយកម្មំ វិជហតិ, បុន កាតព្ពំ។ បដិគ្គហិតតេលមធុផាណិតាទីនិបិ បដិគ្គហណំ វិជហន្តិ។ សចេ បដិគ្គហណតោ សត្តមេ ទិវសេ លិង្គំ បរិវត្តតិ, បុន បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ វដ្ដតិ។ យំ បន ភិក្ខុកាលេ អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ បដិគ្គហិតំ, តំ បដិគ្គហណំ ន វិជហតិ។ យំ ឧភិន្នំ សាធារណំ អវិភជិត្វា ឋបិតំ, តំ បកតត្តោ រក្ខតិ។ យំ បន វិភត្តំ ឯតស្សេវ សន្តកំ, តំ បដិគ្គហណំ វិជហតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **បរិវារេ** –

> “តេលំ មធុំ ផាណិតញ្ចាបិ សប្បិំ;
> សាមំ គហេត្វាន និក្ខិបេយ្យ;
> អវីតិវត្តេ សត្តាហេ;
> សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តស្ស អាបត្តិ;
> បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨០);

តទញ្ញំ លិង្គបរិវត្តនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បដិគ្គហណំ នាម លិង្គបរិវត្តនេន, កាលំកិរិយាយ, សិក្ខាបច្ចក្ខានេន, ហីនាយាវត្តនេន, អនុបសម្បន្នស្ស ទានេន, អនបេក្ខវិស្សជ្ជនេន, អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន ច វិជហតិ។ តស្មា សចេបិ ហរីតកខណ្ឌម្បិ បដិគ្គហេត្វា ឋបិតមត្ថិ, សព្ពមស្ស បដិគ្គហណំ វិជហតិ។ ភិក្ខុវិហារេ បន យំកិញ្ចិស្សា សន្តកំ បដិគ្គហេត្វា វា អប្បដិគ្គហេត្វា វា ឋបិតំ, សព្ពស្ស សាវ តស្សរា, អាហរាបេត្វា គហេតព្ពំ។ យំ បនេត្ថ ថាវរំ តស្សា សន្តកំ សេនាសនំ វា ឧបរោបកា វា, តេ យស្សិច្ឆតិ តស្ស ទាតព្ពា។ តេរសសុ សម្មុតីសុ យា ភិក្ខុកាលេ លទ្ធា សម្មុតិ, សព្ពា សា បដិប្បស្សម្ភតិ។ បុរិមិកាយ សេនាសនគ្គាហោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ បច្ឆិមិកាយ សេនាសនេ គហិតេ លិង្គំ បរិវត្តតិ, ភិក្ខុនិសង្ឃោ ចស្សា ឧប្បន្នំ លាភំ ទាតុកាមោ ហោតិ, អបលោកេត្វា ទាតព្ពោ។ សចេ ភិក្ខុនីហិ សាធារណាយ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា បរិវសន្តស្ស លិង្គំ បរិវត្តតិ, បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ មានត្តំ ចរន្តស្ស បរិវត្តតិ, បុន បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ ចិណ្ណមានត្តស្ស បរិវត្តតិ, ភិក្ខុនីហិ អព្ភានកម្មំ កាតព្ពំ។ សចេ អកុសលវិបាកេ បរិក្ខីណេ បក្ខមានត្តកាលេ បុនទេវ លិង្គំ បរិវត្តតិ, ឆារត្តំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ ចិណ្ណេ បក្ខមានត្តេ បរិវត្តតិ, ភិក្ខូហិ អព្ភានកម្មំ កាតព្ពន្តិ។

អនន្តរេ ភិក្ខុនិយា លិង្គបរិវត្តនវត្ថុម្ហិ ឥធ វុត្តនយេនេវ សព្ពោ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ – សចេបិ ភិក្ខុនិកាលេ អាបន្នា សញ្ចរិត្តាបត្តិ បដិច្ឆន្នា ហោតិ, បរិវាសទានំ នត្ថិ, ឆារត្តំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ បក្ខមានត្តំ ចរន្តិយា លិង្គំ បរិវត្តតិ, ន តេនត្ថោ, ឆារត្តំ មានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ ចិណ្ណមានត្តាយ បរិវត្តតិ, បុន មានត្តំ អទត្វា ភិក្ខូហិ អព្ភេតព្ពោ។ អថ ភិក្ខូហិ មានត្តេ អទិន្នេ បុន លិង្គំ បរិវត្តតិ, ភិក្ខុនីហិ បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ អថ ឆារត្តំ មានត្តំ ចរន្តស្ស បុន បរិវត្តតិ, បក្ខមានត្តមេវ ទាតព្ពំ។ ចិណ្ណមានត្តស្ស បន លិង្គបរិវត្តេ ជាតេ ភិក្ខុនីហិ អព្ភានកម្មំ កាតព្ពំ ។ បុន បរិវត្តេ ច លិង្គេ ភិក្ខុនិភាវេ ឋិតាយបិ យា អាបត្តិយោ បុព្ពេ បដិប្បស្សទ្ធា, តា សុប្បដិប្បស្សទ្ធា ឯវាតិ។

៧០. ឥតោ បរានិ “**មាតុយា មេថុនំ ធម្ម**”ន្តិអាទីនិ ចត្តារិ វត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានិយេវ។

៧១. មុទុបិដ្ឋិកវត្ថុម្ហិ សោ កិរ ភិក្ខុ នដបុព្ពកោ។ តស្ស សិប្បកោសល្លត្ថំ បរិកម្មកតា បិដ្ឋិ មុទុកា អហោសិ។ តស្មា ឯវំ កាតុំ អសក្ខិ។

លម្ពីវត្ថុម្ហិ តស្ស ភិក្ខុស្ស អង្គជាតំ ទីឃំ ហោតិ លម្ពតិ, តស្មា លម្ពីតិ វុត្តោ។

ឥតោ បរានិ ទ្វេ វណវត្ថូនិ ឧត្តានានេវ។ លេបចិត្តវត្ថុម្ហិ **លេបចិត្តំ** នាម ចិត្តកម្មរូបំ។

ទារុធីតលិកវត្ថុម្ហិ **ទារុធីតលិកា** នាម កដ្ឋរូបំ។ យថា ច ឥមេសុ ទ្វីសុ ឯវំ អញ្ញេសុបិ ទន្តរូប-បោត្ថករូប-លោហរូបាទីសុ អនុបាទិន្នកេសុ ឥត្ថិរូបេសុ និមិត្តេ មេថុនរាគេន ឧបក្កមន្តស្ស អសុចិ មុច្ចតុ វា មា វា, ទុក្កដមេវ។ កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កមន្តស្សាបិ តថេវ ទុក្កដំ។ មោចនរាគេន បន ឧបក្កមន្តស្ស មុត្តេ សង្ឃាទិសេសោ, អមុត្តេ ថុល្លច្ចយន្តិ។

៧២. សុន្ទរវត្ថុម្ហិ អយំ **សុន្ទរោ** នាម រាជគហេ កុលទារកោ សទ្ធាយ បព្ពជិតោ; អត្តភាវស្ស អភិរូបតាយ “សុន្ទរោ”តិ នាមំ លភិ។ តំ រថិកាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា សមុប្បន្នឆន្ទរាគា សា ឥត្ថី ឥមំ វិប្បការំ អកាសិ។ ថេរោ បន អនាគាមី។ តស្មា សោ ន សាទិយិ។ អញ្ញេសំ បន អវិសយោ ឯសោ។

តតោ បរេសុ ចតូសុ វត្ថូសុ តេ ភិក្ខូ ជឡា ទុម្មេធា មាតុគាមស្ស វចនំ គហេត្វា តថា កត្វា បច្ឆា កុក្កុច្ចាយឹសុ។

៧៣. អក្ខាយិតាទីនិ តីណិ វត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ ទ្វីសុ ឆិន្នសីសវត្ថូសុ អយំ វិនិច្ឆយោ – វដ្ដកតេ មុខេ វិវដេ អង្គជាតំ បវេសេន្តោ សចេ ហេដ្ឋា វា ឧបរិ វា ឧភយបស្សេហិ វា ឆុបន្តំ បវេសេតិ, បារាជិកំ។ ចតូហិបិ បស្សេហិ អឆុបន្តំ បវេសេត្វា អព្ភន្តរេ តាលុកំ ឆុបតិ, បារាជិកមេវ។ ចត្តារិ បស្សានិ តាលុកញ្ច អឆុបន្តោ អាកាសគតមេវ កត្វា បវេសេតិ ច នីហរតិ ច, ទុក្កដំ។ យទិ បន ទន្តា សុផុសិតា, អន្តោមុខេ ឱកាសោ នត្ថិ, ទន្តា ច ពហិ ឱដ្ឋមំសេន បដិច្ឆន្នា, តត្ថ វាតេន អសម្ផុដ្ឋំ អល្លោកាសំ តិលផលមត្តម្បិ បវេសេន្តស្ស បារាជិកមេវ។ ឧប្បាដិតេ បន ឱដ្ឋមំសេ ទន្តេសុយេវ ឧបក្កមន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ យោបិ ទន្តោ ពហិ និក្ខមិត្វា តិដ្ឋតិ , ន សក្កា ឱដ្ឋេហិ បិទហិតុំ។ តត្ថ ឧបក្កមន្តេបិ ពហិ និក្ខន្តជិវ្ហាយ ឧបក្កមន្តេបិ ថុល្លច្ចយមេវ។ ជីវមានកសរីរេបិ ពហិ និក្ខន្តជិវ្ហាយ ថុល្លច្ចយមេវ។ យទិ បន ពហិជិវ្ហាយ បលិវេឋេត្វា អន្តោមុខំ បវេសេតិ, បារាជិកមេវ។ ឧបរិគីវាយ ឆិន្នសីសស្សបិ អធោភាគេន អង្គជាតំ បវេសេត្វា តាលុកំ ឆុបន្តស្ស បារាជិកមេវ។

អដ្ឋិកវត្ថុម្ហិ សុសានំ គច្ឆន្តស្សាបិ ទុក្កដំ។ អដ្ឋិកានិ សង្កឌ្ឍន្តស្សាបិ, និមិត្តេ មេថុនរាគេន ឧបក្កមន្តស្សាបិ, កាយសំសគ្គរាគេន ឧបក្កមន្តស្សាបិ, មុច្ចតុ វា មា វា, ទុក្កដមេវ។ មោចនរាគេន បន ឧបក្កមន្តស្ស មុច្ចន្តេ សង្ឃាទិសេសោ, អមុច្ចន្តេ ថុល្លច្ចយមេវ។

នាគីវត្ថុម្ហិ នាគមាណវិកា វា ហោតុ កិន្នរីអាទីនំ វា អញ្ញតរា, សព្ពត្ថ បារាជិកំ។

យក្ខីវត្ថុម្ហិ សព្ពាបិ ទេវតា យក្ខីយេវ។

បេតីវត្ថុម្ហិ និជ្ឈាមតណ្ហិកាទិបេតិយោ អល្លីយិតុម្បិ ន សក្កា។ វិមានបេតិយោ បន អត្ថិ; យាសំ កាឡបក្ខេ អកុសលំ វិបច្ចតិ, ជុណ្ហបក្ខេ ទេវតា វិយ សម្បត្តឹ អនុភោន្តិ។ ឯវរូបាយ បេតិយា វា យក្ខិយា វា សចេ ទស្សន-គហណ-អាមសន-ផុសន-ឃដ្ដនានិ បញ្ញាយន្តិ, បារាជិកំ។ អថាបិ ទស្សនំ នត្ថិ, ឥតរានិ បញ្ញាយន្តិ, បារាជិកមេវ។ អថ ទស្សនគហណានិ ន បញ្ញាយន្តិ, អាមសនផុសនឃដ្ដនេហិ បញ្ញាយមានេហិ តំ បុគ្គលំ វិសញ្ញំ កត្វា អត្តនោ មនោរថំ បូរេត្វា គច្ឆតិ, អយំ អវិសយោ នាម។ តស្មា ឯត្ថ អវិសយត្តា អនាបត្តិ។ បណ្ឌកវត្ថុ បាកដមេវ។

ឧបហតិន្ទ្រិយវត្ថុម្ហិ **ឧបហតិន្ទ្រិយោ**តិ ឧបហតកាយប្បសាទោ ខាណុកណ្ដកមិវ សុខំ វា ទុក្ខំ វា ន វេទយតិ។ អវេទយន្តស្សាបិ សេវនចិត្តវសេន អាបត្តិ។

ឆុបិតមត្តវត្ថុស្មិំ យោ "មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិស្សាមី"តិ មាតុគាមំ គណ្ហិត្វា មេថុនេ វិរជ្ជិត្វា វិប្បដិសារី ហោតិ, ទុក្កដមេវស្ស ហោតិ។ មេថុនធម្មស្ស ហិ បុព្ពបយោគា ហត្ថគ្គាហាទយោ យាវ សីសំ ន បាបុណាតិ, តាវ ទុក្កដេ តិដ្ឋន្តិ។ សីសេ បត្តេ បារាជិកំ ហោតិ។ បឋមបារាជិកស្ស ហិ ទុក្កដមេវ សាមន្តំ។ ឥតរេសំ តិណ្ណំ ថុល្លច្ចយំ។ អយំ បន ភិក្ខុ មេថុនធម្មេ វិរជ្ជិត្វា កាយសំសគ្គំ សាទិយីតិ វេទិតព្ពោ។ តេនាហ ភគវា – "អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា"តិ។

៧៤. ភទ្ទិយវត្ថុស្មិំ **ភទ្ទិយំ** នាម តំ នគរំ។ ជាតិយាវនំ នាម ជាតិបុប្ផគុម្ពានំ ឧស្សន្នតាយ ឯវំ លទ្ធនាមំ; តំ តស្ស នគរស្ស ឧបចារេ វនំ ហោតិ។ សោ តត្ថ និបន្នោ តេន វាតុបត្ថម្ភេន មហានិទ្ទំ ឱក្កមិ។ ឯករសំ ភវង្គមេវ វត្តតិ។ **កិលិន្នំ បស្សិត្វា**តិ អសុចិកិលិដ្ឋំ បស្សិត្វា។

៧៥. ឥតោ បរានិ សាទិយនបដិសំយុត្តានិ ចត្តារិ វត្ថូនិ, អជាននវត្ថុ ចាតិ បញ្ច ឧត្តានត្ថានេវ។

៧៦. ទ្វីសុ អសាទិយនវត្ថូសុ **សហសា វុដ្ឋាសី**តិ អាសីវិសេន ទដ្ឋោ វិយ អគ្គិនា ទឌ្ឍោ វិយ ច តុរិតំ វុដ្ឋាសិ។ **អក្កមិត្វា បវត្តេសី**តិ អប្បមត្តោ ភិក្ខុ អារទ្ធវិបស្សកោ ឧបដ្ឋិតស្សតិ ខិប្បំ វុដ្ឋហន្តោវ អក្កមិត្វា ភូមិយំ វដ្ដេន្តោ បរិវដ្ដេន្តោ វិហេឋេន្តោ បាតេសិ។ បុថុជ្ជនកល្យាណកេន ហិ ឯវរូបេសុ ឋានេសុ ចិត្តំ រក្ខិតព្ពំ។ អយញ្ច តេសំ អញ្ញតរោ សង្គាមសីសយោធោ ភិក្ខុ។

៧៧. ទ្វារំ វិវរិត្វា និបន្នវត្ថុម្ហិ **ទិវា បដិសល្លីយន្តេនា**តិ ទិវា និបជ្ជន្តេន។ **ទ្វារំ សំវរិត្វា បដិសល្លីយិតុ**ន្តិ ទ្វារំ បិទហិត្វា និបជ្ជិតុំ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ បាឡិយំ "អយំ នាម អាបត្តី"តិ ន វុត្តា។ វិវរិត្វា និបន្នទោសេន បន

ឧប្បន្នេ វត្ថុស្មិំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទិវា បដិសល្លីយន្តេន ទ្វារំ សំវរិត្វា បដិសល្លីយិតុ”ន្តិ វុត្តត្តា អសំវរិត្វា បដិសល្លីយន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ។ ភគវតោ ហិ អធិប្បាយំ ញត្វា ឧបាលិត្ថេរាទីហិ អដ្ឋកថា ឋបិតា។ “អត្ថាបត្តិ ទិវា អាបជ្ជតិ នោ រត្តិ”ន្តិ (បរិ. ៣២៣) ឥមិនាបិ ចេតំ សិទ្ធំ។

កីទិសំ បន ទ្វារំ សំវរិតព្ពំ, កីទិសំ ន សំវរិតព្ពំ? រុក្ខបទរវេឡុបទរកិលញ្ជបណ្ណាទីនំ យេន កេនចិ កវាដំ កត្វា ហេដ្ឋា ឧទុក្ខលេ ឧបរិ ឧត្តរបាសកេ ច បវេសេត្វា កតំ បរិវត្តកទ្វារមេវ សំវរិតព្ពំ។ អញ្ញំ គោរូបានំ វជេសុ វិយ រុក្ខសូចិកណ្ដកទ្វារំ, គាមថកនកំ ចក្កលកយុត្តទ្វារំ, ផលកេសុ វា កិដិកាសុ វា ទ្វេ តីណិ ចក្កលកានិ យោជេត្វា កតំ សំសរណកិដិកទ្វារំ, អាបណេសុ វិយ កតំ ឧគ្ឃាដនកិដិកទ្វារំ, ទ្វីសុ តីសុ ឋានេសុ វេណុសលាកា គោប្ផេត្វា បណ្ណកុដីសុ កតំ សលាកហត្ថកទ្វារំ, ទុស្សសាណិទ្វារន្តិ ឯវរូបំ ទ្វារំ ន សំវរិតព្ពំ។ បត្តហត្ថស្ស កវាដប្បណាមនេ បន ឯកំ ទុស្សសាណិទ្វារមេវ អនាបត្តិករំ, អវសេសានិ បណាមេន្តស្ស អាបត្តិ។ ទិវា បដិសល្លីយន្តស្ស បន បរិវត្តកទ្វារមេវ អាបត្តិករំ, សេសានិ សំវរិត្វា វា អសំវរិត្វា វា និបន្នស្ស អាបត្តិ នត្ថិ។ សំវរិត្វា បន និបជ្ជិតព្ពំ, ឯតំ វត្តំ។

បរិវត្តកទ្វារំ បន កិត្តកេន សំវុតំ ហោតិ? សូចិឃដិកាទីសុ ទិន្នាសុ សំវុតមេវ ហោតិ។ អបិច ខោ សូចិមត្តេបិ ទិន្នេ វដ្ដតិ។ ឃដិកមត្តេបិ ទិន្នេ វដ្ដតិ។ ទ្វារពាហំ ផុសិត្វា បិហិតមត្តេបិ វដ្ដតិ។ ឦសកំ អផុសិតេបិ វដ្ដតិ។ សព្ពន្តិមេន វិធិនា យាវតា សីសំ នប្បវិសតិ តាវតា អផុសិតេបិ វដ្ដតីតិ។ សចេ ពហូនំ វឡញ្ជនដ្ឋានំ ហោតិ, ភិក្ខុំ វា សាមណេរំ វា “ទ្វារំ, អាវុសោ, ជគ្គាហី”តិ វត្វាបិ និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ អថ ភិក្ខូ ចីវរកម្មំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ ករោន្តា និសិន្នា ហោន្តិ, “ឯតេ ទ្វារំ ជគ្គិស្សន្តី”តិ អាភោគំ កត្វាបិ និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** បន “ឧបាសកម្បិ អាបុច្ឆិត្វា វា, ‘ឯស ជគ្គិស្សតី’តិ អាភោគំ កត្វា វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ កេវលំ ភិក្ខុនី វា មាតុគាមំ វា អាបុច្ឆិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ អថ ទ្វារស្ស ឧទុក្ខលំ វា ឧត្តរបាសកោ វា ភិន្នោ វា ហោតិ អដ្ឋបិតោ វា, សំវរិតុំ ន សក្កោតិ, នវកម្មត្ថំ វា បន ឥដ្ឋកបុញ្ជោ វា មត្តិកាទីនំ វា រាសិ អន្តោទ្វារេ កតោ ហោតិ, អដ្ដំ វា ពន្ធន្តិ, យថា សំវរិតុំ ន សក្កោតិ; ឯវរូបេ អន្តរាយេ សតិ អសំវរិត្វាបិ និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ យទិ បន កវាដំ នត្ថិ, លទ្ធកប្បមេវ។ ឧបរិ សយន្តេន និស្សេណិំ អារោបេត្វា និបជ្ជិតព្ពំ។ សចេ និស្សេណិមត្ថកេ ថកនកំ ហោតិ, ថកេត្វាបិ និបជ្ជិតព្ពំ។ គព្ភេ និបជ្ជន្តេន គព្ភទ្វារំ វា បមុខទ្វារំ វា យំកិញ្ចិ សំវរិត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ ឯកកុដ្ដកេ គេហេ ទ្វីសុ បស្សេសុ ទ្វារានិ កត្វា វឡញ្ជន្តិ, ទ្វេបិ ទ្វារានិ ជគ្គិតព្ពានិ។

តិភូមកេបិ បាសាទេ ទ្វារំ ជគ្គិតព្ពមេវ។ សចេ ភិក្ខាចារា បដិក្កម្ម លោហបាសាទសទិសំ បាសាទំ ពហូ ភិក្ខូ ទិវាវិហារត្ថំ បវិសន្តិ, សង្ឃត្ថេរេន ទ្វារបាលស្ស “ទ្វារំ ជគ្គាហី”តិ វត្វា វា “ទ្វារជគ្គនំ ឯតស្ស ភារោ”តិ អាភោគំ កត្វា វា បវិសិត្វា និបជ្ជិតព្ពំ ។ យាវ សង្ឃនវកេន ឯវមេវ កត្តព្ពំ។ បុរេ បវិសន្តានំ “ទ្វារជគ្គនំ នាម បច្ឆិមានំ ភារោ”តិ ឯវំ អាភោគំ កាតុម្បិ វដ្ដតិ។ អនាបុច្ឆា វា អាភោគំ វា អកត្វា អន្តោគព្ភេ វា អសំវុតទ្វារេ ពហិ វា និបជ្ជន្តានំ អាបត្តិ។ គព្ភេ វា ពហិ វា និបជ្ជនកាលេបិ “ទ្វារជគ្គនំ នាម មហាទ្វារេ ទ្វារបាលស្ស ភារោ”តិ អាភោគំ កត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិយេវ។ លោហបាសាទាទីសុ អាកាសតលេ និបជ្ជន្តេនាបិ ទ្វារំ សំវរិតព្ពមេវ។

អយញ្ហេត្ថ សង្ខេបោ – ឥទំ ទិវាបដិសល្លីយនំ យេន កេនចិ បរិក្ខិត្តេ សទ្វារពន្ធេ ឋានេ កថិតំ។ តស្មា អព្ភោកាសេ វា រុក្ខមូលេ វា មណ្ឌបេ វា យត្ថ កត្ថចិ សទ្វារពន្ធេ និបជ្ជន្តេន ទ្វារំ សំវរិត្វាវ និបជ្ជិតព្ពំ។ សចេ មហាបរិវេណំ ហោតិ, មហាពោធិយង្គណលោហបាសាទង្គណសទិសំ ពហូនំ ឱសរណដ្ឋានំ, យត្ថ ទ្វារំ សំវុតម្បិ សំវុតដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, ទ្វារំ អលភន្តា បាការំ អារុហិត្វាបិ វិចរន្តិ, តត្ថ សំវរណកិច្ចំ នត្ថិ។ រត្តិំ ទ្វារំ វិវរិត្វា និបន្នោ អរុណេ ឧគ្គតេ ឧដ្ឋហតិ, អនាបត្តិ។ សចេ បពុជ្ឈិត្វា បុន សុបតិ, អាបត្តិ។ យោ បន “អរុណេ ឧគ្គតេ វុដ្ឋហិស្សាមី”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វាវ ទ្វារំ អសំវរិត្វា រត្តិំ និបជ្ជតិ, យថាបរិច្ឆេទមេវ ច ន វុដ្ឋាតិ, តស្ស អាបត្តិយេវ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ឯវំ និបជ្ជន្តោ អនាទរិយទុក្កដាបិ ន មុច្ចតី”តិ វុត្តំ។

យោ បន ពហុទេវ រត្តិំ ជគ្គិត្វា អទ្ធានំ វា គន្ត្វា ទិវា កិលន្តរូបោ មញ្ចេ និសិន្នោ បាទេ ភូមិតោ អមោចេត្វាវ និទ្ទាវសេន និបជ្ជតិ, តស្ស អនាបត្តិ។ សចេ ឱក្កន្តនិទ្ទោ អជានន្តោបិ បាទេ មញ្ចកំ អារោបេតិ, អាបត្តិយេវ។ និសីទិត្វា អបស្សាយ សុបន្តស្ស អនាបត្តិ។ យោបិ ច “និទ្ទំ វិនោទេស្សាមី”តិ ចង្កមន្តោ បតិត្វា សហសាវ វុដ្ឋាតិ, តស្សាបិ អនាបត្តិ។ យោ បន បតិត្វា តត្ថេវ សយតិ, ន វុដ្ឋាតិ, តស្ស អាបត្តិ។

កោ មុច្ចតិ, កោ ន មុច្ចតីតិ? **មហាបច្ចរិយំ** តាវ “ឯកភង្គេន និបន្នកោយេវ មុច្ចតិ។ បាទេ បន ភូមិតោ មោចេត្វា និបន្នោ យក្ខគហិតកោបិ វិសញ្ញីភូតោបិ ន មុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** បន “ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោវ មុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “យោ ចង្កមន្តោ មុច្ឆិត្វា បតិតោ តត្ថេវ សុបតិ, តស្សាបិ

អវិសយត្តា អាបត្តិ ន ទិស្សតិ។ អាចរិយា បន ឯវំ ន កថយន្តិ។ តស្មា អាបត្តិយេវាតិ **មហាបទុមត្ថេរេន** វុត្តំ។ ទ្វេ បន ជនា អាបត្តិតោ មុច្ចន្តិយេវ, យោ ច យក្ខគហិតកោ, យោ ច ពន្ធិត្វា និបជ្ជាបិតោ”តិ។

៧៨. ភារុកច្ឆកវត្ថុម្ហិ **អនាបត្តិ សុបិនន្តេនា**តិ យស្មា សុបិនន្តេ អវិសយត្តា ឯវំ ហោតិ, តស្មា ឧបាលិត្ថេរោ ភគវតា អវិនិច្ឆិតបុព្ពម្បិ ឥមំ វត្ថុំ នយគ្គាហេន វិនិច្ឆិនិ។ ភគវាបិ ច សុត្វា “សុកថិតំ, ភិក្ខវេ, ឧបាលិនា; អបទេ បទំ ករោន្តោ វិយ, អាកាសេ បទំ ទស្សេន្តោ វិយ ឧបាលិ ឥមំ បញ្ហំ កថេសី”តិ វត្វា ថេរំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ – “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ វិនយធរានំ យទិទំ ឧបាលី”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៨)។ ឥតោ បរានិ សុបញ្ញាទីនិ វត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

៨០. ភិក្ខុនីសម្បយោជនាទីសុ តេ លិច្ឆវិកុមារកា ខិឌ្ឌាបសុតា អត្តនោ អនាចារេន ឯវំ អកំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ច លិច្ឆវីនំ វិនាសោ ឯវ ឧទបាទិ។

៨២. វុឌ្ឍបព្ពជិតវត្ថុម្ហិ **ទស្សនំ អគមាសី**តិ អនុកម្បាយ “តំ ទក្ខិស្សាមី”តិ គេហំ អគមាសិ។ អថស្ស សា អត្តនោ ច ទារកានញ្ច នានប្បការេហិ អនាថភាវំ សំវណ្ណេសិ។ អនបេក្ខញ្ច នំ ញត្វា កុបិតា “ឯហិ វិព្ភមាហី”តិ ពលក្ការេន អគ្គហេសិ។ សោ អត្តានំ មោចេតុំ បដិក្កមន្តោ ជរាទុព្ពលតាយ ឧត្តានោ បរិបតិ។ តតោ សា អត្តនោ មនំ អកាសិ។ សោ បន ភិក្ខុ អនាគាមី សមុច្ឆិន្នកាមរាគោ តស្មា ន សាទិយីតិ។

៨៣. មិគបោតកវត្ថុ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

វិនីតវត្ថុ និដ្ឋិតំ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

បឋមបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តត្រិទំ សមន្តបាសាទិកាយ សមន្តបាសាទិកត្តស្មិំ –

អាចរិយបរម្បរតោ, និទានវត្ថុប្បភេទទីបនតោ;
បរសមយវិវជ្ជនតោ, សកសមយវិសុទ្ធិតោ ចេវ។

ព្យញ្ជនបរិសោធនតោ, បទត្ថតោ បាឡិយោជនក្កមតោ;
សិក្ខាបទនិច្ឆយតោ, វិភង្គនយភេទទស្សនតោ។

សម្បស្សតំ ន ទិស្សតិ, កិញ្ចិ អបាសាទិកំ យតោ ឯត្ថ;
វិញ្ញូនមយំ តស្មា, សមន្តបាសាទិកាត្វេវ។

សំវណ្ណនា បវត្តា, វិនយស្ស វិនេយ្យទមនកុសលេន;
វុត្តស្ស លោកនាថេន, លោកមនុកម្បមានេនាតិ។

បឋមបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបារាជិកំ

ទុតិយំ អទុតិយេន, យំ ជិនេន បកាសិតំ;
បារាជិកំ តស្ស ទានិ, បត្តោ សំវណ្ណនាក្កមោ។

យស្មា តស្មា សុវិញ្ញេយ្យំ, យំ បុព្ពេ ច បកាសិតំ;
តំ សព្ពំ វជ្ជយិត្វាន, ហោតិ សំវណ្ណនា អយំ។

ធនិយវត្ថុវណ្ណនា

៨៤. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេតិ តត្ថ **រាជគហេ**តិ ឯវំនាមកេ នគរេ, តញ្ហិ មន្ធាតុ-មហាគោវិន្ទាទីហិ បរិគ្គហិតត្តា “រាជគហ”ន្តិ វុច្ចតិ។ អញ្ញេបេត្ថ បការេ វណ្ណយន្តិ។ កឹ តេហិ! នាមមេតំ តស្ស នគរស្ស។ តំ បនេតំ ពុទ្ធកាលេ ច ចក្កវត្តិកាលេ ច នគរំ ហោតិ។ សេសកាលេ សុញ្ញំ ហោតិ យក្ខបរិគ្គហិតំ, តេសំ វសន្តវនំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ ឯវំ គោចរគាមំ ទស្សេត្វា និវាសនដ្ឋានមាហ – **គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ**តិ។ សោ ច គិជ្ឈា តស្ស កូដេសុ វសឹសុ, គិជ្ឈសទិសានិ វា តស្ស កូដានិ; តស្មា **គិជ្ឈកូដោ**តិ វុច្ចតីតិ វេទិតព្ពោ។

សម្ពហុលាតិ វិនយបរិយាយេន តយោ ជនា សម្ពហុលាតិ វុច្ចន្តិ, តតោ បរំ សង្ឃោ។ សុត្តន្តបរិយាយេន តយោ តយោ ឯវ, តតោ បដ្ឋាយ សម្ពហុលា។ ឥធ បន តេ សុត្តន្តបរិយាយេន សម្ពហុលាតិ វេទិតព្ពា។ **សន្ទិដ្ឋា**តិ នាតិវិស្សាសិកា ន ទឡ្ហមិត្តា; តត្ថ តត្ថ សង្គម្ម ទិដ្ឋត្តា ហិ តេ សន្ទិដ្ឋាតិ វុច្ចន្តិ។ **សម្ភត្តា**តិ អតិវិស្សាសិកា ទឡ្ហមិត្តា; តេ ហិ សុដ្ឋុ ភត្តា ភជមានា ឯកសម្ភោគបរិភោគាតិ កត្វា “សម្ភត្តា”តិ វុច្ចន្តិ។ **ឥសិគិលិបស្សេ**តិ ឥសិគិលិ នាម បព្ពតោ, តស្ស បស្សេ។ បុព្ពេ កិរ បញ្ចសតមត្តា បច្ចេកពុទ្ធា កាសិកោសលាទីសុ ជនបទេសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ តស្មឹ បព្ពតេ សន្និបតិត្វា សមាបត្តិយា វីតិនាមេន្តិ។ មនុស្សា តេ បវិសន្តេវ បស្សន្តិ ន និក្ខមន្តេ។ តតោ អាហំសុ – “អយំ បព្ពតោ ឥមេ ឥសយោ គិលតី”តិ។ តទុបាទាយ តស្ស “ឥសិគិលិ”ត្វេវ សមញ្ញា ឧទបាទិ, តស្ស បស្សេ បព្ពតបាទេ។

តិណកុដិយោ ករិត្វាតិ តិណច្ឆទនា សទ្វារពន្ធា កុដិយោ កត្វា។ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តេន ហិ នាលកបដិបទំ បដិបន្នេនាបិ បញ្ចន្នំ ឆទនានំ អញ្ញតរេន ឆន្នេយេវ សទ្វារពន្ធេ សេនាសនេ ឧបគន្តព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ – “ន, ភិក្ខវេ, អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ។ យោ ឧបគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២០៤)។ តស្មា វស្សកាលេ សចេ សេនាសនំ លភតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ; នោ ចេ លភតិ, ហត្ថកម្មំ បរិយេសិត្វាបិ កាតព្ពំ។ ហត្ថកម្មំ អលភន្តេន សាមម្បិ កាតព្ពំ។ ន ត្វេវ អសេនាសនិកេន វស្សំ ឧបគន្តព្ពំ។ អយមនុធម្មតា។ តស្មា តេ ភិក្ខូ តិណកុដិយោ ករិត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីនិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កតិកវត្តានិ ច ខន្ធកវត្តានិ ច អធិដ្ឋាយ តីសុ សិក្ខាសុ សិក្ខមានា វស្សំ ឧបគច្ឆឹសុ។

អាយស្មាបិ ធនិយោតិ ន កេវលំ តេ ថេរា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អាទិកម្មិកោ អាយស្មា ធនិយោបិ។ **កុម្ភការបុត្តោ**តិ កុម្ភការស្ស បុត្តោ; តស្ស ហិ នាមំ ធនិយោ, បិតា កុម្ភការោ, តេន វុត្តំ – “ធនិយោ កុម្ភការបុត្តោ”តិ។ **វស្សំ ឧបគច្ឆី**តិ តេហិ ថេរេហិ សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេយេវ តិណកុដិកំ ករិត្វា វស្សំ ឧបគច្ឆិ។ **វស្សំវុត្ថា**តិ បុរិមិកាយ ឧបគតា មហាបវារណាយ បវារិតា បាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ “វុត្ថវស្សា”តិ វុច្ចន្តិ។ ឯវំ វស្សំវុត្ថា ហុត្វា។

តិណកុដិយោ ភិន្ទិត្វាតិ ន ទណ្ឌមុគ្គរាទីហិ ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កត្វា, វត្តសីសេន បន តិណញ្ច ទារុវល្លិ-អាទីនិ ច ឱរោបេត្វាតិ អត្ថោ។ យេន ហិ វិហារបច្ចន្តេ កុដិ កតា ហោតិ, តេន សចេ អាវាសិកា ភិក្ខូ ហោន្តិ, តេ អាបុច្ឆិតព្ពា។ “សចេ ឥមំ កុដឹ បដិជគ្គិត្វា កោចិ វសិតុំ ឧស្សហតិ, តស្ស ទេថា”តិ វត្វា បក្កមិតព្ពំ។ យេន អរញ្ញេ វា កតា ហោតិ , បដិជគ្គនកំ វា ន លភតិ, តេន “អញ្ញេសម្បិ បរិភោគំ ភវិស្សតី”តិ បដិសាមេត្វា គន្តព្ពំ។ តេ បន ភិក្ខូ អរញ្ញេ កុដិយោ កត្វា បដិជគ្គនកំ អលភន្តា តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច បដិសាមេត្វា សង្គោបេត្វាតិ អត្ថោ។ យថា ច ឋបិតំ តំ ឧបចិកាហិ ន ខជ្ជតិ , អនោវស្សកញ្ច ហោតិ, តថា ឋបេត្វា “ឥទំ ឋានំ អាគន្ត្វា វសិតុកាមានំ សព្រហ្មចារីនំ ឧបការាយ ភវិស្សតី”តិ គមិយវត្តំ បូរេត្វា។

ជនបទចារិកំ បក្កមឹសូតិ អត្តនោ អត្តនោ ចិត្តានុកូលំ ជនបទំ អគមំសុ។ **អាយស្មា បន ធនិយោ កុម្ភការបុត្តោ តត្ថេវ វស្សំ វសី**តិអាទិ ឧត្តានត្ថមេវ។ **យាវតតិយក**ន្តិ យាវតតិយវារំ។ **អនវយោ**តិ អនុអវយោ, សន្ធិវសេន ឧការលោបោ។ អនុ អនុ អវយោ, យំ យំ កុម្ភការេហិ កត្តព្ពំ នាម អត្ថិ, សព្ពត្ថ អន្ធូនោ បរិបុណ្ណសិប្បោតិ អត្ថោ។ **សកេ**តិ អត្តនោ សន្តកេ។ **អាចរិយកេ**តិ អាចរិយកម្មេ។ **កុម្ភការកម្មេ**តិ កុម្ភការានំ កម្មេ; កុម្ភការេហិ កត្តព្ពកម្មេតិ អត្ថោ។ ឯតេន សកំ អាចរិយកំ សរូបតោ ទស្សិតំ ហោតិ។ **បរិយោទាតសិប្បោ**តិ បរិសុទ្ធសិប្បោ។ អនវយត្តេបិ សតិ អញ្ញេហិ អសទិសសិប្បោតិ វុត្តំ ហោតិ។

សព្ពមត្តិកាមយន្តិ បិដ្ឋសង្ឃាដកកវាដសូចិឃដិកវាតបានកវាដមត្តំ ឋបេត្វា អវសេសំ ភិត្តិឆទនិដ្ឋកថម្ភាទិភេទំ សព្ពំ គេហសម្ភារំ មត្តិកាមយមេវ កត្វាតិ អត្ថោ។ **តិណញ្ច កដ្ឋញ្ច គោមយញ្ច សង្កឌ្ឍិត្វា តំ កុដិកំ បចី**តិ តំ សព្ពមត្តិកាមយំ កត្វា បាណិកាយ ឃំសិត្វា សុក្ខាបេត្វា តេលតម្ពមត្តិកាយ បរិមជ្ជិត្វា អន្តោ ច ពហិ ច តិណាទីហិ បូរេត្វា យថា បក្កា សុបក្កា ហោតិ, ឯវំ បចិ។ ឯវំ បក្កា ច បន សា អហោសិ កុដិកា។ **អភិរូបា**តិ សុរូបា។ **បាសាទិកា**តិ បសាទជនិកា។ **លោហិតិកា**តិ លោហិតវណ្ណា។ **កិង្កណិកសទ្ទោ**តិ កិង្កណិកជាលស្ស សទ្ទោ។ យថា កិរ នានារតនេហិ កតស្ស កិង្កណិកជាលស្ស សទ្ទោ ហោតិ, ឯវំ តស្សា កុដិកាយ វាត

បានន្តរិកាទីហិ បរិវដ្ដេន វាតេន សមាហតាយ សទ្ទោ អហោសិ។ ឯតេនស្សា អន្តោ ច ពហិ ច សុបក្កភាវោ ទស្សិតោ ហោតិ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “កិង្កណិកា”តិ កំសភាជនំ, តស្មា យថា អភិហតស្ស កំសភាជនស្ស សទ្ទោ, ឯវមស្សា វាតប្បហតាយ សទ្ទោ អហោសី”តិ វុត្តំ។

៨៥. កឹ ឯតំ, ភិក្ខវេតិ ឯត្ថ ជានន្តោវ ភគវា កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ បុច្ឆិ។ **ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុន្តិ** សព្ពមត្តិកាមយាយ កុដិកាយ ករណភាវំ អាទិតោ បដ្ឋាយ ភគវតោ អារោចេសុំ។ **កថញ្ហិ នាម សោ, ភិក្ខវេ… បេ…. កុដិកំ ករិស្សតី**តិ ឥទំ អតីតត្ថេ អនាគតវចនំ; អកាសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្ស លក្ខណំ សទ្ទសត្ថតោ បរិយេសិតព្ពំ។ **ន ហិ នាម, ភិក្ខវេ, តស្ស មោឃបុរិសស្ស បាណេសុ អនុទ្ទយា អនុកម្បា អវិហេសា ភវិស្សតី**តិ ឯត្ថ **អនុទ្ទយា**តិ អនុរក្ខណា; ឯតេន មេត្តាបុព្ពភាគំ ទស្សេតិ។ **អនុកម្បា**តិ បរទុក្ខេន ចិត្តកម្បនា។ **អវិហេសា**តិ អវិហឹសនា; ឯតេហិ ករុណាបុព្ពភាគំ ទស្សេតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ភិក្ខវេ , តស្ស មោឃបុរិសស្ស បថវីខណនចិក្ខល្លមទ្ទនអគ្គិទានេសុ ពហូ ខុទ្ទានុខុទ្ទកេ បាណេ ព្យាពាធេន្តស្ស វិនាសេន្តស្ស តេសុ បាណេសុ មេត្តាករុណានំ បុព្ពភាគមត្តាបិ អនុទ្ទយា អនុកម្បា អវិហេសា ន ហិ នាម ភវិស្សតិ អប្បមត្តកាបិ នាម ន ភវិស្សតី”តិ។ **មា បច្ឆិមា ជនតា បាណេសុ បាតព្យតំ អាបជ្ជី**តិ បច្ឆិមោ ជនសមូហោ បាណេសុ បាតព្យភាវំ មា អាបជ្ជិ។ “ពុទ្ធកាលេបិ ភិក្ខូហិ ឯវំ កតំ, ឦទិសេសុ ឋានេសុ បាណាតិបាតំ ករោន្តានំ នត្ថិ ទោសោ”តិ មញ្ញិត្វា ឥមស្ស ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជមានា បច្ឆិមា ជនតា មា បាណេសុ បាតព្យេ យំសិតព្ពេ ឯវំ មញ្ញីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ ធនិយំ គរហិត្វា **ន ច, ភិក្ខវេ, សព្ពមត្តិកាមយា កុដិកា កាតព្ពា**តិ អាយតឹ តាទិសាយ កុដិកាយ ករណំ បដិក្ខិបិ; បដិក្ខិបិត្វា ច “យោ ករេយ្យ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ សព្ពមត្តិកាមយកុដិកាករណេ អាបត្តឹ ឋបេសិ។ តស្មា យោបិ បថវីខណនាទិនា បាណេសុ បាតព្យតំ អនាបជ្ជន្តោ តាទិសំ កុដិកំ ករោតិ, សោបិ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ បថវីខណនាទីហិ បន បាណេសុ បាតព្យតំ អាបជ្ជន្តោ យំ យំ វត្ថុំ វីតិក្កមតិ, តត្ថ តត្ថ វុត្តមេវ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។ ធនិយត្ថេរស្ស អាទិកម្មិកត្តា អនាបត្តិ។ សេសានំ សិក្ខាបទំ អតិក្កមិត្វា ករោន្តានម្បិ កតំ លភិត្វា តត្ថ វសន្តានម្បិ ទុក្កដមេវ។ ទព្ពសម្ភារមិស្សកា បន យថា វា តថា វា មិស្សា ហោតុ, វដ្ដតិ។ សុទ្ធមត្តិកាមយាវ ន វដ្ដតិ។ សាបិ ឥដ្ឋកាហិ គិញ្ជកាវសថសង្ខេបេន កតា វដ្ដតិ។ **ឯវំ ភន្តេតិ ខោ…បេ…. តំ កុដឹ ភិន្ទឹសូ**តិ ភគវតោ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា កដ្ឋេហិ ច បាសាណេហិ ច តំ កុដិកំ វិកិរន្តា ភិន្ទឹសុ។

អថ ខោ អាយស្មា ធនិយោតិអាទិម្ហិ អយំ សង្ខេបត្ថោ – ធនិយោ ឯកបស្សេ ទិវាវិហារំ និសិន្នោ តេន សទ្ទេន អាគន្ត្វា តេ ភិក្ខូ “កិស្ស មេ តុម្ហេ, អាវុសោ, កុដឹ ភិន្ទថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ភគវា ភេទាបេតី”តិ សុត្វា សុព្ពចតាយ សម្បដិច្ឆិ។

កស្មា បន ភគវា ឥមិនា អតិមហន្តេន ឧស្សាហេន អត្តនោ វសនត្ថំ កតំ កុដិកំ ភេទាបេសិ, ននុ ឯតស្សេត្ថ វយកម្មម្បិ អត្ថីតិ? កិញ្ចាបិ អត្ថិ, អថ ខោ នំ ភគវា អកប្បិយាតិ ភិន្ទាបេសិ, តិត្ថិយធជោតិ ភិន្ទាបេសិ។ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។ អដ្ឋកថាយំ បន អញ្ញានិបិ ការណានិ វុត្តានិ – សត្តានុទ្ទយាយ, បត្តចីវរគុត្តត្ថាយ, សេនាសនពាហុល្លបអសេធនាយាតិអាទីនិ។ តស្មា ឥទានិបិ យោ ភិក្ខុ ពហុស្សុតោ វិនយញ្ញូ អញ្ញំ ភិក្ខុំ អកប្បិយំ បរិក្ខារំ គហេត្វា វិចរន្តំ ទិស្វា តំ ឆិន្ទាបេយ្យ វា ភិន្ទាបេយ្យ វា អនុបវជ្ជោ , សោ នេវ ចោទេតព្ពោ ន សារេតព្ពោ; ន តំ លព្ភា វត្តុំ “មម បរិក្ខារោ តយា នាសិតោ, តំ មេ ទេហី”តិ។

បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ

តត្រាយំ បាឡិមុត្តកោ **កប្បិយាកប្បិយបរិក្ខារវិនិច្ឆយោ** – កេចិ តាលបណ្ណច្ឆត្តំ អន្តោ វា ពហិ វា បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន សិព្ពន្តា វណ្ណមដ្ឋំ ករោន្តិ, តំ ន វដ្ដតិ។ ឯកវណ្ណេន បន នីលេន វា បីតកេន វា យេន កេនចិ សុត្តេន អន្តោ វា ពហិ វា សិព្ពិតុំ ឆត្តទណ្ឌគ្គាហកំ សលាកបញ្ជរំ វា វិនន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ តញ្ច ខោ ថិរករណត្ថំ, ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយ។ ឆត្តបណ្ណកេសុ មករទន្តកំ វា អឌ្ឍចន្ទកំ វា ឆិន្ទិតុំ ន វដ្ដតិ។ ឆត្តទណ្ឌេ គេហថម្ភេសុ វិយ យដកោ វា វាឡរូបកំ វា ន វដ្ដតិ។ សចេបិ សព្ពត្ថ អារគ្គេន លេខា ទិន្នា ហោតិ, សាបិ ន វដ្ដតិ។ យដកម្បិ វាឡរូបម្បិ ភិន្ទិត្វា ធារេតព្ពំ។ លេខាបិ យំសិត្វា វា អបនេតព្ពា, សុត្តកេន វា ទណ្ឌោ វេឋេតព្ពោ។ ទណ្ឌពុន្ទេ បន អហិច្ឆត្តកសណ្ឋានំ វដ្ដតិ។ វាតប្បហារេន អចលនត្ថំ ឆត្តមណ្ឌលិកំ រជ្ជុកេហិ គាហេត្វា ទណ្ឌេ ពន្ធន្តិ, តស្មឹ ពន្ធនដ្ឋានេ វលយមិវ ឧក្កិរិត្វា លេខំ ឋបេន្តិ, សា វដ្ដតិ។

ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ នានាសុត្តកេហិ សតបទីសទិសំ សិព្ពន្តា អាគន្តុកបដ្ដំ ឋបេន្តិ, អញ្ញម្បិ យំកិញ្ចិ សូចិកម្មវិការំ ករោន្តិ, បដ្ដមុខេ វា បរិយន្តេ វា វេណី វា សង្ខលិកំ វា, ឯវមាទិ សព្ពំ ន វដ្ដតិ, បកតិសូចិកម្មមេវ វដ្ដតិ។ គណ្ឋិកបដ្ដកញ្ច បាសកបដ្ដញ្ច អដ្ឋកោណម្បិ សោឡសកោណម្បិ ករោន្តិ, តត្ថ អគ្ឃិយគយមុគ្គរាទីនិ ទស្សេន្តិ,

កក្កុដក្ខីនិ ឧក្កិរន្តិ, សព្ពំ ន វដ្ដតិ, ចតុកោណមេវ វដ្ដតិ។ កោណសុត្តបិឡកា ច ចីវរេ រត្តេ ទុវិញ្ញេយ្យរូបា វដ្ដន្តិ។ កញ្ជិកបិដ្ឋខលិអាទីសុ ចីវរំ បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។ ចីវរកម្មកាលេ បន ហត្ថមលសូចិមលាទីនំ ធោវនត្ថំ កិលិដ្ឋកាលេ ច ធោវនត្ថំ វដ្ដតិ។ គន្ធំ វា លាខំ វា តេលំ វា រជនេ បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។

ចីវរំ រជិត្វា សង្ខេន វា មណិនា វា យេន កេនចិ ន ឃដ្ដេតព្ពំ។ ភូមិយំ ជាណុកានិ និហន្ត្វា ហត្ថេហិ គហេត្វា ទោណិយម្បិ ន ឃំសិតព្ពំ។ ទោណិយំ វា ផលកេ វា ឋបេត្វា អន្តេ គាហាបេត្វា ហត្ថេហិ បហរិតុំ បន វដ្ដតិ; តម្បិ មុដ្ឋិនា ន កាតព្ពំ។ បោរាណកត្ថេរា បន ទោណិយម្បិ ន ឋបេសុំ។ ឯកោ គហេត្វា តិដ្ឋតិ; អបរោ ហត្ថេ កត្វា ហត្ថេន បហរតិ។ ចីវរស្ស កណ្ណសុត្តកំ ន វដ្ដតិ, រជិតកាលេ ឆិន្ទិតព្ពំ។ យំ បន “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណសុត្តក”ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ អនុញ្ញាតំ, តំ អនុវាតេ បាសកំ កត្វា ពន្ធិតព្ពំ រជនកាលេ លគ្គនត្ថាយ។ គណ្ឋិកេបិ សោភាករណត្ថំ លេខា វា បិឡកា វា ន វដ្ដតិ, នាសេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

បត្តេ វា ថាលកេ វា អារគ្គេន លេខំ ករោន្តិ, អន្តោ វា ពហិ វា ន វដ្ដតិ។ បត្តំ ភមំ អារោបេត្វា មជ្ជិត្វា បចន្តិ – “មណិវណ្ណំ ករិស្សាមា”តិ, ន វដ្ដតិ; តេលវណ្ណោ បន វដ្ដតិ។ បត្តមណ្ឌលេ ភិត្តិកម្មំ ន វដ្ដតិ, មករទន្តកំ បន វដ្ដតិ។

ធមករណឆត្តកស្ស ឧបរិ វា ហេដ្ឋា វា ធមករណកុច្ឆិយំ វា លេខា ន វដ្ដតិ, ឆត្តមុខវដ្ដិយំ បនស្ស លេខា វដ្ដតិ។

កាយពន្ធនស្ស សោភនត្ថំ តហិំ តហិំ ទិគុណំ សុត្តំ កោដ្ដេន្តិ, កក្កដច្ឆីនិ ឧដ្ឋបេន្តិ, ន វដ្ដតិ។ ឧភោសុ បន អន្តេសុ ទសាមុខស្ស ថិរភាវាយ ទិគុណំ កោដ្ដេតុំ វដ្ដតិ។ ទសាមុខេ បន ឃដកំ វា មករមុខំ វា ទេឌ្ឌុភសីសំ វា យំកិញ្ចិ វិការរូបំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ តត្ថ តត្ថ អច្ឆីនិ ទស្សេត្វា មាលាកម្មលតាកម្មាទីនិ វា កត្វា កោដ្ដិតកាយពន្ធនម្បិ ន វដ្ដតិ។ ឧជុកមេវ បន មច្ឆកណ្ដកំ វា ខជ្ជូរិបត្តកំ វា មដ្ឋបដ្ដិកំ វា កត្វា កោដ្ដិតុំ វដ្ដតិ។ កាយពន្ធនស្ស ទសា ឯកា វដ្ដតិ, ទ្វេ តីណិ ចត្តារិបិ វដ្ដន្តិ; តតោ បរំ ន វដ្ដន្តិ។ រជ្ជុកកាយពន្ធនំ ឯកមេវ វដ្ដតិ។ បាមង្គសណ្ឋានំ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ។ ទសា បន បាមង្គសណ្ឋានាបិ វដ្ដតិ។ ពហុរជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេឋេត្វា កតំ ពហុរជ្ជុកន្តិ ន វត្តព្ពំ, តំ វដ្ដតិ។

កាយពន្ធនវិធេ អដ្ឋមង្គលាទិកំ យំកិញ្ចិ វិការរូបំ ន វដ្ដតិ, បរិច្ឆេទលេខាមត្តំ វដ្ដតិ។ វិធកស្ស ឧភោសុ អន្តេសុ ថិរករណត្ថាយ ឃដកំ ករោន្តិ, អយម្បិ វដ្ដតិ។

អញ្ជនិយំ ឥត្ថិបុរិសចតុប្បទសកុណរូបំ វា មាលាកម្ម-លតាកម្មមករទន្តក-គោមុត្តកអឌ្ឍចន្ទកាទិភេទំ វា វិការរូបំ ន វដ្ដតិ។ ឃំសិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា យថា វា ន បញ្ញាយតិ, តថា សុត្តេន វេឋេត្វា វឡញ្ជេតព្ពា។ ឧជុកមេវ បន ចតុរំសា វា អដ្ឋំសា វា សោឡសំសា វា អញ្ជនី វដ្ដតិ។ ហេដ្ឋតោ បិស្សា ទ្វេ វា តិស្សោ វា វដ្ដលេខាយោ វដ្ដន្តិ។ គីវាយម្បិស្សា បិធានកពន្ធនត្ថំ ឯកា វដ្ដលេខា វដ្ដតិ។

អញ្ជនិសលាកាយបិ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ ន វដ្ដតិ។ អញ្ជនិត្ថវិកាយម្បិ យំកិញ្ចិ នានាវណ្ណេន សុត្តេន វណ្ណមដ្ឋកម្មំ ន វដ្ដតិ។ ឯសេវ នយោ កុញ្ចិកាកោសកេបិ។ កុញ្ចិកាយ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ ន វដ្ដតិ, តថា សិបាដិកាយំ។ ឯកវណ្ណសុត្តេន បនេត្ថ យេន កេនចិ សិព្ពិតុំ វដ្ដតិ។

អារកណ្ដកេបិ វដ្ដមណិកំ វា អញ្ញំ វា វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ។ គីវាយំ បន បរិច្ឆេទលេខា វដ្ដតិ។ បិប្ផលិកេបិ មណិកំ វា បិឡកំ វា យំកិញ្ចិ ឧដ្ឋបេតុំ ន វដ្ដតិ។ ទណ្ឌកេ បន បរិច្ឆេទលេខា វដ្ដតិ។ នខច្ឆេទនំ វលិតកំយេវ ករោន្តិ, តស្មា តំ វដ្ដតិ។ ឧត្តរារណិយំ វា អធរារណិយំ វា អរណិធនុកេ វា ឧបរិបេល្លនទណ្ឌកេ វា មាលាកម្មាទិកំ យំកិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ, បេល្លនទណ្ឌកស្ស បន វេមជ្ឈេ មណ្ឌលំ ហោតិ, តត្ថ បរិច្ឆេទលេខាមត្តំ វដ្ដតិ។ សូចិសណ្ឌាសំ ករោន្តិ, យេន សូចិំ ឌំសាបេត្វា ឃំសន្តិ, តត្ថ មករមុខាទិកំ យំកិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ, សូចិឌំសនត្ថំ បន មុខមត្តំ ហោតិ, តំ វដ្ដតិ។

ទន្តកដ្ឋច្ឆេទនវាសិយម្បិ យំកិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ, ឧជុកមេវ កប្បិយលោហេន ឧភោសុ វា បស្សេសុ ចតុរំសំ វា អដ្ឋំសំ វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ កត្តរទណ្ឌេបិ យំកិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតិ, ហេដ្ឋា ឯកា វា ទ្វេ វា វដ្ដលេខា ឧបរិ អហិច្ឆត្តកមកុឡមត្តញ្ច វដ្ដតិ។

គេលភាជនេសុ វិសាណេ វា នាឡិយំ វា អលាពុកេ វា អាមណ្ឌសារកេ វា ឋបេត្វា ឥត្ថិរូបំ បុរិសរូបញ្ច អវសេសំ សព្ពម្បិ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្ដតិ។

មញ្ចបីឋេ ភិសិពិម្ពោហនេ ភូមត្ថរណេ បាទបុញ្ឆនេ ចង្កមនភិសិយា សម្មុញ្ជនិយំ កចវរឆឌ្ឌនកេ រជនទោណិកាយ បានីយឧឡុង្កេ បានីយឃដេ បាទកឋលិកាយ ផលកបីឋកេ វលយាធារកេ ទណ្ឌាធារកេបត្តបិធានេ តាលវណ្ដេ វីជនេតិ – ឯតេសុ សព្ពំ មាលាកម្មាទិវណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្ដតិ។ សេនាសនេ បន ទ្វារកវាដវាតបានកវាដាទីសុ សព្ពរតនមយម្បិ វណ្ណមដ្ឋកម្មំ វដ្ដតិ។

សេនាសនេ កិញ្ចិ បដិសេធេតព្ពំ នត្ថិ, អញ្ញត្រ វិរុទ្ធសេនាសនា។ វិរុទ្ធសេនាសនំ នាម អញ្ញេសំ សីមាយ រាជវល្លភេហិ កតសេនាសនំ វុច្ចតិ, តស្មា យេ តាទិសំ សេនាសនំ ករោន្តិ, តេ វត្តព្ពា – “មា អម្ហាកំ សីមាយ សេនាសនំ ករោថា”តិ។ អនាទិយិត្វា ករោន្តិយេវ, បុនបិ វត្តព្ពា – “មា ឯវំ អកត្ថ, មា អម្ហាកំ ឧបោសថបវារណានំ អន្តរាយមកត្ថ, មា សាមគ្គី ភិន្ទិត្ថ, តុម្ហាកំ សេនាសនំ កតម្បិ កតដ្ឋានេ ន ឋស្សតី”តិ។ សចេ ពលក្ការេន ករោន្តិយេវ, យទា តេសំ លជ្ជិបរិសា ឧស្សន្នា ហោតិ, សក្កា ច ហោតិ លទ្ធុំ ធម្មិកោ វិនិច្ឆយោ, តទា តេសំ បេសេតព្ពំ – “តុម្ហាកំ អាវាសំ ហរថា”តិ។ សចេ យាវ តតិយំ បេសិតេ ហរន្តិ, សាធុ; នោ ចេ ហរន្តិ, ឋបេត្វា ពោធិញ្ច ចេតិយញ្ច អវសេសសេនាសនានិ ភិន្ទិតព្ពានិ, នោ ច ខោ អបរិភោគំ ករោន្តេហិ, បដិបាដិយា បន ឆទន-គោបានសី-ឥដ្ឋកាទីនិ អបនេត្វា តេសំ បេសេតព្ពំ – “តុម្ហាកំ ទព្ពសម្ភារេ ហរថា”តិ។ សចេ ហរន្តិ, សាធុ; នោ ចេ ហរន្តិ, អថ តេសុ ទព្ពសម្ភារេសុ ហិមវស្សវាតាតបាទីហិ បូតិភូតេសុ វា ចោរេហិ វា ហដេសុ អគ្គិនា វា ទឌ្ឍេសុ សីមសាមិកា ភិក្ខូ អនុបវជ្ជា, ន លព្ភា ចោទេតុំ “តុម្ហេហិ អម្ហាកំ ទព្ពសម្ភារា នាសិតា”តិ វា “តុម្ហាកំ គីវា”តិ វា។ យំ បន សីមសាមិកេហិ ភិក្ខូហិ កតំ, តំ សុកតមេវ ហោតីតិ។

បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ និដ្ឋិតោ។

៨៦. ឯវំ ភិន្ទាយ បន កុដិកាយ ធនិយស្ស បរិវិតក្កញ្ច បុន កុដិករណត្ថាយ ឧស្សាហញ្ច ទស្សេតុំ **“អថ ខោ អាយស្មតោ”**តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ទារុគហេ គណកោ**តិ រញ្ញោ ទារុភណ្ឌាគារេ ទារុគោបកោ។ **ទេវគហទារូនី**តិ ទេវេន គហិតទារូនិ។ រាជបដិគ្គហិតភូតានិ ទារូនីតិ អត្ថោ។ **នគរបដិសង្ខារិកានី**តិ នគរស្ស បដិសង្ខារូបករណានិ។ **អាបទត្ថាយ និក្ខិត្តានី**តិ អគ្គិទាហេន វា បុរាណភាវេន វា បដិរាជូបរុន្ធនាទិនា វា គោបុរដ្ដាលករាជគេហបុរហត្ថិសាលាទីនំ វិបត្តិ អាបទាតិ វុច្ចតិ។ តទត្ថំ និក្ខិត្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆេទាបេត្វា**តិ អត្តនោ កុដិយា បមាណំ សល្លក្ខេត្វា កិញ្ចិ អគ្គេ កិញ្ចិ មជ្ឈេ កិញ្ចិ មូលេ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ករោន្តោ ឆេទាបេសិ។

៨៧. **វស្សការោ**តិ តស្ស ព្រាហ្មណស្ស នាមំ។ **មគធមហាមត្តោ**តិ មគធរដ្ឋេ មហាមត្តោ, មហតិយា ឥស្សរិយមត្តាយ សមន្នាគតោ, មគធរញ្ញោ វា មហាមត្តោ; មហាអមច្ចោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អនុសញ្ញាយមានោ**តិ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា បច្ចវេក្ខមានោ។ **ភណេ**តិ ឥស្សរានំ នីចដ្ឋានិកបុរិសាលបនំ។ **ពន្ធំ អាណាបេសី**តិ ព្រាហ្មណោ បកតិយាបិ តស្មិំ ឥស្សាបកតោវ។ សោ រញ្ញោ “អាណាបេហី”តិ វចនំ សុត្វា យស្មា “បក្កោសាបេហី”តិ រញ្ញោ ន វុត្តំ, តស្មា “នំ ហត្ថេសុ ច បាទេសុ ច ពន្ធំ កត្វា អាណាបេស្សាមី”តិ ពន្ធំ អាណាបេសិ។ **អទ្ទស ខោ អាយស្មា ធនិយោ**តិ កថំ អទ្ទស? សោ កិរ អត្តនោ លេសេន ទារូនំ ហដភាវំ ញត្វា “និស្សំសយំ ឯស ទារូនំ ការណា រាជកុលតោ វធំ វា ពន្ធំ វា បាបុណិស្សតិ, តទា នំ អហមេវ មោចេស្សាមី”តិ និច្ចកាលំ តស្ស បវត្តិំ សុណន្តោយេវ វិចរតិ។ តស្មា តខណញ្ញេវ គន្ត្វា អទ្ទស។ តេន វុត្តំ – “អទ្ទស ខោ អាយស្មា ធនិយោ”តិ។ **ទារូនំ កិច្ចា**តិ ទារូនំ ការណា។ **បុរាហំ ហញ្ញាមី**តិ អហំ បុរា ហញ្ញាមិ; យាវ អហំ ន ហញ្ញាមិ, តាវ ត្វំ ឯយ្យាសីតិ អត្ថោ។

៨៨. **ឥង្ឃ, ភន្តេ, សរាបេហី**តិ ឯត្ថ **ឥង្ឃា**តិ ចោទនត្ថេ និបាតោ។ **បឋមាភិសិត្តោ**តិ អភិសិត្តោ ហុត្វា បឋមំ។ **ឯវរូបិំ វាចំ ភាសិតា**តិ “ទិន្នញ្ញេវ សមណព្រាហ្មណានំ តិណកដ្ឋោទកំ បរិភុញ្ជន្តូ”តិ ឥមំ ឯវរូបិំ វាចំ អភិសិត្តោ ហុត្វា បឋមមេវ យំ ត្វំ អភាសិ, តំ សយមេវ ភាសិត្វា ឥទានិ សរសិ, ន សរសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ រាជានោ កិរ អភិសិត្តមត្តាយេវ ធម្មភេរិំ ចរាបេន្តិ – “ទិន្នញ្ញេវ សមណព្រាហ្មណានំ តិណកដ្ឋោទកំ បរិភុញ្ជន្តូ”តិ តំ សន្ធាយ ឯស វទតិ។ **តេសំ មយា សន្ធាយ ភាសិត**ន្តិ តេសំ អប្បមត្តកេបិ កុក្កុច្ចាយន្តានំ សមិតពាហិតបាបានំ សមណព្រាហ្មណានំ តិណកដ្ឋោទកហរណំ សន្ធាយ មយា ឯតំ ភាសិតំ; ន តុម្ហាទិសានន្តិ អធិប្បាយោ។ **តញ្ច ខោ អរញ្ញេ អបរិគ្គហិត**ន្តិ តញ្ច តិណកដ្ឋោទកំ យំ អរញ្ញេ អបរិគ្គហិតំ ហោតិ; ឯតំ សន្ធាយ មយា ភាសិតន្តិ ទីបេតិ។

លោមេន ត្វំ មុត្តោសីតិ ឯត្ថ លោមមិវ លោមំ, កឹ បន តំ? បព្ពជ្ជាលិង្គំ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? យថា នាម ធុត្តា “មំសំ ខាទិស្សាមា”តិ មហគ្ឃលោមំ ឯឡកំ គណ្ហេយ្យុំ។ តមេនំ អញ្ញោ វិញ្ញុបុរិសោ ទិស្វា “ឥមស្ស ឯឡកស្ស មំសំ

កហាបណមត្តំ អគ្ឃតិ។ លោមានិ បន លោមវារេ លោមវារេ អនេកេ កហាបណេ អគ្ឃន្តី”តិ ទ្វេ អលោមកេ ឯឡកេ ទត្វា គណ្ហេយ្យ។ ឯវំ សោ ឯឡកោ វិញ្ញុបុរិសមាគម្ម លោមេន មុច្ចេយ្យ។ ឯវមេវ ត្វំ ឥមស្ស កម្មស្ស កតត្តា វធពន្ធនារហោ។ យស្មា បន អរហទ្ធជោ សព្ភិ អវជ្ឈរូបោ, ត្វញ្ច សាសនេ បព្ពជិតត្តា យំ បព្ពជ្ជាលិង្គភូតំ អរហទ្ធជំ ធារេសិ។ តស្មា ត្វំ ឥមិនា បព្ពជ្ជាលិង្គលោមេន ឯឡកោ វិយ វិញ្ញុបុរិសមាគម្ម មុត្តោសីតិ។

មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តីតិ រញ្ញោ បរិសតិ ភាសមានស្ស សម្មុខា ច បរម្មុខា ច សុត្វា តត្ថ តត្ថ មនុស្សា ឧជ្ឈាយន្តិ, អវជ្ឈាយន្តិ, អវជាននា្តា តំ ឈាយន្តិ ឱលោកេន្តិ លាមកតោ វា ចិន្តេន្តីតិ អត្ថោ។ **ខិយ្យន្តី**តិ តស្ស អវណ្ណំ កថេន្តិ បកាសេន្តិ។ **វិបាចេន្តី**តិ វិត្ថារិកំ ករោន្តិ, សព្ពត្ថ បត្ថរន្តិ; អយញ្ហ អត្ថោ សទ្ទសត្ថានុសារេន វេទិតព្ពោ។ អយំ បនេត្ថ យោជនា – “អលជ្ជិនោ ឥមេ សមណា សក្យបុត្តិយា”តិអាទីនិ ចិន្តេន្តា ឧជ្ឈាយន្តិ។ “នត្ថិ ឥមេសំ សាមញ្ញ”ន្តិអាទីនិ ភណន្តា ខិយ្យន្តិ។ “អបគតា ឥមេ សាមញ្ញា”តិអាទីនិ តត្ថ តត្ថ វិត្ថារេន្តា វិបាចេន្តីតិ។ ឯតេន នយេន ឥមេសំ បទានំ ឥតោ បរម្បិ តត្ថ តត្ថ អាគតបទានុរូបេន យោជនា វេទិតព្ពា។ **ព្រហ្មចារិនោ**តិ សេដ្ឋចារិនោ។ **សាមញ្ញ**ន្តិ សមណភាវោ។ **ព្រហ្មញ្ញ**ន្តិ សេដ្ឋភាវោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

រញ្ញោ ទារូនីតិអាទិម្ហិ “អទិន្នំ អាទិយិស្សតី”តិ អយំ ឧជ្ឈាយនត្ថោ។ យំ បនេតំ អទិន្នំ អាទិយិ, តំ ទស្សេតុំ “រញ្ញោ ទារូនី”តិ វុត្តំ។ ឥតិ វចនភេទេ អសម្មុយ្ហន្តេហិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **បុរាណវោហារិកោ មហាមត្តោ**តិ ភិក្ខុភាវតោ បុរាណេ គិហិកាលេ វិនិច្ឆយវោហារេ និយុត្តត្តា “វោហារិកោ”តិ សង្ខំ គតោ មហាអមច្ចោ។

អថ ខោ ភគវា តំ ភិក្ខុំ ឯតទវោចាតិ ភគវា សាមំយេវ លោកវោហារម្បិ ជានាតិ, អតីតពុទ្ធានំ បញ្ញត្តិម្បិ ជានាតិ – “បុព្ពេបិ ពុទ្ធា ឯត្តកេន បារាជិកំ បញ្ញបេន្តិ, ឯត្តកេន ថុល្លច្ចយំ, ឯត្តកេន ទុក្កដ”ន្តិ។ ឯវំ សន្តេបិ សចេ អញ្ញេហិ លោកវោហារវិញ្ញូហិ សទ្ធឹ អសំសន្ទិត្វា បាទមត្តេន បារាជិកំ បញ្ញបេយ្យ, តេនស្ស សិយុំ វត្តារោ “សីលសំវរោ នាម ឯកភិក្ខុស្សបិ អប្បមេយ្យោ អសង្ខេយ្យោ មហាបថវី-សមុទ្ទ-អាកាសានិ វិយ អតិវិត្ថិណ្ណោ, កថញ្ហិ នាម ភគវា បាទមត្តកេន នាសេសី”តិ! តតោ តថាគតស្ស ញាណពលំ អជានន្តា សិក្ខាបទំ កោបេយ្យុំ, បញ្ញត្តម្បិ សិក្ខាបទំ យថាឋានេ ន តិដ្ឋេយ្យ។ លោកវោហារវិញ្ញូហិ បន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា បញ្ញត្តេ សោ ឧបវាទោ ន ហោតិ។ អញ្ញទត្ថុ ឯវំ វត្តារោ ហោន្តិ – “ឥមេហិ នាម អគារិកាបិ បាទមត្តេន ចោរំ ហនន្តិបិ ពន្ធន្តិបិ បព្ពាជេន្តិបិ។ កស្មា ភគវា បព្ពជិតំ ន នាសេស្សតិ; យេន បរសន្តកំ តិណសលាកមត្តម្បិ ន គហេតព្ព”ន្តិ! តថាគតស្ស ច ញាណពលំ ជានិស្សន្តិ។ បញ្ញត្តម្បិ ច សិក្ខាបទំ អកុប្បំ ភវិស្សតិ, យថាឋានេ ឋស្សតិ។ តស្មា លោកវោហារវិញ្ញូហិ សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា បញ្ញបេតុកាមោ សព្ពាវន្តំ បរិសំ អនុវិលោកេន្តោ **អថ ខោ ភគវា អវិទូរេ និសិន្នំ ទិស្វា តំ ភិក្ខុំ ឯតទវោច “កិត្តកេន ខោ ភិក្ខុ រាជា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ ចោរំ គហេត្វា ហនតិ វា ពន្ធតិ វា បព្ពាជេតិ វា**”តិ។

តត្ថ **មាគធោ**តិ មគធានំ ឥស្សរោ។ **សេនិយោ**តិ សេនាយ សម្បន្នោ។ **ពិម្ពិសារោ**តិ តស្ស នាមំ។ **បព្ពាជេតិ វា**តិ រដ្ឋតោ និក្ខាមេតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ **បញ្ចមាសកោ បាទោ**តិ តទា រាជគហេ វីសតិមាសកោ កហាបណោ ហោតិ, តស្មា បញ្ចមាសកោ បាទោ។ ឯតេន លក្ខណេន សព្ពជនបទេសុ កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ “បាទោ”តិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ខោ បោរាណស្ស នីលកហាបណស្ស វសេន, ន ឥតរេសំ រុទ្រទាមកាទីនំ។ តេន ហិ បាទេន អតីតពុទ្ធាបិ បារាជិកំ បញ្ញបេសុំ, អនាគតាបិ បញ្ញបេស្សន្តិ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ហិ បារាជិកវត្ថុម្ហិ វា បារាជិកេ វា នានត្តំ នត្ថិ។ ឥមានេវ ចត្តារិ បារាជិកវត្ថូនិ ។ ឥមានេវ ចត្តារិ បារាជិកានិ។ ឥតោ ឩនំ វា អតិរេកំ វា នត្ថិ។ តស្មា ភគវាបិ ធនិយំ វិគរហិត្វា បាទេនេវ ទុតិយបារាជិកំ បញ្ញបេន្តោ **“យោ បន ភិក្ខុ អទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាត**”ន្តិអាទិមាហ។

ឯវំ មូលច្ឆេជ្ជវសេន ទឡ្ហំ កត្វា ទុតិយបារាជិកេ បញ្ញត្តេ អបរម្បិ អនុបញ្ញត្តត្ថាយ រជកភណ្ឌិកវត្ថុ ឧទបាទិ, តស្សុប្បត្តិទីបនត្ថមេតំ វុត្តំ – **“ឯវញ្ចិទំ ភគវតា ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតី**”តិ។ តស្សត្ថោ ច អនុបញ្ញត្តិសម្ពន្ធោ ច **បឋមបារាជិកវណ្ណនាយំ** វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ យថា ច ឥធ, ឯវំ ឥតោ បរេសុ សព្ពសិក្ខាបទេសុ។ យំ យំ បុព្ពេ វុត្តំ, តំ តំ សព្ពំ វជ្ជេត្វា ឧបរូបរិ អបុព្ពមេវ វណ្ណយិស្សាម។ យទិ ហិ យំ យំ វុត្តនយំ, តំ តំ បុនបិ វណ្ណយិស្សាម, កទា វណ្ណនាយ អន្តំ គមិស្សាម! តស្មា យំ យំ បុព្ពេ វុត្តំ, តំ តំ សព្ពំ សាធុកំ ឧបសល្លក្ខេត្វា តត្ថ តត្ថ អត្ថោ ច យោជនា ច វេទិតព្ពា។ អបុព្ពំ បន យំកិញ្ចិ អនុត្តានត្ថំ, តំ សព្ពំ មយមេវ វណ្ណយិស្សាម។

ធនិយវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨០. រជកត្ថរណំ គន្ត្វាតិ រជកតិត្ថំ គន្ត្វា; តញ្ហិ យស្មា តត្ថ រជកា វត្ថានិ អត្ថរន្តិ, តស្មា រជកត្ថរណន្តិ វុច្ចតិ។ **រជកភណ្ឌិក**ន្តិ រជកានំ ភណ្ឌិកំ; រជកា សាយន្ហសមយេ នគរំ បវិសន្តា ពហូនិ វត្ថានិ ឯកេកំ ភណ្ឌិកំ ពន្ធន្តិ។

តតោ ឯកំ ភណ្ឌិកំ គេសំ បមាទេន អបស្សន្តានំ អវហរិត្វា ថេនេត្វាតិ អត្ថោ។

បទភាជនីយវណ្ណនា

៩២. គាមោ នាមាតិ ឯវមាទិ "គាមា វា អរញ្ញា វា"តិ ឯត្ថ វុត្តស្ស គាមស្ស ច អរញ្ញស្ស ច បភេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ យស្មិំ គាមេ ឯកា ឯវ កុដិ, ឯកំ គេហំ សេយ្យថាបិ មលយជនបទេ; អយំ ឯកកុដិកោ គាមោ នាម។ ឯតេន នយេន អបរេបិ វេទិតព្ពា។ **អមនុស្សោ នាម** យោ សព្ពសោ វា មនុស្សានំ អភាវេន យក្ខបរិគ្គហភូតោ; យតោ វា មនុស្សា កេនចិ ការណេន បុនបិ អាគន្តុកាមា ឯវ អបក្កន្តា។ **បរិក្ខិត្តោ នាម** ឥដ្ឋកបាការំ អាទិំ កត្វា អន្តមសោ កណ្ដកសាខាហិបិ បរិក្ខិត្តោ។ **គោនិសាទិនិវិដ្ឋោ នាម** វីថិសន្និវេសាទិវសេន អនិវិសិត្វា យថា គាវោ តត្ថ តត្ថ ទ្វេ តយោ និសីទន្តិ, ឯវំ តត្ថ តត្ថ ទ្វេ តីណិ ឃរានិ កត្វា និវិដ្ឋោ។ **សត្ថោ**តិ ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថាទីសុ យោ កោចិ។ ឥមស្មិញ្ច សិក្ខាបទេ និគមោបិ នគរម្បិ គាមគ្គហណេនេវ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

គាមូបចារោតិអាទិ អរញ្ញបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ **ឥន្ទខីលេ ឋិតស្សា**តិ យស្ស គាមស្ស អនុរាធបុរស្សេវ ទ្វេ ឥន្ទខីលា, តស្ស អព្ភន្តរិមេ ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស; តស្ស ហិ ពាហិរោ ឥន្ទខីលោ អាភិធម្មិកនយេន អរញ្ញសង្ខេបំ គច្ឆតិ។ យស្ស បន ឯកោ, តស្ស គាមទ្វារពាហានំ វេមជ្ឈេ ឋិតស្ស។ យត្រាបិ ហិ ឥន្ទខីលោ នត្ថិ, តត្រ គាមទ្វារពាហានំ វេមជ្ឈមេវ "ឥន្ទខីលោ"តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ – "គាមទ្វារពាហានំ វេមជ្ឈេ ឋិតស្សា"តិ។ **មជ្ឈិមស្សា**តិ ថាមមជ្ឈិមស្ស, នោ បមាណមជ្ឈិមស្ស, នេវ អប្បថាមស្ស, ន មហាថាមស្ស; មជ្ឈិមថាមស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **លេឌ្ឌុបាតោ**តិ យថា មាតុគាមោ កាកេ ឧឌ្ឌាបេន្តោ ឧជុកមេវ ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា លេឌ្ឌុំ ខិបតិ, យថា ច ឧទកុក្ខេបេ ឧទកំ ខិបន្តិ, ឯវំ អខិបិត្វា យថា តរុណមនុស្សា អត្តនោ ពលំ ទស្សេន្តា ពាហំ បសារេត្វា លេឌ្ឌុំ ខិបន្តិ, ឯវំ ខិត្តស្ស លេឌ្ឌុស្ស បតនដ្ឋានំ។ បតិតោ បន លុឋិត្វា យត្ថ គច្ឆតិ, តំ ន គហេតព្ពំ។

អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោតិ ឯត្ថ បន និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស សុប្បបាតោ វា មុសលបាតោ វា **ឃរូបចារោ** នាម។ តស្មិំ ឃរូបចារេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតោ **គាមូបចារោ**តិ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **មហាបច្ចរិយម្បិ** តាទិសមេវ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន "ឃរំ នាម, ឃរូបចារោ នាម, គាមោ នាម, គាមូបចារោ នាមា"តិ មាតិកំ ឋបេត្វា និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានព្ភន្តរំ **ឃរំ** នាម។ យំ បន ទ្វារេ ឋិតោ មាតុគាមោ ភាជនធោវនឧទកំ ឆឌ្ឌេតិ, តស្ស បតនដ្ឋានញ្ច មាតុគាមេនេវ អន្តោគេហេ ឋិតេន បកតិយា ពហិ ខិត្តស្ស សុប្បស្ស វា សម្មុញ្ជនិយា វា បតនដ្ឋានញ្ច, ឃរស្ស បុរតោ ទ្វីសុ កោណេសុ សម្ពន្ធិត្វា មជ្ឈេ រុក្ខសូចិទ្វារំ ឋបេត្វា គោរូបានំ បវេសននិវារណត្ថំ កតបរិក្ខេបោ ច អយំ សព្ពោបិ **ឃរូបចារោ** នាម។ តស្មិំ ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតព្ភន្តរំ គាមោ នាម។ តតោ អញ្ញស្ស លេឌ្ឌុបាតស្ស អព្ភន្តរំ គាមូបចារោ នាមាតិ វុត្តំ។ ឥទមេត្ថ បមាណំ។ យថា ចេត្ថ, ឯវំ សព្ពត្ថ យោ យោ អដ្ឋកថាវាទោ វា ថេរវាទោ វា បច្ឆា វុច្ចតិ សោ បមាណតោ ទដ្ឋព្ពោ។

យញ្ចេតំ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ, តំ បាឡិយា វិរុទ្ធមិវ ទិស្សតិ។ បាឡិយញ្ហិ – "ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ"តិ ឯត្តកមេវ វុត្តំ។ អដ្ឋកថាយំ បន តំ លេឌ្ឌុបាតំ គាមសង្ខេបំ កត្វា តតោ បរំ គាមូបចារោ វុត្តោតិ? វុច្ចតេ – សច្ចមេវ បាឡិយំ វុត្តំ , អធិប្បាយោ បនេត្ថ វេទិតព្ពោ។ សោ ច អដ្ឋកថាចរិយានមេវ វិទិតោ។ តស្មា យថា "ឃរូបចារេ ឋិតស្សា"តិ ឯត្ថ ឃរូបចារលក្ខណំ បាឡិយំ អវុត្តម្បិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តវសេន គហិតំ។ ឯវំ សេសម្បិ គហេតព្ពំ។

តត្រាយំ នយោ – ឥធ គាមោ នាម ទុវិធោ ហោតិ – បរិក្ខិត្តោ ច អបរិក្ខិត្តោ ច។ តត្រ បរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបោយេវ បរិច្ឆេទោ។ តស្មា តស្ស វិសុំ បរិច្ឆេទំ អវត្វា "គាមូបចារោ នាម បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ"តិ បាឡិយំ វុត្តំ។ អបរិក្ខិត្តស្ស បន គាមស្ស គាមបរិច្ឆេទោ វត្តព្ពោ។ តស្មា តស្ស គាមបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ "អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឃរូបចារេ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ"តិ វុត្តំ។ គាមបរិច្ឆេទេ ច ទស្សិតេ គាមូបចារលក្ខណំ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សក្កា ញាតុន្តិ បុន "តត្ថ ឋិតស្ស មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតោ"តិ ន វុត្តំ។ យោ បន ឃរូបចារេ ឋិតស្ស លេឌ្ឌុបាតំយេវ "គាមូបចារោ"តិ វទតិ, តស្ស ឃរូបចារោ គាមោតិ អាបជ្ជតិ។ តតោ ឃរំ, ឃរូបចារោ, គាមោ , គាមូបចារោតិ ឯស វិភាគោ សង្ករិយតិ។ អសង្ករតោ ចេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ វិកាលេ គាមប្បវេសនាទីសុ។ តស្មា បាឡិញ្ច អដ្ឋកថញ្ច សំសន្ទិត្វា វុត្តនយេនេវេត្ថ គាមោ ច គាមូបចារោ ច វេទិតព្ពោ។ យោបិ ច គាមោ បុព្ពេ មហា ហុត្វា បច្ឆា កុលេសុ នដ្ឋេសុ អប្បកោ ហោតិ, សោ ឃរូបចារតោ លេឌ្ឌុបាតេនេវ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោ។ បុរិមបរិច្ឆេទោ បនស្ស បរិក្ខិត្តស្សាបិ អបរិក្ខិត្តស្សាបិ អប្បមាណមេវាតិ។

អរញ្ញំ នាម ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ចាតិ ឥមំ យថាវុត្តលក្ខណំ គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច ឋបេត្វា ឥមស្មឹ អទិន្នាទានសិក្ខាបទេ អវសេសំ “អរញ្ញំ” នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ អភិធម្មេ បន “អរញ្ញន្តិ និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (វិភ. ៥២៩) វុត្តំ។ អារញ្ញកសិក្ខាបទេ “អារញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម”ន្តិ (បារា. ៦៥៤) វុត្តំ។ តំ ឥន្ទខីលតោ បដ្ឋាយ អារោបិតេន អាចរិយធនុនា បញ្ចធនុសតប្បមាណន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ ភគវតា “គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ ឯតស្ស អត្ថំ វិភជន្តេន “ឃរំ, ឃរូបចារោ, គាមោ, គាមូបចារោ អរញ្ញ”ន្តិ បាឞភិក្ខូនំ លេសោកាសនិសេធនត្ថំ បញ្ច កោដ្ឋាសា ទស្សិតា។ តស្មា ឃរេ វា ឃរូបចារេ វា គាមេ វា គាមូបចារេ វា អរញ្ញេ វា បាទគ្ឃនកតោ បដ្ឋាយ សស្សាមិកំ ភណ្ឌំ អវហរន្តស្ស បារាជិកមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ “អទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាតំ អាទិយេយ្យា”តិអាទីនំ អត្ថទស្សនត្ថំ **“អទិន្នំ នាមា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អទិន្ន**ន្តិ ទន្តបោនសិក្ខាបទេ អត្តនោ សន្តកម្បិ អប្បដិគ្គហិតកំ កប្បិយំ អជ្ឈោហរណីយំ វុច្ចតិ។ ឥធ បន យំកិញ្ចិ បរបរិគ្គហិតំ សស្សាមិកំ ភណ្ឌំ, តទេតំ តេហិ សាមិកេហិ កាយេន វា វាចាយ វា ន ទិន្នន្តិ អទិន្នំ។ អត្តនោ ហត្ថតោ វា យថាឋិតដ្ឋានតោ វា ន និស្សដ្ឋន្តិ **អនិស្សដ្ឋំ**។ យថាឋានេ ឋិតម្បិ អនបេក្ខតាយ ន បរិច្ចត្តន្តិ **អបរិច្ចត្តំ**។ អារក្ខសំវិធានេន រក្ខិតត្តា **រក្ខិតំ**។ មញ្ជូសាទីសុ បក្ខិបិត្វា គោបិតត្តា **គោបិតំ**។ “មម ឥទ”ន្តិ តណ្ហាមមត្តេន មមាយិតត្តា **មមាយិតំ**។ តាហិ អបរិច្ចាគរក្ខណគោបនាហិ តេហិ ភណ្ឌសាមិកេហិ បរេហិ បរិគ្គហិតន្តិ **បរបរិគ្គហិតំ**។ ឯតំ អទិន្នំ នាម។

ថេយ្យសង្ខាតន្តិ ឯត្ថ **ថេនោ**តិ ចោរោ, ថេនស្ស ភាវោ **ថេយ្យំ**; អវហរណចិត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ “សង្ខា, សង្ខាត”ន្តិ អត្ថតោ ឯកំ; កោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចនំ, “សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា”តិអាទីសុ (សុ. និ. ៨៨០) វិយ។ ថេយ្យញ្ច តំ សង្ខាតញ្ចាតិ **ថេយ្យសង្ខាតំ**, ថេយ្យចិត្តសង្ខាតោ ឯកោ ចិត្តកោដ្ឋាសោតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ ចេតំ បច្ចត្តវចនំ, តស្មា ថេយ្យសង្ខាតេនាតិ អត្ថតោ ទដ្ឋព្ពំ។ យោ ច ថេយ្យសង្ខាតេន អាទិយតិ, សោ យស្មា ថេយ្យចិត្តោ ហោតិ, តស្មា ព្យញ្ជនំ អនាទិយិត្វា អត្ថមេវ ទស្សេតុំ **ថេយ្យចិត្តោ អវហរណចិត្តោ**តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

អាទិយេយ្យ , ហរេយ្យ, អវហរេយ្យ, ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យ, ឋានា ចាវេយ្យ, សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យាតិ ឯត្ថ បន បឋមបទំ អភិយោគវសេន វុត្តំ, ទុតិយបទំ អញ្ញេសំ ភណ្ឌំ ហរន្តស្ស គច្ឆតោ វសេន, តតិយបទំ ឧបនិក្ខិត្ត ភណ្ឌវសេន, ចតុត្ថំ សវិញ្ញាណកវសេន, បញ្ចមំ ថលេ និក្ខិត្តាទិវសេន, ឆដ្ឋំ បរិកប្បវសេន វា សុង្កឃាតវសេន វា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យោជនា បនេត្ថ ឯកភណ្ឌវសេនបិ នានាភណ្ឌវសេនបិ ហោតិ។ ឯកភណ្ឌវសេន ច ស វិញ្ញាណកេនេវ លព្ភតិ, នានាភណ្ឌវសេន សវិញ្ញាណកាវិញ្ញាណកមិស្សកេន។

តត្ថ នានាភណ្ឌវសេន តាវ ឯវំ វេទិតព្ពំ – **អាទិយេយ្យា**តិ អារាមំ អភិយុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សាមិកស្ស វិមតឹ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។

ហរេយ្យាតិ អញ្ញស្ស ភណ្ឌំ ហរន្តោ សីសេ ភារំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ខន្ធំ ឱរោបេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។

អវហរេយ្យាតិ ឧបនិក្ខិត្តំ ភណ្ឌំ “ទេហិ មេ ភណ្ឌ”ន្តិ វុច្ចមានោ “នាហំ គណ្ហាមី”តិ ភណតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ សាមិកស្ស វិមតឹ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ សាមិកោ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស ។

ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យាតិ “សហភណ្ឌហារកំ នេស្សាមី”តិ បឋមំ បាទំ សង្កាមេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ទុតិយំ បាទំ សង្កាមេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។

ឋានា ចាវេយ្យាតិ ថលដ្ឋំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។

សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យាតិ បរិកប្បិតដ្ឋានំ បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អថ វា បឋមំ បាទំ សុង្កឃាតំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សាតិ – អយមេត្ថ នានាភណ្ឌវសេន យោជនា។

ឯកភណ្ឌវសេន បន សស្សាមិកំ ទាសំ វា តិរច្ឆានំ វា យថាវុត្តេន អភិយោគាទិនា នយេន អាទិយតិ វា ហរតិ វា អវហរតិ វា ឥរិយាបថំ វា វិកោបេតិ, ឋានា វា ចាវេតិ, បរិច្ឆេទំ វា អតិក្កាមេតិ – អយមេត្ថ ឯកភណ្ឌវសេន យោជនា។

បញ្ចវីសតិអវហារកថា

អបិច ឥមានិ ឆ បទានិ វណ្ណេន្តេន បញ្ច បញ្ចកេ សមោធានេត្វា បញ្ចវីសតិ អវហារា ទស្សេតព្ពា។ ឯវំ វណ្ណយតា ហិ ឥទំ អទិន្នាទានបារាជិកំ សុវណ្ណិតំ ហោតិ។ ឥមស្មិញ្ច ឋានេ សព្ពអដ្ឋកថា អាកុលា លុឡិតា ទុវិញ្ញេយ្យវិនិច្ឆយា។ តថា ហិ សព្ពអដ្ឋកថាសុ យានិ តានិ បាឡិយំ “បញ្ចហាការេហិ អទិន្នំ អាទិយន្តស្ស អាបត្តិ បារាជិកស្ស, បរបរិគ្គហិតញ្ច ហោតី”តិអាទិនា នយេន អវហារង្គានិ វុត្តានិ, តានិបិ គហេត្វា កត្ថចិ ឯកំ បញ្ចកំ ទស្សិតំ, កត្ថចិ “ឆហាការេហី”តិ អាគតេហិ សទ្ធិំ ទ្វេ បញ្ចកានិ ទស្សិតានិ។ ឯតានិ ច បញ្ចកានិ ន ហោន្តិ។ យត្ថ ហិ ឯកេកេន បទេន អវហារោ សិជ្ឈតិ, តំ បញ្ចកំ នាម វុច្ចតិ។ ឯត្ថ បន សព្ពេហិបិ បទេហិ ឯកោយេវ អវហារោ។ យានិ ច តត្ថ លព្ភមានានិយេវ បញ្ចកានិ ទស្សិតានិ, តេសម្បិ ន សព្ពេសំ អត្ថោ បកាសិតោ។ ឯវមិមស្មិំ ឋានេ សព្ពអដ្ឋកថា អាកុលា លុឡិតា ទុវិញ្ញេយ្យវិនិច្ឆយា។ តស្មា **បញ្ច បញ្ចកេ**សមោធានេត្វា ទស្សិយមានា ឥមេ **បញ្ចវីសតិ អវហារា** សាធុកំ សល្លក្ខេតព្ពា។

បញ្ច បញ្ចកានិ នាម – នានាភណ្ឌបញ្ចកំ, ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ, សាហត្ថិកបញ្ចកំ, បុព្ពបយោគបញ្ចកំ , ថេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ។ តត្ថ នានាភណ្ឌបញ្ចកញ្ច ឯកភណ្ឌបញ្ចកញ្ច “អាទិយេយ្យ, ហរេយ្យ, អវហរេយ្យ, ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យ, ឋានា ចាវេយ្យា”តិ ឥមេសំ បទានំ វសេន លព្ភន្តិ។ តានិ បុព្ពេ យោជេត្វា ទស្សិតនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ យំ បនេតំ “សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យា”តិ ឆដ្ឋំ បទំ, តំ បរិកប្បាវហារស្ស ច និស្សគ្គិយាវហារស្ស ច សាធារណំ។ តស្មា តំ តតិយបញ្ចមេសុ បញ្ចកេសុ លព្ភមានបទវសេន យោជេតព្ពំ។ វុត្តំ នានាភណ្ឌបញ្ចកញ្ច ឯកភណ្ឌបញ្ចកញ្ច។

កតមំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ? បញ្ច អវហារា – សាហត្ថិកោ, អាណត្តិកោ, និស្សគ្គិយោ, អត្ថសាធកោ, ធុរនិក្ខេបោតិ។ តត្ថ **សាហត្ថិកោ** នាម បរស្ស ភណ្ឌំ សហត្ថា អវហរតិ។ **អាណត្តិកោ** នាម “អសុកស្ស ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អញ្ញំ អាណាបេតិ។ **និស្សគ្គិយោ** នាម អន្តោសុង្កឃាតេ ឋិតោ ពហិសុង្កឃាតំ បាតេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សាតិ, ឥមិនា ច សទ្ធិំ “សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យា”តិ ឥទំ បទយោជនំ លភតិ។ **អត្ថសាធកោ** នាម “អសុកំ នាម ភណ្ឌំ យទា សក្កោសិ, តទា អវហរា”តិ អាណាបេតិ។ តត្ថ សចេ បរោ អនន្តរាយិកោ ហុត្វា តំ អវហរតិ, អាណាបកោ អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកោ ហោតិ, អវហារកោ បន អវហដកាលេ។ អយំ អត្ថសាធកោ។ **ធុរនិក្ខេបោ** បន ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌវសេន វេទិតព្ពោ។ ឥទំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ។

កតមំ បុព្ពបយោគបញ្ចកំ? អបរេបិ បញ្ច អវហារា – បុព្ពបយោគោ, សហបយោគោ, សំវិទាវហារោ, សង្កេតកម្មំ, និមិត្តកម្មន្តិ។ តត្ថ អាណត្តិវសេន **បុព្ពបយោគោ** វេទិតព្ពោ។ ឋានា ចាវនវសេន **សហបយោគោ**។ ឥតរេ បន តយោ បាឡិយំ (បារា. ១១៨-១២០) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពាតិ។ ឥទំ បុព្ពបយោគបញ្ចកំ។

កតមំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកំ? អបរេបិ បញ្ច អវហារា – ថេយ្យាវហារោ, បសយ្ហាវហារោ, បរិកប្បាវហារោ , បដិច្ឆន្នាវហារោ, កុសាវហារោតិ។ តេ បញ្ចបិ “អញ្ញតរោ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស ចីវរេ ភាជិយមានេ ថេយ្យចិត្តោ កុសំ សង្កាមេត្វា ចីវរំ អគ្គហេសី”តិ (បារា. ១៣៨) ឯតស្មិំ កុសសង្កាមនវត្ថុស្មិំ វណ្ណយិស្សាម។ ឥទំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកំ។ ឯវមិមានិ បញ្ច បញ្ចកានិ សមោធានេត្វា ឥមេ បញ្ចវីសតិ អវហារា វេទិតព្ពា។

ឥមេសុ ច បន បញ្ចសុ បញ្ចកេសុ កុសលេន វិនយធរេន ឱតិណ្ណំ វត្ថុំ សហសា អវិនិច្ឆិនិត្វាវ **បញ្ច ឋានានិ** ឱលោកេតព្ពានិ។ យានិ សន្ធាយ បោរាណា អាហុ –

> “វត្ថុំ កាលញ្ច ទេសញ្ច, អគ្ឃំ បរិភោគបញ្ចមំ;
> តុលយិត្វា បញ្ច ឋានានិ, ធារេយ្យត្ថំ វិចក្ខណោ”តិ។

តត្ថ **វត្ថុ**ន្តិ ភណ្ឌំ; អវហារកេន ហិ “មយា ឥទំ នាម អវហដ”ន្តិ វុត្តេបិ អាបត្តិំ អនារោបេត្វាវ តំ ភណ្ឌំ សស្សាមិកំ វា អស្សាមិកំ វាតិ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ។ សស្សាមិកេបិ សាមិកានំ សាលយភាវោ វា និរាលយភាវោ វា ឧបបរិក្ខិតព្ពោ។ សចេ តេសំ សាលយកាលេ អវហដំ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា អាបត្តិ កាតព្ពា។ សចេ និរាលយកាលេ , ន បារាជិកេន ការេតព្ពោ។ ភណ្ឌសាមិកេសុ បន ភណ្ឌំ អាហរាបេន្តេសុ ភណ្ឌំ ទាតព្ពំ។ អយមេត្ថ សាមីចិ។

ឥមស្ស បនត្ថស្ស ទីបនត្ថមិទំ វត្ថុ – ភាតិយរាជកាលេ កិរ មហាចេតិយបូជាយ ទក្ខិណទិសតោ ឯកោ ភិក្ខុ សត្តហត្ថំ បណ្ឌុកាសាវំ អំសេ ករិត្វា ចេតិយង្គណំ បាវិសិ; តង្ខណមេវ ច រាជាបិ ចេតិយវន្ទនត្ថំ អាគតោ។ តត្ថ ឧស្សារណាយ វត្តមានាយ មហាជនសម្មទ្ទោ អហោសិ។ អថ សោ ភិក្ខុ ជនសម្មទ្ទបីឡិតោ អំសតោ បតន្តំ កាសាវំ អទិស្វាវ និក្ខន្តោ; និក្ខមិត្វា ច កាសាវំ អបស្សន្តោ “កោ ឦទិសេ ជនសម្មទ្ទេ កាសាវំ លច្ឆតិ, ន ទានិ តំ មយ្ហ”ន្តិ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា គតោ។ អថញ្ញោ ភិក្ខុ បច្ឆា អាគច្ឆន្តោ តំ កាសាវំ ទិស្វា ថេយ្យចិត្តេន គហេត្វា បុន វិប្បដិសារី ហុត្វា “អស្សមណោ ទានិម្ហិ, វិព្ភមិស្សាមី”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេបិ “វិនយធរេ បុច្ឆិត្វា ញស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។

តេន ច សមយេន ចូឡសុមនត្ថេរោ នាម សព្ពបរិយត្តិធរោ វិនយាចរិយបាមោក្ខោ មហាវិហារេ បដិវសតិ។ សោ ភិក្ខុ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឱកាសំ ការេត្វា អត្តនោ កុក្កុច្ចំ បុច្ឆិ។ ថេរោ តេន ភណ្ឌេ ជនកាយេ បច្ឆា អាគន្ត្វា គហិតភាវំ ញត្វា “អត្ថិ ទានិ ឯត្ថ ឱកាសោ”តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “សចេ កាសាវសាមិកំ ភិក្ខុំ អានេយ្យាសិ, សក្កា ភវេយ្យ តវ បតិដ្ឋា កាតុ”ន្តិ។ “កថាហំ, ភន្តេ, តំ ទក្ខិស្សាមី”តិ? “តហឹ តហឹ គន្ត្វា ឱលោកេហី”តិ។ សោ បញ្ចបិ មហាវិហារេ ឱលោកេត្វា នេវ អទ្ទក្ខិ។ តតោ នំ ថេរោ បុច្ឆិ – “កតរាយ ទិសាយ ពហូ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តី”តិ? “ទក្ខិណទិសាយ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ កាសាវំ ទីឃតោ ច តិរិយញ្ច មិនិត្វា ឋបេហិ។ ឋបេត្វា ទក្ខិណទិសាយ វិហារបដិបាដិយា វិចិនិត្វា តំ ភិក្ខុំ អានេហី”តិ។ សោ តថា កត្វា តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា ថេរស្ស សន្តិកំ អានេសិ។ ថេរោ បុច្ឆិ – “តវេទំ កាសាវ”ន្តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កុហឹ តេ បាតិត”ន្តិ? សោ សព្ពំ អាចិក្ខិ។ ថេរោ បន តេន កតំ ធុរនិក្ខេបំ សុត្វា ឥតរំ បុច្ឆិ – “តយា ឥទំ កុហឹ ទិស្វា គហិត”ន្តិ? សោបិ សព្ពំ អារោចេសិ។ តតោ នំ ថេរោ អាហ – “សចេ តេ សុទ្ធចិត្តេន គហិតំ អភវិស្ស, អនាបត្តិយេវ តេ អស្ស។ ថេយ្យចិត្តេន បន គហិតត្តា ទុក្កដំ អាបន្នោសិ។ តំ ទេសេត្វា អនាបត្តិកោ ហោហិ។ ឥទញ្ច កាសាវំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា ឯតស្សេវ ភិក្ខុនោ ទេហី”តិ។ សោ ភិក្ខុ អមតេនេវ អភិសិត្តោ បរមស្សាសប្បត្តោ អហោសីតិ។ ឯវំ វត្ថុ ឱលោកេតព្ពំ។

កាលោតិ អវហារកាលោ។ តទេវ ហិ ភណ្ឌំ កទាចិ សមគ្ឃំ ហោតិ, កទាចិ មហគ្ឃំ។ តស្មា តំ ភណ្ឌំ យស្មឹ កាលេ អវហដំ, តស្មឹយេវ កាលេ យោ តស្ស អគ្ឃោ ហោតិ, តេន អគ្ឃេន អាបត្តិ ការេតព្ពា។ ឯវំ កាលោ ឱលោកេតព្ពោ។

ទេសោតិ អវហារទេសោ។ តញ្ហិ ភណ្ឌំ យស្មឹ ទេសេ អវហដំ, តស្មឹយេវ ទេសេ យោ តស្ស អគ្ឃោ ហោតិ, តេន អគ្ឃេន អាបត្តិ ការេតព្ពា។ ភណ្ឌុដ្ឋានទេសេ ហិ ភណ្ឌំ សមគ្ឃំ ហោតិ, អញ្ញត្ថ មហគ្ឃំ។

ឥមស្សាបិ ច អត្ថស្ស ទីបនត្ថមិទំ វត្ថុ – អន្តរសមុទ្ទេ កិរ ឯកោ ភិក្ខុ សុសណ្ឋានំ នាឡិកេរំ លភិត្វា ភមំ អារោបេត្វា សង្ខថាលកសទិសំ មនោរមំ បានីយថាលកំ កត្វា តត្ថេវ ឋបេត្វា ចេតិយគិរឹ អគមាសិ។ អថញ្ញោ ភិក្ខុ អន្តរសមុទ្ទំ គន្ត្វា តស្មឹ វិហារេ បដិវសន្តោ តំ ថាលកំ ទិស្វា ថេយ្យចិត្តេន គហេត្វា ចេតិយគិរិមេវ អាគតោ។ តស្ស តត្ថ យាគុំ បិវន្តស្ស តំ ថាលកំ ទិស្វា ថាលកសាមិកោ ភិក្ខុ អាហ – “កុតោ តេ ឥទំ លទ្ធ”ន្តិ? “អន្តរសមុទ្ទតោ មេ អានីត”ន្តិ។ សោ តំ “នេតំ តវ សន្តកំ, ថេយ្យាយ តេ គហិត”ន្តិ សង្ឃមជ្ឈំ អាកឌ្ឍិ។ តត្ថ ច វិនិច្ឆយំ អលភិត្វា មហាវិហារំ អគមឹសុ។ តត្ថ ភេរឹ បហរាបេត្វា មហាចេតិយសមីបេ សន្និបាតំ កត្វា វិនិច្ឆយំ អារភឹសុ។ វិនយធរត្ថេរា អវហារំ សញ្ញាបេសុំ។

តស្មិញ្ច សន្និបាតេ អាភិធម្មិកគោទត្តត្ថេរោ នាម វិនយកុសលោ ហោតិ។ សោ ឯវមាហ – “ឥមិនា ឥទំ ថាលកំ កុហឹ អវហដ”ន្តិ? “អន្តរសមុទ្ទេ អវហដ”ន្តិ។ “តត្រិទំ កឹ អគ្ឃតី”តិ? “ន កិញ្ចិ អគ្ឃតិ។ តត្រ ហិ នាឡិកេរំ ភិន្ទិត្វា មិញ្ជំ ខាទិត្វា កបាលំ ឆឌ្ឌេន្តិ, ទារុអត្ថំ បន ផរតី”តិ។ “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ឯត្ថ ហត្ថកម្មំ កឹ អគ្ឃតី”តិ? “មាសកំ វា ឩនមាសកំ វា”តិ។ “អត្ថិ បន កត្ថចិ សម្មាសម្ពុទ្ធេន មាសកេន វា ឩនមាសកេន វា បារាជិកំ បញ្ញត្ត”ន្តិ។ ឯវំ វុត្តេ “សាធុ! សាធុ! សុកថិតំ សុវិនិច្ឆិត”ន្តិ ឯកសាធុការោ អហោសិ។ តេន ច សមយេន ភាតិយរាជាបិ ចេតិយវន្ទនត្ថំ នគរតោ និក្ខមន្តោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា សព្ពំ បដិបាដិយា សុត្វា នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ – “មយិ សន្តេ ភិក្ខូនម្បិ ភិក្ខូនីនម្បិ គិហីនម្បិ អធិករណំ អាភិធម្មិកគោទត្តត្ថេរេន វិនិច្ឆិតំ សុវិនិច្ឆិតំ, តស្ស វិនិច្ឆយេ អតិដ្ឋមានំ រាជាណាយ ឋបេមី”តិ។ ឯវំ ទេសោ ឱលោកេតព្ពោ។

អគ្ឃោតិ ភណ្ឌគ្ឃោ។ នវភណ្ឌស្ស ហិ យោ អគ្ឃោ ហោតិ, សោ បច្ឆា បរិហាយតិ; យថា នវធោតោ បត្តោ អដ្ឋ វា ទស វា អគ្ឃតិ, សោ បច្ឆា ភិន្នោ វា ឆិទ្ទោ វា អាណិគណ្ឋិកាហតោ វា អប្បគ្ឃោ ហោតិ តស្មា ន សព្ពទា ភណ្ឌំ បកតិអគ្ឃេនេវ កាតព្ពន្តិ។ ឯវំ អគ្ឃោ ឱលោកេតព្ពោ។

បរិភោគោតិ ភណ្ឌបរិភោគោ។ បរិភោគេនាបិ ហិ វាសិអាទិភណ្ឌស្ស អគ្ឃោ បរិហាយតិ។ តស្មា ឯវំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ, សចេ កោចិ កស្សចិ បាទគ្ឃនកំ វាសឹ ហរតិ, តត្រ វាសិសាមិកោ បុច្ឆិតព្ពោ – "តយា អយំ វាសិ កិត្តកេន កីតា"តិ? "បាទេន, ភន្តេ"តិ។ "កឹ បន តេ កិណិត្វាវ ឋបិតា, ឧទាហុ តំ វឡញ្ជេសី"តិ? សចេ វទតិ "ឯកទិវសំ មេ ទន្តកដ្ឋំ វា រជនឆល្លិំ វា បត្តបចនកទារុំ វា ឆិន្ទំ, ឃំសិត្វា វា និសិតា"តិ។ អថស្សា បោរាណោ អគ្ឃោ ភដ្ឋោតិ វេទិតព្ពោ។ យថា ច វាសិយា ឯវំ អញ្ជនិយា វា អញ្ជនិសលាកាយ វា កុញ្ចិកាយ វា បលាលេន វា ថុសេហិ វា ឥដ្ឋកចុណ្ណេន វា ឯកវារំ ឃំសិត្វា ធោវនមត្តេនាបិ អគ្ឃោ ភស្សតិ។ តិបុមណ្ឌលស្ស មករទន្តច្ឆេទនេនាបិ បរិមជ្ជិតមត្តេនាបិ, ឧទកសាដិកាយ សកឹ និវាសនបារុបនេនាបិ បរិភោគសីសេន អំសេ វា សីសេ វា ឋបនមត្តេនាបិ, តណ្ឌុលាទីនំ បប្ផោដនេនាបិ តតោ ឯកំ វា ទ្វេ វា អបនយនេនាបិ, អន្តមសោ ឯកំ បាសាណសក្ខរំ ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌិតមត្តេនាបិ, សប្បិតេលាទីនំ ភាជនន្តរបរិវត្តនេនាបិ, អន្តមសោ តតោ មក្ខិកំ វា កិបិល្លិកំ វា ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌិតមត្តេនាបិ, គុឡបិណ្ឌកស្ស មធុរភាវជាននត្ថំ នខេន វិជ្ឈិត្វា អណុមត្តំ គហិតមត្តេនាបិ អគ្ឃោ ភស្សតិ។ តស្មា យំកិញ្ចិ បាទគ្ឃនកំ វុត្តនយេនេវ សាមិកេហិ បរិភោគេន ឩនំ កតំ ហោតិ, ន តំ អវហដោ ភិក្ខុ បារាជិកេន កាតព្ពោ។ ឯវំ បរិភោគោ ឱលោកេតព្ពោ។ ឯវំ ឥមានិ គុលយិត្វា បញ្ច ឋានានិ ធារេយ្យត្ថំ វិចក្ខណោ, អាបត្តឹ វា អនាបត្តឹ វា គរុកំ វា លហុកំ វា អាបត្តឹ យថាឋានេ ឋបេយ្យាតិ។

និដ្ឋិតោ "អាទិយេយ្យ...បេ.... សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យា"តិ។

ឥមេសំ បទានំ វិនិច្ឆយោ។

ឥទានិ យទិទំ "យថារូបេ អទិន្នាទានេ"តិអាទីនិ វិភជន្តេន "**យថារូបំ នាមា**"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **យថារូប**ន្តិ យថាជាតិកំ។ តំ បន យស្មា បាទតោ បដ្ឋាយ ហោតិ, តស្មា "**បាទំ វា បាទារហំ វា អតិរេកបាទំ វា**"តិ អាហ។ តត្ថ បាទេន កហាបណស្ស ចតុត្ថភាគំ អកប្បិយភណ្ឌមេវ ទស្សេតិ។ បាទារហេន បាទគ្ឃនកំ កប្បិយភណ្ឌំ។ អតិរេកបាទេន ឧភយម្បិ។ ឯត្តាវតា សព្ពាការេន ទុតិយបារាជិកប្បហោនកវត្ថុ ទស្សិតំ ហោតិ។

បថព្យា រាជាតិ សកលបថវិយា រាជា ទីបចក្កវត្តី អសោកសទិសោ, យោ វា បនញ្ញោបិ ឯកទីបេ រាជា, សីហឡរាជសទិសោ។ **បទេសរាជា**តិ ឯកទីបស្ស បទេសិស្សរោ, ពិម្ពិសារ-បសេនទិ-អាទយោ វិយ។ **មណ្ឌលិកា** នាម យេ ទីបបទេសេបិ ឯកមេកំ មណ្ឌលំ ភុញ្ជន្តិ។ **អន្តរភោគិកា** នាម ទ្វិន្នំ រាជូនំ អន្តរា កតិបយគាមសាមិកា។ **អក្ខទស្សា**តិ ធម្មវិនិច្ឆនកា, តេ ធម្មសភាយំ និសីទិត្វា អបរាធានុរូបំ ចោរានំ ហត្ថបាទច្ឆេជ្ជាទី អនុសាសន្តិ។ យេ បន ឋានន្តរប្បត្តា អមច្ចា វា រាជកុមារា វា កតាបរាធា ហោន្តិ, តេ រញ្ញោ អារោចេន្តិ, គរុកំ ឋានំ សយំ ន វិនិច្ឆិនន្តិ។ **មហាមត្តា**តិ ឋានន្តរប្បត្តា មហាអមច្ចា; តេបិ តត្ថ តត្ថ គាមេ វា និគមេ វា និសីទិត្វា រាជកិច្ចំ ករោន្តិ។ **យេ វា បនា**តិ អញ្ញេបិ យេ រាជកុលនិស្សិតា វា សកិស្សរិយនិស្សិតា វា ហុត្វា ឆេជ្ជភេជ្ជំ អនុសាសន្តិ, សព្ពេបិ តេ ឥមស្មឹ អត្ថេ "រាជានោ"តិ ទស្សេតិ។

ហនេយ្យុន្តិ បោថេយ្យុញ្ចេវ ឆិន្ទេយ្យុញ្ច។ **បព្ពាជេយ្យុ**ន្តិ នីហរេយ្យុំ។ **ចោរោសី**តិ ឯវមាទីនិ ច វត្វា បរិភាសេយ្យុំ; តេនេវាហ – "បរិភាសោ ឯសោ"តិ។ **បុរិមំ ឧបាទាយា**តិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្វា បារាជិកំ អាបត្តឹ អាបន្នំ បុគ្គលំ ឧបាទាយ។ សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយត្តា ឧត្តានបទត្ថត្តា ច បាកដមេវាតិ។

៩៣. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋសិក្ខាបទំ បទានុក្កមេន វិភជិត្វា ឥទានិ យំ តំ អាទិយេយ្យាតិអាទីហិ ឆហិ បទេហិ សង្ខេបតោ អាទានំ ទស្សេត្វា សង្ខេបតោឯវ "បាទំ វា បាទារហំ វា អតិរេកបាទំ វា"តិ អាទាតព្ពភណ្ឌំ ទស្សិតំ, តំ យត្ថ យត្ថ ឋិតំ, យថា យថា អាទានំ គច្ឆតិ, អនាគតេ បាបភិក្ខូនំ លេសោកាសនិរុន្ធនត្ថំ តថា តថា វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ "ភូមដ្ឋំ ថលដ្ឋ"ន្តិអាទិនា នយេន មាតិកំ ឋបេត្វា "**ភូមដ្ឋំ នាម ភណ្ឌំ ភូមិយំ និក្ខិត្តំ ហោតី**"តិអាទិនា នយេន តស្ស វិភង្គំ អាហ។

បញ្ចវីសតិអវហារកថា និដ្ឋិតា។

ភូមដ្ឋកថា

៩៤. តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនាយ សទ្ធឹ វិនិច្ឆយកថា។ **និខាត**ន្តិ ភូមិយំ ខណិត្វា ឋបិតំ។ **បដិច្ឆន្ន**ន្តិ បំសុឥដ្ឋកាទីហិ បដិច្ឆន្នំ។ **ភូមដ្ឋំ ភណ្ឌំ...បេ.... គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ តំ ឯវំ និខណិត្វា វា បដិច្ឆាទេត្វា វា ឋបិតត្តា ភូមិយំ ឋិតំ ភណ្ឌំ យោ ភិក្ខុ កេនចិទេវ ឧបាយេន ញត្វា "អាហរិស្សាមី"តិ ថេយ្យចិត្តោ ហុត្វា រត្តិភាគេ ឧដ្ឋាយ គច្ឆតិ, សោ ភណ្ឌដ្ឋានំ អប្បត្វាបិ សព្ពកាយវចីវិការេសុ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ កថំ? សោ ហិ តស្ស

អាហរណត្ថាយ ឧដ្ឋហន្តោ យំ យំ អង្គបច្ចង្គំ ផន្ទាបេតិ, សព្ពត្ថ ទុក្កដមេវ។ និវាសនបារុបនំ សណ្ឋបេតិ, ហត្ថវារេ ហត្ថវារេ ទុក្កដំ។ “មហន្តំ និធានំ ន សក្កា ឯកេន អាហរិតុំ, ទុតិយំ បរិយេសិស្សាមី”តិ កស្សចិ សហាយស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ ទ្វារំ វិវរតិ, បទវារេ ច ហត្ថវារេ ច ទុក្កដំ។ ទ្វារបិទហនេ បន អញ្ញស្មិំ វា គមនស្ស អនុបការេ អនាបត្តិ។ តស្ស និបន្នោកាសំ គន្ត្វា “ឥត្ថន្នាមា”តិ បក្កោសតិ, តមត្ថំ អារោចេត្វា “ឯហិ គច្ឆាមា”តិ វទតិ, វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ សោ តស្ស វចនេន ឧដ្ឋហតិ, តស្សាបិ ទុក្កដំ។ ឧដ្ឋហិត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ និវាសនបារុបនំ សណ្ឋបេតិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា តស្ស សមីបំ គច្ឆតិ, ហត្ថវារបទវារេសុ សព្ពត្ថ ទុក្កដំ។ សោ តំ បុច្ឆតិ “អសុកោ ច អសុកោ ច កុហិំ, អសុកញ្ច អសុកញ្ច បក្កោសាហី”តិ, វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ សព្ពេ សមាគតេ ទិស្វា “មយា អសុកស្មិំ នាម ឋានេ ឯវរូបោ និធិ ឧបលទ្ធោ, គច្ឆាម តំ គហេត្វា បុញ្ញានិ ច ករិស្សាម, សុខញ្ច ជីវិស្សាមា”តិ វទតិ, វាចាយ វាចាយ ទុក្កដមេវ។

ឯវំ លទ្ធសហាយោ កុទាលំ បរិយេសតិ។ សចេ បនស្ស អត្តនោ កុទាលោ អត្ថិ, “តំ អាហរិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តោ ច គណ្ហន្តោ ច អាហរន្តោ ច សព្ពត្ថ ហត្ថវារបទវារេសុ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ ។ សចេ នត្ថិ, អញ្ញំ ភិក្ខុំ វា គហដ្ឋំ វា គន្ត្វា យាចតិ, យាចន្តោ ច សចេ “កុទាលំ មេ ទេហិ, កុទាលេន មេ អត្ថោ , កិញ្ចិ កាតព្ពមត្ថិ, តំ កត្វា បច្ចាហរិស្សាមី”តិ មុសា អភណន្តោ យាចតិ, វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ សចេ “មាតិកា សោធេតព្ពា អត្ថិ, វិហារេ ភូមិកម្មំ កាតព្ពំ អត្ថី”តិ មុសាបិ ភណតិ, យំ យំ វចនំ មុសា, តត្ថ តត្ថ បាចិត្តិយំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន សច្ចេបិ អលិកេបិ ទុក្កដមេវ វុត្តំ, តំ បមាទលិខិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ន ហិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគេ បាចិត្តិយដ្ឋានេ ទុក្កដំ នាម អត្ថិ។ សចេ បន កុទាលស្ស ទណ្ឌោ នត្ថិ, “ទណ្ឌំ ករិស្សាមី”តិ វាសិំ វា ផរសុំ វា និសេតិ, តទត្ថាយ គច្ឆតិ, គន្ត្វា សុក្ខកដ្ឋំ ឆិន្ទតិ គច្ឆតិ អាកោដេតិ, សព្ពត្ថ ហត្ថវារបទវារេសុ ទុក្កដំ។ អល្លរុក្ខំ ឆិន្ទតិ, បាចិត្តិយំ។ តតោ បរំ សព្ពបយោគេសុ ទុក្កដំ។ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** បន **មហាបច្ចរិយ**ញ្ច តត្ថ ជាតកកដ្ឋលតាឆេទនត្ថំ វាសិផរសុំ បរិយេសន្តានម្បិ ទុក្កដំ វុត្តំ។ សចេ បន តេសំ ឯវំ ហោតិ “វាសិផរសុកុទាលេ យាចន្តា អាសង្កិតា ភវិស្សាម, លោហំ សមុដ្ឋាបេត្វា ករោមា”តិ។ តតោ អរញ្ញំ គន្ត្វា លោហពីជត្ថំ បថវិំ ខណន្តិ, អកប្បិយបថវិំ ខណន្តានំ ទុក្កដេហិ សទ្ធិំ បាចិត្តិយានីតិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ យថា ច តត្ថ, ឯវំ សព្ពត្ថ បាចិត្តិយដ្ឋានេ ទុក្កដា ន មុច្ចតិ។ កប្បិយបថវិំ ខណន្តានំ ទុក្កដានិយេវ។ ពីជំ បន គហេត្វា តតោ បរំ សព្ពកិរិយាសុ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។

បិដកបរិយេសនេបិ ហត្ថវារបទវារេសុ វុត្តនយេនេវ ទុក្កដំ។ មុសាវាទេ បាចិត្តិយំ។ បិដកំ កាតុកាមតាយ វល្លិច្ឆេទនេ បាចិត្តិយន្តិ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ **គច្ឆតិ វា អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ បរិយិដ្ឋសហាយកុទាលបិដកោ និធិដ្ឋានំ គច្ឆតិ, បទវារេ បទវារេ ទុក្កដំ។ សចេ បន គច្ឆន្តោ “តមំ និធិំ លទ្ធា ពុទ្ធបូជំ វា ធម្មបូជំ វា សង្ឃភត្តំ វា ករិស្សាមី”តិ កុសលំ ឧប្បាទេតិ, កុសលចិត្តេន គមនេ អនាបត្តិ។ កស្មា? “ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា...បេ.... គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តត្តា។ យថា ច តត្ថ, ឯវំ សព្ពត្ថ អថេយ្យចិត្តស្ស អនាបត្តិ។ មគ្គតោ ឱក្កម្ម និធានដ្ឋានំ គមនត្ថាយ មគ្គំ ករោន្តោ ភូតគាមំ ឆិន្ទតិ, បាចិត្តិយំ។ សុក្ខកដ្ឋំ ឆិន្ទតិ, ទុក្កដំ។

តត្ថជាតកន្តិ ចិរនិហិតាយ កុម្ភិយា ឧបរិ ជាតកំ។ **កដ្ឋំ វា លតំ វា**តិ ន កេវលំ កដ្ឋលតមេវ, យំកិញ្ចិ អល្លំ វា សុក្ខំ វា តិណរុក្ខលតាទិំ ឆិន្ទន្តស្ស សហបយោគត្តា ទុក្កដមេវ ហោតិ។

អដ្ឋវិធំ ហេតំ **ទុក្កដំ** នាម ឥមស្មិំ ឋានេ សមោធានេត្វា ថេរេហិ ទស្សិតំ – បុព្ពបយោគទុក្កដំ , សហបយោគទុក្កដំ, អនាមាសទុក្កដំ, ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ, វិនយទុក្កដំ, ញាតទុក្កដំ, ញត្តិទុក្កដំ, បដិស្សវទុក្កដន្តិ។ តត្ថ “ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា កុទាលំ វា បិដកំ វា បរិយេសតិ គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឥទំ **បុព្ពបយោគទុក្កដំ** នាម។ ឯត្ថ ហិ ទុក្កដដ្ឋានេ ទុក្កដំ, បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយមេវ ហោតិ។ “តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វា លតំ វា ឆិន្ទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឥទំ **សហបយោគទុក្កដំ** នាម។ ឯត្ថ បន បាចិត្តិយវត្ថុ ច ទុក្កដវត្ថុ ច ទុក្កដដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ។ កស្មា? អវហារស្ស សហបយោគត្តាតិ។ យំ បន ទសវិធំ រតនំ, សត្តវិធំ ធញ្ញំ, សព្ពញ្ច អាវុធភណ្ឌាទិ អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ, ឥទំ **អនាមាសទុក្កដំ** នាម។ យំ កទលិនាឡិកេរាទីនំ តត្ថជាតកផលានិ អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ, ឥទំ **ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ** នាម។ យំ បន បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស បត្តេ រជេ បតិតេ បត្តំ អប្បដិគ្គហេត្វា អធោវិត្វា វា តត្ថ ភិក្ខំ គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តំ, ឥទំ **វិនយទុក្កដំ** នាម។ “សុត្វា ន វទន្តិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៤១៨) ឥទំ **ញាតទុក្កដំ** នាម។ យំ ឯកាទសសុ សមនុភាសនាសុ “ញត្តិយា ទុក្កដ”ន្តិ (បារា. ៤១៤) វុត្តំ, ឥទំ **ញត្តិទុក្កដំ** នាម។ “តស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បុរិមិកា ច ន បញ្ញាយតិ, បដិស្សវេ ច អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២០៧) ឥទំ **បដិស្សវទុក្កដំ** នាម។ ឥទំ បន សហបយោគទុក្កដំ។ តេន វុត្តំ – “យំកិញ្ចិ អល្លំ វា សុក្ខំ វា តិណរុក្ខលតាទិំ ឆិន្ទន្តស្ស សហបយោគត្តា ទុក្កដមេវ ហោតី”តិ។

សចេ បនស្ស តត្ថជាតកេ តិណរុក្ខលតាទិម្ហិ ឆិន្នេបិ លទ្ធិជម្មោ ឱក្កមតិ, សំវរោ ឧប្បជ្ជតិ, ឆេទនបច្ចយា ទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ អថ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា សឧស្សាហោវ បំសុំ ខណតិ, ឆេទនទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, ខណនទុក្កដេ បតិដ្ឋាតិ។ អកប្បិយបថវី ខណន្តោបិ ហិ ឥធ សហបយោគត្តា ទុក្កដមេវ អាបជ្ជតិ។ សចេ បនស្ស សព្ពទិសាសុ ខណិត្វា កុម្ភិមូលំ បត្តស្សាបិ លទ្ធិជម្មោ ឱក្កមតិ, ខណនបច្ចយា ទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។

ព្យូហតិ វាតិ អថ បន សឧស្សាហោវ បំសុំ វិយូហតិ, ឯកបស្សេ រាសិំ ករោតិ, ខណនទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, វិយូហនទុក្កដេ បតិដ្ឋាតិ។ តញ្ច បំសុំ តត្ថ តត្ថ បុញ្ជំ ករោន្តោ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ សចេ បន រាសិំ កត្វាបិ ធុរនិក្ខេបំ ករោតិ, លទ្ធិជម្មំ អាបជ្ជតិ , វិយូហនទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ **ឧទ្ធរតិ វា**តិ អថ បន សឧស្សាហោវ បំសុំ ឧទ្ធរិត្វា ពហិ បាតេតិ, វិយូហនទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, ឧទ្ធរណទុក្កដេ បតិដ្ឋាតិ។ បំសុំ បន កុទាលេន វា ហត្ថេហិ វា បច្ឆិយា វា តហិំ តហិំ បាតេន្តោ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ សចេ បន សព្ពំ បំសុំ នីហរិត្វា កុម្ភិំ ថលដ្ឋំ កត្វាបិ លទ្ធិជម្មំ អាបជ្ជតិ, ឧទ្ធរណទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ អថ បន សឧស្សាហោវ កុម្ភិំ អាមសតិ, ឧទ្ធរណទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, អាមសនទុក្កដេ បតិដ្ឋាតិ។ អាមសិត្វាបិ ច លទ្ធិជម្មំ អាបជ្ជន្តោ អាមសនទុក្កដំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ អថ សឧស្សាហោវ កុម្ភិំ ផន្ទាបេតិ, អាមសនទុក្កដំ បដិប្បស្សម្ភតិ, “ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ វុត្តថុល្លច្ចយេ បតិដ្ឋាតិ។

តត្រាយំ ទុក្កដថុល្លច្ចយានំ ទ្វិន្នម្បិ វចនត្ថោ – បឋមំ តាវេត្ថ ទុដ្ឋុ កតំ សត្ថារា វុត្តកិច្ចំ វិរាធេត្វា កតន្តិ ទុក្កដំ។ អថ វា ទុដ្ឋំ កតំ, វិរូបា សា កិរិយា ភិក្ខុកិរិយានំ មជ្ឈេ ន សោភតីតិ ឯវម្បិ ទុក្កដំ។ វុត្តញ្ចេតំ –

> “ទុក្កដំ ឥតិ យំ វុត្តំ, តំ សុណោហិ យថាតថំ;
> អបរទ្ធំ វិរទ្ធញ្ច, ខលិតំ យញ្ច ទុក្កដំ។
>
> “យំ មនុស្សោ ករេ បាបំ, អាវិ វា យទិ វា រហោ;
> ទុក្កដន្តិ បវេទេន្តិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ។ (បរិ. ៣៣៩);

ឥតរំ បន ថូលត្តា, អច្ចយត្តា ច ថុល្លច្ចយំ។ “សម្បរាយេ ច ទុគ្គតិ” (សំ. និ. ១.៤៩), “យំ ហោតិ កដុកប្ផល”ន្តិអាទីសុ (ធ. ប. ៦៦; នេត្តិ. ៩១) វិយ ចេត្ថ សំយោគភាវោ វេទិតព្ពោ។ ឯកស្ស សន្តិកេ ទេសេតព្ពេសុ ហិ អច្ចយេសុ តេន សមោ ថូលោ អច្ចយោ នត្ថិ។ តស្មា វុត្តំ “ថូលត្តា អច្ចយត្តា ច ថុល្លច្ចយ”ន្តិ។ វុត្តញ្ចេតំ –

> “ថុល្លច្ចយន្តិ យំ វុត្តំ, តំ សុណោហិ យថាតថំ;
> ឯកស្ស មូលេ យោ ទេសេតិ, យោ ច តំ បដិគណ្ហតិ;
> អច្ចយោ តេន សមោ នត្ថិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ។ (បរិ. ៣៣៩);

ផន្ទាបេន្តស្ស ច បយោគេ បយោគេ ថុល្លច្ចយំ។ ផន្ទាបេត្វាបិ ច លទ្ធិជម្មំ ឱក្កន្តោ ថុល្លច្ចយំ ទេសេត្វា មុច្ចតិ។ សហបយោគតោ បដ្ឋាយេវ ចេត្ថ បុរិមា បុរិមា អាបត្តិ បដិប្បស្សម្ភតិ។ សហបយោគំ បន អកត្វា លទ្ធិជម្មំ ឱក្កន្តេន យា បុព្ពបយោគេ ទុក្កដបាចិត្តិយា អាបន្នា, សព្ពា តា ទេសេតព្ពា។ សហបយោគេ ច តត្ថ ជាតកច្ឆេទនេ ពហុកានិបិ ទុក្កដានិ បំសុខណនំ បត្វា បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ ឯកំ ខណនទុក្កដមេវ ហោតិ។ ខណនេ ពហុកានិបិ វិយូហនំ, វិយូហនេ ពហុកានិបិ ឧទ្ធរណំ, ឧទ្ធរណេ ពហុកានិបិ អាមសនំ, អាមសនេ ពហុកានិបិ ផន្ទាបនំ បត្វា បដិប្បស្សម្ភន្តិ។ បំសុខណនាទីសុ ច លទ្ធិជម្មេ ឧប្បន្នេ ពហុកាបិ អាបត្តិយោ ហោន្តុ, ឯកមេវ ទេសេត្វា មុច្ចតីតិ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ បុរិមាបត្តិបដិប្បស្សទ្ធិ ច នាមេសា “ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ភន្តី”តិ (បារា. ៤១៤) ឯវំ អនុសាវនាសុត្តេសុយេវ អាគតា។ ឥធ បន ទុតិយបារាជិកេ អដ្ឋកថាចរិយប្បមាណេន គហេតព្ពាតិ។

ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សាតិ យោ បន ផន្ទាបេត្វាបិ លទ្ធិជម្មំ អនោក្កមិត្វាវ តំ កុម្ភិំ ឋានតោ អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ ចាវេតិ, បារាជិកមេវ អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ ឋានា ចាវនញ្ចេត្ថ ឆហិ អាការេហិ វេទិតព្ពំ។ កថំ? កុម្ភិំ មុខវដ្ដិយំ គហេត្វា អត្តនោ អភិមុខំ អាកឌ្ឍន្តោ ឥមិនា អន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ បារិមន្តេន អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ តថេវ គហេត្វា បរតោ បេល្លេន្តោ បារិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឥមិនា អន្តេន អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ វាមតោ វា ទក្ខិណតោ វា អបនាមេន្តោ វាមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ ទក្ខិណន្តេន អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ទក្ខិណន្តេន វា ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ វាមន្តេន អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ឧទ្ធំ ឧក្ខិបន្តោ កេសគ្គមត្តម្បិ ភូមិតោ មោចេតិ, បារាជិកំ។ ខណិត្វា ហេដ្ឋតោ ឱសី

ទេន្តោ ពុន្ទេន ផុដ្ឋោកាសំ កេសគ្គមត្តម្បិ មុខវដ្តិយា អតិក្កាមេតិ, បារាជិកន្តិ ឯវំ ឯកដ្ឋានេ ឋិតាយ កុម្ភិយា។ យទិ បន កុម្ភិមុខវដ្តិយា បាសំ កត្វា លោហខាណុំ វា ខទិរសារាទិខាណុំ វា បថវិយំ អាកោដេត្វា តត្ថ សង្ខលិកាយ ពន្ធិត្វា ឋបេន្តិ, ឯកិស្សា ទិសាយ ឯកាយ សង្ខលិកាយ ពទ្ធាយ ទ្វេ ឋានានិ លព្ភន្តិ, ទ្វីសុ តីសុ ចតូសុ ទិសាសុ ចតូហិ សង្ខលិកាហិ ពទ្ធាយ បញ្ច ឋានានិ លព្ភន្តិ។

តត្ថ ឯកខាណុកេ ពទ្ធកុម្ភិយា បឋមំ ខាណុកំ វា ឧទ្ធរតិ, សង្ខលិកំ វា ឆិន្ទតិ, ថុល្លច្ចយំ។ តតោ កុម្ភិំ យថាវុត្តនយេន កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ អថ បឋមំ កុម្ភិំ ឧទ្ធរតិ, ថុល្លច្ចយំ។ តតោ ខាណុកំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានា ចាវេតិ, សង្ខលិកំ វា ឆិន្ទតិ, បារាជិកំ។ ឯតេន ឧបាយេន ទ្វីសុ តីសុ ចតូសុ ខាណុកេសុ ពទ្ធកុម្ភិយាបិ បច្ឆិមេ ឋានាចាវនេ បារាជិកំ។ សេសេសុ ថុល្លច្ចយំ វេទិតព្ពំ។

សចេ ខាណុ នត្ថិ, សង្ខលិកាយ អគ្គេ វលយំ កត្វា តត្ថជាតកេ មូលេ បវេសិតំ ហោតិ, បឋមំ កុម្ភិំ ឧទ្ធរិត្វា បច្ឆា មូលំ ឆេត្វា វលយំ នីហរតិ, បារាជិកំ។ អថ មូលំ អច្ឆេត្វា វលយំ ឥតោ ចិតោ ច សារេតិ, រក្ខតិ។ សចេ បន មូលតោ អនីហរិត្វាបិ ហត្ថេន គហេត្វា អាកាសគតំ ករោតិ, បារាជិកំ។ អយមេត្ថ វិសេសោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

កេចិ បន និមិត្តត្ថាយ កុម្ភិមត្ថកេ និគ្រោធរុក្ខាទីនិ រោបេន្តិ, មូលានិ កុម្ភិំ វិនន្ធិត្វា ឋិតានិ ហោន្តិ, "មូលានិ ឆិន្ទិត្វា កុម្ភិំ គហេស្សាមី"តិ ឆិន្ទន្តស្ស បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ឆិន្ទិត្វា ឱកាសំ កត្វា កុម្ភិំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ មូលានិ ឆិន្ទតោវ លុឋិត្វា កុម្ភី និន្នដ្ឋានំ គតា, រក្ខតិ តាវ។ គតដ្ឋានតោ ឧទ្ធរតិ, បារាជិកំ។ សចេ ឆិន្នេសុ មូលេសុ ឯកមូលមត្តេន កុម្ភី តិដ្ឋតិ, សោ ច តំ "ឥមស្មិំ មូលេ ឆិន្នេ បតិស្សតី"តិ ឆិន្ទតិ, ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ។ សចេ បន ឯកមូលេនេវ បាសេ ពទ្ធសូករោ វិយ ឋិតា ហោតិ, អញ្ញំ កិញ្ចិ លគ្គនកំ នត្ថិ, តស្មិម្បិ មូលេ ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ។ សចេ កុម្ភិមត្ថកេ មហាបាសាណោ ឋបិតោ ហោតិ, តំ ទណ្ឌេន ឧក្ខិបិត្វា អបនេតុកាមោ កុម្ភិមត្ថកេ ជាតរុក្ខំ ឆិន្ទតិ, ទុក្កដំ។ តស្សា សមីបេ ជាតកំ ឆេត្វា អាហរតិ, អតត្ថជាតកកត្តា តំ ឆិន្ទតោ បាចិត្តិយំ។

អត្តនោ ភាជនន្តិ សចេ បន កុម្ភិំ ឧទ្ធរិតុំ អសក្កោន្តោ កុម្ភិគតភណ្ឌគ្គហណត្ថំ អត្តនោ ភាជនំ បវេសេត្វា អន្តោកុម្ភិយំ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ បរិច្ឆេទោ ចេត្ថ បារាជិកនិយមនត្ថំ វុត្តោ។ ថេយ្យចិត្តេន បន ឩនបញ្ចមាសកម្បិ អាមសន្តោ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិយេវ។

ផន្ទាបេតីតិ ឯត្ថ យាវ ឯកាពទ្ធំ កត្វា អត្តនោ ភាជនំ បវេសេតិ, តាវ ផន្ទាបេតីតិ វុច្ចតិ។ អបិ ច ឥតោ ចិតោ ច អបព្យូហន្តោបិ ផន្ទាបេតិយេវ, សោ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ។ យទា បន ឯកាពទ្ធភាវោ ឆិន្នោ, កុម្ភិគតំ កុម្ភិយមេវ, ភាជនគតម្បិ ភាជនេយេវ ហោតិ, តទា អត្តនោ ភាជនគតំ នាម ហោតិ។ ឯវំ កត្វា កុម្ភិតោ អនីហតេបិ ច ភាជនេ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។

មុដ្ឋឹ វា ឆិន្ទតីតិ ឯត្ថ យថា អង្គុលន្តរេហិ និក្ខន្តកហាបណា កុម្ភិគតេ កហាបណេ ន សម្ផុសន្តិ, ឯវំ មុដ្ឋឹ ករោន្តោ មុដ្ឋឹ ឆិន្ទតិ នាម; សោបិ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។

សុត្តារុឡ្ហន្តិ សុត្តេ អារុឡ្ហំ; សុត្តេន អាវុតស្សាបិ សុត្តមយស្សាបិ ឯតំ អធិវចនំ ។ បាមង្គាទីនិហិ សោវណ្ណមយានិបិ ហោន្តិ រូបិយមយានិបិ សុត្តមយានិបិ, មុត្តាវលិអាទយោបិ ឯត្ថេវ សង្គហំ គតា។ **វេឋន**ន្តិ សីសវេឋនបដោ វុច្ចតិ។ ឯតេសុ យំកិញ្ចិ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បាមង្គាទីនិ កោដិយំ គហេត្វា អាកាសដ្ឋំ អករោន្តោ ឧច្ចារេតិ, ថុល្លច្ចយំ។

យំសន្តោ នីហរតីតិ ឯត្ថ បន បរិបុណ្ណាយ កុម្ភិយា ឧបរិ សមតិត្តិកំ កុម្ភិំ កត្វា ឋបិតំ វា ឯកំ កោដឹ ពុន្ទេ ឯកំ កោដឹ មុខវដ្តិយំ កត្វា ឋបិតំ វា យំសន្តស្ស នីហរតោ ថុល្លច្ចយំ។ កុម្ភិមុខា មោចេន្តស្ស បារាជិកំ។ យំ បន ឧបឌ្ឍកុម្ភិយំ វា រិត្តកុម្ភិយំ វា ឋបិតំ, តស្ស អត្តនោ ផុដ្ឋោកាសោវ ឋានំ, ន សកលា កុម្ភិ, តស្មា តំ យំសន្តស្សាបិ នីហរតោ បតិដ្ឋិតោកាសតោ កេសគ្គមត្តេ មុត្តេ បារាជិកមេវ។ កុម្ភិយា បន បរិបុណ្ណាយ វា ឩនាយ វា ឧជុកមេវ ឧទ្ធរន្តស្ស ហេដ្ឋិមកោដិយា បតិដ្ឋិតោកាសា មុត្តមត្តេវ បារាជិកំ។ អន្តោកុម្ភិយំ ឋបិតំ យំកិញ្ចិ បារាជិកប្បហោនកំ ភណ្ឌំ សកលកុម្ភិយំ ចារេន្តស្ស, បាមង្គាទិញ្ច យំសិត្វា នីហរន្តស្ស យាវ មុខវដ្ដឹ នាតិក្កមតិ, តាវ ថុល្លច្ចយមេវ។ តស្ស ហិ សព្ពាបិ កុម្ភី ឋានន្តិ **សង្ខេបមហាបច្ចរិយាទីសុ** វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន "ឋបិតដ្ឋានមេវ ឋានំ, ន សកលា កុម្ភី។ តស្មា យថាឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មោចេន្តស្ស បារាជិកមេវា"តិ វុត្តំ, តំ

បមាណំ។ ឥតរំ បន អាកាសគតំ អករោន្តស្ស ចីវរវំសេ ឋបិតចីវរវេឋនកនយេន វុត្តំ, តំ ន គហេតព្ពំ។ **វិនយវិនិច្ឆយេ ហិ អាគតេ គរុកេ ឋាតព្ពំ, ឯសា វិនយធម្មតា**។ អបិច “អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ, មុដ្ឋឹ វា ឆិន្ទតី”តិ វចនតោ បេតំ វេទិតព្ពំ។ យថា អន្តោកុម្ភិយំ ឋិតស្ស ន សព្ពា កុម្ភី ឋានន្តិ។

សប្បិអាទីសុ យំកិញ្ចិ បិវតោ ឯកបយោគេន បីតមត្តេ បារាជិកន្តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ បន អយំ វិភាគោ ទស្សិតោ – “មុខំ អនបនេត្វា អាកឌ្ឍន្តស្ស បិវតោ សចេ បរគលគតំ បាទំ ន អគ្ឃតិ, មុខគតេន សទ្ធឹ អគ្ឃតិ, រក្ខតិ តាវ។ កណ្ឋេន បន បរិច្ឆិន្នកាលេយេវ បារាជិកំ ហោតិ។ សចេបិ ឱដ្ឋេហិ បរិច្ឆិន្ទន្តោ ឱដ្ឋេ បិទហតិ, បារាជិកមេវ។ ឧប្បលទណ្ឌវេឡុនាឡិនឡនាឡិអាទីហិ បិវន្តស្សាបិ សចេ បរគលគតមេវ បាទំ អគ្ឃតិ, បារាជិកំ។ សចេ សហ មុខគតេន អគ្ឃតិ, ន តាវ បារាជិកំ ហោតិ។ ឧប្បលទណ្ឌាទិគតេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធភាវំ កោបេត្វា ឱដ្ឋេហិ បរិច្ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ។ សចេ ឧប្បលទណ្ឌាទិគតេន សទ្ធឹ អគ្ឃតិ, ឧប្បលទណ្ឌាទីនំ ពុន្ទេ អង្គុលិយាបិ បិហិតមត្តេ បារាជិកំ។ បាទគ្ឃនកេ បរគលំ អប្បវិដ្ឋេ ឧប្បលទណ្ឌាទីសុ ច មុខេ ច អតិរេកបាទារហម្បិ ឯកាពទ្ធំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, រក្ខតិយេវា”តិ។ តំ សព្ពម្បិ យស្មា “អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ , មុដ្ឋឹ វា ឆិន្ទតី”តិ ឥមំ នយំ ភជតិ, តស្មា សុទស្សិតមេវ។ ឯស តាវ ឯកាពទ្ធេ នយោ។

សចេ បន ហត្ថេន វា បត្តេន វា ថាលកាទិនា វា កេនចិ ភាជនេន គហេត្វា បិវតិ, យម្ហិ បយោគេ បាទគ្ឃនកំ បូរេតិ, តម្ហិ គតេ បារាជិកំ។ អថ មហគ្ឃំ ហោតិ, សិប្បិកាយបិ ឯកបយោគេនេវ បាទគ្ឃនកំ គហេតុំ សក្កា ហោតិ, ឯកុទ្ធារេយេវ បារាជិកំ។ ភាជនំ បន និមុជ្ជាបេត្វា គណ្ហន្តស្ស យាវ ឯកាពទ្ធំ ហោតិ, តាវ រក្ខតិ។ មុខវដ្ដិបរិច្ឆេទេន វា ឧទ្ធារេន វា បារាជិកំ។ យទា បន សប្បឹ វា តេលំ វា អច្ឆំ តេលសទិសមេវ មធុផាណិតំ វា កុម្ភឹ អាវិញ្ឆេត្វា អត្តនោ ភាជនេ បវេសេតិ, តទា តេសំ អច្ឆតាយ ឯកាពទ្ធតា នត្ថីតិ បាទគ្ឃនកេ មុខវដ្ដិតោ គឡិតមត្តេ បារាជិកំ។

បចិត្វា ឋបិតំ បន មធុផាណិតំ សិលេសោ វិយ ចិក្កនំ អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនយោគ្គំ ហោតិ, ឧប្បន្នេ កុក្កុច្ចេ ឯកាពទ្ធមេវ ហុត្វា បដិនីហរិតុំ សក្កោតិ, ឯតំ មុខវដ្ដិយា និក្ខមិត្វា ភាជនេ បវិដ្ឋម្បិ ពាហិរេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធត្តា រក្ខតិ, មុខវដ្ដិតោ ឆិន្នមត្តេ បន បារាជិកំ។ យោបិ ថេយ្យចិត្តេន បរស្ស កុម្ភិយា បាទគ្ឃនកំ សប្បឹ វា តេលំ វា អវស្សបិវនកំ យំកិញ្ចិ ទុកូលសាដកំ វា ចម្មខណ្ឌាទីនំ វា អញ្ញតរំ បក្ខិបតិ, ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។

រិត្តកុម្ភិយា “ឥទានិ តេលំ អាកិរិស្សន្តី”តិ ញត្វា យំកិញ្ចិ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ បក្ខិបតិ, តំ ចេ តត្ថ តេលេ អាកិណ្ណេ បញ្ចមាសកអគ្ឃនកំ បិវតិ, បីតមត្តេ បារាជិកន្តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ តំ បន តត្ថេវ សុក្ខតឡាកេ សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណវិនិច្ឆយេន វិរុជ្ឈតិ, អវហារលក្ខណញ្ចេត្ថ ន បញ្ញាយតិ, តស្មា ន គហេតព្ពំ។ **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ បន តស្ស ឧទ្ធារេ បារាជិកំ វុត្តំ, តំ យុត្តំ។

បរស្ស រិត្តកុម្ភិយា សង្គោបនត្ថាយ ភណ្ឌំ ឋបេត្វា តត្ថ តេលេ អាកិណ្ណេ “សចេ អយំ ជានិស្សតិ, មំ បលិពុជ្ឈិស្សតី”តិ ភីតោ បាទគ្ឃនកំ តេលំ បីតំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តេន ឧទ្ធរតិ, បារាជិកំ។ សុទ្ធចិត្តេន ឧទ្ធរតិ, បរេ អាហរាបេន្តេ ភណ្ឌទេយ្យំ។ **ភណ្ឌទេយ្យំ** នាម យំ បរស្ស នដ្ឋំ, តស្ស មូលំ វា តទេវ វា ភណ្ឌំ ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ នោ ចេ ទេតិ, សាមិកស្ស ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។ សចេ បរស្ស កុម្ភិយា អញ្ញោ សប្បឹ វា តេលំ វា អាកិរតិ, តត្រាយំ ថេយ្យចិត្តេន តេលបិវនកំ ភណ្ឌំ បក្ខិបតិ, វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ។ អត្តនោ រិត្តកុម្ភិយា បរស្ស សប្បឹ វា តេលំ វា អាកិរណភាវំ ញត្វា ថេយ្យចិត្តេន ភណ្ឌំ និក្ខិបតិ, បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ សុទ្ធចិត្តោ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា ថេយ្យចិត្តេន ឧទ្ធរតិ, បារាជិកមេវ។ សុទ្ធចិត្តោវ ឧទ្ធរតិ, នេវ អវហារោ, ន គីវា; **មហាបច្ចរិយំ** បន អនាបត្តិមត្តមេវ វុត្តំ។ “‘កិស្ស មម កុម្ភិយំ តេលំ អាកិរសី’តិ កុបិតោ អត្តនោ ភណ្ឌំ ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌេតិ, នោ ភណ្ឌទេយ្យ”ន្តិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។ ថេយ្យចិត្តេន មុខវដ្ដិយំ គហេត្វា កុម្ភឹ អាវិញ្ឆតិ តេលំ គឡេតុកាមោ, បាទគ្ឃនកេ គឡិតេ បារាជិកំ។ ថេយ្យចិត្តោនេវ ជជ្ជរំ ករោតិ “សវិត្វា គមិស្សតី”តិ បាទគ្ឃនកេ សវិត្វា គតេ បារាជិកំ។ ថេយ្យចិត្តោនេវ ឆិទ្ទំ ករោតិ ឱមដ្ឋំ វា ឧម្មដ្ឋំ វា វេមដ្ឋំ វា, ឥទំ បន សម្មោហដ្ឋានំ; តស្មា សុដ្ឋុ សល្លេក្ខេតព្ពំ។ អយញ្ចេត្ថ វិនិច្ឆយោ – **ឱមដ្ឋំ** នាម អធោមុខឆិទ្ទំ; **ឧម្មដ្ឋំ** នាម ឧទ្ធំមុខឆិទ្ទំ; **វេមដ្ឋំ** នាម ឧឡុង្កស្សេវ ឧជុគតឆិទ្ទំ។ តត្រ ឱមដ្ឋស្ស ពហិ បដ្ឋាយ កតស្ស អព្ភន្តរន្តតោ បាទគ្ឃនកេ តេលេ គឡិតេ ពហិ អនិក្ខន្តេបិ បារាជិកំ។ កស្មា? យស្មា តតោ គឡិតមត្តមេវ ពហិគតំ នាម ហោតិ, ន កុម្ភិគតសង្ខ្យំ លភតិ។ អន្តោ បដ្ឋាយ កតស្ស ពាហិរន្តតោ បាទគ្ឃនកេ គឡិតេ បារាជិកំ។ ឧម្មដ្ឋស្ស យថា តថា វា កតស្ស ពាហិរន្តតោ បាទគ្ឃនកេ គឡិតេ បារាជិកំ។ តញ្ហិ យាវ ពាហិរន្តតោ ន គឡតិ, តាវ កុម្ភិគតមេវ ហោតិ។ “វេមដ្ឋស្ស ច កបាលមជ្ឈតោ គឡិតវសេន ការេតព្ពោ”តិ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ។ តំ បន អន្តោ ច ពហិ ច បដ្ឋាយ មជ្ឈេ ឋបេត្វា កតឆិទ្ទេ

តទ្វាកស្ស ច មរិយាទភេទេន សមេតិ។ អន្តោ បង្គាយ កតេ បន ពាហិរន្តេន, ពហិ បង្គាយ កតេ អព្ភន្តរន្តេន ការេតព្ពោតិ ឥទមេត្ថ យុត្តំ។ យោ បន “វឌ្ឍិត្វា គច្ឆិស្សតី”តិ ថេយ្យចិត្តេន កុម្ភិយា អាធារកំ វា ឧបត្ថម្ភនលេឌ្ឌុកេ វា អបនេតិ, វឌ្ឍិត្វា គតាយ បារាជិកំ។ តេលាកិរណភាវំ បន ញត្វា រិត្តកុម្ភិយា ជជ្ជរភាវេ វា ឆិទ្ទេសុ វា កតេសុ បច្ឆា និក្ខន្តតេលប្បមាណេន ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតិ។ **អដ្ឋកថាស**ឧ បន កត្ថចិ បារាជិកន្តិបិ លិខិតំ, តំ បមាទលិខិតំ។

បរិបុណ្ណាយ កុម្ភិយា ឧបរិ កថលំ វា បាសាណំ វា “បតិត្វា ភិន្ទិស្សតិ, តតោ តេលំ បគ្ឃរិស្សតី”តិ ថេយ្យចិត្តេន ទុព្ពន្ធំ វា ករោតិ, ទុដ្ឋបិតំ វា ឋបេតិ, អវស្សបតនកំ តថា ករោន្តស្ស កតមត្តេ បារាជិកំ។ រិត្តកុម្ភិយា ឧបរិ ករោតិ, តំ បច្ឆា បុណ្ណកាលេ បតិត្វា ភិន្ទតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ ឦទិសេសុ ហិ ឋានេសុ ភណ្ឌស្ស នត្ថិកាលេ កតបយោគត្តា អាទិតោវ បារាជិកំ ន ហោតិ។ ភណ្ឌវិនាសទ្វារស្ស បន កតត្តា ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតិ។ អាហរាបេន្តេសុ អទទតោ សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេន បារាជិកំ។

ថេយ្យចិត្តេន មាតិកំ ឧជុកំ ករោតិ “វឌ្ឍិត្វា វា គមិស្សតិ, វេលំ វា ឧត្តរាបេស្សតី”តិ ; វឌ្ឍិត្វា វា គច្ឆតុ, វេលំ វា ឧត្តរតុ, ឧជុករណកាលេ បារាជិកំ។ ឦទិសា ហិ បយោគា បុព្ពបយោគាវហារេ សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ សុក្ខមាតិកាយ ឧជុកតាយ បច្ឆា ឧទកេ អាគតេ វឌ្ឍិត្វា វា គច្ឆតុ, វេលំ វា ឧត្តរតុ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ កស្មា? ឋានា ចាវនបយោគស្ស អភាវា។ តស្ស លក្ខណំ នាវដ្ឋេ អាវិ ភវិស្សតិ។

តត្ថេវ ភិន្ទតិ វាតិអាទីសុ **អដ្ឋកថាយំ** តាវ វុត្តំ – “**ភិន្ទតិ វា**តិ មុគ្គរេន បោថេត្វា ភិន្ទតិ។ **ឆឌ្ឌេតិ វា**តិ ឧទកំ វា វាលិកំ វា អាកិរិត្វា ឧត្តរាបេតិ។ **ឈាបេតិ វា**តិ ទារូនិ អាហរិត្វា ឈាបេតិ។ **អបរិភោគំ វា ករោតី**តិ អខាទិតព្ពំ វា អបាតព្ពំ វា ករោតិ; ឧច្ចារំ វា បស្សាវំ វា វិសំ វា ឧច្ឆិដ្ឋំ វា កុណបំ វា បាតេសិ, **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឋានាចាវនស្ស នត្ថិតាយ ទុក្កដំ, ពុទ្ធវិសយោ នាមេសោ។ កិញ្ចាបិ ទុក្កដំ, អាហរាបេន្តេ បន ភណ្ឌទេយ្យ”ន្តិ។ តត្ថ បុរិមទ្វយំ ន សមេតិ។ តញ្ហិ កុម្ភិជជ្ជរករណេន ច មាតិកាឧជុករណេន ច សទ្ធិំ ឯកលក្ខណំ។ បច្ឆិមំ បន ទ្វយំ ឋានា អចាវេន្តេនាបិ សក្កា កាតុំ។ តស្មា ឯត្ថ ឯវំ វិនិច្ឆយំ វទន្តិ – “អដ្ឋកថាយំ កិរ ‘ឋានា ចាវនស្ស នត្ថិតាយ ទុក្កដ’ន្តិ ឥទំ បច្ឆិមទ្វយំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឋានា ចាវនំ អករោន្តោយេវ ហិ ថេយ្យចិត្តេន វា វិនាសេតុកាមតាយ វា ឈាបេយ្យបិ, អបរិភោគម្បិ ករេយ្យ។ បុរិមទ្វយេ បន វុត្តនយេន ភិន្ទន្តស្ស វា ឆឌ្ឌេន្តស្ស វា ឋានា ចាវនំ អត្ថិ, តស្មា តថា ករោន្តស្ស វិនាសេតុកាមតាយ ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិក”ន្តិ។ បាឡិយំ “ទុក្កដ”ន្តិ វុត្តត្តា អយុត្តន្តិ ចេ? ន; អញ្ញថា គហេតព្ពត្ថតោ។ បាឡិយញ្ហិ ថេយ្យចិត្តបក្ខេ “**ភិន្ទតិ វា**តិ ឧទកេន សម្ភិន្ទតិ, **ឆឌ្ឌេតិ វា**តិ តត្ថ វមតិ វា បស្សាវំ វា ឆឌ្ឌេតី”តិ ឯវមេកេ វទន្តិ។

អយំ បនេត្ថ សារោ – វិនីតវត្ថុម្ហិ តិណជ្ឈាបកោ វិយ ឋានា អចាវេតុកាមោវ កេវលំ ភិន្ទតិ, ភិន្នត្តា បន តេលាទីនិ និក្ខមន្តិ, យំ វា បនេត្ថ បត្ថិន្នំ, តំ ឯកាពទ្ធមេវ តិដ្ឋតិ។ អឆឌ្ឌេតុកាមោយេវ ច កេវលំ តត្ថ ឧទក វាលិកាទីនិ អាកិរតិ, អាកិណ្ណត្តា បន តេលំ ឆឌ្ឌីយតិ។ តស្មា វោហារវសេន “**ភិន្ទតិ វា ឆឌ្ឌេតិ វា**”តិ វុច្ចតីតិ។ ឯវ មេតេសំ បទានំ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ នាសេតុកាមតាបក្ខេ បន ឥតរថាបិ យុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ កថិយមានេ បាឡិ ច អដ្ឋកថា ច បុព្ពាបរេន សំសន្ទិត្វា កថិតា ហោន្តិ។ ឯត្តាវតាបិ ច សន្តោសំ អកត្វា អាចរិយេ បយិរុបាសិត្វា វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ។

ភូមដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

ថលដ្ឋកថា

៩៥. ថលដ្ឋេ **ថលេ និក្ខិត្ត**ន្តិ ភូមិតលេ វា បាសាណតលបព្ពតតលាទីសុ វា យត្ថ កត្ថចិ បដិច្ឆន្នេ វា អប្បដិច្ឆន្នេ វា ឋបិតំ ថលដ្ឋន្តិ វេទិតព្ពំ។ តំ សចេ រាសិកតំ ហោតិ, អន្តោកុម្ភិយំ ភាជនគតករណមុដ្ឋិច្ឆេទន វិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សចេ ឯកាពទ្ធំ សិលេសនិយ្យាសាទិ បក្កមធុផាណិតវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សចេ គរុកំ ហោតិ ភារពទ្ធំ លោហបិណ្ឌិ-គុឡបិណ្ឌិ-តេលមធុឃដាទិ វា, កុម្ភិយំ ឋានាចាវនវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សង្ខលិកពទ្ធស្ស ច ឋានភេទោ សល្លក្ខេតព្ពោ។ បត្ថរិត្វា ឋបិតំ បន បាវារត្ថរណសាដកាទី ឧជុកំ គហេត្វា អាកឌ្ឍតិ, បារិមន្តេ ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ ឯវំ សព្ពទិសាសុ សល្លក្ខេតព្ពំ។ វេឋេត្វា ឧទ្ធរតិ, កេសគ្គមត្តំ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស បារាជិកំ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ថលដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

អាកាសង្គកថា

៩៦. អាកាសង្គេ មោរស្ស ឆហិ អាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទោ វេទិតព្វោ – បុរតោ មុខតុណ្ឌកេន, បច្ឆតោ កលាបគ្គេន, ឧភយបស្សេសុ បក្ខបរិយន្តេហិ, អធោ បាទនខសិខាយ, ឧទ្ធំ សិខគ្គេនាតិ។ ភិក្ខុ "សស្សាមិកំ អាកាសង្គំ មោរំ គហេស្សាមី"តិ បុរតោ វា តិដ្ឋតិ, ហត្ថំ វា បសារេតិ, មោរោ អាកាសេយេវ បក្ខេ ចារេតិ, វាតំ គាហាបេត្វា គមនំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា តិដ្ឋតិ។ តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ។ តំ អផន្ទេន្តោ ហត្ថេន អាមសតិ, ទុក្កដមេវ។ ឋានា អចាវេន្តោ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ហត្ថេន បន គហេត្វា វា អគ្គហេត្វា វា មុខតុណ្ឌកេន ផុដ្ឋោកាសំ កលាបគ្គំ, កលាបគ្គេន វា ផុដ្ឋោកាសំ មុខតុណ្ឌកំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ តថា វាមបក្ខបរិយន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ ទក្ខិណបក្ខបរិយន្តំ, ទក្ខិណបក្ខបរិយន្តេន វា ផុដ្ឋោកាសំ វាមបក្ខបរិយន្តំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ តថា បាទនខសិខាយ ផុដ្ឋោកាសំ សិខគ្គំ, សិខគ្គេន វា ផុដ្ឋោកាសំ បាទនខសិខំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។

អាកាសេន គច្ឆន្តោ មោរោ សីសាទីសុ យស្មឹ អង្គេ និលីយតិ, តំ តស្ស ឋានំ។ តស្មា តំ ហត្ថេ និលីនំ ឥតោ ចិតោ ច ករោន្តោបិ ផន្ទាបេតិយេវ, យទិ បន ឥតរេន ហត្ថេន គហេត្វា ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ ។ ឥតរំ ហត្ថំ ឧបនេតិ, មោរោ សយមេវ ឧឌ្ឌេត្វា តត្ថ និលីយតិ, អនាបត្តិ ។ អង្គេ និលីនភាវំ ញត្វា ថេយ្យចិត្តេន ឯកំ បទវារំ គច្ឆតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ទុតិយេ បារាជិកំ។

ភូមិយំ ឋិតមោរោ ទ្វិន្នំ វា បាទានំ កលាបស្ស ច វសេន តីណិ ឋានានិ លភតិ។ តំ ឧក្ខិបន្តស្ស យាវ ឯកម្បិ ឋានំ បថវី ផុសតិ, តាវ ថុល្លច្ចយំ។ កេសគ្គមត្តម្បិ បថវិយា មោចិតមត្តេ បារាជិកំ។ បញ្ជរេ ឋិតំ សហ បញ្ជរេន ឧទ្ធរតិ, បារាជិកំ។ យទិ បន បាទំ ន អគ្ឃតិ, សព្ពត្ថ អគ្ឃវសេន កាតព្ពំ។ អន្តោវត្ថុម្ហិ ចរន្តំ មោរំ ថេយ្យចិត្តេន បទសា ពហិវត្ថុំ នីហរន្តោ ទ្វារបរិច្ឆេទំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ វជេ ឋិតពលិពទ្ទស្ស ហិ វជោ វិយ អន្តោវត្ថុ តស្ស ឋានំ។ ហត្ថេន បន គហេត្វា អន្តោវត្ថុស្មិម្បិ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស បារាជិកមេវ។ អន្តោគាមេ ចរន្តម្បិ គាមបរិក្ខេបំ អតិក្កាមេន្តស្ស បារាជិកំ ។ សយមេវ និក្ខមិត្វា គាមូបចារេ វា វត្ថុបចារេ វា ចរន្តំ បន ថេយ្យចិត្តោ កដ្ឋេន វា កថលាយ វា ឧត្រាសេត្វា អដវិមុខំ ករោតិ, មោរោ ឧឌ្ឌេត្វា អន្តោគាមេ វា អន្តោវត្ថុម្ហិ វា ឆទនបិដ្ឋេ វា និលីយតិ, រក្ខតិ។ សចេ បន អដវិមុខោ ឧឌ្ឌេតិ វា គច្ឆតិ វា "អដវឹ បវេសេត្វា គហេស្សាមី"តិ បរិកប្បេ អសតិ បថវិតោ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧឌ្ឌិតមត្តេ វា ទុតិយបទវារេ វា បារាជិកំ។ កស្មា? យស្មា គាមតោ និក្ខន្តស្ស ឋិតដ្ឋានមេវ ឋានំ ហោតិ។ **កបិញ្ជរាទីសុបិ** អយមេវ វិនិច្ឆយោ។

សាដកំ វាតិ វាតវេគុក្ខិត្តំ បថវិតលេ បត្ថរិត្វា ឋបិតមិវ អាកាសេន គច្ឆន្តំ ខលិពទ្ធំ សាដកំ អភិមុខាគតំ ហត្ថេន ឯកស្មឹ អន្តេ គណ្ហាតិ, ឥតោ ចិតោ ច ឋានំ អវិកោបេន្តោយេវ គមនុបច្ឆេទេ ទុក្កដំ។ ឋានាចាវនំ អករោន្តោ ចាលេតិ, ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយំ។ ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ ឋានបរិច្ឆេទោ ចស្ស មោរស្សេវ ឆហិ អាការេហិ វេទិតព្វោ។

អពទ្ធសាដកោ បន ឯកស្មឹ អន្តេ គហិតមត្តេវ ទុតិយេនន្តេន បតិត្វា ភូមិយំ បតិដ្ឋាតិ, តស្ស ទ្វេ ឋានានិ ហោន្តិ – ហត្ថោ ចេវ ភូមិ ច។ តំ យថាគហិតមេវ បឋមំ គហិតោកាសប្បទេសតោ ចាលេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា ភូមិតោ ទុតិយហត្ថេន វា បាទេន វា ឧក្ខិបតិ, បារាជិកំ។ បឋមំ វា ភូមិតោ ឧទ្ធរតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា គហិតោកាសប្បទេសតោ ចាវេតិ, បារាជិកំ។ គហណំ វា អមុញ្ចន្តោ ឧជុកមេវ ហត្ថំ ឱនាមេត្វា ភូមិគតំ កត្វា តេនេវ ហត្ថេន ឧក្ខិបតិ, បារាជិកំ។ **វេឋនេ**បិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ។

ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា ឆិជ្ជមានន្តិ មនុស្សានំ អលង្ករោន្តានំ គីវេយ្យកាទិបិឡន្ធនំ វា សុវណ្ណសលាកំ ឆិន្ទន្តានំ សុវណ្ណការានំ សុវណ្ណខណ្ឌំ វា ឆិជ្ជមានំ បតតិ, តញ្ចេ ភិក្ខុ អាកាសេន អាគច្ឆន្តំ ថេយ្យចិត្តោ ហត្ថេន គណ្ហាតិ, គហណមេវ ឋានំ។ គហិតប្បទេសតោ ហត្ថំ អបនេតិ, បារាជិកំ។ ចីវរេ បតិតំ ហត្ថេន ឧក្ខិបតិ, បារាជិកំ។ អនុទ្ធរិត្វាវ យាតិ, ទុតិយេ បទវារេ បារាជិកំ។ បត្តេ បតិតេបិ ឯសេវ នយោ។ សីសេ វា មុខេ វា បាទេ វា បតិដ្ឋិតំ ហត្ថេន គណ្ហាតិ, បារាជិកំ។ អគ្គហេត្វាវ យាតិ, ទុតិយេ បទវារេ បារាជិកំ។ យត្ថ កត្ថចិ បតតិ, តស្ស បតិតោកាសោវ ឋានំ, ន សព្ពំ អង្គបច្ចង្គំ បត្តចីវរំ វាតិ។

អាកាសង្គកថា និដ្ឋិតា។

វេហាសង្គកថា

៩៧. វេហាសង្កេ មញ្ចបីឋាទីសុ ឋបិតំ ភណ្ឌំ អាមាសំ វា ហោតុ អនាមាសំ វា, ថេយ្យចិត្តេន អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ។ មញ្ចបីឋេសុ ឋបិតភណ្ឌេសុ បនេត្ថ ថលដ្ឋេ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ – សចេ ខលិយា ពទ្ធសាដកោ មញ្ចេ វា បីឋេ វា បត្ថដោ មជ្ឈេន មញ្ចតលំ ន ផុសតិ, មញ្ចបាទេវ ផុសតិ, តេសំ វសេន ឋានំ វេទិតព្ពំ។ បាទានំ ឧបរិ ផុដ្ឋោកាសមេវ ហិ អតិក្កមិតមត្តេន តត្ថ បារាជិកំ ហោតិ។ សហ មញ្ចបីឋេហិ ហរន្តស្ស បន មញ្ចបីឋបាទានំ បតិដ្ឋិតោកាសវសេន ឋានំ វេទិតព្ពំ។

ចីវរវំសេ វាតិ ចីវរឋបនត្ថាយ ពន្ធិត្វា ឋបិតេ វំសេ វា កដ្ឋទណ្ឌកេ វា។ តត្ថ សំហរិត្វា បារតោ អន្តំ ឱរតោ ភោគំ កត្វា ឋបិតចីវរស្ស បតិដ្ឋិតោកាសេន ផុដ្ឋោកាសោវ ឋានំ, ន សព្ពោ ចីវរវំសោ។ តស្មា ថេយ្យចិត្តេន តំ ភោគេ គហេត្វា អាកឌ្ឍន្តស្ស បារតោ វំសេ បតិដ្ឋិតោកាសំ ឱរតោ ចីវរេន វំសស្ស ផុដ្ឋប្បទេសំ អតិក្កាមេន្តស្ស ឯកទ្វង្គុលមត្តាកឌ្ឍនេនេវ បារាជិកំ។ អន្តេ គហេត្វា អាកឌ្ឍន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថេវ បន ចីវរវំសេ វាមតោ វា ទក្ខិណតោ វា សារេន្តស្ស វាមន្តេន ទក្ខិណន្តដ្ឋានំ ទក្ខិណន្តេន វា វាមន្តដ្ឋានំ អតិក្កន្តមត្តេ ទសទ្វាទសង្គុលមត្តសារណេនេវ បារាជិកំ។ ឧទ្ធំ ឧក្ខិបន្តស្ស កេសគ្គមត្តុក្ខិបនេន បារាជិកំ។ ចីវរវំសំ ផុសន្តំ វា អផុសន្តំ វា រជ្ជុកេន ពន្ធិត្វា ឋបិតចីវរំ មោចេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, មុត្តេ បារាជិកំ។ មុត្តមត្តមេវ ហិ តំ “ឋានា ចុត”ន្តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ វំសេ វេឋេត្វា ឋបិតំ និព្ពេឋេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, និព្ពេឋិតមត្តេ បារាជិកំ។ វលយំ កត្វា ឋបិតេ វលយំ ឆិន្ទតិ វា មោចេតិ វា ឯកំ វា វំសកោដឹ មោចេត្វា នីហរតិ, ថុល្លច្ចយំ ។ ឆិន្នមត្តេ មុត្តមត្តេ នីហដមត្តេ ច បារាជិកំ។ តថា អកត្វាវ ចីវរវំសេ ឥតោ ចិតោ ច សារេតិ, រក្ខតិ តាវ។ វលយស្ស ហិ សព្ពោបិ ចីវរវំសោ ឋានំ។ កស្មា? តត្ថ សំសរណធម្មតាយ។ យទា បន នំ ហត្ថេន គហេត្វា អាកាសគតំ ករោតិ, បារាជិកំ។ បសារេត្វា ឋបិតស្ស បតិដ្ឋិតោកាសេន ផុដ្ឋោកាសោវ ឋានំ។ តត្ថ សំហរិត្វា ឋបិតេ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ យំ បន ឯកេនន្តេន ភូមឹ ផុសិត្វា ឋិតំ ហោតិ, តស្ស ចីវរវំសេ ច ភូមិយញ្ច បតិដ្ឋិតោកាសវសេន ទ្វេ ឋានានិ។ តត្ថ ភូមិយំ ឯកេនន្តេន បតិដ្ឋិតេ អពទ្ធសាដកេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ ចីវររជ្ជុយាបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ។

អង្កុសកេ លគ្គេត្វា ឋបិតភណ្ឌំ បន ភេសជ្ជឃដោ វា ភេសជ្ជត្ថវិកា វា សចេ ភិត្តឹ វា ភូមឹ វា អផុសិត្វា ឋបិតំ លគ្គនកំ ឃំសន្តស្ស នីហរតោ អង្កុសកោដិតោ និក្ខន្តមត្តេ បារាជិកំ។ លគ្គនកំ ពទ្ធំ ហោតិ, ពុន្ទេន ឧក្ខិបិត្វា អាកាសគតំ ករោន្តស្ស អង្កុសកោដិតោ អនិក្ខន្តេបិ បារាជិកំ។ ភិត្តិនិស្សិតំ ហោតិ, បឋមំ អង្កុសកោដិតោ នីហរតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា ភិត្តឹ មោចេតិ, បារាជិកំ។ បឋមំ ភិត្តឹ មោចេត្វា បច្ឆា អង្កុសតោ នីហរន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន ភារិយំ ភណ្ឌំ នីហរិតុំ អសក្កោន្តោ សយំ ភិត្តិនិស្សិតំ កត្វា អង្កុសតោ នីហរតិ, បុន ភិត្តឹ អមោចេត្វាបិ អង្កុសតោ នីហដមត្តេយេវ បារាជិកំ។ អត្តនា កតដ្ឋានញ្ហិ ឋានំ ន ហោតិ។ ភូមឹ ផុសិត្វា ឋិតស្ស បន ទ្វេ ឯវ ឋានានិ។ តត្ថ វុត្តោយេវ វិនិច្ឆយោ ។ យំ បន សិក្កាយ បក្ខិបិត្វា លគ្គិតំ ហោតិ, តំ សិក្កាតោ នីហរន្តស្សាបិ សហ សិក្កាយ អង្កុសតោ នីហរន្តស្សាបិ បារាជិកំ។ ភិត្តិភូមិសន្និស្សិតវសេន ចេត្ថ ឋានភេទោបិ វេទិតព្ពោ។

ភិត្តិខីលោតិ ឧជុកំ កត្វា ភិត្តិយំ អាកោដិតោ វា តត្ថជាតកោ ឯវ វា; នាគទន្តោ បន វង្កោ អាកោដិតោ ឯវ។ តេសុ លគ្គេត្វា ឋបិតំ អង្កុសកេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ ទ្វីសុ តីសុ បន បដិបាដិយា ឋិតេសុ អារោបេត្វា ឋបិតំ កុន្តំ វា ភិន្ទិវាលំ វា អគ្គេ វា ពុន្ទេ វា គហេត្វា អាកឌ្ឍតិ, ឯកមេកស្ស ផុដ្ឋោកាសមត្តេ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ ផុដ្ឋោកាសមត្តមេវ ហិ តេសំ ឋានំ ហោតិ, ន សព្ពេ ខីលា វា នាគទន្តា វា។ ភិត្តិអភិមុខោ ឋត្វា មជ្ឈេ គហេត្វា អាកឌ្ឍតិ, ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ បារិមន្តេន អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ បរតោ បេល្លេន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ ហត្ថេន គហេត្វា ឧជុកំ ឧក្ខិបន្តោ កេសគ្គមត្តម្បិ អាកាសគតំ ករោតិ, បារាជិកំ។ ភិត្តឹ និស្សាយ ឋបិតំ ភិត្តឹ ឃំសន្តោ អាកឌ្ឍតិ, អគ្គេន ផុដ្ឋោកាសំ ពុន្ទំ, ពុន្ទេន វា ផុដ្ឋោកាសំ អគ្គំ អតិក្កាមេន្តស្ស បារាជិកំ ។ ភិត្តិអភិមុខោ ឋត្វា អាកឌ្ឍន្តោ ឯកេនន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អបរន្តំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ឧជុកំ ឧក្ខិបន្តោ កេសគ្គមត្តំ អាកាសគតំ ករោតិ, បារាជិកំ។

រុក្ខេ វា លគ្គិតន្តិ តាលរុក្ខាទីសុ អារោបេត្វា លគ្គិតេ អង្កុសកាទីសុ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ ជាតកំ បន តាលបិណ្ឌឹ ចាលេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ យស្មឹ ផលេ បារាជិកវត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ ពន្ធនា មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ បិណ្ឌឹ ឆិន្ទតិ, បារាជិកំ។ អគ្គេន បណ្ណន្តរំ អារោបេត្វា ឋបិតា ទ្វេ ឋានានិ លភតិ – ឋបិតដ្ឋានញ្ច វណ្ដដ្ឋានញ្ច; តត្ថ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ យោ បន “ឆិន្នមត្តា បតមានា សទ្ទំ ករេយ្យា”តិ ភយេន សយំ អគ្គេន បណ្ណន្តរំ អារោបេត្វា ឆិន្ទតិ, ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ ។ អត្តនា កតដ្ឋានញ្ហិ ឋានំ ន ហោតិ។ ឯតេន ឧបាយេន សព្ពរុក្ខានំ បុប្ផផលេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

បត្តាធារកេបីតិ ឯត្ថ រុក្ខាធារកោ វា ហោតុ វលយាធារកោ វា ទណ្ឌាធារកោ វា យំកិញ្ចិ បត្តដ្ឋបនកំ បច្ឆិកាបិ ហោតុ បត្តាធារកោ ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ តត្ថ ឋបិតបត្តស្ស បត្តេន ផុដ្ឋោកាសោ ឯវ ឋានំ។ តត្ថ រុក្ខាធារកេ បញ្ចហាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទោ ហោតិ។ តត្ថ ឋិតំ បត្តំ មុខវដ្ដិយំ គហេត្វា ចតូសុ ទិសាសុ យតោ កុតោចិ កឌ្ឍន្តោ ឯកេនន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អបរន្តំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ឧទ្ធំ កេសគ្គមត្តំ ឧក្ខិបតោ បារាជិកំ។ សហាធារកេន ហរន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។

វេហាសដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

ឧទកដ្ឋកថា

៩៨. ឧទកដ្ឋេ – **ឧទកេ និក្ខិត្តំ ហោតី**តិ រាជភយាទិភីតេហិ ឧទកេន អវិនស្សនធម្មេសុ តម្ពលោហភាជនាទីសុ សុប្បដិច្ឆន្នំ កត្វា បោក្ខរណីអាទីសុ អសន្ទនកេ ឧទកេ និក្ខិត្តំ។ តស្ស បតិដ្ឋិតោកាសោយេវ ឋានំ, ន សព្ពំ ឧទកំ។ **គច្ឆតិ វា អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ អគម្ភីរេ ឧទកេ បទសា គច្ឆន្តស្ស បទវារេ បទវារេ ទុក្កដំ។ គម្ភីរេ ហត្ថេហិ វា បាទេហិ វា បយោគំ ករោន្តស្ស ហត្ថវារេហិ វា បទវារេហិ វា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ឯសេវ នយោ កុម្ភិគហណត្ថំ និមុជ្ជនុម្មុជ្ជនេសុ។ សចេ បន អន្តរា កិញ្ចិ ឧទកសប្បំ វា វាឡមច្ឆំ វា ទិស្វា ភីតោ បលាយតិ, អនាបត្តិ។ អាមសនាទីសុ ភូមិគតាយ កុម្ភិយា វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ ។ អយំ បន វិសេសោ – តត្ថ ភូមឹ ខណិត្វា កឌ្ឍតិ, ឥធ កទ្ទមេ ឱសារេតិ។ ឯវំ ឆហាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទោ ហោតិ។

ឧប្បលាទីសុ យស្មឹ បុប្ផេ វត្ថុំ បូរេតិ, តស្មឹ ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ។ ឧប្បលជាតិកានញ្ហិ យាវ ឯកស្មិម្បិ បស្សេ វាកោ ន ឆិជ្ជតិ, តាវ រក្ខតិ។ បទុមជាតិកានំ បន ទណ្ឌេ ឆិន្នេ អព្ភន្តរេ សុត្តំ អច្ឆិន្នម្បិ ន រក្ខតិ។ សាមិកេហិ ឆិន្ទិត្វា ឋបិតានិ ឧប្បលាទីនិ ហោន្តិ, យំ វត្ថុំ បូរេតិ, តស្មឹ ឧទ្ធដេ បារាជិកំ។ ហត្ថកពទ្ធានិ ហោន្តិ, យស្មឹ ហត្ថកេ វត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ ឧទ្ធដេ បារាជិកំ។ ភារពទ្ធានិ ហោន្តិ, តំ ភារំ ឆន្នំ អាការានំ យេន កេនចិ អាការេន ឋានា ចាវេន្តស្ស ភូមដ្ឋកុម្ភិយំ វុត្តនយេន បារាជិកំ។ ទីឃនាឡានិ ឧប្បលាទីនិ ហោន្តិ, បុប្ផេសុ វា នាឡេសុ វា វេណឹ កត្វា ឧទកបិដ្ឋេ រជ្ជុកេសុ តិណានិ សន្ថរិត្វា ឋបេន្តិ វា ពន្ធន្តិ វា, តេសំ ទីឃតោ បុប្ផគ្គេន ច នាឡន្តេន ច តិរិយំ បរិយន្តេហិ ហេដ្ឋា បតិដ្ឋិតោកាសេន ឧទ្ធំ ឧបរិ ឋិតស្ស បិដ្ឋិយាតិ ឆហាការេហិ ឋានា ចាវនបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។

យោបិ ឧទកបិដ្ឋិយំ ឋបិតបុប្ផកលាបំ ឧទកំ ចាលេត្វា វីចឹ ឧដ្ឋាបេត្វា កេសគ្គមត្តម្បិ យថាឋិតដ្ឋានតោ ចាវេតិ, បារាជិកំ។ អថ បន បរិកប្បេតិ “ឯត្ថ គតំ គហេស្សាមី”តិ, រក្ខតិ តាវ; គតដ្ឋានេ បន ឧទ្ធរតោ បារាជិកំ។ ឧទកតោ អច្ចុគ្គតស្ស បុប្ផស្ស សកលមុទកំ ឋានំ, តំ ឧប្បាដេត្វា ឧជុកំ ឧទ្ធរន្តស្ស នាឡន្តេ កេសគ្គមត្តំ ឧទកតោ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ បុប្ផេ គហេត្វា អបនាមេត្វា អាកឌ្ឍន្តោ ឧប្បាដេតិ, ន ឧទកំ ឋានំ, ឧប្បាដិតមត្តេ បារាជិកំ។ កលាបពទ្ធានិ បុប្ផានិ ឧទកដ្ឋានេ វា រុក្ខេ វា គច្ឆេ វា ពន្ធិត្វា ឋបេន្តិ, ពន្ធនំ អមោចេត្វា ឥតោ ចិតោ ច ករោន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, ពន្ធនេ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ បឋមំ ពន្ធនំ មោចេត្វា បច្ឆា ហរតិ, ឯត្ថ ឆហាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទោតិ ឥទំ ឧភយំ **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ វុត្តំ។ បទុមិនិយំ បុប្ផានិ សហ បទុមិនិយា គណ្ហិតុកាមស្ស បុប្ផនាឡេហិ ច បត្តនាឡេហិ ច ផុដ្ឋឧទកវសេន ឧទ្ធញ្ចេវ តិរិយញ្ច ឋានបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ តំ បនស្ស បទុមិនី អនុប្បាដេត្វា បុប្ផានិ វា បត្តានិ វា អត្តនោ អភិមុខំ អាកឌ្ឍន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ ឧប្បាដិតមត្តេ បារាជិកំ។

បុប្ផបត្តនាឡេ ឋានតោ អចាវេត្វាបិ បឋមំ បទុមិនី ឧប្បាដេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា បុប្ផបត្តនាឡេសុ ឋានា ចាវិតេសុ បារាជិកំ។ ឧប្បាដិតាយ បទុមិនិយា បុប្ផំ គណ្ហន្តោ បន ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។ ពហិ ឋបិតេ រាសិកតកលាបពទ្ធភារពទ្ធបុប្ផេបិ ឯសេវ នយោ។ ភិសំ វា មុឡាលំ វា យេន វត្ថុ បូរតិ, តំ ឧប្បាដេន្តស្ស បារាជិកំ។ កទ្ទមេ ផុដ្ឋោកាសវសេន ចេត្ថ ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពំ។ តានិ ឧប្បាដេន្តស្ស សុខុមម្បិ មូលំ អច្ឆិន្នំ ហោតិ, រក្ខតិ តាវ។ ភិសបព្ពេ ជាតំ បត្តំ វា បុប្ផំ វា ហោតិ, តម្បិ រក្ខតីតិ **មហាអដ្ឋកថាយ**មេវ វុត្តំ។ ភិសគណ្ឋិម្ហិ បន កណ្ដកោ ហោតិ យោព្ពនប្បត្តានំ មុខបិឡកា វិយ, អយំ អទីឃត្តា ន រក្ខតិ។ សេសំ ឧប្បលាទីសុ វុត្តនយមេវ។

មច្ឆកច្ឆបានំ សស្សាមិកានំ វាបិអាទីសុ សកលមុទកំ ឋានំ។ តស្មា យោ បដិជគ្គនដ្ឋានេ សស្សាមិកំ មច្ឆំ ពឡិសេន វា ជាលេន វា កុមនេន វា ហត្ថេន វា គណ្ហាតិ, តស្ស យេន មច្ឆេន វត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧទកតោ ឧទ្ធដមត្តេ បារាជិកំ។ កោចិ មច្ឆោ គយ្ហមានោ ឥតោ ចិតោ ច ធាវតិ, អាកាសំ វា ឧប្បតតិ, តីរេ វា បតតិ, អាកាសេ វា ឋិតំ តីរេ វា បតិតំ គណ្ហតោបិ បារាជិកមេវ។ កច្ឆបម្បិ ពហិ គោចរត្ថំ គតំ គណ្ហតោ ឯសេវ នយោ។ ឧទកដ្ឋំ បន ឧទកា មោចយតោ បារាជិកំ។

តេសុ តេសុ បន ជនបទេសុ សព្ពសាធារណស្ស មហាតឡាកស្ស និទ្ធមនតុម្ពំ និស្សាយ សព្ពសាធារណមេវ កុន្នទីសទិសំ ឧទកវាហកំ ខណន្តិ។ តតោ ខុទ្ទកមាតិកាយោ នីហរិត្វា មាតិកាកោដិយំ អត្តនោ អត្តនោ វឡញ្ជនត្ថាយ អាវាដេ ខណន្តិ។ តេសំ បន យទា ឧទកេន អត្ថោ ហោតិ, តទា អាវាដេ ខុទ្ទកមាតិកាយោ ឧទកវាហកញ្ច សោធេត្វា និទ្ធមនតុម្ពំ ឧគ្ឃាដេន្តិ។ តតោ ឧទកេន សទ្ធឹ មច្ឆា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន អាវាដេ បត្វា វសន្តិ។ តត្ថ តឡាកេ ច ឧទកវាហកេសុ ច មច្ឆេ គណ្ហន្តេ ន វារេន្តិ។ ខុទ្ទកាសុ បន អត្តនោ អត្តនោ មាតិកាសុ ឧទកអាវាដេសុ ច បវិដ្ឋមច្ឆេ គណ្ហិតុំ ន ទេន្តិ, វារេន្តិ; តត្ថ យោ តឡាកេ វា និទ្ធមនតុម្ពេ វា ឧទកវាហកេ វា មច្ឆេ គណ្ហាតិ, អវហារេន សោ ន ការេតព្ពោ។ ខុទ្ទកមាតិកាសុ បន អាវាដេសុ វា បវិដ្ឋំ គណ្ហន្តោ គហិតស្ស អគ្ឃវសេន ការេតព្ពោ។ សចេ តតោ គយ្ហមានោ មច្ឆោ អាកាសេ វា ឧប្បតតិ, តីរេ វា បតតិ, តំ អាកាសដ្ឋំ វា តីរដ្ឋំ វា ឧទកវិនិមុត្តំ គណ្ហតោ អវហារោ នត្ថិ។ កស្មា? យស្មា អត្តនោ បរិគ្គហដ្ឋានេ ឋិតស្សេវ តេ សាមិកា។ ឯវរូបា ហិ តត្ថ កតិកា។ កច្ឆបេបិ ឯសេវ នយោ។

សចេ បន មច្ឆោ គយ្ហមានោ អាវាដតោ ខុទ្ទកមាតិកំ អារុហតិ, តត្ថ នំ គណ្ហតោបិ អវហារោយេវ។ ខុទ្ទកមាតិកាតោ បន ឧទកវាហកំ, តតោ ច តឡាកំ អារូឡ្ហំ គណ្ហតោ អវហារោ នត្ថិ។ យោ អាវាដតោ ភត្តសិត្ថេហិ បលោភេត្វា មាតិកំ អារោបេត្វា គណ្ហាតិ, អវហារោវ។ តតោ បន បលោភេត្វា ឧទកវាហកំ អារោបេត្វា គណ្ហន្តស្ស អវហារោ នត្ថិ។ កេចិ បន កុតោចិទេវ សព្ពសាធារណដ្ឋានតោ មច្ឆេ អានេត្វា បច្ឆិមវត្ថុភាគេ ឧទកាវាដេ ខិបិត្វា បោសេត្វា ទិវសេ ទិវសេ ទ្វេ តីណិ ឧត្តរិភង្គត្ថាយ មារេន្តិ។ ឯវរូបំ មច្ឆំ ឧទកេ វា អាកាសេ វា តីរេ វា យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ គណ្ហតោ អវហារោ ឯវ។ កច្ឆបេបិ ឯសេវ នយោ។

និទាឃកាលេ បន នទិយា សោតេ បច្ឆិន្នេ កត្ថចិ និន្នដ្ឋានេ ឧទកំ តិដ្ឋតិ, តត្ថ មនុស្សា មច្ឆានំ វិនាសាយ មទនផលវសាទីនិ បក្ខិបិត្វា គច្ឆន្តិ, មច្ឆា តានិ ខាទន្តា មរិត្វា ឧត្តានា ឧទកេ ប្លវន្តា តិដ្ឋន្តិ។ យោ តត្ថ គន្ត្វា "យាវ សាមិកា នាគច្ឆន្តិ, តាវិមេ មច្ឆេ គណ្ហិស្សាមី"តិ គណ្ហាតិ, អគ្ឃវសេន ការេតព្ពោ។ បំសុកូលសញ្ញាយ គណ្ហតោ អវហារោ នត្ថិ, អាហរាបេន្តេ បន ភណ្ឌទេយ្យំ។ មច្ឆវិសំ បក្ខិបិត្វា គតមនុស្សា ភាជនានិ អាហរិត្វា បូរេត្វា គច្ឆន្តិ, យាវ "បុនបិ អាគច្ឆិស្សាមា"តិ សាលយា ហោន្តិ, តាវ តេ សស្សាមិកមច្ឆាវ។ យទា បន តេ "អលំ អម្ហាក"ន្តិ និរាលយា បក្កមន្តិ, តតោ បដ្ឋាយ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ។ បំសុកូលសញ្ញិស្ស អនាបត្តិ។ យថា ច មច្ឆកច្ឆបេសុ, ឯវំ សព្ពាយបិ ឱទកជាតិយា វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ។

ឧទកដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

នាវដ្ឋកថា

៩៩. នាវដ្ឋេ – បឋមំ តាវ នាវំ ទស្សេន្តោ "**នាវា នាម យាយ តរតី**"តិ អាហ។ តស្មា ឥធ អន្តមសោ រជនទោណិកាបិ វេណុកលាបកោបិ "**នាវា**"ត្វេវ វេទិតព្ពោ។ សីមាសម្ពន្ធនេ បន ធុវនាវា អន្តោ ខណិត្វា វា ផលកេហិ ពន្ធិត្វា វា កតា សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន តិណ្ណំ វាហនិកា ឯវ វដ្ដតិ។ ឥធ បន ឯកស្សបិ វាហនិកា "នាវា" ត្វេវ វុច្ចតិ។ **នាវាយ និក្ខិត្តន្តិ** យំកិញ្ចិ ឥន្ទ្រិយពទ្ធំ វា អនិន្ទ្រិយពទ្ធំ វា; តស្ស អវហារលក្ខណំ ថលដ្ឋេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ **នាវំ អវហរិស្សាមីតិ**អាទិម្ហិ ច ទុតិយបរិយេសនគមនអាមសនផន្ទាបនានិ វុត្តនយានេវ។ **ពន្ធនំ មោចេតីតិ** ឯត្ថ បន យា ពន្ធនេ មុត្តមត្តេ ឋានា ន ចវតិ, តស្សា ពន្ធនំ យាវ ន មុត្តំ ហោតិ, តាវ ទុក្កដំ។ មុត្តេ បន ថុល្លច្ចយម្បិ បារាជិកម្បិ ហោតិ, តំ បរតោ អាវិ ភវិស្សតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ អយំ តាវ បាឡិវណ្ណនា។

អយំ បនេត្ថ **បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ** – ចណ្ឌសោតេ ពន្ធិត្វា ឋបិតនាវាយ ឯកំ ឋានំ ពន្ធនមេវ , តស្មឹ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ តត្ថ យុត្តិ បុព្ពេ វុត្តា ឯវ។ វិប្បនដ្ឋា នាវា បន យំ យំ ឧទកប្បទេសំ ផរិត្វា ឋិតា ហោតិ, ស្វាស្សា ឋានំ។ តស្មា តំ ឧទ្ធំ វា ឧច្ចារេន្តស្ស, អធោ វា ឱបិលាបេន្តស្ស, ចតូសុ វា ទិសាសុ ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កាមេន្តស្ស អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ និច្ចលេ ឧទកេ អពន្ធនំ អត្តនោ ធម្មតាយ ឋិតនាវំ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា វាមទក្ខិណបស្សតោ វា កឌ្ឍន្តស្ស ឯកេនន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អបរេន ឧទកេ បតិដ្ឋិតន្តេន អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ ឧទ្ធំ កេសគ្គមត្តំ ឧទកតោ មោចិតេ អធោ នាវាតលេន ផុដ្ឋោកាសំ មុខវដ្ដិ អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ តីរេ ពន្ធិត្វា និច្ចលេ ឧទកេ ឋបិតនាវាយ ពន្ធនញ្ច ឋិតោកាសោ ចាតិ ទ្វេ ឋានានិ។ តំ បឋមំ ពន្ធនា មោចេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា ឆន្នំ អាការានំ អញ្ញតរេន ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ បឋមំ ឋានា ចាវេត្វា បច្ឆា ពន្ធនមោចនេបិ ឯសេវ នយោ។ ថលេ ឧស្សាទេត្វា ឧក្កុជ្ជិត្វា ឋបិតនាវាយ ផុដ្ឋោកាសោវ ឋានំ។ តស្សា បញ្ចហាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។

និក្កុជ្ជិត្វា ឋបិតនាវាយ បន មុខវដ្ដិយា ផុដ្ឋោកាសោវ ឋានំ, តស្សាបិ បញ្ចហាការេហិ ឋានបរិច្ឆេទំ ញត្វា យតោ កុតោចិ ផុដ្ឋោកាសំ ឧទ្ធញ្ច កេសគ្គមត្តំ អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។ ថលេ បន ឧស្សាទេត្វា ទ្វិន្នំ ទារុឃដិកានំ ឧបរិ ឋបិតនាវាយ ទារុឃដិកានំ ផុដ្ឋោកាសោយេវ ឋានំ, តស្មា តត្ថ មញ្ចបាទមត្ថកេសុយេវ បត្ថដពទ្ធសាដកេ នាគទន្តេសុ ឋបិតភិន្ទិវាលេ ច វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

យោត្តពទ្ធាយ បន នាវាយ សដ្ឋិសត្តតិព្យាមប្បមាណំ យោត្តំ អមោចេត្វាវ អាកឌ្ឍិត្វា

បថវិលគ្គំ កត្វា សហ យោត្តេន ថលេ ឋបិតាយ នាវាយ ន ផុដ្ឋោកាសមត្តមេវ ឋានំ។ អថ ខោ យោត្តកោដិតោ បដ្ឋាយ យាវ នាវាយ បថវិយំ បតិដ្ឋិតោកាសស្ស បច្ឆិមន្តោ តាវ ទីឃតោ, តិរិយំ បន នាវាយ ច យោត្តស្ស ច បថវិយំ បតិដ្ឋិតបរិយន្តប្បមាណំ ឋានន្តិ វេទិតព្ពំ។ តំ ទីឃតោ វា តិរិយតោ វា កឌ្ឍន្តស្ស ឯកេនន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ អបរេន បថវិយំ បតិដ្ឋិតន្តេន អតិក្កន្តមត្តេ, ឧទ្ធំ កេសគ្គមត្តំ សហ យោត្តេន បថវិតោ មោចិតេ បារាជិកំ។ យោ បន តិត្ថេ ឋិតនាវំ អារុហិត្វា ថេយ្យចិត្តោ អរិត្តេន វា ផិយេន វា បាជេតិ, បារាជិកំ។ សចេ បន ឆត្តំ វា បណាមេត្វា ចីវរំ វា បាទេហិ អក្កមិត្វា ហត្ថេហិ ឧក្ខិបិត្វា លង្ការសទិសំ កត្វា វាតំ គណ្ហាបេតិ, ពលវា ច វាតោ អាគម្ម នាវំ ហរតិ, វាតេនេវ សា ហដា ហោតិ; បុគ្គលស្ស នត្ថិ អវហារោ។ បយោគោ អត្ថិ, សោ បន ឋានា ចាវនបយោគោ ន ហោតិ។ យទិ បន តំ នាវំ ឯវំ គច្ឆន្តី បកតិគមនំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញំ ទិសាភាគំ នេតិ, បារាជិកំ។ សយមេវ យំកិញ្ចិ គាមតិត្ថំ សម្បត្តំ ឋានា អចាវេន្តោវ វិក្កិណិត្វា គច្ឆតិ, នេវ អត្ថិ អវហារោ។ ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតីតិ។

នាវដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

យានដ្ឋកថា

១០០. យានដ្ឋេ – យានំ តាវ ទស្សេន្តោ “**យានំ នាម វយ្ហ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ ឧបរិ មណ្ឌបសទិសំ បទរច្ឆន្នំ សព្ពបលិគុណ្ឋិមំ វា ឆាទេត្វា កតំ **វយ្ហំ**។ ឧភោសុ បស្សេសុ សុវណ្ណរជតាទិមយា គោបានសិយោ ទត្វា គរុឡបក្ខកនយេន កតា **សន្ទមានិកា**។ **រថោ ច សកដញ្ច** បាកដមេវ។ តេសុ យត្ថ កត្ថចិ សវិញ្ញាណកំ វា អវិញ្ញាណកំ វា រាសិអាទិវសេន ឋបិតំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តេន ឋានា ចាវេន្តស្ស នាវដ្ឋេ ច ថលដ្ឋេ ច វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។

អយំ បន វិសេសោ – យានដ្ឋំ តណ្ឌុលាទិភណ្ឌំ បិដកេន គណ្ហតោ បិដកេ អនុក្ខិត្តេបិ បិដកំ អបហរិត្វា តណ្ឌុលាទីនំ ឯកាពទ្ធភាវេ វិកោបិតេ បារាជិកំ។ ថលដ្ឋាទីសុបិ អយំ នយោ លព្ភតិ។ **យានំ អវហរិស្សាមី**តិអាទិម្ហិ ទុតិយបរិយេសនាទីនិ វុត្តនយានេវ។ **ឋានា ចាវេតី**តិ ឯត្ថ បន ទុកយុត្តស្ស យានស្ស ទ្វិន្នំ គោណានំ អដ្ឋ បាទា, ទ្វេ ច ចក្កានីតិ ទស ឋានានិ។ តំ ថេយ្យចិត្តស្ស ធុរេ និសីទិត្វា បាជយតោ គោណានំ បាទុទ្ធារេ ថុល្លច្ចយំ។ ចក្កានំ បន បថវិយំ បតិដ្ឋិតប្បទេសតោ កេសគ្គមត្តេ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ សចេ បន គោណា “នាយំ អម្ហាកំ សាមិកោ”តិ ញត្វា ធុរំ ឆឌ្ឌេត្វា អាកឌ្ឍន្តា តិដ្ឋន្តិ វា ផន្ទន្តិ វា, រក្ខតិ តាវ។ គោណេ បុន ឧជុកំ បដិបាទេត្វា ធុរំ អារោបេត្វា ទឡ្ហំ យោជេត្វា បាចនេន វិជ្ឈិត្វា បាជេន្តស្ស វុត្តនយេនេវ តេសំ បាទុទ្ធារេ ថុល្លច្ចយំ។ ចក្កាតិក្កមេ បារាជិកំ។

សចេបិ សកទ្ទមេ មគ្គេ ឯកំ ចក្កំ កទ្ទមេ លគ្គំ ហោតិ, ទុតិយំ ចក្កំ គោណា បរិវត្តេន្តា បវត្តេន្តិ, ឯកស្ស ឋិតត្តា ន តាវ អវហារោ ហោតិ ។ គោណេ បន បុន ឧជុកំ បដិបាទេត្វា បាជេន្តស្ស ឋិតចក្កេ កេសគ្គមត្តំ ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ ចតុយុត្តកស្ស បន អដ្ឋារស ឋានានិ, អដ្ឋយុត្តកស្ស ចតុត្តឹសាតិ – ឯតេនុបាយេន យុត្តយានស្ស ឋានភេទោ វេទិតព្ពោ។

យំ បន អយុត្តកំ ធុរេ ឯកាយ បច្ឆតោ ច ទ្វីហិ ឧបត្ថម្ភិនីហិ ឧបត្ថម្ភេត្វា ឋបិតំ, តស្ស តិណ្ណំ ឧបត្ថម្ភិនីនំ ចក្កានញ្ច វសេន បញ្ច ឋានានិ។ សចេ ធុរេ ឧបត្ថម្ភិនី ហេដ្ឋាភាគេ កប្បកតា ហោតិ, ឆ ឋានានិ។ បច្ឆតោ បន អនុបត្ថម្ភេត្វា ធុរេ ឧបត្ថម្ភិតស្សេវ ឧបត្ថម្ភិនីវសេន តីណិ វា ចត្តារិ វា ឋានានិ។ ធុរេន ផលកស្ស វា ទារុកស្ស វា ឧបរិ ឋបិតស្ស តីណិ ឋានានិ។ តថា បថវិយំ ឋបិតស្ស។ តំ ធុរំកឌ្ឍិត្វា វា ឧក្ខិបិត្វា វា បុរតោ ច បច្ឆតោ ច ឋានា ចាវេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ ចក្កានំ បតិដ្ឋិតដ្ឋានេ កេសគ្គមត្តំ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ ចក្កានិ អបនេត្វា ទ្វីហិ អក្ខសីសេហិ ទារូនំ ឧបរិ ឋបិតស្ស ទ្វេ ឋានានិ។ តំ កឌ្ឍន្តោ វា ឧក្ខិបន្តោ វា ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ភូមិយំ ឋបិតស្ស ធុរេន ច ចតូហិ ច អក្ខុទ្ទីហិ បតិដ្ឋិតវសេន បញ្ច ឋានានិ។ តំ ធុរេ គហេត្វា កឌ្ឍតោ ឧទ្ទីនំ បច្ឆិមន្តេហិ បុរិមន្តេ អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ ឧទ្ទីសុ គហេត្វា កឌ្ឍតោ ឧទ្ទីនំ បុរិមន្តេហិ បច្ឆិមន្តេ

អតិក្កន្តេ បារាជិកំ។ បស្សេ គហេត្វា កឌ្ឍតោ ឧទ្ធិនំយេវ តិរិយំ បតិដ្ឋិតដ្ឋានស្ស អតិក្កមេន បារាជិកំ។ មជ្ឈេ គហេត្វា ឧក្ខិបតោ កេសគ្គមត្តំ បថវិតោ មុត្តេ បារាជិកំ។ អថ ឧទ្ធិខាណុកា ន ហោន្តិ, សមមេវ ពាហំ កត្វា មជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អក្ខសីសានិ បវេសិតានិ ហោន្តិ, តំ ហេដ្ឋិមតលស្ស សមន្តា សព្ពំ បថវឹ ផុសិត្វា តិដ្ឋតិ។ តត្ថ ចតូសុ ទិសាសុ ឧទ្ធញ្ច ផុដ្ឋដ្ឋានាតិក្កមវសេន បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។ ភូមិយំ នាភិយា ឋបិតចក្កស្ស ឯកមេវ ឋានំ, តស្ស បញ្ចហាការេហិ បរិច្ឆេទោ។ នេមិបស្សេន ច នាភិយា ច ផុសិត្វា ឋិតស្ស ទ្វេ ឋានានិ។ នេមិយា ឧដ្ឋិតភាគំ បាទេន អក្កមិត្វា ភូមិយំ ផុសាបេត្វា អរេសុ វា នេមិយា វា គហេត្វា ឧក្ខិបន្តស្ស អត្តនា កតដ្ឋានំ ឋានំ ន ហោតិ, តស្មា តស្មិំ ឋិតេបិ អវសេសដ្ឋានេ អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។

ភិត្តិំ និស្សាយ ឋបិតចក្កស្សាបិ ទ្វេ ឋានានិ។ តត្ថ បឋមំ ភិត្តិតោ មោចេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា បថវិតោ កេសគ្គមត្តទ្វារេ បារាជិកំ។ បឋមំ ភូមិតោ មោចេន្តស្ស បន សចេ ភិត្តិយំ បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ ន កុប្បតិ, ឯសេវ នយោ។ អថ អរេសុ គហេត្វា ហេដ្ឋា កឌ្ឍន្តស្ស ភិត្តិំ ផុសិត្វា ឋិតោកាសស្ស ឧបរិមោ អន្តោ ហេដ្ឋិមំ អតិក្កមតិ, បារាជិកំ។ មគ្គប្បដិបន្នេ យានេ យានសាមិកោ កេនចិទេវ ករណីយេន ឱរោហិត្វា មគ្គា ឱក្កន្តោ ហោតិ, អថញ្ញោ ភិក្ខុ បដិបថំ អាគច្ឆន្តោ អារក្ខសុញ្ញំ បស្សិត្វា, “យានំ អវហរិស្សាមី”តិ អារោហតិ, តស្ស បយោគំ វិនាយេវ គោណា គហេត្វា បក្កន្តា, អវហារោ នត្ថិ។ សេសំ នាវាយំ វុត្តសទិសន្តិ។

យានដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

ភារដ្ឋកថា

១០១. តតោ បរំ ភារោយេវ **ភារដ្ឋំ**។ សោ សីសភារាទិវសេន ចតុធា ទស្សិតោ។ តត្ថ សីសភារាទីសុ អសម្មោហត្ថំ សីសាទីនំ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សីសស្ស តាវ បុរិមគលេ គលវាដកោ, បិដ្ឋិគលេ កេសញ្ចិ កេសន្តេ អាវដ្ដោ ហោតិ, គលស្សេវ ឧភោសុ បស្សេសុ កេសញ្ចិ កេសា ឱរុយ្ហ ជាយន្តិ, យេ កណ្ណចូឡិកាតិ វុច្ចន្តិ, តេសំ អធោភាគោ ចាតិ អយំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទោ, តតោ ឧបរិ សីសំ។ ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **សីសភារោ** នាម។

ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណចូឡិកាហិ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, កប្បរេហិ បដ្ឋាយ ឧបរិ, បិដ្ឋិគលាវដ្ដតោ ច គលវាដកតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវដ្ដតោ ច ឧរបរិច្ឆេទមជ្ឈេ ហទយអាវាដតោ ច បដ្ឋាយ ឧបរិ ខន្ធោ។ ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **ខន្ធភារោ** នាម។

បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវដ្ដតោ បន ហទយអាវាដតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា យាវ បាទនខសិខា, អយំ កដិបរិច្ឆេទោ។ ឯត្ថន្តរេ សមន្តតោ សរីរេ ឋិតភារោ **កដិភារោ** នាម។

កប្បរតោ បដ្ឋាយ បន ហេដ្ឋា យាវ ហត្ថនខសិខា, អយំ ឱលម្ពកបរិច្ឆេទោ។ ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **ឱលម្ពកោ** នាម។

តទានិ **សីសេ ភារ**ន្តិអាទីសុ អយំ អបុព្ពវិនិច្ឆយោ – យោ ភិក្ខុ “ឥទំ គហេត្វា ឯត្ថ យាហី”តិ សាមិកេហិ អនាណត្តោ សយមេវ “មយ្ហំ ឥទំ នាម ទេថ, អហំ វោ ភណ្ឌំ វហាមី”តិ តេសំ ភណ្ឌំ សីសេន អាទាយ គច្ឆន្តោ ថេយ្យចិត្តេន តំ ភណ្ឌំ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ យថាវុត្តសីសបរិច្ឆេទំ អនតិក្កាមេន្តោវ តតោ ចិតោ ច យំសន្តោ សារេតិបិ បច្ចាសារេតិបិ, ថុល្លច្ចយំ។ ខន្ធំ ឱរោបិតមត្តេ កិញ្ចាបិ សាមិកានំ “វហតូ”តិ ចិត្តំ អត្ថិ, តេហិ បន អនាណត្តត្តា បារាជិកំ។ ខន្ធំ បន អនោរោបេត្វាបិ សីសតោ កេសគ្គមត្តំ មោចេន្តស្ស បារាជិកំ។ យមកភារស្ស បន ឯកោ ភារោ សីសេ បតិដ្ឋាតិ, ឯកោ បិដ្ឋិយំ, តត្ថ ទ្វិន្នំ ឋានានំ វសេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន សុទ្ធសីសភារាទីនំយេវ វសេន ទេសនា អារទ្ធា។ យោ ចាយំ សីសភារេ វុត្តោ, ខន្ធភារាទីសុបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ។

ហត្ថេ ភារន្តិ ឯត្ថ បន ហត្ថេន គហិតត្តា ឱលម្ពកោ “ហត្ថេ ភារោ”តិ វុត្តោ។

សោ បឋមំយេវ ភូមិតោ វា គហិតោ ហោតុ, សុទ្ធចិត្តេន សីសាទីហិ វា, “ហត្ថេ ភារោ” ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ ។ តំ ថេយ្យចិត្តេន តាទិសំ គហនដ្ឋានំ ទិស្វា ភូមិយំ វា គច្ឆាទីសុ វា និក្ខិបន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ **ភូមិតោ គណ្ហាតី**តិ ឯត្ថ បន តេសំ ភារានំ យំកិញ្ចិ បាតរាសាទិការណា សុទ្ធចិត្តេន ភូមិយំ និក្ខិបិត្វា បុន ថេយ្យចិត្តេន កេសគ្គមត្តំ ឧទ្ធរន្តស្ស បារាជិកន្តិ។

ភារដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

អារាមដ្ឋកថា

១០២. អារាមដ្ឋេបិ – អារាមំ តាវ ទស្សេន្តោ “**អារាមោ នាម បុប្ផារាមោ ផលារាមោ**”តិ អាហ។ តេសុ វស្សិកាទីនំ បុប្ផនកោ **បុប្ផារាមោ**។ អម្ពផលាទីនំ ផលនកោ **ផលារាមោ**។ អារាមេ ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តស្ស វិនិច្ឆយោ ភូមដ្ឋាទីសុ វុត្តនយោ ឯវ។

តត្ថជាតកេ បន **មូល**ន្តិ ឧសីរហិរិវេរាទិកំ យំកិញ្ចិ មូលំ, តំ ឧប្បាដេត្វា វា ឧប្បាដិតំ វា គណ្ហន្តស្ស យេន មូលេន វត្ថុ បូរតិ, តស្មិំ គហិតេ បារាជិកំ។ កន្ទោបិ មូលេនេវ សង្គហិតោ។ ឧប្បាដេន្តស្ស ចេត្ថ អប្បមត្តកេបិ អច្ឆិន្នេ ថុល្លច្ចយមេវ។ តត្ថ វិនិច្ឆយោ ភិសេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ **តច**ន្តិ ភេសជ្ជត្ថាយ វា រជនត្ថាយ វា ឧបយោគគមនូបគំ យំកិញ្ចិ រុក្ខត្តចំ; តំ ឧប្បាដេត្វា វា ឧប្បាដិតំ វា គណ្ហន្តស្ស មូលេ វុត្តនយេន បារាជិកំ។ **បុប្ផ**ន្តិ វស្សិកមល្លិកាទិកំ យំកិញ្ចិ បុប្ផំ, តំ ឱចិនិត្វា វា ឱចិនិតំ វា គណ្ហន្តស្ស ឧប្បលបទុមេសុ វុត្តនយេន បារាជិកំ។ បុប្ផានម្បិ ហិ វណ្ដំ វា ពន្ធនំ វា អច្ឆិន្នំ រក្ខតិ។ វណ្ណព្ភន្តរេ បន កេសញ្ចិ សូចិកា ហោតិ, សា ន រក្ខតិ។ **ផល**ន្តិ អម្ពផលតាលផលាទិកំ យំកិញ្ចិ, តំ រុក្ខតោ គណ្ហន្តស្ស វិនិច្ឆយោ រុក្ខេ លគ្គិតកថាយំ វុត្តោ។ អបនេត្វា ឋបិតំ ភូមដ្ឋាទិសង្គហិតមេវ។

អារាមំ អភិយុញ្ជតីតិ បរសន្តកំ “មម សន្តកោ អយ”ន្តិ មុសា ភណិត្វា អភិយុញ្ជតិ, អទិន្នាទានស្ស បយោគត្តា ទុក្កដំ។ **សាមិកស្ស វិមតិំ ឧប្បាទេតី**តិ វិនិច្ឆយកុសលតាយ ពលវនិស្សិតាទិភាវេន វា អារាមសាមិកស្ស សំសយំ ជនេតិ។ កថំ? តញ្ហិ តថា វិនិច្ឆយប្បសុតំ ទិស្វា សាមិកោ ចិន្តេតិ – “សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ អហំ ឥមំ អារាមំ អត្តនោ កាតុំ, ន សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ”តិ។ ឯវំ តស្ស វិមតិ ឧប្បជ្ជមានា តេន ឧប្បាទិតា ហោតិ, តស្មា ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ។

ធុរំ និក្ខិបតីតិ យទា បន សាមិកោ “អយំ ថទ្ធោ កក្ខឡោ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយម្បិ មេ ករេយ្យ, អលំ ទានិ មយ្ហំ ឥមិនា អារាមេនា”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, អភិយុញ្ជកោ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។ សចេ សយម្បិ កតធុរនិក្ខេបោ ហោតិ, អថ ច បន សាមិកេន ធុរេ និក្ខិត្តេបិ អភិយុញ្ជកោ ធុរំ អនិក្ខិបិត្វាវ “ឥមំ សុដ្ឋុ បីឡេត្វា មម អាណាបវត្តិំ ទស្សេត្វា កិង្ការប្បដិស្សាវិភាវេ ឋំ ឋបេត្វា ទស្សាមី”តិ ទាតព្ពភាវេ សឧស្សាហោ ហោតិ, រក្ខតិ តាវ។ អថាបិ អភិយុញ្ជកោ “អច្ឆិន្ទិត្វា ន ទានិ នំ ឥមស្ស ទស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, សាមិកោ បន ន ធុរំ និក្ខិបតិ, បក្ខំ បរិយេសតិ, កាលំ អាគមេតិ, “លជ្ជិបរិសំ តាវ លភាមិ, បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ បុន គហណេយេវ សឧស្សាហោ ហោតិ, រក្ខតិយេវ។ យទា បន សោបិ “ន ទស្សាមី”តិ, សាមិកោបិ “ន លច្ឆាមី”តិ – ឯវំ ឧភោបិ ធុរំ និក្ខិបន្តិ, តទា អភិយុញ្ជកស្ស បារាជិកំ។ អថ បន អភិយុញ្ជិត្វា វិនិច្ឆយំ ករុមានោ អនិដ្ឋិតេ វិនិច្ឆយេ សាមិកេនបិ ធុរនិក្ខេបេ អកតេ អត្តនោ អស្សាមិកភាវំ ជានន្តោយេវ តតោ កិញ្ចិ បុប្ផំ វា ផលំ វា គណ្ហាតិ, ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។

ធម្មំ ចរន្តោតិ ភិក្ខុសង្ឃេ វា រាជកុលេ វា វិនិច្ឆយំ ករោន្តោ។ **សាមិកំ បរាជេតី**តិ វិនិច្ឆយិកានំ ឧក្កោចំ ទត្វា កូដសក្ខិំ ឱតារេត្វា អារាមសាមិកំ ជិនាតីតិ អត្ថោ។ **អាបត្តិ បារាជិកស្សា**តិ ន កេវលំ តស្សេវ, សញ្ចិច្ច តស្ស អត្ថសាធនេ បវត្តានំ កូដវិនិច្ឆយិកានម្បិ កូដសក្ខីនម្បិ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ ឯត្ថ ច សាមិកស្ស ធុរនិក្ខេបវសេនេវ បរាជយោ វេទិតព្ពោ។ អនិក្ខិត្តធុរោ ហិ អបរាជិតោវ ហោតិ។ **ធម្មំ ចរន្តោ បរជ្ជតី**តិ សចេបិ ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន វិនិច្ឆយស្ស បវត្តត្តា សយំ បរាជយំ បាបុណាតិ; ឯវម្បិ មុសាវាទេន សាមិកានំ បីឡាករណបច្ចយា ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតីតិ។

អារាមដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

វិហារដ្ឋកថា

១០៣. វិហារដ្ឋេបិ – ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ វុត្តនយមេវ។ អភិយោគេបិ ចេត្ថ ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខូនំ ទិន្នំ វិហារំ វា បរិវេណំ វា អាវាសំ វា មហន្តម្បិ ខុទ្ទកម្បិ អភិយុញ្ជតោ អភិយោគោ ន រុហតិ។ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិតុម្បិ ន សក្កោតិ។ កស្មា? សព្ពេសំ ធុរនិក្ខេបាភាវតោ។ ន ហេត្ថ សព្ពេ ចាតុទ្ទិសា ភិក្ខូ ធុរនិក្ខេបំ ករោន្តីតិ។ ទីឃភាណកាទិភេទស្ស បន គណស្ស ឯកបុគ្គលស្ស វា សន្តកំ អភិយុញ្ជិត្វា គណ្ហន្តោ សក្កោតិ តេ ធុរំ និក្ខិបាបេតុំ។ តស្មា តត្ថ អារាមេ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ។

វិហារដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

ខេត្តង្គកថា

១០៤. ខេត្តង្គេបិ – ខេត្តំ តាវ ទស្សេន្តោ “**ខេត្តំ នាម យត្ថ បុព្ពណ្ណំ វា អបរណ្ណំ វា ជាយតី**”តិ អាហ។ តត្ថ **បុព្ពណ្ណ**ន្តិ សាលិអាទីនិ សត្ត ធញ្ញានិ; **អបរណ្ណ**ន្តិ មុគ្គមាសាទីនិ; ឧច្ឆុខេត្តាទិកម្បិ ឯត្ថេវ សង្គហិតំ។ តជាបិ ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ វុត្តនយមេវ។ តត្ថជាតកេ បន សាលិសីសាទីនិ និរុម្ភិត្វា វា ឯកមេកំ ហត្ថេនេវ ឆិន្ទិត្វា វា អសិតេន លាយិត្វា វា ពហូនិ ឯកតោ ឧប្បាដេត្វា វា គណ្ហន្តស្ស យស្មឹ ពីជេ វា សីសេ វា មុដ្ឋិយំ វា មុគ្គមាសាទិផលេ វា វត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ ពន្ធនា មោចិតមត្តេ បារាជិកំ។ អច្ឆិជ្ជមានោ បន ទណ្ឌកោ វា វាកោ វា តចោ វា អប្បមត្តកោបិ រក្ខតិ។

វីហិនាឡំ ទីឃម្បិ ហោតិ, យាវ អន្តោនាឡតោ វីហិសីសទណ្ឌកោ ន និក្ខមតិ, តាវ រក្ខតិ។ កេសគ្គមត្តម្បិ នាឡតោ ទណ្ឌកស្ស ហេដ្ឋិមតលេ និក្ខន្តេ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ អសិតេន លាយិត្វា គណ្ហតោ បន មុដ្ឋិគតេសុ ហេដ្ឋា ឆិន្នេសុបិ សចេ សីសានិ ជដិតានិ, រក្ខន្តិ តាវ។ វិជដេត្វា បន កេសគ្គមត្តម្បិ ឧក្ខិបតោ សចេ វត្ថុ បូរតិ, បារាជិកំ។ សាមិកេហិ បន លាយិត្វា ឋបិតំ សភុសំ វា អភុសំ វា កត្វា គណ្ហតោ យេន វត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ គហិតេ បារាជិកំ។ សចេ បរិកប្បេតិ “ឥទំ មទ្ទិត្វា បប្ផោដេត្វា សារមេវ គណ្ហិស្សាមី”តិ រក្ខតិ តាវ។ មទ្ទនបប្ផោដនេសុ ឋានា ចាវេន្តស្សាបិ បារាជិកំ នត្ថិ, បច្ឆា ភាជនគតេ កតមត្តេ បារាជិកំ។ អភិយោគោ បនេត្ថ វុត្តនយោ ឯវ។

ខីលសង្កមនាទីសុ បថវី នាម អនគ្ឃា។ តស្មា សចេ ឯកេនេវ ខីលេន ឥតោ កេសគ្គមត្តម្បិ បថវិប្បទេសំ សាមិកានំ បស្សន្តានំ វា អបស្សន្តានំ វា អត្តនោ សន្តកំ ករោតិ, តស្មឹ ខីលេ នាមំ ឆិន្ទិត្វា វា អច្ឆិន្ទិត្វា វា សង្កាមិតមត្តេ តស្ស ច, យេ ចស្ស ឯកច្ឆន្ទា, សព្ពេសំ បារាជិកំ។ សចេ បន ទ្វីហិ ខីលេហិ គហេតព្ពំ ហោតិ, បឋមេ ខីលេ ថុល្លច្ចយំ; ទុតិយេ បារាជិកំ។ សចេ តីហិ គហេតព្ពំ ហោតិ, បឋមេ ទុក្កដំ, ទុតិយេ ថុល្លច្ចយំ, តតិយេ បារាជិកំ។ ឯវំ ពហុកេសុបិ អវសានេ ទ្វេ ឋបេត្វា បុរិមេហិ ទុក្កដំ, អវសានេ ទ្វិន្នំ ឯកេន ថុល្លច្ចយំ, ឥតរេន បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។ តញ្ច ខោ សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេន។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

រជ្ជុំ វាតិ “មម សន្តកំ ឥទ”ន្តិ ញាបេតុកាមោ រជ្ជុំ វា បសារេតិ, យដ្ឋឹ វា បាតេតិ, ទុក្កដំ។ “ឥទានិ ទ្វីហិ បយោគេហិ អត្តនោ សន្តកំ ករិស្សាមី”តិ តេសំ បឋមេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេ បារាជិកំ។

វតិំ វាតិ បរស្ស ខេត្តំ បរិក្ខេបវសេន អត្តនោ កាតុកាមោ ទារូនិ និខណតិ, បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ឯកស្មឹ អនាគតេ ថុល្លច្ចយំ, តស្មឹ អាគតេ បារាជិកំ។ សចេ តត្តកេន អសក្កោន្តោ សាខាបរិវារេនេវ អត្តនោ កាតុំ សក្កោតិ, សាខាបាតនេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ យេន យេន បរិក្ខិបិត្វា អត្តនោ កាតុំ សក្កោតិ, តត្ថ តត្ថ បឋមបយោគេហិ ទុក្កដំ។ អវសានេ ទ្វិន្នំ ឯកេន ថុល្លច្ចយំ, ឥតរេន បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។

មរិយាទំ វាតិ បរស្ស ខេត្តំ “មម ឥទ”ន្តិ ញាបេតុកាមោ អត្តនោ ខេត្តមរិយាទំ

កេទារបាឡឹ យថា បរស្ស ខេត្តំ អតិក្កមតិ, ឯវំ សង្កាមេតិ, បំសុមត្តិកាទីហិ វា វឌ្ឍេត្វា វិត្ថតំ ករោតិ, អកតំ វា បន បតិដ្ឋាបេតិ, បុរិមបយោគេហិ ទុក្កដំ។ ទ្វិន្នំ បច្ឆិមានំ ឯកេន ថុល្លច្ចយំ, ឥតរេន បារាជិកន្តិ។

ខេត្តដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

វត្ថុដ្ឋកថា

១០៥. វត្ថុដ្ឋេបិ – វត្ថុំ តាវ ទស្សេន្តោ **វត្ថុ នាម “អារាមវត្ថុ វិហារវត្ថូ**”តិ អាហ។ តត្ថ ពីជំ វា ឧបរោបកេ វា អរោបេត្វាវ កេវលំ ភូមឹ សោធេត្វា តិណ្ណំ បាការានំ យេន កេនចិ បរិក្ខិបិត្វា វា អបរិក្ខិបិត្វា វា បុប្ផារាមាទីនំ អត្ថាយ ឋបិតោ ភូមិភាគោ អារាមវត្ថុ នាម។ ឯតេនេវ នយេន ឯកវិហារបរិវេណអាវាសានំ អត្ថាយ ឋបិតោ ភូមិភាគោ វិហារវត្ថុ នាម។ យោបិ បុព្ពេ អារាមោ ច វិហារោ ច ហុត្វា បច្ឆា វិនស្សិត្វា ភូមិមត្តោ ឋិតោ, អារាមវិហារកិច្ចំ ន ករោតិ, សោបិ អារាមវិហារវត្ថុសង្គហេនេវ សង្គហិតោ។ វិនិច្ឆយោ បនេត្ថ ខេត្តដ្ឋេ វុត្តសទិសោយេវាតិ។

វត្ថុដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

១០៦. គាមដ្ឋេ យំ វត្តព្ពំ តំ វុត្តមេវ។

អរញ្ញដ្ឋកថា

១០៧. អរញ្ញដ្ឋេ – អរញ្ញំ តាវ ទស្សេន្តោ **“អរញ្ញំ នាម យំ មនុស្សានំ បរិគ្គហិតំ ហោតិ, តំ អរញ្ញ”**ន្តិ អាហ។ តត្ថ យស្មា **អរញ្ញំ** នាម មនុស្សានំ បរិគ្គហិតម្បិ អត្ថិ, អបរិគ្គហិតម្បិ; ឥធ បន យំ បរិគ្គហិតំ សារក្ខំ, យតោ ន វិនា មូលេន កដ្ឋលតាទីនិ គហេតុំ លព្ភន្តិ, តំ អធិប្បេតំ។ តស្មា “យំ មនុស្សានំ បរិគ្គហិតំ ហោតី”តិ វត្វា បុន “អរញ្ញ”ន្តិ វុត្តំ។ តេន ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ – “ន បរិគ្គហិតភាវោ អរញ្ញស្ស លក្ខណំ។ យំ បន អត្តនោ អរញ្ញលក្ខណេន អរញ្ញំ មនុស្សានញ្ច បរិគ្គហិតំ, តំ ឥមស្មឹ អត្ថេ អរញ្ញ”ន្តិ។ តត្ថ វិនិច្ឆយោ អារាមដ្ឋាទីសុ វុត្តសទិសោ។

តត្ថជាតកេសុ បនេត្ថ ឯកស្មិម្បិ មហគ្ឃរុក្ខេ ឆិន្នមត្តេ បារាជិកំ។ **លតំ វា**តិ ឯត្ថ ច វេត្តោបិ លតាបិ លតា ឯវ; តត្ថ យោ វេត្តោ វា លតា វា ទីឃា ហោតិ, មហារុក្ខេ ច គច្ឆេ ច វិនិវិជ្ឈិត្វា វា វេឋេត្វា វា គតា, សា មូលេ ឆិន្នាបិ អវហារំ ន ជនេតិ អគ្គេ ឆិន្នាបិ, យទា បន អគ្គេបិ មូលេបិ ឆិន្នា ហោតិ, តទា អវហារំ ជនេតិ។ សចេ បន វេឋេត្វា ឋិតា ហោតិ, វេឋេត្វា ឋិតា បន រុក្ខតោ មោចិតមត្តា អវហារំ ជនេតិ។

តិណំ វាតិ ឯត្ថ តិណំ វា ហោតុ បណ្ណំ វា, សព្ពំ តិណគ្គហណេនេវ គហិតំ; តំ គេហច្ឆទនាទីនមត្ថាយ បរេហិ ឆិន្នំ វា អត្តនា ឆិន្ទិត្វា វា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ ន កេវលញ្ច តិណបណ្ណមេវ, អញ្ញម្បិ យំកិញ្ចិ វាកឆល្លិអាទិ, យត្ថ សាមិកា សាលយា, តំ គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ តច្ឆេត្វា ឋបិតោ អទ្ធគតោបិ រុក្ខោ ន គហេតព្ពោ។ យោ បន អគ្គេ ច មូលេ ច ឆិន្នោ ហោតិ, សាខាបិស្ស បូតិកា ជាតា, ឆល្លិយោបិ គឡិតា, “អយំ សាមិកេហិ ឆឌ្ឌិតោ”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ លក្ខណច្ឆិន្នស្សាបិ យទា លក្ខណំ ឆល្លិយា បរិយោនទ្ធំ ហោតិ, តទា គហេតុំ វដ្ដតិ។ គេហាទីនំ អត្ថាយ រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា យទា តានិ កតានិ អជ្ឈារុឡ្ហានិ ច ហោន្តិ, ទារូនិបិ អរញ្ញេ វស្សេន ច អាតបេន ច វិនស្សន្តិ, ព្លទិសានិបិ ទិស្វា “ឆឌ្ឌិតានី”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ កស្មា? យស្មា អរញ្ញសាមិកា ឯតេសំ អនិស្សរា។ យេហិ អរញ្ញសាមិកានំ ទេយ្យធម្មំ ទត្វា ឆិន្នានិ, តេ ឯវ ឥស្សរា, តេហិ ច តានិ ឆឌ្ឌិតានិ, និរាលយា តត្ថ ជាតាតិ។

យោបិ ភិក្ខុ បឋមំយេវ អរញ្ញបាលានំ ទេយ្យធម្មំ ទត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា យថារុចិតេ រុក្ខេ គាហាបេតិ, តស្ស តេសំ អារក្ខដ្ឋានំ អគន្ត្វាបិ យថារុចិតេន មគ្គេន គន្តុំ វដ្ដតិ។ អថាបិ បវិសន្តោ អទត្វា “និក្ខមន្តោ ទស្សាមី”តិ រុក្ខេ គាហាបេត្វា និក្ខមន្តោ តេសំ ទាតព្ពំ ទត្វា គច្ឆតិ, វដ្ដតិ ឯវ។ អថាបិ អាភោគំ កត្វា គច្ឆតិ “ទេហី”តិ វុត្តេ “ទស្សាមី”តិ, “ទេហី”តិ វុត្តេ ទាតព្ពមេវ។ សចេ កោចិ អត្តនោ ធនំ ទត្វា “ភិក្ខុស្ស គន្តុំ ទេថា”តិ វទតិ, លទ្ធកប្បមេវ, គន្តុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន កោចិ ឥស្សរជាតិកោ ធនំ អទត្វាវ “ភិក្ខូនំ ភាគំ មា គណ្ហថា”តិ វារេតិ, អរញ្ញបាលា ច “មយំ ភិក្ខូនំ តាបសានញ្ច ភាគំ អគណ្ហន្តា កុតោ លច្ឆាម, ទេថ, ភន្តេ”តិ វទន្តិ, ទាតព្ពមេវ។

យោ បន អរញ្ញបាលេសុ និទ្ទាយន្តេសុ វា កីឡាបសុតេសុ វា កត្ថចិ បក្កន្តេសុ វា អាគន្ត្វា “កុហឹ អរញ្ញបាលា”តិ បក្កោសិត្វាបិ អទិស្វា គច្ឆតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ យោបិ អារក្ខដ្ឋានំ បត្វា កម្មដ្ឋានាទីនិ មនសិករោន្តោ វា អញ្ញវិហិតោ វា អស្សតិយា អតិក្កមតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ យស្សាបិ តំ ឋានំ បត្តស្ស ចោរោ វា ហត្ថី វា វាឡមិគោ វា មហាមេឃោ វា វុដ្ឋហតិ, សោ ច តម្ហា ឧបទ្ទវា មុច្ចិតុកម្យតាយ សហសា តំ ឋានំ អតិក្កមតិ, រក្ខតិ តាវ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ ឥទំ បន អរញ្ញេ អារក្ខដ្ឋានំ នាម សុង្កឃាតតោបិ គរុកតរំ។ សុង្កឃាតស្ស ហិ បរិច្ឆេទំ អនោក្កមិត្វា ទូរតោវ បរិហរន្តោ ទុក្កដមេវ អាបជ្ជតិ។ ឥទំ បន ថេយ្យចិត្តេន បរិហរន្តស្ស អាកាសេន គច្ឆតោបិ បារាជិកមេវ។ តស្មា ឯត្ថ អប្បមត្តេន ភវិតព្ពន្តិ។

អរញ្ញដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។

ឧទកកថា

១០៨. ឧទកេ បន – **ភាជនគត**ន្តិ ឧទកទុល្លភកាលេ ឧទកមណិកាទីសុ ភាជនេសុ សង្គោបេត្វា ឋបិតំ; តំ យស្មឹ ភាជនេ ឋបិតំ ហោតិ, តំ ភាជនំ អាវិញ្ឆិត្វា វា ឆិទ្ទំ កត្វា វា តត្ថ បោក្ខរណីតឡាកេសុ ច អត្តនោ ភាជនំ បវេសេត្វា គណ្ហន្តស្ស សប្បិតេលេសុ វុត្តនយេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

មរិយាទច្ឆេទនេ បន តត្ថ ជាតកកប្បិយកាមេន សទ្ធិម្បិ មរិយាទំ ឆិន្ទន្តស្ស អទិន្នាទានបយោគត្តា ទុក្កដំ។ តញ្ច បន បហារេ បហារេ ហោតិ។ អន្តោឋត្វា ពហិមុខោ ឆិន្ទន្តោ ពហិ អន្តេន ការេតព្ពោ។ ពហិ ឋត្វា អន្តោមុខោ ឆិន្ទន្តោ អន្តោអន្តេន ការេតព្ពោ។ អន្តោ ច ពហិ ច ឆិន្ទិត្វា មជ្ឈេ ឋបេត្វា តំ ឆិន្ទន្តោ មជ្ឈេន ការេតព្ពោ។ មរិយាទំ ទុព្ពលំ កត្វា គាវោ បក្កោសតិ, គាមទារកេហិ វា បក្កោសាបេតិ, តា អាគន្ត្វា ឧរេហិ

មរិយាទំ ឆិន្ទន្តិ, តេនេវ ឆិន្នា ហោតិ។ មរិយាទំ ទុព្ពលំ កត្វា គាវោ ឧទកេ បវេសេតិ, គាមទារកេហិ វា បវេសាបេតិ, តាហិ ឧដ្ឋាបិតវីចិយោ មរិយាទំ ភិន្ទិត្វា គច្ឆន្តិ។ គាមទារកេ វា “ឧទកេ កីឡថា”តិ វទតិ, កីឡន្តេ វា ឧត្រាសេតិ, តេហិ ឧដ្ឋាបិតវីចិយោបិ មរិយាទំ ឆិន្ទិត្វា គច្ឆន្តិ។ អន្តោឧទកេ ជាតរុក្ខំ ឆិន្ទតិ, អញ្ញេន វា ឆិន្ទាបេតិ, តេនបិ បតន្តេន ឧដ្ឋាបិតវីចិយោ មរិយាទំ ឆិន្ទិត្វា គច្ឆន្តិ, តេនេវ ឆិន្នា ហោតិ។ មរិយាទំ ទុព្ពលំ កត្វា តឡាករក្ខណត្ថាយ តឡាកតោ និព្ពហនឧទកំ វា និទ្ធមនតុម្ពំ វា បិទហតិ, អញ្ញតោ គច្ឆន្តំ វា ឧទកំ យថា ឯត្ថ បវិសតិ, ឯវំ បាឡឹ វា ពន្ធតិ, មាតិកំ វា ឧជុកំ ករោតិ, តស្ស ឧបរិភាគេ ឋិតំ អត្តនោ តឡាកំ វា ភិន្ទតិ, ឧស្សន្នំ ឧទកំ មរិយាទំ គហេត្វា គច្ឆតិ, តេនេវ ឆិន្នា ហោតិ។ សព្ពត្ថ និក្ខន្តឧទកគ្ឃានុរូបេន អវហារេន ការេតព្ពោ។

និទ្ធមនបនាឡឹ ឧគ្ឃាដេត្វា នីហរន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន តេន មរិយាទាយ ទុព្ពលាយ កតាយ អត្តនោ ធម្មតាយ អាគន្ត្វា វា អនាណត្តេហិ គាមទារកេហិ អារោបិតា វា គាវិយោ ខុរេហិ មរិយាទំ ភិន្ទន្តិ, អត្តនោយេវ ធម្មតាយ អនាណត្តេហិ វា គាមទារកេហិ ឧទកេ បវេសិតា វីចិយោ ឧដ្ឋាបេន្តិ, គាមទារកា វា សយមេវ បវិសិត្វា កីឡន្តា ឧដ្ឋាបេន្តិ អន្តោឧទកេ វា រុក្ខោ អញ្ញេន ឆិជ្ជមានោ បតិត្វា ឧដ្ឋាបេតិ, ឧដ្ឋាបិតា វីចិយោ មរិយាទំ ឆិន្ទន្តិ, សចេបិ មរិយាទំ ទុព្ពលំ កត្វា សុក្ខតឡាកស្ស ឧទកនិព្ពហនដ្ឋានំ វា ឧទកនិទ្ធមនតុម្ពំ វា បិទហតិ, អញ្ញតោ គមនមគ្គេ វា បាឡឹ ពន្ធតិ, សុក្ខមាតិកំ វា ឧជុកំ ករោតិ, បច្ឆា ទេវេ វុដ្ឋេ ឧទកំ អាគន្ត្វា មរិយាទំ ភិន្ទតិ, សព្ពត្ថ ភណ្ឌទេយ្យំ។

យោ បន និទាឃេ សុក្ខវាបិយា មរិយាទំ យាវ តលំ បាបេត្វា ឆិន្ទតិ, បច្ឆា ទេវេ វុដ្ឋេ អាគតាគតំ ឧទកំ បលាយតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ យត្តកំ តប្បច្ចយា សស្សំ ឧប្បជ្ជតិ, តតោ បាទមត្តគ្ឃនកម្បិ អទេន្តោ សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេន អស្សមណោ ហោតិ។

យំ បន សព្ពសាធារណំ តឡាកំ ហោតិ; តឡាកេ ឧទកស្ស សព្ពេបិ មនុស្សា ឥស្សរា។ ហេដ្ឋតោ បនស្ស សស្សានិ ករោន្តិ, សស្សបាលនត្ថំ តឡាកតោ មហាមាតិកា និក្ខមិត្វា ខេត្តមជ្ឈេន យាតិ, សាបិ សទា សន្ទនកាលេ សព្ពសាធារណា។ តតោ បន ខុទ្ទកមាតិកា នីហរិត្វា អត្តនោ អត្តនោ កេទារេសុ ឧទកំ បវេសេន្តិ។ តំ អញ្ញេសំ គហេតុំ ន ទេន្តិ។ និទាឃសមយេវ ឧទកេ មន្ទីភូតេ វារេន ឧទកំ ទេន្តិ, យោ ឧទកវារេ សម្បត្តេ ន លភតិ, តស្ស សស្សានិ មិលាយន្តិ; តស្មា អញ្ញេសំ វារេ អញ្ញោ គហេតុំ ន លភតិ។ តត្ថ យោ ភិក្ខុ បរេសំ ខុទ្ទកមាតិកាតោ វា កេទារតោ វា ឧទកំ ថេយ្យចិត្តេន អត្តនោ វា បរស្ស វា មាតិកំ វា កេទារំ វា បវេសេតិ, អជវិមុខំ វា វាហេតិ, អវហារោ វស្ស ហោតិ។

យោបិ “ចិរេន មេ ឧទកវារោ ភវិស្សតិ, ឥទញ្ច សស្សំ មិលាយតី”តិ បរេសំ កេទារេ

បវិសន្តស្ស ឧទកស្ស បវិសនមគ្គំ បិទហិត្វា អត្តនោ កេទារំ បវេសេតិ, អវហារោ ឯវ។ សចេ បន តឡាកតោ អនិក្ខន្តេ បរេសំ មាតិកាមុខំ អសម្បត្តេវ ឧទកេ សុក្ខមាតិកំយេវ យថា អាគច្ឆន្តំ ឧទកំ អញ្ញេសំ កេទារេ អប្បវិសិត្វា អត្តនោយេវ កេទារំ បវិសតិ, ឯវំ តត្ថ តត្ថ ពន្ធតិ។ អនិក្ខន្តេ ពទ្ធា សុពទ្ធា, និក្ខន្តេ ពទ្ធា, ភណ្ឌទេយ្យំ។ តឡាកំ គន្ត្វា សយមេវ និទ្ធមនបនាឡឹ ឧគ្ឃាដេត្វា អត្តនោ កេទារំ បវេសេន្តស្សាបិ នត្ថិ អវហារោ។ កស្មា? តឡាកំ និស្សាយ ខេត្តស្ស កតត្តា។ **កុរុន្ទិយា**ទីសុ បន “អវហារោ”តិ វុត្តំ។ តំ “វត្ថុំ កាលញ្ច ទេសញ្ចា”តិ ឥមិនា លក្ខណេន ន សមេតិ។ តស្មា **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តមេវ យុត្តន្តិ។

ឧទកកថា និដ្ឋិតា។

ទន្តបោនកថា

១០៩. ទន្តបោណំ អារាមដ្ឋកវិនិច្ឆយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ អយំ បន វិសេសោ – យោ សង្ឃស្ស វេតនភតោ ហុត្វា ទេវសិកំ វា បក្ខមាសវារេន វា ទន្តកដ្ឋំ អាហរតិ, សោ តំ អាហរិត្វា ឆិន្ទិត្វាបិ យាវ ភិក្ខុសង្ឃំ ន សម្បដិច្ឆាបេតិ, តាវ តស្សេវ ហោតិ។ តស្មា តំ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ តត្ថជាតកំ បន គរុភណ្ឌំ, តម្បិ ភិក្ខុសង្ឃេន រក្ខិតគោបិតំ គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ ឯសេវ នយោ គណបុគ្គលគិហិមនុស្សសន្តកេបិ ឆិន្នកេ អច្ឆិន្នកេ ច។ តេសំ អារាមុយ្យានភូមីសុ ជាតំ សាមណេរា វារេន ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទន្តកដ្ឋំ អាហរន្តា អាចរិយុបជ្ឈាយានម្បិ អាហរន្តិ, តំ យាវ ឆិន្ទិត្វា សង្ឃំ ន បដិច្ឆាបេន្តិ, តាវ សព្ពំ តេសំយេវ ហោតិ។ តស្មា តម្បិ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ យទា បន តេ ឆិន្ទិត្វា សង្ឃស្ស បដិច្ឆាបេត្វា ទន្តកដ្ឋមាឡកេ និក្ខិបន្តិ, “យថាសុខំ ភិក្ខុសង្ឃោ បរិភុញ្ជតូ”តិ; តតោ បដ្ឋាយ អវហារោ នត្ថិ, វត្តំ បន ជានិតព្ពំ។

យោ ហិ ទេវសិកំ សង្ឃមជ្ឈេ ឱសរតិ, តេន ទិវសេ ទិវសេ ឯកមេវ ទន្តកដ្ឋំ គហេតព្ពំ។ យោ បន ទេវសិកំ ន ឱសរតិ, បធានឃរេ វសិត្វា ធម្មសវនេ វា ឧបោសថគ្គេ វា ទិស្សតិ, តេន បមាណំ សល្លក្ខេត្វា ចត្តារិ បញ្ចទន្តកដ្ឋានិ អត្តនោ វសនដ្ឋានេ ឋបេត្វា ខាទិតព្ពានិ។ តេសុ ខីណេសុ សចេ បុនបិ ទន្តកដ្ឋមាឡកេ ពហូនិ ហោន្តិយេវ, បុនបិ អាហរិត្វា ខាទិតព្ពានិ។ យទិ បន បមាណំ អសល្លក្ខេត្វា អាហរតិ, តេសុ អក្ខីណេសុយេវ មាឡកេ ខីយន្តិ, តតោ កេចិ ថេរា "យេហិ គហិតានិ, តេ បដិអាហរន្តូ"តិ វទេយ្យុំ, កេចិ "ខាទន្តុ, បុន សាមណេរា អាហរិស្សន្តី"តិ, តស្មា វិវាទបរិហរណត្ថំ បមាណំ សល្លក្ខេតព្ពំ។ គហណេ បន ទោសោ នត្ថិ។ មគ្គំ គច្ឆន្តេនាបិ ឯកំ វា ទ្វេ វា ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា គន្តព្ពន្តិ។

ទន្តបោនកថា និដ្ឋិតា។

វនប្បតិកថា

១១០. វនស្ស បតីតិ **វនប្បតិ;** វនជេដ្ឋករុក្ខស្សេតំ អធិវចនំ។ ឥធ បន សព្ពោបិ មនុស្សេហិ បរិគ្គហិតរុក្ខោ អធិប្បេតោ អម្ពលពុជបនសាទិកោ។ យត្ថ វា បន មរិចវល្លិអាទីនិ អារោបេន្តិ, សោ ឆិជ្ជមានោ សចេ ឯកាយបិ ឆល្លិយា វា វាកេន វា សកលិកាយ វា ផេគ្គុនា វា សម្ពទ្ធោវ ហុត្វា ភូមិយំ បតតិ, រក្ខតិ តាវ។

យោ បន ឆិន្នោបិ វល្លីហិ វា សាមន្តរុក្ខសាខាហិ វា សម្ពទ្ធោ សន្ធារិតត្តា ឧជុកមេវ តិដ្ឋតិ, បតន្តោ វា ភូមិំ ន បាបុណាតិ, នត្ថិ តត្ថ បរិហារោ, អវហារោ ឯវ ហោតិ។ យោបិ កកចេន ឆិន្នោ អច្ឆិន្នោ វិយ ហុត្វា តថេវ តិដ្ឋតិ, តស្មិម្បិ ឯសេវ នយោ។

យោ បន រុក្ខំ ទុព្ពលំ កត្វា បច្ឆា ចាលេត្វា បាតេតិ, អញ្ញេន វា ចាលាបេតិ; អញ្ញំ វាស្ស សន្តិកេ រុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា អជ្ឈោត្ថរតិ, បរេន វា អជ្ឈោត្ថរាបេតិ; មក្កដេ វា បរិចាតេត្វា តត្ថ អារោបេតិ, អញ្ញេន វា អារោបាបេតិ; វគ្គុលិយោ វា តត្ថ អារោបេតិ, បរេន វា អារោបាបេតិ; តា តំ រុក្ខំ បាតេន្តិ, តស្សេវ អវហារោ។

សចេ បន តេន រុក្ខេ ទុព្ពលេ កតេ អញ្ញោ អនាណត្តោ ឯវ តំ ចាលេត្វា បាតេតិ,

រុក្ខេន វា អជ្ឈោត្ថរតិ, អត្តនោ ធម្មតាយ មក្កដា វា វគ្គុលិយោ វា អារោហន្តិ, បរោ វា អនាណត្តោ អារោបេតិ, សយំ វា ឯស វាតមុខំ សោធេតិ, ពលវវាតោ អាគន្ត្វា រុក្ខំ បាតេតិ; សព្ពត្ថ ភណ្ឌទេយ្យំ។ វាតមុខសោធនំ បនេត្ថ អសម្បត្តេ វាតេ សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណាទីហិ សមេតិ, នោ អញ្ញថា។ រុក្ខំ អាវិជ្ឈិត្វា សត្ថេន វា អាកោដេតិ, អគ្គិំ វា ទេតិ, មណ្ឌូកកណ្ដកំ វា វិសំ វា អាកោដេតិ, យេន សោ មរតិ, សព្ពត្ថ ភណ្ឌទេយ្យមេវាតិ។

វនប្បតិកថា និដ្ឋិតា។

ហរណកកថា

១១១. ហរណកេ – **អញ្ញស្ស ហរណកំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតី**តិ បរំ សីសភារាទីហិ ភណ្ឌំ អាទាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា "ឯតំ ហរិស្សាមី"តិ វេគេន គន្ត្វា អាមសតិ, ឯត្តាវតា អស្ស ទុក្កដំ។ **ផន្ទាបេតី**តិ អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍនំ ករោតិ, សាមិកោ ន មុញ្ចតិ, តេនស្ស ថុល្លច្ចយំ។ **ឋានា ចាវេតី**តិ អាកឌ្ឍិត្វា សាមិកស្ស ហត្ថតោ មោចេតិ, តេនស្ស បារាជិកំ។ សចេ បន តំ ភណ្ឌសាមិកោ ឧដ្ឋហិត្វា បោថេត្វា បុន តំ ភណ្ឌំ មោចាបេត្វា គណ្ហេយ្យ, ភិក្ខុ បឋមគ្គហណេនេវ បារាជិកោ។ សីសតោ វា កណ្ណតោ វា គីវតោ វា ហត្ថតោ វា អលង្ការំ ឆិន្ទិត្វា វា មោចេត្វា វា គណ្ហន្តស្ស សីសាទីហិ មោចិតមត្តេ បារាជិកំ។ ហត្ថេ បន វលយំ វា កដកំ វា អនីហរិត្វា អគ្គពាហំ ឃំសន្តោវ អបរាបរំ វា សារេតិ, អាកាសគតំ វា ករោតិ, រក្ខតិ តាវ។ រុក្ខមូលថីរវរំសេសុ វលយមិវ ន បារាជិកំ ជនេតិ។ កស្មា? សវិញ្ញាណកត្តា។ សវិញ្ញាណកកោដ្ឋាសគតញ្ហិ យាវ តតោ ន នីហដំ, តាវ តត្ថេវ ហោតិ។ ឯសេវ នយោ អង្គុលិមុទ្ទិកបាទកដកកដូបកបិឡន្ធនេសុ។

យោ បន បរស្ស និវត្ថសាដកំ អច្ឆិន្ទតិ, បរោ ច សលជ្ជិតាយ សហសា ន មុញ្ចតិ, ឯកេនន្តេន ចោរោ កឌ្ឍតិ, ឯកេនន្តេន បរោ, រក្ខតិ តាវ។ បរស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ អថាបិ តំ កឌ្ឍន្តស្ស ឆិជ្ជិត្វា ឯកទេសោ ហត្ថគតោ ហោតិ, សោ ច បាទំ អគ្ឃតិ បារាជិកមេវ។ **សហភណ្ឌហារកន្តិ** "សភណ្ឌហារកំ ភណ្ឌំ នេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា "ឥតោ យាហី"តិ ភណ្ឌហារកំ តជ្ជេតិ, សោ ភីតោ ចោរេន អធិប្បេតទិសាភិមុខោ ហុត្វា ឯកំ បាទំ សង្កាមេតិ, ចោរស្ស ថុល្លច្ចយំ; ទុតិយេ បារាជិកំ។ **បាតាបេតី**តិ អថាបិ ចោរោ ភណ្ឌហារកស្ស ហត្ថេ

អារុឡំ ទិស្វា សាសង្កោ ហុត្វា បាតាបេត្វា គហេតុកាមោ ឯកមន្តំ បដិក្កម្ម សន្តជ្ជេត្វា បាតាបេតិ, បរស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។

បាតាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិអាទិ បន បរិកប្បវសេន វុត្តំ។ យោ ហិ ភណ្ឌំ បាតាបេត្វា “យំ មម រុច្ចតិ, តំ គហេស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា បាតាបេតិ, តស្ស បាតាបនេ ច អាមសនេ ច ទុក្កដំ, ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយំ។ បាទគ្ឃនកស្ស ឋានា ចាវនេ បារាជិកំ។ តំ បច្ឆា បដិបាតិយមានស្ស មុញ្ចតោបិ នត្ថិយេវ សមណភាវោ។ យោបិ ភណ្ឌហារកំ អតិក្កមន្តំ ទិស្វា អនុពន្ធន្តោ “តិដ្ឋ, តិដ្ឋ, ភណ្ឌំ បាតេហី”តិ វត្វា បាតាបេតិ, តស្សាបិ តេន ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។

យោ បន “តិដ្ឋ តិដ្ឋា”តិ វទតិ, “បាតេហី”តិ ន វទតិ; ឥតរោ ច តំ ឱលោកេត្វា “សចេ ឯស មំ បាបុណេយ្យ, ឃាតេយ្យាបិ ម” ន្តិ សាលយោវ ហុត្វា តំ ភណ្ឌំ គហនដ្ឋានេ បក្ខិបិត្វា “បុន និវត្តិត្វា គហេស្សាមី”តិ បក្កមតិ, បាតនបច្ចយា បារាជិកំ នត្ថិ។ អាគន្ត្វា បន ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ អថ បនស្ស ឯវំ ហោតិ – “មយា បាតាបេន្តេនេវ ឥទំ មម សន្តកំ កត”ន្តិ តតោ នំ សកសញ្ញាយ គណ្ហាតិ; គហណេ រក្ខតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ “ទេហី”តិ វុត្តេ អទេន្តស្ស សាមិកានំ ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។ “សោ ឥមំ ឆឌ្ឌេត្វា គតោ, អនជ្ឈាវុត្ថកំ ទានិ ឥទ”ន្តិ បំសុកូលសញ្ញាយ គណ្ហតោបិ ឯសេវ នយោ។ អថ បន សាមិកោ “តិដ្ឋ តិដ្ឋា”តិ វុត្តមត្តេនេវ ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា “ន ទានិ ឥទំ មយ្ហ”ន្តិ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា និរាលយោ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយតិ, តំ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ ឧទ្ធារេ ទុក្កដំ។ អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពំ, អទេន្តស្ស បារាជិកំ។ កស្មា? តស្ស បយោគេន ឆឌ្ឌិតត្តាតិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ អញ្ញេសុ បន វិចារណា ឯវ នត្ថិ។ បុរិមនយេនេវ សកសញ្ញាយ វា បំសុកូលសញ្ញាយ វា គណ្ហន្តេបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោតិ។

ហរណកកថា និដ្ឋិតា។

ឧបនិធិកថា

១១២. ឧបនិធិម្ហិ – **នាហំ គណ្ហាមី**តិ សម្បជានមុសាវាទេបិ អទិន្នាទានស្ស បយោគត្តា ទុក្កដំ។ “កឹ តុម្ហេ ភណថ? នេវិទំ មយ្ហំ អនុរូបំ, ន តុម្ហាក”ន្តិអាទីនិ វទន្តស្សាបិ ទុក្កដមេវ។ “រហោ មយា ឯតស្ស ហត្ថេ ឋបិតំ, ន អញ្ញោ កោចិ ជានាតិ, ‘ទស្សតិ នុ ខោ មេ នោ’”តិ សាមិកោ វិមតី ឧប្បាទេតិ, ភិក្ខុស្ស ថុល្លច្ចយំ។ តស្ស ផរុសាទិភាវំ ទិស្វា សាមិកោ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, តត្រ សចាយំ ភិក្ខុ “កិលមេត្វា នំ ទស្សាមី”តិ ទានេ សឧស្សាហោ, រក្ខតិ តាវ។ សចេបិ សោ ទានេ និរុស្សាហោ, ភណ្ឌស្សាមិកោ បន គហណេ សឧស្សាហោ , រក្ខតេវ។ យទិ បន សោ ទានេ និរុស្សាហោ ភណ្ឌសាមិកោបិ “ន មយ្ហំ ទស្សតី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, ឯវំ ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន ភិក្ខុនោ បារាជិកំ ។ យទិបិ មុខេន “ទស្សាមី”តិ វទតិ, ចិត្តេន បន អទាតុកាមោ, ឯវម្បិ សាមិកស្ស ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។ តំ បន ឧបនិធិ នាម សង្គោបនត្ថាយ អត្តនោ ហត្ថេ បរេហិ ឋបិតភណ្ឌំ, អគុត្តទេសតោ ឋានា ចាវេត្វា គុត្តដ្ឋានេ ឋបនត្ថាយ ហរតោ អនាបត្តិ។ ថេយ្យចិត្តេនបិ ឋានា ចាវេន្តស្ស អវហារោ នត្ថិ។ កស្មា? អត្តនោ ហត្ថេ និក្ខិត្តត្តា, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជតោបិ ឯសេវ នយោ។ តាវកាលិកគ្គហណេបិ តថេវ។ **ធម្មំ ចរន្តោ**តិអាទិ វុត្តនយមេវ។ អយំ តាវ **បាឡិវណ្ណនា**។

បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ បនេត្ថ បត្តចតុក្កាទិវសេន ឯវំ វុត្តោ – ឯកោ កិរ ភិក្ខុ បរស្ស មហគ្ឃេ បត្តេ លោភំ ឧប្បាទេត្វា តំ ហរិតុកាមោ ឋបិតដ្ឋានមស្ស សុដ្ឋុ សល្លក្ខេត្វា អត្តនោបិ បត្តំ តស្សេវ សន្តិកេ ឋបេសិ។ សោ បច្ចូសសមយេ អាគន្ត្វា ធម្មំ វាចាបេត្វា និទ្ទាយមានំ មហាថេរមាហ – “វន្ទាមិ, ភន្តេ”តិ។ “កោ ឯសោ”តិ? “អហំ, ភន្តេ, អាគន្តុកភិក្ខុ, កាលស្សេវម្ហិ គន្តុកាមោ, អសុកស្មិញ្ច មេ ឋានេ ព្លទិសេន នាម អំសពទ្ធកេន ព្លទិសាយ បត្តត្ថវិកាយ បត្តោ ឋបិតោ។ សាធាហំ, ភន្តេ, តំ លភេយ្យ”ន្តិ ថេរោ បវិសិត្វា តំ គណ្ហិ។ ឧទ្ធារេយេវ ចោរស្ស បារាជិកំ។ សចេ អាគន្ត្វា “កោសិ ត្វំ អវេលាយ អាគតោ”តិ វុត្តោ ភីតោ បលាយតិ, បារាជិកំ បត្វាវ បលាយតិ។ ថេរស្ស បន សុទ្ធចិត្តត្តា អនាបត្តិ។ ថេរោ “តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អញ្ញំ គណ្ហិ, ឯសេវ នយោ។ អយំ បន អញ្ញំ តាទិសមេវ គណ្ហន្តេ យុជ្ជតិ, មនុស្សវិគ្គហេ អាណត្តសទិសវត្ថុស្មិំ វិយ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “បទវារេន ការេតព្ពោ”តិ វុត្តំ, តំ អតាទិសមេវ គណ្ហន្តេ យុជ្ជតិ។

តំ មញ្ញមានោ អត្តនោ បត្តំ គណ្ហិត្វា អទាសិ, ចោរស្ស សាមិកេន ទិន្នត្តា បារាជិកំ នត្ថិ, អសុទ្ធចិត្តេន បន គហិតត្តា ទុក្កដំ។ តំ មញ្ញមានោ ចោរស្សេវ បត្តំ គណ្ហិត្វា អទាសិ, ឥធាបិ ចោរស្ស អត្តនោ សន្តកត្តា បារាជិកំ នត្ថិ, អសុទ្ធចិត្តេន បន គហិតត្តា ទុក្កដមេវ។ សព្ពត្ថ ថេរស្ស អនាបត្តិ។

អបរោ “បត្តំ ចោរេស្សាមី”តិ តថេវ និទ្ទាយមានំ ថេរំ វន្ទិ។ “កោ អយ”ន្តិ ច វុត្តេ ‘អហំ, ភន្តេ, គិលានភិក្ខុ, ឯកំ តាវ មេ បត្តំ ទេថ, គាមទ្វារំ គន្ត្វា ភេសជ្ជំ អាហរិស្សាមី”តិ។ ថេរោ “ឥធ គិលានោ នត្ថិ, ចោរោ អយំ ភវិស្សតី”តិ សល្លក្ខេត្វា “ឥមំ ហរតូ”តិ អត្តនោ វេរិភិក្ខុស្ស បត្តំ នីហរិត្វា អទាសិ, ទ្វិន្នម្បិ ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ។ “វេរិភិក្ខុស្ស បត្តោ”តិ សញ្ញាយ អញ្ញស្ស បត្តំ ឧទ្ធរន្តេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន “វេរិស្សាយ”ន្តិ សញ្ញាយ ចោរស្សេវ បត្តំ ឧទ្ធរិត្វា ទេតិ, វុត្តនយេនេវ ថេរស្ស បារាជិកំ, ចោរស្ស ទុក្កដំ។ អថ “វេរិស្សាយ”ន្តិ មញ្ញមានោ អត្តនោ បត្តំ ទេតិ, វុត្តនយេនេវ ឧភិន្នម្បិ ទុក្កដំ។

ឯកោ មហាថេរោ ឧបដ្ឋាកំ ទហរភិក្ខុំ “បត្តចីវរំ គណ្ហ, អសុកំ នាម គាមំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមា”តិ អាហ។ ទហរោ គហេត្វា ថេរស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ ថេយ្យចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សចេ សីសេ ភារំ ខន្ធេ ករោតិ, បារាជិកំ នត្ថិ។ កស្មា? អាណត្តិយា គហិតត្តា។ សចេ បន មគ្គតោ ឱក្កម្ម អដវិំ បវិសតិ, បទវារេន ការេតព្ពោ។ អថ និវត្តិត្វា វិហារាភិមុខោ បលាយិត្វា វិហារំ បវិសិត្វា គច្ឆតិ, ឧបចារាតិក្កមេ បារាជិកំ។ អថាបិ មហាថេរស្ស និវាសនបរិវត្តនដ្ឋានតោ គាមាភិមុខោ បលាយតិ, គាមូបចារាតិក្កមេ បារាជិកំ។ យទិ បន ឧភោបិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភុញ្ជិត្វា វា គហេត្វា វា និក្ខមន្តិ, ថេរោ ច បុនបិ តំ វទតិ – “បត្តចីវរំ គណ្ហ, វិហារំ គមិស្សាមា”តិ។ តត្រ ចេ សោ បុរិមនយេនេវ ថេយ្យចិត្តេន សីសេ ភារំ ខន្ធេ ករោតិ, រក្ខតិ តាវ។ អដវិំ បវិសតិ, បទវារេន ការេតព្ពោ។ និវត្តិត្វា គាមាភិមុខោ ឯវ បលាយតិ, គាមូបចារាតិក្កមេ បារាជិកំ។ បុរតោ វិហារាភិមុខោ បលាយិត្វា វិហារេ អដ្ឋត្វា អនិសីទិត្វា អវូបសន្តេនេវ ថេយ្យចិត្តេន គច្ឆតិ, ឧបចារាតិក្កមេ បារាជិកំ។ យោ បន អនាណត្តោ គណ្ហាតិ, តស្ស សីសេ ភារំ ខន្ធេ ករណាទីសុបិ បារាជិកំ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

យោ បន “អសុកំ នាម វិហារំ គន្ត្វា ចីវរំ ធោវិត្វា រជិត្វា វា ឯហី”តិ វុត្តោ “សាធូ”តិ គហេត្វា គច្ឆតិ, តស្សបិ អន្តរាមគ្គេ ថេយ្យចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សីសេ ភារំ ខន្ធេ ករណាទីសុ បារាជិកំ នត្ថិ។ មគ្គា ឱក្កមនេ បទវារេន ការេតព្ពោ។ តំ វិហារំ គន្ត្វា តត្ថេវ វសន្តោ ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជន្តោ ជីរាបេតិ, ចោរា វា តស្ស តំ ហរន្តិ, អវហារោ នត្ថិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ តតោ និក្ខមិត្វា អាគច្ឆតោបិ ឯសេវ នយោ។

យោ បន អនាណត្តោ ថេរេន និមិត្តេ វា កតេ សយមេវ វា កិលិដ្ឋំ សល្លក្ខេត្វា “ទេថ, ភន្តេ, ចីវរំ; អសុកំ នាម គាមំ គន្ត្វា រជិត្វា អាហរិស្សាមី”តិ គហេត្វា គច្ឆតិ; តស្ស អន្តរាមគ្គេ ថេយ្យចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សីសេ ភារំ ខន្ធេ ករណាទីសុ បារាជិកំ។ កស្មា? អនាណត្តិយា គហិតត្តា។ មគ្គា ឱក្កមតោបិ បដិនិវត្តិត្វា តមេវ វិហារំ អាគន្ត្វា វិហារសីមំ អតិក្កមតោបិ វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ។ តត្ថ គន្ត្វា រជិត្វា បច្ចាគច្ឆតោបិ ថេយ្យចិត្តេ ឧប្បន្នេ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន យត្ថ គតោ, តត្ថ វា អន្តរាមគ្គេ វិហារេ វា តមេវ វិហារំ បច្ចាគន្ត្វា តស្ស ឯកបស្សេ វា ឧបចារសីមំ អនតិក្កមិត្វា វសន្តោ ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជន្តោ ជីរាបេតិ, ចោរា វា តស្ស តំ ហរន្តិ, យថា វា តថា វា នស្សតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ ឧបចារសីមំ អតិក្កមតោ បន បារាជិកំ។

យោ បន ថេរេន និមិត្តេ កយិរមានេ “ទេថ, ភន្តេ, អហំ រជិត្វា អាហរិស្សាមី”តិ វត្វា “កត្ថ គន្ត្វា, ភន្តេ, រជាមី”តិ បុច្ឆតិ។ ថេរោ ច នំ “យត្ថ ឥច្ឆសិ, តត្ថ គន្ត្វា រជាហី”តិ វទតិ, អយំ “វិស្សដ្ឋទូតោ” នាម។ ថេយ្យចិត្តេន បលាយន្តោបិ ន អវហារេន ការេតព្ពោ។ ថេយ្យចិត្តេន បន បលាយតោបិ បរិភោគេន វា អញ្ញថា វា នាសយតោបិ ភណ្ឌទេយ្យមេវ ហោតិ។ ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស ហត្ថេ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ បហិណតិ – “អសុកវិហារេ អសុកភិក្ខុស្ស ទេហី”តិ, តស្ស ថេយ្យចិត្តេ ឧប្បន្នេ សព្ពដ្ឋានេសុ “អសុកំ នាម វិហារំ គន្ត្វា ចីវរំ ធោវិត្វា រជិត្វា វា ឯហី”តិ ឯត្ថ វុត្តសទិសោ វិនិច្ឆយោ។

អបរោ ភិក្ខុំ បហិណិតុកាមោ និមិត្តំ ករោតិ – “កោ នុ ខោ គហេត្វា គមិស្សតី”តិ, តត្រ ចេ ឯកោ – “ទេថ, ភន្តេ, អហំ គហេត្វា គមិស្សាមី”តិ គហេត្វា គច្ឆតិ, តស្ស ថេយ្យចិត្តេ ឧប្បន្នេ សព្ពដ្ឋានេសុ “ទេថ, ភន្តេ, ចីវរំ, អសុកំ នាម គាមំ គន្ត្វា រជិត្វា អាហរិស្សាមី”តិ ឯត្ថ វុត្តសទិសោ វិនិច្ឆយោ។ ថេរេន ចីវរត្ថាយ វត្ថុំ លភិត្វា ឧបដ្ឋាកកុលេ ឋបិតំ ហោតិ។ អថស្ស អន្តេវាសិកោ វត្ថុំ ហរិតុកាមោ តត្រ គន្ត្វា “តំ កិរ វត្ថុំ ទេថា”តិ ថេរេន បេសិតោ វិយ វទតិ; តស្ស វចនំ សទ្ទហិត្វា ឧបាសកេន ឋបិតំ ឧបាសិកា វា, ឧបាសិកាយ ឋបិតំ ឧបាសកោ វា អញ្ញោ វា, កោចិ នីហរិត្វា ទេតិ, ឧទ្ធារេយេវស្ស បារាជិកំ។ សចេ បន ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកេហិ “ឥមំ ថេរស្ស ទស្សាមា”តិ អត្តនោ វត្ថុំ ឋបិតំ ហោតិ។ អថស្ស អន្តេវាសិកោ តំ ហរិតុកាមោ តត្ថ គន្ត្វា “ថេរស្ស កិរ វត្ថុំ ទាតុកាមត្ថ, តំ ទេថា”តិ វទតិ។ តេ ចស្ស សទ្ទហិត្វា “មយំ, ភន្តេ, ភោជេត្វា ទស្សាមាតិ ឋបយិម្ហ, ហន្ទ គណ្ហាហី”តិ ទេន្តិ។ សាមិកេហិ ទិន្នត្តា បារាជិកំ នត្ថិ, អសុទ្ធចិត្តេន បន គហិតត្តា ទុក្កដំ, ភណ្ឌទេយ្យញ្ច ហោតិ។

ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស វត្វា គាមំ គច្ឆតិ, “ឥត្ថន្នាមោ មម វស្សាវាសិកំ ទស្សតិ, តំ គហេត្វា ឋបេយ្យាសី”តិ។ “សាធូ”តិ សោ ភិក្ខុ តេន ទិន្នំ មហគ្ឃសាដកំ អត្តនា លទ្ធេន អប្បគ្ឃសាដកេន សទ្ធឹ ឋបេត្វា តេន អាគតេន អត្តនោ មហគ្ឃសាដកស្ស លទ្ធភាវំ ញត្វា វា អញ្ញត្វា វា “ទេហិ មេ វស្សាវាសិក”ន្តិ វុត្តោ “តវ ថូលសាដកោ លទ្ធោ, មយ្ហំ បន សាដកោ មហគ្ឃោ, ទ្វេបិ អស្សុកស្មឹ នាម ឱកាសេ ឋបិតា, បវិសិត្វា គណ្ហាហី”តិ វទតិ។ តេន បវិសិត្វា ថូលសាដកេ គហិតេ ឥតរស្ស ឥតរំ គណ្ហតោ ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ អថាបិ តស្ស សាដកេ អត្តនោ នាមំ អត្តនោ ច សាដកេ តស្ស នាមំ លិខិត្វា “គច្ឆ នាមំ វាចេត្វា គណ្ហាហី”តិ វទតិ, តត្រាបិ ឯសេវ នយោ។ យោ បន អត្តនា ច តេន ច លទ្ធសាដកេ ឯកតោ ឋបេត្វា តំ ឯវំ វទតិ – “តយា ច មយា ច លទ្ធសាដកា ទ្វេបិ អន្តោគព្ភេ ឋបិតា, គច្ឆ យំ ឥច្ឆសិ, តំ វិចិនិត្វា គណ្ហាហី”តិ។ សោ ច លជ្ជាយ អាវាសិកេន លទ្ធំ ថូលសាដកមេវ គណ្ហេយ្យ, តត្រាវាសិកស្ស វិចិនិត្វា គហិតាវសេសំ ឥតរំ គណ្ហតោ អនាបត្តិ។ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ អាវាសិកានំ ចីវរកម្មំ ករោន្តានំ សមីបេ បត្តចីវរំ ឋបេត្វា “ឯតេ សង្គោបេស្សន្តី”តិ មញ្ញមានោ ន្ហាយិតុំ វា អញ្ញត្រ វា គច្ឆតិ។ សចេ នំ អាវាសិកា សង្គោបេន្តិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ, នដ្ឋេ គីវា ន ហោតិ។ សចេបិ សោ “ឥទំ, ភន្តេ, ឋបេថា”តិ វត្វា គច្ឆតិ, ឥតរេ ច កិច្ចប្បសុតត្តា ន ជានន្តិ, ឯសេវ នយោ។ អថាបិ តេ “ឥទំ, ភន្តេ, ឋបេថា”តិ វុត្តា “មយំ ព្យាវដា”តិ បដិក្ខិបន្តិ, ឥតរោ ច “អវស្សំ ឋបេស្សន្តី”តិ អនាទិយិត្វា គច្ឆតិ, ឯសេវ នយោ។ សចេ បន តេន យាចិតា វា អយាចិតា វា “មយំ ឋបេស្សាម, ត្វំ គច្ឆា”តិ វទន្តិ; តំ សង្គោបិតព្ពំ។ នោ ចេ សង្គោបេន្តិ, នដ្ឋេ គីវា។ កស្មា? សម្បដិច្ឆិតត្តា។

យោ ភិក្ខុ ភណ្ឌាគារិកោ ហុត្វា បច្ចូសសមយេ ឯវ ភិក្ខូនំ បត្តចីវរានិ ហេដ្ឋាបាសាទំ ឱរោបេត្វា ទ្វារំ អបិទហិត្វា តេសម្បិ អនារោចេត្វាវ ទូរេ ភិក្ខាចារំ គច្ឆតិ; តានិ ចេ ចោរា ហរន្តិ, តស្សេវ គីវា។ យោ បន ភិក្ខូហិ “ឱរោបេថ, ភន្តេ, បត្តចីវរានិ; កាលោ សលាកគ្គហណស្សា”តិ វុត្តោ “សមាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, សមាគតម្ហា”តិ វុត្តេ បត្តចីវរានិ នីហរិត្វា និក្ខិបិត្វា ភណ្ឌាគារទ្វារំ ពន្ធិត្វា “តុម្ហេ បត្តចីវរានិ គហេត្វា ហេដ្ឋាបាសាទទ្វារំ បដិជគ្គិត្វា គច្ឆេយ្យាថា”តិ វត្វា គច្ឆតិ។ តត្រ ចេកោ អលសជាតិកោ ភិក្ខុ ភិក្ខូសុ គតេសុ បច្ឆា អក្ខីនិ បុញ្ឆន្តោ ឧដ្ឋហិត្វា ឧទកដ្ឋានំ មុខធោវនត្ថំ គច្ឆតិ, តំ ខណំ ទិស្វា ចោរា តស្ស បត្តចីវរំ ហរន្តិ, សុហដំ។ ភណ្ឌាគារិកស្ស គីវា ន ហោតិ។

សចេបិ កោចិ ភណ្ឌាគារិកស្ស អនារោចេត្វាវ ភណ្ឌាគារេ អត្តនោ បរិក្ខារំ ឋបេតិ, តស្មិម្បិ នដ្ឋេ ភណ្ឌាគារិកស្ស គីវា ន ហោតិ។ សចេ បន ភណ្ឌាគារិកោ តំ ទិស្វា “អដ្ឋានេ ឋបិត”ន្តិ គហេត្វា ឋបេតិ, នដ្ឋេ តស្ស គីវា។ សចេបិ ឋបិតភិក្ខុនា “មយា, ភន្តេ, ឦទិសោ នាម បរិក្ខារោ ឋបិតោ, ឧបធារេយ្យាថា”តិ វុត្តោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆតិ, ទុន្និក្ខិត្តំ វា មញ្ញមានោ អញ្ញស្មឹ ឋានេ ឋបេតិ, តស្សេវ គីវា។ “នាហំ ជានាមី”តិ បដិក្ខិបន្តស្ស បន នត្ថិ គីវា។ យោបិ តស្ស បស្សន្តស្សេវ ឋបេតិ, ភណ្ឌាគារិកញ្ច ន សម្បដិច្ឆាបេតិ , នដ្ឋំ សុនដ្ឋមេវ។ សចេ តំ ភណ្ឌាគារិកោ អញ្ញត្រ ឋបេតិ, នដ្ឋេ គីវា។ សចេ ភណ្ឌាគារំ សុគុត្តំ, សព្ពោ សង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ច បរិក្ខារោ តត្ថេវ ឋបីយតិ, ភណ្ឌាគារិកោ ច ពាលោ អព្យត្តោ ទ្វារំ វិវរិត្វា ធម្មកថំ វា សោតុំ, អញ្ញំ វា កិញ្ចិ កាតុំ កត្ថចិ គច្ឆតិ, តំ ខណំ ទិស្វា យត្តកំ ចោរា ហរន្តិ, សព្ពំ តស្ស គីវា។ ភណ្ឌាគារតោ និក្ខមិត្វា ពហិ ចង្កមន្តស្ស វា ទ្វារំ វិវរិត្វា សរីរំ ឧតុំ គាហាបេន្តស្ស វា តត្ថេវ សមណធម្មានុយោគេន និសិន្នស្ស វា តត្ថេវ និសីទិត្វា កេនចិ កម្មេន ព្យាវដស្ស វា ឧច្ចារបស្សាវបីឡិតស្សាបិ តតោ តត្ថេវ ឧបចារេ វិជ្ជមានេ ពហិ គច្ឆតោ វា អញ្ញេន វា កេនចិ អាការេន បមត្តស្ស សតោ ទ្វារំ វិវរិត្វា វា វិវដមេវ បវិសិត្វា វា សន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា វា យត្តកំ តស្ស បមាទបច្ចយា ចោរា ហរន្តិ, សព្ពំ តស្សេវ គីវា។ ឧណ្ហសមយេ បន វាតបានំ វិវរិត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ ឧច្ចារបីឡិតស្ស បន តស្មឹ ឧបចារេ អសតិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្ស គិលានបក្ខេ ឋិតត្តា អវិសយោ; តស្មា គីវា ន ហោតិ។

យោ បន អន្តោ ឧណ្ហបីឡិតោ ទ្វារំ សុគុត្តំ កត្វា ពហិ និក្ខមតិ, ចោរា ច នំ គហេត្វា “ទ្វារំ វិវរា”តិ វទន្តិ, យាវ តតិយំ ន វិវរិតព្ពំ។ យទិ បន តេ ចោរា “សចេ ន វិវរសិ, តញ្ច មារេស្សាម, ទ្វារញ្ច ភិន្ទិត្វា បរិក្ខារំ ហរិស្សាមា”តិ ផរសុអាទីនិ ឧក្ខិបន្តិ។ “មយិ ច មតេ សង្ឃស្ស ច សេនាសនេ វិនដ្ឋេ គុណោ នត្ថី”តិ វិវរិតុំ វដ្ដតិ។ ឥធាបិ អវិសយត្តា គីវា នត្ថីតិ វទន្តិ។ សចេ កោចិ អាគន្តុកោ កុញ្ចិកំ វា ទេតិ, ទ្វារំ វា វិវរតិ, យត្តកំ ចោរា ហរន្តិ, សព្ពំ តស្ស គីវា។ សង្ឃេន ភណ្ឌាគារគុត្តត្ថាយ សូចិយន្តកញ្ច កុញ្ចិកមុទ្ទិកា ច យោជេត្វា ទិន្នា ហោតិ, ភណ្ឌាគារិកោ ឃដិកមត្តំ ទត្វា និបជ្ជតិ, ចោរា វិវរិត្វា បរិក្ខារំ ហរន្តិ, តស្សេវ គីវា។ សូចិយន្តកញ្ច កុញ្ចិកមុទ្ទិកញ្ច យោជេត្វា និបន្នំ បនេតំ សចេ ចោរា អាគន្ត្វា “វិវរា”តិ វទន្តិ, តត្ថ បុរិមនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ ឯវំ គុត្តំ កត្វា និបន្នេ បន សចេ ភិត្តឹ វា ឆទនំ វា ភិន្ទិត្វា ឧមង្គេន វា បវិសិត្វា ហរន្តិ, ន តស្ស គីវា។ សចេ ភណ្ឌាគារេ អញ្ញេបិ ថេរា វសន្តិ, វិវដេ ទ្វារេ អត្តនោ អត្តនោ បរិក្ខារំ គហេត្វា គច្ឆន្តិ, ភណ្ឌាគារិកោ តេសុ គតេសុ ទ្វារំ ន ជគ្គតិ, សចេ តត្ថ កិញ្ចិ អវហរីយតិ, ភណ្ឌាគារិកស្ស ឥស្សរតាយ ភណ្ឌាគារិកស្សេវ គីវា។ ថេរេហិ បន សហាយេហិ ភវិតព្ពំ។ អយំ តត្ថ សាមីចិ។

យទិ ភណ្ឌាគារិកោ “តុម្ហេ ពហិ ឋត្វាវ តុម្ហាកំ បរិក្ខារំ គណ្ហថ, មា បវិសិត្ថា”តិ វទតិ, តេសញ្ច ឯកោ លោលមហាថេរោ សាមណេរេហិ ចេវ ឧបដ្ឋាកេហិ ច សទ្ធិំ ភណ្ឌាគារំ បវិសិត្វា និសីទតិ ចេវ និបជ្ជតិ ច, យត្តកំ ភណ្ឌំ នស្សតិ, សព្ពំ តស្ស គីវា។ ភណ្ឌាគារិកេន បន អវសេសត្ថេរេហិ ច សហាយេហិ ភវិតព្ពំ។ អថ ភណ្ឌាគារិកោវ លោលសាមណេរេ ច ឧបដ្ឋាកេ ច គហេត្វា ភណ្ឌាគារេ និសីទតិ ចេវ និបជ្ជតិ ច, យំ តត្ថ នស្សតិ, សព្ពំ តស្សេវ គីវា។ តស្មា ភណ្ឌាគារិកេនេវ តត្ថ វសិតព្ពំ។ អវសេសេហិ អប្បេវ រុក្ខមូលេ វសិតព្ពំ, ន ច ភណ្ឌាគារេតិ។

យេ បន អត្តនោ អត្តនោ សភាគភិក្ខូនំ វសនគព្ភេសុ បរិក្ខារំ ឋបេន្តិ, បរិក្ខារេ នដ្ឋេ យេហិ ឋបិតោ, តេសំយេវ គីវា។ ឥតរេហិ បន សហាយេហិ ភវិតព្ពំ។ យទិ បន សង្ឃោ ភណ្ឌាគារិកស្ស វិហារេយេវ យាគុភត្តំ ទាបេតិ, សោ ច ភិក្ខាចារត្ថាយ គាមំ គច្ឆតិ, នដ្ឋំ តស្សេវ គីវា។ ភិក្ខាចារំ បវិសន្តេហិ អតិរេកចីវររក្ខណត្ថាយ ឋបិតវិហារវារិកស្សាបិ យាគុភត្តំ វា និវាបំ វា លភមានស្សេវ ភិក្ខាចារំ គច្ឆតោ យំ តត្ថ នស្សតិ, សព្ពំ គីវា។ ន កេវលញ្ច ឯត្តកមេវ, ភណ្ឌាគារិកស្ស វិយ យំ តស្ស បមាទប្បច្ចយា នស្សតិ, សព្ពំ គីវា។

សចេ វិហារោ មហា ហោតិ, អញ្ញំ បទេសំ រក្ខិតុំ គច្ឆន្តស្ស អញ្ញស្មិំ បទេសេ និក្ខិត្តំ ហរន្តិ, អវិសយត្តា គីវា ន ហោតិ។ ឦទិសេ បន វិហារេ វេមជ្ឈេ សព្ពេសំ ឱសរណដ្ឋានេ បរិក្ខារេ ឋបេត្វា និសីទិតព្ពំ។ វិហារវារិកា វា ទ្វេ តយោ ឋបេតព្ពា។ សចេ តេសំ អប្បមត្តានំ ឥតោ ចិតោ ច រក្ខតំយេវ កិញ្ចិ នស្សតិ, គីវា ន ហោតិ។ វិហារវារិកេ ពន្ធិត្វា ហរិតភណ្ឌម្បិ ចោរានំ បដិបថំ គតេសុ អញ្ញេន មគ្គេន ហរិតភណ្ឌម្បិ ន តេសំ គីវា។ សចេ វិហារវារិកានំ វិហារេ ទាតព្ពំ យាគុភត្តំ វា និវាបោ វា ន ហោតិ, តេហិ បត្តព្ពលាភតោ អតិរេកា ទ្វេ តិស្សោ យាគុសលាកា, តេសំ បហោនកភត្តសលាកា ច ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ និពទ្ធំ កត្វា បន ន ឋបេតព្ពា, មនុស្សា ហិ វិប្បដិសារិនោ ហោន្តិ, “វិហារវារិកាយេវ អម្ហាកំ ភត្តំ ភុញ្ជន្តី”តិ។ តស្មា បរិវត្តេត្វា ឋបេតព្ពា។ សចេ តេសំ សភាគា សលាកភត្តានិ អាហរិត្វា ទេន្តិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ; នោ ចេ ទេន្តិ, វារំ គាហាបេត្វា នីហរាបេតព្ពានិ។ សចេ វិហារវារិកោ ទ្វេ តិស្សោ យាគុសលាកា, ចត្តារិ បញ្ច សលាកភត្តានិ ច លភមានោវ ភិក្ខាចារំ គច្ឆតិ, ភណ្ឌាគារិកស្ស វិយ សព្ពំ នដ្ឋំ គីវា ហោតិ។ សចេ សង្ឃស្ស វិហារបាលានំ ទាតព្ពំ ភត្តំ វា និវាបោ វា នត្ថិ, ភិក្ខូ វិហារវារំ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ និស្សិតកេ ជគ្គន្តិ, សម្បត្តវារំ អគ្គហេតុំ ន លភន្តិ, យថា អញ្ញេ ភិក្ខូ ករោន្តិ, តថេវ កាតព្ពំ។ ភិក្ខូហិ បន អសហាយកស្ស វា អត្តទុតិយស្ស វា យស្ស សភាគោ ភិក្ខុ ភត្តំ អានេត្វា ទាតា នត្ថិ, ឯវរូបស្ស វារោ ន បាបេតព្ពោ។

យម្បិ បាកវត្តត្ថាយ វិហារេ ឋបេន្តិ, តំ គហេត្វា ឧបជីវន្តេន ឋាតព្ពំ។ យោ តំ ន ឧបជីវតិ , សោ វារំ ន គាហាបេតព្ពោ។ ផលាផលត្ថាយបិ វិហារេ ភិក្ខុំ ឋបេន្តិ, ជគ្គិត្វា គោបេត្វា ផលវារេន ភាជេត្វា ខាទន្តិ។ យោ តានិ ខាទតិ, តេន ឋាតព្ពំ។ អនុបជីវន្តោ ន គាហាបេតព្ពោ។ សេនាសនមញ្ចបីឋបច្ចត្ថរណរក្ខណត្ថាយបិ ឋបេន្តិ, អាវាសេ វសន្តេន ឋាតព្ពំ។ អព្ភោកាសិកោ បន រុក្ខមូលិកោ វា ន គាហាបេតព្ពោ។

ឯកោ នវកោ ហោតិ, ពហុស្សុតោ បន ពហូនំ ធម្មំ វាចេតិ, បរិបុច្ឆំ ទេតិ, បាឡឹ វណ្ណេតិ, ធម្មកថំ កថេតិ, សង្ឃស្ស ភារំ និត្ថរតិ, អយំ លាភំ បរិភុញ្ជន្តោបិ អាវាសេ វសន្តោបិ វារំ ន គាហេតព្ពោ។ “**បុរិសវិសេសោ នាម ញាតព្ពោ**”តិ វទន្តិ។

ឧបោសថាគារបដិមាឃរជគ្គកស្ស បន ទិគុណំ យាគុភត្តំ ទេវសិកំ តណ្ឌុលនាឡិ សំវច្ឆរេ តិចីវរំ, ទសវីសគ្ឃនកំ កប្បិយភណ្ឌញ្ច ទាតព្ពំ។ សចេ បន តស្ស តំ លភមានស្សេវ បមាទេន តត្ថ កិញ្ចិ នស្សតិ, សព្ពំ គីវា។ ពន្ធិត្វា ពលក្ការេន អច្ឆិន្នំ បន ន គីវា។ តត្ថ ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា សន្តកេន ចេតិយស្ស សន្តកំ រក្ខាបេតុំ វដ្ដតិ។ ចេតិយស្ស សន្តកេន សង្ឃស្ស សន្តកំ រក្ខាបេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ បន ចេតិយស្ស សន្តកេន សទ្ធិំ សង្ឃស្ស សន្តកំ ឋបិតំ ហោតិ, តំ ចេតិយសន្តកេ រក្ខាបិតេ រក្ខិតមេវ ហោតីតិ ឯវំ វដ្ដតិ។ បក្ខវារេន ឧបោសថាគារាទីនិ រក្ខតោបិ បមាទវសេន នដ្ឋំ គីវាយេវាតិ។

ឧបនិធិកថា និដ្ឋិតា។

សុង្កឃាតកថា

១១៣. សុង្កំ តតោ ហនន្តីតិ **សុង្កឃាតំ;** សុង្កដ្ឋានស្សេតំ អធិវចនំ។ តញ្ហិ យស្មា តតោ សុង្ការហំ ភណ្ឌំ សុង្កំ អទត្វា នីហរន្តា រញ្ញោ សុង្កំ ហនន្តិ វិនាសេន្តិ, តស្មា សុង្កឃាតន្តិ វុត្តំ។ **តត្រ បវិសិត្វា**តិ តត្រ បព្ពតខណ្ឌាទីសុ រញ្ញោ បរិច្ឆេទំ កត្វា ឋបិតេ សុង្កដ្ឋានេ បវិសិត្វា។ **រាជគ្គំ ភណ្ឌ**ន្តិ រាជារហំ ភណ្ឌំ; យតោ រញ្ញោ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ សុង្កំ ទាតព្ពំ ហោតិ, តំ ភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ រាជគន្តិបិ បាឋោ, អយមេវត្ថោ។

ថេយ្យចិត្តោតិ “តតោ រញ្ញោ សុង្កំ ន ទស្សាមី”តិ ថេយ្យចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា តំ ភណ្ឌំ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ឋបិតដ្ឋានតោ គហេត្វា ថវិកាយ វា បក្ខិបតិ, បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ វា ឱរុនា សទ្ធឹ ពន្ធតិ, ថុល្លច្ចយំ។ សុង្កដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នត្ថានាចារនំ ន ហោតិ។ សុង្កដ្ឋានបរិច្ឆេទំ ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។

ពហិសុង្កឃាតំ បាតេតីតិ រាជបុរិសានំ អញ្ញវិហិតភាវំ បស្សិត្វា អន្តោ ឋិតោវ ពហិ បតនត្ថាយ ខិបតិ។ តញ្ចេ អវស្សំ បតនកំ, ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។ តញ្ចេ រុក្ខេ វា ខាណុម្ហិ វា បដិហតំ ពលវវាតវេគុក្ខិត្តំ វា ហុត្វា បុន អន្តោយេវ បតតិ, រក្ខតិ។ បុន គណ្ហិត្វា ខិបតិ, បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ។ ភូមិយំ បតិត្វា វដ្ដន្តំ បុន អន្តោ បវិសតិ, បារាជិកមេវ។ **កុរុន្ទីសង្ខេបដ្ឋកថាសុ** បន “សចេ ពហិ បតិតំ ឋត្វា វដ្ដន្តំ បវិសតិ, បារាជិកំ។ សចេ អតិដ្ឋមានំយេវ វដ្ដិត្វា បវិសតិ រក្ខតី”តិ វុត្តំ។

អន្តោ ឋត្វា ហត្ថេន វា បាទេន វា យដ្ឋិយា វា វដ្ដេតិ, អញ្ញេន វា វដ្ដាបេតិ, សចេ អដ្ឋត្វា វដ្ដមានំ គតំ, បារាជិកំ។ អន្តោ ឋត្វា ពហិ គច្ឆន្តំ រក្ខតិ, “វដ្ដិត្វា គមិស្សតី”តិ វា “អញ្ញោ នំ វដ្ដេស្សតី”តិ វា អន្តោ ឋបិតំ បច្ឆា សយំ វា វដ្ដមានំ អញ្ញេន វា វដ្ដិតំ ពហិ គច្ឆតិ, រក្ខតិយេវ។ សុទ្ធចិត្តេន ឋបិតេ បន តថា គច្ឆន្តេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ ទ្វេ បុដកេ ឯកាពទ្ធេ កត្វា សុង្កដ្ឋានសីមន្តរេ ឋបេតិ, កិញ្ចាបិ ពហិបុដកេ សុង្កំ បាទំ អគ្ឃតិ, តេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធតាយ បន អន្តោ បុដកោ រក្ខតិ។ សចេ បន បរិវត្តេត្វា អព្ភន្តរិមំ ពហិ ឋបេតិ, បារាជិកំ។ កាជេបិ ឯកពទ្ធំ កត្វា ឋបិតេ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន អពន្ធិត្វា កាជកោដិយំ ឋបិតមត្តមេវ ហោតិ, បារាជិកំ។

គច្ឆន្តេ យានេ វា អស្សបិដ្ឋិអាទីសុ វា ឋបេតិ “ពហិ នីហរិស្សតី”តិ នីហដេបិ អវហារោ នត្ថិ, ភណ្ឌទេយ្យម្បិ ន ហោតិ។ កស្មា? “អត្រ បវិដ្ឋស្ស សុង្កំ គណ្ហន្តូ”តិ វុត្តត្តា ឥទញ្ច សុង្កដ្ឋានស្ស ពហិ ឋិតំ, ន ច តេន នីតំ, តស្មា នេវ ភណ្ឌទេយ្យំ ន បារាជិកំ។

ឋិតយានាទីសុ ឋបិតេ វិនា តស្ស បយោគំ គតេសុ ថេយ្យចិត្តេបិ សតិ នេវត្ថិ អវហារោ។ យទិ បន ឋបេត្វា យានាទីនិ បាជេន្តោ អតិក្កាមេតិ , ហត្ថិសុត្តាទីសុ វា កតបរិចយត្តា បុរតោ ឋត្វា “ឯហិ, រេ”តិ បក្កោសតិ, សីមាតិក្កមេ បារាជិកំ។ ឯឡកលោមសិក្ខាបទេ ឥមស្មឹ ឋានេ អញ្ញំ ហរាបេតិ, អនាបត្តិ, ឥធ បារាជិកំ។ តត្រ អញ្ញស្ស យានេ វា ភណ្ឌេ វា អជានន្តស្ស បក្ខិបិត្វា តិយោជនំ អតិក្កាមេតិ, និស្សគ្គិយានិ ហោន្តីតិ បាចិត្តិយំ។ ឥធ អនាបត្តិ។

សុង្កដ្ឋានេ សុង្កំ ទត្វាវ គន្តុំ វដ្ដតិ។ ឯកោ អាភោគំ កត្វា គច្ឆតិ “សចេ ‘សុង្កំ ទេហី’តិ វក្ខន្តិ, ទស្សាមិ; នោ ចេ វក្ខន្តិ, គមិស្សាមី”តិ។ តំ ទិស្វា ឯកោ សុង្កិកោ “ឯសោ ភិក្ខុ គច្ឆតិ, គណ្ហថ នំ សុង្ក”ន្តិ វទតិ, អបរោ “កុតោ បព្ពជិតស្ស សុង្កំ, គច្ឆតូ”តិ វទតិ, លទ្ធកប្បំ ហោតិ, គន្តព្ពំ។ “ភិក្ខូនំ សុង្កំ អទត្វា គន្តុំ ន វដ្ដតិ, គណ្ហ ឧបាសកា”តិ វុត្តេ បន “ភិក្ខុស្ស សុង្កំ គណ្ហន្តេហិ បត្តចីវរំ គហេតព្ពំ ភវិស្សតិ, កឹ តេន, គច្ឆតូ”តិ វុត្តេបិ លទ្ធកប្បមេវ។ សចេបិ សុង្កិកា និទ្ទាយន្តិ វា, ជូតំ វា កីឡន្តិ, យត្ថ កត្ថចិ វា គតា, អយញ្ច “កុហឹ សុង្កិកា”តិ បក្កោសិត្វាបិ ន បស្សតិ, លទ្ធកប្បមេវ។ សចេបិ សុង្កដ្ឋានំ បត្វា អញ្ញវិហិតោ, កិញ្ចិ ចិន្តេន្តោ វា សជ្ឈាយន្តោ វា មនសិការំ អនុយុញ្ជន្តោ វា ចោរហត្ថិសីហព្យគ្ឃាទីហិ សហសា វុដ្ឋាយ សមនុពទ្ធោ វា, មហាមេឃំ ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា បុរតោ សាលំ បវិសិតុកាមោ វា ហុត្វា តំ ឋានំ អតិក្កមតិ, លទ្ធកប្បមេវ។

សុង្កំ បរិហរតីតិ ឯត្ថ ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា កិញ្ចាបិ បរិហរតិ, អវហារោយេវាតិ

កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ**បន “‘បរិហរន្តំ រាជបុរិសា វិហេឋេន្តី’តិ កេវលំ អាទីនវំ ទស្សេត្វា ឧបចារំ ឱក្កមិត្វា បរិហរតោ ទុក្កដំ, អនោក្កមិត្វា បរិហរតោ អនាបត្តី”តិ វុត្តំ។ ឥទំ បាឡិយា សមេតិ។ ឯត្ថ ទ្វីហិ លេឌ្ឌុបាតេហិ ឧបចារោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោតិ។

សុង្កឃាតកថា និដ្ឋិតា។

បាណកថា

១១៤. ឥតោ បរស្មឹ ឯកំសេន អវហារប្បហោនកបាណំ ទស្សេន្តោ “**មនុស្សបាណោ**”តិ អាហ។ តម្បិ ភុជិស្សំ ហរន្តស្ស អវហារោ នត្ថិ។ យោបិ ភុជិស្សោ មាតរា វា បិតរា វា អាឋបិតោ ហោតិ, អត្តនា វា អត្តនោ ឧបរិ កត្វា បណ្ណាសំ វា សដ្ឋឹ វា អគ្គហេសិ, តម្បិ ហរន្តស្ស អវហារោ នត្ថិ; ធនំ បន គតដ្ឋានេ វឌ្ឍតិ។ អន្តោជាតក-ធនក្កីត-ករមរានីតប្បភេទំ បន ទាសំយេវ ហរន្តស្ស អវហារោ ហោតិ។ តមេវ ហិ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ – “បាណោ នាម

មនុស្សបាណោ វុច្ចតី”តិ។ ឯត្ថ ច គេហទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ទាសស្ស ជាតោ អន្តោជាតកោ, ធនេន កីតោ ធនក្កីតោ, បរទេសតោ បហរិត្វា អានេត្វា ទាសព្យំ ឧបគមិតោ ករមរានីតោតិ វេទិតព្ពោ។ ឯវរូបំ បាណំ “ហរិស្សាមី”តិ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ហត្ថេ វា បាទេ វា គហេត្វា ឧក្ខិបន្តោ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ឧក្ខិបិត្វា បលាយិតុកាមោ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋិតដ្ឋានតោ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ កេសេសុ វា ហត្ថេសុ វា គហេត្វា កឌ្ឍតិ, បទវារេន ការេតព្ពោ។

បទសា នេស្សាមីតិ តជ្ជេន្តោ វា បហរន្តោ វា “ឥតោ គច្ឆាហី”តិ វទតិ, តេន វុត្តទិសាភាគំ គច្ឆន្តស្ស ទុតិយបទវារេន បារាជិកំ។ យេបិ តេន សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្ទា ហោន្តិ, សព្ពេសំ ឯកក្ខណេ បារាជិកំ។ ភិក្ខុ ទាសំ ទិស្វា សុខទុក្ខំ បុច្ឆិត្វា វា អបុច្ឆិត្វា វា “គច្ឆ, បលាយិត្វា សុខំ ជីវា”តិ វទតិ, សោ ចេ បលាយតិ, ទុតិយបទវារេ បារាជិកំ។ តំ អត្តនោ សមីបំ អាគតំ អញ្ញោ “បលាយា”តិ វទតិ, សចេ ភិក្ខុសតំ បដិបាដិយា អត្តនោ សមីបមាគតំ វទតិ, សព្ពេសំ បារាជិកំ។ យោ បន វេគសា បលាយន្តំយេវ “បលាយ, យាវ តំ សាមិកា ន គណ្ហន្តី”តិ ភណតិ, អនាបត្តិ បារាជិកស្ស។ សចេ បន សណិកំ គច្ឆន្តំ ភណតិ, សោ ច តស្ស វចនេន សីឃំ គច្ឆតិ, បារាជិកំ។ បលាយិត្វា អញ្ញំ គាមំ វា ទេសំ វា គតំ ទិស្វា តតោបិ បលាបេន្តស្ស បារាជិកមេវ។

អទិន្នាទានំ នាម បរិយាយេន មុច្ចតិ។ យោ ហិ ឯវំ វទតិ – “ត្វំ ឥធ កឹ ករោសិ,

កឹ តេ បលាយិតុំ ន វដ្ដតីតិ វា, កឹ កត្ថចិ គន្ត្វា សុខំ ជីវិតុំ ន វដ្ដតីតិ វា, ទាសទាសិយោ បលាយិត្វា អមុកំ នាម បទេសំ គន្ត្វា សុខំ ជីវន្តី”តិ វា, សោ ច តស្ស វចនំ សុត្វា បលាយតិ, អវហារោ នត្ថិ។ យោបិ “មយំ អមុកំ នាម បទេសំ គច្ឆាម, តត្រាគតា សុខំ ជីវន្តិ, អម្ហេហិ ច សទ្ធឹ គច្ឆន្តានំ អន្តរាមគ្គេបិ បាថេយ្យាទីហិ កិលមថោ នត្ថី”តិ វត្វា សុខំ អត្តនា សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តំ គហេត្វា គច្ឆតិ មគ្គគមនវសេន, ន ថេយ្យចិត្តេន; នេវត្ថិ អវហារោ។ អន្តរាមគ្គេ ច ចោរេសុ ឧដ្ឋិតេសុ “អរេ! ចោរា ឧដ្ឋិតា, វេគេន បលាយ, ឯហិ យាហី”តិ វទន្តស្សាបិ ចោរន្តរាយមោចនត្ថាយ វុត្តត្តា អវហារំ ន វទន្តីតិ។

បាណកថា និដ្ឋិតា។

អបទកថា

អបទេសុ **អហិ** នាម សស្សាមិកោ អហិតុណ្ឌិកាទីហិ គហិតសប្បោ; យំ កីឡាបេន្តា

អឌ្ឍម្បិ បាទម្បិ កហាបណម្បិ លភន្តិ, មុញ្ចន្តាបិ ហិរញ្ញំ វា សុវណ្ណំ វា គហេត្វាវ មុញ្ចន្តិ។ តេ កស្សចិ ភិក្ខុនោ និសិន្នោកាសំ គន្ត្វា សប្បករណ្ឌំ ឋបេត្វា និទ្ទាយន្តិ វា, កត្ថចិ វា គច្ឆន្តិ, តត្រ ចេ សោ ភិក្ខុ ថេយ្យចិត្តេន តំ ករណ្ឌំ អាមសតិ, ទុក្កដំ។ ផន្ទាបេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ សចេ បន ករណ្ឌកំ ឧគ្ឃាដេត្វា សប្បំ គីវាយ គណ្ហាតិ, ទុក្កដំ។ ឧទ្ធរតិ, ថុល្លច្ចយំ។ ឧជុកំ កត្វា ឧទ្ធរន្តស្ស ករណ្ឌតលតោ សប្បស្ស នង្គុដ្ឋេ កេសគ្គមត្តេ មុត្តេ បារាជិកំ។ ឃំសិត្វា កឌ្ឍន្តស្ស នង្គុដ្ឋេ មុខវដ្ដិតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ ។ ករណ្ឌមុខំ ឦសកំ វិវរិត្វា បហារំ វា ទត្វា “ឯហិ, រេ”តិ នាមេន បក្កោសិត្វា និក្ខាមេតិ, បារាជិកំ ។ តថេវ វិវរិត្វា មណ្ឌូកសទ្ទំ វា មូសិកសទ្ទំ វា លាជាវិកិរណំ វា កត្វា នាមេន បក្កោសតិ, អច្ឆរំ វា បហរតិ, ឯវំ និក្ខន្តេបិ បារាជិកំ។ មុខំ អវិវរិត្វាបិ ឯវំ កតេ ឆាតោ សប្បោ សីសេន ករណ្ឌបុដំ អាហច្ច ឱកាសំ កត្វា បលាយតិ, បារាជិកមេវ។ សចេ បន មុខេ វិវរិតេ សយមេវ សប្បោ និក្ខមិត្វា បលាយតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ អថាបិ មុខំ វិវរិត្វា វា អវិវរិត្វា វា កេវលំ មណ្ឌូកមូសិកសទ្ទំ លាជាវិកិរណមេវ ច ករោតិ, ន នាមំ គហេត្វា បក្កោសតិ, ន អច្ឆរំ វា បហរតិ, សប្បោ ច ឆាតត្តា “មណ្ឌូកាទីនិ ខាទិស្សាមី”តិ និក្ខមិត្វា បលាយតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ មច្ឆោ កេវលំ ឥធ អបទគ្គហណេន អាគតោ។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ឧទកដ្ឋេ វុត្តមេវាតិ។

អបទកថា និដ្ឋិតា។

ទ្វិបទកថា

១១៥. ទ្វិបទេសុ – យេ អវហរិតុំ សក្កា, តេ ទស្សេន្តោ **“មនុស្សា បក្ខជាតា”**តិ អាហ។ ទេវតា បន អវហរិតុំ ន សក្កា។ បក្ខា ជាតា ឯតេសន្តិ **បក្ខជាតា**។ តេ លោមបក្ខា ចម្មបក្ខា អដ្ឋិបក្ខាតិ តិវិធា។ តត្ថ មោរកុក្កុដាទយោ លោមបក្ខា, វគ្គុលិអាទយោ ចម្មបក្ខា, ភមរាទយោ អដ្ឋិបក្ខាតិ វេទិតព្ពា។ តេ សព្ពេបិ

មនុស្សា ច បក្ខជាតា ច កេវលំ តេច ទ្វិបទគ្គហណេន អាគតា។ យំ បនេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ អាកាសដ្ឋេ ច បាណេ ច វុត្តនយមេវាតិ។

ទ្វិបទកថា និដ្ឋិតា។

ចតុប្បទកថា

១១៦. ចតុប្បទេសុ – **បសុកា**តិ បាឡិយំ អាគតាវសេសា សព្ពា ចតុប្បទជាតីតិ វេទិតព្ពា។ ហត្ថិអាទយោ បាកដាយេវ។ តត្ថ ថេយ្យចិត្តេន ហត្ថឹ អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ, ផន្ទាបេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ។ យោ បន មហាពលោ ពលមទេន តរុណំ ភិង្កច្ឆាបំ នាភិមូលេ សីសេន ឧច្ចារេត្វា គណ្ហន្តោ ចត្តារោ បាទេ, សោណ្ឌំ ច ភូមិតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មោចេតិ, បារាជិកំ។ ហត្ថី បន កោចិ ហត្ថិសាលាយំ ពន្ធិត្វា ឋបិតោ ហោតិ, កោចិ អពទ្ធោវ តិដ្ឋតិ, កោចិ អន្តោវត្ថុម្ហិ តិដ្ឋតិ, កោចិ រាជង្គណេ តិដ្ឋតិ, តត្ថ ហត្ថិសាលាយំ គីវាយ ពន្ធិត្វា ឋបិតស្ស គីវាពន្ធនញ្ច ចត្តារោ ច បាទាតិ បញ្ច ឋានានិ ហោន្តិ។ គីវាយ ច ឯកស្មិញ្ច បាទេ អយសង្ខលិកាយ ពទ្ធស្ស ឆ ឋានានិ។ គីវាយ ច ទ្វីសុ ច បាទេសុ ពទ្ធស្ស សត្ត ឋានានិ។ តេសំ វសេន ផន្ទាបនឋានាចាវនានិ វេទិតព្ពានិ។ អពទ្ធស្ស សកលា ហត្ថិសាលា ឋានំ។ តតោ អតិក្កមនេ, បារាជិកំ។ អន្តោវត្ថុម្ហិ ឋិតស្ស សកលំ អន្តោវត្ថុមេវ ឋានំ។ តស្ស វត្ថុទ្វារាតិក្កមនេ បារាជិកំ។ រាជង្គណេ ឋិតស្ស សកលនគរំ ឋានំ។ តស្ស នគរទ្វារាតិក្កមនេ បារាជិកំ។ ពហិនគរេ ឋិតស្ស ឋិតដ្ឋានមេវ ឋានំ។ តំ ហរន្តោ បទវារេន ការេតព្ពោ។ និបន្នស្ស ឯកមេវ ឋានំ។ តំ ថេយ្យចិត្តេន ឧដ្ឋាបេន្តស្ស ឧដ្ឋិតមត្តេ បារាជិកំ។ អស្សេបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ។ សចេ បន សោ ចតូសុ បាទេសុ ពទ្ធោ ហោតិ, អដ្ឋ ឋានានិ វេទិតព្ពានិ។ ឯស នយោ ឱដ្ឋេបិ។

គោណោបិ កោចិ គេហេ ពន្ធិត្វា ឋបិតោ ហោតិ។ កោចិ អពទ្ធោវ តិដ្ឋតិ, កោចិ បន វជេ ពន្ធិត្វា ឋបិតោ ហោតិ, កោចិ អពទ្ធោវ តិដ្ឋតិ។ តត្ថ គេហេ ពន្ធិត្វា ឋបិតស្ស ចត្តារោ បាទា, ពន្ធនញ្ចាតិ បញ្ច ឋានានិ; អពទ្ធស្ស សកលំ គេហំ។ វជេបិ ពទ្ធស្ស បញ្ច ឋានានិ។ អពទ្ធស្ស សកលោ វជោ។ តំ វជទ្វារំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ វជំ ភិន្ទិត្វា ហរន្តោ ខណ្ឌទ្វារំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ ទ្វារំ វា វិវរិត្វា វជំ វា ភិន្ទិត្វា ពហិ ឋិតោ នាមេន បក្កោសិត្វា និក្ខាមេតិ, បារាជិកំ។ សាខាភង្គំ ទស្សេត្វា បក្កោសន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វារំ អវិវរិត្វា វជំ អភិន្ទិត្វា សាខាភង្គំ ចាលេត្វា បក្កោសតិ, គោណោ ឆាតតាយ វជំ លង្ឃេត្វា និក្ខមតិ, បារាជិកមេវ។ សចេ បន ទ្វារេ វិវរិតេ វជេ វា ភិន្នេ សយមេវ និក្ខមតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ ទ្វារំ វិវរិត្វា វា អវិវរិត្វា វា វជម្បិ ភិន្ទិត្វា វា អភិន្ទិត្វា វា កេវលំ សាខាភង្គំ ចាលេតិ, ន បក្កោសតិ, គោណោ ឆាតតាយ បទសា វា លង្ឃេត្វា វា និក្ខមតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ ឯកោ មជ្ឈេ គាមេ ពទ្ធោ ឋិតោ, ឯកោ និបន្នោ។ ឋិតគោណស្ស បញ្ច ឋានានិ ហោន្តិ, និបន្នស្ស ទ្វេ ឋានានិ; តេសំ វសេន ផន្ទាបនឋានាចាវនានិ វេទិតព្ពានិ។

យោ បន និបន្នំ អនុដ្ឋាបេត្វា តត្ថេវ ឃាតេតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ សុបរិក្ខិត្តេ បន ទ្វារយុត្តេ គាមេ ឋិតគោណស្ស សកលគាមោ ឋានំ។ អបរិក្ខិត្តេ ឋិតស្ស វា ចរន្តស្ស វា បាទេហិ អក្កន្តដ្ឋានមេវ ឋានំ គទ្រភបសុកាសុបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោតិ។

ចតុប្បទកថា និដ្ឋិតា។

ពហុប្បទកថា

១១៧. ពហុប្បទេសុ – សចេ ឯកាយ សតបទិយា វត្ថុ បូរតិ, តំ បទសា នេន្តស្ស នវនវុតិ ថុល្លច្ចយានិ, ឯកំ បារាជិកំ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។

ពហុប្បទកថា និដ្ឋិតា។

ឱចរកកថា

១១៨. ឱចរតីតិ **ឱចរកោ**, តត្ថ តត្ថ អន្តោ អនុបវិសតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱចរិត្វា**តិ សល្លក្ខេត្វា, ឧបធារេត្វាតិ អត្ថោ។ **អាចិក្ខតី**តិ បរកុលេសុ វា វិហារាទីសុ វា ទុដ្ឋបិតំ អសំវិហិតារក្ខំ ភណ្ឌំ អញ្ញស្ស ចោរកម្មំ កាតុំ បដិពលស្ស អារោចេតិ។ **អាបត្តិ ឧភិន្នំ បារាជិកស្សា**តិ អវស្សំ ហារិយេ ភណ្ឌេ ឱចរកស្ស អាណត្តិក្ខណេ ឥតរស្ស ឋានាចាវនេតិ ឯវំ អាបត្តិ ឧភិន្នំ បារាជិកស្ស។ យោ បន “បុរិសោ គេហេ នត្ថិ, ភណ្ឌំ អសុកស្មឹ នាម បទេសេ

ឋបិតំ អសំវិហិតាវក្ខំ, ទ្វារំ អសំវុតំ, គតមត្តេនេវ សក្កា ហរិតុំ, នត្ថិ នាម កោចិ បុរិសការូបជីវី, យោ តំ គន្ត្វា ហរេយ្យា”តិអាទិនា នយេន បរិយាយកថំ ករោតិ, តញ្ច សុត្វា អញ្ញោ “អហំ ទានិ ហរិស្សាមី”តិ គន្ត្វា ហរតិ, តស្ស ឋានាចាវនេ បារាជិកំ, ឥតរស្ស បន អនាបត្តិ។ បរិយាយេន ហិ អទិន្នាទានតោ មុច្ចតីតិ។

ឱចរកកថា និដ្ឋិតា។

ឱណិរក្ខកថា

ឱណឹ រក្ខតីតិ **ឱណិរក្ខោ**។ យោ បរេន អត្តនោ វសនដ្ឋានេ អាភតំ ភណ្ឌំ “ឥទំ

តាវ, ភន្តេ, មុហុត្តំ ឱលោកេថ, យាវ អហំ ឥទំ នាម កិច្ចំ កត្វា អាគច្ឆាមី”តិ វុត្តោ រក្ខតិ, តស្សេតំ អធិវចនំ។ តេនេវាហ – **“ឱណិរក្ខោ នាម អាហដំ ភណ្ឌំ គោបេន្តោ”**តិ។ តត្ថ ឱណិរក្ខោ យេភុយ្យេន ពន្ធិត្វា លគ្គេត្វា ឋបិតភណ្ឌំ អមោចេត្វាវ ហេដ្ឋា បសិព្ពកំ វា បុដកំ វា ឆិន្ទិត្វា កិញ្ចិមត្តំ គហេត្វា សិព្ពនាទី បុន បាកតិកំ ករោតិ, “ឯវំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អាមសនាទីនិ ករោន្តស្ស អនុរូបា អាបត្តិយោ វេទិតព្ពាតិ។

ឱណិរក្ខកថា និដ្ឋិតា។

សំវិទាវហារកថា

សំវិធាយ អវហារោ **សំវិទាវហារោ;** អញ្ញមញ្ញសញ្ញត្តិយា កតាវហារោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សំវិទហិត្វា**តិ ឯកច្ឆន្ទតាយ ឯកជ្ឈាសយតាយ សម្មន្តយិត្វាតិ អត្ថោ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – សម្ពហុលា ភិក្ខូ “អសុកំ នាម គេហំ គន្ត្វា, ឆទនំ វា ភិន្ទិត្វា, សន្ធឹ វា ឆិន្ទិត្វា ភណ្ឌំ ហរិស្សាមា”តិ សំវិទហិត្វា គច្ឆន្តិ។ តេសុ ឯកោ ភណ្ឌំ អវហរតិ។ តស្សុប្បាទេ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ **បរិវារេ**បិ ចេតំ វុត្តំ –

> “ចតុរោ ជនា សំវិធាយ, គរុភណ្ឌំ អវាហរុំ;
> តយោ បារាជិកា, ឯកោ ន បារាជិកោ;
> បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៧៩);

តស្សាយំ អត្ថោ – ចត្តារោ ជនា អាចរិយន្តេវាសិកា ឆមាសកំ គរុភណ្ឌំ អាហរិតុកាមា ជាតា។ តត្ថ អាចរិយោ “ត្វំ ឯកំ មាសកំ ហរ, ត្វំ ឯកំ, ត្វំ ឯកំ, អហំ តយោ ហរិស្សាមី”តិ អាហ។ អន្តេវាសិកេសុ បន បឋមោ “តុម្ហេ, ភន្តេ, តយោ ហរថ, ត្វំ ឯកំ ហរ, ត្វំ ឯកំ, អហំ ឯកំ ហរិស្សាមី”តិ អាហ។ ឥតរេបិ ទ្វេ ឯវមេវ អាហំសុ។ តត្ថ អន្តេវាសិកេសុ ឯកមេកស្ស ឯកេកោ មាសកោ សាហត្ថិកោ ហោតិ, តេន នេសំ ទុក្កដាបត្តិយោ; បញ្ច អាណត្តិកា, តេហិ តិណ្ណម្បិ បារាជិកំ។ អាចរិយស្ស បន តយោ សាហត្ថិកា, តេហិស្ស ថុល្លច្ចយំ។ តយោ អាណត្តិកា, តេហិបិ ថុល្លច្ចយមេវ។ ឥមស្មិញ្ហិ អទិន្នាទានសិក្ខាបទេ សាហត្ថិកំ វា អាណត្តិកស្ស, អាណត្តិកំ វា សាហត្ថិកស្ស អង្គំ ន ហោតិ។ សាហត្ថិកំ បន សាហត្ថិកេនេវ ការេតព្ពំ, អាណត្តិកំ អាណត្តិកេនេវ។ តេន វុត្តំ – “ចតុរោ ជនា សំវិធាយ…បេ… បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។

អបិច សំវិទាវហារេ អសម្មោហត្ថំ “ឯកភណ្ឌំ ឯកដ្ឋានំ, ឯកភណ្ឌំ នានាឋានំ; នានាភណ្ឌំ ឯកដ្ឋានំ, នានាភណ្ឌំ នានាឋាន”ន្តិ ឥទម្បិ ចតុក្កំ អត្ថតោ សល្លក្ខេតព្ពំ។ តត្ថ **ឯកភណ្ឌំ ឯកដ្ឋាន**ន្តិ ឯកកុលស្ស អាបណផលកេ បញ្ចមាសកំ ភណ្ឌំ ទុដ្ឋបិតំ ទិស្វា សម្ពហុលា ភិក្ខូ ឯកំ អាណាបេន្តិ “គច្ឆេតំ អាហរា”តិ, តស្សុទ្ធារេ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ **ឯកភណ្ឌំ នានាឋាន**ន្តិ ឯកកុលស្ស បញ្ចសុ អាបណផលកេសុ ឯកេកមាសកំ ទុដ្ឋបិតំ ទិស្វា សម្ពហុលា ឯកំ អាណាបេន្តិ “គច្ឆេតេ អាហរា”តិ, បញ្ចមស្ស មាសកស្ស ឧទ្ធារេ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ **នានាភណ្ឌំ ឯកដ្ឋាន**ន្តិ ពហូនំ សន្តកំ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ ភណ្ឌំ ឯកស្មឹ ឋានេ ទុដ្ឋបិតំ ទិស្វា សម្ពហុលា ឯកំ អាណាបេន្តិ “គច្ឆេតំ អាហរា”តិ, តស្សុទ្ធារេ សព្ពេសំ បារាជិកំ។ **នានាភណ្ឌំ នានាឋាន**ន្តិ បញ្ចន្នំ កុលានំ បញ្ចសុ អាបណផលកេសុ ឯកេកមាសកំ ទុដ្ឋបិតំ ទិស្វា សម្ពហុលា ឯកំ អាណាបេន្តិ “គច្ឆេតេ អាហរា”តិ, បញ្ចមស្ស មាសកស្ស ឧទ្ធារេ សព្ពេសំ បារាជិកន្តិ។

សំវិទាវហារកថា និដ្ឋិតា។

សង្កេតកម្មកថា

១១៩. សង្កេតកម្មន្តិ សញ្ជាននកម្មំ; កាលបរិច្ឆេទវសេន សញ្ញាណករណន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ អជ្ជ វា បុរេភត្តំ អវហរតុ, ស្វេ វា, អនាគតេ វា សំវច្ឆរេ, នត្ថិ វិសង្កេតោ; ឧភិន្នម្បិ ឱចរកេ វុត្តនយេនេវ បារាជិកំ។ សចេ បន “អជ្ជ បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ ស្វេ បុរេភត្តំ អវហរតិ, “អជ្ជា”តិ និយាមិតំ តំ សង្កេតំ អតិក្កម្ម បច្ឆា អវហដំ ហោតិ។ សចេ “ស្វេ បុរេភត្តំ អវហរា”តិ វុត្តេ អជ្ជ បុរេភត្តំ អវហរតិ , “ស្វេ”តិ និយាមិតំ តំ សង្កេតំ អប្បត្វា បុរេ អវហដំ ហោតិ; ឯវំ អវហរន្តស្ស អវហារកស្សេវ បារាជិកំ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តិ។ “ស្វេ បុរេភត្ត”ន្តិ វុត្តេ តទហេវ វា ស្វេ បច្ឆាភត្តំ វា ហរន្តោបិ តំ សង្កេតំ បុរេ ច បច្ឆា ច ហរតីតិ វេទិតព្ពោ។ ឯស នយោ បច្ឆាភត្តរត្តិន្ទិវេសុបិ។ បុរិមយាម-មជ្ឈិមយាម-បច្ឆិមយាម-កាឡជុណ្ហ-មាស-ឧតុ-សំវច្ឆរាទិវសេនាបិ ចេត្ថ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។ “បុរេភត្តំ ហរា”តិ វុត្តេ “បុរេភត្តមេវ ហរិស្សាមី”តិ វាយមន្តស្ស បច្ឆាភត្តំ ហោតិ; ឯត្ថ កថន្តិ? **មហាសុមត្ថេរោ** តាវ អាហ – “បុរេភត្តបយោគោវ ឯសោ, តស្មា មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតី”តិ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ – “កាលបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តត្តា វិសង្កេតំ, តស្មា មូលដ្ឋោ មុច្ចតី”តិ។

សង្កេតកម្មកថា និដ្ឋិតា។

និមិត្តកម្មកថា

១២០. និមិត្តកម្មន្តិ សញ្ញុប្បាទនត្ថំ កស្សចិ និមិត្តស្ស ករណំ, តំ **“អក្ខឹ វា និខណិស្សាមី”**តិអាទិនា នយេន តិធា វុត្តំ។ អញ្ញម្បិ បនេត្ថ ហត្ថលង្ឃន-បាណិប្បហារអង្គុលិផោដន-គីវុន្នាមន-ឧក្កាសនាទិអនេកប្បការំ សង្គហេតព្ពំ។ សេសមេត្ថ សង្កេតកម្មេ វុត្តនយមេវាតិ។

និមិត្តកម្មកថា និដ្ឋិតា។

អាណត្តិកថា

១២១. ឥទានិ ឯតេស្វេវ សង្កេតកម្មនិមិត្តកម្មេសុ អសម្មោហត្ថំ **“ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាណាបេតី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សោ តំ មញ្ញមានោ តន្តិ** សោ អវហារកោ យំ អាណាបកេន និមិត្តសញ្ញំ កត្វា វុត្តំ, តំ ឯតន្តិ មញ្ញមានោ តមេវ អវហរតិ, ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ **សោ តំ មញ្ញមានោ អញ្ញន្តិ** យំ អវហរាតិ វុត្តំ, តំ ឯតន្តិ មញ្ញមានោ អញ្ញំ តស្មិំយេវ ឋានេ ឋបិតំ អវហរតិ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តិ។ **អញ្ញំ មញ្ញមានោ តន្តិ** អាណាបកេន និមិត្តសញ្ញំ កត្វា វុត្តភណ្ឌំ អប្បគ្ឃំ, ឥទំ អញ្ញំ តស្សេវ សមីបេ ឋបិតំ សារភណ្ឌន្តិ ឯវំ អញ្ញំ មញ្ញមានោ តមេវ អវហរតិ, ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ **អញ្ញំ មញ្ញមានោ អញ្ញន្តិ** បុរិមនយេនេវ ឥទំ អញ្ញំ តស្សេវ សមីបេ ឋបិតំ សារភណ្ឌន្តិ មញ្ញតិ, តញ្ចេ អញ្ញមេវ ហោតិ, តស្សេវ បារាជិកំ។

ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទាតិអាទីសុ ឯកោ អាចរិយោ តយោ ពុទ្ធរក្ខិត-ធម្មរក្ខិត-សង្ឃរក្ខិតនាមកា អន្តេវាសិកា ទដ្ឋព្ពា។ តត្ថ **ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាណាបេតី**តិ អាចរិយោ កិញ្ចិ ភណ្ឌំ កត្ថចិ សល្លក្ខេត្វា តស្ស ហរណត្ថាយ ពុទ្ធរក្ខិតំ អាណាបេតិ។ **ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទា**តិ គច្ឆ ត្វំ, ពុទ្ធរក្ខិត, ឯតមត្ថំ ធម្មរក្ខិតស្ស បាវទ។ **ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទតូ**តិ ធម្មរក្ខិតោបិ សង្ឃរក្ខិតស្ស បាវទតុ។ **ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរតូ**តិ ឯវំ តយា អាណត្តេន ធម្មរក្ខិតេន អាណត្តោ សង្ឃរក្ខិតោ ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរតុ, សោ ហិ អម្ហេសុ វីរជាតិកោ បដិពលោ ឥមស្មឹ កម្មេតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ អាណាបេន្តស្ស អាចរិយស្ស តាវ ទុក្កដំ។ សចេ បន សា អាណត្តិ យថាធិប្បាយំ គច្ឆតិ, យំ បរតោ ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ, អាណត្តិក្ខណេ តទេវ ហោតិ។ អថ តំ ភណ្ឌំ អវស្សំ ហារិយំ ហោតិ, យំ បរតោ “សព្ពេសំ អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ វុត្តំ, តតោ ឥមស្ស តង្ខណេយេវ បារាជិកំ ហោតីតិ អយំ យុត្តិ សព្ពត្ថ វេទិតព្ពា។

សោ ឥតរស្ស អារោចេតីតិ ពុទ្ធរក្ខិតោ ធម្មរក្ខិតស្ស, ធម្មរក្ខិតោ ច សង្ឃរក្ខិតស្ស “អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវំ វទតិ – ‘ឥត្ថន្នាមំ កិរ ភណ្ឌំ អវហរ, ត្វំ កិរ អម្ហេសុ ច វីរបុរិសោ’”តិ អារោចេតិ, ឯវំ តេសម្បិ ទុក្កដំ។ **អវហារកោ បដិគ្គណ្ហាតី**តិ “សាធុ ហរិស្សាមី”តិ សង្ឃរក្ខិតោ សម្បដិច្ឆតិ។ **មូលដ្ឋស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា**តិ សង្ឃរក្ខិតេន បដិគ្គហិតមត្តេ អាចរិយស្ស ថុល្លច្ចយំ, មហាជនោ ហិ តេន បាបេ និយោជិតោតិ។ **សោ តំ ភណ្ឌន្តិ** សោ ចេ សង្ឃរក្ខិតោ តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ, សព្ពេសំ ចតុន្នម្បិ ជនានំ បារាជិកំ។ ន កេវលញ្ច ចតុន្នំ, ឯតេន ឧបាយេន វិសង្កេតំ អកត្វា បរម្បរាយ អាណាបេន្តំ សមណសតំ សមណសហស្សំ វា ហោតុ, សព្ពេសំ បារាជិកមេវ។

ទុតិយវារេ – **សោ អញ្ញំ អាណាបេតី**តិ សោ អាចរិយេន អាណត្តោ ពុទ្ធរក្ខិតោ ធម្មរក្ខិតំ អទិស្វា វា អវត្តុកាមោ វា ហុត្វា សង្ឃរក្ខិតមេវ ឧបសង្កមិត្វា “អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវមាហ – ‘ឥត្ថន្នាមំ កិរ ភណ្ឌំ អវហរា’”តិ

អាណាបេតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ** អាណត្តិយា តាវ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ទុក្កដំ។ **បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ** សង្ឃរក្ខិតេន សម្បដិច្ឆិតេ មូលដ្ឋស្សេវ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។ សចេ បន សោ តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ, អាណាបកស្ស ច ពុទ្ធរក្ខិតស្ស, អវហារកស្ស ច សង្ឃរក្ខិតស្សាតិ ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ មូលដ្ឋស្ស បន អាចរិយស្ស វិសង្កេតត្តា បារាជិកេន អនាបត្តិ។ ធម្មរក្ខិតស្ស អជាននតាយ សព្ពេន សព្ពំ អនាបត្តិ។ ពុទ្ធរក្ខិតោ បន ទ្វិន្នំ សោត្ថិភាវំ កត្វា អត្តនា នដ្ឋោ។

ឥតោ បរេសុ ចតូសុ អាណត្តិវារេសុ បឋមេ តាវ **សោ គន្ត្វា បុន បច្ចាគច្ឆតីតិ** ភណ្ឌដ្ឋានំ គន្ត្វា អន្តោ ច ពហិ ច អារក្ខំ ទិស្វា អវហរិតុំ អសក្កោន្តោ អាគច្ឆតិ។ **យទា សក្កោសិ, តទាតិ** កឹ អជ្ជេវ អវហដំ ហោតិ? គច្ឆ យទា សក្កោសិ តទា នំ អវហរាតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ** ឯវំ បុន អាណត្តិយាបិ ទុក្កដមេវ ហោតិ។ សចេ បន តំ ភណ្ឌំ អវស្សំ ហារិយំ ហោតិ, អត្ថសាធកចេតនា នាម មគ្គានន្តរផលសទិសា, តស្មា អយំ អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកោ។ សចេបិ អវហារកោ សដ្ឋិវស្សាតិក្កមេន តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ, អាណាបកោ ច អន្តរាយេវ កាលំ វា ករោតិ, ហីនាយ វា អាវត្តតិ; អស្សមណោវ ហុត្វា កាលំ វា ករិស្សតិ, ហីនាយ វា អាវត្តិស្សតិ, អវហារកស្ស បន អវហារក្ខណេយេវ បារាជិកំ។

ទុតិយវារេ – យស្មា តំ សណិកំ វា ភណន្តោ តស្ស វា ពធិរតាយ “មា អវហរី”តិ

ឯតំ វចនំ ន សាវេតិ, តស្មា មូលដ្ឋោ ន មុត្តោ។ តតិយវារេ – បន សាវិតត្តា មុត្តោ។ ចតុត្ថវារេ – តេន ច សាវិតត្តា, ឥតរេន ច “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឱរតត្តា ឧភោបិ មុត្តាតិ។

អាណត្តិកថា និដ្ឋិតា។

អាបត្តិភេទំ

១២២. ឥទានិ តត្ថ តត្ថ ឋានា ចាវនវសេន វុត្តស្ស អទិន្នាទានស្ស អង្គំ វត្ថុភេទេន ច អាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ **“បញ្ចហិ អាការេហី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បញ្ចហិ អាការេហីតិ** បញ្ចហិ ការណេហិ; បញ្ចហិ អង្គេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្រាយំ សង្ខេបត្ថោ – អទិន្នំ អាទិយន្តស្ស **“បរបរិគ្គហិតញ្ច ហោតី”**តិអាទិនា នយេន វុត្តេហិ បញ្ចហាការេហិ បារាជិកំ ហោតិ, ន ឥតោ ឩនេហីតិ។ តត្រិមេ បញ្ច អាការា – បរបរិគ្គហិតំ, បរបរិគ្គហិតសញ្ញិតា , បរិក្ខារស្ស គរុកភាវោ, ថេយ្យចិត្តំ, ឋានាចាវនន្តិ។ ឥតោ បរេហិ បន ទ្វីហិ វារេហិ លហុកេ បរិក្ខារេ វត្ថុភេទេន ថុល្លច្ចយញ្ច ទុក្កដញ្ច ទស្សិតំ។

១២៥. **“ឆហាការេហី”**តិអាទិនា នយេន វុត្តវារត្តយេ បន ន សកសញ្ញិតា, ន វិស្សាសគ្គាហិតា, ន តាវកាលិកតា, បរិក្ខារស្ស គរុកភាវោ, ថេយ្យចិត្តំ, ឋានាចាវនន្តិ ឯវំ ឆ អាការា វេទិតព្ពា។ វត្ថុភេទេន បនេត្ថាបិ បឋមវារេ បារាជិកំ។ ទុតិយតតិយេសុ ថុល្លច្ចយទុក្កដានិ វុត្តានិ។ តតោ បរេសុ បន តីសុ វារេសុ វិជ្ជមានេបិ វត្ថុភេទេ វត្ថុស្ស បរេហិ អបរិគ្គហិតត្តា ទុក្កដមេវ វុត្តំ។ តត្រ យទេតំ **“ន ច បរបរិគ្គហិត”**ន្តិ វុត្តំ, តំ អនជ្ឈាវុត្ថកំ វា ហោតុ ឆឌ្ឌិតំ ឆិន្នមូលកំ អស្សាមិកវត្ថុ, អត្តនោ សន្តកំ វា, ឧភយម្បិ “ន ច បរបរិគ្គហិត”ន្ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ យស្មា បនេត្ថ បរបរិគ្គហិតសញ្ញា ច អត្ថិ, ថេយ្យចិត្តេន ច គហិតំ, តស្មា អនាបត្តិ ន វុត្តាតិ។

អាបត្តិភេទំ និដ្ឋិតំ។

អនាបត្តិភេទំ

១៣១. ឯវំ វត្ថុវសេន ច ចិត្តវសេន ច អាបត្តិភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ **“អនាបត្តិ សសញ្ញិស្សា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សសញ្ញិស្សាតិ** សកសញ្ញិស្ស, “មយ្ហំ សន្តកំ ឥទំ ភណ្ឌ”ន្តិ ឯវំ សសញ្ញិស្ស បរភណ្ឌម្បិ គណ្ហតោ គហណេ អនាបត្តិ, គហិតំ បន បុន ទាតព្ពំ។ សចេ សាមិកេហិ “ទេហី”តិ វុត្តោ ន ទេតិ, តេសំ ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។

វិស្សាសគ្គាហេតិ វិស្សាសគ្គហណេបិ អនាបត្តិ។ វិស្សាសគ្គាហលក្ខណំ បន ឥមិនា សុត្តេន ជានិតព្ពំ – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស វិស្សាសំ គហេតុំ – សន្ទិដ្ឋោ ច ហោតិ, សម្ភត្តោ ច, អាលបិតោ ច, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ”តិ (មហាវ. ៣៥៦)។ តត្ថ **សន្ទិដ្ឋោតិ** ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ, **សម្ភត្តោតិ** ទឡ្ហមិត្តោ, **អាលបិតោតិ** “មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហេយ្យាសិ, អាបុច្ឆិត្វា គហណេ ការណំ

នត្ថិ”តិ វុត្តោ។ **ជីវតីតិ** អនុដ្ឋានសេយ្យាយ សយិតោបិ យាវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន បាបុណាតិ។ **គហិតេ ច អត្តមនោតិ** គហិតេ តុដ្ឋចិត្តោ ហោតិ, ឯវរូបស្ស សន្តកំ “គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី”តិ ជានន្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ចង្គានិ វុត្តានិ។ វិស្សាសគ្គាហោ បន តីហិ អង្គេហិ រុហតិ – សន្ទិដ្ឋោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ; សម្ភត្តោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ; អាលបិតោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោតិ។

យោ បន ន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្តមនោ ហោតិ; តស្ស សន្តកំ វិស្សាសគ្គាហេន គហិតម្បិ បុន ទាតព្ពំ។ ទទមានេន ច មតកធនំ តាវ យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ពំ។ អនត្តមនស្ស សន្តកំ តស្សេវ ទាតព្ពំ។ យោ បន បឋមំយេវ “សុដ្ឋុ កតំ តយា មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា”តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ, បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោបិ អទាតុកាមោ ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតិ, សោបិ បុន បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន “មយា តុម្ហាកំ សន្តកំ គហិតំ វា បរិភុត្តំ វា”តិ វុត្តេ “គហិតំ វា ហោតុ បរិភុត្តំ វា, មយា បន តំ កេនចិទេវ ករណីយេន ឋបិតំ, បាកតិកំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វទតិ។ អយំ បច្ចាហរាបេតុំ លភតិ។

តាវកាលិកេតិ “បដិទស្សាមិ បដិករិស្សាមី”តិ ឯវំ គណ្ហន្តស្ស តាវកាលិកេបិ គហណេ អនាបត្តិ។ គហិតំ បន សចេ ភណ្ឌសាមិកោ បុគ្គលោ វា គណោ វា “តុយ្ហេវេតំ ហោតូ”តិ អនុជានាតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ អនុជានាតិ, អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពំ។ សង្ឃសន្តកំ បន បដិទាតុមេវ វដ្ដតិ។

បេតបរិគ្គហេតិ ឯត្ថ បន បេត្តិវិសយេ ឧបបន្នាបិ កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ អត្តភាវេ និព្ពត្តាបិ ចាតុមហារាជិកាទយោ ទេវាបិ សព្ពេ “បេតា” ត្វេវ សង្ខ្យំ គតា, តេសំ បរិគ្គហេ អនាបត្តិ។ សចេបិ ហិ សក្កោ ទេវរាជា អាបណំ បសារេត្វា និសិន្នោ ហោតិ, ទិព្ពចក្ខុកោ ច ភិក្ខុ តំ ញត្វា អត្តនោ ចីវរត្ថាយ សតសហស្សគ្ឃនកម្បិ សាដកំ តស្ស “មា គណ្ហ, មា គណ្ហា”តិ វទន្តស្សាបិ គហេត្វា គច្ឆតិ, វដ្ដតិ។ ទេវតា បន ឧទ្ទិស្ស ពលិកម្មំ ករោន្តេហិ រុក្ខាទីសុ លគ្គិតសាដកេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។

តិរច្ឆានគតបរិគ្គហេតិ តិរច្ឆានគតានម្បិ បរិគ្គហេ អនាបត្តិ។ សចេបិ ហិ នាគរាជា វា សុបណ្ណមាណវកោ វា មនុស្សរូបេន អាបណំ បសារេតិ, តតោ ចស្ស សន្តកំ កោចិ ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, វដ្ដតិ។ សីហោ វា ព្យគ្ឃោ វា មិគមហឹសាទយោ វធិត្វា ខាទន្តោ ជិឃច្ឆាបីឡិតោ អាទិតោវ ន វារេតព្ពោ។ អនត្ថម្បិ ហិ ករេយ្យ។ យទិ បន ថោកេ ខាយិតេ វារេតុំ សក្កោតិ, វារេត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។ សេនាទយោបិ អាមិសំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ បាតាបេត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។

បំសុកូលសញ្ញិស្សាតិ អស្សាមិកំ “ឥទំ បំសុកូល”ន្តិ ឯវំសញ្ញិស្សាបិ គហណេ អនាបត្តិ។ សចេ បន តំ សស្សាមិកំ ហោតិ, អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពំ ។ **ឧម្មត្តកស្សាតិ** បុព្ពេ វុត្តប្បការស្ស ឧម្មត្តកស្សាបិ អនាបត្តិ។ **អាទិកម្មិកស្សាតិ** ឥធ ធនិយោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ។ អវសេសានំ បន រជកភណ្ឌិកាទិចោរានំ ឆព្ពគ្គិយាទីនំ អាបត្តិយេវាតិ។

អនាបត្តិភេទំ និដ្ឋិតំ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បកិណ្ណកកថា

សមុដ្ឋានញ្ច កិរិយា, អថោ សញ្ញា សចិត្តកំ;
លោកវជ្ជញ្ច កម្មញ្ច, កុសលំ វេទនាយ ចាតិ។

ឥមស្មិំ បន បកិណ្ណកេ ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ – សាហត្ថិកំ កាយតោ ច ចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, អាណត្តិកំ វាចតោ ច ចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, សាហត្ថិកាណត្តិកំ កាយតោ ច វាចតោ ច ចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយាសមុដ្ឋានញ្ច, ករោន្តោយេវ ហិ ឯតំ អាបជ្ជតិ ន អករោន្តោ។ “អទិន្នំ អាទិយាមី”តិ សញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ , លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, តុដ្ឋោ វា ភីតោ វា មជ្ឈត្តោ វា តំ អាបជ្ជតីតិ តិវេទនន្តិ សព្ពំ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

បកិណ្ណកកថា និដ្ឋិតា។

វិនីតវត្ថុវណ្ណនា

១៣២. វិនីតវត្ថុកថាសុ ឆព្ពគ្គិយវត្ថុ អនុបញ្ញត្តិយំ វុត្តមេវ។

ទុតិយវត្ថុម្ហិ – ចិត្តំ នាម បុថុជ្ជនានំ រាគាទិវសេន បកតឹ វិជហិត្វា ធាវតិ សន្ធាវតិ វិធាវតិ។ សចេ ភគវា កាយវចីទ្វារភេទំ វិនាបិ ចិត្តុប្បាទមត្តេន អាបត្តឹ បញ្ញបេយ្យ, កោ សក្កុណេយ្យ អនាបត្តិកំ អត្តានំ កាតុំ! តេនាហ – “**អនាបត្តិ ភិក្ខុ ចិត្តុប្បាទេ**”តិ។ ចិត្តវសិកេន បន ន ភវិតព្ពំ, បដិសង្ខានពលេន ចិត្តំ និវារេតព្ព មេវាតិ។

១៣៣-៤. អាមសន-ផន្ទាបន-ឋានាចាវនវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ តតោ បរានិ ច **ថេយ្យចិត្តោ ភូមិតោ អគ្គហេសី**តិ វត្ថុបរិយោសានានិ។

១៣៥. និរុត្តិបថវត្ថុស្មិំ ១.៣២៩ **អាទិយី**តិ គណ្ហិ, “ចោរោសិ ត្វ”ន្តិ បរាមសិ។ ឥតរោ បន “កេន អវហដ”ន្តិ វុត្តេ “មយា អវហដ”ន្តិ បុច្ឆាសភាគេន បដិញ្ញំ អទាសិ។ យទិ ហិ ឥតរេន “កេន គហិតំ, កេន អបនីតំ, កេន ឋបិត”ន្តិ វុត្តំ អភវិស្ស, អថ អយម្បិ “មយា គហិតំ, អបនីតំ, ឋបិត”ន្តិ វា វទេយ្យ។ មុខំ នាម កុញ្ចនត្ថាយ ច កថនត្ថាយ ច កតំ, ថេយ្យចិត្តំ បន វិនា អវហារោ នត្ថិ។ តេនាហ ភគវា – “**អនាបត្តិ ភិក្ខុ និរុត្តិបថេ**”តិ។ វោហារវចនមត្តេ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ តតោ បរំ វេឋនវត្ថុ បរិយោសានំ សព្ពំ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៣៧. អភិន្នសរីរវត្ថុស្មិំ **អធិវត្ថោ**តិ សាដកគណ្ហាយ តស្មិំយេវ សរីរេ និព្ពត្តោ។ **អនាទិយន្តោ**តិ តស្ស វចនំ អគណ្ហន្តោ, អាទរំ វា អករោន្តោ។ **តំ សរីរំ ឧដ្ឋហិត្វា**តិ បេតោ អត្តនោ អានុភាវេន តំ សរីរំ ឧដ្ឋាបេសិ។ តេន វុត្តំ – “តំ សរីរំ ឧដ្ឋហិត្វា”តិ។ **ទ្វារំ ថកេសី**តិ ភិក្ខុស្ស សុសានសមីបេយេវ វិហារោ, តស្មា ភីរុកជាតិកោ ភិក្ខុ ខិប្ប មេវ តត្ថ បវិសិត្វា ទ្វារំ ថកេសិ។ **តត្ថេវ បរិបតី**តិ ទ្វារេ ថកិតេ បេតោ សាដកេ និរាលយោ ហុត្វា តំ សរីរំ បហាយ យថាកម្មំ គតោ, តស្មា តំ សរីរំ តត្ថេវ បរិបតិ, បតិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អភិន្នេ សរីរេតិ អល្លសរីរេ បំសុកូលំ ន គហេតព្ពំ, គណ្ហន្តស្ស ឯវរូបា ឧបទ្ទវា ហោន្តិ, ទុក្កដញ្ច អាបជ្ជតិ។ ភិន្នេ បន គហេតុំ វដ្ដតិ។ កិត្តាវតា បន ភិន្នំ ហោតិ? កាក-កុលល-សោណ-សិង្គាលាទីហិ មុខ តុណ្ឌកេន វា ទាឋាយ វា ឦសកំ ផាលិតមត្តេនាបិ។ យស្ស បន បតតោ ឃំសនេន ឆវិមត្តំ ឆិន្នំ ហោតិ, ចម្មំ អច្ឆិន្នំ, ឯតំ អភិន្នមេវ; ចម្មេ បន ឆិន្នេ ភិន្នំ។ យស្សាបិ សជីវកាលេយេវ បភិន្នា គណ្ឌកុដ្ឋបិឡកា វា វណោ វា ហោតិ, ឥទម្បិ ភិន្នំ។ តតិយទិវសតោ បភុតិ ឧទ្ធុមាតកាទិភាវេន កុណបភាវំ ឧបគតម្បិ ភិន្នមេវ។ សព្ពេន សព្ពំ បន អភិន្នេបិ សុសានគោបកេហិ វា អញ្ញេហិ វា មនុស្សេហិ គាហាបេតុំ វដ្ដតិ។ នោ ចេ អញ្ញំ លភតិ, សត្ថកេន វា កេនចិ វា វណំ កត្វា គហេតព្ពំ។ វិសភាគសរីរេ បន សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា សមណសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា សីសេ វា ហត្ថបាទបិដ្ឋិយំ វា វណំ កត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។

កុសសង្កាមនវត្ថុកថា

១៣៨. តទនន្តរេ វត្ថុស្មិំ **កុសំ សង្កាមេត្វា ចីវរំ អគ្គហេសី**តិ បុព្ពេ “អាទិយេយ្យា”តិ ឥមស្ស បទស្ស អត្ថវណ្ណ នាយំ នាមមត្តេន ទស្សិតេសុ ថេយ្យាវហារ-បសយ្ហាវហារ-បរិកប្បាវហារបអច្ឆន្នាវហារ-កុសាវហារេសុ កុសាវហារេន អវហរីតិ អត្ថោ។

ឥមេសំ បន អវហារានំ ឯវំ នានត្តំ វេទិតព្ពំ – យោ ហិ កោចិ សស្សាមិកំ ភណ្ឌំ រត្តិភាគេ វា ទិវសភាគេ វា សន្ធិច្ឆេទាទីនិ កត្វា អទិស្សមានោ អវហរតិ, កូដមានកូដកហាបណាទីហិ វា វញ្ចេត្វា គណ្ហាតិ, តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ “**ថេយ្យាវហារោ**”តិ វេទិតព្ពោ។

យោ បន បរេ បសយ្ហ ពលសា អភិភុយ្យ, អថ វា បន សន្តជ្ជេត្វា ភយំ ទស្សេត្វា តេសំ សន្តកំ គណ្ហាតិ, បន្ថឃាត-គាមឃាតាទីនិ ករោន្តា ទាមរិកចោរា វិយ កោធវសេន បរូបរវិលោបំ ករោន្តា អត្តនោ បត្តពលិតោ ច អធិកំ ពលក្ការេន គណ្ហន្តា រាជ-រាជមហាមត្តាទយោ វិយ; តស្សេវំ គណ្ហតោ អវហារោ “**បសយ្ហាវហារោ**”តិ វេទិតព្ពោ។

បរិកប្បេត្វា គណ្ហតោ បន អវហារោ “**បរិកប្បាវហារោ**”តិ វុច្ចតិ, សោ ភណ្ឌបរិកប្ប-ឱកាសបរិកប្បវសេន ទុវិធោ ។ តត្រាយំ **ភណ្ឌបរិកប្បោ** – ឥធេកច្ចោ សាដកត្ថិកោ អន្តោគព្ភំ បវិសិត្វា “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមិ; សចេ សុត្តំ, ន គណ្ហិស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា អន្ធការេ បសិព្ពកំ គណ្ហាតិ, សាដកោ ចេ តត្រ ហោតិ, ឧទ្ធារេយេវ បារាជិកំ។ សុត្តំ ចេ ហោតិ, រក្ខតិ។ ពហិ នីហរិត្វា មុញ្ចិត្វា “សុត្ត”ន្តិ ញត្វា បុន អាហរិត្វា យថាឋានេ ឋបេតិ, រក្ខតិយេវ។ “សុត្ត”ន្តិ ញត្វាបិ “យំ លទ្ធំ, តំ គហេតព្ព”ន្តិ គច្ឆតិ, បទវារេន ការេតព្ពោ។ ភូមិយំ ឋបេត្វា គណ្ហាតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ “ចោរោ, ចោរោ”តិ សាមិកេហិ បរិយុដ្ឋិតោ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយតិ, រក្ខតិ។ សាមិកា តំ ទិស្វា គណ្ហន្តិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ អញ្ញោ ចេ កោចិ គណ្ហាតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ អថ និវត្តេសុ សាមិកេសុ សយមេវ តំ ទិស្វា “បគេវេតំ មយា នីហដំ, មម ទានិ សន្តក”ន្តិ គណ្ហាតិ, រក្ខតិ; ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ “សចេ សុត្តំ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមិ; សចេ សាដកោ, ន គណ្ហិស្សាមិ។ សចេ សប្បិ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមិ; សចេ តេលំ, ន គណ្ហិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន បរិកប្បេត្វា គណ្ហន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។

មហាបច្ចរិយាទីសុ បន “សាដកត្ថិកោបិ សាដកបសិព្ពកមេវ គហេត្វា និក្ខន្តោ ពហិ ឋត្វា មុញ្ចិត្វា ‘សាដកោ អយ’ន្តិ ទិស្វា គច្ឆន្តោ បទុទ្ធារេនេវ ការេតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ ឯត្ថ បន “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមី”តិ បរិកប្បិតត្តា បរិកប្បោ ទិស្សតិ, ទិស្វា ហដត្តា បរិកប្បាវហារោ ន ទិស្សតិ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន យំ បរិកប្បិតំ តំ អទិដ្ឋំ បរិកប្បិតភាវេ ឋិតំយេវ ឧទ្ធរន្តស្ស អវហារោ វុត្តោ, តស្មា តត្ថ បរិកប្បាវហារោ ទិស្សតិ។ “តំ មញ្ញមានោ តំ អវហរី”តិ បាឡិយា ច សមេតីតិ។ តត្ថ ឃ្វាយំ “សចេ សាដកោ ភវិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន បវត្តោ បរិកប្បោ, អយំ “ភណ្ឌបរិកប្បោ” នាម។

ឱកាសបរិកប្បោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – ឥធេកច្ចោ លោលភិក្ខុ បរបរិវេណំ វា កុលឃរំ វា អរញ្ញេ កម្មន្តសាលំ វា បវិសិត្វា តត្ថ កថាសល្លាបេន និសិន្នោ កិញ្ចិ លោភនេយ្យំ បរិក្ខារំ ឱលោកេតិ, ឱលោកេន្តោ ច បន ទិស្វា ទ្វារបមុខហេដ្ឋាបាសាទបរិវេណទ្វារកោដ្ឋករុក្ខមូលាទិវសេន បរិច្ឆេទំ កត្វា “សចេ មំ ឯត្ថន្តរេ បស្សិស្សន្តិ, ទដ្ឋុកាមតាយ គហេត្វា វិចរន្តោ វិយ ឯតេសំយេវ ទស្សាមិ; នោ ចេ បស្សិស្សន្តិ, ហរិស្សាមី”តិ បរិកប្បេតិ។ តស្ស តំ អាទាយ បរិកប្បិតបរិច្ឆេទំ អតិក្កន្តមត្តេ បារាជិកំ។ សចេ ឧបចារសីមំ បរិកប្បេតិ, តទភិមុខោវ គច្ឆន្តោ កម្មដ្ឋានាទីនិ មនសិ ករោន្តោ វា អញ្ញវិហិតោ វា អសតិយា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ អថាបិស្ស តំ ឋានំ បត្តស្ស ចោរោ វា ហត្ថី វា វាឡមិគោ វា មហាមេឃោ វា វុដ្ឋហតិ, សោ ច តម្ហា ឧបទ្ទវា មុច្ចិតុកម្យតាយ សហសា តំ ឋានំ អតិក្កមតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ កេចិ បនេត្ថ “យស្មា មូលេវ ថេយ្យចិត្តេន គហិតំ, តស្មា ន រក្ខតិ, អវហារោយេវា”តិ វទន្តិ។ អយំ តាវ **មហាអដ្ឋកថា**នយោ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “សចេបិ សោ អន្តោបរិច្ឆេទេ ហត្ថី វា អស្សំ វា អភិរុហិត្វា តំ នេវ បាជេតិ, ន បាជាបេតិ; បរិច្ឆេទេ អតិក្កន្តេបិ បារាជិកំ នត្ថិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវា”តិ វុត្តំ។ តត្រ ឃ្វាយំ “សចេ មំ ឯត្ថន្តរេ បស្សិស្សន្តិ, ទដ្ឋុកាមតាយ គហេត្វា វិចរន្តោ វិយ ឯតេសំយេវ ទស្សាមី”តិ បវត្តោ បរិកប្បោ, អយំ “ឱកាសបរិកប្បោ” នាម។

ឯវមិមេសំ ទ្វិន្នម្បិ បរិកប្បានំ វសេន បរិកប្បេត្វា គណ្ហតោ អវហារោ “បរិកប្បាវហារោ”តិ វេទិតព្ពោ។

បដិច្ឆាទេត្វា បន អវហរណំ **បដិច្ឆន្នាវហារោ**។ សោ ឯវំ វេទិតព្ពោ – យោ ភិក្ខុ មនុស្សានំ ឧយ្យានាទីសុ កីឡន្តានំ វា បវិសន្តានំ វា ឱមុញ្ចិត្វា ឋបិតំ អលង្ការភណ្ឌំ ទិស្វា “សចេ ឱនមិត្វា គហេស្សាមិ, ‘កឹ សមណោ គណ្ហាតី’តិ មំ ជានិត្វា វិហេឋេយ្យុ”ន្តិ បំសុនា វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេតិ – “បច្ឆា គណ្ហិស្សាមី”តិ, តស្ស ឯត្តាវតា ឧទ្ធារោ នត្ថីតិ ន តាវ អវហារោ ហោតិ។ យទា បន តេ មនុស្សា អន្តោគាមំ បវិសិតុកាមា តំ ភណ្ឌកំ វិចិនន្តាបិ អបស្សិត្វា “ឥទានិ អន្ធការោ, ស្វេ ជានិស្សាមា”តិ សាលយា ឯវ គតា ហោន្តិ។ អថស្ស តំ ឧទ្ធរតោ ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ “បដិច្ឆន្នកាលេយេវ តំ មម សន្តក”ន្តិ សកសញ្ញាយ វា “គតា ទានិ តេ, ឆឌ្ឌិតភណ្ឌំ ឥទ”ន្តិ បំសុកូលសញ្ញាយ វា គណ្ហន្តស្ស បន ភណ្ឌទេយ្យំ។ តេសុ ទុតិយទិវសេ អាគន្ត្វា វិចិនិត្វា អទិស្វា ធុរនិក្ខេបំ កត្វា គតេសុបិ គហិតំ ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ កស្មា? យស្មា តស្ស បយោគេន តេហិ ន ទិដ្ឋំ, យោ បន តថារូបំ ភណ្ឌំ ទិស្វា យថាឋានេ ឋិតំយេវ អប្បដិច្ឆាទេត្វា ថេយ្យចិត្តោ បាទេន អក្កមិត្វា កទ្ទមេ វា វាលិកាយ វា បវេសេតិ, តស្ស បវេសិតមត្តេយេវ បារាជិកំ។

កុសំ សង្កាមេត្វា បន អវហរណំ “**កុសាវហារោ**”តិ វុច្ចតិ។ សោបិ ឯវំ វេទិតព្ពោ – យោ ភិក្ខុ កុសំ បាតេត្វា ចីវរេ ភាជិយមានេ អត្តនោ កោដ្ឋាសស្ស សមីបេ ឋិតំ អប្បគ្ឃតរំ វា មហគ្ឃតរំ វា សមសមំ វា អគ្ឃេន បរស្ស កោដ្ឋាសំ ហរិតុកាមោ អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បតិតំ កុសទណ្ឌកំ បរស្ស កោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមោ ឧទ្ធរតិ, រក្ខតិ តាវ។ បរស្ស កោដ្ឋាសេ បាតេតិ, រក្ខតេវ។ យទា បន តស្មិំ បតិតេ បរស្ស កោដ្ឋាសតោ បរស្ស កុសទណ្ឌកំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធដមត្តេ បារាជិកោ ហោតិ។ សចេ បឋមតរំ បរកោដ្ឋាសតោ កុសទណ្ឌកំ ឧទ្ធរតិ អត្តនោ កោដ្ឋាសេ

បាតេតុកាមតាយ ឧទ្ធារេ រក្ខតិ, បាតនេ រក្ខតិ។ អត្តនោ កោដ្ឋាសតោ បន អត្តនោ កុសទណ្ឌកំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធារេយេវ រក្ខតិ។ តំ ឧទ្ធរិត្វា បរកោដ្ឋាសេ បាតេន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកំ។

សចេ បន ទ្វីសុបិ កោដ្ឋាសេសុ បតិតទណ្ឌកេ អទស្សនំ គមេតិ, តតោ អវសេសភិក្ខូសុ គតេសុ ឥតរោ ‘‘‘មយ្ហំ, ភន្តេ, ទណ្ឌកោ ន បញ្ញាយតី’តិ។ ‘មយ្ហម្បិ, អាវុសោ, ន បញ្ញាយតី’តិ។ ‘កតមោ បន, ភន្តេ, មយ្ហំ ភាគោ’តិ? ‘អយំ តុយ្ហំ ភាគោ’’’តិ អត្តនោ ភាគំ ទស្សេតិ, តស្មិំ វិវទិត្វា វា អវិវទិត្វា វា តំ គណ្ហិត្វា គតេ ឥតរោ តស្ស ភាគំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ សចេបិ តេន ‘‘អហំ មម ភាគំ តុយ្ហំ ន ទេមិ, ត្វំ បន អត្តនោ ភាគំ ញត្វា គណ្ហា’’តិ វុត្តេ ‘‘នាយំ មមា’’តិ ជានន្តោបិ តស្សេវ ភាគំ គណ្ហាតិ, ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ សចេ បន ឥតរោ ‘‘អយំ តុយ្ហំ ភាគោ, អយំ មយ្ហំ ភាគោតិ កឹ ឥមិនា វិវាទេនា’’តិ ចិន្តេត្វា ‘‘មយ្ហំ វា បត្តោ ហោតុ, តុម្ហាកំ វា, យោ វរភាគោ តំ តុម្ហេ គណ្ហថា’’តិ វទតិ, ទិន្នកំ នាម គហិតំ ហោតិ, នត្ថេត្ថ អវហារោ។ សចេបិ សោ វិវាទភីរុកោ ភិក្ខុ ‘‘យំ តុយ្ហំ រុច្ចតិ, តំ គណ្ហា’’តិ វុត្តោ អត្តនោ បត្តំ វរភាគំ ឋបេត្វា លាមកំយេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, តតោ ឥតរស្ស វិចិនិតាវសេសំ គណ្ហន្តស្សាបិ អវហារោ នត្ថេវាតិ។

អដ្ឋកថាសុបន វុត្តំ – ‘‘ឥមស្មិំ ឋានេ កុសសង្កាមនវសេន ចីវរភាជនីយមេវ ឯកំ អាគតំ, ចតុន្នម្បិ បន បច្ចយានំ ឧប្បត្តិញ្ច ភាជនីយញ្ច នីហរិត្វា ទស្សេតព្ព’’ន្តិ ឯវញ្ច វត្វា **ចីវរក្ខន្ធកេ**‘‘បដិក្កណ្ណាតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា សិវេយ្យកំ ទុស្សយុគំ; ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច គហបតិចីវរំ អនុជានាតូ’’តិ (មហាវ. ៣៣៧) ឥទំ ជីវកវត្ថុំ អាទឹ កត្វា **ឧប្បន្នចីវរកថា,** សេនាសនក្ខន្ធកេ ‘‘តេន ខោ បន សមយេន រាជគហំ ទុព្ភិក្ខំ ហោតិ, មនុស្សា ន សក្កោន្តិ សង្ឃភត្តំ កាតុំ, ឥច្ឆន្តិ ឧទ្ទេសភត្តំ និមន្តនំ សលាកភត្តំ បក្ខិកំ ឧបោសថិកំ បាដិបទិកំ កាតុ’’ន្តិ (ចូឡវ. ៣២៥) ឥទំ សុត្តមាទឹ កត្វា **បិណ្ឌបាតកថា,** សេនាសនក្ខន្ធកេយេវ ‘‘តេន ខោ បន សមយេន សត្តរសវគ្គិយា ភិក្ខូ អញ្ញតរំ បច្ចន្តិមំ មហាវិហារំ បដិសង្ខរោន្តិ – ‘ឥធ មយំ វស្សំ វសិស្សាមា’តិ។ អទ្ទសំសុ ខោ ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ សត្តរសវគ្គិយេ ភិក្ខូ វិហារំ បដិសង្ខរោន្តេ’’តិ (ចូឡវ. ៣១៦) ឥទំ ឆព្ពគ្គិយវត្ថុំ អាទឹ កត្វា **អាគតសេនាសនកថា,** តទវសានេ ច **សប្បិអាទិភេសជ្ជកថា** វិត្ថារេន កថិតា។ មយំ បន តំ សព្ពំ អាគតាគតដ្ឋានេយេវ កថយិស្សាម; ឯវំ កថនេ ការណំ បុព្ពេ វុត្តមេវ។

កុសសង្កាមនវត្ថុកថា និដ្ឋិតា។

១៣៩. ឥតោ បរំ ជន្តាឃរវត្ថុ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៤០. បញ្ចសុ វិឃាសវត្ថូសុ តេ ភិក្ខូ អនុបសម្បន្នេន កប្បិយំ ការាបេត្វា បរិភុញ្ជឹសុ។ វិឃាសំ បន គណ្ហន្តេន ខាទិតាវសេសំ ឆឌ្ឌិតំ គហេតព្ពំ។ យទិ សក្កោតិ ខាទន្តេ ឆឌ្ឌាបេត្វា គណ្ហិតុំ, ឯតម្បិ វដ្ដតិ។ អត្តគុត្តត្ថាយ បន បរានុទ្ទយតាយ ច ន គហេតព្ពំ។

១៤១. ឱទនខាទនីយបូវឧច្ឆុតិម្ពរូសកភាជនីយវត្ថូសុ **អបរស្ស ភាគំ ទេហី**តិ អសន្តំ បុគ្គលំ អាហ។ **អមូលកំ អគ្គហេសី**តិ សាមិកេសុ ទេន្តេសុ ឯវំ អគ្គហេសិ។ **អនាបត្តិ ភិក្ខុ បារាជិកស្សា**តិ សាមិកេហិ ទិន្នំ អគ្គហេសិ; តេនស្ស អនាបត្តិ វុត្តា។ **អាបត្តិ សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយស្សា**តិ យោ បនានេន សម្បជានមុសាវាទោ វុត្តោ, តស្មិំ បាចិត្តិយំ អាហ; បរតោ តេកដុលយាគុវត្ថុម្ហិ វិយ។ គហណេ បន អយំ វិនិច្ឆយោ – សង្ឃស្ស សន្តកំ សម្មតេន វា អាណត្តេហិ វា អារាមិកាទីហិ ទិយ្យមានំ, គិហីនញ្ច សន្តកំ សាមិកេន វា អាណត្តេន វា ទិយ្យមានំ ‘‘អបរស្ស ភាគំ ទេហី’’តិ វត្វា គណ្ហតោ ភណ្ឌទេយ្យំ។ អញ្ញេន ទិយ្យមានំ គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ អសម្មតេន វា អនាណត្តេន វា ទិយ្យមានេ ‘‘អបរម្បិ ភាគំ ទេហី’’តិ វត្វា វា កូដវស្សានិ គណេត្វា វា គណ្ហន្តោ បត្តចតុក្កេ វិយ តស្សុទ្ធារេយេវ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ ឥតរេហិ ទិយ្យមានំ ឯវំ គណ្ហតោ ភណ្ឌទេយ្យំ។ សាមិកេន បន ‘‘ឥមស្ស ទេហី’’តិ ទាបិតំ វា សយំ ទិន្នំ វា សុទិន្នន្តិ អយមេត្ថ **សព្ពអដ្ឋកថា** វិនិច្ឆយតោ សារោ។

១៤២-៣. ឱទនិយឃរាទិវត្ថូសុ – **ឱទនិយឃរំ** នាម វិក្កាយិកភត្តបចនឃរំ។ **សូនឃរំ** នាម វិក្កាយិកមំសបចនឃរំ។ **បូវឃរំ** នាម វិក្កាយិកខជ្ជកបចនឃរំ។ សេសមេត្ថ, បរិក្ខារវត្ថូសុ ច បាកដមេវ។

១៤៤. បីឋវត្ថុស្មិំ – សោ ភិក្ខុ បរិកប្បេត្វា ‘‘ឯតំ ឋានំ សម្បត្តំ គណ្ហិស្សាមី’’តិ សង្កាមេសិ។ តេនស្ស សង្កាមនេ អវហារោ នត្ថិ។ សង្កាមេត្វា បន បរិកប្បិតោកាសតោ គហណេ បារាជិកំ វុត្តំ។ ឯវំ ហរន្តោ ច យទិ បីឋកេ ថេយ្យចិត្តំ នត្ថិ, ថវិកំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។ អថ បីឋកេបិ អត្ថិ, ឧភោ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោតិ។ ភិសិអាទីនិ តីណិ វត្ថូនិ បាកដានេវ។

១៤៦. វិស្សាសគ្គាហាទីសុ តីសុ វត្ថូសុ គហណេ អនាបត្តិ, អាហរាបេន្តេសុ ភណ្ឌទេយ្យំ។ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋស្ស បដិវិសោ អន្តោឧបចារសីមាយំ ឋិតស្សេវ គហេតុំ វដ្តតិ។ យទិ បន ទាយកា “ពហិឧបចារដ្ឋានម្បិ ភន្តេ, ភាគំ គណ្ហថ, អាគន្ត្វា បរិភុញ្ជិស្សន្តី”តិ វទន្តិ, ឯវំ អន្តោគាមដ្ឋានម្បិ គហេតុំ វដ្តតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

១៤៨-៩. សត្តសុ អម្ពចោរកាទិវត្ថូសុ បំសុកូលសញ្ញាយ គហណេ អនាបត្តិ, អាហរាបេន្តេសុ ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បរិភោគេ បារាជិកំ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – សាមិកាបិ សាលយា, ចោរាបិ សាលយា, បំសុកូលសញ្ញាយ ខាទន្តស្ស ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ ឧទ្ធារេយេវ អវហារោ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។ សាមិកា សាលយា, ចោរា និរាលយា, ឯសេវ នយោ។ សាមិកា និរាលយា, ចោរា សាលយា; “បុន គណ្ហិស្សាមា”តិ កិញ្ចិទេវ គហនដ្ឋានេ ខិបិត្វា គតា, ឯសេវ នយោ។ ឧភោបិ និរាលយា, បំសុកូលសញ្ញាយ ខាទតោ អនាបត្តិ, ថេយ្យចិត្តេន ទុក្កដំ។

សង្ឃស្ស អម្ពាទីសុ បន សង្ឃារាមេ ជាតំ វា ហោតុ, អានេត្វា ទិន្នំ វា បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ អវហរន្តស្ស បារាជិកំ។ បច្ចន្តេ ចោរុបទ្ទវេន គាមេសុ វុដ្ឋហន្តេសុ ភិក្ខូបិ វិហារេ ឆឌ្ឌេត្វា “បុន អាវសន្តេ ជនបទេ អាគមិស្សាមា”តិ សឧស្សាហាវ គច្ឆន្តិ។ ភិក្ខូ តាទិសំ វិហារំ បត្វា អម្ពបក្កាទីនិ “ឆឌ្ឌិតកានី”តិ បំសុកូលសញ្ញាយ បរិភុញ្ជន្តិ, អនាបត្តិ; ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជតោ អវហារោ ហោតិ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។

មហាបច្ចរិយំ បន **សង្ខេបដ្ឋកថាយញ្ច** អវិសេសេន វុត្តំ – “ឆឌ្ឌិតវិហារេ បន ផលាផលំ ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជតោ បារាជិកំ។ កស្មា? អាគតានាគតានំ សន្តកត្តា”តិ។ គណសន្តកេ បន បុគ្គលិកេ ច សឧស្សាហមត្តមេវ បមាណំ។ សចេ បន តតោ អម្ពបក្កាទី កុលសង្គហណត្ថាយ ទេតិ, កុលទូសកទុក្កដំ។ ថេយ្យចិត្តេន ទេន្តោ អគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ សង្ឃិកេបិ ឯសេវ នយោ។ សេនាសនត្ថាយ និយមិតំ កុលសង្គហណត្ថាយ ទទតោ ទុក្កដំ, ឥស្សរវតាយ ថុល្លច្ចយំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិកំ។ នោ ចេ វត្ថុ បហោតិ, អគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ ពហិ ឧបចារសីមាយ និសីទិត្វា ឥស្សរវតាយ បរិភុញ្ជតោ គីវា។ ឃណ្ដឹ បហរិត្វា កាលំ ឃោសេត្វា “មយ្ហំ បាបុណាតី”តិ ខាទិតំ សុខាទិតំ។ ឃណ្ដឹ អបហរិត្វា កាលមេវ ឃោសេត្វា, ឃណ្ដិមេវ បហរិត្វា កាលំ អឃោសេត្វា, ឃណ្ដិម្បិ អបហរិត្វា កាលម្បិ អឃោសេត្វា អញ្ញេសំ នត្ថិភាវំ ញត្វា “មយ្ហំ បាបុណាតី”តិ ខាទិតម្បិ សុខាទិតមេវ។ បុប្ផារាមវត្ថុទ្វយំ បាកដមេវ។

១៥០. វុត្តវាទកវត្ថុត្តយេ **វុត្តោ វជ្ជេមី**តិ តយា វុត្តោ ហុត្វា “តវ វចនេន វទាមី”តិ អត្ថោ។ **អនាបត្តិ ភិក្ខុ បារាជិកស្សា**តិ សាមិកេហិ ទិន្នត្តា អនាបត្តិ។ **ន ច, ភិក្ខវេ, “វុត្តោ វជ្ជេមី”តិ វត្តព្ពោ**តិ “អហំ តយា វុត្តោ ហុត្វា តវ វចនេន វទាមី”តិ ឯវំ អញ្ញោ ភិក្ខុ អញ្ញេន ភិក្ខុនា ន វត្តព្ពោតិ អត្ថោ។ បរិច្ឆេទំ បន កត្វា “ឥត្ថន្នាមំ តវ វចនេន គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្តុំ វដ្តតិ។ **វុត្តោ វជ្ជេហី**តិ មយា វុត្តោ ហុត្វា មម វចនេន វទេហីតិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ ឥមេសុបិ ច ទ្វីសុ វត្ថូសុ បរិច្ឆេទំ កត្វា វត្តុំ វដ្តតិ។ ឯត្តាវតា ហិ ឧបារម្ភា មុត្តោ ហោតីតិ។

១៥១-២. មណិវត្ថុត្តយស្ស មជ្ឈិមេ វត្ថុស្មិំ – **នាហំ អកល្លកោ**តិ នាហំ គិលានោតិ អត្ថោ។ សេសំ បាកដមេវ។

១៥៣. សូករវត្ថុទ្វយេ – កិញ្ចាបិ បឋមស្ស ភិក្ខុនោ ឆាតជ្ឈត្តំ ទិស្វា ការុញ្ញេន មោចិតត្តា អនាបត្តិ។ សាមិកេសុ បន អសម្បដិច្ឆន្តេសុ ភណ្ឌទេយ្យំ, តាវ មហន្តោ វា មតសូករោ អាហរិត្វា ទាតព្ពោ, តទគ្ឃនកំ វា ភណ្ឌំ។ សចេ បាសសាមិកេ កុហិញ្ចិបិ ន បស្សតិ, បាសសាមន្តា តទគ្ឃនកំ សាដកំ វា កាសាវំ វា ថាលកំ វា យថា តេ អាគតា បស្សន្តិ, ឦទិសេ ឋានេ ឋបេត្វាវ គន្តព្ពំ, ថេយ្យចិត្តេន បន មោចេន្តស្ស បារាជិកមេវ។ ឯត្ថ ច កោចិ សូករោ បាសំ បាទេន កឌ្ឍិត្វា ឆិន្នមត្តេ បាសេ ឋានាចាវនធម្មេន ឋានេន ឋិតោ ហោតិ ចណ្ឌសោតេ ពទ្ធនាវា វិយ។ កោចិ អត្តនោ ធម្មតាយ ឋិតោ, កោចិ និបន្នោ, កោចិ កូដបាសេន ពទ្ធោ ហោតិ។ **កូដបាសោ** នាម យស្ស អន្តេ ធនុកំ វា អង្កុសកោ វា អញ្ញោ វា កោចិ ទណ្ឌកោ ពទ្ធោ ហោតិ, យោ តត្ថ តត្ថ រុក្ខាទីសុ លគ្គិត្វា សូករស្ស គមនំ និវារេតិ។ តត្រ បាសំ កឌ្ឍិត្វា ឋិតស្ស ឯកមេវ ឋានំ បាសពទ្ធនំ, សោ ហិ បាសេ មុត្តមត្តេ វា ឆិន្នមត្តេ វា បលាយតិ។ អត្តនោ ធម្មតាយ ឋិតស្ស ពទ្ធនញ្ច ចត្តារោ ច បាទាតិ បញ្ច ឋានានិ។ និបន្នស្ស ពទ្ធនញ្ច សយនញ្ចាតិ ទ្វេ ឋានានិ។ កូដបាសពទ្ធស្ស យត្ថ យត្ថ គច្ឆតិ, តំ តទេវ ឋានំ។ តស្មា តំ តតោ តតោ មោចេន្តោ ទសបិ វីសតិបិ សតម្បិ ភិក្ខូ បារាជិកំ អាបជ្ជន្តិ។ តត្ថ តត្ថ អាគតំ ទិស្វា ឯកមេវ ទាសំ បលាបេន្តោ វិយ។

បុរិមានំ បន តិណ្ណំ ចតុប្បទកថាយំ វុត្តនយេន ជន្ទាបនឋានាចារនានិ វេទិតព្ពានិ។ សុនខទដ្ឋំ សូករំ វិស្សជ្ជាបេន្តស្សាបិ ការុញ្ញាធិប្បាយេន ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិកំ។ បាសដ្ឋានំ បន សុនខសមីបំ វា អសម្បត្តំ បដិបថំ គន្ត្វា បឋមមេវ បលាបេន្តស្ស អវហារោ នត្ថិ។ យោបិ ពទ្ធសូករស្ស ឃាសញ្ច បានីយញ្ច ទត្វា ពលំ គាហាបេត្វា ឧក្កុដ្ឋឹ ករោតិ – “ឧត្រស្តោ បលាយិស្សតី”តិ; សោ ចេ បលាយតិ, បារាជិកំ។ បាសំ ទុព្ពលំ កត្វា ឧក្កុដ្ឋិសទ្ទេន បលាបេន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។

យោ បន ឃាសញ្ច បានីយញ្ច ទត្វា គច្ឆតិ, “ពលំ គហេត្វា បលាយិស្សតី”តិ; សោ ចេ បលាយតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ បាសំ ទុព្ពលំ កត្វា គច្ឆន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ បាសសន្តិកេ សត្ថំ វា អគ្គឹ វា ឋបេតិ “ឆិន្ទេ វា ទឌ្ឍេ វា បលាយិស្សតី”តិ។ សូករោ បាសំ ចាលេន្តោ ឆិន្ទេ វា ទឌ្ឍេ វា បលាយតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ បាសំ យដ្ឋិយា សហ បាតេតិ, បច្ឆា សូករោ តំ មទ្ទន្តោ គច្ឆតិ , ភណ្ឌទេយ្យំ។ សូករោ អន្ទុហលបាសាណេហិ អក្កន្តោ ហោតិ, តំ បលាបេតុកាមស្ស អន្ទុហលំ ការុញ្ញេន ឧក្ខិបតោ ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិកំ។ សចេ ឧក្ខិត្តមត្តេ អគន្ត្វា បច្ឆា គច្ឆតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ ឧក្ខិបិត្វា ឋបិតំ អន្ទុហលំ បាតេតិ, បច្ឆា សូករោ តំ មទ្ទន្តោ គច្ឆតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ ឱបាតេ បតិតសូករម្បិ ការុញ្ញេន ឧទ្ធរតោ ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិកំ។ ឱបាតំ បូរេត្វា នាសេតិ, បច្ឆា សូករោ តំ មទ្ទន្តោ គច្ឆតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ សូលេ វិទ្ធំ ការុញ្ញេន ឧទ្ធរតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ, ថេយ្យចិត្តេន បារាជិកំ។ សូលំ ឧទ្ធរិត្វា ឆឌ្ឌេតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។

វិហារភូមិយំ បន បាសេ វា អន្ទុហលំ វា ឱឌ្ឌេន្តា វារេតព្ពា – “មិគរូបានំ បដិសរណដ្ឋានមេតំ, មា ឥធ ឯវំ ករោថា”តិ។ សចេ “ហរាបេថ, ភន្តេ”តិ វទន្តិ, ហរាបេតុំ វដ្ដតិ។ អថ សយំ ហរន្តិ, សុន្ទរមេវ។ អថ នេវ ហរន្តិ, ន ហរិតុំ ទេន្តិ, រក្ខំ យាចិត្វា ហរាបេតុំ វដ្ដតិ។ មនុស្សា សស្សរក្ខណកាលេ ខេត្តេសុ បាសេ ច អន្ទុហលបាសាណាទីនិ ច ករោន្តិ – “មំសំ ខាទន្តា សស្សានិ រក្ខិស្សាមា”តិ។ វីតិវត្តេ សស្សកាលេ តេសុ អនាលយេសុ បក្កន្តេសុ តត្ថ ពទ្ធំ វា បតិតំ វា មោចេតុំ វដ្ដតីតិ។

មិគវត្ថុទ្វយេបិ សូករវត្ថូសុ វុត្តសទិសោយេវ វិនិច្ឆយោ។

មច្ឆវត្ថុទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ – កុមីនមុខំ វិវរិត្វា វា បច្ឆាបុដកំ មុញ្ចិត្វា វា បស្សេន ឆិទ្ទំ កត្វា វា កុមីនតោ មច្ឆេ ពោធេត្វា បលាបេន្តស្ស បារាជិកំ។ ភត្តសិត្ថានិ ទស្សេត្វា ឯវំ បលាបេន្តស្សាបិ បារាជិកំ។ សហ កុមីនេន ឧទ្ធរតោបិ បារាជិកំ។ កេវលំ កុមីនមុខំ វិវរតិ, បច្ឆាបុដកំ មុញ្ចតិ, ឆិទ្ទំ វា ករោតិ, មច្ឆា បន អត្តនោ ធម្មតាយ បលាយន្តិ, ភណ្ឌទេយ្យំ។ ឯវំ កត្វា ភត្តសិត្ថានិ ទស្សេតិ, មច្ឆា គោចរត្ថាយ និក្ខមិត្វា បលាយន្តិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ មុខំ អវិវរិត្វា បច្ឆាបុដកំ អមុញ្ចិត្វា បស្សេន ឆិទ្ទំ អកត្វា កេវលំ ភត្តសិត្ថានិ ទស្សេតិ, មច្ឆា បន ឆាតជ្ឈត្តា សីសេន បហរិត្វា ឱកាសំ កត្វា គោចរត្ថាយ និក្ខមិត្វា បលាយន្តិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ តុច្ឆកុមីនស្ស មុខំ វា វិវរតិ, បច្ឆាបុដកំ វា មុញ្ចតិ, ឆិទ្ទំ វា ករោតិ, អាគតាគតា មច្ឆា ទ្វារំ បត្វា បុដកឆិទ្ទេហិ បលាយន្តិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវ។ តុច្ឆកុមីនំ គហេត្វា គុម្ពេ ខិបតិ, ភណ្ឌទេយ្យមេវាតិ។ យានេ ភណ្ឌំ បីឋេថវិកាយ សទិសំ។

មំសបេសិវត្ថុម្ហិ – សចេ អាកាសេ គណ្ហាតិ, គហិតដ្ឋានមេវ ឋានំ។ តំ ឆហាការេហិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឋានាចាវនំ វេទិតព្ពំ។ សេសមេត្ថ ទារុគោបាលករជកសាដកវត្ថូសុ ច អម្ពចោរកាទិវត្ថូសុ វុត្តនយេន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។

១៥៥. កុម្ភិវត្ថុស្មឹ – យោ សប្បិតេលាទីនិ អបាទគ្ឃនកានិ គហេត្វា “ន បុន ឯវំ ករិស្សាមី”តិ សំវរេ ឋត្វា ទុតិយទិវសាទីសុបិ បុន ចិត្តេ ឧប្បន្នេ ឯវមេវ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា បរិភុញ្ជន្តោ សព្ពម្បិ តំ បរិភុញ្ជតិ, នេវត្ថិ បារាជិកំ។ ទុក្កដំ វា ថុល្លច្ចយំ វា អាបជ្ជតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ អយម្បិ ភិក្ខុ ឯវមេវមកាសិ។ តេន វុត្តំ – “អនាបត្តិ ភិក្ខុ បារាជិកស្សា”តិ។ ធុរនិក្ខេបំ បន អកត្វា “ទិវសេ ទិវសេ បរិភុញ្ជិស្សាមី”តិ ថោកំ ថោកម្បិ បរិភុញ្ជតោ យស្មឹ ទិវសេ បាទគ្ឃនកំ បូរតិ, តស្មឹ បារាជិកំ។

សំវិទាវហារវត្ថូនិ សំវិទាវហារេ, មុដ្ឋិវត្ថូនិ ឱទនិយឃរាទិវត្ថូសុ ទ្វេ វិឃាសវត្ថូនិ អម្ពចោរកាទិវត្ថូសុ វុត្តវិនិច្ឆយនយេន វេទិតព្ពានិ។ ទ្វេ តិណវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

១៥៦. អម្ពភាជាបនាទិវត្ថូសុ តេ ភិក្ខូ ឯកំ គាមកាវាសំ បរិច្ឆិន្នភិក្ខុកំ អគមំសុ។ តត្ថ ភិក្ខូ ផលាផលំ បរិភុញ្ជមានាបិ តេសុ អាគតេសុ “ថេរានំ ផលានិ ទេថា”តិ កប្បិយការកេ ន អវោចុំ។ អថ តេ ភិក្ខូ “កឹ សង្ឃិកំ អម្ហាកំ ន បាបុណាតី”តិ ឃណ្ដឹ បហរិត្វា ភាជាបេត្វា តេសម្បិ វស្សគ្គេន ភាគំ ទត្វា អត្តនាបិ បរិភុញ្ជឹសុ។ តេន នេសំ ភគវា **“អនាបត្តិ, ភិក្ខវេ, បរិភោគត្ថាយា”**តិ អាហ។ តស្មា ឥទានិបិ យត្ថ អាវាសិកា អាគន្តុកានំ ន

ទេន្តិ, ផលវារេ ច សម្បត្តេ អញ្ញេសំ អត្ថិភាវំ ទិស្វា ចោរិកាយ អត្តនាវ ខាទន្តិ, តត្ថ អាគន្តុកេហិ យណ្ដឹ បហរិត្វា ភាជេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

យត្ថ បន អាវាសិកា រុក្ខេ រក្ខិត្វា ផលវារេ សម្បត្តេ ភាជេត្វា ខាទន្តិ, ចតូសុ បច្ចយេសុ សម្មា ឧបនេន្តិ, អនិស្សរា តត្ថ អាគន្តុកា។ យេបិ រុក្ខា ចីវរត្ថាយ និយមេត្វា ទិន្នា, តេសុបិ អាគន្តុកា អនិស្សរា។ ឯសេវ នយោ សេសបច្ចយត្ថាយ និយមេត្វា ទិន្នេសុបិ។

យេ បន តថា អនិយមិតា, អាវាសិកា ច តេ រក្ខិត្វា គោបេត្វា ចោរិកាយ បរិភុញ្ជន្តិ, ន តេសុ អាវាសិកានំ កតិកាយ ឋាតព្ពំ។ យេ ផលបរិភោគត្ថាយ ទិន្នា, អាវាសិកាបិ នេ រក្ខិត្វា គោបេត្វា សម្មា ឧបនេន្តិ, តេសុយេវ តេសំ កតិកាយ ឋាតព្ពំ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន វុត្តំ – "ចតុន្នំ បច្ចយានំ និយមេត្វា ទិន្នំ ថេយ្យចិត្តេន បរិភុញ្ជន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។ បរិភោគវសេនេវ តំ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ភណ្ឌទេយ្យំ។ យំ បនេត្ថ សេនាសនត្ថាយ និយមិតំ, តំ បរិភោគវសេនេវ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ថុល្លច្ចយញ្ច ភណ្ឌទេយ្យញ្ច"តិ។

ឱទិស្ស ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ ចីវរេយេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ ទុព្ភិក្ខំ ហោតិ, ភិក្ខូ បិណ្ឌបាតេន កិលមន្តិ, ចីវរំ បន សុលភំ, សង្ឃសុដ្ឋុតាយ អបលោកនកម្មំ កត្វា បិណ្ឌបាតេបិ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។ សេនាសនេន គិលានបច្ចយេន វា កិលមន្តេសុ សង្ឃសុដ្ឋុតាយ អបលោកនកម្មំ កត្វា តទត្ថាយបិ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។ ឱទិស្ស បិណ្ឌបាតត្ថាយ គិលានបច្ចយត្ថាយ ច ទិន្នេបិ ឯសេវ នយោ។ ឱទិស្ស សេនាសនត្ថាយ ទិន្នំ បន គរុភណ្ឌំ ហោតិ, តំ រក្ខិត្វា គោបេត្វា តទត្ថមេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ បន ទុព្ភិក្ខំ ហោតិ, ភិក្ខូ បិណ្ឌបាតេន ន យាបេន្តិ។ ឯត្ថ រាជរោគចោរភយាទីហិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តានំ វិហារា បលុជ្ជន្តិ, តាលនាឡិកេរាទិកេ វិនាសេន្តិ, សេនាសនបច្ចយំ បន និស្សាយ យាបេតុំ សក្កា ហោតិ។ ឯវរូបេ កាលេ សេនាសនំ វិស្សជ្ជេត្វាបិ សេនាសនជគ្គនត្ថាយ បរិភោគោ ភគវតា អនុញ្ញាតោ។ តស្មា ឯកំ វា ទ្វេ វា វរសេនាសនានិ ឋបេត្វា ឥតរានិ លាមកកោដិយា បិណ្ឌបាតត្ថាយ វិស្សជ្ជេតុំ វដ្ដតិ។ មូលវត្ថុច្ឆេទំ បន កត្វា ន ឧបនេតព្ពំ ។

យោ បន អារាមោ ចតុប្បច្ចយត្ថាយ និយមេត្វា ទិន្នោ, តត្ថ អបលោកនកម្មំ ន កាតព្ពំ។ យេន បន បច្ចយេន ឩនំ, តទត្ថំ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។ អារាមោ ជគ្គិតព្ពោ, វេតនំ ទត្វាបិ ជគ្គាបេតុំ វដ្ដតិ។ យេ បន វេតនំ លភិត្វា អារាមេយេវ គេហំ កត្វា វសន្តា រក្ខន្តិ, តេ ចេ អាគតានំ ភិក្ខូនំ នាឡិកេរំ វា តាលបក្កំ វា ទេន្តិ, យំ តេសំ សង្ឃេន អនុញ្ញាតំ ហោតិ – "ទិវសេ ទិវសេ ឯត្តកំ នាម ខាទថា"តិ តទេវ តេ ទាតុំ លភន្តិ; តតោ ឧត្តរិ តេសំ ទទន្តានម្បិ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។

យោ បន អារាមំ កេណិយា គហេត្វា សង្ឃស្ស ចតុប្បច្ចយត្ថាយ កប្បិយភណ្ឌមេវ ទេតិ, អយំ ពហុកម្បិ ទាតុំ លភតិ។ ចេតិយស្ស បទីបត្ថាយ វា ខណ្ឌផុល្លបដិសង្ខរណត្ថាយ វា ទិន្នោ អារាមោបិ បដិជគ្គិតព្ពោ; វេតនំ ទត្វាបិ ជគ្គាបេតព្ពោ។ វេតនញ្ច បនេត្ថ ចេតិយសន្តកម្បិ សង្ឃសន្តកម្បិ ទាតុំ វដ្ដតិ។ ឯតម្បិ អារាមំ វេតនេន តត្ថេវ វសិត្វា រក្ខន្តានញ្ច កេណិយា គហេត្វា កប្បិយភណ្ឌទាយកានញ្ច តត្ថ ជាតកផលទានំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ។

អម្ពបាលកាទិវត្ថូសុ – **អនាបត្តិ, ភិក្ខវេ, គោបកស្ស ទានេ**តិ ឯត្ថ កតរំ បន គោបកទានំ វដ្ដតិ, កតរំ ន វដ្ដតីតិ? **មហាសុមត្ថេរោ** តាវ អាហ – "យំ គោបកស្ស បរិច្ឆិន្ទិត្វា ទិន្នំ ហោតិ – 'ឯត្តកំ ទិវសេ ទិវសេ គណ្ហា'តិ តទេវ វដ្ដតិ; តតោ ឧត្តរិ ន វដ្ដតី"តិ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ – "កឹ គោបកានំ បណ្ណំ អារោបេត្វា និមិត្តសញ្ញំ វា កត្វា ទិន្នំ អត្ថិ, ឯតេសំ ហត្ថេ វិស្សដ្ឋកស្ស ឯតេ ឥស្សរា, តស្មា យំ តេ ទេន្តិ តំ ពហុកម្បិ វដ្ដតី"តិ។ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** បន វុត្តំ – "មនុស្សានំ អារាមំ វា អញ្ញំ វា ផលាផលំ ទារកា រក្ខន្តិ, តេហិ ទិន្នំ វដ្ដតិ ។ អាហរាបេត្វា បន ន គហេតព្ពំ។ សង្ឃិកេ បន ចេតិយសន្តកេ ច កេណិយា គហេត្វា រក្ខន្តស្សេវ ទានំ វដ្ដតិ។ វេតនេន រក្ខន្តស្ស អត្តនោ ភាគមត្តំ វដ្ដតី"តិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន "យំ គិហីនំ អារាមរក្ខកា ភិក្ខូនំ ទេន្តិ, ឯតំ វដ្ដតិ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បន អារាមគោបកា យំ អត្តនោ ភតិយា ខណ្ឌេត្វា ទេន្តិ, ឯតំ វដ្ដតិ។ យោបិ ឧបឌ្ឍារាមំ វា កេចិទេវ រុក្ខេ វា ភតឹ លភិត្វា រក្ខតិ, តស្សាបិ អត្តនោ បត្តរុក្ខតោយេវ ទាតុំ វដ្ដតិ។ កេណិយា គហេត្វា រក្ខន្តស្ស បន សព្ពម្បិ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។ ឯតំ បន សព្ពំ ព្យញ្ជនតោ នានំ, អត្ថតោ ឯកមេវ; តស្មា អធិប្បាយំ ញត្វា គហេតព្ពំ។

ទារុវត្ថុម្ហិ – **តាវកាលិកោ អហំ ភគវា**តិ តាវកាលិកចិត្តោ អហំ ភគវាតិ វត្តុកាមេន វុត្តំ, តាវកាលិកចិត្តោតិ "បុន អាហរិត្វា ទស្សាមី"តិ ឯវំចិត្តោ អហន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ភគវា "**តាវកាលិកេ អនាបត្តី**"តិ អាហ។

អយំ បនេត្ថ **បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ** – សចេ សង្ឃោ សង្ឃិកំ កម្មំ ការេតិ ឧបោសថាគារំ វា ភោជនសាលំ វា, តតោ អាបុច្ឆិត្វា តាវកាលិកំ ហរិតព្ពំ។ យោ បន សង្ឃិកោ ទព្ពសម្ភារោ អគុត្តោ ទេវេ វស្សន្តេ តេមេតិ, អាតបេន សុក្ខតិ, តំ សព្ពម្បិ អាហរិត្វា អត្តនោ អាវាសេ កាតុំ វដ្ដតិ។ សង្ឃោ អាហរាបេន្តោ អញ្ញេន វា ទព្ពសម្ភារេន មូលេន វា សញ្ញាបេតព្ពោ។ ន សក្កា ចេ ហោតិ សញ្ញាបេតុំ, “សង្ឃិកេន, ភន្តេ, កតំ សង្ឃិកបរិភោគេន វឡញ្ជថា”តិ វត្តព្ពំ។ សេនាសនស្ស បន អយមេវ ភិក្ខុ ឥស្សរោ។ សចេបិ បាសាណត្ថម្ភោ វា រុក្ខត្ថម្ភោ វា កវាដំ វា វាតបានំ វា នប្បហោតិ, សង្ឃិកំ តាវកាលិកំ អាហរិត្វា បាកតិកំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯស នយោ អញ្ញេសុបិ ទព្ពសម្ភារេសូតិ។

ឧទកវត្ថុស្មិំ – យទា ឧទកំ ទុល្លភំ ហោតិ, យោជនតោបិ អឌ្ឍយោជនតោបិ អាហរីយតិ, ឯវរូបេ បរិគ្គហិតឧទកេ អវហារោ។ យតោបិ អាហរិមតោ វា បោក្ខរណីអាទីសុ ឋិតតោ វា កេវលំ យាគុភត្តំ សម្បាទេន្តិ, បានីយបរិភោគញ្ច ករោន្តិ, ន អញ្ញំ មហាបរិភោគំ, តម្បិ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោ អវហារោ។ យតោ បន ឯកំ វា ទ្វេ វា ឃដេ គហេត្វា អាសនំ ធោវិតុំ, ពោធិរុក្ខេ សិញ្ចិតុំ ឧទកបូជំ កាតុំ, រជនំ បចិតុំ លព្ភតិ, តត្ថ សង្ឃស្ស កតិកវសេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អតិរេកំ គណ្ហន្តោ, មត្តិកាទីនិ វា ថេយ្យចិត្តេន បក្ខិបន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។

សចេ អាវាសិកា កតិកវត្តំ ទឡ្ហំ ករោន្តិ, អញ្ញេសំ ភណ្ឌកំ ធោវិតុំ វា រជិតុំ វា ន ទេន្តិ, អត្តនា បន អញ្ញេសំ អបស្សន្តានំ គហេត្វា សព្ពំ ករោន្តិ, តេសំ កតិកាយ ន ឋាតព្ពំ។ យត្តកំ តេ ធោវន្តិ, តត្តកំ ធោវិតព្ពំ។ សចេ សង្ឃស្ស ទ្វេ តិស្សោ បោក្ខរណិយោ វា ឧទកសោណ្ឌិយោ វា ហោន្តិ, កតិកា ច កតា “ឯត្ថ ន្ហាយិតព្ពំ, ឥតោ បានីយំ គហេតព្ពំ, ឥធ សព្ពបរិភោគោ កាតព្ពោ”តិ។ កតិកវត្តេនេវ សព្ពំ កាតព្ពំ។ យត្ថ កតិកា នត្ថិ, តត្ថ សព្ពបរិភោគោ វដ្ដតីតិ។

មត្តិកាវត្ថុស្មិំ – យត្ថ មត្តិកា ទុល្លភា ហោតិ, នានប្បការា វា វណ្ណមត្តិកា អាហរិត្វា ឋបិតា, តត្ថ ថោកាបិ បញ្ចមាសកំ អគ្ឃតិ, តស្មា បារាជិកំ។ សង្ឃិកេ បន កម្មេ ចេតិយកម្មេ ច និដ្ឋិតេ សង្ឃំ អាបុច្ឆិត្វា វា តាវកាលិកំ វា គហេតុំ វដ្ដតិ។ សុធាយបិ ចិត្តកម្មវណ្ណេសុបិ ឯសេវ នយោ។

តិណវត្ថុស្មិំ – ឈាបិតតិណេ ឋានាចាវនស្ស អភាវា ទុក្កដំ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតិ។ សង្ឃោ តិណវត្ថុំ ជគ្គិត្វា សង្ឃិកំ អាវាសំ ឆាទេតិ, បុន កទាចិ ជគ្គិតុំ ន សក្កោតិ, អថញ្ញោ ឯកោ ភិក្ខុ វត្តសីសេន ជគ្គតិ, សង្ឃស្សេវេតំ។ នោ ចេ ជគ្គតិ, សង្ឃេនេកោ ភិក្ខុ វត្តព្ពោ “ជគ្គិត្វា ទេហី”តិ។ សោ ចេ ភាគំ ឥច្ឆតិ, ភាគំ ទត្វាបិ ជគ្គាបេតព្ពំ។ សចេ ភាគំ វឌ្ឍេតិ, ទាតព្ពមេវ។ វឌ្ឍេតិយេវ, “គច្ឆ ជគ្គិត្វា សព្ពំ គហេត្វា អត្តនោ សន្តកំ សេនាសនំ ឆាទេហី”តិ វត្តព្ពោ។ កស្មា? នដ្ឋេ អត្ថោ នត្ថិ។ ទទន្តេហិ បន សវត្ថុកំ ន ទាតព្ពំ , គរុភណ្ឌំ ហោតិ; តិណមត្តំ បន ទាតព្ពំ។ តស្មិំ ចេ ជគ្គិត្វា អត្តនោ សេនាសនំ ឆាទេន្តេ បុន សង្ឃោ ជគ្គិតុំ បហោតិ, “ត្វំ មា ជគ្គិ, សង្ឃោ ជគ្គិស្សតី”តិ វត្តព្ពោតិ។

មញ្ចាទីនិ សត្ត វត្ថូនិ បាកដានេវ។ បាឡិយំ បន អនាគតម្បិ បាសាណត្ថម្ភំ វា រុក្ខត្ថម្ភំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ បាទគ្ឃនកំ ហរន្តស្ស បារាជិកមេវ។ បធានឃរាទីសុ ឆឌ្ឌិតបតិតានំ បរិវេណាទីនំ កុដ្ដម្បិ បាការម្បិ ភិន្ទិត្វា ឥដ្ឋកាទីនិ អវហរន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ កស្មា? សង្ឃិកំ នាម កទាចិ អជ្ឈាវសន្តិ, កទាចិ ន អជ្ឈាវសន្តិ។ បច្ចន្តេ ចោរភយេន ជនបទេ វុដ្ឋហន្តេ ឆឌ្ឌិតវិហារាទីសុ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ ហរន្តស្សាបិ ឯសេវ នយោ។ យេ បន តតោ តាវកាលិកំ ហរន្តិ, បុន អាវសិតេសុ ច វិហារេសុ ភិក្ខូ អាហរាបេន្តិ, ទាតព្ពំ។ សចេបិ តតោ អាហរិត្វា សេនាសនំ កតំ ហោតិ, តំ វា តទគ្ឃនកំ វា ទាតព្ពមេវ។ “បុន អាវសិស្សាមា”តិ អាលយំ អច្ឆិន្ទិត្វា វុដ្ឋិតេសុ ជនបទេសុ គណសន្តកំ វា បុគ្គលិកំ វា គហិតំ ហោតិ; តេ ចេ អនុជានន្តិ, បដិកម្មេន កិច្ចំ នត្ថិ។ សង្ឃិកំ បន គរុភណ្ឌំ, តស្មា បដិកម្មំ កត្តព្ពមេវ។

១៥៧. វិហារបរិភោគវត្ថុ ឧត្តានត្ថមេវ។

អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តាវកាលិកំ ហរិតុន្តិ ឯត្ថ យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកំ មញ្ចំ វា បីឋំ វា តាវកាលិកំ ហរិត្វា អត្តនោ ផាសុកដ្ឋានេ ឯកម្បិ ទ្វេបិ មាសេ សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជតិ, អាគតាគតានំ វុឌ្ឍតរានំ ទេតិ, នប្បដិពាហតិ , តស្ស តស្មិំ នដ្ឋេបិ ជិណ្ណេបិ ចោរាវហដេបិ គីវា ន ហោតិ។ វសិត្វា បន គច្ឆន្តេន យថាឋានេ ឋបេតព្ពំ។ យោ បន បុគ្គលិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជតិ, អាគតាគតានំ វុឌ្ឍតរានំ ន ទេតិ, តស្មិំ នដ្ឋេ តស្ស គីវា ហោតិ។ អញ្ញំ បន អាវាសំ ហរិត្វា បរិភុញ្ជន្តេន សចេ តត្ថ វុឌ្ឍតរោ អាគន្ត្វា វុដ្ឋាបេតិ, “មយា ឥទំ

អសុការាសគោ នាម អាហដំ, គច្ឆាមិ, នំ បាកតិកំ ករោមី”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ សោ ភិក្ខុ “អហំ បាកតិកំ ករិស្សាមី”តិ វទតិ, តស្ស ភារំ កត្វាបិ គន្តុំ វដ្តតីតិ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

ចម្បាវត្ថុម្ហិ – **តេកដុលយាគូ**តិ តិលតណ្ឌុលមុគ្គេហិ វា តិលតណ្ឌុលមាសេហិ វា តិលតណ្ឌុលកុលត្ថេហិ វា តិលតណ្ឌុលេហិ សទ្ធិំ យំកិញ្ចិ ឯកំ អបរណ្ណំ បក្ខិបិត្វា តីហិ កតា, ឯតំ កិរ ឥមេហិ តីហិ ចតុភាគឧទកសម្ភិន្នេ ខីរេ សប្បិមធុសក្ករាទីហិ យោជេត្វា ករោន្តិ។

រាជគហវត្ថុម្ហិ – **មធុគោឡកោ**តិ អតិរសកបូវោ វុច្ចតិ; “មធុសីសក”ន្តិបិ វទន្តិ។ សេសមេត្ថ វត្ថុទ្វយេបិ ឱទនភាជនីយវត្ថុស្មិំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

១៥៨. អជ្ជុកវត្ថុស្មិំ – **ឯតទវោចា**តិ គិលានោ ហុត្វា អវោច។ **អាយស្មា ឧបាលិ អាយស្មតោ អជ្ជុកស្ស បក្ខោ**តិ ន អគតិគមនវសេន បក្ខោ, អបិ ច ខោ អនាបត្តិសញ្ញិតាយ លជ្ជីអនុគ្គហេន វិនយានុគ្គហេន ច ថេរោ បក្ខោតិ វេទិតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

១៥៩. ពារាណសីវត្ថុស្មិំ – **ចោរេហិ ឧបទ្ទុត**ន្តិ ចោរេហិ វិលុត្តំ។ **ឥទ្ធិយា អានេត្វា បាសាទេ ឋបេសី**តិ ថេរោ កិរ តំ កុលំ សោកសល្លសមប្បិតំ អាវដ្ដន្តំ វិវដ្ដន្តំ ទិស្វា តស្ស កុលស្ស អនុកម្បាយ បសាទានុរក្ខណត្ថាយ ធម្មានុគ្គហេន អត្តនោ ឥទ្ធិយា “តេសំយេវ បាសាទំ ទារកានំ សមីបេ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ ទារកា “អម្ហាកំ បាសាទោ”តិ សញ្ជានិត្វា អភិរុហឹសុ។ តតោ ថេរោ ឥទ្ធឹ បដិសំហរិ, បាសាទោបិ សកដ្ឋានេយេវ អដ្ឋាសិ។ វោហារវសេន បន វុត្តំ **“តេ ទារកេ ឥទ្ធិយា អានេត្វា បាសាទេ ឋបេសី**”តិ។ **ឥទ្ធិវិសយេ**តិ ឦទិសាយ អធិដ្ឋានិទ្ធិយា អនាបត្តិ។ វិកុព្ពនិទ្ធិ បន ន វដ្តតិ។

១៦០-១. អវសានេ វត្ថុទ្វយំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

ទុតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តត្រាយំ អនុសាសនី –

ទុតិយំ អទុតិយេន, យំ ជិនេន បកាសិតំ;
បរាជិតកិលេសេន, បារាជិកមិទំ ឥធ។

សិក្ខាបទំ សមំ តេន, អញ្ញំ កិញ្ចិ ន វិជ្ជតិ;
អនេកនយវោកិណ្ណំ, គម្ភីរត្ថវិនិច្ឆយំ។

តស្មា វត្ថុម្ហិ ឱតិណ្ណេ, ភិក្ខុនា វិនយញ្ញុនា;
វិនយានុគ្គហេនេត្ថ, ករោន្តេន វិនិច្ឆយំ។

បាឡឹ អដ្ឋកថញ្ចេវ, សាធិប្បាយមសេសតោ;
ឱគយ្ហ អប្បមត្តេន, ករណីយោ វិនិច្ឆយោ។

អាបត្តិទស្សនុស្សាហោ, ន កត្តព្ពោ កុទាចនំ;
បស្សិស្សាមិ អនាបត្តិ-មិតិ កយិរាថ មានសំ។

បស្សិត្វាបិ ច អាបត្តឹ, អវត្វាវ បុនប្បុនំ;
វីមំសិត្វាថ វិញ្ញូហិ, សំសន្ទិត្វា ច តំ វទេ។

កប្បិយេបិ ច វត្ថុស្មឹ, ចិត្តស្ស លហុវត្តិនោ;
វសេន សាមញ្ញគុណា, ចវន្តីធ បុថុជ្ជនា។

តស្មា បរបរិក្ខារំ, អាសីវិសមិវោរគំ;

អគ្គិ វិយ ច សម្បស្សំ, នាមសេយ្យ វិចក្ខណោតិ។

បារាជិកកណ្ឌ-អដ្ឋកថាយ

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយបិដកេ

បារាជិកកណ្ឌ-អដ្ឋកថា (ទុតិយោ ភាគោ)

៣. តតិយបារាជិកំ

តតិយំ តីហិ សុទ្ធេន, យំ ពុទ្ធេន វិភាវិតំ;
បារាជិកំ តស្ស ទានិ, បត្តោ សំវណ្ណនាក្កមោ។

យស្មា តស្មា សុវិញ្ញេយ្យំ, យំ បុព្ពេ ច បកាសិតំ;
តំ វជ្ជយិត្វា អស្សាបិ, ហោតិ សំវណ្ណនា អយំ។

បឋមបញ្ញត្តិនិទានវណ្ណនា

១៦២. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេសាលិយំ វិហរតិ មហាវនេ កូដាគារសាលាយន្តិ ឯត្ថ **វេសាលិយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ ឥត្ថិលិង្គវសេន បវត្តវោហារេ នគរេ។ តញ្ហិ នគរំ តិក្ខត្តុំ បាការបរិក្ខេបវឌ្ឍនេន វិសាលីភូតត្តា "វេសាលី"តិ វុច្ចតិ។ ឥទម្បិ ច នគរំ សព្ពញ្ញុតប្បត្តោយេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេ សព្ពាការេន វេបុល្លំ បត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ គោចរគាមំ ទស្សេត្វា និវាសដ្ឋានមាហ – "**មហាវនេ កូដាគារសាលាយ**"ន្តិ។ តត្ថ **មហាវនំ** នាម សយំជាតំ អរោបិមំ សបរិច្ឆេទំ មហន្តំ វនំ។ កបិលវត្ថុសាមន្តា បន មហាវនំ ហិមវន្តេន សហ ឯកាពទ្ធំ អបរិច្ឆេទំ ហុត្វា មហាសមុទ្ទំ អាហច្ច ឋិតំ។ ឥទំ តាទិសំ ន ហោតិ, សបរិច្ឆេទំ មហន្តំ វនន្តិ មហាវនំ។ **កូដាគារសាលា** បន មហាវនំ និស្សាយ កតេ អារាមេ កូដាគារំ អន្តោ កត្វា ហំសវដ្ដកច្ឆទនេន កតា សព្ពាការសម្បន្នា ពុទ្ធស្ស ភគវតោ គន្ធកុដិ វេទិតព្ពា។

អនេកបរិយាយេន អសុភកថំ កថេតីតិ អនេកេហិ ការណេហិ អសុភាការសន្ទស្សនប្បវត្តំ កាយវិច្ឆន្ទនិយកថំ កថេតិ។ សេយ្យថិទំ – "អត្ថិ ឥមស្មិំ កាយេ កេសា លោមា...បេ. ... មុត្ត"ន្តិ។ កិំ វុត្តំ ហោតិ? ភិក្ខវេ, ឥមស្មិំ ព្យាមមត្តេ កឡេវរេ សព្ពាការេនបិ វិចិនន្តោ ន កោចិ កិញ្ចិ មុត្តំ វា មណិំ វា វេឡុរិយំ វា អគរុំ វា ចន្ទនំ វា កុង្កុមំ វា កប្បូរំ វា វាសចុណ្ណាទីនិ វា អណុមត្តម្បិ សុចិភាវំ បស្សតិ។ អថ ខោ បរមទុគ្គន្ធំ ជេគុច្ឆំ អស្សិរិកទស្សនំ កេសលោមាទិនានប្បការំ អសុចិំយេវ បស្សតិ។ តស្មា ន ឯត្ថ ឆន្ទោ វា រាគោ វា ករណីយោ។ យេបិ ហិ ឧត្តមង្គេ សិរស្មិំ ជាតា កេសា នាម, តេបិ អសុភា ចេវ អសុចិនោ ច បដិក្កូលា ច។ សោ ច នេសំ អសុភាសុចិបដិក្កូលភាវោ វណ្ណតោបិ សណ្ឋានតោបិ គន្ធតោបិ អាសយតោបិ ឱកាសតោបីតិ បញ្ចហិ ការណេហិ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ លោមាទីនន្តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១៨២) វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ ឥតិ ភគវា ឯកមេកស្មិំ កោដ្ឋាសេ បញ្ចបញ្ចប្បភេទេន អនេកបរិយាយេន អសុភកថំ កថេតិ។

អសុភាយ វណ្ណំ ភាសតីតិ ឧទ្ធុមាតកាទិវសេន អសុភមាតិកំ និក្ខិបិត្វា បទភាជនីយេន តំ វិភជន្តោ វណ្ណេន្តោ សំវណ្ណេន្តោ អសុភាយ វណ្ណំ ភាសតិ។ **អសុភភាវនាយ វណ្ណំ ភាសតី**តិ យា អយំ កេសាទីសុ វា ឧទ្ធុមាតកាទីសុ វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធាវត្ថូសុ អសុភាការំ គហេត្វា បវត្តស្ស ចិត្តស្ស ភាវនា វឌ្ឍនា ផាតិកម្មំ, តស្សា អសុភភាវនាយ អានិសំសំ ទស្សេន្តោ វណ្ណំ ភាសតិ, គុណំ បរិកិត្តេតិ។ សេយ្យថិទំ – "អសុភភាវនាភិយុត្តោ, ភិក្ខវេ , ភិក្ខុ កេសាទីសុ វា វត្ថូសុ ឧទ្ធុមាតកាទីសុ វា បញ្ចង្គវិប្បហីនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ តិវិធកល្យាណំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ បឋមំ ឈានំ បដិលភតិ។ សោ តំ បឋមជ្ឈានសង្ខាតំ ចិត្តមញ្ជូសំ និស្សាយ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ឧត្តមត្ថំ អរហត្តំ បាបុណាតី"តិ។

តត្រិមានិ បឋមស្ស ឈានស្ស ទស លក្ខណានិ – បារិបន្ថិកតោ ចិត្តវិសុទ្ធិ, មជ្ឈិមស្ស សមាធិនិមិត្តស្ស បដិបត្តិ, តត្ថ ចិត្តបក្ខន្ទនំ, វិសុទ្ធស្ស ចិត្តស្ស អជ្ឈុបេក្ខនំ, សមថប្បដិបន្នស្ស អជ្ឈុបេក្ខនំ, ឯកត្តុបដ្ឋានស្ស អជ្ឈុបេក្ខនំ, តត្ថ ជាតានំ ធម្មានំ អនតិវត្តនដ្ឋេន សម្បហំសនា, ឥន្ទ្រិយានំ ឯករសដ្ឋេន តទុបគវីរិយវាហនដ្ឋេន អាសេវនដ្ឋេន សម្បហំសនាតិ។

តត្រាយំ បាឡិ – “បឋមស្ស ឈានស្ស កោ អាទិ, កិំ មជ្ឈេ, កិំ បរិយោសានំ? បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, សម្បហំសនា បរិយោសានំ។ បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, អាទិស្ស កតិ លក្ខណានិ? អាទិស្ស តីណិ លក្ខណានិ – យោ តស្ស បរិបន្ថោ តតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ, វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ, បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ យញ្ច បរិបន្ថតោ ចិត្តំ វិសុជ្ឈតិ, យញ្ច វិសុទ្ធត្តា ចិត្តំ មជ្ឈិមំ សមថនិមិត្តំ បដិបជ្ជតិ, យញ្ច បដិបន្នត្តា តត្ថ ចិត្តំ បក្ខន្ទតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស បដិបទាវិសុទ្ធិ អាទិ, អាទិស្ស ឥមានិ តីណិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ – ‘បឋមំ ឈានំ អាទិកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ តិលក្ខណសម្បន្នញ្ច’។

“បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, មជ្ឈស្ស កតិ លក្ខណានិ? មជ្ឈស្ស តីណិ លក្ខណានិ – វិសុទ្ធំ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, សមថប្បដិបន្នំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, ឯកត្តុបដ្ឋានំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ យញ្ច វិសុទ្ធំ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខតិ, យញ្ច សមថប្បដិបន្នំ អជ្ឈុបេក្ខតិ , យញ្ច ឯកត្តុបដ្ឋានំ អជ្ឈុបេក្ខតិ។ បឋមស្ស ឈានស្ស ឧបេក្ខានុព្រូហនា មជ្ឈេ, មជ្ឈស្ស ឥមានិ តីណិ លក្ខណានិ។ តេន វុច្ចតិ – ‘បឋមំ ឈានំ មជ្ឈេកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ តិលក្ខណសម្បន្នញ្ច’។

“បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បរិយោសានស្ស កតិ លក្ខណានិ? បរិយោសានស្ស ចត្តារិ លក្ខណានិ – តត្ថ ជាតានំ ធម្មានំ អនតិវត្តនដ្ឋេន សម្បហំសនា, ឥន្ទ្រិយានំ ឯករសដ្ឋេន សម្បហំសនា, តទុបគវីរិយវាហនដ្ឋេន សម្បហំសនា, អាសេវនដ្ឋេន សម្បហំសនា។ បឋមស្ស ឈានស្ស សម្បហំសនា បរិយោសានំ, បរិយោសានស្ស ឥមានិ ចត្តារិ លក្ខណានិ ។ តេន វុច្ចតិ – ‘បឋមំ ឈានំ បរិយោសានកល្យាណញ្ចេវ ហោតិ ចតុលក្ខណសម្បន្នញ្ច។ “ឯវំ តិវិធត្តគតំ ចិត្តំ តិវិធកល្យាណកំ ទសលក្ខណសម្បន្នំ វិតក្កសម្បន្នញ្ចេវ ហោតិ វិចារសម្បន្នញ្ច បីតិសម្បន្នញ្ច សុខសម្បន្នញ្ច ចិត្តស្ស អធិដ្ឋានសម្បន្នញ្ច សទ្ធាសម្បន្នញ្ច វីរិយសម្បន្នញ្ច សតិសម្បន្នញ្ច សមាធិសម្បន្នញ្ច បញ្ញាសម្បន្នញ្ចា”តិ (បដិ. ម. ១.១៥៨)។

អាទិស្ស អាទិស្ស អសុភសមាបត្តិយា វណ្ណំ ភាសតីតិ “ឯវម្បិ ឥត្ថម្បី”តិ បុនប្បុនំ វវត្ថានំ កត្វា អាទិសន្តោ អសុភសមាបត្តិយា វណ្ណំ ភាសតិ, អានិសំសំ កថេតិ, គុណំ បរិកិត្តេតិ។ សេយ្យថិទំ – “អសុភសញ្ញាបរិចិតេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ ចេតសា ពហុលំ វិហរតោ មេថុនធម្មសមាបត្តិយា ចិត្តំ បដិលីយតិ បដិកុដតិ បដិវដ្ដតិ, ន សម្បសារិយតិ, ឧបេក្ខា វា បាដិកុល្យតា វា សណ្ឋាតិ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, កុក្កុដបត្តំ វា ន្ហារុទទ្ទុលំ វា អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តំ បដិលីយតិ បដិកុដតិ បដិវដ្ដតិ, ន សម្បសារិយតិ; ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, អសុភសញ្ញាបរិចិតេន ភិក្ខុនោ ចេតសា ពហុលំ វិហរតោ មេថុនធម្មសមាបត្តិយា ចិត្តំ បដិលីយតិ បដិកុដតិ បដិវដ្ដតិ, ន សម្បសារិយតី”តិ (អ. និ. ៧.៤៩)។

ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ បដិសល្លីយិតុន្តិ អហំ ភិក្ខវេ ឯកំ អឌ្ឍមាសំ បដិសល្លីយិតុំ និលីយិតុំ ឯកោវ ហុត្វា វិហរិតុំ ឥច្ឆាមីតិ អត្ថោ។ **នម្ហិ កេនចិ ឧបសង្កមិតព្ពោ អញ្ញត្រ ឯកេន បិណ្ឌបាតនីហារកេនា**តិ យោ អត្តនា បយុត្តវាចំ អកត្វា មមត្ថាយ សទ្ធេសុ កុលេសុ បដិយត្តំ បិណ្ឌបាតំ នីហរិត្វា មយ្ហំ ឧបនាមេតិ, តំ បិណ្ឌបាតនីហារកំ ឯកំ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា នម្ហិ អញ្ញេន កេនចិ ភិក្ខុនា វា គហដ្ឋេន វា ឧបសង្កមិតព្ពោតិ។

កស្មា បន ឯវមាហាតិ? អតីតេ កិរ បញ្ចសតា មិគលុទ្ទកា មហតីហិ ទណ្ឌវាគុរាហិ អរញ្ញំ បរិក្ខិបិត្វា ហដ្ឋតុដ្ឋា ឯកតោយេវ យាវជីវំ មិគបក្ខិឃាតកម្មេន ជីវិកំ កប្បេត្វា និរយេ ឧបបន្នា; តេ តត្ថ បច្ចិត្វា បុព្ពេ កតេន កេនចិទេវ កុសលកម្មេន មនុស្សេសុ ឧបបន្នា កល្យាណូបនិស្សយវសេន សព្ពេបិ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភឹសុ; តេសំ តតោ មូលាកុសលកម្មតោ អវិបក្កវិបាកា អបរាបរចេតនា តស្មិំ អឌ្ឍមាសព្ភន្តរេ អត្តុបក្កមេន ច បរូបក្កមេន ច ជីវិតុបច្ឆេទាយ ឱកាសមកាសិ, តំ ភគវា អទ្ទស។ កម្មវិបាកោ នាម ន សក្កា កេនចិ បដិពាហិតុំ។ តេសុ ច ភិក្ខូសុ បុថុជ្ជនាបិ អត្ថិ សោតាបន្នសកទាគាមីអនាគាមីខីណាសវាបិ។ តត្ថ ខីណាសវា អប្បដិសន្ធិកា, ឥតរេ អរិយសាវកា និយតគតិកា សុគតិបរាយណា, បុថុជ្ជនានំ បន គតិ អនិយតា។ អថ ភគវា ចិន្តេសិ – “ឥមេ អត្តភាវេ ឆន្ទរាគេន មរណភយភីតា ន សក្ខិស្សន្តិ គតិំ វិសោធេតុំ, ហន្ទ នេសំ ឆន្ទរាគប្បហានាយ អសុភកថំ កថេមិ។ តំ សុត្វា អត្តភាវេ វិគតច្ឆន្ទរាគតាយ គតិវិសោធនំ កត្វា សគ្គេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិស្សន្តិ។ ឯវំ នេសំ មម សន្តិកេ បព្ពជ្ជា សាត្ថិកា ភវិស្សតី”តិ។

តតោ តេសំ អនុគ្គហាយ អសុភកថំ កថេសិ កម្មដ្ឋានសីសេន, នោ មរណវណ្ណសំវណ្ណនាធិប្បាយេន។ កថេត្វា ច បនស្ស ឯតទហោសិ – “សចេ មំ ឥមំ អឌ្ឍមាសំ ភិក្ខូ បស្សិស្សន្តិ, ‘អជ្ជ ឯកោ ភិក្ខុ មតោ, អជ្ជ ទ្វេ…បេ. … អជ្ជ ទសា’តិ អាគន្ត្វា អាគន្ត្វា អារោចេស្សន្តិ។ អយញ្ច កម្មវិបាកោ ន សក្កា មយា វា អញ្ញេន វា បដិពាហិតុំ។ ស្វាហំ តំ សុត្វាបិ កឹ ករិស្សាមិ? កឹ មេ អនត្ថកេន អនយព្យសនេន សុតេន? ហន្ទាហំ ភិក្ខូនំ អទស្សនំ ឧបគច្ឆាមី”តិ។ តស្មា ឯវមាហ – “ឥច្ឆាមហំ, ភិក្ខវេ, អឌ្ឍមាសំ បតិសល្លីយិតុំ; នម្ហិ កេនចិ ឧបសង្កមិតព្ពោ អញ្ញត្រ ឯកេន បិណ្ឌបាតនីហារកេនា”តិ។

អបរេ បនាហុ – “បរូបវាទវិវជ្ជនត្ថំ ឯវំ វត្វា បដិសល្លីនោ”តិ។ បរេ កិរ ភគវន្តំ ឧបវទិស្សន្តិ – “អយំ ‘សព្ពញ្ញូ, អហំ សទ្ធម្មវរចក្កវត្តី’តិ បដិជានមានោ អត្តនោបិ សាវកេ អញ្ញមញ្ញំ ឃាតេន្តេ និវារេតុំ ន សក្កោតិ។ កិមញ្ញំ សក្ខិស្សតី”តិ? តត្ថ បណ្ឌិតា វក្ខន្តិ – “ភគវា បដិសល្លានមនុយុត្តោ នយិមំ បវត្តឹ ជានាតិ, កោចិស្ស អារោចយិតាបិ នត្ថិ, សចេ ជានេយ្យ អទ្ធា និវារេយ្យា”តិ។ ឥទំ បន ឥច្ឆាមត្តំ, បឋមមេវេត្ថ ការណំ។ **នាស្សុធា**តិ ឯត្ថ **“អស្សុធា”**តិ បទបូរណមត្តេ អវធារណត្ថេ វា និបាតោ; នេវ កោចិ ភគវន្តំ ឧបសង្កមតីតិ អត្ថោ។

អនេកេហិ វណ្ណសណ្ឋានាទីហិ ការណេហិ វោការោ អស្សាតិ **អនេកាការវោការោ;** អនេកាការវោកិណ្ណោ អនេកការណសម្មិស្សោតិ វុត្តំ ហោតិ។ កោ សោ? អសុភភាវនានុយោគោ, តំ **អនេកាការវោការំ អសុភភាវនានុយោគំ អនុយុត្តា វិហរន្តី**តិ យុត្តបយុត្តា វិហរន្តិ។ **អដ្ដីយន្តី**តិ សកេន កាយេន អដ្ដា ទុក្ខិតា ហោន្តិ ។ **ហរាយន្តី**តិ លជ្ជន្តិ។ **ជិគុច្ឆន្តី**តិ សញ្ជាតជិគុច្ឆា ហោន្តិ។ **ទហរោ**តិ តរុណោ។ **យុវា**តិ យោព្ពនេន សមន្នាគតោ។ **មណ្ឌនកជាតិកោ**តិ មណ្ឌនកបកតិកោ។ **សីសំន្ហាតោ**តិ សីសេន សទ្ធឹ ន្ហាតោ។ **ទហរោ យុវា**តិ ចេត្ថ ទហរវចនេន បឋមយោព្ពនភាវំ ទស្សេតិ។ បឋមយោព្ពនេ ហិ សត្តា វិសេសេន មណ្ឌនកជាតិកា ហោន្តិ។ សីសំន្ហាតោតិ ឥមិនា មណ្ឌនានុយោគកាលំ។ យុវាបិ ហិ កិញ្ចិ កម្មំ កត្វា សំកិលិដ្ឋសរីរោ ន មណ្ឌនានុយុត្តោ ហោតិ; សីសំន្ហាតោ បន សោ មណ្ឌនមេវានុយុញ្ជតិ។ អហិកុណបាទីនិ ទដ្ឋុម្បិ ន ឥច្ឆតិ។ សោ តស្មឹ ខណេ អហិកុណបេន វា កុក្កុរកុណបេន វា មនុស្សកុណបេន វា កណ្ឋេ អាសត្តេន កេនចិទេវ បច្ចត្ថិកេន អានេត្វា កណ្ឋេ ពទ្ធេន បដិមុក្កេន យថា អដ្ដីយេយ្យ ហរាយេយ្យ ជិគុច្ឆេយ្យ; ឯវមេវ តេ ភិក្ខូ សកេន កាយេន អដ្ដីយន្តា ហរាយន្តា ជិគុច្ឆន្តា សោ វិយ បុរិសោ តំ កុណបំ វិគតច្ឆន្ទរាគតាយ អត្តនោ កាយំ បរិច្ចជិតុកាមា ហុត្វា សត្ថំ អាទាយ អត្តនាបិ អត្តានំ ជីវិតា វោរោបេន្តិ។ “ត្វំ មំ ជីវិតា វោរោបេហិ; អហំ ត”ន្តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញម្បិ ជីវិតា វោរោបេន្តិ។

មិគលណ្ឌិកម្បិ សមណកុត្តកន្តិ មិគលណ្ឌិកោតិ តស្ស នាមំ; **សមណកុត្តកោ**តិ សមណវេសធារកោ។ សោ កិរ សិខាមត្តំ ឋបេត្វា សីសំ មុណ្ឌេត្វា ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ អំសេ កត្វា វិហារំយេវ ឧបនិស្សាយ វិឃាសាទភាវេន ជីវតិ។ តម្បិ មិគលណ្ឌិកំ សមណកុត្តកំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទន្តិ។ **សាធូ**តិ អាយាចនត្ថេ និបាតោ។ **នោ**តិ ឧបយោគពហុវចនំ, សាធុ អាវុសោ អម្ហេ ជីវិតា វោរោបេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ ច អរិយា នេវ បាណាតិបាតំ ករឹសុ ន សមាទបេសុំ, ន សមនុញ្ញា អហេសុំ។ បុថុជ្ជនា បន សព្ពមកំសុ។ **លោហិតក**ន្តិ លោហិតមក្ខិតំ។ **យេន វគ្គុមុទានទី**តិ វគ្គុមតា លោកស្ស បុញ្ញសម្មតា នទី។ សោបិ កិរ “តំ បាបំ តត្ថ បវាហេស្សាមី”តិ សញ្ញាយ គតោ, នទិយា អានុភាវេន អប្បមត្តកម្បិ បាបំ បហីនំ នាម នត្ថិ។

១៦៣. អហុទេវ កុក្កុច្ចន្តិ តេសុ កិរ ភិក្ខូសុ កេនចិបិ កាយវិការោ វា វចីវិការោ វា ន កតោ, សព្ពេ សតា សម្បជានា ទក្ខិណេន បស្សេន និបជ្ជឹសុ។ តំ អនុស្សរតោ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិយេវ។ **អហុ វិប្បដិសារោ**តិ តស្សេវ កុក្កុច្ចស្ស សភាវនិយមនត្ថមេតំ វុត្តំ ។ វិប្បដិសារកុក្កុច្ចំ អហោសិ, ន វិនយកុក្កុច្ចន្តិ។ **អលាភា វត មេ**តិអាទិ កុក្កុច្ចស្ស បវត្តិអាការទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **អលាភា វត មេ**តិ អាយតឹ ទានិ មម ហិតសុខលាភា នាម នត្ថីតិ អនុត្ថុនាតិ។ **“ន វត មេ លាភា”**តិឥមិនា បន តមេវត្ថំ ទឡ្ហំ ករោតិ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – សចេបិ កោចិ “លាភា តេ”តិ វទេយ្យ, តំ មិច្ឆា, ន វត មេ លាភាតិ។ **ទុល្លទ្ធំ វត មេ**តិ កុសលានុភាវេន លទ្ធម្បិ ឥទំ មនុស្សត្តំ ទុល្លទ្ធំ វត មេ។ **ន វត មេ សុលទ្ធ**ន្តិឥមិនា បន តមេវត្ថំ ទឡ្ហំ ករោតិ។ អយញ្ហេត្ថ អធិប្បាយោ – សចេបិ កោចិ “សុលទ្ធំ តេ”តិ វទេយ្យ, តំ មិច្ឆា; ន វត មេ សុលទ្ធន្តិ។ **អបុញ្ញំ បសុត**ន្តិ អបុញ្ញំ ឧបចិតំ ជនិតំ វា។ កស្មាតិ ចេ? **យោហំ ភិក្ខូ…បេ…. វោរោបេសិ**ន្តិ ។ តស្សត្ថោ – យោ អហំ សីលវន្តេ តាយ ឯវ សីលវន្តតាយ កល្យាណធម្មេ ឧត្តមធម្មេ សេដ្ឋធម្មេ ភិក្ខូ ជីវិតា វោរោបេសិន្តិ។

អញ្ញតរា មារកាយិកាតិ នាមវសេន អបាកដា ឯកា ភុម្មទេវតា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា មារបក្ខិកា មារស្សានុវត្តិកា “ឯវមយំ មារធេយ្យំ មារវិសយំ នាតិក្កមិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា សព្ពាភរណវិភូសិតា ហុត្វា អត្តនោ អានុភាវំ ទស្សយមានា អភិជ្ជមានេ ឧទកេ បថវីតលេ ចង្កមមានា វិយ អាគន្ត្វា មិគលណ្ឌិកំ សមណកុត្តកំ ឯតទវោច។ **សាធុ**

សាធូតិ សម្បហំសនត្ថេ និបាតោ; តស្មា ឯវ ទ្វិវចនំ កតំ។ **អតិណ្ណោ តារេសី**តិ សំសារតោ អតិណ្ណេ ឥមិនា ជីវិតាវោរោបនេន តារេសិ បរិមោចេសីតិ។ អយំ កិរ ឯតិស្សា ទេវតាយ ពាលាយ ទុម្មេធាយ លទ្ធិ "យេ ន មតា, តេ សំសារតោ ន មុត្តា។ យេ មតា, តេ មុត្តា"តិ។ តស្មា សំសារមោចកមិលក្ខា វិយ ឯវំលទ្ធិកា ហុត្វា តម្បិ តត្ថ និយោជេន្តី ឯវមាហ។ អថ ខោ មិគលណ្ឌិកោ សមណកុត្តកោ តាវ ភុសំ ឧប្បន្នវិប្បដិសារោបិ តំ ទេវតាយ អានុភាវំ ទិស្វា "អយំ ទេវតា ឯវមាហ – អទ្ធា ឥមិនា អត្ថេន ឯវមេវ ភវិតព្ព"ន្តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា "**លាភា កិរ មេ**"តិអាទីនិ បរិកិត្តយន្តោ។ **វិហារេន វិហារំ បរិវេណេន បរិវេណំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេតី**តិ តំ តំ វិហារញ្ច បរិវេណញ្ច ឧបសង្កមិត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា អន្តោ បវិសិត្វា ភិក្ខូ ឯវំ វទតិ – "កោ អតិណ្ណោ, កំ តារេមី"តិ?

ហោតិយេវ ភយន្តិ មរណំ បដិច្ច ចិត្តុត្រាសោ ហោតិ។ **ហោតិ ឆម្ភិតត្ត**ន្តិ ហទយមំសំ អាទិំ កត្វា តស្មា សរីរចលនំ ហោតិ; អតិភយេន ថទ្ធសរីរត្តន្តិបិ ឯកេ, ថម្ភិតត្តញ្ហិ ឆម្ភិតត្តន្តិ វុច្ចតិ។ **លោមហំសោ**តិ ឧទ្ធំឋិតលោមតា, ខីណាសវា បន សក្កាយទិដ្ឋិយា សុទិដ្ឋត្តា មរណកសត្តមេវ ន បស្សន្តិ, តស្មា តេសំ សព្ពម្បេតំ នាហោសីតិ វេទិតព្ពំ។ **ឯកម្បិ ភិក្ខុំ ទ្វេបិ…បេ.... សដ្ឋិម្បិ ភិក្ខូ ឯកាហេន ជីវិតា វោរោបេសី**តិ ឯវំ គណនវសេន សព្ពានិបិ តានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ ជីវិតា វោរោបេសិ។

១៦៤. **បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ**តិ តេសំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ជីវិតក្ខយបត្តភាវំ ញត្វា តតោ ឯកីភាវតោ វុដ្ឋិតោ ជានន្តោបិ អជានន្តោ វិយ កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អាមន្តេសិ។ **កិំ នុ ខោ អានន្ទ តនុភូតោ វិយ ភិក្ខុសង្ឃោ**តិ អានន្ទ ឥតោ បុព្ពេ ពហូ ភិក្ខូ ឯកតោ ឧបដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តិ, ឧទ្ទេសំ បរិបុច្ឆំ គណ្ហន្តិ សជ្ឈាយន្តិ, ឯកបជ្ជោតោ វិយ អារាមោ ទិស្សតិ, ឥទានិ បន អឌ្ឍមាសមត្តស្ស អច្ចយេន តនុភូតោ វិយ តនុកោ មន្ទោ អប្បកោ វិរឡវិរឡោ វិយ ជាតោ ភិក្ខុសង្ឃោ។ កិន្នុ ខោ ការណំ, កិំ ទិសាសុ បក្កន្តា ភិក្ខូតិ?

អថាយស្មា អានន្ទោ កម្មវិបាកេន តេសំ ជីវិតក្ខយប្បត្តិំ អសល្លក្ខេន្តោ អសុភកម្មដ្ឋានានុយោគបច្ចយា បន សល្លក្ខេន្តោ "**តថា ហិ បន ភន្តេ ភគវា**"តិអាទីនិ វត្វា ភិក្ខូនំ អរហត្តប្បត្តិយា អញ្ញំ កម្មដ្ឋានំ យាចន្តោ "**សាធុ ភន្តេ ភគវា**"តិអាទិមាហ។ តស្សត្ថោ – សាធុ ភន្តេ ភគវា អញ្ញំ ការណំ អាចិក្ខតុ, យេន ភិក្ខុសង្ឃោ អរហត្តេ បតិដ្ឋហេយ្យ; មហាសមុទ្ទំ ឱរោហណតិត្ថានិ វិយ ហិ អញ្ញានិបិ ទសានុស្សតិទសកសិណចតុធាតុវវត្ថានព្រហ្មវិហារានាបានសតិប្បភេទានិ ពហូនិ និព្ពានោរោហណកម្មដ្ឋានានិ សន្តិ។ តេសុ ភគវា ភិក្ខូ សមស្សាសេត្វា អញ្ញតរំ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខតូតិ អធិប្បាយោ។

អថ ភគវា តថា កាតុកាមោ ថេរំ ឧយ្យោជេន្តោ "**តេនហានន្ទា**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វេសាលិំ ឧបនិស្សាយា**តិ វេសាលិំ ឧបនិស្សាយ សមន្តា គាវុតេបិ អឌ្ឍយោជនេបិ យាវតិកា ភិក្ខូ វិហរន្តិ , តេ សព្ពេ សន្និបាតេហីតិ អត្ថោ។ **តេ សព្ពេ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និបាតេត្វា**តិ អត្តនា គន្តុំ យុត្តដ្ឋានំ សយំ គន្ត្វា អញ្ញត្ថ ទហរភិក្ខូ បហិណិត្វា មុហុត្តេនេវ អនវសេសេ ភិក្ខូ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សម្ពហំ កត្វា។ **យស្ស ទានិ ភន្តេ ភគវា កាលំ មញ្ញតី**តិ ឯត្ថ អយមធិប្បាយោ – ភគវា ភិក្ខុសង្ឃោ សន្និបតិតោ ឯស កាលោ ភិក្ខូនំ ធម្មកថំ កាតុំ, អនុសាសនិំ ទាតុំ, ឥទានិ យស្ស តុម្ហេ កាលំ ជានាថ, តំ កត្តព្ពន្តិ។

អានាបានស្សតិសមាធិកថា

១៦៥. អថ ខោ ភគវា…បេ.... ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – **អយម្បិ ខោ ភិក្ខវេ**តិ អាមន្តេត្វា ច បន ភិក្ខូនំ អរហត្តប្បត្តិយា បុព្ពេ អាចិក្ខិតអសុភកម្មដ្ឋានតោ អញ្ញំ បរិយាយំ អាចិក្ខន្តោ "**អានាបានស្សតិសមាធី**"តិ អាហ។

ឥទានិ យស្មា ភគវតា ភិក្ខូនំ សន្តបណីតកម្មដ្ឋានទស្សនត្ថមេវ អយំ បាឡិ វុត្តា, តស្មា អបរិហាបេត្វា អត្ថយោជនាក្កមំ ឯត្ថ វណ្ណនំ ករិស្សាមិ។ តត្រ "**អយម្បិ ខោ ភិក្ខវេ**"តិ ឥមស្ស តាវ បទស្ស អយំ យោជនា – ភិក្ខវេ ន កេវលំ អសុភភាវនាយេវ កិលេសប្បហានាយ សំវត្តតិ, អបិច អយម្បិ ខោ អានាបានស្សតិសមាធិ… បេ.... វូបសមេតីតិ។

អយំ បនេត្ថ អត្ថវណ្ណនា – **អានាបានស្សតី**តិ អស្សាសបស្សាសបរិគ្គាហិកា សតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** –

> "**អាន**ន្តិ អស្សាសោ, នោ បស្សាសោ។ **អបាន**ន្តិ បស្សាសោ, នោ អស្សាសោ។ អស្សាសវសេន ឧបដ្ឋានំ **សតិ,** បស្សាសវសេន ឧបដ្ឋានំ **សតិ**។ យោ អស្សសតិ តស្សុបដ្ឋាតិ, យោ បស្សសតិ តស្សុបដ្ឋាតី"តិ (បដិ. ម. ១.១៦០)។

សមាធីតិ តាយ អានាបានបរិគ្គាហិកាយ សតិយា សទ្ធឹ ឧប្បន្នា ចិត្តេកគ្គតា; សមាធិសីសេន ចាយំ ទេសនា, ន សតិសីសេន។ តស្មា អានាបានស្សតិយា យុត្តោ សមាធិ អានាបានស្សតិសមាធិ, អានាបានស្សតិយំ វា សមាធិ អានាបានស្សតិសមាធីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ភាវិតោ**តិ ឧប្បាទិតោ វឌ្ឍិតោ ច។ **ពហុលីកតោ**តិ បុនប្បុនំ កតោ។ **សន្តោ ចេវ បណីតោ ចា**តិ សន្តោ ចេវ បណីតោ ចេវ, ឧភយត្ថ ឯវសទ្ទេន និយមោ វេទិតព្ពោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? អយញ្ហិ យថា អសុភកម្មដ្ឋានំ កេវលំ បដិវេធវសេន សន្តញ្ច បណីតញ្ច ឱឡារិការម្មណត្តា បន បដិកូលារម្មណត្តា ច អារម្មណវសេន នេវ សន្តំ ន បណីតំ, ន ឯវំ កេនចិ បរិយាយេន អសន្តោ វា អប្បណីតោ វា, អបិច ខោ អារម្មណសន្តតាយបិ សន្តោ វូបសន្តោ និព្ពុតោ បដិវេធសង្ខាតអង្គសន្តតាយបិ អារម្មណប្បណីតតាយបិ បណីតោ អតិត្តិករោ អង្គប្បណីតតាយបីតិ។ តេន វុត្តំ – “សន្តោ ចេវ បណីតោ ចា”តិ។

អសេចនកោ ច សុខោ ច វិហារោតិ ឯត្ថ បន នាស្ស សេចនន្តិ អសេចនកោ អនាសិត្តកោ អព្ពោកិណ្ណោ បាដេក្កោ អាវេណិកោ, នត្ថេត្ថ បរិកម្មេន វា ឧបចារេន វា សន្តតា អាទិមនសិការតោ បភុតិ អត្តនោ សភាវេនេវ សន្តោ ច បណីតោ ចាតិ អត្ថោ។ កេចិ បន **អសេចនកោ**តិ អនាសិត្តកោ ឱជវន្តោ សភាវេនេវ មធុរោតិ វទន្តិ។ ឯវមយំ អសេចនកោ ច អប្បិតប្បិតក្ខណេ កាយិកចេតសិកសុខប្បដិលាភាយ សំវត្តនតោ សុខោ ច វិហារោតិ វេទិតព្ពោ។

ឧប្បន្នុប្បន្នេតិ អវិក្ខម្ភិតេ អវិក្ខម្ភិតេ។ **បាបកេ**តិ លាមកេ។ **អកុសលេ ធម្មេ**តិ អកោសល្លសម្ភូតេ ធម្មេ។ **ឋានសោ អន្តរធាបេតី**តិ ខណេនេវ អន្តរធាបេតិ វិក្ខម្ភេតិ។ **វូបសមេតី**តិ សុដ្ឋុ ឧបសមេតិ, និព្ពេធភាគិយត្តា វា អនុបុព្ពេន អរិយមគ្គវុឌ្ឍិប្បត្តោ សមុច្ឆិន្ទតិ បដិប្បស្សម្ភេតីតិបិ អត្ថោ។

សេយ្យថាបីតិ ឱបម្មនិទស្សនមេតំ។ **គិម្ហានំ បច្ឆិមេ មាសេ**តិ អាសាឡ្ហមាសេ។ **ឩហតំ រជោជល្ល**ន្តិ អដ្ឋ មាសេ វាតាតបសុក្ខាយ គោមហឹសាទិបាទប្បហារសម្ភិន្នាយ បថវិយា ឧទ្ធំ ហតំ ឩហតំ អាកាសេ សមុដ្ឋិតំ រជញ្ច រេណុញ្ច។ **មហា អកាលមេឃោ**តិ សព្ពំ នភំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា ឧដ្ឋិតោ អាសាឡ្ហជុណ្ហបក្ខេ សកលំ អឌ្ឍមាសំ វស្សនកមេឃោ។ សោ ហិ អសម្បត្តេ វស្សកាលេ ឧប្បន្នត្តា អកាលមេឃោតិ ឥធាធិប្បេតោ។ **ឋានសោ អន្តរធាបេតិ វូបសមេតី**តិ ខណេនេវ អទស្សនំ នេតិ, បថវិយំ សន្និសីទាបេតិ។ **ឯវមេវ ខោ**តិ ឱបម្មសម្បដិបាទនមេតំ។ តតោ បរំ វុត្តនយមេវ។

ឥទានិ **កថំ ភាវិតោ ច ភិក្ខវេ អានាបានស្សតិសមាធី**តិ ឯត្ថ **កថ**ន្តិ អានាបានស្សតិសមាធិភាវនំ នានប្បការតោ វិត្ថារេតុកម្យតាបុច្ឆា។ **ភាវិតោ ច ភិក្ខវេ អានាបានស្សតិសមាធី**តិ នានប្បការតោ វិត្ថារេតុកម្យតាយ បុដ្ឋធម្មនិទស្សនំ ។ ឯស នយោ ទុតិយបទេបិ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – ភិក្ខវេ កេនប ការេន កេនាការេន កេន វិធិនា ភាវិតោ អានាបានស្សតិសមាធិ កេនបការេន ពហុលីកតោ សន្តោ ចេវ... បេ.... វូបសមេតីតិ។

ឥទានិ តមត្ថំ វិត្ថារេន្តោ “**ឥធ ភិក្ខវេ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឥធ ភិក្ខវេ ភិក្ខូ**តិ ភិក្ខវេ ឥមស្មឹ សាសនេ ភិក្ខុ។ អយញ្ហេត្ថ ឥធសទ្ទោ សព្ពប្បការអានាបានស្សតិសមាធិនិព្ពត្តកស្ស បុគ្គលស្ស សន្និស្សយភូតសាសនបរិទីបនោ អញ្ញសាសនស្ស តថាភាវបដិសេធនោ ច។ វុត្តញ្ហេតំ – “ឥធេវ, ភិក្ខវេ, សមណោ...បេ.... សុញ្ញា បរប្បវាទា សមណេភិ អញ្ញេហី”តិ (ម. និ. ១.១៣៩)។ តេន វុត្តំ – “ឥមស្មឹ សាសនេ ភិក្ខូ”តិ។

អរញ្ញគតោ វា...បេ.... សុញ្ញាគារគតោ វាតិ ឥទមស្ស អានាបានស្សតិសមាធិភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបនំ។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ ទីឃរត្តំ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ អនុវិសដំ ចិត្តំ អានាបានស្សតិសមាធិអារម្មណំ អភិរុហិតុំ ន ឥច្ឆតិ។ កូដគោណយុត្តរថោ វិយ ឧប្បថមេវ ធាវតិ។ តស្មា សេយ្យថាបិ នាម គោបោ កូដធេនុយា សព្ពំ ខីរំ បិវិត្វា វឌ្ឍិតំ កូដវច្ឆំ ទមេតុកាមោ ធេនុតោ អបនេត្វា ឯកមន្តេ មហន្តំ ថម្ភំ និខណិត្វា តត្ថ យោត្តេន ពន្ធេយ្យ។ អថស្ស សោ វច្ឆោ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តោ តមេវ ថម្ភំ ឧបនិសីទេយ្យ វា ឧបនិបជ្ជេយ្យ វា; ឯវមេវ ឥមិនាបិ ភិក្ខុនា ទីឃរត្តំ រូបារម្មណាទិរសបានវឌ្ឍិតំ ទុដ្ឋចិត្តំ ទមេតុកាមេន រូបាទិអារម្មណតោ អបនេត្វា អរញ្ញំ វា...បេ.... សុញ្ញាគារំ វា បវេសេត្វា តត្ថ អស្សាសបស្សាសថម្ភេ សតិយោត្តេន ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមស្ស តំ ចិត្តំ ឥតោ ចិតោ ច វិប្ផន្ទិត្វាបិ បុព្ពេ អាចិណ្ណារម្មណំ អលភមានំ សតិយោត្តំ ឆិន្ទិត្វា បលាយិតុំ អសក្កោន្តំ តមេវារម្មណំ ឧបចារប្បនាវសេន ឧបនិសីទតិ ចេវ ឧបនិបជ្ជតិ ច។ តេនាហុ បោរាណា –

“យថា ថម្ភេ និពន្ធេយ្យ, វច្ឆំ ទម្មំ នរោ ឥធ;

ពន្ធេយ្យេវ សកំ ចិត្តំ, សតិយារម្មណេ ទន្តា’’ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២១៧; ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៧៤; ម. និ. អដ្ឋ. ១.១០៧; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៦៣);

ឯវមស្សេតំ សេនាសនំ ភាវនានុរូបំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – ‘‘ឥទមស្ស អានាបានស្សតិសមាធិភាវនានុរូបសេនាសនបរិគ្គហបរិទីបន’’ន្តិ។

អថ វា យស្មា ឥទំ កម្មដ្ឋានប្បភេទេ មុទ្ធភូតំ សព្ពញ្ញុពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ វិសេសាធិគមទិដ្ឋធម្មសុខវិហារបទដ្ឋានំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ ឥត្ថិបុរិសហត្ថិអស្សាទិសទ្ទសមាកុលំ គាមន្តំ អបរិច្ចជិត្វា ន សុករំ សម្បាទេតុំ, សទ្ទកណ្ដកត្តា ឈានស្ស។ អគាមកេ បន អរញ្ញេ សុករំ យោគាវចរេន ឥទំ កម្មដ្ឋានំ បរិគ្គហេត្វា អានាបានចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តទេវ ច បាទកំ កត្វា សង្ខារេ សម្មសិត្វា អគ្គផលំ អរហត្តំ សម្បាបុណិតុំ, តស្មាស្ស អនុរូបំសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា ‘‘អរញ្ញគតោ វា’’តិអាទិមាហ។

វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ វិយ ហិ ភគវា, សោ យថា វត្ថុវិជ្ជាចរិយោ នគរភូមិំ បស្សិត្វា សុដ្ឋុ ឧបបរិក្ខិត្វា ‘‘ឯត្ថ នគរំ មាបេថា’’តិ ឧបទិសតិ, សោត្ថិនា ច នគរេ និដ្ឋិតេ រាជកុលតោ មហាសក្ការំ លភតិ; ឯវមេវ យោគាវចរស្ស អនុរូបសេនាសនំ ឧបបរិក្ខិត្វា ឯត្ថ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជិតព្ពន្តិ ឧបទិសតិ។ តតោ តត្ថ កម្មដ្ឋានំ អនុយុត្តេន យោគិនា កមេន អរហត្តេ បត្តេ ‘‘សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវា’’តិ មហន្តំ សក្ការំ លភតិ។ អយំ បន ភិក្ខុ ‘‘ទីបិសទិសោ’’តិ វុច្ចតិ។ យថា ហិ មហាទីបិរាជា អរញ្ញេ តិណគហនំ វា វនគហនំ វា បព្ពតគហនំ វា និស្សាយ និលីយិត្វា វនមហិសគោកណ្ណសូករាទយោ មិគេ គណ្ហាតិ; ឯវមេវាយំ អរញ្ញាទីសុ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តោ ភិក្ខុ យថាក្កមេន សោតាបត្តិសកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តមគ្គេ ចេវ អរិយផលញ្ច គណ្ហាតីតិ វេទិតព្ពោ។ តេនាហុ បោរាណា –

> ‘‘យថាបិ ទីបិកោ នាម, និលីយិត្វា គណ្ហតី មិគេ;
> តថេវាយំ ពុទ្ធបុត្តោ, យុត្តយោគោ វិបស្សកោ;
> អរញ្ញំ បវិសិត្វាន, គណ្ហាតិ ផលមុត្តម’’ន្តិ។ (មិ. ប. ៦.១.៥);

តេនស្ស បរក្កមជវយោគ្គភូមិំ អរញ្ញសេនាសនំ ទស្សេន្តោ ភគវា ‘‘អរញ្ញគតោ វា’’តិអាទិមាហ។

តត្ថ **អរញ្ញគតោ វា**តិ អរញ្ញន្តិ ‘‘និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ’’ន្តិ (វិភ. ៥២៩) ច ‘‘អារញ្ញកំ នាម សេនាសនំ បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិម’’ន្តិ (បារា. ៦៥៣) ច ឯវំ វុត្តលក្ខណេសុ អរញ្ញេសុ អនុរូបំ យំកិញ្ចិ បវិវេកសុខំ អរញ្ញំ គតោ។ **រុក្ខមូលគតោ វា**តិ រុក្ខសមីបំ គតោ។ **សុញ្ញាគារគតោ វា**តិ សុញ្ញំ វិវិត្តោកាសំ គតោ។ ឯត្ថ ច ឋបេត្វា អរញ្ញញ្ច រុក្ខមូលញ្ច អវសេសសត្តវិធសេនាសនគតោបិ សុញ្ញាគារគតោតិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ឯវមស្ស ឧតុត្តយានុកូលំ ធាតុចរិយានុកូលញ្ច អានាបានស្សតិភាវនានុរូបំ សេនាសនំ ឧបទិសិត្វា អលីនានុទ្ធច្ចបក្ខិកំ សន្តមិរិយាបថំ ឧបទិសន្តោ **‘‘និសីទតី’’**តិ អាហ។ អថស្ស និសជ្ជាយ ទឡ្ហភាវំ អស្សាសបស្សាសានំ បវត្តនសុខតំ អារម្មណបរិគ្គហូបាយញ្ច ទស្សេន្តោ **‘‘បល្លង្កំ អាភុជិត្វា’’**តិអាទិមាហ។

តត្ថ **បល្លង្ក**ន្តិ សមន្តតោ ឩរុពទ្ធាសនំ។ **អាភុជិត្វា**តិ អាពន្ធិត្វា។ **ឧជុំ កាយំ បណិធាយា**តិ ឧបរិមំ សរីរំ ឧជុកំ ឋបេត្វា, អដ្ឋារស បិដ្ឋិកណ្ដកេ កោដិយា កោដិំ បដិបាទេត្វា។ ឯវញ្ហិ និសិន្នស្ស ចម្មមំសន្ហារូនិ ន បណមន្តិ។ អថស្ស យា តេសំ បណមនប្បច្ចយា ខណេ ខណេ វេទនា ឧប្បជ្ជេយ្យុំ, តា ន ឧប្បជ្ជន្តិ។ តាសុ អនុប្បជ្ជមានាសុ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ។ កម្មដ្ឋានំ ន បរិបតតិ។ វុឌ្ឍិំ ផាតិំ ឧបគច្ឆតិ។

បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វាតិ កម្មដ្ឋានាភិមុខំ សតិំ ឋបយិត្វា។ អថ វា **‘‘បរី’’**តិ បរិគ្គហដ្ឋោ; **‘‘មុខ’’**ន្តិ និយ្យានដ្ឋោ; **‘‘សតី’’**តិ ឧបដ្ឋានដ្ឋោ; តេន វុច្ចតិ – ‘‘បរិមុខំ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា’’តិ។ ឯវំ **បដិសម្ភិទាយំ** (បដិ. ម. ១.១៦៤-១៦៥) វុត្តនយេនបេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្រាយំ សង្ខេបោ – ‘‘បរិគ្គហិតនិយ្យានំ សតិំ កត្វា’’តិ។ **សោ សតោវ អស្សសតី**តិ សោ ភិក្ខុ ឯវំ និសីទិត្វា ឯវញ្ច សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា តំ សតិំ អវិជហន្តោ សតោឯវ អស្សសតិ, សតោ បស្សសតិ, សតោការី ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ យេហាការេហិ សតោការី ហោតិ, តេ ទស្សេន្តោ **‘‘ទីឃំ វា អស្សសន្តោ’’**តិអាទិមាហ។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** – ‘‘សោ សតោវ អស្សសតិ, សតោ បស្សសតី’’តិ ឯតស្សេវ វិភង្គេ –

“ពាត្តិសាយ អាការេហិ សតោការី ហោតិ។ ទីឃំ អស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សតោការី ហោតិ។ ទីឃំ បស្សាសវសេន...បេ.... បដិនិស្សគ្គានុបស្សី អស្សាសវសេន បដិនិស្សគ្គានុបស្សី បស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សតោការី ហោតី”តិ (បដិ. ម. ១.១៦៥)។

តត្ថ **ទីឃំ វា អស្សសន្តោ**តិ ទីឃំ វា អស្សាសំ បវត្តេន្តោ។ **“អស្សាសោ”**តិ ពហិ និក្ខមនវាតោ។ **“បស្សាសោ”**តិ អន្តោ បវិសនវាតោ។ សុត្តន្តដ្ឋកថាសុ បន ឧប្បដិបាដិយា អាគតំ។

តត្ថ សព្ពេសម្បិ គព្ភសេយ្យកានំ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនកាលេ បឋមំ អព្ភន្តរវាតោ ពហិ និក្ខមតិ។ បច្ឆា ពាហិរវាតោ សុខុមំ រជំ គហេត្វា អព្ភន្តរំ បវិសន្តោ តាលុំ អាហច្ច និព្ពាយតិ។ ឯវំ តាវ អស្សាសបស្សាសា វេទិតព្ពា។ យា បន តេសំ ទីឃរស្សតា, សា អទ្ធានវសេន វេទិតព្ពា។ យថា ហិ ឱកាសទ្ធានំ ផរិត្វា ឋិតំ ឧទកំ វា វាលិកា វា “ទីឃមុទកំ ទីឃា វាលិកា, រស្សមុទកំ រស្សា វាលិកា”តិ វុច្ចតិ។ ឯវំ ចុណ្ណវិចុណ្ណាបិ អស្សាសបស្សាសា ហត្ថិសរីរេ អហិសរីរេ ច តេសំ អត្តភាវសង្ខាតំ ទីឃំ អទ្ធានំ សណិកំ បូរេត្វា សណិកមេវ និក្ខមន្តិ, តស្មា “ទីឃា”តិ វុច្ចន្តិ។ សុនខសសាទីនំ អត្តភាវសង្ខាតំ រស្សំ អទ្ធានំ សីឃំ បូរេត្វា សីឃមេវ និក្ខមន្តិ, តស្មា “រស្សា”តិ វុច្ចន្តិ។ មនុស្សេសុ បន កេចិ ហត្ថិអហិអាទយោ វិយ កាលទ្ធានវសេន ទីឃំ អស្សសន្តិ ច បស្សសន្តិ ច។ កេចិ សុនខសសាទយោ វិយ រស្សំ។ តស្មា តេសំ កាលវសេន ទីឃមទ្ធានំ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច តេ ទីឃា។ ឥត្តរមទ្ធានំ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច “រស្សា”តិ វេទិតព្ពា។ តត្រាយំ ភិក្ខុ នវហាការេហិ ទីឃំ អស្សសន្តោ ច បស្សសន្តោ ច “ទីឃំ អស្សសាមិ បស្សសាមី”តិ បជានាតិ។ ឯវំ បជានតោ ចស្ស ឯកេនាការេន កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា សម្បជ្ជតីតិ វេទិតព្ពា។ យថាហ **បដិសម្ភិទាយំ** –

“កថំ ទីឃំ អស្សសន្តោ ‘ទីឃំ អស្សសាមី’តិ បជានាតិ, ទីឃំ បស្សសន្តោ ‘ទីឃំ បស្សសាមី’តិ បជានាតិ? ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ, ទីឃំ បស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ បស្សសតិ, ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ ឆន្ទោ ឧប្បជ្ជតិ; ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ, ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ បស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ បស្សសតិ, ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ ឆន្ទវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ បាមោជ្ជំ ឧប្បជ្ជតិ; បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិ, បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ បស្សាសំ...បេ.... ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតិបិ បស្សសតិបិ។ បាមោជ្ជវសេន តតោ សុខុមតរំ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ អស្សសតោបិ បស្សសតោបិ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសា ចិត្តំ វិវត្តតិ, ឧបេក្ខា សណ្ឋាតិ។ ឥមេហិ នវហិ អាការេហិ ទីឃំ អស្សាសបស្សាសា កាយោ; ឧបដ្ឋានំ សតិ; អនុបស្សនា ញាណំ; កាយោ ឧបដ្ឋានំ, នោ សតិ; សតិ ឧបដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ច។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន តំ កាយំ អនុបស្សតិ។ តេន វុច្ចតិ – “កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា”តិ (បដិ. ម. ១.១៦៦)។

ឯសេវ នយោ រស្សបទេបិ។ អយំ បន វិសេសោ – “យថា ឯត្ថ ‘ទីឃំ អស្សាសំ អទ្ធានសង្ខាតេ’តិ វុត្តំ; ឯវមិធ ‘រស្សំ អស្សាសំ ឥត្តរសង្ខាតេ អស្សសតី”តិ អាគតំ។ តស្មា តស្ស វសេន យាវ “តេន វុច្ចតិ កាយេ កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានភាវនា”តិ តាវ យោជេតព្ពំ។ ឯវមយំ អទ្ធានវសេន ឥត្តរវសេន ច ឥមេហាការេហិ អស្សាសបស្សាសេ បជានន្តោ ទីឃំ វា អស្សសន្តោ “ទីឃំ អស្សសាមី”តិ បជានាតិ...បេ.... រស្សំ វា បស្សសន្តោ “រស្សំ បស្សសាមី”តិ បជានាតីតិ វេទិតព្ពោ។

ឯវំ បជានតោ ចស្ស –

“ទីឃោ រស្សោ ច អស្សាសោ;
បស្សាសោបិ ច តាទិសោ;
ចត្តារោ វណ្ណា វត្តន្តិ;
នាសិកគ្គេវ ភិក្ខុនោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២១៩; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៦៣);

សព្ពកាយប្បដិសំវេទី អស្សសិស្សាមិ...បេ.... បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ សកលស្ស អស្សាសកាយស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ “អស្សសិស្សាមី”តិ សិក្ខតិ។ សកលស្ស បស្សាសកាយស្ស អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ “បស្សសិស្សាមី”តិ សិក្ខតិ។ ឯវំ វិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ ញាណសម្បយុត្តចិត្តេន អស្សសតិ ចេវ បស្សសតិ ច; តស្មា “អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមី”តិ សិក្ខតីតិ វុច្ចតិ។ ឯកស្ស ហិ ភិក្ខុនោ ចុណ្ណវិចុណ្ណវិសដេ អស្សាសកាយេ បស្សាសកាយេ វា អាទិ បាកដោ ហោតិ, ន មជ្ឈបរិយោសានំ។ សោ អាទិមេវ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, មជ្ឈបរិយោសានេ កិលមតិ។ ឯកស្ស មជ្ឈំ បាកដំ ហោតិ, ន អាទិបរិយោសានំ។ សោ មជ្ឈមេវ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, អាទិបរិយោសានេ កិលមតិ។ ឯកស្ស បរិយោសានំ បាកដំ ហោតិ, ន អាទិមជ្ឈំ។ សោ បរិយោសានំយេវ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, អាទិមជ្ឈេ កិលមតិ។ ឯកស្ស សព្ពម្បិ បាកដំ ហោតិ, សោ សព្ពម្បិ បរិគ្គហេតុំ សក្កោតិ, ន កត្ថចិ កិលមតិ។ តាទិសេន ភវិតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ អាហ – “សព្ពកាយប្បដិសំវេទី អស្សសិស្សាមិ...បេ.... បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ។

តត្ថ **សិក្ខតី**តិ ឯវំ ឃដតិ វាយមតិ។ យោ វា តថាភូតស្ស សំវរោ; អយមេត្ថ អធិសីលសិក្ខា។ យោ តថាភូតស្ស សមាធិ; អយំ អធិចិត្តសិក្ខា។ យា តថាភូតស្ស បញ្ញា; អយំ អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ។ ឥមា តិស្សោ សិក្ខាយោ តស្មឹ អារម្មណេ តាយ សតិយា តេន មនសិការេន សិក្ខតិ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតីតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ តត្ថ យស្មា បុរិមនយេ កេវលំ អស្សសិតព្ពំ បស្សសិតព្ពមេវ ច, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ពំ; ឥតោ បដ្ឋាយ បន ញាណុប្បាទនាទីសុ យោគោ ករណីយោ។ តស្មា តត្ថ “អស្សសាមីតិ បជានាតិ បស្សសាមីតិ បជានាតិ”ច្ចេវ វត្តមានកាលវសេន បាឡឹ វត្វា ឥតោ បដ្ឋាយ កត្តព្ពស្ស ញាណុប្បាទនាទិនោ អាការស្ស ទស្សនត្ថំ “សព្ពកាយប្បដិសំវេទី អស្សសិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន អនាគតវចនវសេន បាឡិ អារោបិតាតិ វេទិតព្ពា។

បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ...បេ.... បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ ឱឡារិកំ កាយសង្ខារំ បស្សម្ភេន្តោ បដិប្បស្សម្ភេន្តោ និរោធេន្តោ វូបសមេន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។

តត្រេវំ ឱឡារិកសុខុមតា ច បស្សទ្ធិ ច វេទិតព្ពា។ ឥមស្ស ហិ ភិក្ខុនោ បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ កាយោ ច ចិត្តញ្ច សទរថា ហោន្តិ។ ឱឡារិកានំ កាយចិត្តានំ ឱឡារិកត្តេ អវូបសន្តេ អស្សាសបស្សាសាបិ ឱឡារិកា ហោន្តិ, ពលវតរា ហុត្វា បវត្តន្តិ, នាសិកា នប្បហោតិ, មុខេន អស្សសន្តោបិ បស្សសន្តោបិ តិដ្ឋតិ។ យទា បនស្ស កាយោបិ ចិត្តម្បិ បរិគ្គហិតា ហោន្តិ, តទា តេ សន្តា ហោន្តិ វូបសន្តា។ តេសុ វូបសន្តេសុ អស្សាសបស្សាសា សុខុមា ហុត្វា បវត្តន្តិ, “អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ វិចេតព្ពាការប្បត្តា ហោន្តិ។ សេយ្យថាបិ បុរិសស្ស ធាវិត្វា បព្ពតា វា ឱរោហិត្វា មហាភារំ វា សីសតោ ឱរោបេត្វា ឋិតស្ស ឱឡារិកា អស្សាសបស្សាសា ហោន្តិ, នាសិកា នប្បហោតិ, មុខេន អស្សសន្តោបិ បស្សសន្តោបិ តិដ្ឋតិ។ យទា បនេស តំ បរិស្សមំ វិនោទេត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច អល្លសាដកំ ហទយេ កត្វា សីតាយ ឆាយាយ និបន្នោ ហោតិ, អថស្ស តេ អស្សាសបស្សាសា សុខុមា ហោន្តិ, “អត្ថិ នុ ខោ នត្ថី”តិ វិចេតព្ពាការប្បត្តា។ ឯវមេវ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ កាយោ ច...បេ.... វិចេតព្ពាការប្បត្តា ហោន្តិ។ តំ កិស្ស ហេតុ? តថា ហិស្ស បុព្ពេ អបរិគ្គហិតកាលេ “ឱឡារិកោឡារិកេ កាយសង្ខារេ បស្សម្ភេមី”តិ អាភោគសមន្នាហារមនសិការបច្ចវេក្ខណា នត្ថិ, បរិគ្គហិតកាលេ បន អត្ថិ។ តេនស្ស អបរិគ្គហិតកាលតោ បរិគ្គហិតកាលេ កាយសង្ខារោ សុខុមោ ហោតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “សារទ្ធេ កាយេ ចិត្តេ ច, អធិមត្តំ បវត្តតិ;
> អសារទ្ធម្ហិ កាយម្ហិ, សុខុមំ សម្បវត្តតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២២០; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៦៣);

បរិគ្គហេបិ ឱឡារិកោ, បឋមជ្ឈានូបចារេ សុខុមោ; តស្មិម្បិ ឱឡារិកោ បឋមជ្ឈានេ សុខុមោ។ បឋមជ្ឈានេ ច ទុតិយជ្ឈានូបចារេ ច ឱឡារិកោ, ទុតិយជ្ឈានេ សុខុមោ។ ទុតិយជ្ឈានេ ច តតិយជ្ឈានូបចារេ ច ឱឡារិកោ, តតិយជ្ឈានេ សុខុមោ។ តតិយជ្ឈានេ ច ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេ ច ឱឡារិកោ, ចតុត្ថជ្ឈានេ អតិសុខុមោ អប្បវត្តិមេវ បាបុណាតិ។ ឥទំ តាវ **ទីឃភាណកសំយុត្តភាណកាន**ំ មតំ។

មជ្ឈិមភាណកា បន “បឋមជ្ឈានេ ឱឡារិកោ, ទុតិយជ្ឈានូបចារេ សុខុមោ”តិ ឯវំ ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមជ្ឈានតោ ឧបរូបរិជ្ឈានូបចារេបិ សុខុមតរំ ឥច្ឆន្តិ។ សព្ពេសំយេវ បន មតេន អបរិគ្គហិតកាលេ បវត្តកាយសង្ខារោ បរិគ្គហិតកាលេ បដិប្បស្សម្ភតិ, បរិគ្គហិតកាលេ បវត្តកាយសង្ខារោ បឋមជ្ឈានូបចារេ...បេ.... ចតុត្ថជ្ឈានូបចារេ បវត្តកាយសង្ខារោ ចតុត្ថជ្ឈានេ បដិប្បស្សម្ភតិ។ អយំ តាវ សមថេ នយោ។

វិបស្សនាយំ បន អបរិគ្គហេ បវត្តោ កាយសង្ខារោ ឱឡារិកោ, មហាភូតបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, ឧបាទារូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, សកលរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ,

អរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, រូបារូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, បច្ចយបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, សប្បច្ចយនាមរូបបរិគ្គហេ សុខុមោ។ សោបិ ឱឡារិកោ, លក្ខណារម្មណិកវិបស្សនាយ សុខុមោ។ សោបិ ទុព្ពលវិបស្សនាយ ឱឡារិកោ, ពលវវិបស្សនាយ សុខុមោ។ តត្ថ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ បុរិមស្ស បុរិមស្ស បច្ឆិមេន បច្ឆិមេន បស្សទ្ធិ វេទិតព្ពា។ ឯវមេត្ថ ឱឡារិកសុខុមតា ច បស្សទ្ធិ ច វេទិតព្ពា។

បដិសម្ភិទាយំ បនស្ស សទ្ធឹ ចោទនាសោធនាហិ ឯវមត្ថោ វុត្តោ – “កថំ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ…បេ…. បស្សសិស្សាមី”តិ សិក្ខតិ? កតមេ កាយសង្ខារា? ទីឃំ អស្សាសា កាយិកា ឯតេ ធម្មា កាយប្បដិពទ្ធា កាយសង្ខារា, តេ កាយសង្ខារេ បស្សម្ភេន្តោ និរោធេន្តោ វូបសមេន្តោ សិក្ខតិ។ ទីឃំ បស្សាសា កាយិកា ឯតេ ធម្មា…បេ…. រស្សំ អស្សាសា…បេ…. រស្សំ បស្សាសា… សព្ពកាយប្បដិសំវេទី អស្សាសា… សព្ពកាយប្បដិសំវេទី បស្សាសា កាយិកា ឯតេ ធម្មា កាយប្បដិពទ្ធា កាយសង្ខារា, តេ កាយសង្ខារេ បស្សម្ភេន្តោ និរោធេន្តោ វូបសមេន្តោ សិក្ខតិ។

យថារូបេហិ កាយសង្ខារេហិ យា កាយស្ស អានមនា វិនមនា សន្នមនា បណមនា ឥញ្ជនា ផន្ទនា ចលនា កម្បនា បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ, បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។

យថារូបេហិ កាយសង្ខារេហិ យា កាយស្ស ន អានមនា ន វិនមនា ន សន្នមនា ន បណមនា អនិញ្ជនា អផន្ទនា អចលនា អកម្បនា, សន្តំ សុខុមំ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ, បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។

ឥតិ កិរ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ, បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ន ហោតិ, អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ន ហោតិ, អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ន ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ន ន ហោតិ, ន ច នំ តំ សមាបត្តឹ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។

ឥតិ កិរ បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សសិស្សាមិ…បេ…. បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ហោតិ, អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ហោតិ, តញ្ច នំ សមាបត្តឹ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។

យថា កថំ វិយ? សេយ្យថាបិ កំសេ អាកោដិតេ បឋមំ ឱឡារិកា សទ្ទា បវត្តន្តិ, ឱឡារិកានំ សទ្ទានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ ឱឡារិកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមកា សទ្ទា បវត្តន្តិ, សុខុមកានំ សទ្ទានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ សុខុមកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមសទ្ទនិមិត្តារម្មណតាបិ ចិត្តំ បវត្តតិ; ឯវមេវ បឋមំ ឱឡារិកា អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ, ឱឡារិកានំ អស្សាសបស្សាសានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ ឱឡារិកេ អស្សាសបស្សាសេ អថ បច្ឆា សុខុមកា អស្សាសបស្សាសា បវត្តន្តិ, សុខុមកានំ អស្សាសបស្សាសានំ និមិត្តំ សុគ្គហិតត្តា សុមនសិកតត្តា សូបធារិតត្តា និរុទ្ធេបិ សុខុមកេ អស្សាសបស្សាសេ អថ បច្ឆា សុខុមអស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណតាបិ ចិត្តំ ន វិក្ខេបំ គច្ឆតិ។

ឯវំ សន្តេ វាតូបលទ្ធិយា ច បភាវនា ហោតិ, អស្សាសបស្សាសានញ្ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិយា ច បភាវនា ហោតិ, អានាបានស្សតិសមាធិស្ស ច បភាវនា ហោតិ, តញ្ច នំ សមាបត្តឹ បណ្ឌិតា សមាបជ្ជន្តិបិ វុដ្ឋហន្តិបិ។

បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារន្តិ អស្សាសបស្សាសា កាយោ, ឧបដ្ឋានំ សតិ, អនុបស្សនា ញាណំ។ កាយោ ឧបដ្ឋានំ នោ សតិ, សតិ ឧបដ្ឋានញ្ចេវ សតិ ច, តាយ សតិយា តេន ញាណេន តំ កាយំ អនុបស្សតិ។ តេន វុច្ចតិ – “កាយេ កាយានុបស្សនា សតិបដ្ឋានភាវនា”តិ (បដិ. ម. ១.១៧១)។

អយំ តាវេត្ថ កាយានុបស្សនាវសេន វុត្តស្ស បឋមចតុក្កស្ស អនុបុព្ពបទវណ្ណនា។

យស្មា បនេត្ថ ឥទមេវ ចតុក្កំ អាទិកម្មិកស្ស កម្មដ្ឋានវសេន វុត្តំ, ឥតរានិ បន តីណិ ចតុក្កានិ ឯត្ថ បត្តជ្ឈានស្ស វេទនាចិត្តធម្មានុបស្សនាវសេន វុត្តានិ, តស្មា ឥទំ កម្មដ្ឋានំ ភាវេត្វា អានាបានស្សតិចតុត្ថជ្ឈានបទដ្ឋានាយ វិបស្សនាយ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិតុកាមេន ពុទ្ធបុត្តេន យំ កាតព្ពំ

តំ សព្ពំ តថេវ តាវ អាទិកម្មិកស្ស កុលបុត្តស្ស វសេន អាទិតោ បកតិ ឯវំ វេទិតព្ពំ។ ចតុព្ពិធំ តាវ សីលំ វិសោធេតព្ពំ។ តត្ថ តិវិធា វិសោធនា – អនាបជ្ជនំ, អាបន្នវុដ្ឋានំ, កិលេសេហិ ច អប្បតិបីឡនំ។ ឯវំ វិសុទ្ធសីលស្ស ហិ ភាវនា សម្បជ្ជតិ។ យម្បិទំ ចេតិយង្គណវត្តំ ពោធិយង្គណវត្តំ ឧបជ្ឈាយវត្តំ អាចរិយវត្តំ ជន្តាឃរវត្តំ ឧបោសថាគារវត្តំ ទ្វេអសីតិ ខន្ធកវត្តានិ ចុទ្ទសវិធំ មហាវត្តន្តិ ឥមេសំ វសេន អាភិសមាចារិកសីលំ វុច្ចតិ, តម្បិ សាធុកំ បរិបូរេតព្ពំ។ យោ ហិ “អហំ សីលំ រក្ខាមិ, កឹ អាភិសមាចារិកេន កម្ម”ន្តិ វទេយ្យ, តស្ស សីលំ បរិបូរេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ អាភិសមាចារិកវត្តេ បន បរិបូរេ សីលំ បរិបូរតិ, សីលេ បរិបូរេ សមាធិ គព្ភំ គណ្ហាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា – “សោ វត, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ អាភិសមាចារិកំ ធម្មំ អបរិបូរេត្វា ‘សីលានិ បរិបូរេស្សតី’តិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី”តិ (អ. និ. ៥.២១) វិត្ថារេតព្ពំ។ តស្មា តេន យម្បិទំ ចេតិយង្គណវត្តាទិ អាភិសមាចារិកសីលំ វុច្ចតិ, តម្បិ សាធុកំ បរិបូរេតព្ពំ។ តតោ –

> “អាវាសោ ច កុលំ លាភោ, គណោ កម្មញ្ច បញ្ចមំ;
> អទ្ធានំ ញាតិ អាពាធោ, គន្ថោ ឥទ្ធីតិ តេ ទសា”តិ។

ឯវំ វុត្តេសុ ទសសុ បលិពោធេសុ យោ បលិពោធោ អត្ថិ, សោ ឧបច្ឆិន្ទិតព្ពោ។

ឯវំ ឧបច្ឆិន្នបលិពោធេន កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ តម្បិ ទុវិធំ ហោតិ – សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានញ្ច បារិហារិយកម្មដ្ឋានញ្ច។ តត្ថ សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានំ នាម ភិក្ខុសង្ឃាទីសុ មេត្តា មរណស្សតិ ច អសុភសញ្ញាតិបិ ឯកេ។ កម្មដ្ឋានិកេន ហិ ភិក្ខុនា បឋមំ តាវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា សីមដ្ឋកភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តា ភាវេតព្ពា; តតោ សីមដ្ឋកទេវតាសុ, តតោ គោចរគាមេ ឥស្សរជនេ, តតោ តត្ថ មនុស្សេ ឧបាទាយ សព្ពសត្តេសុ។ សោ ហិ ភិក្ខុសង្ឃេ មេត្តាយ សហវាសីនំ មុទុចិត្តតំ ជនេតិ, អថស្ស សុខសំវាសតា ហោតិ។ សីមដ្ឋកទេវតាសុ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តាហិ ទេវតាហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុសំវិហិតារក្ខោ ហោតិ។ គោចរគាមេ ឥស្សរជនេ មេត្តាយ មុទុកតចិត្តសន្តានេហិ ឥស្សរេហិ ធម្មិកាយ រក្ខាយ សុរក្ខិតបរិក្ខារោ ហោតិ។ តត្ថ មនុស្សេសុ មេត្តាយ បសាទិតចិត្តេហិ តេហិ អបរិភូតោ ហុត្វា វិចរតិ។ សព្ពសត្តេសុ មេត្តាយ សព្ពត្ថ អប្បដិហតចារោ ហោតិ។

មរណស្សតិយា បន “អវស្សំ មរិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេន្តោ អនេសនំ បហាយ ឧបរូបរិវឌ្ឍមានសំវេគោ អនោលីនវុត្តិកោ ហោតិ។ អសុភសញ្ញាយ ទិព្ពេសុបិ អារម្មណេសុ តណ្ហា នុប្បជ្ជតិ។ តេនស្សេតំ តយំ ឯវំ ពហូបការត្តា “សព្ពត្ថ អត្ថយិតព្ពំ ឥច្ឆិតព្ព”ន្តិ កត្វា អធិប្បេតស្ស ច យោគានុយោគកម្មស្ស បទដ្ឋានត្តា **“សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋាន”**ន្តិ វុច្ចតិ។

អដ្ឋតីសារម្មណេសុ បន យំ យស្ស ចរិតានុកូលំ, តំ តស្ស និច្ចំ បរិហរិតព្ពត្តា យថាវុត្តេនេវ នយេន **“បារិហារិយកម្មដ្ឋាន”**ន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន ឥទមេវ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ “បារិហារិយកម្មដ្ឋាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារោ បន សីលវិសោធនកថំ បលិពោធុបច្ឆេទកថញ្ច ឥច្ឆន្តេន ***វិសុទ្ធិមគ្គតោ*** គហេតព្ពោ។

ឯវំ វិសុទ្ធសីលេន បន ឧបច្ឆិន្នបលិពោធេន ច ឥទំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហន្តេន ឥមិនាវ កម្មដ្ឋានេន ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បត្តស្ស ពុទ្ធបុត្តស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហេតព្ពំ។ តំ អលភន្តេន អនាគាមិស្ស, តម្បិ អលភន្តេន សកទាគាមិស្ស, តម្បិ អលភន្តេន សោតាបន្នស្ស, តម្បិ អលភន្តេន អានាបានចតុត្ថជ្ឈានលាភិស្ស, តម្បិ អលភន្តេន បាឡិយា អដ្ឋកថាយ ច អសម្មូឡ្ហស្ស វិនិច្ឆយាចរិយស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហេតព្ពំ។ អរហន្តាទយោ ហិ អត្តនា អធិគតមគ្គមេវ អាចិក្ខន្តិ។ អយំ បន គហនបទេសេ មហាហត្ថិបថំ នីហរន្តោ វិយ សព្ពត្ថ អសម្មូឡ្ហោ សប្បាយាសប្បាយំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កថេតិ។

តត្រាយំ **អនុបុព្ពិកថា** – តេន ភិក្ខុនា សល្លហុកវុត្តិនា វិនយាចារសម្បន្នេន វុត្តប្បការមាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា វត្តបដិបត្តិយា អារាធិតចិត្តស្ស តស្ស សន្តិកេ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ តត្រិមេ បញ្ច សន្ធយោ – ឧគ្គហោ, បរិបុច្ឆា, ឧបដ្ឋានំ, អប្បនា, លក្ខណន្តិ។ តត្ថ **“ឧគ្គហោ”** នាម កម្មដ្ឋានស្ស ឧគ្គណ្ហនំ, **“បរិបុច្ឆា”** នាម កម្មដ្ឋានស្ស បរិបុច្ឆនា, **“ឧបដ្ឋានំ”** នាម កម្មដ្ឋានស្ស ឧបដ្ឋានំ, **“អប្បនា”** នាម កម្មដ្ឋានប្បនា, **“លក្ខណំ”** នាម កម្មដ្ឋានស្ស លក្ខណំ។ “ឯវំលក្ខណមិទំ កម្មដ្ឋាន”ន្តិ កម្មដ្ឋានសភាវូបធារណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហន្តោ អត្តនាបិ ន កិលមតិ, អាចរិយម្បិ ន វិហេបេតិ; តស្មា ថោកំ ឧទ្ទិសាបេត្វា ពហុកាលំ សជ្ឈាយិត្វា ឯវំ បញ្ចសន្ធិកំ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេត្វា សចេ តត្ថ សប្បាយំ ហោតិ, តត្ថេវ វសិតព្ពំ។ នោ ចេ តត្ថ សប្បាយំ ហោតិ, អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា សចេ មន្ទបញ្ញោ យោជនបរមំ គន្ត្វា, សចេ

តិក្ខបញ្ញោ ទូរម្បិ គន្ត្វា អដ្ឋារសសេនាសនទោសវិវជ្ជិតំ, បញ្ចសេនាសនង្គសមន្នាគតំ សេនាសនំ ឧបគម្ម តត្ថ វសន្តេន ឧបច្ឆិន្នខុទ្ទកបលិពោធេន កតភត្តកិច្ចេន ភត្តសម្មទំ បដិវិនោទេត្វា រតនត្តយគុណានុស្សរណេន ចិត្តំ សម្បហំសេត្វា អាចរិយុគ្គហតោ ឯកបទម្បិ អសម្មុស្សន្តេន ឥទំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ មនសិកាតព្ពំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារោ បន ឥមំ កថាមគ្គំ ឥច្ឆន្តេន **វិសុទ្ធិមគ្គតោ** (វិសុទ្ធិ. ១.៥៥) គហេតព្ពោ។

យំ បន វុត្តំ “ឥទំ អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ មនសិកាតព្ព”ន្តិ តត្រាយំ **មនសិការវិធិ** –

“គណនា អនុពន្ធនា, ផុសនា ឋបនា សល្លក្ខណា;
វិវដ្ដនា បារិសុទ្ធិ, តេសញ្ច បដិបស្សនា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២២៣; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៦៣);

“**គណនា**”តិ គណនាយេវ។ “**អនុពន្ធនា**”តិ អនុវហនា។ “**ផុសនា**”តិ ផុដ្ឋដ្ឋានំ។ “**ឋបនា**”តិ អប្បនា។ “**សល្លក្ខណា**”តិ វិបស្សនា។ “វិវដ្ដនា”តិ មគ្គោ។ “**បារិសុទ្ធី**”តិ ផលំ។ “**តេសញ្ច បដិបស្សនា**”តិ បច្ចវេក្ខណា។ តត្ថ ឥមិនា អាទិកម្មិកកុលបុត្តេន បឋមំ គណនាយ ឥទំ កមដ្ឋានំ មនសិកាតព្ពំ។ គណេន្តេន ច បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន ឋបេតព្ពំ, ទសន្នំ ឧបរិ ន នេតព្ពំ, អន្តរេ ខណ្ឌំ ន ទស្សេតព្ពំ។ បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ឋបេន្តស្ស ហិ សម្ពាធេ ឱកាសេ ចិត្តុប្បាទោ វិប្ផន្ទតិ, សម្ពាធេ វជេ សន្និរុទ្ធគោគណោ វិយ។ ទសន្នំ ឧបរិ នេន្តស្ស គណនានិស្សិតោវ ចិត្តុប្បាទោ ហោតិ។ អន្តរា ខណ្ឌំ ទស្សេន្តស្ស “សិខាប្បត្តំ នុ ខោ មេ កម្មដ្ឋានំ, នោ”តិ ចិត្តំ វិកម្បតិ។ តស្មា ឯតេ ទោសេ វជ្ជេត្វា គណេតព្ពំ។

គណេន្តេន ច បឋមំ ទន្ធគណនាយ ធញ្ញមាបកគណនាយ គណេតព្ពំ។ ធញ្ញមាបកោ ហិ នាឡឹ បូរេត្វា “ឯក”ន្តិ វត្វា ឱកិរតិ។ បុន បូរេន្តោ កិញ្ចិ កចវរំ ទិស្វា តំ ឆឌ្ឌេន្តោ “ឯកំ ឯក”ន្តិ វទតិ។ ឯស នយោ “ទ្វេ ទ្វេ”តិអាទីសុ។ ឯវមេវ ឥមិនាបិ អស្សាសបស្សាសេសុ យោ ឧបដ្ឋាតិ តំ គហេត្វា “ឯកំ ឯក”ន្តិ អាទឹកត្វា យាវ “ទស ទសា”តិ បវត្តមានំ បវត្តមានំ ឧបលក្ខេត្វាវ គណេតព្ពំ។ តស្សេវំ គណយតោ និក្ខមន្តា ច បវិសន្តា ច អស្សាសបស្សាសា បាកដា ហោន្តិ។

អថានេន តំ ទន្ធគណនំ ធញ្ញមាបកគណនំ បហាយ សីឃគណនាយ គោបាលកគណនាយ គណេតព្ពំ ។ ឆេកោ ហិ គោបាលកោ សក្ខរាយោ ឧច្ឆង្គេន គហេត្វា រជ្ជុទណ្ឌហត្ថោ បាតោវ វជំ គន្ត្វា គាវោ បិដ្ឋិយំ បហរិត្វា បលិឃត្ថម្ភមត្ថកេ និសិន្នោ ទ្វារំ បត្តំ បត្តំយេវ គាវំ “ឯកោ ទ្វេ”តិ សក្ខរំ ខិបិត្វា ខិបិត្វា គណេតិ។ តិយាមរត្តឹ សម្ពាធេ ឱកាសេ ទុក្ខំ វុត្ថគោគណោ និក្ខមន្តោ អញ្ញមញ្ញំ ឧបនិឃំសន្តោ វេគេន វេគេន បុញ្ជោ បុញ្ជោ ហុត្វា និក្ខមតិ។ សោ វេគេន វេគេន “តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ទសា”តិ គណេតិយេវ។ ឯវមិមស្សាបិ បុរិមនយេន គណយតោ អស្សាសបស្សាសា បាកដា ហុត្វា សីឃំ សីឃំ បុនប្បុនំ សញ្ចរន្តិ។ តតោ តេន “បុនប្បុនំ សញ្ចរន្តី”តិ ញត្វា អន្តោ ច ពហិ ច អគ្គហេត្វា ទ្វារប្បត្តំ ទ្វារប្បត្តំយេវ គហេត្វា “ឯកោ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច , ឯកោ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ឆ, ឯកោ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ឆ សត្ត…បេ.… អដ្ឋ… នវ… ទសា”តិ សីឃំ សីឃំ គណេតព្ពមេវ។ គណនាបដិពទ្ធេ ហិ កម្មដ្ឋានេ គណនាពលេនេវ ចិត្តំ ឯកគ្គំ ហោតិ អរិត្តុបត្ថម្ភនវសេន ចណ្ឌសោតេ នាវាឋបនមិវ។

តស្សេវំ សីឃំ សីឃំ គណយតោ កម្មដ្ឋានំ និរន្តរប្បវត្តំ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតិ។ អថ “និរន្តរំ បវត្តតី”តិ ញត្វា អន្តោ ច ពហិ ច វាតំ អបរិគ្គហេត្វា បុរិមនយេនេវ វេគេន វេគេន គណេតព្ពំ។ អន្តោបវិសនវាតេន ហិ សទ្ធឹ ចិត្តំ បវេសយតោ អព្ភន្តរំ វាតព្ភាហតំ មេទបូរិតំ វិយ ហោតិ, ពហិនិក្ខមនវាតេន សទ្ធឹ ចិត្តំ នីហរតោ ពហិទ្ធា បុថុត្តារម្មណេ ចិត្តំ វិក្ខិបតិ។ ផុដ្ឋោកាសេ បន សតឹ ឋបេត្វា ភាវេន្តស្សេវ ភាវនា សម្បជ្ជតិ។ តេន វុត្តំ – “អន្តោ ច ពហិ ច វាតំ អបរិគ្គហេត្វា បុរិមនយេនេវ វេគេន វេគេន គណេតព្ព”ន្តិ។

កីវ ចិរំ បនេតំ គណេតព្ពន្តិ? យាវ វិនា គណនាយ អស្សាសបស្សាសារម្មណេ សតិ សន្តិដ្ឋតិ។ ពហិ វិសដ វិតក្កវិច្ឆេទំ កត្វា អស្សាសបស្សាសារម្មណេ សតិ សណ្ឋបនត្ថំយេវ ហិ គណនាតិ។

ឯវំ គណនាយ មនសិកត្វា អនុពន្ធនាយ មនសិកាតព្ពំ។ អនុពន្ធនា នាម គណនំ បដិសំហរិត្វា សតិយា និរន្តរំ អស្សាសបស្សាសានំ អនុគមនំ; តញ្ច ខោ ន អាទិមជ្ឈបរិយោសានានុគមនវសេន។ ពហិនិក្ខមនវាតស្ស ហិ នាភិ អាទិ, ហទយំ មជ្ឈំ, នាសិកគ្គំ បរិយោសានំ។ អព្ភន្តរបវិសនវាតស្ស នាសិកគ្គំ អាទិ, ហទយំ មជ្ឈំ, នាភិ បរិយោសានំ។ តញ្ចស្ស អនុគច្ឆតោ វិក្ខេបគតំ ចិត្តំ សារទ្ធាយ ចេវ ហោតិ ឥញ្ជនាយ ច។ យថាហ –

“អស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ អជ្ឈត្តំ វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ច។ បស្សាសាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆតោ ពហិទ្ធា វិក្ខេបគតេន ចិត្តេន កាយោបិ ចិត្តម្បិ សារទ្ធា ច ហោន្តិ ឥញ្ជិតា ច ផន្ទិតា ចា”តិ (បដិ. ម. ១.១៥៧)។

តស្មា អនុពន្ធនាយ មនសិករោន្តេន ន អាទិមជ្ឈបរិយោសានវសេន មនសិកាតព្ពំ។ អបិច ខោ ផុសនាវសេន ច ឋបនាវសេន ច មនសិកាតព្ពំ។ គណនានុពន្ធនាវសេន វិយ ហិ ផុសនាឋបនាវសេន វិសុំ មនសិការោ នត្ថិ។ ផុដ្ឋផុដ្ឋដ្ឋានេយេវ បន គណេន្តោ គណនាយ ច ផុសនាយ ច មនសិ ករោតិ។ តត្ថេវ គណនំ បដិសំហរិត្វា តេ សតិយា អនុពន្ធន្តោ អប្បនាវសេន ច ចិត្តំ ឋបេន្តោ “អនុពន្ធនាយ ច ផុសនាយ ច ឋបនាយ ច មនសិ ករោតី”តិ វុច្ចតិ។ ស្វាយមត្ថោ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តបង្គុឡទោវារិកោបមាហិ **បដិសម្ភិទាយំ** វុត្តកកចោបមាយ ច វេទិតព្ពោ។

តត្រាយំ បង្គុឡោបមា – “សេយ្យថាបិ បង្គុឡោ ទោលាយ កីឡតំ មាតាបុត្តានំ ទោលំ ខិបិត្វា តត្ថេវ ទោលត្ថម្ភមូលេ និសិន្នោ កមេន អាគច្ឆន្តស្ស ច គច្ឆន្តស្ស ច ទោលាផលកស្ស ឧភោ កោដិយោ មជ្ឈញ្ច បស្សតិ, ន ច ឧភោកោដិមជ្ឈានំ ទស្សនត្ថំ ព្យាវដោ ហោតិ។ ឯវមេវាយំ ភិក្ខុ សតិវសេន ឧបនិពន្ធនត្ថម្ភមូលេ ឋត្វា អស្សាសបស្សាសទោលំ ខិបិត្វា តត្ថេវ និមិត្តេ សតិយា និសិន្នោ កមេន អាគច្ឆន្តានញ្ច គច្ឆន្តានញ្ច ផុដ្ឋដ្ឋានេ អស្សាសបស្សាសានំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានំ សតិយា អនុគច្ឆន្តោ តត្ថ ច ចិត្តំ ឋបេន្តោ បស្សតិ, ន ច តេសំ ទស្សនត្ថំ ព្យាវដោ ហោតិ។ អយំ បង្គុឡោបមា។

អយំ បន ទោវារិកោបមា – “សេយ្យថាបិ ទោវារិកោ នគរស្ស អន្តោ ច ពហិ ច បុរិសេ ‘កោ ត្វំ, កុតោ វា អាគតោ, កុហឹ វា គច្ឆសិ, កឹ វា តេ ហត្ថេ’តិ ន វីមំសតិ, ន ហិ តស្ស តេ ភារា។ ទ្វារប្បត្តំ ទ្វារប្បត្តំយេវ បន វីមំសតិ; ឯវមេវ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អន្តោ បវិដ្ឋវាតា ច ពហិ និក្ខន្តវាតា ច ន ភារា ហោន្តិ, ទ្វារប្បត្តា ទ្វារប្បត្តាយេវ ភារាតិ។ អយំ ទោវារិកោបមា។

កកចោបមា បន អាទិតោបភុតិ ឯវំ វេទិតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
> អជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនានុបលព្ភតិ។
>
> “និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
> ជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនា ឧបលព្ភតី”តិ។ (បដិ. ម. ១.១៥៩);

កថំ ឥមេ តយោ ធម្មា ឯកចិត្តស្ស អារម្មណំ ន ហោន្តិ, ន ចិមេ តយោ ធម្មា អវិទិតា ហោន្តិ, ន ច ចិត្តំ វិក្ខេបំ គច្ឆតិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ ? សេយ្យថាបិ រុក្ខោ សមេ ភូមិភាគេ និក្ខិត្តោ, តមេនំ បុរិសោ កកចេន ឆិន្ទេយ្យ, រុក្ខេ ផុដ្ឋកកចទន្តានំ វសេន បុរិសស្ស សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា កកចទន្តេ មនសិ ករោតិ, ន អាគតា វា គតា វា កកចទន្តា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ។

យថា រុក្ខោ សមេ ភូមិភាគេ និក្ខិត្តោ; ឯវំ ឧបនិពន្ធននិមិត្តំ។ យថា កកចទន្តា; ឯវំ អស្សាសបស្សាសា។ យថា រុក្ខេ ផុដ្ឋកកចទន្តានំ វសេន បុរិសស្ស សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា កកចទន្តេ មនសិ ករោតិ, ន អាគតា វា គតា វា កកចទន្តា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, ឯវមេវ ភិក្ខុ នាសិកគ្គេ វា មុខនិមិត្តេ វា សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា និសិន្នោ ហោតិ, ន អាគតេ វា គតេ វា អស្សាសបស្សាសេ មនសិ ករោតិ, ន អាគតា វា គតា វា អស្សាសបស្សាសា អវិទិតា ហោន្តិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ។

បធានន្តិ កតមំ **បធានំ**? អារទ្ធវីរិយស្ស កាយោបិ ចិត្តម្បិ កម្មនិយំ ហោតិ – ឥទំ បធានំ។ កតមោ **បយោគោ**? អារទ្ធវីរិយស្ស ឧបក្កិលេសា បហីយន្តិ, វិតក្កា វូបសម្មន្តិ – អយំ បយោគោ។ កតមោ **វិសេសោ**? អារទ្ធវីរិយស្ស សំយោជនា បហីយន្តិ, អនុសយា ព្យន្តី ហោន្តិ – អយំ វិសេសោ។ ឯវំ ឥមេ តយោ ធម្មា ឯកចិត្តស្ស អារម្មណា ន ហោន្តិ, ន ចិមេ តយោ ធម្មា អវិទិតា ហោន្តិ, ន ច ចិត្តំ វិក្ខេបំ គច្ឆតិ, បធានញ្ច បញ្ញាយតិ, បយោគញ្ច សាធេតិ, វិសេសមធិគច្ឆតិ។

“អានាបានស្សតី យស្ស, បរិបុណ្ណា សុភាវិតា;
អនុបុព្ពំ បរិចិតា, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតា;
សោ ឥមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។ (បដិ. ម. ១.១៦០);

អយំ កកចោបមា។ ឥធ បនស្ស អាគតាគតវសេន អមនសិការមត្តមេវ បយោជនន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥទំ កម្មដ្ឋានំ មនសិករោតោ កស្សចិ នចិរេនេវ និមិត្តញ្ច ឧប្បជ្ជតិ, អវសេសជ្ឈានង្គបដិមណ្ឌិតា អប្បនាសង្ខាតា ឋបនា ច សម្បជ្ជតិ។ កស្សចិ បន គណនាវសេនេវ មនសិការកាលតោបភុតិ អនុក្កមតោ ឱឡារិកអស្សាសបស្សាសនិរោធវសេន កាយទរថេ វូបសន្តេ កាយោបិ ចិត្តម្បិ លហុកំ ហោតិ, សរីរំ អាកាសេ លង្ឃនាការប្បត្តំ វិយ ហោតិ។ យថា សារទ្ធកាយស្ស មញ្ចេ វា បីឋេ វា និសីទតោ មញ្ចបីឋំ ឱនមតិ, វិកូជតិ, បច្ចត្ថរណំ វលិំ គណ្ហាតិ។ អសារទ្ធកាយស្ស បន និសីទតោ នេវ មញ្ចបីឋំ ឱនមតិ, ន វិកូជតិ, ន បច្ចត្ថរណំ វលិំ គណ្ហាតិ, តូលបិចុបូរិតំ វិយ មញ្ចបីឋំ ហោតិ។ កស្មា? យស្មា អសារទ្ធោ កាយោ លហុកោ ហោតិ; ឯវមេវ គណនាវសេន មនសិការកាលតោបភុតិ អនុក្កមតោ ឱឡារិកអស្សាសបស្សាសនិរោធវសេន កាយទរថេ វូបសន្តេ កាយោបិ ចិត្តម្បិ លហុកំ ហោតិ, សរីរំ អាកាសេ លង្ឃនាការប្បត្តំ វិយ ហោតិ។

តស្ស ឱឡារិកេ អស្សាសបស្សាសេ និរុទ្ធេ សុខុមអស្សាសបស្សាសនិមិត្តារម្មណំ ចិត្តំ បវត្តតិ, តស្មិម្បិ និរុទ្ធេ អបរាបរំ តតោ សុខុមតរសុខុមតមនិមិត្តារម្មណំ បវត្តតិយេវ។ កថំ? យថា បុរិសោ មហតិយា លោហសលាកាយ កំសតាឡំ អាកោដេយ្យ, ឯកប្បហារេន មហាសទ្ទោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, តស្ស ឱឡារិកសទ្ទារម្មណំ ចិត្តំ បវត្តេយ្យ, និរុទ្ធេ ឱឡារិកេ សទ្ទេ អថ បច្ឆា សុខុមសទ្ទនិមិត្តារម្មណំ, តស្មិម្បិ និរុទ្ធេ អបរាបរំ តតោ សុខុមតរសុខុមតមសទ្ទនិមិត្តារម្មណំ ចិត្តំ បវត្តតេវ; ឯវន្តិ វេទិតព្ពំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ – “សេយ្យថាបិ កំសេ អាកោដិតេ”តិ (បដិ. ម. ១.១៧១) វិត្ថារោ។

យថា ហិ អញ្ញានិ កម្មដ្ឋានានិ ឧបរូបរិ វិភូតានិ ហោន្តិ, ន តថា ឥទំ។ ឥទំ បន ឧបរូបរិ ភាវេន្តស្ស ភាវេន្តស្ស សុខុមត្តំ គច្ឆតិ, ឧបដ្ឋានម្បិ ន ឧបគច្ឆតិ។ ឯវំ អនុបដ្ឋហន្តេ បន តស្មិំ ន តេន ភិក្ខុនា ឧដ្ឋាយាសនា ចម្មខណ្ឌំ បប្ផោដេត្វា គន្តព្ពំ។ កឹ កាតព្ពំ? “អាចរិយំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ វា “នដ្ឋំ ទានិ មេ កម្មដ្ឋាន”ន្តិ វា ន វុដ្ឋាតព្ពំ, ឥរិយាបថំ វិកោបេត្វា គច្ឆតោ ហិ កម្មដ្ឋានំ នវនវមេវ ហោតិ។ តស្មា យថានិសិន្នេនេវ ទេសតោ អាហរិតព្ពំ។

តត្រាយំ អាហរណូបាយោ។ តេន ហិ ភិក្ខុនា កម្មដ្ឋានស្ស អនុបដ្ឋហនភាវំ ញត្វា ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខិតព្ពំ – “ឥមេ អស្សាសបស្សាសា នាម កត្ថ អត្ថិ, កត្ថ នត្ថិ, កស្ស វា អត្ថិ, កស្ស វា នត្ថី”តិ។ អថេវំ បដិសញ្ចិក្ខតា “ឥមេ អន្តោមាតុកុច្ឆិយំ នត្ថិ, ឧទកេ និមុគ្គានំ នត្ថិ, តថា អសញ្ញីភូតានំ មតានំ ចតុត្ថជ្ឈានសមាបន្នានំ រូបារូបភវសមង្គីនំ និរោធសមាបន្នាន”ន្តិ ញត្វា ឯវំ អត្តនាវ អត្តា បដិចោទេតព្ពោ – “ននុ ត្វំ, បណ្ឌិត, នេវ មាតុកុច្ឆិគតោ, ន ឧទកេ និមុគ្គោ, ន អសញ្ញីភូតោ, ន មតោ, ន ចតុត្ថជ្ឈានសមាបន្នោ, ន រូបារូបភវសមង្គី, ន និរោធសមាបន្នោ, អត្ថិយេវ តេ អស្សាសបស្សាសា, មន្ទបញ្ញតាយ បន បរិគ្គហេតុំ ន សក្កោសី”តិ។ អថានេន បកតិផុដ្ឋវសេនេវ ចិត្តំ ឋបេត្វា មនសិការោ បវត្តេតព្ពោ។ ឥមេ ហិ ទីឃនាសិកស្ស នាសាបុដំ ឃដ្ដេន្តា បវត្តន្តិ, រស្សនាសិកស្ស ឧត្តរោដ្ឋំ។ តស្មានេន ឥមំ នាម ឋានំ ឃដ្ដេន្តីតិ និមិត្តំ បដ្ឋបេតព្ពំ។ ឥមមេវ ហិ អត្ថវសំ បដិច្ច វុត្តំ ភគវតា – “នាហំ, ភិក្ខវេ, មុដ្ឋស្សតិស្ស អសម្បជានស្ស អានាបានស្សតិភាវនំ វទាមី”តិ (ម. និ. ៣.១៤៩; សំ. និ. ៥.៩៩២)។ កិញ្ចាបិ ហិ យំកិញ្ចិ កម្មដ្ឋានំ សតស្ស សម្បជានស្សេវ សម្បជ្ជតិ, ឥតោ អញ្ញំ បន មនសិករោន្តស្ស បាកដំ ហោតិ។ ឥទំ បន អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋានំ គរុកំ គរុកភាវនំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធបុត្តានំ មហាបុរិសានមេវ មនសិការភូមិភូតំ, ន ចេវ ឥត្តរំ, ន ច ឥត្តរសត្តសមាសេវិតំ។ យថា យថា មនសិ ករិយតិ, តថា តថា សន្តញ្ចេវ ហោតិ សុខុមញ្ច។ តស្មា ឯត្ថ ពលវតី សតិ ច បញ្ញា ច ឥច្ឆិតព្ពា។

យថា ហិ មដ្ឋសាដកស្ស តុន្នករណកាលេ សូចិបិ សុខុមា ឥច្ឆិតព្ពា, សូចិបាសវេធនម្បិ តតោ សុខុមតរំ; ឯវមេវ មដ្ឋសាដកសទិសស្ស ឥមស្ស កម្មដ្ឋានស្ស ភាវនាកាលេ សូចិបដិភាគា សតិបិ សូចិបាសវេធនបដិភាគា តំសម្បយុត្តា បញ្ញាបិ ពលវតី ឥច្ឆិតព្ពា។ តាហិ ច បន សតិបញ្ញាហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា ន តេ អស្សាសបស្សាសា អញ្ញត្រ បកតិផុដ្ឋោកាសា បរិយេសិតព្ពា។

យថា បន កស្សកោ កសិំ កសិត្វា ពលិពទ្ទេ មុញ្ចិត្វា គោចរាភិមុខេ កត្វា ឆាយាយ និសិន្នោ វិស្សមេយ្យ, អថស្ស តេ ពលិពទ្ទា វេគេន អដវិំ បវិសេយ្យុំ។ យោ ហោតិ ឆេកោ កស្សកោ សោ បុន តេ គហេត្វា យោជេតុកាមោ ន តេសំ អនុបទំ គន្ត្វា អដវិំ អាហិណ្ឌតិ។ អថ ខោ រស្មិញ្ច បតោទញ្ច គហេត្វា ឧជុកមេវ តេសំ

និបាតតិត្ថំ គន្ត្វា និសីទតិ វា និបជ្ជតិ វា។ អថ តេ គោណេ ទិវសភាគំ ចរិត្វា និបាតតិត្ថំ ឱតរិត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច បច្ចុត្តរិត្វា ឋិតេ ទិស្វា រស្មិយា ពន្ធិត្វា បតោទេន វិជ្ឈន្តោ អានេត្វា យោជេត្វា បុន កម្មំ ករោតិ; ឯវមេវ តេន ភិក្ខុនា ន តេ អស្សាសបស្សាសា អញ្ញត្រ បកតិផុដ្ឋោកាសា បរិយេសិតព្វា។ សតិរស្មឹ បន បញ្ញាបតោទញ្ច គហេត្វា បកតិផុដ្ឋោកាសេ ចិត្តំ ឋបេត្វា មនសិការោ បវត្តេតព្វោ។ ឯវញ្ហិស្ស មនសិករោតោ នចិរស្សេវ តេ ឧបដ្ឋហន្តិ, និបាតតិត្ថេ វិយ គោណា។ តតោ តេន សតិរស្មិយា ពន្ធិត្វា តស្មឹយេវ ឋានេ យោជេត្វា បញ្ញាបតោទេន វិជ្ឈន្តេន បុន កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជិតព្វំ; តស្សេវមនុយុញ្ជតោ នចិរស្សេវ និមិត្តំ ឧបដ្ឋាតិ។ តំ បនេតំ ន សព្ពេសំ ឯកសទិសំ ហោតិ ; អបិច ខោ កស្សចិ សុខសម្ផស្សំ ឧប្បាទយមានោ តូលបិចុ វិយ, កប្បាសបិចុ វិយ, វាតធារា វិយ ច ឧបដ្ឋាតីតិ ឯកច្ចេ អាហុ។

អយំ បន **អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ** – ឥទញ្ហិ កស្សចិ តារករូបំ វិយ, មណិគុឡិកា វិយ, មុត្តាគុឡិកា វិយ ច កស្សចិ ខរសម្ផស្សំ ហុត្វា កប្បាសដ្ឋិ វិយ, សារទារុសូចិ វិយ ច កស្សចិ ទីឃបាមង្គសុត្តំ វិយ, កុសុមទាមំ វិយ, ធូមសិខា វិយ ច កស្សចិ វិត្ថត មក្កដកសុត្តំ វិយ, វលាហកបដលំ វិយ, បទុមបុប្ផំ វិយ, រថចក្កំ វិយ, ចន្ទមណ្ឌលំ វិយ, សូរិយមណ្ឌលំ វិយ ច ឧបដ្ឋាតិ។ តញ្ច បនេតំ យថា សម្ពហុលេសុ ភិក្ខូសុ សុត្តន្តំ សជ្ឈាយិត្វា និសិន្នេសុ ឯកេន ភិក្ខុនា “តុម្ហាកំ កីទិសំ ហុត្វា ឥទំ សុត្តំ ឧបដ្ឋាតី”តិ វុត្តេ ឯកោ “មយ្ហំ មហតី បព្ពតេយ្យា នទី វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាតី”តិ អាហ។ អបរោ “មយ្ហំ ឯកា វនរាជិ វិយ”។ អញ្ញោ “មយ្ហំ សីតច្ឆាយោ សាខាសម្បន្នោ ផលភារភរិតរុក្ខោ វិយា”តិ។ តេសញ្ហិ តំ ឯកមេវ សុត្តំ សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតិ។ ឯវំ ឯកមេវ កម្មដ្ឋានំ សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតិ។ សញ្ញជញ្ហិ ឯតំ សញ្ញានិទានំ សញ្ញាប្បភវំ តស្មា សញ្ញានានតាយ នានតោ ឧបដ្ឋាតីតិ វេទិតព្វំ។

ឯត្ថ ច អញ្ញមេវ អស្សាសារម្មណំ ចិត្តំ, អញ្ញំ បស្សាសារម្មណំ, អញ្ញំ និមិត្តារម្មណំ យស្ស ហិ ឥមេ តយោ ធម្មា នត្ថិ, តស្ស កម្មដ្ឋានំ នេវ អប្បនំ ន ឧបចារំ បាបុណាតិ។ យស្ស បនិមេ តយោ ធម្មា អត្ថិ, តស្សេវ កម្មដ្ឋានំ អប្បនញ្ច ឧបចារញ្ច បាបុណាតិ។ វុត្តញ្ហេតំ –

> “និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
> អជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនានុបលព្ភតិ។
>
> “និមិត្តំ អស្សាសបស្សាសា, អនារម្មណមេកចិត្តស្ស;
> ជានតោ ច តយោ ធម្មេ, ភាវនា ឧបលព្ភតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២៣១);

ឯវំ ឧបដ្ឋិតេ បន និមិត្តេ តេន ភិក្ខុនា អាចរិយសន្តិកំ គន្ត្វា អារោចេតព្វំ – “មយ្ហំ, ភន្តេ, ឯវរូបំ នាម ឧបដ្ឋាតី”តិ។ អាចរិយេន បន “ឯតំ និមិត្ត”ន្តិ វា “ន និមិត្ត”ន្តិ វា ន វត្តព្វំ។ “ឯវំ ហោតិ, អាវុសោ”តិ វត្វា បន “បុនប្បុនំ មនសិ ករោហី”តិ វត្តព្វោ។ “និមិត្ត”ន្តិ ហិ វុត្តេ វោសានំ អាបជ្ជេយ្យ; “ន និមិត្ត”ន្តិ វុត្តេ និរាសោ វិសីទេយ្យ។ តស្មា តទុភយម្បិ អវត្វា មនសិការេយេវ និយោជេតព្វោតិ។ ឯវំ តាវ **ទីឃភាណកា។ មជ្ឈិមភាណកា** បនាហុ – “និមិត្តមិទំ, អាវុសោ, កម្មដ្ឋានំ បុនប្បុនំ មនសិ ករោហិ សប្បុរិសាតិ វត្តព្វោ”តិ។ អថានេន និមិត្តេយេវ ចិត្តំ ឋបេតព្វំ។ ឯវមស្សាយំ ឥតោ បភុតិ ឋបនាវសេន ភាវនា ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ បោរាណេហិ –

> “និមិត្តេ ឋបយំ ចិត្តំ, នានាការំ វិភាវយំ;
> ធីរោ អស្សាសបស្សាសេ, សកំ ចិត្តំ និពន្ធតី”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.២៣២; បដិ. ម. អដ្ឋ. ២.១.១៦៣);

តស្សេវំ និមិត្តុបដ្ឋានតោ បភុតិ នីវរណានិ វិក្ខម្ភិតានេវ ហោន្តិ កិលេសា សន្និសិន្នាវ សតិ ឧបដ្ឋិតាយេវ, ចិត្តំ សមាហិតមេវ។ ឥទញ្ហិ ទ្វីហាការេហិ ចិត្តំ សមាហិតំ នាម ហោហិ – ឧបចារភូមិយំ វា នីវរណប្បហានេន, បដិលាភភូមិយំ វា អង្គបាតុភាវេន។ តត្ថ **“ឧបចារភូមី”**តិ ឧបចារសមាធិ; **“បដិលាភភូមី”**តិ អប្បនាសមាធិ។ តេសំ កឹ នានាករណំ? ឧបចារសមាធិ កុសលវីថិយំ ជវិត្វា ភវង្គំ ឱតរតិ, អប្បនាសមាធិ ទិវសភាគេ អប្បេត្វា និសិន្នស្ស ទិវសភាគម្បិ កុសលវីថិយំ ជវតិ, ន ភវង្គំ ឱតរតិ។ ឥមេសុ ទ្វីសុ សមាធីសុ និមិត្តបាតុភាវេន ឧបចារសមាធិនា សមាហិតំ ចិត្តំ ហោតិ ។ អថានេន តំ និមិត្តំ នេវ វណ្ណតោ មនសិកាតព្វំ, ន លក្ខណតោ បច្ចវេក្ខិតព្វំ។ អបិច ខោ ខត្តិយមហេសិយា ចក្កវត្តិគព្ភោ វិយ កស្សកេន សាលិយវគព្ភោ វិយ ច អប្បមត្តេន រក្ខិតព្វំ; រក្ខិតំ ហិស្ស ផលទំ ហោតិ។

> “និមិត្តំ រក្ខតោ លទ្ធ, បរិហានិ ន វិជ្ជតិ;
> អារក្ខម្ហិ អសន្តម្ហិ, លទ្ធំ លទ្ធំ វិនស្សតី”តិ។

តត្រាយំ **វត្តណ្ណបាយោ** – តេន ភិក្ខុនា អាវាសោ, គោចរោ, ភស្សំ, បុគ្គលោ, ភោជនំ, ឧតុ, ឥរិយាបថោតិ ឥមានិ សត្ត អសប្បាយានិ វជ្ជេត្វា តានេវ សត្ត សប្បាយានិ សេវន្តេន បុនប្បុនំ តំ និមិត្តំ មនសិកាតព្ពំ។

ឯវំ សប្បាយសេវនេន និមិត្តំ ថិរំ កត្វា វុឌ្ឍឹ វិរូឡ្ហឹ គមយិត្វា វត្ថុវិសទកិរិយា, ឥន្ទ្រិយសមត្តបដិបាទនតា, និមិត្តកុសលតា, យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ សបគ្គហេតព្ព តស្មឹ សមយេ ចិត្តបគ្គណ្ហនា, យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ និគ្គហេតព្វំ តស្មឹ សមយេ ចិត្តនិគ្គណ្ហនា, យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ សម្បហំសេតព្វំ តស្មឹ សមយេ សម្បហំសេតព្ព តស្មឹ សមយេ ចិត្តសម្បហំសនា, យស្មឹ សមយេ ចិត្តំ អជ្ឈុបេក្ខិតព្វំ តស្មឹ សមយេ ចិត្តអជ្ឈុបេក្ខនា, អសមាហិត បុគ្គលបរិវជ្ជនា, សមាហិតបុគ្គលសេវនា, តទធិមុត្តតាតិ ឥមានិ ទស អប្បនាកោសល្លានិ អវិជហន្តេន យោគោ ករណីយោ។

តស្សេវំ អនុយុត្តស្ស វិហរតោ ឥទានិ អប្បនា ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ ភវង្គំ វិច្ឆិន្ទិត្វា និមិត្តារម្មណំ មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មិញ្ច និរុទ្ធេ តទេវារម្មណំ គហេត្វា ចត្តារិ បញ្ច វា ជវនានិ, យេសំ បឋមំ បរិកម្មំ, ទុតិយំ ឧបចារំ, តតិយំ អនុលោមំ, ចតុត្ថំ គោត្រភុ , បញ្ចមំ អប្បនាចិត្តំ។ បឋមំ វា បរិកម្មញ្ចេវ ឧបចារញ្ច, ទុតិយំ អនុលោមំ, តតិយំ គោត្រភុ, ចតុត្ថំ អប្បនាចិត្តន្តិ វុច្ចតិ។ ចតុត្ថមេវ ហិ បញ្ចមំ វា អប្បេតិ, ន ឆដ្ឋំ សត្តមំ វា អាសន្នភវង្គបាតត្តា។

អាភិធម្មិកគោទត្តត្ថេរោ បនាហ – “អាសេវនបច្ចយេន កុសលា ធម្មា ពលវន្តោ ហោន្តិ; តស្មា ឆដ្ឋំ សត្តមំ វា អប្បេតី”តិ។ តំ **អដ្ឋកថាសុ** បដិក្ខិត្តំ។ តត្ថ បុព្ពភាគចិត្តានិ កាមាវចរានិ ហោន្តិ, អប្បនាចិត្តំ បន រូបាវចរំ។ ឯវមនេន បញ្ចង្គវិប្បហីនំ, បញ្ចង្គសមន្នាគតំ, ទសលក្ខណសម្បន្នំ, តិវិធកល្យាណំ, បឋមជ្ឈានំ អធិគតំ ហោតិ។ សោ តស្មិំយេវារម្មណេ វិតក្កាទយោ វូបសមេត្វា ទុតិយតតិយចតុត្ថជ្ឈានានិ បាបុណាតិ។ ឯត្តាវតា ច ឋបនាវសេន ភាវនាយ បរិយោសានប្បត្តោ ហោតិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបកថា។ វិត្ថារោ បន ឥច្ឆន្តេន **វិសុទ្ធិមគ្គតោ** គហេតព្ពោ។

ឯវំ បត្តចតុត្ថជ្ឈានោ បនេត្ថ ភិក្ខុ សល្លក្ខណាវិវដ្ដនាវសេន កម្មដ្ឋានំ វឌ្ឍេត្វា បារិសុទ្ធឹ បត្តុកាមោ តទេវ ឈានំ អាវជ្ជនសមាបជ្ជនអធិដ្ឋានវុដ្ឋានបច្ចវេក្ខណសង្ខាតេហិ បញ្ចហាការេហិ វសិប្បត្តំ បគុណំ កត្វា អរូបបុព្ពង្គមំ វា រូបំ, រូបបុព្ពង្គមំ វា អរូបន្តិ រូបារូបំ បរិគ្គហេត្វា វិបស្សនំ បដ្ឋបេតិ។ កថំ? សោ ហិ ឈានា វុដ្ឋហិត្វា ឈានង្គានិ បរិគ្គហេត្វា តេសំ និស្សយំ ហទយវត្ថុំ តំ និស្សយានិ ច ភូតានិ តេសញ្ច និស្សយំ សកលម្បិ ករជកាយំ បស្សតិ។ តតោ “ឈានង្គានិ អរូបំ, វត្ថាទីនិ រូប”ន្តិ រូបារូបំ វវត្ថបេតិ។

អថ វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា កេសាទីសុ កោដ្ឋាសេសុ បថវីធាតុអាទិវសេន ចត្តារិ ភូតានិ តំនិស្សិត រូបានិ ច បរិគ្គហេត្វា យថាបរិគ្គហិតរូបារម្មណំ យថាបរិគ្គហិតរូបវត្ថុទ្វារារម្មណំ វា សសម្បយុត្តធម្មំ វិញ្ញាណញ្ច បស្សតិ។ តតោ “ភូតាទីនិ រូបំ សសម្បយុត្តធម្មំ វិញ្ញាណំ អរូប”ន្តិ វវត្ថបេតិ។

អថ វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋហិត្វា អស្សាសបស្សាសានំ សមុទយោ ករជកាយោ ច ចិត្តញ្ចាតិ បស្សតិ។ យថា ហិ កម្មារគគ្គរិយា ធមមានាយ ភស្តញ្ច បុរិសស្ស ច តជ្ជំ វាយាមំ បដិច្ច វាតោ សញ្ចរតិ; ឯវមេវ កាយញ្ច ចិត្តញ្ច បដិច្ច អស្សាសបស្សាសាតិ។ តតោ អស្សាសបស្សាសេ ច កាយញ្ច រូបំ, ចិត្តញ្ច តំសម្បយុត្តធម្មេ ច អរូបន្តិ វវត្ថបេតិ។

ឯវំ នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា តស្ស បច្ចយំ បរិយេសតិ, បរិយេសន្តោ ច តំ ទិស្វា តីសុបិ អទ្ធាសុ នាមរូបស្ស បវត្តឹ អារព្ភ កង្ខំ វិតរតិ។ វិតិណ្ណកង្ខោ កលាបសម្មសនវសេន តិលក្ខណំ អារោបេត្វា ឧទយព្ពយានុបស្សនាយ បុព្ពភាគេ ឧប្បន្នេ ឱភាសាទយោ ទស វិបស្សនុបក្កិលេសេ បហាយ ឧបក្កិលេសវិមុត្តំ បដិបទាញាណំ “មគ្គោ”តិ វវត្ថបេត្វា ឧទយំ បហាយ ភង្គានុបស្សនំ បត្វា និរន្តរំ ភង្គានុបស្សនេន ភយតោ ឧបដ្ឋិតេសុ សព្ពសង្ខារេសុ និព្ពិន្ទន្តោ វិរជ្ជន្តោ វិមុច្ចន្តោ យថាក្កមំ ចត្តារោ អរិយមគ្គេ បាបុណិត្វា អរហត្តផលេ បតិដ្ឋាយ ឯកូនវីសតិភេទស្ស បច្ចវេក្ខណញាណស្ស បរិយន្តប្បត្តោ សទេវកស្ស លោកស្ស អគ្គទក្ខិណេយ្យោ ហោតិ។ ឯត្តាវតា ចស្ស គណនំ អាទឹ កត្វា វិបស្សនាបរិយោសានា អានាបានស្សតិសមាធិភាវនា ច សមត្តា ហោតីតិ។

អយំ សព្ពាការតោ បឋមចតុក្កវណ្ណនា។

ឥតរេសុ បន តីសុ ចតុក្កេសុ យស្មា វិសុំ កម្មដ្ឋានភាវនានយោ នាម នត្ថិ; តស្មា អនុបទវណ្ណនានយេនេវ នេសំ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **បីតិប្បដិសំវេទី**តិ បីតឹ បដិសំវិទិតំ ករោន្តោ បាកដំ ករោន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្ស

សិក្ខតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ – អារម្មណតោ ច អសម្មោហតោ ច។

កថំ អារម្មណតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជតិ, តស្ស សមាបត្តិក្ខណេ ឈានបដិលាភេន អារម្មណតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ អារម្មណស្ស បដិសំវិទិតត្តា។

កថំ អសម្មោហតោ? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តកបីតឹ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ, តស្ស វិបស្សនាក្ខណេ លក្ខណបដិវេធេន អសម្មោហតោ បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បដិសម្ភិទាយំ** –

> “ទីឃំ អស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ។ តាយ សតិយា តេន ញាណេន សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ ទីឃំ បស្សាសវសេន...បេ.... រស្សំ អស្សាសវសេន... រស្សំ បស្សាសវសេន... សព្ពកាយប្បដិសំវេទី អស្សាសវសេន... សព្ពកាយប្បដិសំវេទី បស្សាសវសេន... បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ អស្សាសវសេន... បស្សម្ភយំ កាយសង្ខារំ បស្សាសវសេន ចិត្តស្ស ឯកគ្គតំ អវិក្ខេបំ បជានតោ សតិ ឧបដ្ឋិតា ហោតិ, តាយ សតិយា តេន ញាណេន សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ អាវជ្ជតោ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ ជានតោ... បស្សតោ... បច្ចវេក្ខតោ... ចិត្តំ អធិដ្ឋហតោ... សទ្ធាយ អធិមុច្ចតោ... វីរិយំ បគ្គណ្ហតោ... សតឹ ឧបដ្ឋាបយតោ... ចិត្តំ សមាទហតោ... បញ្ញាយ បជានតោ... អភិញ្ញេយ្យំ អភិជានតោ... បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានតោ... បហាតព្ពំ បជហតោ... ភាវេតព្ពំ ភាវយតោ... សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិករោតោ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតិ។ ឯវំ សា បីតិ បដិសំវិទិតា ហោតី”តិ (បដិ. ម. ១.១៧២)។

ឯតេនេវ នយេន អវសេសបទានិបិ អត្ថតោ វេទិតព្ពានិ។ ឥទំ បនេត្ថ វិសេសមត្តំ។ តិណ្ណំ ឈានានំ វសេន សុខបដិសំវេទិតា ចតុន្នម្បិ វសេន ចិត្តសង្ខារបដិសំវេទិតា វេទិតព្ពា។ “**ចិត្តសង្ខារោ**”តិ វេទនាទយោ ទ្វេ ខន្ធា។ **សុខប្បដិសំវេទិ**បទេ ចេត្ថ វិបស្សនាភូមិទស្សនត្ថំ “សុខន្តិ ទ្វេ សុខានិ – កាយិកញ្ច សុខំ ចេតសិកញ្ចា”តិ **បដិសម្ភិទាយំ** វុត្តំ។ **បស្សម្ភយំ ចិត្តសង្ខារ**ន្តិ ឱឡារិកំ ឱឡារិកំ ចិត្តសង្ខារំ បស្សម្ភេន្តោ, និរោធេន្តោតិ អត្ថោ។ សោ វិត្ថារតោ កាយសង្ខារេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ អបិចេត្ថ **បីតិ**បទេ បីតិសីសេន វេទនា វុត្តា។ **សុខ**បទេ សរូបេនេវ វេទនា ។ ទ្វីសុ ចិត្តសង្ខារបទេសុ “សញ្ញា ច វេទនា ច ចេតសិកា ឯតេ ធម្មា ចិត្តបដិពទ្ធា ចិត្តសង្ខារា”តិ (បដិ. ម. ១.១៧៤; ម. និ. ១.៤៦៣) វចនតោ សញ្ញាសម្បយុត្តា វេទនាតិ។ ឯវំ វេទនានុបស្សនានយេន ឥទំ ចតុក្កំ ភាសិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

តតិយចតុក្កេបិ ចតុន្នំ ឈានានំ វសេន ចិត្តបដិសំវេទិតា វេទិតព្ពា។ **អភិប្បមោទយំ ចិត្ត**ន្តិ ចិត្តំ មោទេន្តោ បមោទេន្តោ ហាសេន្តោ បហាសេន្តោ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតិ។ តត្ថ ទ្វីហាការេហិ អភិប្បមោទោ ហោតិ – សមាធិវសេន ច វិបស្សនាវសេន ច។

កថំ សមាធិវសេន? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជតិ, សោ សមាបត្តិក្ខណេ សម្បយុត្តាយ បីតិយា ចិត្តំ អាមោទេតិ បមោទេតិ។ កថំ វិបស្សនាវសេន? សប្បីតិកេ ទ្វេ ឈានេ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តកបីតឹ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ; ឯវំ វិបស្សនាក្ខណេ ឈានសម្បយុត្តកបីតឹ អារម្មណំ កត្វា ចិត្តំ អាមោទេតិ បមោទេតិ។ ឯវំ បដិបន្នោ “អភិប្បមោទយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វុច្ចតិ។

សមាទហំ ចិត្តន្តិ បឋមជ្ឈានាទិវសេន អារម្មណេ ចិត្តំ សមំ អាទហន្តោ សមំ ឋបេន្តោ តានិ វា បន ឈានានិ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តកចិត្តំ ខយតោ វយតោ សម្មសតោ វិបស្សនាក្ខណេ លក្ខណបដិវេធេន ឧប្បជ្ជតិ ខណិកចិត្តេកគ្គតា; ឯវំ ឧប្បន្នាយ ខណិកចិត្តេកគ្គតាយ វសេនបិ អារម្មណេ ចិត្តំ សមំ អាទហន្តោ សមំ ឋបេន្តោ “សមាទហំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វុច្ចតិ។

វិមោចយំ ចិត្តន្តិ បឋមជ្ឈានេន នីវរណេហិ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ, ទុតិយេន វិតក្កវិចារេហិ, តតិយេន បីតិយា, ចតុត្ថេន សុខទុក្ខេហិ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ។ តានិ វា បន ឈានានិ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ ឈានសម្បយុត្តកចិត្តំ ខយតោ វយតោ សម្មសតិ។ សោ វិបស្សនាក្ខណេ អនិច្ចានុបស្សនាយ និច្ចសញ្ញាតោ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ, ទុក្ខានុបស្សនាយ សុខសញ្ញាតោ, អនត្តានុបស្សនាយ អត្តសញ្ញាតោ, និព្ពិទានុបស្សនាយ នន្ទិតោ, វិរាគានុបស្សនាយ រាគតោ, និរោធានុបស្សនាយ សមុទយតោ, បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ អាទានតោ ចិត្តំ មោចេន្តោ វិមោចេន្តោ អស្សសតិ ចេវ បស្សសតិ ច។ តេន វុត្តំ –

“វិមោចយំ ចិត្តំ អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ។ ឯវំ ចិត្តានុបស្សនាវសេន ឥទំ ចតុក្កំ ភាសិតន្តិ វេទិតព្វំ។

ចតុត្ថចតុក្កេ បន **អនិច្ចានុបស្សី**តិ ឯត្ថ តាវ អនិច្ចំ វេទិតព្វំ, អនិច្ចតា វេទិតព្វា, អនិច្ចានុបស្សនា វេទិតព្វា , អនិច្ចានុបស្សី វេទិតព្វោ។ តត្ថ **“អនិច្ច”**ន្តិ បញ្ចក្ខន្ធា។ កស្មា? ឧប្បាទវយញ្ញថត្តភាវា។ **“អនិច្ចតា”**តិ តេសញ្ញេវ ឧប្បាទវយញ្ញថត្តំ ហុត្វា អភាវោ វា និព្ពត្តានំ តេនេវាការេន អឋត្វា ខណភង្គេន ភេទោតិ អត្ថោ។ **“អនិច្ចានុបស្សនា”**តិ តស្សា អនិច្ចតាយ វសេន រូបាទីសុ “អនិច្ច”ន្តិ អនុបស្សនា; **“អនិច្ចានុបស្សី”**តិ តាយ អនុបស្សនាយ សមន្នាគតោ; តស្មា ឯវំ ភូតោ អស្សសន្តោ ច បស្សសន្តោ ច ឥធ “អនិច្ចានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ, បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វេទិតព្វោ។

វិរាគានុបស្សីតិ ឯត្ថ បន ទ្វេ វិរាគា – ខយវិរាគោ ច អច្ចន្តវិរាគោ ច។ តត្ថ **“ខយវិរាគោ”**តិ សង្ខារានំ ខណភង្គោ; **“អច្ចន្តវិរាគោ”**តិ និព្ពានំ; ***“វិរាគានុបស្សនា”***តិ តទុភយទស្សនវសេន បវត្តា វិបស្សនា ច មគ្គោ ច។ តាយ ទុវិធាយបិ អនុបស្សនាយ សមន្នាគតោ ហុត្វា អស្សសន្តោ ច បស្សសន្តោ ច “វិរាគានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតី”តិ វេទិតព្វោ។ **និរោធានុបស្សី**បទេបិ ឯសេវ នយោ។

បដិនិស្សគ្គានុបស្សីតិ ឯត្ថាបិ ទ្វេ បដិនិស្សគ្គា – បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ ច បក្ខន្ទនបដិនិស្សគ្គោ ច។ បដិនិស្សគ្គោយេវ អនុបស្សនា បដិនិស្សគ្គានុបស្សនា; វិបស្សនាមគ្គានមេតំ អធិវចនំ។ **វិបស្សនា** ហិ តទង្គវសេន សទ្ធិំ ខន្ធាភិសង្ខារេហិ កិលេសេ បរិច្ចជតិ, សង្ខតទោសទស្សនេន ច តព្ពិបរីតេ និព្ពានេ តន្និន្នតាយ បក្ខន្ទតីតិ **បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ** ចេវ **បក្ខន្ទនបដិនិស្សគ្គោ ចា**តិ វុច្ចតិ។ **មគ្គោ** សមុច្ឆេទវសេន សទ្ធិំ ខន្ធាភិសង្ខារេហិ កិលេសេ បរិច្ចជតិ, អារម្មណករណេន ច និព្ពានេ បក្ខន្ទតីតិ **បរិច្ចាគបដិនិស្សគ្គោ** ចេវ **បក្ខន្ទនបដិនិស្សគោ ចា**តិ វុច្ចតិ។ ឧភយម្បិ បន បុរិមបុរិមញាណានំ អនុអនុ បស្សនតោ អនុបស្សនាតិ វុច្ចតិ។ តាយ ទុវិធាយ បដិនិស្សគ្គានុបស្សនាយ សមន្នាគតោ ហុត្វា អស្សសន្តោ ច បស្សសន្តោ ច បដិនិសគ្គានុបស្សី អស្សសិស្សាមិ បស្សសិស្សាមីតិ សិក្ខតីតិ វេទិតព្វោ។ **ឯវំ ភាវិតោ**តិ ឯវំ សោឡសហិ អាការេហិ ភាវិតោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

អានាបានស្សតិសមាធិកថា និដ្ឋិតា។

១៦៧. **អថ ខោ ភគវា**តិអាទិម្ហិ បន អយំ សង្ខេបត្ថោ។ ឯវំ ភគវា អានាបានស្សតិសមាធិកថាយ ភិក្ខូ សមស្សាសេត្វា អថ យំ តំ តតិយបារាជិកបញ្ញត្តិយា និទានញ្ចេវ បករណញ្ច ឧប្បន្នំ ភិក្ខូនំ អញ្ញមញ្ញំ ជីវិតា វោរោបនំ, ឯតស្មិំ និទានេ ឯតស្មិំ បករណេ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេត្វា បដិបុច្ឆិត្វា វិគរហិត្វា ច យស្មា តត្ថ អត្តនា អត្តានំ ជីវិតា វោរោបនំ មិគលណ្ឌិកេន ច វោរោបាបនំ បារាជិកវត្ថុ ន ហោតិ; តស្មា តំ ឋបេត្វា បារាជិកស្ស វត្ថុភូតំ អញ្ញមញ្ញំ ជីវិតា វោរោបនមេវ គហេត្វា បារាជិកំ បញ្ញាបេន្តោ **“យោ បន ភិក្ខុ សញ្ចិច្ច មនុស្ស វិគ្គហ”**ន្តិអាទិមាហ។ អរិយបុគ្គលមិស្សកត្តា បនេត្ថ “មោឃបុរិសា”តិ អវត្វា “តេ ភិក្ខូ”តិ វុត្តំ។

ឯវំ មូលច្ឆេជ្ជវសេន ទឡ្ហំ កត្វា តតិយបារាជិកេ បញ្ញត្តេ អបរម្បិ អនុបញ្ញត្តត្ថាយ មរណវណ្ណសំវណ្ណនវត្ថុ ឧទបាទិ, តស្សុប្បត្តិទីបនត្ថំ “ឯវញ្ចិទំ ភគវតា”តិអាទិ វុត្តំ។

១៦៨. តត្ថ **បដិពទ្ធចិត្តា**តិ ឆន្ទរាគេន បដិពទ្ធចិត្តា; សារត្តា អបេក្ខវន្តោតិ អត្ថោ។ **មរណវណ្ណំ សំវណ្ណេមា**តិ ជីវិតេ អាទីនវំ ទស្សេត្វា មរណស្ស គុណំ វណ្ណេម; អានិសំសំ ទស្សេមាតិ។ **កតកល្យាណោ**តិអាទីសុ អយំ បទត្ថោ – កល្យាណំ សុចិកម្មំ កតំ តយាតិ ត្វំ ខោ អសិ **កតកល្យាណោ**។ តថា កុសលំ អនវជ្ជកម្មំ កតំ តយាតិ **កតកុសលោ**។ មរណកាលេ សម្បត្តេ យា សត្តានំ ឧប្បជ្ជតិ ភយសង្ខាតា ភីរុតា, តតោ តាយនំ រក្ខណកម្មំ កតំ តយាតិ **កតភីរុត្តាណោ** បាបំ។ លាមកកម្មំ អកតំ តយាតិ **អកតបាបោ**។ លុទ្ទំ ទារុណំ ទុស្សីល្យកម្មំ អកតំ តយាតិ **អកតលុទ្ទោ**។ កិព្ពិសំ សាហសិកកម្មំ លោភាទិកិលេសុស្សទំ អកតំ តយាតិ **អកតកិព្ពិសោ**។ កស្មា ឥទំ វុច្ចតិ? យស្មា សព្ពប្បការម្បិ កតំ តយា កល្យាណំ, អកតំ តយា បាបំ; តេន តំ វទាម – “កឹ តុយ្ហំ ឥមិនា រោគាភិភូតត្តា លាមកេន បាបកេន ទុក្ខពហុលត្តា ទុជ្ជីវិតេន”។ **មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ**តិ តវ មរណំ ជីវិតា សុន្ទរតរំ។ កស្មា? យស្មា ឥតោ ត្វំ កាលង្កតោ កតកាលោ ហុត្វា កាលំ កត្វា មរិត្វាតិ អត្ថោ។ កាយស្ស ភេទា…បេ…. ឧបបជ្ជិស្សសិ។ ឯវំ ឧបបន្នោ ច តត្ថ ទិព្ពេហិ ទេវលោកេ ឧប្បន្នេហិ បញ្ចហិ កាមគុណេហិ មនាបិយរូបាទិកេហិ បញ្ចហិ វត្ថុកាមកោដ្ឋាសេហិ សមប្បិតោ សមង្គីភូតោ បរិចារិស្សសិ សម្បយុត្តោ សមោធានគតោ ហុត្វា ឥតោ ចិតោ ច ចរិស្សសិ, វិចរិស្សសិ អភិរមិស្សសិ វាតិ អត្ថោ។

១៦៩. អសប្បាយានីតិ អហិតានិ អវុឌ្ឍិករានិ យានិ ខិប្បមេវ ជីវិតក្ខយំ បាបេន្តិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា

១៧២. សញ្ចិច្ចាតិ អយំ “សញ្ចិច្ច មនុស្សវិគ្គហ”ន្តិ មាតិកាយ វុត្តស្ស សញ្ចិច្ចបទស្ស ឧទ្ធារោ។ តត្ថ **ស**ន្តិ ឧបសគ្គោ, តេន សទ្ធិំ ឧស្សុក្កវចនមេតំ សញ្ចិច្ចាតិ ; តស្ស សញ្ចេតេត្វា សុដ្ឋុ ចេតេត្វាតិ អត្ថោ។ យស្មា បន យោ សញ្ចិច្ច វោរោបេតិ, សោ ជានន្តោ សញ្ជានន្តោ ហោតិ, តញ្ចស្ស វោរោបនំ ចេច្ច អភិវិតរិត្វា វីតិក្កមោ ហោតិ។ តស្មា ព្យញ្ជនេ អាទរំ អកត្វា អត្ថមេវ ទស្សេតុំ “ជានន្តោ សញ្ជានន្តោ ចេច្ច អភិវិតរិត្វា វីតិក្កមោ”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ តត្ថ **ជានន្តោ**តិ “បាណោ”តិ ជានន្តោ។ **សញ្ជានន្តោ**តិ “ជីវិតា វោរោបេមី”តិ សញ្ជានន្តោ; តេនេវ បាណជាននាការេន សទ្ធិំ ជានន្តោតិ អត្ថោ។ **ចេច្ចា**តិ វធកចេតនាវសេន ចេតេត្វា បកប្បេត្វា។ **អភិវិតរិត្វា**តិ ឧបក្កមវសេន មទ្ទន្តោ និរាសង្កចិត្តំ បេសេត្វា។ **វីតិក្កមោ**តិ ឯវំ បវត្តស្ស យោ វីតិក្កមោ អយំ សញ្ចិច្ចសទ្ទស្ស សិខាប្បត្តោ អត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ “មនុស្សវិគ្គហំ ជីវិតា វោរោបេយ្យា”តិ ឯត្ថ វុត្តំ មនុស្សត្តភាវំ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទស្សេតុំ **“មនុស្សវិគ្គហោ នាមា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ តព្ពសេយ្យកានំ វសេន សព្ពសុខុមអត្តភាវទស្សនត្ថំ **“យំ មាតុកុច្ឆិស្មិ”**ន្តិ វុត្តំ។ **បឋមំ ចិត្ត**ន្តិ បដិសន្ធិចិត្តំ។ **ឧប្បន្ន**ន្តិ ជាតំ។ **បឋមំ វិញ្ញាណំ បាតុភូត**ន្តិ ឥទំ តស្សេវ វេវចនំ។ “មាតុកុច្ឆិស្មិំ បឋមំ ចិត្ត”ន្តិ វចនេន ចេត្ថ សកលាបិ បញ្ចវោការបដិសន្ធិ ទស្សិតា ហោតិ។ តស្មា តញ្ច បឋមំ ចិត្តំ តំសម្បយុត្តា ច តយោ អរូបក្ខន្ធា តេន សហ និព្ពត្តញ្ច កលលរូបន្តិ អយំ សព្ពបឋមោ មនុស្សវិគ្គហោ។ តត្ថ **“កលលរូប”**ន្តិ ឥត្ថិបុរិសានំ កាយវត្ថុភាវទសកវសេន សមតឹស រូបានិ, នបុំសកានំ កាយវត្ថុទសកវសេន វីសតិ។ តត្ថ ឥត្ថិបុរិសានំ កលលរូបំ ជាតិឧណ្ណាយ ឯកេន អំសុនា ឧទ្ធដតេលពិន្ទុមត្តំ ហោតិ អច្ឆំ វិប្បសន្នំ។ វុត្តញ្ចេតំ **អដ្ឋកថាយំ** –

“តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
ឯវំវណ្ណប្បដិភាគំ កលលន្តិ បវុច្ចតី”តិ។ (វិភ. អដ្ឋ. ២៦ បកិណ្ណកកថា; សំ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៣៥);

ឯវំ បរិត្តកំ វត្ថុំ អាទិំ កត្វា បកតិយា វីសវស្សសតាយុកស្ស សត្តស្ស យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ អនុបុព្ពេន វុឌ្ឍិប្បត្តោ អត្តភាវោ ឯសោ មនុស្សវិគ្គហោ នាម។

ជីវិតា វោរោបេយ្យាតិ កលលកាលេបិ តាបនមទ្ទនេហិ វា ភេសជ្ជសម្បទានេន វា តតោ វា ឧទ្ធម្បិ តទនុរូបេន ឧបក្កមេន ជីវិតា វិយោជេយ្យាតិ អត្ថោ។ យស្មា បន ជីវិតា វោរោបនំ នាម អត្ថតោ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទនមេវ ហោតិ, តស្មា ឯតស្ស បទភាជនេ **“ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ ឧបរោធេតិ សន្តតឹ វិកោបេតី”**តិ វុត្តំ។ តត្ថ ជីវិតិន្ទ្រិយស្ស បវេណិឃដនំ ឧបច្ឆិន្ទន្តោ ឧបរោធេន្តោ ច “ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ ឧបរោធេតី”តិ វុច្ចតិ។ ស្វាយមត្ថោ “សន្តតឹ វិកោបេតី”តិបទេន ទស្សិតោ។ **វិកោបេតី**តិ វិយោជេតិ។

តត្ថ ទុវិធំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ – រូបជីវិតិន្ទ្រិយំ, អរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច។ តេសុ អរូបជីវិតិន្ទ្រិយេ ឧបក្កមោ នត្ថិ, តំ វោរោបេតុំ ន សក្កា។ រូបជីវិតិន្ទ្រិយេ បន អត្ថិ, តំ វោរោបេតុំ សក្កា។ តំ បន វោរោបេន្តោ អរូបជីវិតិន្ទ្រិយម្បិ វោរោបេតិ។ តេនេវ ហិ សទ្ធិំ តំ និរុជ្ឈតិ តទាយត្តវុត្តិតោ។ តំ បន វោរោបេន្តោ កឹ អតីតំ វោរោបេតិ, អនាគតំ, បច្ចុប្បន្នន្តិ? នេវ អតីតំ, ន អនាគតំ, តេសុ ហិ ឯកំ និរុទ្ធំ ឯកំ អនុប្បន្នន្តិ ឧភយម្បិ អសន្តំ, អសន្តត្តា ឧបក្កមោ នត្ថិ, ឧបក្កមស្ស នត្ថិតាយ ឯកម្បិ វោរោបេតុំ ន សក្កា។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“អតីតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិត្ថ, ន ជីវតិ; ន ជីវិស្សតិ។ អនាគតេ ចិត្តក្ខណេ ជីវិស្សតិ, ន ជីវតិ; ន ជីវិត្ថ។ បច្ចុប្បន្នេ ចិត្តក្ខណេ ជីវតិ, ន ជីវិត្ថ; ន ជីវិស្សតី”តិ (មហានិ. ១០)។

តស្មា យត្ថ ជីវតិ តត្ថ ឧបក្កមោ យុត្តោតិ បច្ចុប្បន្នំ វោរោបេតិ។

បច្ចុប្បន្នញ្ច នាមេតំ ខណបច្ចុប្បន្នំ, សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ, អទ្ធាបច្ចុប្បន្នន្តិ តិវិធំ។ តត្ថ **“ខណបច្ចុប្បន្នំ”** នាម ឧប្បាទជរាភង្គសមង្គិ, តំ វោរោបេតុំ ន សក្កា។ កស្មា? សយមេវ និរុជ្ឈនតោ។ **“សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ”** នាម សត្តដ្ឋជវនវារមត្តំ សភាគសន្តតិវសេន បវត្តិត្វា និរុជ្ឈនកំ, យាវ វា ឧណ្ហតោ អាគន្ត្វា ឱវរកំ បវិសិត្វា និសិន្នស្ស អន្ធការំ ហោតិ, សីតតោ វា អាគន្ត្វា ឱវរកេ និសិន្នស្ស យាវ វិសភាគឧតុបាតុភាវេន បុរិមកោ ឧតុ នប្បដិប្បស្សម្ភតិ, ឯត្ថន្តរេ “សន្តតិបច្ចុប្បន្ន”ន្តិ វុច្ចតិ ។ បដិសន្ធិតោ បន យាវ ចុតិ, ឯតំ **“អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ”**

នាម។ តទុភយម្បិ វោរោបេតុំ សក្កា។ កថំ? តស្មិញ្ហិ ឧបក្កមេ កតេ លទ្ធុបក្កមំ ជីវិតនវកំ និរុជ្ឈមានំ ទុព្ពលស្ស បរិហីនវេគស្ស សន្តានស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ តតោ សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ វា អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ វា យថាបរិច្ឆិន្នំ កាលំ អបត្វា អន្តរាវ និរុជ្ឈតិ ។ ឯវំ តទុភយម្បិ វោរោបេតុំ សក្កា, តស្មា តទេវ សន្ធាយ "សន្តតឹ វិកោបេតី"តិ ឥទំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥមស្ស បនត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ បាណោ វេទិតព្ពោ, បាណាតិបាតោ វេទិតព្ពោ, បាណាតិបាតិ វេទិតព្ពោ, បាណាតិបាតស្ស បយោគោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ **"បាណោ"**តិ វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ។ ជីវិតិន្ទ្រិយញ្ហិ អតិបាតេន្តោ "បាណំ អតិបាតេតី"តិ វុច្ចតិ តំ វុត្តប្បការមេវ។ **"បាណាតិបាតោ"**តិ យាយ ចេតនាយ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទកំ បយោគំ សមុដ្ឋាបេតិ, សា វធកចេតនា "បាណាតិបាតោ"តិ វុច្ចតិ។ **"បាណាតិបាតី"**តិ វុត្តចេតនាសមង្គិ បុគ្គលោ ទដ្ឋព្ពោ។ **"បាណាតិបាតស្ស បយោគោ"**តិ បាណាតិបាតស្ស ឆបយោគា – សាហត្ថិកោ, អាណត្តិកោ, និស្សគ្គិយោ, ថាវរោ, វិជ្ជាមយោ, ឥទ្ធិមយោតិ។

តត្ថ **"សាហត្ថិកោ"**តិ សយំ មារេន្តស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា បហរណំ។ **"អាណត្តិកោ"**តិ អញ្ញំ អាណាបេន្តស្ស "ឯវំ វិជ្ឈិត្វា វា បហរិត្វា វា មារេហី"តិ អាណាបនំ។ **"និស្សគ្គិយោ"**តិ ទូរេ ឋិតំ មារេតុកាមស្ស កាយេន វា កាយប្បដិពទ្ធេន វា ឧសុសត្តិយន្តបាសាណាទីនំ និស្សជ្ជនំ។ **"ថាវរោ"**តិ អសញ្ចារិមេន ឧបករណេន មារេតុកាមស្ស ឱបាតអបស្សេនឧបនិក្ខិបនំ ភេសជ្ជសំវិធានំ។ តេ ចត្តារោបិ បរតោ បាឡិវណ្ណនាយមេវ វិត្ថារតោ អាវិភវិស្សន្តិ។

វិជ្ជាមយឥទ្ធិមយា បន បាឡិយំ អនាគតា។ តេ ឯវំ វេទិតព្ពា។ សង្ខេបតោ ហិ មារណត្ថំ វិជ្ជាបរិជប្បនំ **វិជ្ជាមយោ** បយោគោ។ **អដ្ឋកថាសុ** បន "កតមោ វិជ្ជាមយោ បយោគោ? អាថព្ពណិកា អាថព្ពណំ បយោជេន្តិ; នគរេ វា រុទ្ធេ សង្គាមេ វា បច្ចុបដ្ឋិតេ បដិសេនាយ បច្ចត្ថិកេសុ បច្ចាមិត្តេសុ ឦតឹ ឧប្បាទេន្តិ, ឧបទ្ទវំ ឧប្បាទេន្តិ, រោគំ ឧប្បាទេន្តិ, បជ្ជរកំ ឧប្បាទេន្តិ, សូចិកំ ករោន្តិ, វិសូចិកំ ករោន្តិ, បក្ខន្ទិយំ ករោន្តិ។ ឯវំ អាថព្ពណិកា អាថព្ពណំ បយោជេន្តិ។ វិជ្ជាធរា វិជ្ជំ បរិវត្តេត្វា នគរេ វា រុទ្ធេ...បេ.... បក្ខន្ទិយំ ករោន្តី"តិ ឯវំ វិជ្ជាមយំ បយោគំ ទស្សេត្វា អាថព្ពណិកេហិ ច វិជ្ជាធរេហិ ច មារិតានំ ពហូនិ វត្ថូនិ វុត្តានិ, កឹ តេហិ! ឥទញ្ចេត្ថ លក្ខណំ មារណាយ វិជ្ជាបរិជប្បនំ វិជ្ជាមយោ បយោគោតិ។

កម្មវិបាកជាយ ឥទ្ធិយា បយោជនំ **ឥទ្ធិមយោ** បយោគោ។ កម្មវិបាកជិទ្ធិ ច នាមេសា នាគានំ នាគិទ្ធិ, សុបណ្ណានំ សុបណ្ណិទ្ធិ, យក្ខានំ យក្ខិទ្ធិ, ទេវានំ ទេវិទ្ធិ, រាជូនំ រាជិទ្ធីតិ ពហុវិធា។ តត្ថ ទិដ្ឋទដ្ឋផុដ្ឋវិសានំ នាគានំ ទិស្វា ឌំសិត្វា ផុសិត្វា ច បរូបឃាតករណេ **"នាគិទ្ធិ"** វេទិតព្ពា។ សុបណ្ណានំ មហាសមុទ្ទតោ ទ្វត្តិព្យាមសតប្បមាណនាគុទ្ធរណេ **"សុបណ្ណិទ្ធិ"** វេទិតព្ពា។ យក្ខា បន នេវ អាគច្ឆន្តា ន បហរន្តា ទិស្សន្តិ, តេហិ បហដសត្តា បន តត្ថេវ ឋានេ មរន្តិ, តត្រ តេសំ **"យក្ខិទ្ធិ"** ទដ្ឋព្ពា។ វេស្សវណស្ស សោតាបន្នកាលតោ បុព្ពេ នយនាវុធេន ឱលោកិតកុម្ភណ្ឌានំ មរណេ អញ្ញេសញ្ច ទេវានំ យថាសកំ ឥទ្ធានុភាវេ **"ទេវិទ្ធិ"** វេទិតព្ពា។ រញ្ញោ ចក្កវត្តិស្ស សបរិសស្ស អាកាសគមនាទីសុ, អសោកស្ស ហេដ្ឋា ឧបរិ ច យោជនេ អាណាបវត្តនាទីសុ, បិតុរញ្ញោ ច សីហឡនរិន្ទស្ស ទាឋាកោដនេន ចូឡសុមនកុដុម្ពិយស្សមរណេ **"រាជិទ្ធិ"** ទដ្ឋព្ពាតិ។

កេចិ បន "បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥទ្ធិមា ចេតោវសិប្បត្តោ អញ្ញិស្សា កុច្ឆិគតំ គព្ភំ បាបកេន មនសាអនុបេក្ខិតា ហោតិ 'អហោ វតាយំ កុច្ឆិគតោ គព្ភោ ន សោត្ថិនា អភិនិក្ខមេយ្យា'តិ។ ឯវម្បិ ភិក្ខវេ កុលុម្ពស្ស ឧបឃាតោ ហោតី"តិ អាទិកានិ សុត្តានិ ទស្សេត្វា ភាវនាមយិទ្ធិយាបិ បរូបឃាតកម្មំ វទន្តិ; សហ បរូបឃាតករណេន ច អាទិត្តឃរូបរិខិត្តស្ស ឧទកឃដស្ស ភេទនមិវ ឥទ្ធិវិនាសញ្ច ឥច្ឆន្តិ; តំ តេសំ ឥច្ឆាមត្តមេវ។ កស្មា? យស្មា កុសលវេទនាវិតក្កបរិត្តត្តិកេហិ ន សមេតិ។ កថំ? អយញ្ហិ ភាវនាមយិទ្ធិ នាម កុសលត្តិកេ កុសលា ចេវ អព្យាកតា ច, បាណាតិបាតោ អកុសលោ។ វេទនាត្តិកេ អទុក្ខមសុខសម្បយុត្តា បាណាតិបាតោ ទុក្ខសម្បយុត្តោ។ វិតក្កត្តិកេ អវិតក្កាវិចារា, បាណាតិបាតោ សវិតក្កសវិចារោ។ បរិត្តត្តិកេ មហគ្គតា, បាណាតិបាតោ បរិត្តោតិ។

សត្ថហារកំ វាស្ស បរិយេសេយ្យាតិ ឯត្ថ ហរតីតិ **ហារកំ**។ កឹ ហរតិ? ជីវិតំ។ អថ វា ហរិតព្ពន្តិ ហារកំ; ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ សត្ថញ្ច តំ ហារកញ្ចាតិ **សត្ថហារកំ។ អស្សា**តិ មនុស្សវិគ្គហស្ស។ **បរិយេសេយ្យា**តិ យថា លភតិ តថា ករេយ្យ; ឧបនិក្ខិបេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯតេន ថាវរប្បយោគំ ទស្សេតិ។ ឥតរថា ហិ បរិយិដ្ឋមត្តេនេវ បារាជិកោ ភវេយ្យ; ន ចេតំ យុត្តំ។ **បាឡិយំ** បន សព្ពំ ព្យញ្ជនំ អនាទិយិត្វា យំ ឯត្ថ ថាវរប្បយោគសង្គហិតំ សត្ថំ, តទេវ ទស្សេតុំ **"អសឹ វា...បេ.... វដ្ដំ វា"**តិ បទភាជនំ វុត្តំ។

តត្ថ **សត្ថ**ន្តិ វុត្តាវសេសំ យំកិញ្ចិ សមុខំ វេទិតព្វំ។ លកុឡបាសាណវិសរជ្ជុនញ្ច ជីវិតវិនាសនភាវតោ សត្ថសង្គហោ វេទិតព្វោ។ **មរណវណ្ណំ វា**តិ ឯត្ថ យស្មា “កឹ តុយ្ហិមិនា បាបកេន ទុជ្ជីវិតេន, យោ ត្វំ ន លភសិ បណីតានិ ភោជនានិ ភុញ្ជិតុ”ន្តិអាទិនា នយេន ជីវិតេ អាទីនវំ ទស្សេន្តោបិ “ត្វំ ខោសិ ឧបាសក កតកល្យាណោ...បេ.... អកតំ តយា បាបំ, មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ, ឥតោ ត្វំ កាលង្កតោ បរិចរិស្សសិ អច្ឆរាបរិវុតោ នន្ទនវនេ សុខប្បត្តោ វិហរិស្សសី”តិអាទិនា នយេន មរណេ វណ្ណំ ភណន្តោបិ មរណវណ្ណមេវ សំវណ្ណេតិ។ តស្មា ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា បទភាជនំ វុត្តំ – “**ជីវិតេ អាទីនវំ ទស្សេតិ, មរណេ វណ្ណំ ភណតី**”តិ។

មរណាយ វា សមាទបេយ្យាតិ មរណត្ថាយ ឧបាយំ គាហាបេយ្យ។ **សត្ថំ វា អាហរា**តិ អាទីសុ ច យម្បិ ន វុត្តំ “សោព្ភេ វា នរកេ វា បបាតេ វា បបតា”តិអាទិ, តំ សព្ពំ បរតោ វុត្តនយត្តា អត្ថតោ វុត្តមេវាតិ វេទិតព្វំ។ ន ហិ សក្កា សព្ពំ សរូបេនេវ វត្តុំ។

ឥតិ ចិត្តមនោតិ ឥតិចិត្តោ ឥតិមនោ; “មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ”តិ ឯត្ថ វុត្តមរណចិត្តោ មរណមនោតិ អត្ថោ។ យស្មា បនេត្ថ មនោ ចិត្តសទ្ទស្ស អត្ថទីបនត្ថំ វុត្តោ, អត្ថតោ បនេតំ ឧភយម្បិ ឯកមេវ, តស្មា តស្ស អត្ថតោ អភេទំ ទស្សេតុំ “**យំ ចិត្តំ តំ មនោ, យំ មនោ តំ ចិត្ត**”ន្តិ វុត្តំ។ ឥតិសទ្ទំ បន ឧទ្ធរិត្វាបិ ន តាវ អត្ថោ វុត្តោ។ **ចិត្តសង្កប្បោ**តិ ឥមស្មឹ បទេ អធិការវសេន ឥតិសទ្ទោ អាហរិតព្វោ។ ឥទញ្ហិ “ឥតិចិត្តសង្កប្បោ”តិ ឯវំ អវុត្តម្បិ អធិការតោ វុត្តមេវ ហោតីតិ វេទិតព្វំ។ តថា ហិស្ស តមេវអត្ថំ ទស្សេន្តោ “**មរណសញ្ញី**”តិអាទិមាហ។ យស្មា ចេត្ថ “សង្កប្បោ”តិ នយិទំ វិតក្កស្ស នាមំ។ អថ ខោ សំវិទហនមត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ តញ្ច សំវិទហនំ ឥមស្មឹ អត្ថេ សញ្ញាចេតនាធិប្បាយេហិ សង្គហំ គច្ឆតិ។ តស្មា ចិត្តោ នានប្បការកោ សង្កប្បោ អស្សាតិ ចិត្តសង្កប្បោតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្វោ។ តថា ហិស្ស បទភាជនម្បិ សញ្ញាចេតនាធិប្បាយវសេន វុត្តំ។ ឯត្ថ ច “អធិប្បាយោ”តិ វិតក្កោ វេទិតព្វោ។

ឧច្ចាវចេហិ អាការេហីតិ មហន្តាមហន្តេហិ ឧបាយេហិ។ តត្ថ មរណវណ្ណសំវណ្ណនេ តាវ ជីវិតេ អាទីនវទស្សនវសេន អវចាការតា មរណេ វណ្ណភណនវសេន ឧច្ចាការតា វេទិតព្វា។ សមាទបនេ បន មុដ្ឋិជាណុនិប្ផោដនាទីហិ មរណសមាទបនវសេន ឧច្ចាការតា, ឯកតោ ភុញ្ជន្តស្ស នខេ វិសំ បក្ខិបិត្វា មរណាទិសមាទបនវសេន អវចាការតា វេទិតព្វា។

សោព្ភេ វា នរកេ វា បបាតេ វាតិ ឯត្ថ **សោព្ភោ** នាម សមន្តតោ ឆិន្នតដោ គម្ភីរោ អាវាដោ។ **នរកោ** នាម តត្ថ តត្ថ ផលន្តិយា ភូមិយា សយមេវ និព្ពត្តា មហាទរី, យត្ថ ហត្ថីបិ បតន្តិ, ចោរាបិ និលីនា តិដ្ឋន្តិ។ **បបាតោ**តិ បព្ពតន្តរេ វា ថលន្តរេ វា ឯកតោ ឆិន្នោ ហោតិ។ **បុរិមេ ឧបាទាយា**តិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្វា អទិន្នញ្ច អាទិយិត្វា បារាជិកំ អាបត្តឹ អាបន្នេ បុគ្គលេ ឧបាទាយ។ សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច បាកដមេវាតិ។

១៧៤. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋសិក្ខាបទំ បទានុក្កមេន វិភជិត្វា ឥទានិ យស្មា ហេដ្ឋា បទភាជនីយម្ហិ សង្ខេបេនេវ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកំ ទស្សិតំ, ន វិត្ថារេន អាបត្តឹ អារោបេត្វា តន្តិ ឋបិតា។ សង្ខេបទស្សិតេ ច អត្ថេ ន សព្ពាការេនេវ ភិក្ខូ នយំ គហេតុំ សក្កោន្តិ, អនាគតេ ច បាបបុគ្គលានម្បិ ឱកាសោ ហោតិ, តស្មា ភិក្ខូនញ្ច សព្ពាការេន នយគ្គហណត្ថំ អនាគតេ ច បាបបុគ្គលានំ ឱកាសបដិពាហនត្ថំ បុន “**សាមំ អធិដ្ឋាយា**”តិអាទិនា នយេន មាតិកំ ឋបេត្វា វិត្ថារតោ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកំ ទស្សេន្តោ “**សាមន្តិ សយំ ហនតី**”តិអាទិមាហ។

តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនាយ សទ្ធឹ វិនិច្ឆយកថា – **កាយេនា**តិ ហត្ថេន វា បាទេន វា មុដ្ឋិនា វា ជាណុនា វា យេន កេនចិ អង្គបច្ចង្គេន។ **កាយបដិពទ្ធេនា**តិ កាយតោ អមោចិតេន អសិអាទិនា បហរណេន។ **និស្សគ្គិយេនា**តិ កាយតោ ច កាយបដិពទ្ធតោ ច មោចិតេន ឧសុសត្តិអាទិនា។ ឯត្តាវតា សាហត្ថិកោ ច និស្សគ្គិយោ ចាតិ ទ្វេ បយោគា វុត្តា ហោន្តិ។

តត្ថ ឯកមេកោ ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សភេទតោ ទុវិធោ។ តត្ថ ឧទ្ទេសិកេ យំ ឧទ្ទិស្ស បហរតិ, តស្សេវ មរណេន កម្មុនា ពជ្ឈតិ។ “យោ កោចិ មរតូ”តិ ឯវំ អនុទ្ទេសិកេ បហារប្បច្ចយា យស្ស កស្សចិ មរណេន កម្មុនា ពជ្ឈតិ។ ឧភយត្ថាបិ ច បហរិតមត្តេ វា មរតុ បច្ឆា វា តេនេវ រោគេន, បហរិតមត្តេយេវ កម្មុនា ពជ្ឈតិ។ មរណាធិប្បាយេន ច បហារំ ទត្វា តេន អមតស្ស បុន អញ្ញចិត្តេន បហារេ ទិន្នេ បច្ឆាបិ យទិ បឋមប្បហារេនេវ មរតិ, តទា ឯវ កម្មុនា ពទ្ធោ។ អថ ទុតិយប្បហារេន មរតិ, នត្ថិ បាណាតិបាតោ។ ឧភយេហិ មតេបិ បឋមប្បហារេនេវ កម្មុនា ពទ្ធោ។ ឧភយេហិ អមតេ នេវត្ថិ បាណាតិបាតោ។ ឯស នយោ ពហូហិបិ ឯកស្ស បហារេ ទិន្នេ។ តត្រាបិ ហិ យស្ស បហារេន មរតិ, តស្សេវ កម្មុនា ពទ្ធោ ហោតីតិ។

កម្មាបត្តិព្យត្តិភាវត្ថញ្ចេត្ថ ឯឡកចតុក្កម្បិ វេទិតព្វំ។ យោ ហិ ឯឡកំ ឯកស្មឹ ឋានេ និបន្នំ ឧបធារេតិ “រត្តឹ អាគន្ត្វា វធិស្សាមី”តិ។ ឯឡកស្ស ច និបន្នោកាសេ តស្ស មាតា វា បិតា វា អរហា វា បណ្ណកាសាវំ បារុបិត្វា និបន្នោ ហោតិ។ សោ រត្តិភាគេ អាគន្ត្វា “ឯឡកំ មារេមី”តិ មាតរំ វា បិតរំ វា អរហន្តំ វា មារេតិ។ “តមំ វត្ថុំ មារេមី”តិ ចេតនាយ អត្ថិភាវតោ ឃាតកោ ច ហោតិ, អនន្តរិយកម្មញ្ច ផុសតិ, បារាជិកញ្ច អាបជ្ជតិ ។ អញ្ញោ កោចិ អាគន្តុកោ និបន្នោ ហោតិ , “ឯឡកំ មារេមី”តិ តំ មារេតិ, ឃាតកោ ច ហោតិ បារាជិកញ្ច អាបជ្ជតិ, អានន្តរិយំ ន ផុសតិ។ យក្ខោ វា បេតោ វា និបន្នោ ហោតិ, “ឯឡកំ មារេមី”តិ តំ មារេតិ ឃាតកោវ ហោតិ, ន ចានន្តរិយំ ផុសតិ, ន ច បារាជិកំ អាបជ្ជតិ, ថុល្លច្ចយំ បន ហោតិ។ អញ្ញោ កោចិ និបន្នោ នត្ថិ, ឯឡកោវ ហោតិ តំ មារេតិ, ឃាតកោ ច ហោតិ, បាចិត្តិយញ្ច អាបជ្ជតិ។ “មាតាបិតុអរហន្តានំ អញ្ញតរំ មារេមី”តិ តេសំយេវ អញ្ញតរំ មារេតិ, ឃាតកោ ច ហោតិ, អានន្តរិយញ្ច ផុសតិ, បារាជិកញ្ច អាបជ្ជតិ។ “តេសំ អញ្ញតរំ មារេស្សាមី”តិ អញ្ញំ អាគន្តុកំ មារេតិ, យក្ខំ វា បេតំ វា មារេតិ, ឯឡកំ វា មារេតិ, បុព្ពេ វុត្តនយេន វេទិតព្វំ។ តជ បន ចេតនា ទារុណា ហោតីតិ។

អញ្ញានិបិ ឯត្ថ បលាលបុញ្ជាទិវត្ថូនិ វេទិតព្វានិ។ យោ ហិ “លោហិតកំ អសឹ វា សត្តឹ វា បុច្ឆិស្សាមី”តិ បលាលបុញ្ជេ បវេសេន្តោ តត្ថ និបន្នំ មាតរំ វា បិតរំ វា អរហន្តំ វា អាគន្តុកបុរិសំ វា យក្ខំ វា បេតំ វា តិរច្ឆានគតំ វា មារេតិ, វោហារវសេន “ឃាតកោ”តិ វុច្ចតិ, វធកចេតនាយ បន អភាវតោ នេវ កម្មំ ផុសតិ, ន អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។ យោ បន ឯវំ បវេសេន្តោ សរីរសម្ផស្សំ សល្លក្ខេត្វា “សត្តោ មញ្ញេ អព្ភន្តរគតោ មរតូ”តិ បវេសេត្វា មារេតិ, តស្ស តេសំ វត្ថូនំ អនុរូបេន កម្មពទ្ធោ ច អាបត្តិ ច វេទិតព្ពា។ ឯស នយោ តត្ថ និទហនត្ថំ បវេសេន្តស្សាបិ វនប្បគុម្ពាទីសុ ខិបន្តស្សាបិ។

យោបិ “ចោរំ មារេមី”តិ ចោរវេសេន គច្ឆន្តំ បិតរំ មារេតិ, អានន្តរិយញ្ច ផុសតិ, បារាជិកោ ច ហោតិ។ យោ បន បរសេនាយ អញ្ញញ្ច យោធំ បិតរញ្ច កម្មំ ករោន្តេ ទិស្វា យោធស្ស ឧសុំ ខិបតិ, “ឯតំ វិជ្ឈិត្វា មម បិតរំ វិជ្ឈិស្សតី”តិ យថាធិប្បាយំ គតេ បិតុឃាតកោ ហោតិ។ “យោធេ វិទ្ធេ មម បិតា បលាយិស្សតី”តិ ខិបតិ, ឧសុ អយថាធិប្បាយំ គន្ត្វា បិតរំ មារេតិ, វោហារវសេន “បិតុឃាតកោ”តិ វុច្ចតិ; អានន្តរិយំ បន នត្ថីតិ។

អធិដ្ឋហិត្វាតិ សមីបេ ឋត្វា។ **អាណាបេតី**តិ ឧទ្ទិស្ស វា អនុទ្ទិស្ស វា អាណាបេតិ។ តត្ថ បរសេនាយ បច្ចុបដ្ឋិតាយ អនុទ្ទិស្សេវ “ឯវំ វិជ្ឈ , ឯវំ បហរ, ឯវំ ឃាតេហី”តិ អាណត្តេ យត្តកេ អាណត្តោ ឃាតេតិ, តត្តកា ឧភិន្នំ បាណាតិបាតា។ សចេ តត្ថ អាណាបកស្ស មាតាបិតរោ ហោន្តិ, អានន្តរិយម្បិ ផុសតិ។ សចេ អាណត្តស្សេវ មាតាបិតរោ, សោវ អានន្តរិយំ ផុសតិ។ សចេ អរហា ហោតិ, ឧភោបិ អានន្តរិយំ ផុសន្តិ។ ឧទ្ទិសិត្វា បន “ឯតំ ទីឃំ រស្សំ រត្តកញ្ចុកំ នីលកញ្ចុកំ ហត្ថិក្ខន្ធេ និសិន្នំ មជ្ឈេ និសិន្នំ វិជ្ឈ បហរ ឃាតេហី”តិ អាណត្តេ សចេ សោ តមេវ ឃាតេតិ, ឧភិន្នម្បិ បាណាតិបាតោ; អានន្តរិយវត្ថុម្ហិ ច អានន្តរិយំ។ សចេ អញ្ញំ មារេតិ, អាណាបកស្ស នត្ថិ បាណាតិបាតោ។ ឯតេន អាណត្តិកោ បយោគោ វុត្តោ ហោតិ។ តត្ថ –

> វត្ថុំ កាលញ្ច ឱកាសំ, អាវុធំ ឥរិយាបថំ;
> តុលយិត្វា បញ្ច ឋានានិ, ធារេយ្យត្ថំ វិចក្ខណោ។

អបរោ នយោ –

> វត្ថុ កាលោ ច ឱកាសោ, អាវុធំ ឥរិយាបថោ;
> កិរិយាវិសេសោតិ ឥមេ, ឆ អាណត្តិនិយាមកា។

តត្ថ “**វត្ថូ**”តិ មារេតព្ពោ សត្តោ។ “**កាលោ**”តិ បុព្ពណ្ហសាយន្ហាទិកាលោ ច យោព្ពនថាវរិយាទិកាលោ ច។ “**ឱកាសោ**”តិ គាមោ វា វនំ វា គេហទ្វារំ វា គេហមជ្ឈំ វា រថិកា វា សិង្ឃាដកំ វាតិ ឯវមាទិ។ “**អាវុធ**”ន្តិ អសិ វា ឧសុ វា សត្តិ វាតិ ឯវមាទិ។ “**ឥរិយាបថោ**”តិ មារេតព្ពស្ស គមនំ វា និសជ្ជា វាតិ ឯវមាទិ។ “**កិរិយាវិសេសោ**”តិ វិជ្ឈនំ វា ឆេទនំ វា ភេទនំ វា សង្ខមុណ្ឌកំ វាតិ ឯវមាទិ។

យទិ ហិ វត្ថុំ វិសំវាទេត្វា “យំ មារេហី”តិ អាណត្តោ តតោ អញ្ញំ មារេតិ, “បុរតោ បហរិត្វា មារេហី”តិ វា អាណត្តោ បច្ឆតោ វា បស្សតោ វា អញ្ញស្មឹ វា បទេសេ បហរិត្វា មារេតិ។ អាណាបកស្ស នត្ថិ កម្មពន្ធោ; អាណត្តស្សេវ កម្មពន្ធោ។ អថ វត្ថុំ អវិសំវាទេត្វា យថាណត្តិយា មារេតិ, អាណាបកស្ស អាណត្តិក្ខណេ អាណត្តស្ស ច មារណក្ខណេតិ ឧភយេសម្បិ កម្មពន្ធោ។ វត្ថុវិសេសេន បនេត្ថ កម្មវិសេសោ ច អាបត្តិវិសេសោ ច ហោតីតិ។ ឯវំ តាវ វត្ថុម្ហិ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

កាលេ បន យោ “អជ្ជ ស្វេ”តិ អនិយមេត្វា “បុព្ពណ្ហេ មារេហី”តិ អាណត្តោ យទា កទាចិ បុព្ពណ្ហេ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ យោ បន “អជ្ជ បុព្ពណ្ហេ”តិ វុត្តោ មជ្ឈន្ហេ វា សាយន្ហេ វា ស្វេ វា បុព្ពណ្ហេ មារេតិ។ វិសង្កេតោ ហោតិ, អាណាបកស្ស នត្ថិ កម្មពន្ធោ។ បុព្ពណ្ហេ មារេតុំ វាយមន្តស្ស មជ្ឈន្ហេ ជាតេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯតេន នយេន សព្ពកាលប្បភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

ឱកាសេបិ យោ “ឯតំ គាមេ ឋិតំ មារេហី”តិ អនិយមេត្វា អាណត្តោ តំ យត្ថ កត្ថចិ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ យោ បន “គាមេយេវា”តិ និយមេត្វា អាណត្តោ វនេ មារេតិ, តថា “វនេ”តិ អាណត្តោ គាមេ មារេតិ។ “អន្តោគេហទ្វារេ”តិ អាណត្តោ គេហមជ្ឈេ មារេតិ, វិសង្កេតោ។ ឯតេន នយេន សព្ពោកាសភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

អាវុធេបិ យោ “អសិនា វា ឧសុនា វា”តិ អនិយមេត្វា “អាវុធេន មារេហី”តិ អាណត្តោ យេន កេនចិ អាវុធេន មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ យោ បន “អសិនា”តិ វុត្តោ ឧសុនា, “ឥមិនា វា អសិនា”តិ វុត្តោ អញ្ញេន អសិនា មារេតិ។ ឯតស្សេវ វា អសិស្ស “ឥមាយ ធារាយ មារេហី”តិ វុត្តោ ឥតរាយ វា ធារាយ តលេន វា តុណ្ឌេន វា ថរុនា វា មារេតិ, វិសង្កេតោ។ ឯតេន នយេន សព្ពអាវុធភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

ឥរិយាបថេ បន យោ “ឯតំ គច្ឆន្តំ មារេហី”តិ វទតិ, អាណត្តោ ច នំ សចេ គច្ឆន្តំ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ “គច្ឆន្តមេវ មារេហី”តិ វុត្តោ បន សចេ និសិន្នំ មារេតិ។ “និសិន្នមេវ វា មារេហី”តិ វុត្តោ គច្ឆន្តំ មារេតិ, វិសង្កេតោ ហោតិ។ ឯតេន នយេន សព្ពឥរិយាបថភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

កិរិយាវិសេសេបិ យោ “វិជ្ឈិត្វា មារេហី”តិ វុត្តោ វិជ្ឈិត្វាវ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ។ យោ បន “វិជ្ឈិត្វា មារេហី”តិ វុត្តោ ឆិន្ទិត្វា មារេតិ, វិសង្កេតោ។ ឯតេន នយេន សព្ពកិរិយាវិសេសភេទេសុ សង្កេតវិសង្កេតតា វេទិតព្ពា។

យោ បន លិង្គវសេន “ទីឃំ រស្សំ កាឡំ ឱទាតំ កិសំ ថូលំ មារេហី”តិ អនិយមេត្វា អាណាបេតិ, អាណត្តោ ច យំកិញ្ចិ តាទិសំ មារេតិ, នត្ថិ វិសង្កេតោ ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ អថ បន សោ អត្តានំ សន្ធាយ អាណាបេតិ, អាណត្តោ ច “អយមេវ ឦទិសោ”តិ អាណាបកមេវ មារេតិ, អាណាបកស្ស ទុក្កដំ, វធកស្ស បារាជិកំ។ អាណាបកោ អត្តានំ សន្ធាយ អាណាបេតិ, ឥតរោ អញ្ញំ តាទិសំ មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ, វធកស្សេវ បារាជិកំ។ កស្មា? ឱកាសស្ស អនិយមិតត្តា។ សចេ បន អត្តានំ សន្ធាយ អាណាបេន្តោបិ ឱកាសំ និយមេតិ, “អសុកស្មឹ នាម រត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាដ្ឋានេ វា ថេរាសនេ វា នវាសនេ វា មជ្ឈិមាសនេ វា និសិន្នំ ឯវរូបំ នាម មារេហី”តិ។ តត្ថ ច អញ្ញោ និសិន្នោ ហោតិ, សចេ អាណត្តោ តំ មារេតិ, នេវ វធកោ មុច្ចតិ ន អាណាបកោ។ កស្មា? ឱកាសស្ស និយមិតត្តា។ សចេ បន និយមិតោកាសតោ អញ្ញត្រ មារេតិ, អាណាបកោ មុច្ចតីតិ អយំ នយោ **មហាអដ្ឋកថាយំ** សុដ្ឋុ ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តោ។ តស្មា ឯត្ថ ន អនាទរិយំ កាតព្ពន្តិ។

អធិដ្ឋាយាតិ មាតិកាវសេន អាណត្តិកបយោគកថា និដ្ឋិតា។

ឥទានិ យេ **ទូតេនា**តិ ឥមស្ស មាតិកាបទស្ស និទ្ទេសទស្សនត្ថំ **“ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាណាបេតី”**តិអាទយោ ចត្តារោ វារា វុត្តា។ តេសុ **សោ តំ មញ្ញមានោ**តិ សោ អាណត្តោ យោ អាណាបកេន “ឥត្ថន្នាមោ”តិ អក្ខាតោ, តំ មញ្ញមានោ តមេវ ជីវិតា វោរោបេតិ, ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ **តំ មញ្ញមានោ អញ្ញ**ន្តិ “យំ ជីវិតា វោរោបេហី”តិ វុត្តោ តំ មញ្ញមានោ អញ្ញំ តាទិសំ ជីវិតា វោរោបេតិ, មូលដ្ឋស្ស អនាបត្តិ។ **អញ្ញំ មញ្ញមានោ ត**ន្តិ យោ អាណាបកេន វុត្តោ, តស្ស ពលវសហាយំ សមីបេ ឋិតំ ទិស្វា “ឥមស្ស ពលេនាយំ គជ្ជតិ, ឥមំ តាវ ជីវិតា វោរោបេមី”តិ បហរន្តោ ឥតរមេវ បរិវត្តិត្វា តស្មឹ ឋានេ ឋិតំ “សហាយោ”តិ មញ្ញមានោ ជីវិតា វោរោបេតិ, ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ **អញ្ញំ មញ្ញមានោ អញ្ញ**ន្តិ បុរិមនយេនេវ “ឥមំ តាវស្ស សហាយំ ជីវិតា វោរោបេមី”តិ សហាយមេវ វោរោបេតិ, តស្សេវ បារាជិកំ។

ទូតបរម្បរាបទស្ស និទ្ទេសវារេ **ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទា**តិអាទីសុ ឯកោ អាចរិយោ តយោ ពុទ្ធរក្ខិតធម្មរក្ខិតសង្ឃរក្ខិតនាមកា អន្តេវាសិកា ទដ្ឋព្ពា។ តត្ថ **ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អាណាបេតី**តិ អាចរិយោ កញ្ចិ បុគ្គលំ មារាបេតុកាមោ តមត្ថំ អាចិក្ខិត្វា ពុទ្ធរក្ខិតំ អាណាបេតិ។ **ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទា**តិ គច្ឆ ត្វំ, ពុទ្ធរក្ខិត, ឯតមត្ថំ ធម្មរក្ខិតស្ស បាវទ។ **ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្ស បាវទតូ**តិ ធម្មរក្ខិតោបិ សង្ឃរក្ខិតស្ស បាវទតុ។ **ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ ជីវិតា វោរោបេតូ**តិ ឯវំ តយា អាណត្តេន ធម្មរក្ខិតេន អាណត្តោ សង្ឃរក្ខិតោ ឥត្ថន្នាមំ បុគ្គលំ ជីវិតា វោរោបេតុ; សោ ហិ អម្ហេសុ វីរជាតិកោ បដិពលោ ឥមស្មឹ កម្មេតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ អាណាបេន្តស្ស អាចរិយស្ស តាវ

ទុក្កដំ។ **សោ ឥតរស្ស អារោចេតី**តិ ពុទ្ធរក្ខិតោ ធម្មរក្ខិតស្ស, ធម្មរក្ខិតោ ច សង្ឃរក្ខិតស្ស “អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវំ វទតិ – ‘ឥត្ថន្នាមំ កិរ ជីវិតា វោរោបេហី’តិ។ ត្វំ កិរ អម្ហេសុ វីរបុរិសោ”តិ អារោចេតិ; ឯវំ តេសម្បិ ទុក្កដំ។ **វធកោ បដិគ្គណ្ហាតី**តិ “សាធុ វោរោបេស្សាមី”តិ សង្ឃរក្ខិតោ សម្បដិច្ឆតិ។ **មូលដ្ឋស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា**តិ សង្ឃរក្ខិតេន បដិគ្គហិតមត្តេ អាចរិយស្ស ថុល្លច្ចយំ។ មហាជនោ ហិ តេន បាបេ និយោជិតោតិ។ **សោ តន្តិ** សោ ចេ សង្ឃរក្ខិតោ តំ បុគ្គលំ ជីវិតា វោរោបេតិ, សព្ពេសំ ចតុន្នម្បិ ជនានំ បារាជិកំ។ ន កេវលញ្ច ចតុន្នំ, ឯតេនូបាយេន វិសង្កេតំ អកត្វា បរម្បរាយ អាណាបេន្តំ សមណសតំ សមណសហស្សំ វា ហោតុ សព្ពេសំ បារាជិកមេវ។

វិសក្កិយទូតបទនិទ្ទេសេ **សោ អញ្ញំ អាណាបេតី**តិ សោ អាចរិយេន អាណត្តោ ពុទ្ធរក្ខិតោ ធម្មរក្ខិតំ អទិស្វា វា អវត្តុកាមោ វា ហុត្វា សង្ឃរក្ខិតមេវ ឧបសង្កមិត្វា “អម្ហាកំ អាចរិយោ ឯវមាហ – ‘ឥត្ថន្នាមំ កិរ ជីវិតា វោរោបេហី”តិ វិសង្កេតំ ករោន្តោ អាណាបេតិ។ វិសង្កេតករណេនេវ ហិ ឯស **“វិសក្កិយទូតោ”**តិ វុច្ចតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ អាណត្តិយា តាវ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ទុក្កដំ។ **បដិគ្គណ្ហាតិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ សង្ឃរក្ខិតេន សម្បដិច្ឆិតេ មូលដ្ឋស្សេវ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ សន្តេ បដិគ្គហណេ អាបត្តិយេវ ន សិយា, សញ្ចរិត្តេ បដិគ្គហណ មរណាភិនន្ទនេសុបិ ច អាបត្តិ ហោតិ, មរណបដិគ្គហណេ កថំ ន សិយា តស្មា បដិគ្គណ្ហន្តស្សេវេតំ ទុក្កដំ។ តេនេវេត្ថ “មូលដ្ឋស្សា”តិ ន វុត្តំ។ បុរិមនយេបិ ចេតំ បដិគ្គណ្ហន្តស្ស វេទិតព្ពមេវ; ឱកាសាភាវេន បន ន វុត្តំ។ តស្មា យោ យោ បដិគ្គណ្ហាតិ, តស្ស តស្ស តប្បច្ចយា អាបត្តិយេវាតិ អយមេត្ថ អម្ហាកំ ខន្តិ។ យថា ចេត្ថ ឯវំ អទិន្នាទានេបីតិ។

សចេ បន សោ តំ ជីវិតា វោរោបេតិ, អាណាបកស្ស ច ពុទ្ធរក្ខិតស្ស វោរោបកស្ស ច សង្ឃរក្ខិតស្សាតិ ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ មូលដ្ឋស្ស បន អាចរិយស្ស វិសង្កេតត្តា បារាជិកេន អនាបត្តិ។ ធម្មរក្ខិតស្ស អជាននតាយ សព្ពេន សព្ពំ អនាបត្តិ។ ពុទ្ធរក្ខិតោ បន ទ្វិន្នំ សោត្ថិភាវំ កត្វា អត្តនា នដ្ឋោតិ។

គតបច្ចាគតទូតនិទ្ទេសេ – **សោ គន្ត្វា បុន បច្ចាគច្ឆតី**តិ តស្ស ជីវិតា វោរោបេតព្ពស្ស សមីបំ គន្ត្វា សុសំវិហិតារក្ខត្តា តំ ជីវិតា វោរោបេតុំ អសក្កោន្តោ អាគច្ឆតិ។ **យទា សក្កោសិ តទា**តិ កឹ អជ្ជេវ មារិតោ មារិតោ ហោតិ, គច្ឆ យទា សក្កោសិ, តទា នំ ជីវិតា វោរោបេហីតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ បុន អាណត្តិយាបិ ទុក្កដមេវ ហោតិ។ សចេ បន សោ អវស្សំ ជីវិតា វោរោបេតព្ពោ ហោតិ, អត្ថសាធកចេតនា មគ្គានន្តរផលសទិសា, តស្មា អយំ អាណត្តិក្ខណេយេវ បារាជិកោ។ សចេបិ វធកោ សដ្ឋិវស្សាតិក្កមេន តំ វធតិ, អាណាបកោ ច អន្តរាវ កាលង្ករោតិ, ហីនាយ វា អាវត្តតិ, អស្សមណោវ ហុត្វា កាលញ្ច ករិស្សតិ, ហីនាយ វា អាវត្តិស្សតិ។ សចេ អាណាបកោ គិហិកាលេ មាតរំ វា បិតរំ វា អរហន្តំ វា សន្ធាយ ឯវំ អាណាបេត្វា បព្ពជតិ, តស្មឹ បព្ពជិតេ អាណត្តោ តំ មារេតិ, អាណាបកោ គិហិកាលេយេវ មាតុឃាតកោ បិតុឃាតកោ អរហន្តឃាតកោ វា ហោតិ, តស្មា នេវស្ស បព្ពជ្ជា , ន ឧបសម្បទា រុហតិ។ សចេបិ មារេតព្ពបុគ្គលោ អាណត្តិក្ខណេ បុថុជ្ជនោ, យទា បន នំ អាណត្តោ មារេតិ តទា អរហា ហោតិ, អាណត្តោ វា បហារំ លភិត្វា ទុក្ខមូលិកំ សទ្ធំ និស្សាយ វិបស្សន្តោ អរហត្តំ បត្វា តេនេវាពាធេន កាលំករោតិ, អាណាបកោ អាណត្តិក្ខណេយេវ អរហន្តឃាតកោ។ វធកោ បន សព្ពត្ថ ឧបក្កមករណក្ខណេយេវ បារាជិកោតិ។

ឥទានិ យេ សព្ពេសុយេវ ឥមេសុ ទូតវសេន វុត្តមាតិកាបទេសុ សង្កេតវិសង្កេតទស្សនត្ថំ

វុត្តា តយោ វារា, តេសុ បឋមវារេ តាវ – យស្មា តំ សណិកំ វា ភណន្តោ តស្ស វា ពធិរតាយ “មា ឃាតេហី”តិ ឯតំ វចនំ ន សាវេតិ, តស្មា មូលដ្ឋោ ន មុត្តោ។ ទុតិយវារេ – សាវិតត្តា មុត្តោ។ តតិយវារេ បន តេន ច សាវិតត្តា ឥតរេន ច “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឱរតត្តា ឧភោបិ មុត្តាតិ។

ទូតកថា និដ្ឋិតា។

១៧៥. អរហោ រហោសញ្ញីនិទ្ទេសាទីសុ **អរហោ**តិ សម្មុខេ។ **រហោ**តិ បរម្មុខេ។ តត្ថ យោ ឧបដ្ឋានកាលេ វេរិភិក្ខុម្ហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា បុរតោ និសិន្នេយេវ អន្ធការទោសេន តស្ស អាគតភាវំ អជានន្តោ “អហោ វត ឥត្ថន្នាមោ ហតោ អស្ស, ចោរាបិ នាម តំ ន ហនន្តិ, សប្បោ វា ន ឌំសតិ, ន សត្ថំ វា វិសំ វា អាហរតី”តិ តស្ស មរណំ អភិនន្ទន្តោ ឦទិសានិ វចនានិ ឧល្លបតិ, អយំ **អរហោ រហោសញ្ញី ឧល្លបតិ** នាម។ សម្មុខេវ តស្មឹ បរម្មុខសញ្ញីតិ អត្ថោ។ យោ បន តំ បុរតោ និសិន្នំ ទិស្វា បុន ឧបដ្ឋានំ កត្វា គតេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ គតេបិ តស្មឹ “ឥធេវ សោ និសិន្នោ”តិ សញ្ញី ហុត្វា បុរិមនយេនេវ ឧល្លបតិ, អយំ **រហោ អរហោសញ្ញី ឧល្លបតិ** នាម។ ឯតេនេវុ

បាយេន អរហោ អរហោសញ្ញី ច រហោ រហោសញ្ញី ច វេទិតព្ពោ។ ចតុទ្ទម្បិ ច ឯតេសំ វាចាយ វាចាយ ទុក្កដន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥទានិ មរណវណ្ណសំវណ្ណនាយ វិភាគទស្សនត្ថំ វុត្តេសុ បញ្ចសុ កាយេន សំវណ្ណនាទិមាតិកានិទ្ទេសេសុ – **កាយេន វិការំ ករោតី**តិ យថា សោ ជានាតិ “សត្ថំ វា អាហរិត្វា វិសំ វា ខាទិត្វា រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា សោព្ភាទីសុ វា បបតិត្វា យោ មរតិ សោ កិរ ធនំ វា លភតិ, យសំ វា លភតិ, សគ្គំ វា គច្ឆតីតិ អយមត្ថោ ឯតេន វុត្តោ”តិ តថា ហត្ថមុទ្ទាទីហិ ទស្សេតិ។ **វាចាយ ភណតី**តិ តមេវត្ថំ វាក្យភេទំ កត្វា ភណតិ។ តតិយវារោ ឧភយវសេន វុត្តោ។ សព្ពត្ថ សំវណ្ណនាយ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ តស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយំ សំវណ្ណកស្ស ថុល្លច្ចយំ។ យំ ឧទ្ទិស្ស សំវណ្ណនា កតា, តស្មិំ មតេ សំវណ្ណនក្ខណេយេវ សំវណ្ណកស្ស បារាជិកំ។ សោ តំ ន ជានាតិ អញ្ញោ ញត្វា “លទ្ធោ វត មេ សុខុប្បត្តិឧបាយោ”តិ តាយ សំវណ្ណនាយ មរតិ, អនាបត្តិ។ ទ្វិន្នំ ឧទ្ទិស្ស សំវណ្ណនាយ កតាយ ឯកោ ញត្វា មរតិ, បារាជិកំ។ ទ្វេបិ មរន្តិ, បារាជិកញ្ច អកុសលរាសិ ច។ ឯស នយោ សម្ពហុលេសុ។ អនុទ្ទិស្ស មរណំ សំវណ្ណេន្តោ អាហិណ្ឌតិ, យោ យោ តំ សំវណ្ណនំ ញត្វា មរតិ, សព្ពោ តេន មារិតោ ហោតិ។

ទូតេន សំវណ្ណនាយំ “អសុកំ នាម គេហំ វា គាមំ វា គន្ត្វា ឥត្ថន្នាមស្ស ឯវំ មរណវណ្ណំ សំវណ្ណេហី”តិ សាសនេ អារោចិតមត្តេ ទុក្កដំ។ យស្សត្ថាយ បហិតោ តស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយា មូលដ្ឋស្ស ថុល្លច្ចយំ, មរណេន បារាជិកំ។ ទូតោ “ញាតោ ទានិ អយំ សត្ថមត្តោ”តិ តស្ស អនារោចេត្វា អត្តនោ ញាតិស្ស វា សាលោហិតស្ស វា អារោចេតិ, តស្មិំ មតេ វិសង្កេតោ ហោតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។ ទូតោ តថេវ ចិន្តេត្វា សយំ សំវណ្ណនាយ វុត្តំ កត្វា មរតិ, វិសង្កេតោវ។ អនុទ្ទិស្ស បន សាសនេ អារោចិតេ យត្តកា ទូតស្ស សំវណ្ណនាយ មរន្តិ, តត្តកា បាណាតិបាតា។ សចេ មាតាបិតរោ មរន្តិ, អានន្តរិយម្បិ ហោតិ។

១៧៦. លេខាសំវណ្ណនាយ – **លេខំ ឆិន្ទតី**តិ បណ្ណេ វា បោត្ថកេ វា អក្ខរានិ លិខតិ – “យោ សត្ថំ វា អាហរិត្វា បបាតេ វា បបតិត្វា អញ្ញេហិ វា អគ្គិប្បវេសនឧទកប្បវេសនាទីហិ ឧបាយេហិ មរតិ, សោ ឥទញ្ចិទញ្ច លភតី”តិ វា “តស្ស ធម្មោ ហោតី”តិ វាតិ។ ឯត្ថាបិ ទុក្កដថុល្លច្ចយា វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។ ឧទ្ទិស្ស លិខិតេ បន យំ ឧទ្ទិស្ស លិខិតំ តស្សេវ មរណេន បារាជិកំ។ ពហូ ឧទ្ទិស្ស លិខិតេ យត្តកា មរន្តិ, តត្តកា បាណាតិបាតា។ មាតាបិតូនំ មរណេន អានន្តរិយំ។ អនុទ្ទិស្ស លិខិតេបិ ឯសេវ នយោ។ “ពហូ មរន្តី”តិ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ តំ បោត្ថកំ ឈាបេត្វា វា យថា វា អក្ខរានិ ន បញ្ញាយន្តិ តថា កត្វា មុច្ចតិ។ សចេ សោ បរស្ស បោត្ថកោ ហោតិ, ឧទ្ទិស្ស លិខិតោ វា ហោតិ អនុទ្ទិស្ស លិខិតោ វា, គហិតដ្ឋានេ បបេត្វា មុច្ចតិ។ សចេ មូលេន កីតោ ហោតិ, បោត្ថកស្សាមិកានំ បោត្ថកំ, យេសំ ហត្ថតោ មូលំ គហិតំ, តេសំ មូលំ ទត្វា មុច្ចតិ។ សចេ សម្ពហុលា “មរណវណ្ណំ លិខិស្សាមា”តិ ឯកជ្ឈាសយា ហុត្វា ឯកោ តាលបត្តំ អារោហិត្វា បណ្ណំ ឆិន្ទតិ, ឯកោ អាហរតិ, ឯកោ បោត្ថកំ ករោតិ, ឯកោ លិខតិ, ឯកោ សចេ កណ្ដកលេខា ហោតិ, មសិ មក្ខេតិ, មសិ មក្ខេត្វា តំ បោត្ថកំ សជ្ជេត្វា សព្ពេវ សភាយំ វា អាបណេ វា យត្ថ វា បន លេខាទស្សនកោតូហលកា ពហូ សន្និបតន្តិ, តត្ថ បបេន្តិ។ តំ វាចេត្វា សចេបិ ឯកោ មរតិ, សព្ពេសំ បារាជិកំ។ សចេ ពហុកា មរន្តិ, វុត្តសទិសោវ នយោ។ វិប្បដិសារេ បន ឧប្បន្នេ តំ បោត្ថកំ សចេបិ មញ្ជូសាយំ គោបេន្តិ, អញ្ញោ ច តំ ទិស្វា នីហរិត្វា បុន ពហូនំ ទស្សេតិ, នេវ មុច្ចន្តិ។ តិដ្ឋតុ មញ្ជូសា, សចេបិ តំ បោត្ថកំ នទិយំ វា សមុទ្ទេ វា ខិបន្តិ វា ធោវន្តិ វា ខណ្ឌាខណ្ឌំ វា ឆិន្ទន្តិ, អគ្គិម្ហិ វា ឈាបេន្តិ, យាវ សង្ឃដ្ដិតេបិ ទុទ្ធោតេ វា ទុជ្ឈាបិតេ វា បត្តេ អក្ខរានិ បញ្ញាយន្តិ, តាវ ន មុច្ចន្តិ។ យថា បន អក្ខរានិ ន បញ្ញាយន្តិ តថេវ កតេ មុច្ចន្តីតិ។

ឥទានិ ថាវរបយោគស្ស វិភាគទស្សនត្ថំ វុត្តេសុ ឱបាតាទិមាតិកានិទ្ទេសេសុ **មនុស្សំ ឧទ្ទិស្ស ឱបាតំ ខនតី**តិ “ឥត្ថន្នាមោ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ កញ្ចិ មនុស្សំ ឧទ្ទិសិត្វា យត្ថ សោ ឯកកោ វិចរតិ, តត្ថ អាវាដំ ខនតិ, ខនន្តស្ស តាវ សចេបិ ជាតបថវិយា ខនតិ, បាណាតិបាតស្ស បយោគត្តា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ យំ ឧទ្ទិស្ស ខនតិ, តស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, មរណេន បារាជិកំ។ អញ្ញស្មិំ បតិត្វា មតេ អនាបត្តិ។ សចេ អនុទ្ទិស្ស “យោ កោចិ មរិស្សតី”តិ ខតោ ហោតិ, យត្តកា បតិត្វា មរន្តិ, តត្តកា បាណាតិបាតា។ អានន្តរិយវត្ថូសុ ច អានន្តរិយំ ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយវត្ថូសុ ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយានិ។

ពហូ តត្ថ ចេតនា; កតមាយ បារាជិកំ ហោតីតិ? **មហាអដ្ឋកថាយំ** តាវ វុត្តំ – “អាវាដំ គម្ភីរតោ ច អាយាមវិត្ថារតោ ច ខនិត្វា បមាណេ បបេត្វា តច្ឆេត្វា បុញ្ឆិត្វា បំសុបច្ឆិំ ឧទ្ធរន្តស្ស សន្និដ្ឋាបិកា អត្ថសាធកចេតនា មគ្គានន្តរផលសទិសា។ សចេបិ វស្សសតស្ស អច្ចយេន បតិត្វា អវស្សំ មរណកសត្តោ ហោតិ, សន្និដ្ឋាបកចេតនាយមេវ បារាជិក”ន្តិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន **សង្ខេបដ្ឋកថាយញ្ច** – “ឥមស្មិំ អាវាដេ បតិត្វា មរិស្សតីតិ ឯកស្មិម្បិ កុទ្ទាលប្បហារេ ទិន្នេ សចេ កោចិ តត្ថ បក្ខលិតោ បតិត្វា មរតិ, បារាជិកមេវ។ **សុត្តន្តិកត្ថេរា** បន សន្និដ្ឋាបកចេតនំ គណ្ហន្តី”តិ វុត្តំ។

ឯកោ “ឱបាតំ ខនិត្វា អសុកំ នាម អានេត្វា ឥធ បាតេត្វា មារេហី”តិ អញ្ញំ អាណាបេតិ, សោ តំ បាតេត្វា មារេតិ, ឧភិន្នំ បារាជិកំ។ អញ្ញំ បាតេត្វា មារេតិ, សយំ បតិត្វា មរតិ, អញ្ញោ អត្តនោ ធម្មតាយ បតិត្វា មរតិ, សព្ពត្ថ វិសង្កេតោ ហោតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។ “អសុកោ អសុកំ អានេត្វា ឥធ មារេស្សតី”តិ ខតេបិ ឯសេវ នយោ។ មរិតុកាមា ឥធ មរិស្សន្តីតិ ខនតិ, ឯកស្ស មរណេ បារាជិកំ។ ពហុន្នំ មរណេ អកុសលរាសិ , មាតាបិតូនំ មរណេ អានន្តរិយំ, ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយវត្ថូសុ ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយានិ។

“យេ កេចិ មារេតុកាមា, តេ ឥធ បាតេត្វា មារេស្សន្តី”តិ ខនតិ, តត្ថ បាតេត្វា មារេន្តិ , ឯកស្មឹ មតេ បារាជិកំ, ពហូសុ អកុសលរាសិ, អានន្តរិយាទិវត្ថូសុ អានន្តរិយាទីនិ។ ឥធេវ អរហន្តាបិ សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ បុរិមនយេ បន “តេសំ មរិតុកាមតាយ បតនំ នត្ថី”តិ តេ ន សង្គយ្ហន្តិ។ ទ្វីសុបិ នយេសុ អត្តនោ ធម្មតាយ បតិត្វា មតេ វិសង្កេតោ។ “យេ កេចិ អត្តនោ វេរិកេ ឯត្ថ បាតេត្វា មារេស្សន្តី”តិ ខនតិ, តត្ថ ច វេរិកា វេរិកេ បាតេត្វា មារេន្តិ, ឯកស្មឹ មារិតេ បារាជិកំ, ពហូសុ អកុសលរាសិ, មាតរំ វា បិតរំ វា អរហន្តេ វា វេរិកេហិ អានេត្វា តត្ថ មារិតេ អានន្តរិយំ។ អត្តនោ ធម្មតាយ បតិត្វា មតេសុ វិសង្កេតោ។

យោ បន “មរិតុកាមា វា អមរិតុកាមា វា មារេតុកាមា វា អមារេតុកាមា វា យេ កេចិ ឯត្ថ បតិតា វា បាតិតា វា មរិស្សន្តី”តិ សព្ពថាបិ អនុទ្ទិស្សេវ ខនតិ។ យោ យោ មរតិ តស្ស តស្ស មរណេន យថានុរូបំ កម្មញ្ច ផុសតិ, អាបត្តិញ្ច អាបជ្ជតិ។ សចេ គព្ភិនី បតិត្វា សគព្ភា មរតិ, ទ្វេ បាណាតិបាតា។ គព្ភោយេវ វិនស្សតិ, ឯកោ។ គព្ភោ ន វិនស្សតិ, មាតា មរតិ, ឯកោយេវ។ ចោរេហិ អនុពទ្ធោ បតិត្វា មរតិ, ឱបាតខនកស្សេវ បារាជិកំ។ ចោរា តត្ថ បាតេត្វា មារេន្តិ, បារាជិកមេវ។ តត្ថ បតិតំ ពហិ នីហរិត្វា មារេន្តិ, បារាជិកមេវ។ កស្មា? ឱបាតេ បតិតប្បយោគេន គហិតត្តា។ ឱបាតតោ និក្ខមិត្វា តេនេវ អាពាធេន មរតិ, បារាជិកមេវ។ ពហូនិ វស្សានិ អតិក្កមិត្វា បុន កុបិតេន តេនេវាពាធេន មរតិ, បារាជិកមេវ។ ឱបាតេ បតនប្បច្ចយា ឧប្បន្នរោគេន គិលានស្សេវ អញ្ញោ រោគោ ឧប្បជ្ជតិ, ឱបាតរោគោ ពលវតរោ ហោតិ, តេន មតេបិ ឱបាតខណកោ ន មុច្ចតិ។ សចេ បច្ឆា ឧប្បន្នរោគោ ពលវា ហោតិ, តេន មតេ មុច្ចតិ។ ឧភោហិ មតេ ន មុច្ចតិ។ ឱបាតេ ឱបបាតិកមនុស្សោ និព្ពត្តិត្វា ឧត្តរិតុំ អសក្កោន្តោ មរតិ, បារាជិកមេវ។ មនុស្សំ ឧទ្ទិស្ស ខតេ យក្ខាទីសុ បតិត្វា មតេសុ អនាបត្តិ។ យក្ខាទយោ ឧទ្ទិស្ស ខតេ មនុស្សាទីសុ មរន្តេសុបិ ឯសេវ នយោ។ យក្ខាទយោ ឧទ្ទិស្ស ខនន្តស្ស បន ខននេបិ តេសំ ទុក្កដប្បត្តិយម្បិ ទុក្កដមេវ។ មរណេ វត្ថុវសេន ថុល្លច្ចយំ វា បាចិត្តិយំ វា។ អនុទ្ទិស្ស ខតេ ឱបាតេ យក្ខរូបេន វា បេតរូបេន វា បតតិ, តិរច្ឆានរូបេន មរតិ, បតនរូបំ បមាណំ, តស្មា ថុល្លច្ចយន្តិ **ឧបតិស្សត្ថេរោ**។ មរណរូបំ បមាណំ, តស្មា បាចិត្តិយន្តិ **ផុស្សទេវត្ថេរោ**។ តិរច្ឆានរូបេន បតិត្វា យក្ខបេតរូបេន មតេបិ ឯសេវ នយោ។

ឱបាតខនកោ ឱបាតំ អញ្ញស្ស វិក្កិណាតិ វា មុធា វា ទេតិ, យោ យោ បតិត្វា មរតិ, តប្បច្ចយា តស្សេវ អាបត្តិ ច កម្មពន្ធោ ច។ យេន លទ្ធោ សោ និទ្ទោសោ។ អថ សោបិ “ឯវំ បតិតា ឧត្តរិតុំ អសក្កោន្តា នស្សិស្សន្តិ, សុខខន្ធា វា ន ភវិស្សន្តី”តិ តំ ឱបាតំ គម្ភីរតរំ វា ឧត្តានតរំ វា ទីឃតរំ វា រស្សតរំ វា វិត្ថតតរំ វា សម្ពាធតរំ វា ករោតិ, ឧភិន្នម្បិ អាបត្តិ ច កម្មពន្ធោ ច។ ពហូ មរន្តីតិ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ ឱបាតំ បំសុនា បូរេតិ, សចេ កោចិ បំសុម្ហិ បតិត្វា មរតិ, បូរេត្វាបិ មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ ទេវេ វស្សន្តេ កទ្ទមោ ហោតិ, តត្ថ លគ្គិត្វា មតេបិ។ រុក្ខោ វា បតន្តោ វាតោ វា វស្សោទកំ វា បំសុំ ហរតិ, កន្ទមូលត្ថំ វា បថវឹ ខនន្តា តត្ថ អាវាដំ ករោន្តិ។ តត្ថ សចេ កោចិ លគ្គិត្វា វា បតិត្វា វា មរតិ, មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ តស្មឹ បន ឱកាសេ មហន្តំ តឡាកំ វា បោក្ខរណឹ វា ការេត្វា ចេតិយំ វា បតិដ្ឋាបេត្វា ពោធឹ វា រោបេត្វា អាវាសំ វា សកដមគ្គំ វា ការេត្វា មុច្ចតិ។ យទាបិ ថិរំ កត្វា បូរិតេ ឱបាតេ រុក្ខាទីនំ មូលានិ មូលេហិ សំសិព្ពិតានិ ហោន្តិ , ជាតបថវី ជាតា, តទាបិ មុច្ចតិ។ សចេបិ នទី អាគន្ត្វា ឱបាតំ ហរតិ, ឯវម្បិ មុច្ចតីតិ។ អយំ តាវ ឱបាតកថា។

ឱបាតស្សេវ បន អនុលោមេសុ បាសាទីសុបិ យោ តាវ បាសំ ឱឌ្ឌេតិ “ឯត្ថ ពជ្ឈិត្វា សត្តា មរិស្សន្តី”តិ អវស្សំ ពជ្ឈនកសត្តានំ វសេន ហត្ថា មុត្តមត្តេ បារាជិកានន្តរិយថុល្លច្ចយបាចិត្តិយានិ វេទិតព្ពានិ។ ឧទ្ទិស្ស កតេ យំ ឧទ្ទិស្ស ឱឌ្ឌិតោ, តតោ អញ្ញេសំ ពន្ធនេ អនាបត្តិ។ បាសេ មូលេន វា មុធា វា ទិន្នេបិ មូលដ្ឋស្សេវ កម្មពន្ធោ។ សចេ យេន លទ្ធោ សោ ឧគ្គលិតំ វា បាសំ សណ្ឋបេតិ, បស្សេន វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា វតី កត្វា សម្មុខេ បវេសេតិ, ថទ្ធតរំ វា បាសយដ្ឋិំ ឋបេតិ, ទឡ្ហតរំ វា បាសរជ្ជុំ ពន្ធតិ, ថិរតរំ វា ខាណុកំ វា អាកោដេតិ, ឧភោបិ ន មុច្ចន្តិ។ សចេ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ បាសំ ឧគ្គលាបេត្វា គច្ឆតិ, តំ ទិស្វា បុន អញ្ញេ សណ្ឋបេន្តិ, ពទ្ធា ពទ្ធា មរន្តិ, មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។

សចេ បន តេន បាសយដ្ឋិ សយំ អកតា ហោតិ, គហិតដ្ឋានេ ឋបេត្វា មុច្ចតិ។ តត្ថជាតកយដ្ឋឹ ឆិន្ទិត្វា មុច្ចតិ។ សយំ កតយដ្ឋឹ បន គោបេន្តោបិ ន មុច្ចតិ។ យទិ ហិ តំ អញ្ញោ គណ្ហិត្វា បាសំ សណ្ឋបេតិ, តប្បច្ចយា

មរន្តេសុ មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ សចេ តំ ឈាបេត្វា អលាតំ កត្វា ឆឌ្ឌេតិ, តេន អលាតេន បហារំ លទ្ធា មរន្តេសុបិ ន មុច្ចតិ។ សព្ពសោ បន ឈាបេត្វា វា នាសេត្វា វា មុច្ចតិ, បាសវដ្ដម្បិ អញ្ញេហិ ច វដ្ដិតំ គហិតដ្ឋានេ ឋបេត្វា មុច្ចតិ។ វដ្ដកេ លភិត្វា សយំ វដ្ដិតំ ឧព្ពេដ្ឋេត្វា វាកេ លភិត្វា វដ្ដិតំ ហីរំ ហីរំ កត្វា មុច្ចតិ។ អរញ្ញតោ បន សយំ វាកេ អាហរិត្វា វដ្ដិតំ គោបេន្តោបិ ន មុច្ចតិ។ សព្ពសោ បន ឈាបេត្វា វា នាសេត្វា វា មុច្ចតិ។

អទូហលំ សជ្ជេន្តោ ចតូសុ បាទេសុ អទូហលមញ្ចំ ឋបេត្វា បាសាណេ អារោបេតិ, បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ សព្ពសជ្ជំ កត្វា ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ អវស្សំ អជ្ឈោត្ថរិតព្ពកសត្តានំ វសេន ឧទ្ទិស្សកានុទ្ទិស្សកានុរូបេន បារាជិកាទីនិ វេទិតព្ពានិ។ អទូហលេ មូលេន វា មុធា វា ទិន្នេបិ មូលដ្ឋស្សេវ កម្មពទ្ធោ។ សចេ យេន លទ្ធំ សោ បតិតំ វា ឧក្ខិបតិ, អញ្ញេបិ បាសាណេ អារោបេត្វា គរុកតរំ វា ករោតិ, បស្សេន វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា វតឹ កត្វា អទូហលេ បវេសេតិ, ឧភោបិ ន មុច្ចន្តិ។ សចេបិ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ អទូហលំ បាតេត្វា គច្ឆតិ, តំ ទិស្វា អញ្ញោ សណ្ឋបេតិ, មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ បាសាណេ បន គហិតដ្ឋានេ ឋបេត្វា អទូហលបាទេ ច បាសយដ្ឋិយំ វុត្តនយេន គហិតដ្ឋានេ វា ឋបេត្វា ឈាបេត្វា វា មុច្ចតិ។

សូលំ រោបេន្តស្សាបិ សព្ពសជ្ជំ កត្វា ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ សូលមុខេ បតិត្វា អវស្សំ មរណកសត្តានំ វសេន ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សានុរូបតោ បារាជិកាទីនិ វេទិតព្ពានិ។ សូលេ មូលេន វា មុធា វា ទិន្នេបិ មូលដ្ឋស្សេវ កម្មពទ្ធោ។ សចេ យេន លទ្ធំ សោ “ឯកប្បហារេនេវ មរិស្សន្តី”តិ តិខិណតរំ វា ករោតិ, “ទុក្ខំ មរិស្សន្តី”តិ កុណ្ឋតរំ វា ករោតិ, “ឧច្ចេ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា នីចតរំ វា “នីចេ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា ឧច្ចតរំ វា បុន រោបេតិ, វង្កំ វា ឧជុកំ អតិឧជុកំ វា ឰសកំ បោណំ ករោតិ, ឧភោបិ ន មុច្ចន្តិ។ សចេ បន “អដ្ឋានេ ឋិត”ន្តិ អញ្ញស្មឹ ឋានេ ឋបេតិ, តំ ចេ មារណត្ថាយ អាទិតោ បភុតិ បរិយេសិត្វា កតំ ហោតិ, មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ អបរិយេសិត្វា បន កតមេវ លភិត្វា រោបិតេ មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ បាសយដ្ឋិយំ វុត្តនយេន គហិតដ្ឋានេ វា ឋបេត្វា ឈាបេត្វា វា មុច្ចតិ។

១៧៧. អបស្សេនេ **សត្ថំ វា**តិ ឯត្ថ **អបស្សេនំ** នាម និច្ចបរិភោគោ មញ្ចោ វា បីឋំ វា អបស្សេនផលកំ វា ទិវាដ្ឋានេ និសីទន្តស្ស អបស្សេនកត្ថម្ភោ វា តត្ថជាតករុក្ខោ វា ចង្កមេ អបស្សាយ តិដ្ឋន្តស្ស អាលម្ពនរុក្ខោ វា អាលម្ពនផលកំ វា សព្ពម្បេតំ អបស្សយនីយដ្ឋេន អបស្សេនំ នាម; តស្មឹ អបស្សេនេ យថា អបស្សយន្តំ វិជ្ឈតិ វា ឆិន្ទតិ វា តថា កត្វា វាសិផរសុសត្តិអារកណ្ដកាទីនំ អញ្ញតរំ សត្ថំ ឋបេតិ, ទុក្កដំ។ ធុវបរិភោគដ្ឋានេ និវាសង្កស្ស និសីទតោ វា និបជ្ជតោ វា អបស្សយន្តស្ស វា សត្ថសម្ផស្សបច្ចយា ទុក្ខុប្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, មរណេន បារាជិកំ។ តំ ចេ អញ្ញោបិ តស្ស វេរិភិក្ខុ វិហារចារិកំ ចរន្តោ ទិស្វា “ឥមស្ស មញ្ចេ មរណត្ថាយ ឥទំ និខិត្តំ, សាធុ សុដ្ឋុ មរតូ”តិ អភិនន្ទន្តោ គច្ឆតិ, ទុក្កដំ។ សចេ បន សោបិ តត្ថ “ឯវំ កតេ សុកតំ ភវិស្សតី”តិ តិខិណតរាទិករណេន កិញ្ចិ កម្មំ ករោតិ, តស្សាបិ បារាជិកំ។ សចេ បន “អដ្ឋានេ ឋិត”ន្តិ ឧទ្ធរិត្វា អញ្ញស្មឹ ឋានេ ឋបេតិ តទត្ថមេវ កត្វា ឋបិតេ មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ។ បាកតិកំ លភិត្វា ឋបិតំ ហោតិ, មុច្ចតិ។ តំ អបនេត្វា អញ្ញំ តិខិណតរំ ឋបេតិ មូលដ្ឋោ មុច្ចតេវ។

វិសមក្ខនេបិ យាវ មរណាភិនន្ទនេ ទុក្កដំ តាវ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន សោបិ ខុទ្ទកំ វិសមណ្ឌលន្តិ សល្លក្ខេត្វា មហន្តតរំ វា ករោតិ , មហន្តំ វា “អតិរេកំ ហោតី”តិ ខុទ្ទកំ ករោតិ, តនុកំ វា ពហលំ; ពហលំ វា តនុកំ ករោតិ, អគ្គិនា តាបេត្វា ហេដ្ឋា វា ឧបរិ វា សញ្ចារេតិ, តស្សាបិ បារាជិកំ។ “ឥទំ អដ្ឋានេ ឋិត”ន្តិ សព្ពមេវ តច្ឆេត្វា បុញ្ឆិត្វា អញ្ញស្មឹ ឋានេ ឋបេតិ, អត្តនា ភេសជ្ជានិ យោជេត្វា កតេ មូលដ្ឋោ ន មុច្ចតិ , អត្តនា អកតេ មុច្ចតិ។ សចេ បន សោ “ឥទំ វិសំ អតិបរិត្ត”ន្តិ អញ្ញម្បិ អានេត្វា បក្ខិបតិ, យស្ស វិសេន មរតិ, តស្ស បារាជិកំ។ សចេ ឧភិន្នម្បិ សន្តកេន មរតិ, ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ “ឥទំ វិសំ និព្ពិស”ន្តិ តំ អបនេត្វា អត្តនោ វិសមេវ ឋបេតិ, តស្សេវ បារាជិកំ មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។

ទុព្ពលំ វា ករោតីតិ មញ្ចបីឋំ អដនិយា ហេដ្ឋាភាគេ ឆិន្ទិត្វា វិទលេហិ វា វដ្ដកេហិ វា យេហិ វីតំ ហោតិ, តេ វា ឆិន្ទិត្វា អប្បាវសេសមេវ កត្វា ហេដ្ឋា អាវុធំ និក្ខិបតិ “ឯត្ថ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ។ អបស្សេនផលកាទីនម្បិ ចង្កមេ អាលម្ពនរុក្ខផលកបរិយោសានានំ បរភាគំ ឆិន្ទិត្វា ហេដ្ឋា អាវុធំ និក្ខិបតិ, សោព្ភាទីសុ មញ្ចំ វា បីឋំ វា អបស្សេនផលកំ វា អានេត្វា ឋបេតិ, យថា តត្ថ និសិន្នមត្តោ វា អបស្សិតមត្តោ វា បតតិ, សោព្ភាទីសុ វា សញ្ចរណសេតុ ហោតិ, តំ ទុព្ពលំ ករោតិ; ឯវំ ករោន្តស្ស ករណេ ទុក្កដំ។ ឥតរស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, មរណេ បារាជិកំ។ ភិក្ខុំ អានេត្វា សោព្ភាទីនំ តដេ ឋបេតិ “ទិស្វា ភយេន កម្បេន្តោ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ ទុក្កដំ។ សោ តត្ថេវ បតតិ, ទុក្ខុប្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, មរណេ បារាជិកំ។ សយំ វា បាតេតិ, អញ្ញេន វា បាតាបេតិ, អញ្ញោ អវុត្តោ វា អត្តនោ ធម្មតាយ បាតេតិ, អមនុស្សោ បាតេតិ, វាតប្បហារេន បតតិ, អត្តនោ ធម្មតាយ បតត្តិ, សព្ពត្ថ មរណេ បារាជិកំ។ កស្មា? តស្ស បយោគេន សោព្ភាទិតដេ ឋិតត្តា។

ឧបនិក្ខិបនំ នាម សមីបេ និក្ខិបនំ។ តត្ថ “យោ ឥមិនា អសិនា មតោ សោ ធនំ វា លភតី”តិអាទិនា នយេន មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណេត្វា “ឥមិនា មរណត្ថិកា មរន្តុ, មារណត្ថិកា មារេន្តូ”តិ វា វត្វា អសី ឧបនិក្ខិបតិ, តស្ស ឧបនិក្ខិបនេ ទុក្កដំ។ មរិតុកាមោ វា តេន អត្តានំ បហរតុ , មារេតុកាមោ វា អញ្ញំ បហរតុ, ឧភយថាបិ បរស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយា ឧបនិក្ខេបកស្ស ថុល្លច្ចយំ, មរណេ បារាជិកំ។ អនុទ្ទិស្ស និក្ខិត្តេ ពហូនំ មរណេ អកុសលរាសិ។ បារាជិកាទិវត្ថូសុ បារាជិកាទីនិ។ វិប្បដិសារេ ឧប្បន្នេ អសី គហិតដ្ឋានេ ឋបេត្វា មុច្ចតិ។ កិណិត្វា គហិតោ ហោតិ, អសិស្សាមិកានំ អសី, យេសំ ហត្ថតោ មូលំ គហិតំ, តេសំ មូលំ ទត្វា មុច្ចតិ។ សចេ លោហបិណ្ឌី វា ផាលំ វា កុទាលំ វា គហេត្វា អសិ ការាបិតោ ហោតិ, យំ ភណ្ឌំ គហេត្វា ការិតោ, តទេវ កត្វា មុច្ចតិ។ សចេ កុទាលំ គហេត្វា ការិតំ វិនាសេត្វា ផាលំ ករោតិ, ផាលេន បហារំ លភិត្វា មរន្តេសុបិ បាណាតិបាតតោ ន មុច្ចតិ។ សចេ បន លោហំ សមុដ្ឋាបេត្វា ឧបនិក្ខិបនត្ថមេវ ការិតោ ហោតិ, អរេន ឃំសិត្វា ចុណ្ណវិចុណ្ណំ កត្វា វិប្បកិណ្ណេ មុច្ចតិ។ សចេបិ សំវណ្ណនាបោត្ថកោ វិយ ពហូហិ ឯកជ្ឈាសយេហិ កតោ ហោតិ, បោត្ថកេ វុត្តនយេនេវ កម្មពន្ធវិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ ឯស នយោ **សត្តិភេណ្ឌីសុ។ លគុឡេ** បាសយដ្ឋិសទិសោ វិនិច្ឆយោ។ តថា **បាសាណេ។ សត្ថេ** អសិសទិសោវ។ **វិសំ វា**តិ វិសំ ឧបនិក្ខិបន្តស្ស វត្ថុវសេន ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សានុរូបតោ បារាជិកាទិវត្ថូសុ បារាជិកាទីនិ វេទិតព្ពានិ។ កិណិត្វា ឋបិតេ បុរិមនយេន បដិបាកតិកំ កត្វា មុច្ចតិ។ សយំ ភេសជ្ជេហិ យោជិតេ អវិសំ កត្វា មុច្ចតិ។ **រជ្ជុយា** បាសរជ្ជុសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។

ភេសជ្ជេ – យោ ភិក្ខុ វេរិភិក្ខុស្ស បជ្ជរកេ វា វិសភាគរោគេ វា ឧប្បន្នេ អសប្បាយានិបិ សប្បិអាទីនិ សប្បាយានីតិ មរណាធិប្បាយោ ទេតិ, អញ្ញំ វា កិញ្ចិ កន្ទមូលផលំ តស្ស ឯវំ ភេសជ្ជទានេ ទុក្កដំ។ បរស្ស ទុក្ខុប្បត្តិយំ មរណេ ច ថុល្លច្ចយបារាជិកានិ, អានន្តរិយវត្ថុម្ហិ អានន្តរិយន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៧៨. រូបូបហារេ – **ឧបសំហរតី**តិ បរំ វា អមនាបរូបំ តស្ស សមីបេ ឋបេតិ, អត្តនា វា យក្ខបេតាទិវេសំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ, តស្ស ឧបសំហារមត្តេ ទុក្កដំ។ បរស្ស តំ រូបំ ទិស្វា ភយុប្បត្តិយំ ថុល្លច្ចយំ, មរណេ បារាជិកំ។ សចេ បន តទេវ រូបំ ឯកច្ចស្ស មនាបំ ហោតិ, អលាភកេន ច សុស្សិត្វា មរតិ, វិសង្កេតោ។ **មនាបិយេបិ** ឯសេវ នយោ។ តត្ថ បន វិសេសេន ឥត្ថីនំ បុរិសរូបំ បុរិសានញ្ច ឥត្ថិរូបំ មនាបំ តំ អលង្ករិត្វា ឧបសំហរតិ, ទិដ្ឋមត្តកមេវ ករោតិ, អតិចិរំ បស្សិតុម្បិ ន ទេតិ, ឥតរោ អលាភកេន សុស្សិត្វា មរតិ, បារាជិកំ។ សចេ ឧត្តសិត្វា មរតិ , វិសង្កេតោ។ អថ បន ឧត្តសិត្វា វា អលាភកេន វាតិ អវិចារេត្វា “កេវលំ បស្សិត្វា មរិស្សតី”តិ ឧបសំហរតិ, ឧត្តសិត្វា វា សុស្សិត្វា វា មតេ បារាជិកមេវ។ ឯតេនេវូបាយេន **សទ្ទូបហារាទយោបិ** វេទិតព្ពា។ កេវលញ្ចេត្ថ អមនុស្សសទ្ទាទយោ ឧត្រាសជនកា អមនាបសទ្ទា, បុរិសានំ ឥត្ថិសទ្ទមធុរគន្ធព្ពសទ្ទាទយោ ចិត្តស្សាទករា មនាបសទ្ទា។ ហិមវន្តេ វិសរុក្ខានំ មូលាទិគន្ធា កុណបគន្ធា ច អមនាបគន្ធា, កាឡានុសារិមូលគន្ធាទយោ មនាបគន្ធា ។ បដិកូលមូលរសាទយោ អមនាបរសា, អប្បដិកូលមូលរសាទយោ មនាបរសា។ វិសផស្ស មហាកច្ឆុផស្សាទយោ អមនាបផោដ្ឋព្ពា, ចីនបដហំសបុប្ផតូលិកផស្សាទយោ មនាបផោដ្ឋព្ពាតិ វេទិតព្ពា។

ធម្មូបហារេ – **ធម្មោ**តិ ទេសនាធម្មោ វេទិតព្ពោ។ ទេសនាវសេន វា និរយេ ច សគ្គេ ច វិបត្តិសម្បត្តិភេទំ ធម្មារម្មណមេវ។ **នេរយិកស្សា**តិ ភិន្នសំវរស្ស កតបាបស្ស និរយេ និព្ពត្តនារហស្ស សត្តស្ស បញ្ចវិធពន្ធនកម្មករណាទិនិរយកថំ កថេតិ។ តំ ចេ សុត្វា សោ ឧត្តសិត្វា មរតិ, កថិកស្ស បារាជិកំ។ សចេ បន សោ សុត្វាបិ អត្តនោ ធម្មតាយ មរតិ, អនាបត្តិ។ “ឥទំ សុត្វា ឯវរូបំ បាបំ ន ករិស្សតិ ឱរមិស្សតិ វិរមិស្សតី”តិ និរយកថំ កថេតិ, តំ សុត្វា ឥតរោ ឧត្តសិត្វា មរតិ, អនាបត្តិ។ **សគ្គកថ**ន្តិ ទេវនាដកាទីនំ នន្ទនវនាទីនញ្ច សម្បត្តិកថំ; តំ សុត្វា ឥតរោ សគ្គាធិមុត្តោ សីឃំ តំ សម្បត្តិំ បាបុណិតុកាមោ សត្ថាហរណវិសខាទនអាហារុបច្ឆេទ-អស្សាសបស្សាសសន្និរុន្ធនាទីហិ ទុក្ខំ ឧប្បាទេតិ, កថិកស្ស ថុល្លច្ចយំ, មរតិ បារាជិកំ។ សចេ បន សោ សុត្វាបិ យាវតាយុកំ ឋត្វា អត្តនោ ធម្មតាយ មរតិ, អនាបត្តិ ។ “ឥមំ សុត្វា បុញ្ញានិ ករិស្សតី”តិ កថេតិ, តំ សុត្វា ឥតរោ អធិមុត្តោ កាលំករោតិ, អនាបត្តិ។

១៧៩. អាចិក្ខនាយំ – **បុដ្ឋោ ភណតី**តិ “ភន្តេ កថំ មតោ ធនំ វា លភតិ សគ្គេ វា ឧបបជ្ជតី”តិ ឯវំ បុច្ឆិតោ ភណតិ។

អនុសាសនិយំ – **អបុដ្ឋោ**តិ ឯវំ អបុច្ឆិតោ សាមញ្ញេវ ភណតិ។

សង្កេតកម្មនិមិត្តកម្មានិ អទិន្នាទានកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។

ឯវំ នានប្បការតោ អាបត្តិភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ “**អនាបត្តិ អសញ្ចិច្ចា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អសញ្ចិច្ចា**តិ “ឥមិនា ឧបក្កមេន ឥមំ មារេមី”តិ អចេតេត្វា។ ឯវញ្ហិ អចេតេត្វា

កតេន ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អនាបត្តិ, វក្ខតិ ច “អនាបត្តិ ភិក្ខុ អសញ្ចិច្ចា”តិ។ **អជានន្តស្សា**តិ “ឥមិនា អយំ មរិស្សតី”តិ អជានន្តស្ស ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អនាបត្តិ, វក្ខតិ ច វិសគតបិណ្ឌបាតវត្ថុស្មឹ “អនាបត្តិ ភិក្ខុ អជានន្តស្សា”តិ។ **នមរណាធិប្បាយស្សា**តិ មរណំ អនិច្ឆន្តស្ស។ យេន ហិ ឧបក្កមេន បរោ មរតិ, តេន ឧបក្កមេន តស្មិំ មារិតេបិ នមរណាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ។ វក្ខតិ ច “អនាបត្តិ ភិក្ខុ នមរណាធិប្បាយស្សា”តិ។ **ឧម្មត្តកា**ទយោ បុព្វេ វុត្តនយា ឯវ។ ឥធ បន អាទិកម្មិកា អញ្ញមញ្ញំ ជីវិតា វោរោបិតភិក្ខូ, តេសំ អនាបត្តិ។ អវសេសានំ មរណវណ្ណសំវណ្ណនកាទីនំ អាបត្តិយេវាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ – ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ; កាយចិត្តតោ ច វាចាចិត្តតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនំ។ សចេបិ ហិ សិរិសយនំ អារូឡ្ហោ រជ្ជសម្បត្តិសុខំ អនុភវន្តោ រាជា “ចោរោ ទេវ អានីតោ”តិ វុត្តេ “គច្ឆថ នំ មារេថា”តិ ហសមានោវ ភណតិ, ទោមនស្សចិត្តេនេវ ភណតីតិ វេទិតព្ពោ។ សុខវោកិណ្ណត្តា បន អនុប្បពន្ធាភាវា ច ទុដ្ឋានមេតំ បុថុជ្ជនេហីតិ។

វិនីតវត្ថុវណ្ណនា

១៨០. វិនីតវត្ថុកថាសុ បឋមវត្ថុស្មឹ – **ការុញ្ញេនា**តិ តេ ភិក្ខូ តស្ស មហន្តំ គេលញ្ញទុក្ខំ ទិស្វា ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា “សីលវា ត្វំ កតកុសលោ, កស្មា មីយមានោ ភាយសិ, ននុ សីលវតោ សគ្គោ នាម មរណមត្តបដិពទ្ធោយេវា”តិ ឯវំ មរណត្ថិកាវ ហុត្វា មរណត្ថិកភាវំ អជានន្តា មរណវណ្ណំ សំវណ្ណេសុំ។ សោបិ ភិក្ខុ តេសំ សំវណ្ណនាយ អាហារុបច្ឆេទំ កត្វា អន្តរាវ កាលមកាសិ។ តស្មា អាបត្តឹ អាបន្នា។ វោហារវសេន បន វុត្តំ “ការុញ្ញេន មរណវណ្ណំ សំវណ្ណេសុ”ន្តិ។ តស្មា ឥទានិបិ បណ្ឌិតេន ភិក្ខុនា គិលានស្ស ភិក្ខុនោ ឯវំ មរណវណ្ណោ ន សំវណ្ណេតព្ពោ។ សចេ ហិ តស្ស សំវណ្ណនំ សុត្វា អាហារូបច្ឆេទាទិនា ឧបក្កមេន ឯកជវនវារាវសេសេបិ អាយុស្មិំ អន្តរា កាលំ ករោតិ, ឥមិនាវ មារិតោ ហោតិ។ ឥមិនា បន នយេន អនុសិដ្ឋិ ទាតព្ពា – “សីលវតោ នាម អនច្ឆរិយា មគ្គផលុប្បត្តិ, តស្មា វិហារាទីសុ អាសត្តឹ អកត្វា ពុទ្ធគតំ ធម្មគតំ សង្ឃគតំ កាយគតញ្ច សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា មនសិការេ អប្បមាទោ កាតព្ពោ”តិ។ មរណវណ្ណេ ច សំវណ្ណិតេបិ យោ តាយ សំវណ្ណនាយ កញ្ចិ ឧបក្កមំ អកត្វា អត្តនោ ធម្មតាយ យថាយុនា យថានុសន្ធិនាវ មរតិ, តប្បច្ចយា សំវណ្ណកោ អាបត្តិយា ន ការេតព្ពោតិ។

ទុតិយវត្ថុស្មឹ – **ន ច ភិក្ខវេ អប្បដិវេក្ខិត្វា**តិ ឯត្ថ កីទិសំ អាសនំ បដិវេក្ខិតព្ពំ , កីទិសំ ន បដិវេក្ខិតព្ពំ? យំ សុទ្ធំ អាសនមេវ ហោតិ អបច្ចត្ថរណកំ, យញ្ច អាគន្ត្វា ឋិតានំ បស្សតំយេវ អត្ថរីយតិ, តំ នបច្ចវេក្ខិតព្ពំ , និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ យម្បិ មនុស្សា សយំ ហត្ថេន អក្កមិត្វា “ឥធ ភន្តេ និសីទថា”តិ ទេន្តិ, តស្មិម្បិ វដ្ដតិ។ សចេបិ បឋមមេវាគន្ត្វា និសិន្នា បច្ឆា ឧទ្ធំ វា អធោ វា សង្កមន្តិ, បច្ចវេក្ខណកិច្ចំ នត្ថិ។ យម្បិ តនុកេន វត្ថេន យថា តលំ ទិស្សតិ, ឯវំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ, តស្មិម្បិ បច្ចវេក្ខណកិច្ចំ នត្ថិ។ យំ បន បដិកច្ចេវ បាវារកោជវាទីហិ អត្ថតំ ហោតិ, តំ ហត្ថេន បរាមសិត្វា សល្លក្ខេត្វា និសីទិតព្ពំ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ឃនសាដកេនាបិ អត្ថតេ យស្មឹ វលិ ន បញ្ញាយតិ, តំ នប្បដិវេក្ខិតព្ពន្តិ វុត្តំ។

មុសលវត្ថុស្មឹ – **អសញ្ចិច្ចោ**តិ អវធកចេតនោ វិរទ្ធបយោគោ ហិ សោ។ តេនាហ “អសញ្ចិច្ចោ អហ”ន្តិ។ **ឧទុក្ខលវត្ថុ** ឧត្តានមេវ។ **វុឌ្ឍបព្ពជិតវត្ថូសុ**បឋមវត្ថុស្មឹ “ភិក្ខុសង្ឃស្ស បដិពទ្ធំ មា អកាសី”តិ បណាមេសិ។ ទុតិយវត្ថុស្មឹ – សង្ឃមជ្ឈេបិ គណមជ្ឈេបិ “មហល្លកត្ថេរស្ស បុត្តោ”តិ វុច្ចមានោ តេន វចនេន អដ្ដីយមានោ “មរតុ អយ”ន្តិ បណាមេសិ។ តតិយវត្ថុស្មឹ – តស្ស ទុក្ខុប្បាទនេន ថុល្លច្ចយំ។

១៨១. តតោ បរានិ តីណិ វត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ **វិសគតបិណ្ឌបាតវត្ថុស្មឹ** – សារាណីយធម្មបូរកោ សោ ភិក្ខុ អគ្គបិណ្ឌំ សព្រហ្មចារីនំ ទត្វាវ ភុញ្ជតិ។ តេន វុត្តំ “អគ្គការិកំ អទាសី”តិ។ **អគ្គការិក**ន្តិ អគ្គកិរិយំ; បឋមំ លទ្ធបិណ្ឌបាតំ អគ្គគ្គំ វា បណីតបណីតំ បិណ្ឌបាតន្តិ អត្ថោ។ យា បន តស្ស ទានសង្ខាតា អគ្គកិរិយា, សា ន សក្កា ទាតុំ, បិណ្ឌបាតញ្ហិ សោ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ អទាសិ។ **តេ ភិក្ខូ**តិ តេ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ បរិភុត្តបិណ្ឌបាតា ភិក្ខូ; តេ កិរ សព្ពេបិ កាលមកំសុ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។ អស្សទ្ធេសុ បន មិច្ឆាទិដ្ឋិកេសុ កុលេសុ សក្កច្ចំ បណីតភោជនំ លភិត្វា អនុបបរិក្ខិត្វា នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជិតព្ពំ, ន បរេសំ ទាតព្ពំ។ យម្បិ អាភិទោសិកំ ភត្តំ វា ខជ្ជកំ វា តតោ លភតិ, តម្បិ ន បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ អបិហិតវត្ថុម្បិ ហិ សប្បវិច្ឆិកាទីហិ អធិសយិតំ ឆឌ្ឌនីយធម្មំ

តានិ កុលានិ ទេន្តិ។ គន្ធហលិទ្ទាទិមក្ខិតោបិ តតោ បិណ្ឌបាតោ ន គហេតព្ពោ។ សរីរេ រោគដ្ឋានានិ បុញ្ឆិត្វា ឋបិតភត្តម្បិ ហិ តានិ ទាតព្ពំ មញ្ញន្តីតិ។

វីមំសនវត្ថុស្មឹ – វីមំសមានោ ទ្វេ វីមំសតិ – “សក្កោតិ នុ ខោ ឥមំ មារេតុំ នោ”តិ វិសំ វា វីមំសតិ, “មរេយ្យ នុ ខោ អយំ ឥមំ វិសំ ខាទិត្វា នោ”តិ បុគ្គលំ វា។ ឧភយថាបិ វីមំសាធិប្បាយេន ទិន្នេ មរតុ វា មា វា ថុល្លច្ចយំ។ “ឥទំ វិសំ ឯតំ មារេតូ”តិ វា “ឥទំ វិសំ ខាទិត្វា អយំ មរតូ”តិ វា ឯវំ ទិន្នេ បន សចេ មរតិ, បារាជិកំ; នោ ចេ, ថុល្លច្ចយំ។

១៨២-៣. ឥតោ បរានិ តីណិ សិលាវត្ថូនិ តីណិ ឥដ្ឋកវាសិគោបានសីវត្ថូនិ ច ឧត្តានត្ថានេវ។ ន កេវលញ្ច សិលាទីនំយេវ វសេន អយំ អាបត្តានាបត្តិភេទោ ហោតិ, ទណ្ឌមុគ្គរនិខាទនវេមាទីនម្បិ វសេន ហោតិយេវ, តស្មា បាឡិយំ អនាគតម្បិ អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អង្គកវត្ថូសុ – **អង្គកោ**តិ វេហាសមញ្ចោ វុច្ចតិ; យំ សេតកម្មមាលាកម្មលតាកម្មាទីនំ អត្ថាយ ពន្ធន្តិ។ តត្ថ **អាវុសោ អត្រដ្ឋិតោ ពន្ធាហី**តិ មរណាធិប្បាយោ យត្រ ឋិតោ បតិត្វា ខាណុនា វា ភិជ្ជេយ្យ, សោព្ភបបាតាទីសុ វា មរេយ្យ , តាទិសំ ឋានំ សន្ធាយាហ។ ឯត្ថ ច កោចិ ឧបរិឋានំ និយាមេតិ “ឥតោ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ, កោចិ ហេដ្ឋា ឋានំ “ឥធ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ, កោចិ ឧភយម្បិ “ឥតោ ឥធ បតិត្វា មរិស្សតី”តិ។ តត្រ យោ ឧបរិ និយមិតដ្ឋានា អបតិត្វា អញ្ញតោ បតតិ, ហេដ្ឋា និយមិតដ្ឋានេ វា អបតិត្វា អញ្ញត្ថ បតតិ, ឧភយនិយាមេ វា យំកិញ្ចិ ឯកំ វិរាធេត្វា បតតិ, តស្មឹ មតេ វិសង្កេតត្តា អនាបត្តិ។ **វិហារច្ឆាទនវត្ថុស្មិម្បិ** ឯសេវ នយោ។

អនភិរតិវត្ថុស្មឹ – សោ កិរ ភិក្ខុ កាមវិតក្កាទីនំ សមុទាចារំ ទិស្វា និវារេតុំ អសក្កោន្តោ សាសនេ អនភិរតោ គិហិភាវាភិមុខោ ជាតោ។ តតោ ចិន្តេសិ – “យាវ សីលភេទំ ន បាបុណាមិ តាវ មរិស្សាមី”តិ។ អថ តំ បព្ពតំ អភិរុហិត្វា បបាតេ បបតន្តោ អញ្ញតរំ វិលីវការំ ឱត្ថរិត្វា មារេសិ។ **វិលីវការ**ន្តិ វេណុការំ។ **ន ច ភិក្ខវេ អត្តានំ បាតេតព្ព**ន្តិ ន អត្តា បាតេតព្ពោ។ វិភត្តិព្យត្តយេន បនេតំ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច ន កេវលំ ន បាតេតព្ពំ, អញ្ញេនបិ យេន កេនចិ ឧបក្កមេន អន្តមសោ អាហារុបច្ឆេទេនបិ ន មារេតព្ពោ។ យោបិ ហិ គិលានោ វិជ្ជមានេ ភេសជ្ជេ ច ឧបដ្ឋាកេសុ ច មរិតុកាមោ អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ, ទុក្កដមេវ។ យស្ស បន មហាអាពាធោ ចិរានុពន្ធោ, ភិក្ខូ ឧបដ្ឋហន្តា កិលមន្តិ ជិគុច្ឆន្តិ “កទា នុ ខោ គិលានតោ មុច្ចិស្សាមា”តិ អដ្ដីយន្តិ។ សចេ សោ “អយំ អត្តភាវោ បដិជគ្គិយមានោបិ ន តិដ្ឋតិ, ភិក្ខូ ច កិលមន្តី”តិ អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ, ភេសជ្ជំ ន សេវតិ វដ្ដតិ។ យោ បន “អយំ រោគោ ខរោ, អាយុសង្ខារា ន តិដ្ឋន្តិ, អយញ្ច មេ វិសេសាធិគមោ ហត្ថប្បត្តោ វិយ ទិស្សតី”តិ ឧបច្ឆិន្ទតិ វដ្ដតិយេវ។ អគិលានស្សាបិ ឧប្បន្នសំវេគស្ស “អាហារបរិយេសនំ នាម បបញ្ចោ, កម្មដ្ឋានមេវ អនុយុញ្ជិស្សាមី”តិ កម្មដ្ឋានសីសេន ឧបច្ឆិន្ទន្តស្ស វដ្ដតិ។ វិសេសាធិគមំ ព្យាករិត្វា អាហារំ ឧបច្ឆិន្ទតិ, ន វដ្ដតិ។ សភាគានញ្ហិ លជ្ជីភិក្ខូនំ កថេតុំ វដ្ដតិ។

សិលាវត្ថុស្មឹ – **ទវាយា**តិ ទវេន ហស្សេន; ខិឌ្ឌាយាតិ អត្ថោ។ **សិលា**តិ បាសាណោ; ន កេវលញ្ច បាសាណោ, អញ្ញម្បិ យំកិញ្ចិ ទារុខណ្ឌំ វា ឥដ្ឋកាខណ្ឌំ វា ហត្ថេន វា យន្តេន វា បវិជ្ឈិតុំ ន វដ្ដតិ។ ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ បាសាណាទយោ ហសន្តា ហសន្តា បវដ្ដេន្តិបិ ខិបន្តិបិ ឧក្ខិបន្តិបិ កម្មសមយោតិ វដ្ដតិ។ អញ្ញម្បិ ឦទិសំ នវកម្មំ វា ករោន្តា ភណ្ឌកំ វា ធោវន្តា រុក្ខំ វា ធោវនទណ្ឌកំ វា ឧក្ខិបិត្វា បវិជ្ឈន្តិ, វដ្ដតិ។ ភត្តវិស្សគ្គកាលាទីសុ កាកេ វា សោណេ វា កដ្ឋំ វា កថលំ វា ខិបិត្វា បលាបេតិ, វដ្ដតិ។

១៨៤. **សេទនាទិវត្ថូនិ** សព្ពានេវ ឧត្តានត្ថានិ។ ឯត្ថ ច **អហំ កុក្កុច្ចកោ**តិ ន គិលានុបដ្ឋានំ ន កាតព្ពំ, ហិតកាមតាយ សព្ពំ គិលានស្ស ពលាពលញ្ច រុចិញ្ច សប្បាយាសប្បាយញ្ច ឧបលក្ខេត្វា កាតព្ពំ។

១៨៥. ជារគព្ភិនិវត្ថុស្មឹ – **បវុត្ថបតិកា**តិ បវាសំ គតបតិកា។ **គព្ភបាតន**ន្តិ យេន បរិភុត្តេន គព្ភោ បតតិ, តាទិសំ ភេសជ្ជំ។ ទ្វេ **បជាបតិកវត្ថូនិ** ឧត្តានត្ថានេវ។ **គព្ភមទ្ទនវត្ថុស្មឹ** – “មទ្ទិត្វា បាតេហី”តិ វុត្តេ អញ្ញេន មទ្ទាបេត្វា បាតេតិ, វិសង្កេតំ។ “មទ្ទាបេត្វា បាតាបេហី”តិ វុត្តេបិ សយំ មទ្ទិត្វា បាតេតិ, វិសង្កេតមេវ។ មនុស្សវិគ្គហេ បរិយាយោ នាម នត្ថិ។ តស្មា “គព្ភោ នាម មទ្ទិតេ បតតី”តិ វុត្តេ សា សយំ វា មទ្ទតុ, អញ្ញេន វា មទ្ទាបេត្វា បាតេតុ, វិសង្កេតោ នត្ថិ; បារាជិកមេវ **តាបនវត្ថុស្មិម្បិ** ឯសេវ នយោ។

វញ្ឈិត្ថិវត្ថុស្មឹ – **វញ្ឈិត្ថី** នាម យា គព្ភំ ន គណ្ហាតិ។ គព្ភំ អគណ្ហនកឥត្ថី នាម នត្ថិ, យស្សា បន គហិតោបិ គព្ភោ ន សណ្ឋាតិ, តំយេវ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ ឧតុសមយេ កិរ សព្ពិត្ថិយោ គព្ភំ គណ្ហន្តិ។ យា បនាយំ “វញ្ឈា”តិ វុច្ចតិ, តស្សា កុច្ឆិយំ និព្ពត្តសត្តានំ អកុសលវិបាកោ សម្បាបុណាតិ។ តេ បរិត្តកុសលវិបាកេន គហិត

បដិសន្ធិកា អកុសលវិបាកេន អធិភូតា វិនស្សន្តិ។ អភិនវបដិសន្ធិយំយេវ ហិ កម្មានុភាវេន ទ្វីហាការេហិ គព្ភោ ន សណ្ឋាតិ – វាតេន វា បាណកេហិ វា។ វាតោ សោសេត្វា អន្តរធាបេតិ, បាណកា ខាទិត្វា។ តស្ស បន វាតស្ស បាណកានំ វា បដិឃាតាយ ភេសជ្ជេ កតេ គព្ភោ សណ្ឋហេយ្យ; សោ ភិក្ខុ តំ អកត្វា អញ្ញំ ខរភេសជ្ជំ អទាសិ។ តេន សា កាលមកាសិ។ ភគវា ភេសជ្ជស្ស កដត្តា ទុក្កដំ បញ្ញាបេសិ។

ទុតិយវត្ថុស្មិម្បិ ឯសេវ នយោ។ តស្មា អាគតាគតស្ស បរជនស្ស ភេសជ្ជំ ន កាតព្ពំ, ករោន្តោ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ បញ្ចន្នំ បន សហធម្មិកានំ កាតព្ពំ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស សាមណេរិយាតិ។ សមសីលសទ្ធាបញ្ញានញ្ហិ ឯតេសំ តីសុ សិក្ខាសុ យុត្តានំ ភេសជ្ជំ អកាតុំ ន លព្ភតិ, ករោន្តេន ច សចេ តេសំ អត្ថិ, តេសំ សន្តកំ គហេត្វា យោជេត្វា ទាតព្ពំ។ សចេ នត្ថិ, អត្តនោ សន្តកំ កាតព្ពំ។ សចេ អត្តនោបិ នត្ថិ, ភិក្ខាចារវត្តេន វា ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ វា បរិយេសិតព្ពំ។ អលភន្តេន គិលានស្ស អត្ថាយ អកតវិញ្ញត្តិយាបិ អាហរិត្វា កាតព្ពំ។

អបរេសម្បិ បញ្ចន្នំ កាតុំ វដ្ដតិ – មាតុ, បិតុ, តទុបដ្ឋាកានំ, អត្តនោ វេយ្យាវច្ចករស្ស, បណ្ឌុបលាសស្សាតិ។ **បណ្ឌុបលាសោ** នាម យោ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ យាវ បត្តចីវរំ បដិយាទិយតិ តាវ វិហារេ វសតិ។ តេសុ សចេ មាតាបិតរោ ឥស្សរា ហោន្តិ, ន បច្ចាសីសន្តិ, អកាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន រជ្ជេបិ ឋិតា បច្ចាសីសន្តិ, អកាតុំ ន វដ្ដតិ។ ភេសជ្ជំ បច្ចាសីសន្តានំ ភេសជ្ជំ ទាតព្ពំ, យោជេតុំ អជានន្តានំ យោជេត្វា ទាតព្ពំ។ សព្ពេសំ អត្ថាយ សហធម្មិកេសុ វុត្តនយេនេវ បរិយេសិតព្ពំ។ សចេ បន មាតរំ វិហារេ អានេត្វា ជគ្គតិ, សព្ពំ បរិកម្មំ អនាមសន្តេន កាតព្ពំ។ ខាទនីយំ ភោជនីយំ សហត្ថា ទាតព្ពំ។ បិតា បន យថា សាមណេរោ ឯវំ សហត្ថេន ន្ហាបនសម្ពាហនាទីនិ កត្វា ឧបដ្ឋាតព្ពោ។ យេ ច មាតាបិតរោ ឧបដ្ឋហន្តិ បដិជគ្គន្តិ, តេសម្បិ ឯវមេវ កាតព្ពំ។ **វេយ្យាវច្ចករោ** នាម យោ វេតនំ គហេត្វា អរញ្ញេ ទារូនិ វា ឆិន្ទតិ, អញ្ញំ វា កិញ្ចិ កម្មំ ករោតិ, តស្ស រោគេ ឧប្បន្នេ យាវ ញាតកា ន បស្សន្តិ តាវ ភេសជ្ជំ កាតព្ពំ។ យោ បន ភិក្ខុនិស្សិតកោវ ហុត្វា សព្ពកម្មានិ ករោតិ, តស្ស ភេសជ្ជំ កាតព្ពមេវ។ បណ្ឌុបលាសេបិ សាមណេរេ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

អបរេសម្បិ ទសន្នំ កាតុំ វដ្ដតិ – ជេដ្ឋភាតុ, កនិដ្ឋភាតុ, ជេដ្ឋភគិនិយា, កនិដ្ឋភគិនិយា, ចូឡមាតុយា, មហាមាតុយា, ចូឡបិតុនោ, មហាបិតុនោ, បិតុច្ឆាយ, មាតុលស្សាតិ។ តេសំ បន សព្ពេសម្បិ ករោន្តេន តេសំយេវ សន្តកំ ភេសជ្ជំ គហេត្វា កេវលំ យោជេត្វា ទាតព្ពំ។ សចេ បន នប្បហោន្តិ, យាចន្តិ ច “ទេថ នោ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បដិទស្សាមា”តិ តាវកាលិកំ ទាតព្ពំ។ សចេបិ ន យាចន្តិ, “អម្ហាកំ ភេសជ្ជំ អត្ថិ, តាវកាលិកំ គណ្ហថា”តិ វត្វា វា “យទា នេសំ ភវិស្សតិ តទា ទស្សន្តី”តិ អាភោគំ វា កត្វា ទាតព្ពំ។ សចេ បដិទេន្តិ, គហេតព្ពំ, នោ ចេ ទេន្តិ, ន ចោទេតព្ពា។ ឯតេ ទស ញាតកេ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ ន កាតព្ពំ។

ឯតេសំ បុត្តបរម្បរាយ បន យាវ សត្តមោ កុលបរិវដ្ដោ តាវ ចត្តារោ បច្ចយេ អាហរាបេន្តស្ស អកតវិញ្ញត្តិ វា ភេសជ្ជំ ករោន្តស្ស វេជ្ជកម្មំ វា កុលទូសកាបត្តិ វា ន ហោតិ។ សចេ ភាតុជាយា ភគិនិសាមិកោ វា គិលានា ហោន្តិ, ញាតកា ចេ, តេសម្បិ វដ្ដតិ។ អញ្ញាតកា ចេ, ភាតុ ច ភគិនិយា ច កត្វា ទាតព្ពំ, “តុម្ហាកំ ជគ្គនដ្ឋានេ ទេថា”តិ។ អថ វា តេសំ បុត្តានំ កត្វា ទាតព្ពំ, “តុម្ហាកំ មាតាបិតូនំ ទេថា”តិ។ ឯតេនុបាយេន សព្ពបទេសុបិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

តេសំ អត្ថាយ ច សាមណេរេហិ អរញ្ញតោ ភេសជ្ជំ អាហរាបេន្តេន ញាតិសាមណេរេហិ វា អាហរាបេតព្ពំ។ អត្តនោ អត្ថាយ វា អាហរាបេត្វា ទាតព្ពំ។ តេហិបិ “ឧបជ្ឈាយស្ស អាហរាមា”តិ វត្តសីសេន អាហរិតព្ពំ។ ឧបជ្ឈាយស្ស មាតាបិតរោ គិលានា វិហារំ អាគច្ឆន្តិ, ឧបជ្ឈាយោ ច ទិសាបក្កន្តោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តកំ ភេសជ្ជំ ទាតព្ពំ។ នោ ចេ អត្ថិ, អត្តនោ ភេសជ្ជំ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិច្ចជិត្វា ទាតព្ពំ។ អត្តនោបិ អសន្តេ វុត្តនយេន បរិយេសិត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តកំ កត្វា ទាតព្ពំ។ ឧបជ្ឈាយេនបិ សទ្ធិវិហារិកស្ស មាតាបិតូសុ ឯវមេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ ឯស នយោ អាចរិយន្តេវាសិកេសុបិ។ អញ្ញោបិ យោ អាគន្តុកោ វា ចោរោ វា យុទ្ធបរាជិតោ ឥស្សរោ វា ញាតកេហិ បរិច្ចត្តោ កបណោ វា គមិយមនុស្សោ វា គិលានោ ហុត្វា វិហារំ បវិសតិ, សព្ពេសំ អបច្ចាសីសន្តេន ភេសជ្ជំ កាតព្ពំ។

សទ្ធំ កុលំ ហោតិ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋាយកំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស មាតាបិតុដ្ឋានិយំ, តត្រ ចេ កោចិ គិលានោ ហោតិ, តស្សត្ថាយ វិស្សាសេន “ភេសជ្ជំ កត្វា ភន្តេ ទេថា”តិ វទន្តិ, នេវ ទាតព្ពំ ន កាតព្ពំ។ អថ បន កប្បិយំ ញត្វា ឯវំ បុច្ឆន្តិ – “ភន្តេ, អសុកស្ស នាម រោគស្ស កឹ ភេសជ្ជំ ករោន្តី”តិ? “ឥទញ្ចិទញ្ច គហេត្វា ករោន្តី”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ “ភន្តេ, មយ្ហំ មាតា គិលានា, ភេសជ្ជំ តាវ អាចិក្ខថា”តិ ឯវំ បុច្ឆិតេ បន ន អាចិក្ខិតព្ពំ។ អញ្ញមញ្ញំ បន

កថា កាតព្វា – “អាវុសោ, អសុកស្ស នាម ភិក្ខុនោ ឥមស្មិំ រោគេ កឹ ភេសជ្ជំ ករិំសូ”តិ? “ឥទញ្ចិទញ្ច ភន្តេ”តិ។ តំ សុត្វា ឥតរោ មាតុ ភេសជ្ជំ ករោតិ, វដ្ដតេវ។

មហាបទុមត្ថេរោបិ កិរ វសភរញ្ញោ ទេវិយា រោគេ ឧប្បន្នេ ឯកាយ ឥត្ថិយា អាគន្ត្វា បុច្ឆិតោ “ន ជានាមី”តិ អវត្វា ឯវមេវ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សមុល្លបេសិ។ តំ សុត្វា តស្សា ភេសជ្ជមកំសុ។ វូបសន្តេ ច រោគេ តិចីវរេន តីហិ ច កហាបណសតេហិ សទ្ធិំ ភេសជ្ជចង្កោដកំ បូរេត្វា អាហរិត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា “ភន្តេ, បុប្ផបូជំ ករោថា”តិ អាហំសុ។ ថេរោ “អាចរិយភាគោ នាមាយ”ន្តិ កប្បិយវសេន គាហាបេត្វា បុប្ផបូជំ អកាសិ។ ឯវំ តាវ ភេសជ្ជេ បដិបជ្ជិតព្វំ។

បរិត្តេ បន “គិលានស្ស បរិត្តំ ករោថ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ ន កាតព្វំ, “ភណថា”តិ វុត្តេ បន កាតព្វំ។ សចេ បិស្ស ឯវំ ហោតិ “មនុស្សា នាម ន ជានន្តិ, អករិយមានេ វិប្បដិសារិនោ ភវិស្សន្តី”តិ កាតព្វំ; “បរិត្តោទកំ បរិត្តសុត្តំ កត្វា ទេថា”តិ វុត្តេន បន តេសំយេវ ឧទកំ ហត្ថេន ចាលេត្វា សុត្តំ បរិមជ្ជេត្វា ទាតព្វំ។ សចេ វិហារតោ ឧទកំ អត្តនោ សន្តកំ វា សុត្តំ ទេតិ, ទុក្កដំ។ មនុស្សា ឧទកញ្ច សុត្តញ្ច គហេត្វា និសីទិត្វា “បរិត្តំ ភណថា”តិ វទន្តិ, កាតព្វំ។ នោ ចេ ជានន្តិ, អាចិក្ខិតព្វំ។ ភិក្ខូនំ និសិន្នានំ បាទេសុ ឧទកំ អាកិរិត្វា សុត្តញ្ច ឋបេត្វា គច្ឆន្តិ “បរិត្តំ ករោថ, បរិត្តំ ភណថា”តិ ន បាទា អបនេតព្វា។ មនុស្សា ហិ វិប្បដិសារិនោ ហោន្តិ។ អន្តោគាមេ គិលានស្សត្ថាយ វិហារំ បេសេន្តិ, “បរិត្តំ ភណន្តូ”តិ ភណិតព្វំ។ អន្តោគាមេ រាជគេហាទីសុ រោគេ វា ឧបទ្ទវេ វា ឧប្បន្នេ បក្កោសាបេត្វា ភណាបេន្តិ, **អាដានាដិយសុត្តាទីនិ** ភណិតព្វានិ។ “អាគន្ត្វា គិលានស្ស សិក្ខាបទានិ ទេន្តុ, ធម្មំ កថេន្តុ។ រាជន្តេបុរេ វា អមច្ចគេហេ វា អាគន្ត្វា សិក្ខាបទានិ ទេន្តុ, ធម្មំ កថេន្តូ”តិ បេសិតេបិ គន្ត្វា សិក្ខាបទានិ ទាតព្វានិ, ធម្មោ កថេតព្វោ។ “មតានំ បរិវារត្ថំ អាគច្ឆន្តូ”តិ បក្កោសន្តិ, ន គន្តព្វំ។ សីវថិកទស្សនេ អសុភទស្សនេ ច មរណស្សតឹ បដិលភិស្សាមីតិ កម្មដ្ឋានសីសេន គន្តុំ វដ្ដតិ។ **ឯវំ បរិត្តេ បដិបជ្ជិតព្វំ។**

បិណ្ឌបាតេ បន – អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាតោ កស្ស ទាតព្វោ, កស្ស ន ទាតព្វោ? មាតាបិតូនំ តាវ ទាតព្វោ។ សចេបិ កហាបណគ្ឃនកោ ហោតិ, សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ នត្ថិ។ មាតាបិតុឧបដ្ឋាកានំ វេយ្យាវច្ចករស្ស បណ្ឌុបលាសស្សាតិ ឯតេសម្បិ ទាតព្វោ។ តត្ថ បណ្ឌុបលាសស្ស ថាលកេ បក្ខិបិត្វាបិ ទាតុំ វដ្ដតិ។ តំ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ អាគារិកានំ មាតាបិតូនម្បិ ន វដ្ដតិ។ **បព្ពជិតបរិភោគោ ហិ អាគារិកានំ ចេតិយដ្ឋានិយោ។** អបិច អនាមដ្ឋបិណ្ឌបាតោ នាមេស សម្បត្តស្ស ទាមរិកចោរស្សាបិ ឥស្សរស្សាបិ ទាតព្វោ។ កស្មា? តេ ហិ អទីយមានេបិ “ន ទេន្តី”តិ អាមសិត្វា ទីយមានេបិ “ឧច្ឆិដ្ឋកំ ទេន្តី”តិ កុជ្ឈន្តិ។ កុទ្ធា ជីវិតាបិ វោរោបេន្តិ, សាសនស្សាបិ អន្តរាយំ ករោន្តិ។ រជ្ជំ បត្ថយមានស្ស វិចរតោ ចោរនាគស្ស វត្ថុ ចេត្ថ កថេតព្វំ។ ឯវំ បិណ្ឌបាតេ បដិបជ្ជិតព្វំ។

បដិសន្ថារោ បន កស្ស កាតព្វោ, កស្ស ន កាតព្វោ? បដិសន្ថារោ នាម វិហារំ សម្បត្តស្ស យស្ស កស្សចិ អាគន្តុកស្ស វា ទលិទ្ទស្ស វា ចោរស្ស វា ឥស្សរស្ស វា កាតព្វោយេវ។ កថំ? អាគន្តុកំ តាវ ខីណបរិព្វយំ វិហារំ សម្បត្តំ ទិស្វា បានីយំ ទាតព្វំ, បាទមក្ខនតេលំ ទាតព្វំ។ កាលេ អាគតស្ស យាគុភត្តំ, វិកាលេ អាគតស្ស សចេ តណ្ឌុលា អត្ថិ; តណ្ឌុលា ទាតព្វា។ អវេលាយំ សម្បត្តោ “គច្ឆាហី”តិ ន វត្តព្វោ។ សយនដ្ឋានំ ទាតព្វំ។ សព្វំ អបច្ចាសីសន្តេនេវ កាតព្វំ។ “មនុស្សា នាម ចតុបច្ចយទាយកា ឯវំ សង្គហេ ករិយមានេ បុនប្បុនំ បសីទិត្វា ឧបការំ ករិស្សន្តី”តិ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេតព្វំ។ ចោរានំ បន សង្ឃិកម្បិ ទាតព្វំ។

បដិសន្ថារានិសំសទីបនត្ថញ្ច ចោរនាគវត្ថុ, ភាតរា សទ្ធិំ ជម្ពុទីបគតស្ស មហានាគរញ្ញោ វត្ថុ, បិតុរាជស្ស រជ្ជេ ចតុន្នំ អមច្ចានំ វត្ថុ, អភយចោរវត្ថូតិ ឯវមាទីនិ ពហូនិ វត្ថូនិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វិត្ថារតោ វុត្តានិ។

តត្រាយំ ឯកវត្ថុទីបនា – សីហឡទីបេ កិរ អភយោ នាម ចោរោ បញ្ចសតបរិវារោ ឯកស្មិំ ឋានេ ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា សមន្តា តិយោជនំ ឧព្ពាសេត្វា វសតិ។ អនុរាធបុរវាសិនោ កទម្ពនទិំ ន ឧត្តរន្តិ, ចេតិយគិរិមគ្គេ ជនសញ្ចារោ ឧបច្ឆិន្នោ។ អថេកទិវសំ ចោរោ “ចេតិយគិរិំ វិលុម្បិស្សាមី”តិ អគមាសិ។ អារាមិកា ទិស្វា ទីឃភាណកអភយត្ថេរស្ស អារោចេសុំ។ ថេរោ “សប្បិផាណិតាទីនិ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “ចោរានំ ទេថ, តណ្ឌុលា អត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ, សង្ឃស្សត្ថាយ អាហដា តណ្ឌុលា ច បត្តសាកញ្ច គោរសោ ចា”តិ។ “ភត្តំ សម្បាទេត្វា ចោរានំ ទេថា”តិ។ អារាមិកា តថា ករិំសុ។ ចោរា ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា “កេនាយំ បដិសន្ថារោ កតោ”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អម្ហាកំ អយ្យេន អភយត្ថេរេនា”តិ។ ចោរា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អាហំសុ – “មយំ សង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ច សន្តកំ អច្ឆិន្ទិត្វា គហេស្សាមាតិ អាគតា, តុម្ហាកំ បន ឥមិនា បដិសន្ថារេនម្ហ បសន្នា, អជ្ជ បដ្ឋាយ វិហារេ ធម្មិកា រក្ខា អម្ហាកំ អាយត្តា ហោតុ, នាគរា អាគន្ត្វា ទានំ ទេន្តុ, ចេតិយំ វន្ទន្តូ”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច នាគរេ ទានំ ទាតុំ អាគច្ឆន្តេ នទីតីរេយេវ បច្ចុគ្គន្ត្វា រក្ខន្តា វិហារំ នេន្តិ, វិហារេបិ ទានំ ទេន្តានំ រក្ខំ កត្វា តិដ្ឋន្តិ។ តេបិ ភិក្ខូនំ ភុត្តាវសេសំ ចោរានំ ទេន្តិ។ គមនកាលេបិ តេ ចោរា នទីតីរំ បាបេត្វា និវត្តន្តិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខុសង្ឃេ ខីយនកកថា ឧប្បន្នា “ថេរោ តស្សេវកាយ សង្ឃស្ស សន្តកំ ចោរានំ អទាសី”តិ។ ថេរោ សន្និបាតំ ការាបេត្វា អាហ – “ចោរា សង្ឃស្ស បកតិវដ្ដញ្ច ចេតិយសន្តកញ្ច អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិស្សាមា”តិ អាគមិំសុ។ អថ នេសំ មយា ឯវំ ន ហរិស្សន្តីតិ ឯត្តកោ នាម បដិសន្ថារោ កតោ, តំ សព្ពម្បិ ឯកតោ សម្បិណ្ឌេត្វា អគ្ឃាបេថ។ តេន ការណេន អវិលុត្តំ ភណ្ឌំ ឯកតោ សម្បិណ្ឌេត្វា អគ្ឃាបេថាតិ។ តតោ សព្ពម្បិ ថេរេន ទិន្នកំ ចេតិយឃរេ ឯកំ វរបោត្ថកចិត្តត្ថរណំ ន អគ្ឃតិ។ តតោ អាហំសុ – “ថេរេន កតបដិសន្ថារោ សុកតោ ចោទេតុំ វា សារេតុំ វា ន លព្ភា, គីវា វា អវហារោ វា នត្ថី”តិ។ ឯវំ មហានិសំសោ បដិសន្ថារោតិ សល្លក្ខេត្វា កត្តព្ពោ បណ្ឌិតេន ភិក្ខុនាតិ។

១៨៧. អង្គុលិបតោទកវត្ថុស្មឹ – **ឧត្តន្តោ**តិ កិលមន្តោ។ **អនស្សាសកោ**តិ និរស្សាសោ។ តមស្មឹ បន វត្ថុស្មឹ យាយ អាបត្តិយា ភវិតព្ពំ សា “ខុទ្ទកេសុ និទិដ្ឋា”តិ ឥធ ន វុត្តា។

តទនន្តរេ វត្ថុស្មឹ – **ឱត្ថរិត្វា**តិ អក្កមិត្វា។ សោ កិរ តេហិ អាកឌ្ឍិយមានោ បតិតោ។ ឯកោ តស្ស ឧទរំ អភិរុហិត្វា និសីទិ។ សេសាបិ បន្នរស ជនា បថវិយំ អជ្ឈោត្ថរិត្វា អទូហលបាសាណា វិយ មិគំ មារេសុំ។ យស្មា បន តេ កម្មាធិប្បាយា, ន មរណាធិប្បាយា; តស្មា បារាជិកំ ន វុត្តំ។

ភូតវេជ្ជកវត្ថុស្មឹ – **យក្ខំ មារេសី**តិ ភូតវិជ្ជាកបាបកា យក្ខគហិតំ មោចេតុកាមា យក្ខំ អាវាហេត្វា មុញ្ចាតិ វទន្តិ។ នោ ចេ មុញ្ចតិ, បិដ្ឋេន វា មត្តិកាយ វា រូបំ កត្វា ហត្ថបាទាទីនិ ឆិន្ទន្តិ, យំ យំ តស្ស ឆិជ្ជតិ តំ តំ យក្ខស្ស ឆិន្នមេវ ហោតិ។ សីសេ ឆិន្នេ យក្ខោបិ មរតិ ។ ឯវំ សោបិ មារេសិ; តស្មា ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ។ ន កេវលញ្ច យក្ខមេវ, យោបិ ហិ សក្កំ ទេវរាជំ មារេយ្យ, សោបិ ថុល្លច្ចយមេវ អាបជ្ជតិ។

វាឡយក្ខវត្ថុស្មឹ – **វាឡយក្ខវិហារ**ន្តិ យស្មឹ វិហារេ វាឡោ ចណ្ឌោ យក្ខោ វសតិ, តំ វិហារំ។ យោ ហិ ឯវរូបំ វិហារំ អជានន្តោ កេវលំ វសនត្ថាយ បេសេតិ, អនាបត្តិ។ យោ មរណាធិប្បាយោ បេសេតិ, សោ ឥតរស្ស មរណេន បារាជិកំ, អមរណេន ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ។ យថា ច វាឡយក្ខវិហារំ; ឯវំ យត្ថ វាឡសីហព្យគ្ឃាទិមិគា វា អជគរកណ្ហសប្បាទយោ ទីឃជាតិកា វា វសន្តិ, តំ វាឡវិហារំ បេសេន្តស្សាបិ អាបត្តានាបត្តិភេទោ វេទិតព្ពោ។ អយំ **បាឡិមុត្តកនយោ**។ យថា ច ភិក្ខុំ វាឡយក្ខវិហារំ បេសេន្តស្ស; ឯវំ វាឡយក្ខម្បិ ភិក្ខុសន្តិកំ បេសេន្តស្ស អាបត្តានាបត្តិភេទោ វេទិតព្ពោ។ ឯសេវ នយោ **វាឡកន្តារា**ទិវត្ថូសុបិ។ កេវលញ្ហេត្ថ យស្មឹ កន្តារេ វាឡមិគា វា ទីឃជាតិកា វា អត្ថិ, សោ **វាឡកន្តារោ**។ យស្មឹ ចោរា អត្ថិ, សោ **ចោរកន្តារោ**តិ ឯវំ បទត្ថមត្តមេវ នានំ។ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកញ្ច នាមេតំ សណ្ហំ, បរិយាយកថាយ ន មុច្ចតិ; តស្មា យោ វទេយ្យ “អសុកស្មឹ នាម ឱកាសេ ចោរោ និសិន្នោ , យោ តស្ស សីសំ ឆិន្ទិត្វា អាហរតិ, សោ រាជតោ សក្ការវិសេសំ លភតី”តិ។ តស្ស ចេតំ វចនំ សុត្វា កោចិ នំ គន្ត្វា មារេតិ, អយំ បារាជិកោ ហោតីតិ។

១៨៨. **តំ មញ្ញមានោ**តិ អាទីសុ សោ កិរ ភិក្ខុ អត្តនោ វេរិភិក្ខុំ មារេតុកាមោ ចិន្តេសិ – “ឥមំ មេ ទិវា មារេន្តស្ស ន សុករំ ភវេយ្យ សោត្ថិនា គន្តុំ, រត្តឹ នំ មារេស្សាមី”តិ សល្លក្ខេត្វា រត្តឹ អាគម្ម ពហូនំ សយិតដ្ឋានេ តំ មញ្ញមានោ តមេវ ជីវិតា វោរោបេសិ។ អបរោ តំ មញ្ញមានោ អញ្ញំ, អបរោ អញ្ញំ តស្សេវ សហាយំ មញ្ញមានោ តំ, អបរោ អញ្ញំ តស្សេវ សហាយំ មញ្ញមានោ អញ្ញំ តស្ស សហាយមេវ ជីវិតា វោរោបេសិ។ សព្ពេសម្បិ បារាជិកមេវ។

អមនុស្សគហិតវត្ថូសុ បឋមេ វត្ថុស្មឹ “យក្ខំ បលាបេស្សាមី”តិ បហារំ អទាសិ, ឥតរោ “ន ទានាយំ វិរជ្ឈិតុំ សមត្ថោ, មារេស្សាមិ ន”ន្តិ ។ ឯត្ថ ច នមរណាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ វុត្តាតិ។ ន ឯត្តកេនេវ អមនុស្សគហិតស្ស បហារោ ទាតព្ពោ, តាលបណ្ណំ បន បរិត្តសុត្តំ វា ហត្ថេ វា បាទេ វា ពន្ធិតព្ពំ, រតនសុត្តាទីនិ បរិត្តានិ ភណិតព្ពានិ, “មា សីលវន្តំ ភិក្ខុំ វិហេឋេហី”តិ ធម្មកថា កាតព្ពាតិ។ **សគ្គកថាទីនិ** ឧត្តានត្ថានិ។ យញ្ចេត្ថ វត្តព្ពំ តំ វុត្តមេវ។

១៨៩. **រុក្ខច្ឆេទនវត្ថុ** អដ្ដពន្ធនវត្ថុសទិសំ។ អយំ បន វិសេសោ – យោ រុក្ខេន ឱត្ថតោបិ ន មរតិ , សក្កា ច ហោតិ ឯកេន បស្សេន រុក្ខំ ឆេត្វា បថវឹ វា ខនិត្វា និក្ខមិតុំ, ហត្ថេ ចស្ស វាសិ វា កុឋារី វា អត្ថិ, តេន អបិ ជីវិតំ បរិច្ចជិតព្ពំ, ន ច រុក្ខោ វា ឆិន្ទិតព្ពោ, ន បថវី វា ខណិតព្ពា។ កស្មា? ឯវំ ករោន្តោ ហិ បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ, ពុទ្ធស្ស អាណំ ភញ្ជតិ, ន ជីវិតបរិយន្តំ សីលំ ករោតិ។ តស្មា អបិ ជីវិតំ បរិច្ចជិតព្ពំ, ន ច សីលន្តិ បរិគ្គហេត្វា ន ឯវំ កាតព្ពំ។ អញ្ញស្ស បន ភិក្ខុនោ រុក្ខំ វា ឆិន្ទិត្វា បថវឹ វា ខនិត្វា តំ នីហរិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ ឧទុក្ខលយន្តកេន រុក្ខំ បវដ្ដេត្វា នីហរិតព្ពោ ហោតិ, តំយេវ រុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា ឧទុក្ខលំ គហេតព្ពន្តិ **មហាសុមត្ថេរោ** អាហ។ អញ្ញម្បិ ឆិន្ទិត្វា គហេតុំ វដ្ដតីតិ **មហាបទុមត្ថេរោ**។ សោព្ភាទីសុ បតិតស្សាបិ និស្សេណឹ ពន្ធិត្វា ឧត្តារណេ ឯសេវ នយោ។ អត្តនា ភូតគាមំ ឆិន្ទិត្វា និស្សេណិ ន កាតព្ពា, អញ្ញេសំ កត្វា ឧទ្ធរិតុំ វដ្ដតីតិ។

១៨០. ទាយាលិម្បនវត្ថុសុ – **ទាយំ អាលិម្បេសុ**ន្តិ វនេ អគ្គឹ អទំសុ។ ឯត្ថ បន ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សវសេន បារាជិកានន្តរិយថុល្លច្ចយបាចិត្តិវត្ថូនំ អនុរូបតោ បារាជិកាទីនិ អកុសលរាសិភាវោ ច បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ “អល្លតិណវនប្បគុម្ពាទយោ ឌយ្ហន្តូ”តិ អាលិម្បេន្តស្ស ច បាចិត្តិយំ។ “ទព្ពូបករណានិ វិនស្សន្តូ”តិ អាលិម្បេន្តស្ស ទុក្កដំ។ ខិឌ្ឌាធិប្បាយេនាបិ ទុក្កដន្តិ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ “យំកិញ្ចិ អល្លសុក្ខំ សឥន្ទ្រិយានិន្ទ្រិយំ ឌយ្ហតូ”តិ អាលិម្បេន្តស្ស វត្ថុវសេន បារាជិកថុល្លច្ចយបាចិត្តិយទុក្កដានិ វេទិតព្ពានិ។

បដគ្គិទានំ បន បរិត្តករណញ្ច ភគវតា អនុញ្ញាតំ, តស្មា អរញ្ញេ វនកម្មិកេហិ វា ទិន្នំ សយំ វា ឧដ្ឋិតំ អគ្គឹ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “តិណកុដិយោ មា វិនស្សន្តូ”តិ តស្ស អគ្គិនោ បដិអគ្គឹ ទាតុំ វដ្ដតិ, យេន សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តោ អគ្គិ ឯកតោ ហុត្វា និរុបាទានោ និព្ពាតិ។ បរិត្តម្បិ កាតុំ វដ្ដតិ តិណកុដិកានំ សមន្តា ភូមិតច្ឆនំ បរិខាខណនំ វា, យថា អាគតោ អគ្គិ ឧបាទានំ អលភិត្វា និព្ពាតិ។ ឯតញ្ច សព្ពំ ឧដ្ឋិតេយេវ អគ្គិស្មឹ កាតុំ វដ្ដតិ។ អនុដ្ឋិតេ អនុបសម្បន្នេហិ កប្បិយវោហារេន ការេតព្ពំ។ ឧទកេន បន និព្ពាបេន្តេហិ អប្បាណកមេវ ឧទកំ អាសិញ្ចិតព្ពំ។

១៨១. **អាឃាតនវត្ថុស្មឹ** – យថា ឯកប្បហារវចនេ; ឯវំ “ទ្វីហិ បហារេហី”តិ អាទិវចនេសុបិ បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។ “ទ្វីហី”តិ វុត្តេ ច ឯកេន បហារេន មារិតេបិ ខេត្តមេវ ឱតិណ្ណត្តា បារាជិកំ, តីហិ មារិតេ បន វិសង្កេតំ។ ឥតិ យថាបរិច្ឆេទេ វា បរិច្ឆេទព្ភន្តរេ វា អវិសង្កេតំ, បរិច្ឆេទាតិក្កមេ បន សព្ពត្ថ វិសង្កេតំ ហោតិ, អាណាបកោ មុច្ចតិ, វធកស្សេវ ទោសោ។ យថា ច បហារេសុ; ឯវំ បុរិសេសុបិ “ឯកោ មារេតូ”តិ វុត្តេ ឯកេនេវ មារិតេ បារាជិកំ, ទ្វីហិ មារិតេ វិសង្កេតំ។ “ទ្វេ មារេន្តូ”តិ វុត្តេ ឯកេន វា ទ្វីហិ វា មារិតេ បារាជិកំ, តីហិ មារិតេ វិសង្កេតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯកោ សង្គាមេ វេគេន ធាវតោ បុរិសស្ស សីសំ អសិនា ឆិន្ទតិ, អសីសកំ កពន្ធំ ធាវតិ, តមញ្ញោ បហរិត្វា បាតេសិ, កស្ស បារាជិកន្តិ វុត្តេ ឧបឌ្ឍា ថេរា “តមន្ទូបច្ឆេទកស្សា”តិ អាហំសុ។ **អាភិធម្មិក គោទត្តត្ថេរោ** “សីសច្ឆេទកស្សា”តិ។ ឯវរូបានិបិ វត្ថូនិ ឥមស្ស វត្ថុស្ស អត្ថទីបនេ វត្តព្ពានីតិ។

១៨២. **តក្កវត្ថុស្មឹ** – អនិយមេត្វា “តក្កំ បាយេថា”តិ វុត្តេ យំ វា តំ វា តក្កំ បាយេត្វា មារិតេ បារាជិកំ។ និយមេត្វា បន “គោតក្កំ មហឹសតក្កំ អជិកាតក្ក”ន្តិ វា, “សីតំ ឧណ្ហំ ធូបិតំ អធូបិត”ន្តិ វា វុត្តេ យំ វុត្តំ, តតោ អញ្ញំ បាយេត្វា មារិតេ វិសង្កេតំ។

លោណសោវីរកវត្ថុស្មឹ – លោណសោវីរកំ នាម សព្ពរសាភិសង្ខតំ ឯកំ ភេសជ្ជំ។ តំ កិរ ករោន្តា ហរីតកាមលកវិភីតកកសាវេ សព្ពធញ្ញានិ សព្ពអបរណ្ណានិ សត្តន្នម្បិ ធញ្ញានំ ឱទនំ កទលិផលាទីនិ សព្ពផលានិ វេត្តកេតកខជ្ជូរិកឡីរាទយោ សព្ពកឡីរេ មច្ឆមំសខណ្ឌានិ អនេកានិ ច មធុផាណិត សិន្ធវលោណនិកដុកាទីនិ ភេសជ្ជានិ បក្ខិបិត្វា កុម្ភិមុខំ លិម្បិត្វា ឯកំ វា ទ្វេ វា តីណិ វា សំវច្ឆរានិ ឋបេន្តិ, តំ បរិបច្ចិត្វា ជម្ពុរសវណ្ណំ ហោតិ។ វាតកាសកុដ្ឋបណ្ឌុភគន្ទរាទីនំ សិនិទ្ធភោជនំ ភុត្តានញ្ច ឧត្តរបានំ ភត្តជីរណកភេសជ្ជំ តាទិសំ នត្ថិ។ តំ បនេតំ ភិក្ខូនំ បច្ឆាភត្តម្បិ វដ្ដតិ, គិលានានំ បាកតិកមេវ, អគិលានានំ បន ឧទកសម្ភិន្នំ បានបរិភោគេនាតិ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

តតិយបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថបារាជិកំ

> ចតុសច្ចវិទូ សត្ថា, ចតុត្ថំ យំ បកាសយិ;
> បារាជិកំ តស្ស ទានិ, បត្តោ សំវណ្ណនាក្កមោ។
>
> យស្មា តស្មា សុវិញ្ញេយ្យំ, យំ បុព្ពេ ច បកាសិតំ;
> តំ វជ្ជយិត្វា អស្សាបិ, ហោតិ សំវណ្ណនា អយំ។

វគ្គុមុទាតីរិយភិក្ខុវត្ថុវណ្ណនា

១៨៣. **តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេសាលិយំ វិហរតិ…បេ…. គិហីនំ កម្មន្តំ អធិដ្ឋេមា**តិ គិហីនំ ខេត្តេសុ ចេវ អារាមាទីសុ ច កត្តព្ពកិច្ចំ អធិដ្ឋាម; “ឯវំ កាតព្ពំ, ឯវំ ន កាតព្ព”ន្តិ អាចិក្ខាម ចេវ អនុសាសាម ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទូតេយ្យ**ន្តិ ទូតកម្មំ។ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្សា**តិ មនុស្សេ ឧត្តិណ្ណធម្មស្ស; មនុស្សេ អតិក្កមិត្វា

ព្រហ្មត្តំ វា និព្ពានំ វា បាបនកធម្មស្សាតិ អត្ថោ។ ឧត្តរិមនុស្សានំ វា សេដ្ឋបុរិសានំ ឈាយីនញ្ច អរិយានញ្ច ធម្មស្ស។ **អសុកោ ភិក្ខូ**តិអាទីសុ អត្តនា ឯវំ មន្តយិត្វា បច្ឆា គិហីនំ ភាសន្តា “ពុទ្ធរក្ខិតោ នាម ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី, ធម្មរក្ខិតោ ទុតិយស្សា”តិ ឯវំ នាមវសេនេវ វណ្ណំ ភាសីសូតិ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ **ឯសោយេវ ខោ អាវុសោ សេយ្យោ**តិ កម្មន្តាធិដ្ឋានំ ទូតេយ្យហរណញ្ច ពហុសបត្តំ មហាសមារម្ភំ ន ច សមណសារុប្បំ។ តតោ បន ឧភយតោបិ ឯសោ ឯវំ សេយ្យោ បាសំសតរោ សុន្ទរតរោ យោ អម្ហាកំ គិហីនំ អញ្ញមញ្ញស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស វណ្ណោ ភាសិតោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? ឥរិយាបថំ សណ្ឋបេត្វា និសិន្នំ វា ចង្កមន្តំ វា បុច្ឆន្តានំ វា អបុច្ឆន្តានំ វា គិហីនំ “អយំ អសុកោ នាម ភិក្ខុ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី”តិ ឯវមាទិនា នយេន យោ អម្ហាកំ អញ្ញេន អញ្ញស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស វណ្ណោ ភាសិតោ ភវិស្សតិ, ឯសោ ឯវ សេយ្យោតិ។ អនាគតសម្ពន្ធេ បន អសតិ ន ឯតេហិ សោ តស្មឹ ខណេ ភាសិតោវ យស្មា ន យុជ្ជតិ, តស្មា អនាគតសម្ពន្ធំ កត្វា “យោ ឯវំ ភាសិតោ ភវិស្សតិ, សោ ឯវ សេយ្យោ”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ លក្ខណំ បន សទ្ទសត្ថតោ បរិយេសិតព្ពំ។

១៨៤. **វណ្ណវា អហេសុ**ន្តិ អញ្ញោយេវ នេសំ អភិនវោ សរីរវណ្ណោ ឧប្បជ្ជិ, តេន វណ្ណេន វណ្ណវន្តោ អហេសុំ។ **បីណិន្ទ្រិយា**តិ បញ្ចហិ បសាទេហិ អភិនិវិដ្ឋោកាសស្ស បរិបុណ្ណត្តា មនច្ឆដ្ឋានំ ឥន្ទ្រិយានំ អមិលាតភាវេន បីណិន្ទ្រិយា។ **បសន្នមុខវណ្ណា**តិ កិញ្ចាបិ អវិសេសេន វណ្ណវន្តោ សរីរវណ្ណតោ បន នេសំ មុខវណ្ណោ អធិកតរំ បសន្នោ; អច្ឆោ អនាវិលោ បរិសុទ្ធោតិ អត្ថោ។ **វិប្បសន្នឆវិវណ្ណា**តិ យេន ច តេ មហាកណិការបុប្ផាទិសទិសេន វណ្ណេន វណ្ណវន្តោ, តាទិសោ អញ្ញេសម្បិ មនុស្សានំ វណ្ណោ អត្ថិ។ យថា បន ឥមេសំ; ឯវំ ន តេសំ ឆវិវណ្ណោ វិប្បសន្នោ។ តេន វុត្តំ – “វិប្បសន្នឆវិវណ្ណា”តិ។ ឥតិហ តេ ភិក្ខូ នេវ ឧទ្ទេសំ ន បរិបុច្ឆំ ន កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជន្តា។ អថ ខោ កុហកតាយ អភូតគុណសំវណ្ណនាយ លទ្ធានិ បណីតភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា យថាសុខំ និទ្ទារាមតំ សង្គណិការាមតញ្ច អនុយុញ្ជន្តា ឥមំ សរីរសោភំ បាបុណឹសុ, យថា តំ ពាលា ភន្តមិគប្បដិភាគាតិ។

វគ្គុមុទាតីរិយាតិ វគ្គុមុទាតីរវាសិនោ។ **កច្ចិ ភិក្ខវេ ខមនីយ**ន្តិ ភិក្ខវេ កច្ចិ តុម្ហាកំ ឥទំ ចតុចក្កំ នវទ្វារំ សរីរយន្តំ ខមនីយំ សក្កា ខមិតុំ សហិតុំ បរិហរិតុំ ន កិញ្ចិ ទុក្ខំ ឧប្បាទេតីតិ។ **កច្ចិ យាបនីយ**ន្តិ កច្ចិ សព្ពកិច្ចេសុ យាបេតុំ គមេតុំ សក្កា, ន កិញ្ចិ អន្តរាយំ ទស្សេតីតិ។ **កុច្ឆិ បរិកន្តោ**តិ កុច្ឆិ បរិកន្តិតោ វរំ ភវេយ្យ; “បរិកត្តោ”តិបិ បាឋោ យុជ្ជតិ។ ឯវំ វគ្គុមុទាតីរិយេ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា ឥទានិ យស្មា តេហិ កតកម្មំ ចោរកម្មំ ហោតិ, តស្មា អាយតឹ អញ្ញេសម្បិ ឯវរូបស្ស កម្មស្ស អករណត្ថំ អថ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ។

១៨៥. អាមន្តេត្វា ច បន **“បញ្ចិមេ ភិក្ខវេ មហាចោរា”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សន្តោ សំវិជ្ជមានា**តិ អត្ថិ ចេវ ឧបលព្ភន្តិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សត្តលោកេ។ **ឯវំ ហោតី**តិ ឯវំ បុព្ពភាគេ ឥច្ឆា ឧប្បជ្ជតិ។ **កុទាស្សុ នាមាហ**ន្តិ ឯត្ថ សុឥតិ និបាតោ; កុទា នាមាតិ អត្ថោ។ **សោ អបរេន សមយេនា**តិ សោ បុព្ពភាគេ ឯវំ ចិន្តេត្វា អនុក្កមេន បរិសំ វឌ្ឍេន្តោ បន្ថទូហនកម្មំ បច្ចន្តិមគាមវិលោបន្តិ ឯវមាទីនិ កត្វា វេបុល្លប្បត្តបរិសោ ហុត្វា គាមេបិ អគាមេ, ជនបទេបិ អជនបទេ ករោន្តោ **ហនន្តោ ឃាតេន្តោ ឆិន្ទន្តោ ឆេទាបេន្តោ បចន្តោ បាចេន្តោ**។

ឥតិ ពាហិរកមហាចោរំ ទស្សេត្វា តេន សទិសេ សាសនេ បញ្ច មហាចោរេ ទស្សេតុំ **“ឯវមេវ ខោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **បាបភិក្ខុនោ**តិ អញ្ញេសុ ឋានេសុ មូលច្ឆិន្នោ បារាជិកប្បត្តោ “បាបភិក្ខូ”តិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន បារាជិកំ អនាបន្នោ ឥច្ឆាចារេ ឋិតោ ខុទ្ទានុខុទ្ទកានិ សិក្ខាបទានិ មទ្ទិត្វា វិចរន្តោ “បាបភិក្ខូ”តិ អធិប្បេតោ។ តស្សាបិ ពាហិរកចោរស្ស វិយ បុព្ពភាគេ ឯវំ ហោតិ – **“កុទាស្សុ នាមាហំ…បេ…. បរិក្ខារាន”**ន្តិ។ តត្ថ **សក្កតោ**តិ សក្ការប្បត្តោ។ **គរុកតោ**តិ គរុការប្បត្តោ។ **មានិតោ**តិ មនសា បិយាយិតោ។ **បូជិតោ**តិ ចតុបច្ចយាភិហារបូជាយ បូជិតោ។ **អបចិតោ**តិ អបចិតិប្បត្តោ។ តត្ថ យស្ស ចត្តារោ បច្ចយេ សក្ករិត្វា សុដ្ឋុ អភិសង្ខតេ បណីតបណីតេ កត្វា ទេន្តិ, សោ សក្កតោ។ យស្មឹ គរុភាវំ បច្ចុបេត្វា ទេន្តិ, សោ គរុកតោ។ យំ មនសា បិយាយន្តិ, សោ មានិតោ។ យស្ស សព្ពម្បេតំ ករោន្តិ, សោ បូជិតោ។ យស្ស អភិវាទនបច្ចុដ្ឋានអញ្ជលិកម្មាទិវសេន បរមនិបច្ចការំ ករោន្តិ, សោ អបចិតោ។ ឥមស្ស ច បន សព្ពម្បិ ឥមំ លោកាមិសំ បត្ថយមានស្ស ឯវំ ហោតិ។

សោ អបរេន សមយេនាតិ សោ បុព្ពភាគេ ឯវំ ចិន្តេត្វា អនុក្កមេន សិក្ខាយ អតិព្ពគារវេ ឧទ្ធតេ ឧន្នឡេ ចបលេ មុខរេ វិកិណ្ណវាចេ មុដ្ឋស្សតី អសម្បជានេ បាកតិន្ទ្រិយេ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ បរិច្ចត្តកេ លាភគរុកេ បាបភិក្ខូ សង្គណ្ហិត្វា ឥរិយាបថសណ្ឋបនាទីនិ កុហកវត្តានិ សិក្ខាបេត្វា “អយំ ថេរោ អសុកស្មឹ នាម សេនាសនេ វស្សំ ឧបគម្ម វត្តបដិបត្តឹ បូរយមានោ វស្សំ វសិត្វា និគ្គតោ”តិ លោកសម្មតសេនាសនសំវណ្ណនាទីហិ ឧបាយេហិ លោកំ បរិបាចេតុំ បដិពលេហិ ជាតកាទីសុ កតបរិចយេហិ សរសម្បន្នេហិ បាបភិក្ខូហិ សំវណ្ណិយមានគុណោ ហុត្វា **សតេន វា សហស្សេន វា បរិវុតោ…បេ…. ភេសជ្ជបរិក្ខារានំ។ អយំ ភិក្ខវេ បឋមោ**

មហាចោរោតិ អយំ សន្ធិច្ឆេទាទិចោរកោ វិយ ន ឯកំ កុលំ ន ទ្វេ, អថ ខោ មហាជនំ វញ្ចេត្វា ចតុបច្ចយគហណតោ **"បឋមោ មហាចោរោ"**តិ វេទិតព្ពោ។ យេ បន សុត្តន្តិកា វា អាភិធម្មិកា វា វិនយធរា វា ភិក្ខូ ភិក្ខាចារេ អសម្បជ្ជមានេ បាឡឹ វាចេន្តា អដ្ឋកថំ កថេន្តា អនុមោទនាយ ធម្មកថាយ ឥរិយាបថសម្បត្តិយា ច លោកំ បសាទេន្តា ជនបទចារិកំ ចរន្តិ សក្កតា គរុកតា មានិតា បូជិតា អបចិតា, តេ "តន្តិបវេណិឃដនកា សាសនជោតកា"តិ វេទិតព្ពា។

តថាគតប្បវេទិតន្តិ តថាគតេន បដិវិទ្ធំ បច្ចក្ខកតំ ជានាបិតំ វា។ **អត្តនោ ទហតី**តិ បរិសមជ្ឈេ បាឡិញ្ច អដ្ឋកថញ្ច សំសន្ទិត្វា មធុរេន សរេន បសាទនីយំ សុត្តន្តំ កថេត្វា ធម្មកថាវសេន អច្ឆរិយព្ភុតជាតេន វិញ្ញុជនេន "អហោ, ភន្តេ, បាឡិ ច អដ្ឋកថា ច សុបរិសុទ្ធា, កស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហិត្ថា"តិ បុច្ឆិតោ "កោ អម្ហាទិសេ ឧគ្គហាបេតុំ សមត្ថោ"តិ អាចរិយំ អនុទ្ទិសិត្វា អត្តនា បដិវិទ្ធំ សយម្ភុញាណាធិគតំ ធម្មវិនយំ បវេទេតិ។ អយំ តថាគតេន សតសហស្សកប្បាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខេយ្យានិ បារមិយោ បូរេត្វា កិច្ឆេន កសិរេន បដិវិទ្ធធម្មត្ថេនកោ **ទុតិយោ មហាចោរោ**។

សុទ្ធំ ព្រហ្មចារិន្តិ ខីណាសវភិក្ខុំ។ **បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្ត**ន្តិ និរុបក្កិលេសំ សេដ្ឋចរិយំ ចរន្តំ; អញ្ញម្បិ វា អនាគាមី អាទឹ កត្វា យាវ សីលវន្តំ បុថុជ្ជនំ អរិប្បដិសារាទិវត្ថុកំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តំ។ **អមូលកេន អព្រហ្មចរិយេន អនុទ្ធំសេតី**តិ តស្មឹ បុគ្គលេ អវិជ្ជមានេន អន្តិមវត្ថុនា អនុវទតិ ចោទេតិ; អយំ វិជ្ជមានគុណមក្ខី អរិយគុណត្ថេនកោ **តតិយោ មហាចោរោ**។

គរុភណ្ឌានិ គរុបរិក្ខារានីតិ យថា អទិន្នាទានេ "ចតុរោ ជនា សំវិធាយ គរុភណ្ឌំ អវាហរុ"ន្តិ (បរិ. ៤៧៩) ឯត្ថ បញ្ចមាសកគ្ឃនកំ "គរុភណ្ឌ"ន្តិ វុច្ចតិ, ឥធ បន ន ឯវំ។ អថ ខោ "បញ្ចិមានិ, ភិក្ខវេ, អវិស្សជ្ជិយានិ ន វិស្សជ្ជេតព្ពានិ សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា។ វិស្សជ្ជិតានិបិ អវិស្សជ្ជិតានិ ហោន្តិ។ យោ វិស្សជ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ កតមានិ បញ្ច? អារាមោ, អារាមវត្ថុ...បេ.... ទារុភណ្ឌំ, មត្តិកាភណ្ឌ"ន្តិ វចនតោ អវិស្សជ្ជិតព្ពត្តា គរុភណ្ឌានិ។ "បញ្ចិមានិ, ភិក្ខវេ, អវេភង្គិយានិ ន វិភជិតព្ពានិ សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា។ វិភត្តានិបិ អវិភត្តានិ ហោន្តិ។ យោ វិភជេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ កតមានិ បញ្ច? អារាមោ, អារាមវត្ថុ...បេ.... ទារុភណ្ឌំ, មត្តិកាភណ្ឌ"ន្តិ (ចូឡវ. ៣២២) វចនតោ អវេភង្គិយត្តា សាធារណបរិក្ខារភាវេន គរុបរិក្ខារានិ។ **អារាមោ អារាមវត្ថូ**តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ តំ សព្ពំ "បញ្ចិមានិ, ភិក្ខវេ, អវិស្សជ្ជិយានី"តិ **ខន្ធកេ** អាគតសុត្តវណ្ណនាយមេវ ភណិស្សាម។ **តេហិ គិហី សង្គណ្ហាតី**តិ តានិ ទត្វា ទត្វា គិហី សង្គណ្ហាតិ អនុគ្គណ្ហាតិ។ **ឧបលាបេតី**តិ "អហោ អម្ហាកំ អយ្យោ"តិ ឯវំ លបនកេ អនុពន្ធនកេ សស្នេហេ ករោតិ។ អយំ អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិយញ្ច គរុបរិក្ខារំ តថាភាវតោ ថេនេត្វា គិហិ សង្គណ្ហនកោ **ចតុត្ថោ មហាចោរោ**។ សោ ច បនាយំ ឥមំ គរុភណ្ឌំ កុលសង្គណ្ហនត្ថំ វិស្សជ្ជេន្តោ កុលទូសកទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ បព្ពាជនីយកម្មារហោ ច ហោតិ។ ភិក្ខុសង្ឃំ អភិភវិត្វា ឥស្សរវតាយ វិស្សជ្ជេន្តោ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ។ ថេយ្យចិត្តេន វិស្សជ្ជេន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោតិ។

អយំ អគ្គោ មហាចោរោតិ អយំ ឥមេសំ ចោរានំ ជេដ្ឋចោរោ; ឥមិនា សទិសោ ចោរោ នាម នត្ថិ, យោ បញ្ចិន្ទ្រិយគ្គហណាតីតំ អតិសណ្ហសុខុមំ លោកុត្តរធម្មំ ថេនេតិ។ កឹ បន សក្កា លោកុត្តរធម្មោ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីនិ វិយ វញ្ចេត្វា ថេនេត្វា គហេតុន្តិ? ន សក្កា, តេនេវាហ – **"យោ អសន្តំ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបតី"**តិ។ អយញ្ហិ អត្តនិ អសន្តំ តំ ធម្មំ កេវលំ "អត្ថិ មយ្ហំ ឯសោ"តិ ឧល្លបតិ, ន បន សក្កោតិ ឋានា ចាវេតុំ, អត្តនិ វា សំវិជ្ជមានំ កាតុំ។ អថ កស្មា ចោរោតិ វុត្តោតិ? យស្មា តំ ឧល្លបិត្វា អសន្តសម្ភាវនាយ ឧប្បន្នេ បច្ចយេ គណ្ហាតិ។ ឯវញ្ហិ គណ្ហតា តេ បច្ចយា សុខុមេន ឧបាយេន វញ្ចេត្វា ថេនេត្វា គហិតា ហោន្តិ។ តេនេវាហ – **"តំ កិស្ស ហេតុ? ថេយ្យាយ វោ ភិក្ខវេ រដ្ឋបិណ្ឌោ ភុត្តោ"**តិ។ អយញ្ហិ ឯត្ថ អត្ថោ – យំ អវោចុម្ហ – "អយំ អគ្គោ មហាចោរោ, យោ អសន្តំ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបតី"តិ ។ **តំ កិស្ស ហេតូ**តិ កេន ការណេន ឯតំ អវោចុម្ហាតិ ចេ។ **"ថេយ្យាយ វោ ភិក្ខវេ រដ្ឋបិណ្ឌោ ភុត្តោ"**តិ ភិក្ខវេ យស្មា សោ តេន រដ្ឋបិណ្ឌោ ថេយ្យាយ ថេយ្យចិត្តេន ភុត្តោ ហោតិ។ ឯត្ថ ហិ វោការោ "យេ ហិ វោ អរិយា អរញ្ញវនបត្ថានី"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.៣៥-៣៦) វិយ បទបូរណមត្តេ និបាតោ។ តស្មា "តុម្ហេហិ ភុត្តោ"តិ ឯវមស្ស អត្ថោ ន ទដ្ឋព្ពោ។

ឥទានិ តមេវត្ថំ គាថាហិ វិភូតតរំ ករោន្តោ **"អញ្ញថា សន្ត"**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អញ្ញថា សន្ត**ន្តិ អបរិសុទ្ធកាយសមាចារាទិកេន អញ្ញេនាការេន សន្តំ។ **អញ្ញថា យោ បវេទយេ**តិ បរិសុទ្ធកាយសមាចារាទិកេន អញ្ញេន អាការេន យោ បវេទេយ្យ។ "បរមបរិសុទ្ធោ អហំ, អត្ថិ មេ អព្ភន្តរេ លោកុត្តរធម្មោ"តិ ឯវំ ជានាបេយ្យ។ បវេទេត្វា ច បន តាយ បវេទនាយ ឧប្បន្នំ ភោជនំ អរហា វិយ ភុញ្ជតិ។ **និកច្ច កិតវស្សេវ ភុត្តំ ថេយ្យេន តស្ស តន្តិ និកច្ចា**តិ វញ្ចេត្វា អញ្ញថា សន្តំ អញ្ញថា ទស្សេត្វា។ អគុម្ពអគច្ឆភូតមេវ សាខាបលាសបល្លវាទិច្ឆាទនេន គុម្ពមិវ គច្ឆមិវ ច អត្តានំ ទស្សេត្វា។ **កិតវស្សេវា**តិ វញ្ចកស្ស កេរាដិកស្ស គុម្ពគច្ឆសញ្ញាយ អរញ្ញេ អាគតាគតេ សកុណេ

គហេត្វា ជីវិតកប្បកស្ស សាកុណិកស្សេវ។ **ភុត្តំ ថេយ្យេន តស្ស ត**ន្តិ តស្សាបិ អនរហន្តស្សេវ សតោ អរហន្តភាវំ ទស្សេត្វា លទ្ធភោជនំ ភុញ្ជតោ; យំ តំ ភុត្តំ តំ យថា សាកុណិកកិតវស្ស និកច្ច វញ្ចេត្វា សកុណគ្គហណំ, ឯវំ មនុស្សេ វញ្ចេត្វា លទ្ធស្ស ភោជនស្ស ភុត្តត្តា ថេយ្យេន ភុត្តំ នាម ហោតិ។

ឥមំ បន អត្ថវសំ អជានន្តា យេ ឯវំ ភុញ្ជន្តិ, **កាសាវកណ្ឋា…បេ… និរយំ តេ ឧបបជ្ជរេ កាសាវកណ្ឋា**តិ កាសាវេន វេឋិតកណ្ឋា។ ឯត្តកមេវ អរិយទ្ធជធារណមត្តំ, សេសំ សាមញ្ញំ នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “ភវិស្សន្តិ ខោ បនានន្ទ អនាគតមទ្ធានំ គោត្រភុនោ កាសាវកណ្ឋា”តិ (ម. និ. ៣.៣៨០) ឯវំ វុត្តទុស្សីលានំ ឯតំ អធិវចនំ។ **បាបធម្មា**តិ លាមកធម្មា។ **អសញ្ញតា**តិ កាយាទីហិ អសញ្ញតា។ **បាបា**តិ លាមកបុគ្គលា។ **បាបេហិ កម្មេហី**តិ តេហិ ករណកាលេ អាទីនវំ អទិស្វា កតេហិ បរវញ្ចនាទីហិ បាបកម្មេហិ។ **និរយំ តេ ឧបបជ្ជរេ**តិ និរយសង្ខាតំ ទុគ្គតឹ តេ ឧបបជ្ជន្តិ; តស្មា **សេយ្យោ អយោគុឡោ**តិ គាថា។ តស្សត្ថោ – សចាយំ ទុស្សីលោ អសញ្ញតោ ឥច្ឆាចារេ ឋិតោ កុហនាយ លោកំ វញ្ចកោ បុគ្គលោ តត្តំ អគ្គិសិខូបមំ អយោគុឡំ ភុញ្ជេយ្យ អជ្ឈោហរេយ្យ, តស្ស យញ្ចេតំ រដ្ឋបិណ្ឌំ ភុញ្ជេយ្យ, យញ្ចេតំ អយោគុឡំ, តេសុ ទ្វីសុ អយោគុឡោវ ភុត្តោ សេយ្យោ សុន្ទរតរោ បណីតតរោ ច ភវេយ្យ, ន ហិ អយោគុឡស្ស ភុត្តត្តា សម្បរាយេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេនាបិ ទុជ្ជានបរិច្ឆេទំ ទុក្ខំ អនុភវតិ។ ឯវំ បដិលទ្ធស្ស បន តស្ស រដ្ឋបិណ្ឌស្ស ភុត្តត្តា សម្បរាយេ វុត្តប្បការំ ទុក្ខំ អនុភោតិ, អយញ្ហិ កោដិប្បត្តោ មិច្ឆាជីវោតិ។

ឯវំ បាបកិរិយាយ អនាទីនវទស្សាវីនំ អាទីនវំ ទស្សេត្វា “អថ ខោ ភគវា វគ្គុមុទាតីរិយេ ភិក្ខូ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា ទុព្ភរតាយ ទុប្បោសតាយ…បេ… ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថា”តិ ច វត្វា ចតុត្ថបារាជិកំ បញ្ញបេន្តោ **“យោ បន ភិក្ខុ អនភិជាន”**ន្តិ អាទិមាហ។

ឯវំ មូលច្ឆេជ្ជវសេន ទឡ្ហំ កត្វា ចតុត្ថបារាជិកេ បញ្ញត្តេ អបរម្បិ អនុប្បញ្ញត្តត្ថាយ អធិមានវត្ថុ ឧទបាទិ។ តស្សុប្បត្តិទីបនត្ថំ ឯតំ វុត្តំ – “ឯវញ្ចិទំ ភគវតា ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ ហោតី”តិ។

អធិមានវត្ថុវណ្ណនា

១៩៦. តត្ថ **អទិដ្ឋេ ទិដ្ឋសញ្ញិនោ**តិ អរហត្តេ ញាណចក្ខុនា អទិដ្ឋេយេវ “ទិដ្ឋំ អម្ហេហិ អរហត្ត”ន្តិ ទិដ្ឋសញ្ញិនោ ហុត្វា។ ឯស នយោ អប្បត្តាទីសុ។ អយំ បន វិសេសោ – **អប្បត្តេ**តិ អត្តនោ សន្តានេ ឧប្បត្តិវសេន អប្បត្តេ។ **អនធិគតេ**តិ មគ្គភាវនាយ អនធិគតេ; អប្បដិលទ្ធេតិបិ អត្ថោ។ **អសច្ឆិកតេ**តិ អប្បដិវិទ្ធេ បច្ចវេក្ខណវសេន វា អប្បច្ចក្ខកតេ។ **អធិមានេនា**តិ អធិគតមានេន; “អធិគតា មយ”ន្តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានេនាតិ អត្ថោ, អធិកមានេន វា ថទ្ធមានេនាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញំ ព្យាករិំសូ**តិ អរហត្តំ ព្យាករិំសុ; “បត្តំ អាវុសោ អម្ហេហិ អរហត្តំ, កតំ ករណីយ”ន្តិ ភិក្ខូនំ អារោចេសុំ។ តេសំ មគ្គេន អប្បហីនកិលេសត្តា កេវលំ សមថវិបស្សនាពលេន វិក្ខម្ភិតកិលេសានំ អបរេន សមយេន តថារូបបច្ចយសមាយោគេ **រាគាយ ចិត្តំ នមតិ;** រាគត្ថាយ នមតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ ឥតរេសុ។

តញ្ច ខោ ឯតំ អព្វោហារិកន្តិ តញ្ច ខោ ឯតំ តេសំ អញ្ញាព្យាករណំ អព្វោហារិកំ អាបត្តិបញ្ញាបនេ វោហារំ ន គច្ឆតិ; អាបត្តិយា អង្គំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។

កស្ស បនាយំ អធិមានោ ឧប្បជ្ជតិ, កស្ស នុប្បជ្ជតីតិ? អរិយសាវកស្ស តាវ នុប្បជ្ជតិ សោ ហិ មគ្គផលនិព្ពានបហីនកិលេសអវសិដ្ឋកិលេសបច្ចវេក្ខណេន សញ្ជាតសោមនស្សោ អរិយគុណបដិវេធេ និក្កង្ខោ។ តស្មា សោតាបន្នាទីនំ “អហំ សកទាគាមី”តិអាទិវសេន អធិមានោ នុប្បជ្ជតិ។ ទុស្សីលស្ស នុប្បជ្ជតិ, សោ ហិ អរិយគុណាធិគមេ និរាសោវ។ សីលវតោបិ បរិច្ចត្តកម្មដ្ឋានស្ស និទ្ទារាមតាទិមនុយុត្តស្ស នុប្បជ្ជតិ។ សុបរិសុទ្ធសីលស្ស បន កម្មដ្ឋានេ អប្បមត្តស្ស នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា បច្ចយបរិគ្គហេន វិតិណ្ណកង្ខស្ស តិលក្ខណំ អារោបេត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តស្ស អារទ្ធវិបស្សកស្ស ឧប្បជ្ជតិ, ឧប្បន្នោ ច សុទ្ធសមថលាភឹ វា សុទ្ធវិបស្សនាលាភឹ វា អន្តរា ឋបេតិ, សោ ហិ ទសបិ វីសតិបិ តឹសម្បិ វស្សានិ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សិត្វា “អហំ សោតាបន្នោ”តិ វា “សកទាគាមី”តិ វា “អនាគាមី”តិ វា មញ្ញតិ។ សមថវិបស្សនាលាភឹ បន អរហត្តេយេវ ឋបេតិ។ តស្ស ហិ សមាធិពលេន កិលេសា វិក្ខម្ភិតា, វិបស្សនាពលេន សង្ខារា សុបរិគ្គហិតា, តស្មា សដ្ឋិម្បិ វស្សានិ អសីតិម្បិ វស្សានិ វស្សសតម្បិ កិលេសា ន សមុទាចរន្តិ, ខីណាសវស្សេវ ចិត្តចារោ ហោតិ។ សោ ឯវំ ទីឃរត្តំ កិលេសសមុទាចារំ អបស្សន្តោ អន្តរា អឋត្វាវ “អរហា អហ”ន្តិ មញ្ញតីតិ។

សវិភង្គសិក្ខាបទវណ្ណនា

១៨៧. អនភិជានន្តិ ន អភិជានំ។ យស្មា បនាយំ អនភិជានំ សមុទាចរតិ, ស្វស្ស សន្តានេ អនុប្បន្នោ ញាណេន ច អសច្ឆិកតោតិ អភូតោ ហោតិ។ តេនស្ស បទភាជនេ “អសន្តំ អភូតំ អសំវិជ្ជមាន”ន្តិ វត្វា “អជានន្តោ អបស្សន្តោ”តិ វុត្តំ ។

ឧត្តរិមនុស្សធម្មន្តិ ឧត្តរិមនុស្សានំ ឈាយីនញ្ចេវ អរិយានញ្ច ធម្មំ។ **អត្តុបនាយិក**ន្តិ អត្តនិ តំ ឧបនេតិ, អត្តានំ វា តត្ថ ឧបនេតីតិ អត្តុបនាយិកោ, តំ អត្តុបនាយិកំ; ឯវំ កត្វា សមុទាចរេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ បទភាជនេ បន យស្មា ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ នាម ឈានំ វិមោក្ខំ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ...បេ.... សុញ្ញាគារេ អភិរតីតិ ឯវំ ឈានាទយោ អនេកធម្មា វុត្តា។ តស្មា តេសំ សព្ពេសំ វសេន អត្តុបនាយិកភាវំ ទស្សេន្តោ “តេ វា កុសលេ ធម្មេ អត្តនិ ឧបនេតី”តិ ពហុវចននិទ្ទេសំ អកាសិ។ តត្ថ “ឯតេ ធម្មា មយិ សន្ទិស្សន្តី”តិ សមុទាចរន្តោ អត្តនិ ឧបនេតិ។ “អហំ ឯតេសុ សន្ទិស្សាមី”តិ សមុទាចរន្តោ អត្តានំ តេសុ ឧបនេតីតិ វេទិតព្ពោ។

អលមរិយញាណទស្សនន្តិ ឯត្ថ លោកិយលោកុត្តរា បញ្ញា ជាននដ្ឋេន **ញាណំ,** ចក្ខុនា ទិដ្ឋមិវ ធម្មំ បច្ចក្ខករណតោ ទស្សនដ្ឋេន ទស្សនន្តិ **ញាណទស្សនំ**។ អរិយំ វិសុទ្ធំ ឧត្តមំ ញាណទស្សនន្តិ **អរិយញាណទស្សនំ**។ អលំ បរិយត្តំ កិលេសវិទ្ធំសនសមត្ថំ អរិយញាណទស្សនមេត្ថ, ឈានាទិភេទេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ អលំ វា អរិយញាណទស្សនមស្សាតិ អលមរិយញាណទស្សនោ, តំ អលមរិយញាណទស្សនំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មន្តិ ឯវំ បទត្ថសម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ តត្ថ យេន ញាណទស្សនេន សោ អលមរិយញាណទស្សនោតិ វុច្ចតិ។ តទេវ ទស្សេតុំ “ញាណន្តិ តិស្សោ វិជ្ជា, ទស្សនន្តិ យំ ញាណំ តំ ទស្សនំ; យំ ទស្សនំ តំ ញាណ”ន្តិ វិជ្ជាសីសេន បទភាជនំ វុត្តំ។ មហគ្គតលោកុត្តរា បនេត្ថ សព្ពាបិ បញ្ញា “ញាណ”ន្តិ វេទិតព្ពា។

សមុទាចរេយ្យាតិ វុត្តប្បការមេតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ អត្តុបនាយិកំ កត្វា អារោចេយ្យ។ **ឥត្ថិយា វា**តិអាទិ បន អារោចេតព្ពបុគ្គលនិទស្សនំ។ ឯតេសញ្ហិ អារោចិតេ អារោចិតំ ហោតិ ន ទេវមារព្រហ្មានំ, នាបិ បេតយក្ខតិរច្ឆានគតានន្តិ។ **ឥតិ ជានាមិ ឥតិ បស្សាមី**តិ សមុទាចរណាការនិទស្សនមេតំ។ បទភាជនេ បនស្ស “ជានាមហំ ឯតេ ធម្មេ, បស្សាមហំ ឯតេ ធម្មេ”តិ ឥទំ តេសុ ឈានាទីសុ ធម្មេសុ ជាននបស្សនានំ បវត្តិទីបនំ, “អត្ថិ ច មេ ឯតេ ធម្មា”តិអាទិ អត្តុបនាយិកភាវទីបនំ ។

១៨៨. តតោ អបរេន សមយេនាតិ អាបត្តិបដិជាននសមយទស្សនមេតំ។ អយំ បន អារោចិតក្ខណេយេវ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។ អាបត្តិំ បន អាបន្នោ យស្មា បរេន ចោទិតោ វា អចោទិតោ វា បដិជានាតិ; តស្មា **“សមនុគ្គាហិយមានោ វា អសមនុគ្គាហិយមានោ វា”**តិ វុត្តំ។

តត្ថ សមនុគ្គាហិយមានេ តាវ – **កឹ តេ អធិគត**ន្តិ អធិគមបុច្ឆា; ឈានវិមោក្ខាទីសុ, សោតាបត្តិមគ្គាទីសុ វា កឹ តយា អធិគតន្តិ។ **កិន្តិ តេ អធិគត**ន្តិ ឧបាយបុច្ឆា។ អយញ្ហិ ឯត្ថាធិប្បាយោ – កឹ តយា អនិច្ចលក្ខណំ ធុរំ កត្វា អធិគតំ, ទុក្ខានត្តលក្ខណេសុ អញ្ញតរំ វា? កឹ វា សមាធិវសេន អភិនិវិសិត្វា, ឧទាហុ វិបស្សនាវសេន? តថា កឹ រូបេ អភិនិវិសិត្វា, ឧទាហុ អរូបេ? កឹ វា អជ្ឈត្តំ អភិនិវិសិត្វា, ឧទាហុ ពហិទ្ធាតិ? **កទា តេ អធិគត**ន្តិ កាលបុច្ឆា។ បុព្ពណ្ហមជ្ឈន្ហិកាទីសុ កតរស្មឹ កាលេតិ វុត្តំ ហោតិ? **កត្ថ តេ អធិគត**ន្តិ ឱកាសបុច្ឆា។ កតរស្មឹ ឱកាសេ, កឹ រត្តិដ្ឋានេ, ទិវាដ្ឋានេ, រុក្ខមូលេ, មណ្ឌបេ, កតរស្មឹ វា វិហារេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កតមេ តេ កិលេសា បហីនា**តិ បហីនកិលេសបុច្ឆា។ កតរមគ្គវជ្ឈា តវ កិលេសា បហីនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កតមេសំ ត្វំ ធម្មានំ លាភី**តិ បដិលទ្ធធម្មបុច្ឆា។ បឋមមគ្គាទីសុ កតមេសំ ធម្មានំ ត្វំ លាភីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តស្មា ឥទានិ ចេបិ កោចិ ភិក្ខុ ឧត្តរិមនុស្សធម្មាធិគមំ ព្យាករេយ្យ, ន សោ ឯត្តាវតាវ សក្កាតព្ពោ។ ឥមេសុ បន ឆសុ ឋានេសុ សោធនត្ថំ វត្តព្ពោ – “កឹ តេ អធិគតំ, កឹ ឈានំ, ឧទាហុ វិមោក្ខាទីសុ អញ្ញតរ”ន្តិ? យោ ហិ យេន អធិគតោ ធម្មោ, សោ តស្ស បាកដោ ហោតិ។ សចេ “ឥទំ នាម មេ អធិគត”ន្តិ វទតិ, តតោ “កិន្តិ តេ អធិគត”ន្តិ បុច្ឆិតព្ពោ, “អនិច្ចលក្ខណាទីសុ កឹ ធុរំ កត្វា អដ្ឋតឹសាយ វា អារម្មណេសុ រូបារូបអជ្ឈត្តពហិទ្ធាទិភេទេសុ វា ធម្មេសុ កេន មុខេន អភិនិវិសិត្វា”តិ យោ ហិ យស្សាភិនិវេសោ, សោ តស្ស បាកដោ ហោតិ។ សចេ “អយំ នាម មេ អភិនិវេសោ ឯវំ មយា អធិគត”ន្តិ វទតិ, តតោ “កទា តេ អធិគត”ន្តិ បុច្ឆិតព្ពោ, “កឹ បុព្ពណ្ហេ, ឧទាហុ មជ្ឈន្ហិកាទីសុ អញ្ញតរស្មឹ កាលេ”តិ សព្ពេសញ្ហិ អត្តនា អធិគតកាលោ បាកដោ ហោតិ។ សចេ “អសុកស្មឹ នាម កាលេ អធិគតន្តិ វទតិ, តតោ “កត្ថ តេ អធិគត”ន្តិ បុច្ឆិតព្ពោ, “កឹ ទិវាដ្ឋានេ, ឧទាហុ រត្តិដ្ឋានាទីសុ អញ្ញតរស្មឹ ឱកាសេ”តិ សព្ពេសញ្ហិ អត្តនា អធិគតោកាសោ បាកដោ ហោតិ។ សចេ “អសុកស្មឹ នាម មេ ឱកាសេ អធិគត”ន្តិ វទតិ, តតោ “កតមេ តេ កិលេសា បហីនា”តិ បុច្ឆិតព្ពោ, “កឹ បឋមមគ្គវជ្ឈា, ឧទាហុ ទុតិយាទិមគ្គវជ្ឈា”តិ សព្ពេសញ្ហិ អត្តនា អធិគតមគ្គេន បហីនកិលេសា បាកដា

ហោន្តិ។ សចេ “ឥមេ នាម មេ កិលេសា បហីនា”តិ វទតិ, តតោ “កតមេសំ ត្វំ ធម្មានំ លាភី”តិ បុច្ឆិតព្ពោ , “កឹ សោតាបត្តិមគ្គស្ស, ឧទាហុ សកទាគាមិមគ្គាទីសុ អញ្ញតរស្សា”តិ សព្ពេសំ ហិ អត្តនា អធិគតធម្មា បាកដា ហោន្តិ។ សចេ “ឥមេសំ នាមាហំ ធម្មានំ លាភី”តិ វទតិ, ឯត្តាវតាបិស្ស វចនំ ន សទ្ធាតព្ពំ, ពហុស្សុតា ហិ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាកុសលា ភិក្ខូ ឥមានិ ឆ ឋានានិ សោធេតុំ សក្កោន្តិ។

ឥមស្ស បន ភិក្ខុនោ អាគមនបដិបទា សោធេតព្ពា។ យទិ អាគមនបដិបទា ន សុជ្ឈតិ, “ឥមាយ បដិបទាយ លោកុត្តរធម្មោ នាម ន លព្ភតី”តិ អបនេតព្ពោ។ យទិ បនស្ស អាគមនបដិបទា សុជ្ឈតិ, “ទីឃរត្តំ តីសុ សិក្ខាសុ អប្បមត្តោ ជាគរិយមនុយុត្តោ ចតូសុ បច្ចយេសុ អលគ្គោ អាកាសេ បាណិសមេន ចេតសា វិហរតី”តិ បញ្ញាយតិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ព្យាករណំ បដិបទាយ សទ្ធឹ សំសន្ទតិ។ “សេយ្យថាបិ នាម គង្គោទកំ យមុនោទកេន សទ្ធឹ សំសន្ទតិ សមេតិ; ឯវមេវ សុបញ្ញត្តា តេន ភគវតា សាវកានំ និព្ពានគាមិនី បដិបទា សំសន្ទតិ និព្ពានញ្ច បដិបទា ចា”តិ (ទី. និ. ២.២៩៦) វុត្តសទិសំ ហោតិ។

អបិច ខោ ន ឯត្តកេនាបិ សក្ការោ កាតព្ពោ។ កស្មា? ឯកច្ចស្ស ហិ បុថុជ្ជនស្សាបិ សតោ ខីណាសវបដិបត្តិសទិសា បដិបទា ហោតិ, តស្មា សោ ភិក្ខុ តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ ឧត្តាសេតព្ពោ។ ខីណាសវស្ស នាម អសនិយាបិ មត្ថកេ បតមានាយ ភយំ វា ឆម្ភិតត្តំ វា លោមហំសោ វា ន ហោតិ។ សចស្ស ភយំ វា ឆម្ភិតត្តំ វា លោមហំសោ វា ឧប្បជ្ជតិ, “ន ត្វំ អរហា”តិ អបនេតព្ពោ។ សចេ បន អភីរូ អច្ឆម្ភី អនុត្រាសី ហុត្វា សីហោ វិយ និសីទតិ, អយំ ភិក្ខុ សម្បន្នវេយ្យាករណោ សមន្តា រាជរាជមហាមត្តាទីហិ បេសិតំ សក្ការំ អរហតីតិ។

បាបិច្ឆោតិ យា សា “ឥធេកច្ចោ ទុស្សីលោវ សមានោ សីលវាតិ មំ ជនោ ជានាតូតិ ឥច្ឆតី”តិអាទិនា (វិភ. ៨៥១) នយេន វុត្តា បាបិច្ឆា តាយ សមន្នាគតោ។ **ឥច្ឆាបកតោ**តិ តាយ បាបិកាយ ឥច្ឆាយ អបកតោ អភិភូតោ បារាជិកោ ហុត្វា។

វិសុទ្ធាបេក្ខោតិ អត្តនោ វិសុទ្ធឹ អបេក្ខមានោ ឥច្ឆមានោ បត្ថយមានោ។ អយញ្ហិ យស្មា បារាជិកំ អាបន្នោ, តស្មា ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា អភព្ពោ ឈានាទីនិ អធិគន្តុំ, ភិក្ខុភាវោ ហិស្ស សគ្គន្តរាយោ ចេវ ហោតិ មគ្គន្តរាយោ ច។ វុត្តញ្ហេតំ – “សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ និរយាយុបកឌ្ឍតី”តិ (ធ. ប. ៣១១)។ អបរម្បិ វុត្តំ – “សិថិលោ ហិ បរិព្ពាជោ, ភិយ្យោ អាកិរតេ រជ”ន្តិ (ធ. ប. ៣១៣)។ ឥច្ចស្ស ភិក្ខុភាវោ វិសុទ្ធិ នាម ន ហោតិ ។ យស្មា បន គិហី វា ឧបាសកោ វា អារាមិកោ វា សាមណេរោ វា ហុត្វា ទានសរណសីលសំវរាទីហិ សគ្គមគ្គំ វា ឈានវិមោក្ខាទីហិ មោក្ខមគ្គំ វា អារាធេតុំ ភព្ពោ ហោតិ, តស្មាស្ស គិហិអាទិភាវោ វិសុទ្ធិ នាម ហោតិ, តស្មា តំ វិសុទ្ធឹ អបេក្ខនតោ “វិសុទ្ធាបេក្ខោ”តិ វុច្ចតិ។ តេនេវ ចស្ស បទភាជនេ “គិហី វា ហោតុកាមោ”តិអាទិ វុត្តំ។

ឯវំ វទេយ្យាតិ ឯវំ ភណេយ្យ។ កថំ? **“អជានមេវំ អាវុសោ អវចំ ជានាមិ, អបស្សំ បស្សាមី”**តិ។ បទភាជនេ បន “ឯវំ វទេយ្យា”តិ ឥទំ បទំ អនុទ្ធរិត្វាវ យថា វទន្តោ “អជានមេវំ អាវុសោ អវចំ ជានាមិ, អបស្សំ បស្សាមី”តិ វទតិ នាមាតិ វុច្ចតិ, តំ អាការំ ទស្សេតុំ “នាហំ ឯតេ ធម្មេ ជានាមី”តិអាទិ វុត្តំ។ **តុច្ឆំ មុសា វិលបិ**ន្តិ អហំ វចនត្ថវិរហតោ តុច្ឆំ វញ្ចនាធិប្បាយតោ មុសា វិលបឹ, អភណិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បទភាជនេ បនស្ស អញ្ញេន បទព្យញ្ជនេន អត្ថមត្តំ ទស្សេតុំ “តុច្ឆកំ មយា ភណិត”ន្តិអាទិ វុត្តំ។

បុរិមេ ឧបាទាយាតិ បុរិមានិ តីណិ បារាជិកានិ អាបន្នេ បុគ្គលេ ឧបាទាយ។ សេសំ បុព្ពេ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច បាកដមេវាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា

១៩៩. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋសិក្ខាបទំ បទានុក្កមេន វិភជិត្វា ឥទានិ យស្មា ហេដ្ឋា បទភាជនីយម្ហិ “ឈានំ វិមោក្ខំ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ…បេ… សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ ឯវំ សំខិត្តេនេវ ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ ទស្សិតោ, ន វិត្ថារេន អាបត្តឹ អារោបេត្វា តន្តិ ឋបិតា។ សង្ខេបទស្សិតេ ច អត្ថេ ន សព្ពេ សព្ពាការេន នយំ គហេតុំ សក្កោន្តិ, តស្មា សព្ពាការេន នយគ្គហណត្ថំ បុន តទេវ បទភាជនំ មាតិកាឋានេ ឋបេត្វា វិត្ថារតោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ទស្សេត្វា អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុកាមោ **“ឈានន្តិ បឋមំ ឈានំ, ទុតិយំ ឈាន”**ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ បឋមជ្ឈានាទីហិ មេត្តាឈានាទីនិបិ អសុភជ្ឈានាទីនិបិ អានាបានស្សតិសមាធិជ្ឈានម្បិ លោកិយជ្ឈានម្បិ លោកុត្តរជ្ឈានម្បិ សង្គហិតមេវ។ តស្មា “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិន្តិបិ…បេ… ចតុត្ថំ ជ្ឈានំ, មេត្តាឈានំ, ឧបេក្ខាឈានំ អសុភជ្ឈានំ អានាបានស្សតិសមាធិជ្ឈានំ , លោកិយជ្ឈានំ, លោកុត្តរជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិបិ ភណន្តោ បារាជិកោវ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

សុដ្ឋុ មុត្តោ វិវិធេហិ វា កិលេសេហិ មុត្តោតិ **វិមោក្ខោ**។ សោ បនាយំ រាគទោសមោហេហិ សុញ្ញត្តា **សុញ្ញតោ**។ រាគទោសមោហនិមិត្តេហិ អនិមិត្តត្តា **អនិមិត្តោ**។ រាគទោសមោហបណិធីនំ អភាវតោ **អប្បណិហិតោ**តិ វុច្ចតិ។ ចិត្តំ សមំ អាទហតិ អារម្មណេ ឋបេតីតិ **សមាធិ**។ អរិយេហិ សមាបជ្ជិតព្ពតោ **សមាបត្តិ**។ សេសមេត្ថ វុត្តនយមេវ។ ឯត្ថ ច វិមោក្ខត្តិកេន ច សមាធិត្តិកេន ច អរិយមគ្គោវ វុត្តោ។ សមាបត្តិត្តិកេន បន ផលសមាបត្តិ។ តេសុ យំកិញ្ចិ ឯកម្បិ បទំ គហេត្វា “អហំ ឥមស្ស លាភីម្ហី”តិ ភណន្តោ បារាជិកោវ ហោតិ។

តិស្សោ វិជ្ជាតិ បុព្ពេនិវាសានុស្សតិ, ទិព្ពចក្ខុ, អាសវានំ ខយេ ញាណន្តិ។ តត្ថ ឯកិស្សាបិ នាមំ គហេត្វា “អហំ ឥមិស្សា វិជ្ជាយ លាភីម្ហី”តិ ភណន្តោ បារាជិកោ ហោតិ។ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** បន “វិជ្ជានំ លាភីម្ហី’តិ ភណន្តោបិ ‘តិស្សន្នំ វិជ្ជានំ លាភីម្ហី’តិ ភណន្តោបិ បារាជិកោ វា”តិ វុត្តំ។ មគ្គភាវនាបទភាជនេ វុត្តា សត្តតឹស ពោធិបក្ខិយធម្មា មគ្គសម្បយុត្តា លោកុត្តរាវ ឥធាធិប្បេតា។ តស្មា លោកុត្តរានំ សតិបដ្ឋានានំ សម្មប្បធានានំ ឥទ្ធិបាទានំ ឥន្ទ្រិយានំ ពលានំ ពោជ្ឈង្គានំ អរិយស្ស អដ្ឋង្គិកស្ស មគ្គស្ស លាភីម្ហីតិ វទតោ បារាជិកន្តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ បន “សតិបដ្ឋានានំ លាភីម្ហី’តិ ឯវំ ឯកេកកោដ្ឋាសវសេនាបិ ‘កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានស្ស លាភីម្ហី’តិ ឯវំ តត្ថ ឯកេកធម្មវសេនាបិ វទតោ បារាជិកមេវា”តិ វុត្តំ តម្បិ សមេតិ។ កស្មា? មគ្គក្ខណុប្បន្នេយេវ សន្ធាយ វុត្តត្តា។ ផលសច្ឆិកិរិយាយបិ ឯកេកផលវសេន បារាជិកំ វេទិតព្ពំ។

រាគស្ស បហានន្តិអាទិត្តិកេ កិលេសប្បហានមេវ វុត្តំ។ តំ បន យស្មា មគ្គេន វិនា នត្ថិ, តតិយមគ្គេន ហិ កាមរាគទោសានំ បហានំ, ចតុត្ថេន មោហស្ស, តស្មា “រាគោ មេ បហីនោ”តិអាទីនិ វទតោបិ បារាជិកំ វុត្តំ។

រាគា ចិត្តំ វិនីវរណតាតិអាទិត្តិកេ លោកុត្តរចិត្តមេវ វុត្តំ។ តស្មា “រាគា មេ ចិត្តំ វិនីវរណ”ន្តិអាទីនិ វទតោបិ បារាជិកមេវ។

សុញ្ញាគារបទភាជនេ បន យស្មា ឈានេន អឃដេត្វា “សុញ្ញាគារេ អភិរមាមី”តិ វចនមត្តេន បារាជិកំ នាធិប្បេតំ, តស្មា **“បឋមេន ឈានេន សុញ្ញាគារេ អភិរតី**”តិអាទិ វុត្តំ។ តស្មា យោ ឈានេន ឃដេត្វា “ឥមិនា នាម ឈានេន សុញ្ញាគារេ អភិរមាមី”តិ វទតិ, អយមេវ បារាជិកោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

យា ច “ញាណ”ន្តិ ឥមស្ស បទភាជនេ **អម្ពដ្ឋសុត្តា**ទីសុ (ទី. និ. ១.២៥៤ អាទយោ) វុត្តាសុ អដ្ឋសុ វិជ្ជាសុ វិបស្សនាញាណមនោមយិទ្ធិឥទ្ធិវិធទិព្ពសោតចេតោបរិយញាណភេទា បញ្ច វិជ្ជា ន អាគតា, តាសុ ឯកា វិបស្សនាវ បារាជិកវត្ថុ ន ហោតិ, សេសា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។ តស្មា “វិបស្សនាយ លាភីម្ហី”តិបិ “វិបស្សនាញាណស្ស លាភីម្ហី”តិបិ វទតោ បារាជិកំ នត្ថិ។ **ផុស្សទេវត្ថេរោ** បន ភណតិ – “ឥតរាបិ ចតស្សោ វិជ្ជា ញាណេន អឃដិតា បារាជិកវត្ថូ ន ហោន្តិ។ តស្មា ‘មនោមយស្ស លាភីម្ហិ, ឥទ្ធិវិធស្ស, ទិព្ពាយ សោតធាតុយា, ចេតោបរិយស្ស លាភីម្ហី’តិ វទតោបិ បារាជិកំ នត្ថី”តិ។ តំ តស្ស អន្តេវាសិកេហេវ បដិក្ខិត្តំ – “អាចរិយោ ន អាភិធម្មិកោ ភុម្មន្តរំ ន ជានាតិ, អភិញ្ញា នាម ចតុត្ថជ្ឈានបាទកោវ មហគ្គតធម្មោ, ឈានេនេវ ឥជ្ឈតិ។ តស្មា មនោមយស្ស លាភីម្ហី’តិ វា ‘មនោមយញាណស្ស លាភីម្ហី’តិ វា យថា វា តថា វា វទតុ បារាជិកមេវា”តិ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ និព្ពានំ បាឡិយា អនាគតំ, អថ ខោ “និព្ពានំ មេ បត្ត”ន្តិ វា “សច្ឆិកត”ន្តិ វា វទតោ បារាជិកមេវ។ កស្មា? និព្ពានស្ស និព្ពត្តិតលោកុត្តរត្តា។ តថា “ចត្តារិ សច្ចានិ បដិវិជ្ឈឹ បដិវិទ្ធានិ មយា”តិ វទតោបិ បារាជិកមេវ។ កស្មា? សច្ចប្បដិវេធោតិ ហិ មគ្គស្ស បរិយាយវចនំ។ យស្មា បន “តិស្សោ បដិសម្ភិទា កាមាវចរកុសលតោ ចតូសុ ញាណសម្បយុត្តេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជន្តិ, ក្រិយតោ ចតូសុ ញាណសម្បយុត្តេសុ ចិត្តុប្បាទេសុ ឧប្បជ្ជន្តិ, អត្ថបដិសម្ភិទា ឯតេសុ ចេវ ឧប្បជ្ជតិ, ចតូសុ មគ្គេសុ ចតូសុ ផលេសុ ច ឧប្បជ្ជតី”តិ **វិភង្គេ** (វិភ. ៧៤៦) វុត្តំ។ តស្មា “ធម្មបដិសម្ភិទាយ លាភីម្ហី”តិ វា, “និរុត្តិ…បេ…. បដិភានបដិសម្ភិទាយ លាភីម្ហី”តិ វា “លោកិយអត្ថបដិសម្ភិទាយ លាភីម្ហី”តិ វា វុត្តេបិ បារាជិកំ នត្ថិ។ “បដិសម្ភិទានំ លាភីម្ហី”តិ វុត្តេ ន តាវ សីសំ ឱតរតិ។ “លោកុត្តរអត្ថបដិសម្ភិទាយ លាភីម្ហី”តិ វុត្តេ បន បារាជិកំ ហោតិ។ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** បន អត្ថបដិសម្ភិទាប្បត្តោម្ហីតិ អវិសេសេនាបិ វទតោ បារាជិកំ វុត្តំ។ **កុរុន្ទិយម្បិ** “ន មុច្ចតី”តិ វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “ឯត្តាវតា បារាជិកំ នត្ថិ, ឯត្តាវតា សីសំ ន ឱតរតិ, ឯត្តាវតា ន បារាជិក”ន្តិ វិចារិតត្តា ន សក្កា អញ្ញំ បមាណំ កាតុន្តិ។

“និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជាមី”តិ វា “លាភីម្ហាហំ តស្សា”តិ វា វទតោបិ បារាជិកំ នត្ថិ។ កស្មា? និរោធសមាបត្តិយា នេវ លោកិយត្តា ន លោកុត្តរត្តាតិ។ សចេ បនស្ស ឯវំ ហោតិ – “និរោធំ នាម អនាគាមី វា ខីណាសវោ វា សមាបជ្ជតិ, តេសំ មំ អញ្ញតរោតិ ជានិស្សតី”តិ ព្យាករោតិ, សោ ច នំ តថា ជានាតិ, បារាជិកន្តិ **មហាបច្ចរិសង្ខេបដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ។ តំ វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។

“អតីតភវេ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ សោតាបន្នោម្ហី”តិ វទតោបិ បារាជិកំ នត្ថិ។ អតីតក្ខន្ធានញ្ហិ បរាមដ្ឋត្តា សីសំ ន ឱតរតីតិ។ **សង្ខេបដ្ឋកថាយំ** បន “អតីតេ អដ្ឋសមាបត្តិលាភីម្ហី”តិ វទតោ បារាជិកំ នត្ថិ, កុប្បធម្មត្តា ឥធ បន “អត្ថិ អកុប្បធម្មត្តាតិ កេចិ វទន្តី”តិ វុត្តំ។ តម្បិ តត្ថេវ “អតីតត្តភាវំ សន្ធាយ កថេន្តស្ស បារាជិកំ ន ហោតិ, បច្ចុប្បន្នត្តភាវំ សន្ធាយ កថេន្តស្សេវ ហោតី”តិ បដិក្ខិត្តំ។

សុទ្ធិកវារកថាវណ្ណនា

២០០. ឯវំ ឈានាទីនិ ទស មាតិកាបទានិ វិត្ថារេត្វា ឥទានិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបន្តោ យំ សម្បជានមុសាវាទំ ភណតិ, តស្ស អង្គំ ទស្សេត្វា តស្សេវ វិត្ថារស្ស វសេន ចក្កបេយ្យាលំ ពន្ធន្តោ ឧល្លបនាការញ្ច អាបត្តិភេទញ្ច ទស្សេតុំ **“តីហាការេហី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុទ្ធិកវារោ វត្តុកាមវារោ បច្ចយបដិសំយុត្តវារោតិ តយោ មហាវារា។ តេសុ សុទ្ធិកវារេ បឋមជ្ឈានំ អាទិ កត្វា យាវ **មោឃា ចិត្តំ វិនីវរណបទំ**, តាវ ឯកមេកស្មិំ បទេ **សមាបជ្ជិំ, សមាបជ្ជាមិ, សមាបន្នោ, លាភីម្ហិ, វសីម្ហិ, សច្ឆិកតំ មយា**តិ ឥមេសុ ឆសុ បទេសុ ឯកមេកំ បទំ តីហាការេហិ, ចតូហិ, បញ្ចហិ, ឆហិ, សត្តហាការេហីតិ ឯវំ បញ្ចក្ខត្តុំ យោជេត្វា **សុទ្ធិកនយោ** នាម វុត្តោ។ តតោ **បឋមញ្ច ឈានំ, ទុតិយញ្ច ឈាន**ន្តិ ឯវំ បឋមជ្ឈានេន សទ្ធិំ ឯកមេកំ បទំ ឃដេន្តេន សព្ពបទានិ ឃដេត្វា តេនេវ វិត្ថារេន **ខណ្ឌចក្កំ** នាម វុត្តំ។ តញ្ហិ បុន អានេត្វា បឋមជ្ឈានាទីហិ ន យោជិតំ, តស្មា “ខណ្ឌចក្ក”ន្តិ វុច្ចតិ។ តតោ **ទុតិយញ្ច ឈានំ, តតិយញ្ច ឈាន**ន្តិ ឯវំ ទុតិយជ្ឈានេន សទ្ធិំ ឯកមេកំ បទំ ឃដេត្វា បុន អានេត្វា បឋមជ្ឈានេន សទ្ធិំ សម្ពន្ធិត្វា តេនេវ វិត្ថារេន **ពទ្ធចក្កំ** នាម វុត្តំ។ តតោ យថា ទុតិយជ្ឈានេន សទ្ធិំ, ឯវំ តតិយជ្ឈានាទីហិបិ សទ្ធិំ, ឯកមេកំ បទំ ឃដេត្វា បុន អានេត្វា ទុតិយជ្ឈានាទីហិ សទ្ធិំ សម្ពន្ធិត្វា តេនេវ វិត្ថារេន អញ្ញានិបិ ឯកូនតឹស ពទ្ធចក្កានិ វត្វា **ឯកមូលកនយោ** និដ្ឋាបិតោ។ បាឡិ បន សង្ខេបេន ទស្សិតោ, សោ អសម្មុយ្ហន្តេន វិត្ថារតោ វេទិតព្ពោ។

យថា ច ឯកមូលកោ, ឯវំ ទុមូលកាទយោបិ សព្ពមូលកបរិយោសានា ចតុន្នំ សតានំ ឧបរិ បញ្ចតឹស នយា វុត្តា។ សេយ្យថិទំ – ទ្វិមូលកា ឯកូនតឹស, តិមូលកា អដ្ឋវីស, ចតុមូលកា សត្តវីស; ឯវំ បញ្ចមូលកាទយោបិ ឯកេកំ ឩនំ កត្វា យាវ តឹសមូលកា, តាវ វេទិតព្ពា។ បាឡិ បន តេសំ នាមម្បិ សង្ខិបិត្វា **“ឥទំ សព្ពមូលក”**ន្តិ តឹសមូលកនយោ ឯកោ ទស្សិតោ។ យស្មា ច សុញ្ញាគារបទំ ឈានេន អឃដិតំ សីសំ ន ឱតរតិ, តស្មា តំ អនាមសិត្វា មោឃា ចិត្តំ វិនីវរណបទបរិយោសានាយេវ សព្ពត្ថ យោជនា ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពា។ ឯវំ បឋមជ្ឈានាទីនិ បដិបាដិយា វា ឧប្បដិបាដិយា វា ទុតិយជ្ឈានាទីហិ ឃដេត្វា វា អឃដេត្វា វា សមាបជ្ជិន្តិអាទិនានយេន ឧល្លបតោ មោក្ខោ នត្ថិ, បារាជិកំ អាបជ្ជតិយេវាតិ។

ឥមស្ស អត្ថស្ស ទស្សនវសេន វុត្តេ ច បនេតស្មិំ សុទ្ធិកមហាវារេ អយំ សង្ខេបតោ អត្ថវណ្ណនា – **តីហាការេហី**តិ សម្បជានមុសាវាទស្ស អង្គភូតេហិ តីហិ ការណេហិ។ **បុព្ពេវស្ស ហោតី**តិ បុព្ពភាគេយេវ អស្ស បុគ្គលស្ស ឯវំ ហោតិ “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ។ **ភណន្តស្ស ហោតី**តិ ភណមានស្ស ហោតិ។ **ភណិតស្ស ហោតី**តិ ភណិតេ អស្ស ហោតិ, យំ វត្តព្ពំ តស្មិំ វុត្តេ ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា **ភណិតស្សា**តិ វុត្តវតោ និដ្ឋិតវចនស្ស ហោតីតិ។ យោ ឯវំ បុព្ពភាគេបិ ជានាតិ, ភណន្តោបិ ជានាតិ, បច្ឆាបិ ជានាតិ, “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ សោ “បឋមជ្ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិ ភណន្តោ បារាជិកំ អាបជ្ជតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ ទស្សិតោ។ កិញ្ចាបិ ទស្សិតោ, អថ ខោ អយមេត្ថ វិសេសោ – បុច្ឆា តាវ ហោតិ ““មុសា ភណិស្ស’ន្តិ បុព្ពភាគោ អត្ថិ, ‘មុសា មយា ភណិត’ន្តិ បច្ឆាភាគោ នត្ថិ, វុត្តមត្តមេវ ហិ កោចិ បមុស្សតិ, កិំ តស្ស បារាជិកំ ហោតិ, ន ហោតី”តិ? សា ឯវំ **អដ្ឋកថាសុ** វិស្សជ្ជិតា – បុព្ពភាគេ “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ ច ភណន្តស្ស “មុសា ភណាមី”តិ ច ជានតោ បច្ឆាភាគេ “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ ន សក្កា ន ភវិតុំ។ សចេបិ ន ហោតិ បារាជិកមេវ។ បុរិមមេវ ហិ អង្គទ្វយំ បមាណំ។ យស្សាបិ បុព្ពភាគេ “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ អាភោគោ នត្ថិ, ភណន្តោ បន “មុសា ភណាមី”តិ ជានាតិ, ភណិតេបិ “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ ជានាតិ, សោ អាបត្តិយា ន ការេតព្ពោ។ បុព្ពភាគោ ហិ បមាណតរោ។ តស្មិំ អសតិ ទវា ភណិតំ វា រវា ភណិតំ វា ហោតី”តិ។

ឯត្ថ ច តំញាណតា ច ញាណសមោធានញ្ច បរិច្ឆិន្ទិតព្ពំ។ **តំញាណតា បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា**តិ យេន ចិត្តេន “មុសា ភណិស្ស”ន្តិ ជានាតិ, តេនេវ “មុសា ភណាមី”តិ ច “មុសា មយា ភណិត”ន្តិ ច ជានាតីតិ ឯវំ ឯកចិត្តេនេវ តីសុ ខណេសុ ជានាតីតិ អយំ តំញាណតា បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា, ន ហិ សក្កា តេនេវ ចិត្តេន តំ ចិត្តំ ជានិតុំ យថា ន សក្កា តេនេវ អសិនា សោ អសិ ឆិន្ទិតុន្តិ។ បុរិមំ បុរិមំ បន ចិត្តំ បច្ឆិមស្ស បច្ឆិមស្ស ចិត្តស្ស តថា ឧប្បត្តិយា បច្ចយោ ហុត្វា និរុជ្ឈតិ។ តេនេតំ វុច្ចតិ –

> “បមាណំ បុព្ពភាគោវ, តស្មិំ សតិ ន ហេស្សតិ;

សេសទ្វយន្តិ នត្ថេត, មិតិ វាចា តិវង្គិកា”តិ។

“ញាណសមោធានំ បរិច្ឆិតព្ព”ន្តិ ឯតានិ តីណិ ចិត្តានិ ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជន្តីតិ ន គហេតព្ពានិ។ ឥទញ្ហិ ចិត្តំ នាម –

អនិរុទ្ធម្ហិ បឋមេ, ន ឧប្បជ្ជតិ បច្ឆិមំ;
និរន្តរុប្បជ្ជនតោ, ឯកំ វិយ បកាសតិ។

តតោ បរំ បន យ្វាយំ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជិ”ន្តិ សម្បជានមុសា ភណតិ, យស្មា សោ “នត្ថិ មេ បឋមំ ឈាន”ន្តិ ឯវំទិដ្ឋិកោ ហោតិ, តស្ស ហិ អត្ថេវាយំ លទ្ធិ។ តថា “នត្ថិ មេ បឋមំ ឈាន”ន្តិ ឯវមស្ស ខមតិ ចេវ រុច្ចតិ ច។ ឯវំសភាវមេវ ចស្ស ចិត្តំ “នត្ថិ មេ បឋមំ ឈាន”ន្តិ។ យទា បន មុសា វត្តុកាមោ ហោតិ, តទា តំ ទិដ្ឋឹ វា ទិដ្ឋិយា សហ ខន្តឹ វា ទិដ្ឋិខន្តីហិ សទ្ធឹ រុចឹ វា, ទិដ្ឋិខន្តិរុចីហិ សទ្ធឹ ភាវំ វា វិនិធាយ និក្ខិបិត្វា បដិច្ឆាទេត្វា អភូតំ កត្វា ភណតិ, តស្មា តេសម្បិ វសេន អង្គភេទំ ទស្សេតុំ “**ចតូហាការេហិ**”តិអាទិ វុត្តំ។ **បរិវារេ** ច “អដ្ឋង្គិកោ មុសាវាទោ”តិ (បរិ. ៣២៨) វុត្តត្តា តត្ថ អធិប្បេតាយ សញ្ញាយ សទ្ធឹ អញ្ញោបិ ឥធ “អដ្ឋហាការេហី”តិ ឯកោ នយោ យោជេតព្ពោ។

ឯត្ថ ច **វិនិធាយ ទិដ្ឋិ**ន្តិ ពលវធម្មវិនិធានវសេនេតំ វុត្តំ។ **វិនិធាយ ខន្តិ**ន្តិអាទីនិ តតោ ទុព្ពលទុព្ពលានំ វិនិធានវសេន។ **វិនិធាយ សញ្ញ**ន្តិ ឥទំ បនេត្ថ សព្ពទុព្ពលធម្មវិនិធានំ។ សញ្ញាមត្តម្បិ នាម អវិនិធាយ សម្បជានមុសា ភាសិស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតិ។ យស្មា បន “សមាបជ្ជិស្សាមី”តិអាទិនា អនាគតវចនេន បារាជិកំ ន ហោតិ, តស្មា “សមាបជ្ជិ”ន្តិអាទីនិ អតីតវត្តមានបទានេវ បាឡេ វុត្តានីតិ វេទិតព្ពានិ។

២០៧. តតោ បរំ សព្ពម្បិ ឥមស្មឹ សុទ្ធិកមហាវារេ ឧត្តានត្ថមេវ។ ន ហេត្ថ តំ អត្ថិ – យំ ឥមិនា វិនិច្ឆយេន ន សក្កា ភវេយ្យ វិញ្ញាតុំ, ឋបេត្វា កិលេសប្បហានបទស្ស បទភាជនេ “រាគោ មេ ចត្តោ វន្តោ”តិអាទីនំ បទានំ អត្ថំ។ ស្វាយំ វុច្ចតិ – ឯត្ថ ហិ **ចត្តោ**តិ ឥទំ សកភាវបរិច្ចជនវសេន វុត្តំ។ **វន្តោ**តិ ឥទំ បុន អនាទិយនភាវទស្សនវសេន។ **មុត្តោ**តិ ឥទំ សន្តតិតោ វិមោចនវសេន។ **បហីនោ**តិ ឥទំ មុត្តស្សាបិ ក្វចិ អនវដ្ឋានទស្សនវសេន។ **បដិនិស្សដ្ឋោ**តិ ឥទំ បុព្ពេ អាទិន្នបុព្ពស្ស បដិនិស្សគ្គទស្សនវសេន។ **ឧក្ខេដិតោ**តិ ឥទំ អរិយមគ្គេន ឧត្តាសិតត្តា បុន អនល្លីយនភាវទស្សនវសេន។ ស្វាយមត្ថោ សទ្ទសត្ថតោ បរិយេសិតព្ពោ ។ **សមុក្ខេដិតោ**តិ ឥទំ សុដ្ឋុ ឧត្តាសេត្វា អណុសហគតស្សាបិ បុន អនល្លីយនភាវទស្សនវសេន វុត្តន្តិ។

សុទ្ធិកវារកថា និដ្ឋិតា។

វត្តុកាមវារកថា

២១៥. វត្តុកាមវារេបិ “តីហាការេហី”តិអាទីនំ អត្ថោ, វារបេយ្យាលប្បភេទោ ច សព្ពោ ឥធ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ កេវលញ្ហិ យំ “មយា វិរជ្ឈិត្វា អញ្ញំ វត្តុកាមេន អញ្ញំ វុត្តំ, តស្មា នត្ថិ មយ្ហំ អាបត្តី”តិ ឯវំ ឱកាសគវេសកានំ បាបបុគ្គលានំ ឱកាសនិសេធនត្ថំ វុត្តោ។ យថេវ ហិ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិ វត្តុកាមោ “ធម្មំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទីសុ សិក្ខាបច្ចក្ខានបទេសុ យំ វា តំ វា វទន្តោបិ ខេត្តេ ឱតិណ្ណត្តា សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោវ ហោតិ; ឯវំ បឋមជ្ឈានាទីសុ ឧត្តរិមនុស្សធម្មបទេសុ យំកិញ្ចិ ឯកំ វត្តុកាមោ តតោ អញ្ញំ យំ វា តំ វា វទន្តោបិ ខេត្តេ ឱតិណ្ណត្តា បារាជិកោវ ហោតិ។ សចេ យស្ស វទតិ, សោ តមត្ថំ តង្ខណញ្ញេវ ជានាតិ។ ជាននលក្ខណញ្ចេត្ថ សិក្ខាបច្ចក្ខានេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

អយំ បន វិសេសោ – សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហត្ថមុទ្ទាយ សីសំ ន ឱតរតិ។ ឥទំ អភូតារោចនំ ហត្ថមុទ្ទាយបិ ឱតរតិ។ យោ ហិ ហត្ថវិការាទីហិបិ អង្គបច្ចង្គចោបនេហិ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្ស បុគ្គលស្ស អារោចេតិ, សោ ច តមត្ថំ ជានាតិ, បារាជិកោវ ហោតិ។ អថ បន យស្ស អារោចេតិ, សោ ន ជានាតិ “កិំ អយំ ភណតី”តិ, សំសយំ វា អាបជ្ជតិ, ចិរំ វីមំសិត្វា វា បច្ឆា ជានាតិ, អប្បដិវិជានន្តោ ឥច្ចេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ ឯវំ អប្បដិវិជានន្តស្ស វុត្តេ ថុល្លច្ចយំ ហោតិ។ យោ បន ឈានាទីនិ អត្តនោ អធិគមវសេន វា ឧគ្គហបរិបុច្ឆាទិវសេន វា ន ជានាតិ, កេវលំ ឈានន្តិ វា វិមោក្ខោតិ វា វចនមត្តមេវ សុតំ ហោតិ, សោបិ តេន វុត្តេ “ឈានំ កិរ សមាបជ្ជិន្តិ ឯស វទតី”តិ យទិ ឯត្តកមត្តម្បិ ជានាតិ, ជានាតិច្ចេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ តស្ស វុត្តេ បារាជិកមេវ។ សេសោ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា ពហូនំ វា និយមិតានិយមិតវសេន វិសេសោ សព្ពោ សិក្ខាបច្ចក្ខានកថាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ។

វត្ថុកាមវារកថា និដ្ឋិតា។

បច្ចយបដិសំយុត្តវារកថា

២២០. បច្ចយបដិសំយុត្តវារេបិ – សព្ពំ វារបេយ្យាលភេទំ បុព្ពេ អាគតបទានញ្ច អត្ថំ វុត្តនយេនេវ ញត្វា បាឡិក្កមោ តាវ ឯវំ ជានិតព្ពោ។ ឯត្ថ ហិ “យោ តេ វិហារេ វសិ, យោ តេ ចីវរំ បរិភុញ្ជិ, យោ តេ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិ, យោ តេ សេនាសនំ បរិភុញ្ជិ, យោ តេ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារំ បរិភុញ្ជី”តិ ឥមេ បញ្ច បច្ចត្តវចនវារា, “យេន តេ វិហារោ បរិភុត្តោ”តិអាទយោ បញ្ច ករណវចនវារា, “យំ ត្វំ អាគម្ម វិហារំ អទាសី”តិអាទយោ បញ្ច ឧបយោគវចនវារា វុត្តា , តេសំ វសេន ឥធ វុត្តេន សុញ្ញាគារបទេន សទ្ធឹ បុព្ពេ វុត្តេសុ បឋមជ្ឈានាទីសុ សព្ពបទេសុ វារបេយ្យាលភេទោ វេទិតព្ពោ។ “យោ តេ វិហារេ, យេន តេ វិហារោ, យំ ត្វំ អាគម្ម វិហារ”ន្តិ ឯវំ បរិយាយេន វុត្តត្តា បន “អហ”ន្តិ ច អវុត្តត្តា បដិវិជាននន្តស្ស វុត្តេបិ ឥធ ថុល្លច្ចយំ, អបដិវិជាននន្តស្ស ទុក្កដន្តិ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។

អនាបត្តិភេទកថា

ឯវំ វិត្ថារវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាបត្តឹ ទស្សេន្តោ “**អនាបត្តិ អធិមានេនា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អធិមានេនា**តិ អធិគតមានេន សមុទាចរន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អនុល្លបនាធិប្បាយស្សា**តិ កោហញ្ញេ ឥច្ឆាចារេ អឋត្វា អនុល្លបនាធិប្បាយស្ស សព្រហ្មចារីនំ សន្តិកេ អញ្ញំ ព្យាករោន្តស្ស អនាបត្តិ។ ឧម្មត្តកាទយោ បុព្ពេ វុត្តនយាឯវ។ ឥធ បន អាទិកម្មិកា វគ្គុមុទាតីរិយា ភិក្ខូ។ តេសំ អនាបត្តីតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ – ហត្ថមុទ្ទាយ អារោចេន្តស្ស កាយចិត្តតោ, វចីភេទេន អារោចេន្តស្ស វាចាចិត្តតោ, ឧភយំ ករោន្តស្ស កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, តិវេទនំ ហសន្តោបិ ហិ សោមនស្សិកោ ឧល្លបតិ ភាយន្តោបិ មជ្ឈត្តោបីតិ។

វិនីតវត្ថុវណ្ណនា

២២៣. វិនីតវត្ថូសុ – អធិមានវត្ថុ អនុបញ្ញត្តិយំ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយវត្ថុស្មឹ – **បណិធាយា**តិ បត្ថនំ កត្វា។ **ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី**តិ ឯវំ អរញ្ញេ វសន្តំ មំ ជនោ អរហត្តេ វា សេក្ខភូមិយំ វា សម្ភាវេស្សតិ, តតោ លោកស្ស សក្កតោ ភវិស្សាមិ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោតិ។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯវំ បណិធាយ “អរញ្ញេ វសិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តស្ស បទវារេ បទវារេ ទុក្កដំ។ តថា អរញ្ញេ កុដិករណចង្កមននិសីទននិវាសនបារុបណាទីសុ សព្ពកិច្ចេសុ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ តស្មា ឯវំ អរញ្ញេ ន វសិតព្ពំ។ ឯវំ វសន្តោ ហិ សម្ភាវនំ លភតុ វា មា វា ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ យោ បន សមាទិន្នធុតង្គោ “ធុតង្គំ រក្ខិស្សាមី”តិ វា “គាមន្តេ មេ វសតោ ចិត្តំ វិក្ខិបតិ, អរញ្ញំ សប្បាយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា វា “អទ្ធា អរញ្ញេ តិណ្ណំ វិវេកានំ អញ្ញតរំ បាបុណិស្សាមី”តិ វា “អរញ្ញំ បវិសិត្វា អរហត្តំ អបាបុណិត្វា ន និក្ខមិស្សាមី”តិ វា “អរញ្ញវាសោ នាម ភគវតា បសត្ថោ, មយិ ច អរញ្ញេ វសន្តេ ពហូ សព្រហ្មចារិនោ គាមន្តំ ហិត្វា អារញ្ញកា ភវិស្សន្តី”តិ វា ឯវំ អនវជ្ជវាសំ វសិតុកាមោ ហោតិ, តេន វសិតព្ពំ។

តតិយវត្ថុស្មិម្បិ – “អភិក្កន្តាទីនិ សណ្ឋបេត្វា បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមី”តិ និវាសនបារុបនកិច្ចតោ បភុតិ យាវ ភោជនបរិយោសានំ តាវ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ សម្ភាវនំ លភតុ វា មា វា ទុក្កដមេវ។ ខន្ធកវត្តសេខិយវត្តបរិបូរណត្ថំ បន សព្រហ្មចារីនំ ទិដ្ឋានុគតិអាបជ្ជនត្ថំ វា បាសាទិកេហិ អភិក្កមបដិក្កមាទីហិ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ អនុបវជ្ជោ វិញ្ញូនន្តិ។

ចតុត្ថបញ្ចមវត្ថូសុ – “យោ តេ វិហារេ វសី”តិ ឯត្ថ វុត្តនយេនេវ “អហ”ន្តិ អវុត្តត្តា បារាជិកំ នត្ថិ។ អត្តុបនាយិកមេវ ហិ សមុទាចរន្តស្ស បារាជិកំ វុត្តំ។

បណិធាយ ចង្កមីតិអាទីនិ ហេដ្ឋា វុត្តនយានេវ។

សំយោជនវត្ថុស្មឹ – **សំយោជនា បហីនា**តិបិ “ទស សំយោជនា បហីនា”តិបិ “ឯកំ សំយោជនំ បហីន”ន្តិបិ វទតោ កិលេសប្បហានមេវ អារោចិតំ ហោតិ, តស្មា បារាជិកំ។

២២៤. រហោវត្ថុស្មឹ – **រហោ ឧល្លបតី**តិ “រហោគតោ អរហា អហ”ន្តិ វទតិ, ន មនសា ចិន្តិតមេវ ករោតិ។ តេនេត្ថ ទុក្កដំ វុត្តំ។

វិហារវត្ថុ ឧបដ្ឋានវត្ថុ ច វុត្តនយមេវ។

២២៥. ន ទុក្ករវត្ថុស្មឹ – តស្ស ភិក្ខុនោ អយំ លទ្ធិ – “អរិយបុគ្គលាវ ភគវតោ សាវកា”តិ។ តេនាហ – “យេ ខោ តេ ភគវតោ សាវកា តេ ឯវំ វទេយ្យុ”ន្តិ។ យស្មា ចស្ស អយមធិប្បាយោ – “សីលវតា អារទ្ធវិបស្សកេន ន ទុក្ករំ អញ្ញំ ព្យាកាតុំ, បដិពលោ សោ អរហត្តំ បាបុណិតុ”ន្តិ។ តស្មា “អនុល្លបនាធិប្បាយោ អហ”ន្តិ អាហ។

វីរិយវត្ថុស្មិំ **អារាធនីយោ**តិ សក្កា អារាធេតុំ សម្បាទេតុំ និព្ពត្តេតុន្តិ អត្ថោ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

មច្ចុវត្ថុស្មឹ សោ ភិក្ខុ “យស្ស វិប្បដិសារោ ឧប្បជ្ជតិ, សោ ភាយេយ្យ។ មយ្ហំ បន អវិប្បដិសារវត្ថុកានិ បរិសុទ្ធានិ សីលានិ, ស្វាហំ កឹ មរណស្ស ភាយិស្សាមី”តិ ឯតមត្ថវសំ បដិច្ច “នាហំ អាវុសោ មច្ចុនោ ភាយាមី”តិ អាហ។ តេនស្ស អនាបត្តិ។

វិប្បដិសារវត្ថុស្មិម្បិ ឯសេវ នយោ។ ឥតោ បរានិ តីណិ វត្ថូនិ វីរិយវត្ថុសទិសានេវ។

វេទនាវត្ថូសុបឋមស្មឹ តាវ សោ ភិក្ខុ បដិសង្ខានពលេន អធិវាសនខន្តិយំ ឋត្វា “នាវុសោ សក្កា យេន វា តេន វា អធិវាសេតុ”ន្តិ អាហ។ តេនស្ស អនាបត្តិ។

ទុតិយេ បន អត្តុបនាយិកំ អកត្វា “នាវុសោ សក្កា បុថុជ្ជនេនា”តិ បរិយាយេន វុត្តត្តា ថុល្លច្ចយំ។

២២៦. **ព្រាហ្មណវត្ថូសុ**សោ កិរ ព្រាហ្មណោ ន កេវលំ “អាយន្តុ ភោន្តោ អរហន្តោ”តិ អាហ។ យំ យំ បនស្ស វចនំ មុខតោ និក្ខមតិ, សព្ពំ “អរហន្តានំ អាសនានិ បញ្ញបេថ, បាទោទកំ ទេថ, អរហន្តោ បាទេ ធោវន្តូ”តិ អរហន្តវាទបដិសំយុត្តំយេវ។ តំ បនស្ស បសាទភញ្ញំ សទ្ធាចរិតត្តា អត្តនោ សទ្ធាពលេន សមុស្សាហិតស្ស វចនំ។ តស្មា ភគវា “**អនាបត្តិ, ភិក្ខវេ, បសាទភញ្ញេ**”តិ អាហ។ ឯវំ វុច្ចមានេន បន ភិក្ខុនា ន ហដ្ឋតុដ្ឋេនេវ បច្ចយា បរិភុញ្ជិតព្ពា, “អរហត្តសម្បាបិកំ បដិបទំ បរិបូរេស្សាមី”តិ ឯវំ យោគោ ករណីយោតិ។

អញ្ញព្យាករណវត្ថូនិសំយោជនវត្ថុសទិសានេវ។ **អគារវត្ថុស្មិំ** សោ ភិក្ខុ គិហិភាវេ អនត្ថិកតាយ អនបេក្ខតាយ “អភព្ពោ ខោ អាវុសោ មាទិសោ”តិ អាហ, ន ឧល្លបនាធិប្បាយេន។ តេនស្ស អនាបត្តិ។

២២៧. **អាវដកាមវត្ថុស្មិំ** សោ ភិក្ខុ វត្ថុកាមេសុ ច កិលេសកាមេសុ ច លោកិយេនេវ អាទីនវទស្សនេន និរបេក្ខោ។ តស្មា “**អាវដា មេ អាវុសោ កាមា**”តិ អាហ។ តេនស្ស អនាបត្តិ។ ឯត្ថ ច **អាវដា**តិ អាវារិតា និវារិតា, បដិក្ខិត្តាតិ អត្ថោ។

អភិរតិវត្ថុស្មឹ សោ ភិក្ខុ សាសនេ អនុក្កណ្ឋិតភាវេន ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីសុ ច អភិរតភាវេន “អភិរតោ អហំ អាវុសោ បរមាយ អភិរតិយា”តិ អាហ, ន ឧល្លបនាធិប្បាយេន។ តេនស្ស អនាបត្តិ។

បក្កមនវត្ថុស្មឹ **យោ ឥមម្ហា អាវាសា បឋមំ បក្កមិស្សតី**តិ ឯវំ អាវាសំ វា មណ្ឌបំ វា សីមំ វា យំកិញ្ចិ ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា កតាយ កតិកាយ យោ “មំ អរហាតិ ជានន្តូ”តិ តម្ហា ឋានា បឋមំ បក្កមតិ, បារាជិកោ ហោតិ។ យោ បន អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វា កិច្ចេន មាតាបិតូនំ វា កេនចិទេវ ករណីយេន ភិក្ខាចារត្ថំ វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆានំ វា អត្ថាយ អញ្ញេន វា តាទិសេន ករណីយេន តំ ឋានំ អតិក្កមិត្វា គច្ឆតិ, អនាបត្តិ។ សចេបិស្ស ឯវំ គតស្ស បច្ឆា ឥច្ឆាចារោ ឧប្បជ្ជតិ “ន ទានាហំ តត្ថ គមិស្សាមិ ឯវំ មំ អរហាតិ សម្ភាវេស្សន្តី”តិ អនាបត្តិយេវ។

យោបិ កេនចិទេវ ករណីយេន តំ ឋានំ បត្វា សជ្ឈាយមនសិការាទិវសេន អញ្ញវិហិតោ វា ហុត្វា ចោរាទីហិ វា អនុពទ្ធោ មេឃំ វា ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា អនោវស្សកំ បវិសិតុកាមោ តំ ឋានំ អតិក្កមតិ, អនាបត្តិ។ យានេន វា ឥទ្ធិយា វា គច្ឆន្តោបិ បារាជិកំ នាបជ្ជតិ, បទគមនេនេវ អាបជ្ជតិ។ តម្បិ យេហិ សហ កតិកា កតា, តេហិ សទ្ធិំ អបុព្ពំអចរិមំ គច្ឆន្តោ នាបជ្ជតិ។ ឯវំ គច្ឆន្តា ហិ សព្ពេបិ អញ្ញមញ្ញំ រក្ខន្តិ។ សចេបិ មណ្ឌបរុក្ខមូលាទីសុ កិញ្ចិ

ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “យោ ឯត្ថ និសីទតិ វា ចង្កមតិ វា, តំ អរហាតិ ជានិស្សាម” បុប្ផានិ វា ឋបេត្វា “យោ ឥមានិ គហេត្វា បូជំ ករិស្សតិ, តំ អរហាតិ ជានិស្សាមា”តិអាទិនា នយេន កតិកា កតា ហោតិ, តត្រាបិ ឥច្ឆាចារវសេន តថា ករោន្តស្ស បារាជិកមេវ។ សចេបិ ឧបាសកេន អន្តរាមគ្គេ វិហារោ វា កតោ ហោតិ, ចីវរាទីនិ វា ឋបិតានិ ហោន្តិ, “យេ អរហន្តោ តេ ឥមស្មិំ វិហារេ វសន្តុ, ចីវរាទីនិ ច គណ្ហន្តូ”តិ។ តត្រាបិ ឥច្ឆាចារវសេន វសន្តស្ស វា ចីវរាទីនិ វា គណ្ហន្តស្ស បារាជិកមេវ ។ ឯតំ បន អធម្មិកកតិកវត្តំ , តស្មា ន កាតព្វំ, អញ្ញំ វា ឯវរូបំ “ឥមស្មិំ តេមាសព្ភន្តរេ សព្ពេវ អារញ្ញកា ហោន្តុ, បិណ្ឌបាតិកង្គាទិអវសេសធុតង្គធរា វា អថ វា សព្ពេវ ខីណាសវា ហោន្តូ”តិ ឯវមាទិ។ នានាវេរជ្ជកា ហិ ភិក្ខូ សន្និបតន្តិ។ តត្ថ កេចិ ទុព្ពលា អប្បថាមា ឯវរូបំ វត្តំ អនុបាលេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា ឯវរូបម្បិ វត្តំ ន កាតព្វំ។ “ឥមំ តេមាសំ សព្ពេហេវ ន ឧទ្ទិសិតព្វំ, ន បរិបុច្ឆិតព្វំ, ន បព្ពាជេតព្វំ, មូគព្ពតំ គណ្ហិតព្វំ, ពហិ សីមដ្ឋស្សាបិ សង្ឃលាភោ ទាតព្ពោ”តិ ឯវមាទិកំ បន ន កាតព្វមេវ។

២២៨. លក្ខណសំយុត្តេ យ្វាយំ **អាយស្មា ច លក្ខណោ**តិ លក្ខណត្ថេរោ វុត្តោ, ឯស ជដិលសហស្សស្ស អព្ភន្តរេ ឯហិភិក្ខុបសម្បទាយ ឧបសម្បន្នោ អាទិត្តបរិយាយាវសានេ អរហត្តប្បត្តោ ឯកោ មហាសាវកោតិ វេទិតព្ពោ។ យស្មា បនេស លក្ខណសម្បន្នេន សព្ពាការបរិបូរេន ព្រហ្មសមេន អត្តភាវេន សមន្នាគតោ, តស្មា លក្ខណោតិ សង្ខំ គតោ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បន បព្ពជិតទិវសតោ សត្តមេ ទិវសេ អរហត្តប្បត្តោ ទុតិយោ អគ្គសាវកោ។

សិតំ បាត្វាកាសីតិ មន្ទហសិតំ បាតុអកាសិ, បកាសយិ ទស្សេសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ កិំ បន ទិស្វា ថេរោ សិតំ បាត្វាកាសីតិ? ឧបរិ បាឡិយំ អាគតំ អដ្ឋិកសង្ខលិកំ ឯកំ បេតលោកេ និព្ពត្តំ សត្តំ ទិស្វា, តញ្ច ខោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា, ន បសាទចក្ខុនា។ បសាទចក្ខុស្ស ហិ ឯតេ អត្តភាវា ន អាបាថំ អាគច្ឆន្តិ។ ឯវរូបំ បន អត្តភាវំ ទិស្វា ការុញ្ញេ កាតព្ពេ កស្មា សិតំ បាត្វាកាសីតិ? អត្តនោ ច ពុទ្ធញាណស្ស ច សម្បត្តិសមនុស្សរណតោ។ តញ្ហិ ទិស្វា ថេរោ “អទិដ្ឋសច្ចេន នាម បុគ្គលេន បដិលភិតព្ពា ឯវរូបា អត្តភាវា មុត្តោ អហំ, លាភា វត មេ, សុលទ្ធំ វត មេ”តិ អត្តនោ ច សម្បត្តិំ អនុស្សរិត្វា “អហោ ពុទ្ធស្ស ភគវតោ ញាណសម្បត្តិ, យោ ‘កម្មវិបាកោ, ភិក្ខវេ, អចិន្តេយ្យោ; ន ចិន្តេតព្ពោ’តិ (អ. និ. ៤.៧៧) ទេសេសិ, បច្ចក្ខំ វត កត្វា ពុទ្ធា ទេសេន្តិ, សុប្បដិវិទ្ធា ពុទ្ធានំ ធម្មធាតូ”តិ ឯវំ ពុទ្ធញាណសម្បត្តិញ្ច សរិត្វា សិតំ បាត្វាកាសីតិ។ យស្មា បន ខីណាសវា នាម ន អការណា សិតំ បាតុករោន្តិ, តស្មា តំ លក្ខណត្ថេរោ បុច្ឆិ – **“កោ នុ ខោ អាវុសោ មោគ្គល្លាន ហេតុ, កោ បច្ចយោ សិតស្ស បាតុកម្មាយា”**តិ។ ថេរោ បន យស្មា យេហិ អយំ ឧបបត្តិ សាមំ អទិដ្ឋា, តេ ទុស្សទ្ធាបយា ហោន្តិ, តស្មា ភគវន្តំ សក្ខិំ កត្វា ព្យាកាតុកាមតាយ **“អកាលោ ខោ, អាវុសោ”**តិអាទិមាហ ។ តតោ ភគវតោ សន្តិកេ បុដ្ឋោ **“ឥធាហំ អាវុសោ”**តិអាទិនា នយេន ព្យាកាសិ។

តត្ថ **អដ្ឋិកសង្ខលិក**ន្តិ សេតំ និម្មំសលោហិតំ អដ្ឋិសង្ឃាតំ។ **គិជ្ឈាបិ កាកាបិ កុលលាបី**តិ ឯតេបិ យក្ខគិជ្ឈា ចេវ យក្ខកាកា ច យក្ខកុលលា ច បច្ចេតព្ពា។ បាកតិកានំ បន គិជ្ឈាទីនំ អាបាថម្បិ ឯតំ រូបំ នាគច្ឆតិ។ **អនុបតិត្វា អនុបតិត្វា**តិ អនុពន្ធិត្វា អនុពន្ធិត្វា។ **វិតុឌេន្តី**តិ វិនិវិជ្ឈិត្វា គច្ឆន្តិ។ វិតុទេន្តីតិ វា បាឋោ, អសិធារូបមេហិ តិខិណេហិ លោហតុណ្ឌេហិ វិជ្ឈន្តីតិ អត្ថោ។ **សា សុទំ អដ្ដស្សរំ ករោតី**តិ ឯត្ថ **សុទ**ន្តិ និបាតោ, សា អដ្ឋិកសង្ខលិកា អដ្ដស្សរំ អាតុរស្សរំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អកុសលវិបាកានុភវនត្ថំ កិរ យោជនប្បមាណាបិ តាទិសា អត្តភាវា និព្ពត្តន្តិ, បសាទុស្សទា ច ហោន្តិ បក្កគណ្ឌសទិសា; តស្មា សា អដ្ឋិកសង្ខលិកា ពលវវេទនាតុរា តាទិសំ សរមកាសីតិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា បុន អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ “វដ្ដគាមិកសត្តា នាម ឯវរូបា អត្តភាវា ន មុច្ចន្តី”តិ សត្តេសុ ការុញ្ញំ បដិច្ច ឧប្បន្នំ ធម្មសំវេគំ ទស្សេន្តោ **“តស្ស មយ្ហំ អាវុសោ ឯតទហោសិ; អច្ឆរិយំ វត ភោ”**តិអាទិមាហ។

ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយន្តីតិ យេសំ សា បេតូបបត្តិ អប្បច្ចក្ខា, តេ ឧជ្ឈាយន្តិ ។ ភគវា បន ថេរស្សានុភាវំ បកាសេន្តោ **“ចក្ខុភូតា វត ភិក្ខវេ សាវកា វិហរន្តី”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ ចក្ខុ ភូតំ ជាតំ ឧប្បន្នំ តេសន្តិ **ចក្ខុភូតា;** ភូតចក្ខុកា ឧប្បន្នចក្ខុកា, ចក្ខុំ ឧប្បាទេត្វា, វិហរន្តីតិ អត្ថោ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ **យត្រ ហិ នាមា**តិ ឯត្ថ **យត្រា**តិ ការណវចនំ។ តត្រាយមត្ថយោជនា; យស្មា នាម សាវកោបិ ឯវរូបំ ញស្សតិ វា ទក្ខតិ វា សក្ខិំ វា ករិស្សតិ, តស្មា អវោចុម្ហ – “ចក្ខុភូតា វត ភិក្ខវេ សាវកា វិហរន្តិ, ញាណភូតា វត ភិក្ខវេ សាវកា វិហរន្តី”តិ។

បុព្ពេវ មេ សោ ភិក្ខវេ សត្តោ ទិដ្ឋោតិ ពោធិមណ្ឌេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណប្បដិវេធេន អប្បមាណេសុ ចក្កវាឡេសុ អប្បមាណេ សត្តនិកាយេ ភវគតិយោនិឋិតិនិវាសេ ច បច្ចក្ខំ ករោន្តេន មយា បុព្ពេវ សោ សត្តោ ទិដ្ឋោតិ វទតិ។

គោឃាតកោតិ គាវោ វធិត្វា វធិត្វា អដ្ឋិតោ មំសំ មោចេត្វា វិក្កិណិត្វា ជីវិកកប្បនកសត្តោ។ **តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេនា**តិ តស្ស នានាចេតនាហិ អាយូហិតស្ស អបរាបរិយកម្មស្ស។ តត្រ ហិ យាយ

ចេតនាយ នរកេ បដិសន្ធិ ជនិតា, តស្សា វិបាកេ បរិក្ខីណេ អវសេសកម្មំ វា កម្មនិមិត្តំ វា អារម្មណំ កត្វា បុន បេតាទីសុ បដិសន្ធិ និព្ពត្តតិ, តស្មា សា បដិសន្ធិ កម្មសភាគតាយ វា អារម្មណសភាគតាយ វា “តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសោ”តិ វុច្ចតិ។ អយញ្ច សត្តោ ឯវំ ឧបបន្នោ។ តេនាហ – “តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេនា”តិ។ តស្ស កិរ នរកា ចវនកាលេ និម្មំសកតានំ គុន្នំ អដ្ឋិរាសិ ឯវ និមិត្តំ អហោសិ។ សោ បដិច្ឆន្នម្បិ តំ កម្មំ វិញ្ញូនំ បាកដំ វិយ ករោន្តោ អដ្ឋិសង្ខលិកបេតោ ជាតោ។

២២៩. មំសបេសិវត្ថុស្មឹ **គោឃាតកោ**តិ គោមំសបេសិយោ កត្វា សុក្ខាបេត្វា វល្លូរវិក្កយេន អនេកានិ វស្សានិ ជីវិកំ កប្បេសិ។ តេនស្ស នរកា ចវនកាលេ មំសបេសិយេវ និមិត្តំ អហោសិ។ សោ មំសបេសិបេតោ ជាតោ។

មំសបិណ្ឌវត្ថុស្មឹ សោ សាកុណិកោ សកុណេ គហេត្វា វិក្កិណនកាលេ និប្បក្ខចម្មេ មំសបិណ្ឌមត្តេ កត្វា វិក្កិណន្តោ ជីវិកំ កប្បេសិ។ តេនស្ស នរកា ចវនកាលេ មំសបិណ្ឌោវ និមិត្តំ អហោសិ។ សោ មំសបិណ្ឌបេតោ ជាតោ។

និច្ឆវិវត្ថុស្មឹ តស្ស ឱរព្ភិកស្ស ឯឡកេ វធិត្វា និច្ចម្មេ កត្វា កប្បិតជីវិកស្ស បុរិមនយេនេវ និច្ចម្មំ ឯឡកសរីរំ និមិត្តមហោសិ។ សោ និច្ឆវិបេតោ ជាតោ។

អសិលោមវត្ថុស្មឹ សោ សូករិកោ ទីឃរត្តំ និវាបបុដ្ឋេ សូករេ អសិនា វធិត្វា វធិត្វា ទីឃរត្តំ ជីវិកំ កប្បេសិ។ តេនស្ស ឧក្ខិត្តាសិកភាវោវ និមិត្តំ អហោសិ។ តស្មា អសិលោមបេតោ ជាតោ។

សត្តិលោមវត្ថុស្មិំ សោ មាគវិកោ ឯកំ មិគញ្ច សត្តិញ្ច គហេត្វា វនំ គន្ត្វា តស្ស មិគស្ស សមីបំ អាគតាគតេ មិគេ សត្តិយា វិជ្ឈិត្វា មារេសិ, តស្ស សត្តិយា វិជ្ឈនកភាវោយេវ និមិត្តំ អហោសិ។ តស្មា សត្តិលោមបេតោ ជាតោ។

ឧសុលោមវត្ថុស្មឹ **ការណិកោ**តិ រាជាបរាធិកេ អនេកាហិ ការណាហិ បីឡេត្វា អវសានេ កណ្ឌេន វិជ្ឈិត្វា មារណកបុរិសោ។ សោ កិរ អសុកស្មឹ បទេសេ វិទ្ធោ មរតីតិ ញត្វាវ វិជ្ឈតិ។ តស្សេវំ ជីវិកំ កប្បេត្វា នរកេ ឧប្បន្នស្ស តតោ បក្កាវសេសេន ឥធូបបត្តិកាលេ ឧសុនា វិជ្ឈនភាវោយេវ និមិត្តំ អហោសិ។ តស្មា ឧសុលោមបេតោ ជាតោ។

សូចិលោមវត្ថុស្មឹ **សារថី**តិ អស្សទមកោ។ គោទមកោតិបិ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ**វុត្តំ។ តស្ស បតោទសូចិយា វិជ្ឈនភាវោយេវ និមិត្តំ អហោសិ។ តស្មា សូចិលោមបេតោ ជាតោ។

ទុតិយសូចិលោមវត្ថុស្មឹ **សូចកោ**តិ បេសុញ្ញការកោ ។ សោ កិរ មនុស្សេ អញ្ញមញ្ញញ្ច ភិន្ទិ។ រាជកុលេ ច “ឥមស្ស ឥមំ នាម អត្ថិ, ឥមិនា ឥទំ នាម កត”ន្តិ សូចេត្វា សូចេត្វា អនយព្យសនំ បាបេសិ។ តស្មា យថានេន សូចេត្វា មនុស្សា ភិន្នា, តថា សូចីហិ ភេទនទុក្ខំ បច្ចនុភោតុំ កម្មមេវ និមិត្តំ កត្វា សូចិលោមបេតោ ជាតោ។

អណ្ឌភារិតវត្ថុស្មឹ **គាមកូដោ**តិ វិនិច្ឆយាមច្ចោ។ តស្ស កម្មសភាគតាយ កុម្ភមត្តា មហាឃដប្បមាណា អណ្ឌា អហេសុំ។ សោ ហិ យស្មា រហោ បដិច្ឆន្នេ ឋានេ លញ្ជំ គហេត្វា កូដវិនិច្ឆយេន បាកដំ ទោសំ ករោន្តោ សាមិកេ អស្សាមិកេ អកាសិ។ តស្មាស្ស រហស្សំ អង្គំ បាកដំ និព្ពត្តំ។ យស្មា ទណ្ឌំ បដ្ឋបេន្តោ បរេសំ អសយ្ហំ ភារំ អារោបេសិ, តស្មាស្ស រហស្សង្គំ អសយ្ហភារោ ហុត្វា និព្ពត្តំ។ យស្មា យស្មឹ ឋានេ ឋិតេន សមេន ភវិតព្ពំ, តស្មឹ ឋត្វា វិសមោ អហោសិ, តស្មាស្ស រហស្សង្គេ វិសមា និសជ្ជា អហោសីតិ។

បារទារិកវត្ថុស្មឹ សោ សត្តោ បរស្ស រក្ខិតំ គោបិតំ សស្សាមិកំ ផស្សំ ផុសន្តោ មីឡ្ហសុខេន កាមសុខេន ចិត្តំ រមយិត្វា កម្មសភាគតាយ គូថផស្សំ ផុសន្តោ ទុក្ខមនុភវិតុំ តត្ថ និព្ពត្តោ។ **ទុដ្ឋព្រាហ្មណវត្ថុ** បាកដមេវ។

២៣០. **និច្ឆវិត្ថិវត្ថុស្មឹ** យស្មា មាតុគាមោ នាម អត្តនោ ផស្សេ អនិស្សរោ, សា ច តំ សាមិកស្ស សន្តកំ ផស្សំ ថេនេត្វា បរេសំ អភិរតឹ ឧប្បាទេសិ, តស្មា កម្មសភាគតាយ សុខសម្ផស្សា ធំសិត្វា ទុក្ខសម្ផស្សំ អនុភវិតុំ និច្ឆវិត្ថី ហុត្វា ឧបបន្នា។

មង្គុលិត្ថិវត្ថុស្មឹ **មង្គុលិ**ន្តិ វិរូបំ ទុទ្ទសិកំ ពីភច្ឆំ, សា កិរ ឥក្ខណិកាកម្មំ យក្ខទាសិកម្មំ ករោន្តី “ឥមិនា ច ឥមិនា ច ឯវំ ពលិកម្មេ កតេ អយំ នាម តុម្ហាកំ វឌ្ឍិ ភវិស្សតី”តិ មហាជនស្ស គន្ធបុប្ផាទីនិ វញ្ចនាយ គហេត្វា មហាជនំ ទុទ្ទិដ្ឋី មិច្ឆាទិដ្ឋី គណ្ហាបេសិ, តស្មា តាយ កម្មសភាគតាយ គន្ធបុប្ផាទីនំ ថេនិតត្តា ទុគ្គន្ធា ទុទ្ទស្សនស្ស គាហិតត្តា ទុទ្ទសិកា វិរូបា ពីភច្ឆា ហុត្វា និព្ពត្តា។

ឱកិលិនិវត្ថុស្មឹ **ឧប្បក្កំ ឱកិលិនី ឱកិរិនិ**ន្តិ សា កិរ អង្គារចិតកេ និបន្នា វិប្ផន្ទមានា វិបរិវត្តមានា បច្ចតិ, តស្មា ឧប្បក្កា ចេវ ហោតិ ខរេន អគ្គិនា បក្កសរីរា; ឱកិលិនី ច កិលិន្នសរីរា ពិន្ទុពិន្ទូនិ ហិស្សា សរីរតោ បគ្ឃរន្តិ។ ឱកិរិនី ច អង្គារសម្បរិកិណ្ណា, តស្សា ហិ ហេដ្ឋតោបិ កឹសុកបុប្ផវណ្ណា អង្គារា, ឧភយបស្សេសុបិ , អាកាសតោបិស្សា ឧបរិ អង្គារា បតន្តិ, តេន វុត្តំ – “ឧប្បក្កំ ឱកិលិនី ឱកិរិនិ”ន្តិ។ **សា ឥស្សាបកតា សបត្តឹ អង្គារកដាហេន ឱកិរី**តិ តស្សា កិរ កលិង្គរញ្ញោ ឯកា នាដកិនី អង្គារកដាហំ សមីបេ ឋបេត្វា គត្តតោ ឧទកញ្ច បុញ្ឆតិ, បាណិនា ច សេទំ ករោតិ។ រាជាបិ តាយ សទ្ធឹ កថញ្ច ករោតិ, បរិតុដ្ឋាការញ្ច ទស្សេតិ។ អគ្គមហេសី តំ អសហមានា ឥស្សាបកតា ហុត្វា អចិរបក្កន្តស្ស រញ្ញោ តំ អង្គារកដាហំ គហេត្វា តស្សា ឧបរិ អង្គារេ ឱកិរិ។ សា តំ កម្មំ កត្វា តាទិសំយេវ វិបាកំ បច្ចនុភវិតុំ បេតលោកេ និព្ពត្តា។

ចោរឃាតកវត្ថុស្មឹ សោ រញ្ញោ អាណាយ ទីឃរត្តំ ចោរានំ សីសានិ ឆិន្ទិត្វា បេតលោកេ និព្ពត្តន្តោ អសីសកំ កពន្ធំ ហុត្វា និព្ពត្តិ។

ភិក្ខុវត្ថុស្មឹ **បាបភិក្ខូ**តិ លាមកភិក្ខុ។ សោ កិរ លោកស្ស សទ្ធាទេយ្យេ ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិត្វា កាយវចីទ្វារេហិ អសំ យតោ ភិន្នាជីវោ ចិត្តកេឡឹ កីឡន្តោ វិចរិ។ តតោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ចិត្វា បេតលោកេ និព្ពត្តន្តោ ភិក្ខុសទិសេនេវ អត្តភាវេន និព្ពត្តិ។ **ភិក្ខុនី-សិក្ខមានា-សាមណេរ-សាមណេរីវត្ថូសុបិ** អយមេវ វិនិច្ឆយោ។

២៣១. តបោទាវត្ថុស្មឹ **អច្ឆោទកោ**តិ បសន្នោទកោ។ **សីតោទកោ**តិ សីតលឧទកោ។ **សាតោទកោ**តិ មធុរោទកោ។ **សេតកោ**តិ បរិសុទ្ធោ និស្សេវាលបណកកទ្ទមោ។ **សុប្បតិត្ថោ**តិ សុន្ទរេហិ តិត្ថេហិ ឧបបន្នោ។ **រមណីយោ**តិ រតិជនកោ។ **ចក្កមត្តានី**តិ រថចក្កប្បមាណានិ។ **កុថិតា សន្ទតី**តិ តត្រា សន្តត្តា ហុត្វា សន្ទតិ។ **យតាយំ ភិក្ខវេ**តិ យតោ អយំ ភិក្ខវេ។ **សោ ទហោ**តិ សោ រហទោ។ កុតោ បនាយំ សន្ទតីតិ? វេភារបព្ពតស្ស កិរ ហេដ្ឋា ភុម្មដ្ឋកនាគានំ បញ្ចយោជនសតិកំ នាគភវនំ ទេវលោកសទិសំ មណិមយេន តលេន អារាមុយ្យានេហិ ច សមន្នាគតំ; តត្ថ នាគានំ កីឡនដ្ឋានេ សោ ឧទកទហោ, តតោ អយំ តបោទា សន្ទតិ។ **ទ្វិន្នំ មហានិរយានំ អន្តរិកាយ អាគច្ឆតី**តិ រាជគហនគរំ កិរ អាវិញ្ជេត្វា មហាបេតលោកោ, តត្ថ ទ្វិន្នំ មហាលោហកុម្ភិនិរយានំ អន្តរេន អយំ តបោទា អាគច្ឆតិ, តស្មា កុថិតា សន្ទតីតិ។

យុទ្ធវត្ថុស្មឹ **នន្ទី ចរតី**តិ វិជយភេរី អាហិណ្ឌតិ។ **រាជា អាវុសោ លិច្ឆវីហី**តិ ថេរោ កិរ អត្តនោ ទិវាដ្ឋានេ ច រត្តិដ្ឋានេ ច និសីទិត្វា “លិច្ឆវយោ កតហត្ថា កតូបាសនា, រាជា ច តេហិ សទ្ធឹ សម្បហារំ ទេតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា រាជានំ បរាជិតំ បលាយមានំ អទ្ទស។ តតោ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា **“រាជា អាវុសោ តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកោ លិច្ឆវីហិ បភគ្គោ”**តិ អាហ។ **សច្ចំ, ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ អាហា**តិ បរាជិកកាលេ អាវជ្ជិត្វា យំ ទិដ្ឋំ តំ ភណន្តោ សច្ចំ អាហ។

២៣២. នាគោគាហវត្ថុស្មឹ **សប្បិនិកាយា**តិ ឯវំនាមិកាយ។ **អានេញ្ជំ សមាធិ**ន្តិ អនេជំ អចលំ កាយវាចាវិប្ផន្ទវិរហិតំ ចតុត្ថជ្ឈានសមាធឹ។ **នាគាន**ន្តិ ហត្ថីនំ។ **ឱគយ្ហ ឧត្តរន្តាន**ន្តិ ឱគយ្ហ ឱគាហេត្វា បុន ឧត្តរន្តានំ។ តេ កិរ គម្ភីរំ ឧទកំ ឱតរិត្វា តត្ថ ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច សោណ្ឌាយ ឧទកំ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ អាលោលេន្តា ឧត្តរន្តិ, តេសំ ឯវំ ឱគយ្ហ ឧត្តរន្តានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **កោញ្ចំ ករោន្តាន**ន្តិ នទីតីរេ ឋត្វា សោណ្ឌំ មុខេ បក្ខិបិត្វា កោញ្ចនាទំ ករោន្តានំ។ **សទ្ទំ អស្សោសិ**ន្តិ តំ កោញ្ចនាទសទ្ទំ អស្សោសឹ។ **អត្ថេសោ, ភិក្ខវេ, សមាធិ សោ ច ខោ អបរិសុទ្ធោ**តិ អត្ថិ ឯសោ សមាធិ មោគ្គល្លានស្ស, សោ ច ខោ បរិសុទ្ធោ ន ហោតិ។ ថេរោ កិរ បព្ពជិតតោ សត្តមេ ទិវសេ តទហុអរហត្តប្បត្តោ អដ្ឋសុ សមាបត្តីសុ បញ្ចហាការេហិ អនាចិណ្ណវសីភាវោ សមាធិបរិបន្ថកេ ធម្មេ ន សុដ្ឋុ បរិសោធេត្វា អាវជ្ជនសមាបជ្ជនាធិដ្ឋានវុដ្ឋានបច្ចវេក្ខណានំ សញ្ញាមត្តកមេវ កត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ អប្បេត្វា និសិន្នោ, ឈានង្គេហិ វុដ្ឋាយ នាគានំ សទ្ទំ សុត្វា “អន្តោសមាបត្តិយំ អស្សោសិ”ន្តិ ឯវំសញ្ញី អហោសិ។ តេន វុត្តំ – “អត្ថេសោ, ភិក្ខវេ, សមាធិ; សោ ច ខោ អបរិសុទ្ធោ”តិ។

សោភិតវត្ថុស្មឹ **អហំ, អាវុសោ, បញ្ច កប្បសតានិ អនុស្សរាមី**តិ ឯកាវជ្ជនេន អនុស្សរាមីតិ អាហ។ ឥតរថា ហិ អនច្ឆរិយំ អរិយសាវកានំ បដិបាដិយា នានាវជ្ជនេន តស្ស តស្ស អតីតេ និវាសស្ស អនុស្សរណន្តិ ន ភិក្ខូ

ឧជ្ឈាយេយ្យំ។ យស្មា បនេស “ឯកាវជ្ជនេន អនុស្សរាមី”តិ អាហ, តស្មា ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ។ **អត្ថេសា, ភិក្ខវេ, សោភិតស្ស, សា ច ខោ ឯកាយេវ ជាតី**តិ យំ សោភិតោ ជាតិំ អនុស្សរាមីតិ អាហ, អត្ថេសា ជាតិ សោភិតស្ស, សា ច ខោ ឯកាយេវ អនន្តរា ន ឧប្បជ្ជិបាជិយា អនុស្សរិតាតិ អធិប្បាយោ។

កថំ បនាយំ ឯតំ អនុស្សរីតិ? អយំ កិរ បព្ចន្នំ កប្បសតានំ ឧបរិ តិត្ថាយតនេ

បព្ពជិត្វា អសញ្ញសមាបត្តិំ និព្ពត្តេត្វា អបរិហីនជ្ឈានោ កាលំ កត្វា អសញ្ញភវេ និព្ពត្តិ។ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា អវសានេ មនុស្សលោកេ ឧប្បន្នោ សាសនេ បព្ពជិត្វា តិស្សោ វិជ្ជា សច្ឆាកាសិ។ សោ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរមានោ ឥមស្មិំ អត្តភាវេ បដិសន្ធិំ ទិស្វា តតោ បរំ តតិយេ អត្តភាវេ ចុតិមេវ អទ្ទស។ អថ ឧភិន្នមន្តរា អចិត្តកំ អត្តភាវំ អនុស្សរិតុំ អសក្កោន្តោ នយតោ សល្លក្ខេសិ – “អទ្ធាអហំ អសញ្ញភវេ និព្ពត្តោ”តិ។ ឯវំ សល្លក្ខេន្តេន បនានេន ទុក្ករំ កតំ, សតជា ភិន្ទស្ស វាលស្ស កោដិយា កោដិ បដិវិទ្ធា, អាកាសេ បទំ ទស្សិតំ។ តស្មា នំ ភគវា ឥមស្មិំយេវ វត្ថុស្មិំ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ – “ឯតទគ្គំ ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ បុព្ពេនិវាសំ អនុស្សរន្តានំ យទិទំ សោភិតោ”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៧)។

វិនីតវត្ថុវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនវណ្ណនា

២៣៣. ឧទ្ទិដ្ឋា ខោ អាយស្មន្តោ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មាតិ ឥទំ ភេជ ឧទ្ទិដ្ឋបារាជិកបរិទីបនមេវ។ សមោធានេត្វា បន សព្ពានេវ ចតុវីសតិ បារាជិកានិ វេទិតព្ពានិ។ កតមានិ ចតុវីសតិ? បាឡិយំ អាគតានិ តាវ ភិក្ខូនំ ចត្តារិ, ភិក្ខុនីនំ អសាធារណានិ ចត្តារីតិ អដ្ឋ។ ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលា, តេសុ បណ្ឌកតិរច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ជនកា, តយោ វត្ថុវិបន្នា អហេតុកបដិសន្ធិកា, តេសំ សគ្គោ អវារិតោ មគ្គោ បន វារិតោ, អភព្ពា ហិ តេ មគ្គប្បដិលាភាយ វត្ថុវិបន្នត្តាតិ។ បព្ពជ្ជាបិ នេសំ បដិក្ខិត្តា, តស្មា តេបិ បារាជិកា។ ថេយ្យសំវាសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ, មាតុឃាតកោ, បិតុឃាតកោ, អរហន្តឃាតកោ, ភិក្ខុនីទូសកោ, លោហិតុប្បាទកោ, សង្ឃភេទកោតិ ឥមេ អដ្ឋ អត្តនោ កិរិយាយ វិបន្នត្តា អភព្ពដ្ឋានំ បត្តាតិ បារាជិកាវ។ តេសុ ថេយ្យសំវាសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ, ភិក្ខុនីទូសកោតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ សគ្គោ អវារិតោ មគ្គោ បន វារិតោវ។ ឥតរេសំ បញ្ចន្នំ ឧភយម្បិ វារិតំ។ តេ ហិ អនន្តរភវេ នរកេ និព្ពត្តនកសត្តា។ ឥតិ ឥមេ ច ឯកាទស, បុរិមា ច អដ្ឋាតិ ឯកូនវីសតិ។ តេ គិហិលិង្គេ រុចិំ ឧប្បាទេត្វា គិហិនិវាសននិវត្ថាយ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិំ វីសតិ។ សា ហិ អជ្ឈាចារវីតិក្កមំ អកត្វាបិ ឯត្តាវតាវ អស្សមណីតិ ឥមានិ តាវ វីសតិ បារាជិកានិ។

អបរានិបិ – លម្ពី, មុទុបិដ្ឋិកោ, បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតិ, បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិសីទតីតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ វសេន ចត្តារិ អនុលោមបារាជិកានីតិ វទន្តិ។ ឯតានិ ហិ យស្មា ឧភិន្នំ រាគវសេន សទិសភាវូបគតានំ ធម្មោ “មេថុនធម្មោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្មា ឯតេន បរិយាយេន មេថុនធម្មំ អប្បដិសេវិត្វាយេវ កេវលំ មគ្គេន មគ្គប្បវេសនវសេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា មេថុនធម្មបារាជិកស្ស អនុលោមេន្តីតិ អនុលោមបារាជិកានីតិ វុច្ចន្តិ។ ឥតិ ឥមានិ ច ចត្តារិ បុរិមានិ ច វីសតីតិ សមោធានេត្វា សព្ពានេវ ចតុវីសតិ បារាជិកានិ វេទិតព្ពានិ។

ន លភតិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សំវាសន្តិ ឧបោសថ-បវារណ-បាតិមោក្ខុទ្ទេស-សង្ឃកម្មប្បភេទំ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សំវាសំ ន លភតិ។ **យថា បុរេ តថា បច្ឆា**តិ យថា បុព្ពេ គិហិកាលេ អនុបសម្បន្នកាលេ ច បច្ឆា បារាជិកំ អាបន្នោបិ តថេវ អសំវាសោ ហោតិ។ នត្ថិ តស្ស ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឧបោសថបវារណបាតិមោក្ខុទ្ទេសសង្ឃកម្មប្បភេទោ សំវាសោតិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សំវាសំ ន លភតិ។ **តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមី**តិ តេសុ ចតូសុ បារាជិកេសុ អាយស្មន្តេ “កច្ចិត្ថ បរិសុទ្ធា”តិ បុច្ឆាមិ។ **កច្ចិត្ថា**តិ កច្ចិ ឯត្ថ; ឯតេសុ ចតូសុ បារាជិកេសុ កច្ចិ បរិសុទ្ធាតិ អត្ថោ។ អថ វា **កច្ចិត្ថ បរិសុទ្ធា**តិ កច្ចិ បរិសុទ្ធា អត្ថ, ភវថាតិ អត្ថោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

ចតុត្ថបារាជិកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សង្ឃាទិសេសកណ្ឌំ

១. សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា

យំ បារាជិកកណ្ឌស្ស, សង្គីតំ សមនន្តរំ;
តស្ស តេរសកស្សាយមបុព្ពបទវណ្ណនា។

២៣៤. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា សេយ្យសកោ អនភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរតីតិ ឯត្ថ **អាយស្មា**តិ បិយវចនំ។ **សេយ្យសកោ**តិ តស្ស ភិក្ខុនោ នាមំ។ **អនភិរតោ**តិ វិក្ខិត្តចិត្តោ កាមរាគបរិឡាហេន បរិឌយ្ហមានោ ន បន គិហិភាវំ បត្ថយមានោ។ **សោ តេន កិសោ ហោតី**តិ សោ សេយ្យសកោ តេន អនភិរតភាវេន កិសោ ហោតិ។

អទ្ទសា ខោ អាយស្មា ឧទាយីតិ ឯត្ថ **ឧទាយី**តិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ, អយញ្ហិ សេយ្យសកស្ស ឧបជ្ឈាយោ លាឡុទាយី នាម ភន្តមិគសប្បដិភាគោ និទ្ទារាមតាទិមនុយុត្តានំ អញ្ញតរោ លោលភិក្ខុ។ **កច្ចិ នោ ត្វ**ន្តិ កច្ចិ នុ ត្វំ។ **យាវទត្ថំ ភុញ្ជ**តិអាទីសុ យាវតា អត្ថោតិ យាវទត្ថំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យាវតា តេ ភោជនេន អត្ថោ យត្តកំ ត្វំ ឥច្ឆសិ តត្តកំ ភុញ្ជ, យត្តកំ កាលំ រត្តឹ វា ទិវា វា សុបិតុំ ឥច្ឆសិ តត្តកំ សុប, មត្តិកាទីហិ កាយំ ឧព្ពដ្ដេត្វា ចុណ្ណាទីហិ យំសិត្វា យត្តកំ ន្ហានំ ឥច្ឆសិ តត្តកំ ន្ហាយ, ឧទ្ទេសេន វា បរិបុច្ឆាយ វា វត្តបដិបត្តិយា វា កម្មដ្ឋានេន វា អត្ថោ នត្ថីតិ។ **យទា តេ អនភិរតិ ឧប្បជ្ជតី**តិ យស្មិំ កាលេ តវ កាមរាគវសេន ឧក្កណ្ឋិតតា វិក្ខិត្តចិត្តតា ឧប្បជ្ជតិ។ **រាគោ ចិត្តំ អនុទ្ធំសេតី**តិ កាមរាគោ ចិត្តំ ធំសេតិ បធំសេតិ វិក្ខិបតិ ចេវ មិលាបេតិ ច។ **តទា ហត្ថេន ឧបក្កមិត្វា អសុចិំ មោចេហី**តិ តស្មិំ កាលេ ហត្ថេន វាយមិត្វា អសុចិមោចនំ ករោហិ, ឯវញ្ហិ តេ ចិត្តេកគ្គតា ភវិស្សតិ។ ឥតិ តំ ឧបជ្ឈាយោ អនុសាសិ យថា តំ ពាលោ ពាលំ មគោ មគំ។

២៣៥. **តេសំ មុដ្ឋស្សតីនំ អសម្បជានានំ និទ្ទំ ឱក្កមន្តាន**ន្តិ សតិសម្បជញ្ញំ បហាយ និទ្ទំ ឱតរន្តានំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ និទ្ទំ ឱក្កមន្តានំ អព្យាកតោ ភវង្គវារោ បវត្តតិ, សតិសម្បជញ្ញវារោ គឡតិ, តថាបិ សយនកាលេ មនសិការោ កាតព្ពោ។ ទិវា សុបន្តេន យាវ ន្ហាតស្ស ភិក្ខុនោ កេសា ន សុក្ខន្តិ តាវ សុបិត្វា វុដ្ឋហិស្សាមីតិ ស ឧស្សាហេន សុបិតព្ពំ។ រត្តឹ សុបន្តេន ឯត្តកំ នាម រត្តិភាគំ សុបិត្វា ចន្ទេន វា តារកាយ វា ឥទំ នាម ឋានំ បត្តកាលេ វុដ្ឋហិស្សាមីតិ សឧស្សាហេន សុបិតព្ពំ។ ពុទ្ធានុស្សតិអាទីសុ ច ទសសុ កម្មដ្ឋានេសុ ឯកំ អញ្ញំ វា ចិត្តរុចិយំ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វាវ និទ្ទា ឱក្កមិតព្ពា។ ឯវំ ករោន្តោ ហិ សតោ សម្បជានោ សតិញ្ច សម្បជញ្ញញ្ច អវិជហិត្វាវ និទ្ទំ ឱក្កមតីតិ វុច្ចតិ។ តេ បន ភិក្ខូ ពាលា លោលា ភន្តមិគសប្បដិភាគា ន ឯវមកំសុ។ តេន វុត្តំ – “តេសំ មុដ្ឋស្សតីនំ អសម្បជានានំ និទ្ទំ ឱក្កមន្តាន”ន្តិ។

អត្ថិ ចេត្ថ ចេតនា លព្ភតីតិ ឯត្ថ ច សុបិនន្តេ អស្សាទចេតនា អត្ថិ ឧបលព្ភតិ។ **អត្ថេសា, ភិក្ខវេ, ចេតនា; សា ច ខោ អព្ពោហារិកា**តិ ភិក្ខវេ ឯសា អស្សាទចេតនា អត្ថិ, សា ច ខោ អវិសយេ ឧប្បន្នត្តា អព្ពោហារិកា, អាបត្តិយា អង្គំ ន ហោតិ។ ឥតិ ភគវា សុបិនន្តេ ចេតនាយ អព្ពោហារិកភាវំ ទស្សេត្វា “ឯវញ្ច បន ភិក្ខវេ ឥមំ សិក្ខាបទំ ឧទ្ទិសេយ្យាថ, **សញ្ចេតនិកា សុក្កវិស្សដ្ឋិ អញ្ញត្រ សុបិនន្តា សង្ឃាទិសេសោ**”តិ សានុបញ្ញត្តិកំ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ។

២៣៦-២៣៧. តត្ថ សំវិជ្ជតិ ចេតនា អស្សាតិ សញ្ចេតនា, សញ្ចេតនាវ **សញ្ចេតនិកា,** សញ្ចេតនា វា អស្សា អត្ថីតិ សញ្ចេតនិកា។ យស្មា បន យស្ស សញ្ចេតនិកា សុក្កវិស្សដ្ឋិ ហោតិ សោ ជានន្តោ សញ្ជានន្តោ ហោតិ, សា ចស្ស សុក្កវិស្សដ្ឋិ ចេច្ច អភិវិតរិត្វា វីតិក្កមោ ហោតិ, តស្មា ព្យញ្ជនេ អាទរំ អកត្វា អត្ថមេវ ទស្សេតុំ **“ជានន្តោ សញ្ជានន្តោ ចេច្ច អភិវិតរិត្វា វីតិក្កមោ**”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ តត្ថ **ជានន្តោ**តិ ឧបក្កមាមីតិ ជានន្តោ។ **សញ្ជានន្តោ**តិ សុក្កំ មោចេមីតិ សញ្ជានន្តោ, តេនេវ ឧបក្កមជាននាការេន សទ្ធិំ ជានន្តោតិ អត្ថោ។ **ចេច្ចា**តិ មោចនស្សាទចេតនាវសេន ចេតេត្វា បកប្បេត្វា។ **អភិវិតរិត្វា**តិ ឧបក្កមវសេន មទ្ទន្តោ និរាសង្កចិត្តំ បេសេត្វា។ **វីតិក្កមោ**តិ ឯវំ បវត្តស្ស យោ វីតិក្កមោ អយំ សញ្ចេតនិកាសទ្ទស្ស សិខាប្បត្តោ អត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥទានិ សុក្កវិស្សដ្ឋីតិ ឯត្ថ យស្ស សុក្កស្ស វិស្សដ្ឋិ តំ តាវ សង្ខាតោ វណ្ណភេទតោ ច ទស្សេតុំ **“សុក្កានិ ទស សុក្កានី**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ សុក្កានំ អាសយភេទតោ ធាតុនានត្តតោ ច នីលាទិវណ្ណភេទោ វេទិតព្ពោ។

វិស្សដ្ឋីតិ វិស្សដ្ឋោ, អត្ថតោ បនេតំ ឋានាចាវនំ ហោតិ, តេនាហ – “វិស្សដ្ឋីតិ ឋានតោចាវនា វុច្ចតី”តិ។ តត្ថ វត្ថិសីសំ កដិ កាយោតិ តិធា សុក្កស្ស ឋានំ បកប្បេន្តិ, ឯកោ កិរាចរិយោ “វត្ថិសីសំ សុក្កស្ស ឋាន”ន្តិ អាហ។ ឯកោ “កដី”តិ, ឯកោ “សកលោ កាយោ”តិ, តេសុ តតិយស្ស ភាសិតំ សុភាសិតំ។ កេសលោមនខទន្តានញ្ហិ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានំ ឧច្ចារបស្សាវខេឡសិង្ឃាណិកាថទ្ធសុក្ខចម្មានិ ច វជ្ជេត្វា អវសេសោ ឆវិមំសលោហិតានុគតោ សព្ពោបិ កាយោ កាយប្បសាទភាវជីវិតិន្ទ្រិយាពទ្ធបិត្តានំ សម្ភវស្ស ច ឋានមេវ។ តថា ហិ រាគបរិយុដ្ឋានេនាភិភូតានំ ហត្ថីនំ ឧភោហិ កណ្ណចូឡិកាហិ សម្ភវោ និក្ខមតិ, មហាសេនរាជា ច រាគបរិយុដ្ឋិតោ សម្ភវវេគំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ សត្ថេន ពាហុសីសំ ផាលេត្វា វណមុខេន និក្ខន្តំ សម្ភវំ ទស្សេសីតិ។

ឯត្ថ បន បឋមស្ស អាចរិយស្ស វាទេ មោចនស្សាទេន និមិត្តេ ឧបក្កមតោ យត្តកំ ឯកា ខុទ្ទកមក្ខិកា បិវេយ្យ តត្តកេ អសុចិម្ហិ វត្ថិសីសតោ មុញ្ចិត្វា ទកសោតំ ឱតិណ្ណមត្តេ ពហិ និក្ខន្តេ វា អនិក្ខន្តេ វា សង្ឃាទិសេសោ។ ទុតិយស្ស វាទេ តថេវ កដិតោ មុច្ចិត្វា ទកសោតំ ឱតិណ្ណមត្តេ, តតិយស្ស វាទេ តថេវ សកលកាយំ សង្ខោភេត្វា តតោ មុច្ចិត្វា ទកសោតំ ឱតិណ្ណមត្តេ ពហិ និក្ខន្តេ វា អនិក្ខន្តេ វា សង្ឃាទិសេសោ។ ទកសោតោរោហណញ្ចេត្ថ អធិវាសេត្វា អន្តរា និវារេតុំ អសក្កុណេយ្យតាយ វុត្តំ, ឋានា ចុតញ្ហិ អវស្សំ ទកសោតំ ឱតរតិ។ តស្មា ឋានា ចាវនមត្តេនេវេត្ថ អាបត្តិ វេទិតព្ពា, សា ច ខោ និមិត្តេ ឧបក្កមន្តស្សេវ ហត្ថបរិកម្មបាទបរិកម្មគត្តបរិកម្មករណេន សចេបិ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ អយំ សព្ពាចរិយសាធារណវិនិច្ឆយោ។

អញ្ញត្រ សុបិនន្តាតិ ឯត្ថ សុបិនោ ឯវ **សុបិនន្តោ,** តំ ឋបេត្វា អបនេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តញ្ច បន សុបិនំ បស្សន្តោ ចតូហិ ការណេហិ បស្សតិ ធាតុក្ខោភតោ វា អនុភូតបុព្ពតោ វា ទេវតោបសំហារតោ វា បុព្ពនិមិត្តតោ វាតិ។

តត្ថ បិត្តាទីនំ ខោភករណបច្ចយយោគេន ខុភិតធាតុកោ ធាតុក្ខោភតោ សុបិនំ បស្សតិ, បស្សន្តោ ច នានាវិធំ សុបិនំ បស្សតិ – បព្ពតា បតន្តោ វិយ, អាកាសេន គច្ឆន្តោ វិយ, វាឡមិគហត្ថិចោរាទីហិ អនុពទ្ធោ វិយ ហោតិ។ អនុភូតបុព្ពតោ បស្សន្តោ បុព្ពេ អនុភូតបុព្ពំ អារម្មណំ បស្សតិ។ ទេវតោបសំហារតោ បស្សន្តស្ស ទេវតា អត្ថកាមតាយ វា អនត្ថកាមតាយ វា អត្ថាយ វា អនត្ថាយ វា នានាវិធានិ អារម្មណានិ ឧបសំហរន្តិ, សោ តាសំ ទេវតានំ អានុភាវេន តានិ អារម្មណានិ បស្សតិ។ បុព្ពនិមិត្តតោ បស្សន្តោ បុញ្ញាបុញ្ញវសេន ឧប្បជ្ជិតុកាមស្ស អត្ថស្ស វា អនត្ថស្ស វា បុព្ពនិមិត្តភូតំ សុបិនំ បស្សតិ, ពោធិសត្តស្សមាតា វិយ បុត្តបដិលាភនិមិត្តំ, ពោធិសត្តោ វិយ បញ្ច មហាសុបិនេ (អ. និ. ៥.១៩៦), កោសលរាជា វិយ សោឡស សុបិនេតិ។

តត្ថ យំ ធាតុក្ខោភតោ អនុភូតបុព្ពតោ ច សុបិនំ បស្សតិ ន តំ សច្ចំ ហោតិ។ យំ ទេវតោបសំហារតោ បស្សតិ តំ សច្ចំ វា ហោតិ អលីកំ វា, កុទ្ធា ហិ ទេវតា ឧបាយេន វិនាសេតុកាមា វិបរីតម្បិ កត្វា ទស្សេន្តិ។ យំ បន បុព្ពនិមិត្តតោ បស្សតិ តំ ឯកន្តសច្ចមេវ ហោតិ។ ឯតេសញ្ច ចតុន្នំ មូលការណានំ សំសគ្គភេទតោបិ សុបិនភេទោ ហោតិយេវ។

តញ្ច បនេតំ ចតុព្ពិធម្បិ សុបិនំ សេក្ខបុថុជ្ជនាវ បស្សន្តិ អប្បហីនវិបល្លាសត្តា, អសេក្ខា បន ន បស្សន្តិ បហីនវិបល្លាសត្តា។ កិំ បនេតំ បស្សន្តោ សុត្តោ បស្សតិ បដិពុទ្ធោ, ឧទាហុ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធោតិ? កិញ្ចេត្ថ យទិ តាវ សុត្តោ បស្សតិ អភិធម្មវិរោធោ អាបជ្ជតិ, ភវង្គចិត្តេន ហិ សុបតិ តំ រូបនិមិត្តាទិអារម្មណំ រាគាទិសម្បយុត្តំ វា ន ហោតិ, សុបិនំ បស្សន្តស្ស ច ឦទិសានិ ចិត្តានិ ឧប្បជ្ជន្តិ។ អថ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ វិនយវិរោធោ អាបជ្ជតិ, យញ្ហិ បដិពុទ្ធោ បស្សតិ តំ សព្ពោហារិកចិត្តេន បស្សតិ, សព្ពោហារិកចិត្តេន ច កតេ វីតិក្កមេ អនាបត្តិ នាម នត្ថិ។ សុបិនំ បស្សន្តេន បន កតេបិ វីតិក្កមេ ឯកន្តំ អនាបត្តិ ឯវ។ អថ នេវ សុត្តោ ន បដិពុទ្ធោ បស្សតិ, កោ នាម បស្សតិ; ឯវញ្ច សតិ សុបិនស្ស អភាវោវ អាបជ្ជតីតិ, ន អភាវោ។ កស្មា ? យស្មា កបិមិទ្ធបរេតោ បស្សតិ។ វុត្តញ្ហេតំ – “កបិមិទ្ធបរេតោ ខោ, មហារាជ, សុបិនំ បស្សតី”តិ។ **កបិមិទ្ធបរេតោ**តិ មក្កដនិទ្ទាយ យុត្តោ។ យថា ហិ មក្កដស្ស និទ្ទា លហុបរិវត្តា ហោតិ; ឯវំ យា និទ្ទា បុនប្បុនំ កុសលាទិចិត្តវោកិណ្ណត្តា លហុបរិវត្តា, យស្សា បវត្តិយំ បុនប្បុនំ ភវង្គតោ ឧត្តរណំ ហោតិ តាយ យុត្តោ សុបិនំ បស្សតិ, តេនាយំ សុបិនោ កុសលោបិ ហោតិ អកុសលោបិ អព្យាកតោបិ។ តត្ថ សុបិនន្តេ ចេតិយវន្ទនធម្មស្សវនធម្មទេសនាទីនិ ករោន្តស្ស កុសលោ, បាណាតិបាតាទីនិ ករោន្តស្ស អកុសលោ, ទ្វីហិ អន្តេហិ មុត្តោ អាវជ្ជនតទារម្មណក្ខណេ អព្យាកតោតិ វេទិតព្ពោ។ ស្វាយំ ទុព្ពលវត្ថុកត្តា ចេតនាយ បដិសន្ធឹ អាកឌ្ឍិតុំ អសមត្ថោ, បវត្តេ បន អញ្ញេហិ កុសលាកុសលេហិ ឧបត្ថម្ភិតោ វិបាកំ ទេតិ។ កិញ្ចាបិ វិបាកំ ទេតិ? អថ ខោ អវិសយេ ឧប្បន្នត្តា អព្ពោហារិកាវ សុបិនន្តចេតនា។ តេនាហ – **“ឋបេត្វា សុបិនន្ត”**ន្តិ។

សង្ឃាទិសេសោតិ ឥមស្ស អាបត្តិនិកាយស្ស នាមំ។ តស្មា យា អញ្ញត្រ សុបិនន្តា សញ្ចេតនិកា សុក្កវិស្សដ្ឋិ , អយំ សង្ឃាទិសេសោ នាម អាបត្តិនិកាយោតិ ឯវមេត្ថ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ ។ វចនត្ថោ បនេត្ថ សង្ឃោ អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតព្ពោ អស្សាតិ សង្ឃាទិសេសោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? ឥមំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាតុកាមស្ស យំ តំ អាបត្តិវុដ្ឋានំ, តស្ស អាទិម្ហិ ចេវ បរិវាសទានត្ថាយ អាទិតោ សេសេ ច មជ្ឈេ មានត្តទានត្ថាយ មូលាយ បដិកស្សនេន វា សហ មានត្តទានត្ថាយ អវសានេ អព្ភានត្ថាយ សង្ឃោ ឥច្ឆិតព្ពោ។ ន ហេត្ថ ឯកម្បិ កម្មំ វិនា សង្ឃេន សក្កា កាតុន្តិ សង្ឃោ អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតព្ពោ អស្សាតិ សង្ឃាទិសេសោតិ។ ព្យញ្ជនំ បន អនាទិយិត្វា អត្ថមេវ ទស្សេតុំ “សង្ឃោវ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសំ ទេតិ, មូលាយ បដិកស្សតិ, មានត្តំ ទេតិ, អព្ភេតិ ន សម្ពហុលា ន ឯកបុគ្គលោ, តេន វុច្ចតិ សង្ឃាទិសេសោ”តិ ឥទមស្ស បទភាជនំ –

“សង្ឃាទិសេសោតិ យំ វុត្តំ, តំ សុណោហិ យថាតថំ;
សង្ឃោវ ទេតិ បរិវាសំ, មូលាយ បដិកស្សតិ;
មានត្តំ ទេតិ អព្ភេតិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ។ (បរិ. ៣៣៩) –

បរិវារេ វចនការណញ្ច វុត្តំ, តត្ថ បរិវាសទានាទីនិ **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** វិត្ថារតោ អាគតានិ, តត្ថេវ នេសំ សំវណ្ណនំ ករិស្សាម។

តស្សេវ អាបត្តិនិកាយស្សាតិ តស្ស ឯវ អាបត្តិសមូហស្ស។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អយំ ឯកាវ អាបត្តិ, រូឡ្ហិសទ្ទេន បន អវយវេ សមូហវោហារេន វា “និកាយោ”តិ វុត្តោ – “ឯកោ វេទនាក្ខន្ធោ, ឯកោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ វិយ។

ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋសិក្ខាបទំ បទានុក្កមេន វិភជិត្វា ឥទានិ ឥមំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ អាបជ្ជន្តស្ស ឧបាយញ្ច កាលញ្ច អធិប្បាយញ្ច អធិប្បាយវត្ថុញ្ច ទស្សេតុំ **“អជ្ឈត្តរូបេ មោចេតី”**តិអាទិមាហ។ ឯត្ថ ហិ អជ្ឈត្តរូបាទីហិ ចតូហិ បទេហិ ឧបាយោ ទស្សិតោ, អជ្ឈត្តរូបេ វា មោចេយ្យ ពហិទ្ធារូបេ វា ឧភយត្ថ វា អាកាសេ វា កដឹ កម្បេន្តោ, ឥតោ បរំ អញ្ញោ ឧបាយោ នត្ថិ។ តត្ថ រូបេ ឃដ្ដេត្វា មោចេន្តោបិ រូបេន ឃដ្ដេត្វា មោចេន្តោបិ រូបេ មោចេតិច្ចេវ វេទិតព្ពោ។ រូបេ ហិ សតិ សោ មោចេតិ ន រូបំ អលភិត្វា។ រាគូបត្ថម្ភាទីហិ បន បញ្ចហិ កាលោ ទស្សិតោ។ រាគូបត្ថម្ភាទិកាលេសុ ហិ អង្គជាតំ កម្មនិយំ ហោតិ, យស្ស កម្មនិយត្តេ សតិ មោចេតិ។ ឥតោ បរំ អញ្ញោ កាលោ នត្ថិ, ន ហិ វិនា រាគូបត្ថម្ភាទីហិ បុព្ពណ្ហាទយោ កាលភេទា មោចនេ និមិត្តំ ហោន្តិ។

អារោគ្យត្ថាយាតិអាទីហិ ទសហិ អធិប្បាយោ ទស្សិតោ, ឯវរូបេន ហិ អធិប្បាយភេទេន មោចេតិ ន អញ្ញថា។ នីលាទីហិ បន ទសហិ នវមស្ស អធិប្បាយស្ស វត្ថុ ទស្សិតំ, វីមំសន្តោ ហិ នីលាទីសុ អញ្ញតរស្ស វសេន វីមំសតិ ន តេហិ វិនិមុត្តន្តិ។

២៣៨. ឥតោ បរំ បន ឥមេសំយេវ អជ្ឈត្តរូបាទីនំ បទានំ បកាសនត្ថំ **“អជ្ឈត្តរូបេតិ អជ្ឈត្តំ ឧបាទិន្នេ រូបេ”**តិអាទិ វុត្តំ, តត្ថ **អជ្ឈត្តំ ឧបាទិន្នេ រូបេ**តិ អត្តនោ ហត្ថាទិភេទេ រូបេ។ **ពហិទ្ធា ឧបាទិន្នេ**តិ បរស្ស តាទិសេយេវ។ **អនុបាទិន្នេ**តិ តាឡច្ឆិទ្ទាទិភេទេ។ **តទុភយេ**តិ អត្តនោ ច បរស្ស ច រូបេ, ឧភយឃដ្ដនវសេនេតំ វុត្តំ។ អត្តនោ រូបេន ច អនុបាទិន្នរូបេន ច ឯកតោ ឃដ្ដនេបិ លព្ភតិ។ **អាកាសេ វាយមន្តស្សា**តិ កេនចិ រូបេន អឃដ្ដេត្វា អាកាសេយេវ កដិកម្បនបយោគេន អង្គជាតំ ចាលេន្តស្ស។

រាគូបត្ថម្ភេតិ រាគស្ស ពលវភាវេ, រាគេន វា អង្គជាតស្ស ឧបត្ថម្ភេ, ថទ្ធភាវេ សញ្ជាតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កម្មនិយំ ហោតី**តិ មោចនកម្មក្ខមំ អជ្ឈត្តរូបាទីសុ ឧបក្កមារហំ ហោតិ។

ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភេតិ ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋេន អង្គជាតេ ឧបត្ថម្ភេ។ ឧច្ចាលិង្គបាណកា នាម លោមសបាណកា ហោន្តិ, តេសំ លោមេហិ ផុដ្ឋំ អង្គជាតំ កណ្ឌុំ គហេត្វា ថទ្ធំ ហោតិ, តត្ថ យស្មា តានិ លោមានិ អង្គជាតំ ឌំសន្តានិ វិយ វិជ្ឈន្តិ, តស្មា “ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋេនា”តិ វុត្តំ, អត្ថតោ បន ឧច្ចាលិង្គ បាណកលោមវេធនេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៣៩. អរោគោ ភវិស្សាមីតិ មោចេត្វា អរោគោ ភវិស្សាមិ។ **សុខំ វេទនំ ឧប្បាទេស្សាមី**តិ មោចនេន ច មុច្ចនប្បត្តិយា មុត្តបច្ចយា ច យា សុខា វេទនា ហោតិ, តំ ឧប្បាទេស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ភេសជ្ជំ ភវិស្សតី**តិ ឥទំ មេ មោចិតំ កិញ្ចិទេវ ភេសជ្ជំ ភវិស្សតិ។ **ទានំ ទស្សាមី**តិ មោចេត្វា កីដកិបិល្លិកាទីនំ ទានំ ទស្សាមិ។ **បុញ្ញំ ភវិស្សតី**តិ មោចេត្វា កីដាទីនំ ទេន្តស្ស បុញ្ញំ ភវិស្សតិ។ **យញ្ញំ យជិស្សាមី**តិ មោចេត្វា កីដាទីនំ យញ្ញំ

យជិស្សាមិ។ កិញ្ចិ កិញ្ចិ មន្តបទំ វត្វា ទស្សាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សគ្គំ គមិស្សាមី**តិ មោចេត្វា កីឡាទីនំ ទិន្នទានេន វា បុញ្ញេន វា យញ្ញេន វា សគ្គំ គមិស្សាមិ។ **ពីជំ ភវិស្សតី**តិ កុលវំសង្គហស្ស ទារកស្ស ពីជំ ភវិស្សតិ, "ឥមិនា ពីជេន បុត្តោ និព្ពត្តិស្សតី"តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន មោចេតីតិ អត្ថោ។ **វីមំសត្ថាយា**តិ ជាននត្ថាយ។ **នីលំ ភវិស្សតី**តិអាទីសុ ជានិស្សាមិ តាវ កី មេ មោចិតំ នីលំ ភវិស្សតិ បីតកាទីសុ អញ្ញតរវណ្ណន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **ខិឌ្ឌាធិប្បាយោ**តិ ខិឌ្ឌាបសុតោ, តេន តេន អធិប្បាយេន កីឡន្តោ មោចេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤០. ឥទានិ យទិទំ "អជ្ឈត្តរូបេ មោចេតី"តិអាទិ វុត្តំ តត្ថ យថា មោចេន្តោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, តេសញ្ច បទានំ វសេន យត្តកោ អាបត្តិភេទោ ហោតិ, តំ សព្ពំ ទស្សេន្តោ "**អជ្ឈត្តរូបេ ចេតេតិ ឧបក្កមតិ មុច្ចតិ អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា**"តិអាទិមាហ។

តត្ថ **ចេតេតី**តិ មោចនស្សាទសម្បយុត្តាយ ចេតនាយ មុច្ចតូតិ ចេតេតិ។ **ឧបក្កមតី**តិ តទនុរូបំ វាយាមំ ករោតិ។ **មុច្ចតី**តិ ឯវំ ចេតេន្តស្ស តទនុរូបេន វាយាមេន វាយមតោ សុក្កំ ឋានា ចវតិ។ **អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា**តិ ឥមេហិ តីហិ អង្គេហិ អស្ស បុគ្គលស្ស សង្ឃាទិសេសោ នាម អាបត្តិនិកាយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ **ពហិទ្ធារូបេ**តិអាទីសុបិ អវសេសេសុ អដ្ឋវីសតិយា បទេសុ។

ឯត្ថ បន ទ្វេ អាបត្តិសហស្សានិ នីហរិត្វា ទស្សេតព្ពានិ។ កថំ? អជ្ឈត្តរូបេ តាវ រាគូបត្ថម្ភេ អារោគ្យត្ថាយ នីលំ មោចេន្តស្ស ឯកា អាបត្តិ, អជ្ឈត្តរូបេយេវ រាគូបត្ថម្ភេ អារោគ្យត្ថាយ បីតាទីនំ មោចនវសេន អបរា នវាតិ ទស។ យថា ច អារោគ្យត្ថាយ ទស, ឯវំ សុខាទីនំ នវន្នំ បទានំ អត្ថាយ ឯកេកបទេ ទស ទស កត្វា នវុតិ, ឥតិ ឥមា ច នវុតិ បុរិមា ច ទសាតិ រាគូបត្ថម្ភេ តាវ សតំ។ យថា បន រាគូបត្ថម្ភេ ឯវំ វច្ចូបត្ថម្ភាទីសុបិ ចតូសុ ឯកេកស្មឹ ឧបត្ថម្ភេ សតំ សតំ កត្វា ចត្តារិ សតានិ, ឥតិ ឥមានិ ចត្តារិ បុរិមញ្ច ឯកន្តិ អជ្ឈត្តរូបេ តាវ បញ្ចន្នំ ឧបត្ថម្ភានំ វសេន បញ្ច សតានិ។ យថា ច អជ្ឈត្តរូបេ បញ្ច, ឯវំ ពហិទ្ធារូបេ បញ្ច, អជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបេ បញ្ច, អាកាសេ កដឹ កម្បេន្តស្ស បញ្ចាតិ សព្ពានិបិ ចតុន្នំ បញ្ចកានំ វសេន ទ្វេ អាបត្តិសហស្សានិ វេទិតព្ពានិ។

ឥទានិ **អារោគ្យត្ថាយា**តិអាទីសុ តាវ ទសសុ បទេសុ បដិបាដិយា វា ឧប្បដិបាដិយា វា ហេដ្ឋា វា គហេត្វា ឧបរិ គណ្ហន្តស្ស, ឧបរិ វា គហេត្វា ហេដ្ឋា គណ្ហន្តស្ស, ឧភតោ វា គហេត្វា មជ្ឈេ ឋបេន្តស្ស, មជ្ឈេ វា គហេត្វា ឧភតោ ហរន្តស្ស, សព្ពមូលំ វា កត្វា គណ្ហន្តស្ស ចេតនូបក្កមមោចនេ សតិ វិសង្កេតោ នាម នត្ថីតិ ទស្សេតុំ "**អារោគ្យត្ថញ្ច សុខត្ថញ្ចា**"តិ ខណ្ឌចក្កពទ្ធចក្កាទិភេទវិចិត្តំ បាឡិមាហ។

តត្ថ **អារោគ្យត្ថញ្ច សុខត្ថញ្ច អារោគ្យត្ថញ្ច ភេសជ្ជត្ថញ្ចា** តិ ឯវំ អារោគ្យបទំ សព្ពបទេហិ យោជេត្វា វុត្តមេកំ ខណ្ឌចក្កំ។ សុខបទាទីនិ សព្ពបទេហិ យោជេត្វា យាវ អត្តនោ អត្តនោ អតីតានន្តរបទំ តាវ អានេត្វា វុត្តានិ នវ ពទ្ធចក្កានីតិ ឯវំ ឯកេកមូលកានិ ទស ចក្កានិ ហោន្តិ, តានិ ទុមូលកាទីហិ សទ្ធឹ អសម្មោហតោ វិត្ថារេត្វា វេទិតព្ពានិ។ អត្ថោ បនេត្ថ បាកដោយេវ។

យថា ច អារោគ្យត្ថាយាតិអាទីសុ ទសសុ បទេសុ, ឯវំ នីលាទីសុបិ "**នីលញ្ច បីតកញ្ច ចេតេតិ ឧបក្កមតី**"តិអាទិនា នយេន ទស ចក្កានិ វុត្តានិ, តានិបិ អសម្មោហតោ វិត្ថារេត្វា វេទិតព្ពានិ។ អត្ថោ បនេត្ថ បាកដោយេវ។

បុន **អារោគ្យត្ថញ្ច នីលញ្ច អារោគ្យត្ថញ្ច សុខត្ថញ្ច នីលញ្ច បីតកញ្ចា**តិ ឯកេនេកំ ទ្វីហិ ទ្វេ…បេ…. ទសហិ ទសាតិ ឯវំ បុរិមបទេហិ សទ្ធឹ បច្ឆិមបទានិ យោជេត្វា ឯកំ មិស្សកចក្កំ វុត្តំ។

ឥទានិ យស្មា "នីលំ មោចេស្សាមី"តិ ចេតេត្វា ឧបក្កមន្តស្ស បីតកាទីសុ មុត្តេសុបិ បីតកាទិវសេន ចេតេត្វា ឧបក្កមន្តស្ស ឥតរេសុ មុត្តេសុបិ នេវត្ថិ វិសង្កេតោ , តស្មា ឯតម្បិ នយំ ទស្សេតុំ "**នីលំ មោចេស្សាមីតិ ចេតេតិ ឧបក្កមតិ បីតកំ មុច្ចតី**"តិអាទិនា នយេន ចក្កានិ វុត្តានិ។ តតោ បរំ សព្ពបច្ឆិមបទំ នីលាទីហិ នវហិ បទេហិ សទ្ធឹ យោជេត្វា កុច្ឆិចក្កំ នាម វុត្តំ។ តតោ បីតកាទីនិ នវ បទានិ ឯកេន នីលបទេនេវ សទ្ធឹ យោជេត្វា បិដ្ឋិចក្កំ នាម វុត្តំ។ តតោ លោហិតកាទីនិ នវ បទានិ ឯកេន បីតកបទេនេវ សទ្ធឹ យោជេត្វា ទុតិយំ បិដ្ឋិចក្កំ វុត្តំ។ ឯវំ លោហិតកបទាទីហិ សទ្ធឹ ឥតរានិ នវ នវ បទានិ យោជេត្វា អញ្ញានិបិ អដ្ឋ ចក្កានិ វុត្តានីតិ ឯវំ ទសគតិកំ បិដ្ឋិចក្កំ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ ខណ្ឌចក្កាទីនំ អនេកេសំ ចក្កានំ វសេន វិត្ថារតោ គរុកាបត្តិមេវ ទស្សេត្វា ឥទានិ អង្គវសេនេវ គរុកាបត្តិញ្ច លហុកាបត្តិញ្ច អនាបត្តិញ្ច ទស្សេតុំ "**ចេតេតិ ឧបក្កមតិ មុច្ចតី**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរិមនយេន

អជ្ឈត្តរូបាទីសុ រាគាទិឧបត្ថម្ភេ សតិ អារោគ្យាទីនំ អត្ថាយ ចេតេន្តស្ស ឧបក្កមិត្វា អសុចិមោចនេ តិវង្គសម្បន្នា គរុកាបត្តិ វុត្តា។ ទុតិយេន នយេន ចេតេន្តស្ស ឧបក្កមន្តស្ស ច មោចនេ អសតិ ទុវង្គសម្បន្នា លហុកា ថុល្លច្ចយាបត្តិ។ “**ចេតេតិ ន ឧបក្កមតិ មុច្ចតី**”តិអាទីហិ ឆហិ នយេហិ អនាបត្តិ។

អយំ បន អាបត្តានាបត្តិភេទោ សណ្ហោ សុខុមោ, តស្មា សុដ្ឋុ សល្លក្ខេតព្ពោ ។ សុដ្ឋុ សល្លក្ខេត្វា កុក្កុច្ចំ បុច្ឆិតេន អាបត្តិ វា អនាបត្តិ វា អាចិក្ខិតព្ពា, វិនយកម្មំ វា កាតព្ពំ។ អសល្លក្ខេត្វា ករោន្តោ ហិ រោគនិទានំ អជានិត្វា ភេសជ្ជំ ករោន្តោ វេជ្ជោ វិយ វិឃាតញ្ច អាបជ្ជតិ, ន ច តំ បុគ្គលំ តិកិច្ឆិតុំ សមត្ថោ ហោតិ។ តត្រាយំ សល្លក្ខណវិធិ – កុក្កុច្ចេន អាគតោ ភិក្ខុ យាវតតិយំ បុច្ឆិតព្ពោ – “កតរេន បយោគេន កតរេន រាគេន អាបន្នោសី”តិ។ សចេ បឋមំ អញ្ញំ វត្វា បច្ឆា អញ្ញំ វទតិ ន ឯកមគ្គេន កថេតិ, សោ វត្តព្ពោ – “ត្វំ ន ឯកមគ្គេន កថេសិ បរិហរសិ, ន សក្កា តវ វិនយកម្មំ កាតុំ គច្ឆ សោត្ថិំ គវេសា”តិ។ សចេ បន តិក្ខត្តុម្បិ ឯកមគ្គេនេវ កថេតិ, យថាភូតំ អត្តានំ អាវិករោតិ, អថស្ស អាបត្តានាបត្តិគរុកលហុកាបត្តិវិនិច្ឆយត្ថំ ឯកាទសន្នំ រាគានំ វសេន ឯកាទស បយោគា សមវេក្ខិតព្ពា។

តត្រិមេ ឯកាទស រាគា – មោចនស្សាទោ, មុច្ចនស្សាទោ, មុត្តស្សាទោ, មេថុនស្សាទោ, ផស្សស្សាទោ, កណ្ឌុវនស្សាទោ, ទស្សនស្សាទោ, និសជ្ជស្សាទោ, វាចស្សាទោ, គេហស្សិតបេមំ, វនភង្គិយន្តិ។ តត្ថ មោចេតុំ អស្សាទោ មោចនស្សាទោ, មុច្ចនេ អស្សាទោ មុច្ចនស្សាទោ, មុត្តេ អស្សាទោ មុត្តស្សាទោ, មេថុនេ អស្សាទោ មេថុនស្សាទោ, ផស្សេ អស្សាទោ ផស្សស្សាទោ, កណ្ឌុវនេ អស្សាទោ កណ្ឌុវនស្សាទោ, ទស្សនេ អស្សាទោ ទស្សនស្សាទោ, និសជ្ជាយ អស្សាទោ និសជ្ជស្សាទោ, វាចាយ អស្សាទោ វាចស្សាទោ, គេហស្សិតំ បេមំ គេហស្សិតបេមំ, វនភង្គិយន្តិ យំកិញ្ចិ បុប្ផផលាទិ វនតោ ភញ្ជិត្វា អាហដំ។ ឯត្ថ ច នវហិ បទេហិ សម្បយុត្តអស្សាទសីសេន រាគោ វុត្តោ។ ឯកេន បទេន សរូបេនេវ, ឯកេន បទេន វត្ថុនា វុត្តោ, វនភង្គោ ហិ រាគស្ស វត្ថុ ន រាគោយេវ។

ឯតេសំ បន រាគានំ វសេន ឯវំ បយោគា សមវេក្ខិតព្ពា – មោចនស្សាទេ មោចនស្សាទចេតនាយ ចេតេន្តោ ចេវ អស្សាទេន្តោ ច ឧបក្កមតិ មុច្ចតិ សង្ឃាទិសេសោ។ តថេវ ចេតេន្តោ ច អស្សាទេន្តោ ច ឧបក្កមតិ ន មុច្ចតិ ថុល្លច្ចយំ។ សចេ បន សយនកាលេ រាគបរិយុដ្ឋិតោ ហុត្វា ឩរុនា វា មុដ្ឋិនា វា អង្គជាតំ គាឡ្ហំ បីឡេត្វា មោចនត្ថាយ សឧស្សាហោវ សុបតិ, សុបន្តស្ស ចស្ស អសុចិ មុច្ចតិ សង្ឃាទិសេសោ។ សចេ រាគបរិយុដ្ឋានំ អសុភមនសិការេន វូបសមេត្វា សុទ្ធចិត្តោ សុបតិ, សុបន្តស្ស មុត្តេបិ អនាបត្តិ។

មុច្ចនស្សាទេ អត្តនោ ធម្មតាយ មុច្ចមានំ អស្សាទេតិ ន ឧបក្កមតិ អនាបត្តិ។ សចេ បន មុច្ចមានំ អស្សាទេន្តោ ឧបក្កមតិ, តេន ឧបក្កមេន មុត្តេ សង្ឃាទិសេសោ។ អត្តនោ ធម្មតាយ មុច្ចមានេ “មា កាសាវំ វា សេនាសនំ វា ទុស្សី”តិ អង្គជាតំ គហេត្វា ជគ្គនត្ថាយ ឧទកដ្ឋានំ គច្ឆតិ វដ្ដតីតិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។

មុត្តស្សាទេ អត្តនោ ធម្មតាយ មុត្តេ ឋានា ចុតេ អសុចិម្ហិ បច្ឆា អស្សាទេន្តស្ស វិនា ឧបក្កមេន មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ សចេ អស្សាទេត្វា បុន មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

មេថុនស្សាទេ មេថុនរាគេន មាតុគាមំ គណ្ហាតិ, តេន បយោគេន អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ មេថុនធម្មស្ស បយោគត្តា បន តាទិសេ គហណេ ទុក្កដំ, សីសំ បត្តេ បារាជិកំ។ សចេ មេថុនរាគេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

ផស្សស្សាទេ ទុវិធោ ផស្សោ – អជ្ឈត្តិកោ, ពាហិរោ ច។ អជ្ឈត្តិកេ តាវ អត្តនោ និមិត្តំ ថទ្ធំ មុទុកន្តិ ជានិស្សាមីតិ វា លោលភាវេន វា កីឡាបយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ សចេ កីឡាបេន្តោ អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ ពាហិរផស្សេ បន កាយសំសគ្គរាគេន មាតុគាមស្ស អង្គមង្គានិ បរាមសតោ ចេវ អាលិង្គតោ ច អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។ សចេ កាយសំសគ្គរាគេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ វិសដ្ឋិបច្ចយាបិ សង្ឃាទិសេសោ។

កណ្ឌុវនស្សាទេ ទទ្ទុកច្ឆុបិឡកបាណកាទីនំ អញ្ញតរវសេន កណ្ឌុវមានំ និមិត្តំ កណ្ឌុវនស្សាទេ នេវ កណ្ឌុវតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ កណ្ឌុវនស្សាទេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

ទស្សនស្សាទេ ទស្សនស្សាទេន បុនប្បុនំ មាតុគាមស្ស អនោកាសំ ឧបនិជ្ឈាយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ មាតុគាមស្ស អនោកាសុបនិជ្ឈានេ បន ទុក្កដំ។ សចេ ទស្សនស្សាទេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

និសជ្ជស្សាទេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជស្សាទរាគេន និសិន្នស្ស អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ រហោ និសជ្ជបច្ចយា បន អាបន្នាយ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ សចេ និសជ្ជស្សាទេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

វាចស្សាទេ វាចស្សាទរាគេន មាតុគាមំ មេថុនសន្និស្សិតាហិ វាចាហិ ឱភាសន្តស្ស អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ឃាទិសេសំ បន អាបជ្ជតិ។ សចេ វាចស្សាទេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

គេហស្សិតបេមេ មាតរំ វា មាតុបេមេន ភគិនឹ វា ភគិនិបេមេន បុនប្បុនំ បរាមសតោ ចេវ អាលិង្គតោ ច អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ គេហស្សិតបេមេន បន ផុសនបច្ចយា ទុក្កដំ។ សចេ គេហស្សិតបេមេន រត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។

វនភង្គេ ឥត្ថិបុរិសា អញ្ញមញ្ញំ កិញ្ចិទេវ តម្ពូលគន្ធបុប្ផវាសាទិប្បការំ បណ្ណាការំ មិត្តសន្ថវភាវស្ស ទឡ្ហភាវត្ថាយ បេសេន្តិ អយំ វនភង្គោ នាម។ តញ្ចេ មាតុគាមោ កស្សចិ សំសដ្ឋវិហារិកស្ស កុលូបកភិក្ខុនោ បេសេតិ, តស្ស ច “អសុកាយ នាម ឥទំ បេសិត”ន្តិ សារត្តស្ស បុនប្បុនំ ហត្ថេហិ តំ វនភង្គំ កីឡាបយតោ អសុចិ មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ សចេ វនភង្គេ សារត្តោ បុន អស្សាទេត្វា មោចនត្ថាយ និមិត្តេ ឧបក្កមិត្វា មោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ សចេ ឧបក្កមន្តេបិ ន មុច្ចតិ, ថុល្លច្ចយំ។

ឯវមេតេសំ ឯកាទសន្នំ រាគានំ វសេន ឥមេ ឯកាទស បយោគេ សមេវេក្ខិត្វា អាបត្តិ វា អនាបត្តិ វា សល្លក្ខេតព្ពា។ សល្លក្ខេត្វា សចេ គរុកា ហោតិ “គរុកា”តិ អាចិក្ខិតព្ពា។ សចេ លហុកា ហោតិ “លហុកា”តិ អាចិក្ខិតព្ពា។ តទនុរូបញ្ច វិនយកម្មំ កាតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ កតំ សុកតំ ហោតិ រោគនិទានំ ញត្វា វេជ្ជេន កតភេសជ្ជមិវ, តស្ស ច បុគ្គលស្ស សោត្ថិភាវាយ សំវត្តតិ។

២៦២. ចេតេតិ ន ឧបក្កមតីតិអាទីសុ មោចនស្សាទចេតនាយ ចេតេតិ, ន ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ មោចនស្សាទបីឡិតោ “អហោ វត មុច្ចេយ្យា”តិ ចេតេតិ, ន ឧបក្កមតិ, ន មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ មោចនស្សាទេន ន ចេតេតិ, ផស្សស្សាទេន កណ្ឌុវនស្សាទេន វា ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ តថេវ ន ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ, ន មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ កាមវិតក្កំ វិតក្កេន្តោ មោចនត្ថាយ ន ចេតេតិ, ន ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, អនាបត្តិ។ សចេ បនស្ស វិតក្កយតោបិ ន មុច្ចតិ ឥទំ អាគតមេវ ហោតិ, “ន ចេតេតិ, ន ឧបក្កមតិ, ន មុច្ចតិ, អនាបត្តី”តិ។

អនាបត្តិ សុបិនន្តេនាតិ សុត្តស្ស សុបិនេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស វិយ កាយសំសគ្គាទីនិ អាបជ្ជន្តស្ស វិយ សុបិនន្តេនេវ ការណេន យស្ស អសុចិ មុច្ចតិ, តស្ស អនាបត្តិ។ សុបិនេ បន ឧប្បន្នាយ អស្សាទចេតនាយ សចស្ស វិសយោ ហោតិ, និច្ចលេន ភវិតព្ពំ, ន ហត្ថេន និមិត្តំ កីឡាបេតព្ពំ, កាសាវបច្ចត្ថរណរក្ខណត្ថំ បន ហត្ថបុដេន គហេត្វា ជគ្គនត្ថាយ ឧទកដ្ឋានំ គន្តុំ វដ្ដតិ។

នមោចនាធិប្បាយស្សាតិ យស្ស ភេសជ្ជេន វា និមិត្តំ អាលិម្បន្តស្ស ឧច្ចារាទីនិ វា ករោន្តស្ស នមោចនាធិប្បាយស្ស មុច្ចតិ, តស្សាបិ អនាបត្តិ។ ឧម្មត្តកស្ស ទុវិធស្សាបិ អនាបត្តិ។ ឥធ សេយ្យសកោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានំ កាយចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយា, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទ្វិវេទនំ, សុខមជ្ឈត្តទ្វយេនាតិ។

២៦៣. វិនីតវត្ថូសុ សុបិនវត្ថុ អនុបញ្ញត្តិយំ វុត្តនយមេវ។ ឧច្ចារបស្សាវវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

វិតក្កវត្ថុស្មឹ **កាមវិតក្ក**ន្តិ គេហស្សិតកាមវិតក្កំ។ តត្ថ កិញ្ចាបិ អនាបត្តិ វុត្តា, អថ ខោ វិតក្កគតិកេន ន ភវិតព្ពំ។ ឧណ្ហោទកវត្ថូសុ បឋមំ ឧត្តានមេវ។ ទុតិយេ សោ ភិក្ខុ មោចេតុកាមោ ឧណ្ហោទកេន និមិត្តំ បហរិត្វា បហរិត្វា ន្ហាយិ, តេនស្ស អាបត្តិ វុត្តា។ តតិយេ ឧបក្កមស្ស អត្ថិតាយ ថុល្លច្ចយំ។ ភេសជ្ជកណ្ឌុវនវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

២៦៤. មគ្គវត្ថូសុ បឋមស្ស ថុលឩរុកស្ស មគ្គំ គច្ឆន្តស្ស សម្ពាធដ្ឋានេ ឃដ្ដនាយ អសុចិ មុច្ចិ, តស្ស នមោចនាធិប្បាយត្តា អនាបត្តិ។ ទុតិយស្ស តថេវ មុច្ចិ, មោចនាធិប្បាយត្តា បន សង្ឃាទិសេសោ។ តតិយស្ស ន មុច្ចិ, ឧបក្កមសព្ភាវតោ បន ថុល្លច្ចយំ។ តស្មា មគ្គំ គច្ឆន្តេន ឧប្បន្នេ បរិឡាហេ ន គន្តព្ពំ, គមនំ ឧបច្ឆិន្ទិត្វា អសុភាទិមនសិការេន ចិត្តំ វូបសមេត្វា សុទ្ធចិត្តេន កម្មដ្ឋានំ អាទាយ គន្តព្ពំ។ សចេ ឋិតោ វិនោទេតុំ ន សក្កោតិ, មគ្គា ឱក្កម្ម និសីទិត្វា វិនោទេត្វា កម្មដ្ឋានំ អាទាយ សុទ្ធចិត្តេនេវ គន្តព្ពំ។

វត្ថិវត្ថូសុ តេ ភិក្ខូ វត្ថឹ ទឡ្ហំ គហេត្វា បូរេត្វា បូរេត្វា វិស្សជ្ជេន្តា គាមទារកា វិយ បស្សាវមកំសុ។ **ជន្តាឃរវត្ថុស្មឹ** ឧទរំ តាបេន្តស្ស មោចនាធិប្បាយស្សាបិ អមោចនាធិប្បាយស្សាបិ មុត្តេ អនាបត្តិយេវ។ បរិកម្មំ ករោន្តស្ស និមិត្តចាលនវសេន អសុចិ មុច្ចិ, តស្មា អាបត្តិដ្ឋានេ អាបត្តិ វុត្តា។

២៦៥. ឩរុឃដ្ដាបនវត្ថូសុ យេសំ អាបត្តិ វុត្តា តេ អង្គជាតម្បិ ផុសាបេសុន្តិ វេទិតព្ពាតិ ឯវំ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ សាមណេរាទិវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។

២៦៦. កាយត្ថម្ភនវត្ថុស្មឹ **កាយំ ថម្ភេន្តស្សា**តិ ចិរំ និសីទិត្វា វា និបជ្ជិត្វា វា នវកម្មំ វា កត្វា អាលសិយវិមោចនត្ថំ វិជម្ភេន្តស្ស។

ឧបនិជ្ឈាយនវត្ថុស្មឹ សចេបិ បដសតំ និវត្ថា ហោតិ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ឋត្វា “ឥមស្មឹ នាម ឱកាសេ និមិត្ត”ន្តិ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស ទុក្កដមេវ។ អនិវត្ថានំ គាមទារិកានំ និមិត្តំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស បន កិមេវ វត្តព្ពំ។ តិរច្ឆានគតានម្បិ និមិត្តេ ឯសេវ នយោ។ ឥតោ ចិតោ ច អវិលោកេត្វា បន ទិវសម្បិ ឯកបយោគេន ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស ឯកមេវ ទុក្កដំ។ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា បុនប្បុនំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ឧម្មីលននិមីលនវសេន បន ន ការេតព្ពោ។ សហសា ឧបនិជ្ឈាយិត្វា បុន បដិសង្ហរយ សំវរេ តិដ្ឋតោ អនាបត្តិ, តំ សំវរំ បហាយ បុន ឧបនិជ្ឈាយតោ ទុក្កដមេវ។

២៦៧. តាឡច្ឆិទ្ទាទិវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវ។ **ន្ហានវត្ថូសុ** យេ ឧទកសោតំ និមិត្តេន បហរឹសុ តេសំ អាបត្តិ វុត្តា។ **ឧទញ្ជលវត្ថូសុ**បិ ឯសេវ នយោ។ ឯត្ថ ច **ឧទញ្ជល**ន្តិ ឧទកចិក្ខល្លោ វុច្ចតិ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ឥតោ បរានិ សព្ពានេវ ឧទកេ ធាវនាទិវត្ថូនិ វេទិតព្ពានិ។ អយំ បន វិសេសោ។ **បុប្ផាវឡិយវត្ថូសុ** សចេបិ នមោចនាធិប្បាយស្ស អនាបត្តិ, កីឡនបច្ចយា បន ទុក្កដំ ហោតីតិ។

សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា

២៦៨. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ កាយសំសគ្គសិក្ខាបទំ។ តត្រាយំ អនុត្តានបទវណ្ណនា – **អរញ្ញេ វិហរតី**តិ ន អារេណិកេ អរញ្ញេ, ជេតវនវិហារស្សេវ បច្ចន្តេ ឯកបស្សេ។ **មជ្ឈេ គព្ភោ**តិ តស្ស ច វិហារស្ស មជ្ឈេ គព្ភោ ហោតិ។ **សមន្តា បរិយាគារោ**តិ សមន្តា បនស្ស មណ្ឌលមាឡបរិក្ខេបោ ហោតិ។ សោ កិរ មជ្ឈេ ចតុរស្សំ គព្ភំ កត្វា ពហិ មណ្ឌលមាឡបរិក្ខេបេន កតោ, យថា សក្កា ហោតិ អន្តោយេវ អាវិញ្ឆន្តេហិ វិចរិតុំ។

សុបញ្ញត្តន្តិ សុដ្ឋុ ឋបិតំ, យថា យថា យស្មឹ យស្មិញ្ច ឱកាសេ ឋបិតំ បាសាទិកំ ហោតិ លោករញ្ជកំ តថា តថា តស្មឹ តស្មឹ ឱកាសេ ឋបិតំ, វត្តសីសេន ហិ សោ ឯកកិច្ចម្បិ ន ករោតិ។ **ឯកច្ចេ វាតបានេ វិវរន្តោ**តិ យេសុ វិវដេសុ អន្ធការោ ហោតិ តានិ វិវរន្តោ យេសុ វិវដេសុ អាលោកោ ហោតិ តានិ ថកេន្តោ។

ឯវំ វុត្តេ សា ព្រាហ្មណី តំ ព្រាហ្មណំ ឯតទវោចាតិ ឯវំ តេន ព្រាហ្មណេន បសំសិត្វា វុត្តេ សា ព្រាហ្មណី “បសន្នោ អយំ ព្រាហ្មណោ បព្ពជិតុកាមោ មញ្ញេ”តិ សល្លក្ខេត្វា និគូហិតព្ពម្បិ តំ អត្តនោ វិប្បការំ បកាសេន្តី កេវលំ តស្ស សទ្ធាវិឃាតាបេក្ខា ហុត្វា ឯតំ **“កុតោ តស្ស ឧឡារត្តតា”**តិអាទិវចនមវោច។ តត្ថ ឧឡារោ អត្តា អស្សាតិ **ឧឡារត្តា,** ឧឡារត្តនោ ភាវោ ឧដ្ឋារត្តតា។ **កុលិត្ថីហី**តិអាទីសុ កុលិត្ថិយោ នាម ឃរស្សាមិនិយោ។

កុលធីតរោ នាម បុរិសន្តរគតា កុលធីតរោ ។ **កុលកុមារិយោ** នាម អនិវិដ្ឋា វុច្ចន្តិ។ **កុលសុណ្ហា** នាម បរកុលតោ អានីតា កុលទារកានំ វធុយោ។

២៧០. **ឱតិណ្ណោ**តិ យក្ខាទីហិ វិយ សត្តា អន្តោ ឧប្បជ្ជន្តេន រាគេន ឱតិណ្ណោ, កូបាទីនិ វិយ សត្តា អសមបេក្ខិត្វា រជនីយេ ឋានេ រជ្ជន្តោ សយំ វា រាគំ ឱតិណ្ណោ, យស្មា បន ឧភយថាបិ រាគសមង្គិស្សេវេតំ អធិវចនំ, តស្មា “ឱតិណ្ណោ នាម សារត្តោ អបេក្ខវា បដិពទ្ធចិត្តោ”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។

តត្ថ **សារត្តោ**តិ កាយសំសគ្គរាគេន សុដ្ឋុ រត្តោ។ **អបេក្ខវា**តិ កាយសំសគ្គាបេក្ខាយ អបេក្ខវា។ **បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ កាយសំសគ្គរាគេនេវ តស្មិំ វត្ថុស្មិំ បដិពទ្ធចិត្តោ។ **វិបរិណតេនា**តិ បរិសុទ្ធភវង្គសន្តតិសង្ខាតំ បកតិំ វិជហិត្វា អញ្ញថា បវត្តេន, វិរូបំ វា បរិណតេន វិរូបំ បរិវត្តេន, យថា បរិវត្តមានំ វិរូបំ ហោតិ ឯវំ បរិវត្តិត្វា ឋិតេនាតិ អធិប្បាយោ។

២៧១. យស្មា បនេតំ រាគាទីហិ សម្បយោគំ នាតិវត្តតិ, តស្មា “**វិបរិណតន្តិ រត្តម្បិ ចិត្ត**”ន្តិអាទិនា នយេនស្ស បទភាជនំ វត្វា អន្តេ ឥធាធិប្បេតមត្ថំ ទស្សេន្តោ “**អបិច រត្តំ ចិត្តំ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតំ វិបរិណត**”ន្តិ អាហ។

តទហុជាតាតិ តំទិវសំ ជាតា ជាតមត្តា អល្លមំសបេសិវណ្ណា, ឯវរូបាយបិ ហិ សទ្ធិំ កាយសំសគ្គេ សង្ឃាទិសេសោ, មេថុនវីតិក្កមេ បារាជិកំ, រហោ និសជ្ជស្សាទេ បាចិត្តិយញ្ច ហោតិ។ **បគេវា**តិ បឋមមេវ។

កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យាតិ ហត្ថគ្គហណាទិកាយសម្បយោគំ កាយមិស្សីភាវំ សមាបជ្ជេយ្យ, យស្មា បនេតំ សមាបជ្ជន្តស្ស យោ សោ កាយសំសគ្គោ នាម សោ អត្ថតោ អជ្ឈាចារោ ហោតិ, រាគវសេន អភិភវិត្វា សញ្ញមវេលំ អាចារោ, តស្មាស្ស សង្ខេបេន អត្ថំ ទស្សេន្តោ “**អជ្ឈាចារោ វុច្ចតី**”តិ បទភាជនមាហ។

ហត្ថគ្គាហំ វាតិអាទិភេទំ បនស្ស វិត្ថារេន អត្ថទស្សនំ។ តត្ថ ហត្ថាទីនំ វិភាគទស្សនត្ថំ “**ហត្ថោ នាម កប្បរំ ឧបាទាយា**”តិអាទិមាហ តត្ថ **កប្បរំ ឧបាទាយា**តិ ទុតិយំ។ មហាសន្ធិំ ឧបាទាយ។ អញ្ញត្ថ បន មណិពន្ធតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គនខា ហត្ថោ ឥធ សទ្ធិំ អគ្គពាហាយ កប្បរតោ បដ្ឋាយ អធិប្បេតោ។

សុទ្ធកេសា វាតិ សុត្តាទីហិ អមិស្សា សុទ្ធា កេសាយេវ។ **វេណី**តិ តីហិ កេសវដ្ដីហិ វិនន្ធិត្វា កតកេសកលាបស្សេតំ នាមំ។ **សុត្តមិស្សា**តិ បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន កេសេ មិស្សេត្វា កតា។ **មាលាមិស្សា**តិ វស្សិកបុប្ផាទីហិ មិស្សេត្វា តីហិ កេសវដ្ដីហិ វិនន្ធិត្វា កតា, អវិនទ្ធាបិ វា កេវលំ បុប្ផមិស្សកោ កេសកលាបោ ឥធ “វេណី”តិ វេទិតព្ពោ។ **ហិរញ្ញមិស្សា**តិ កហាបណមាលាយ មិស្សេត្វា កតា។ **សុវណ្ណមិស្សា**តិ សុវណ្ណចីរកេហិ វា បាមង្គាទីហិ វា មិស្សេត្វា កតា។ **មុត្តាមិស្សា**តិ មុត្តាវលីហិ មិស្សេត្វា កតា។ **មណិមិស្សា**តិ សុត្តារូឡ្ហេហិ មណីហិ មិស្សេត្វា កតា។ ឯតាសុ ហិ យំកិញ្ចិ វេណី គណ្ហន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោយេវ។ “អហំ មិស្សកវេណី អគ្គហេសិ”ន្តិ វទន្តស្ស មោក្ខោ នត្ថិ។ វេណិគ្គហណេន ចេត្ថ កេសាបិ គហិតាវ ហោន្តិ, តស្មា យោ ឯកម្បិ កេសំ គណ្ហាតិ តស្សបិ អាបត្តិយេវ។

ហត្ថញ្ច វេណិញ្ច ឋបេត្វាតិ ឥធ វុត្តលក្ខណំ ហត្ថញ្ច សព្ពប្បការញ្ច វេណី ឋបេត្វា អវសេសំ សរីរំ “អង្គ”ន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ បរិច្ឆិន្នេសុ ហត្ថាទីសុ ហត្ថស្ស គហណំ **ហត្ថគ្គាហោ,** វេណិយា គហណំ **វេណិគ្គាហោ,** អវសេសសសរីរស្ស បរាមសនំ **អញ្ញតរស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា អង្គស្ស បរាមសនំ,** យោ តំ ហត្ថគ្គាហំ វា វេណិគ្គាហំ វា អញ្ញតរស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា អង្គស្ស បរាមសនំ សមាបជ្ជេយ្យ, តស្ស សង្ឃាទិសេសោ នាម អាបត្តិនិកាយោ ហោតីតិ។ អយំ សិក្ខាបទស្ស អត្ថោ។

២៧២. យស្មា បន យោ ច ហត្ថគ្គាហោ យោ ច វេណិគ្គាហោ យញ្ច អវសេសស្ស អង្គស្ស បរាមសនំ តំ សព្ពម្បិ ភេទតោ ទ្វាទសវិធំ ហោតិ, តស្មា តំ ភេទំ ទស្សេតុំ “**អាមសនា បរាមសនា**”តិអាទិនា នយេនស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ តត្ថ យញ្ច វុត្តំ “**អាមសនា នាម អាមដ្ឋមត្តា**”តិ យញ្ច “**ឆុបនំ នាម ផុដ្ឋមត្ត**”ន្តិ, ឥមេសំ អយំ វិសេសោ – **អាមសនា**តិ អាមជ្ជនា ផុដ្ឋោកាសំ អនតិក្កមិត្វាបិ តត្ថេវ សង្ឃដ្ដនា។ អយញ្ហិ “អាមដ្ឋមត្តា”តិ វុច្ចតិ។ **ឆុបន**ន្តិ អសង្ឃដ្ដេត្វា ផុដ្ឋមត្តំ។

យម្បិ ឧម្មសនាយ ច ឧល្លង្ឃនាយ ច និទ្ទេសេ “ឧទ្ធំ ឧច្ចារណា”តិ ឯកមេវ បទំ វុត្តំ។ តត្រាបិ អយំ វិសេសោ – បឋមំ អត្តនោ កាយស្ស ឥត្ថិយា កាយេ ឧទ្ធំ បេសនវសេន វុត្តំ, ទុតិយំ ឥត្ថិយា កាយំ ឧក្ខិបនវសេន, សេសំ បាកដមេវ។

២៧៣. ឥទានិ យ្វាយំ ឱតិណ្ណោ វិបរិណតេន ចិត្តេន កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជតិ, តស្ស ឯតេសំ បទានំ វសេន វិត្ថារតោ អាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ “**ឥត្ថី ច ហោតិ ឥត្ថិសញ្ញី សារត្តោ ច ភិក្ខុ ច នំ ឥត្ថិយា កាយេន កាយ**”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ភិក្ខុ ច នំ ឥត្ថិយា កាយេន កាយ**ន្តិ សោ សារត្តោ ច ឥត្ថិសញ្ញី ច ភិក្ខុ អត្តនោ កាយេន។ **ន**ន្តិ និបាតមត្តំ។ អថ វា ឯតំ តស្សា ឥត្ថិយា ហត្ថាទិភេទំ កាយំ។ **អាមសតិ បរាមសតី**តិ ឯតេសុ ចេ ឯកេនាបិ អាការេន អជ្ឈាចរតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ តត្ថ សកឹ អាមសតោ ឯកា អាបត្តិ, បុនប្បុនំ អាមសតោ បយោគេ បយោគេ សង្ឃាទិសេសោ។

បរាមសន្តោបិ សចេ កាយតោ អមោចេត្វាវ ឥតោ ចិតោ ច អត្តនោ ហត្ថំ វា កាយំ វា សញ្ចោបេតិ ហរតិ បេសេតិ ទិវសម្បិ បរាមសតោ ឯកាវ អាបត្តិ។ សចេ កាយតោ មោចេត្វា មោចេត្វា បរាមសតិ បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ។

ឱមសន្តោបិ សចេ កាយតោ អមោចេត្វាវ ឥត្ថិយា មត្ថកតោ បដ្ឋាយ យាវ បាទបិដ្ឋី ឱមសតិ ឯកាវ អាបត្តិ។ សចេ បន ឧទរាទីសុ តំ តំ ឋានំ បត្វា មុញ្ចិត្វា មុញ្ចិត្វា ឱមសតិ បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ។ **ឧម្មសនាយបិ** បាទតោ បដ្ឋាយ យាវ សីសំ ឧម្មសន្តស្ស ឯសេវ នយោ។

ឱលង្ឃនាយ មាតុគាមំ កេសេសុ គហេត្វា នាមេត្វា ចុម្ពនាទីសុ យំ អជ្ឈាចារំ ឥច្ឆតិ តំ កត្វា មុញ្ចតោ ឯកាវ អាបត្តិ។ ឧដ្ឋិតំ បុនប្បុនំ នាមយតោ បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ។ **ឧល្លង្ឃនាយបិ** កេសេសុ វា ហត្ថេសុ វា គហេត្វា វុដ្ឋាបយតោ ឯសេវ នយោ។

អាកឌ្ឍនាយ អត្តនោ អភិមុខំ អាកឌ្ឍន្តោ យាវ ន មុញ្ចតិ តាវ ឯកាវ អាបត្តិ។ មុញ្ចិត្វា មុញ្ចិត្វា អាកឌ្ឍន្តស្ស បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ។ **បតិកឌ្ឍនាយបិ** បរម្មុខំ បិដ្ឋិយំ គហេត្វា បដិប្បណាមយតោ ឯសេវ នយោ។

អភិនិគ្គណ្ហនាយ ហត្ថេ វា ពាហាយ វា ទឡ្ហំ គហេត្វា យោជនម្បិ គច្ឆតោ ឯកាវ អាបត្តិ។ មុញ្ចិត្វា បុនប្បុនំ គណ្ហតោ បយោគេ បយោគេ អាបត្តិ។ អមុញ្ចិត្វា បុនប្បុនំ ផុសតោ ច អាលិង្គតោ ច បយោគេ បយោគេ អាបត្តីតិ **មហាសុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ – “មូលគ្គហណមេវ បមាណំ, តស្មា យាវ ន មុញ្ចតិ តាវ ឯកា ឯវ អាបត្តី”តិ។

អភិនិប្បីឡនាយ វត្ថេន វា អាភរណេន វា សទ្ធឹ បីឡយតោ អង្គំ អផុសន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, ផុសន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ, ឯកបយោគេន ឯកា អាបត្តិ, នានាបយោគេន នានា។

គហណឆុបនេសុ អញ្ញំ កិញ្ចិ វិការំ អករោន្តោបិ គហិតមត្តផុដ្ឋមត្តេនាបិ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។

ឯវមេតេសុ អាមសនាទីសុ ឯកេនាបិ អាការេន អជ្ឈាចារតោ ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិស្ស សង្ឃាទិសេសោ, វេមតិកស្ស ថុល្លច្ចយំ, បណ្ឌកបុរិសតិរច្ឆានគតសញ្ញិស្សាបិ ថុល្លច្ចយមេវ។ បណ្ឌកេ បណ្ឌកសញ្ញិស្ស ថុល្លច្ចយំ, វេមតិកស្ស ទុក្កដំ។ បុរិសតិរច្ឆានគតឥត្ថិសញ្ញិស្សាបិ ទុក្កដមេវ។ បុរិសេ បុរិសសញ្ញិស្សាបិ វេមតិកស្សាបិ ឥត្ថិបណ្ឌកតិរច្ឆានគតសញ្ញិស្សាបិ ទុក្កដមេវ។ តិរច្ឆានគតេបិ សព្ពាការេន ទុក្កដមេវាតិ។ ឥមា ឯកមូលកនយេ វុត្តា អាបត្តិយោ សល្លក្ខេត្វា ឥមិនាវ ឧបាយេន “**ទ្វេ ឥត្ថិយោ ទ្វិន្នំ ឥត្ថីន**”ន្តិអាទិវសេន វុត្តេ ទុមូលកនយេបិ ទិគុណា អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ យថា ច ទ្វីសុ ឥត្ថីសុ ទ្វេ សង្ឃាទិសេសា; ឯវំ សម្ពហុលាសុ សម្ពហុលា វេទិតព្ពា។

យោ ហិ ឯកតោ ឋិតា សម្ពហុលា ឥត្ថិយោ ពាហាហិ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហាតិ សោ យត្តកា ឥត្ថិយោ ផុដ្ឋា តាសំ គណនាយ សង្ឃាទិសេសេ អាបជ្ជតិ, មជ្ឈគតានំ គណនាយ ថុល្លច្ចយេ។ តា ហិ តេន កាយប្បដិពទ្ធេន អាមដ្ឋា ហោន្តិ។ យោ បន សម្ពហុលានំ អង្គុលិយោ វា កេសេ វា ឯកតោ កត្វា គណ្ហាតិ, សោ អង្គុលិយោ ច កេសេ ច អគណេត្វា ឥត្ថិយោ គណេត្វា សង្ឃាទិសេសេហិ ការេតព្ពោ។ យាសញ្ច ឥត្ថីនំ អង្គុលិយោ វា កេសា វា មជ្ឈគតា ហោន្តិ, តាសំ គណនាយ ថុល្លច្ចយេ អាបជ្ជតិ។ តា ហិ តេន កាយប្បដិពទ្ធេន អាមដ្ឋា ហោន្តិ, សម្ពហុលា បន ឥត្ថិយោ កាយប្បដិពទ្ធេហិ រជ្ជុវត្ថាទីហិ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហន្តោ សព្ពាសំយេវ អន្តោបរិក្ខេបគតានំ គណនាយ ថុល្លច្ចយេ អាបជ្ជតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** អផុដ្ឋាសុ ទុក្កដំ វុត្តំ។ តត្ថ យស្មា បាឡិយំ កាយប្បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធេន អាមសនំ នាម នត្ថិ, តស្មា សព្ពម្បិ កាយប្បដិពទ្ធប្បដិពទ្ធំ កាយប្បដិពទ្ធេនេវ សង្គហេត្វា **មហាអដ្ឋកថាយញ្ច កុរុន្ទិយញ្ច** វុត្តោ បុរិមនយោយេវេត្ថ យុត្តតរោ ទិស្សតិ។

យោ ហិ ហត្ថេន ហត្ថំ គហេត្វា បដិបាដិយា ឋិតាសុ ឥត្ថីសុ សមសារាគោ ឯកំ ហត្ថេ គណ្ហាតិ, សោ គហិតិត្ថិយា វសេន ឯកំ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិ, ឥតរាសំ គណនាយ បុរិមនយេនេវ ថុល្លច្ចយេ។ សចេ សោ តំ កាយប្បដិពទ្ធេ វត្ថេ វា បុប្ផេ វា គណ្ហាតិ, សព្ពាសំ គណនាយ ថុល្លច្ចយេ អាបជ្ជតិ។ យថេវ ហិ រជ្ជុវត្ថាទីហិ បរិក្ខិបន្តេន សព្ពាបិ កាយប្បដិពទ្ធេន អាមដ្ឋា ហោន្តិ, តថា ឥធាបិ សព្ពាបិ កាយប្បដិពទ្ធេន អាមដ្ឋា ហោន្តិ។ សចេ បន តា ឥត្ថិយោ អញ្ញមញ្ញំ វត្ថកោដិយំ គហេត្វា ឋិតា ហោន្តិ, តត្រ ចេសោ បុរិមនយេនេវ បឋមំ ឥត្ថី ហត្ថេ គណ្ហាតិ គហិតាយ វសេន សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិ, ឥតរាសំ គណនាយ ទុក្កដានិ។ សព្ពាសញ្ហិ តាសំ តេន បុរិមនយេនេវ កាយបដិពទ្ធេន កាយប្បដិពទ្ធំ អាមដ្ឋំ ហោតិ។ សចេ បន សោបិ តំ កាយប្បដិពទ្ធេយេវ គណ្ហាតិ តស្សា វសេន ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ, ឥតរាសំ គណនាយ អនន្តរនយេនេវ ទុក្កដានិ។

យោ បន យនវត្ថនិវត្ថំ ឥត្ថឹ កាយសំសគ្គរាគេន វត្ថេ ឃដ្ដេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ វិរឡវត្ថនិវត្ថំ ឃដ្ដេតិ, តត្រ ចេ វត្ថន្តរេហិ ឥត្ថិយា វា និក្ខន្តលោមានិ ភិក្ខុំ ភិក្ខុនោ វា បវិដ្ឋលោមានិ ឥត្ថឹ ផុសន្តិ, ឧភិន្នំ លោមានិយេវ វា លោមានិ ផុសន្តិ, សង្ឃាទិសេសោ។ ឧបាទិន្នកេន ហិ កម្មជរូបេន ឧបាទិន្នកំ វា អនុបាទិន្នកំ វា អនុបាទិន្នកេនបិ កេនចិ កេសាទិនា ឧបាទិន្នកំ វា អនុបាទិន្នកំ វា ផុសន្តោបិ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិយេវ។

តត្ថ **កុរុន្ទិយំ** “លោមានិ គណេត្វា សង្ឃាទិសេសោ”តិ វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “លោមានិ គណេត្វា អាបត្តិយា ន ការេតព្ពោ, ឯកមេវ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិ។ សង្ឃិកមញ្ចេ បន អបច្ចត្ថរិត្វា និបន្នោ លោមានិ គណេត្វា ការេតព្ពោ”តិ វុត្តំ , តទេវ យុត្តំ។ ឥត្ថិវសេន ហិ អយំ អាបត្តិ, ន កោដ្ឋាសវសេនាតិ។

ឯត្ថាហ “យោ បន ‘កាយប្បដិពទ្ធំ គណ្ហិស្សាមី’តិ កាយំ គណ្ហាតិ, ‘កាយំ គណ្ហិស្សាមី’តិ កាយប្បដិពទ្ធំ គណ្ហាតិ, សោ កឹ អាបជ្ជតី”តិ។ **មហាសុមត្ថេរោ** តាវ “យថាវត្ថុកមេវា”តិ វទតិ។ អយំ កិរស្ស លទ្ធិ –

“វត្ថុ សញ្ញា ច រាគោ ច, ផស្សប្បដិវិជាននា;
យថានិទ្ទិដ្ឋនិទ្ទេសេ, គរុកំ តេន ការយេ”តិ។

ឯត្ថ **“វត្ថូ”**តិ ឥត្ថី។ **“សញ្ញា”**តិ ឥត្ថិសញ្ញា។ **“រាគោ”**តិ កាយសំសគ្គរាគោ។ **“ផស្សប្បដិវិជាននា”**តិ កាយសំសគ្គផស្សជាននា។ តស្មា យោ ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញី កាយសំសគ្គរាគេន “កាយប្បដិពទ្ធំ គហេស្សាមី”តិ បវត្តោបិ កាយំ ផុសតិ, គរុកំ សង្ឃាទិសេសំយេវ អាបជ្ជតិ។ ឥតរោបិ ថុល្លច្ចយន្តិ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ –

“សញ្ញាយ វិរាគិតម្ហិ, គហណេ ច វិរាគិតេ;
យថានិទ្ទិដ្ឋនិទ្ទេសេ, គរុកំ តត្ថ ន ទិស្សតី”តិ។

អស្សាបាយំ លទ្ធិ ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ ហិ សង្ឃាទិសេសោ វុត្តោ។ ឥមិនា ច ឥត្ថិសញ្ញា វិរាគិតា កាយប្បដិពទ្ធេ កាយប្បដិពទ្ធសញ្ញា ឧប្បាទិតា, តំ គណ្ហន្តស្ស បន ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ។ ឥមិនា ច គហណម្បិ វិរាគិតំ តំ អគ្គហេត្វា ឥត្ថី គហិតា, តស្មា ឯត្ថ ឥត្ថិសញ្ញាយ អភាវតោ សង្ឃាទិសេសោ ន ទិស្សតិ, កាយប្បដិពទ្ធស្ស អគ្គហិតត្តា ថុល្លច្ចយំ ន ទិស្សតិ, កាយសំសគ្គរាគេន ផុដ្ឋត្តា បន ទុក្កដំ។ កាយសំសគ្គរាគេន ហិ ឥមំ នាម វត្ថុំ ផុសតោ អនាបត្តីតិ នត្ថិ, តស្មា ទុក្កដមេវាតិ។

ឥទញ្ច បន វត្វា ឥទំ ចតុក្កមាហ។ “សារត្តំ គណ្ហិស្សាមី’តិ សារត្តំ គណ្ហិ សង្ឃាទិសេសោ, ‘វិរត្តំ គណ្ហិស្សាមី’តិ វិរត្តំ គណ្ហិ ទុក្កដំ, ‘សារត្តំ គណ្ហិស្សាមី’តិ វិរត្តំ គណ្ហិ ទុក្កដំ, ‘វិរត្តំ គណ្ហិស្សាមី’តិ សារត្តំ គណ្ហិ ទុក្កដមេវា”តិ។ កិញ្ចាបិ ឯវមាហ? អថ ខោ **មហាសុមត្ថេរវាទោ**យេវេត្ថ “ឥត្ថី ច ហោតិ ឥត្ថិសញ្ញី សារត្តោ ច ភិក្ខុ ច នំ ឥត្ថិយា កាយេន កាយប្បដិពទ្ធំ អាមសតិ បរាមសតិ…បេ.… គណ្ហាតិ ឆុបតិ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ ឥមាយ បាឡិយា “យោ ហិ ឯកតោ ឋិតា សម្ពហុលា ឥត្ថិយោ ពាហាហិ បរិក្ខិបិត្វា គណ្ហាតិ, សោ យត្តកា ឥត្ថិយោ ផុដ្ឋា តាសំ គណនាយ សង្ឃាទិសេសេ អាបជ្ជតិ, មជ្ឈគតានំ គណនាយ ថុល្លច្ចយេ”តិអាទីហិ អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយេហិ ច សមេតិ។ យទិ ហិ សញ្ញាទិវិរាគេន វិរាគិតំ នាម ភវេយ្យ “បណ្ឌកោ ច ហោតិ ឥត្ថិសញ្ញី”តិអាទីសុ វិយ “កាយប្បដិពទ្ធញ្ច ហោតិ កាយសញ្ញី ចា”តិអាទិនាបិ នយេន បាឡិយំ វិសេសំ វទេយ្យ។ យស្មា បន សោ ន វុត្តោ, តស្មា ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញាយ សតិ ឥត្ថឹ អាមសន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ, កាយប្បដិពទ្ធំ អាមសន្តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ យថាវត្ថុកមេវ យុជ្ជតិ។

មហាបច្ចរិយម្បិ ចេតំ វុត្តំ – “នីលំ បារុបិត្វា សយិតាយ កាឡិត្ថិយា កាយំ ឃដ្ដេស្សាមី’តិ កាយំ ឃដ្ដេតិ, សង្ឃាទិសេសោ; ‘កាយំ ឃដ្ដេស្សាមី’តិ នីលំ ឃដ្ដេតិ, ថុល្លច្ចយំ; ‘នីលំ ឃដ្ដេស្សាមី’តិ កាយំ ឃដ្ដេតិ, សង្ឃាទិ

សេសោ; ‘នីលំ យន្តេស្សាមី’តិ នីលំ យន្តេតិ, ថុល្លច្ចយ”ន្តិ។ យោបាយំ “ឥត្ថី ច បណ្ឌកោ ចា”តិអាទិនា នយេន វត្ថុមិស្សកនយោ វុត្តោ, តស្មិម្បិ វត្ថុ សញ្ញាវិមតិវសេន វុត្តា អាបត្តិយោ បាឡិយំ អសម្មុយ្ហន្តេន វេទិតព្ពា។

កាយេនកាយប្បដិពទ្ធវារេ បន ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិស្ស កាយប្បដិពទ្ធំ គណ្ហតោ ថុល្លច្ចយំ, សេសេ សព្ពត្ថ ទុក្កដំ។ កាយប្បដិពទ្ធេនកាយវារេបិ ឯសេវ នយោ។ កាយប្បដិពទ្ធេនកអាយប្បដិពទ្ធវារេ ច និស្សគ្គិយេនកាយវារាទីសុ ចស្ស សព្ពត្ថ ទុក្កដមេវ។

“ឥត្ថី ច ហោតិ ឥត្ថិសញ្ញី សារត្តោ ច ឥត្ថី ច នំ ភិក្ខុស្ស កាយេន កាយ”ន្តិអាទិវារោ បន ភិក្ខុម្ហិ មាតុគាមស្ស រាគវសេន វុត្តោ។ តត្ថ **ឥត្ថី ច នំ ភិក្ខុស្ស កាយេន កាយ**ន្តិ ភិក្ខុម្ហិ សារត្តា ឥត្ថី តស្ស និសិន្នោកាសំ វា និបន្នោកាសំ វា គន្ត្វា អត្តនោ កាយេន តំ ភិក្ខុស្ស កាយំ អាមសតិ...បេ.... ឆុបតិ។ **សេវនាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ, ផស្សំ បដិវិជានាតី**តិ ឯវំ តាយ អាមដ្ឋោ វា ឆុបិតោ វា សេវនាធិប្បាយោ ហុត្វា សចេ ផស្សប្បដិវិជាននត្ថំ ឦសកម្បិ កាយំ ចាលេតិ ផន្ទេតិ, សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិ។

ទ្វេ ឥត្ថិយោតិ ឯត្ថ ទ្វេ សង្ឃាទិសេសេ អាបជ្ជតិ, ឥត្ថិយា ច បណ្ឌកេ ច សង្ឃាទិសេសេន សហ ទុក្កដំ ។ ឯតេន ឧបាយេន យាវ “**និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយំ អាមសតិ, សេវនាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**”តិ តាវ បុរិមនយេនេវ អាបត្តិភេទោ វេទិតព្ពោ។

ឯត្ថ ច **កាយេន វាយមតិ ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតី**តិ អត្តនា និស្សដ្ឋំ បុប្ផំ វា ផលំ វា ឥត្ថី អត្តនោ និស្សគ្គិយេន បុប្ផេន វា ផលេន វា បហរន្តី ទិស្វា កាយេន វិការំ ករោតិ, អង្គុលិំ វា ចាលេតិ, ភមុកំ វា ឧក្ខិបតិ, អក្ខិំ វា និខណតិ, អញ្ញំ វា ឯវរូបំ វិការំ ករោតិ, អយំ វុច្ចតិ “កាយេន វាយមតិ ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតី”តិ។ អយម្បិ កាយេន វាយមិតត្តា ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ, ទ្វីសុ ឥត្ថីសុ ទ្វេ, ឥត្ថីបណ្ឌកេសុបិ ទ្វេ ឯវ ទុក្កដេ អាបជ្ជតិ។

២៧៩. ឯវំ វត្ថុវសេន វិត្ថារតោ អាបត្តិភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ លក្ខណវសេន សង្ខេបតោ អាបត្តិភេទញ្ច អនាបត្តិភេទញ្ច ទស្សេន្តោ “**សេវនាធិប្បាយោ**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ បុរិមនយេ ឥត្ថិយា ផុដ្ឋោ សមានោ សេវនាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ, ផស្សំ បដិវិជានាតីតិ តិវង្គសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ។ ទុតិយេ នយេ និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយាមសនេ វិយ វាយមិត្វា អឆុបនេ វិយ ច ផស្សស្ស អប្បដិវិជាននតោ ទុវង្គសម្បត្តិយា ទុក្កដំ។ តតិយេ កាយេន អវាយមតោ អនាបត្តិ។ យោ ហិ សេវនាធិប្បាយោបិ និច្ចលេន កាយេន កេវលំ ផស្សំ បដិវិជានាតិ សាទិយតិ អនុភោតិ, តស្ស ចិត្តុប្បាទមត្តេ អាបត្តិយា អភាវតោ អនាបត្តិ។ ចតុត្ថេ បន និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយាមសនេ វិយ ផស្សប្បដិវិជាននាបិ នត្ថិ, កេវលំ ចិត្តុប្បាទមត្តមេវ, តស្មា អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយស្ស សព្ពាការេសុ អនាបត្តិយេវ។

ឯត្ថ បន យោ ឥត្ថិយា គហិតោ តំ អត្តនោ សរីរា មោចេតុកាមោ បដិប្បណាមេតិ វា បហរតិ វា អយំ កាយេន វាយមតិ ផស្សំ បដិវិជានាតិ។ យោ អាគច្ឆន្តី ទិស្វា តតោ មុញ្ចិតុកាមោ ឧត្តាសេត្វា បលាបេតិ, អយំ កាយេន វាយមតិ ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតិ។ យោ តាទិសំ ទីឃជាតិំ កាយេ អារុឡ្ហំ ទិស្វា “សណិកំ គច្ឆតុ យន្តិយ មានា អនត្ថាយ សំវត្តេយ្យា”តិ ន យន្តេតិ, ឥត្ថិមេវ វា អង្គំ ផុសមានំ ញត្វា “ឯសា ‘អនត្ថិកោ អយំ មយា’តិ សយមេវ បក្កមិស្សតី”តិ អជានន្តោ វិយ និច្ចលោ ហោតិ, ពលវិត្ថិយា វា គាឡ្ហំ អាលិង្គិត្វា គហិតោ ទហរភិក្ខុ បលាយិតុកាមោបិ សុដ្ឋុ គហិតត្តា និច្ចលោ ហោតិ, អយំ ន ច កាយេន វាយមតិ, ផស្សំ បដិវិជានាតិ។ យោ បន អាគច្ឆន្តិំ ទិស្វា “អាគច្ឆតុ តាវ តតោ នំ បហរិត្វា វា បណាមេត្វា វា បក្កមិស្សាមី”តិ និច្ចលោ ហោតិ, អយំ មោក្ខាធិប្បាយោ ន ច កាយេន វាយមតិ, ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតីតិ វេទិតព្ពោ។

២៨០. **អសញ្ចិច្ចា**តិ ឥមិនា ឧបាយេន ឥមំ ផុសិស្សាមីតិ អចេតេត្វា, ឯវញ្ហិ អចេតេត្វា បត្តប្បដិគ្គហណាទីសុ មាតុគាមស្ស អង្គេ ផុដ្ឋេបិ អនាបត្តិ។

អសតិយាតិ អញ្ញវិហិតោ ហោតិ មាតុគាមំ ផុសាមីតិ សតិ នត្ថិ, ឯវំ អសតិយា ហត្ថបាទបសារណាទិកាលេ ផុសន្តស្ស អនាបត្តិ។

អជានន្តស្សាតិ ទារកវេសេន ឋិតំ ទារិកំ “ឥត្ថី”តិ អជានន្តោ កេនចិទេវ ករណីយេន ផុសតិ, ឯវំ “ឥត្ថី”តិ អជានន្តស្ស ផុសតោ អនាបត្តិ។

អសាទិយន្តស្សាតិ កាយសំសគ្គំ អសាទិយន្តស្ស, តស្ស ពាហាបរម្បរាយ នីតភិក្ខុស្ស វិយ អនាបត្តិ។ ឧម្មត្តកាទយោ វុត្តនយាឯវ។ ឥធ បន ឧទាយិត្ថេរោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានំ កាយចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទ្វិវេទនំ, សុខមជ្ឈត្តទ្វយេនាតិ។

២៨១. វិនីតវត្ថូសុ – **មាតុយា មាតុបេមេនា**តិ មាតុបេមេន មាតុយា កាយំ អាមសិ។ ឯស នយោ **ធីតុភគិនិវត្ថូសុ**។ តត្ថ យស្មា មាតា វា ហោតុ ធីតា វា ឥត្ថី នាម សព្ពាបិ ព្រហ្មចរិយស្ស បារិបន្ថិកាវ។ តស្មា "អយំ មេ មាតា អយំ ធីតា អយំ មេ ភគិនី"តិ គេហស្សិតបេមេន អាមសតោបិ ទុក្កដមេវ វុត្តំ។

ឥមំ បន ភគវតោ អាណំ អនុស្សរន្តេន សចេបិ នទីសោតេន វុយ្ហមានំ មាតរំ បស្សតិ នេវ ហត្ថេន បរាមសិតព្ពា។ បណ្ឌិតេន បន ភិក្ខុនា នាវា វា ផលកំ វា កទលិក្ខន្ធោ វា ទារុក្ខន្ធោ វា ឧបសំហរិតព្ពោ។ តស្មិំ អសតិ កាសាវម្បិ ឧបសំហរិត្វា បុរតោ ឋបេតព្ពំ, "ឯត្ថ គណ្ហាហី"តិ បន ន វត្តព្ពា។ គហិតេ បរិក្ខារំ កឌ្ឍាមីតិ កឌ្ឍន្តេន គន្តព្ពំ។ សចេ ភាយតិ បុរតោ បុរតោ គន្ត្វា "មា ភាយី"តិ សមស្សាសេតព្ពា។ សចេ ភាយមានា បុត្តស្ស សហសា ខន្ធេ វា អភិរុហតិ, ហត្ថេ វា គណ្ហាតិ, ន "អបេហិ មហល្លិកេ"តិ និទ្ធុនិតព្ពា, ថលំ បាបេតព្ពា។ កទ្ទមេ លគ្គាយបិ កូបេ បតិតាយបិ ឯសេវ នយោ។

តត្រាបិ ហិ យោត្តំ វា វត្ថំ វា បក្ខិបិត្វា ហត្ថេន គហិតភាវំ ញត្វា ឧទ្ធរិតព្ពា, នត្វេវ អាមសិតព្ពា។ ន កេវលញ្ច មាតុគាមស្ស សរីរមេវ អនាមាសំ, និវាសនបារុបណម្បិ អាភរណភណ្ឌម្បិ តិណណ្ឌុបកំ វា តាឡបណ្ណមុទ្ទិកំ វា ឧបាទាយ អនាមាសមេវ, តញ្ច ខោ និវាសនបារុបនំ បិឡន្ធនត្ថាយ ឋបិតមេវ។ សចេ បន និវាសនំ វា បារុបនំ វា បរិវត្តេត្វា ចីវរត្ថាយ បាទមូលេ ឋបេតិ វដ្ដតិ។ អាភរណភណ្ឌេសុ បន សីសបសាធនកទន្តសូចិអាទិកប្បិយភណ្ឌំ "ឥមំ ភន្តេ តុម្ហាកំ គណ្ហថា"តិ ទិយ្យមានំ សិបាដិកាសូចិអាទិឧបករណត្ថាយ គហេតព្ពំ។ សុវណ្ណរជតមុត្តាទិមយំ បន អនាមាសមេវ ទីយ្យមានម្បិ ន គហេតព្ពំ។ ន កេវលញ្ច ឯតាសំ សរីរូបគមេវ អនាមាសំ, ឥត្ថិសណ្ឋានេន កតំ កដ្ឋរូបម្បិ ទន្តរូបម្បិ អយរូបម្បិ លោហរូបម្បិ តិបុរូបម្បិ បោត្ថករូបម្បិ សព្ពរតនរូបម្បិ អន្តមសោ បិដ្ឋមយរូបម្បិ អនាមាសមេវ។ បរិភោគត្ថាយ បន "ឥទំ តុម្ហាកំ ហោតូ"តិ លភិត្វា ឋបេត្វា សព្ពរតនមយំ អវសេសំ ភិន្ទិត្វា ឧបករណារហំ ឧបករណេ បរិភោគារហំ បរិភោគេ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។

យថា ច ឥត្ថិរូបកំ; ឯវំ សត្តវិធម្បិ ធញ្ញំ អនាមាសំ។ តស្មា ខេត្តមជ្ឈេន គច្ឆតា តត្ថជាតកម្បិ ធញ្ញផលំ ន អាមសន្តេន គន្តព្ពំ។ សចេ ឃរទ្វារេ វា អន្តរាមគ្គេ វា ធញ្ញំ បសារិតំ ហោតិ បស្សេន ច មគ្គោ អត្ថិ ន មទ្ទន្តេន គន្តព្ពំ។ គមនមគ្គេ អសតិ មគ្គំ អធិដ្ឋាយ គន្តព្ពំ។ អន្តរឃរេ ធញ្ញស្ស ឧបរិ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទេន្តិ និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ កេចិ អាសនសាលាយំ ធញ្ញំ អាកិរន្តិ, សចេ សក្កា ហោតិ ហរាបេតុំ ហរាបេតព្ពំ, នោ ចេ ឯកមន្តំ ធញ្ញំ អមទ្ទន្តេន បីឋកំ បញ្ញបេត្វា និសីទិតព្ពំ។ សចេ ឱកាសោ ន ហោតិ, មនុស្សា ធញ្ញមជ្ឈេយេវ អាសនំ បញ្ញបេត្វា ទេន្តិ, និសីទិតព្ពំ។ តត្ថជាតកានិ មុគ្គមាសាទីនិ អបរណ្ណានិបិ តាលបនសាទីនិ វា ផលានិ កីឡន្តេន ន អាមសិតព្ពានិ។ មនុស្សេហិ រាសិកតេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អរញ្ញេ បន រុក្ខតោ បតិតានិ ផលានិ "អនុបសម្បន្នានំ ទស្សាមី"តិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។

មុត្តា , មណិ, វេឡុរិយោ, សង្ខោ, សិលា, បវាឡំ, រជតំ, ជាតរូបំ, លោហិតង្កោ, មសារគល្លន្តិ ឥមេសុ ទសសុ រតនេសុ មុត្តា អធោតា អនិវិទ្ធា យថាជាតាវ អាមសិតុំ វដ្ដតិ។ សេសា អនាមាសាតិ វទន្តិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន "មុត្តា ធោតាបិ អធោតាបិ អនាមាសា ភណ្ឌមូលត្ថាយ ច សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ, កុដ្ឋរោគស្ស ភេសជ្ជត្ថាយ បន វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។ អន្តមសោ ជាតិផលិកំ ឧបាទាយ សព្ពោបិ នីលបីតាទិវណ្ណភេទោ មណិ ធោតវិទ្ធវដ្ដិតោ អនាមាសោ, យថាជាតោ បន អាករមុត្តោ បត្តាទិភណ្ឌមូលត្ថំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តោ។ សោបិ **មហាបច្ចរិយំ** បដិក្ខិត្តោ, បចិត្វា កតោ កាចមណិយេវេកោ វដ្ដតីតិ វុត្តោ។ វេឡុរិយេបិ មណិសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។

សង្ខោ ធមនសង្ខោ ច ធោតវិទ្ធោ ច រតនមិស្សោ អនាមាសោ។ បានីយសង្ខោ ធោតោបិ អធោតោបិ អាមាសោវ សេសញ្ច អញ្ជនាទិភេសជ្ជត្ថាយបិ ភណ្ឌមូលត្ថាយបិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ សិលា ធោតវិទ្ធា រតនសំយុត្តា មុគ្គវណ្ណាវ អនាមាសា។ សេសា សត្ថកនិសានាទិអត្ថាយ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ ច រតនសំយុត្តាតិ សុវណ្ណេន សទ្ធិំ យោជេត្វា បចិត្វា កតាតិ វទន្តិ។ បវាឡំ ធោតវិទ្ធំ អនាមាសំ។ សេសំ អាមាសំ ភណ្ឌមូលត្ថញ្ច សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន "ធោតម្បិ អធោតម្បិ សព្ពំ អនាមាសំ, ន ច សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។

រជតំ ជាតរូបញ្ច កតភណ្ឌម្បិ អកតភណ្ឌម្បិ សព្ពេន សព្ពំ ពីជតោ បដ្ឋាយ អនាមាសញ្ច អសម្បដិច្ឆិយញ្ច, ឧត្តររាជបុត្តោ កិរ សុវណ្ណចេតិយំ ការេត្វា **មហាបទុមត្ថេរស្ស** បេសេសិ។ ថេរោ “ន កប្បតី”តិ បដិក្ខិបិ។ ចេតិយឃរេ សុវណ្ណបទុមសុវណ្ណពុព្ពុឡកាទីនិ ហោន្តិ, ឯតានិបិ អនាមាសានិ។ ចេតិយឃរគោបកា បន រូបិយឆឌ្ឌកដ្ឋានេ ឋិតា, តស្មា តេសំ កេឡាបយិតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ។ **កុរុន្ទិយំ** បន តំ បដិក្ខិត្តំ។ សុវណ្ណចេតិយេ កចវរមេវ ហរិតុំ វដ្ដតីតិ ឯត្តកមេវ អនុញ្ញាតំ។ អារកូដលោហម្បិ ជាតរូបគតិកមេវ អនាមាសន្តិ **សព្ពអដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ។ សេនាសនបរិភោគោ បន សព្ពកប្បិយោ, តស្មា ជាតរូបរជតមយា សព្ពេបិ សេនាសនបរិក្ខារា អាមាសា។ ភិក្ខូនំ ធម្មវិនយវណ្ណនដ្ឋានេ រតនមណ្ឌបេ ករោន្តិ ផលិកត្ថម្ភេ រតនទាមបតិមណ្ឌិតេ, តត្ថ សព្ពូបករណានិ ភិក្ខូនំ បដិជគ្គិតុំ វដ្ដតិ។

លោហិតង្កមសារគល្លា ធោតវិទ្ធា អនាមាសា, ឥតរេ អាមាសា, ភណ្ឌមូលត្ថាយ វដ្ដន្តីតិ វុត្តា។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ធោតាបិ អធោតាបិ សព្ពសោ អនាមាសា ន ច សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដន្តី”តិ វុត្តំ។

សព្ពំ អាវុធភណ្ឌំ អនាមាសំ, ភណ្ឌមូលត្ថាយ ទីយមានម្បិ ន សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ សត្ថវណិជ្ជា នាម ន វដ្ដតិ។ សុទ្ធធនុទណ្ឌោបិ ធនុជិយាបិ បតោទោបិ អង្កុសោបិ អន្តមសោ វាសិផរសុអាទីនិបិ អាវុធសង្ខេបេន កតានិ អនាមាសានិ។ សចេ កេនចិ វិហារេ សត្តិ វា តោមរោ វា ឋបិតោ ហោតិ, វិហារំ ជគ្គន្តេន “ហរន្តូ”តិ សាមិកានំ បេសេតព្ពំ។ សចេ ន ហរន្តិ, តំ អចាលេន្តេន វិហារោ បដិជគ្គិតព្ពោ។ យុទ្ធភូមិយំ បតិតំ អសី វា សត្តី វា តោមរំ វា ទិស្វា បាសាណេន វា កេនចិ វា អសី ភិន្ទិត្វា សត្ថកត្ថាយ គហេតុំ វដ្ដតិ, ឥតរានិបិ វិយោជេត្វា កិញ្ចិ សត្ថកត្ថាយ គហេតុំ វដ្ដតិ កិញ្ចិ កត្តរទណ្ឌាទិអត្ថាយ។ “ឥទំ គណ្ហថា”តិ ទីយមានំ បន “វិនាសេត្វា កប្បិយភណ្ឌំ ករិស្សាមី”តិ សព្ពម្បិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។

មច្ឆជាលបក្ខិជាលាទីនិបិ ផលកជាលិកាទីនិ សរបរិត្តានានីបិ សព្ពានិ អនាមាសានិ។ បរិភោគត្ថាយ លព្ភមានេសុ បន ជាលំ តាវ “អាសនស្ស វា ចេតិយស្ស វា ឧបរិ ពន្ធិស្សាមិ, ឆត្តំ វា វេបេស្សាមី”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ សរបរិត្តានំ សព្ពម្បិ ភណ្ឌមូលត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ បរូបរោធនិវារណញ្ហិ ឯតំ ន ឧបរោធករន្តិ ផលកំ ទន្តកដ្ឋភាជនំ ករិស្សាមីតិ គហេតុំ វដ្ដតិ។

ចម្មវិនទ្ធានិ វីណាភេរិអាទីនិ អនាមាសានិ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “ភេរិសង្ឃាដោបិ វីណាសង្ឃាដោបិ តុច្ឆបោក្ខរម្បិ មុខវដ្ដិយំ អារោបិតចម្មម្បិ វីណាទណ្ឌកោបិ សព្ពំ អនាមាស”ន្តិ វុត្តំ។ ឱនហិតុំ វា ឱនហាបេតុំ វា វាទេតុំ វា វាទាបេតុំ វា ន លព្ភតិយេវ។ ចេតិយង្គណេ បូជំ កត្វា មនុស្សេហិ ឆឌ្ឌិតំ ទិស្វាបិ អចាលេត្វាវ អន្តរន្តរេ សម្មជ្ជិតព្ពំ, កចវរឆឌ្ឌនកាលេ បន កចវរនិយាមេនេវ ហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ **មហាបច្ចរិយ**ំ វុត្តំ។ ភណ្ឌមូលត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុម្បិ វដ្ដតិ។ បរិភោគត្ថាយ លព្ភមានេសុ បន វីណាទោណិកញ្ច ភេរិបោក្ខរញ្ច ទន្តកដ្ឋភាជនំ ករិស្សាម ចម្មំ សត្ថកកោសកន្តិ ឯវំ តស្ស តស្ស បរិក្ខារស្ស ឧបករណត្ថាយ គហេត្វា តថា តថា កាតុំ វដ្ដតិ។

បុរាណទុតិយិកាវត្ថុ ឧត្តានមេវ។ **យក្ខិវត្ថុស្មឹ** សចេបិ បរនិម្មិតវសវត្តិទេវិយា កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជតិ ថុល្លច្ចយមេវ។ **បណ្ឌកវត្ថុ** ច **សុត្តិត្ថិវត្ថុ** ច បាកដមេវ។ **មតិត្ថិវត្ថុស្មឹ** បារាជិកប្បហោនកកាលេ ថុល្លច្ចយំ, តតោ បរំ ទុក្កដំ។ **តិរច្ឆានគតវត្ថុស្មឹ** នាគមាណវិកាយបិ សុបណ្ណមាណវិកាយបិ កិន្នរិយាបិ គាវិយាបិ ទុក្កដមេវ។ **ទារុធីតលិកាវត្ថុស្មឹ** ន កេវលំ ទារុនា ឯវ, អន្តមសោ ចិត្តកម្មលិខិតេបិ ឥត្ថិរូបេ ទុក្កដមេវ។

២៨២. **សម្បីឡនវត្ថុ** ឧត្តានត្ថមេវ។ **សង្កមវត្ថុស្មឹ** ឯកបទិកសង្កមោ វា ហោតុ សកដមគ្គសង្កមោ វា, ចាលេស្សាមីតិ បយោគេ កតមត្តេវ ចាលេតុ វា មា វា, ទុក្កដំ។ មគ្គវត្ថុ បាកដមេវ។ រុក្ខវត្ថុស្មឹ រុក្ខោ មហន្តោ វា ហោតុ មហាជម្ពុប្បមាណោ ខុទ្ទកោ វា, តំ ចាលេតុំ សក្កោតុ វា មា វា, បយោគមត្តេន ទុក្កដំ។ **នាវាវត្ថុស្មិម្បិ** ឯសេវ នយោ។ **រជ្ជុវត្ថុស្មឹ** យំ រជ្ជុំ អាវិញ្ឆន្តោ ឋានា ចាលេតុំ សក្កោតិ, តត្ថ ថុល្លច្ចយំ។ យា មហារជ្ជុ ហោតិ, ព្លសកម្បិ ឋានា ន ចលតិ, តត្ថ ទុក្កដំ។ ទណ្ឌេបិ ឯសេវ នយោ។ ភូមិយំ បតិតមហារុក្ខោបិ ហិ ទណ្ឌគ្គហណេនេវ ឥធ គហិតោ។ **បត្តវត្ថុ** បាកដមេវ។ **វន្ទនវត្ថុស្មឹ** ឥត្ថី បាទេ សម្ពាហិត្វា វន្ទិតុកាមា វារេតព្ពា បាទា វា បដិច្ឆាទេតព្ពា, និច្ចលេន វា ភវិតព្ពំ។ និច្ចលស្ស ហិ ចិត្តេន សាទិយតោបិ អនាបត្តិ។ អវសានេ **គហណវត្ថុ**បាកដមេវាតិ។

កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា

២៨៣. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អាទិស្សា**តិ អបទិសិត្វា។ **វណ្ណម្បិ ភណតី**តិអាទីនិ បរតោ អាវិ ភវិស្សន្តិ។ **ឆិន្និកា**តិ ឆិន្នឱត្តប្បា។ **ធុត្តិកា**តិ សឋា។ **អហិរិកាយោ**តិ និល្លជ្ជា ។ **ឧហសន្តី**តិ សិតំ កត្វា មន្ទហសិតំ ហសន្តិ។ **ឧល្លបន្តី**តិ "អហោ អយ្យោ"តិអាទិនា នយេន ឧច្ចករណី នានាវិធំ បលោភនកថំ កថេន្តិ។ **ឧជ្ជគ្ឃន្តី**តិ មហាហសិតំ ហសន្តិ។ **ឧប្បណ្ឌេន្តី**តិ "បណ្ឌកោ អយំ, នាយំ បុរិសោ"តិអាទិនា នយេន បរិហាសំ ករោន្តិ។

២៨៥. សារត្តោតិ ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទរាគេន សារត្តោ។ **អបេក្ខវា បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ វុត្តនយមេវ, កេវលំ ឥធ វាចស្សាទរាគោ យោជេតព្ពោ។ **មាតុគាមំ ទុដ្ឋុល្លាហិ វាចាហី**តិ ឯត្ថ អធិប្បេតំ មាតុគាមំ ទស្សេន្តោ **"មាតុគាមោ"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **វិញ្ញូ បដិពលា សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ**ន្តិ យា បណ្ឌិតា សាត្ថកនិរត្ថកកថំ អសទ្ធម្មសទ្ធម្មបដិសំយុត្តកថញ្ច ជានិតុំ បដិពលា, អយំ ឥធ អធិប្បេតា។ យា បន មហល្លិកាបិ ពាលា ឯឡមូគា អយំ ឥធ អនធិប្បេតាតិ ទស្សេតិ។

ឱភាសេយ្យាតិ អវភាសេយ្យ នានាប្បការកំ អសទ្ធម្មវចនំ វទេយ្យ។ យស្មា បនេវំ ឱភាសន្តស្ស យោ សោ ឱភាសោ នាម, សោ អត្ថតោ អជ្ឈាចារោ ហោតិ រាគវសេន អភិភវិត្វា សញ្ញមវេលំ អាចារោ, តស្មា តមត្ថំ ទស្សេន្តោ "ឱភាសេយ្យាតិ អជ្ឈាចារោ វុច្ចតី"តិ អាហ។ **យថា ត**ន្តិ ឯត្ថ **ត**ន្តិ និបាតមត្តំ, យថា យុវា យុវតិន្តិ អត្ថោ។

ទ្វេ មគ្គេ អាទិស្សាតិអាទិ យេនាការេន ឱភាសតោ សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ តត្ថ **ទ្វេ មគ្គេ**តិ វច្ចមគ្គញ្ច បស្សាវមគ្គញ្ច។ សេសំ ឧទ្ទេសេ តាវ បាកដមេវ។ និទ្ទេសេ បន **ថោមេតី**តិ "ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី"តិ វទតិ, ន តាវ សីសំ ឯតិ។ "តវ វច្ចមគ្គោ ច បស្សាវមគ្គោ ច ឦទិសោ តេន នាម ឦទិសេន ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី"តិ វទតិ, សីសំ ឯតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ **វណ្ណេតិ បសំសតី**តិ ឥមានិ បន ថោមនបទស្សេវ វេវចនានិ។

ខុំសេតីតិ វាចាបតោទេន ឃដ្ដេតិ។ **វម្ភេតី**តិ អបសាទេតិ។ **គរហតី**តិ ទោសំ ទេតិ។ បរតោ បន បាឡិយា អាគតេហិ **"អនិមិត្តាសី"**តិអាទីហិ ឯកាទសហិ បទេហិ អឃដិតេ សីសំ ន ឯតិ, ឃដិតេបិ តេសុ **សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសី**តិ ឥមេហិ តីហិ ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។

ទេហិ មេតិ យាចនាយបិ ឯត្តកេនេវ សីសំ ន ឯតិ, "មេថុនំ ធម្មំ ទេហី"តិ ឯវំ មេថុនធម្មេន ឃដិតេ ឯវ សង្ឃាទិសេសោ។

កទា តេ មាតា បសីទិស្សតីតិអាទីសុ អាយាចនវចនេសុបិ ឯត្តកេនេវ សីសំ ន ឯតិ, "កទា តេ មាតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី"តិ វា "តវ មាតរិ បសន្នាយ មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី"តិ វា អាទិនា បន នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។

កថំ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសីតិអាទីសុ បុច្ឆាវចនេសុបិ មេថុនធម្មន្តិ វុត្តេយេវ សង្ឃាទិសេសោ, ន ឥតរថា។ **ឯវំ កិរ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសី**តិ បដិបុច្ឆាវចនេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អាចិក្ខនាយ **បុដ្ឋោ ភណតី**តិ "កថំ ទទមានា សាមិកស្ស បិយា ហោតី"តិ ឯវំ បុដ្ឋោ អាចិក្ខតិ។ ឯត្ថ ច "ឯវំ ទេហិ ឯវំ ទទមានា"តិ វុត្តេបិ សីសំ ន ឯតិ។ "មេថុនធម្មំ ឯវំ ទេហិ ឯវំ ឧបនេហិ ឯវំ មេថុនធម្មំ ទទមានា ឧបនយមានា បិយា ហោតី"តិអាទិនា បន នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតេយេវ សង្ឃាទិសេសោ។ អនុសាសនីវចនេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អក្កោសនិទ្ទេសេ – **អនិមិត្តាសី**តិ និមិត្តរហិតាសិ, កុញ្ចិកបណាលិមត្តមេវ តវ ទកសោតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

និមិត្តមត្តាសីតិ តវ ឥត្ថិនិមិត្តំ អបរិបុណ្ណំ សញ្ញាមត្តមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អលោហិតា**តិ សុក្ខសោតា។ **ធុវលោហិតា**តិ និច្ចលោហិតា កិលិន្នទកសោតា។ **ធុវចោឡា**តិ និច្ចបក្ខិត្តាណិចោឡា, សទា អាណិចោឡកំ សេវសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បគ្ឃរន្តី**តិ សវន្តី; សទា តេ មុត្តំ សវតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សិខរណី**តិ ពហិនិក្ខន្តអាណិមំសា។ **ឥត្ថិបណ្ឌកា**តិ អនិមិត្តាវ វុច្ចតិ។ **វេបុរិសិកា**តិ សមស្សុទាឋិកា បុរិសរូបា ឥត្ថី។ **សម្ភិន្នា**តិ សម្ភិន្នវច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គា។ **ឧភតោព្យញ្ជនា**តិ ឥត្ថិនិមិត្តេន ច បុរិសនិមិត្តេន ចាតិ ឧភោហិ ព្យញ្ជនេហិ សមន្នាគតា។

តមេសុ ច បន ឯកាទសសុ បទេសុ សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសីតិ តមានិយេវ តីណិ បទានិ សុទ្ធានិ សីសំ ឯន្តិ។ តតិ តមានិ ច តីណិ បុរិមានិ ច វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមេថុនធម្មបទានិ តីណីតិ ឆ បទានិ សុទ្ធានិ អាបត្តិករានិ។ សេសានិ អនិមិត្តាតិអាទីនិ “អនិមិត្តេ មេថុនធម្មំ មេ ទេហី”តិ វា “អនិមិត្តាសិ មេថុនធម្មំ មេ ទេហី”តិ វា អាទិនា នយេន មេថុនធម្មេន ឃដិតានេវ អាបត្តិករានិ ហោន្តីតិ វេទិតព្ពានិ។

២៨៦. ឥទានិ យ្វាយំ ឱតិណ្ណោ វិបរិណតេន ចិត្តេន ឱភាសតិ, តស្ស វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គេ អាទិស្ស ឯតេសំ វណ្ណភណនាទីនំ វសេន វិត្ថារតោ អាបត្តិភេទំ ទស្សេន្តោ **“ឥត្ថី ច ហោតិ ឥត្ថិសញ្ញី”**តិអាទិមាហ។ តេសំ អត្ថោ កាយសំសគ្គេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

អយំ បន វិសេសោ – **អធក្ខកន្តិ** អក្ខកតោ បដ្ឋាយ អធោ។ **ឧព្ភជាណុមណ្ឌល** ជាណុមណ្ឌលតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ។ **ឧព្ភក្ខកន្តិ** អក្ខកតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ។ **អធោ ជាណុមណ្ឌលន្តិ** ជាណុមណ្ឌលតោ បដ្ឋាយ អធោ។ អក្ខកំ បន ជាណុមណ្ឌលញ្ច ឯត្ថេវ ទុក្កដក្ខេត្តេ សង្គហំ គច្ឆន្តិ ភិក្ខុនិយា កាយសំសគ្គេ វិយ។ ន ហិ ពុទ្ធា គរុកាបត្តឹ សាវសេសំ បញ្ញបេន្តីតិ។ **កាយប្បដិពទ្ធន្តិ** វត្ថំ វា បុប្ផំ វា អាភរណំ វា។

២៨៧. **អត្ថបុរេក្ខារស្សា**តិ អនិមិត្តាតិអាទីនំ បទានំ អត្ថំ កថេន្តស្ស, អដ្ឋកថំ វា សជ្ឈាយំ ករោន្តស្ស។

ធម្មបុរេក្ខារស្សាតិ បាឡឹ វាចេន្តស្ស វា សជ្ឈាយន្តស្ស វា។ ឯវំ អត្ថញ្ច ធម្មញ្ច បុរក្ខត្វា ភណន្តស្ស អត្ថបុរេក្ខារស្ស ច ធម្មបុរេក្ខារស្ស ច អនាបត្តិ។

អនុសាសនិបុរេក្ខារស្សាតិ “ឥទានិបិ អនិមិត្តាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសិ អប្បមាទំ ឥទានិ ករេយ្យាសិ, យថា អាយតិម្បិ ឯវរូបា ន ហោហិសី”តិ ឯវំ អនុសិដ្ឋឹ បុរក្ខត្វា ភណន្តស្ស អនុសាសនិបុរេក្ខារស្ស អនាបត្តិ។ យោ បន ភិក្ខុនីនំ បាឡឹ វាចេន្តោ បកតិវាចនាមគ្គំ បហាយ ហសន្តោ ហសន្តោ “សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសី”តិ បុនប្បុនំ ភណតិ, តស្ស អាបត្តិយេវ។ ឧម្មត្តកស្ស អនាបត្តិ។ ឥធ អាទិកម្មិកោ ឧទាយិត្ថេរោ, តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សាតិ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ កាយចិត្តតោ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ , សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទ្វិវេទនន្តិ។

២៨៨. វិនីតវត្ថូសុ លោហិតវត្ថុស្មឹ សោ ភិក្ខុ ឥត្ថិយា លោហិតកំ និមិត្តំ សន្ធាយាហ – ឥតរា ន អញ្ញាសិ, តស្មា ទុក្កដំ។

កក្កសលោមន្តិ វស្សលោមេហិ ពហុលោមំ។ **អាកិណ្ណលោមន្តិ** ជដិតលោមំ។ **ខរលោមន្តិ** ថទ្ធលោមំ។ **ទីឃលោមន្តិ** អរស្សលោមំ។ សព្ពំ ឥត្ថិនិមិត្តមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៨៩. **វាបិតំ ខោ តេតិ** អសទ្ធម្មំ សន្ធាយាហ, សា អសល្លក្ខេត្វា **នោ ច ខោ បដិវុត្តន្តិ** អាហ។ **បដិវុត្តំ** នាម ឧទកវប្បេ ពីជេហិ អប្បតិដ្ឋិតោកាសេ បាណកេហិ វិនាសិតពីជេ វា ឱកាសេ បុន ពីជំ បតិដ្ឋាបេត្វា ឧទកេន អាសិត្តំ, ថលវប្បេ វិសមបតិតានំ វា ពីជានំ សមករណត្ថាយ បុន អដ្ឋទន្តកេន សមីកតំ, តេសុ អញ្ញតរំ សន្ធាយ ឯសា អាហ។

មគ្គវត្ថុស្មឹ **មគ្គោ សំសីទតីតិ** អង្គជាតមគ្គំ សន្ធាយាហ។ សេសំ ឧត្តានមេវាតិ។

ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

២៩០. **តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ** អត្តកាមសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **កុល្លូបកោតិ** កុលបយិរុបាសនកោ ចតុន្នំ បច្ចយានំ អត្ថាយ កុល្លូបសង្កមនេ និច្ចប្បយុត្តោ។

ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារន្តិ ចីវរញ្ច បិណ្ឌបាតញ្ច សេនាសនញ្ច គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារញ្ច។ **គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារ**ន្តិ ចេត្ថ បតិករណដ្ឋេន បច្ចយោ, យស្ស កស្សចិ សប្បាយស្សេតំ អធិវចនំ។ ភិសក្កស្ស កម្មំ តេន អនុញ្ញាតត្តាតិ ភេសជ្ជំ។ គិលានបច្ចយោវ ភេសជ្ជំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជំ, យំកិញ្ចិ គិលានស្ស សប្បាយំ ភិសក្កកម្មំ តេលមធុផាណិតាទីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បរិក្ខារោ**តិ បន "សត្តហិ នគរបរិក្ខារេហិ សុបរិក្ខតំ ហោតី"តិអាទីសុ (អ. និ. ៧.៦៧) បរិវារោ វុច្ចតិ។ "រថោ សីលបរិក្ខារោ ឈានក្ខោ ចក្កវីរិយោ"តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.៤) អលង្ការោ។ "យេ ចិមេ បព្ពជិតេន ជីវិតបរិក្ខារា សមុទានេតព្ពា"តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១.១៩១) សម្ភារោ។ ឥធ បន សម្ភារោបិ បរិវារោបិ វដ្ដតិ។ តញ្ហិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជំ ជីវិតស្ស បរិវារោបិ ហោតិ ជីវិតវិនាសកាពាធុប្បត្តិយា អន្តរំ អទត្វា រក្ខណតោ, សម្ភារោបិ យថា ចិរំ បវត្តតិ ឯវមស្ស ការណភាវតោ, តស្មា បរិក្ខារោតិ វុច្ចតិ។ ឯវំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជញ្ច តំ បរិក្ខារោ ចាតិ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារោ, តំ គិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

វសលន្តិ ហីនំ លាមកំ។ អថ វា វស្សតីតិ វសលោ, បគ្ឃរតីតិ អត្ថោ, តំ វសលំ, អសុចិបគ្ឃរណកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **និដ្ឋុហិត្វា**តិ ខេឡំ បាតេត្វា។

កស្សាហំ កេន ហាយាមីតិ អហំ កស្សា អញ្ញិស្សា ឥត្ថិយា កេន ភោគេន វា អលង្ការេន វា រូបេន វា បរិហាយាមិ, កា នាម មយា ឧត្តរិតរាតិ ទីបេតិ។

២៩១. សន្តិកេតិ ឧបចារេ ឋត្វា សាមន្តា អវិទូរេ, បទភាជនេបិ អយមេវត្ថោ ទីបិតោ ។ **អត្តកាមបារិចរិយាយា**តិ មេថុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន បារិចរិយា កាមបារិចរិយា។ អត្តនោ អត្ថាយ កាមបារិចរិយា អត្តកាមបារិចរិយា, អត្តនា វា កាមិតា ឥច្ឆិតាតិ អត្តកាមា, សយំ មេថុនរាគវសេន បត្ថិតាតិ អត្ថោ។ អត្តកាមា ច សា បារិចរិយា ចាតិ អត្តកាមបារិចរិយា, តស្សា អត្តកាមបារិចរិយាយ។ **វណ្ណំ ភាសេយ្យា**តិ គុណំ អានិសំសំ បកាសេយ្យ។

តត្រ យស្មា "អត្តនោ អត្ថាយ កាមបារិចរិយា"តិ ឥមស្មិំ អត្ថវិកប្បេ កាមោ ចេវ ហេតុ ច បារិចរិយា ច អត្ថោ, សេសំ ព្យញ្ជនំ។ "អត្តកាមា ច សា បារិចរិយា ចាតិ អត្តកាមបារិចរិយា"តិ ឥមស្មិំ អត្ថវិកប្បេ អធិប្បាយោ ចេវ បារិចរិយា ចាតិ អត្ថោ, សេសំ ព្យញ្ជនំ។ តស្មា ព្យញ្ជនេ អាទរំ អកត្វា អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ "អត្តនោ កាមំ អត្តនោ ហេតុំ អត្តនោ អធិប្បាយំ អត្តនោ បារិចរិយ"ន្តិ បទភាជនំ វុត្តំ។ "អត្តនោ កាមំ អត្តនោ ហេតុំ អត្តនោ បារិចរិយ"ន្តិ ហិ វុត្តេ ជានិស្សន្តិ បណ្ឌិតា "ឯត្តាវតា អត្តនោ អត្ថាយ កាមបារិចរិយា វុត្តា"តិ។ "អត្តនោ អធិប្បាយំ អត្តនោ បារិចរិយ"ន្តិ វុត្តេបិ ជានិស្សន្តិ "ឯត្តាវតា អត្តនា ឥច្ឆិតកាមិតដ្ឋេន អត្តកាមបារិចរិយា វុត្តា"តិ។

ឥទានិ តស្សា អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណភាសនាការំ ទស្សេន្តោ **"ឯតទគ្គ"**ន្តិអាទិមាហ។ តំ ឧទ្ទេសតោបិ និទ្ទេសតោបិ ឧត្តានត្ថមេវ។ អយំ បនេត្ថ បទសម្ពន្ធោ ច អាបត្តិវិនិច្ឆយោ ច – **ឯតទគ្គំ...បេ.... បរិចរេយ្យា**តិ យា មាទិសំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារិំ ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យ, តស្សា ឯវំ មាទិសំ បរិចរន្តិយា យា អយំ បារិចរិយា នាម, ឯតទគ្គំ បារិចរិយានន្តិ។

មេថុនុបសំហិតេន សង្ឃាទិសេសោតិ ឯវំ អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសន្តោ ច មេថុនុបសំហិតេន មេថុនធម្មបដិសំយុត្តេនេវ វចនេន យោ ភាសេយ្យ, តស្ស សង្ឃាទិសេសោតិ។

ឥជានិ យស្មា មេថុនុបសំហិតេនេវ ភាសន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ វុត្តោ, តស្មា "អហម្បិ ខត្តិយោ, ត្វម្បិ ខត្តិយា, អរហតិ ខត្តិយា ខត្តិយស្ស ទាតុំ សមជាតិកត្តា"តិ ឯវមាទីហិ វចនេហិ បារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសមានស្សាបិ សង្ឃាទិសេសោ នត្ថិ។ "អហម្បិ ខត្តិយោ"តិអាទិកេ បន ពហូបិ បរិយាយេ វត្វា "អរហសិ ត្វំ មយ្ហំ មេថុនធម្មំ ទាតុ"ន្តិ ឯវំ មេថុនប្បដិសំយុត្តេនេវ ភាសមានស្ស សង្ឃាទិសេសោតិ។

ឥត្ថី ច ហោតីតិអាទិ បុព្ពេ វុត្តនយមេវ។ ឥធ ឧទាយិត្ថេរោ អាទិកម្មិកោ, តស្ស អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សាតិ។

សមុដ្ឋានាទិ សព្ពំ ទុដ្ឋុល្លវាចាសទិសំ។ វិនីតវត្ថូនិ ឧត្តានត្ថានេវាតិ។

អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

២៩៦. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ សញ្ចរិត្តំ។ តត្ថ **បណ្ឌិតា**តិ បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតា គតិមន្តា។ **ព្យត្តា**តិ វេយ្យត្តិយេន សមន្នាគតា, ឧបាយេន សមន្នាគតា ឧបាយញ្ញូ វិសារទា។ **មេធាវិនី**តិ មេធាយ សមន្នាគតា, ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋំ ករោតិ។ **ទក្ខា**តិ ឆេកា។ **អនលសា**តិ ឧដ្ឋានវីរិយសម្បន្នា។ **ឆន្នា**តិ អនុច្ឆវិកា។

កិស្មិំ វិយាតិ កិច្ចំ វិយ កិលេសោ វិយ, ហិរិ វិយ អម្ហាកំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **កុមារិកាយ វត្តុ**ន្តិ “ឥមំ កុមារិកំ គណ្ហថា”តិ កុមារិកាយ ការណា វត្តុំ។

អាវាហាទីសុ **អាវាហោ**តិ ទារកស្ស បរកុលតោ ទារិកាយ អាហរណំ។ **វិវាហោ**តិ អត្តនោ ទារិកាយ បរកុលបេសនំ។ **វារេយ្យ**ន្តិ “ទេថ នោ ទារកស្ស ទារិក”ន្តិ យាចនំ, ទិវសនក្ខត្តមុហុត្តបរិច្ឆេទករណំ វា។

២៩៧. បុរាណគណកិយាតិ ឯកស្ស គណកស្ស ភរិយាយ, សា តស្មិំ ជីវមានេ គណកីតិ បញ្ញាយិត្ថ, មតេ បន បុរាណគណកីតិ សង្ខំ គតា។ **តិរោគាមោ**តិ ពហិគាមោ, អញ្ញោ គាមោតិ អធិប្បាយោ។ **មនុស្សា**តិ ឧទាយិស្ស ឥមំ សញ្ចរិត្តកម្មំ យុត្តបយុត្តភាវំ ជាននកមនុស្សា។

សុណិសភោគេនាតិ យេន ភោគេន សុណិសា ភុញ្ជិតព្ពា ហោតិ រន្ធាបនបចាបនបអវេសនាទិនា, តេន ភុញ្ជឹសុ។ **តតោ អបរេន ទាសិភោគេនា**តិ មាសាតិក្កមេ យេន ភោគេន ទាសី ភុញ្ជិតព្ពា ហោតិ ខេត្តកម្មកចវរឆឌ្ឌនឧទកាហរណាទិនា, តេន ភុញ្ជឹសុ។ **ទុគ្គតា**តិ ទលិទ្ទា, យត្ថ វា គតា ទុគ្គតា ហោតិ តាទិសំ កុលំ គតា។ **មាយ្យោ ឥមំ កុមារិក**ន្តិ មា អយ្យោ ឥមំ កុមារិកំ។ **អាហារូបហារោ**តិ អាហារោ ច ឧបហារោ ច គហណញ្ច ទានញ្ច, ន អម្ហេហិ កិញ្ចិ អាហដំ ន ឧបាហដំ តយា សទ្ធិំ កយវិក្កយោ វោហារោ អម្ហាកំ នត្ថីតិ ទីបេន្តិ។ **សមណេន ភវិតព្ពំ អព្យាវដេន, សមណោ អស្ស សុសមណោ**តិ សមណេន នាម វុឌ្ឍិសេសុ កម្មេសុ អព្យាវដេន អព្យាបារេន ភវិតព្ពំ, ឯវំ ភវន្តោ ហិ សមណោ សុសមណោ អស្សាតិ, ឯវំ នំ អបសាទេត្វា “**គច្ឆ ត្វំ ន មយំ តំ ជានាមា**”តិ អាហំសុ។

២៩៨. សជ្ជិតោតិ សព្ពូបករណសម្បន្នោ មណ្ឌិតបសាធិតោ វា។

៣០០. ធុត្តាតិ ឥត្ថិធុត្តា។ **បរិចារេន្តា**តិ មនាបិយេសុ រូបាទីសុ ឥតោ ចិតោ ច សមន្តា ឥន្ទ្រិយានិ ចារេន្តា, កីឡន្តា អភិរមន្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អព្ភុតមកំសូ**តិ យទិ ករិស្សតិ ត្វំ ឯត្តកំ ជិតោ, យទិ ន ករិស្សតិ អហំ ឯត្តកន្តិ បណមកំសុ។ ភិក្ខូនំ បន អព្ភុតំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ យោ ករោតិ បរាជិតេន ទាតព្ពន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។

កថញ្ហិ នាម អយ្យោ ឧទាយី តង្ខណិកន្តិ ឯត្ថ **តង្ខណោ**តិ អចិរកាលោ វុច្ចតិ។ **តង្ខណិក**ន្តិ អចិរកាលាធិការិកំ។

៣០១. សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជេយ្យាតិ សញ្ចរណភាវំ សមាបជ្ជេយ្យ។ យស្មា បន តំ សមាបជ្ជន្តេន កេនចិ បេសិតេន កត្ថចិ គន្តព្ពំ ហោតិ, បរតោ ច “ឥត្ថិយា វា បុរិសមតិ”ន្តិ អាទិវចនតោ ឥធ ឥត្ថិបុរិសា អធិប្បេតា, តស្មា តមត្ថំ ទស្សេតុំ “ឥត្ថិយា វា បហិតោ បុរិសស្ស សន្តិកេ គច្ឆតិ, បុរិសេន វា បហិតោ ឥត្ថិយា សន្តិកេ គច្ឆតី”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ **ឥត្ថិយា វា បុរិសមតឹ បុរិសស្ស វា ឥត្ថិមតិ**ន្តិ ឯត្ថ អារោចេយ្យាតិ បាឋសេសោ ទដ្ឋព្ពោ, តេនេវស្ស បទភាជនេ “បុរិសស្ស មតឹ ឥត្ថិយា អារោចេតិ, ឥត្ថិយា មតឹ បុរិសស្ស អារោចេតី”តិ វុត្តំ។

ឥទានិ យទត្ថំ តំ តេសំ មតឹ អធិប្បាយំ អជ្ឈាសយំ ឆន្ទំ រុចឹ អារោចេតិ, តំ ទស្សេន្តោ “**ជាយត្តនេ វា ជារត្តនេ វា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ជាយត្តនេ**តិ ជាយាភាវេ។ **ជារត្តនេ**តិ ជារភាវេ។ បុរិសស្ស ហិ មតឹ ឥត្ថិយា អារោចេន្តោ ជាយត្តនេ អារោចេតិ, ឥត្ថិយា មតឹ បុរិសស្ស អារោចេន្តោ ជារត្តនេ អារោចេតិ; អបិច បុរិសស្សេវ មតឹ ឥត្ថិយា អារោចេន្តោ ជាយត្តនេ វា អារោចេតិ និពទ្ធភរិយាភាវេ, ជារត្តនេ វា មិច្ឆាចារភាវេ។ យស្មា បនេតំ អារោចេន្តេន “ត្វំ កិរស្ស ជាយា ភវិស្សសី”តិអាទិ វត្តព្ពំ ហោតិ, តស្មា តំ វត្តព្ពតាការំ ទស្សេតុំ “ជាយត្តនេ វាតិ ជាយា ភវិស្សសិ, ជារត្តនេ វាតិ ជារី ភវិស្សសី”តិ អស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ ឯតេនេវ ច ឧបាយេន ឥត្ថិយា មតឹ បុរិសស្ស អារោចនេបិ បតិ ភវិស្សសិ, សាមិកោ ភវិស្សសិ, ជារោ ភវិស្សសីតិ វត្តព្ពតាការោ វេទិតព្ពោ។

អន្តមសោ តង្ខណិកាយបីតិ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន យា អយំ តង្ខណេ មុហុត្តមត្តេ បដិសំវសិតព្ពតោ តង្ខណិកាតិ វុច្ចតិ, មុហុត្តិកាតិ អត្ថោ។ តស្សាបិ “មុហុត្តិកា ភវិស្សសី”តិ ឯវំ បុរិសមតី អារោចេន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ។ ឯតេនេវុបាយេន “មុហុត្តិកោ ភវិស្សសី”តិ ឯវំ បុរិសស្ស ឥត្ថិមតី អារោចេន្តោបិ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតីតិ វេទិតព្ពោ។

៣០៣. ឥទានិ “ឥត្ថិយា វា បុរិសមតិ”ន្តិ ឯត្ថ អធិប្បេតា ឥត្ថិយោ បភេទតោ ទស្សេត្វា តាសុ សញ្ចរិត្តវសេន អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុំ **“ទស ឥត្ថិយោ”**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **មាតុរក្ខិតា**តិ មាតរា រក្ខិតា។ យថា បុរិសេន សំវាសំ ន កប្បេតិ, ឯវំ មាតរា រក្ខិតា, តេនស្ស បទភាជនេបិ វុត្តំ – “មាតា រក្ខតិ គោបេតិ ឥស្សរិយំ ការេតិ វសំ វត្តេតី”តិ។ តត្ថ **រក្ខតី**តិ កត្ថចិ គន្តុំ ន ទេតិ។ **គោបេតី**តិ យថា អញ្ញេ ន បស្សន្តិ, ឯវំ គុត្តដ្ឋានេ ឋបេតិ។ **ឥស្សរិយំ ការេតី**តិ សេរិវិហារមស្សា និសេធេន្តី អភិភវិត្វា បវត្តតិ។ **វសំ វត្តេតី**តិ “ឥទំ ករោហិ, ឥទំ មា អកាសី”តិ ឯវំ អត្តនោ វសំ តស្សា ឧបរិ វត្តេតិ។ ឯតេនុបាយេន បិតុរក្ខិតាទយោបិ ញាតព្ពា។ គោត្តំ វា ធម្មោ វា ន រក្ខតិ, សគោត្តេហិ បន សហធម្មិកេហិ ច ឯកំ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតេហិ ឯកគណបរិយាបន្នេហិ ច រក្ខិតា “គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា”តិ វុច្ចតិ, តស្មា តេសំ បទានំ “សគោត្តា រក្ខន្តី”តិអាទិនា នយេន បទភាជនំ វុត្តំ។

សហ អារក្ខេនាតិ **សារក្ខា**។ សហ បរិទណ្ឌេនាតិ **សបរិទណ្ឌា**។ តាសំ និទ្ទេសា បាកដាវ។ ឥមាសុ ទសសុ បច្ឆិមានំ ទ្វិន្នមេវ បុរិសន្តរំ គច្ឆន្តីនំ មិច្ឆាចារោ ហោតិ, ន ឥតរាសំ។

ធនក្កីតាទីសុ អប្បេន វា ពហុនា វា ធនេន កីតា **ធនក្កីតា**។ យស្មា បន សា ន កីតមត្តា ឯវ សំវាសត្ថាយ បន កីតត្តា ភរិយា, តស្មាស្ស និទ្ទេសេ ធនេន កិណិត្វា វាសេតីតិ វុត្តំ។

ឆន្ទេន អត្តនោ រុចិយា វសតីតិ **ឆន្ទវាសិនី**។ យស្មា បន សា ន អត្តនោ ឆន្ទមត្តេនេវ ភរិយា ហោតិ បុរិសេន បន សម្បដិច្ឆិតត្តា, តស្មាស្ស និទ្ទេសេ “បិយោ បិយំ វាសេតី”តិ វុត្តំ។

ភោគេន វសតីតិ **ភោគវាសិនី**។ ឧទុក្ខលមុសលាទិឃរូបករណំ លភិត្វា ភរិយាភាវំ គច្ឆន្តិយា ជនបទិត្ថិយា ឯតំ អធិវចនំ។

បដេន វសតីតិ **បដវាសិនី**។ និវាសនមត្តម្បិ បារុបណមត្តម្បិ លភិត្វា ភរិយាភាវំ ឧបគច្ឆន្តិយា ទលិទ្ទិត្ថិយា ឯតំ អធិវចនំ។

ឱទបត្តកិនីតិ ឧភិន្នំ ឯកិស្សា ឧទកបាតិយា ហត្ថេ ឱតារេត្វា “ឥទំ ឧទកំ វិយ សំសដ្ឋា អភេជ្ជា ហោថា”តិ វត្វា បរិគ្គហិតាយ វោហារនាមមេតំ, និទ្ទេសេបិស្ស “តាយ សហ ឧទកបត្តំ អាមសិត្វា តំ វាសេតី”តិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ឱភដំ ឱរោបិតំ ចុម្ពដមស្សាតិ **ឱភដចុម្ពដា**, កដ្ឋហារិកាទីនំ អញ្ញតរា, យស្សា សីសតោ ចុម្ពដំ ឱរោបេត្វា ឃរេ វាសេតិ, តស្សា ឯតំ អធិវចនំ។

ទាសី ចាតិ អត្តនោយេវ ទាសី ច ហោតិ ភរិយា ច។

កម្មការី នាម គេហេ ភតិយា កម្មំ ករោតិ, តាយ សទ្ធឹ កោចិ ឃរាវាសំ កប្បេតិ អត្តនោ ភរិយាយ អនត្ថិកោ ហុត្វា។ អយំ វុច្ចតិ “កម្មការី ច ភរិយា ចា”តិ។

ធជេន អាហដា **ធជាហដា**, ឧស្សិតទ្ធជាយ សេនាយ គន្ត្វា បរវិសយំ វិលុម្បិត្វា អានីតាតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ កោចិ ភរិយំ ករោតិ, អយំ ធជាហដា នាម។ **មុហុត្តិកា** វុត្តនយាឯវ, ឯតាសំ ទសន្នម្បិ បុរិសន្តរគមនេ មិច្ឆាចារោ ហោតិ។ បុរិសានំ បន វីសតិយាបិ ឯតាសុ មិច្ឆាចារោ ហោតិ, ភិក្ខុនោ ច សញ្ចរិត្តំ ហោតីតិ។

៣០៥. ឥទានិ **បុរិសោ ភិក្ខុំ បហិណតី**តិអាទីសុ **បដិគ្គណ្ហាតី**តិ សោ ភិក្ខុ តស្ស បុរិសស្ស “គច្ឆ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ, ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា”តិ ឯវំ វុត្តវចនំ “សាធុ ឧបាសកា”តិ វា “ហោតូ”តិ វា “អារោចេស្សាមី”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន វចីភេទំ កត្វា វា សីសកម្បនាទីហិ វា សម្បដិច្ឆតិ។ **វីមំសតី**តិ ឯវំ បដិគ្គណ្ហិត្វា តស្សា ឥត្ថិយា សន្តិកំ គន្ត្វា តំ សាសនំ អារោចេតិ។ **បច្ចាហរតី**តិ តេន អារោចិតេ សា ឥត្ថី “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆតុ វា បដិក្ខិបតុ វា លជ្ជាយ វា តុណ្ហី ហោតុ, បុន អាគន្ត្វា តស្ស បុរិសស្ស តំ បវត្តឹ អារោចេតិ។

ឯត្តាវតា ឥមាយ បដិគ្គហណារោចនបច្ចាហរណសង្ខាតាយ តិវង្គសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ។ សា បន តស្ស ភរិយា ហោតុ វា មា វា, អការណមេតំ។ សចេ បន សោ មាតុរក្ខិតាយ សន្តិកំ បេសិតោ តំ អទិស្វា តស្សា មាតុយា តំ សាសនំ អារោចេតិ, ពហិទ្ធា វិមដ្ឋំ នាម ហោតិ, តស្មា វិសង្កេតន្តិ **មហាបទុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាសុមត្ថេរោ** បន មាតា វា ហោតុ បិតា វា អន្តមសោ គេហទាសីបិ អញ្ញោ វាបិ យោ កោចិ តំ កិរិយំ សម្បាទេស្សតិ, តស្ស វុត្តេបិ វិមដ្ឋំ នាម ន ហោតិ, តិវង្គសម្បត្តិកាលេ អាបត្តិយេវ។

ននុ យថា "ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី"តិ វត្តុកាមោ វិរជ្ឈិត្វា "ធម្មំ បច្ចក្ខាមី"តិ វទេយ្យ បច្ចក្ខាតាវស្ស សិក្ខា។ យថា វា "បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី"តិ វត្តុកាមោ វិរជ្ឈិត្វា "ទុតិយំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី"តិ វទេយ្យ អាបន្នោវស្ស បារាជិកំ។ ឯវំសម្បទមិទន្តិ អាហ។ តំ បនេតំ "បដិគ្គណ្ហាតិ, អន្តេវាសី វីមំសាបេត្វា អត្តនា បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា"តិ ឥមិនា សមេតិ, តស្មា សុភាសិតំ។

យថា ច "មាតុរក្ខិតំ ព្រូហី"តិ វុត្តស្ស គន្ត្វា តស្សា អារោចេតុំ សមត្ថានំ មាតាទីនម្បិ វទតោ វិសង្កេតោ នត្ថិ, ឯវមេវ "ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា"តិ វត្តព្ពេ "ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ឆន្ទវាសិនី"តិ ឯវំ បាឡិយំ វុត្តេសុ ឆន្ទវាសិនិអាទីសុ វចនេសុ អញ្ញតរវសេន វា អវុត្តេសុបិ "ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ជាយា បជាបតិ បុត្តមាតា ឃរណី ឃរសាមិនី ភត្តរន្ធិកា សុស្សូសិកា បរិចារិកា"តិឯវមាទីសុ សំវាសបរិទីបកេសុ វចនេសុ អញ្ញតរវសេន វា វទន្តស្សាបិ វិសង្កេតោ នត្ថិ តិវង្គសម្បត្តិយា អាបត្តិយេវ។ "មាតុរក្ខិតំ ព្រូហី"តិ បេសិតស្ស បន គន្ត្វា អញ្ញាសុ បិតុរក្ខិតាទីសុ អញ្ញតរំ វទន្តស្ស វិសង្កេតំ។ ឯស នយោ "បិតុរក្ខិតំ ព្រូហី"តិអាទីសុបិ។

កេវលញ្ហេត្ថ ឯកមូលកទុមូលកាទិវសេន "បុរិសស្ស មាតា ភិក្ខុំ បហិណតិ, មាតុរក្ខិតាយ មាតា ភិក្ខុំ បហិណតី"តិ ឯវមាទីនំ មូលដ្ឋានញ្ច វសេន បេយ្យាលភេទោយេវ វិសេសោ ។ សោបិ បុព្ពេ វុត្តនយត្តា បាឡិអនុសារេនេវ សក្កា ជានិតុន្តិ នាស្ស វិភាគំ ទស្សេតុំ អាទរំ ករិម្ហ។

៣៣៨. បដិគ្គណ្ហាតីតិអាទីសុ បន ទ្វីសុ ចតុក្កេសុ បឋមចតុក្កេ អាទិបទេន តិវង្គសម្បត្តិយា សង្ឃាទិសេសោ, មជ្ឈេ ទ្វីហិ ទុវង្គសម្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, អន្តេ ឯកេន ឯកង្គសម្បត្តិយា ទុក្កដំ។ ទុតិយចតុក្កេ អាទិបទេន ទុវង្គសម្បត្តិយា ថុល្លច្ចយំ, មជ្ឈេ ទ្វីហិ ឯកង្គសម្បត្តិយា ទុក្កដំ, អន្តេ ឯកេន អង្គាភាវតោ អនាបត្តិ។ តត្ថ **បដិគ្គណ្ហាតី**តិ អាណាបកស្ស សាសនំ បដិគ្គណ្ហាតិ។ **វីមំសតី**តិ បហិតដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ អារោចេតិ។ **បច្ចាហរតី**តិ បុន អាគន្ត្វា មូលដ្ឋស្ស អារោចេតិ។

ន បច្ចាហរតីតិ អារោចេត្វា ឯត្ថេវ បក្កមតិ។ **បដិគ្គណ្ហាតិ ន វីមំសតី**តិ បុរិសេន "ឥត្ថន្នាមំ គន្ត្វា ព្រូហី"តិ វុច្ចមានោ "សាធូ"តិ តស្ស សាសនំ បដិគ្គណ្ហិត្វា តំ បមុស្សិត្វា វា អប្បមុស្សិត្វា វា អញ្ញេន ករណីយេន តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា កិញ្ចិទេវ កថំ កថេន្តោ និសីទតិ, ឯត្តាវតា "បដិគ្គណ្ហាតិ ន វីមំសតិ នាមា"តិ វុច្ចតិ។ អថ នំ សា ឥត្ថី សយមេវ វទតិ "តុម្ហាកំ កិរ ឧបដ្ឋាកោ មំ គេហេ កាតុកាមោ"តិ ឯវំ វត្វា ច "អហំ តស្ស ភរិយា ភវិស្សាមី"តិ វា "ន ភវិស្សាមី"តិ វា វទតិ។ សោ តស្សា វចនំ អនភិនន្ទិត្វា អប្បដិក្កោសិត្វា តុណ្ហីភូតោវ ឧដ្ឋាយាសនា តស្ស បុរិសស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេតិ, ឯត្តាវតា **"ន វីមំសតិ បច្ចាហរតិ នាមា"**តិ វុច្ចតិ។ **ន វីមំសតិ ន បច្ចាហរតី**តិ កេវលំ សាសនារោចនកាលេ បដិគ្គណ្ហាតិយេវ, ឥតរំ បន ទ្វយំ ន ករោតិ។

ន បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ បច្ចាហរតីតិ កោចិ បុរិសោ ភិក្ខុស្ស ឋិតដ្ឋានេ វា និសិន្នដ្ឋានេ វា តថារូបិំ កថំ កថេតិ, ភិក្ខុ តេន អប្បហិតោបិ បហិតោ វិយ ហុត្វា ឥត្ថិយា សន្តិកំ គន្ត្វា "ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា"តិអាទិនា នយេន វីមំសិត្វា តស្សា រុចិំ វា អរុចិំ វា បុន អាគន្ត្វា ឥមស្ស អារោចេតិ។ តេនេវ នយេន វីមំសិត្វា អបច្ចាហរន្តោ **"ន បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ ន បច្ចាហរតី"**តិ វុច្ចតិ។ តេនេវ នយេន គតោ អវីមំសិត្វា តាយ សមុដ្ឋាបិតំ កថំ សុត្វា បឋមចតុក្កស្ស តតិយបទេ វុត្តនយេន អាគន្ត្វា ឥមស្ស អារោចេន្តោ **"ន បដិគ្គណ្ហាតិ ន វីមំសតិ បច្ចាហរតី"**តិ វុច្ចតិ។ ចតុត្ថបទំ បាកដមេវ។

សម្ពហុលេ ភិក្ខូ អាណាបេតីតិអាទិនយា បាកដាយេវ។ យថា បន សម្ពហុលាបិ ឯកវត្ថុម្ហិ អាបជ្ជន្តិ, ឯវំ ឯកស្សាបិ សម្ពហុលវត្ថូសុ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ កថំ? បុរិសោ ភិក្ខុំ អាណាបេតិ "គច្ឆ, ភន្តេ, អសុកស្មិំ នាម បាសាទេ សត្តិមត្តា វា សត្តតិមត្តា វា ឥត្ថិយោ ឋិតា តា វទេហិ, ហោថ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយាយោ"តិ។ សោ សម្បដិច្ឆិត្វា តត្ថ គន្ត្វា អារោចេត្វា បុន តំ សាសនំ បច្ចាហរតិ។ យត្តកា ឥត្ថិយោ តត្តកា អាបត្តិយោ អាបជ្ជតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេបិ** –

“បទវីតិហារមត្តេន, វាចាយ ភណិតេន ច;
សព្ពានិ គរុកានិ សប្បដិកម្មានិ;
ចតុសដ្ឋិ អាបត្តិយោ អាបជ្ជេយ្យ ឯកតោ;
បញ្ហាមេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨០);

ឥមំ កិរ អត្ថវសំ បដិច្ច អយំ បញ្ហោ វុត្តោ។ វចនសិលិដ្ឋតាយ ចេត្ថ “ចតុសដ្ឋិ អាបត្តិយោ”តិ វុត្តំ។ ឯវំ ករោន្តោ បន សតម្បិ សហស្សម្បិ អាបជ្ជតីតិ។ យថា ច ឯកេន បេសិតស្ស ឯកស្ស សម្ពហុលាសុ ឥត្ថីសុ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ, ឯវំ ឯកោ បុរិសោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ ឯកិស្សា សន្តិកំ បេសេតិ, សព្ពេសំ សង្ឃាទិសេសោ។ ឯកោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ សម្ពហុលានំ ឥត្ថីនំ សន្តិកំ បេសេតិ, ឥត្ថិគណនាយ សង្ឃាទិសេសា។ សម្ពហុលា បុរិសា ឯកំ ភិក្ខុំ ឯកិស្សា សន្តិកំ បេសេន្តិ, បុរិសគណនាយ សង្ឃាទិសេសា។ សម្ពហុលា ឯកំ សម្ពហុលានំ ឥត្ថីនំ សន្តិកំ បេសេន្តិ, វត្ថុគណនាយ សង្ឃាទិសេសា។ សម្ពហុលា សម្ពហុលេ ឯកិស្សា សន្តិកំ បេសេន្តិ, វត្ថុគណនាយ សង្ឃាទិសេសា។ សម្ពហុលា បុរិសា សម្ពហុលេ ភិក្ខូ សម្ពហុលានំ ឥត្ថីនំ សន្តិកំ បេសេន្តិ, វត្ថុគណនាយ សង្ឃាទិសេសា។ ឯស នយោ “ឯកា ឥត្ថី ឯកំ ភិក្ខុ”ន្តិអាទីសុបិ។ ឯត្ថ ច សភាគវិភាគតា នាម អប្បមាណំ, មាតាបិតុនម្បិ បញ្ចសហធម្មិកានម្បិ សញ្ចរិត្តកម្មំ ករោន្តស្ស អាបត្តិយេវ។

បុរិសោ ភិក្ខុំ អាណាបេតិ គច្ឆ ភន្តេតិ ចតុក្កំ អង្គវសេន អាបត្តិភេទ ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តស្ស បច្ឆិមបទេ **អន្តេវាសី វីមំសិត្វា ពហិទ្ធា បច្ចាហរតី**តិ អាគន្ត្វា អាចរិយស្ស អនារោចេត្វា ឯត្តោវ គន្ត្វា តស្ស បុរិសស្ស អារោចេតិ។ **អាបត្តិ ឧភិន្នំ ថុល្លច្ចយស្សា**តិ អាចរិយស្ស បដិគ្គហិតត្តា ច វីមំសាបិតត្តា ច ទ្វីហង្គេហិ ថុល្លច្ចយំ, អន្តេវាសិកស្ស វីមំសិតត្តា ច បច្ចាហដត្តា ច ទ្វីហង្គេហិ ថុល្លច្ចយំ។ សេសំ បាកដមេវ។

៣៣៩. គច្ឆន្តោ សម្បាទេតីតិ បដិគ្គណ្ហាតិ ចេវ វីមំសតិ ច។ **អាគច្ឆន្តោ វិសំវាទេតី**តិ ន បច្ចាហរតិ។ **គច្ឆន្តោ វិសំវាទេតី**តិ ន បដិគ្គណ្ហាតិ។ **អាគច្ឆន្តោ សម្បាទេតី**តិ វីមំសតិ ចេវ បច្ចាហរតិ ច។ ឯវំ ឧភយត្ថ ទ្វីហង្គេហិ ថុល្លច្ចយំ។ តតិយបទេ អាបត្តិ, ចតុត្ថេ អនាបត្តិ។

៣៤០. អនាបត្តិ សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា គិលានស្ស វា ករណីយេន គច្ឆតិ ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្សាតិ ឯត្ថ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបោសថាគារំ វា កិញ្ចិ វា វិប្បកតំ ហោតិ។ តត្ថ ការុកានំ ភត្តវេតនត្ថាយ ឧបាសកោ វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ ភិក្ខុំ បហិណេយ្យ, ឧបាសិកា វា ឧបាសកស្ស, ឯវរូបេន សង្ឃស្ស ករណីយេន គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិ។ ចេតិយកម្មេ កយិរមានេបិ ឯសេវ នយោ។ គិលានស្ស ភេសជ្ជត្ថាយបិ ឧបាសកេន វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ ឧបាសិកាយ វា ឧបាសកស្ស សន្តិកំ បហិតស្ស គច្ឆតោ អនាបត្តិ។ ឧម្មត្តកអាទិកម្មិកា វុត្តនយា ឯវ។

បទភាជនីយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ ឆសមុដ្ឋានំ, សីសុក្ខិបនាទិនា កាយវិការេន សាសនំ គហេត្វា គន្ត្វា ហត្ថមុទ្ទាយ វីមំសិត្វា បុន អាគន្ត្វា ហត្ថមុទ្ទាយ ឯវ អារោចេន្តស្ស កាយតោ សមុដ្ឋាតិ។ អាសនសាលាយ និសិន្នស្ស “ឥត្ថន្នាមា អាគមិស្សតិ, តស្សា ចិត្តំ ជានេយ្យាថា”តិ កេនចិ វុត្តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ អាគតំ វត្វា តស្សា គតាយ បុន តស្មិំ បុរិសេ អាគតេ អារោចេន្តស្ស វាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ វាចាយ “សាធូ”តិ សាសនំ គហេត្វា អញ្ញេន ករណីយេន តស្សា ឃរំ គន្ត្វា អញ្ញត្ថ វា គមនកាលេ តំ ទិស្វា វចីភេទេនេវ វីមំសិត្វា បុន អញ្ញេនេវ ករណីយេន តតោ អបក្កម្ម កទាចិទេវ តំ បុរិសំ ទិស្វា អារោចេន្តស្សាបិ វាចតោវ សមុដ្ឋាតិ។ បណ្ណត្តិំ អជានន្តស្ស បន ខីណាសវស្សាបិ កាយវាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ កថំ? សចេ ហិស្ស មាតាបិតរោ កុជ្ឈិត្វា អលំវចនីយា ហោន្តិ, តញ្ច ភិក្ខុំ ឃរំ ឧបគតំ ថេរបិតា វទតិ “មាតា តេ តាត មំ មហល្លកំ ឆឌ្ឌេត្វា ញាតិកុលំ គតា, គច្ឆ តំ មំ ឧបដ្ឋាតុំ បេសេហី”តិ។ សោ ចេ គន្ត្វា តំ វត្វា បុន បិតុនោ តស្សា អាគមនំ វា អនាគមនំ វា អារោចេតិ, សង្ឃាទិសេសោ។ ឥមានិ តីណិ អចិត្តកសមុដ្ឋានានិ។

បណ្ណត្តិំ បន ជានិត្វា ឯតេហេវ តីហិ នយេហិ សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតោ កាយចិត្តតោ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ ឥមានិ តីណិ បណ្ណត្តិជាននចិត្តេន សចិត្តកសមុដ្ឋានានិ។ កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, កុសលាទិវសេន ចេត្ថ តីណិ ចិត្តានិ, សុខាទិវសេន តិស្សោ វេទនាតិ។

៣៤១. វិនីតវត្ថូសុ អាទិតោ វត្ថុបញ្ចកេ បដិគ្គហិតមត្តត្តា ទុក្កដំ។

កលហវត្ថុស្មិំ **សម្មោទនីយំ អកាសី**តិ តំ សញ្ញាបេត្វា បុន គេហគមនីយំ

អកាសិ។ **នាលំវចនីយា**តិ ន បរិច្ឆិន្នាតិ អត្ថោ។ យា ហិ យថា យថា យេសុ យេសុ ជនបទេសុ បរិច្ឆិន្នា បរិច្ឆិន្នាវ ហោតិ, ភរិយាភាវំ អតិក្កមតិ, អយំ “អលំវចនីយា”តិ វុច្ចតិ។ ឯសា បន ន អលំវចនីយា កេនចិទេវ ការណេន កលហំ កត្វា គតា, តេនេវេត្ថ ភគវា “**អនាបត្តី**”តិ អាហ។ យស្មា បន កាយសំសគ្គេ យក្ខិយា ថុល្លច្ចយំ វុត្តំ, តស្មា ទុក្កដាទីសុបិ យក្ខិបេតិយោ ថុល្លច្ចយវត្ថុមេវាតិ វេទិតព្ពា។ អដ្ឋកថាសុ បនេតំ ន វិចារិតំ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា

៣៤២. តេន សមយេនាតិ កុដិការសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អាឡវកា**តិ អាឡវិរដ្ឋេ ជាតា ទារកា អាឡវកា នាម, តេ បព្ពជិតកាលេបិ “អាឡវកា”ត្វេវ បញ្ញាយឹសុ។ តេ សន្ធាយ វុត្តំ “អាឡវកា ភិក្ខូ”តិ។ **សញ្ញាចិកាយោ**តិ សយំ យាចិត្វា គហិតូបករណាយោ។ **ការាបេន្តី**តិ ករោន្តិបិ ការាបេន្តិបិ, តេ កិរ សាសនេ វិបស្សនាធុរញ្ច គន្ថធុរញ្ចាតិ ទ្វេបិ ធុរានិ ឆឌ្ឌេត្វា នវកម្មមេវ ធុរំ កត្វា បគ្គណ្ហឹសុ។ **អស្សាមិកាយោ**តិ អនិស្សរាយោ, ការេតា ទាយកេន វិរហិតាយោតិ អត្ថោ។ **អត្តុទ្ទេសិកាយោ**តិ អត្តានំ ឧទ្ទិស្ស អត្តនោ អត្ថាយ អារទ្ធាយោតិ អត្ថោ។ **អប្បមាណិកាយោ**តិ “ឯត្តកេន និដ្ឋំ គច្ឆិស្សន្តី”តិ ឯវំ អបរិច្ឆិន្នប្បមាណាយោ, វុទ្ធិប្បមាណាយោ វា មហន្តប្បមាណាយោតិ អត្ថោ។

យាចនា ឯវ ពហុលា ឯតេសំ មន្ទំ អញ្ញំ កម្មន្តិ **យាចនពហុលា**។ ឯវំ **វិញ្ញត្តិពហុលា** វេទិតព្ពា។ អត្ថតោ បនេត្ថ នានាករណំ នត្ថិ, អនេកក្ខត្តុំ “បុរិសំ ទេថ, បុរិសត្ថករំ ទេថា”តិ យាចន្តានមេតំ អធិវចនំ។ តត្ថ មូលច្ឆេជ្ជាយ បុរិសំ យាចិតុំ ន វដ្ដតិ, សហាយត្ថាយ កម្មករណត្ថាយ “បុរិសំ ទេថា”តិ យាចិតុំ វដ្ដតិ។ **បុរិសត្ថករ**ន្តិ បុរិសេន កាតព្ពំ ហត្ថកម្មំ វុច្ចតិ, តំ យាចិតុំ វដ្ដតិ។ ហត្ថកម្មំ នាម កិញ្ចិ វត្ថុ ន ហោតិ, តស្មា ឋបេត្វា មិគលុទ្ទកមច្ឆពន្ធកាទីនំ សកកម្មំ អវសេសំ សព្ពំ កប្បិយំ។ “កឹ, ភន្តេ, អាគតត្ថ កេន កម្ម”ន្តិ បុច្ឆិតេ វា អបុច្ឆិតេ វា យាចិតុំ វដ្ដតិ, វិញ្ញត្តិបច្ចយា ទោសោ នត្ថិ។ តស្មា មិគលុទ្ទកាទយោ សកកម្មំ ន យាចិតព្ពា, “ហត្ថកម្មំ ទេថា”តិ អនិយមេត្វាបិ ន យាចិតព្ពា; ឯវំ យាចិតា ហិ តេ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ភិក្ខូ ឧយ្យោជេត្វា មិគេបិ មារេត្វា អាហរេយ្យុំ។ និយមេត្វា បន “វិហារេ កិញ្ចិ កត្តព្ពំ អត្ថិ, តត្ថ ហត្ថកម្មំ ទេថា”តិ យាចិតព្ពា។ ផាលនង្គលាទីនិ ឧបករណានិ គហេត្វា កសិតុំ វា វបិតុំ វា លាយិតុំ វា គច្ឆន្តំ សកិច្ចបសុតម្បិ កស្សកំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ ហត្ថកម្មំ យាចិតុំ វដ្ដតេវ។ យោ បន វិឃាសាទោ វា អញ្ញោ វា កោចិ និក្កម្មោ និរត្ថកកថំ កថេន្តោ និទ្ទាយន្តោ វា វិហរតិ, ឯវរូបំ អយាចិត្វាបិ “ឯហិ រេ ឥទំ វា ឥទំ វា ករោហី”តិ យទិច្ឆកំ ការាបេតុំ វដ្ដតិ។

ហត្ថកម្មស្ស បន សព្ពកប្បិយភាវទីបនត្ថំ ឥមំ នយំ កថេន្តិ។ សចេ ហិ ភិក្ខុ បាសាទំ ការេតុកាមោ ហោតិ, ថម្ភត្ថាយ បាសាណកោដ្ដកានំ ឃរំ គន្ត្វា វត្តព្ពំ “ហត្ថកម្មំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ ឧបាសកា”តិ។ កឹ កាតព្ពំ, ភន្តេ,តិ? បាសាណត្ថម្ភា ឧទ្ធរិត្វា ទាតព្ពាតិ។ សចេ តេ ឧទ្ធរិត្វា វា ទេន្តិ, ឧទ្ធរិត្វា និក្ខិត្តេ អត្តនោ ថម្ភេ វា ទេន្តិ, វដ្ដតិ។ អថាបិ វទន្តិ – “អម្ហាកំ, ភន្តេ, ហត្ថកម្មំ កាតុំ ខណោ នត្ថិ, អញ្ញំ ឧទ្ធរាបេថ, តស្ស មូលំ ទស្សាមា”តិ ឧទ្ធរាបេត្វា “បាសាណត្ថម្ភេ ឧទ្ធដមនុស្សានំ មូលំ ទេថា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ ឯតេនេវុបាយេន បាសាទទារូនំ អត្ថាយ វឌ្ឍកីនំ សន្តិកំ ឥដ្ឋកត្ថាយ ឥដ្ឋកវឌ្ឍកីនំ ឆទនត្ថាយ គេហច្ឆាទកានំ ចិត្តកម្មត្ថាយ ចិត្តការានន្តិ យេន យេន អត្ថោ ហោតិ, តស្ស តស្ស អត្ថាយ តេសំ តេសំ សិប្បការកានំ សន្តិកំ គន្ត្វា ហត្ថកម្មំ យាចិតុំ វដ្ដតិ។ ហត្ថកម្មយាចនវសេន ច មូលច្ឆេជ្ជាយ វា ភត្តវេតនានុប្បទានេន វា លទ្ធម្បិ សព្ពំ គហេតុំ វដ្ដតិ។ អរញ្ញតោ អាហរាបេន្តេន ច សព្ពំ អនជ្ឈាវុត្ថកំ អាហរាបេតព្ពំ។

ន កេវលញ្ច បាសាទំ ការេតុកាមេន មញ្ចបីឋបត្តបរិស្សាវនធមករកចីវរាទីនិ ការាបេតុកាមេនាបិ ទារុលោហសុត្តាទីនិ លភិត្វា តេ តេ សិប្បការកេ ឧបសង្កមិត្វា វុត្តនយេនេវ ហត្ថកម្មំ យាចិតព្ពំ។ ហត្ថកម្មយាចនវសេន ច មូលច្ឆេជ្ជាយ វា ភត្តវេតនានុប្បទានេន វា លទ្ធម្បិ សព្ពំ គហេតព្ពំ។ សចេ បន កាតុំ ន ឥច្ឆន្តិ, ភត្តវេតនំ បច្ចាសីសន្តិ, អកប្បិយកហាបណាទិ ន ទាតព្ពំ។ ភិក្ខាចារវត្តេន តណ្ឌុលាទីនិ បរិយេសិត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។

ហត្ថកម្មវសេន បត្តំ ការេត្វា តថេវ បាចេត្វា នវបក្កស្ស បត្តស្ស បុញ្ឆនតេលត្ថាយ អន្តោគាមំ បវិដ្ឋេន “ភិក្ខាយ អាគតោ”តិ សល្លក្ខេត្វា យាគុយា វា ភត្តេ វា អានីតេ ហត្ថេន បត្តោ បិធាតព្ពោ។ សចេ ឧបាសិកា “កឹ, ភន្តេ”តិ បុច្ឆតិ, “នវបក្កោ បត្តោ បុញ្ឆនតេលេន អត្ថោ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ សា “ទេហិ, ភន្តេ”តិ បត្តំ គហេត្វា តេលេន បុញ្ឆិត្វា យាគុយា វា ភត្តស្ស វា បូរេត្វា ទេតិ, វិញ្ញត្តិ នាម ន ហោតិ, គហេតុំ វដ្ដតីតិ។

ភិក្ខូ បគេវ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អាសនសាលំ គន្ត្វា អាសនំ អបស្សន្តា តិដ្ឋន្តិ។ តត្រ ចេ ឧបាសកា ភិក្ខូ ឋិតេ ទិស្វា សយមេវ អាសនានិ អាហរាបេន្តិ, និសីទិត្វា គច្ឆន្តេហិ អាបុច្ឆិត្វា គន្តព្ពំ។ អនាបុច្ឆា គតានម្បិ នដ្ឋំ គីវា ន ហោតិ, អាបុច្ឆិត្វា គមនំ បន វត្តំ។ សចេ ភិក្ខូហិ "អាសនានិ អាហរថា"តិ វុត្តេហិ អាហដានិ ហោន្តិ, អាបុច្ឆិត្វាវ គន្តព្ពំ។ អនាបុច្ឆា គតានំ វត្តភេទោ ច នដ្ឋញ្ច គីវាតិ។ អត្ថរណកោជវាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

មក្ខិកាយោ ពហុកា ហោន្តិ, "មក្ខិកាពីជនី អាហរថា"តិ វត្តព្ពំ។ បុចិមន្ទសាខាទីនិ អាហរន្តិ, កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គហេតព្ពានិ។ អាសនសាលាយ ឧទកភាជនំ រិត្តំ ហោតិ, "ធមករណំ គណ្ហា"តិ ន វត្តព្ពំ។ ធមករកញ្ហិ រិត្តភាជនេ បក្ខិបន្តោ ភិន្ទេយ្យ "នទី វា តឡាកំ វា គន្ត្វា បន ឧទកំ អាហរា"តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ "គេហតោ អាហរា"តិ នេវ វត្តុំ វដ្ដតិ, ន អាហដំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ អាសនសាលាយំ វា អរញ្ញកេ វា ភត្តកិច្ចំ ករោន្តេហិ តត្ថជាតកំ អនជ្ឈាវុត្ថកំ យំកិញ្ចិ ឧត្តរិភង្គារហំ បត្តំ វា ផលំ វា សចេ កិញ្ចិ កម្មំ ករោន្តំ អាហរាបេតិ, ហត្ថកម្មវសេន អាហរាបេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ អលជ្ជីហិ បន ភិក្ខូហិ វា សាមណេរេហិ វា ហត្ថកម្មំ ន ការេតព្ពំ។ អយំ តាវ បុរិសត្ថករេ នយោ។

គោណំ បន អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ អាហរាបេតុំ ន វដ្ដតិ, អាហរាបេន្តស្ស ទុក្កដំ។ ញាតិបវារិតដ្ឋានតោបិ មូលច្ឆេជ្ជាយ យាចិតុំ ន វដ្ដតិ, តាវកាលិកនយេន សព្ពត្ថ វដ្ដតិ។ ឯវំ អាហរាបិតញ្ច គោណំ រក្ខិត្វា ជគ្គិត្វា សាមិកា បដិច្ឆាបេតព្ពា។ សចស្ស បាទោ វា សិង្គំ វា ភិជ្ជតិ វា នស្សតិ វា សាមិកា ចេ សម្បដិច្ឆន្តិ, តច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ សម្បដិច្ឆន្តិ, គីវា ហោតិ។ សចេ "តុម្ហាកំយេវ ទេមា"តិ វទន្តិ ន សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ "វិហារស្ស ទេមា"តិ វុត្តេ បន "អារាមិកានំ អាចិក្ខថ ជគ្គនត្ថាយា"តិ វត្តព្ពំ។

"សកដំ ទេថា"តិបិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ វត្តុំ ន វដ្ដតិ, វិញ្ញត្តិឯវ ហោតិ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ ញាតិបវារិតដ្ឋានេ បន វដ្ដតិ, តាវកាលិកំ វដ្ដតិ កម្មំ កត្វា បុន ទាតព្ពំ។ សចេ នេមិយាទីនិ ភិជ្ជន្តិ បាកតិកានិ កត្វា ទាតព្ពំ។ នដ្ឋេ គីវា ហោតិ។ "តុម្ហាកមេវ ទេមា"តិ វុត្តេ ទារុភណ្ឌំ នាម សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ឯស នយោ វាសិផរសុកុឋារិកុទាលនិខាទនេសុ។ វល្លិអាទីសុ ច បរបរិគ្គហិតេសុ។ គរុភណ្ឌប្បហោនកេសុយេវ ច វល្លិអាទីសុ វិញ្ញត្តិ ហោតិ, ន តតោ ឱរំ។

អនជ្ឈាវុត្ថកំ បន យំកិញ្ចិ អាហរាបេតុំ វដ្ដតិ។ រក្ខិតគោបិតដ្ឋានេយេវ ហិ វិញ្ញត្តិ នាម វុច្ចតិ។ សា ទ្វីសុ បច្ចយេសុ សព្ពេន សព្ពំ ន វដ្ដតិ, សេនាសនបច្ចយេ បន "អាហរ ទេហី"តិ វិញ្ញត្តិមត្តមេវ ន វដ្ដតិ , បរិកថោភាសនិមិត្តកម្មានិ វដ្ដន្តិ។ តត្ថ ឧបោសថាគារំ វា ភោជនសាលំ វា អញ្ញំ វា យំកិញ្ចិ សេនាសនំ ឥច្ឆតោ "ឥមស្មិំ វត ឱកាសេ ឯវរូបំ សេនាសនំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ វា "យុត្ត"ន្តិ វា "អនុរូប"ន្តិ វាតិអាទិនា នយេន វចនំ **បរិកថា** នាម។ "ឧបាសកា តុម្ហេ កុហឹ វសថា"តិ? "បាសាទេ, ភន្តេ"តិ។ "កឹ ភិក្ខូនំ បន ឧបាសកា បាសាទោ ន វដ្ដតី"តិ ឯវមាទិវចនំ **ឱភាសោ** នាម។ មនុស្សេ ទិស្វា រជ្ជុំ បសារេតិ, ខីលេ អាកោដាបេតិ។ "កឹ ឥទំ, ភន្តេ"តិ វុត្តេ "ឥធ អាវាសំ ករិស្សាមា"តិ ឯវមាទិករណំ បន **និមិត្តកម្មំ** នាម។ គិលានបច្ចយេ បន វិញ្ញត្តិបិ វដ្ដតិ, បគេវ បរិកថាទីនិ។

មនុស្សា ឧបទ្ទុតា យាចនាយ ឧបទ្ទុតា វិញ្ញត្តិយាតិ តេសំ ភិក្ខូនំ តាយ យាចនាយ ច វិញ្ញត្តិយា ច បីឡិតា។ **ឧព្ពិជ្ជន្តិបី**តិ "កឹ នុ អាហរាបេស្សន្តី"តិ ឧព្ពេគំ ឥញ្ជនំ ចលនំ បដិលភន្តិ។ **ឧត្តសន្តិបី**តិ អហឹ វិយ ទិស្វា សហសា តសិត្វា ឧក្កមន្តិ។ **បលាយន្តិបី**តិ ទូរតោវ យេន វា តេន វា បលាយន្តិ។ **អញ្ញេនបិ គច្ឆន្តី**តិ យំ មគ្គំ បដិបន្នា តំ បហាយ និវត្តិត្វា វាមំ វា ទក្ខិណំ វា គហេត្វា គច្ឆន្តិ, ទ្វារម្បិ ថកេន្តិ។

៣៤៤. ភូតបុព្ពំ ភិក្ខវេតិ ឥតិ ភគវា តេ ភិក្ខូ គរហិត្វា តទនុរូបញ្ច ធម្មីំ កថំ កត្វា បុនបិ វិញ្ញត្តិយា ទោសំ បាកដំ កុរុមានោ ឥមិនា "ភូតបុព្ពំ ភិក្ខវេ"តិអាទិនា នយេន តីណិ វត្ថូនិ ទស្សេសិ។ តត្ថ **មណិកណ្ឋោ**តិ សោ កិរ នាគរាជា សព្ពកាមទទំ មហគ្ឃំ មណឹ កណ្ឋេ បិលន្ធិត្វា ចរតិ, តស្មា "មណិកណ្ឋោ" ត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ **ឧបរិមុទ្ធនិ មហន្តំ ផណំ ករិត្វា អដ្ឋាសី**តិ សោ កិរ តេសំ ទ្វិន្នំ ឥសីនំ កនិដ្ឋោ ឥសិ មេត្តាវិហារី អហោសិ, តស្មា នាគរាជា នទិតោ ឧត្តរិត្វា ទេវវណ្ណំ និម្មិនិត្វា តស្ស សន្តិកេ និសីទិត្វា សម្មោទនីយំ កថំ កត្វា តំ ទេវវណ្ណំ បហាយ សកវណ្ណមេវ ឧបគន្ត្វា តំ ឥសឹ បរិក្ខិបិត្វា បសន្នាការំ ករោន្តោ ឧបរិមុទ្ធនិ មហន្តំ ផណំ ករិត្វា ឆត្តំ វិយ ធារយមានោ មុហុត្តំ ឋត្វា បក្កមតិ, តេន វុត្តំ "ឧបរិមុទ្ធនិ មហន្តំ ផណំ ករិត្វា អដ្ឋាសី"តិ។ **មណិមស្ស កណ្ឋេ បិលន្ធន**ន្តិ មណឹ អស្ស កណ្ឋេ បិលន្ធិតំ, អាមុក្កន្តិ អត្ថោ។ **ឯកមន្តំ អដ្ឋាសី**តិ តេន ទេវវណ្ណេន អាគន្ត្វា តាបសេន សទ្ធឹ សម្មោទមានោ ឯកស្មឹ បទេសេ អដ្ឋាសិ។

មមន្នបានន្តិ មម អន្នញ្ច បានញ្ច។ **វិបុល**ន្តិ ពហុលំ។ **ឧឡារ**ន្តិ បណីតំ ។ **អតិយាចកោសី**តិ អតិវិយ យាចកោ, អសិ បុនប្បុនំ យាចសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សុសូ**តិ តរុណោ, ថាមសម្បន្នោ យោព្ពនប្បត្តបុរិសោ។ សក្ខរា វុច្ចតិ កាឡសិលា, តត្ថ ធោតោ អសិ “សក្ខរធោតោ នាមា”តិ វុច្ចតិ, សក្ខរធោតោ បាណិម្ហិ អស្សាតិ **សក្ខរធោតបាណិ**, បាសាណេ ធោតនិសិតខគ្គហត្ថោតិ អត្ថោ។ យថា សោ អសិហត្ថោ បុរិសោ តាសេយ្យ, ឯវំ **តាសេសិ មំ សេលំ យាចមានោ**, មណិំ យាចន្តោតិ អត្ថោ។

ន តំ យាចេតិ តំ ន យាចេយ្យ។ កតរំ? **យស្ស បិយំ ជិគីសេ**តិ យំ អស្ស សត្តស្ស បិយន្តិ ជានេយ្យ។

កិមង្គំ បន មនុស្សភូតានន្តិ **មនុស្សភូតានំ** អមនាបាតិ កិមេវេត្ថ វត្តព្ពំ។

៣៤៥. សកុណសង្ឃស្ស សទ្ទេន ឧព្ពាឡ្ហោតិ សោ កិរ សកុណសង្ឃោ បឋមយាមញ្ច បច្ឆិមយាមញ្ច និរន្តរំ សទ្ទមេវ ករោតិ, សោ ភិក្ខុ តេន សទ្ទេន បីឡិតោ ហុត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេនាហ – “យេនាហំ តេនុបសង្កមី”តិ។

កុតោ ច ត្វំ ភិក្ខុ អាគច្ឆសីតិ ឯត្ថ និសិន្នោ សោ ភិក្ខុ ន អាគច្ឆតិ វត្តមានសមីបេ បន ឯវំ វត្តុំ លព្ភតិ។ តេនាហ – “កុតោ ច ត្វំ ភិក្ខុ អាគច្ឆសី”តិ, កុតោ អាគតោសីតិ អត្ថោ។ តតោ អហំ ភគវា អាគច្ឆាមីតិ ឯត្ថាបិ សោ ឯវ នយោ។ **ឧព្ពាឡ្ហោ**តិ បីឡិតោ, ឧក្កណ្ឋាបិតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

សោ សកុណសង្ឃោ “ភិក្ខុ បត្តំ យាចតី”តិ ឯត្ថ ន តេ សកុណា ភិក្ខុនោ វចនំ ជានន្តិ, ភគវា បន អត្តនោ អានុភាវេន យថា ជានន្តិ តថា អកាសិ។

៣៤៦. អបាហំ តេ ន ជានាមីតិ អបិ អហំ តេ ជនេ “កេ វា ឥមេ, កស្ស វា ឥមេ”តិ ន ជានាមិ។ **សង្គម្ម យាចន្តី**តិ សមាគន្ត្វា វគ្គវគ្គា ហុត្វា យាចន្តិ។ **យាចកោ អប្បិយោ ហោតី**តិ យោ យាចតិ សោ អប្បិយោ ហោតិ។ **យាចំ អទទមប្បិយោ**តិ **យាច**ន្តិ យាចិតំ វុច្ចតិ, យាចិតមត្ថំ អទទន្តោបិ អប្បិយោ ហោតិ។ អថ វា **យាច**ន្តិ យាចន្តស្ស, **អទទមប្បិយោ**តិ អទេន្តោ អប្បិយោ ហោតិ។ **មា មេ វិទេស្សនា អហូ**តិ មា មេ អប្បិយភាវោ អហុ, អហំ វា តវ, ត្វំ វា មម វិទេស្សោ អប្បិយោ មា អហោសីតិ អត្ថោ។

៣៤៧. ទុស្សំហរានីតិ កសិគោរក្ខាទីហិ ឧបាយេហិ ទុក្ខេន សំហរណីយានិ។

៣៤៨-៩. សញ្ញាចិកាយ បន ភិក្ខុនាតិ ឯត្ថ **សញ្ញាចិកា** នាម សយំ បវត្តិតយាចនា វុច្ចតិ, តស្មា “សញ្ញាចិកាយា”តិ អត្តនោ យាចនាយាតិ វុត្តំ ហោតិ, សយំ យាចិតកេហិ ឧបករណេហីតិ អត្ថោ។ យស្មា បន សា សយំយាចិតកេហិ ករិយមានា សយំ យាចិត្វា ករិយមានា ហោតិ, តស្មា តំ អត្ថបរិយាយំ ទស្សេតុំ “សយំ យាចិត្វា បុរិសម្បី”តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។

ឧល្លិត្តាតិ អន្តោលិត្តា។ **អវលិត្តា**តិ ពហិលិត្តា។ **ឧល្លិត្តាវលិត្តា**តិ អន្តោពហិលិត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ការយមានេនាតិ ឥមស្ស បទភាជនេ “ការាបេន្តេនា”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពំ សិយា, ឯវញ្ហិ ព្យញ្ជនំ សមេតិ។ យស្មា បន សញ្ញាចិកាយ កុដឹ ករោន្តេនាបិ ឥធ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ, តស្មា ករោន្តោ វា ហោតុ ការាបេន្តោ វា ឧភោបេតេ “ការយមានេនា”តិ ឥមិនាវ បទេន សង្គហិតាតិ ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ “ករោន្តោ វា ការាបេន្តោ វា”តិ វុត្តំ។ យទិ បន ករោន្តេន វា ការាបេន្តេន វាតិ វទេយ្យ, ព្យញ្ជនំ វិលោមិតំ ភវេយ្យ, ន ហិ ការាបេន្តោ ករោន្តោ នាម ហោតិ, តស្មា អត្ថមត្តមេវេត្ថ ទស្សិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

អត្តុទ្ទេសន្តិ “មយ្ហំ ឯសា”តិ ឯវំ អត្តា ឧទ្ទេសោ អស្សាតិ អត្តុទ្ទេសា, តំ អត្តុទ្ទេសំ។ យស្មា បន យស្សា អត្តា ឧទ្ទេសោ សា អត្តនោ អត្ថាយ ហោតិ, តស្មា អត្ថបរិយាយំ ទស្សេន្តោ “អត្តុទ្ទេសន្តិ អត្តនោ អត្ថាយា”តិ អាហ។ **បមាណិកា ការេតព្ពា**តិ បមាណយុត្តា ការេតព្ពា។ **តត្រិទំ បមាណ**ន្តិ តស្សា កុដិយា ឥទំ បមាណំ។ **សុគតវិទត្ថិយា**តិ សុគតវិទត្ថិ នាម ឥទានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ វិទត្ថិយោ វឌ្ឍកីហត្ថេន ទិយឌ្ឍោ ហត្ថោ ហោតិ។ **ពាហិរិមេន មានេនា**តិ កុដិយា ពហិកុដ្ដមានេន ទ្វាទស វិទត្ថិយោ, មិនន្តេន បន សព្ពបឋមំ ទិន្នោ មហាមត្តិកបរិយន្តោ ន គហេតព្ពោ។ ថុសបិណ្ឌបរិយន្តេន មិនិតព្ពំ។ ថុសបិណ្ឌស្សុបរិ សេតកម្មំ អព្ពោហារិកំ។ សចេ ថុសបិណ្ឌេន អនត្ថិកោ មហាមត្តិកាយ ឯវ និដ្ឋាបេតិ, មហាមត្តិកាវ បរិច្ឆេទោ។

តិរិយន្តិ វិត្ថារតោ។ **សត្តា**តិ សត្ត សុគតវិទត្ថិយោ។ **អន្តរា**តិ ឥមស្ស បន អយំ និទ្ទេសោ , “អព្ភន្តរិមេន មានេនា”តិ, កុដ្ដស្ស ពហិ អន្តំ អគ្គហេត្វា អព្ភន្តរិមេន អន្តេន មិនិយមានេ តិរិយំ សត្ត សុគតវិទត្ថិយោ បមាណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

យោ បន លេសំ ឱឌ្ឌេន្តោ យថាវុត្តប្បមាណមេវ ករិស្សាមីតិ ទីឃតោ ឯកាទស វិទត្ថិយោ តិរិយំ អដ្ឋ វិទត្ថិយោ, ទីឃតោ វា តេរស វិទត្ថិយោ តិរិយំ ឆ វិទត្ថិយោ ករេយ្យ, ន វដ្ដតិ។ ឯកតោភាគេន អតិក្កន្តម្បិ ហិ បមាណំ អតិក្កន្តមេវ ហោតិ។ តិដ្ឋតុ វិទត្ថិ, កេសគ្គមត្តម្បិ ទីឃតោ វា ហាបេត្វា តិរិយំ តិរិយតោ វា ហាបេត្វា ទីឃំ វឌ្ឍេតុំ ន វដ្ដតិ, កោ បន វាទោ ឧភតោ វឌ្ឍនេ? វុត្តញ្ហេតំ – “អាយាមតោ វា វិត្ថារតោ វា អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កមិត្វា ករោតិ វា ការាបេតិ វា បយោគេ ទុក្កដ”ន្តិអាទិ (បារា. ៣៥៣)។ យថាវុត្តប្បមាណា ឯវ បន វដ្ដតិ។ យា បន ទីឃតោ សដ្ឋិហត្ថាបិ ហោតិ តិរិយំ តិហត្ថា វា ឩនកចតុហត្ថា វា យត្ថ បមាណយុត្តោ មញ្ចោ ឥតោ ចិតោ ច ន បរិវត្តតិ, អយំ កុដីតិ សង្ខ្យំ ន គច្ឆតិ, តស្មា អយម្បិ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ បន** បច្ឆិម កោដិយា ចតុហត្ថវិត្ថារា វុត្តា, តតោ ហេដ្ឋា អកុដិ។ បមាណិកាបិ បន អទេសិតវត្ថុកា វា សារម្ភា វា អបរិក្កមនា វា ន វដ្ដតិ។ បមាណិកា ទេសិតវត្ថុកា អនារម្ភា សបរិក្កមនាវ វដ្ដតិ។ បមាណតោ ឩនតរម្បិ ចតុហត្ថំ បញ្ចហត្ថម្បិ ករោន្តេន ទេសិតវត្ថុកាវ ការេតព្ពា។ បមាណាតិក្កន្តញ្ច បន ករោន្តោ លេបបរិយោសានេ គរុកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ។

តត្ថ លេបោ ច អលេបោ ច លេបោកាសោ ច អលេបោកាសោ ច វេទិតព្ពោ។ សេយ្យថិទំ – លេបោតិ ទ្វេ លេបា – មត្តិកាលេបោ ច សុធាលេបោ ច។ ឋបេត្វា បន ឥមេ ទ្វេ លេបេ អវសេសោ ភស្មគោមយាទិភេទោ លេបោ, អលេបោ។ សចេបិ កលលលេបោ ហោតិ, អលេបោ ឯវ។ លេបោកាសោតិ ភិត្តិយោ ចេវ ឆទនញ្ច, ឋបេត្វា បន ភិត្តិច្ឆទនេ អវសេសោ ថម្ភតុលាបិដ្ឋសង្ឃាដវាតបានធូមច្ឆិទ្ទាទិ អលេបារហោ ឱកាសោ សព្ពោបិ អលេបោកាសោតិ វេទិតព្ពោ។

ភិក្ខូ អភិនេតព្វា វត្ថុទេសនាយាតិ យស្មិំ ឋានេ កុដី ការេតុកាមោ ហោតិ, តត្ថ វត្ថុទេសនត្ថាយ ភិក្ខូ នេតព្ពា។ **តេន កុដិការកេនា**តិអាទិ បន យេន វិធិនា តេ ភិក្ខូ អភិនេតព្ពា, តស្ស ទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តត្ថ **កុដិវត្ថុំ សោធេត្វា**តិ ន វិសមំ អរញ្ញំ ភិក្ខូ គហេត្វា គន្តព្ពំ , កុដិវត្ថុំ បន បឋមមេវ សោធេត្វា សមតលំ សីមមណ្ឌលសទិសំ កត្វា បច្ឆា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា យាចិត្វា នេតព្ពាតិ ទស្សេតិ។ **ឯវមស្ស វចនីយោ**តិ សង្ឃោ ឯវំ វត្តព្ពោ អស្ស។ បរតោ បន “ទុតិយម្បិ យាចិតព្ពា”តិ ភិក្ខូ សន្ធាយ ពហុវចនំ វុត្តំ។ **នោ ចេ សព្ពោ សង្ឃោ ឧស្សហតី**តិ សចេ សព្ពោ សង្ឃោ ន ឥច្ឆតិ, សជ្ឈាយមនសិការាទីសុ ឧយ្យុត្តា តេ តេ ភិក្ខូ ហោន្តិ។ **សារម្ភំ អនារម្ភ**ន្តិ ស ឧបទ្ទវំ អនុបទ្ទវំ។ **សបរិក្កមនំ អបរិក្កមន**ន្តិ សឧបចារំ អនុបចារំ។

បត្តកល្លន្តិ បត្តោ កាលោ ឥមស្ស ឱលោកនស្សាតិ បត្តកាលំ, បត្តកាលមេវ បត្តកល្លំ។ ឥទញ្ច វត្ថុំឱលោក នត្ថាយ សម្មតិកម្មំ អនុសាវនានយេន ឱលោកេត្វាបិ កាតុំ វដ្ដតិ។ បរតោ បន វត្ថុទេសនាកម្មំ យថាវុត្តាយ ឯវ ញត្តិយា ច អនុសាវនាយ ច កាតព្ពំ, ឱលោកេត្វា កាតុំ ន វដ្ដតិ។

៣៥៣. **កិបិល្លិកាន**ន្តិ រត្តកាឡបិង្គលាទិភេទានំ យាសំ កាសញ្ចិ កិបិល្លិកានំ។ កិបីល្លកានន្តិបិ បាឋោ។ **អាសយោ**តិ និពទ្ធវសនដ្ឋានំ, យថា ច កិបិល្លិកានំ ឯវំ ឧបចិកាទីនម្បិ និពទ្ធវសនដ្ឋានំយេវ អាសយោ វេទិតព្ពោ។ យត្ថ បន តេ គោចរត្ថាយ អាគន្ត្វា គច្ឆន្តិ, សព្ពេសម្បិ តាទិសោ សញ្ចរណប្បទេសោ អវារិតោ, តស្មា តត្ថ អបនេត្វា សោធេត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។ ឥមានិ តាវ ឆ ឋានានិសត្តានុទ្ទយាយ បដិក្ខិត្តានិ។

ហត្ថីនំ វាតិ ហត្ថីនំ បន និពទ្ធវសនដ្ឋានម្បិ និពទ្ធគោចរដ្ឋានម្បិ ន វដ្ដតិ, សីហាទីនំ អាសយោ ច គោចរាយ បក្កមន្តានំ និពទ្ធគមនមគ្គោ ច ន វដ្ដតិ។ ឯតេសំ គោចរភូមិ ន គហិតា។ **យេសំ កេសញ្ចី**តិ អញ្ញេសម្បិ វាឡានំ តិរច្ឆានគតានំ ។ ឥមានិ សត្ត ឋានានិ សប្បដិភយានិ ភិក្ខូនំ អារោគ្យត្ថាយ បដិក្ខិត្តានិ។ សេសានិ នានាឧបទ្ទវេហិ សឧបទ្ទវានិ។ តត្ថ **បុព្ពណ្ណនិស្សិត**ន្តិ បុព្ពណ្ណំ និស្សិតំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ វិរុហនកខេត្តសាមន្តា ឋិតំ។ ឯសេវ នយោ អបរណ្ណនិស្សិតាទីសុបិ។ ឯត្ថ បន **អព្ភាឃាត**ន្តិ ការណាយំ វេរិយំ, ចោរានំ មារណត្ថាយ កតន្តិ **កុរុន្ទិអាទីសុ**។

អាឃាតនន្តិ ធម្មគន្ធិកា វុច្ចតិ។ **សុសាន**ន្តិ មហាសុសានំ។ **សំសរណ**ន្តិ អនិព្ពិជ្ឈគមនីយោ គតបច្ចាគតមគ្គោ វុច្ចតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

ន សក្កា ហោតិ យថាយុត្តេន សកដេនាតិ ទ្វីហិ ពលិពទ្ទេហិ យុត្តេន សកដេន ឯកំ ចក្កំ និព្ពោទកបតនដ្ឋានេ ឯកំ ពហិ កត្វា អារិវិដ្ឋិតុំ ន សក្កា ហោតិ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “ចតូហិ យុត្តេនា”តិ វុត្តំ។ **សមន្តា និស្សេណិយា អនុបរិគន្តុ**ន្តិ និស្សេណិយំ ឋត្វា គេហំ ឆាទេន្តេហិ ន សក្កា ហោតិ សមន្តា និស្សេណិយា អារិវិដ្ឋិតុំ។ ឥតិ ឯវរូបេ សារម្ភេ ច អបរិក្កមនេ ច ឋានេ ន ការេតព្ពា។ អនារម្ភេ បន សបរិក្កមនេ ការេតព្ពា, តំ វុត្តបដិបក្ខនយេន បាឡិយំ អាគតមេវ។

បុន **សញ្ញាចិកា នាមា**តិ ឯវមាទិ “សារម្ភេ ចេ ភិក្ខុ វត្ថុស្មឹ អបរិក្កមនេ សញ្ញាចិកាយ កុដឹ ការេយ្យា”តិ ឯវំ វុត្តសំយាចិកាទីនំ អត្ថប្បកាសនត្ថំ វុត្តំ។

បយោគេ ទុក្កដន្តិ ឯវំ អទេសិតវត្ថុកំ វា បមាណាតិក្កន្តំ វា កុដឹ ការេស្សាមីតិ អរញ្ញតោ រុក្ខា ហរណត្ថាយ វាសឹ វា ផរសុំ វា និសេតិ ទុក្កដំ, អរញ្ញំ បវិសតិ ទុក្កដំ, តត្ថ អល្លតិណានិ ឆិន្ទតិ ទុក្កដេន សទ្ធឹ បាចិត្តិយំ, សុក្ខានិ ឆិន្ទតិ ទុក្កដំ។ រុក្ខេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ភូមឹ សោធេតិ ខណតិ, បំសុំ ឧទ្ធរតិ, ចិនាតិ; ឯវំ យាវ បាចីរំ ពន្ធតិ តាវ បុព្ពបយោគោ នាម ហោតិ។ តស្មឹ បុព្ពបយោគេ សព្ពត្ថ បាចិត្តិយដ្ឋានេ ទុក្កដេន សទ្ធឹ បាចិត្តិយំ, ទុក្កដដ្ឋានេ ទុក្កដំ, តតោ បដ្ឋាយ សហបយោគោ នាម។ តត្ថ ថម្ភេហិ កាតព្ពាយ ថម្ភំ ឧស្សាបេតិ, ទុក្កដំ។ ឥដ្ឋកាហិ ចិនិតព្ពាយ ឥដ្ឋកំ អាចិនាតិ, ទុក្កដំ។ ឯវំ យំ យំ ឧបករណំ យោជេតិ, សព្ពត្ថ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ តច្ឆន្តស្ស ហត្ថវារេ ហត្ថវារេ តទត្ថាយ គច្ឆន្តស្ស បទេ បទេ ទុក្កដំ។ ឯវំ កតំ បន ទារុកុដ្ដិកំ វា ឥដ្ឋកកុដ្ដិកំ វា សិលាកុដ្ដិកំ វា អន្តមសោ បណ្ណសាលម្បិ សភិត្តិច្ឆទនំ លិម្បិស្សាមីតិ សុធាយ វា មត្តិកាយ វា លិម្បន្តស្ស បយោគេ បយោគេ យាវ ថុល្លច្ចយំ ន ហោតិ, តាវ ទុក្កដំ។ ឯតំ បន ទុក្កដំ មហាលេបេនេវ វដ្ដតិ, សេតរត្តវណ្ណករណេ វា ចិត្តកម្មេ វា អនាបត្តិ។

ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេតិ យោ សព្ពបច្ឆិមោ ឯកោ លេបបិណ្ឌោ, តំ ឯកំ បិណ្ឌំ អសម្បត្តេ កុដិកម្មេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ, ឥទានិ ទ្វីហិ បិណ្ឌេហិ និដ្ឋានំ គមិស្សតីតិ តេសុ បឋមបិណ្ឌទានេ ថុល្លច្ចយន្តិ។

តស្មឹ បិណ្ឌេ អាគតេតិ យំ ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេ កុដិកម្មេ ថុល្លច្ចយំ ហោតិ, តស្មឹ អវសានបិណ្ឌេ អាគតេ ទិន្នេ ឋបិតេ លេបស្ស ឃដិតត្តា អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ ឯវំ លេម្បន្តស្ស ច អន្តោលេបេ វា អន្តោលេបេន សទ្ធឹ ភិត្តិញ្ច ឆទនញ្ច ឯកាពទ្ធំ កត្វា ឃដិតេ ពហិលេបេ វា ពហិលេបេន សទ្ធឹ ឃដិតេ សង្ឃាទិសេសោ។ សចេ បន ទ្វារពទ្ធំ វា វាតបានំ វា អដ្ឋបេត្វាវ មត្តិកាយ លិម្បតិ, តស្មិញ្ច តស្សោកាសំ បុន វឌ្ឍេត្វា វា អវឌ្ឍេត្វា វា ឋបិតេ លេបោ ន ឃដីយតិ រក្ខតិ តាវ, បុន លិម្បន្តស្ស បន ឃដិតមត្តេ សង្ឃាទិសេសោ។ សចេ តំ ឋបិយមានំ បឋមំ ទិន្នលេបេន សទ្ធឹ និរន្តរមេវ ហុត្វា តិដ្ឋតិ, បឋមមេវ សង្ឃាទិសេសោ។ ឧបចិកាមោចនត្ថំ អដ្ឋង្គុលមត្តេន អប្បត្តច្ឆទនំ កត្វា ភិត្តឹ លិម្បតិ, អនាបត្តិ។ ឧបចិកាមោចនត្ថមេវ ហេដ្ឋា បាសាណកុដ្ដំ កត្វា តំ អលិម្បិត្វា ឧបរិ លិម្បតិ, លេបោ ន ឃដិយតិ នាម, អនាបត្តិយេវ។

ឥដ្ឋកកុដ្ដិកាយ ឥដ្ឋកាហិយេវ វាតបានេ ច ធូមនេត្តានិ ច ករោតិ, លេបឃដនេនេវ អាបត្តិ។ បណ្ណសាលំ លិម្បតិ, លេបឃដនេនេវ អាបត្តិ។ តត្ថ អាលោកត្ថាយ អដ្ឋង្គុលមត្តំ ឋបេត្វា លិម្បតិ, លេបោ ន ឃដីយតិ នាម, អនាបត្តិយេវ។ សចេ “វាតបានំ លទ្ធា ឯត្ថ ឋបេស្សាមី”តិ ករោតិ, វាតបានេ ឋបិតេ លេបឃដនេន អាបត្តិ។ សចេ មត្តិកាយ កុដ្ដំ ករោតិ, ឆទនលេបេន សទ្ធឹ ឃដនេ អាបត្តិ។ ឯកោ ឯកបិណ្ឌាវសេសំ កត្វា ឋបេតិ, អញ្ញោ តំ ទិស្វា “ទុក្កតំ ឥទ”ន្តិ វត្តសីសេន លិម្បតិ ឧភិន្នម្បិ អនាបត្តិ។

៣៥៤. ភិក្ខុ កុដឹ ករោតីតិ ឯវមាទីនិ ឆត្តឹស ចតុក្កានិ អាបត្តិភេទទស្សនត្ថំ វុត្តានិ, តត្ថ សារម្ភាយ ទុក្កដំ, អបរិក្កមនាយ ទុក្កដំ , បមាណាតិក្កន្តាយ សង្ឃាទិសេសោ, អទេសិតវត្ថុកាយ សង្ឃាទិសេសោ, ឯតេសំ វសេន វោមិស្សកាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។

៣៥៥. អាបត្តិ ទ្វិន្នំ សង្ឃាទិសេសេន ទ្វិន្នំ ទុក្កដានន្តិអាទីសុ ច ទ្វីហិ សង្ឃាទិសេសេហិ សទ្ធឹ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានន្តិអាទិនា នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

៣៦១. សោ ចេ វិប្បកតេ អាគច្ឆតីតិអាទីសុ បន អយំ អត្ថវិនិច្ឆយោ។ **សោ**តិ សមាទិសិត្វា បក្កន្តភិក្ខុ។ **វិប្បកតេ**តិ អនិដ្ឋិតេ កុដិកម្មេ។ **អញ្ញស្ស វា ទាតព្ពា**តិ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចជិត្វា ទាតព្ពា។ **ភិន្ទិត្វា វា បុន កាតព្ពា**តិ កិត្តកេន ភិន្នា ហោតិ, សចេ ថម្ភា ភូមិយំ និខាតា, ឧទ្ធរិតព្ពា។ សចេ បាសាណានំ ឧបរិ ឋបិតា, អបនេតព្ពា។ ឥដ្ឋកចិតាយ យាវ មង្គលិដ្ឋកា តាវ កុដ្ដា អបចិនិតព្ពា។ សង្ខេបតោ ភូមិសមំ កត្វា

វិនាសិតា ភិន្នា ហោតិ, ភូមិតោ ឧបរិ ចតុរង្គុលមត្តេបិ ឋិតេ អភិន្នាវ។ សេសំ សព្ពចតុក្កេសុ បាកដមេវ។ ន ហេត្ថ អញ្ញំ កិញ្ចិ អត្ថិ, យំ បាឡិអនុសារេនេវ ទុព្ពិញ្ញេយ្យំ សិយា។

៣៦៣. អត្តនា វិប្បកតន្តិអាទីសុ បន អត្តនា អារទ្ធំ កុដឹ។ **អត្តនា បរិយោសាបេតី**តិ មហាមត្តិកាយ វា ថុសមត្តិកាយ វា យាយ កតំ បរិយោសិតភាវំ បាបេតុកាមោ ហោតិ, តាយ អវសានបិណ្ឌំ ទេន្តោ បរិយោសាបេតិ។

បរេហិ បរិយោសាបេតីតិ អត្តនោវ អត្ថាយ បរេហិ បរិយោសាបេតិ។ អត្តនា វា ហិ វិប្បកតា ហោតុ បរេហិ វា ឧភយេហិ វា, តំ ចេ អត្តនោ អត្ថាយ អត្តនា វា បរិយោសាបេតិ, បរេហិ វា បរិយោសាបេតិ, អត្តនា ច បរេហិ ចាតិ យុគនទ្ធំ វា បរិយោសាបេតិ, សង្ឃាទិសេសោយេវាតិ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។

កុរុន្ទិយំបន វុត្តំ – ‘‘ទ្វេ តយោ ភិក្ខូ ‘ឯកតោ វសិស្សាមា’តិ ករោន្តិ, រក្ខតិ តាវ, អវិភត្តត្តា អនាបត្តិ។ ‘ឥទំ ឋានំ តវ, ឥទំ មមា’តិ វិភជិត្វា ករោន្តិ អាបត្តិ។ សាមណេរោ ច ភិក្ខុ ច ឯកតោ ករោន្តិ, យាវ អវិភត្តា តាវ រក្ខតិ។ បុរិមនយេន វិភជិត្វា ករោន្តិ, ភិក្ខុស្ស អាបត្តី’’តិ។

៣៦៤. អនាបត្តិ លេណេតិអាទីសុ លេណំ មហន្តម្បិ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។ ន ហេត្ថ លេបោ ឃដីយតិ។ គុហម្បិ ឥដ្ឋកាគុហំ វា សិលាគុហំ វា ទារុគុហំ វា ភូមិគុហំ វា មហន្តម្បិ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។

តិណកុដិកាយាតិ សត្តភូមិកោបិ បាសាទោ តិណបណ្ណច្ឆទនោ ‘‘តិណកុដិកា’’តិ វុច្ចតិ។ អដ្ឋកថាសុ បន កុក្កុដច្ឆិកគេហន្តិ ឆទនំ ទណ្ឌកេហិ ជាលពទ្ធំ កត្វា តិណេហិ វា បណ្ណេហិ វា ឆាទិតកុដិកាវ វុត្តា, តត្ថ អនាបត្តិ។ មហន្តម្បិ តិណច្ឆទនគេហំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឧល្លិត្តាទិភាវោ ឯវ ហិ កុដិយា លក្ខណំ, សោ ច ឆទនមេវ សន្ធាយ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ ចង្កមនសាលាយំ តិណចុណ្ណំ បរិបតតិ ‘‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឱគុម្ពេត្វា ឧល្លិត្តាវលិត្តំ កាតុ’’ន្តិអាទីនិ (ចូឡវ. ២៦០) ចេត្ថ សាធកានិ, តស្មា ឧភតោ បក្ខំ វា កូដពទ្ធំ វា វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា យំ ‘‘ឥមំ ឯតស្ស គេហស្ស ឆទន’’ន្តិ ឆទនសង្ខេបេន កតំ ហោតិ, តស្ស ភិត្តិលេបេន សទ្ធឹ លេបេ ឃដិតេ អាបត្តិ។ សចេ បន ឧល្លិត្តាវលិត្តច្ឆទនស្ស គេហស្ស លេបរក្ខណត្ថំ ឧបរិ តិណេន ឆាទេន្តិ, ឯត្តាវតា តិណកុដិ នាម ន ហោតិ។ កឹ បនេត្ថ អទេសិតវត្ថុកប្បមាណាតិក្កន្តបច្ចយាវ អនាបត្តិ, ឧទាហុ សារម្ភអបរិក្កមនបច្ចយាបីតិ សព្ពត្ថាបិ អនាបត្តិ។ តថា ហិ តាទិសំ កុដឹ សន្ធាយ **បរិវារេ** វុត្តំ –

‘‘ភិក្ខុ សញ្ញាចិកាយ កុដឹ ករោតិ;
អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ;
សារម្ភំ អបរិក្កមនំ អនាបត្តិ;
បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា’’តិ។ (បរិ. ៤៧៩);

អញ្ញស្សត្ថាយាតិ កុដិលក្ខណប្បត្តម្បិ កុដឹ អញ្ញស្ស ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា អត្ថាយ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។ យំ បន ‘‘អាបត្តិ ការុកានំ តិណ្ណំ ទុក្កដាន’’ន្តិអាទិ បាឡិយំ វុត្តំ, តំ យថាសមាទិដ្ឋាយ អករណបច្ចយា វុត្តំ។

វាសាគារំ ឋបេត្វា សព្ពត្ថាតិ អត្តនោ វសនត្ថាយ អគារំ ឋបេត្វា អញ្ញំ ឧបោសថាគារំ វា ជន្តាឃរំ វា ភោជនសាលា វា អគ្គិសាលា វា ភវិស្សតីតិ ការេតិ, សព្ពត្ថ អនាបត្តិ។ សចេបិស្ស ហោតិ ‘‘ឧបោសថាគារញ្ច ភវិស្សតិ, អហញ្ច វសិស្សាមិ ជន្តាឃរញ្ច ភោជនសាលា ច អគ្គិសាលា ច ភវិស្សតិ, អហញ្ច វសិស្សាមី’’តិ ការិតេបិ អានាបត្តិយេវ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន ‘‘អនាបត្តី’’តិ វត្វា ‘‘អត្តនោ វាសាគារត្ថាយ ករោន្តស្សេវ អាបត្តី’’តិ វុត្តំ។ **ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកានញ្ច អាឡវកានំ ភិក្ខូនំ** អនាបត្តិ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឆសមុដ្ឋានំ កិរិយញ្ច កិរិយាកិរិយញ្ច, ឥទញ្ហិ វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្តំ ករោតោ កិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, វត្ថុំ អទេសាបេត្វា ករោតោ កិរិយាកិរិយតោ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា

៣៦៥. តេន សមយេនាតិ វិហារការសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **កោសម្ពិយ**ន្តិ ឯវំនាមកេ នគរេ។ **ឃោសិតារាមេ**តិ ឃោសិតស្ស អារាមេ។ ឃោសិតនាមកេន កិរ សេដ្ឋិនា សោ ការិតោ, តស្មា “ឃោសិតារាមោ”តិ វុច្ចតិ។ **ឆន្ទស្សា**តិ ពោធិសត្តកាលេ ឧបដ្ឋាកឆន្នស្ស។ **វិហារវត្ថុំ, ភន្តេ, ជានាហី**តិ វិហារស្ស បតិដ្ឋានដ្ឋានំ, ភន្តេ, ជានាហិ។ ឯត្ថ ច **វិហារោ**តិ ន សកលវិហារោ, ឯកោ អាវាសោ, តេនេវាហ – “អយ្យស្ស វិហារំ ការាបេស្សាមី”តិ។

ចេតិយរុក្ខន្តិ ឯត្ថ ចិត្តីកតដ្ឋេន ចេតិយំ, បូជារហានំ ទេវដ្ឋានានមេតំ អធិវចនំ, “ចេតិយ”ន្តិ សម្មតំ រុក្ខំ ចេតិយរុក្ខំ។ គាមេន បូជិតំ គាមស្ស វា បូជិតន្តិ **គាមបូជិតំ**។ ឯសេវ នយោ សេសបទេសុបិ។ អបិចេត្ថ **ជនបទោ**តិ ឯកស្ស រញ្ញោ រជ្ជេ ឯកេកោ កោដ្ឋាសោ។ **រដ្ឋ**ន្តិ សកលរជ្ជំ វេទិតព្ពំ, សកលរជ្ជម្បិ ហិ កទាចិ កទាចិ តស្ស រុក្ខស្ស បូជំ ករោតិ, តេន វុត្តំ “រដ្ឋបូជិត”ន្តិ។ **ឯកិន្ទ្រិយ**ន្តិ កាយិន្ទ្រិយំ សន្ធាយ វទន្តិ។ **ជីវសញ្ញិនោ**តិ សត្តសញ្ញិនោ។

៣៦៦. មហល្លកន្តិ សស្សាមិកភាវេន សំយាចិកកុដិតោ មហន្តភាវោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មហល្លកោ។ យស្មា វា វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កមេនបិ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា បមាណមហន្តតាយបិ មហល្លកោ , តំ មហល្លកំ។ យស្មា បនស្ស តំ បមាណមហត្តំ សស្សាមិកត្តាវ លព្ភតិ, តស្មា តទត្ថទស្សនត្ថំ **“មហល្លកោ នាម វិហារោ សស្សាមិកោ វុច្ចតី”**តិ បទភាជនំ វុត្តំ។ សេសំ សព្ពំ កុដិការសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ សទ្ធិំ សមុដ្ឋានាទីហិ។ សស្សាមិកភាវមត្តមេវ ហិ ឯត្ថ កិរិយតោ សមុដ្ឋានាភាវោ បមាណនិយមាភាវោ ច វិសេសោ, បមាណនិយមាភាវា ច ចតុក្កបារិហានីតិ។

វិហារការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា

៣៨០. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ**តិ **វេឡុវន**ន្តិ តស្ស ឧយ្យានស្ស នាមំ, តំ កិរ វេឡូហិ ច បរិក្ខិត្តំ អហោសិ អដ្ឋារសហត្ថេន ច បាការេន គោបុរដ្ដាលកយុត្តំ នីលោភាសំ មនោរមំ តេន “វេឡុវន”ន្តិ វុច្ចតិ, កលន្ទកានញ្ចេត្ថ និវាបំ អទំសុ តេន “កលន្ទកនិវាប”តិ វុច្ចតិ។

បុព្វេ កិរ អញ្ញតរោ រាជា តត្ថ ឧយ្យានកីឡនត្ថំ អាគតោ, សុរាមទេន មត្តោ ទិវាសេយ្យំ សុបិ, បរិជនោបិស្ស សុត្តោ រាជាតិ បុប្ផផលាទីហិ បលោភិយមានោ ឥតោ ចិតោ ច បក្កមិ។ អថ សុរាគន្ធេន អញ្ញតរស្មា សុសិររុក្ខា កណ្ហសប្បោ និក្ខមិត្វា រញ្ញោ អភិមុខោ អាគច្ឆតិ, តំ ទិស្វា រុក្ខទេវតា “រញ្ញោ ជីវិតំ ទស្សាមី”តិ កាឡកវេសេន អាគន្ត្វា កណ្ណមូលេ សទ្ទមកាសិ, រាជា បដិពុជ្ឈិ, កណ្ហសប្បោ និវត្តោ, សោ តំ ទិស្វា “ឥមាយ កាឡកាយ មម ជីវិតំ ទិន្ន”ន្តិ កាឡកានំ តត្ថ និវាបំ បដ្ឋបេសិ, អភយឃោសនញ្ច ឃោសាបេសិ , តស្មា តំ តតោបភុតិ កលន្ទកនិវាបន្តិ សង្ខ្យំ គតំ។ **កលន្ទកា**តិ ហិ កាឡកានំ ឯតំ នាមំ។

ទព្ពោតិ តស្ស ថេរស្ស នាមំ។ **មល្លបុត្តោ**តិ មល្លរាជស្ស បុត្តោ។ **ជាតិយា សត្តវស្សេន អរហត្តំ សច្ឆិកត**ន្តិ ថេរោ កិរ សត្តវស្សិកោវ សំវេគំ លភិត្វា បព្ពជិតោ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណីតិ វេទិតព្ពោ។ **យំកិញ្ចិ សាវកេន បត្តព្ពំ សព្ពំ តេន អនុប្បត្ត**ន្តិ សាវកេន បត្តព្ពំ នាម តិស្សោ វិជ្ជា, ចតស្សោ បដិសម្ភិទា, ឆ អភិញ្ញា, នវ លោកុត្តរធម្មាតិ ឥទំ គុណជាតំ, តំ សព្ពំ តេន អនុប្បត្តំ ហោតិ។ **នត្ថិ ចស្ស កិញ្ចិ ឧត្តរិ ករណីយ**ន្តិ ចតូសុ សច្ចេសុ, ចតូហិ មគ្គេហិ, សោឡសវិធស្ស កិច្ចស្ស កតត្តា ឥទានិស្ស កិញ្ចិ ឧត្តរិ ករណីយំ នត្ថិ។ **កតស្ស វា បតិចយោ**តិ តស្សេវ កតស្ស កិច្ចស្ស បុន វឌ្ឍនម្បិ នត្ថិ, ធោតស្ស វិយ វត្ថស្ស បដិធោវនំ បិសិតស្ស វិយ គន្ធស្ស បដិបិសនំ, បុប្ផិតស្ស វិយ ច បុប្ផស្ស បដិបុប្ផនន្តិ។ **រហោគតស្សា**តិ រហសិ គតស្ស។ **បដិសល្លីនស្សា**តិ តតោ តតោ បដិក្កមិត្វា សល្លីនស្ស, ឯកីភាវំ គតស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ ខោ អាយស្មតោ ទព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស ឯតទហោសិ – “យន្នូនាហំ សង្ឃស្ស សេនាសនញ្ច បញ្ញបេយ្យំ ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសេយ្យ”ន្តិ ថេរោ កិរ អត្តនោ កតកិច្ចភាវំ ទិស្វា “អហំ ឥមំ អន្តិមសរីរំ ធារេមិ, តញ្ច ខោ វាតមុខេ ឋិត បទីបោ វិយ អនិច្ចតាមុខេ ឋិតំ, នចិរស្សេវ និព្ពាយនធម្មំ យាវ ន និព្ពាយតិ តាវ កិន្នុ ខោ អហំ សង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ចំ ករេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេន្តោ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខតិ – “តិរោរដ្ឋេសុ ពហូ កុលបុត្តា ភគវន្តំ អទិស្វាវ បព្ពជន្តិ, តេ ភគវន្តំ ‘បស្សិស្សាម ចេវ វន្ទិស្សាម ចា’តិ ទូរតោបិ អាគច្ឆន្តិ, តត្រ យេសំ សេនាសនំ នប្បហោតិ, តេ សិលាបដ្ដកេបិ សេយ្យំ កប្បេន្តិ។ បហោមិ ខោ បនាហំ អត្តនោ អានុភាវេន តេសំ កុលបុត្តានំ ឥច្ឆាវសេន បាសាទវិហារអឌ្ឍយោគាទីនិ មញ្ចបីឋកត្ថរណាទីនិ ច សេនាសនានិ និម្មិនិត្វា ទាតុំ។ បុនទិវសេ ចេត្ថ ឯកច្ចេ អតិវិយ កិលន្តរូបា ហោន្តិ, តេ គារវេន ភិក្ខូនំ បុរតោ ឋត្វា ភត្តានិបិ ន ឧទ្ទិសាបេន្តិ, អហំ ខោ បន នេសំ

ភត្តានិបិ ឧទ្ទិសិតុំ បហោមី”តិ។ ឥតិ បដិសញ្ចិក្ខន្តស្ស **“អថ ខោ អាយស្មតោ ទព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស ឯតទហោសិ – ‘យន្នូនាហំ សង្ឃស្ស សេនាសនញ្ច បញ្ញបេយ្យំ ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសេយ្យ’’**ន្តិ។

ននុ ច ឥមានិ ទ្វេ ឋានានិ ភស្សារាមតាទិមនុយុត្តស្ស យុត្តានិ, អយញ្ច ខីណាសវោ និប្បបញ្ចារាមោ, ឥមស្ស កស្មា ឥមានិ បដិភំសូតិ? បុព្ពបត្ថនាយ ចោទិតត្តា។ សព្ពពុទ្ធានំ កិរ ឥមំ ឋានន្តរំ បត្តា សាវកា ហោន្តិយេវ។ អយញ្ច បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ កាលេ អញ្ញតរស្មិំ កុលេ បច្ចាជាតោ ឥមំ ឋានន្តរំ បត្តស្ស ភិក្ខុនោ អានុភាវំ ទិស្វា អដ្ឋសង្ខិយា ភិក្ខុសតសហស្សេហិ សទ្ធិំ ភគវន្តំ សត្ត ទិវសានិ និមន្តេត្វា មហាទានំ ទត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នកាលេ អហម្បិ ឥត្ថន្នាមោ តុម្ហាកំ សាវកោ វិយ សេនាសនបញ្ញាបកោ ច ភត្តុទ្ទេសកោ ច អស្ស’’ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ភគវា អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា អទ្ទស, ទិស្វា ច ឥតោ កប្បសតសហស្សស្ស អច្ចយេន គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តទា ត្វំ ទព្ពោ នាម មល្លបុត្តោ ហុត្វា ជាតិយា សត្តវស្សោ និក្ខម្ម បព្ពជិត្វា អរហត្តំ សច្ឆិករិស្សសិ, ឥមញ្ច ឋានន្តរំ លច្ឆសី”តិ ព្យាកាសិ។ សោ តតោបភុតិ ទានសីលាទីនិ បូរយមានោ ទេវមនុស្សសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា អម្ហាកំ ភគវតោ កាលេ តេន ភគវតា ព្យាកតសទិសមេវ អរហត្តំ សច្ឆាកាសិ។ អថស្ស រហោគតស្ស “កិន្នុ ខោ អហំ សង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ចំ ករេយ្យ’’ន្តិ ចិន្តយតោ តាយ បុព្ពបត្ថនាយ ចោទិតត្តា ឥមានិ ទ្វេ ឋានានិ បដិភំសូតិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ – “អហំ ខោ អនិស្សរោស្មិ អត្តនិ, សត្ថារា សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ វសាមិ, សចេ មំ ភគវា អនុជានិស្សតិ , ឥមានិ ទ្វេ ឋានានិ សមាទិយិស្សាមី”តិ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ អាយស្មា ទព្ពោ មល្លបុត្តោ...បេ.... ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសិតុ’’ន្តិ។ អថ នំ ភគវា “សាធុ សាធុ ទព្ពា”តិ សម្បហំសេត្វា យស្មា អរហតិ ឯវរូបោ អគតិគមនបរិពាហិរោ ភិក្ខុ ឥមានិ ទ្វេ ឋានានិ វិចារេតុំ, តស្មា **“តេន ហិ ត្វំ ទព្ព សង្ឃស្ស សេនាសនញ្ច បញ្ញបេហិ ភត្តានិ ច ឧទ្ទិសា’’**តិ អាហ។ **ភគវតោ បច្ចស្សោសី**តិ ភគវតោ វចនំ បតិអស្សោសិ អភិមុខោ អស្សោសិ, សម្បដិច្ឆីតិ វុត្តំ ហោតិ។

បឋមំ ទព្ពោ យាចិតព្ពោតិ កស្មា ភគវា យាចាបេតិ? គរហមោចនត្ថំ។ បស្សតិ ហិ ភគវា “អនាគតេ ទព្ពស្ស ឥមំ ឋានំ និស្សាយ មេត្តិយភុម្មជកានំ វសេន មហាឧបទ្ទវោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តត្រ កេចិ គរហិស្សន្តិ ‘អយំ តុណ្ហីភូតោ អត្តនោ កម្មំ អកត្វា កស្មា ឦទិសំ ឋានំ វិចារេតី’តិ។ តតោ អញ្ញេ វក្ខន្តិ ‘កោ ឥមស្ស ទោសោ ឯតេហេវ យាចិត្វា ឋបិតោ’តិ ឯវំ គរហតោ មុច្ចិស្សតី’’តិ។ ឯវំ គរហមោចនត្ថំ យាចាបេត្វាបិ បុន យស្មា អសម្មតេ ភិក្ខុស្មិំ សង្ឃមជ្ឈេ កិញ្ចិ កថយមានេ ខិយ្យនធម្មោ ឧប្បជ្ជតិ “អយំ កស្មា សង្ឃមជ្ឈេ ឧច្ចាសទ្ទំ ករោតិ, ឥស្សរិយំ ទស្សេតី’’តិ។ សម្មតេ បន កថេន្តេ “មាយស្មន្តោ កិញ្ចិ អវចុត្ថ, សម្មតោ អយំ, កថេតុ យថាសុខ’’ន្តិ វត្តារោ ភវន្តិ។ អសម្មតញ្ច អភូតេន អព្ភាចិក្ខន្តស្ស លហុកា អាបត្តិ ហោតិ ទុក្កដមត្តា។ សម្មតំ បន អព្ភាចិក្ខតោ គរុកតរា បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតិ។ អថ សម្មតោ ភិក្ខុ អាបត្តិយា គរុកភាវេន វេរីហិបិ ទុប្បធំសិយតរោ ហោតិ, តស្មា តំ អាយស្មន្តំ សម្មន្នាបេតុំ **“ព្យត្តេន ភិក្ខុនា’’**តិអាទិមាហ។ កឹ បន ទ្វេ សម្មុតិយោ ឯកស្ស ទាតុំ វដ្ដន្តីតិ? ន កេវលំ ទ្វេ, សចេ បហោតិ, តេរសាបិ ទាតុំ វដ្ដន្តិ។ អប្បហោន្តានំ បន ឯកាបិ ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណំ វា ទាតុំ វដ្ដតិ។

៣៨២. សភាគានន្តិ គុណសភាគានំ, ន មិត្តសន្ថវសភាគានំ។ តេនេវាហ “យេ តេ ភិក្ខូ សុត្តន្តិកា តេសំ ឯកជ្ឈ’’ន្តិអាទិ ។ យាវតិកា ហិ សុត្តន្តិកា ហោន្តិ, តេ ឧច្ចិនិត្វា ឯកតោ តេសំ អនុរូបមេវ សេនាសនំ បញ្ញបេតិ; ឯវំ សេសានំ។ **កាយទទ្ធិពាហុលា**តិ កាយស្ស ទទ្ធិភាវករណពាហុលា, កាយបោសនពាហុលាតិ អត្ថោ។ **ឥមាយបិ មេ អាយស្មន្តោ រតិយា**តិ ឥមាយ សគ្គមគ្គស្ស តិរច្ឆានភូតាយ តិរច្ឆានកថារតិយា។ **អច្ឆិស្សន្តី**តិ វិហរិស្សន្តិ។

តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា តេនេវាលោកេនាតិ តេជោកសិណចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា វុដ្ឋាយ អភិញ្ញាញាណេន អង្គុលិជលនំ អធិដ្ឋាយ តេនេវ តេជោធាតុសមាបត្តិជនិតេន អង្គុលិជាលាលោកេនាតិ អត្ថោ។ អយំ បន ថេរស្ស អានុភាវោ នចិរស្សេវ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ, តំ សុត្វា ឥទ្ធិបាដិហារិយំ ទដ្ឋុកាមា **អបិសុ ភិក្ខូ សញ្ចិច្ច វិកាលេ អាគច្ឆន្តិ។ តេ សញ្ចិច្ច ទូរេ អបទិសន្តី**តិ ជានន្តាវ ទូរេ អបទិសន្តិ។ កថំ? **“អម្ហាកំ អាវុសោ ទព្ព គិជ្ឈកូដេ’’**តិ ឥមិនា នយេន។

អង្គុលិយា ជលមានាយ បុរតោ បុរតោ គច្ឆតីតិ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ ហោតិ, សយមេវ គច្ឆតិ។ សចេ ពហូ ហោន្តិ, ពហូ អត្តភាវេ និម្មិនាតិ។ សព្ពេ អត្តនា សទិសា ឯវ សេនាសនំ បញ្ញបេន្តិ។

អយំ មញ្ចោតិអាទីសុ បន ថេរេ “អយំ មញ្ចោ’’តិ វទន្តេ និម្មិតាបិ អត្តនោ អត្តនោ គតគតដ្ឋានេ “អយំ មញ្ចោ’’តិ វទន្តិ; ឯវំ សព្ពបទេសុ។ អយញ្ហិ និម្មិតានំ ធម្មតា –

“ឯកស្មឹ ភាសមានស្មឹ, សព្ពេ ភាសន្តិ និម្មិតា;
ឯកស្មឹ តុណ្ហិមាសីនេ, សព្ពេ តុណ្ហី ភវន្តិ តេ”តិ។

យស្មឹ បន វិហារេ មញ្ចបីឋាទីនិ ន បរិប្ធូវន្តិ, តស្មឹ អត្តនោ អានុភាវេន ប្ធូវន្តិ។ តេន និម្មិតានំ អវត្ថុករចនំ ន ហោតិ។

សេនាសនំ បញ្ញបេត្វា បុនទេវ វេឡុវនំ បច្ចាគច្ឆតីតិ តេហិ សទ្ធឹ ជនបទកថំ កថេន្តោ ន និសីទតិ, អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ បច្ចាគច្ឆតិ។

៣៨៣. **មេត្តិយភូមជកា**តិ មេត្តិយោ ចេវ ភូមជកោ ច, ឆព្ពគ្គិយានំ អគ្គបុរិសា ឯតេ។ **លាមកានិ ច ភត្តានី**តិ សេនាសនានិ តាវ នវកានំ លាមកានិ បាបុណន្តីតិ អនច្ឆរិយមេតំ។ ភត្តានិ បន សលាកាយោ បច្ឆិយំ វា ចីវរភោគេ វា បក្ខិបិត្វា អាលោឡេត្វា ឯកមេកំ ឧទ្ធរិត្វា បញ្ញាបេន្តិ, តានិបិ តេសំ មន្ទបុញ្ញតាយ លាមកានិ សព្ពបច្ឆិមានេវ បាបុណន្តិ។ យម្បិ ឯកចារិកភត្តំ ហោតិ, តម្បិ ឯតេសំ បត្តទិវសេ លាមកំ វា ហោតិ, ឯតេ វា ទិស្វាវ បណីតំ អទត្វា លាមកមេវ ទេន្តិ។

អភិសង្ខារិកន្តិ នានាសម្ភារេហិ អភិសង្ខរិត្វា កតំ សុសជ្ជិតំ, សុសម្បាទិតន្តិ អត្ថោ។ **កណាជក**ន្តិ សកុណ្ឌកភត្តំ។ **ពិលង្គទុតិយ**ន្តិ កញ្ជិកទុតិយំ។

កល្យាណភត្តិកោតិ កល្យាណំ សុន្ទរំ អតិវិយ បណីតំ ភត្តមស្សាតិ កល្យាណភត្តិកោ, បណីតទាយកត្តា ភត្តេនេវ បញ្ញាតោ។ **ចតុក្កភត្តំ ទេតី**តិ ចត្តារិ ភត្តានិ ទេតិ, តទ្ធិតវោហារេន បន “ចតុក្កភត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **ឧបតិដ្ឋិត្វា បរិវិសតី**តិ សព្ពកម្មន្តេ វិស្សជ្ជេត្វា មហន្តំ បូជាសក្ការំ កត្វា សមីបេ ឋត្វា បរិវិសតិ។ **ឱទនេន បុច្ឆន្តី**តិ ឱទនហត្ថា ឧបសង្កមិត្វា “កឹ ភន្តេ ឱទនំ ទេមា”តិ បុច្ឆន្តិ, ឯវំ ករណត្ថេយេវ ករណវចនំ ហោតិ។ ឯស នយោ សូបាទីសុ។

ស្វាតនាយាតិ ស្វេ ភវោ ភត្តបរិភោគោ ស្វាតនោ តស្សត្ថាយ, ស្វាតនាយ ស្វេ កត្តព្ពស្ស ភត្តបរិភោគស្សត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧទ្ទិដ្ឋំ ហោតី**តិ បាបេត្វា ទិន្នំ ហោតិ។ **មេត្តិយភូមជកានំ ខោ គហបតី**តិ ឥទំ ថេរោ អសមន្នាហរិត្វា អាហ។ ឯវំពលវតី ហិ តេសំ មន្ទបុញ្ញតា, យំ សតិវេបុល្លប្បត្តានម្បិ អសមន្នាហារោ ហោតិ។ **យេ ជេតិ** ឯត្ថ **ជេតិ** ទាសី អាលបតិ។

ហិយ្យោ ខោ អាវុសោ អម្ហាកន្តិ វត្តិ សម្មន្តយមានា អតីតំ ទិវសភាគំ សន្ធាយ “ហិយ្យោ”តិ វទន្តិ។ **ន ចិត្តរូប**ន្តិ ន ចិត្តានុរូបំ, យថា បុព្ពេ យត្តកំ ឥច្ឆន្តិ, តត្តកំ សុបន្តិ, ន ឯវំ សុបឹសុ, អប្បកមេវ សុបឹសូតិ វុត្តំ ហោតិ។

ពហារាមកោដ្ឋកេតិ វេឡុវនវិហារស្ស ពហិទ្វារកោដ្ឋកេ។ **បត្តក្ខន្ធា**តិ បតិតក្ខន្ធា ខន្ធដ្ឋិកំ នាមេត្វា និសិន្នា។ **បជ្ឈាយន្តា**តិ បជ្ជបាយន្តា។

យតោ និវាតំ តតោ សវាតន្តិ យត្ថ និវាតំ អប្បកោបិ វាតោ នត្ថិ, តត្ថ មហាវាតោ ឧដ្ឋិតោតិ អធិប្បាយោ។ **ឧទកំ មញ្ញេ អាទិត្ត**ន្តិ ឧទកំ វិយ អាទិត្តំ។

៣៨៤. **សរសិ ត្វំ ទព្ព ឯវរូបំ កត្តា**តិ ត្វំ ទព្ព ឯវរូបំ កត្តា សរសិ។ អថ វា សរសិ ត្វំ ទព្ព ឯវរូបំ យថាយំ ភិក្ខុនី អាហ, កត្តា ជាសិ ឯវរូបំ, យថាយំ ភិក្ខុនី អាហាតិ ឯវំ យោជេត្វាបេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យេ បន “កត្វា”តិ បឋន្តិ តេសំ ឧជុកមេវ។

យថា មំ ភន្តេ ភគវា ជានាតីតិ ថេរោ កឹ ទស្សេតិ។ ភគវា ភន្តេ សព្ពញ្ញូ, អហញ្ច ខីណាសវោ, នត្ថិ មយ្ហំ វត្ថុបដិសេវនា, តំ មំ ភគវា ជានាតិ, តត្រាហំ កឹ វក្ខាមិ, យថា មំ ភគវា ជានាតិ តថេវាហំ ទដ្ឋព្ពោតិ។

ន ខោ ទព្ព ទព្ពា ឯវំ និព្ពេឋេន្តីតិ ឯត្ថ ន ខោ ទព្ព បណ្ឌិតា យថា ត្វំ បរប្បច្ចយេន និព្ពេឋេសិ, ឯវំ និព្ពេឋេន្តិ; អបិ ច ខោ យទេវ សាមំ ញាតំ តេន និព្ពេឋេន្តីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **សចេ តយា កតំ កត**ន្តិ ឥមិនា កឹ ទស្សេតិ? ន ហិ សក្កា បរិសពលេន វា បក្ខបត្ថម្ភេន វា អការកោ ការកោ កាតុំ, ការកោ វា អការកោ កាតុំ, តស្មា យំ សយំ កតំ វា អកតំ វា តទេវ វត្តព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ កស្មា បន ភគវា ជានន្តោបិ “អហំ ជានាមិ, ខីណាសវោ ត្វំ; នត្ថិ តុយ្ហំ ទោសោ, អយំ ភិក្ខុនី មុសាវាទិនី”តិ នាវោចាតិ? បរានុទ្ទយតាយ។ សចេ ហិ ភគវា យំ យំ ជានាតិ តំ តំ វទេយ្យ, អញ្ញេន បារាជិកំ អាបន្នេន បុដ្ឋេន “អហំ ជានាមិ ត្វំ បារាជិកោ”តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ,

តតោ សោ បុគ្គលោ “អយំ បុព្ពេ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ សុទ្ធំ កត្វា ឥទានិ មំ អសុទ្ធំ ករោតិ; កស្ស ទានិ កឹ វទាមិ, យត្រ សត្ថាបិ សាវកេសុ ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ; កុតោ ឥមស្ស សព្ពញ្ញុភាវោ”តិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា អបាយូបគោ ភវេយ្យ, តស្មា ភគវា ឥមាយ បរានុទ្ទយតាយ ជានន្តោបិ នាវោច។

កិញ្ច ភិយ្យោ ឧបវាទបរិវជ្ជនតោបិ នាវោច។ យទិ ហិ ភគវា ឯវំ វទេយ្យ, ឯវំ ឧបវាទោ ភវេយ្យ “ទព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស វុឌ្ឍានំ នាម ភារិយំ, សម្មាសម្ពុទ្ធំ បន សក្ខឹ លភិត្វា វុដ្ឋិតោ”តិ។ ឥទញ្ច វុឌ្ឍានលក្ខណំ មញ្ញមានា “ពុទ្ធកាលេបិ សក្ខិនា សុទ្ធិ វា អសុទ្ធិ វា ហោតិ មយំ ជានាម, អយំ បុគ្គលោ អសុទ្ធោ”តិ ឯវំ បាបភិក្ខូ លជ្ជិម្បិ វិនាសេយ្យុន្តិ។ អបិច អនាគតេបិ ភិក្ខូ ឱតិណ្ណេ វត្ថុស្មឹ ចោទេត្វា សារេត្វា “សចេ តយា កតំ, ‘កត’ន្តិ វទេហី”តិ លជ្ជីនំ បដិញ្ញំ គហេត្វា កម្មំ ករិស្សន្តីតិ វិនយលក្ខណេ តន្តឹ ឋបេន្តោ “អហំ ជានាមី”តិ អវត្វាវ “សចេ តយា កតំ, ‘កត’ន្តិ វទេហី”តិ អាហ។

នាភិជានាមិ សុបិនន្តេនបិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិតាតិ សុបិនន្តេនបិ មេថុនំ ធម្មំ ន អភិជានាមិ, ន បដិសេវិតា អហន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា បដិសេវិតា ហុត្វា សុបិនន្តេនបិ មេថុនំ ធម្មំ ន ជានាមីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យេ បន “បដិសេវិត្វា”តិ បឋន្តិ តេសំ ឧជុកមេវ។ **បគេវ ជាគរោ**តិ ជាគរន្តោ បន បឋមំយេវ ន ជានាមីតិ។

តេន ហិ ភិក្ខវេ មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថាតិ យស្មា ទព្ពស្ស ច ឥមិស្សា ច វចនំ ន យដីយតិ តស្មា មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ **តិស្សោ នាសនា** – លិង្គនាសនា, សំវាសនាសនា, ទណ្ឌកម្មនាសនាតិ។ តាសុ “ទូសកោ នាសេតព្ពោ”តិ (បារា. ៦៦) អយំ **“លិង្គនាសនា”**។ អាបត្តិយា អទស្សនេ វា អប្បដិកម្មេ វា បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ វា ឧក្ខេបនីយកម្មំ ករោន្តិ, អយំ **“សំវាសនាសនា”**។ “ចរ បិរេ វិនស្សា”តិ (បាចិ. ៤២៨) ទណ្ឌកម្មំ ករោន្តិ, អយំ **“ទណ្ឌកម្មនាសនា”**។ ឥធ បន លិង្គនាសនំ សន្ធាយាហ – “មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថា”តិ។

ឥមេ ច ភិក្ខូ អនុយុញ្ជថាតិ ឥមិនា ឥមំ ទីបេតិ “អយំ ភិក្ខុនី អត្តនោ ធម្មតាយ អការិកា អទ្ធា អញ្ញេហិ ឧយ្យោជិតា, តស្មា យេហិ ឧយ្យោជិតា ឥមេ ភិក្ខូ អនុយុញ្ជថ គវេសថ ជានាថា”តិ។

កឹ បន ភគវតោ មេត្តិយា ភិក្ខុនី បដិញ្ញាយ នាសិតា អប្បដិញ្ញាយ នាសិតាតិ, កិញ្ចេត្ថ យទិ តាវ បដិញ្ញាយ នាសិតា, ថេរោ ការកោ ហោតិ សទោសោ? អថ អប្បដិញ្ញាយ, ថេរោ អការកោ ហោតិ និទ្ទោសោ។

ភាតិយរាជកាលេបិ មហាវិហារវាសីនញ្ច អភយគិរិវាសីនញ្ច ថេរានំ ឥមស្មឹយេវ បទេ វិវាទោ អហោសិ។ អភយគិរិវាសិនោបិ អត្តនោ សុត្តំ វត្វា “តុម្ហាកំ វាទេ ថេរោ ការកោ ហោតី”តិ វទន្តិ។ មហាវិហារវាសិនោបិ អត្តនោ សុត្តំ វត្វា “តុម្ហាកំ វាទេ ថេរោ ការកោ ហោតី”តិ វទន្តិ។ បញ្ហោ ន ឆិជ្ជតិ។ រាជា សុត្វា ថេរេ សន្និបាតេត្វា ទីឃការាយនំ នាម ព្រាហ្មណជាតិយំ អមច្ចំ “ថេរានំ កថំ សុណាហី”តិ អាណាបេសិ។ អមច្ចោ កិរ បណ្ឌិតោ ភាសន្តរកុសលោ សោ អាហ – “វទន្តុ តាវ ថេរា សុត្ត”ន្តិ។ តតោ អភយគិរិថេរា អត្តនោ សុត្តំ វទឹសុ – “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ សកាយ បដិញ្ញាយ នាសេថា”តិ។ អមច្ចោ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ វាទេ ថេរោ ការកោ ហោតិ សទោសោ”តិ អាហ។ មហាវិហារវាសិនោបិ អត្តនោ សុត្តំ វទឹសុ – “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថា”តិ។ អមច្ចោ “ភន្តេ, តុម្ហាកំ វាទេ ថេរោ អការកោ ហោតិ និទ្ទោសោ”តិ អាហ។ កឹ បនេត្ថ យុត្តំ? យំ បច្ឆា វុត្តំ វិចារិតញ្ហេតំ អដ្ឋកថាចរិយេហិ, ភិក្ខុ ភិក្ខុំ អមូលកេន អន្តិមវត្ថុនា អនុទ្ធំសេតិ, សង្ឃាទិសេសោ; ភិក្ខុនី អនុទ្ធំសេតិ, ទុក្កដំ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “មុសាវាទេ បាចិត្តិយ”ន្តិ វុត្តំ។

តត្រាយំ វិចារណា, បុរិមនយេ តាវ អនុទ្ធំសនាធិប្បាយត្តា ទុក្កដមេវ យុជ្ជតិ។ យថា សតិបិ មុសាវាទេ ភិក្ខុនោ ភិក្ខុស្មឹ សង្ឃាទិសេសោ, សតិបិ ច មុសាវាទេ អសុទ្ធំ សុទ្ធទិដ្ឋិនោ អក្កោសាធិប្បាយេន វទន្តស្ស ឱមសវាទេនេវ បាចិត្តិយំ, ន សម្បជានមុសាវាទេន; ឯវំ ឥធាបិ អនុទ្ធំសនាធិប្បាយត្តា សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយំ ន យុជ្ជតិ, ទុក្កដមេវ យុត្តំ។ បច្ឆិមនយេបិ មុសាវាទត្តា បាចិត្តិយមេវ យុជ្ជតិ, វចនប្បមាណតោ ហិ អនុទ្ធំសនាធិប្បាយេន ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុស្មឹ សង្ឃាទិសេសោ។ អក្កោសាធិប្បាយស្ស ច ឱមសវាទោ។ ភិក្ខុស្ស បន ភិក្ខុនិយា ទុក្កដន្តិ វចនំ នត្ថិ, សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយន្តិ វចនមត្ថិ, តស្មា បាចិត្តិយមេវ យុជ្ជតិ។

តត្រ បន ឥទំ ឧបបរិក្ខិតព្ពំ – “អនុទ្ធំសនាធិប្បាយេ អសតិ បាចិត្តិយំ, តស្មឹ សតិ កេន ភវិតព្ព”ន្តិ? តត្រ យស្មា មុសា ភណន្តស្ស បាចិត្តិយេ សិទ្ធេបិ អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទ្ធំសនេ វិសុំ បាចិត្តិយំ វុត្តំ, តស្មា អនុទ្ធំសនាធិប្បាយេ សតិ សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយស្ស ឱកាសោ ន ទិស្សតិ, ន ច សក្កា អនុទ្ធំ

សេន្តស្ស អនាបត្តិយា ភវិតុន្តិ បុរិមនយោវេត្ថ បរិសុទ្ធតរោ ខាយតិ។ តថា ភិក្ខុនី ភិក្ខុនី អមូលកេន អន្តិម វត្ថុនា អនុទ្ធំសេតិ សង្ឃាទិសេសោ, ភិក្ខុំ អនុទ្ធំសេតិ ទុក្កដំ, តត្រ សង្ឃាទិសេសោ វុដ្ឋានគាមី ទុក្កដំ, ទេសនាគាមី ឯតេហិ នាសនា នត្ថិ។ យស្មា បន សា បកតិយាវ ទុស្សីលា បាបភិក្ខុនី ឥទានិ ច សយមេវ “ទុស្សីលាម្ហី”តិ វទតិ តស្មា នំ ភគវា អសុទ្ធត្តាយេវ នាសេសីតិ។

អថ ខោ មេត្តិយភូមជកាតិ ឯវំ “មេត្តិយំ ភិក្ខុនី នាសេថ, ឥមេ ច ភិក្ខូ អនុយុញ្ជថា”តិ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ បវិដ្ឋេ ភគវតិ តេហិ ភិក្ខូហិ “ទេថ ទានិ ឥមិស្សា សេតកានី”តិ នាសិយមានំ តំ ភិក្ខុនី ទិស្វា តេ ភិក្ខូ តំ មោចេតុកាមតាយ អត្តនោ អបរាធំ អាវិករិំសុ, ឯតមត្ថំ ទស្សេតុំ “**អថ ខោ មេត្តិយភូមជកា**”តិអាទិ វុត្តំ។

៣៨៥-៦. **ទុដ្ឋោ ទោសោ**តិ ទូសិតោ ចេវ ទូសកោ ច។ ឧប្បន្នេ ហិ ទោសេ បុគ្គលោ តេន ទោសេន ទូសិតោ ហោតិ បកតិភាវំ ជហាបិតោ, តស្មា “ទុដ្ឋោ”តិ វុច្ចតិ។ បរញ្ច ទូសេតិ វិនាសេតិ, តស្មា “ទោសោ”តិ វុច្ចតិ។ ឥតិ “ទុដ្ឋោ ទោសោ”តិ ឯកស្សេវេតំ បុគ្គលស្ស អាការនានត្តេន និទស្សនំ, តេន វុត្តំ “ទុដ្ឋោ ទោសោតិ ទូសិតោ ចេវ ទូសកោ ចា”តិ តត្ថ សទ្ទលក្ខណំ បរិយេសិតព្ពំ។ យស្មា បន សោ “ទុដ្ឋោ ទោសោ”តិ សង្ខ្យំ គតោ បដិឃសមង្គី បុគ្គលោ កុបិតាទិភាវេ ឋិតោវ ហោតិ, តេនស្ស បទភាជនេ “**កុបិតោ**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **កុបិតោ**តិ កុប្បភាវំ បកតិតោ ចវនភាវំ បត្តោ។ **អនត្តមនោ**តិ ន សកមនោ អត្តនោ វសេ អដ្ឋិតចិត្តោ; អបិច បីតិសុខេហិ ន អត្តមនោ ន អត្តចិត្តោតិ អនត្តមនោ។ **អនភិរទ្ធោ**តិ ន សុខិតោ ន វា បសាទិតោតិ អនភិរទ្ធោ។ បដិឃេន អាហតំ ចិត្តមស្សាតិ **អាហតចិត្តោ**។ ចិត្តថទ្ធភាវចិត្តកចវរសង្ខាតំ បដិឃខីលំ ជាតមស្សាតិ **ខិលជាតោ។ អប្បតីតោ**តិ នប្បតីតោ បីតិសុខាទីហិ វជ្ជិតោ, ន អភិសដោតិ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន យេសំ ធម្មានំ វសេន អប្បតីតោ ហោតិ, តេ ទស្សេតុំ “**តេន ច កោបេនា**”តិអាទិ វុត្តំ។

តត្ថ **តេន ច កោបេនា**តិ យេន ទុដ្ឋោតិ ច កុបិតោតិ ច វុត្តោ ឧភយម្បិ ហេតំ បកតិភាវំ ជហាបនតោ ឯកាការំ ហោតិ។ **តេន ច ទោសេនា**តិ យេន “ទោសោ”តិ វុត្តោ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ សង្ខារក្ខន្ធមេវ ទស្សេតិ។

តាយ ច អនត្តមនតាយាតិ យាយ “អនត្តមនោ”តិ វុត្តោ។ **តាយ ច អនភិរទ្ធិយា**តិ យាយ “អនភិរទ្ធោ”តិ វុត្តោ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ វេទនាក្ខន្ធំ ទស្សេតិ។

អមូលកេន បារាជិកេនាតិ ឯត្ថ នាស្ស មូលន្តិ អមូលកំ, តំ បនស្ស អមូលកត្តំ យស្មា ចោទកវសេន អធិប្បេតំ, ន ចុទិតកវសេន។ តស្មា តមត្ថំ ទស្សេតុំ បទភាជនេ “អមូលកំ នាម អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសង្កិត”ន្តិ អាហ។ តេន ឥមំ ទីបេតិ “យំ បារាជិកំ ចោទកេន ចុទិតកម្ហិ បុគ្គលេ នេវ ទិដ្ឋំ ន សុតំ ន បរិសង្កិតំ ឥទំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសង្កាសង្ខាតានំ មូលានំ អភាវតោ អមូលកំ នាម, តំ បន សោ អាបន្នោ វា ហោតុ អនាបន្នោ វា ឯតំ ឥធ អប្បមាណន្តិ។

តត្ថ **អទិដ្ឋំ** នាម អត្តនោ បសាទចក្ខុនា វា ទិព្ពចក្ខុនា វា អទិដ្ឋំ។ **អសុតំ** នាម តថេវ កេនចិ វុច្ចមានំ ន សុតំ។ **អបរិសង្កិតំ** នាម ចិត្តេន អបរិសង្កិតំ។

“**ទិដ្ឋំ**” នាម អត្តនា វា បរេន វា បសាទចក្ខុនា វា ទិព្ពចក្ខុនា វា ទិដ្ឋំ។ “**សុតំ**” នាម តថេវ សុតំ។ “**បរិសង្កិត”ម្បិ** អត្តនា វា បរេន វា បរិសង្កិតំ។ តត្ថ អត្តនា ទិដ្ឋំ ទិដ្ឋមេវ, បរេហិ ទិដ្ឋំ អត្តនា សុតំ, បរេហិ សុតំ, បរេហិ បរិសង្កិតន្តិ ឥទំ បន សព្ពម្បិ អត្តនា សុតដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ។

បរិសង្កិតំ បន តិវិធំ – ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ, សុតបរិសង្កិតំ, មុតបរិសង្កិតន្តិ។ តត្ថ ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ នាម ឯកោ ភិក្ខុ ឧច្ចារបស្សាវកម្មេន គាមសមីបេ ឯកំ គុម្ពំ បវិដ្ឋោ, អញ្ញតរាបិ ឥត្ថី កេនចិទេវ ករណីយេន តំ គុម្ពំ បវិសិត្វា និវត្តា, នាបិ ភិក្ខុ ឥត្ថី អទ្ទស; ន ឥត្ថី ភិក្ខុំ, អទិស្វាវ ឧភោបិ យថារុចិ បក្កន្តា, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ឧភិន្នំ តតោ និក្ខមនំ សល្លក្ខេត្វា “អទ្ធា ឥមេសំ កតំ វា ករិស្សន្តិ វា”តិ បរិសង្កតិ, ឥទំ ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ នាម។

សុតបរិសង្កិតំ នាម ឥធេកច្ចោ អន្ធការេ វា បដិច្ឆន្នេ វា ឱកាសេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ ភិក្ខុនោ តាទិសំ បដិសន្ថារវចនំ សុណាតិ, សមីបេ អញ្ញំ វិជ្ជមានម្បិ “អត្ថិ នត្ថី”តិ ន ជានាតិ, សោ “អទ្ធា ឥមេសំ កតំ វា ករិស្សន្តិ វា”តិ បរិសង្កតិ, ឥទំ សុតបរិសង្កិតំ នាម។

មុតបរិសង្កិតំ នាម សម្ពហុលា ធុត្តា រត្តិភាគេ បុប្ផគន្ធមំសសុរាទីនិ គហេត្វា ឥត្ថីហិ សទ្ធឹ ឯកំ បច្ចន្តវិហារំ គន្ត្វា មណ្ឌបេ វា ភោជនសាលាទីសុ វា យថាសុខំ កីឡិត្វា បុប្ផាទីនិ វិកិរិត្វា គតា, បុនទិវសេ ភិក្ខូ តំ វិប្បការំ ទិស្វា “កស្សិទំ កម្ម”ន្តិ វិចិនន្តិ។ តត្រ ច កេនចិ ភិក្ខុនា បគេវ វុដ្ឋហិត្វា វត្តសីសេន មណ្ឌបំ វា ភោជនសាលំ វា បដិជគ្គន្តេន បុប្ផាទីនិ អាមដ្ឋានិ ហោន្តិ, កេនចិ ឧបដ្ឋាកកុលតោ អាភតេហិ បុប្ផាទីហិ បូជា កតា ហោតិ, កេនចិ ភេសជ្ជត្ថំ អរិដ្ឋំ បីតំ ហោតិ, អថ តេ “កស្សិទំ កម្ម”ន្តិ វិចិនន្តា ភិក្ខូ តេសំ ហត្ថគន្ធញ្ច មុខគន្ធញ្ច ឃាយិត្វា តេ ភិក្ខូ បរិសង្កន្តិ, ឥទំ មុតបរិសង្កិតំ នាម។

តត្ថ ទិដ្ឋំ អត្ថិ សមូលកំ, អត្ថិ អមូលកំ; ទិដ្ឋមេវ អត្ថិ សញ្ញាសមូលកំ, អត្ថិ សញ្ញាអមូលកំ។ ឯស នយោ សុតេបិ។ បរិសង្កិតេ បន ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ អត្ថិ សមូលកំ, អត្ថិ អមូលកំ; ទិដ្ឋបរិសង្កិតមេវ អត្ថិ សញ្ញាសមូលកំ , អត្ថិ សញ្ញាអមូលកំ។ ឯស នយោ សុតមុតបរិសង្កិតេសុ។ តត្ថ ទិដ្ឋំ សមូលកំ នាម បារាជិកំ អាបជ្ជន្តំ ទិស្វាវ “ទិដ្ឋោ មយា”តិ វទតិ, អមូលកំ នាម បដិច្ឆន្នោកាសតោ និក្ខមន្តំ ទិស្វា វីតិក្កមំ អទិស្វា “ទិដ្ឋោ មយា”តិ វទតិ។ ទិដ្ឋមេវ សញ្ញាសមូលកំ នាម ទិស្វាវ ទិដ្ឋសញ្ញី ហុត្វា ចោទេតិ, សញ្ញាអមូលកំ នាម បុព្ពេ បារាជិកវីតិក្កមំ ទិស្វា បច្ឆា អទិដ្ឋសញ្ញី ជាតោ, សោ សញ្ញាយ អមូលកំ កត្វា “ទិដ្ឋោ មយា”តិ ចោទេតិ។ ឯតេន នយេន សុតមុតបរិសង្កិតានិបិ វិត្ថារតោ វេទិតព្ពានិ។ ឯត្ថ ច សព្ពប្បការេណាបិ សមូលកេន វា សញ្ញាសមូលកេន វា ចោទេន្តស្ស អនាបត្តិ, អមូលកេន វា បន សញ្ញាអមូលកេន វា ចោទេន្តស្សេវ អាបត្តិ។

អនុទ្ធំសេយ្យាតិ ធំសេយ្យ បធំសេយ្យ អភិភវេយ្យ អជ្ឈោត្ថរេយ្យ។ តំ បន អនុទ្ធំសនំ យស្មា អត្តនា ចោទេន្តោបិ បរេន ចោទាបេន្តោបិ ករោតិយេវ, តស្មាស្ស បទភាជនេ “ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា”តិ វុត្តំ។

តត្ថ **ចោទេតី**តិ “បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី”តិអាទីហិ វចនេហិ សយំ ចោទេតិ, តស្ស វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។ **ចោទាបេតី**តិ អត្តនា សមីបេ ឋត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ អាណាបេតិ, សោ តស្ស វចនេន តំ ចោទេតិ, ចោទាបកស្សេវ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។ អថ សោបិ “មយា ទិដ្ឋំ សុតំ អត្ថី”តិ ចោទេតិ, ទ្វិន្នម្បិ ជនានំ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ។

ចោទនាប្បភេទកោសល្លត្ថំ បនេត្ថ ឯកវត្ថុឯកចោទកាទិចតុក្កំ តាវ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ ឯកោ ភិក្ខុ ឯកំ ភិក្ខុំ ឯកេន វត្ថុនា ចោទេតិ, ឥមិស្សា ចោទនាយ ឯកំ វត្ថុ ឯកោ ចោទកោ។ សម្ពហុលា ឯកំ ឯកវត្ថុនា ចោទេន្តិ, បញ្ចសតា មេត្តិយភូមជកប្បមុខា ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ ទព្ពំ មល្លបុត្តមិវ, ឥមិស្សា ចោទនាយ ឯកំ វត្ថុ នានាចោទកា។ ឯកោ ភិក្ខុ ឯកំ ភិក្ខុំ សម្ពហុលេហិ វត្ថូហិ ចោទេតិ, ឥមិស្សា ចោទនាយ នានាវត្ថូនិ ឯកោ ចោទកោ។ សម្ពហុលា សម្ពហុលេ សម្ពហុលេហិ វត្ថូហិ ចោទេន្តិ, ឥមិស្សា ចោទនាយ នានាវត្ថូនិ នានាចោទកា។

ចោទេតុំ បន កោ លភតិ, កោ ន លភតីតិ? ទុព្ពលចោទកវចនំ តាវ គហេត្វា កោចិ ន លភតិ។ ទុព្ពលចោទកោ នាម សម្ពហុលេសុ កថាសល្លាបេន និសិន្នេសុ ឯកោ ឯកំ អារព្ភ អនោទិស្សកំ កត្វា បារាជិកវត្ថុំ កថេតិ, អញ្ញោ តំ សុត្វា ឥតរស្ស គន្ត្វា អារោចេតិ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា “ត្វំ កិរ មំ ឥទញ្ចិទញ្ច វទសី”តិ វទតិ។ សោ “នាហំ ឯវរូបំ ជានាមិ, កថាបវត្តិយំ បន មយា អនោទិស្សកំ កត្វា វុត្តមត្ថិ, សចេ អហំ តាវ ឥមំ ទុក្ខុប្បត្តឹ ជានេយ្យំ, ឯត្តកម្បិ ន កថេយ្យ”ន្តិ អយំ ទុព្ពលចោទកោ។ តស្សេតំ កថាសល្លាបំ គហេត្វា តំ ភិក្ខុំ កោចិ ចោទេតុំ ន លភតិ។ ឯតំ បន អគ្គហេត្វា សីលសម្បន្នោ ភិក្ខុ ភិក្ខុំ វា ភិក្ខុនឹ វា សីលសម្បន្នា ច ភិក្ខុនី ភិក្ខុនីមេវ ចោទេតុំ លភតីតិ **មហាបទុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាសុមត្ថេរោ** បន “បញ្ចបិ សហធម្មិកា លភន្តី”តិ អាហ។ **គោទត្តត្ថេរោ** បន “ន កោចិ ន លភតី”តិ វត្វា “ភិក្ខុស្ស សុត្វា ចោទេតិ, ភិក្ខុនិយា សុត្វា ចោទេតិ… បេ…. តិត្ថិយសាវកានំ សុត្វា ចោទេតី”តិ ឥទំ សុត្តមាហរិ។ តិណ្ណម្បិ ថេរានំ វាទេ ចុទិតកស្សេវ បដិញ្ញាយ ការេតព្ពោ។

អយំ បន ចោទនា នាម ទូតំ វា បណ្ណំ វា សាសនំ វា បេសេត្វា ចោទេន្តស្ស សីសំ ន ឯតិ, បុគ្គលស្ស បន សមីបេ ឋត្វាវ ហត្ថមុទ្ទាយ វា វចីភេទេន វា ចោទេន្តស្សេវ សីសំ ឯតិ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានមេវ ហិ ហត្ថមុទ្ទាយ សីសំ ន ឯតិ, ឥទំ បន អនុទ្ធំសនំ អភូតារោចនញ្ច ឯតិយេវ។ យោ បន ទ្វិន្នំ ឋិតដ្ឋានេ ឯកំ និយមេត្វា ចោទេតិ, សោ ចេ ជានាតិ, សីសំ ឯតិ។ ឥតរោ ជានាតិ, សីសំ ន ឯតិ។ ទ្វេបិ និយមេត្វា ចោទេតិ, ឯកោ វា ជានាតុ ទ្វេ វា, សីសំ ឯតិយេវ។ ឯសេវ នយោ សម្ពហុលេសុ។ តង្ខណេយេវ ច ជាននំ នាម ទុក្ករំ, សមយេន អាវជ្ជិត្វា ញាតេ បន ញាតមេវ ហោតិ។ បច្ឆា ចេ ជានាតិ, សីសំ ន ឯតិ។ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ អភូតារោចនំ ទុដ្ឋុល្លវាចា-អត្តកាម-ទុដ្ឋទោសភូតារោចនសិក្ខាបទានីតិ សព្ពានេវ ហិ ឥមានិ ឯកបរិច្ឆេទានិ។

ឯវំ កាយវាចាវសេន ចាយំ ទុវិធាបិ ចោទនា។ បុន ទិដ្ឋចោទនា, សុតចោទនា, បរិសង្កិតចោទនាតិ តិវិធា ហោតិ។ អបរាបិ ចតុព្ពិធា ហោតិ – សីលវិបត្តិចោទនា, អាចារវិបត្តិចោទនា, ទិដ្ឋិវិបត្តិចោទនា, អាជីវវិបត្តិចោទនាតិ។ តត្ថ គរុកានំ ទ្វិន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ វសេន សីលវិបត្តិចោទនា វេទិតព្ពា។ អវសេសានំ វសេន អាចារវិបត្តិចោទនា, មិច្ឆាទិដ្ឋិអន្តគ្គាហិកទិដ្ឋិវសេន ទិដ្ឋិវិបត្តិចោទនា, អាជីវហេតុ បញ្ញត្តានំ ឆន្នំ សិក្ខាបទានំ វសេន អាជីវវិបត្តិចោទនា វេទិតព្ពា។

អបរាបិ ចតុព្ពិធា ហោតិ – វត្ថុសន្ទស្សនា, អាបត្តិសន្ទស្សនា, សំវាសបដិក្ខេបោ, សាមីចិបដិក្ខេបោតិ។ តត្ថ **វត្ថុសន្ទស្សនា** នាម "ត្វំ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិត្ថ, អទិន្នំ អាទិយិត្ថ, មនុស្សំ ឃាតយិត្ថ, អភូតំ អារោចយិត្ថា"តិ ឯវំ បវត្តា។ **អាបត្តិសន្ទស្សនា** នាម "ត្វំ មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តឹ អាបន្នោ"តិ ឯវមាទិនយប្បវត្តា។ **សំវាសបដិក្ខេបោ** នាម "នត្ថិ តយា សទ្ធឹ ឧបោសថោ វា បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា"តិ ឯវំ បវត្តោ; ឯត្តាវតា បន សីសំ ន ឯតិ, "អស្សមណោសិ អសក្យបុត្តិយោសី"តិអាទិវចនេហិ សទ្ធឹ យដិតោយេវ សីសំ ឯតិ។ **សាមីចិបដិក្ខេបោ** នាម អភិវាទន-បច្ចុដ្ឋាន-អញ្ជលិកម្ម-ពីជនាទិកម្មានំ អករណំ។ តំ បដិបាដិយា វន្ទនាទីនិ ករោតោ ឯកស្ស អកត្វា សេសានំ ករណកាលេ វេទិតព្ពំ។ ឯត្តាវតា ច ចោទនា នាម ហោតិ, អាបត្តិ បន សីសំ ន ឯតិ។ "កស្មា មម វន្ទនាទីនិ ន ករោសី"តិ បុច្ឆិតេ បន "អស្សមណោសិ អសក្យបុត្តិយោសី"តិអាទិវចនេហិ សទ្ធឹ យដិតោយេវ សីសំ ឯតិ។ យាគុភត្តាទិនា បន យំ ឥច្ឆតិ តំ អាបុច្ឆតិ, ន តាវតា ចោទនា ហោតិ។

អបរាបិ **បាតិមោក្ខដ្ឋបនក្ខន្ធកេ** "ឯកំ, ភិក្ខវេ, អធម្មិកំ បាតិមោក្ខដ្ឋបនំ ឯកំ ធម្មិក"ន្តិ អាទឹ "កត្វា យាវ ទស អធម្មិកានិ បាតិមោក្ខដ្ឋបនានិ ទស ធម្មិកានី"តិ (ចូឡវ. ៣៨៧) ឯវំ អធម្មិកា បញ្ចបញ្ញាស ធម្មិកា បញ្ចបញ្ញាសាតិ ទសុត្តរសតំ ចោទនា វុត្តា។ តា ទិដ្ឋេន ចោទេន្តស្ស ទសុត្តរសតំ, សុតេន ចោទេន្តស្ស ទសុត្តរសតំ, បរិសង្កិតេន ចោទេន្តស្ស ទសុត្តរសតន្តិ តីណិ សតានិ តីណិ សតានិ ហោន្តិ។ តានិ កាយេន ចោទេន្តស្ស, វាចាយ ចោទេន្តស្ស, កាយវាចាហិ ចោទេន្តស្សាតិ តិគុណានិ កតានិ នវុតានិ នវ សតានិ ហោន្តិ។ តានិ អត្តនា ចោទេន្តស្សាបិ បរេន ចោទាបេន្តស្សាបិ តត្តកានេវាតិ វីសតិឩនានិ ទ្វេ សហស្សានិ ហោន្តិ, បុន ទិដ្ឋាទិភេទេ សមូលកាមូលកវសេន អនេកសហស្សា ចោទនា ហោន្តីតិ វេទិតព្ពា។

ឥមស្មឹ បន ឋានេ ឋត្វា អដ្ឋកថាយ "អត្តាទានំ អាទាតុកាមេន ឧបាលិ ភិក្ខុនា បញ្ចង្គសមន្នាគតំ អត្តាទានំ អាទាតព្ព"ន្តិ (ចូឡវ. ៣៩៨) ច "ចោទកេន ឧបាលិ ភិក្ខុនា បរំ ចោទេតុកាមេន បញ្ច ធម្មេ អជ្ឈត្តំ បច្ចវេក្ខិត្វា បរោ ចោទេតព្ពោ"តិ (ចូឡវ. ៣៩៩) ច ឯវំ ឧបាលិបញ្ចកាទីសុ វុត្តានិ ពហូនិ សុត្តានិ អាហរិត្វា អត្តាទានលក្ខណញ្ច ចោទកវត្តញ្ច ចុទិតកវត្តញ្ច សង្ឃេន កាតព្ពកិច្ចញ្ច អនុវិជ្ជកវត្តញ្ច សព្ពំ វិត្ថារេន កថិតំ, តំ មយំ យថាអាគតដ្ឋានេយេវ វណ្ណយិស្សាម។

វុត្តប្បភេទាសុ បន ឥមាសុ ចោទនាសុ យាយ កាយចិ ចោទនាយ វសេន សង្ឃមជ្ឈេ ឱសដេ វត្ថុស្មឹ ចុទិតកចោទកា វត្តព្ពា "តុម្ហេ អម្ហាកំ វិនិច្ឆយេន តុដ្ឋា ភវិស្សថា"តិ។ សចេ "ភវិស្សាមា"តិ វទន្តិ, សង្ឃេន តំ អធិករណំ សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ អថ បន "វិនិច្ឆិនថ តាវ, ភន្តេ, សចេ អម្ហាកំ ខមិស្សតិ, គណ្ហិស្សាមា"តិ វទន្តិ។ "ចេតិយំ តាវ វន្ទថា"តិអាទីនិ វត្វា ទីឃសុត្តំ កត្វា វិស្សជ្ជិតព្ពំ។ តេ ចេ ចិររត្តំ កិលន្តា បក្កន្តបរិសា ឧបច្ឆិន្នបក្ខា ហុត្វា បុន យាចន្តិ, យាវតតិយំ បដិក្ខិបិត្វា យទា និម្មទា ហោន្តិ តទា នេសំ អធិករណំ វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ វិនិច្ឆិនន្តេហិ ច សចេ អលជ្ជុស្សន្នា ហោតិ, បរិសា ឧព្ពាហិកាយ តំ អធិករណំ វិនិច្ឆិនិតព្ពំ។ សចេ ពាលុស្សន្នា ហោតិ បរិសា "តុម្ហាកំ សភាគេ វិនយធរេ បរិយេសថា"តិ វិនយធរេ បរិយេសាបេត្វា យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន តំ អធិករណំ វូបសមតិ, តថា តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។

តត្ថ ច **"ធម្មោ"**តិ ភូតំ វត្ថុ។ **"វិនយោ"**តិ ចោទនា សារណា ច។ **"សត្ថុសាសន"**ន្តិ ញត្តិសម្បទា ច អនុសាវនសម្បទា ច។ តស្មា ចោទកេន វត្ថុស្មឹ អារោចិតេ ចុទិតកោ បុច្ឆិតព្ពោ "សន្តមេតំ, នោ"តិ។ ឯវំ វត្ថុំ ឧបបរិក្ខិត្វា ភូតេន វត្ថុនា ចោទេត្វា សារេត្វា ច ញត្តិសម្បទាយ អនុសាវនសម្បទាយ ច តំ អធិករណំ វូបសមេតព្ពំ។ តត្រ ចេ អលជ្ជី លជ្ជឹ ចោទេតិ, សោ ច អលជ្ជី ពាលោ ហោតិ អព្យត្តោ នាស្ស នយោ ទាតព្ពោ។ ឯវំ បន វត្តព្ពោ – "កិម្ហិ នំ ចោទេសី"តិ? អទ្ធា សោ វក្ខតិ – "កិមិទំ, ភន្តេ, កិម្ហិ នំ នាមា"តិ។ ត្វំ កិម្ហិ នម្បិ ន ជានាសិ, ន យុត្តំ តយា ឯវរូបេន ពាលេន បរំ ចោទេតុន្តិ ឧយ្យោជេតព្ពោ នាស្ស អនុយោគោ ទាតព្ពោ។ សចេ បន សោ អលជ្ជី បណ្ឌិតោ ហោតិ ព្យត្តោ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា អជ្ឈោត្ថរិត្វា សម្បាទេតុំ សក្កោតិ ឯតស្ស អនុយោគំ ទត្វា លជ្ជិស្សេវ បដិញ្ញាយ កម្មំ កាតព្ពំ។

សចេ លជ្ជី អលជ្ជឹ ចោទេតិ, សោ ច លជ្ជី ពាលោ ហោតិ អព្យត្តោ, ន សក្កោតិ អនុយោគំ ទាតុំ។ តស្ស នយោ ទាតព្ពោ – "កិម្ហិ នំ ចោទេសិ សីលវិបត្តិយា វា អាចារវិបត្តិអាទីសុ វា ឯកិស្សា"តិ។ កស្មា បន ឥមស្សេវ

ឯវំ នយោ ទាតព្ពោ, ន ឥតរស្ស? ននុ ន យុត្តំ វិនយធរានំ អគតិគមនន្តិ? ន យុត្តមេវ។ ឥទំ បន អគតិគមនំ ន ហោតិ, ធម្មានុគ្គហោ នាម ឯសោ អលជ្ជិនិគ្គហត្ថាយ ហិ លជ្ជិបគ្គហត្ថាយ ច សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ។ តត្រ អលជ្ជី នយំ លភិត្វា អជ្ឈោត្ថរន្តោ ឯហីតិ, លជ្ជី បន នយំ លភិត្វា ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋសន្តានេន, សុតេ សុតសន្តានេន បតិដ្ឋាយ កថេស្សតិ, តស្មា តស្ស ធម្មានុគ្គហោ វដ្ដតិ។ សចេ បន សោ លជ្ជី បណ្ឌិតោ ហោតិ ព្យត្តោ, បតិដ្ឋាយ កថេតិ, អលជ្ជី ច "ឯតម្បិ នត្ថិ, ឯតម្បិ នត្ថី"តិ បដិញ្ញំ ន ទេតិ, អលជ្ជិស្ស បដិញ្ញាយ ឯវ កាតព្ពំ។

តទត្ថទីបនត្ថញ្ច ឥទំ វត្ថុ វេទិតព្ពំ។ **តេបិដកចូឡាភយត្ថេរោ** កិរ លោហបាសាទស្ស ហេដ្ឋា ភិក្ខូនំ វិនយំ កថេត្វា សាយន្ហសមយេ វុដ្ឋាតិ, តស្ស វុដ្ឋានសមយេ ទ្វេ អត្ថបច្ចត្ថិកា កថំ បវត្តេសុំ។ ឯកោ "ឯតម្បិ នត្ថិ, ឯតម្បិ នត្ថី"តិ បដិញ្ញំ ន ទេតិ។ អថ អប្បាវសេសេ បឋមយាមេ ថេរស្ស តស្មិំ បុគ្គលេ "អយំ បតិដ្ឋាយ កថេតិ, អយំ បន បដិញ្ញំ ន ទេតិ, ពហូនិ ច វត្ថូនិ ឱសដានិ អទ្ធា ឯតំ កតំ ភវិស្សតី"តិ អសុទ្ធលទ្ធិ ឧប្បន្នា។ តតោ ពីជនីទណ្ឌកេន បាទកថលិកាយ សញ្ញំ ទត្វា "អហំ អាវុសោ វិនិច្ឆិនិតុំ អននុច្ឆវិកោ អញ្ញេន វិនិច្ឆិនាបេហី"តិ អាហ។ កស្មា ភន្តេតិ? ថេរោ តមត្ថំ អារោចេសិ, ចុទិតកបុគ្គលស្ស កាយេ ឌាហោ ឧដ្ឋិតោ, តតោ សោ ថេរំ វន្ទិត្វា "ភន្តេ, វិនិច្ឆិនិតុំ អនុរូបេន វិនយធរេន នាម តុម្ហាទិសេនេវ ភវិតុំ វដ្ដតិ។ ចោទកេន ច ឦទិសេនេវ ភវិតុំ វដ្ដតី"តិ វត្វា សេតកានិ និវាសេត្វា "ចិរំ កិលមិតត្ថ មយា"តិ ខមាបេត្វា បក្កាមិ។

ឯវំ លជ្ជិនា ចោទិយមានោ អលជ្ជី ពហូសុបិ វត្ថូសុ ឧប្បន្នេសុ បដិញ្ញំ ន ទេតិ, សោ នេវ "សុទ្ធោ"តិ វត្តព្ពោ ន "អសុទ្ធោ"តិ។ ជីវមតកោ នាម អាមកបូតិកោ នាម ចេស។

សចេ បនស្ស អញ្ញម្បិ តាទិសំ វត្ថុំ ឧប្បជ្ជតិ ន វិនិច្ឆិនិតព្ពំ ។ តថា នាសិតកោវ ភវិស្សតិ។ សចេ បន អលជ្ជីយេវ អលជ្ជី ចោទេតិ, សោ វត្តព្ពោ "អាវុសោ តវ វចនេនាយំ កឹ សក្កា វត្តុ"ន្តិ ឥតរម្បិ តថេវ វត្វា ឧភោបិ "ឯកសម្ភោគបរិភោគា ហុត្វា ជីវថា"តិ វត្វា ឧយ្យោជេតព្ពា, សីលត្ថាយ តេសំ វិនិច្ឆយោ ន កាតព្ពោ។ បត្តចីវរបរិវេណាទិអត្ថាយ បន បតិរូបំ សក្ខឹ លភិត្វា កាតព្ពោ។

អថ លជ្ជី លជ្ជឹ ចោទេតិ, វិវាទោ ច នេសំ កិស្មិញ្ចិទេវ អប្បមត្តកោ ហោតិ, សញ្ញាបេត្វា "មា ឯវំ ករោថា"តិ អច្ចយំ ទេសាបេត្វា ឧយ្យោជេតព្ពា។ អថ បនេត្ថ ចុទិតកេន សហសា វិរទ្ធំ ហោតិ, អាទិតោ បដ្ឋាយ អលជ្ជី នាម នត្ថិ។ សោ ច បក្ខានុរក្ខណត្ថាយ បដិញ្ញំ ន ទេតិ, "មយំ សទ្ទហាម, មយំ សទ្ទហាមា"តិ ពហូ ឧដ្ឋហន្តិ។ សោ តេសំ បដិញ្ញាយ ឯកវារំ ទ្វេវារំ សុទ្ធោ ហោតុ។ អថ បន វិរទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, វិនិច្ឆយោ ន ទាតព្ពោ។

ឯវំ យាយ កាយចិ ចោទនាយ វសេន សង្ឃមជ្ឈេ ឱសដេ វត្ថុស្មិំ ចុទិតកចោទកេសុ បដិបត្តិំ ញត្វា តស្សាយេវ ចោទនាយ សម្បត្តិវិបត្តិជាននត្ថំ អាទិមជ្ឈបរិយោសានាទីនំ វសេន វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សេយ្យថិទំ ចោទនាយ កោ អាទិ, កឹ មជ្ឈេ, កឹ បរិយោសានំ? ចោទនាយ "អហំ តំ វត្តុកាមោ, ករោតុ មេ អាយស្មា ឱកាស"ន្តិ ឯវំ ឱកាសកម្មំ អាទិ, ឱតិណ្ណេន វត្ថុនា ចោទេត្វា សារេត្វា វិនិច្ឆយោ មជ្ឈេ, អាបត្តិយំ វា អនាបត្តិយំ វា បតិដ្ឋាបនេន សមថោ បរិយោសានំ។

ចោទនាយ កតិ មូលានិ, កតិ វត្ថូនិ, កតិ ភូមិយោ? ចោទនាយ ទ្វេ មូលានិ – សមូលិកា វា អមូលិកា វា; តីណិ វត្ថូនិ – ទិដ្ឋំ, សុតំ, បរិសង្កិតំ; បញ្ច ភូមិយោ – កាលេន វក្ខាមិ នោ អកាលេន, ភូតេន វក្ខាមិ នោ អភូតេន, សណ្ហេន វក្ខាមិ នោ ផរុសេន, អត្ថសំហិតេន វក្ខាមិ នោ អនត្ថសំហិតេន, មេត្តចិត្តោ វក្ខាមិ នោ ទោសន្តរោតិ។ ឥមាយ ច បន ចោទនាយ ចោទកេន បុគ្គលេន "បរិសុទ្ធកាយសមាចារោ នុ ខោម្ហី"តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៩៩) នយេន ឧបាលិបញ្ចកេ វុត្តេសុ បន្នរសសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាតព្ពំ, ចុទិតកេន ទ្វីសុ ធម្មេសុ បតិដ្ឋាតព្ពំ សច្ចេ ច អកុប្បេ ចាតិ។

អប្បេវ នាម នំ ឥមម្ហា ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យន្តិ អបិ ឯវ នាម នំ បុគ្គលំ ឥមម្ហា សេដ្ឋចរិយា ចាវេយ្យំ, "សាធុ វតស្ស សចាហំ ឥមំ បុគ្គលំ ឥមម្ហា ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ"ន្តិ ឥមិនា អធិប្បាយេន អនុទ្ធំសេយ្យាតិ វុត្តំហោតិ។ បទភាជនេ បន "ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ"ន្តិ ឥមស្សេវ បរិយាយមត្តំ ទស្សេតុំ "ភិក្ខុភាវា ចាវេយ្យ"ន្តិអាទិ វុត្តំ។

ខណាទីនិ សមយវេវចនានិ។ **តំ ខណំ តំ លយំ តំ មុហុត្តំ វីតិវត្តេ**តិ តស្មិំ ខណេ តស្មិំ លយេ តស្មិំ មុហុត្តេ វីតិវត្តេ។ ភុម្មប្បត្តិយា ហិ ឥទំ ឧបយោគវចនំ។

សមនុគ្គាហិយមាននិទ្ទេសេ **យេន វត្ថុនា អនុទ្ធំសិតោ ហោតី**តិ ចតូសុ បារាជិកវត្ថូសុ យេន វត្ថុនា ចោទកេន ចុទិតកោ អនុទ្ធំសិតោ អភិភូតោ អជ្ឈោត្ថដោ ហោតិ។ **តស្មិំ វត្ថុស្មិំ សមនុគ្គាហិយមានោ**តិ តស្មិំ ចោទកេន វុត្តវត្ថុស្មិំ សោ ចោទកោ អនុវិជ្ជកេន "កឹ តេ ទិដ្ឋំ, កិន្តិ តេ ទិដ្ឋ"ន្តិអាទិនា នយេន អនុវិជ្ជិយមានោ វីមំសិយមានោ ឧបបរិក្ខិយមានោ។

អសមនុគ្គាហិយមាននិទ្ទេសេ **ន កេនចិ វុច្ចមានោ**តិ អនុវិជ្ជកេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ, អថ វា ទិដ្ឋាទីសុ វត្ថូសុ កេនចិ អវុច្ចមានោ។ ឯតេសញ្ច ទ្វិន្នំ មាតិកាបទានំ បរតោ "ភិក្ខុ ច ទោសំ បតិដ្ឋាតី"តិឥមិនា សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ – "ឯវំ សមនុគ្គាហិយមានោ វា អសមនុគ្គាហិយមានោ វា ភិក្ខុ ច ទោសំ បតិដ្ឋាតិ បដិច្ច តិដ្ឋតិ បដិជានាតិ សង្ឃាទិសេសោ"តិ។ ឥទញ្ច អមូលកភាវស្ស បាកដកាលទស្សនត្ថមេវ វុត្តំ។ អាបត្តឹ បន អនុទ្ធំសិតក្ខណេយេវ អាបជ្ជតិ។

ឥទានិ "អមូលកញ្ចេវ តំ អធិករណំ ហោតី"តិ ឯត្ថ យស្មា អមូលកលក្ខណំ បុព្ពេ វុត្តំ, តស្មា តំ អវត្វា អបុព្ពមេវ ទស្សេតុំ **"អធិករណំ នាមា"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ យស្មា អធិករណំ អធិករណដ្ឋេន ឯកម្បិ វត្ថុវសេន នានា ហោតិ, តេនស្ស តំ នានត្តំ ទស្សេតុំ **"ចត្តារិ អធិករណានិ វិវាទាធិករណ"**ន្តិអាទិមាហ។ កោ បន សោ អធិករណដ្ឋោ, យេនេតំ ឯកំ ហោតីតិ? សមថេហិ អធិករណីយតា។ តស្មា យំ អធិកិច្ច អារព្ភ បដិច្ច សន្ធាយ សមថា វត្តន្តិ, តំ "អធិករណ"ន្តិ វេទិតព្ពំ។

អដ្ឋកថាសុ បន វុត្តំ – "អធិករណន្តិ កេចិ គាហំ វទន្តិ, កេចិ ចេតនំ, កេចិ អក្ខន្តឹ កេចិ វោហារំ, កេចិ បណ្ណត្តិ"ន្តិ។ បុន ឯវំ វិចារិតំ "យទិ គាហោ អធិករណំ នាម, ឯកោ អត្តាទានំ គហេត្វា សភាគេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ មន្តយមានោ តត្ថ អាទីនវំ ទិស្វា បុន ចជតិ, តស្ស តំ អធិករណំ សមថប្បត្តំ ភវិស្សតិ។ យទិ ចេតនា អធិករណំ, "ឥទំ អត្តាទានំ គណ្ហាមី"តិ ឧប្បន្នា ចេតនា និរុជ្ឈតិ។ យទិ អក្ខន្តិ អធិករណំ, អក្ខន្តិយា អត្តាទានំ គហេត្វាបិ អបរភាគេ វិនិច្ឆយំ អលភមានោ វា ខមាបិតោ វា ចជតិ។ យទិ វោហារោ អធិករណំ, កថេន្តោ អាហិណ្ឌិត្វា អបរភាគេ តុណ្ហី ហោតិ និរវោ, ឯវមស្ស តំ អធិករណំ សមថប្បត្តំ ភវិស្សតិ, តស្មា បណ្ណត្តិ អធិករណន្តិ។

តំ បនេតំ "មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិ មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិយា តព្ភាគិយា...បេ.... ឯវំ អាបត្តាធិករណំ អាបត្តាធិករណស្ស តព្ភាគិយន្តិ ច វិវាទាធិករណំ សិយា កុសលំ សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកត"ន្តិ ច ឯវមាទីហិ វិរុជ្ឈតិ។ ន ហិ តេ បណ្ណត្តិយា កុសលាទិភាវំ ឥច្ឆន្តិ, ន ច "អមូលកេន បារាជិកេន ធម្មេនា"តិ ឯត្ថ អាគតោ បារាជិកធម្មោ បណ្ណត្តិ នាម ហោតិ។ កស្មា? អច្ចន្តអកុសលត្តា។ វុត្តម្បិ ហេតំ – "អាបត្តាធិករណំ សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកត"ន្តិ (បរិ. ៣០៣)។

យញ្ចេតំ "អមូលកេន បារាជិកេនា"តិ ឯត្ថ អមូលកំ បារាជិកំ និទ្ទិដ្ឋំ, តស្សេវាយំ "អមូលកញ្ចេវ តំ អធិករណំ ហោតី"តិ បដិនិទ្ទេសោ, ន បណ្ណត្តិយា ន ហិ អញ្ញំ និទ្ទិសិត្វា អញ្ញំ បដិនិទ្ទិសតិ។ យស្មា បន យាយ បណ្ណត្តិយា យេន អភិលាបេន ចោទកេន សោ បុគ្គលោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោតិ បញ្ញត្តោ, បារាជិកសង្ខាតស្ស អធិករណស្ស អមូលកត្តា សាបិ បញ្ញត្តិ អមូលិកា ហោតិ, អធិករណេ បវត្តត្តា ច អធិករណំ។ តស្មា ឥមិនា បរិយាយេន បណ្ណត្តិ "អធិករណ"ន្តិ យុជ្ជេយ្យ, យស្មា វា យំ អមូលកំ នាម អធិករណំ តំ សភាវតោ នត្ថិ, បញ្ញត្តិមត្តមេវ អត្ថិ។ តស្មាបិ បណ្ណត្តិ អធិករណន្តិ យុជ្ជេយ្យ។ តញ្ច ខោ ឥធេវ ន សព្ពត្ថ។ ន ហិ វិវាទាទីនំ បណ្ណត្តិ អធិករណំ។ អធិករណដ្ឋោ បន តេសំ បុព្ពេ វុត្តសមថេហិ អធិករណីយតា។ ឥតិ ឥមិនា អធិករណដ្ឋេន ឥធេកច្ចោ វិវាទោ វិវាទោ ចេវ អធិករណញ្ចាតិ វិវាទាធិករណំ។ ឯស នយោ សេសេសុ ។

តត្ថ "ឥធ ភិក្ខូ វិវទន្តិ ធម្មោតិ វា អធម្មោតិ វា"តិ ឯវំ អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនិ និស្សាយ ឧប្បន្នោ វិវាទោ **វិវាទាធិករណំ**។ "ឥធ ភិក្ខូ ភិក្ខុំ អនុវទន្តិ សីលវិបត្តិយា វា"តិ ឯវំ ចតស្សោ វិបត្តិយោ និស្សាយ ឧប្បន្នោ អនុវាទោ **អនុវាទាធិករណំ**។ "បញ្ចបិ អាបត្តិក្ខន្ធា អាបត្តាធិករណំ, សត្តបិ អាបត្តិក្ខន្ធា អាបត្តាធិករណ"ន្តិ ឯវំ អាបត្តិយេវ **អាបត្តាធិករណំ**។ "យា សង្ឃស្ស កិច្ចយតា ករណីយតា អបលោកនកម្មំ ញត្តិកម្មំ ញត្តិទុតិយកម្មំ ញត្តិចតុត្ថកម្ម"ន្តិ (ចូឡវ. ២១៥) ឯវំ ចតុព្ពិធំ សង្ឃកិច្ចំ **កិច្ចាធិករណ**ន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥមស្មិំ បនត្ថេ បារាជិកាបត្តិសង្ខាតំ អាបត្តាធិករណមេវ អធិប្បេតំ។ សេសានិ អត្ថុទ្ធារវសេន វុត្តានិ, ឯត្តកា ហិ អធិករណសទ្ទស្ស អត្ថា។ តេសុ បារាជិកមេវ ឥធ អធិប្បេតំ។ តំ ទិដ្ឋាទីហិ មូលេហិ អមូលកញ្ចេវ អធិករណំ ហោតិ។ អយញ្ច ភិក្ខុ ទោសំ បតិដ្ឋាតិ, បដិច្ច តិដ្ឋតិ "តុច្ឆកំ មយា ភណិត"ន្តិអាទីនិ វទន្តោ បដិ

ជានាតិ។ តស្ស ភិក្ខុនោ អនុទ្ធំសិតក្ខណេយេវ សង្ឃាទិសេសោតិ អយំ តាវស្ស សបទានុក្កមនិទ្ទេសស្ស សិក្ខាបទស្ស អត្ថោ។

៣៨៧. ឥទានិ យានិ តានិ សង្ខេបតោ ទិដ្ឋាទីនិ ចោទនាវត្ថូនិ វុត្តានិ, តេសំ វសេន វិត្ថារតោ អាបត្តឹ រោបេត្វា ទស្សេន្តោ "**អទិដ្ឋស្ស ហោតី**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **អទិដ្ឋស្ស ហោតី**តិ អទិដ្ឋោ អស្ស ហោតិ។ ឯតេន ចោទកេន អទិដ្ឋោ ហោតិ, សោ បុគ្គលោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ អសុតស្ស ហោតីតិអាទីសុបិ។

ទិដ្ឋោ មយាតិ ទិដ្ឋោសិ មយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ **សុតោ មយា**តិអាទីសុបិ។ សេសំ អទិដ្ឋមូលកេ ឧត្តានត្ថមេវ។ ទិដ្ឋមូលកេ បន តញ្ចេ ចោទេតិ "សុតោ មយា"តិ ឯវំ វុត្តានំ សុត្តាទីនំ អាការវេន អមូលកត្តំ វេទិតព្ពំ។

សព្ពស្មឹយេវ ច ឥមស្មឹ ចោទកវារេ យថា ឥធាគតេសុ "បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ, អសក្យបុត្តិយោសី"តិ ឥមេសុ វចនេសុ ឯកេកស្ស វសេន វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ, ឯវំ អញ្ញត្រ អាគតេសុ "ទុស្សីលោ, បាបធម្មោ, អសុចិសង្កស្សរសមាចារោ, បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ , អស្សមណោ សមណបដិញ្ញោ, អព្រហ្មចារី ព្រហ្មចារិបដិញ្ញោ, អន្តោបូតិ, អវស្សុតោ, កសម្ពុជាតោ"តិ ឥមេសុបិ វចនេសុ ឯកេកស្ស វសេន វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសោ ហោតិយេវ។

"នត្ថិ តយា សទ្ធឹ ឧបោសថោ វា បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា"តិ ឥមានិ បន សុទ្ធានិ សីសំ ន ឯន្តិ, "ទុស្សីលោសិ នត្ថិ តយា សទ្ធឹ ឧបោសថោ វា"តិ ឯវំ ទុស្សីលាទិបទេសុ បន "បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសី"តិអាទិបទេសុ វា យេន កេនចិ សទ្ធឹ ឃដិតានេវ សីសំ ឯន្តិ, សង្ឃាទិសេសករានិ ហោន្តិ។

មហាបទុមត្ថេរោ បនាហ – "ន កេវលំ ឥធ បាឡិយំ អនាគតានិ 'ទុស្សីលោ បាបធម្មោ'តិអាទិបទានេវ សីសំ ឯន្តិ, 'កោណ្ឋោសិ មហាសាមណេរោសិ, មហាឧបាសកោសិ, ជេដ្ឋព្ពតិកោសិ, និគណ្ឋោសិ, អាជីវកោសិ, តាបសោសិ, បរិព្ពាជកោសិ, បណ្ឌកោសិ, ថេយ្យសំវាសកោសិ, តិត្ថិយបក្កន្តកោសិ, តិរច្ឆានគតោសិ, មាតុឃាតកោសិ, បិតុឃាតកោសិ, អរហន្តឃាតកោសិ, សង្ឃភេទកោសិ, លោហិតុប្បាទកោសិ, ភិក្ខុនីទូសកោសិ, ឧភតោព្យញ្ជនកឱសី'តិ ឥមានិបិ សីសំ ឯន្តិយេវា"តិ។ **មហាបទុមត្ថេរោ**យេវ ច "ទិដ្ឋេ វេមតិកោតិអាទីសុ យទគ្គេន វេមតិកោ តទគ្គេន នោ កប្បេតិ, យទគ្គេន នោ កប្បេតិ តទគ្គេន នស្សរតិ, យទគ្គេន នស្សរតិ តទគ្គេន បមុដ្ឋោ ហោតី"តិ វទតិ។

មហាសុមត្ថេរោ បន ឯកេកំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា ចតុន្នម្បិ បាដេក្កំ នយំ ទស្សេតិ។ កថំ? ទិដ្ឋេ វេមតិកោតិ អយំ តាវ ទស្សនេ វា វេមតិកោ ហោតិ បុគ្គលេ វា, តត្ថ "ទិដ្ឋោ នុខោ មយា ន ទិដ្ឋោ"តិ ឯវំ ទស្សនេ វេមតិកោ ហោតិ។ "អយំ នុខោ មយា ទិដ្ឋោ អញ្ញោ"តិ ឯវំ បុគ្គលេ វេមតិកោ ហោតិ។ ឯវំ ទស្សនំ វា នោ កប្បេតិ បុគ្គលំ វា, ទស្សនំ វា នស្សរតិ បុគ្គលំ វា, ទស្សនំ វា បមុដ្ឋោ ហោតិ បុគ្គលំ វា។ ឯត្ថ ច **វេមតិកោ**តិ វិមតិជាតោ។ **នោ កប្បេតី**តិ ន សទ្ទហតិ។ **នស្សរតី**តិ អសារិយមានោ នស្សរតិ។ យទា បន តំ "អសុកស្មឹ នាម ភន្តេ ឋានេ អសុកស្មឹ នាម កាលេ"តិ សារេន្តិ តទា សរតិ។ **បមុដ្ឋោ**តិ យោ តេហិ តេហិ ឧបាយេហិ សារិយមានោបិ នស្សរតិយេវាតិ ។ ឯតេនេវុបាយេន ចោទាបកវារោបិ វេទិតព្ពោ, កេវលញ្ហិ តត្ថ "មយា"តិ បរិហីនំ, សេសំ ចោទកវារសទិសមេវ។

៣៨៩. តតោ បរំ អាបត្តិភេទំ អនាបត្តិភេទញ្ច ទស្សេតុំ "**អសុទ្ធេ សុទ្ធទិដ្ឋី**"តិអាទិកំ ចតុក្កំ ឋបេត្វា ឯកមេកំ បទំ ចតូហិ ចតូហិ ភេទេហិ និទ្ទិដ្ឋំ, តំ សព្ពំ បាឡិនយេនេវ សក្កា ជានិតុំ។ កេវលំ ហេត្ថាធិប្បាយភេទោ វេទិតព្ពោ។ អយញ្ហិ អធិប្បាយោ នាម – ចាវនាធិប្បាយោ, អក្កោសាធិប្បាយោ, កម្មាធិប្បាយោ, វុដ្ឋានាធិប្បាយោ, ឧបោសថបវារណដ្ឋបនាធិប្បាយោ, អនុវិជ្ជនាធិប្បាយោ, ធម្មកថាធិប្បាយោតិ អនេកវិធោ។ តត្ថ បុរិមេសុ ចតូសុ អធិប្បាយេសុ ឱកាសំ អការាបេន្តស្ស ទុក្កដំ។ ឱកាសំ ការាបេត្វាបិ ច សម្មុខា អមូលកេន បារាជិកេន អនុទ្ធំសេន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ។ អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទ្ធំសេន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ អាចារវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេន្តស្ស ទុក្កដំ។ អក្កោសាធិប្បាយេន វទន្តស្ស បាចិត្តិយំ។ អសម្មុខា បន សត្តហិបិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ វទន្តស្ស ទុក្កដំ។ អសម្មុខា ឯវំ សត្តវិធម្បិ កម្មំ ករោន្តស្ស ទុក្កដមេវ។

ករុន្ទិយំ បន "វុដ្ឋានាធិប្បាយេន 'ត្វំ ឥមំ នាម អាបត្តឹ អាបន្នោ តំ បដិករោហី'តិ វទន្តស្ស ឱកាសកិច្ចំ នត្ថី"តិ វុត្តំ។ សព្ពត្ថេវ បន "ឧបោសថបវារណំ ឋបេន្តស្ស ឱកាសកម្មំ នត្ថី"តិ វុត្តំ។ ឋបនក្ខេត្តំ បន ជានិតព្ពំ។

“សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ អជ្ជបោសថោ បន្នរសោ យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ សង្ឃោ ឧបោសថំ ករេយ្យ”តិ ឯតស្មិញ្ហិ **ម**-ការេ អនតិក្កន្តេយេវ បវេតុំ លព្ភតិ។ តតោ បរំ បន **យ្យ**-ការេ បត្តេ ន លព្ភតិ។ ឯស នយោ បវារណាយ។ អនុវិជ្ជកស្សាបិ ឱសដេ វត្ថុស្មិំ “អត្ថេតំ តវា”តិ អនុវិជ្ជនាធិប្បាយេន វទន្តស្ស ឱកាសកម្មំ នត្ថិ។

ធម្មកថិកស្សាបិ ធម្មាសនេ និសីទិត្វា “យោ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោតិ, អយំ ភិក្ខុ អស្សមណោ”តិអាទិនា នយេន អនោទិស្ស ធម្មំ កថេន្តស្ស ឱកាសកម្មំ នត្ថិ។ សចេ បន ឱទិស្ស និយមេត្វា “អសុកោ ច អសុកោ ច អស្សមណោ អនុបាសកោ”តិ កថេតិ, ធម្មាសនតោ ឱរោហិត្វា អាបត្តិ ទេសេត្វា គន្តព្ពំ។ យំ បន តត្ថ តត្ថ “អនោកាសំ ការាបេត្វា”តិ វុត្តំ តស្ស ឱកាសំ អការាបេត្វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ, ន ហិ កោចិ អនោកាសោ នាម អត្ថិ, យមោកាសំ ការាបេត្វា អាបត្តិ អាបជ្ជតិ, ឱកាសំ បន អការាបេត្វា អាបជ្ជតីតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ តិសមុដ្ឋានំ – កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ។

បឋមទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា

៣៨១. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុតិយទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ហន្ទ មយំ អាវុសោ ឥមំ ឆគលកំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ នាម ករោមា**តិ តេ កិរ បឋមវត្ថុស្មិំ អត្តនោ មនោរថំ សម្បាទេតុំ អសក្កោន្តា លទ្ធនិគ្គហា វិឃាតប្បត្តា “ឥទានិ ជានិស្សាមា”តិ តាទិសំ វត្ថុំ បរិយេសមានា វិចរន្តិ។ អថេកទិវសំ ទិស្វា តុដ្ឋា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកេត្វា ឯវមាហំសុ – “ហន្ទ មយំ, អាវុសោ, ឥមំ ឆគលកំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ នាម ករោមា”តិ, “ទព្ពោ មល្លបុត្តោ នាមាយ”ន្តិ ឯវមស្ស នាមំ ករោមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯស នយោ **មេត្តិយំ នាម ភិក្ខុនិ**ន្តិ ឯត្ថាបិ។

តេ ភិក្ខូ មេត្តិយភុមជកេ ភិក្ខូ អនុយុញ្ជឹសូតិ ឯវំ អនុយុញ្ជឹសុ –“អាវុសោ, កុហិំ តុម្ហេហិ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ មេត្តិយាយ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ទិដ្ឋោ”តិ? “គិជ្ឈកូដបព្ពតបាទេ”តិ។ “កាយ វេលាយ”តិ? “ភិក្ខាចារគមនវេលាយា”តិ។ អាវុសោ ទព្ព ឥមេ ឯវំ វទន្តិ – “ត្វំ តទា កុហិ”ន្តិ? “វេឡុវនេ ភត្តានិ ឧទ្ទិសាមី”តិ។ “តវ តាយ វេលាយ វេឡុវនេ អត្ថិភាវំ កោ ជានាតី”តិ? “ភិក្ខុសង្ឃោ, ភន្តេ”តិ។ តេ សង្ឃំ បុច្ឆឹសុ – “ជានាថ តុម្ហេ តាយ វេលាយ ឥមស្ស វេឡុវនេ អត្ថិភាវ”ន្តិ។ “អាម, អាវុសោ, ជានាម, ថេរោ សម្មុតិលទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ វេឡុវនេយេវា”តិ។ តតោ មេត្តិយភុមជកេ អាហំសុ – “អាវុសោ, តុម្ហាកំ កថា ន សមេតិ, កច្ចិ នោ លេសំ ឱឌ្ឌេត្វា វទថា”តិ។ ឯវំ តេ តេហិ ភិក្ខូហិ អនុយុញ្ជិយមានា អាម អាវុសោតិ វត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។

កិំ បន តុម្ហេ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្សាតិ ឯត្ថ អញ្ញភាគស្ស ឥទំ, អញ្ញភាគោ វា អស្ស អត្ថីតិ **អញ្ញភាគិយំ។ អធិករណ**ន្តិ អាធារោ វេទិតព្ពោ, វត្ថុ អធិដ្ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យោ ហិ សោ “ទព្ពោ មល្លបុត្តោ នាមា”តិ ឆគលកោ វុត្តោ, សោ យ្វាយំ អាយស្មតោ ទព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស ភាគោ កោដ្ឋាសោ បក្ខោ មនុស្សជាតិ ចេវ ភិក្ខុភាវោ ច តតោ អញ្ញស្ស ភាគស្ស កោដ្ឋាសស្ស បក្ខស្ស ហោតិ តិរច្ឆានជាតិយា ចេវ ឆគលកភាវស្ស ច សោ វា អញ្ញភាគោ អស្ស អត្ថីតិ តស្មា អញ្ញភាគិយសង្ខ្យំ លភតិ។ យស្មា ច តេសំ “ឥមំ មយំ ទព្ពំ មល្លបុត្តំ នាម ករោមា”តិ វទន្តានំ តស្សា នាមករណសញ្ញាយ អាធារោ វត្ថុ អធិដ្ឋានំ, តស្មា អធិករណន្តិ វេទិតព្ពោ។ តញ្ហិ សន្ធាយ “តេ ភិក្ខូ អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្សា”តិ អាហំសុ, ន វិវាទាធិករណាទីសុ អញ្ញតរំ។ កស្មា? អសម្ភវតោ។ ន ហិ តេ ចតុន្នំ អធិករណានំ កស្សចិ អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស កញ្ចិទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទិយឹសុ។ ន ច ចតុន្នំ អធិករណានំ លេសោ នាម អត្ថិ។ ជាតិលេសាទយោ ហិ បុគ្គលានំយេវ លេសា វុត្តា, ន វិវាទាធិករណាទីនំ។ ឥទញ្ច “ទព្ពោ មល្លបុត្តោ”តិ នាមំ តស្ស អញ្ញភាគិយាធិករណភាវេ ឋិតស្ស ឆគលកស្ស កោចិ ទេសោ ហោតិ ថេរំ អមូលកេន បារាជិកេន អនុទ្ធំសេតុំ លេសមត្តោ។

ឯត្ថ ច ទិស្សតិ អបទិស្សតិ អស្ស អយន្តិ វោហរីយតីតិ **ទេសោ**។ ជាតិអាទីសុ អញ្ញតរកោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចនំ។ អញ្ញម្បិ វត្ថុំ លិស្សតិ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវ ឦសកំ អល្លីយតីតិ **លេសោ**។ ជាតិអាទីនំយេវ អញ្ញតរកោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចនំ។ តតោ បរំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយម្បិ អយមេវត្ថោ។ បទភាជនេ បន យស្ស អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស កិញ្ចិទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទាយ បារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធំសេយ្យ , តំ យស្មា អដ្ឋុប្បត្តិវសេនេវ អាវិភូតំ, តស្មា ន វិភត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

៣៩៣. យានិ បន អធិករណន្តិ វចនសាមញ្ញតោ អត្ថុទ្ធារវសេន បវត្តានិ ចត្តារិ អធិករណានិ, តេសំ អញ្ញភាគិយតា ច តព្ភាគិយតា ច យស្មា អបាកដា ជានិតព្ពា ច វិនយធរេហិ, តស្មា វចនសាមញ្ញតោ លទ្ធំ អធិករណំ និស្សាយ តំ អារភិតពោន្តោ "**អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្សាតិ អាបត្តញ្ញភាគិយំ វា ហោតិ អធិករណញ្ញភាគិយំ វា**"តិអាទិមាហ។ យា ច សា អវសានេ អាបត្តញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស វសេន ចោទនា វុត្តា, តម្បិ ទស្សេតុំ អយំ សព្ពាធិករណានំ តព្ភាគិយអញ្ញភាគិយតា សមាហដាតិ វេទិតព្ពា។

តត្ថ ច **អាបត្តញ្ញភាគិយំ វា**តិ បឋមំ ឧទ្ទិដ្ឋត្តា "កថញ្ច អាបត្តិ អាបត្តិយា អញ្ញភាគិយា ហោតី"តិ និទ្ទេសេ អារភិតព្ពេ យស្មា អាបត្តាធិករណស្ស តព្ភាគិយវិចារណាយំយេវ អយមត្ថោ អាគមិស្សតិ, តស្មា ឯវំ អនារភិត្វា "កថញ្ច អធិករណំ អធិករណស្ស អញ្ញភាគិយ"ន្តិ បច្ឆិមបទំយេវ គហេត្វា និទ្ទេសោ អារទ្ធោតិ វេទិតព្ពោ។

តត្ថ អញ្ញភាគិយវារោ ឧត្តានត្ថោយេវ។ ឯកមេកញ្ហិ អធិករណំ ឥតរេសំ តិណ្ណំ តិណ្ណំ អញ្ញភាគិយំ អញ្ញបក្ខិយំ អញ្ញកោដ្ឋាសិយំ ហោតិ, វត្ថុវិសភាគត្តា, តព្ភាគិយវារេ បន វិវាទាធិករណំ វិវាទាធិករណស្ស តព្ភាគិយំ តប្បក្ខិយំ តំកោដ្ឋាសិយំ វត្ថុសភាគត្តា, តថា អនុវាទាធិករណំ អនុវាទាធិករណស្ស។ កថំ? ពុទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនិ និស្សាយ ឧប្បន្នវិវាទោ ច ឥទានិ ឧប្បជ្ជនកវិវាទោ ច វត្ថុសភាគតាយ ឯកំ វិវាទាធិករណមេវ ហោតិ, តថា ពុទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ចតស្សោ វិបត្តិយោ និស្សាយ ឧប្បន្នអនុវាទោ ច ឥទានិ ឧប្បជ្ជនកអនុវាទោ ច វត្ថុសភាគតាយ ឯកំ អនុវាទាធិករណមេវ ហោតិ។ យស្មា បន អាបត្តាធិករណំ អាបត្តាធិករណស្ស សភាគវិសភាគវត្ថុតោ សភាគសរិក្ខាសរិក្ខតោ ច ឯកំសេន តព្ភាគិយំ ន ហោតិ, តស្មា **អាបត្តាធិករណំ អាបត្តាធិករណស្ស សិយា តព្ភាគិយំ សិយា អញ្ញភាគិយ**ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ អាទិតោ បដ្ឋាយ អញ្ញភាគិយស្ស បឋមំ និទ្ទិដ្ឋត្តា ឥធាបិ អញ្ញភាគិយមេវ បឋមំ និទ្ទិដ្ឋំ, តត្ថ អញ្ញភាគិយត្តញ្ច បរតោ តព្ភាគិយត្តញ្ច វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

កិច្ចាធិករណំ កិច្ចាធិករណស្ស តព្ភាគិយន្តិ ឯត្ថ បន ពុទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ និស្សាយ ឧប្បន្នំ អធិករណញ្ច ឥទានិ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនកំ អធិករណញ្ច សភាគតាយ សរិក្ខតាយ ច ឯកំ កិច្ចាធិករណមេវ ហោតិ។ កឹ បន សង្ឃកម្មានិ និស្សាយ ឧប្បន្នំ អធិករណំ កិច្ចាធិករណំ, ឧទាហុ សង្ឃកម្មានមេវេតំ អធិវចនន្តិ? សង្ឃកម្មានមេវេតំ អធិវចនំ។ ឯវំ សន្តេបិ សង្ឃកម្មំ នាម "ឥទញ្ចិទញ្ច ឯវំ កត្តព្ព"ន្តិ យំ កម្មលក្ខណំ មនសិករោតិ តំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនតោ បុរិមំ បុរិមំ សង្ឃកម្មំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជនតោ ច សង្ឃកម្មានិ និស្សាយ ឧប្បន្នំ អធិករណំ កិច្ចាធិករណន្តិ វុត្តំ។

៣៩៤. **កិញ្ចិ ទេសំ លេសមត្តំ ឧបាទាយា**តិ ឯត្ថ បន យស្មា ទេសោតិ វា លេសមត្តោតិ វា បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ព្យញ្ជនតោ នានំ អត្ថតោ ឯកំ, តស្មា "**លេសោ នាម ទស លេសា ជាតិលេសោ នាមលេសោ**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ ជាតិយេវ **ជាតិលេសោ**។ ឯស នយោ សេសេសុ។

៣៩៥. ឥទានិ តមេវ លេសំ វិត្ថារតោ ទស្សេតុំ យថា តំ ឧបាទាយ អនុទ្ធំសនា ហោតិ តថា សវត្ថុកំ កត្វា ទស្សេន្តោ "**ជាតិលេសោ នាម ខត្តិយោ ទិដ្ឋោ ហោតី**"តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ខត្តិយោ ទិដ្ឋោ ហោតី**តិ អញ្ញោ កោចិ ខត្តិយជាតិយោ ឥមិនា ចោទកេន ទិដ្ឋោ ហោតិ។ **បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ**តិ មេថុនធម្មាទីសុ អញ្ញតរំ អាបជ្ជន្តោ។ **អញ្ញំ ខត្តិយំ បស្សិត្វា ចោទេតី**តិ អថ សោ អញ្ញំ អត្តនោ វេរិ ខត្តិយជាតិយំ ភិក្ខុំ បស្សិត្វា តំ ខត្តិយជាតិលេសំ គហេត្វា ឯវំ ចោទេតិ "ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ, ត្វំ ខត្តិយោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសី" អថ វា "ត្វំ សោ ខត្តិយោ, ន អញ្ញោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសិ, អស្សមណោសិ អសក្យបុត្តិយោសិ នត្ថិ តយា សទ្ធឹ ឧបោសថោ វា បវារណា វា សង្ឃកម្មំ វា"តិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ សង្ឃាទិសេសស្ស។ ឯត្ថ ច តេសំ ខត្តិយានំ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសស្ស តស្ស តស្ស ទីឃាទិនោ វា ទិដ្ឋាទិនោ វា វសេន អញ្ញភាគិយតា ខត្តិយជាតិបញ្ញត្តិយា អាធារវសេន អធិករណតា ច វេទិតព្ពា, ឯតេនុបាយេន សព្ពបទេសុ យោជនា វេទិតព្ពា។

៤០០. បត្តលេសនិទ្ទេសេ ច **សាដកបត្តោ**តិ លោហបត្តសទិសោ សុសណ្ឋានោ សុច្ឆវិ សិនិទ្ធោ ភមរវណ្ណោ មត្តិកាបត្តោ វុច្ចតិ។ **សុម្ភកបត្តោ**តិ បកតិមត្តិកាបត្តោ។

៤០៦. យស្មា បន អាបត្តិលេសស្ស ឯកបទេនេវ សង្ខេបតោ និទ្ទេសោ វុត្តោ, តស្មា វិត្ថារតោបិ តំ ទស្សេតុំ "ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសំ អជ្ឈាបជ្ជន្តោ ទិដ្ឋោ ហោតី"តិអាទិ វុត្តំ។ កស្មា បនស្ស តត្ថេវ និទ្ទេសំ អវត្វា ឥធ វិសុំ វុត្តោតិ? សេសនិទ្ទេសេហិ អសភាគត្តា។ សេសនិទ្ទេសា ហិ អញ្ញំ ទិស្វា អញ្ញស្ស ចោទនាវសេន វុត្តា។ អយំ បន

ឯកមេវ អញ្ញំ អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តំ ទិស្វា អញ្ញាយ អាបត្តិយា ចោទនាវសេន វុត្តោ។ យទិ ឯវំ កថំ អញ្ញភាគិយំ អធិករណំ ហោតីតិ? អាបត្តិយា។ តេនេវ វុត្តំ – “ឯវម្បិ អាបត្តញ្ញភាគិយញ្ច ហោតិ លេសោ ច ឧបាទិន្នោ”តិ។ យញ្ហិ សោ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ តំ បារាជិកស្ស អញ្ញភាគិយំ អធិករណំ។ តស្ស បន អញ្ញភាគិយស្ស អធិករណស្ស លេសោ នាម យោ សោ សព្ពខត្តិយានំ សាធារណោ ខត្តិយភាវោ វិយ សព្ពាបត្តីនំ សាធារណោ អាបត្តិភាវោ។ ឯតេនុបាយេន សេសាបត្តិមូលកនយោ ចោទាបកវារោ ច វេទិតព្ពោ។

៤០៨. អនាបត្តិ តថាសញ្ញី ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វាតិ “បារាជិកំយេវ អយំ អាបន្នោ”តិ យោ ឯវំ តថាសញ្ញី ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា តស្ស អនាបត្តិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។ សមុដ្ឋានាទីនិបិ បឋមទុដ្ឋទោសសទិសានេវាតិ។

ទុតិយទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. បឋមសង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤០៩. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ សង្ឃភេទសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អថ ខោ ទេវទត្តោ**តិអាទីសុ យោ ច ទេវទត្តោ, យថា ច បព្ពជិតោ, យេន ច ការណេន កោកាលិកាទយោ ឧបសង្កមិត្វា “ឯថ មយំ អាវុសោ សមណស្ស គោតមស្ស សង្ឃភេទំ ករិស្សាម ចក្កភេទ”ន្តិ អាហ។ តំ សព្ពំ **សង្ឃភេទក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ៣៤៣) អាគតមេវ។ បញ្ចវត្ថុយាចនា បន កិញ្ចាបិ តត្ថេវ អាគមិស្សតិ។ អថ ខោ ឥធាបិ អាគតត្តា យទេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ វត្វាវ គមិស្សាម។

សាធុ ភន្តេតិ អាយាចនា។ **ភិក្ខូ យាវជីវំ អារញ្ញិកា អស្សុ**តិ អារញ្ញិកធុតង្គំ សមាទាយ សព្ពេបិ ភិក្ខូ យាវជីវន្តិ តាវ អារញ្ញិកា ហោន្តុ , អរញ្ញេយេវ វសន្តុ។ **យោ គាមន្តំ ឱសរេយ្យ វជ្ជំ នំ ផុសេយ្យា**តិ យោ ឯកភិក្ខុបិ អរញ្ញំ បហាយ និវាសត្ថាយ គាមន្តំ ឱសរេយ្យ, វជ្ជំ តំ ផុសេយ្យ នំ ភិក្ខុំ ទោសោ ផុសតុ, អាបត្តិយា នំ ភគវា ការេតូ”តិ អធិប្បាយេន វទតិ។ ឯស នយោ សេសវត្ថូសុបិ។

៤១០. ជនំ សញ្ញាបេស្សាមាតិ ជនំ អម្ហាកំ អប្បិច្ឆតាទិភាវំ ជានាបេស្សាម, អថ វា បរិតោសេស្សាម បសាទេស្សាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥមានិ បន បញ្ច វត្ថូនិ យាចតោ ទេវទត្តស្ស វចនំ សុត្វាវ អញ្ញាសិ ភគវា “សង្ឃភេទត្ថិកោ ហុត្វា អយំ យាចតី”តិ។ យស្មា បន តានិ អនុជានិយមានានិ ពហូនំ កុលបុត្តានំ មគ្គន្តរាយាយ សំវត្តន្តិ, តស្មា ភគវា **“អលំ ទេវទត្តា”**តិ បដិក្ខិបិត្វា **“យោ ឥច្ឆតិ អារញ្ញិកោ ហោតូ”**តិអាទិមាហ។

ឯត្ថ បន ភគវតោ អធិប្បាយំ វិទិត្វា កុលបុត្តេន អត្តនោ បតិរូបំ វេទិតព្ពំ។ អយញ្ហេត្ថ ភគវតោ អធិប្បាយោ – “ឯកោ ភិក្ខុ មហព្ពលោ ហោតិ មហុស្សាហោ, សក្កោតិ គាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបិត្វា អរញ្ញេ វិហរន្តោ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ។ ឯកោ ទុព្ពលោ ហោតិ អប្បថាមោ អរញ្ញេ ន សក្កោតិ, គាមន្តេយេវ សក្កោតិ។ ឯកោ មហព្ពលោ សមប្បវត្តធាតុកោ អធិវាសនខន្តិសម្បន្នោ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ សមចិត្តោ អរញ្ញេបិ គាមន្តេបិ សក្កោតិយេវ។ ឯកោ នេវ គាមន្តេ ន អរញ្ញេ សក្កោតិ បទបរមោ ហោតិ។

តត្រ យ្វាយំ មហព្ពលោ ហោតិ មហុស្សាហោ, សក្កោតិ គាមន្តសេនាសនំ បដិក្ខិបិត្វា អរញ្ញេ វិហរន្តោ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ, សោ អរញ្ញេយេវ វសតុ, ឥទមស្ស បតិរូបំ។ សទ្ធិវិហារិកាទយោបិ ចស្ស អនុសិក្ខមានា អរញ្ញេ វិហាតព្ពមេវ មញ្ញិស្សន្តិ។

យោ បន ទុព្ពលោ ហោតិ អប្បថាមោ គាមន្តេយេវ សក្កោតិ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ, ន អរញ្ញេ សោ គាមន្តេយេវ វសតុ, យ្វាយំ មហព្ពលោ សមប្បវត្តធាតុកោ អធិវាសនខន្តិសម្បន្នោ ឥដ្ឋានិដ្ឋេសុ សមចិត្តោ អរញ្ញេបិ គាមន្តេបិ សក្កោតិយេវ, អយម្បិ គាមន្តសេនាសនំ បហាយ អរញ្ញេ វិហរតុ, ឥទមស្ស បតិរូបំ សទ្ធិវិហារិកាបិ ហិស្ស អនុសិក្ខមានា អរញ្ញេ វិហាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តិ។

យោ បនាយំ នេវ គាមន្តេ ន អរញ្ញេ សក្កោតិ បទបរមោ ហោតិ។ អយម្បិ អរញ្ញេយេវ វសតុ។ អយំ ហិស្ស ធុតង្គសេវនា កម្មដ្ឋានភាវនា ច អាយតិំ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយោ ភវិស្សតិ។ សទ្ធិវិហារិកាទយោ ចស្ស អនុសិក្ខមានា អរញ្ញេ វិហាតព្ពំ មញ្ញិស្សន្តីតិ។

ឯវំ ឃ្វាយំ ទុព្ពលោ ហោតិ អប្បថាមោ គាមន្តេយេវ វិហរន្តោ សក្កោតិ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ ន អរញ្ញេ, តមំ បុគ្គលំ សន្ធាយ ភគវា “យោ ឥច្ឆតិ គាមន្តេ វិហរតូ”តិ អាហ។ ឥមិនា ច បុគ្គលេន អញ្ញេសម្បិ ទ្វារំ ទិន្នំ។

យទិ បន ភគវា ទេវទត្តស្ស វាទំ សម្បដិច្ឆេយ្យ, ឃ្វាយំ បុគ្គលោ បកតិយា ទុព្ពលោ ហោតិ អប្បថាមោ, យោបិ ទហរកាលេ អរញ្ញវាសំ អភិសម្ភុណិត្វា ជិណ្ណកាលេ វា វាតបិត្តាទីហិ សមុប្បន្នធាតុក្ខោភកាលេ វា នាភិសម្ភុណាតិ, គាមន្តេយេវ បន វិហរន្តោ សក្កោតិ ទុក្ខស្សន្តំ កាតុំ, តេសំ អរិយមគ្គុបច្ឆេទោ ភវេយ្យ, អរហត្តផលាធិគមោ ន ភវេយ្យ, ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ វិលោមំ អនិយ្យានិកំ សត្ថុ សាសនំ ភវេយ្យ, សត្ថា ច តេសំ អសព្ពញ្ញូ អស្ស “សកវាទំ ឆឌ្ឌេត្វា ទេវទត្តវាទេ បតិដ្ឋិតោ”តិ គារយ្ហោ ច ភវេយ្យ។ តស្មា ភគវា ឯវរូបេ បុគ្គលេ សង្គណ្ហន្តោ ទេវទត្តស្ស វាទំ បដិក្ខិបិ។ ឯតេនេវូបាយេន បិណ្ឌបាតិកវត្ថុស្មិម្បិ បំសុកូលិកវត្ថុស្មិម្បិ អដ្ឋ មាសេ រុក្ខមូលិកវត្ថុស្មិម្បិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ ចត្តារោ បន មាសេ រុក្ខមូលសេនាសនំ បដិក្ខិត្តមេវ។

មច្ឆមំសវត្ថុស្មឹ **តិកោដិបរិសុទ្ធ**ន្តិ តីហិ កោដីហិ បរិសុទ្ធំ, ទិដ្ឋាទីហិ អបរិសុទ្ធីហិ វិរហិតន្តិ អត្ថោ។ តេនេវាហ – “អទិដ្ឋំ, អសុតំ, អបរិសង្កិត”ន្តិ។ តត្ថ **“អទិដ្ឋំ”** នាម ភិក្ខូនំ អត្ថាយ មិគមច្ឆេ វធិត្វា គយ្ហមានំ អទិដ្ឋំ។ “អសុតំ” នាម ភិក្ខូនំ អត្ថាយ មិគមច្ឆេ វធិត្វា គហិតន្តិ អសុតំ។ **“អបរិសង្កិតំ”** បន ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ សុតបរិសង្កិតំ តទុភយវិមុត្តបរិសង្កិតញ្ច ញត្វា តព្ពិបក្ខតោ ជានិតព្ពំ។ កថំ? ឥធ ភិក្ខូ បស្សន្តិ មនុស្សេ ជាលវាគុរាទិហត្ថេ គាមតោ វ និក្ខមន្តេ អរញ្ញេ វា វិចរន្តេ, ទុតិយទិវសេ ច នេសំ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ សមច្ឆមំសំ បិណ្ឌបាតំ អភិហរន្តិ។ តេ តេន ទិដ្ឋេន បរិសង្កន្តិ “ភិក្ខូនំ នុខោ អត្ថាយ កត”ន្តិ ឥទំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ,** នាម ឯតំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ តំ វដ្ដតិ។ សចេ បន តេ មនុស្សា “កស្មា ភន្តេ ន គណ្ហថា”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា “នយិទំ ភន្តេ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ, អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កត”ន្តិ វទន្តិ កប្បតិ។

នហេវ ខោ ភិក្ខូ បស្សន្តិ; អបិច សុណន្តិ, មនុស្សា កិរ ជាលវាគុរាទិហត្ថា គាមតោ វា និក្ខមន្តិ, អរញ្ញេ វា វិចរន្តី”តិ។ ទុតិយទិវសេ ច នេសំ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ “ភិក្ខូនំ នុខោ អត្ថាយ កត”ន្តិ ឥទំ **“សុតបរិសង្កិតំ”** នាម។ ឯតំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ, យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ តំ វដ្ដតិ។ សចេ បន តេ មនុស្សា “កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា “នយិទំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ, អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កត”ន្តិ វទន្តិ កប្បតិ។

នហេវ ខោ បន ភិក្ខូ បស្សន្តិ, ន សុណន្តិ; អបិច ខោ តេសំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋានំ បត្តំ គហេត្វា សមច្ឆមំសំ បិណ្ឌបាតំ អភិសង្ខរិត្វា អភិហរន្តិ, តេ បរិសង្កន្តិ “ភិក្ខូនំ នុខោ អត្ថាយ កត”ន្តិ ឥទំ **“តទុភយវិមុត្តបរិសង្កិតំ”** នាម។ ឯតំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ យំ ឯវំ អបរិសង្កិតំ តំ វដ្ដតិ។ សចេ បន តេ មនុស្សា “កស្មា, ភន្តេ, ន គណ្ហថា”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា “នយិទំ, ភន្តេ, ភិក្ខូនំ អត្ថាយ កតំ អម្ហេហិ អត្តនោ អត្ថាយ វា រាជយុត្តាទីនំ អត្ថាយ វា កតំ បវត្តមំសំ វា កប្បិយមេវ លភិត្វា ភិក្ខូនំ អត្ថាយ សម្បាទិត”ន្តិ វទន្តិ កប្បតិ។ មតានំ បេតកិច្ចត្ថាយ មង្គលាទីនំ វា អត្ថាយ កតេបិ ឯសេវ នយោ។ យំ យញ្ហិ ភិក្ខូនំយេវ អត្ថាយ អកតំ, យត្ថ ច និព្ពេមតិកោ ហោតិ, តំ សព្ពំ កប្បតិ។

សចេ បន ឯកស្មឹ វិហារេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិស្ស កតំ ហោតិ, តេ ច អត្តនោ អត្ថាយ កតភាវំ ន ជានន្តិ, អញ្ញេ ជានន្តិ។ យេ ជានន្តិ, តេសំ ន វដ្ដតិ , ឥតរេសំ វដ្ដតិ។ អញ្ញេ ន ជានន្តិ, តេយេវ ជានន្តិ, តេសំយេវ ន វដ្ដតិ, អញ្ញេសំ វដ្ដតិ។ តេបិ អម្ហាកំ អត្ថាយ កតន្តិ ជានន្តិ, អញ្ញេបិ ឯតេសំ អត្ថាយ កតន្តិ ជានន្តិ, សព្ពេសម្បិ ន វដ្ដតិ, សព្ពេ ន ជានន្តិ, សព្ពេសម្បិ វដ្ដតិ។ បញ្ចសុ ហិ សហធម្មិកេសុ យស្ស វា តស្ស វា អត្ថាយ ឧទ្ទិស្ស កតំ, សព្ពេសំ ន កប្បតិ។

សចេ បន កោចិ ឯកំ ភិក្ខុំ ឧទ្ទិស្ស បាណំ វធិត្វា តស្ស បត្តំ បូរេត្វា ទេតិ, សោ ច អត្តនោ អត្ថាយ កតភាវំ ជានំយេវ គហេត្វា អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ, សោ តស្ស សទ្ធាយ បរិភុញ្ជតិ, កស្ស អាបត្តីតិ? ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តិ។ យញ្ហិ ឧទ្ទិស្ស កតំ តស្ស អភុត្តតាយ អនាបត្តិ, ឥតរស្ស អជាននតាយ។ កប្បិយមំសស្ស ហិ បដិគ្គហណេ អាបត្តិ នត្ថិ។ ឧទ្ទិស្ស កតញ្ច អជានិត្វា ភុត្តស្ស បច្ឆា ញត្វា អាបត្តិទេសនាកិច្ចំ នាម នត្ថិ, អកប្បិយមំសំ បន អជានិត្វា ភុត្តេន បច្ឆា ញត្វាបិ អាបត្តិ ទេសេតព្ពា, ឧទ្ទិស្ស កតញ្ហិ ញត្វា ភុញ្ជតោវ អាបត្តិ។ អកប្បិយមំសំ អជានិត្វា ភុញ្ជន្តស្សាបិ អាបត្តិយេវ។ តស្មា អាបត្តិភីរុកេន រូបំ សល្លក្ខេន្តេនបិ បុច្ឆិត្វាវ មំសំ បដិគ្គហេតព្ពំ។ បរិភោគកាលេ បុច្ឆិត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមីតិ វា គហេត្វា បុច្ឆិត្វាវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ កស្មា? ទុវិញ្ញេយ្យត្តា។ អច្ឆមំសំ ហិ សូករមំសសទិសំ ហោតិ, ទីបិមំសាទីនិបិ មិគមំសាទិសទិសានិ, តស្មា បុច្ឆិត្វា គហណមេវ វត្តន្តិ វទន្តិ។

ហង្ខោ ឧទគ្គោតិ តុដ្ឋោ ចេវ ឧន្នតកាយចិត្តោ ច ហុត្វា។ សោ កិរ “ន ភគវា ឥមានិ បញ្ច វត្ថូនិ អនុជានាតិ, ឥទានិ សក្ខិស្សាមិ សង្ឃភេទំ កាតុ”ន្តិ កោកាលិកស្ស ឥង្គិតាការំ ទស្សេត្វា យថា វិសំ វា ខាទិត្វា រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា សត្ថំ វា អាហរិត្វា មរិតុកាមោ បុរិសោ វិសាទីសុ អញ្ញតរំ លភិត្វា តប្បច្ចយា អាសន្នម្បិ មរណទុក្ខំ អជានន្តោ ហដ្ឋោ ឧទគ្គោ ហោតិ; ឯវមេវ សង្ឃភេទបច្ចយា អាសន្នម្បិ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា បដិសំវេទនីយំ ទុក្ខំ អជានន្តោ “លទ្ធោ ទានិ មេ សង្ឃភេទស្ស ឧបាយោ”តិ ហដ្ឋោ ឧទគ្គោ សបរិសោ ឧដ្ឋាយាសនា តេនេវ ហដ្ឋភាវេន ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។

តេ មយំ ឥមេហិ បញ្ចហិ វត្ថូហិ សមាទាយ វត្តាមាតិ ឯត្ថ បន “ឥមានិ បញ្ច វត្ថូនី”តិ វត្តព្ពេបិ តេ មយំ ឥមេហិ បញ្ចហិ វត្ថូហិ ជនំ សញ្ញាបេស្សាមាតិ អភិណ្ហំ បរិវិតក្កវសេន វិភត្តិវិបល្លាសំ អសល្លក្ខេត្វា អភិណ្ហំ បរិវិតក្កានុរូបមេវ “តេ មយំ ឥមេហិ បញ្ចហិ វត្ថូហី”តិ អាហ, យថា តំ វិក្ខិត្តចិត្តោ។

ធុតា សល្លេខវុត្តិនោតិ យា បដិបទា កិលេសេ ធុនាតិ, តាយ សមន្នាគតត្តា **ធុតា**។ យា ច កិលេសេ សល្លិខតិ, សា ឯតេសំ វុត្តីតិ **សល្លេខវុត្តិនោ**។

ពាហុលិកោតិ ចីវរាទីនំ បច្ចយានំ ពហុលភាវោ ពាហុល្លំ, តំ ពាហុល្លមស្ស អត្ថិ, តស្មិំ វា ពាហុល្លេ និយុត្តោ បិតោតិ ពាហុលិកោ។ **ពាហុល្លាយ ចេតេតី**តិ ពាហុលត្តាយ ចេតេតិ កប្បេតិ បកប្បេតិ។ កថញ្ហិ នាម មយ្ហញ្ច សាវកានញ្ច ចីវរាទីនំ បច្ចយានំ ពហុលភាវោ ភវេយ្យាតិ ឯវំ ឧស្សុក្កមាបន្នោតិ អធិប្បាយោ។ **ចក្កភេទាយា**តិ អាណាភេទាយ។

ធម្មី កថំ កត្វាតិ ខន្ធកេ វុត្តនយេន “អលំ, ទេវទត្ត, មា តេ រុច្ចិ សង្ឃភេទោ។ គរុកោ ខោ, ទេវទត្ត, សង្ឃភេទោ។ យោ ខោ, ទេវទត្ត, សមគ្គំ សង្ឃំ ភិន្ទតិ, កប្បដ្ឋិកំ កិព្ពិសំ បសវតិ, កប្បំ និរយម្ហិ បច្ចតិ, យោ ច ខោ, ទេវទត្ត, ភិន្នំ សង្ឃំ សមគ្គំ ករោតិ, ព្រហ្មំ បុញ្ញំ បសវតិ, កប្បំ សគ្គម្ហិ មោទតី”តិ (ចូឡវ. ៣៤៣) ឯវមាទិកំ អនេកប្បការំ ទេវទត្តស្ស ច ភិក្ខូនញ្ច តទនុច្ឆវិកំ តទនុលោមិកំ ធម្មី កថំ កត្វា។

៤១១. សមគ្គស្សាតិ សហិតស្ស ចិត្តេន ច សរីរេន ច អវិយុត្តស្សាតិ អត្ថោ។ បទភាជនេបិ ហិ អយមេវ អត្ថោ ទស្សិតោ។ **សមានសំវាសកោ**តិ ហិ វទតា ចិត្តេន អវិយោគោ ទស្សិតោ ហោតិ។ **សមានសីមាយំ ឋិតោ**តិ វទតា សរីរេន។ កថំ? សមានសំវាសកោ ហិ លទ្ធិនានាសំវាសកេន វា កម្មនានាសំវាសកេន វា វិរហិតោ សមចិត្តតាយ ចិត្តេន អវិយុត្តោ ហោតិ។ សមានសីមាយំ ឋិតោ កាយសាមគ្គិទានតោ សរីរេន អវិយុត្តោ។

ភេទនសំវត្តនិកំ វា អធិករណន្តិ ភេទនស្ស សង្ឃភេទស្ស អត្ថាយ សំវត្តនិកំ ការណំ។ ឥមស្មិញ្ហិ ឱកាសេ “កាមហេតុ កាមនិទានំ កាមាធិករណ”ន្តិអាទីសុ (ម. និ. ១.១៦៨) វិយ ការណំ អធិករណន្តិ អធិប្បេតំ។ តញ្ច យស្មា អដ្ឋារសវិធំ ហោតិ, តស្មា បទភាជនេ “អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនី”តិ វុត្តំ។ តានិ បន “ឥធូបាលិ, ភិក្ខុ អធម្មំ ធម្មោតិ ទីបេតី”តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៥២) នយេន ខន្ធកេ អាគតានិ, តស្មា តត្រេវ នេសំ អត្ថំ វណ្ណយិស្សាម។ យោបិ ចាយំ ឥមានិ វត្ថូនិ និស្សាយ អបរេហិបិ កម្មេន, ឧទ្ទេសេន, វោហារេន, អនុស្សាវនាយ, សលាកគ្គាហេនាតិ បញ្ចហិ ការណេហិ សង្ឃភេទោ ហោតិ, តម្បិ អាគតដ្ឋានេយេវ បកាសយិស្សាម។ សង្ខេបតោ បន **ភេទនសំវត្តនិកំ វា អធិករណំ សមាទាយា**តិ ឯត្ថ សង្ឃភេទស្ស អត្ថាយ សំវត្តនិកំ សង្ឃភេទនិប្ផត្តិសមត្ថំ ការណំ គហេត្វាតិ ឯវមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **បគ្គយ្ហា**តិ បគ្គហិតំ អព្ភុស្សិតំ បាកដំ កត្វា។ **តិដ្ឋេយ្យា**តិ យថាសមាទិន្នំ យថាបគ្គហិតមេវ ច កត្វា អច្ឆេយ្យ ។ យស្មា បន ឯវំ បគ្គណ្ហតា តិដ្ឋតា ច តំ ទីបិតញ្ចេវ អប្បដិនិស្សដ្ឋញ្ច ហោតិ, តស្មា បទភាជនេ “ទីបេយ្យា”តិ ច “នប្បដិនិស្សជ្ជេយ្យា”តិ ច វុត្តំ។

ភិក្ខូហិ ឯវមស្ស វចនីយោតិ អញ្ញេហិ លជ្ជីហិ ភិក្ខូហិ ឯវំ វត្តព្ពោ ភវេយ្យ។ បទភាជនេ ចស្ស **យេ បស្សន្តី**តិ យេ សម្មុខា បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តំ បស្សន្តិ។ **យេ សុណន្តី**តិ យេបិ “អសុកស្មិំ នាម វិហារេ ភិក្ខូ ភេទនសំវត្តនិកំ អធិករណំ សមាទាយ បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តី”តិ សុណន្តិ។

សមេតាយស្មា សង្ឃេនាតិ អាយស្មា សង្ឃេន សទ្ធិំ សមេតុ សមាគច្ឆតុ ឯកលទ្ធិកោ ហោតូតិ អត្ថោ។ កិំ ការណា? **សមគ្គោ ហិ សង្ឃោ សម្មោទមានោ អវិវទមានោ ឯកុទ្ទេសោ ផាសុ វិហរតី**តិ។

តត្ថ **សម្មោទមានោ**តិ អញ្ញមញ្ញំ សម្បត្តិយា សដ្ឋុ មោទមានោ។ **អវិវទមានោ**តិ “អយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ”តិ ឯវំ ន វិវទមានោ។ ឯកោ ឧទ្ទេសោ អស្សាតិ **ឯកុទ្ទេសោ,** ឯកតោ បវត្តបាតិមោក្ខុទ្ទេសោ, ន វិសុន្តិ អត្ថោ។ **ផាសុ វិហរតី**តិ សុខំ វិហរតិ។

ឥច្ចេតំ កុសលន្តិ ឯតំ បដិនិស្សជ្ជនំ កុសលំ ខេមំ សោត្ថិភាវោ តស្ស ភិក្ខុនោ។ **នោ ចេ បដិនិស្សជ្ជតិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ តិក្ខត្តុំ វុត្តស្ស អប្បដិនិស្សជ្ជតោ ទុក្កដំ។ **សុត្វា ន វទន្តិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ យេ សុត្វា ន វទន្តិ, តេសម្បិ ទុក្កដំ។ កីវទូរេ សុត្វា អវទន្តានំ ទុក្កដំ? ឯកវិហារេ តាវ វត្តព្ពំ នត្ថិ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន វុត្តំ "សមន្តា អឌ្ឍយោជនេ ភិក្ខូនំ ភារោ។ ទូតំ វា បណ្ណំ វា បេសេត្វា វទតោបិ អាបត្តិមោក្ខោ នត្ថិ។ សយមេវ គន្ត្វា 'គរុកោ ខោ, អាវុសោ, សង្ឃភេទោ , មា សង្ឃភេទាយ, បរក្កមី'តិ និវារេតព្ពោ"តិ។ បហោន្តេន បន ទូរម្បិ គន្តព្ពំ អគិលានានញ្ហិ ទូរេបិ ភារោយេវ។

ឥទានិ "ឯវញ្ច សោ ភិក្ខុ ភិក្ខូហិ វុច្ចមានោ"តិអាទីសុ អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ **"សោ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈម្បិ អាកឌ្ឍិត្វា វត្តព្ពោ"**តិអាទិមាហ។ តត្ថ **សង្ឃមជ្ឈម្បិ អាកឌ្ឍិត្វា**តិ សចេ បុរិមនយេន វុច្ចមានោ ន បដិនិស្សជ្ជតិ ហត្ថេសុ ច បាទេសុ ច គហេត្វាបិ សង្ឃមជ្ឈំ អាកឌ្ឍិត្វា បុនបិ "មា អាយស្មា"តិអាទិនា នយេន តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពោ។

យាវតតិយំ សមនុភាសិតព្ពោតិ យាវ តតិយំ សមនុភាសនំ តាវ សមនុភាសិតព្ពោ។ តីហិ សមនុភាសនកម្មវាចាហិ កម្មំ កាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បទភាជនេ បនស្ស អត្ថមេវ គហេត្វា សមនុភាសនវិធី ទស្សេតុំ "សោ ភិក្ខុ សមនុភាសិតព្ពោ។ ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, សមនុភាសិតព្ពោ"តិអាទិ វុត្តំ។

៤១៤. តត្ថ **ញត្តិយា ទុក្កដំ ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ភន្តី**តិ យញ្ច ញត្តិបរិយោសានេ ទុក្កដំ អាបន្នោ, យេ ច ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយេ, តា តិស្សោបិ អាបត្តិយោ "យស្ស នក្ខមតិ សោ ភាសេយ្យា"តិ ឯវំ **យ្យ**-ការប្បត្តមត្តាយ តតិយកម្មវាចាយ បដិប្បស្សម្ភន្តិ សង្ឃាទិសេសោយេវ តិដ្ឋតិ។ កឹ បន អាបន្នាបត្តិយោ បដិប្បស្សម្ភន្តិ អនាបន្នាតិ? **មហាសុមត្ថេរោ** តាវ វទតិ "យោ អវសានេ បដិនិស្សជ្ជិស្សតិ, សោ តា អាបត្តិយោ ន អាបជ្ជតិ, តស្មា អនាបន្នា បដិប្បស្សម្ភន្តី"តិ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បន លិង្គបរិវត្តេន អសាធារណាបត្តិយោ វិយ អាបន្នា បដិប្បស្សម្ភន្តិ, អនាបន្នានំ កឹ បដិប្បស្សទ្ធិយា"តិ អាហ។

៤១៥. **ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី**តិ តញ្ចេ សមនុភាសនកម្មំ ធម្មកម្មំ ហោតិ, តស្មឹ ធម្មកម្មសញ្ញីតិ អត្ថោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ ឥធ សញ្ញា ន រក្ខតិ, កម្មស្ស ធម្មិកត្តា ឯវ អប្បដិនិស្សជ្ជន្តោ អាបជ្ជតិ។

៤១៦. **អសមនុភាសន្តស្សា**តិ អសមនុភាសិយមានស្ស អប្បដិនិស្សជ្ជន្តស្សាបិ សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ។

បដិនិស្សជ្ជន្តស្សាតិ ញត្តិតោ បុព្ពេ វា ញត្តិក្ខណេ វា ញត្តិបរិយោសានេ វា បឋមាយ វា អនុសាវនាយ ទុតិយាយ វា តតិយាយ វា យាវ **យ្យ**-ការំ ន សម្បាបុណាតិ, តាវ បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ។

អាទិកម្មិកស្សាតិ។ ឯត្ថ បន "ទេវទត្តោ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមិ, តស្មឹ វត្ថុស្មិ"ន្តិ **បរិវារេ** (បរិ. ១៧) អាគតត្តា ទេវទត្តោ អាទិកម្មិកោ។ សោ ច ខោ សង្ឃភេទាយ បរក្កមនស្សេវ, ន អប្បដិនិស្សជ្ជនស្ស។ ន ហិ តស្ស តំ កម្មំ កតំ។ កថមិទំ ជានិតព្ពន្តិ ចេ? សុត្តតោ។ យថា ហិ "អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ គទ្ធពាធិបុព្ពោ យាវតតិយំ សមនុភាសនាយ ន បដិនិស្សជ្ជិ, តស្មឹ វត្ថុស្មិ"ន្តិ **បរិវារេ** (បរិ. ១២១) អាគតត្តា អរិដ្ឋស្ស កម្មំ កតន្តិ បញ្ញាយតិ, ន តថា ទេវទត្តស្ស។ អថាបិស្ស កតេន ភវិតព្ពន្តិ កោចិ អត្តនោ រុចិមត្តេន វទេយ្យ, តថាបិ អប្បដិនិស្សជ្ជនេ អាទិកម្មិកស្ស អនាបត្តិ នាម នត្ថិ។ ន ហិ បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តស្ស អញ្ញត្រ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតតោ អនាបត្តិ នាម ទិស្សតិ។ យម្បិ អរិដ្ឋសិក្ខាបទស្ស អនាបត្តិយំ **"អាទិកម្មិកស្សា"**តិ បោត្ថកេសុ លិខិតំ, តំ **បមាទលិខិតំ**។ បមាទលិខិតភាវោ ចស្ស "បឋមំ អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ ចោទេតព្ពោ, ចោទេត្វា សារេតព្ពោ, សារេត្វា អាបត្តឹ រោបេតព្ពោ"តិ (ចូឡវ. ៦៥) ឯវំ កម្មក្ខន្ធកេ អាបត្តិរោបនវចនតោ វេទិតព្ពោ។

ឥតិ ភេទាយ បរក្កមនេ អាទិកម្មិកស្ស ទេវទត្តស្ស យស្មា តំ កម្មំ ន កតំ, តស្មាស្ស អាបត្តិយេវ ន ជាតា។ សិក្ខាបទំ បន តំ អារព្ភ បញ្ញត្តន្តិ កត្វា **"អាទិកម្មិកោ"**តិ វុត្តោ។ ឥតិ អាបត្តិយា អភាវតោយេវស្ស អនាបត្តិ វុត្តា។ សា បនេសា កិញ្ចាបិ អសមនុភាសន្តស្សាតិ ឥមិនាវ សិទ្ធា, យស្មា បន អសមនុភាសន្តោ នាម យស្ស កេវលំ សមនុភាសនំ ន ករោន្តិ, សោ វុច្ចតិ, ន អាទិកម្មិកោ។ អយញ្ច ទេវទត្តោ អាទិកម្មិកោយេវ, តស្មា **"អាទិកម្មិកស្សា"**តិ វុត្តំ។ ឯតេនុបាយេន បបេត្វា អរិដ្ឋសិក្ខាបទំ សព្ពសមនុភាសនាសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ តិវង្គិកំ ឯកសមុដ្ឋានំ, សមនុភាសនសមុដ្ឋានំ នាមមេតំ, កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ។ បដិនិស្សជ្ជាមីតិ កាយវិការំ វា វចីភេទំ វា អករោន្តស្សេវ បន អាបជ្ជនតោ អកិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ,

លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ។

បឋមសង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១១. ទុតិយសង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤១៧-៨. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុតិយសង្ឃភេទសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អនុវត្តកា**តិ តស្ស ទិដ្ឋិខន្តិរុចិគ្គហណេន អនុបដិបជ្ជនកា។ វគ្គំ អសាមគ្គិបក្ខិយវចនំ វទន្តីតិ **វគ្គវាទកា**។ បទភាជនេ បន "តស្ស វណ្ណាយ បក្ខាយ ឋិតា ហោន្តី"តិ វុត្តំ, តស្ស សង្ឃភេទាយ បរក្កមន្តស្ស វណ្ណត្ថាយ ច បក្ខវុឌ្ឍិអត្ថាយ ច ឋិតាតិ អត្ថោ។ យេ ហិ វគ្គវាទកា, តេ និយមេន ឦទិសា ហោន្តិ, តស្មា ឯវំ វុត្តំ។ យស្មា បន តិណ្ណំ ឧទ្ធំ កម្មារហា ន ហោន្តិ, ន ហិ សង្ឃោ សង្ឃស្ស កម្មំ ករោតិ, តស្មា ឯកោ វា ទ្វេ វា តយោ វាតិ វុត្តំ។

ជានាតិ នោតិ អម្ហាកំ ឆន្ទាទីនិ ជានាតិ។ **ភាសតី**តិ "ឯវំ ករោមា"តិ អម្ហេហិ សទ្ធឹ ភាសតិ។ **អម្ហាកម្បេតំ ខមតី**តិ យំ សោ ករោតិ, ឯតំ អម្ហាកម្បិ រុច្ចតិ។

សមេតាយស្មន្តានំ សង្ឃេនាតិ អាយស្មន្តានំ ចិត្តំ សង្ឃេន សទ្ធឹ សមេតុ សមាគច្ឆតុ, ឯកីភាវំ យាតូតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសមេត្ថ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយត្តា ឧត្តានត្ថត្តា ច បាកដមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិបិ បឋមសិក្ខាបទសទិសានេវាតិ។

ទុតិយសង្ឃភេទសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១២. ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤២៤. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុព្ពចសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អនាចារំ អាចរតី**តិ អនេកប្បការំ កាយវចីទ្វារវីតិក្កមំ ករោតិ។ **កឹ នុ ខោ នាមា**តិ វម្ភនវចនមេតំ។ **អហំ ខោ នាមា**តិ ឧក្កំសវចនំ។ **តុម្ហេ វទេយ្យ**ន្តិ "ឥទំ ករោថ, ឥទំ មា ករោថា"តិ អហំ តុម្ហេ វត្តំ អរហាមីតិ ទស្សេតិ។ កស្មាតិ ចេ? យស្មា អម្ហាកំ ពុទ្ធោ ភគវា កណ្ដកំ អារុយ្ហ មយា សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោតិឯវមាទិមត្ថំ សន្ធាយាហ។ "អម្ហាកំ ធម្មោ"តិ វត្វា បន អត្តនោ សន្តកភាវេ យុត្តឹ ទស្សេន្តោ **"អម្ហាកំ អយ្យបុត្តេន ធម្មោ អភិសមិតោ"**តិ អាហ។ យស្មា អម្ហាកំ អយ្យបុត្តេន ចតុសច្ចធម្មោ បដិវិទ្ធោ, តស្មា ធម្មោបិ អម្ហាកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សង្ឃំ បន អត្តនោ វេរិបក្ខេ ឋិតំ មញ្ញមានោ អម្ហាកំ សង្ឃោតិ ន វទតិ។ ឧបមំ បន វត្វា សង្ឃំ អបសាទេតុកាមោ **"សេយ្យថាបិ នាមា"**តិអាទិមាហ។ **តិណកដ្ឋបណ្ណសដ**ន្តិ តត្ថ តត្ថ បតិតំ តិណកដ្ឋបណ្ណំ។ អថ វា តិណញ្ច និស្សារកំ លហុកំ កដ្ឋញ្ច **តិណកដ្ឋំ។ បណ្ណសដ**ន្តិ បុរាណបណ្ណំ។ **ឧស្សារេយ្យា**តិ រាសឹ ករេយ្យ។

បព្ពតេយ្យាតិ បព្ពតប្បភវា, សា ហិ សីឃសោតា ហោតិ, តស្មា តមេវ គណ្ហាតិ។ **សង្ខសេវាលបណក**ន្តិ ឯត្ថ **សង្ខោ**តិ ទីឃមូលកោ បណ្ណសេវាលោ វុច្ចតិ។ **សេវាលោ**តិ នីលសេវាលោ, អវសេសោ ឧទកបប្បដកតិលពីជកាទិ សព្ពោបិ **បណកោ**តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ **ឯកតោ ឧស្សារិតា**តិ ឯកដ្ឋានេ កេនាបិ សម្បិណ្ឌិតា រាសិកតាតិ ទស្សេតិ។

៤២៥-៦. ទុព្ពចជាតិកោតិ ទុព្ពចសភាវោ វត្តុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ។ បទភាជនេបិស្ស **ទុព្ពចោ**តិ ទុក្ខេន កិច្ឆេន វទិតព្ពោ, ន សក្កា សុខេន វត្តុន្តិ អត្ថោ។ **ទោវចស្សករណេហី**តិ ទុព្ពចភាវករណីយេហិ, យេ ធម្មា ទុព្ពចំ បុគ្គលំ ករោន្តិ, តេហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ តេ បន "កតមេ ច, អាវុសោ, ទោវចស្សករណា ធម្មា? ឥធាវុសោ, ភិក្ខុ បាបិច្ឆោ ហោតី"តិអាទិនា នយេន បដិបាដិយា **អនុមានសុត្តេ** (ម. និ. ១.១៨១) អាគតា បាបិច្ឆតា, អត្តុក្កំសកបរវម្ភកតា, កោធនតា, កោធហេតុ ឧបនាហិតា, កោធហេតុអភិសង្គិតា, កោធហេតុកោធសាមន្តវាចានិច្ឆារណតា, ចោទកំ បដិប្ផរណតា, ចោទកំ អបសាទនតា, ចោទកស្ស បច្ចារោបនតា, អញ្ញេន អញ្ញំបដិចរណតា , អបទានេន ន សម្បាយនតា, មក្ខិបឡាសិតា, ឥស្សុកីមច្ឆរិតា, សឋមាយាវិតា, ថទ្ធាតិមានិតា, សន្ទិដ្ឋិបរាមាសិអាធានគ្គាហិទុប្បដិនិស្សគ្គិតាតិ ឯកូនវីសតិ ធម្មា វេទិតព្ពា។

ឱវាទំ នក្ខមតិ ន សហតីតិ **អក្ខមោ**។ យថានុសិដ្ឋំ អប្បដិបជ្ជនតោ បទក្ខិណេន អនុសាសនឹ ន គណ្ហាតីតិ **អប្បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនឹ**។

ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេសូតិ ឧទ្ទេសេ បរិយាបន្នេសុ អន្តោគធេសុ។ “យស្ស សិយា អាបត្តិ, សោ អាវិករេយ្យា”តិ ឯវំ សង្គហិតត្តា អន្តោ បាតិមោក្ខស្ស វត្តមានេសូតិ អត្ថោ។ **សហធម្មិកំ វុច្ចមានោ**តិ សហធម្មិកេន វុច្ចមានោ ករណត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សិក្ខិតព្ពត្តា តេសំ វា សន្តកត្តា សហធម្មិកន្តិ លទ្ធនាមេន ពុទ្ធបញ្ញត្តេន សិក្ខាបទេន វុច្ចមានោតិ អត្ថោ។

វិរមថាយស្មន្តោ មម វចនាយាតិ យេន វចនេន មំ វទថ, តតោ មម វចនតោ វិរមថ។ មា មំ តំ វចនំ វទថាតិ វុត្តំ ហោតិ។

វទតុ សហធម្មេនាតិ សហធម្មិកេន សិក្ខាបទេន សហធម្មេន វា អញ្ញេនបិ បាសាទិកភាវសំវត្តនិកេន វចនេន វទតុ។ **យទិទ**ន្តិ វុឌ្ឍិការណនិទស្សនត្ថេ និបាតោ។ តេន “យំ ឥទំ អញ្ញមញ្ញស្ស ហិតវចនំ អាបត្តិតោ វុដ្ឋាបនញ្ច តេន អញ្ញមញ្ញវចនេន អញ្ញមញ្ញវុដ្ឋាបនេន ច សំវឌ្ឍា បរិសា”តិ ឯវំ បរិសាយ វុឌ្ឍិការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមសង្ឃភេទសទិសានេវាតិ។

ទុព្ពចសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. កុលទូសកសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤៣១. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ កុលទូសកសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អស្សជិបុនព្ពសុកា នាមា**តិ អស្សជិ ចេវ បុនព្ពសុកោ ច។ **កីដាគិរិស្មិ**ន្តិ ឯវំនាមកេ ជនបទេ។ **អាវាសិកា ហោន្តី**តិ ឯត្ថ អាវាសោ ឯតេសំ អត្ថីតិ អាវាសិកា។ “អាវាសោ”តិ វិហារោ វុច្ចតិ។ សោ យេសំ អាយត្តោ នវកម្មករណបុរាណបដិសង្ខរណាទិភារហារតាយ, តេ អាវាសិកា។ យេ បន កេវលំ វិហារេ វសន្តិ, តេ នេវាសិកាតិ វុច្ចន្តិ។ ឥមេ អាវាសិកា អហេសុំ។ **អលជ្ជិនោ បាបភិក្ខូ**តិ និល្លជ្ជា លាមកភិក្ខូ, តេ ហិ ឆព្ពគ្គិយានំ ជេដ្ឋកឆព្ពគ្គិយា។

សាវត្ថិយំ កិរ ឆ ជនា សហាយកា “កសិកម្មាទីនិ ទុក្ករានិ, ហន្ទ មយំ សម្មា បព្ពជាម! បព្ពជន្តេហិ ច ឧប្បន្នេ កិច្ចេ និត្ថរណកដ្ឋានេ បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ សម្មន្តយិត្វា ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេ បញ្ចវស្សា ហុត្វា មាតិកំ បគុណំ កត្វា មន្តយឹសុ “ជនបទោ នាម កទាចិ សុភិក្ខោ ហោតិ កទាចិ ទុព្ភិក្ខោ, មយំ មា ឯកដ្ឋានេ វសិម្ហ, តីសុ ឋានេសុ វសាមា”តិ។ តតោ បណ្ឌុកលោហិតកេ អាហំសុ – “អាវុសោ, សាវត្ថិ នាម សត្តបញ្ញាសាយ កុលសតសហស្សេហិ អជ្ឈាវុត្ថា, អសីតិគាមសហស្សបដិមណ្ឌិតានំ តិយោជនសតិកានំ ទ្វិន្នំ កាសិកោសលរដ្ឋានំ អាយមុខភូតា, តត្រ តុម្ហេ ធុរដ្ឋានេយេវ បរិវេណានិ ការេត្វា អម្ពបនសនាឡិកេរាទីនិ រោបេត្វា បុប្ផេហិ ច ផលេហិ ច កុលានិ សង្គណ្ហន្តា កុលទារកេ បព្ពាជេត្វា បរិសំ វឌ្ឍេថា”តិ។

មេត្តិយភុម្មជកេ អាហំសុ – “អាវុសោ, រាជគហំ នាម អដ្ឋារសហិ មនុស្សកោដីហិ អជ្ឈាវុត្ថំ អសីតិគាមសហស្សបដិមណ្ឌិតានំ តិយោជនសតិកានំ ទ្វិន្នំ អង្គមគធរដ្ឋានំ អាយមុខភូតំ, តត្រ តុម្ហេ ធុរដ្ឋានេយេវ…បេ.… បរិសំ វឌ្ឍេថា”តិ។

អស្សជិបុនព្ពសុកេ អាហំសុ – “អាវុសោ, កីដាគិរិ នាម ទ្វីហិ មេឃេហិ អនុគ្គហិតោ តីណិ សស្សានិ បសវន្តិ, តត្រ តុម្ហេ ធុរដ្ឋានេយេវ បរិវេណានិ ការេត្វា…បេ.… បរិសំ វឌ្ឍេថា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ តេសុ ឯកមេកស្ស បក្ខស្ស បញ្ច បញ្ច ភិក្ខុសតានិ បរិវារា, ឯវំ សមធិកំ ទិយឌ្ឍភិក្ខុសហស្សំ ហោតិ។ តត្រ បណ្ឌុកលោហិតកា សបរិវារា សីលវន្តោវ ភគវតា សទ្ធិំ ជនបទចារិកម្បិ ចរន្តិ, តេ អកតវត្ថុំ ឧប្បាទេន្តិ, បញ្ញត្តសិក្ខាបទំ បន ន មទ្ទន្តិ, ឥតរេ សព្ពេ អលជ្ជិនោ អកតវត្ថុញ្ច ឧប្បាទេន្តិ, បញ្ញត្តសិក្ខាបទញ្ច មទ្ទន្តិ, តេន វុត្តំ – “អលជ្ជិនោ បាបភិក្ខូ”តិ។

ឯវរូបន្តិ ឯវំជាតិកំ។ **អនាចារំ អាចរន្តី**តិ អនាចរិតព្ពំ អាចរន្តិ, អការតព្ពំ ករោន្តិ។ **មាលាវច្ឆ**ន្តិ តរុណបុប្ផរុក្ខំ, តរុណកា ហិ បុប្ផរុក្ខាបិ បុប្ផគច្ឆាបិ មាលាវច្ឆា ត្វេវ វុច្ចន្តិ, តេ ច អនេកប្បការំ មាលាវច្ឆំ សយម្បិ រោបេន្តិ, អញ្ញេនបិ រោបាបេន្តិ, តេន វុត្តំ – “មាលាវច្ឆំ រោបេន្តិបិ រោបាបេន្តិបី”តិ។ **សិញ្ចន្តី**តិ សយមេវ ឧទកេន សិញ្ចន្តិ។ **សិញ្ចាបេន្តី**តិ អញ្ញេនបិ សិញ្ចាបេន្តិ។

ឯត្ថ បន អកប្បិយវោហារោ កប្បិយវោហារោ បរិយាយោ ឱភាសោ និមិត្តកម្មន្តិ ឥមានិ បញ្ច ជានិតព្ពានិ។ តត្ថ **អកប្បិយវោហារោ** នាម អល្លហរិតានំ កោដ្ដនំ កោដ្ដាបនំ, អាវាដស្ស ខណនំ ខណាបនំ, មាលាវច្ឆស្ស រោបនំ រោបាបនំ, អាឡិយា ពន្ធនំ ពន្ធាបនំ, ឧទកស្ស សេចនំ សេចាបនំ, មាតិកាយ សម្មុខករណំ កប្បិយឧទកសិញ្ចនំ ហត្ថមុខបាទធោវនន្ហានោទកសិញ្ចនន្តិ។ **កប្បិយវោហារោ** នាម "ឥមំ រុក្ខំ ជាន, ឥមំ អាវាដំ ជាន, ឥមំ មាលាវច្ឆំ ជាន, ឯត្ថ ឧទកំ ជានា"តិ វចនំ សុក្ខមាតិកាយ ឧជុករណញ្ច។ **បរិយាយោ** នាម "បណ្ឌិតេន នាម មាលាវច្ឆាទយោ រោបាបេតព្ពា នចិរស្សេវ ឧបការាយ សំវត្តន្តី"តិអាទិវចនំ។ **ឱភាសោ** នាម កុទាលខណិត្តាទីនិ ច មាលាវច្ឆេ ច គហេត្វា ឋានំ, ឯវំ ឋិតញ្ហិ សាមណេរាទយោ ទិស្វា ថេរោ ការាបេតុកាមោតិ គន្ត្វា ករោន្តិ។ **និមិត្តកម្មំ** នាម កុទាល-ខណិត្តិ-វាសិ-ផរសុ-ឧទកភាជនានិ អាហរិត្វា សមីបេ ឋបនំ។

ឥមានិ បញ្ចបិ **កុលសង្គហត្ថាយ** រោបនេ ន វដ្ដន្តិ, **ផលបរិភោគត្ថាយ** កប្បិយាកប្បិយវោហារទ្វយមេវ ន វដ្ដតិ, ឥតរត្តយំ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន "កប្បិយវោហារោបិ វដ្ដតិ។ យញ្ច អត្តនោ បរិភោគត្ថាយ វដ្ដតិ, តំ អញ្ញបុគ្គលស្ស វា សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា អត្ថាយបិ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។

អារាមត្ថាយ បន **វនត្ថាយ**ច **ឆាយត្ថាយ** ច អកប្បិយវោហារមត្តមេវ ន ច វដ្ដតិ, សេសំ វដ្ដតិ, ន កេវលញ្ច សេសំ យំកិញ្ចិ មាតិកម្បិ ឧជុំ កាតុំ កប្បិយឧទកំ សិញ្ចិតុំ ន្ហានកោដ្ឋកំ កត្វា ន្ហាយិតុំ ហត្ថបាទមុខធោវនុទកានិ ច តត្ថ ឆឌ្ឌេតុម្បិ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន **កុរុន្ទិយញ្ច** "កប្បិយបថវិយំ សយំ រោបេតុម្បិ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។ អារាមាទិអត្ថាយ បន រោបិតស្ស វា រោបាបិតស្ស វា ផលំ បរិភុញ្ជិតុម្បិ វដ្ដតិ។

ឱចិននឱចិនាបនេ បកតិយាបិ បាចិត្តិយំ។ កុលទូសនត្ថាយ បន បាចិត្តិយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ច។ គន្ថនាទីសុ ច ឧរច្ឆទបរិយោសានេសុ កុលទូសនត្ថាយ អញ្ញត្ថាយ វា ករោន្តស្ស ទុក្កដមេវ ។ កស្មា? អនាចារត្តា, "បាបសមាចារោ"តិ ឯត្ថ វុត្តបាបសមាចារត្តា ច។ អារាមាទិអត្ថាយ រុក្ខរោបនេ វិយ វត្ថុបូជនត្ថាយ កស្មា ន អនាបត្តីតិ ចេ? អនាបត្តិយេវ។ យថា ហិ តត្ថ កប្បិយវោហារេន បរិយាយាទីហិ ច អនាបត្តិ តថា វត្ថុបូជត្ថាយបិ អនាបត្តិយេវ។

ននុ ច តត្ថ "កប្បិយបថវិយំ សយំ រោបេតុម្បិ វដ្ដតី"តិ វុត្តន្តិ? វុត្តំ, ន បន **មហាអដ្ឋកថាយំ**។ អថាបិ មញ្ញេយ្យាសិ ឥតរាសុ វុត្តម្បិ បមាណំ។ មហាអដ្ឋកថាយញ្ច កប្បិយឧទកសេចនំ វុត្តំ, តំ កថន្តិ? តម្បិ ន វិរុជ្ឈតិ។ តត្រ ហិ អវិសេសេន "រុក្ខំ រោបេន្តិបិ រោបាបេន្តិបិ, សិញ្ចន្តិបិ សិញ្ចាបេន្តិបី"តិ វុត្តត្តា "មាលាវច្ឆ"ន្តិ វទន្តោ ញាបេតិ "កុលសង្គហត្ថាយ បុប្ផផលូបគមេវ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, អញ្ញត្រ បន បរិយាយោ អត្ថី"តិ។ តស្មា តត្ថ បរិយាយំ, ឥធ ច បរិយាយាភាវំ ញត្វា យំ **អដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ, តំ សុវុត្តមេវ។ វុត្តញ្ចេតំ –

"ពុទ្ធេន ធម្មោ វិនយោ ច វុត្តោ;
យោ តស្ស បុត្តេហិ តថេវ ញាតោ;
សោ យេហិ តេសំ មតិមច្ចជន្តា;
យស្មា បុរេ អដ្ឋកថា អកំសុ។

"តស្មា ហិ យំ អដ្ឋកថាសុ វុត្តំ;
តំ វជ្ជយិត្វាន បមាទលេខំ;
សព្ពម្បិ សិក្ខាសុ សគារវានំ;
យស្មា បមាណំ ឥធ បណ្ឌិតាន"ន្តិ។

សព្ពំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ សិយា យទិ វត្ថុបូជនត្ថាយបិ គន្ថនាទីសុ អាបត្តិ, ហរណាទីសុ កស្មា អនាបត្តីតិ? កុលិត្ថិអាទីនំ អត្ថាយ ហរណតោ ហរណាធិការេ ហិ វិសេសេត្វា តេ កុលិត្ថីនន្តិអាទិ វុត្តំ, តស្មា ពុទ្ធាទីនំ អត្ថាយ ហរន្តស្ស អនាបត្តិ។

តត្ថ **ឯកតោវណ្ដិក**ន្តិ បុប្ផានំ វណ្ដេ ឯកតោ កត្វា កតមាលំ។ **ឧភតោវណ្ដិក**ន្តិ ឧភោហិ បស្សេហិ បុប្ផវណ្ដេ កត្វា កតមាលំ។ **មញ្ជរិក**ន្តិអាទីសុ បន មញ្ជរី វិយ កតា បុប្ផវិកតិ មញ្ជរិកាតិ វុច្ចតិ។ **វិធូតិកា**តិ សូចិយា វា សលាកាយ វា សិន្ទុវារបុប្ផាទីនិ វិជ្ឈិត្វា កតា។ **វដំសកោ**តិ វតំសកោ។ **អាវេឡា**តិ កណ្ណិកា។ **ឧរច្ឆទោ**តិ ហារសទិសំ ឧរេ ឋបនកបុប្ផទាមំ។ អយំ តាវ ឯត្ថ បទវណ្ណនា។

អយំ បន អាទិតោ បដ្ឋាយ វិត្ថារេន អាបត្តិវិនិច្ឆយោ។ កុលទូសនត្ថាយ អកប្បិយបថវិយំ មាលាវច្ឆំ រោបេន្តស្ស បាចិត្តិយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ច, តថា អកប្បិយវោហារេន រោបាបេន្តស្ស។ កប្បិយបថវិយំ រោបនេបិ រោបាបនេបិ ទុក្កដមេវ។ ឧភយត្ថាបិ សកឹ អាណត្តិយា ពហុន្នម្បិ រោបនេ ឯកមេវ សបាចិត្តិយទុក្កដំ វា សុទ្ធទុក្កដំ វា ហោតិ។ បរិភោគត្ថាយ ហិ កប្បិយភូមិយំ វា អកប្បិយភូមិយំ វា កប្បិយវោហារេន រោបាបនេ អនាបត្តិ។ អារាមាទិអត្ថាយបិ អកប្បិយបថវិយំ រោបេន្តស្ស វា អកប្បិយវចនេន រោបាបេន្តស្ស វា បាចិត្តិយំ។ អយំ បន នយោ **មហាអដ្ឋកថាយំ** ន សុដ្ឋុ វិភត្តោ, **មហាបច្ចរិយំ** វិភត្តោតិ។

សិញ្ចនសិញ្ចាបនេ បន អកប្បិយឧទកេន សព្ពត្ថ បាចិត្តិយំ, កុលទូសនបរិភោគត្ថាយ ទុក្កដម្បិ។ កប្បិយេន តេសំយេវ ទ្វិន្នមត្ថាយ ទុក្កដំ។ បរិភោគត្ថាយ ចេត្ថ កប្បិយវោហារេន សិញ្ចាបនេ អនាបត្តិ។ អាបត្តិដ្ឋានេ បន ធារាវច្ឆេទវសេន បយោគពហុលតាយ អាបត្តិពហុលតា វេទិតព្ពា។

កុលទូសនត្ថាយ ឱចិននេ បុប្ផគណនាយ ទុក្កដបាចិត្តិយានិ អញ្ញត្ថ បាចិត្តិយានេវ។ ពហូនិ បន បុប្ផានិ ឯកបយោគេន ឱចិនន្តោ បយោគវសេន ការេតព្ពោ។ ឱចិនាបនេ កុលទូសនត្ថាយ សកឹ អាណត្តោ ពហុម្បិ ឱចិនតិ, ឯកមេវ សបាចិត្តិយទុក្កដំ, អញ្ញត្រ បាចិត្តិយមេវ។

គន្ថនាទីសុ សព្ពាបិ ឆ បុប្ផវិកតិយោ វេទិតព្ពា – គន្ថិមំ, គោប្ផិមំ, វេធិមំ, វេឋិមំ, បូរិមំ, វាយិមន្តិ។ តត្ថ **“គន្ថិមំ”** នាម សទណ្ឌកេសុ វា ឧប្បលបទុមាទីសុ អញ្ញេសុ វា ទីឃវណ្ដេសុ បុប្ផេសុ ទដ្ឋព្ពំ។ ទណ្ឌកេន ទណ្ឌកំ វណ្ដេន វា វណ្ដំ គន្ថេត្វា កតមេវ ហិ គន្ថិមំ។ តំ ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា កាតុម្បិ អកប្បិយវចនេន ការាបេតុម្បិ ន វដ្ដតិ។ ឯវំ ជាន, ឯវំ កតេ សោភេយ្យ, យថា ឯតានិ បុប្ផានិ ន វិកិរិយន្តិ តថា ករោហីតិអាទិនា បន កប្បិយវចនេន ការេតុំ វដ្ដតិ។

“គោប្ផិមំ” នាម សុត្តេន វា វាកាទីហិ វា វស្សិកបុប្ផាទីនំ ឯកតោវណ្ដិកឧភតោវណ្ដិកមាលាវសេន គោប្ផនំ, វាកំ វា រជ្ជុំ វា ទិគុណំ កត្វា តត្ថ អវណ្ដកានិ នីបបុប្ផាទីនិ បវេសេត្វា បដិបាដិយា ពន្ធន្តិ, ឯតម្បិ គោប្ផិមមេវ។ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ ន វដ្ដតិ។

“វេធិមំ” នាម សវណ្ដកានិ វស្សិកបុប្ផាទីនិ វណ្ដេសុ, អវណ្ដកានិ វា វកុលបុប្ផាទីនិ អន្តោឆិទ្ទេ សូចិតាលហីរាទីហិ វិនិវិជ្ឈិត្វា អាវុនន្តិ, ឯតំ វេធិមំ នាម, តម្បិ បុរិមនយេនេវ ន វដ្ដតិ។ កេចិ បន កទលិក្ខន្ធម្ហិ កណ្ដកេ វា តាលហីរាទីនិ វា បវេសេត្វា តត្ថ បុប្ផានិ វិជ្ឈិត្វា ឋបេន្តិ, កេចិ កណ្ដកសាខាសុ, កេចិ បុប្ផច្ឆត្តបុប្ផកូដាគារករណត្ថំ ឆត្តេ ច ភិត្តិយញ្ច បវេសេត្វា ឋបិតកណ្ដកេសុ, កេចិ ធម្មាសនវិតានេ ពទ្ធកណ្ដកេសុ, កេចិ កណិការបុប្ផាទីនិ សលាកាហិ វិជ្ឈន្តិ, ឆត្តាធិឆត្តំ វិយ ច ករោន្តិ, តំ អតិឱឡារិកមេវ ។ បុប្ផវិជ្ឈនត្ថំ បន ធម្មាសនវិតានេ កណ្ដកម្បិ ពន្ធិតុំ កណ្ដកាទីហិ វា ឯកបុប្ផម្បិ វិជ្ឈិតុំ បុប្ផេយេវ វា បុប្ផំ បវេសេតុំ ន វដ្ដតិ។ ជាលវិតានវេទិក-នាគទន្តក បុប្ផបដិច្ឆកតាលបណ្ណគុឡកាទីនំ បន ឆិទ្ទេសុ អសោកបិណ្ឌិយា វា អន្តរេសុ បុប្ផានិ បវេសេតុំ ន ទោសោ។ ឯតំ វេធិមំ នាម ន ហោតិ។ ធម្មរជ្ជុយម្បិ ឯសេវ នយោ។

“វេឋិមំ” នាម បុប្ផទាមបុប្ផហត្ថកេសុ ទដ្ឋព្ពំ។ កេចិ ហិ មត្ថកទាមំ ករោន្តា ហេដ្ឋា យដកាការំ ទស្សេតុំ បុប្ផេហិ វេឋេន្តិ, កេចិ អដ្ឋដ្ឋ វា ទស ទស វា ឧប្បលបុប្ផាទីនិ សុត្តេន វា វាកេន វា ទណ្ឌកេសុ ពន្ធិត្វា ឧប្បលហត្ថកេ វា បទុមហត្ថកេ វា ករោន្តិ, តំ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ ន វដ្ដតិ។ សាមណេរេហិ ឧប្បាដេត្វា ថលេ ឋបិតឧប្បលាទីនិ កាសាវេន ភណ្ឌិកម្បិ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ។ តេសំយេវ បន វាកេន វា ទណ្ឌកេន វា ពន្ធិតុំ អំសភណ្ឌិកំ វា កាតុំ វដ្ដតិ។ អំសភណ្ឌិកា នាម ខន្ធេ ឋបិតកាសាវស្ស ឧភោ អន្តេ អាហរិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា តស្មឹ បសិព្ពកេ វិយ បុប្ផានិ បក្ខិបន្តិ, អយំ វុច្ចតិ អំសភណ្ឌិកា, ឯតំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ទណ្ឌកេហិ បទុមិនិបណ្ណំ វិជ្ឈិត្វា ឧប្បលាទីនិ បណ្ណេន វេឋេត្វា គណ្ហន្តិ, តត្រាបិ បុប្ផានំ ឧបរិ បទុមិនិបណ្ណមេវ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ ហេដ្ឋា ទណ្ឌកំ បន ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ។

“បូរិមំ” នាម មាលាគុណេ ច បុប្ផបដេ ច ទដ្ឋព្ពំ។ យោ ហិ មាលាគុណេន ចេតិយំ វា ពោធឹ វា វេទិកំ វា បរិក្ខិបន្តោ បុន អានេត្វា បូរិមឋានំ អតិក្កាមេតិ, ឯត្តាវតាបិ បូរិមំ នាម ហោតិ។ កោ បន វាទោ អនេកក្ខត្តុំ បរិក្ខិបន្តស្ស, នាគទន្ត-កន្តរេហិ បវេសេត្វា ហរន្តោ ឱលម្ពកំ កត្វា បុន នាគទន្តកំ បរិក្ខិបតិ, ឯតម្បិ បូរិមំ នាម។ នាគទន្តកេ បន បុប្ផវលយំ បវេសេតុំ វដ្ដតិ។ មាលាគុណេហិ បុប្ផបដំ ករោន្តិ។ តត្រាបិ ឯកមេវ មាលាគុណំ ហរិតុំ វដ្ដតិ។ បុន បច្ចាហរតោ បូរិមមេវ ហោតិ, តំ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ ន វដ្ដតិ។ មាលាគុណេហិ បន ពហូហិបិ កតំ បុប្ផទាមំ លភិត្វា អាសនមត្ថកាទីសុ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ អតិទីឃំ បន មាលាគុណំ ឯកវារំ ហរិត្វា វា បរិក្ខិបិត្វា វា បុន អញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ ទាតុំ វដ្ដតិ។ តេនាបិ តថេវ កាតុំ វដ្ដតិ។

“**វាយិមំ**” នាម បុប្ផជាលបុប្ផបដបុប្ផរូបេសុ ទដ្ឋព្ពំ។ ចេតិយេសុ បុប្ផជាលំ ករោន្តស្ស ឯកមេកម្ហិ ជាលច្ឆិទ្ទេ ទុក្កដំ។ ភិត្តិច្ឆត្តពោធិត្ថម្ភាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ បុប្ផបដំ បន បរេហិ បូរិតម្បិ វាយិតុំ ន លព្ភតិ។ គោប្ផិមបុប្ផេហេវ ហត្ថិអស្សាទិរូបកានិ ករោន្តិ, តានិបិ វាយិមដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តិ។ បុរិមនយេនេវ សព្ពំ ន វដ្ដតិ។ អញ្ញេហិ កតបរិច្ឆេទេ បន បុប្ផានិ ឋបេន្តេន ហត្ថិអស្សាទិរូបកម្បិ កាតុំ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន កលម្ពកេន អឌ្ឍចន្ទកេន ច សទ្ធឹ អដ្ឋបុប្ផវិកតិយោ វុត្តា។ តត្ថ **កលម្ពកោ**តិ អឌ្ឍចន្ទកន្តរេ ឃដិកទាមឱលម្ពកោ វុត្តោ។ “**អឌ្ឍចន្ទកោ**”តិ អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណបរិក្ខេបោ។ តទុភយម្បិ បូរិមេយេវ បវិដ្ឋំ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “ទ្វេ តយោ មាលាគុណេ ឯកតោ កត្វា បុប្ផទាមករណម្បិ វាយិមំយេវា”តិ វុត្តំ។ តម្បិ ឥធ បូរិមដ្ឋានេយេវ បវិដ្ឋំ, ន កេវលញ្ច បុប្ផគុឡទាមមេវ បិដ្ឋមយទាមម្បិ គេណ្ឌុកបុប្ផទាមម្បិ កុរុន្ទិយំ វុត្តំ, ខរបត្តទាមម្បិ សិក្ខាបទស្ស សាធារណត្តា ភិក្ខូនម្បិ ភិក្ខុនីនម្បិ នេវ កាតុំ ន ការាបេតុំ វដ្ដតិ។ បូជានិមិត្តំ បន កប្បិយវចនំ សព្ពត្ថ វត្តុំ វដ្ដតិ។ បរិយាយឱភាសនិមិត្តកម្មានិ វដ្ដន្តិយេវ។

តុវដ្ដេន្តីតិ និបជ្ជន្តិ។ **លាសេន្តី**តិ បីតិយា ឧប្បិលវមានា វិយ ឧដ្ឋហិត្វា លាសិយនាដកំ នាដេន្តិ, រេចកំ ទេន្តិ។ **នច្ចន្តិយាបិ នច្ចន្តី**តិ យទា នាដកិត្ថី នច្ចតិ, តទា តេបិ តស្សា បុរតោ វា បច្ឆតោ វា គច្ឆន្តា នច្ចន្តិ។ **នច្ចន្តិយាបិ គាយន្តី**តិ យទា សា នច្ចតិ, តទា នច្ចានុរូបំ គាយន្តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **អដ្ឋបទេបិ កីឡន្តី**តិ អដ្ឋបទផលកេ ជូតំ កីឡន្តិ។ តថា **ទសបទេ**, **អាកាសេបី**តិ អដ្ឋបទទសបទេសុ វិយ អាកាសេយេវ កីឡន្តិ។ **បរិហារបថេបី**តិ ភូមិយំ នានាបថមណ្ឌលំ កត្វា តត្ថ បរិហរិតព្ពបថំ បរិហរន្តា កីឡន្តិ។ **សន្តិកាយបិ កីឡន្តី**តិ សន្តិកកីឡាយ កីឡន្តិ, ឯកជ្ឈំ ឋបិតា សារិយោ វា បាសាណសក្ខរាយោ វា អចាលេន្តា នខេនេវ អបនេន្តិ ច ឧបនេន្តិ ច, សចេ តត្ថ កាចិ ចលតិ, បរាជយោ ហោតិ។ **ខលិកាយា**តិ ជូតផលកេ បាសកកីឡាយ កីឡន្តិ។ **ឃដិកាយា**តិ ឃដិកា វុច្ចតិ ទណ្ឌកកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។ ទីឃទណ្ឌកេន រស្សទណ្ឌកំ បហរន្តា វិចរន្តិ។

សលាកហត្ថេនាតិ លាខាយ វា មញ្ជដ្ឋិយា វា បិដ្ឋឧទកេ វា សលាកហត្ថំ តេមេត្វា “កឹ ហោតូ”តិ ភូមិយំ វា ភិត្តិយំ វា តំ បហរិត្វា ហត្ថិអស្សាទីរូបានិ ទស្សេន្តា កីឡន្តិ។ **អក្ខេនា**តិ គុឡេន។ **បង្គចីរេនា**តិ បង្គចីរំ វុច្ចតិ បណ្ណនាឡិកា, តំ ធមន្តា កីឡន្តិ។ **វង្កកេនា**តិ គាមទារកានំ កីឡនកេន ខុទ្ទកនង្គលេន។ **មោក្ខចិកាយា**តិ មោក្ខចិកា វុច្ចតិ សម្បរិវត្តកកីឡា, អាកាសេ វា ទណ្ឌំ គហេត្វា, ភូមិយំ វា សីសំ ឋបេត្វា ហេដ្ឋុបរិយភាវេន បរិវត្តន្តា កីឡន្តីតិ អត្ថោ។ **ចិង្គុលកេនា**តិ ចិង្គុលកំ វុច្ចតិ តាលបណ្ណាទីហិ កតំ វាតប្បហារេន បរិព្ភមនចក្កំ, តេន កីឡន្តិ។ **បត្តាឡ្ហកេនា**តិ បត្តាឡ្ហកំ វុច្ចតិ បណ្ណនាឡិ, តាយ វាលិកាទីនិ មិនន្តា កីឡន្តិ។ **រថកេនា**តិ ខុទ្ទករថេន។ **ធនុកេនា**តិ ខុទ្ទកធនុនា។

អក្ខរិកាយាតិ អក្ខរិកា វុច្ចតិ អាកាសេ វា បិដ្ឋិយំ វា អក្ខរជាននកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។ **មនេសិកាយា**តិ មនេសិកា វុច្ចតិ មនសា ចិន្តិតជាននកីឡា, តាយ កីឡន្តិ។ **យថាវជ្ជេនា**តិ យថាវជ្ជំ វុច្ចតិ កាណកុណិកខញ្ជាទីនំ យំ យំ វជ្ជំ តំ តំ បយោជេត្វា ទស្សនកីឡា តាយ កីឡន្តិ, វេលម្ភកា វិយ។ **ហត្ថិស្មិម្បិ សិក្ខន្តី**តិ ហត្ថិនិមិត្តំ យំ សិប្បំ សិក្ខិតព្ពំ, តំ សិក្ខន្តិ។ ឯសេវ នយោ អស្សាទីសុ។ **ធាវន្តិបី**តិ បរម្មុខា គច្ឆន្តា ធាវន្តិ។ **អាធាវន្តិបី**តិ យត្តកំ ធាវន្តិ, តត្តកមេវ អភិមុខា បុន អាគច្ឆន្តា អាធាវន្តិ។ **និព្ពុជ្ឈន្តី**តិ មល្លយុទ្ធំ ករោន្តិ។ **នលាដិកម្បិ ទេន្តី**តិ “សាធុ, សាធុ, ភគិនី”តិ អត្តនោ នលាដេ អង្គុលឹ ឋបេត្វា តស្សា នលាដេ ឋបេន្តិ។ **វិវិធម្បិ អនាចារំ អាចរន្តី**តិ អញ្ញម្បិ បាឡិយំ អនាគតំ មុខឌិណ្ឌិមាទិវិវិធំ អនាចារំ អាចរន្តិ។

៤៣២. បាសាទិកេនាតិ បសាទាវហេន, សារុប្បេន សមណានុច្ឆវិកេន។ **អភិក្កន្តេនា**តិ គមនេន។ **បដិក្កន្តេនា**តិ និវត្តនេន។ **អាលោកិតេនា**តិ បុរតោ ទស្សនេន។ **វិលោកិតេនា**តិ ឥតោ ចិតោ ច ទស្សនេន។ **សមិញ្ជិតេនា**តិ បព្ពសង្កោចនេន។ **បសារិតេនា**តិ តេសំយេវ បសារណេន។ សព្ពត្ថ ឥត្ថម្ភូតាខ្យានត្ថេ ករណវចនំ, សតិសម្បជញ្ញេហិ អភិសង្ខតត្តា បាសាទិក អភិក្កន្ត-បដិក្កន្ត-អាលោកិត-វិលោកិត-សមិញ្ជិត-បសារិតោ ហុត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱក្ខិត្តចក្ខូ**តិ ហេដ្ឋា-ខិត្តចក្ខុ ។ **ឥរិយាបថសម្បន្នោ**តិ តាយ បាសាទិកអភិក្កន្តាទិតាយ សម្បន្នឥរិយាបថោ។

ក្វាយន្តិ កោ អយំ។ **អពលពលោ វិយា**តិ អពលោ កិរ ពោន្ទោ វុច្ចតិ, អតិសយត្ថេ ច ឥទំ អាមេឌិតំ, តស្មា អតិពោន្ទោ វិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **មន្ទមន្ទោ**តិ អភិក្កន្តាទីនំ អនុទ្ធតតាយ អតិមន្ទោ។ អតិសណ្ហោតិ ឯវំ គុណមេវ ទោសតោ ទស្សេន្តិ។ **ភាកុដិកភាកុដិកោ វិយា**តិ ឱក្ខិត្តចក្ខុតាយ ភកុដឹ កត្វា សង្កុដិតមុខោ កុបិតោ វិយ វិចរតីតិ មញ្ញមានា វទន្តិ។ **សណ្ហា**តិ និបុណា, “អម្ម តាត ភគិនី”តិ ឯវំ ឧបាសកជនំ យុត្តដ្ឋានេ ឧបនេតុំ ឆេកា, ន យថា អយំ; ឯវំ អពលពលោ វិយាតិ អធិប្បាយោ។ **សខិលា**តិ សាខល្យេន យុត្តា។ **សុខសម្ភាសា**តិ ឥទំ បុរិមស្ស ការណវចនំ។ យេសញ្ហិ សុខសម្ភាសា សម្មោទនីយកថា នេលា ហោតិ កណ្ណសុខា, តេ សខិលាតិ វុច្ចន្តិ។ តេនាហំសុ – “សខិលា សុខសម្ភាសា”តិ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ – អម្ហាកំ អយ្យា ឧបាសកេ ទិស្វា មធុរំ

សម្មោទនីយំ កថំ កថេន្តិ, តស្មា សខិលា សុខសម្ភាសា, ន យថា អយំ; ឯវំ មន្ទមន្ទា វិយាតិ។ **មិហិតបុព្ពង្គមា**តិ មិហិតំ បុព្ពង្គមំ ឯតេសំ វចនស្សាតិ មិហិតបុព្ពង្គមា, បឋមំ សិតំ កត្វា បច្ឆា វទន្តីតិ អត្ថោ។ **ឯហិស្វាគត វាទិនោ**តិ ឧបាសកំ ទិស្វា “ឯហិ ស្វាគតំ តវា”តិ ឯវំវាទិនោ, ន យថា អយំ; ឯវំ សង្កុដិតមុខតាយ ភាកុដិកភាកុដិកា វិយ ឯវំ មិហិតបុព្ពង្គមាទិតាយ អភាកុដិកភាវំ អត្ថតោ ទស្សេត្វា បុន សរូបេនបិ ទស្សេន្តោ អាហំសុ – “**អភាកុដិកា ឧត្តានមុខា បុព្ពភាសិនោ**”តិ។ ឧប្បដិបាដិយា វា តិណ្ណម្បិ អាការានំ អភាវទស្សនមេតន្តិ វេទិតព្ពំ។ កថំ? ឯត្ថ ហិ “**អភាកុដិកា**”តិ ឥមិនា ភាកុដិកភាកុដិកាការស្ស អភាវោ ទស្សិតោ។ “**ឧត្តានមុខា**”តិ ឥមិនា មន្ទមន្ទាការស្ស, យេ ហិ ចក្ខូនិ ឧម្មិលេត្វា អាលោកនេន ឧត្តានមុខា ហោន្តិ, ន តេ មន្ទមន្ទា។ **បុព្ពភាសិនោ**តិ ឥមិនា អពលពលាការស្ស អភាវោ ទស្សិតោ, យេ ហិ អាភាសនកុសលតាយ “អម្ហ តាតា”តិ បឋមតរំ អាភាសន្តិ, ន តេ អពលពលាតិ។

ឯហិ, ភន្តេ, ឃរំ គមិស្សាមាតិ សោ កិរ ឧបាសកោ “ន ខោ, អាវុសោ, បិណ្ឌោ លព្ភតី”តិ វុត្តេ “តុម្ហាកំ ភិក្ខូហិយេវ ឯតំ កតំ , សកលម្បិ គាមំ វិចរន្តា ន លច្ឆថា”តិ វត្វា បិណ្ឌបាតំ ទាតុកាមោ “ឯហិ, ភន្តេ, ឃរំ គមិស្សាមា”តិ អាហ។ កឹ បនាយំ បយុត្តវាចា ហោតិ, ន ហោតីតិ? ន ហោតិ។ បុច្ឆិតបញ្ហោ នាមាយំ កថេតុំ វដ្ដតិ។ តស្មា ឥទានិ ចេបិ បុព្ពណ្ហេ វា សាយន្ហេ វា អន្តរឃរំ បវិដ្ឋំ ភិក្ខុំ កោចិ បុច្ឆេយ្យ – “កស្មា, ភន្តេ, ចរថា”តិ? យេនត្ថេន ចរតិ, តំ អាចិក្ខិត្វា “លទ្ធំ ន លទ្ធ”ន្តិ វុត្តេ សចេ ន លទ្ធំ, “ន លទ្ធ”ន្តិ វត្វា យំ សោ ទេតិ, តំ គហេតុំ វដ្ដតិ។

ទុដ្ឋោតិ ន បសាទាទីនំ វិនាសេន ទុដ្ឋោ, បុគ្គលវសេន ទុដ្ឋោ។ **ទានបថានី**តិ ទានានិយេវ វុច្ចន្តិ។ អថ វា **ទានបថានី**តិ ទាននិពទ្ធានិ ទានវត្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧបច្ឆិន្នានី**តិ ទាយកេហិ ឧបច្ឆិន្នានិ, ន តេ តានិ ឯតរហិ ទេន្តិ។ **វិញ្ហន្តី**តិ វិសុំ ហោន្តិ នានា ហោន្តិ, បក្កមន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សណ្ឋហេយ្យា**តិ សម្មា តិដ្ឋេយ្យ, បេសលានំ ភិក្ខូនំ បតិដ្ឋា ភវេយ្យ។

ឯវមាវុសោតិ ខោ សោ ភិក្ខុ សទ្ធស្ស បសន្នស្ស ឧបាសកស្ស សាសនំ សម្បដិច្ឆិ។ ឯវរូបំ កិរ សាសនំ កប្បិយំ ហរិតុំ វដ្ដតិ, តស្មា “មម វចនេន ភគវតោ បាទេ វន្ទថា”តិ វា “ចេតិយំ បដិមំ ពោធឹ សង្ឃត្ថេរំ វន្ទថា”តិ វា “ចេតិយេ គន្ធបូជំ ករោថ, បុប្ផបូជំ ករោថា”តិ វា “ភិក្ខូ សន្និបាតេថ, ទានំ ទស្សាម , ធម្មំ សោស្សាមាតិ វា ឦទិសេសុ សាសនេសុ កុក្កុច្ចំ ន កាតព្ពំ។ កប្បិយសាសនានិ ឯតានិ ន គិហីនំ គិហិកម្មបដិសំយុត្តានីតិ។ **កុតោ ច ត្វំ, ភិក្ខុ, អាគច្ឆសី**តិ និសិន្នោ សោ ភិក្ខុ ន អាគច្ឆតិ អត្ថតោ បន អាគតោ ហោតិ; ឯវំ សន្តេបិ វត្តមានសមីបេ វត្តមានវចនំ លព្ភតិ, តស្មា ន ទោសោ។ បរិយោសានេ “តតោ អហំ ភគវា អាគច្ឆាមី”តិ ឯត្ថាបិ វចនេ ឯសេវ នយោ។

៤៣៣. បឋមំ អស្សជិបុនព្ពសុកា ភិក្ខូ ចោទេតព្ពាតិ “មយំ តុម្ហេ វត្តុកាមា”តិ ឱកាសំ ការេត្វា វត្ថុនា ច អាបត្តិយា ច ចោទេតព្ពា។ ចោទេត្វា យំ ន សរន្តិ, តំ សារេតព្ពា។ សចេ វត្ថុញ្ច អាបត្តិញ្ច បដិជានន្តិ, អាបត្តិមេវ វា បដិជានន្តិ, ន វត្ថុំ, អាបត្តឹ រោបេតព្ពា។ អថ វត្ថុមេវ បដិជានន្តិ, នាបត្តឹ; ឯវម្បិ “ឥមស្មឹ វត្ថុស្មឹ អយំ នាម អាបត្តី”តិ រោបេតព្ពា ឯវ។ យទិ នេវ វត្ថុំ, នាបត្តឹ បដិជានន្តិ, អាបត្តឹ ន រោបេតព្ពា អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ។ យថាបដិញ្ញាយ បន អាបត្តឹ រោបេត្វា; ឯវំ បព្ពាជនីយកម្មំ កាតព្ពន្តិ ទស្សេន្តោ “**ព្យត្តេន ភិក្ខុនា**”តិអាទិមាហ, តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឯវំ បព្ពាជនីយកម្មកតេន ភិក្ខុនា យស្មឹ វិហារេ វសន្តេន យស្មឹ គាមេ កុលទូសកកម្មំ កតំ ហោតិ, តស្មឹ វិហារេ វា តស្មឹ គាមេ វា ន វសិតព្ពំ។ តស្មឹ វិហារេ វសន្តេន សាមន្តគាមេបិ បិណ្ឌាយ ន ចរិតព្ពំ។ សាមន្តវិហារេបិ វសន្តេន តស្មឹ គាមេ បិណ្ឌាយ ន ចរិតព្ពំ។ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** បន “ភន្តេ នគរំ នាម មហន្តំ ទ្វាទសយោជនិកម្បិ ហោតី”តិ អន្តេវាសិកេហិ វុត្តោ “យស្សា វីថិយា កុលទូសកកម្មំ កតំ តត្ថេវ វារិត”ន្តិ អាហ។ តតោ “វីថិបិ មហតី នគរប្បមាណាវ ហោតី”តិ វុត្តោ “យស្សា ឃរបដិបាដិយា”តិ អាហ, “ឃរបដិបាដីបិ វីថិប្បមាណាវ ហោតី”តិ វុត្តោ ឥតោ ចិតោ ច សត្ត ឃរានិ វារិតានី”តិ អាហ។ តំ បន សព្ពំ ថេរស្ស មនោរថមត្តមេវ។ សចេបិ វិហារោ តិយោជនបរមោ ហោតិ ទ្វាទសយោជនបរមញ្ច នគរំ, នេវ វិហារេ វសិតុំ លព្ភតិ, ន នគរេ ចរិតុន្តិ។

៤៣៥. តេ សង្ឃេន បព្ពាជនីយកម្មកតាតិ កថំ សង្ឃោ តេសំ កម្មំ អកាសិ? ន គន្ត្វាវ អជ្ឈោត្ថរិត្វា អកាសិ, អថ ខោ កុលេហិ និមន្តេត្វា សង្ឃភត្តេសុ កយិរមានេសុ តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ ថេរា សមណបដិបទំ កថេត្វា “អយំ សមណោ, អយំ អស្សមណោ”តិ មនុស្សេ សញ្ញាបេត្វា ឯកំ ទ្វេ ភិក្ខូ សីមំ បវេ សេត្វា ឯតេនេវុបាយេន សព្ពេសំ បព្ពាជនីយកម្មំ អកំសូតិ។ ឯវំ បព្ពាជនីយកម្មកតស្ស ច អដ្ឋារស វត្តានិ បូរេត្វា យាចន្តស្ស កម្មំ បដិប្បស្សម្ភេតព្ពំ។ បដិប្បស្សទ្ធកម្មេនាបិ ច តេន យេសុ កុលេសុ បុព្ពេ កុលទូសកកម្មំ កតំ, តតោ បច្ចយា ន

គហេតព្ពា, អាសវក្ខយប្បត្តេនាបិ ន គហេតព្ពា, អកប្បិយាវ ហោន្តិ។ “កស្មា ន គណ្ហថា”តិ បុច្ឆិតេន “បុព្ពេ ឯវំ កតត្តា”តិ វុត្តេ, សចេ វទន្តិ “ន មយំ តេន ការណេន ទេម ឥទានិ សីលវន្តតាយ ទេមា”តិ គហេតព្ពា។ បកតិយា ទានដ្ឋានេយេវ កុលទូសកកម្មំ កតំ ហោតិ។ តតោ បកតិទានមេវ គហេតុំ វដ្ដតិ, យំ វឌ្ឍេត្វា ទេន្តិ, តំ ន វដ្ដតិ។

ន សម្មា វត្តន្តីតិ តេ បន អស្សជិបុនព្ពសុកា អដ្ឋារសសុ វត្តេសុ សម្មា ន វត្តន្តិ។ **ន លោមំ បាតេន្តី**តិ អនុលោមបដិបទំ អប្បដិបជ្ជនតាយ ន បន្នលោមា ហោន្តិ។ **ន នេត្ថារំ វត្តន្តី**តិ អត្តនោ និត្ថរណមគ្គំ ន បដិបជ្ជន្តិ ។ **ន ភិក្ខូ ខមាបេន្តី**តិ “ទុក្កដំ, ភន្តេ, អម្ហេហិ, ន បុន ឯវំ ករិស្សាម, ខមថ អម្ហាក”ន្តិ ឯវំ ភិក្ខូនំ ខមាបនំ ន ករោន្តិ។ **អក្កោសន្តី**តិ ការកសង្ឃំ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសន្តិ។ **បរិភាសន្តី**តិ ភយំ នេសំ ទស្សេន្តិ។ **ឆន្ទគាមិតា…បេ…. ភយគាមិតា បាបេន្តី**តិ ឯតេ ឆន្ទគាមិនោ ច…បេ…. ភយគាមិនោ ចាតិ ឯវំ ឆន្ទគាមិតាយបិ…បេ…. ភយគាមិតាយបិ បាបេន្តិ, យោជេន្តីតិ អត្ថោ។ **បក្កមន្តី**តិ តេសំ បរិវារេសុ បញ្ចសុ សមណសតេសុ ឯកច្ចេ ទិសា បក្កមន្តិ។ **វិព្ភមន្តី**តិ ឯកច្ចេ គិហី ហោន្តិ។ **កថញ្ហិ នាម អស្សជិបុនព្ពសុកា ភិក្ខូ**តិ ឯត្ថ ទ្វិន្នំ បមោក្ខានំ វសេន សព្ពេបិ “អស្សជិបុនព្ពសុកា”តិ វុត្តា។

៤៣៦-៧. គាមំ វាតិ ឯត្ថ នគរម្បិ គាមគ្គហណេនេវ គហិតំ។ តេនស្ស បទភាជនេ “គាមោបិ និគមោបិ នគរម្បិ គាមោ ចេវ និគមោ ចា”តិ វុត្តំ។ តត្ថ អបាការបរិក្ខេបោ សអាបណោ **និគមោ**តិ វេទិតព្ពោ។

កុលានិ ទូសេតីតិ **កុលទូសកោ**។ ទូសេន្តោ ច ន អសុចិកទ្ទមាទីហិ ទូសេតិ, អថ ខោ អត្តនោ ទុប្បដិបត្តិយា តេសំ បសាទំ វិនាសេតិ។ តេនេវស្ស បទភាជនេ “បុប្ផេន វា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យោ ហរិត្វា វា ហរាបេត្វា វា បក្កោសិត្វា វា បក្កោសាបេត្វា វា សយំ វា ឧបគតានំ យំកិញ្ចិ អត្តនោ សន្តកំ បុប្ផំ កុលសង្គហត្ថាយ ទេតិ, ទុក្កដំ។ បរសន្តកំ ទេតិ, ទុក្កដមេវ។ ថេយ្យចិត្តេន ទេតិ, ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ ឯសេវ នយោ សង្ឃិកេបិ។ អយំ បន វិសេសោ, សេនាសនត្ថាយ និយាមិតំ ឥស្សរវតាយ ទទតោ ថុល្លច្ចយំ។

បុប្ផំ នាម កស្ស ទាតុំ វដ្ដតិ, កស្ស ន វដ្ដតីតិ? មាតាបិតូនន្តាវ ហរិត្វាបិ ហរាបេត្វាបិ បក្កោសិត្វាបិ បក្កោសាបេត្វាបិ ទាតុំ វដ្ដតិ, សេសញាតកានំ បក្កោសាបេត្វាវ។ តញ្ច ខោ វត្ថុបូជនត្ថាយ, មណ្ឌនត្ថាយ បន សិវលិង្គាទិបូជនត្ថាយ វា កស្សចិបិ ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ មាតាបិតូនញ្ច ហរាបេន្តេន ញាតិសាមណេរេហេវ ហរាបេតព្ពំ។ ឥតរេ បន យទិ សយមេវ ឥច្ឆន្តិ, វដ្ដតិ។ សម្មតេន បុប្ផភាជកេន ភាជនកាលេ សម្បត្តានំ សាមណេរានំ ឧបឌ្ឍភាគំ ទាតុំ វដ្ដតិ។ **កុរុន្ទិយំ** សម្បត្តគិហីនំ ឧបឌ្ឍភាគំ។ **មហាបច្ចរិយំ** “ចូឡកំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។ អសម្មតេន អបលោកេត្វា ទាតព្ពំ។

អាចរិយុបជ្ឈាយេសុ សគារវា សាមណេរា ពហូនិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា រាសិំ កត្វា ឋបេន្តិ, ថេរា បាតោវ សម្បត្តានំ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ ឧបាសកានំ វា “ត្វំ ឥទំ គណ្ហ, ត្វំ ឥទំ គណ្ហា”តិ ទេន្តិ, បុប្ផទានំ នាម ន ហោតិ។ “ចេតិយំ បូជេស្សាមា”តិ គហេត្វា គច្ឆន្តាបិ បូជំ ករោន្តាបិ តត្ថ តត្ថ សម្បត្តានំ ចេតិយបូជនត្ថាយ ទេន្តិ, ឯតម្បិ បុប្ផទានំ នាម ន ហោតិ។ ឧបាសកេ អក្កបុប្ផាទីហិ បូជេន្តេ ទិស្វា “វិហារេ កណិការបុប្ផាទីនិ អត្ថិ, ឧបាសកា តានិ គហេត្វា បូជេថា”តិ វត្តុម្បិ វដ្ដតិ។ ភិក្ខូ បុប្ផបូជំ កត្វា ទិវាតរំ គាមំ បវិដ្ឋេ “កិំ, ភន្តេ, អតិទិវា បវិដ្ឋត្ថា”តិ បុច្ឆន្តិ, “វិហារេ ពហូនិ បុប្ផានិ បូជំ អករិម្ហា”តិ វទន្តិ។ មនុស្សា “ពហូនិ កិរ វិហារេ បុប្ផានី”តិ បុនទិវសេ បហូតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ គហេត្វា វិហារំ គន្ត្វា បុប្ផបូជញ្ច ករោន្តិ, ទានញ្ច ទេន្តិ, វដ្ដតិ។ មនុស្សា “មយំ, ភន្តេ, អសុកទិវសំ នាម បូជេស្សាមា”តិ បុប្ផវារំ យាចិត្វា អនុញ្ញាតទិវសេ អាគច្ឆន្តិ, សាមណេរេហិ ច បគេវ បុប្ផានិ ឱចិនិត្វា ឋបិតានិ ហោន្តិ, តេ រុក្ខេសុ បុប្ផានិ អបស្សន្តា “កុហិំ, ភន្តេ, បុប្ផានី”តិ វទន្តិ, សាមណេរេហិ ឱចិនិត្វា ឋបិតានិ តុម្ហេ បន បូជេត្វា គច្ឆថ, សង្ឃោ អញ្ញំ ទិវសំ បូជេស្សតីតិ។ តេ បូជេត្វា ទានំ ទត្វា គច្ឆន្តិ, វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន **កុរុន្ទិយញ្ច** “ថេរា សាមណេរេហិ ទាបេតុំ ន លភន្តិ។ សចេ សយមេវ តានិ បុប្ផានិ តេសំ ទេន្តិ, វដ្ដតិ។ ថេរេហិ បន ‘សាមណេរេហិ ឱចិនិត្វា ឋបិតានី’តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ សចេ បន បុប្ផវារំ យាចិត្វា អនោចិតេសុ បុប្ផេសុ យាគុភត្តាទីនិ អាទាយ អាគន្ត្វា សាមណេរេ “ឱចិនិត្វា ទេថា”តិ វទន្តិ។ ញាតកសាមណេរានំយេវ ឱចិនិត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។ អញ្ញាតកេ ឧក្ខិបិត្វា រុក្ខសាខាយ ឋបេន្តិ, ន ឱរោហិត្វា បលាយិតព្ពំ, ឱចិនិត្វា ទាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន កោចិ ធម្មកថិកោ “ពហូនិ ឧបាសកា វិហារេ បុប្ផានិ យាគុភត្តាទីនិ អាទាយ គន្ត្វា បុប្ផបូជំ ករោថា”តិ វទតិ, តស្សេវ ន កប្បតីតិ **មហាបច្ចរិយញ្ច កុរុន្ទិយញ្ច** វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន “ឯតំ អកប្បិយំ ន វដ្ដតី”តិ អវិសេសេន វុត្តំ។

ផលម្បិ អត្តនោ សន្តកំ វុត្តនយេនេវ មាតាបិតូនញ្ច សេសញាតកានញ្ច ទាតុំ វដ្ដតិ។ កុលសង្គហត្ថាយ បន ទេន្តស្ស វុត្តនយេនេវ អត្តនោ សន្តកេ បរសន្តកេ សង្ឃិកេ សេនាសនត្ថាយ និយាមិតេ ច ទុក្កដាទីនិ

វេទិតព្ពានិ។ អត្តនោ សន្តកំយេវ គិលានមនុស្សានំ វា សម្បត្តឥស្សរានំ វា ខីណបរិព្ពយានំ វា ទាតុំ វដ្ដតិ, ផលទានំ ន ហោតិ។ ផលភាជកេនាបិ សម្មតេន សង្ឃស្ស ផលភាជនកាលេ សម្បត្តមនុស្សានំ ឧបឌ្ឍភាគំ ទាតុំ វដ្ដតិ។ អសម្មតេន អបលោកេត្វា ទាតព្ពំ។ សង្ឃារាមេបិ ផលបរិច្ឆេទេន វា រុក្ខបរិច្ឆេទេន វា កតិកា កាតព្ពា។ តតោ គិលានមនុស្សានំ វា អញ្ញេសំ វា ផលំ យាចន្តានំ យថាបរិច្ឆេទេន ចត្តារិ បញ្ច ផលានិ ទាតព្ពានិ។ រុក្ខា វា ទស្សេតព្ពា "ឥតោ គហេតុំ លព្ភតី"តិ។ "ឥមេ ផលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ហថា"តិ ឯវំ បន ន វត្តព្ពំ។

ចុណ្ណេនាតិ ឯត្ថ អត្តនោ សន្តកំ សិរីសចុណ្ណំ វា អញ្ញំ វា កសាវំ យំកិញ្ចិ កុលសង្គហត្ថាយ ទេតិ, ទុក្កដំ។ បរសន្តកាទីសុបិ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយំ បន វិសេសោ – ឥធ សង្ឃស្ស រក្ខិតគោបិតាបិ រុក្ខច្ឆល្លិ គរុភណ្ឌមេវ។ មត្តិកទន្តកដ្ឋវេឡុសុបិ គរុភណ្ឌូបគំ ញត្វា ចុណ្ណេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ បណ្ណទានំ បន ឯត្ថ ន អាគតំ, តម្បិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ បរតោបិ គរុភណ្ឌវិនិច្ឆយេ សព្ពំ វិត្ថារេន វណ្ណយិស្សាម។

វេជ្ជិកាយ វាតិ ឯត្ថ វេជ្ជកម្មវិធិ តតិយបារាជិកវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ជង្ឃបេសនិកេនាតិ ឯត្ថ **ជង្ឃបេសនិយ**ន្តិ គិហីនំ ទូតេយ្យសាសនហរណកម្មំ វុច្ចតិ, តំ ន កាតព្ពំ។ គិហីនញ្ហិ សាសនំ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស បទេ បទេ ទុក្កដំ។ តំ កម្មំ និស្សាយ លទ្ធភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សាបិ អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ ទុក្កដំ។ បឋមំ សាសនំ អគ្គហេត្វាបិ បច្ឆា "អយំ ទានិ សោ គាមោ ហន្ទ តំ សាសនំ អារោចេមី"តិ មគ្គា ឱក្កមន្តស្សាបិ បទេ បទេ ទុក្កដំ។ សាសនំ អារោចេត្វា លទ្ធភោជនំ ភុញ្ជតោ បុរិមនយេនេវ ទុក្កដំ។ សាសនំ អគ្គហេត្វា អាគតេន បន "ភន្តេ តស្មិំ គាមេ ឥត្ថន្នាមស្ស កា បវត្តី"តិ បុច្ឆិយមានេន កថេតុំ វដ្ដតិ, បុច្ឆិតបញ្ហេ ទោសោ នត្ថិ។ បញ្ចន្នំ បន សហធម្មិកានំ មាតាបិតូនំ បណ្ឌុបលាសស្ស អត្តនោ វេយ្យាវច្ចករស្ស ច សាសនំ ហរិតុំ វដ្ដតិ, គិហីនញ្ច បុព្ពេ វុត្តប្បការំ កប្បិយសាសនំ។ ឥទញ្ហិ ជង្ឃបេសនិយកម្មំ នាម ន ហោតិ។ ឥមេហិ បន អដ្ឋហិ កុលទូសកកម្មេហិ ឧប្បន្នបច្ចយា បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន កប្បន្តិ, អភូតារោចនរូបិយសំវោហារេហិ ឧប្បន្នបច្ចយសទិសាវ ហោន្តិ។

បាបា សមាចារា អស្សាតិ **បាបសមាចារោ**។ តេ បន យស្មា មាលាវច្ចរោបនាទយោ ឥធ អធិប្បេតា, តស្មា "មាលាវច្ឆំ រោបេន្តិបី"តិអាទិនា នយេនស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ **តិរោក្ខា**តិ បរម្មុខា។ **កុលានិ ច តេន ទុដ្ឋានី**តិ ឯត្ថ បន យស្មា "កុលានី"តិ វោហារមត្តមេតំ, អត្ថតោ ហិ មនុស្សា តេន ទុដ្ឋា ហោន្តិ, តស្មាស្ស បទភាជនេ "បុព្ពេ សទ្ធា ហុត្វា"តិអាទិមាហ។ **ឆន្ទគាមិនោ**តិ ឆន្ទេន គច្ឆន្តីតិ ឆន្ទគាមិនោ។ ឯស នយោ សេសេសុ។ **សមនុភាសិតព្ពោ តស្ស បដិនិស្សគ្គាយា**តិ ឯត្ថ កុលទូសកកម្មេន ទុក្កដមេវ។ យំ បន សោ សង្ឃំ បរិភវិត្វា "ឆន្ទគាមិនោ"តិអាទិមាហ។ តស្ស បដិនិស្សគ្គាយ សមនុភាសនកម្មំ កាតព្ពន្តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ សេសំ សព្ពត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិបិ បឋមសង្ឃភេទសទិសានេវាតិ។

កុលទូសកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនវណ្ណនា

៤៤២. ឧទ្ទិដ្ឋា ខោ...បេ.... ឯវមេតំ ធារយាមីតិ ឯត្ថ បឋមំ អាបត្តិ ឯតេសន្តិ **បឋមាបត្តិកា**, បឋមំ វីតិក្កមក្ខណេយេវ អាបជ្ជិតព្ពាតិ អត្ថោ។ ឥតរេ បន យថា តតិយេ ចតុត្ថេ ច ទិវសេ ហោតីតិ ជរោ "តតិយកោ ចតុត្ថកោ"តិ ច វុច្ចតិ; ឯវំ យាវតតិយេ សមនុភាសនកម្មេ ហោន្តីតិ **យាវតតិយកា**តិ វេទិតព្ពា។

យាវតីហំ ជានំ បដិច្ឆាទេតីតិ យត្តកានិ អហានិ ជានន្តោ បដិច្ឆាទេតិ, "អហំ ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោ"តិ សព្រហ្មចារីនំ នារោចេតិ។ **តាវតីហ**ន្តិ តត្តកានិ អហានិ។ **អកាមា បរិវត្ថព្ព**ន្តិ ន កាមេន, ន វសេន, អថ ខោ អកាមេន អវសេន បរិវាសំ សមាទាយ វត្ថព្ពំ។ **ឧត្តរិ ឆារត្ត**ន្តិ បរិវាសតោ ឧត្តរិ ឆ រត្តិយោ។ **ភិក្ខុមានត្តាយា**តិ ភិក្ខូនំ មាននភាវាយ, អារាធនត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វីសតិសង្ខ្យោ គណោ អស្សាតិ **វីសតិគណោ ។ តត្រា**តិ យត្រ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន វីសតិគណោ ភិក្ខុសង្ឃោ អត្ថិ តត្រ។ **អព្ភេតព្ពោ**តិ អភិឯតព្ពោ សម្បដិច្ឆិតព្ពោ, អព្ភានកម្មវសេន ឱសារេតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ , អវ្ហាតព្ពោតិ វា អត្ថោ។ **អនព្ភិតោ**តិ ន អព្ភិតោ, អសម្បដិច្ឆិតោ, អកតព្ភានកម្មោតិ វុត្តំ ហោតិ, អនវ្ហាតោតិ វា អត្ថោ។ **សាមីចី**តិ អនុធម្មតា, លោកុត្តរធម្មំ អនុគតា ឱវាទានុសាសនី, សាមីចិ ធម្មតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសមេត្ថ វុត្តនយមេវាតិ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

តេរសកវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. អនិយតកណ្ឌំ

១. បឋមអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤៤៣. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ បឋមអនិយតសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **កាលយុត្តំ សមុល្លបន្តោ**តិ កាលំ សល្លក្ខេត្វា យទា ន អញ្ញោ កោចិ សមីបេន គច្ឆតិ វា អាគច្ឆតិ វា តទា តទនុរូបំ “កច្ចិ ន ឧក្កណ្ឋសិ, ន កិលមសិ, ន ឆាតាសី”តិអាទិកំ គេហស្សិតំ កថំ កថេន្តោ។ **កាលយុត្តំ ធម្មំ ភណន្តោ**តិ កាលំ សល្លក្ខេត្វា យទា អញ្ញោ កោចិ សមីបេន គច្ឆតិ វា អាគច្ឆតិ វា តទា តទនុរូបំ “ឧបោសថំ ករេយ្យាសិ, សលាកភត្តំ ទទេយ្យាសី”តិអាទិកំ ធម្មកថំ កថេន្តោ។

ពហូ ធីតរោ ច បុត្តា ច អស្សាតិ **ពហុបុត្តា**។ តស្សា កិរ ទស បុត្តា ទស ធីតរោ អហេសុំ, ពហូ នត្តារោ អស្សាតិ **ពហុនត្តា**។ យថេវ ហិ តស្សា ឯវមស្សា បុត្តធីតានម្បិ វីសតិ វីសតិ ទារកា អហេសុំ, ឥតិ សា វីសុត្តរចតុសតបុត្តនត្តបរិវារា អហោសិ។ **អភិមង្គលសម្មតា**តិ ឧត្តមមង្គលសម្មតា។ **យញ្ញេសូ**តិ ទានប្បទានេសុ។ **ឆណេសូ**តិ អាវាហវិវាហមង្គលាទីសុ អន្តរុស្សវេសុ។ **ឧស្សវេសូ**តិ អាសាឡ្ហីបវារណនក្ខត្តាទីសុ មហុស្សវេសុ។ **បឋមំ ភោជេន្តី**តិ “ឥមេបិ ទារកា តយា សមានាយុកា និរោគា ហោន្តូ”តិ អាយាចន្តា បឋមំយេវ ភោជេន្តិ, យេបិ សទ្ធា ហោន្តិ បសន្នា, តេបិ ភិក្ខូ ភោជេត្វា តទនន្តរំ សព្ពបឋមំ តំយេវ ភោជេន្តិ។ **នាទិយី**តិ តស្សា វចនំ ន អាទិយិ, ន គណ្ហិ, ន វា អាទរមកាសីតិ អត្ថោ។

៤៤៤-៥. អលំកម្មនិយេតិ កម្មក្ខមំ កម្មយោគ្គន្តិ កម្មនិយំ, អលំ បរិយត្តំ កម្មនិយភាវាយាតិ អលំកម្មនិយំ, តស្មិំ អលំកម្មនិយេ, យត្ថ អជ្ឈាចារំ ករោន្តា សក្កោន្តិ, តំ កម្មំ កាតុំ តាទិសេតិ អត្ថោ។ តេនេវស្ស បទភាជនេ វុត្តំ – “សក្កា ហោតិ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវិតុ”ន្តិ, យត្ថ មេថុនំ ធម្មំ សក្កា ហោតិ បដិសេវិតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **និសជ្ជំ កប្បេយ្យា**តិ និសជ្ជំ ករេយ្យ, និសីទេយ្យាតិ អត្ថោ។ យស្មា បន និសីទិត្វាវ និបជ្ជតិ, តេនស្ស បទភាជនេ ឧភយម្បិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឧបនិសិន្នោ**តិ ឧបគន្ត្វា និសិន្នោ។ ឯវំ **ឧបនិបន្នោ**បិ វេទិតព្ពោ។ **ភិក្ខុ និសិន្នេ**តិ ភិក្ខុម្ហិ និសិន្នេតិ អត្ថោ។ **ឧភោ វា និសិន្នា**តិ ទ្វេបិ អបច្ឆា អបុរិមំ និសិន្នា។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ បាឡិយំ “សោតស្ស រហោ”តិ អាគតំ, ចក្ខុស្ស រហេនេវ បន បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។ សចេបិ ហិ បិហិតកវាដស្ស គព្ភស្ស ទ្វារេ និសិន្នោ វិញ្ញូ បុរិសោ ហោតិ, នេវ អនាបត្តិំ ករោតិ។ អបិហិតកវាដស្ស បន ទ្វារេ និសិន្នោ អនាបត្តិំ ករោតិ។ ន កេវលញ្ច ទ្វារេ អន្តោទ្វាទសហត្ថេបិ ឱកាសេ និសិន្នោ, សចេ សចក្ខុកោ វិក្ខិត្តោបិ និទ្ទាយន្តោបិ អនាបត្តិំ ករោតិ។ សមីបេ ឋិតោបិ អន្ធោ ន ករោតិ, ចក្ខុមាបិ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោ ន ករោតិ។ ឥត្ថីនំ បន សតម្បិ អនាបត្តិំ ន ករោតិយេវ។

សទ្ធេយ្យវចសាតិ សទ្ធាតព្ពវចនា។ សា បន យស្មា អរិយសាវិកាវ ហោតិ, តេនស្ស បទភាជនេ “អាគតផលា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ អាគតំ ផលំ អស្សាតិ **អាគតផលា** បដិលទ្ធសោតាបត្តិផលាតិ អត្ថោ។ **អភិសមេតាវិនី**តិ បដិវិទ្ធចតុសច្ចា។ វិញ្ញាតំ សិក្ខត្តយសាសនំ ឯតាយាតិ **វិញ្ញាតសាសនា។ និសជ្ជំ ភិក្ខុ បដិជានមានោ**តិ កិញ្ចាបិ ឯវរូបា ឧបាសិកា ទិស្វា វទតិ, អថ ខោ ភិក្ខុ និសជ្ជំ បដិជានមានោយេវ តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ការេតព្ពោ, ន អប្បដិជានមានោតិ អត្ថោ។

យេន វា សា សទ្ធេយ្យវចសា ឧបាសិកា វទេយ្យ តេន សោ ភិក្ខុ ការេតព្ពោតិ និសជ្ជាទីសុ អាការេសុ យេន វា អាការេន សទ្ធិំ មេថុនធម្មាទីនិ អារោបេត្វា សា ឧបាសិកា វទេយ្យ, បដិជានមានោវ តេន សោ ភិក្ខុ ការេតព្ពោ។ ឯវរូបាយបិ ឧបាសិកាយ វចនមត្តេន ន ការេតព្ពោតិ អត្ថោ។ កស្មា? យស្មា ទិដ្ឋំ នាម តថាបិ ហោតិ, អញ្ញថាបិ ហោតិ។

តទត្ថជោតនត្ថញ្ច ឥទំ វត្ថុំ ឧទាហរន្តិ – មល្លារាមវិហារេ កិរ ឯកោ ខីណាសវត្ថេរោ ឯកទិវសំ ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា អន្តោគេហេ និសីទិ, ឧបាសិកាបិ សយនបល្លង្កំ និស្សាយ ឋិតា ហោតិ។ អថេកោ បិណ្ឌចារិកោ ទ្វារេ ឋិតោ ទិស្វា “ថេរោ ឧបាសិកាយ សទ្ធិំ ឯកាសនេ និសិន្នោ”តិ សញ្ញំ បដិលភិត្វា បុនប្បុនំ ឱលោកេសិ។ ថេរោបិ “អយំ មយិ អសុទ្ធលទ្ធិកោ ជាតោ”តិ សល្លក្ខេត្វា កតភត្តកិច្ចោ វិហារំ គន្ត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បវិសិត្វា អន្តោវ និសីទិ។ សោបិ ភិក្ខុ “ថេរំ ចោទេស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា ឧក្កាសិត្វា ទ្វារំ វិវរិ។ ថេរោ តស្ស ចិត្តំ ញត្វា អាកាសេ ឧប្បតិត្វា កូដាគារកណ្ណិកំ និស្សាយ បល្លង្កេន និសីទិ។ សោបិ ភិក្ខុ អន្តោ បវិសិត្វា មញ្ចញ្ច ហេដ្ឋាមញ្ចញ្ច ឱលោកេត្វា ថេរំ អបស្សន្តោ ឧទ្ធំ ឧល្លោកេសិ, អថ អាកាសេ និសិន្នំ ថេរំ ទិស្វា “ភន្តេ, ឯវំ មហិទ្ធិកា នាម តុម្ហេ មាតុគា

មេន សទ្ធឹ ឯកាសនេ និសិន្នភាវំ វទាបេថ ឯវា”តិ អាហ។ ថេរោ “អន្តរឃរស្សេវេសោ អារុសោ ទោសោ, អហំ បន តំ សទ្ធាបេតុំ អសក្កោន្តោ ឯវមកាសឹ, រក្ខេយ្យាសិ ម”ន្តិ វត្វា ឱតរីតិ។

៤៤៦. តតោ បរំ **សា ចេ ឯវំ វទេយ្យា**តិអាទិ សព្ពំ បដិញ្ញាយ ការណាការទស្សនត្ថំ វុត្តំ, តត្ថ **មាតុគាមស្ស មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ**តិ មាតុគាមស្ស មគ្គេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោតិ អត្ថោ។ **និសជ្ជាយ ការេតព្ពោ**តិ និសជ្ជំ បដិជានិត្វា មេថុនធម្មបដិសេវនំ អប្បដិជានន្តោ មេថុនធម្មបារាជិកាបត្តិយា អការេត្វា និសជ្ជាមត្តេន យំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ តាយ ការេតព្ពោ, បាចិត្តិយាបត្តិយា ការេតព្ពោតិ អត្ថោ។ ឯតេន នយេន សព្ពចតុក្កេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

៤៥១. សិក្ខាបទបរិយោសានេ បន អាបត្តានាបត្តិបរិច្ឆេទទស្សនត្ថំ វុត្តេសុ **គមនំ បដិជានាតី**តិអាទីសុ **គមនំ បដិជានាតី**តិ “រហោនិសជ្ជស្សាទត្ថំ គតោម្ហី”តិ ឯវំ គមនំ បដិជានាតិ, **និសជ្ជន្តិ** និសជ្ជស្សាទេនេវ និសជ្ជំ បដិជានាតិ។ **អាបត្តិន្តិ** តីសុ អញ្ញតរំ អាបត្តឹ។ **អាបត្តិយា ការេតព្ពោ**តិ តីសុ យំ បដិជានាតិ, តាយ ការេតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ចតុក្កេ ឧត្តានាធិប្បាយមេវ។ ទុតិយចតុក្កេ បន **គមនំ ន បដិជានាតី**តិ រហោ និសជ្ជស្សាទវសេន ន បដិជានាតិ , “សលាកភត្តាទិនា អត្តនោ កម្មេន គតោម្ហិ, សា បន មយ្ហំ និសិន្នដ្ឋានំ អាគតា”តិ វទតិ។ សេសមេត្ថាបិ ឧត្តានាធិប្បាយមេវ។

អយំ បន សព្ពត្ថ វិនិច្ឆយោ – **រហោ និសជ្ជស្សាទោ**តិ មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសោ វុច្ចតិ។ យោ ភិក្ខុ តេនស្សាទេន មាតុគាមស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ អក្ខឹ អញ្ជេតិ, ទុក្កដំ។ និវាសនំ និវាសេតិ, កាយពន្ធនំ ពន្ធតិ, ចីវរំ បារុបតិ, សព្ពត្ថ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ គច្ឆតិ, បទវារេ បទវារេ ទុក្កដំ។ គន្ត្វា និសីទតិ, ទុក្កដមេវ។ មាតុគាមេ អាគន្ត្វា និសិន្នមត្តេ បាចិត្តិយំ។ សចេ សា តត្ថឹ កេនចិ ករណីយេន ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទតិ, និសជ្ជាយ និសជ្ជាយ បាចិត្តិយំ។ យំ សន្ធាយ គតោ, សា ន ទិដ្ឋា, អញ្ញា អាគន្ត្វា និសីទតិ, អស្សាទេ ឧប្បន្នេ បាចិត្តិយំ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “គមនកាលតោ បដ្ឋាយ អសុទ្ធចិត្តត្តា អាបត្តិយេវា”តិ វុត្តំ។ សចេ សម្ពហុលា អាគច្ឆន្តិ, មាតុគាមគណនាយ បាចិត្តិយានិ។ សចេ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទន្តិ, និសជ្ជាគណនាយ បាចិត្តិយានិ។ អនិយមេត្វា ទិដ្ឋទិដ្ឋាយ សទ្ធឹ រហស្សាទំ កប្បេស្សាមីតិ គន្ត្វា និសិន្នស្សាបិ អាគតាគតានំ វសេន បុនប្បុនំ និសជ្ជាវសេន ច វុត្តនយេនេវ អាបត្តិយោ វេទិតព្ពា។ សចេ សុទ្ធចិត្តេន គន្ត្វា និសិន្នស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា និសិន្នាយ តត្ថិយា រហស្សាទោ ឧប្បជ្ជតិ អនាបត្តិ។

សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមបារាជិកសទិសានេវាតិ។

បឋមអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤៥២. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ភគវតា បដិក្ខិត្តន្តិ**អាទិម្ហិ “យំ ឯកោ ឯកាយ រហោ បដិច្ឆន្នេ អាសនេ អលំកម្មនិយេ និសជ្ជំ កប្បេយ្យ, តំ និសជ្ជំ កប្បេតុំ បដិក្ខិត្ត”ន្តិ ឯវំ សម្ពន្ធោ វេទិតព្ពោ។ ឥតរថា ហិ “ឯកស្ស ឯកាយា”តិ វត្តព្ពំ សិយា, កស្មា? “បដិក្ខិត្ត”ន្តិ វុត្តត្តា។ សាមិអត្ថេ វា ឯតំ បច្ចត្តវចនំ វេទិតព្ពំ។

៤៥៣. ន ហេវ ខោ បន បដិច្ឆន្នន្តិ ឯត្ថ បន យម្បិ ពហិ បរិក្ខិត្តំ អន្តោ វិវដំ បរិវេណង្គណាទិ, តម្បិ អន្តោគធន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯវរូបញ្ហិ ឋានំ អប្បដិច្ឆន្នេយេវ គហិតន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ សេសំ បឋមសិក្ខាបទនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ កេវលញ្ហិ ឥធ តត្ថិបិ បុរិសោបិ យោ កោចិ វិញ្ញូ អនន្ធោ អពធិរោ អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ ឋិតោ វា និសិន្នោ វា វិក្ខិត្តោបិ និទ្ទាយន្តោបិ អនាបត្តឹ ករោតិ។ ពធិរោ បន ចក្ខុមាបិ អន្ធោ វា អពធិរោបិ ន ករោតិ។ បារាជិកាបត្តិញ្ច បរិហាបេត្វា ទុដ្ឋុល្លវាចាបត្តិ វុត្តាតិ អយំ វិសេសោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ ឧភយត្ថាបិ ឧម្មត្តកអាទិកម្មិកានំ អនាបត្តិ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំសិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ – កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, សុខមជ្ឈត្តវេទនាហិ ទ្វិវេទនំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

អនិយតវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. និស្សគ្គិយកណ្ឌំ

១. ចីវរវគ្គោ

១. បឋមកថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា

តីស និស្សគ្គិយា ធម្មា, យេ វុត្តា សមិតាវិនា;
តេសំ ទានិ ករិស្សាមិ, អបុព្ពបទវណ្ណនំ។

៤៥៩. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវា វេសាលិយំ វិហរតិ គោតមកេ ចេតិយេ។ តេន ខោ បន សមយេន ភគវតា ភិក្ខូនំ តិចីវរំ អនុញ្ញាតំ ហោតីតិ ឯត្ថ **តិចីវរន្តិ** អន្តរវាសកោ ឧត្តរាសង្គោ សង្ឃាដីតិ ឥទំ ចីវរត្តយំ បរិភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាតំ ហោតិ។ យត្ថ បនេតំ អនុញ្ញាតំ, យទា ច អនុញ្ញាតំ, យេន ច ការណេន អនុញ្ញាតំ, តំ សព្ពំ ចីវរក្ខន្ធកេ ជីវកវត្ថុស្មិំ (មហាវ. ៣២៦ អាទយោ) អាគតមេវ។ **អញ្ញេនេវ តិចីវរេន គាមំ បវិសន្តីតិ** យេន វិហារេ អច្ឆន្តិ ន្ហានញ្ច ឱតរន្តិ, តតោ អញ្ញេន, ឯវំ ទិវសេ ទិវសេ នវ ចីវរានិ ធារេន្តិ។

៤៦០. **ឧប្បន្នំ ហោតីតិ** អនុបញ្ញត្តិយា ទ្វារំ ទទមានំ បដិលាភវសេន ឧប្បន្នំ ហោតិ, នោ និប្ផត្តិវសេន។

អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ទាតុកាមោ ហោតីតិ អាយស្មា កិរ អានន្ទោ ភគវន្តំ ឋបេត្វា អញ្ញោ ឯវរូបោ គុណវិសិដ្ឋោ បុគ្គលោ នត្ថីតិ គុណពហុមានេន អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ អតិមមាយតិ។ សោ សទាបិ មនាបំ ចីវរំ លភិត្វា រជិត្វា កប្បពិន្ទុំ ទត្វា ថេរស្សេវ ទេតិ, បុរេភត្តេ បណីតំ យាគុខជ្ជកំ វា បិណ្ឌបាតំ វា លភិត្វាបិ ថេរស្សេវ ទេតិ, បច្ឆាភត្តេ មធុផាណិតាទីនិ លភិត្វាបិ ថេរស្សេវ ទេតិ, ឧបដ្ឋាកកុលេហិ ទារកេ និក្ខាមេត្វា បព្ពាជេត្វាបិ ថេរស្ស សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គាហាបេត្វា សយំ អនុសាវនកម្មំ ករោតិ។ អាយស្មាបិ សារិបុត្តោ “បិតុ កត្តព្ពកិច្ចំ នាម ជេដ្ឋបុត្តស្ស ភារោ, តំ មយា ភគវតោ កត្តព្ពំ កិច្ចំ អានន្ទោ ករោតិ, អហំ អានន្ទំ និស្សាយ អប្បោស្សុក្កោ វិហរិតុំ លភាមី”តិ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ អតិវិយ មមាយតិ, សោបិ មនាបំ ចីវរំ លភិត្វា អានន្ទត្ថេរស្សេវ ទេតីតិ សព្ពំ បុរិមសទិសមេវ ។ ឯវំ គុណពហុមានេន មមាយន្តោ តទា ឧប្បន្នម្បិ តំ ចីវរំ អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ទាតុកាមោ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។

នវមំ វា ភគវា ទិវសំ ទសមំ វាតិ ឯត្ថ បន សចេ ភវេយ្យ “កថំ ថេរោ ជានាតី”តិ? ពហូហិ ការណេហិ ជានាតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ កិរ ជនបទចារិកំ បក្កមន្តោ អានន្ទត្ថេរំ អាបុច្ឆិត្វាវ បក្កមតិ “អហំ ឯត្តកេន នាម កាលេន អាគច្ឆិស្សាមិ, ឯត្ថន្តរេ ភគវន្តំ មា បមជ្ជី”តិ។ សចេ សម្មុខា ន អាបុច្ឆតិ, ភិក្ខូ បេសេត្វាបិ អាបុច្ឆិត្វាវ គច្ឆតិ។ សចេ អញ្ញត្ថ វស្សំ វសតិ, យេ បឋមតរំ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, តេ ឯវំ បហិណតិ “មម វចនេន ភគវតោ ច បាទេ សិរសា វន្ទថ, អានន្ទស្ស ច អារោគ្យំ វត្វា មំ ‘អសុកទិវសេ នាម អាគមិស្សតី’តិ វទថា”តិ សទា ច យថាបរិច្ឆិន្នទិវសេយេវ ឯតិ។ អបិចាយស្មា អានន្ទោ អនុមានេនបិ ជានាតិ “ឯត្តកេ ទិវសេ ភគវតា វិយោគំ សហន្តោ អធិវាសេន្តោ អាយស្មា សារិបុត្តោ វសិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ អសុកំ នាម ទិវសំ ន អតិក្កមិស្សតិ អទ្ធា អាគមិស្សតី”តិ។ យេសំ យេសញ្ហិ បញ្ញា មហតី តេសំ តេសំ ភគវតិ បេមញ្ច គារវោ ច មហា ហោតីតិ ឥមិនា នយេនាបិ ជានាតិ។ ឯវំ ពហូហិ ការណេហិ ជានាតិ។ តេនាហ – “នវមំ វា ភគវា ទិវសំ ទសមំ វា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ យស្មា ឥទំ សិក្ខាបទំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ, ន លោកវជ្ជំ; តស្មា អាយស្មតា អានន្ទេន វុត្តសទិសមេវ បរិច្ឆេទំ ករោន្តោ **“អថ ខោ ភគវា…បេ…. ធារេតុ”**ន្តិ។ សចេ បន ថេរេន អឌ្ឍមាសោ វា មាសោ វា ឧទ្ទិដ្ឋោ អភវិស្ស, សោបិ ភគវតា អនុញ្ញាតោ អស្ស។

៤៦២-៣. **និដ្ឋិតចីវរស្មិន្តិ** យេន កេនចិ និដ្ឋានេន និដ្ឋិតេ ចីវរស្មិំ។ យស្មា បន តំ ចីវរំ ករណេនបិ និដ្ឋិតំ ហោតិ, នស្សនាទីហិបិ តស្មាស្ស បទភាជនេ អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ ភិក្ខុនោ ចីវរំ កតំ វា ហោតីតិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **កតន្តិ** សូចិកម្មបរិយោសានេន កតំ, សូចិកម្មបរិយោសានំ នាម យំកិញ្ចិ សូចិយា កត្តព្ពំ បាសបដ្ដគណ្ឋិកបដ្ដបរិយោសានំ កត្វា សូចិយា បដិសាមនំ។ **នដ្ឋន្តិ** ចោរាទីហិ ហដំ, ឯតម្បិ ហិ ករណបលិពោធស្ស និដ្ឋិតត្តា និដ្ឋិតន្តិ វុច្ចតិ។ **វិនដ្ឋន្តិ** ឧបចិកាទីហិ ខាយិតំ។ **ទឌ្ឍន្តិ** អគ្គិនា ទឌ្ឍំ។ **ចីវរាសា វា ឧបច្ឆិន្នាតិ** “អសុកស្មិំ នាម កុលេ ចីវរំ លភិស្សាមី”តិ យា ចីវរាសា ឧប្បន្នា ហោតិ, សា វា ឧបច្ឆិន្នា, ឯតេសម្បិ ហិ ករណបលិពោធស្សេវ និដ្ឋិតត្តា និដ្ឋិតភាវោ វេទិតព្ពោ។

ឧព្ភតស្មិំ កឋិនេតិ កឋិនេ ច ឧព្ភតស្មិំ។ ឯតេន ទុតិយស្ស បលិពោធស្ស អភាវំ ទស្សេតិ។ តំ បន កឋិនំ យស្មា អដ្ឋសុ វា មាតិកាសុ ឯកាយ អន្តរុព្ភារេន វា ឧទ្ធរិយតិ, តេនស្ស និទ្ទេសេ “អដ្ឋន្នំ មាតិកាន”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ “អដ្ឋិមា, ភិក្ខវេ, មាតិកា កឋិនស្ស ឧព្ភារាយ – បក្កមនន្តិកា, និដ្ឋានន្តិកា, សន្និដ្ឋានន្តិកា, នាសនន្តិកា, សវនន្តិកា, អាសាវច្ឆេទិកា, សីមាតិក្កន្តិកា, សហុព្ភារា”តិ ឯវំ អដ្ឋ មាតិកាយោ **កឋិនក្ខន្ធកេ** អាគតា។ អន្តរុព្ភារោបិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ; យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ កឋិនំ ឧទ្ធរេយ្យ, ឯសា ញត្តិ។ សុណាតុ មេ, ភន្តេ, សង្ឃោ; សង្ឃោ កឋិនំ ឧទ្ធរតិ, យស្សាយស្មតោ ខមតិ, កឋិនស្ស ឧព្ភារោ, សោ តុណ្ហស្ស; យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។ ឧព្ភតំ សង្ឃេន កឋិនំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (បាចិ. ៩២៦) ឯវំ ភិក្ខុនីវិភង្គេ អាគតោ។ តត្ថ យំ វត្តព្ពំ តំ អាគតដ្ឋានេយេវ វណ្ណយិស្សាម។ ឥធ បន វុច្ចមានេ បាឡិ អាហរិតព្ពា ហោតិ, អត្ថោបិ វត្តព្ពោ។ វុត្តោបិ ច ន សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ, អដ្ឋានេ វុត្តត្តាយ។

ទសាហបរមន្តិ ទស អហានិ បរមោ បរិច្ឆេទោ អស្សាតិ ទសាហបរមោ, តំ ទសាហបរមំ កាលំ ធារេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ “ទសាហបរមតា ធារេតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ ឥទញ្ហិ វុត្តំ ហោតិ “ទសាហបរម”ន្តិ ឯត្ថ យា ទសាហបរមតា ទសាហបរមភាវោ, អយំ ឯត្តកោ កាលោ យាវ នាតិក្កមតិ តាវ ធារេតព្ពន្តិ។

អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ អបរិយាបន្នត្តា អតិរេកំ ចីវរន្តិ **អតិរេកចីវរំ**។ តេនេវស្ស បទភាជនេ វុត្តំ “អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិត”ន្តិ។

ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរន្តិ ខោមំ, កប្បាសិកំ, កោសេយ្យំ, កម្ពលំ, សាណំ, ភង្គន្តិ ឥមេសំ ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ។ ឯតេន ចីវរស្ស ជាតិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បមាណំ ទស្សេតុំ “វិកប្បនុបគំ បច្ឆិម”ន្តិ អាហ។ តស្ស បមាណំ ទីឃតោ ទ្វេ វិទត្ថិយោ, តិរិយំ វិទត្ថិ។ តត្រាយំ បាឡិ – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ចីវរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨)។

តំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ តំ យថាវុត្តជាតិប្បមាណំ ចីវរំ ទសាហបរមំ កាលំ អតិក្កាមយតោ, ឯត្ថន្តរេ យថា អតិរេកចីវរំ ន ហោតិ តថា អកុព្ពតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, តញ្ច ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, បាចិត្តិយាបត្តិ ចស្ស ហោតីតិ អត្ថោ។ អថ វា និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គិយំ, បុព្ពភាគេ កត្តព្ពស្ស វិនយកម្មស្សេតំ នាមំ។ និស្សគ្គិយមស្ស អត្ថីតិ និស្សគ្គិយមិច្ចេវ។ កិន្តំ? បាចិត្តិយំ។ តំ អតិក្កាមយតោ សនិស្សគ្គិយវិនយកម្មំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន បឋមំ តាវ អត្ថវិកប្បំ ទស្សេតុំ “តំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ ហោតី”តិ មាតិកំ ឋបេត្វា “ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, និស្សជ្ជិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ បុន យស្ស ច និស្សជ្ជិតព្ពំ, យថា ច និស្សជ្ជិតព្ពំ, តំ ទស្សេតុំ “សង្ឃស្ស វា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ**តិ ឯត្ថ យំ ទិវសំ ចីវរំ ឧប្បន្នំ តស្ស យោ អរុណោ, សោ ឧប្បន្នទិវសនិស្សិតោ, តស្មា ចីវរុប្បាទទិវសេន សទ្ធិំ ឯកាទសេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ សចេបិ ពហូនិ ឯកជ្ឈំ ពន្ធិត្វា វា វេឋេត្វា វា ឋបិតានិ ឯកាវ អាបត្តិ។ អពទ្ធាវេឋិតេសុ វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។

និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិ ទេសេតព្ពាតិ កថំ ទេសេតព្ពា? យថា **ខន្ធកេ** វុត្តំ, កថញ្ច តត្ថ វុត្តំ? ឯវំ វុត្តំ – “តេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អហំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោ, តំ បដិទេសេមី’”តិ (ចូឡវ. ២៣៩)។ ឥធ បន សចេ ឯកំ ចីវរំ ហោតិ “ឯកំ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ សចេ ទ្វេ, “ទ្វេ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ ពហូនិ “សម្ពហុលានី”តិ វត្តព្ពំ។ និស្សជ្ជនេបិ សចេ ឯកំ យថាបាឡិមេវ “ឥទំ មេ, ភន្តេ, ចីវរ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ សចេ ទ្វេ វា ពហូនិ វា, “ឥមានិ មេ, ភន្តេ, ចីវរានិ ទសាហាតិក្កន្តានិ និស្សគ្គិយានិ, ឥមានាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមី”តិ វត្តព្ពំ។ បាឡិំ វត្តុំ អសក្កោន្តេន អញ្ញថាបិ វត្តព្ពំ។

ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពាតិ ខន្ធកេ វុត្តនយេនេវ បដិគ្គហេតព្ពា។ ឯវញ្ហិ តត្ថ វុត្តំ – “ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ –

‘សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ អាបត្តិំ សរតិ វិវរតិ ឧត្តានិំ ករោតិ ទេសេតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិំ បដិគ្គណ្ហេយ្យ’ន្តិ។

តេន វត្តព្ពោ ‘បស្សសី’តិ? ‘អាម, បស្សាមី’តិ។ អាយតិំ សំវរេយ្យាសី”តិ (ចូឡវ. ២៣៩)។ ទ្វីសុ បន សម្ពហុលាសុ វា បុរិមនយេនេវ វចនភេទោ ញាតព្ពោ។

ចីវរទានេបិ “សង្ឃោ ឥមំ ចីវរំ ឥមានិ ចីវរានី”តិ វត្ថុវសេន វចនភេទោ វេទិតព្ពោ។ គណស្ស ច បុគ្គលស្ស ច និស្សជ្ជនេបិ ឯសេវ នយោ។

អាបត្តិទេសនាបដិគ្គហណេសុ បនេត្ថ អយំ បាឡិ – “តេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា សម្ពហុលេ ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយា – ‘អហំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោ តំ បដិទេសេមី’តិ។ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន តេ ភិក្ខូ ញាបេតព្វា –

‘សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ អាបត្តិំ សរតិ វិវរតិ ឧត្តានីករោតិ ទេសេតិ។ យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិំ បដិគ្គណ្ហេយ្យ’ន្តិ។

តេន វត្តព្ពោ ‘បស្សសី’តិ? ‘អាម, បស្សាមី’តិ។ ‘អាយតិំ សំវរេយ្យាសី’តិ។

តេន ភិក្ខុនា ឯកំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ – ‘អហំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តិំ អាបន្នោ តំ បដិទេសេមី’តិ។ តេន វត្តព្ពោ ‘បស្សសី’តិ, អាម បស្សាមីតិ អាយតិំ សំវរេយ្យាសី”តិ (ចូឡវ. ២៣៩)។ ឥត្ថ បុរិមនយេនេវ អាបត្តិយា នាមគ្គហណំ វចនភេទោ ច វេទិតព្ពោ។

យថា ច គណស្ស និស្សជ្ជនេ ឯវំ ទ្វិន្នំ និស្សជ្ជនេបិ បាឡិ វេទិតព្ពា។ យទិ ហិ វិសេសោ ភវេយ្យ, យថេវ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិណ្ណន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កាតព្ពោ។ ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន តេ ភិក្ខូ ញាបេតព្វា”តិអាទិនា នយេន “តិណ្ណន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុ”ន្តិ វត្វា បុន “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ កាតុំ, ឯវញ្ច បន, ភិក្ខវេ, កាតព្ពោ។ ថេរេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គ”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ១៦៨) នយេន វិសុំយេវ ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ វុត្តោ, ឯវមិធាបិ វិសុំ បាឡិំ វទេយ្យ, យស្មា បន នត្ថិ, តស្មា អវត្វា គតោតិ, គណស្ស វុត្តា បាឡិយេវេត្ថ បាឡិ។

អាបត្តិបដិគ្គហណេ បន អយំ វិសេសោ, យថា គណស្ស និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិយា ទេសិយមានាយ អាបត្តិបដិគ្គាហកោ ភិក្ខុ ញត្តិំ ឋបេតិ, ឯវំ អដ្ឋបេត្វា ទ្វីសុ អញ្ញតរេន យថា ឯកបុគ្គលោ បដិគ្គណ្ហាតិ, ឯវំ អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពោ។ ទ្វិន្នញ្ហិ ញត្តិដ្ឋបនា នាម នត្ថិ, យទិ សិយា ទ្វិន្នំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ វិសុំ ន វទេយ្យ។

និស្សដ្ឋចីវរទានេបិ យថា “ឥមំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទម្មី”តិ ឯកោ វទតិ, ឯវំ “ឥមំ មយំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទេមា”តិ វត្តុំ វដ្តតិ។ ឥតោ គរុកតរានិ ហិ ញត្តិទុតិយកម្មានិបិ “អបលោកេត្វា កាតព្ពានី”តិ វុត្តានិ អត្ថិ, តេសំ ឯតំ អនុលោមំ និស្សដ្ឋចីវរំ បន ទាតព្ពមេវ អទាតុំ ន លព្ភតិ, វិនយកម្មមត្តញ្ហេតំ។ ន តំ តេន សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា ទិន្នមេវ ហោតីតិ។

៤៦៨. ទសាហាតិក្កន្តេ អតិក្កន្តសញ្ញីតិ ទសាហំ អតិក្កន្តេ ចីវរេ “អតិក្កន្តំ ឥទ”ន្តិ ឯវំសញ្ញី, ទសាហេ វា អតិក្កន្តេ “អតិក្កន្តោ ទសាហោ”តិ ឯវំសញ្ញី។ **និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ**ន្តិ ន ឥជ សញ្ញា រក្ខតិ។ យោបិ ឯវំសញ្ញី, តស្សបិ តំ ចីវរំ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយាបត្តិ ច។ សនិស្សគ្គិយវិនយកម្មំ វា បាចិត្តិយន្តិ ឧភោបិ អត្ថវិកប្បា យុជ្ជន្តិ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។

អវិស្សជ្ជិតេ វិស្សជ្ជិតសញ្ញីតិ កស្សចិ អទិន្នេ អបរិច្ចត្តេ “បរិច្ចត្តំ មយា”តិ ឯវំសញ្ញី។

អនដ្ឋេ នដ្ឋសញ្ញីតិ អត្តនោ ចីវរេន សទ្ធិំ ពហូនិ អញ្ញេសំ ចីវរានិ ឯកតោ ឋបិតានិ ចោរា ហរន្តិ។ តត្រេស អត្តនោ ចីវរេ អនដ្ឋេ នដ្ឋសញ្ញី ហោតិ។ ឯស នយោ អវិនដ្ឋាទីសុបិ។

អវិលុត្តេតិ ឯត្ថ បន គព្ភំ ភិន្ទិត្វា បសយ្ហាវហារវសេន អវិលុត្តេតិ វេទិតព្ពំ។

អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ សកិំ និវត្ថំ វា សកិំ បារុតំ វា កាយតោ អមោចេត្វា ទិវសម្បិ វិចរតិ, ឯកាវ អាបត្តិ។ មោចេត្វា មោចេត្វា និវាសេតិ វា បារុបតិ វា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ទុន្និវត្ថំ វា ទុប្បារុតំ វា សណ្ឋបេន្តស្ស អនាបត្តិ។ អញ្ញស្ស តំ បរិភុញ្ជតោបិ អនាបត្តិ, “អនាបត្តិ អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតី”តិ (បារា. ៥៧០) អាទិវចនញ្ចេត្ថ សាធកំ។ អនតិក្កន្តេ អតិក្កន្តសញ្ញិនោ វេមតិកស្ស ច ទុក្កដំ បរិភោគំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៤៦៩. “**អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ, វិកប្បេតី**”តិ ឯត្ថ បន អធិដ្ឋានុបគំ វិកប្បនុបគញ្ច វេទិតព្ពំ។ តត្រាយំ បាឡិ – អថ ខោ ភិក្ខូនំ ឯតទហោសិ – “យានិ តានិ ភគវតា អនុញ្ញាតានិ ‘តិចីវរ’ន្តិ វា ‘វស្សិកសាដិកា’តិ វា ‘និសីទន’ន្តិ វា ‘បច្ចត្ថរណ’ន្តិ វា ‘កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី’តិ វា មុខបុញ្ឆនចោឡកន្តិ វា បរិក្ខារចោឡន្តិ វា សព្ពានិ តានិ អធិដ្ឋាតព្ពានីតិ នុ ខោ ឧទាហុ វិកប្បេតព្ពានី”តិ, ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ –

> “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ; វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ តតោ បរំ វិកប្បេតុំ; និសីទនំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ; បច្ចត្ថរណំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ; កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ យាវអាពាធា អធិដ្ឋាតុំ តតោ បរំ វិកប្បេតុំ; មុខបុញ្ឆនចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ; បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨)។

“តត្ថ **តិចីវរំ**” អធិដ្ឋហន្តេន រជិត្វា កប្បពិន្ទុំ ទត្វា បមាណយុត្តមេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ តស្ស បមាណំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន សុគតចីវរតោ ឩនកំ វដ្ដតិ, លាមកបរិច្ឆេទេន សង្ឃាដិយា ឧត្តរាសង្គស្ស ច ទីឃតោ មុដ្ឋិបញ្ចកំ តិរិយំ មុដ្ឋិត្តិកំ បមាណំ វដ្ដតិ។ អន្តរវាសកោ ទីឃតោ មុដ្ឋិបញ្ចកោ តិរិយំ ទ្វិហត្ថោបិ វដ្ដតិ។ បារុបណេនបិ ហិ សក្កា នាភឹ បដិច្ឆាទេតុន្តិ។ វុត្តប្បមាណតោ បន អតិរេកំ ឩនកញ្ច បរិក្ខារចោឡន្តិ អធិដ្ឋាតព្ពំ។

តត្ថ យស្មា “ទ្វេ ចីវរស្ស អធិដ្ឋានា – កាយេន វា អធិដ្ឋេតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋេតី”តិ (បរិ. ៣២២) វុត្តំ, តស្មា បុរាណសង្ឃាដឹ “ឥមំ សង្ឃាដឹ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ បច្ចុទ្ធរិត្វា នវំ សង្ឃាដឹ ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន អធិដ្ឋាតព្ពា។ ឥទំ កាយេន អធិដ្ឋានំ, តំ យេន កេនចិ សរីរាវយវេន អផុសន្តស្ស ន វដ្ដតិ។ វាចាយ អធិដ្ឋានេ បន វចីភេទំ កត្វា វាចាយ អធិដ្ឋាតព្ពា។ តត្រ ទុវិធំ អធិដ្ឋានំ – សចេ ហត្ថបាសេ ហោតិ “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ អថ អន្តោគព្ភេ វា ឧបរិបាសាទេ វា សាមន្តវិហារេ វា ហោតិ ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ ឯស នយោ ឧត្តរាសង្គេ អន្តរវាសកេ ច។ នាមមត្តមេវ ហិ វិសេសោ។ តស្មា សព្ពានិ សង្ឃាដឹ ឧត្តរាសង្គំ អន្តរវាសកន្តិ ឯវំ អត្តនោ នាមេនេវ អធិដ្ឋាតព្ពានិ។ សចេ អធិដ្ឋហិត្វា ឋបិតវត្ថេហិ សង្ឃាដិអាទីនិ ករោតិ, និដ្ឋិតេ រជនេ ច កប្បេ ច ឥមំ “បច្ចុទ្ធរាមី”តិ បច្ចុទ្ធរិត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពានិ។ អធិដ្ឋិតេន បន សទ្ធឹ មហន្តតរមេវ ទុតិយបដ្ដំ វា ខណ្ឌំ វា សំសិព្ពន្តេន បុន អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ សមេ វា ខុទ្ទកេ វា អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិ។

តិចីវរំ បន បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតិ ន វដ្ដតីតិ? **មហាបទុមត្ថេរោ** កិរាហ – “តិចីវរំ តិចីវរមេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ សចេ បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ លភេយ្យ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បរិហារោ និរត្ថកោ ភវេយ្យា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ កិរ អវសេសា ភិក្ខូ អាហំសុ – “បរិក្ខារចោឡម្បិ ភគវតាវ អធិដ្ឋាតព្ពន្តិ វុត្តំ, តស្មា វដ្ដតី”តិ។ **មហាបច្ចរិយម្បិ** វុត្តំ “បរិក្ខារចោឡំ នាម បាដេក្កំ និធានមុខមេតន្តិ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡន្តិ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បន តិចីវរំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហរន្តស្ស បរិហារោ វុត្តោ”តិ។ ឧភតោវិភង្គភាណកោ បុណ្ណវាលិកវាសី **មហាតិស្សត្ថេរោបិ** កិរ អាហ – “មយំ បុព្ពេ មហាថេរានំ អស្សុម្ហ, អរញ្ញវាសិនោ ភិក្ខូ រុក្ខសុសិរាទីសុ ចីវរំ ឋបេត្វា បធានំ បទហនត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ សាមន្តវិហារេ ធម្មសវនត្ថាយ គតានញ្ច នេសំ សូរិយេ ឧដ្ឋិតេ សាមណេរា វា ទហរភិក្ខូ វា បត្តចីវរំ គហេត្វា គច្ឆន្តិ, តស្មា សុខបរិភោគត្ថំ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡន្តិ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតី”តិ។ **មហាបច្ចរិយម្បិ** វុត្តំ បុព្ពេ អារញ្ញិកា ភិក្ខូ អពទ្ធសីមាយំ ទុប្បរិហារន្តិ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡមេវ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជឹសូ”តិ។

“**វស្សិកសាដិកា**” អនតិរិត្តប្បមាណា នាមំ គហេត្វា វុត្តនយេនេវ ចត្តារោ វស្សិកេ មាសេ អធិដ្ឋាតព្ពា, តតោ បរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា។ វណ្ណភេទមត្តរត្តាបិ ចេសា វដ្ដតិ។ ទ្វេ បន ន វដ្ដន្តិ។ “**និសីទនំ**” វុត្តនយេន អធិដ្ឋាតព្ពមេវ, តញ្ច ខោ បមាណយុត្តំ ឯកមេវ, ទ្វេ ន វដ្ដន្តិ។ “**បច្ចត្ថរណ**”**ម្បិ** អធិដ្ឋាតព្ពមេវ, តំ បន មហន្តម្បិ វដ្ដតិ, ឯកម្បិ វដ្ដតិ, ពហូនិបិ វដ្ដន្តិ។ នីលម្បិ បីតកម្បិ សទសម្បិ បុប្ផទសម្បីតិ សព្ពប្បការំ វដ្ដតិ។ សកឹ អធិដ្ឋិតំ អធិដ្ឋិតមេវ ហោតិ។ “**កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ**” យាវ អាពាធោ អត្ថិ, តាវ បមាណិកា អធិដ្ឋាតព្ពា។ អាពាធេ វូបសន្តេ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេតព្ពា, ឯកាវ វដ្ដតិ ។ “**មុខបុញ្ឆនចោឡំ**” អធិដ្ឋាតព្ពមេវ, យាវ ឯកំ ធោវិយតិ, តាវ អញ្ញំ បរិភោគត្ថាយ ឥច្ឆិតព្ពន្តិ ទ្វេ វដ្ដន្តិ។ អបរេ បន ថេរា “និធានមុខមេតំ ពហូនិបិ វដ្ដន្តី”តិ វទន្តិ។ **បរិក្ខារចោឡេ** គណនា នត្ថិ, យត្តកំ ឥច្ឆតិ តត្តកំ អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ **ថវិកាបិ បរិស្សាវនម្បិ** វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមចីវរប្បមាណំ “បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ ពហូនិ ឯកតោ កត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ បរិក្ខារចោឡានិ អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតិយេវ។ ភេសជ្ជនវកម្មមាតាបិតុអាទីនំ អត្ថាយ ឋបេន្តេនបិ អធិដ្ឋាតព្ពមេវ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “អនាបត្តី”តិ វុត្តំ។ មញ្ចភិសិ បីឋកភិសិ ពិម្ពោហនំ បាវារោ កោជវោតិ ឯតេសុ បន សេនាសនបរិក្ខារត្ថាយ ទិន្នបច្ចត្ថរណេ ច អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិយេវ។

អធិដ្ឋិតចីវរំ បន បរិភុញ្ជតោ កថំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ? អញ្ញស្ស ទានេន, អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន, វិស្សាសគ្គាហេន, ហីនាយាវត្តនេន, សិក្ខាបច្ចក្ខានេន , កាលំកិរិយាយ, លិង្គបរិវត្តនេន, បច្ចុទ្ធរណេន, ឆិទ្ទភាវេនាតិ ឥមេហិ នវហិ ការណេហិ វិជហតិ។ តត្ថ បុរិមេហិ អដ្ឋហិ សព្ពចីវរានិ អធិដ្ឋានំ វិជហន្តិ, ឆិទ្ទភាវេន បន តិចីវរស្សេវ សព្ពអដ្ឋកថាសុ អធិដ្ឋានវិជហនំ វុត្តំ, តញ្ច នខបិដ្ឋិប្បមាណេន ឆិទ្ទេន។ តត្ថ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ កនិដ្ឋង្គុលិនខវសេន វេទិតព្ពំ, ឆិទ្ទញ្ច វិនិព្ពិទ្ធឆិទ្ទមេវ។ ឆិទ្ទស្ស ហិ អព្ភន្តរេ ឯកតន្តុ ចេបិ អច្ឆិន្នោ ហោតិ, រក្ខតិ។ តត្ថ សង្ឃាដិយា ច ឧត្តរាសង្គស្ស ច ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្ស តិរិយន្តតោ អដ្ឋង្គុលប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរតោ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, បរតោ ន ភិន្ទតិ។ អន្តរវាសកស្ស បន ទីឃន្តតោ វិទត្ថិប្បមាណស្សេវ តិរិយន្តតោ ចតុរង្គុលប្បមាណស្ស បទេសស្ស ឱរតោ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, បរតោ ន ភិន្ទតិ។ តស្មា ជាតេ ឆិទ្ទេ តំ ចីវរំ អតិរេកចីវរដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, សូចិកម្មំ កត្វា បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ **មហាសុមត្ថេរោ** បនាហ – “បមាណចីវរស្ស យត្ថ កត្ថចិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, មហន្តស្ស បន បមាណតោ ពហិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន ភិន្ទតិ, អន្តោជាតំ ភិន្ទតី”តិ។ **ករវីកតិស្សត្ថេរោ** អាហ – “ខុទ្ទកំ មហន្តំ ន បមាណំ, ទ្វេ ចីវរានិ បារុបន្តស្ស វាមហត្ថេ សង្ឃរិត្វា ឋបិតដ្ឋានេ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន ភិន្ទតិ, ឱរភាគេ ភិន្ទតិ។ អន្តរវាសកស្សបិ ឱវដ្ដិកំ ករោន្តេន សង្ឃរិតដ្ឋានេ ឆិទ្ទំ ន ភិន្ទតិ, តតោ ឱរំ ភិន្ទតី”តិ។ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** បន តិចីវរេ **មហាសុមត្ថេរ**វាទំ បមាណំ កត្វា ឧត្តរិម្បិ ឥទំ វុត្តំ “បច្ឆិមប្បមាណំ អធិដ្ឋានំ រក្ខតី”តិ។ បរិក្ខារចោឡេ ទីឃសោ អដ្ឋង្គុលេ សុគតង្គុលេន តិរិយំ ចតុរង្គុលេ យត្ថ កត្ថចិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ វិជហតិ។ មហន្តេ ចោឡេ តតោ បរេន ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតិ។ ឯស នយោ សព្ពេសុ អធិដ្ឋាតព្ពកេសុ ចីវរេសូ”តិ។

តត្ថ យស្មា សព្ពេសម្បិ អធិដ្ឋាតព្ពកចីវរានំ វិកប្បនុបគបច្ឆិមប្បមាណតោ អញ្ញំ បច្ឆិមប្បមាណំ នាម នត្ថិ, យញ្ហិ និសីទន-កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ-វស្សិកសាដិកានំ បមាណំ វុត្តំ, តំ ឧក្កដ្ឋំ, តតោ ឧត្តរិ បដិសិទ្ធត្តា ន បច្ឆិមំ តតោ ហេដ្ឋា អប្បដិសិទ្ធត្តា។ តិចីវរស្សាបិ សុគតចីវរប្បមាណតោ ឩនកត្តំ ឧក្កដ្ឋប្បមាណមេវ។ បច្ឆិមំ បន វិសុំ សុត្តេ វុត្តំ នត្ថិ។ មុខបុញ្ឆនបច្ចត្ថរណបរិក្ខារចោឡានំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ នត្ថិយេវ។ វិកប្បនុបគបច្ឆិមេន បន បច្ឆិមបរិច្ឆេទោ វុត្តោ។ តស្មា យំ តាវ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** “បច្ឆិមប្បមាណំ អធិដ្ឋានំ រក្ខតី”តិ វត្វា តត្ថ បរិក្ខារចោឡស្សេវ សុគតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលចតុរង្គុលបច្ឆិមប្បមាណំ ទស្សេត្វា ឥតរេសំ តិចីវរាទីនំ មុដ្ឋិបញ្ចកាទិបភេទំ បច្ឆិមប្បមាណំ សន្ធាយ “ឯស នយោ សព្ពេសុ អធិដ្ឋាតព្ពកេសុចីវរេសូ”តិ វុត្តំ, តំ ន សមេតិ។

ករវីកតិស្សត្ថេរវាទេបិ ទីឃន្តតោយេវ ឆិទ្ទំ ទស្សិតំ, តិរិយន្តតោ ន ទស្សិតំ, តស្មា សោ អបរិច្ឆិន្នោ។ **មហាសុមត្ថេរ**វាទេ “បមាណចីវរស្ស យត្ថ កត្ថចិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ, មហន្តស្ស បន បមាណតោ ពហិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន ភិន្ទតី”តិ វុត្តំ។ ឥទំ បន ន វុត្តំ – “ឥទំ នាម បមាណចីវរំ ឥតោ ឧត្តរិ មហន្តំ ចីវរ”ន្តិ។ អបិចេត្ថ តិចីវរាទីនំ មុដ្ឋិបញ្ចកាទិភេទំ បច្ឆិមប្បមាណន្តិ អធិប្បេតំ។ តត្ថ យទិ បច្ឆិមប្បមាណតោ ពហិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន ភិន្ទេយ្យ, ឧក្កដ្ឋបត្តស្សាបិ មជ្ឈិមបត្តស្ស វា ឱមកប្បមាណតោ ពហិ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ន ភិន្ទេយ្យ, ន ច ន ភិន្ទតិ។ តស្មា អយម្បិ វាទោ អបរិច្ឆិន្នោ។

យោ បនាយំ សព្ពបឋមោ **អដ្ឋកថាវាទោ**, អយមេវេត្ថ បមាណំ។ កស្មា? បរិច្ឆេទសព្ភាវតោ។ តិចីវរស្ស ហិ បច្ឆិមប្បមាណញ្ច ឆិទ្ទប្បមាណញ្ច ឆិទ្ទុប្បត្តិទេសប្បមាណញ្ច **សព្ពអដ្ឋកថាសុ**យេវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វុត្តំ, តស្មា ស្វេវ វាទោ បមាណំ។ អទ្ធា ហិ សោ ភគវតោ អធិប្បាយំ អនុគន្ត្វា វុត្តោ។ ឥតរេសុ បន នេវ បរិច្ឆេទោ អត្ថិ, ន បុព្ពាបរំ សមេតីតិ។

យោ បន ទុព្ពលដ្ឋានេ បឋមំ អគ្គឡំ ទត្វា បច្ឆា ទុព្ពលដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា អបនេតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ មណ្ឌលបរិវត្តនេបិ ឯសេវ នយោ។ ទុបដ្ដស្ស ឯកស្មឹ បដលេ ឆិទ្ទេ វា ជាតេ គឡិតេ វា អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ, ខុទ្ទកំ ចីវរំ មហន្តំ ករោតិ, មហន្តំ វា ខុទ្ទកំ ករោតិ, អធិដ្ឋានំ ន ភិជ្ជតិ។ ឧភោ កោដិយោ មជ្ឈេ ករោន្តោ សចេ បឋមំ ឆិន្ទិត្វា បច្ឆា ឃដេតិ, អធិដ្ឋានំ ភិជ្ជតិ។ អថ ឃដេត្វា ឆិន្ទតិ, ន ភិជ្ជតិ, រជកេហិ ធោវាបេត្វា សេតំ ការាបេន្តស្សាបិ អធិដ្ឋានំ អធិដ្ឋានមេវាតិ ។ អយំ តាវ **“អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតី”**តិ ឯត្ថ អធិដ្ឋានេ វិនិច្ឆយោ។

វិកប្បនេ បន ទ្វេ វិកប្បនា – សម្មុខាវិកប្បនា ច បរម្មុខាវិកប្បនា ច។ កថំ សម្មុខាវិកប្បនា ហោតីតិ? ចីវរានំ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “‘ឥមំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឥមានិ ចីវរានី’តិ វា ‘ឯតំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឯតានិ ចីវរានី’”តិ វា “តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ, អយមេកា សម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភុញ្ជិតុំ បន វិស្សជ្ជេតុំ វា អធិដ្ឋាតុំ វា ន វដ្ដតិ។ “មយ្ហំ សន្តកំ, មយ្ហំ សន្តកានិ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ ឯវំ បន វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

អបរោបិ នយោ – តថេវ ចីវរានំ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា តស្សេវ ភិក្ខុនោ សន្តិកេ “‘ឥមំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឥមានិ ចីវរានី’តិ វា ‘ឯតំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឯតានិ ចីវរានី’”តិ វា វត្វា បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ អញ្ញតរស្ស អត្តនា អភិរុចិតស្ស យស្ស កស្សចិ នាមំ គហេត្វា “‘តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី’តិ វា ‘តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា, សិក្ខមានាយ, តិស្សស្ស សាមណេរស្ស, តិស្សាយ សាមណេរិយា វិកប្បេមី’”តិ វា វត្តព្ពំ, អយំ អបរាបិ សម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភោគាទីសុ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ។ តេន បន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ…បេ.… តិស្សាយ សាមណេរិយា សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

កថំ បរម្មុខាវិកប្បនា ហោតីតិ? ចីវរានំ តថេវ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “‘ឥមំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឥមានិ ចីវរានី’តិ វា ‘ឯតំ ចីវរ’ន្តិ វា ‘ឯតានិ ចីវរានី’”តិ វា វត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បនត្ថាយ ទម្មី”តិ វត្តព្ពំ។ តេន វត្តព្ពោ – “កោ តេ មិត្តោ វា សន្ទិដ្ឋោ វា”តិ? តតោ ឥតរេន បុរិមនយេនេវ “តិស្សោ ភិក្ខូតិ វា…បេ.… តិស្សា សាមណេរី”តិ វា វត្តព្ពំ។ បុន តេន ភិក្ខុនា “អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ទម្មីតិ វា…បេ.… តិស្សាយ សាមណេរិយា ទម្មី”តិ វា វត្តព្ពំ, អយំ បរម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភោគាទីសុ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ។ តេន បន ភិក្ខុនា ទុតិយសម្មុខាវិកប្បនាយំ វុត្តនយេនេវ “ឥត្ថន្នាមស្ស សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

ទ្វិន្នំ វិកប្បនានំ កឹ នានាករណំ? សម្មុខាវិកប្បនាយំ សយំ វិកប្បេត្វា បរេន បច្ចុទ្ធារាបេតិ ។ បរម្មុខាវិកប្បនាយ បរេនេវ វិកប្បាបេត្វា បរេនេវ បច្ចុទ្ធារាបេតិ, ឥទមេត្ថ នានាករណំ។ សចេ បន យស្ស វិកប្បេតិ, សោ បញ្ញត្តិកោវិទោ ន ហោតិ, ន ជានាតិ បច្ចុទ្ធរិតុំ, តំ ចីវរំ គហេត្វា អញ្ញស្ស ព្យត្តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុន វិកប្បេត្វា បច្ចុទ្ធារាបេតព្ពំ។ វិកប្បិតវិកប្បនា នាមេសា វដ្ដតិ។ អយំ **“វិកប្បេតី”**តិ ឥមស្មឹ បទេ វិនិច្ឆយោ។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុ”ន្តិអាទិវចនតោ ច ឥទំ “វិកប្បេតី”តិ អវិសេសេន វុត្តវចនំ វិរុទ្ធំ វិយ ទិស្សតិ, ន ច វិរុទ្ធំ តថាគតា ភាសន្តិ។ តស្មា ឯវមស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ, តិចីវរំ តិចីវរសង្ខេបេនេវ បរិហរតោ អធិដ្ឋាតុមេវ អនុជានាមិ, ន វិកប្បេតុំ។ វស្សិកសាដិកំ បន ចាតុមាសតោ បរំ វិកប្បេតុមេវ ន អធិដ្ឋាតុំ។ ឯវញ្ច សតិ យោ តិចីវរេ ឯកេន ចីវរេន វិប្បវសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស តិចីវរាធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិប្បវាសសុខត្ថំ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ទិន្នោ ហោតិ។ ទសាហាតិក្កមេ ច អនាបត្តីតិ ឯតេនុបាយេន សព្ពត្ថ វិកប្បនាយ អប្បដិសិទ្ធភាវោ វេទិតព្ពោ។

វិស្សជ្ជេតីតិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ កថំ បន ទិន្នំ ហោតិ, កថំ គហិតំ? “ឥមំ តុយ្ហំ ទេមិ ទទាមិ ទជ្ជាមិ ឱណោជេមិ បរិច្ចជាមិ និស្សជ្ជាមិ វិស្សជ្ជាមីតិ វា “ឥត្ថន្នាមស្ស ទេមិ…បេ.… និស្សជ្ជាមី”តិ វា វទតិ, សម្មុខាបិ បរម្មុខាបិ ទិន្នំយេវ ហោតិ។ “តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ វទតិ, សុទិន្នំ សុគ្គហិតញ្ច។ “តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ករិស្សសី”តិ វុត្តេ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម សន្តកំ ករិស្សាមី”តិ វទតិ, ទុទ្ទិន្នំ ទុគ្គហិតញ្ច។ នេវ ទាតា ទាតុំ ជានាតិ, ន ឥតរោ គហេតុំ។ សចេ បន “តវ សន្តកំ ករោហី”តិ វុត្តេ “សាធុ, ភន្តេ, មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ គណ្ហាតិ, សុគ្គហិតំ។ សចេ បន “ឯកោ គណ្ហាហី”តិ វទតិ, ឥតរោ “ន គណ្ហាមី”តិ បុន សោ “ទិន្នំ មយា តុយ្ហំ, គណ្ហាហី”តិ វទតិ, ឥតរោបិ “ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ”តិ វទតិ។ តតោ បុរិមោបិ “មយា ទិន្ន”ន្តិ ទសាហំ អតិក្កាមេតិ, បច្ឆិមោបិ “មយា បដិក្ខិត្ត”ន្តិ។ កស្ស អាបត្តីតិ? ន កស្សចិ អាបត្តិ។ យស្ស បន រុច្ចតិ, តេន អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

យោ បន អធិដ្ឋានេ វេមតិកោ, តេន កឹ កាតព្ពំ? វេមតិកភាវំ អារោចេត្វា សចេ អនធិដ្ឋិតំ ភវិស្សតិ, ឯវំ មេ កប្បិយំ ហោតីតិ វត្វា វុត្តនយេនេវ និស្សជ្ជិតព្ពំ។ ន ហិ ឯវំ ជានាបេត្វា វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស មុសាវាទោ ហោតិ។ កេចិ បន “ឯកេន ភិក្ខុនា វិស្សាសំ គហេត្វា បុន ទិន្នំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ, តំ ន យុជ្ជតិ។ ន ហិ តស្សេតំ វិនយកម្មំ, នាបិ តំ ឯត្តកេន អញ្ញំ វត្ថុំ ហោតិ។

នស្សតីតិអាទិ ឧត្តានត្ថមេវ។ **យោ ន ទទេយ្យ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ ឯត្ថ “មយ្ហំ ទិន្នំ ឥមិនា”តិ ឥមាយ សញ្ញាយ ន ទេន្តស្ស ទុក្កដំ។ តស្ស សន្តកភាវំ បន ញត្វា លេសេន អច្ឆិន្ទន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោតិ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ សិក្ខាបទំ កថិនសមុដ្ឋានំ នាម កាយវាចាតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, អនធិដ្ឋានេន ច អវិកប្បនេន ច អាបជ្ជនតោ អកិរិយំ, សញ្ញាយ អភាវេបិ ន មុច្ចតិ, អជានន្តោបិ អាបជ្ជតីតិ នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

បឋមកឋិនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤៧១. តេន សមយេន ពុទ្ធោ ភគវាតិ ឧទោសិតសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **សន្តរុត្តរេនា**តិ អន្តរន្តិ អន្តរវាសកោ វុច្ចតិ, ឧត្តរន្តិ ឧត្តរាសង្គោ, សហ អន្តរេន ឧត្តរំ សន្តរុត្តរំ, តេន សន្តរុត្តរេន, សហ អន្តរវាសកេន ឧត្តរាសង្គេនាតិ អត្ថោ។ **កណ្ណកិតានី**តិ សេទេន ផុដ្ឋោកាសេសុ សញ្ជាតកាឡសេតមណ្ឌលានិ។ **អទ្ទស ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តោ**តិ ថេរោ កិរ ភគវតិ ទិវា បដិសល្លានត្ថាយ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ តំ ឱកាសំ លភិត្វា ទុន្និក្ខិត្តានិ ទារុភណ្ឌមត្តិកាភណ្ឌានិ បដិសាមេន្តោ អសម្មដ្ឋដ្ឋានំ សម្មជ្ជន្តោ គិលានេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោន្តោ តេសំ ភិក្ខូនំ សេនាសនដ្ឋានំ សម្បត្តោ អទ្ទស។ តេន វុត្តំ – “អទ្ទស ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តោ”តិ។

៤៧៣. អវិប្បវាសសម្មុតឹ ទាតុន្តិ អវិប្បវាសេ សម្មុតិ អវិប្បវាសសម្មុតិ, អវិប្បវាសាយ វា សម្មុតិ អវិប្បវាសសម្មុតិ។ កោ បនេត្ថ អានិសំសោ? យេន ចីវរេន វិប្បវសតិ, តំ និស្សគ្គិយំ ន ហោតិ, អាបត្តិញ្ច នាបជ្ជតិ។ កិត្តកំ កាលំ? **មហាសុមត្ថេរោ** តាវ អាហ – “យាវ រោគោ ន វូបសមតិ, វូបសន្តេ បន រោគេ សីឃំ ចីវរដ្ឋានំ អាគន្តព្ព”ន្តិ ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** អាហ – “សីឃំ អាគច្ឆតោ រោគោ បដិកុប្បេយ្យ, តស្មា សណិកំ អាគន្តព្ពំ។ យតោ បដ្ឋាយ ហិ សត្ថំ វា បរិយេសតិ, ‘គច្ឆាមី’តិ អាភោគំ វា ករោតិ, តតោ បដ្ឋាយ វដ្ដតិ។ ‘ន ទានិ គមិស្សាមី’តិ ឯវំ បន ធុរនិក្ខេបំ ករោន្តេន បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ, អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋស្សតី”តិ។ សចេ បនស្ស រោគោ បដិកុប្បតិ, កឹ កាតព្ពន្តិ? **ផុស្សទេវត្ថេរោ** តាវ អាហ – “សចេ សោយេវ រោគោ បដិកុប្បតិ, សា ឯវ សម្មុតិ, បុន សម្មុតិទានកិច្ចំ នត្ថិ។ អថញ្ញោ កុប្បតិ, បុន ទាតព្ពា សម្មុតី”តិ។ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** អាហ – “សោ វា រោគោ ហោតុ, អញ្ញោ វា បុន សម្មុតិទានកិច្ចំ នត្ថី”តិ។

៤៧៥-៦. និដ្ឋិតចីវរស្មឹ ភិក្ខុនាតិ ឥធ បន បុរិមសិក្ខាបទេ វិយ អត្ថំ អគ្គហេត្វា និដ្ឋិតេ ចីវរស្មឹ ភិក្ខុនោតិ ឯវំ សាមិវសេន ករណវចនស្ស អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ករណវសេន ហិ ភិក្ខុនា ឥទំ នាម កាតព្ពន្តិ នត្ថិ។ សាមិវសេន បន ភិក្ខុនោ ចីវរស្មឹ និដ្ឋិតេ កឋិនេ ច ឧព្ភតេ ឯវំ ឆិន្នបលិពោធោ ឯករត្តម្បិ ចេ ភិក្ខុ តិចីវរេន វិប្បវសេយ្យាតិ ឯវំ អត្ថោ យុជ្ជតិ។ តត្ថ **តិចីវរេនា**តិ អធិដ្ឋិតេសុ តីសុ ចីវរេសុ យេន កេនចិ។ ឯកេន វិប្បវុត្ថោបិ ហិ តិចីវរេន វិប្បវុត្ថោ ហោតិ, បដិសិទ្ធបរិយាបន្នេន វិប្បវុត្ថត្តា។ តេនេវស្ស បទភាជនេ “សង្ឃាដិយា វា”តិអាទិ វុត្តំ។ **វិប្បវសេយ្យា**តិ វិប្បយុត្តោ វសេយ្យ។

៤៧៧-៨. គាមោ ឯកូបចារោតិអាទិ អវិប្បវាសលក្ខណវវត្ថាបនត្ថំ វុត្តំ។ តតោ បរំ យថាក្កមេន តានេវ បន្នរស មាតិកាបទានិ វិត្ថារេន្តោ “**គាមោ ឯកូបចារោ នាមា**”តិអាទិមាហ។ តត្ថ **ឯកកុលស្ស គាមោ**តិ ឯកស្ស រញ្ញោ វា ភោជកស្ស វា គាមោ។ **បរិក្ខិត្តោ**តិ យេន កេនចិ បាការេន វា វតិយា វា បរិក្ខាយ វា បរិក្ខិត្តោ។ ឯត្តាវតា ឯកកុលគាមស្ស ឯកូបចារតា ទស្សិតា។ **អន្តោគាមេ វត្ថព្ព**ន្តិ ឯវរូបេ គាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា គាមព្ភន្តរេ យថារុចិតេ ឋានេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ វដ្ដតិ។ **អបរិក្ខិត្តោ**តិ ឥមិនា តស្សេវ គាមស្ស នានូបចារតា ទស្សិតា។ ឯវរូបេ គាមេ យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តត្ថ វត្ថព្ពំ។ **ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ព**ន្តិ អថ វា តំ ឃរំ សមន្តតោ ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ, អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណប្បទេសា ឧទ្ធំ ន វិជហិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អឌ្ឍតេយ្យរតនព្ភន្តរេ បន វត្ថុំ វដ្ដតិ។ តំ បមាណំ អតិក្កមិត្វា សចេបិ ឥទ្ធិមា ភិក្ខុ អាកាសេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, និស្សគ្គិយមេវ ហោតិ។ ឯត្ថ ច **យស្មឹ ឃរេ**តិ ឃរបរិច្ឆេទោ “ឯកកុលស្ស និវេសនំ ហោតី”តិអាទិនា (បារា. ៤៨០) លក្ខណេន វេទិតព្ពោ។

៤៧៩. នានាកុលស្ស គាមោតិ នានារាជូនំ វា ភោជកានំ វា គាមោ, វេសាលិកុសិនារាទិសទិសោ។ **បរិក្ខិត្តោ**តិ ឥមិនា នានាកុលគាមស្ស ឯកូបចារតា ទស្សិតា។ **សភាយេ វា ទ្វារមូលេ វា**តិ ឯត្ថ សភាយន្តិ លិង្គព្យត្តយេន សភា វុត្តា។ **ទ្វារមូលេ**តិ នគរទ្វារស្ស សមីបេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯវរូបេ គាមេ យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តត្ថ វា វត្ថព្ពំ។ តត្ថ សទ្ទសង្ឃដ្ដនេន វា ជនសម្ពាធេន វា វសិតុំ អសក្កោន្តេន សភាយេ វា វត្ថព្ពំ នគរទ្វារមូលេ វា។ តត្រាបិ វសិតុំ អសក្កោន្តេន យត្ថ កត្ថចិ ផាសុកដ្ឋានេ វសិត្វា អន្តោអរុណេ អាគម្ម តេសំយេវ សភាយទ្វារមូលានំ ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ ឃរស្ស បន ចីវរស្ស វា ហត្ថបាសេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។

សភាយំ គច្ឆន្តេន ហត្ថបាសេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វាតិ សចេ ឃរេ អដ្ឋបេត្វា សភាយេ ឋបេស្សាមីតិ សភាយំ គច្ឆតិ, តេន សភាយំ គច្ឆន្តេន ហត្ថបាសេតិ ហត្ថំ បសារេត្វា “ហន្ទិមំ ចីវរំ ឋបេមី”តិ ឯវំ និក្ខេបសុខេ ហត្ថបាសគតេ កិស្មិញ្ចិ អាបណេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា បុរិមនយេនេវ សភាយេ វា វត្ថព្ពំ ទ្វារមូលេ វា, ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – **ផុស្សទេវត្ថេរោ** តាវ អាហ – “ចីវរហត្ថបាសេ វសិតព្ពំ នត្ថិ, យត្ថ កត្ថចិ វីថិហត្ថបាសេបិ សភាយហត្ថបាសេបិ ទ្វារហត្ថបាសេបិ វសិតុំ វដ្ដតី”តិ។ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** បនាហ – “នគរស្ស ពហូនិបិ ទ្វារានិ ហោន្តិ ពហូនិបិ សភាយានិ, តស្មា សព្ពត្ថ ន វដ្ដតិ។ យស្សា បន វីថិយា ចីវរំ ឋបិតំ យំ តស្សា សម្មុខដ្ឋានេ សភាយញ្ច ទ្វារញ្ច តស្ស សភាយស្ស ច ទ្វារស្ស ច ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ សក្កា ចីវរស្ស បវត្តិ ជានិតុ”ន្តិ។ សភាយំ បន គច្ឆន្តេន យស្ស អាបណិកស្ស ហត្ថេ និក្ខិត្តំ, សចេ សោ តំ ចីវរំ អតិហរិត្វា ឃរេ និក្ខិបតិ, វីថិហត្ថបាសោ ន រក្ខតិ, ឃរស្ស ហត្ថបាសេ វត្ថព្ពំ។ សចេ មហន្តំ ឃរំ ហោតិ, ទ្វេ វីថិយោ ផរិត្វា ឋិតំ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ហត្ថបាសេយេវ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ សភាយេ និក្ខិបិត្វា បន សភាយេ វា តស្ស សម្មុខេ នគរទ្វារមូលេ វា តេសំយេវ ហត្ថបាសេ វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។

អបរិក្ខិត្តោតិឥមិនា តស្សេវ គាមស្ស នានូបចារតា ទស្សិតា។ ឯតេនេវុបាយេន សព្ពត្ថ ឯកូបចារតា ច នានូបចារតា ច វេទិតព្ពា។ បាឡិយំ បន “គាមោ ឯកូបចារោ នាមា”តិ ឯវំ អាទិម្ហិ “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ នាមា”តិ ឯវំ អន្តេ ច ឯកមេវ មាតិកាបទំ ឧទ្ធរិត្វា បទភាជនំ វិត្ថារិតំ។ តស្មា តស្សេវ បទស្សានុសារេន សព្ពត្ថ បរិក្ខេបាទិវសេន ឯកូបចារតា ច នានូបចារតា ច វេទិតព្ពា។

៤៨០-១. និវេសនាទីសុ ឱវរកាតិ គព្ភានំយេវេតំ បរិយាយវចនំ។ **ហត្ថបាសា វា**តិ គព្ភស្ស ហត្ថបាសា។ **ទ្វារមូលេ វា**តិ សព្ពេសំ សាធារណេ ឃរទ្វារមូលេ។ **ហត្ថបាសា វា**តិ គព្ភស្ស វា ឃរទ្វារមូលស្ស វា ហត្ថបាសា។

៤៨២-៧. ឧទោសិតោតិ យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា។ ឥតោ បដ្ឋាយ ច និវេសនេ វុត្តនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ **អដ្ដោ**តិ បដិរាជាទិបដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ។ **មាឡោ**តិ ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ។ **បាសាទោ**តិ ទីឃបាសាទោ។ **ហម្មិយ**ន្តិ មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ។

៤៨៩. សត្ថព្ភន្តរាតិឯត្ថ ឯកំ អព្ភន្តរំ អដ្ឋវីសតិហត្ថំ ហោតិ។ សចេ សត្ថោ គច្ឆន្តោ គាមំ វា នទី វា បរិយាទិយិត្វា តិដ្ឋតិ អន្តោបវិដ្ឋេន សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធោ ហុត្វា ឱរញ្ច បារញ្ច ផរិត្វា ឋិតោ ហោតិ, សត្ថបរិហារោវ លព្ភតិ។ អថ គាមេ វា នទិយា វា បរិយាបន្នោ ហោតិ អន្តោបវិដ្ឋោ , គាមបរិហារោ ចេវ នទីបរិហារោ ច លព្ភតិ។ សចេ វិហារសីមំ អតិក្កមិត្វា តិដ្ឋតិ, អន្តោសីមាយ ច ចីវរំ ហោតិ, វិហារំ គន្ត្វា វសិតព្ពំ។ សចេ ពហិសីមាយ ចីវរំ ហោតិ សត្ថសមីបេយេវ វសិតព្ពំ។ សចេ គច្ឆន្តោ សកដេ វា ភគ្គេ គោណេ វា នដ្ឋេ អន្តរា ឆិជ្ជតិ, យស្មឹ កោដ្ឋាសេ ចីវរំ តត្ថ វសិតព្ពំ។

៤៩០. ឯកកុលស្ស ខេត្តេ ហត្ថបាសោ នាម ចីវរហត្ថបាសោយេវ, នានាកុលស្ស ខេត្តេ ហត្ថបាសោ នាម ខេត្តទ្វារស្ស ហត្ថបាសោ។ អបរិក្ខិត្តេ ចីវរស្សេវ ហត្ថបាសោ។

៤៩១-៤. ធញ្ញករណន្តិ ខលំ វុច្ចតិ។ **អារាមោ**តិ បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ ទ្វីសុបិ ខេត្តេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ **វិហារោ** និវេសនសទិសោ។ រុក្ខមូលេ **អន្តោឆាយាយ**ន្តិ ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសស្ស អន្តោ ឯវ។ វិរឡសាខស្ស បន រុក្ខស្ស អាតបេន ផុដ្ឋោកាសេ ឋបិតំ និស្សគ្គិយមេវ ហោតិ, តស្មា តាទិសស្ស សាខាច្ឆាយាយ វា ខន្ធច្ឆាយាយ វា ឋបេតព្ពំ។ សចេ សាខាយ វា វិដបេ វា ឋបេតិ, ឧបរិ អញ្ញសាខាច្ឆាយាយ ផុដ្ឋោកាសេយេវ ឋបេតព្ពំ។ ខុទ្ទរុក្ខស្ស ឆាយា ទូរំ គច្ឆតិ, ឆាយាយ គតដ្ឋានេ ឋបេតុំ វដ្ដតិយេវ។ ឥធាបិ ហត្ថបាសោ ចីវរហត្ថបាសោយេវ។

អគាមកេ អរញ្ញេតិ អគាមកំ នាម អរញ្ញំ វិញ្ឈាដវីអាទីសុ វា សមុទ្ទមជ្ឈេ វា មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថេ ទីបកេសុ លព្ភតិ។ **សមន្តា សត្តព្ភន្តរា**តិ មជ្ឈេ ឋិតស្ស សមន្តា សព្ពទិសាសុ សត្តព្ភន្តរា, វិនិព្ពេធេន ចុទ្ទស ហោន្តិ។ មជ្ឈេ និសិន្នោ បុរត្ថិមាយ វា បច្ឆិមាយ វា ទិសាយ បរិយន្តេ ឋបិតចីវរំ រក្ខតិ។ សចេ បន អរុណុគ្គមនសមយេ កេសគ្គមត្តម្បិ បុរត្ថិមំ ទិសំ គច្ឆតិ, បច្ឆិមាយ ទិសាយ ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ ឯស នយោ ឥតរស្មឹ។ ឧបោសថកាលេ បន បរិសបរិយន្តេ និសិន្នភិក្ខុតោ បដ្ឋាយ សត្តព្ភន្តរសីមា សោធេតព្ពា។ យត្តកំ ភិក្ខុសង្ឃោ វឌ្ឍតិ, សីមាបិ តត្តកំ វឌ្ឍតិ។

៤៩៥. អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ ឯត្ថ សចេ បធានិកោ ភិក្ខុ សព្ពរត្តឹ បធានមនុយុញ្ជិត្វា បច្ចូសសមយេ “ន្ហាយិស្សាមី”តិ តីណិបិ ចីវរានិ តីរេ ឋបេត្វា នទី ឱតរតិ, ន្ហាយន្តស្សេវ ចស្ស អរុណំ ឧដ្ឋហតិ, កឹ កាតព្ពំ។ សោ ហិ យទិ ឧត្តរិត្វា ចីវរំ និវាសេតិ, និស្សគ្គិយចីវរំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជនបច្ចយា ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ អថ នគ្គោ គច្ឆតិ, ឯវម្បិ ទុក្កដំ អាបជ្ជតីតិ? ន អាបជ្ជតិ។ សោ ហិ យាវ អញ្ញំ ភិក្ខុំ ទិស្វា វិនយកម្មំ

ន ករោតិ, តាវ តេសំ ចីវរានំ អបរិភោគារហត្តា នដ្ឋចីវរដ្ឋានេ ឋិតោ ហោតិ។ នដ្ឋចីវរស្ស ច អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។ តស្មា ឯកំ និវាសេត្វា ទ្វេ ហត្ថេន គហេត្វា វិហារំ គន្ត្វា វិនយកម្មំ កាតព្ពំ។ សចេ ទូរេ វិហារោ ហោតិ, អន្តរាមគ្គេ មនុស្សា សញ្ចរន្តិ។ ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា ឯកំ អំសកូដេ ឋបេត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ វិហារេ សភាគភិក្ខុ ន បស្សតិ, ភិក្ខាចារំ គតា ហោន្តិ, សង្ឃាដឹ ពហិគាមេ ឋបេត្វា សន្តរុត្តរេន អាសនសាលំ គន្ត្វា វិនយកម្មំ កាតព្ពំ។ សចេ ពហិគាមេ ចោរភយំ ហោតិ, បារុបិត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ អាសនសាលា សម្ពាធា ហោតិ ជនាកិណ្ណា, ន សក្កា ឯកមន្តេ ចីវរំ អបនេត្វា វិនយកម្មំ កាតុំ, ឯកំ ភិក្ខុំ អាទាយ ពហិគាមំ គន្ត្វា វិនយកម្មំ កត្វា ចីវរានិ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ។

សចេ ភិក្ខុ ទហរានំ ហត្ថេ បត្តចីវរំ ទត្វា មគ្គំ គច្ឆន្តោ បច្ឆិមេ យាមេ សយិតុកាមោ ហោន្តិ, អត្តនោ អត្តនោ ចីវរំ ហត្ថបាសេ កត្វាវ សយិតព្ពំ។ សចេ គច្ឆន្តានំយេវ អសម្បត្តេសុ ទហរេសុ អរុណំ ឧគ្គច្ឆតិ, ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, និស្សយោ បន ន បដិប្បស្សម្ភតិ, ទហរានម្បិ បុរតោ គច្ឆន្តានំ ថេរេសុ អសម្បត្តេសុ ឯសេវ នយោ។ មគ្គំ វិរជ្ឈិត្វា អរញ្ញេ អញ្ញមញ្ញំ អបស្សន្តេសុបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន ទហរា "មយំ, ភន្តេ, មុហុត្តំ សយិត្វា អសុកស្មឹ នាម ឱកាសេ តុម្ហេ សម្បាបុណិស្សាមា"តិ វត្វា យាវ អរុណុគ្គមនា សយន្តិ, ចីវរញ្ច និស្សគ្គិយំ ហោតិ, និស្សយោ ច បដិប្បស្សម្ភតិ, ទហរេ ឧយ្យោជេត្វា ថេរេសុ សយន្តេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វេធាបថំ ទិស្វា ថេរា "អយំ មគ្គោ" ទហរា "អយំ មគ្គោ"តិ វត្វា អញ្ញមញ្ញស្ស វចនំ អគ្គហេត្វា គតា, សហ អរុណុគ្គមនា ចីវរានិ ច និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ , និស្សយោ ច បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ ទហរា មគ្គតោ ឱក្កម្ម "អន្តោអរុណេយេវ និវត្តិស្សាមា"តិ ភេសជ្ជត្ថាយ គាមំ បវិសិត្វា អាគច្ឆន្តិ។ អសម្បត្តានំយេវ ច តេសំ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, និស្សយោ បន ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ បន ធេនុភយេន វា សុនខភយេន វា "មុហុត្តំ ឋត្វា គមិស្សាមា"តិ ឋត្វា វា និសីទិត្វា វា គច្ឆន្តិ, អន្តរា អរុណេ ឧគ្គតេ ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, និស្សយោ ច បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ "អន្តោអរុណេយេវ អាគមិស្សាមា"តិ អន្តោសីមាយំ គាមំ បវិដ្ឋានំ អន្តរា អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, នេវ ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, ន និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ បន "វិភាយតុ តាវា"តិ និសីទន្តិ, អរុណេ ឧគ្គតេបិ ន ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, និស្សយោ បន បដិប្បស្សម្ភតិ។ យេបិ "អន្តោអរុណេយេវ អាគមិស្សាមា"តិ សាមន្តវិហារំ ធម្មសវនត្ថាយ សឧស្សាហា គច្ឆន្តិ, អន្តរាមគ្គេយេវ ច នេសំ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ចីវរានិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, និស្សយោ បន ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ សចេ ធម្មគារវេន "យាវ បរិយោសានំ សុត្វាវ គមិស្សាមា"តិ និសីទន្តិ, សហ អរុណស្សុគ្គមនា ចីវរានិបិ និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ, និស្សយោបិ បដិប្បស្សម្ភតិ។ ថេរេន ទហរំ ចីវរធោវនត្ថាយ គាមកំ បេសេន្តេន អត្តនោ ចីវរំ បច្ចុទ្ធរិត្វាវ ទាតព្ពំ។ ទហរស្សាបិ ចីវរំ បច្ចុទ្ធរាបេត្វា ឋបេតព្ពំ។ សចេ អស្សតិយា គច្ឆតិ, អត្តនោ ចីវរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា ទហរស្ស ចីវរំ វិស្សាសេន គហេត្វា ឋបេតព្ពំ។ សចេ ថេរោ នស្សរតិ, ទហរោ ឯវ សរតិ, ទហរេន អត្តនោ ចីវរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា ថេរស្ស ចីវរំ វិស្សាសេន គហេត្វា គន្ត្វា វត្តព្ពោ "ភន្តេ, តុម្ហាកំ ចីវរំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជថា"តិ អត្តនោបិ ចីវរំ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ ឯវំ ឯកស្ស សតិយាបិ អាបត្តិមោក្ខោ ហោតីតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ ។

សមុដ្ឋានាទីសុ បឋមកថិនសិក្ខាបទេ អនធិដ្ឋានំ អវិកប្បនញ្ច អកិរិយំ, ឥធ អបច្ចុទ្ធរណំ អយមេវ វិសេសោ។ សេសំ សព្ពត្ថ វុត្តនយមេវាតិ។

ឧទោសិតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. តតិយកថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា

៤៩៧. តេន សមយេនាតិ តតិយកថិនសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឧស្សាបេត្វា បុនប្បុនំ វិមជ្ជតី**តិ "វលិសុ នដ្ឋាសុ ឥទំ មហន្តំ ភវិស្សតី"តិ មញ្ញមានោ ឧទកេន សិញ្ចិត្វា បាទេហិ អក្កមិត្វា ហត្ថេហិ ឧស្សាបេត្វា ឧក្ខិបិត្វា បិដ្ឋិយំ ឃំសតិ, តំ អាតបេ សុក្ខំ បឋមប្បមាណមេវ ហោតិ។ សោ បុនបិ តថា ករោតិ, តេន វុត្តំ – "ឧស្សាបេត្វា បុនប្បុនំ វិមជ្ជតី"តិ។ តំ ឯវំ កិលមន្តំ ភគវា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ទិស្វា និក្ខមិត្វា សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តោ វិយ តត្ថ អគមាសិ។ តេន វុត្តំ – "អទ្ទស ខោ ភគវា"តិអាទិ។

៤៩៨-៥០០. ឯកាទសមាសេតិ ឯកំ បច្ឆិមកត្តិកមាសំ ឋបេត្វា សេសេ ឯកាទសមាសេ។ **សត្តមាសេ**តិ កត្តិកមាសំ ហេមន្តិកេ ច ចត្តារោតិ បញ្ចមាសេ ឋបេត្វា សេសេ សត្តមាសេ។ **កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្ន**ន្តិ សង្ឃស្ស វា "ឥទំ អកាលចីវរ"ន្តិ ឧទ្ទិសិត្វា ទិន្នំ, ឯកបុគ្គលស្ស វា "ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី"តិ ទិន្នំ។

សង្ឃតោ វាតិ អត្តនោ បត្តភាគវសេន សង្ឃតោ វា ឧប្បជ្ជេយ្យ។ **គណតោ វា**តិ ឥទំ សុត្តន្តិកគណស្ស ទេម, ឥទំ អាភិធម្មិកគណស្សាតិ ឯវំ គណស្ស ទេន្តិ។ តតោ អត្តនោ បត្តភាគវសេន គណតោ វា ឧប្បជ្ជេយ្យ។

នោ ចស្ស បារិបូរីតិ នោ ចេ បារិបូរិ ភវេយ្យ, យត្តកេន កយិរមានំ អធិដ្ឋានចីវរំ បហោតិ, តញ្ច ចីវរំ តត្តកំ ន ភវេយ្យ, ឩនកំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

បច្ចាសា ហោតិ សង្ឃតោ វាតិអាទីសុ អសុកទិវសំ នាម សង្ឃោ ចីវរានិ លភិស្សតិ, គណោ លភិស្សតិ, តតោ មេ ចីវរំ ឧប្បជ្ជិស្សតីតិ ឯវំ សង្ឃតោ វា គណតោ វា បច្ចាសា ហោតិ។ ញាតកេហិ មេ ចីវរត្ថាយ បេសិតំ, មិត្តេហិ បេសិតំ, តេ អាគតា ចីវរេ ទស្សន្តីតិ ឯវំ ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បច្ចាសា ហោតិ។ **បំសុកូលំ វា**តិ ឯត្ថ បន បំសុកូលំ វា លច្ឆាមីតិ ឯវំ បច្ចាសា ហោតីតិ យោជេតព្ពំ។ **អត្តនោ វា ធនេនា**តិ អត្តនោ កប្បាសសុត្តាទិនា ធនេន, អសុកទិវសំ នាម លច្ឆាមីតិ ឯវំ វា បច្ចាសា ហោតីតិ អត្ថោ។

តតោ ចេ ឧត្តរិ និក្ខិបេយ្យ សតិយាបិ បច្ចាសាយាតិ មាសបរមតោ ចេ ឧត្តរិ និក្ខិបេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ បន អវត្វា យស្មា អន្តរា ឧប្បជ្ជមានេ បច្ចាសាចីវរេ មូលចីវរស្ស ឧប្បន្នទិវសតោ យាវ វីសតិមោ ទិវសោ តាវ ឧប្បន្នំ បច្ចាសាចីវរំ មូលចីវរំ អត្តនោ គតិកំ ករោតិ, តតោ ឧទ្ធំ មូលចីវរំ បច្ចាសាចីវរំ អត្តនោ គតិកំ ករោតិ។ តស្មា តំ វិសេសំ ទស្សេតុំ “តទហុប្បន្នេ មូលចីវរេ”តិអាទិនា នយេន បទភាជនំ វុត្តំ, តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

វិសភាគេ ឧប្បន្នេ មូលចីវរេតិ យទិ មូលចីវរំ សណ្ហំ, បច្ចាសាចីវរំ ថូលំ, ន សក្កា យោជេតុំ។ រត្តិយោ ច សេសា ហោន្តិ, ន តាវ មាសោ បូរតិ , ន អកាមា និក្ខេបេន ចីវរំ ការេតព្ពំ។ អញ្ញំ បច្ចាសាចីវរំ លភិត្វាយេវ កាលព្ភន្តរេ ការេតព្ពំ។ បច្ចាសាចីវរម្បិ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ អថ មូលចីវរំ ថូលំ ហោតិ, បច្ចាសាចីវរំ សណ្ហំ, មូលចីវរំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហិត្វា បច្ចាសាចីវរមេវ មូលចីវរំ កត្វា ឋបេតព្ពំ។ តំ បុន មាសបរិហារំ លភតិ, ឯតេនុបាយេន យាវ ឥច្ឆតិ តាវ អញ្ញមញ្ញំ មូលចីវរំ កត្វា ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមកថិនសទិសានេវាតិ។

តតិយកថិនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥០៣-៥. តេន សមយេនាតិ បុរាណចីវរសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា**តិ បិតុបិតា បិតាមហោ, បិតាមហស្ស យុគំ បិតាមហយុគំ។ យុគន្តិ អាយុប្បមាណំ វុច្ចតិ។ អភិលាប មត្តមេវ ចេតំ។ អត្ថតោ បន បិតាមហោយេវ បិតាមហយុគំ។ តតោ ឧទ្ធំ សព្ពេបិ បុព្ពបុរិសា បិតាមហគ្គហណេនេវ គហិតា។ ឯវំ យាវ សត្តមោ បុរិសោ តាវ យា អសម្ពន្ធា សា យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា អសម្ពន្ធាតិ វុច្ចតិ។ ទេសនាមុខមេវ ចេតំ។ “មាតិតោ វា បិតិតោ វា”តិវចនតោ បន បិតាមហយុគម្បិ បិតាមហិយុគម្បិ មាតាមហយុគម្បិ មាតាមហិយុគម្បិ តេសំ ភាតុភគិនីភាគិនេយ្យបុត្តបបុត្តាទយោបិ សព្ពេ ឥធ សង្គហិតា ឯវាតិ វេទិតព្ពា។

តត្រាយំ វិត្ថារនយោ – បិតា បិតុបិតា តស្ស បិតា តស្សាបិ បិតាតិ ឯវំ យាវ សត្តមា យុគា, បិតា បិតុមាតា តស្សា បិតា ច មាតា ច ភាតា ច ភគិនី ច បុត្តា ច ធីតរោ ចាតិ ឯវម្បិ ឧទ្ធញ្ច អធោ ច យាវ សត្តមា យុគា, បិតា បិតុភាតា បិតុភគិនី បិតុបុត្តា បិតុធីតរោ តេសម្បិ បុត្តធីតុបរម្បរាតិ ឯវម្បិ យាវ សត្តមា យុគា, មាតា មាតុមាតា តស្សា មាតា តស្សាបិ មាតាតិ ឯវម្បិ យាវ សត្តមា យុគា, មាតា មាតុបិតា តស្ស មាតា ច បិតា ច ភាតា ច ភគិនី ច បុត្តា ច ធីតរោ ចាតិ, ឯវម្បិ ឧទ្ធញ្ច អធោ ច យាវ សត្តមា យុគា, មាតា មាតុភាតា មាតុភគិនី មាតុបុត្តា មាតុធីតរោ តេសម្បិ បុត្តធីតុបរម្បរាតិ ឯវម្បិ យាវ សត្តមា យុគា, នេវ មាតុសម្ពន្ធេន ន បិតុសម្ពន្ធេន សម្ពន្ធា, អយំ **អញ្ញាតិកា នាម**។

ឧភតោ សង្ឃេតិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថេន ភិក្ខុសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថេនាតិ អដ្ឋវាចិកវិនយកម្មេន ឧបសម្បន្នា។

សកឹ និវត្ថម្បិ សកឹ បារុតម្បីតិ រជិត្វា កប្បំ កត្វា ឯកវារម្បិ និវត្ថំ វា បារុតំ វា។ អន្តមសោ បរិភោគសីសេន អំសេ វា មត្ថកេ វា កត្វា មគ្គំ គតោ ហោតិ, ឧស្សីសកំ វា កត្វា និបន្នោ ហោតិ, ឯតម្បិ បុរាណចីវរមេវ។ សចេ បន បច្ចត្ថរណស្ស ហេដ្ឋា កត្វា និបជ្ជតិ, ហត្ថេហិ វា ឧក្ខិបិត្វា អាកាសេ វិតានំ កត្វា សីសេន អផុសន្តោ គច្ឆតិ, អយំ បរិភោគោ នាម ន ហោតីតិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។

ធោតំ និស្សគ្គិយន្តិ ឯត្ថ ឯវំ អាណត្តា ភិក្ខុនី ធោវនត្ថាយ ឧទ្ធនំ សជ្ជេតិ, ទារូនិ សំហរតិ, អគ្គឹ ករោតិ, ឧទកំ អាហរតិ យាវ នំ ធោវិត្វា ឧក្ខិបតិ, តាវ ភិក្ខុនិយា បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ។ ធោវិត្វា ឧក្ខិត្តមត្តេ និស្សគ្គិយំ ហោតិ។ សចេ ទុទ្ធោតន្តិ មញ្ញមានា បុន សិញ្ចតិ វា ធោវតិ វា យាវ និដ្ឋានំ ន គច្ឆតិ តាវ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ ឯស នយោ រជនាកោដនេសុ។ រជនទោណិយញ្ហិ រជនំ អាកិរិត្វា យាវ សកឹ ចីវរំ រជតិ, តតោ បុព្ពេ យំកិញ្ចិ រជនត្ថាយ ករោតិ, បច្ឆា វា បដិរជតិ, សព្ពត្ថ បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ។ ឯវំ អាកោដនេបិ បយោគោ វេទិតព្ពោ។

៥០៦. អញ្ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញី បុរាណចីវរំ ធោវាបេតីតិ នោ ចេបិ "ឥមំ ធោវា"តិ វទតិ, អថ ខោ ធោវនត្ថាយ កាយវិការំ កត្វា ហត្ថេន វា ហត្ថេ ទេតិ, បាទមូលេ វា ឋបេតិ, ឧបរិ វា ខិបតិ, សិក្ខមានាសាមណេរីសាមណេរឧបាសកតិត្ថិយាទីនំ វា ហត្ថេ បេសេតិ, នទីតិត្ថេ ធោវន្តិយា ឧបចារេ វា ខិបតិ, អន្តោទ្វាទសហត្ថេ ឱកាសេ ឋត្វា, ធោវាបិតំយេវ ហោតិ។ សចេ បន ឧបចារំ មុញ្ចិត្វា ឱរតោ ឋបេតិ សា ចេ ធោវិត្វា អានេតិ, អនាបត្តិ។ សិក្ខមានាយ វា សាមណេរិយា វា ឧបាសិកាយ វា ហត្ថេ ធោវនត្ថាយ ទេតិ, សា ចេ ឧបសម្បជ្ជិត្វា ធោវតិ, អាបត្តិយេវ។ ឧបាសកស្ស ហត្ថេ ទេតិ, សោ ចេ លិង្គេ បរិវត្តេ ភិក្ខុនីសុ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បជ្ជិត្វា ធោវតិ , អាបត្តិយេវ។ សាមណេរស្ស វា ភិក្ខុស្ស វា ហត្ថេ ទិន្នេបិ លិង្គបរិវត្តនេ ឯសេវ នយោ។

ធោវាបេតិ រជាបេតីតិអាទីសុ ឯកេន វត្ថុនា និស្សគ្គិយំ, ទុតិយេន ទុក្កដំ។ តីណិបិ ការាបេន្តស្ស ឯកេន និស្សគ្គិយំ, សេសេហិ ទ្វេ ទុក្កដានិ។ យស្មា បនេតានិ ធោវនាទីនិ បដិបាដិយា វា ឧប្បដិបាដិយា វា ការេន្តស្ស មោក្ខោ នត្ថិ, តស្មា ឯត្ថ តីណិ ចតុក្កានិ វុត្តានិ។ សចេបិ ហិ "ឥមំ ចីវរំ រជិត្វា ធោវិត្វា អានេហី"តិ វុត្តេ សា ភិក្ខុនី បឋមំ ធោវិត្វា បច្ឆា រជតិ, និស្សគ្គិយេន ទុក្កដមេវ។ ឯវំ សព្ពេសុ វិបរីតវចនេសុ នយោ នេតព្ពោ។ សចេ បន "ធោវិត្វា អានេហី"តិ វុត្តា ធោវតិ ចេវ រជតិ ច, ធោវាបនបច្ចយា ឯវ អាបត្តិ, រជនេ អនាបត្តិ។ ឯវំ សព្ពត្ថ វុត្តាធិកករណេ "អវុត្តា ធោវតី"តិ ឥមិនា លក្ខណេន អនាបត្តិ វេទិតព្ពា។ "ឥមស្មឹ ចីវរេ យំ កាតព្ពំ, សព្ពំ តំ តុយ្ហំ ភារោ"តិ វទន្តោ បន ឯកវាចាយ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបជ្ជតីតិ។

អញ្ញាតិកាយ វេមតិកោ អញ្ញាតិកាយ ញាតិកសញ្ញីតិ ឥមានិបិ បទានិ វុត្តានំយេវ តិណ្ណំ ចតុក្កានំ វសេន វិត្ថារតោ វេទិតព្ពានិ។

ឯកតោ ឧបសម្បន្នាយាតិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ ធោវាបេន្តស្ស ទុក្កដំ។ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន យថាវត្ថុកមេវ, ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នា នាម បញ្ចសតា សាកិយានិយោ។

៥០៧. អវុត្តា ធោវតីតិ ឧទ្ទេសាយ វា ឱវាទាយ វា អាគតា កិលិដ្ឋំ ចីវរំ ទិស្វា ឋបិតដ្ឋានតោ គហេត្វា វា "ទេថ, អយ្យ, ធោវិស្សាមី"តិ អាហរាបេត្វា វា ធោវតិ ចេវ រជតិ ច អាកោដេតិ ច, អយំ អវុត្តា ធោវតិ នាម។ យាបិ "ឥមំ ចីវរំ ធោវា"តិ ទហរំ វា សាមណេរំ វា អាណាបេន្តស្ស ភិក្ខុនោ សុត្វា "អាហរថយ្យ អហំ ធោវិស្សាមី"តិ ធោវតិ, តាវកាលិកំ វា គហេត្វា ធោវិត្វា រជិត្វា ទេតិ, អយម្បិ អវុត្តា ធោវតិ នាម។

អញ្ញំ បរិក្ខារន្តិ ឧបាហនត្ថវិកបត្តត្ថវិកអំសពទ្ធកកាយពន្ធនមញ្ចបីឋភិសិតដ្ដិកាទី យំកិញ្ចិ ធោវាបេតិ, អនាបត្តិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ បន ឥទំ សិក្ខាបទំ ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

បុរាណចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥០៨. តេន សមយេនាតិ ចីវរបដិគ្គហណសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តា**តិ បិណ្ឌបាតតោ បដិក្កន្តា។ **យេន អន្ធវនំ តេនុបសង្កមី**តិ អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ យេន អន្ធវនំ តេនុបសង្កមិ។ **កតកម្មា**តិ កតចោរិកកម្មា, សន្ធិច្ឆេទនាទីហិ បរភណ្ឌំ ហរិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចោរគាមណិកោ**តិ ចោរជេដ្ឋកោ។ សោ កិរ បុព្ពេ ថេរឹ ជានាតិ, តស្មា ចោរានំ បុរតោ គច្ឆន្តោ ទិស្វា "ឥតោ មា គច្ឆថ, សព្ពេ ឥតោ ឯថា"តិ តេ គហេត្វា អញ្ញេន មគ្គេន អគមាសិ។ **សមាធិម្ហា វុដ្ឋហិត្វា**តិ ថេរី កិរ បរិច្ឆិន្នវេលាយំយេវ សមាធិម្ហា វុដ្ឋហិ។ សោបិ តស្មឹយេវ ខណេ

ឯវំ អវច, តស្មា សា អស្សោសិ, សុត្វា ច “នត្ថិ ទានិ អញ្ញោ ឯត្ថ សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា អញ្ញត្រ មយា”តិ តំ មំសំ អគ្គហេសិ។ តេន វុត្តំ – “អថ ខោ ឧប្បលវណ្ណា ភិក្ខុនី”តិអាទិ។

ឱហិយ្យកោតិ អវហីយកោ អវសេសោ, វិហារវារំ បត្វា ឯកោវ វិហារេ ឋិតោតិ អត្ថោ។ **សចេ មេ ត្វំ អន្តរវាសកំ ទទេយ្យាសី**តិ កស្មា អាហ? សណ្ហំ ឃនមដ្ឋំ អន្តរវាសកំ ទិស្វា លោភេន, អបិច អប្បកោ តស្សា អន្តរវាសកេ លោភោ, ថេរិយា បន សិខាប្បត្តា កោដ្ឋាសសម្បត្តិ តេនស្សា សរីរបារិប្ភូរឹ បស្សិស្សាមីតិ វិសមលោភំ ឧប្បាទេត្វា ឯវមាហ។ **អន្តិម**ន្តិ បញ្ចន្នំ ចីវរានំ សព្ពបរិយន្តំ ហុត្វា អន្តិមំ, អន្តិមន្តិ បច្ឆិមំ។ អញ្ញំ លេសេនាបិ វិកប្បេត្វា វា បច្ចុទ្ធរិត្វា វា ឋបិតំ ចីវរំ នត្ថីតិ ឯវំ យថាអនុញ្ញាតានំ បញ្ចន្នំ ចីវរានំ ធារណវសេនេវ អាហ, ន លោភេន, ន ហិ ខីណាសវានំ លោភោ អត្ថិ។ **និប្បីឡិយមានា**តិ ឧបមំ ទស្សេត្វា គាឡ្ហំ បីឡិយមានា។

អន្តរវាសកំ ទត្វា ឧបស្សយំ អគមាសីតិ សង្កច្ចិកំ និវាសេត្វា យថា តស្ស មនោរថោ ន បូរតិ, ឯវំ ហត្ថគលេយេវ ទស្សេត្វា អគមាសិ។

៥១០. កស្មា បារិវត្តកចីវរំ អប្បដិគណ្ហន្តេ ឧជ្ឈាយិំសុ? “សចេ ឯត្តកោបិ អម្ហេសុ អយ្យានំ វិស្សាសោ នត្ថិ, កថំ មយំ យាបេស្សាមា”តិ វិហត្ថតាយ សមភិតុន្នត្តា។

អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ឥមេសំ បញ្ចន្នន្តិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ សមសទ្ធានំ សមសីលានំ សមទិដ្ឋីនំ បារិវត្តកំ គហេតុំ អនុជានាមីតិ អត្ថោ។

៥១២. បយោគេ ទុក្កដន្តិ គហណត្ថាយ ហត្ថប្បសារណាទីសុ ទុក្កដំ។ **បដិលាភេនា**តិ បដិគ្គហណេន។ តត្ថ ច ហត្ថេន វា ហត្ថេ ទេតុ, បាទមូលេ វា ឋបេតុ, ឧបរិ វា ខិបតុ, សោ ចេ សាទិយតិ , គហិតមេវ ហោតិ។ សចេ បន សិក្ខមានាសាមណេរសាមណេរីឧបាសកឧបាសិកាទីនំ ហត្ថេ បេសិតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, អនាបត្តិ។ ធម្មកថំ កថេន្តស្ស ចតស្សោបិ បរិសា ចីវរានិ ច នានាវិរាគវត្ថានិ ច អានេត្វា បាទមូលេ ឋបេន្តិ, ឧបចារេ វា ឋត្វា ឧបចារំ វា មុញ្ចិត្វា ខិបន្តិ, យំ តត្ថ ភិក្ខុនីនំ សន្តកំ, តំ អញ្ញត្រ បារិវត្តកា គណ្ហន្តស្ស អាបត្តិយេវ។ អថ បន រត្តិភាគេ ខិត្តានិ ហោន្តិ, “ឥទំ ភិក្ខុនិយា, ឥទំ អញ្ញេស”ន្តិ ញាតុំ ន សក្កា, បារិវត្តកកិច្ចំ នត្ថីតិ **មហាបច្ចរិយំ កុរុន្ទិយញ្ច** វុត្តំ, តំ អចិត្តកភាវេន ន សមេតិ។ សចេ ភិក្ខុនី វស្សាវាសិកំ ទេតិ, បារិវត្តកមេវ កាតព្ពំ។ សចេ បន សង្ការកូដាទីសុ ឋបេតិ, “បំសុកូលំ គណ្ហិស្សន្តី”តិ បំសុកូលំ អធិដ្ឋហិត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។

៥១៣. អញ្ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញីតិ តិកបាចិត្តិយំ។ **ឯកតោ ឧបសម្បន្នាយា**តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ ហត្ថតោ គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ, ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន បាចិត្តិយមេវ។

៥១៤. បរិត្តេន វា វិបុលន្តិ អប្បគ្ឃចីវរេន វា ឧបាហនត្ថវិកបត្តត្ថវិកអំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទិនា វា មហគ្ឃំ ចេតាបេត្វា សចេបិ ចីវរំ បដិគ្គណ្ហាតិ, អនាបត្តិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “អន្តមសោ ហរីតកីខណ្ឌេនាបី”តិ វុត្តំ។ **វិបុលេន វា បរិត្ត**ន្តិ ឥទំ វុត្តវិបល្លាសេន វេទិតព្ពំ។ **អញ្ញំ បរិក្ខារ**ន្តិ បត្តត្ថវិកាទី យំ កិញ្ចិ វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរប្បមាណំ បន បដបរិស្សាវនម្បិ ន វដ្ដតិ។ យំ នេវ អធិដ្ឋានុបគំ ន វិកប្បនុបគំ តំ សព្ពំ វដ្ដតិ។ សចេបិ មញ្ចប្បមាណា ភិសិច្ឆវិ ហោតិ, វដ្ដតិយេវ; កោ បន វាទោ បត្តត្ថវិកាទីសុ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយាកិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ , បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

ចីវរបដិគ្គហណសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥១៥. តេន សមយេនាតិ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឧបនន្ទោ សក្យបុត្តោ**តិ អសីតិសហស្សមត្តានំ សក្យកុលា បព្ពជិតានំ ភិក្ខូនំ បតិកិដ្ឋោ លោលជាតិកោ។ **បដ្ឋោ**តិ ឆេកោ សមត្ថោ បដិពលោ សរសម្បន្នោ កណ្ឋមាធុរិយេន សមន្នាគតោ។ **កិស្មឹ វិយា**តិ កីសុ វិយ កិលេសោ វិយ, ហិរោត្តប្បវសេន កម្បនំ វិយ សង្កម្បនំ វិយ ហោតីតិ អត្ថោ។

អទ្ធានមគ្គន្តិ អទ្ធានសង្ខាតំ ទីឃមគ្គំ, ន នគរវីថិមគ្គន្តិ អត្ថោ។ **តេ ភិក្ខូ អច្ឆិន្នីសូ**តិ មុសីសុ, បត្តចីវរានិ នេសំ ហរិំសូតិ អត្ថោ។ **អនុយុញ្ជាហី**តិ ភិក្ខុភាវជាននត្ថាយ បុច្ឆ។ **អនុយុញ្ជិយមានា**តិ បព្ពជ្ជាឧបសម្បទាបត្ត

ចីវរាធិដ្ឋានាទីនិ បុច្ឆិយមានា។ **ឯតមត្ថំ អារោចេសុ**ន្តិ ភិក្ខុភាវំ ជានាបេត្វា យោ “សាកេតា សាវត្ថិំ អទ្ធានមគ្គប្បដិបន្នា”តិអាទិនា នយេន វុត្តោ, ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។

៥១៧. អញ្ញាតកំ គហបតិំ វាតិអាទីសុ យំ បរតោ “តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា”តិ វុត្តំ, តំ អាទិំ កត្វា ឯវំ អនុបុព្ពកថា វេទិតព្ពា។ សចេ ចោរេ បស្សិត្វា ទហរា បត្តចីវរានិ គហេត្វា បលាតា, ចោរា ថេរានំ និវាសនបារុបនមត្តំយេវ ហរិត្វា គច្ឆន្តិ, ថេរេហិ នេវ តាវ ចីវរំ វិញ្ញាបេតព្ពំ, ន សាខាបលាសំ ភញ្ជិតព្ពំ។ អថ ទហរា សព្ពំ ភណ្ឌកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាតា, ចោរា ថេរានំ និវាសនបារុបនំ តញ្ច ភណ្ឌកំ គហេត្វា គច្ឆន្តិ, ទហរេហិ អាគន្ត្វា អត្តនោ និវាសនបារុបនានិ ន តាវ ថេរានំ ទាតព្ពានិ, ន ហិ អនច្ឆិន្នចីវរា អត្តនោ អត្ថាយ សាខាបលាសំ ភញ្ជិតុំ លភន្តិ, អច្ឆិន្នចីវរានំ បន អត្ថាយ លភន្តិ, អច្ឆិន្នចីវរាវ អត្តនោបិ បរេសម្បិ អត្ថាយ លភន្តិ។ តស្មា ថេរេហិ វា សាខាបលាសំ ភញ្ជិត្វា វាកាទីហិ គន្ថេត្វា ទហរានំ ទាតព្ពំ, ទហរេហិ វា ថេរានំ អត្ថាយ ភញ្ជិត្វា គន្ថេត្វា តេសំ ហត្ថេ ទត្វា វា អទត្វា វា អត្តនា និវាសេត្វា អត្តនោ និវាសនបារុបនានិ ថេរានំ ទាតព្ពានិ, នេវ ភូតគាមបាតព្យតាយ បាចិត្តិយំ ហោតិ, ន តេសំ ធារណេ ទុក្កដំ។

សចេ អន្តរាមគ្គេ រជកត្ថរណំ វា ហោតិ, អញ្ញេ វា តាទិសេ មនុស្សេ បស្សន្តិ, ចីវរំ វិញ្ញាបេតព្ពំ។ យានិ ច នេសំ តេ វា វិញ្ញត្តមនុស្សា អញ្ញេ វា សាខាបលាសនិវាសនេ ភិក្ខូ ទិស្វា ឧស្សាហជាតា វត្ថានិ ទេន្តិ, តានិ សទសានិ វា ហោន្តុ អទសានិ វា នីលាទិនានាវណ្ណានិ វា កប្បិយានិបិ អកប្បិយានិបិ សព្ពានិ អច្ឆិន្នចីវរដ្ឋានេ ឋិតត្តា តេសំ និវាសេតុញ្ច បារុបិតុញ្ច វដ្ដន្តិ។ វុត្តម្បិហេតំ **បរិវារេ** –

“អកប្បកតំ នាបិ រជនាយ រត្តំ;
តេន និវត្ថោ យេន កាមំ វជេយ្យ;
ន ចស្ស ហោតិ អាបត្តិ;
សោ ច ធម្មោ សុគតេន ទេសិតោ;
បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១);

អយញ្ហិ បញ្ហោ អច្ឆិន្នចីវរកំ ភិក្ខុំ សន្ធាយ វុត្តោ។ អថ បន តិត្ថិយេហិ សហគច្ឆន្តិ, តេ ច នេសំ កុសចីរវាកចីរផលកចីរានិ ទេន្តិ, តានិបិ លទ្ធី អគ្គហេត្វា និវាសេតុំ វដ្ដន្តិ, និវាសេត្វាបិ លទ្ធិ ន គហេតព្ពា។

ឥទានិ “យំ អាវាសំ បឋមំ ឧបគច្ឆតិ, សចេ តត្ថ ហោតិ សង្ឃស្ស វិហារចីវរំ វា”តិអាទីសុ **វិហារចីវរំ** នាម មនុស្សា អាវាសំ ការេត្វា “ចត្តារោបិ បច្ចយា អម្ហាកំយេវ សន្តកា បរិភោគំ គច្ឆន្តុ”តិ តិចីវរំ សជ្ជេត្វា អត្តនា ការាបិតេ អាវាសេ ឋបេន្តិ, ឯតំ វិហារចីវរំ នាម។ **ឧត្តរត្ថរណ**ន្តិ មញ្ចកស្ស ឧបរិ អត្ថរណកំ វុច្ចតិ។ **ភុមត្ថរណ**ន្តិ បរិកម្មកតាយ ភូមិយា រក្ខណត្ថំ ចិមិលិកាហិ កតអត្ថរណំ តស្ស ឧបរិ តដ្ដិកំ បត្ថរិត្វា ចង្កមន្តិ។ **ភិសិច្ឆវី**តិ មញ្ចភិសិយា វា បីឋភិសិយា វា ឆវិ, សចេ បូរិតា ហោតិ វិធុនិត្វាបិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ ឯវមេតេសុ វិហារចីវរាទីសុ យំ តត្ថ អាវាសេ ហោតិ, តំ អនាបុច្ឆាបិ គហេត្វា និវាសេតុំ វា បារុបិតុំ វា អច្ឆិន្នចីវរកានំ ភិក្ខូនំ លព្ភតីតិ វេទិតព្ពំ។ តញ្ច ខោ លភិត្វា ឱទហិស្សាមិ បុន បបេស្សាមីតិ អធិប្បាយេន ន មូលច្ឆេជ្ជាយ។ លភិត្វា ច បន ញាតិតោ វា ឧបដ្ឋាកតោ វា អញ្ញតោ វា កុតោចិ បាកតិកមេវ កាតព្ពំ។ វិទេសគតេន ឯកស្មិំ សង្ឃិកេ អាវាសេ សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជនត្ថាយ ឋបេតព្ពំ។ សចស្ស បរិភោគេនេវ តំ ជីរតិ វា នស្សតិ វា គីវា ន ហោតិ។ សចេ បន ឯតេសំ វុត្តប្បការានំ គិហិវត្ថាទីនំ ភិសិច្ឆវិបរិយន្តានំ កិញ្ចិ ន លព្ភតិ, តេន តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា អាគន្តព្ពន្តិ។

៥១៨. យេហិ កេហិចិ វា អច្ឆិន្នន្តិ ឯត្ថ យម្បិ អច្ឆិន្នចីវរា អាចរិយុបជ្ឈាយា អញ្ញេ “អាហរថ, អាវុសោ, ចីវរ”ន្តិ យាចិត្វា វា វិស្សាសេន វា គណ្ហន្តិ, តម្បិ សង្គហំ គច្ឆតីតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។

បរិភោគជិណ្ណំ វាតិ ឯត្ថ ច អច្ឆិន្នចីវរានំ អាចរិយុបជ្ឈាយាទីនំ អត្តនា តិណបណ្ណេហិ បដិច្ឆាទេត្វា ទិន្នចីវរម្បិ សង្គហំ គច្ឆតីតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។ ឯវញ្ហិ តេ អច្ឆិន្នចីវរដ្ឋានេ នដ្ឋចីវរដ្ឋានេ ច ឋិតា ភវិស្សន្តិ, តេន នេសំ វិញ្ញត្តិយំ អកប្បិយចីវរបរិភោគេ ច អនាបត្តិ អនុរូបា ភវិស្សតិ។

៥២១. ញាតកានំ បវារិតានន្តិ ឯត្ថ “ឯតេសំ សន្តកំ ទេថា”តិ វិញ្ញាបេន្តស្ស យាចន្តស្ស អនាបត្តីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ន ហិ ញាតកបវារិតានំ អាបត្តិ វា អនាបត្តិ វា ហោតិ។ **អត្តនោ ធនេនា**តិ ឯត្ថាបិ អត្តនោ កប្បិយភណ្ឌេន កប្បិយវោហារេនេវ ចីវរំ វិញ្ញាបេន្តស្ស ចេតាបេន្តស្ស បរិវត្តាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **បវារិតាន**ន្តិ ឯត្ថ ច សង្ឃវសេន បវារិតេសុ បមាណមេវ វដ្ដតិ។ បុគ្គលិកបវារណាយ យំ យំ បវារេតិ, តំ

តំយេវ វិញ្ញាបេតព្ពំ។ យោ ចតូហិ បច្ចយេហិ បវារេត្វា សយមេវ សល្លក្ខេត្វា កាលានុកាលំ ចីវរានិ ទិវសេ ទិវសេ យាគុភត្តាទីនីតិ ឯវំ យេន យេនត្ថោ តំ តំ ទេតិ, តស្ស វិញ្ញាបនកិច្ចំ នត្ថិ។ យោ បន បវារេត្វា ពាលតាយ វា សតិសម្មោសេន វា ន ទេតិ, សោ វិញ្ញាបេតព្ពោ។ យោ "មយ្ហំ គេហំ បវារេមី"តិ វទតិ, តស្ស គេហំ គន្ត្វា យថា សុខំ និសីទិតព្ពំ និបជ្ជិតព្ពំ, ន កិញ្ចិ គហេតព្ពំ។ យោ បន "យំ មយ្ហំ គេហេ អត្ថិ, តំ បវារេមី"តិ វទតិ។ យំ តត្ថ កប្បិយំ, តំ វិញ្ញាបេតព្ពំ, គេហេ បន និសីទិតុំ វា និបជ្ជិតុំ វា ន លព្ភតីតិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។

អញ្ញស្សត្ថាយាតិ ឯត្ថ អត្តនោ ញាតកបវារិតេ ន កេវលំ អត្តនោ អត្ថាយ, អថ ខោ អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អយមេកោ អត្ថោ។ អយំ បន ទុតិយោ អញ្ញស្សាតិ យេ អញ្ញស្ស ញាតកបវារិតា, តេ តស្សេវ "អញ្ញស្សា"តិ លទ្ធវោហារស្ស ពុទ្ធរក្ខិតស្ស វា ធម្មរក្ខិតស្ស វា អត្ថាយ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ តទម្បិ ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥២២-៤. តេន សមយេនាតិ តតុត្តរិសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អភិហដ្ឋុ**ន្តិ អភីតិ ឧបសគ្គោ, ហរិតុន្តិ អត្ថោ, គណ្ហិតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បវារេយ្យា**តិ ឥច្ឆាបេយ្យ, ឥច្ឆំ រុចិំ ឧប្បាទេយ្យ, វទេយ្យ និមន្តេយ្យាតិ អត្ថោ។ អភិហដ្ឋុំ បវារេន្តេន បន យថា វត្តព្ពំ, តំ អាការំ ទស្សេតុំ "យាវតកំ ឥច្ឆសិ តាវតកំ គណ្ហាហី"តិ ឯវមស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។ អថ វា យថា "នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ"តិ (សុ. និ. ៤២៦, ១១០៤; ចូឡនិ. ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៦៧) ឯត្ថ ទិស្វាតិ អត្ថោ, ឯវមិធាបិ "អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា"តិ អភិហរិត្វា បវារេយ្យាតិ អត្ថោ។ តត្ថ កាយាភិហារោ វាចាភិហារោតិ ទុវិធោ អភិហារោ, កាយេន វា ហិ វត្ថានិ អភិហរិត្វា បាទមូលេ ឋបេត្វា "យត្តកំ ឥច្ឆសិ តត្តកំ គណ្ហាហី"តិ វទន្តោ បវារេយ្យ, វាចាយ វា "អម្ហាកំ ទុស្សកោដ្ឋាគារំ បរិបុណ្ណំ, យត្តកំ ឥច្ឆសិ តត្តកំ គណ្ហាហី"តិ វទន្តោ បវារេយ្យ, តទុភយម្បិ ឯកជ្ឈំ កត្វា "អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា"តិ វុត្តំ។

សន្តរុត្តរបរមន្តិ សអន្តរំ ឧត្តរំ បរមំ អស្ស ចីវរស្សាតិ សន្តរុត្តរបរមំ, និវាសនេន សទ្ធិំ បារុបនំ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ អស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព**ន្តិ តតោ អភិហដចីវរតោ ឯត្តកំ ចីវរំ គហេតព្ពំ, ន តតោ បរន្តិ អត្ថោ។ យស្មា បន អធិដ្ឋានសព្ពចីវរេន តិចីវរិកេនេវ ភិក្ខុនា ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពំ, អញ្ញេន អញ្ញថាបិ, តស្មា តំ វិភាគំ ទស្សេតុំ "សចេ តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តី"តិអាទិនា នយេនស្ស បទភាជនំ វុត្តំ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – យស្ស តីណិ នដ្ឋានិ, តេន ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា អញ្ញំ សភាគដ្ឋានតោ បរិយេសិស្សតិ។ យស្ស ទ្វេ នដ្ឋានិ, តេន ឯកំ សាទិតព្ពំ។ សចេ បកតិយាវ សន្តរុត្តរេន ចរតិ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ឯវំ ឯកំ សាទិយន្តេនេវ សមោ ភវិស្សតិ។ យស្ស តីសុ ឯកំ នដ្ឋំ, ន សាទិតព្ពំ។ យស្ស បន ទ្វីសុ ឯកំ នដ្ឋំ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ យស្ស ឯកំយេវ ហោតិ, តញ្ច នដ្ឋំ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ភិក្ខុនិយា បន បញ្ចសុបិ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ចតូសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតព្ពំ, តីសុ នដ្ឋេសុ កិញ្ចិ ន សាទិតព្ពំ, កោ បន វាទោ ទ្វីសុ វា ឯកស្មឹ វា។ យេន កេនចិ ហិ សន្តរុត្តរបរមតាយ ឋាតព្ពំ, តតោ ឧត្តរិ ន លព្ភតីតិ ឥទមេត្ថ លក្ខណំ។

៥២៦. សេសកំ អាហរិស្សាមីតិ ទ្វេ ចីវរានិ កត្វា សេសំ បុន អាហរិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ន អច្ឆិន្នការណា**តិ ពាហុសច្ចាទិគុណវសេន ទេន្តិ។ **ញាតកាន**ន្តិអាទីសុ ញាតកានំ ទេន្តានំ សាទិយន្តស្ស បវារិតានំ ទេន្តានំ សាទិយន្តស្ស អត្តនោ ធនេន សាទិយន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ អដ្ឋកថាសុ បន "ញាតកបវារិតដ្ឋានេ បកតិយា ពហុម្បិ វដ្ដតិ, អច្ឆិន្នការណា បមាណមេវ វដ្ដតី"តិ វុត្តំ។ តំ បាឡិយា ន សមេតិ។ យស្មា បនិទំ សិក្ខាបទំ អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញាបនវត្ថុស្មឹយេវ បញ្ញត្តំ, តស្មា ឥធ "អញ្ញស្សត្ថាយា"តិ ន វុត្តំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ តទម្បិ ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

តតុត្តរិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. បឋមឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥២៧. តេន សមយេនាតិ ឧបក្ខដសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អត្ថាវុសោ មំ សោ ឧបដ្ឋាកោ**តិ អាវុសោ, យំ ត្វំ ភណសិ, អត្ថិ ឯវរូបោ សោ មម ឧបដ្ឋាកោតិ អយមេត្ថ អត្ថោ។ **អបិ មេយ្យ ឯវំ ហោតី**តិ អបិ មេ អយ្យ ឯវំ ហោតិ, អបិ មយ្យា ឯវន្តិបិ បាឋោ។

៥២៨-៩. ភិក្ខុំ បនេវ ឧទ្ទិស្សាតិ ឯត្ថ ឧទ្ទិស្សាតិ អបទិស្ស អារព្ភ។ យស្មា បន យំ ឧទ្ទិស្ស ឧបក្ខដំ ហោតិ, តំ តស្សត្ថាយ ឧបក្ខដំ នាម ហោតិ។ តស្មាស្ស បទភាជនេ “ភិក្ខុស្សត្ថាយា”តិ វុត្តំ។

ភិក្ខុំ អារម្មណំ ករិត្វាតិ ភិក្ខុំ បច្ចយំ កត្វា, យញ្ហិ ភិក្ខុំ ឧទ្ទិស្ស ឧបក្ខដំ, តំ និយមេនេវ ភិក្ខុំ បច្ចយំ កត្វា ឧបក្ខដំ ហោតិ, តេន វុត្តំ – “ភិក្ខុំ អារម្មណំ ករិត្វា”តិ។ បច្ចយោបិ ហិ “លភតិ មារោ អារម្មណ”ន្តិអាទីសុ (សំ. និ. ៤.២៤៣) អារម្មណន្តិ អាគតោ។ ឥទានិ “ឧទ្ទិស្សា”តិ ឯត្ថ យោ កត្តា, តស្ស អាការទស្សនត្ថំ “ភិក្ខុំ អច្ឆាទេតុកាមោ”តិ វុត្តំ។ ភិក្ខុំ អច្ឆាទេតុកាមេន ហិ តេន តំ ឧទ្ទិស្ស ឧបក្ខដំ, ន អញ្ញេន ការណេន។ ឥតិ សោ អច្ឆាទេតុកាមោ ហោតិ។ តេន វុត្តំ – “ភិក្ខុំ អច្ឆាទេតុកាមោ”តិ។

អញ្ញាតកស្ស គហបតិស្ស វាតិ អញ្ញាតកេន គហបតិនា វាតិ អត្ថោ។ ករណត្ថេ ហិ ឥទំ សាមិវចនំ។ បទភាជនេ បន ព្យញ្ជនំ អវិចារេត្វា អត្ថមត្តមេវ ទស្សេតុំ “អញ្ញាតកោ នាម…បេ…. គហបតិ នាមា”តិអាទិ វុត្តំ។

ចីវរចេតាបន្នន្តិ ចីវរមូលំ, តំ បន យស្មា ហិរញ្ញាទីសុ អញ្ញតរំ ហោតិ, តស្មា បទភាជនេ “ហិរញ្ញំ វា”តិអាទិ វុត្តំ។ **ឧបក្ខដំ ហោតី**តិ សជ្ជិតំ ហោតិ, សំហរិត្វា ឋបិតំ, យស្មា បន “ហិរញ្ញំ វា”តិអាទិនា វចនេនស្ស ឧបក្ខដភាវោ ទស្សិតោ ហោតិ, តស្មា “ឧបក្ខដំ នាមា”តិ បទំ ឧទ្ធរិត្វា វិសុំ បទភាជនំ ន វុត្តំ។ **ឥមិនា**តិ ឧបក្ខដំ សន្ធាយាហ, តេនេវស្ស បទភាជនេ “បច្ចុបដ្ឋិតេនា”តិ វុត្តំ។ យញ្ហិ ឧបក្ខដំ សំហរិត្វា ឋបិតំ, តំ បច្ចុបដ្ឋិតំ ហោតីតិ។ **អច្ឆាទេស្សាមី**តិ វោហារវចនមេតំ “ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទស្សាមី”តិ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ។ តេនេវស្ស បទភាជនេបិ “ទស្សាមី”តិ វុត្តំ។

តត្រ ចេ សោ ភិក្ខូតិ យត្រ សោ គហបតិ វា គហបតានី វា តត្រ សោ ភិក្ខុ បុព្ពេ អប្បវារិតោ ឧបសង្កមិត្វា ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យ ចេតិ អយមេត្ថ បទសម្ពន្ធោ។ តត្ថ ឧបសង្កមិត្វាតិ ឥមស្ស គន្ត្វាតិ ឥមិនាវ អត្ថេ សិទ្ធេ បចុរវោហារវសេន “ឃរ”ន្តិ វុត្តំ។ យត្រ បន សោ ទាយកោ តត្រ គន្ត្វាតិ អយមេវេត្ថ អត្ថោ, តស្មា បុនបិ វុត្តំ “យត្ថ កត្ថចិ ឧបសង្កមិត្វា”តិ។ **វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យា**តិ វិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ អាបជ្ជេយ្យ, បទភាជនេ បន យេនាការេន វិកប្បំ អាបន្នោ ហោតិ តមេវ ទស្សេតុំ “អាយតំ វា”តិអាទិ វុត្តំ។ **សាធូ**តិ អាយាចនេ និបាតោ។ **វតា**តិ បរិវិតក្កេ។ **មន្តិ** អត្តានំ និទ្ទិសតិ។ **អាយស្មា**តិ បរំ អាលបតិ អាមន្តេតិ។ យស្មា បនិទំ សព្ពំ ព្យញ្ជនមត្តមេវ, ឧត្តានត្ថមេវ, តស្មាស្ស បទភាជនេ អត្ថោ ន វុត្តោ។ **កល្យាណកម្យតំ ឧបាទាយា**តិ សុន្ទរកាមតំ វិសិដ្ឋកាមតំ ចិត្តេន គហេត្វា, តស្ស “អាបជ្ជេយ្យ ចេ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ យស្មា បន យោ កល្យាណកម្យតំ ឧបាទាយ អាបជ្ជតិ, សោ សាធត្ថិកោ មហគ្ឃត្ថិកោ ហោតិ, តស្មាស្ស បទភាជនេ ព្យញ្ជនំ បហាយ អធិប្បេតត្ថមេវ ទស្សេតុំ តទេវ វចនំ វុត្តំ។ យស្មា បន ន ឥមស្ស អាបជ្ជនមត្តេនេវ អាបត្តិ សីសំ ឯតិ, តស្មា “តស្ស វចនេនា”តិអាទិ វុត្តំ។

៥៣១. អនាបត្តិ ញាតកានន្តិអាទីសុ ញាតកានំ ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស អនាបត្តីតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ **មហគ្ឃំ ចេតាបេតុកាមស្ស អប្បគ្ឃំ ចេតាបេតី**តិ គហបតិស្ស វីសតិអគ្ឃនកំ ចីវរំ ចេតាបេតុកាមស្ស “អលំ មយ្ហំ ឯតេន, ទសគ្ឃនកំ វា អដ្ឋគ្ឃនកំ វា ទេហី”តិ វទតិ អនាបត្តិ។ **អប្បគ្ឃ**ន្តិ ឥទញ្ច អតិរេកនិវារណត្ថមេវ វុត្តំ, សមកេបិ បន អនាបត្តិ , តញ្ច ខោ អគ្ឃវសេនេវ ន បមាណវសេន, អគ្ឃវឌ្ឍនកញ្ហិ ឥទំ សិក្ខាបទំ។ តស្មា យោ វីសតិអគ្ឃនកំ អន្តរវាសកំ ចេតាបេតុកាមោ , “តំ ឯត្តកមេវ មេ អគ្ឃនកំ ចីវរំ ទេហី”តិ វត្តម្បិ វដ្ដតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិបិ តតុត្តរិសិក្ខាបទសទិសានេវាតិ។

បឋមឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៣២. ទុតិយឧបក្ខដេបិ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ តញ្ហិ ឥមស្ស អនុបញ្ញត្តិសទិសំ។ កេវលំ បឋមសិក្ខាបទេ ឯកស្ស បីឡា កតា, ទុតិយេ ទ្វិន្នំ, អយមេវេត្ថ វិសេសោ។ សេសំ សព្ពំ បឋមសទិសមេវ។ យថា ច ទ្វិន្នំ, ឯវំ ពហូនំ បីឡំ កត្វា គណ្ហតោបិ អាបត្តិ វេទិតព្ពាតិ។

ទុតិយឧបក្ខដសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៣៧. តេន សមយេនាតិ រាជសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឧបាសកំ សញ្ញាបេត្វា**តិ ជានាបេត្វា, “ឥមិនា មូលេន ចីវរំ កិណិត្វា ថេរស្ស ទេហី”តិ ឯវំ វត្វាតិ អធិប្បាយោ។ **បណ្ណាសពន្ធោ**តិ បណ្ណាសកហាបណទណ្ឌោតិ វុត្តំ ហោតិ។ បណ្ណាសំ ពន្ធោតិបិ បាឋោ, បណ្ណាសំ ជិតោ បណ្ណាសំ ទាបេតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។ **អជ្ជណ្ហោ, ភន្តេ, អាគមេហី**តិ ភន្តេ, អជ្ជ ឯកទិវសំ អម្ហាកំ តិដ្ឋ, អធិវាសេហីតិ អត្ថោ។ **បរាមសី**តិ គណ្ហិ។ **ជីនោសី**តិ ជិតោសិ។

៥៣៨-៩. រាជភោគ្គោតិ រាជតោ ភោគ្គំ ភុញ្ជិតព្ពំ អស្សត្ថីតិ រាជភោគ្គោ, រាជភោគោតិបិ បាឋោ, រាជតោ ភោគោ អស្ស អត្ថីតិ អត្ថោ។

បហិណេយ្យាតិ បេសេយ្យ, ឧត្តានត្ថត្តា បនស្ស បទភាជនំ ន វុត្តំ។ យថា ច ឯតស្ស, ឯវំ “ចីវរំ ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុ”ន្តិអាទីនម្បិ បទានំ ឧត្តានត្ថត្តាយេវ បទភាជនំ ន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ ។ **អាភត**ន្តិ អានីតំ។ **កាលេន កប្បិយ**ន្តិ យុត្តបត្តកាលេន, យទា នោ អត្ថោ ហោតិ, តទា កប្បិយំ ចីវរំ គណ្ហាមាតិ អត្ថោ។

វេយ្យាវច្ចករោតិ កិច្ចករោ, កប្បិយការកោតិ អត្ថោ។ **សញ្ញត្តោ សោ មយា**តិ អាណត្តោ សោ មយា, យថា តុម្ហាកំ ចីវរេន អត្ថេ សតិ ចីវរំ ទស្សតិ, ឯវំ វុត្តោតិ អត្ថោ។ **អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនា**តិ ចោទនាលក្ខណនិទស្សនមេតំ, ឥទញ្ហិ វចនំ វត្តព្ពំ, អស្ស វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ; ឥទំ ចោទនាលក្ខណំ។ **“ទេហិ មេ ចីវរ**”ន្តិអាទីនិ បន នវត្តព្ពាការទស្សនត្ថំ វុត្តានិ, ឯតានិ ហិ វចនានិ ឯតេសំ វា អត្ថោ យាយ កាយចិ ភាសាយ ន វត្តព្ពោ។

ទុតិយម្បិ វត្តព្ពោ តតិយម្បិ វត្តព្ពោតិ “អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនា”តិ ឥទមេវ យាវតតិយំ វត្តព្ពោតិ។ ឯវំ “ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចោទេតព្ពោ សារេតព្ពោ”តិ ឯត្ថ ឧទ្ទិដ្ឋចោទនាបរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចោទយមានោ សារយមានោ តំ ចីវរំ អភិនិប្ផាទេយ្យ, ឥច្ចេតំ កុសល”ន្តិ ឥមេសំ បទានំ សង្ខេបតោ អត្ថំ ទស្សេន្តោ “សចេ អភិនិប្ផាទេតិ, ឥច្ចេតំ កុសល”ន្តិ អាហ។ ឯវំ យាវតតិយំ ចោទេន្តោ តំ ចីវរំ យទិ និប្ផាទេតិ, សក្កោតិ អត្តនោ បដិលាភវសេន និប្ផាទេតុំ, ឥច្ចេតំ កុសលំ សាធុ សុដ្ឋុ សុន្ទរំ។

ចតុក្ខត្តុំ បញ្ចក្ខត្តុំ ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ពន្តិ ឋានលក្ខណនិទស្សនមេតំ។ ឆក្ខត្តុបរមន្តិ ច ភាវនបុំសកវចនមេតំ, ឆក្ខត្តុបរមញ្ហិ ឯតេន ចីវរំ ឧទ្ទិស្ស តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្ពំ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កាតព្ពំ, ឥទំ ឋានលក្ខណំ។ តត្ថ យោ សព្ពដ្ឋានានំ សាធារណោ តុណ្ហីភាវោ, តំ តាវ ទស្សេតុំ បទភាជនេ “តត្ថ គន្ត្វា តុណ្ហីភូតេនា”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **ន អាសនេ និសីទិតព្ព**ន្តិ “ឥធ, ភន្តេ, និសីទថា”តិ វុត្តេនាបិ ន និសីទិតព្ពំ។ **ន អាមិសំ បដិគ្គហេតព្ព**ន្តិ យាគុខជ្ជកាទិភេទំ កិញ្ចិ អាមិសំ “គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ យាចិយមានេនាបិ ន គណ្ហិតព្ពំ។ **ន ធម្មោ ភាសិតព្ពោ**តិ មង្គលំ វា អនុមោទនំ វា ភាសថាតិ យាចិយមានេនាបិ កិញ្ចិ ន ភាសិតព្ពំ, កេវលំ “កិំ ការណា អាគតោសី”តិ បុច្ឆិយមានេន “ជានាសិ, អាវុសោ”តិ វត្តព្ពោ។ **បុច្ឆិយមានោ**តិ ឥទញ្ហិ ករណត្ថេ បច្ចត្តវចនំ។ អថ វា បុច្ឆំ កុរុមានោ បុច្ឆិយមានោតិ ឯវម្បេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យោ ហិ បុច្ឆំ ករោតិ, សោ ឯត្តកំ វត្តព្ពោតិ **ឋានំ ភញ្ជតី**តិ អាគតការណំ ភញ្ជតិ។

ឥទានិ យា តិស្សោ ចោទនា, ឆ ច ឋានានិ វុត្តានិ។ តត្ថ វុឌ្ឍិញ្ច ហានិញ្ច ទស្សេន្តោ **“ចតុក្ខត្តុំ ចោទេត្វា**”តិអាទិមាហ។ យស្មា ច ឯត្ថ ឯកចោទនាវុឌ្ឍិយា ទ្វិន្នំ ឋានានំ ហានិ វុត្តា, តស្មា “ឯកា ចោទនា ទិគុណំ ឋាន”ន្តិ លក្ខណំ ទស្សិតំ ហោតិ។ ឥតិ ឥមិនា លក្ខណេន តិក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ឆក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, ទ្វិក្ខត្តុំ ចោទេត្វា អដ្ឋក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, សកឹ ចោទេត្វា ទសក្ខត្តុំ ឋាតព្ពន្តិ។ យថា ច “ឆក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ន ឋាតព្ព”ន្តិ វុត្តំ, ឯវំ “ទ្វាទសក្ខត្តុំ ឋត្វា ន ចោទេតព្ព”ន្តិបិ វុត្តមេវ ហោតិ។ តស្មា សចេ ចោទេតិយេវ ន តិដ្ឋតិ, ឆ ចោទនា លព្ភន្តិ។ សចេ តិដ្ឋតិយេវ ន ចោទេតិ, ទ្វាទស ឋានានិ លព្ភន្តិ។ សចេ ចោទេតិបិ តិដ្ឋតិបិ, ឯកាយ ចោទនាយ ទ្វេ ឋានានិ ហាបេតព្ពានិ។ តត្ថ យោ ឯកទិវសមេវ បុនប្បុនំ គន្ត្វា ឆក្ខត្តុំ ចោទេតិ, សកឹយេវ វា គន្ត្វា “អត្ថោ មេ, អាវុសោ, ចីវរេនា”តិ ឆក្ខត្តុំ វទតិ។ តថា ឯកទិវសមេវ បុនប្បុនំ គន្ត្វា ទ្វាទសក្ខត្តុំ តិដ្ឋតិ, សកឹយេវ វា គន្ត្វា

តត្រ តត្រ ឋានេ តិដ្ឋតិ, សោបិ សព្ពចោទនាយោ សព្ពដ្ឋានានិ ច ភញ្ជតិ។ កោ បន វាទោ នានាទិវសេសុ ឯវំ ករោន្តស្សាតិ ឯវមេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

យតស្ស ចីវរចេតាបន្នំ អាភតន្តិ យតោ រាជតោ វា រាជភោគ្គតោ វា អស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរចេតាបន្នំ អានីតំ។ យត្វស្សាតិបិ បាឋោ។ អយមេវត្ថោ។ “យត្ថស្សា”តិបិ បឋន្តិ, យស្មិំ ឋានេ អស្ស ចីវរចេតាបន្នំ បេសិតន្តិ ច អត្ថំ កថេន្តិ, ព្យញ្ជនំ បន ន សមេតិ។ **តត្ថា**តិ តស្ស រញ្ញោ វា រាជភោគ្គស្ស វា សន្តិកេ; សមីបត្ថេ ហិ ឥទំ ភុម្មវចនំ។ **ន តំ តស្ស ភិក្ខុនោ កិញ្ចិ អត្ថំ អនុភោតី**តិ តំ ចីវរចេតាបន្នំ តស្ស ភិក្ខុនោ កិញ្ចិ អប្បមត្តកម្បិ កម្មំ ន និប្ផាទេតិ។ **យុញ្ជន្តាយស្មន្តោ សក**ន្តិ អាយស្មន្តោ អត្តនោ សន្តកំ ធនំ បាបុណន្តុ។ **មា វោ សកំ វិនស្សា**តិ តុម្ហាកំ សន្តកំ មា វិនស្សតុ។ យោ បន នេវ សាមំ គច្ឆតិ, ន ទូតំ បាហេតិ, វត្តភេទេ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។

កឹ បន សព្ពកប្បិយការកេសុ ឯវំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? ន បដិបជ្ជិតព្ពំ។ អយញ្ហិ កប្បិយការកោ នាម សង្ខេបតោ ទុវិធោ និទ្ទិដ្ឋោ ច អនិទ្ទិដ្ឋោ ច។ តត្ថ និទ្ទិដ្ឋោ ទុវិធោ – ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋោ, ទូតេន និទ្ទិដ្ឋោតិ។ អនិទ្ទិដ្ឋោបិ ទុវិធោ – មុខវេវដិក កប្បិយការកោ, បរម្មុខកប្បិយការកោតិ។ តេសុ ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋោ សម្មុខាសម្មុខវសេន ចតុព្ពិធោ ហោតិ។ តថា ទូតេន និទ្ទិដ្ឋោបិ។

កថំ? ឥធេកច្ចោ ភិក្ខុស្ស ចីវរត្ថាយ ទូតេន អកប្បិយវត្ថុំ បហិណតិ, ទូតោ តំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមេន តុម្ហាកំ ចីវរត្ថាយ បហិតំ, គណ្ហថ ន”ន្តិ វទតិ, ភិក្ខុ “នយិទំ កប្បតី”តិ បដិក្ខិបតិ, ទូតោ “អត្ថិ បន តេ, ភន្តេ, វេយ្យាវច្ចករោ”តិ បុច្ឆតិ, បុញ្ញត្ថិកេហិ ច ឧបាសកេហិ “ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចំ ករោថា”តិ អាណត្តា វា, ភិក្ខូនំ វា សន្ទិដ្ឋា សម្ភត្តា កេចិ វេយ្យាវច្ចករា ហោន្តិ, តេសំ អញ្ញតរោ តស្មិំ ខណេ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ ហោតិ, ភិក្ខុ តំ និទ្ទិសតិ “អយំ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ។ ទូតោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ កិណិត្វា ទេហី”តិ គច្ឆតិ, អយំ ភិក្ខុនា សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។

នោ ចេ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ ហោតិ, អបិច ខោ ភិក្ខុ និទ្ទិសតិ – “អសុកស្មិំ នាម គាមេ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ, សោ គន្ត្វា តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ កិណិត្វា ទទេយ្យាសី”តិ អាគន្ត្វា ភិក្ខុស្ស អារោចេត្វា គច្ឆតិ, អយមេកោ ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។

ន ហេវ ខោ សោ ទូតោ អត្តនា អាគន្ត្វា អារោចេតិ, អបិច ខោ អញ្ញំ បហិណតិ “ទិន្នំ មយា, ភន្តេ, តស្ស ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ, ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ, អយំ ទុតិយោ ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។

ន ហេវ ខោ អញ្ញំ បហិណតិ, អបិច ខោ គច្ឆន្តោវ ភិក្ខុំ វទតិ “អហំ តស្ស ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ ទស្សាមិ, តុម្ហេ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ, អយំ តតិយោ ភិក្ខុនា អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោតិ ឯវំ ឯកោ សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ តយោ អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋាតិ ឥមេ ចត្តារោ ភិក្ខុនា និទ្ទិដ្ឋវេយ្យាវច្ចករា នាម។ ឯតេសុ ឥមស្មិំ រាជសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពំ។

អបរោ ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ ទូតេន បុច្ឆិតោ នត្ថិតាយ វា, អវិចារេតុកាមតាយ វា “នត្ថម្ហាកំ កប្បិយការកោ”តិ វទតិ, តស្មិញ្ច ខណេ កោចិ មនុស្សោ អាគច្ឆតិ, ទូតោ តស្ស ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ឥមស្ស ហត្ថតោ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ វត្វា គច្ឆតិ, អយំ ទូតេន សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ។

អបរោ ទូតោ គាមំ បវិសិត្វា អត្តនា អភិរុចិតស្ស កស្សចិ ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា បុរិមនយេនេវ អាគន្ត្វា អារោចេតិ, អញ្ញំ វា បហិណតិ, “អហំ អសុកស្ស នាម ហត្ថេ ចីវរចេតាបន្នំ ទស្សាមិ, តុម្ហេ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា”តិ វត្វា វា គច្ឆតិ, អយំ តតិយោ ទូតេន អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោតិ ឯវំ ឯកោ សម្មុខានិទ្ទិដ្ឋោ, តយោ អសម្មុខានិទ្ទិដ្ឋាតិ ឥមេ ចត្តារោ ទូតេន និទ្ទិដ្ឋវេយ្យាវច្ចករា នាម។ ឯតេសុ មេណ្ឌកសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន បដិបជ្ជិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ – “សន្តិ, ភិក្ខវេ, មនុស្សា សទ្ធា បសន្នា, តេ កប្បិយការកានំ ហត្ថេ ហិរញ្ញំ ឧបនិក្ខិបន្តិ – ‘ឥមិនា អយ្យស្ស យំ កប្បិយំ តំ ទេថា’តិ។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យំ តតោ កប្បិយំ តំ សាទិតុំ, ន ត្វេវាហំ, ភិក្ខវេ, កេនចិ បរិយាយេន ជាតរូបរជតំ សាទិតព្ពំ បរិយេសិតព្ពន្តិ វទាមី”តិ (មហាវ. ២៩៩)។ ឯត្ថ ច ចោទនាយ បមាណំ នត្ថិ, មូលំ អសាទិយន្តេន សហស្សក្ខត្តុម្បិ ចោទនាយ វា ឋានេន វា កប្បិយភណ្ឌំ សាទិតុំ វដ្ដតិ។ នោ ចេ ទេតិ, អញ្ញំ កប្បិយការកំ ឋបេត្វាបិ អាហរាបេតព្ពំ។ សចេ ឥច្ឆតិ មូលសាមិកានម្បិ កថេតព្ពំ; នោ ចេ ឥច្ឆតិ ន កថេតព្ពំ។

អបរោ ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ ទូតេន បុច្ឆិតោ “នត្ថម្ហាកំ កប្បិយការកោ”តិ វទតិ, តទញ្ញោ សមីបេ ឋិតោ សុត្វា “អាហរ ភោ អហំ អយ្យស្ស ចីវរំ ចេតាបេត្វា ទស្សាមី”តិ វទតិ។ ទូតោ “ហន្ទ ភោ ទទេយ្យាសី”តិ តស្ស ហត្ថេ ទត្វា ភិក្ខុស្ស អនារោចេត្វាវ គច្ឆតិ, អយំ មុខវេវដិកកប្បិយការកោ។ អបរោ ភិក្ខុនោ ឧបដ្ឋាកស្ស វា អញ្ញស្ស វា ហត្ថេ អកប្បិយវត្ថុំ ទត្វា “ថេរស្ស ចីវរំ ទទេយ្យាសី”តិ ឯត្តោវ បក្កមតិ, អយំ បរម្មុខកប្បិយការកោតិ ឥមេ ទ្វេ អនិទ្ទិដ្ឋកប្បិយការកា នាម។ ឯតេសុ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ វិយ បដិបជ្ជិតព្ពំ។ សចេ សយមេវ ចីវរំ អានេត្វា ទទន្តិ, គហេតព្ពំ។ នោ ចេ, កិញ្ចិ ន វត្តព្ពា។ ទេសនាមត្តមេវ ចេតំ “ទូតេន ចីវរចេតាបន្នំ បហិណេយ្យា”តិ សយំ អាហរិត្វាបិ បិណ្ឌបាតាទីនំ អត្ថាយ ទទន្តេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ន កេវលញ្ច អត្តនោយេវ អត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ, សចេបិ កោចិ ជាតរូបរជតំ អានេត្វា “ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មិ, អារាមំ វា ការេថ ចេតិយំ វា ភោជនសាលាទីនំ វា អញ្ញតរ”ន្តិ វទតិ, ឥទម្បិ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ។ យស្ស កស្សចិ ហិ អញ្ញស្សត្ថាយ សម្បដិច្ឆន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។

សចេ បន “នយិទំ ភិក្ខូនំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តេ “វឌ្ឍកីនំ វា កម្មករានំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ សុកតទុក្កដំ ជានាថា”តិ វត្វា តេសំ ហត្ថេ ទត្វា បក្កមតិ, វដ្ដតិ។ អថាបិ “មម មនុស្សានំ ហត្ថេ ភវិស្សតិ មយ្ហមេវ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ យំ យស្ស ទាតព្ពំ, តទត្ថាយ បេសេយ្យាថា”តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។

សចេ បន សង្ឃំ វា គណំ វា បុគ្គលំ វា អនាមសិត្វា “ឥទំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ចេតិយស្ស ទេម, វិហារស្ស ទេម, នវកម្មស្ស ទេមា”តិ វទន្តិ, បដិក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។ “ឥមេ ឥទំ ភណន្តី”តិ កប្បិយការកានំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ “ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ តុម្ហេ គហេត្វា ឋបេថា”តិ វុត្តេន បន “អម្ហាកំ គហេតុំ ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិតព្ពំ។

សចេ បន កោចិ ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អានេត្វា “ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មិ, ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វទតិ, តំ ចេ សង្ឃោ សម្បដិច្ឆតិ, បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តិ។ តត្រ ចេ ឯកោ ភិក្ខុ “នយិទំ កប្បតី”តិ បដិក្ខិបតិ, ឧបាសកោ ច “យទិ ន កប្បតិ, មយ្ហមេវ ភវិស្សតី”តិ គច្ឆតិ។ សោ ភិក្ខុ “តយា សង្ឃស្ស លាភន្តរាយោ កតោ”តិ ន កេនចិ កិញ្ចិ វត្តព្ពោ។ យោ ហិ តំ ចោទេតិ, ស្វេវ សាបត្តិកោ ហោតិ, តេន បន ឯកេន ពហូ អនាបត្តិកា កតា។ សចេ បន ភិក្ខូហិ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តេ “កប្បិយការកានំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, មម បុរិសានំ វា មយ្ហំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។

ចតុបច្ចយត្ថាយ ច ទិន្នំ យេន យេន បច្ចយេន អត្ថោ ហោតិ, តទត្ថំ ឧបនេតព្ពំ, ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ ចីវរេយេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ ចីវរេន តាទិសោ អត្ថោ នត្ថិ, បិណ្ឌបាតាទីហិ សង្ឃោ កិលមតិ, សង្ឃសុដ្ឋុតាយ អបលោកេត្វា តទត្ថាយបិ ឧបនេតព្ពំ។ ឯស នយោ បិណ្ឌបាតគិលានបច្ចយត្ថាយ ទិន្នេបិ, សេនាសនត្ថាយ ទិន្នំ បន សេនាសនស្ស គរុភណ្ឌត្តា សេនាសនេយេវ ឧបនេតព្ពំ។ សចេ បន ភិក្ខូសុ សេនាសនំ ឆឌ្ឌេត្វា គតេសុ សេនាសនំ វិនស្សតិ, ឦទិសេ កាលេ សេនាសនំ វិស្សជ្ជេត្វាបិ ភិក្ខូនំ បរិភោគោ អនុញ្ញាតោ, តស្មា សេនាសនជគ្គនត្ថំ មូលច្ឆេជ្ជំ អកត្វា យាបនមត្តំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

ន កេវលញ្ច ហិរញ្ញសុវណ្ណមេវ, អញ្ញម្បិ ខេត្តវត្ថាទិ អកប្បិយំ ន សម្បដិច្ឆិតព្ពំ។ សចេ ហិ កោចិ “មយ្ហំ តិសស្សសម្បាទនកំ មហាតឡាកំ អត្ថិ, តំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វទតិ, តំ ចេ សង្ឃោ សម្បដិច្ឆតិ, បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តិយេវ។ យោ បន តំ បដិក្ខិបតិ, សោ បុរិមនយេនេវ ន កេនចិ កិញ្ចិ វត្តព្ពោ។ យោ ហិ តំ ចោទេតិ, ស្វេវ សាបត្តិកោ ហោតិ, តេន បន ឯកេន ពហូ អនាបត្តិកា កតា។

យោ បន “តាទិសំយេវ តឡាកំ ទម្មី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តោ វទតិ “អសុកញ្ច អសុកញ្ច សង្ឃស្ស តឡាកំ អត្ថិ, តំ កថំ វដ្ដតី”តិ។ សោ វត្តព្ពោ – “កប្បិយំ កត្វា ទិន្នំ ភវិស្សតី”តិ។ កថំ ទិន្នំ កប្បិយំ ហោតីតិ? “ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ វត្វា ទិន្នន្តិ។ សោ សចេ “សាធុ, ភន្តេ, ចត្តារោ បច្ចយេ សង្ឃោ បរិភុញ្ជតូ”តិ ទេតិ, វដ្ដតិ។ អថាបិ “តឡាកំ គណ្ហថា”តិ វត្វា “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តោ “កប្បិយការកោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថី”តិ វុត្តេ “ឥទំ អសុកោ នាម វិចារេស្សតិ, អសុកស្ស វា ហត្ថេ, មយ្ហំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, សង្ឃោ កប្បិយភណ្ឌំ បរិភុញ្ជតូ”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។ សចេបិ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តោ “ឧទកំ បរិភុញ្ជិស្សតិ, ភណ្ឌកំ ធោវិស្សតិ, មិគបក្ខិនោ បិវិស្សន្តី”តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។ អថាបិ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តោ វទតិ “កប្បិយសីសេន គណ្ហថា”តិ។ “សាធុ, ឧបាសក, សង្ឃោ បានីយំ បិវិស្សតិ, ភណ្ឌកំ ធោវិស្សតិ, មិគបក្ខិនោ បិវិស្សន្តី”តិ វត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

អថាបិ “មម តឡាកំ វា បោក្ខរណី វា សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ “វុត្តេ, សាធុ, ឧបាសក, សង្ឃោ បានីយំ បិវិស្សតី”តិអាទីនិ វត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិយេវ។ យទិ បន ភិក្ខូហិ ហត្ថកម្មំ យាចិត្វា សហត្ថេន ច កប្បិយបថវី

ខនិត្វា ឧទកបរិភោគត្ថាយ តឡាកំ ការិតំ ហោតិ, តំ ចេ និស្សាយ សស្សំ និប្ផាទេត្វា មនុស្សា វិហារេ កប្បិយភណ្ឌំ ទេន្តិ, វដ្ដតិ។ អថ មនុស្សា ឯវ សង្ឃស្ស ឧបការត្ថាយ សង្ឃិកភូមឹ ខនិត្វា តំ និស្សាយ និប្ផន្នសស្សតោ កប្បិយភណ្ឌំ ទេន្តិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។ “អម្ហាកំ ឯកំ កប្បិយការកំ ឋបេថា”តិ វុត្តេ ច ឋបេតុម្បិ លព្ភតិ។ អថ បន តេ មនុស្សា រាជពលិនា ឧបទ្ទុតា បក្កមន្តិ, អញ្ញេ បដិបជ្ជន្តិ, ន ច ភិក្ខូនំ កិញ្ចិ ទេន្តិ, ឧទកំ វារេតុំ លព្ភតិ។ តញ្ច ខោ កសិកម្មកាលេយេវ, ន សស្សកាលេ។ សចេ តេ វទន្តិ “ននុ, ភន្តេ, បុព្ពេបិ មនុស្សា ឥមំ និស្សាយ សស្សំ អកំសូ”តិ ។ តតោ វត្តព្ពា – “តេ សង្ឃស្ស ឥមញ្ច ឥមញ្ច ឧបការំ អកំសុ, ឥទញ្ចិទញ្ច កប្បិយភណ្ឌំ អទំសូ”តិ។ សចេ វទន្តិ – “មយម្បិ ទស្សាមា”តិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។

សចេ បន កោចិ អព្យត្តោ អកប្បិយវោហារេន តឡាកំ បដិគ្គណ្ហាតិ វា ការេតិ វា, តំ ភិក្ខូហិ ន បរិភុញ្ជិតព្ពំ, តំ និស្សាយ លទ្ធំ កប្បិយភណ្ឌម្បិ អកប្បិយមេវ។ សចេ ភិក្ខូហិ បរិច្ចត្តភាវំ ញត្វា សាមិកោ វា តស្ស បុត្តធីតរោ វា អញ្ញោ វា កោចិ វំសេ ឧប្បន្នោ បុន កប្បិយវោហារេន ទេតិ, វដ្ដតិ។ បច្ឆិន្នេ កុលវំសេ យោ តស្ស ជនបទស្ស សាមិកោ, សោ អច្ឆិន្ទិត្វា បុន ទេតិ, ចិត្តលបព្ពតេ ភិក្ខុនា នីហដឧទកវាហកំ **អឡ្លនាគរាជមហេសី វិយ**, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។

កប្បិយវោហារេបិ ឧទកវសេន បដិគ្គហិតតឡាកេ សុទ្ធចិត្តានំ មត្តិកុទ្ធរណបាឡិពន្ធនាទីនិ ច កាតុំ វដ្ដតិ។ តំ និស្សាយ បន សស្សំ ករោន្តេ ទិស្វា កប្បិយការកំ ឋបេតុំ ន វដ្ដតិ។ យទិ តេ សយមេវ កប្បិយភណ្ឌំ ទេន្តិ, គហេតព្ពំ។ នោ ចេ ទេន្តិ, ន ចោទេតព្ពំ, ន សារេតព្ពំ។ បច្ចយវសេន បដិគ្គហិតតឡាកេ កប្បិយការកំ ឋបេតុំ វដ្ដតិ។ មត្តិកុទ្ធរណបាឡិពន្ធនាទីនិ បន កាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ កប្បិយការកា សយមេវ ករោន្តិ, វដ្ដតិ។ អព្យត្តេន បន លជ្ជិភិក្ខុនា ការាបិតេសុ កិញ្ចាបិ បដិគ្គហណេ កប្បិយំ, ភិក្ខុស្ស បយោគបច្ចយា ឧប្បន្នេន មិស្សកត្តា វិសគតបិណ្ឌបាតោ វិយ អកប្បិយមំសរសមិស្សកភោជនំ វិយ ច ទុព្ពិនិព្ភោគំ ហោតិ, សព្ពេសំ អកប្បិយមេវ។

សចេ បន “ឧទកស្ស ឱកាសោ អត្ថិ, តឡាកស្ស បាឡិ ថិរា, យថា ពហុំ ឧទកំ គណ្ហាតិ, ឯវំ ករោហិ, តីរសមីបេ ឧទកំ ករោហី”តិ ឯវំ ឧទកមេវ វិចារេតិ, វដ្ដតិ។ ឧទ្ធនេ អគ្គឹ ន បាតេន្តិ, “ឧទកកម្មំ លព្ភតុ ឧបាសកា”តិ វត្តុំ វដ្ដតិ។ “សស្សំ កត្វា អាហរថា”តិ វត្តុំ បន ន វដ្ដតិ។ សចេ បន តឡាកេ អតិពហុំ ឧទកំ ទិស្វា បស្សតោ វា បិដ្ឋិតោ វា មាតិកំ នីហរាបេតិ, វនំ ឆិន្ទាបេត្វា កេទារេ ការាបេតិ, បោរាណកេទារេសុ វា បកតិភាគំ អគ្គហេត្វា អតិរេកំ គណ្ហាតិ, នវសស្សេ វា អកាលសស្សេ វា អបរិច្ឆិន្នភាគេ “ឯត្តកេ កហាបណេ ទេថា”តិ កហាបណេ ឧដ្ឋាបេតិ, សព្ពេសំ អកប្បិយំ។

យោ បន “កស្សថ វបថា”តិ អវត្វា “ឯត្តកាយ ភូមិយា, ឯត្តកោ នាម ភាគោ”តិ ឯវំ ភូមឹ វា បតិដ្ឋបេតិ, “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ អម្ហេហិ សស្សំ កតំ, ឯត្តកំ នាម ភាគំ គណ្ហថា”តិ វទន្តេសុ កស្សកេសុ ភូមិប្បមាណគ្គហណត្ថំ រជ្ជុយា វា ទណ្ឌេន វា មិនាតិ, ខលេ វា ឋត្វា រក្ខតិ, ខលតោ វា នីហរាបេតិ, កោដ្ឋាគារេ វា បដិសាមេតិ, តស្សេវ តំ អកប្បិយំ។

សចេ កស្សកា កហាបណេ អាហរិត្វា “ឥមេ សង្ឃស្ស អាហដា”តិ វទន្តិ, អញ្ញតរោ ច ភិក្ខុ “ន សង្ឃោ កហាបណេ ខាទតី”តិ សញ្ញាយ “ឯត្តកេហិ កហាបណេហិ សាដកេ អាហរ, ឯត្តកេហិ យាគុអាទីនិ សម្បាទេហី”តិ វទតិ។ យំ តេ អាហរន្តិ, សព្ពេសំ អកប្បិយំ។ កស្មា? កហាបណានំ វិចារិតត្តា។

សចេ ធញ្ញំ អាហរិត្វា ឥទំ សង្ឃស្ស អាហដន្តិ វទន្តិ, អញ្ញតរោ ច ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ “ឯត្តកេហិ វីហីហិ ឥទញ្ចិទញ្ច អាហរថា”តិ វទតិ។ យំ តេ អាហរន្តិ, តស្សេវ អកប្បិយំ។ កស្មា? ធញ្ញស្ស វិចារិតត្តា។

សចេ តណ្ឌុលំ វា អបរណ្ណំ វា អាហរិត្វា “ឥទំ សង្ឃស្ស អាហដ”ន្តិ វទន្តិ, អញ្ញតរោ ច ភិក្ខុ បុរិមនយេនេវ “ឯត្តកេហិ តណ្ឌុលេហិ ឥទញ្ចិទញ្ច អាហរថា”តិ វទតិ។ យំ តេ អាហរន្តិ, សព្ពេសំ កប្បិយំ។ កស្មា? កប្បិយានំ តណ្ឌុលាទីនំ វិចារិតត្តា។ កយវិក្កយេបិ អនាបត្តិ, កប្បិយការកស្ស អាចិក្ខិតត្តា។

បុព្ពេ បន ចិត្តលបព្ពតេ ឯកោ ភិក្ខុ ចតុសាលទ្វារេ “អហោ វត ស្វេ សង្ឃស្ស ឯត្តកប្បមាណេ បូវេ បចេយ្យុ”ន្តិ អារាមិកានំ សញ្ញាជនននត្ថំ ភូមិយំ មណ្ឌលំ អកាសិ, តំ ទិស្វា ឆេកោ អារាមិកោ តថេវ កត្វា ទុតិយទិវសេ ភេរិយា អាកោដិតាយ សន្និបតិតេ សង្ឃេ បូវំ គហេត្វា សង្ឃត្ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, អម្ហេហិ ឥតោ បុព្ពេនេវ បិតូនំ ន បិតាមហានំ ឯវរូបំ សុតបុព្ពំ, ឯកេន អយ្យេន ចតុស្សាលទ្វារេ បូវត្ថាយ សញ្ញា កតា, ឥតោ ទានិ

បកតិ អយ្យា អត្តនោ អត្តនោ ចិត្តានុរូបំ វទន្តុ, អម្ហាកម្បិ ផាសុវិហារោ ភវិស្សតី”តិ។ មហាថេរោ តតោវ និវត្តិ, ឯកភិក្ខុនាបិ បូវោ ន គហិតោ។ ឯវំ បុព្ពេ តត្រុប្បាទម្បិ ន បរិភុញ្ជិំសុ។ តស្មា –

> សល្លេខំ អច្ចជន្តេន, អប្បមត្តេន ភិក្ខុនា;
> កប្បិយេបិ ន កាតព្ពា, អាមិសត្ថាយ លោលតាតិ។

យោ ចាយំ តឡាកេ វុត្តោ, បោក្ខរណី-ឧទកវាហកមាតិកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

បុព្ពណ្ណាបរណ្ណឧច្ឆុផលាផលាទីនំ វិរុហនដ្ឋានំ យំ កិញ្ចិ ខេត្តំ វា វត្ថុំ វា ទម្មីតិ វុត្តេបិ “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិត្វា តឡាកេ វុត្តនយេនេវ យទា កប្បិយវោហារេន “ចតុបច្ចយបរិភោគត្ថាយ ទម្មី”តិ វទតិ, តទា សម្បដិច្ឆិតព្ពំ, “វនំ ទម្មិ, អរញ្ញំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បន វដ្ដតិ។ សចេ មនុស្សា ភិក្ខូហិ អនាណត្តាយេវ តត្ថ រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា អបរណ្ណាទីនិ សម្បាទេត្វា ភិក្ខូនំ ភាគំ ទេន្តិ, វដ្ដតិ; អទេន្តា ន ចោទេតព្ពា។ សចេ កេនចិទេវ អន្តរាយេន តេសុ បក្កន្តេសុ អញ្ញេ ករោន្តិ, ន ច ភិក្ខូនំ កិញ្ចិ ទេន្តិ, តេ វារេតព្ពា។ សចេ វទន្តិ – “ននុ, ភន្តេ, បុព្ពេបិ មនុស្សា ឥធ សស្សានិ អកំសូ”តិ, តតោ តេ វត្តព្ពា – “តេ សង្ឃស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច កប្បិយភណ្ឌំ អទំសូ”តិ។ សចេ វទន្តិ – “មយម្បិ ទស្សាមា”តិ ឯវំ វដ្ដតិ។

កញ្ចិ សស្សុដ្ឋានកំ ភូមិប្បទេសំ សន្ធាយ “សីមំ ទេមា”តិ វទន្តិ, វដ្ដតិ។ សីមា បរិច្ឆេទនត្ថំ បន ថម្ភា វា បាសាណា វា សយំ ន ឋបេតព្ពា។ កស្មា? ភូមិ នាម អនគ្ឃា អប្បកេនាបិ បារាជិកោ ភវេយ្យ, អារាមិកានំ បន វត្តព្ពំ – “ឥមិនា ឋានេន អម្ហាកំ សីមា គតា”តិ។ សចេបិ ហិ តេ អធិកំ គណ្ហន្តិ, បរិយាយេន កថិតត្តា អនាបត្តិ។ យទិ បន រាជរាជមហាមត្តាទយោ សយមេវ ថម្ភេ ឋបាបេត្វា “ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា”តិ ទេន្តិ, វដ្ដតិយេវ។

សចេ កោចិ អន្តោសីមាយ តឡាកំ ខនតិ, វិហារមជ្ឈេន វា មាតិកំ នេតិ, ចេតិយង្គណពោធិយង្គណាទីនិ ទុស្សន្តិ, វារេតព្ពោ។ សចេ សង្ឃោ កិញ្ចិ លភិត្វា អាមិសគរុកតាយ ន វារេតិ, ឯកោ ភិក្ខុ វារេតិ, សោវ ភិក្ខុ ឥស្សរោ។ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ ន វារេតិ, “នេថ តុម្ហេ”តិ តេសំយេវ បក្ខោ ហោតិ, សង្ឃោ វារេតិ, សង្ឃោវ ឥស្សរោ។ សង្ឃិកេសុ ហិ កម្មេសុ យោ ធម្មកម្មំ ករោតិ, សោវ ឥស្សរោ។ សចេ វារិយមានោបិ ករោតិ, ហេដ្ឋា គហិតំ បំសុំ ហេដ្ឋា បក្ខិបិត្វា, ឧបរិ គហិតំ បំសុំ ឧបរិ បក្ខិបិត្វា បូរេតព្ពា។

សចេ កោចិ យថាជាតមេវ ឧច្ឆុំ វា អបរណ្ណំ វា អលាពុកុម្ភណ្ឌាទិកំ វា វល្លិផលំ ទាតុកាមោ “ឯតំ សព្ពំ ឧច្ឆុខេត្តំ អបរណ្ណវត្ថុំ វល្លិផលាវាដំ ទម្មី”តិ វទតិ, សហ វត្ថុនា បរាមដ្ឋត្តា “ន វដ្ដតី”តិ **មហាសុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បន “អភិលាបមត្តមេតំ សាមិកានំយេវ ហិ សោ ភូមិភាគោ តស្មា វដ្ដតី”តិ អាហ។

“ទាសំ ទម្មី”តិ វទតិ, ន វដ្ដតិ។ “អារាមិកំ ទម្មិ, វេយ្យាវច្ចករំ ទម្មិ, កប្បិយការកំ ទម្មី”តិ វុត្តេ វដ្ដតិ។ សចេ សោ អារាមិកោ បុរេភត្តម្បិ បច្ឆាភត្តម្បិ សង្ឃស្សេវ កម្មំ ករោតិ, សាមណេរស្ស វិយ សព្ពំ ភេសជ្ជបដិជគ្គនម្បិ តស្ស កាតព្ពំ។ សចេ បុរេភត្តមេវ សង្ឃស្ស កម្មំ ករោតិ, បច្ឆាភត្តំ អត្តនោ កម្មំ ករោតិ, សាយំ និវាបោ ន ទាតព្ពោ។ យេបិ បញ្ចទិវសវារេន វា បក្ខវារេន វា សង្ឃស្ស កម្មំ កត្វា សេសកាលេ អត្តនោ កម្មំ ករោន្តិ, តេសម្បិ ករណកាលេយេវ ភត្តញ្ច និវាបោ ច ទាតព្ពោ។ សចេ សង្ឃស្ស កម្មំ នត្ថិ, អត្តនោយេវ កម្មំ កត្វា ជីវន្តិ, តេ ចេ ហត្ថកម្មមូលំ អានេត្វា ទេន្តិ, គហេតព្ពំ។ នោ ចេ ទេន្តិ, ន កិញ្ចិ វត្តព្ពា។ យំ កិញ្ចិ រជកទាសម្បិ បេសការទាសម្បិ អារាមិកនាមេន សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។

សចេ “គាវោ ទេមា”តិ វទន្តិ, “ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិបិតព្ពា។ ឥមា គាវោ កុតោតិ បណ្ឌិតេហិ បញ្ច គោរសបរិភោគត្ថាយ ទិន្នាតិ, “មយម្បិ បញ្ចគោរសបរិភោគត្ថាយ ទេមា”តិ វុត្តេ វដ្ដតិ។ អជិកាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ “ហត្ថី ទេម, អស្សំ មហិសំ កុក្កុដំ សូករំ ទេមា”តិ វទន្តិ, សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ កេចិ មនុស្សា “អប្បោស្សុក្កា, ភន្តេ, តុម្ហេ ហោថ, មយំ ឥមេ គហេត្វា តុម្ហាកំ កប្បិយភណ្ឌំ ទស្សាមា”តិ គណ្ហន្តិ, វដ្ដតិ។ “កុក្កុដសូករា សុខំ ជីវន្តូ”តិ អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេតុំ វដ្ដតិ។ “ឥមំ តឡាកំ, ឥមំ ខេត្តំ, ឥមំ វត្ថុំ, វិហារស្ស ទេមា”តិ វុត្តេ បដិក្ខិបិតុំ ន លព្ភតីតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទម្បិ ឆសមុដ្ឋានំ កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

រាជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ ចីវរវគ្គោ បឋមោ។

២. កោសិយវគ្គោ

១. កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៤២. តេន សមយេនាតិ កោសិយសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **សន្ថរិត្វា កតំ ហោតី**តិ សមេ ភូមិភាគេ កោសិយំសូនិ ឧបរូបរិ សន្ថរិត្វា កញ្ជិកាទីហិ សិញ្ចិត្វា កតំ ហោតិ។ **ឯកេនបិ កោសិយំសុនា មិស្សិត្វា**តិ តិដ្ឋតុ អត្តនោ រុចិវសេន មិស្សិតំ, សចេបិ តស្ស ករណដ្ឋានេ វាតោ ឯកំ កោសិយំសុំ អានេត្វា បាតេតិ, ឯវម្បិ មិស្សេត្វា កតមេវ ហោតីតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ,

តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

កោសិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៤៧. តេន សមយេនាតិ សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **សុទ្ធកាឡកាន**ន្តិ សុទ្ធានំ កាឡកានំ , អញ្ញេហិ អមិស្សិតកាឡកានន្តិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។ សមុដ្ឋានាទីនិបិ កោសិយសិក្ខាបទសទិសានេវាតិ។

សុទ្ធកាឡកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៥២. តេន សមយេនាតិ ទ្វេភាគសិក្ខាបទំ។ **តត្ថ អន្តេ អាទិយិត្វា**តិ សន្ថតស្ស អន្តេ អនុវាតំ វិយ ទស្សេត្វា ឱទាតំ អល្លិយាបេត្វា។

ទ្វេ ភាគាតិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា។ **អាទាតព្ពា**តិ គហេតព្ពា។ **គោចរិយាន**ន្តិ កបិលវណ្ណានំ។ **ទ្វេ តុលា អាទាតព្ពា**តិ ចតូហិ តុលាហិ ការេតុកាមំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អត្ថតោ បន យត្តកេហិ ឯឡកលោមេហិ កាតុកាមោ ហោតិ, តេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា កាឡកានំ ឯកោ ឱទាតានំ, ឯកោ គោចរិយានន្តិ ឥទមេវ ទស្សិតំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិបិ កោសិយសិក្ខាបទសទិសានេវ។ កេវលំ ឥទំ អាទាយ អនាទាយ ច ករណតោ កិរិយាកិរិយំ វេទិតព្ពន្តិ។

ទ្វេភាគសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៥៧. តេន សមយេនាតិ ឆព្ពស្សសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឩហទន្តិបិ ឧម្មិហន្តិបី**តិ សន្ថតានំ ឧបរិ វច្ចម្បិ បស្សាវម្បិ ករោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទិន្នា សង្ឃេន តត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ សន្ថតសម្មុតីតិ ឯវំ លទ្ធសម្មុតិកោ ភិក្ខុ យាវ រោគោ ន វូបសម្មតិ, តាវ យំ យំ ឋានំ គច្ឆតិ, តត្ថ តត្ថ សន្ថតំ កាតុំ លភតិ។ សចេ អរោគោ ហុត្វា បុន មូលព្យាធិនាវ គិលានោ ហោតិ, សោយេវ បរិហារោ, នត្ថញ្ញំ សម្មុតិកិច្ចន្តិ **ផុស្សទេវត្ថេរោ** អាហ។ **ឧបតិស្សត្ថេរោ** បន “សោ វា ព្យាធិ បដិកុប្បតុ, អញ្ញោ វា, ‘សកី គិលានោ’តិ នាមំ លទ្ធំ លទ្ធមេវ, បុន សម្មុតិកិច្ចំ នត្ថី”តិ អាហ។

ឱរេន ចេ ឆន្នំ វស្សានន្តិ ឆន្នំ វស្សានំ ឱរិមភាគេ, អន្តោតិ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន សង្ខាមគ្គទស្សនត្ថំ “ឩនកឆព្ពស្សានី”តិ វុត្តំ។

អនាបត្តិ ឆព្ពស្សានិ ករោតីតិ យទា ឆព្ពស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តិ, តទា សន្ថតំ ករោតិ។ ទុតិយបទេបិ “យទា អតិរេកឆព្ពស្សានិ ហោន្តិ, តទា ករោតី”តិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ ន ហិ សោ ឆព្ពស្សានិ ករោតីតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិ កោសិយសិក្ខាបទសទិសានេវាតិ។

ឆព្ពស្សសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. និសីទនសន្ថតសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៦៥. តេន សមយេនាតិ និសីទនសន្ថតសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឥច្ឆាមហំ ភិក្ខវេតិ** ភគវា កិរ តំ តេមាសំ ន កិញ្ចិ ពោធនេយ្យសត្តំ អទ្ទស, តស្មា ឯវមាហ។ ឯវំ សន្តេបិ តន្តិវសេន ធម្មទេសនា កត្តព្ពា សិយា។ យស្មា បនស្ស ឯតទហោសិ – “មយិ ឱកាសំ ការេត្វា បដិសល្លីនេ ភិក្ខូ អធម្មិកំ កតិកវត្តំ ករិស្សន្តិ, តំ ឧបសេនោ ភិន្ទិស្សតិ។ អហំ តស្ស បសីទិត្វា ភិក្ខូនំ ទស្សនំ អនុជានិស្សាមិ, តតោ មំ បស្សិតុកាមា ពហូ ភិក្ខូ ធុតង្គានិ សមាទិយិស្សន្តិ, អហញ្ច តេហិ ឧជ្ឈិតសន្ថតបច្ចយា សិក្ខាបទំ បញ្ញបេស្សាមី”តិ, តស្មា ឯវមាហ។ ឯវំ ពហូនិ ហិ ឯត្ថ អានិសំសានីតិ។

សបរិសោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមីតិ ថេរោ កិរ “ន, ភិក្ខវេ, ឩនទសវស្សេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ៧៥) ឥមស្មិំ ខន្ធកសិក្ខាបទេ “កថញ្ហិ នាម ត្វំ មោឃបុរិស អញ្ញេហិ ឱវទិយោ អនុសាសិយោ អញ្ញំ ឱវទិតុំ អនុសាសិតុំ មញ្ញិស្សសី”តិ ឯវមាទិនា នយេន គរហំ លភិត្វា “សត្ថា មយ្ហំ បរិសំ និស្សាយ គរហំ អទាសិ, សោ ទានាហំ ភគវន្តំ តេនេវ បុណ្ណចន្ទសស្សិរិកេន សព្ពាការបរិបុណ្ណេន មុខេន ព្រហ្មឃោសំ និច្ឆារេត្វា បរិសំយេវ និស្សាយ សាធុការំ ទាបេស្សាមី”តិ សុហទយោ កុលបុត្តោ អតិរេកយោជនសតំ បដិក្កមិត្វា បរិសំ ចិនិត្វា បញ្ចមត្តេហិ ភិក្ខុសតេហិ បរិវុតោ បុន ភគវន្តំ ឧបសង្កមន្តោ។ តេន វុត្តំ – “សបរិសោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី”តិ។ ន ហិ សក្កា ពុទ្ធានំ អញ្ញថា អារាធេតុំ អញ្ញត្រ វត្តសម្បត្តិយា។

ភគវតោ អវិទូរេ និសិន្នោតិ វត្តសម្បត្តិយា បរិសុទ្ធភាវេន និរាសង្កោ សីហោ វិយ កញ្ចនបព្ពតស្ស ភគវតោ អវិទូរេ និសិន្នោ។ **ឯតទវោចាតិ** កថាសមុដ្ឋាបនត្ថំ ឯតំ អវោច។ **មនាបានិ តេ ភិក្ខុ បំសុកូលានីតិ** ភិក្ខុ តវ ឥមានិ បំសុកូលានិ មនាបានិ, អត្តនោ រុចិយា ខន្តិយា គហិតានីតិ អត្ថោ។ **ន ខោ មេ, ភន្តេ, មនាបានីតិ**, ភន្តេ ន មយា អត្តនោ រុចិយា គហិតានិ, គលគ្គាហេន វិយ មត្ថកតាឡនេន វិយ ច គាហិតោម្ហីតិ ទស្សេតិ។

បញ្ញាយិស្សតីតិ បញ្ញាតោ អភិញ្ញាតោ ភវិស្សតិ, តត្ថ សន្ទិស្សិស្សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ន មយំ អបញ្ញត្តំ បញ្ញបេស្សាមាតិ** មយំ សាវកា នាម អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញបេស្សាម, ពុទ្ធវិសយោ ហិ ឯសោ យទិទំ “បាចិត្តិយំ ទុក្កដ”ន្តិអាទិនា នយេន អបញ្ញត្តសិក្ខាបទបញ្ញបនំ បញ្ញត្តសមុច្ឆិន្ទនំ វា។ **សមាទាយាតិ** តំ តំ សិក្ខាបទំ សមាទិយិត្វា, “សាធុ សុដ្ឋូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា យថាបញ្ញត្តេសុ សព្ពសិក្ខាបទេសុ សិក្ខិស្សាមាតិ ទស្សេតិ។ តស្ស អារទ្ធចិត្តោ បុនបិ “សាធុ សាធូ”តិ សាធុការមទាសិ។

៥៦៦. អនុញ្ញាតាវុសោតិ អនុញ្ញាតំ, អាវុសោ។ **បិហេន្តាតិ** បិហយន្តា។ **សន្ថតានិ ឧជ្ឈិត្វាតិ** សន្ថតេ ចតុត្ថចីវរសញ្ញិតាយ សព្ពសន្ថតានិ ឧជ្ឈិត្វា។ **ធម្មិំ កថំ កត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសីតិ** ភគវា សន្ថតានិ វិប្បកិណ្ណានិ ទិស្វា “សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនេ ការណំ នត្ថិ, បរិភោគុបាយំ នេសំ ទស្សេស្សាមី”តិ ធម្មិំ កថំ កត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ។

៥៦៧. សកិំ និវត្ថម្បិ សកិំ បារុតម្បីតិ សកិំ និសិន្នញ្ចេវ និបន្នញ្ច។ **សាមន្តាតិ** ឯកបស្សតោ វដ្ដំ វា ចតុរស្សំ វា ឆិន្ទិត្វា គហិតដ្ឋានំ យថា វិទត្ថិមត្តំ ហោតិ, ឯវំ គហេតព្ពំ, សន្ថរន្តេន បន បាឡិយំ វុត្តនយេនេវ ឯកទេសេ វា សន្ថរិតព្ពំ, វិជដេត្វា វា មិស្សកំ កត្វា សន្ថរិតព្ពំ, ឯវំ ថិរតរំ ហោតីតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីនិ កិរិយាកិរិយត្តា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស ទ្វេភាគសិក្ខាបទសទិសានីតិ។

ឥមេសុ បន បញ្ចសុ សន្ថតេសុ បុរិមានិ តីណិ វិនយកម្មំ កត្វា បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តិ, បច្ឆិមានិ ទ្វេ វដ្ដន្តីតិ វេទិតព្ពានីតិ។

និសីទនសន្ថតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៧១. តេន សមយេនាតិ ឯឡកលោមសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ឧប្បណ្ឌេសុ**ន្តិ “កិត្តកេន, ភន្តេ, កីតានី”តិអាទីនិ វទន្តា អវហសីសុ។ **បិតកោវ អាសុម្ភី**តិ យថា មនុស្សា អរញ្ញតោ មហន្តំ ទារុភារំ អានេត្វា កិលន្តា បិតការំ បាតេន្តិ, ឯវំ បាតេសីតិ អត្ថោ។

៥៧២. សហត្ថាតិ សហត្ថេន, អត្តនា ហរិតព្ពានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពហិតិយោជនំ បាតេតី**តិ តិយោជនតោ ពហិ បាតេតិ។ អនន្តរាយេន បតនកេ ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ លោមគណនាយ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយានិ។ សចេ ពហិតិយោជនេ រុក្ខេ វា ថម្ភេ វា បដិហញ្ញិត្វា បុន អន្តោ បតន្តិ, អនាបត្តិ ។ ភូមិយំ បតិត្វា បត្វា បត្វា វដ្ដមានា ឯឡកលោមភណ្ឌិកា បុន អន្តោ បវិសតិ, អាបត្តិយេវ។ អន្តោ ឋត្វា ហត្ថេន វា បាទេន វា យដ្ឋិយា វា វដ្ដេតិ ឋត្វា វា អឋត្វា វា វដ្ដមានា ភណ្ឌិកា គច្ឆតុ, អាបត្តិយេវ។ “អញ្ញោ ហរិស្សតី”តិ ឋបេតិ, តេន ហរិតេបិ អាបត្តិយេវ។ សុទ្ធចិត្តេន ឋបិតំ វាតោ វា អញ្ញោ វា អត្តនោ ធម្មតាយ ពហិ បាតេតិ, អាបត្តិយេវ។ ស ឧស្សាហត្តា អចិត្តកត្តា ច សិក្ខាបទស្ស។ **កុរុន្ទិយា**ទីសុ បន “ឯត្ថ អនាបត្តី”តិ វុត្តា, សា អនាបត្តិ បាឡិយា ន សមេតិ។ ឧភតោភណ្ឌិកំ ឯកាពទ្ធំ កត្វា ឯកំ ភណ្ឌិកំ អន្តោសីមាយ ឯកំ ពហិសីមាយ ករោន្តោ ឋបេតិ, រក្ខតិ តាវ។ ឯកាពទ្ធេ កាជេបិ ឯសេវ នយោ។ យទិ បន អពន្ធិត្វា កាជកោដិយំ ឋបិតមត្តមេវ ហោតិ, ន រក្ខតិ។ ឯកាពទ្ធេបិ បរិវត្តេត្វា ឋបិតេ អាបត្តិយេវ។

អញ្ញស្ស យានេ វាតិ ឯត្ថ គច្ឆន្តេ យានេ វា ហត្ថិបិដ្ឋិអាទីសុ វា សាមិកស្ស អជានន្តស្សេវ ហរិស្សតីតិ ឋបេតិ, តស្មិំ តិយោជនំ អតិក្កន្តេ អាបត្តិ។ អគច្ឆន្តេបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បន អគច្ឆន្តេ យានេ វា ហត្ថិបិដ្ឋិយាទីសុ វា ឋបេត្វា អភិរុហិត្វា សារេតិ, ហេដ្ឋា វា គច្ឆន្តោ ចោទេតិ, បក្កោសន្តោ វា អនុពន្ធាបេតិ, “អញ្ញំ ហរាបេតី”តិ វចនតោ អនាបត្តិ។ **កុរុន្ទិយា**ទីសុ បន “អាបត្តី”តិ វុត្តំ, តំ “អញ្ញំ ហរាបេតី”តិ ឥមិនា ន សមេតិ។ អទិន្នាទានេ បន សុង្កឃាតេ អាបត្តិ ហោតិ។ យា ហិ តត្ថ អាបត្តិ, សា ឥធ អនាបត្តិ។ យា ឥធ អាបត្តិ, សា តត្ថ អនាបត្តិ។ តំ ឋានំ បត្វា អញ្ញវិហិតោ វា ចោរាទីហិ វា ឧបទ្ទុតោ គច្ឆតិ, អាបត្តិយេវ។ សព្ពត្ថ លោមគណនាយ អាបត្តិបរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ។

៥៧៥. តិយោជនំ **វាសាធិប្បាយោ គន្ត្វា តតោ បរំ ហរតី**តិ យត្ថ គតោ, តត្ថ ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនំ វា បច្ចយាទីនំ វា អលាភេន តតោ បរំ អញ្ញត្ថ គច្ឆតិ, តតោបិ អញ្ញត្ថាតិ ឯវំ យោជនសតម្បិ ហរន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អច្ឆិន្នំ បដិលភិត្វា**តិ ចោរា អច្ឆិន្ទិត្វា និរត្ថកភាវំ ញត្វា បដិទេន្តិ, តំ ហរន្តស្ស អនាបត្តិ។ **និស្សដ្ឋំ បដិលភិត្វា**តិ វិនយកម្មកតំ បដិលភិត្វាតិ អត្ថោ។

កតភណ្ឌន្តិ កតំភណ្ឌំ កម្ពលកោជវសន្ថតាទី យំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សុត្តកេន ពទ្ធមត្តម្បិ។ យោ បន តនុកបត្តត្ថវិកន្តរេ វា អាយោគអំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទីនំ អន្តរេសុ វា បិប្ផលិកាទីនំ មលរក្ខណត្ថំ សិបាដិកាយ វា អន្តមសោ វាតាពាធិកោ កណ្ណច្ឆិទ្ទេបិ លោមានិ បក្ខិបិត្វា គច្ឆតិ, អាបត្តិយេវ។ សុត្តកេន បន ពន្ធិត្វា បក្ខិត្តំ កតភណ្ឌដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, វេណឹ កត្វា ហរតិ, ឥទំ និធានមុខំ នាម, អាបត្តិយេវាតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឥទំ ឯឡកលោមសមុដ្ឋានំ នាម, កាយតោ ច កាយចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

ឯឡកលោមសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៧៦. តេន សមយេនាតិ ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **វិញ្ចន្តី**តិ ឧជ្ឈន្តិ វិស្សជ្ជេន្តិ, ន សក្កោន្តិ អនុយុញ្ជិតុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសមេត្ថ បុរាណចីវរសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ សទ្ធឹ សមុដ្ឋានាទីហីតិ។

ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. រូបិយសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៨២. តេន សមយេនាតិ រូបិយសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **បដិវិសោ**តិ កោដ្ឋាសោ។

៥៨៣-៤. ជាតរូបរជតន្តិ ឯត្ថ ជាតរូបន្តិ សុវណ្ណស្ស នាមំ។ តំ បន យស្មា តថាគតស្ស វណ្ណសទិសំ ហោតិ, តស្មា "សត្ថុវណ្ណោ វុច្ចតី"តិ បទភាជនេ វុត្តំ។ តស្សត្ថោ – "យោ សត្ថុវណ្ណោ លោហវិសេសោ, ឥទំ ជាតរូបំ នាមា"តិ រជតំ បន "សង្ខោ, សិលា, បវាល, រជតំ, ជាតរូប"ន្តិអាទីសុ (បាចិ. ៥០៦) រូបិយំ វុត្តំ។ ឥធ បន យំ កិញ្ចិ វោហារគមនីយំ កហាបណាទិ អធិប្បេតំ។ តេនេវស្ស បទភាជនេ "កហាបណោ លោហមាសកោ"តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **កហាបណោ**តិ សោវណ្ណមយោ វា រូបិយមយោ វា បាកតិកោ វា។ **លោហមាសកោ**តិ តម្ពលោហាទីហិ កតមាសកោ។ **ទារុមាសកោ**តិ សារទារុនា វា វេឡុបេសិកាយ វា អន្តមសោ តាលបណ្ណេនាបិ រូបំ ឆិន្ទិត្វា កតមាសកោ។ **ជតុមាសកោ**តិ លាខាយ វា និយ្យាសេន វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា កតមាសកោ។ **"យេ វោហារំ គច្ឆន្តី"**តិ ឥមិនា បន បទេន យោ យោ យត្ថ យត្ថ ជនបទេ យទា យទា វោហារំ គច្ឆតិ, អន្តមសោ អដ្ឋិមយោបិ ចម្មមយោបិ រុក្ខផលពីជមយោបិ សមុដ្ឋាបិតរូបោបិ អសមុដ្ឋាបិតរូបោបិ សព្ពោ សង្គហិតោ។

ឥច្ចេតំ សព្ពម្បិ រជតំ ជាតរូបំ ជាតរូបមាសកោ, វុត្តប្បភេទោ សព្ពោបិ រជតមាសកោតិ ចតុព្ពិធំ និស្សគ្គិយវត្ថុ ហោតិ។ មុត្តា, មណិ, វេឡុរិយោ, សង្ខោ, សិលា, បវាល, លោហិតង្កោ, មសារគល្លំ, សត្ត ធញ្ញានិ, ទាសិទាសខេត្តវត្ថុបុប្ផារាមផលារាមាទយោតិ ឥទំ ទុក្កដវត្ថុ។ សុត្តំ ផាលោ បដកោ កប្បាសោ អនេកប្បការំ អបរណ្ណំ សប្បិនវនីតតេលមធុផាណិតាទិភេសជ្ជញ្ច ឥទំ កប្បិយវត្ថុ។ តត្ថ និស្សគ្គិយវត្ថុំ អត្តនោ វា សង្ឃគណបុគ្គលចេតិយានំ វា អត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ ន វដ្ដតិ។ អត្តនោ អត្ថាយ សម្បដិច្ឆតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ហោតិ, សេសានំ អត្ថាយ ទុក្កដំ។ ទុក្កដវត្ថុំ សព្ពេសម្បិ អត្ថាយ សម្បដិច្ឆតោ ទុក្កដមេវ។ កប្បិយវត្ថុម្ហិ អនាបត្តិ។ សព្ពម្បិ និក្ខិបនត្ថាយ ភណ្ឌាគារិកសីសេន សម្បដិច្ឆតោ ឧបរិ រតនសិក្ខាបទេ អាគតវសេន បាចិត្តិយំ។

ឧគ្គណ្ហេយ្យាតិ គណ្ហេយ្យ។ យស្មា បន គណ្ហន្តោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, តេនស្ស បទភាជនេ "សយំ គណ្ហាតិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។

តត្ថ ជាតរូបរជតភណ្ឌេសុ កហាបណមាសកេសុ ច ឯកំ គណ្ហតោ វា គណ្ហាបយតោ វា ឯកា អាបត្តិ។ សហស្សំ ចេបិ ឯកតោ គណ្ហាតិ, គណ្ហាបេតិ, វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន **កុរុន្ទិយញ្ច** សិថិលពទ្ធាយ ថវិកាយ សិថិលបូរិតេ វា ភាជនេ រូបគណនាយ អាបត្តិ។ ឃនពទ្ធេ បន ឃនបូរិតេ វា ឯកាវ អាបត្តីតិ វុត្តំ។

ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនេ បន "ឥទំ អយ្យស្ស ហោតូ"តិ វុត្តេ សចេបិ ចិត្តេន សាទិយតិ, គណ្ហិតុកាមោ ហោតិ, កាយេន វា វាចាយ វា "នយិទំ កប្បតី"តិ បដិក្ខិបតិ, អនាបត្តិ។ កាយវាចាហិ វា អប្បដិក្ខិបិត្វាបិ សុទ្ធចិត្តោ ហុត្វា "នយិទំ អម្ហាកំ កប្បតី"តិ ន សាទិយតិ, អនាបត្តិយេវ។ តីសុ ទ្វារេសុ ហិ យេន កេនចិ បដិក្ខិត្តំ បដិក្ខិត្តមេវ ហោតិ។ សចេ បន កាយវាចាហិ អប្បដិក្ខិបិត្វា ចិត្តេន អធិវាសេតិ, កាយវាចាហិ កត្តព្ពស្ស បដិក្ខេបស្ស អករណតោ អកិរិយសមុដ្ឋានំ កាយទ្វារេ ច វចីទ្វារេ ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, មនោទ្វារេ បន អាបត្តិ នាម នត្ថិ។

ឯកោ សតំ វា សហស្សំ វា បាទមូលេ ឋបេតិ "តុយ្ហិទំ ហោតូ"តិ, ភិក្ខុ "នយិទំ កប្បតី"តិ បដិក្ខិបតិ, ឧបាសកោ បរិច្ចត្តំ មយា តុម្ហាកន្តិ គតោ, អញ្ញោ តត្ថ អាគន្ត្វា បុច្ឆតិ – "កឹ, ភន្តេ, ឥទ"ន្តិ? យំ តេន អត្តនា ច វុត្តំ, តំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ សោ ចេ វទតិ – "គោបយិស្សាមិ, ភន្តេ, គុត្តដ្ឋានំ ទស្សេថា"តិ, សត្តភូមិកម្បិ បាសាទំ អភិរុហិត្វា "ឥទំ គុត្តដ្ឋាន"ន្តិ អាចិក្ខិតព្ពំ, "ឥធ និក្ខិបាហី"តិ ន វត្តព្ពំ។ ឯត្តាវតា កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតំ ហោតិ។ ទ្វារំ បិទហិត្វា រក្ខន្តេន វសិតព្ពំ។ សចេ កិញ្ចិ វិក្កាយិកភណ្ឌំ បត្តំ វា ចីវរំ វា អាគច្ឆតិ, "ឥទំ គហេស្សថ ភន្តេ"តិ វុត្តេ "ឧបាសក អត្ថិ អម្ហាកំ ឥមិនា អត្ថោ, វត្ថុ ច ឯវរូបំ នាម សំវិជ្ជតិ, កប្បិយការកោ នត្ថី"តិ វត្តព្ពំ។ សចេ សោ វទតិ, "អហំ កប្បិយការកោ ភវិស្សាមិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា ទេថា"តិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា "ឥមស្មឹ ឱកាសេ ឋបិត"ន្តិ វត្តព្ពំ, "ឥទំ គណ្ហា"តិ ន វត្តព្ពំ។ ឯវម្បិ កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច និស្សាយ ឋិតមេវ ហោតិ, សោ ចេ តំ គហេត្វា តស្ស កប្បិយភណ្ឌំ ទេតិ, វដ្ដតិ។ សចេ អធិកំ គណ្ហាតិ, "ន មយំ តវ ភណ្ឌំ គណ្ហាម, "និក្ខមាហី"តិ វត្តព្ពោ។

សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ពន្តិ ឯត្ថ យស្មា រូបិយំ នាម អកប្បិយំ, "តស្មា និស្សជ្ជិតព្ពំ សង្ឃស្ស វា គណស្ស វា បុគ្គលស្ស វា"តិ ន វុត្តំ។ យស្មា បន តំ បដិគ្គហិតមត្តមេវ ន តេន កិញ្ចិ កប្បិយភណ្ឌំ ចេតាបិតំ, តស្មា

ឧបាយេន បរិភោគទស្សនត្ថំ “សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ **កប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ពំ សប្បិ វា**តិ “បព្ពជិតានំ សប្បិ វា តេលំ វា វដ្ដតិ ឧបាសកា”តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពំ។

រូបិយបដិគ្គាហកំ ឋបេត្វា សព្ពេហេវ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ សព្ពេហិ ភាជេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ រូបិយបដិគ្គាហកេន ភាគោ ន គហេតព្ពោ។ អញ្ញេសំ ភិក្ខូនំ វា អារាមិកានំ វា បត្តភាគម្បិ លភិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ, អន្តមសោ មក្កដាទីហិ តតោ ហរិត្វា អរញ្ញេ ឋបិតំ វា តេសំ ហត្ថតោ គឡិតំ វា តិរច្ឆានគតបរិគ្គហិតម្បិ បំសុកូលម្បិ ន វដ្ដតិយេវ, តតោ អាហដេន ផាណិតេន សេនាសនធូបនម្បិ ន វដ្ដតិ។ សប្បិនា វា តេលេន វា បទីបំ កត្វា ទីបាលោកេ និបជ្ជិតុំ កសិណបរិកម្មម្បិ កាតុំ, បោត្ថកម្បិ វាចេតុំ ន វដ្ដតិ។ តេលមធុផាណិតេហិ បន សរីរេ វណំ មក្ខេតុំ ន វដ្ដតិយេវ។ តេន វត្ថុនា មញ្ចបីឋាទីនិ វា គណ្ហន្តិ, ឧបោសថាគារំ វា ភោជនសាលំ វា ករោន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ ឆាយាបិ គេហបរិច្ឆេទេន ឋិតា ន វដ្ដតិ, បរិច្ឆេទាតិក្កន្តា អាគន្តុកត្តា វដ្ដតិ។ តំ វត្ថុំ វិស្សជ្ជេត្វា កតេន មគ្គេនបិ សេតុនាបិ នាវាយបិ ឧឡុម្បេនបិ គន្តុំ ន វដ្ដតិ, តេន វត្ថុនា ខនាបិតាយ បោក្ខរណិយា ឧព្ភិទោទកំ បាតុំ វា បរិភុញ្ជិតុំ វា ន វដ្ដតិ។ អន្តោ ឧទកេ បន អសតិ អញ្ញំ អាគន្តុកំ ឧទកំ វា វស្សោទកំ វា បវិដ្ឋំ វដ្ដតិ។ កីតាយ យេន ឧទកេន សទ្ធឹ កីតា តំ អាគន្តុកម្បិ ន វដ្ដតិ, តំ វត្ថុំ ឧបនិក្ខេបំ ឋបេត្វា សង្ឃោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជតិ, តេបិ បច្ចយា តស្ស ន វដ្ដន្តិ។ អារាមោ គហិតោ ហោតិ, សោបិ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ យទិ ភូមិបិ ពីជម្បិ អកប្បិយំ នេវ ភូមី ន ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ ភូមីយេវ កិណិត្វា អញ្ញានិ ពីជានិ រោបិតានិ ផលំ វដ្ដតិ, អថ ពីជានិ កិណិត្វា កប្បិយភូមិយំ រោបិតានិ, ផលំ ន វដ្ដតិ, ភូមិយំ និសីទិតុំ វា និបជ្ជិតុំ វា វដ្ដតិ។

សចេ សោ ឆឌ្ឌេតីតិ យត្ថ កត្ថចិ ខិបតិ, អថាបិ ន ឆឌ្ឌេតិ, សយំ គហេត្វា គច្ឆតិ, ន វារេតព្ពោ។ **នោ ចេ ឆឌ្ឌេតី**តិ អថ នេវ គហេត្វា គច្ឆតិ, ន ឆឌ្ឌេតិ, កិំ មយ្ហំ ឥមិនា ព្យាបារេនាតិ យេន កាមំ បក្កមតិ, តតោ យថាវុត្តលក្ខណោ រូបិយឆឌ្ឌកោ សម្មន្និតព្ពោ។

យោ ន ឆន្ទាគតិន្តិអាទីសុ លោភវសេន តំ វត្ថុំ អត្តនោ វា ករោន្តោ អត្តានំ វា ឧក្កំសេន្តោ ឆន្ទាគតឹ នាម គច្ឆតិ ។ ទោសវសេន “នេវាយំ មាតិកំ ជានាតិ, ន វិនយ”ន្តិ បរំ អបសាទេន្តោ **ទោសាគតឹ** នាម គច្ឆតិ។ មោហវសេន មុដ្ឋបមុដ្ឋស្សតិភាវំ អាបជ្ជន្តោ **មោហាគតឹ** នាម គច្ឆតិ។ រូបិយបដិគ្គាហកស្ស ភយេន ឆឌ្ឌេតុំ អវិសហន្តោ ភយាគតឹ នាម គច្ឆតិ។ ឯវំ អករោន្តោ ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆតិ, ន ទោសាគតឹ គច្ឆតិ, ន មោហាគតឹ គច្ឆតិ, ន ភយាគតឹ គច្ឆតីតិ វេទិតព្ពោ។

៥៨៥. អនិមិត្តំ កត្វាតិ និមិត្តំ អកត្វា, អក្ខីនិ និម្មីលេត្វា នទិយា វា បបាតេ វា វនគហនេ វា គូថំ វិយ អនបេក្ខេន បតិតោកាសំ អសមន្នាហរន្តេន បាតេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ ជិគុច្ឆិតព្ពេបិ រូបិយេ ភគវា បរិយាយេន ភិក្ខូនំ បរិភោគំ អាចិក្ខិ។ រូបិយបដិគ្គាហកស្ស បន កេនចិ បរិយាយេន តតោ ឧប្បន្នបច្ចយបរិភោគោ ន វដ្ដតិ។ យថា ចាយំ ឯតស្ស ន វដ្ដតិ, ឯវំ អសន្តសម្ភាវនាយ វា កុលទូសកកម្មេន វា កុហនាទីហិ វា ឧប្បន្នបច្ចយា នេវ តស្ស ន អញ្ញស្ស វដ្ដន្តិ, ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នាបិ អប្បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តិ។

ចត្តារោ ហិ **បរិភោគា** – ថេយ្យបរិភោគោ, ឥណបរិភោគោ, ទាយជ្ជបរិភោគោ, សាមិបរិភោគោតិ។ តត្ថ សង្ឃមជ្ឈេបិ និសីទិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស ទុស្សីលស្ស បរិភោគោ **“ថេយ្យបរិភោគោ”** នាម។ សីលវតោ អប្បច្ចវេក្ខិតបរិភោគោ **“ឥណបរិភោគោ”** នាម។ តស្មា ចីវរំ បរិភោគេ បរិភោគេ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, បិណ្ឌបាតោ អាលោបេ អាលោបេ។ តថា អសក្កោន្តេន បុរេភត្តបច្ឆាភត្តបុរិមយាមបច្ឆិមយាមេសុ។ សចស្ស អប្បច្ចវេក្ខតោវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, ឥណបរិភោគដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ សេនាសនម្បិ បរិភោគេ បរិភោគេ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, ភេសជ្ជស្ស បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ សតិបច្ចយតា វដ្ដតិ, ឯវំ សន្តេបិ បដិគ្គហណេ សតឹ កត្វា បរិភោគេ អករោន្តស្សេវ អាបត្តិ, បដិគ្គហណេ បន សតឹ អកត្វា បរិភោគេ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។

ចតុព្ពិធា ហិ **សុទ្ធិ** – ទេសនាសុទ្ធិ, សំវរសុទ្ធិ, បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ, បច្ចវេក្ខណសុទ្ធីតិ។ តត្ថ **ទេសនាសុទ្ធិ** នាម បាតិមោក្ខសំវរសីលំ , តញ្ហិ ទេសនាយ សុជ្ឈនតោ “ទេសនាសុទ្ធី”តិ វុច្ចតិ។ **សំវរសុទ្ធិ** នាម ឥន្ទ្រិយសំវរសីលំ, តញ្ហិ ន បុន ឯវំ ករិស្សាមីតិ ចិត្តាធិដ្ឋានសំវរេនេវ សុជ្ឈនតោ “សំវរសុទ្ធី”តិ វុច្ចតិ។ **បរិយេដ្ឋិសុទ្ធិ** នាម អាជីវបារិសុទ្ធិសីលំ, តញ្ហិ អនេសនំ បហាយ ធម្មេន សមេន បច្ចយេ ឧប្បាទេន្តស្ស បរិយេសនាយ សុទ្ធត្តា “បរិយេដ្ឋិសុទ្ធី”តិ វុច្ចតិ។ **បច្ចវេក្ខណសុទ្ធិ** នាម បច្ចយបរិភោគសន្និស្សិតសីលំ, តញ្ហិ “បដិសង្ខា យោនិសោ ចីវរំ បដិសេវតី”តិអាទិនា (ម. និ. ១.២៣; អ. និ. ៦.៥៨) នយេន វុត្តេន បច្ចវេក្ខណេន សុជ្ឈនតោ “បច្ចវេក្ខណសុទ្ធី”តិ វុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ – “បដិគ្គហណេ បន សតឹ អកត្វា បរិភោគេ ករោន្តស្ស អនាបត្តី”តិ។

សត្តន្នំ សេក្ខានំ បច្ចយបរិភោគោ **ទាយជ្ជបរិភោគោ** នាម, តេ ហិ ភគវតោ បុត្តា, តស្មា បិតុសន្តកានំ បច្ចយានំ ទាយាទា ហុត្វា តេ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តិ។ កិំ បន តេ ភគវតោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តិ, គិហីនំ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តីតិ? គិហីហិ ទិន្នាបិ ភគវតា អនុញ្ញាតត្តា ភគវតោ សន្តកា ហោន្តិ, តស្មា តេ ភគវតោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជន្តីតិ (ម. និ. ១.២៩) វេទិតព្ពំ, **ធម្មទាយាទសុត្ត**ញ្ចេត្ថ សាធកំ។

ខីណាសវានំ បរិភោគោ **សាមិបរិភោគោ** នាម, តេ ហិ តណ្ហាយ ទាសព្យំ អតីតត្តា សាមិនោ ហុត្វា បរិភុញ្ជន្តីតិ។ ឥមេសុ បរិភោគេសុ សាមិបរិភោគោ ច ទាយជ្ជបរិភោគោ ច សព្ពេសម្បិ វដ្ដតិ។ ឥណបរិភោគោ ន វដ្ដតិ, ថេយ្យបរិភោគេ កថាយេវ នត្ថិ។

អបរេបិ ចត្តារោ **បរិភោគា** – លជ្ជិបរិភោគោ, អលជ្ជិបរិភោគោ, ធម្មិយបរិភោគោ, អធម្មិយបរិភោគោតិ។

តត្ថ អលជ្ជិនោ លជ្ជិនា សទ្ធិំ បរិភោគោ វដ្ដតិ, អាបត្តិយា ន ការេតព្ពោ។ លជ្ជិនោ អលជ្ជិនា សទ្ធិំ យាវ ន ជានាតិ, តាវ វដ្ដតិ។ អាទិតោ បដ្ឋាយ ហិ អលជ្ជី នាម នត្ថិ, តស្មា យទាស្ស អលជ្ជិភាវំ ជានាតិ តទា វត្តព្ពោ “តុម្ហេ កាយទ្វារេ ច វចីទ្វារេ ច វីតិក្កមំ ករោថ, តំ អប្បតិរូបំ មា ឯវមកត្ថា”តិ។ សចេ អនាទិយិត្វា ករោតិយេវ, យទិ តេន សទ្ធិំ បរិភោគំ ករោតិ, សោបិ អលជ្ជីយេវ ហោតិ។ យោបិ អត្តនោ ភារភូតេន អលជ្ជិនា សទ្ធិំ បរិភោគំ ករោតិ, សោបិ និវារេតព្ពោ។ សចេ ន ឱរមតិ, អយម្បិ អលជ្ជីយេវ ហោតិ។ ឯវំ ឯកោ អលជ្ជី អលជ្ជីសតម្បិ ករោតិ។ អលជ្ជិនោ បន អលជ្ជិនាវ សទ្ធិំ បរិភោគេ អាបត្តិ នាម នត្ថិ។ លជ្ជិនោ លជ្ជិនា សទ្ធិំ បរិភោគោ ទ្វិន្នំ ខត្តិយកុមារានំ សុវណ្ណបាតិយំ ភោជនសទិសោតិ។

ធម្មិយាធម្មិយបរិភោគោ បច្ចយវសេន វេទិតព្ពោ។ តត្ថ សចេ បុគ្គលោបិ អលជ្ជី បិណ្ឌបាតោបិ អធម្មិយោ, ឧភោ ជេគុច្ឆា។ បុគ្គលោ អលជ្ជី បិណ្ឌបាតោ ធម្មិយោ, បុគ្គលំ ជិគុច្ឆិត្វា បិណ្ឌបាតោ ន គហេតព្ពោ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន ទុស្សីលោ សង្ឃតោ ឧទ្ទេសភត្តាទីនិ លភិត្វា សង្ឃស្សេវ ទេតិ, ឯតានិ យថាទានមេវ គតត្តា វដ្ដន្តីតិ វុត្តំ។ បុគ្គលោ លជ្ជី បិណ្ឌបាតោ អធម្មិយោ, បិណ្ឌបាតោ ជេគុច្ឆោ ន គហេតព្ពោ។ បុគ្គលោ លជ្ជី, បិណ្ឌបាតោបិ ធម្មិយោ, វដ្ដតិ។

អបរេ ទ្វេ បគ្គហា; ទ្វេ ច បរិភោគា – លជ្ជិបគ្គហោ, អលជ្ជិបគ្គហោ; ធម្មបរិភោគោ អាមិសបរិភោគោតិ។

តត្ថ អលជ្ជិនោ លជ្ជិំ បគ្គហេតុំ វដ្ដតិ, ន សោ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ សចេ បន លជ្ជី អលជ្ជិំ បគ្គណ្ហាតិ, អនុមោទនាយ អជ្ឈេសតិ, ធម្មកថាយ អជ្ឈេសតិ, កុលេសុ ឧបត្ថម្ភេតិ ។ ឥតរោបិ “អម្ហាកំ អាចរិយោ ឦទិសោ ច ឦទិសោ ចា”តិ តស្ស បរិសតិ វណ្ណំ ភាសតិ, អយំ សាសនំ ឱសក្កាបេតិ អន្តរធាបេតីតិ វេទិតព្ពោ។

ធម្មបរិភោគ-អាមិសបរិភោគេសុ បន យត្ថ អាមិសបរិភោគោ វដ្ដតិ, តត្ថ ធម្មបរិភោគោបិ វដ្ដតិ។ យោ បន កោដិយំ ឋិតោ គន្ថោ តស្ស បុគ្គលស្ស អច្ចយេន នស្សិស្សតិ, តំ ធម្មានុគ្គហេន ឧគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ។

តត្រិទំ វត្ថុ – មហាភយេ កិរ ឯកស្សេវ ភិក្ខុនោ មហានិទ្ទេសោ បគុណោ អហោសិ។ អថ **ចតុនិកាយិកតិស្សត្ថេរស្ស** ឧបជ្ឈាយោ **មហាតិបិដកត្ថេរោ** នាម **មហារក្ខិតត្ថេរំ** អាហ – “អាវុសោ មហារក្ខិត, ឯតស្ស សន្តិកេ មហានិទ្ទេសំ គណ្ហាហី”តិ។ “បាបោ កិរាយំ, ភន្តេ, ន គណ្ហាមី”តិ។ “គណ្ហាវុសោ, អហំ តេ សន្តិកេ និសីទិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ, តុម្ហេសុ និសិន្នេសុ គណ្ហិស្សាមី”តិ បដ្ឋបេត្វា រត្តិន្ទិវំ និរន្តរំ បរិយាបុណន្តោ ឱសានទិវសេ ហេដ្ឋាមញ្ចេ ឥត្ថិំ ទិស្វា “ភន្តេ, សុតំយេវ មេ បុព្ពេ, សចាហំ ឯវំ ជានេយ្យំ, ន ឦទិសស្ស សន្តិកេ ធម្មំ បរិយាបុណេយ្យ”ន្តិ អាហ។ តស្ស បន សន្តិកេ ពហូ មហាថេរា ឧគ្គណ្ហិត្វា មហានិទ្ទេសំ បតិដ្ឋាបេសុំ។

៥៨៦. **រូបិយេ រូបិយសញ្ញី**តិ ឯត្ថ សព្ពម្បិ ជាតរូបរជតំ រូបិយសង្គហមេវ គតន្តិ វេទិតព្ពំ។

រូបិយេ វេមតិកោតិ “សុវណ្ណំ នុ ខោ, ខរបត្តំ នុ ខោ”តិអាទិនា នយេន សំសយជាតោ។

រូបិយេ អរូបិយសញ្ញីតិ សុវណ្ណាទីសុ ខរបត្តាទិសញ្ញី។ អបិច បុញ្ញកាមា រាជោរោធាទយោ ភត្តខជ្ជកគន្ធបិណ្ឌាទីសុ បក្ខិបិត្វា ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ទេន្តិ, ចោឡភិក្ខាយ ចរន្តានំ ទសន្តេ ពទ្ធកហាបណាទីហិយេវ សទ្ធិំ ចោឡកានិ ទេន្តិ, ភិក្ខូ ភត្តាទិសញ្ញាយ វា ចោឡកសញ្ញាយ វា បដិគ្គណ្ហន្តិ, ឯវម្បិ រូបិយេ អរូបិយសញ្ញី រូបិយំ

គណ្ហាតីតិ វេទិតព្វោ។ បដិគ្គណ្ហន្តេន បន "ឥមស្សឹ គេហេ ឥទំ លទ្ធ"ន្តិ សល្លក្ខេតព្ពំ។ យេន ហិ អស្សតិយា ទិន្នំ ហោតិ, សោ សតឹ បដិលភិត្វា បុន អាគច្ឆតិ, អថស្ស វត្តព្ពំ – "តវ ចោឡកំ បស្សាហី"តិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

សមុដ្ឋានាទីសុ ឆសមុដ្ឋានំ, សិយា កិរិយំ គហណេន អាបជ្ជនតោ, សិយា អកិរិយំ បដិក្ខេបស្ស អករណតោ រូបិយអញ្ញវាទកឧបស្សុតិសិក្ខាបទានិ ហិ តីណិ ឯកបរិច្ឆេទានិ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

រូបិយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៨៧. តេន សមយេនាតិ រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **នានប្បការក**ន្តិ កតាកតាទិវសេន អនេកវិធំ។ **រូបិយសំវោហារ**ន្តិ ជាតរូបរជតបរិវត្តនំ។ **សមាបជ្ជន្តី**តិ បដិគ្គហណស្សេវ បដិគ្គិតត្តា បដិគ្គហិតបរិវត្តនេ ទោសំ អបស្សន្តា ករោន្តិ។

៥៨៩. សីសូបគន្តិអាទីសុ សីសំ ឧបគច្ឆតីតិ សីសូបគំ, បោត្ថកេសុ បន "សីសូបក"ន្តិ លិខិតំ, យស្ស កស្សចិ សីសាលង្ការស្សេតំ អធិវចនំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **កតេន កត**ន្តិអាទីសុ សុទ្ធោ រូបិយសំវោហារោយេវ។

រូបិយេ រូបិយសញ្ញីតិអាទិម្ហិ បុរិមសិក្ខាបទេ វុត្តវត្ថូសុ និស្សគ្គិយវត្ថុនា និស្សគ្គិយវត្ថុំ ចេតាបេន្តស្ស មូលគ្គហណេ បុរិមសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, អបរាបរបរិវត្តនេ ឥមិនា និស្សគ្គិយបាចិត្តិយមេវ។ និស្សគ្គិយវត្ថុនា ទុក្កដវត្ថុំ វា កប្បិយវត្ថុំ វា ចេតាបេន្តស្សបិ ឯសេវ នយោ។ យោ ហិ អយំ **អរូបិយេ រូបិយសញ្ញី រូបិយំ ចេតាបេតី**តិអាទិ ទុតិយោ តិកោ វុត្តោ, តស្សានុលោមត្តា អវុត្តោបិ អយមបរោបិ **រូបិយេ រូបិយសញ្ញី អរូបិយំ ចេតាបេតី**តិអាទិ តិកោ វេទិតព្ពោ។ អត្តនោ វា ហិ អរូបិយេន បរស្ស រូបិយំ ចេតាបេយ្យ អត្តនោ វា រូបិយេន បរស្ស អរូបិយំ, ឧភយថាបិ រូបិយសំវោហារោ កតោយេវ ហោតិ, តស្មា បាឡិយំ ឯកន្តេន រូបិយបក្ខេ ឯកោយេវ តិកោ វុត្តោតិ។

ទុក្កដវត្ថុនា បន និស្សគ្គិយវត្ថុំ ចេតាបេន្តស្ស មូលគ្គហណេ បុរិមសិក្ខាបទេន ទុក្កដំ, បច្ឆា បរិវត្តនេ ឥមិនា និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ, គរុកស្ស ចេតាបិតត្តា។ ទុក្កដវត្ថុនា ទុក្កដវត្ថុមេវ, កប្បិយវត្ថុំ វា ចេតាបេន្តស្ស មូលគ្គហណេ បុរិមសិក្ខាបទេន ទុក្កដំ, បច្ឆា បរិវត្តនេបិ ឥមិនា ទុក្កដមេវ។ កស្មា? អកប្បិយវត្ថុនា ចេតាបិតត្តា។ **អដ្ឋកថាយំ** បន "សចេ កយវិក្កយំ សមាបជ្ជេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ ភាសិតំ, តំ ទុព្ភាសិតំ។ កស្មា? ន ហិ ទានគ្គហណតោ អញ្ញោ កយវិក្កយោ នាម អត្ថិ, កយវិក្កយសិក្ខាបទញ្ច កប្បិយវត្ថុនា កប្បិយវត្ថុបរិវត្តនមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, តញ្ច ខោ អញ្ញត្រ សហធម្មិកេហិ។ ឥទំ សិក្ខាបទំ រូបិយេន ច រូបិយា រូបិយចេតាបនំ អរូបិយេន ច រូបិយចេតាបនំ។ ទុក្កដវត្ថុនា បន ទុក្កដវត្ថុនោ ចេតាបនំ នេវ ឥធ ន តត្ថ បាឡិយំ វុត្តំ, ន ចេត្ថ អនាបត្តិ ភវិតុំ អរហតិ។ តស្មា យថេវ ទុក្កដវត្ថុនោ បដិគ្គហណេ ទុក្កដំ, តថេវ តស្ស វា តេន វា ចេតាបនេបិ ទុក្កដំ យុត្តន្តិ ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញូហិ វុត្តំ។

កប្បិយវត្ថុនា បន និស្សគ្គិយវត្ថុំ ចេតាបេន្តស្ស មូលគ្គហណេ បុរិមសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, បច្ឆា បរិវត្តនេ ឥមិនា និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ វុត្តញ្ហេតំ – "អរូបិយេ អរូបិយសញ្ញី រូបិយំ ចេតាបេតិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ ។ តេនេវ កប្បិយវត្ថុនា ទុក្កដវត្ថុំ ចេតាបេន្តស្ស មូលបដិគ្គហណេ តថេវ អនាបត្តិ, បច្ឆា បរិវត្តនេ ឥមិនា ទុក្កដំ។ កស្មា? អកប្បិយស្ស ចេតាបិតត្តា។ កប្បិយវត្ថុនា បន កប្បិយវត្ថុំ អញ្ញត្រ សហធម្មិកេហិ ចេតាបេន្តស្ស មូលគ្គហណេ បុរិមសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, បច្ឆា បរិវត្តនេ ឧបរិ កយវិក្កយសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ កយវិក្កយំ មោចេត្វា គណ្ហន្តស្ស ឧបរិសិក្ខាបទេនបិ អនាបត្តិ, វញ្ចេត្វា បយោជេន្តស្ស ទុក្កដំ។

ឥមស្ស ច រូបិយសំវោហារស្ស គរុកភាវទីបកំ ឥទំ បត្តចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។ យោ ហិ រូបិយំ ឧគ្គណ្ហិត្វា តេន អយពីជំ សមុដ្ឋាបេតិ, តំ កោដ្ដាបេត្វា តេន លោហេន បត្តំ ការេតិ, អយំ បត្តោ មហាអកប្បិយោ នាម, ន សក្កា កេនចិ ឧបាយេន កប្បិយោ កាតុំ។ សចេ ហិ តំ វិនាសេត្វា ថាលកំ ការេតិ, តម្បិ អកប្បិយំ។ វាសឹ ការេតិ, តាយ ឆិន្នំ ទន្តកដ្ឋម្បិ អកប្បិយំ។ ពឡិសំ ការោតិ, តេន មារិតា មច្ឆាបិ អកប្បិយា។ វាសិផលំ តាបេត្វា ឧទកំ វា ខីរំ វា ឧណ្ហាបេតិ, តម្បិ អកប្បិយមេវ។

យោ បន រូបិយំ ឧគ្គណ្ហិត្វា តេន បត្តំ កិណាតិ, អយម្បិ បត្តោ អកប្បិយោ។ “បញ្ចន្នម្បិ សហធម្មិកានំ ន កប្បតី”តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ សក្កា បន កប្បិយោ កាតុំ, សោ ហិ មូលេ មូលសាមិកានំ បត្តេ ច បត្តសាមិកានំ ទិន្នេ កប្បិយោ ហោតិ។ កប្បិយភណ្ឌំ ទត្វា គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

យោបិ រូបិយំ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា កប្បិយការកេន សទ្ធឹ កម្មារកុលំ គន្ត្វា បត្តំ ទិស្វា “អយំ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ វទតិ។ កប្បិយការកោ ច តំ រូបិយំ ទត្វា កម្មារំ សញ្ញាបេតិ, អយម្បិ បត្តោ កប្បិយវោហារេន គហិតោបិ ទុតិយបត្តសទិសោយេវ, មូលស្ស សម្បដិច្ឆិតត្តា អកប្បិយោ។ កស្មា សេសានំ ន កប្បតីតិ? មូលស្ស អនិស្សដ្ឋត្តា។

យោ បន រូបិយំ អសម្បដិច្ឆិត្វា “ថេរស្ស បត្តំ កិណិត្វា ទេហី”តិ បហិតកប្បិយការកេន សទ្ធឹ កម្មារកុលំ គន្ត្វា បត្តំ ទិស្វា “ឥមេ កហាបណេ គហេត្វា ឥមំ ទេហី”តិ កហាបណេ ទាបេត្វា គហិតោ, អយំ បត្តោ ឯតស្សេវ ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតិ ទុប្បិចារិតត្តា, អញ្ញេសំ បន វដ្ដតិ, មូលស្ស អសម្បដិច្ឆិតត្តា។

មហាសុមត្ថេរស្ស កិរ ឧបជ្ឈាយោ **អនុរុទ្ធត្ថេរោ** នាម អហោសិ។ សោ អត្តនោ ឯវរូបំ បត្តំ សប្បិស្ស បូរេត្វា សង្ឃស្ស និស្សជ្ជិ។ **តិបិដកចូឡនាគត្ថេរស្សាបិ** សទ្ធិវិហារិកានំ ឯវរូបោ បត្តោ អហោសិ។ តំ ថេរោបិ សប្បិស្ស បូរាបេត្វា សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាបេសីតិ។ ឥទំ អកប្បិយបត្តចតុក្កំ។

សចេ បន រូបិយំ អសម្បដិច្ឆិត្វា “ថេរស្ស បត្តំ កិណិត្វា ទេហី”តិ បហិតកប្បិយការកេន សទ្ធឹ កម្មារកុលំ គន្ត្វា បត្តំ ទិស្វា “អយំ មយ្ហំ រុច្ចតី”តិ វា “ឥមាហំ គហេស្សាមី”តិ វា វទតិ, កប្បិយការកោ ច តំ រូបិយំ ទត្វា កម្មារំ សញ្ញាបេតិ, អយំ បត្តោ សព្ពកប្បិយោ ពុទ្ធានម្បិ បរិភោគារហោតិ។

៥៨១. **អរូបិយេ រូបិយសញ្ញី**តិ ខរបត្តាទីសុ សុវណ្ណាទិសញ្ញី។ **អាបត្តិ ទុក្កដស្សា**តិ សចេ តេន អរូបិយំ ចេតាបេតិ ទុក្កដាបត្តិ ហោតិ។ ឯស នយោ វេមតិកេ។ អរូបិយសញ្ញិស្ស បន បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សទ្ធិំ “ឥទំ គហេត្វា ឥទំ ទេថា”តិ កយវិក្កយំ ករោន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៨៣. **តេន សមយេនា**តិ កយវិក្កយសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **កតិ ហិបិ ត្យាយ**ន្តិ កតិ តេ អយំ, ហិការោ បនេត្ថ បទបូរណោ, បិការោ គរហាយំ, អយំ ទុព្ពលសង្ឃាដិ តវ កតិ ទិវសានិ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ អថ វា **កតិហម្បិ ត្យាយ**ន្តិបិ បាឋោ។ តត្ថ កតិហន្តិ កតិ អហានិ, កតិ ទិវសានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។ **កតិហិបិ ម្យាយ**ន្តិ ឥទម្បិ ឯតេនេវ នយេន វេទិតព្ពំ។ **គិហីបិ នំ គិហិស្សា**តិ ឯត្ថ **ន**ន្តិ នាមត្ថេ និបាតោ, គិហី នាម គិហិស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៨៤. **នានប្បការក**ន្តិ ចីវរាទីនំ កប្បិយភណ្ឌានំ វសេន អនេកវិធំ។ តេនេវស្ស បទភាជនេ ចីវរំ អាទឹ កត្វា ទសិកសុត្តបរិយោសានំ កប្បិយភណ្ឌមេវ ទស្សិតំ។ អកប្បិយភណ្ឌបរិវត្តនញ្ហិ កយវិក្កយសង្គហំ ន គច្ឆតិ។ **កយវិក្កយ**ន្តិ កយញ្ចេវ វិក្កយញ្ច។ “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិអាទិនា ហិ នយេន បរស្ស កប្បិយភណ្ឌំ គណ្ហន្តោ កយំ សមាបជ្ជតិ, អត្តនោ កប្បិយភណ្ឌំ ទេន្តោ វិក្កយំ ។

៥៨៥. **អជ្ឈាចរតី**តិ អភិភវិត្វា ចរតិ, វីតិក្កមវាចំ ភាសតីតិ អត្ថោ។ **យតោ កយិតញ្ច ហោតិ វិក្កយិតញ្ចា**តិ យទា កយិតញ្ច ហោតិ បរភណ្ឌំ អត្តនោ ហត្ថគតំ ករោន្តេន, វិក្កីតញ្ច អត្តនោ ភណ្ឌំ បរហត្ថគតំ ករោន្តេន។ “ឥមិនា ឥម”ន្តិអាទិវចនានុរូបតោ បន បាឋេ បឋមំ អត្តនោ ភណ្ឌំ ទស្សិតំ។

និស្សជ្ជិតព្ពន្តិ ឯវំ បរស្ស ហត្ថតោ កយវសេន គហិតកប្បិយភណ្ឌំ និស្សជ្ជិតព្ពំ។ អយញ្ហិ កយវិក្កយោ ឋបេត្វា បញ្ច សហធម្មិកេ អវសេសេហិ គិហិបព្ពជិតេហិ អន្តមសោ មាតាបិតូហិបិ សទ្ធឹ ន វដ្ដតិ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – វត្ថេន វា វត្ថំ ហោតុ ភត្តេន វា ភត្តំ, យំ កិញ្ចិ កប្បិយំ “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិ វទតិ, ទុក្កដំ។ ឯវំ វត្វា មាតុយាបិ អត្តនោ ភណ្ឌំ ទេតិ, ទុក្កដំ។ “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិ វុត្តោ វា “ឥមំ ទេហិ, ឥមំ តេ ទស្សាមី”តិ វត្វា វា មាតុយាបិ ភណ្ឌំ អត្តនា គណ្ហាតិ, ទុក្កដំ។ អត្តនោ ភណ្ឌេ បរហត្ថំ បរភណ្ឌេ ច អត្តនោ ហត្ថំ

សម្បត្តេ និស្សគ្គិយំ។ មាតរំ បន បិតរំ វា “ឥមំ ទេហី”តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ ន ហោតិ។ “ឥមំ គណ្ហាហី”តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ន ហោតិ។ អញ្ញាតកំ “ឥមំ ទេហី”តិ វទតោ វិញ្ញត្តិ ហោតិ។ “ឥមំ គណ្ហាហី”តិ វទតោ សទ្ធាទេយ្យវិនិបាតនំ ហោតិ។ “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិ កយវិក្កយំ អាបជ្ជតោ និស្សគ្គិយំ។ តស្មា កប្បិយភណ្ឌំ បរិវត្តេន្តេន មាតាបិតូហិបិ សទ្ធឹ កយវិក្កយំ អញ្ញាតកេហិ សទ្ធឹ តិស្សោ អាបត្តិយោ មោចេន្តេន បរិវត្តេតព្ពំ។

តត្រាយំ បរិវត្តនវិធិ – ភិក្ខុស្ស បាថេយ្យតណ្ឌុលា ហោន្តិ, សោ អន្តរាមគ្គេ ភត្តហត្ថំ បុរិសំ ទិស្វា “អម្ហាកំ តណ្ឌុលា អត្ថិ, ន ច នោ ឥមេហិ អត្ថោ, ភត្តេន បន អត្ថោ”តិ វទតិ។ បុរិសោ តណ្ឌុលេ គហេត្វា ភត្តំ ទេតិ, វដ្ដតិ។ តិស្សោបិ អាបត្តិយោ ន ហោន្តិ។ អន្តមសោ និមិត្តកម្មមត្តម្បិ ន ហោតិ។ កស្មា? មូលស្ស អត្ថិតាយ។ បរតោ ច វុត្តមេវ “ឥទំ អម្ហាកំ អត្ថិ, អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច អត្ថោ”តិ ភណតី”តិ។ យោ បន ឯវំ អកត្វា “ឥមិនា ឥមំ ទេហី”តិ បរិវត្តេតិ; យថាវត្ថុកមេវ ។ វិហារសាទំ ទិស្វា “ឥមំ ឱទនំ ភុញ្ជិត្វា, រជនំ វា ទារូនិ វា អាហរា”តិ វទតិ, រជនឆល្លិគណនាយ ទារុគណនាយ ច និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ។ “ឥមំ ឱទនំ ភុញ្ជិត្វា ឥទំ នាម ករោថា”តិ ទន្តការាទីហិ សិប្បិកេហិ ធមករណាទីសុ តំ តំ បរិក្ខារំ ការេតិ, រជកេហិ វា វត្ថំ ធោវាបេតិ; យថាវត្ថុកមេវ។ ន្ហាបិតេន កេសេ ឆិន្ទាបេតិ, កម្មការេហិ នវកម្មំ ការេតិ; យថាវត្ថុកមេវ។ សចេ បន “ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ឥទំ ករោថា”តិ ន វទតិ “ឥទំ ភត្តំ ភុញ្ជ ភុត្តោសិ ភុញ្ជិស្សសិ, ឥទំ នាម ករោហី”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ វត្ថធោវនេ វា កេសច្ឆេទនេ វា ភូមិសោធនាទិនវកម្មេ វា បរភណ្ឌំ អត្តនោ ហត្ថគតំ និស្សជ្ជិតព្ពំ នាម នត្ថិ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តត្តា ន សក្កា ឯតំ បដិក្ខិបិតុំ, តស្មា យថា និស្សគ្គិយវត្ថុម្ហិ បរិភុត្តេ វា នដ្ឋេ វា បាចិត្តិយំ ទេសេតិ, ឯវមិធាបិ ទេសេតព្ពំ។

៥៩៦. កយវិក្កយេ កយវិក្កយសញ្ញីតិអាទិម្ហិ យោ កយវិក្កយំ សមាបជ្ជតិ, សោ តស្មឹ កយវិក្កយសញ្ញី វា ភវតុ វេមតិកោ វា, ន កយវិក្កយសញ្ញី វា និស្សគ្គិយបាចិត្តិយមេវ។ **ចូឡត្តិកេ** ទ្វីសុ បទេសុ ទុក្កដមេវាតិ ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

៥៩៧. អគ្ឃំ បុច្ឆតីតិ “អយំ តវ បត្តោ កឹ អគ្ឃតី”តិ បុច្ឆតិ។ “ឥទំ នាមា”តិ វុត្តេ បន សចេ តស្ស កប្បិយភណ្ឌំ មហគ្ឃំ ហោតិ, ឯវញ្ច នំ បដិវទតិ “ឧបាសក, មម ឥទំ វត្ថុ មហគ្ឃំ, តវ បត្តំ អញ្ញស្ស ទេហី”តិ។ តំ សុត្វា ឥតរោ “អញ្ញំ ថាលកម្បិ ទស្សាមី”តិ វទតិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ, “ឥទំ អម្ហាកំ អត្ថី”តិ វុត្តលក្ខណេ បតតិ ។ សចេ សោ បត្តោ មហគ្ឃោ, ភិក្ខុនោ វត្ថុ អប្បគ្ឃំ, បត្តសាមិកោ ចស្ស អប្បគ្ឃភាវំ ន ជានាតិ, បត្តោ ន គហេតព្ពោ, “មម វត្ថុ អប្បគ្ឃ”ន្តិ អាចិក្ខិតព្ពំ។ មហគ្ឃភាវំ ញត្វា វញ្ចេត្វា គណ្ហន្តោ ហិ គហិតភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពតំ អាបជ្ជតិ។ សចេ បត្តសាមិកោ “ហោតុ, ភន្តេ, សេសំ មម បុញ្ញំ ភវិស្សតី”តិ ទេតិ, វដ្ដតិ។

កប្បិយការកស្ស អាចិក្ខតីតិ យស្ស ហត្ថតោ ភណ្ឌំ គណ្ហាតិ, តំ ឋបេត្វា អញ្ញំ អន្តមសោ តស្ស បុត្តភាតិកម្បិ កប្បិយការកំ កត្វា “ឥមិនា ឥមំ នាម គហេត្វា ទេហី”តិ អាចិក្ខតិ។ សោ ចេ ឆេកោ ហោតិ, បុនប្បុនំ អបនេត្វា វិវទិត្វា គណ្ហាតិ, តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្ពំ។ នោ ចេ ឆេកោ ហោតិ, ន ជានាតិ គហេតុំ, វាណិជកោ តំ វញ្ចេតិ, “មា គណ្ហា”តិ វត្តព្ពោ។

ឥទំ អម្ហាកន្តិអាទិម្ហិ “ឥទំ បដិគ្គហិតំ តេលំ វា សប្បិ វា អម្ហាកំ អត្ថិ, អម្ហាកញ្ច អញ្ញេន អប្បដិគ្គហិតកេន អត្ថោ”តិ ភណតិ។ សចេ សោ តំ គហេត្វា អញ្ញំ ទេតិ, បឋមំ អត្តនោ តេលំ ន មិនាបេតព្ពំ។ កស្មា? នាឡិយញ្ហិ អវសិដ្ឋតេលំ ហោតិ, តំ បច្ឆា មិនន្តស្ស អប្បដិគ្គហិតកំ ទូសេយ្យាតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

កយវិក្កយសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ កោសិយវគ្គោ ទុតិយោ។

៣. បត្តវគ្គោ

១. បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា

៥៩៨. តេន សមយេនាតិ បត្តសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **បត្តវាណិជ្ជ**ន្តិ គាមនិគមាទីសុ វិចរន្តា បត្តវាណិជ្ជំ វា ករិស្សន្តិ។ **អាមត្តិកាបណំ វា**តិ អមត្តានិ វុច្ចន្តិ ភាជនានិ, តានិ យេសំ ភណ្ឌំ តេ អាមត្តិកា, តេសំ អាមត្តិកានំ

អាបណំ អាមត្តិកាបណំ, កុលាលភណ្ឌវាណិជកាបណន្តិ អត្ថោ។

៦០២. តយោ បត្តស្ស វណ្ណាតិ តីណិ បត្តស្ស បមាណានិ។ **អឌ្ឍាឡ្ហកោទនំ គណ្ហាតី**តិ មគធនាឡិយា ទ្វិន្នំ តណ្ឌុលនាឡីនំ ឱទនំ គណ្ហាតិ។ មគធនាឡិ នាម អឌ្ឍតេរសបលា ហោតីតិ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ សីហឡទីបេ បកតិនាឡិ មហន្តា, ទមិឡនាឡិ ខុទ្ទកា, មគធនាឡិ បមាណយុត្តា, តាយ មគធនាឡិយា ទិយឌ្ឍនាឡិ ឯកា សីហឡនាឡិ ហោតីតិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **ចតុភាគំ ខាទន**ន្តិ ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ ខាទនំ, តំ ហត្ថហារិយស្ស មុគ្គសូបស្ស វសេន វេទិតព្ពំ។ **តទុបិយំ ព្យញ្ជន**ន្តិ តស្ស ឱទនស្ស អនុរូបំ មច្ឆមំសសាកផលកឡីរទិព្យញ្ជនំ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ឌុលានំ សុកោដ្ដិតបរិសុទ្ធានំ ទ្វេ មគធនាឡិយោ គហេត្វា តេហិ តណ្ឌុលេហិ អនុត្តណ្ឌុលំ អកិលិន្នំ អបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ កុន្ទមកុឡរាសិសទិសំ អវស្សាវិតោទនំ បចិត្វា និរវសេសំ បត្តេ បក្ខិបិត្វា តស្ស ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណោ នាតិឃនោ នាតិតនុកោ ហត្ថហារិយោ សព្ពសម្ភារសង្ខតោ មុគ្គសូបោ បក្ខិបិតព្ពោ។ តតោ អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូបំ យាវចរិមាលោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនំ បក្ខិបិតព្ពំ, សប្បិតេលតក្ករសកញ្ជិកាទីនិ បន គណនូបគានិ ន ហោន្តិ, តានិ ហិ ឱទនគតិកានេវ, នេវ ហាបេតុំ ន វឌ្ឍេតុំ សក្កោន្តិ។ ឯវមេតំ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ សចេ បត្តស្ស មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, សុត្តេន វា ហីរេន វា ឆិន្ទន្តស្ស សុត្តស្ស វា ហីរស្ស វា ហេដ្ឋិមន្តំ ផុសតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋោមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន សម្បាបុណាតិ, អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។

នាឡិកោទនន្តិ មគធនាឡិយា ឯកាយ តណ្ឌុលនាឡិយា ឱទនំ។ **បត្ថោទន**ន្តិ មគធនាឡិយា ឧបឌ្ឍនាឡិកោទនំ។ សេសំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ អយំ បន នាមមត្តេ វិសេសោ – សចេ នាឡិកោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ វុត្តនយេនេវ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ មជ្ឈិមោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ មជ្ឈិមោមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន សម្បាបុណាតិ អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ មជ្ឈិមុក្កដ្ឋោ នាម បត្តោ។ សចេ បត្ថោទនាទិ សព្ពម្បិ បក្ខិត្តំ ហេដ្ឋិមរាជិសមំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឱមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ អតិក្កម្ម ថូបីកតំ តិដ្ឋតិ, អយំ ឱមកោមកោ នាម បត្តោ។ សចេ តំ រាជឹ ន បាបុណាតិ អន្តោគតមេវ ហោតិ, អយំ ឱមកុក្កដ្ឋោ នាម បត្តោតិ ឯវមេតេ នវ បត្តា។ តេសុ ទ្វេ អបត្តា ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ ច ឱមកោមកោ ច។ “តតោ ឧក្កដ្ឋោ អបត្តោ ឱមកោ អបត្តោ”តិ ឥទញ្ហិ ឯតេ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ ហិ ឯត្ថ ឧក្កដ្ឋតោ ឧក្កដ្ឋត្តា “តតោ ឧក្កដ្ឋោ អបត្តោ”តិ វុត្តោ។ ឱមកោមកោ ច ឱមកតោ ឱមកត្តា តតោ ឱមកោ អបត្តោតិ វុត្តោ។ តស្មា ឯតេ ភាជនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា, ន អធិដ្ឋានុបគា, ន វិកប្បនុបគា។ ឥតរេ បន សត្ត អធិដ្ឋហិត្វា វា វិកប្បេត្វា វា បរិភុញ្ជិតព្ពា, ឯវំ អកត្វា តំ ទសាហំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ តំ សត្តវិធម្បិ បត្តំ ទសាហបរមំ កាលំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។

៦០៧. និស្សគ្គិយំ បត្តំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតីតិ យាគុំ បិវិត្វា ធោវតេ ទុក្កដំ, ខជ្ជកំ ខាទិត្វា ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា ធោវតេ ទុក្កដន្តិ ឯវំ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។

៦០៨. អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតីតិ ឯត្ថ បន បមាណយុត្តស្សបិ អធិដ្ឋានវិកប្បនុបគត្តំ ឯវំ វេទិតព្ពំ – អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ បក្កោ អធិដ្ឋានុបគោ, ឧភោបិ យំ មូលំ ទាតព្ពំ, តស្មឹ ទិន្នេយេវ។ សចេ ឯកោបិ បាកោ ឩនោ ហោតិ, កាកណិកមត្តម្បិ វា មូលំ អទិន្នំ, ន អធិដ្ឋានុបគោ។ សចេបិ បត្តសាមិកោ វទតិ “យទា តុម្ហាកំ មូលំ ភវិស្សតិ, តទា ទស្សថ, អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ នេវ អធិដ្ឋានុបគោ ហោតិ, បាកស្ស ហិ ឩនត្តា បត្តសង្ខំ ន គច្ឆតិ, មូលស្ស សកលស្ស វា ឯកទេសស្ស វា អទិន្នត្តា សកភាវំ ន ឧបេតិ, អញ្ញស្សេវ សន្តកោ ហោតិ, តស្មា បាកេ ច មូលេ ច និដ្ឋិតេយេវ អធិដ្ឋានុបគោ ហោតិ។ យោ អធិដ្ឋានុបគោ, ស្វេវ វិកប្បនុបគោ, សោ ហត្ថំ អាគតោបិ អនាគតោបិ អធិដ្ឋាតព្ពោ វិកប្បេតព្ពោ វា។ យទិ ហិ បត្តការកោ មូលំ លភិត្វា សយំ វា ទាតុកាមោ ហុត្វា “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បត្តំ កត្វា អសុកទិវសេ នាម បចិត្វា ឋបេស្សាមី”តិ វទតិ, ភិក្ខុ ច តេន បរិច្ឆិន្នទិវសតោ ទសាហំ អតិក្កាមេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ សចេ បន បត្តការកោ “អហំ តុម្ហាកំ បត្តំ កត្វា បចិត្វា សាសនំ បេសេស្សាមី”តិ វត្វា តថេវ ករោតិ, តេន បេសិតភិក្ខុ បន តស្ស ភិក្ខុនោ ន អារោចេតិ, អញ្ញោ ទិស្វា វា សុត្វា វា “តុម្ហាកំ, ភន្តេ, បត្តោ និដ្ឋិតោ”តិ អារោចេតិ, ឯតស្ស អារោចនំ នបមាណំ។ យទា បន តេន បេសិតោយេវ អារោចេតិ, តស្ស វចនំ សុតទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសាហំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ សចេ បត្តការកោ “អហំ តុម្ហាកំ បត្តំ កត្វា បចិត្វា កស្សចិ ហត្ថេ បហិណិស្សាមី”តិ វត្វា តថេវ ករោតិ, បត្តំ គហេត្វា អាគតភិក្ខុ បន អត្តនោ បរិវេណេ ឋបេត្វា តស្ស ន អារោចេតិ, អញ្ញោ កោចិ ភណតិ “អបិ, ភន្តេ, អធុនា អាភតោ បត្តោ សុន្ទរោ”តិ! “កុហឹ,

អាវុសោ, បត្តោ”តិ? “ឥត្ថន្នាមស្ស ហត្ថេ បេសិតោ”តិ។ ឯតស្សបិ វចនំ ន បមាណំ។ យទា បន សោ ភិក្ខុ បត្តំ ទេតិ , លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសាហំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ តស្មា ទសាហំ អនតិក្កាមេត្វាវ អធិដ្ឋាតព្ពោ វិកប្បេតព្ពោ វា។

តត្ថ ទ្វេ បត្តស្ស **អធិដ្ឋានា** – កាយេន វា អធិដ្ឋាតិ, វាចាយ វា អធិដ្ឋាតិ។ តេសំ វសេន អធិដ្ឋហន្តេន ច “ឥមំ បត្តំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វា “ឯតំ បត្តំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិ វា ឯវំ សម្មុខេ វា បរម្មុខេ វា ឋិតំ បុរាណបត្តំ បច្ចុទ្ធរិត្វា អញ្ញស្ស វា ទត្វា នវំ បត្តំ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ ហត្ថេន បរាមសិត្វា “ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ ចិត្តេន អាភោគំ កត្វា កាយវិការំ ករោន្តេន កាយេន វា អធិដ្ឋាតព្ពោ, វចីភេទំ កត្វា វាចាយ វា អធិដ្ឋាតព្ពោ។ តត្រ ទុវិធំ អធិដ្ឋានំ – សចេ ហត្ថបាសេ ហោតិ “ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។ អថ អន្តោគព្ភេ វា ឧបរិបាសាទេ វា សាមន្តវិហារេ វា ហោតិ, ឋបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពា។

អធិដ្ឋហន្តេន បន ឯកកេន អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតិ, អញ្ញស្ស សន្តិកេ អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតិ។ អញ្ញស្ស សន្តិកេ អយំ មានិសំសោ – សចស្ស “អធិដ្ឋិតោ នុ ខោ មេ, នោ”តិ វិមតិ ឧប្បជ្ជតិ, ឥតរោ សារេត្វា វិមតិំ ឆិន្ទិស្សតីតិ។ សចេ កោចិ ទស បត្តេ លភិត្វា សព្ពេវ អត្តនាវ បរិភុញ្ជិតុកាមោ ហោតិ, ន សព្ពេ អធិដ្ឋាតព្ពា។ ឯកំ បត្តំ អធិដ្ឋាយ បុនទិវសេ តំ បច្ចុទ្ធរិត្វា អញ្ញោ អធិដ្ឋាតព្ពោ។ ឯតេនុបាយេន វស្សសតម្បិ បរិហរិតុំ សក្កា។

ឯវំ អប្បមត្តស្ស ភិក្ខុនោ សិយា អធិដ្ឋានវិជហនន្តិ? សិយា។ សចេ ហិ អយំ បត្តំ អញ្ញស្ស វា ទេតិ, វិព្ភមតិ វា សិក្ខំ វា បច្ចក្ខាតិ, កាលំ វា ករោតិ, លិង្គំ វាស្ស បរិវត្តតិ, បច្ចុទ្ធរតិ វា, បត្តេ វា ឆិទ្ទំ ហោតិ, អធិដ្ឋានំ វិជហតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“ទិន្នវិព្ភន្តបច្ចក្ខា , កាលំកិរិយកតេន ច;
លិង្គបច្ចុទ្ធរា ចេវ, ឆិទ្ទេន ភវតិ សត្តម”ន្តិ។

ចោរហរណវិស្សាសគ្គាហេហិបិ វិជហតិយេវ។ កិត្តកេន ឆិទ្ទេន អធិដ្ឋានំ ភិជ្ជតិ? យេន កង្គុសិត្ថំ និក្ខមតិ ចេវ បវិសតិ ច។ ឥទញ្ហិ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ លាមកធញ្ញសិត្ថំ, តស្មិំ អយចុណ្ណេន វា អាណិយា វា បដិបាកតិកេ កតេ ទសាហព្ភន្តរេ បុន អធិដ្ឋាតព្ពោ។ អយំ តាវ **“អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ វិកប្បេតី”**តិ ឯត្ថ អធិដ្ឋានេ វិនិច្ឆយោ។

វិកប្បនេ បន **ទ្វេ វិកប្បនា** – សម្មុខាវិកប្បនា ច បរម្មុខាវិកប្បនា ច។ កថំ សម្មុខាវិកប្បនា ហោតិ? បត្តានំ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “ឥមំ បត្ត”ន្តិ វា “ឥមេ បត្តេ”តិ វា “ឯតំ បត្ត”ន្តិ វា “ឯតេ បត្តេ”តិ វា វត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វត្តព្ពំ។ អយមេកា សម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភុញ្ជិតុំ វា វិស្សជ្ជេតុំ វា អធិដ្ឋាតុំ វា ន វដ្ដតិ។ “មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ ឯវំ បន វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ, តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

អបរោ នយោ – តថេវ បត្តានំ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា តស្សេវ ភិក្ខុនោ សន្តិកេ “ឥមំ បត្ត”ន្តិ វា “ឥមេ បត្តេ”តិ វា “ឯតំ បត្ត”ន្តិ វា “ឯតេ បត្តេ”តិ វា វត្វា បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ អញ្ញតរស្ស អត្តនា អភិរុចិតស្ស យស្ស កស្សចិ នាមំ គហេត្វា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី”តិ វា “តិស្សាយ ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស តិស្សាយ សាមណេរិយា វិកប្បេមី”តិ វា វត្តព្ពំ, អយំ អបរាបិ សម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវតា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភោគាទីសុ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ។ តេន បន ភិក្ខុនា “តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ សន្តកំ…បេ…. តិស្សាយ សាមណេរិយា សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

កថំ បរម្មុខាវិកប្បនា ហោតិ? បត្តានំ តថេវ ឯកពហុភាវំ សន្និហិតាសន្និហិតភាវញ្ច ញត្វា “ឥមំ បត្ត”ន្តិ វា “ឥមេ បត្តេ”តិ វា “ឯតំ បត្ត”ន្តិ វា “ឯតេ បត្តេ”តិ វា វត្វា “តុយ្ហំ វិកប្បនត្ថាយ ទម្មី”តិ វត្តព្ពំ។ តេន វត្តព្ពោ – “កោ តេ មិត្តោ វា សន្ទិដ្ឋោ វា”តិ? តតោ ឥតរេន បុរិមនយេនេវ “តិស្សោ ភិក្ខូតិ វា…បេ…. តិស្សា សាមណេរី”តិ វា វត្តព្ពំ។ បុន តេន ភិក្ខុនា “អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ទម្មី”តិ វា…បេ…. “តិស្សាយ សាមណេរិយា ទម្មី”តិ វា វត្តព្ពំ, អយំ បរម្មុខាវិកប្បនា។ ឯត្តាវត្តា និធេតុំ វដ្ដតិ, បរិភោគាទីសុ បន ឯកម្បិ ន វដ្ដតិ។ តេន បន ភិក្ខុនា ទុតិយសម្មុខាវិកប្បនាយំ វុត្តនយេនេវ “ឥត្ថន្នាមស្ស សន្តកំ បរិភុញ្ជ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ វុត្តេ បច្ចុទ្ធារោ នាម ហោតិ។ តតោបភុតិ បរិភោគាទយោបិ វដ្ដន្តិ។

តមាសំ បន ទិន្នំ វិកប្បនានំ នានាករណំ, អវសេសោ ច វចនក្កមោ សព្ពោ បឋមកថិនសិក្ខាបទវណ្ណនាយំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ សទ្ធិំ សមុដ្ឋានាទីហីតិ។

បត្តសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦០៨. តេន សមយេនាតិ ឩនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ន យាបេតី**តិ សោ កិរ យទិ អរិយសាវកោ នាភវិស្សា, អញ្ញថត្តម្បិ អគមិស្សា, ឯវំ តេហិ ឧព្ពាឡ្ហោ, សោតាបន្នត្តា បន កេវលំ សរីរេនេវ ន យាបេតិ, តេន វុត្តំ – “អត្តនាបិ ន យាបេតិ, បុត្តទារាបិស្ស កិលមន្តី”តិ។

៦១២-៣. ឩនបញ្ចពន្ធនេនាតិ ឯត្ថ ឩនានិ បញ្ច ពន្ធនានិ អស្សាតិ ឩនបញ្ចពន្ធនោ, នាស្ស បញ្ច ពន្ធនានិ បូរេន្តីតិ អត្ថោ, តេន ឩនបញ្ចពន្ធនេន។ ឥត្ថម្ភូតស្ស លក្ខណេ ករណវចនំ។ តត្ថ យស្មា អពន្ធនស្សាបិ បញ្ច ពន្ធនានិ ន បូរេន្តិ, សព្ពសោ នត្ថិតាយ, តស្មា បទភាជនេ “អពន្ធនោ វា”តិអាទិ វុត្តំ ។ “ឩនបញ្ចពន្ធនេនា”តិ ច វុត្តត្តា យស្ស បញ្ចពន្ធនោ បត្តោ ហោតិ, តស្ស សោ អបត្តោ, តស្មា អញ្ញំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។ ពន្ធនញ្ច នាមេតំ យស្មា ពន្ធនោកាសេ សតិ ហោតិ, អសតិ ន ហោតិ, តស្មា តស្ស លក្ខណំ ទស្សេតុំ “អពន្ធនោកាសោ នាមា”តិអាទិ វុត្តំ។

ទ្វង្គុលា រាជិ ន ហោតីតិ មុខវដ្ដិតោ ហេដ្ឋា ទ្វង្គុលប្បមាណា ឯកាបិ រាជិ ន ហោតិ។ **យស្ស ទ្វង្គុលា រាជិ ហោតី**តិ យស្ស បន តាទិសា ឯកា រាជិ ហោតិ, សោ តស្សា រាជិយា ហេដ្ឋិមបរិយន្តេ បត្តវេធកេន វិជ្ឈិត្វា បចិត្វា សុត្តរជ្ជុក-មកចិរជ្ជុកាទីហិ វា តិបុសុត្តកេន វា ពន្ធិតព្ពោ, តំ ពន្ធនំ អាមិសស្ស អលគ្គនត្ថំ តិបុបដ្ដកេន វា កេនចិ ពទ្ធសិលេសេន វា បដិច្ឆាទេតព្ពំ។ សោ ច បត្តោ អធិដ្ឋហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពោ, សុខុមំ វា ឆិទ្ទំ កត្វា ពន្ធិតព្ពោ។ សុទ្ធេហិ បន មធុសិត្ថកលាខាសជ្ជលសាទីហិ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ។ ផាណិតំ ឈាបេត្វា បាសាណចុណ្ណេន ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ មុខវដ្ដិសមីបេ បន បត្តវេធកេន វិជ្ឈិយមានោ កបាលស្ស ពហលត្តា ភិជ្ជតិ, តស្មា ហេដ្ឋា វិជ្ឈិតព្ពោ។ យស្ស បន ទ្វេ រាជិយោ ឯកាយេវ វា ចតុរង្គុលា, តស្ស ទ្វេ ពន្ធនានិ ទាតព្ពានិ។ យស្ស តិស្សោ ឯកាយេវ វា ឆឡង្គុលា, តស្ស តីណិ។ យស្ស ចតស្សោ ឯកាយេវ វា អដ្ឋង្គុលា, តស្ស ចត្តារិ។ យស្ស បញ្ច ឯកាយេវ វា ទសង្គុលា, សោ ពទ្ធោបិ អពទ្ធោបិ អបត្តោយេវ, អញ្ញោ វិញ្ញាបេតព្ពោ។ ឯស តាវ មត្តិកាបត្តេ វិនិច្ឆយោ។

អយោបត្តេ បន សចេបិ បញ្ច វា អតិរេកានិ វា ឆិទ្ទានិ ហោន្តិ, តានិ ចេ អយចុណ្ណេន វា អាណិយា វា លោហមណ្ឌលកេន វា ពទ្ធានិ មដ្ឋានិ ហោន្តិ, ស្វេវ បត្តោ បរិភុញ្ជិតព្ពោ, ន អញ្ញោ វិញ្ញាបេតព្ពោ។ អថ បន ឯកម្បិ ឆិទ្ទំ មហន្តំ ហោតិ, លោហមណ្ឌលកេន ពទ្ធម្បិ មដ្ឋំ ន ហោតិ, បត្តេ អាមិសំ លគ្គតិ, អកប្បិយោ ហោតិ, អយំ អបត្តោ។ អញ្ញោ វិញ្ញាបេតព្ពោ។

៦១៥. ថេរោ វត្តព្ពោតិ បត្តេ អានិសំសំ ទស្សេត្វា “អយំ, ភន្តេ, បត្តោ បមាណយុត្តោ សុន្ទរោ ថេរានុរូបោ, តំ គណ្ហថា”តិ វត្តព្ពោ។ **យោ ន គណ្ហេយ្យា**តិ អនុកម្បាយ ន គណ្ហន្តស្ស ទុក្កដំ។ យោ បន សន្តុដ្ឋិយា “កឹ មេ អញ្ញេន បត្តេនា”តិ ន គណ្ហាតិ, តស្ស អនាបត្តិ។ **បត្តបរិយន្តោ**តិ ឯវំ បរិវត្តេត្វា បរិយន្តេ ឋិតបត្តោ។

ន អទេសេតិ មញ្ចបីឋឆត្តនាគទន្តកាទិកេ អទេសេ, ន និក្ខិបិតព្ពោ។ យត្ថ បុរិមំ សុន្ទរំ បត្តំ ឋបេតិ, តត្ថេវ ឋបេតព្ពោ។ បត្តស្ស ហិ និក្ខិបនទេសោ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាធារក”ន្តិអាទិនា នយេន **ខន្ធកេ** វុត្តោយេវ។

ន អភោគេនាតិ យាគុរន្ធនរជនបចនាទិនា អបរិភោគេន ន បរិភុញ្ជិតព្ពោ។ អន្តរាមគ្គេ បន ព្យាធិម្ហិ ឧប្បន្នេ អញ្ញស្មិំ ភាជនេ អសតិ មត្តិកាយ លិម្បេត្វា យាគុំ វា បចិតុំ ឧទកំ វា តាបេតុំ វដ្ដតិ។

ន វិស្សជ្ជេតព្ពោតិ អញ្ញស្ស ន ទាតព្ពោ។ សចេ បន សទ្ធិវិហារិកោ វា អន្តេវាសិកោ វា អញ្ញំ វរបត្តំ ឋបេត្វា “អយំ មយ្ហំ សារុប្បោ, អយំ ថេរស្សា”តិ គណ្ហាតិ, វដ្ដតិ។ អញ្ញោ វា តំ គហេត្វា អត្តនោ បត្តំ ទេតិ, វដ្ដតិ។ “មយ្ហមេវ បត្តំ អាហរា”តិ វត្តព្ពកិច្ចំ នត្ថិ។

៦១៧. បវារិតានន្តិ ឯត្ថ សង្ឃវសេន បវារិតដ្ឋានេ បញ្ចពន្ធនេនេវ វដ្ដតិ។ បុគ្គលវសេន បវារិតដ្ឋានេ ឩនបញ្ចពន្ធនេនាបិ វដ្ដតីតិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឆសមុដ្ឋានំ , កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

ឱនបញ្ចពន្ធនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦១៨. តេន សមយេនាតិ ភេសជ្ជសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **អត្ថោ, ភន្តេ**តិ រាជា ភិក្ខូ ឧយ្យុត្តប្បយុត្តេ ថេរស្ស លេណត្ថាយ បព្ភារំ សោធេន្តេ ទិស្វា អារាមិកំ ទាតុកាមោ បុច្ឆិ។

៦១៩-២១. បាដិយេក្កោតិ វិសុំ ឯកោ។ **មាលាកិតេ**តិ កតមាលេ មាលាធរេ, កុសុមមាលាបដិមណ្ឌិតេតិ អត្ថោ។ **តិណណ្ឌុបកន្តិ** តិណចុម្ពដកំ។ **បដិមុញ្ចី**តិ បវេសិ។ **សា អហោសិ សុវណ្ណមាលា**តិ ទារិកាយ សីសេ ឋបិតមត្តាយេវ ថេរស្ស អធិដ្ឋានវសេន សុវណ្ណបទុមមាលា អហោសិ។ តញ្ហិ តិណណ្ឌុបកំ សីសេ ឋបិតមត្តមេវ “សុវណ្ណមាលា ហោតូ”តិ ថេរោ អធិដ្ឋាសិ។ ទុតិយម្បិ ខោ…បេ….។ តេនុបសង្កមីតិ ទុតិយទិវសេយេវ ឧបសង្កមិ។

សុវណ្ណន្តិ អធិមុច្ចីតិ “សោវណ្ណមយោ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ **បញ្ចន្នំ ភេសជ្ជានន្តិ** សប្បិអាទីនំ។ **ពាហុលិកា**តិ បច្ចយពាហុលិកតាយ បដិបន្នា។ **កោលម្ពេបិ ឃដេបី**តិឯត្ថ កោលម្ពា នាម មហាមុខចាដិយោ វុច្ចន្តិ។ **ឱលីនវិលីនានី**តិ ហេដ្ឋា ច ឧភតោបស្សេសុ ច គឡិតានិ។ **ឱកិណ្ណវិកិណ្ណា**តិ សប្បិអាទីនំ គន្ធេន ភូមី ខនន្តេហិ ឱកិណ្ណា, ភិត្តិយោ ខនន្តេហិ ឧបរិ សញ្ចរន្តេហិ ច វិកិណ្ណា។ **អន្តោកោដ្ឋាគារិកា**តិ អព្ភន្តរេ សំវិហិតកោដ្ឋាគារា។

៦២២. បដិសាយនីយានីតិ បដិសាយិតព្ពានិ, បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ អត្ថោ។ **ភេសជ្ជានី**តិ ភេសជ្ជកិច្ចំ ករោន្តុ វា មា វា, ឯវំ លទ្ធវោហារានិ។ **“គោសប្បី”**តិអាទីហិ លោកេ បាកដំ ទស្សេត្វា **“យេសំ មំសំ កប្បតី”**តិ ឥមិនា អញ្ញេសម្បិ មិគរោហិតសសាទីនំ សប្បី សង្គហេត្វា ទស្សេសិ។ យេសញ្ហិ ខីរំ អត្ថិ, សប្បិបិ តេសំ អត្ថិយេវ, តំ បន សុលភំ វា ហោតុ ទុល្លភំ វា, អសម្មោហត្ថំ វុត្តំ។ ឯវំ នវនីតម្បិ។

សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានីតិ សន្និធី កត្វា និទហិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពានិ។ កថំ? បាឡិយា អាគតសប្បិអាទីសុ សប្បិ តាវ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ តទហុបុរេភត្តំ សាមិសម្បិ និរាមិសម្បិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ សត្តាហាតិក្កមេ សចេ ឯកភាជនេ ឋបិតំ, ឯកំ និស្សគ្គិយំ។ សចេ ពហូសុ វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិយានិ, បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា ឧគ្គហិតកំ កត្វា និក្ខិត្តំ អជ្ឈោហរិតុំ ន វដ្ដតិ; អព្ភញ្ជនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ, អនជ្ឈោហរណីយតំ អាបន្នត្តា។ “បដិសាយនីយានី”តិ ហិ វុត្តំ។ សចេ អនុបសម្បន្នោ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតនវនីតេន សប្បឹ កត្វា ទេតិ, បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្ដតិ។ សចេ សយំ ករោតិ, សត្តាហម្បិ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតនវនីតេន បន យេន កេនចិ កតសប្បិ សត្តាហម្បិ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ ឧគ្គហិតកេន កតេ បុព្ពេ វុត្តសុទ្ធសប្បិនយេនេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតខីរេន វា ទធិនា វា កតសប្បិ អនុបសម្បន្នេន កតំ សាមិសម្បិ តទហុបុរេភត្តំ វដ្ដតិ។ សយំកតំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ ។ នវនីតំ តាបេន្តស្ស ហិ សាមំបាកោ ន ហោតិ, សាមំបក្កេន បន តេន សទ្ធឹ អាមិសំ ន វដ្ដតិ។ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ ច ន វដ្ដតិយេវ។ សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ, សវត្ថុកស្ស បដិគ្គហិតត្តា, “តានិ បដិគ្គហេត្វា”តិ ហិ វុត្តំ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតេហិ កតំ បន អព្ភញ្ជនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ បុរេភត្តម្បិ ច ឧគ្គហិតកេហិ កតំ ឧភយេសម្បិ សត្តាហាតិក្កមេ អនាបត្តិ។ ឯសេវ នយោ អកប្បិយមំសសប្បិម្ហិ។ អយំ បន វិសេសោ – យត្ថ បាឡិយំ អាគតសប្បិនា និស្សគ្គិយំ, តត្ថ ឥមិនា ទុក្កដំ។ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** ការណបតិរូបកំ វត្វា មនុស្សសប្បិ ច នវនីតញ្ច បដិក្ខិត្តំ, តំ ទុប្បដិក្ខិត្តំ, សព្ពអដ្ឋកថាសុ អនុញ្ញាតត្តា។ បរតោ ចស្ស វិនិច្ឆយោបិ អាគមិស្សតិ។

បាឡិយំ អាគតំ នវនីតម្បិ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ តទហុបុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ។ សត្តាហាតិក្កមេ នានាភាជនេសុ ឋបិតេ ភាជនគណនាយ ឯកភាជនេបិ អមិស្សេត្វា បិណ្ឌបិណ្ឌវសេន ឋបិតេ បិណ្ឌគណនាយ និស្សគ្គិយានិ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ សប្បិនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ បន ទធិគុឡិកាយោបិ តក្កពិន្ទូនិបិ ហោន្តិ, តស្មា តំ ធោតំ វដ្ដតីតិ **ឧបឌ្ឍត្ថេរា** អាហំសុ។ **មហាសីវត្ថេរោ** បន “ភគវតា អនុញ្ញាតកាលតោ បដ្ឋាយ តក្កតោ ឧទ្ធដមត្តមេវ ខាទិំសូ”តិ អាហ។ តស្មា នវនីតំ បរិភុញ្ជន្តេន ធោវិត្វា ទធិ

តក្កមក្ខិកាកិបិល្លិកាទីនិ អបនេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ បចិត្វា សប្បិំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុកាមេន អធោតម្បិ បចិតុំ វដ្ដតិ។ យំ តត្ថ ទធិគតំ វា តក្កគតំ វា តំ ខយំ គមិស្សតិ, ឯត្តាវតា ហិ សវត្ថុកបដិគ្គហិតំ នាម ន ហោតីតិ អយមេត្ថ អធិប្បាយោ។ អាមិសេន សទ្ធឹ បក្កត្តា បន តស្មិម្បិ កុក្កុច្ចាយន្តិ កុក្កុច្ចកា។ ឥទានិ ឧគ្គហេត្វា ឋបិតនវនីតេ ច បុរេភត្តំ ខីរទធីនិ បដិគ្គហេត្វា កតនវនីតេ ច បច្ឆាភត្តំ តានិ បដិគ្គហេត្វា កតនវនីតេ ច ឧគ្គហិតេហិ កតនវរីតេ ច អកប្បិយមំសនវនីតេ ច សព្ពោ អាបត្តានាបត្តិបរិភោគាបរិភោគនយោ សប្បិម្ហិ វុត្តក្កមេនេវ គហេតព្ពោ។

តេលភិក្ខាយ បវិដ្ឋានំ បន ភិក្ខូនំ តត្ថេវ សប្បិម្បិ នវនីតម្បិ បក្កតេលម្បិ អបក្កតេលម្បិ អាកិរន្តិ, តត្ថ តក្កទធិពិន្ទូនិបិ ភត្តសិត្ថានិបិ តណ្ឌុលកណាបិ មក្ខិកាទយោបិ ហោន្តិ។ អាទិច្ចបាកំ កត្វា បរិស្សាវេត្វា គហិតំ សត្តាហកាលិកំ ហោតិ, បដិគ្គហេត្វា ឋបិតភេសជ្ជេហិ សទ្ធឹ បចិត្វា នត្ថុបានម្បិ កាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ វទ្ទលិសមយេ លជ្ជី សាមណេរោ យថា តត្ថ បតិតតណ្ឌុលកណាទយោ ន បច្ចន្តិ, ឯវំ សាមិសបាកំ មោចេន្តោ អគ្គិម្ហិ វិលីយាបេត្វា បរិស្សាវេត្វា បុន បចិត្វា ទេតិ, បុរិមនយេនេវ សត្តាហំ វដ្ដតិ។

តេលេសុ តិលតេលំ តាវ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ។ សត្តាហាតិក្កមេ បនស្ស ភាជនគណនាយ និស្សគ្គិយភាវោ វេទិតព្ពោ។ បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ ឧគ្គហិតកំ កត្វា និក្ខិត្តំ អជ្ឈោហរិតុំ ន វដ្ដតិ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ បុរេភត្តំ តិលេ បដិគ្គហេត្វា កតតេលំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ អនជ្ឈោហរណីយំ ហោតិ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ បច្ឆាភត្តំ តិលេ បដិគ្គហេត្វា កតតេលំ អនជ្ឈោហរណីយមេវ, សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តា, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ បុរេភត្តំ វា បច្ឆាភត្តំ វា ឧគ្គហិតកតិលេហិ កតតេលេបិ ឯសេវ នយោ។

បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតកតិលេ ភជ្ជិត្វា វា តិលបិដ្ឋំ វា សេទេត្វា ឧណ្ហោទកេន វា តេមេត្វា កតតេលំ សចេ អនុបសម្បន្នេន កតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ អត្តនា កតតេលំ បន និព្ពដ្ដិតត្តា បុរេភត្តំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ សាមំបក្កត្តា សាមិសំ ន វដ្ដតិ, សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តា បន បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ ឧភយម្បិ អនជ្ឈោហរណីយំ, សីសមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ យទិ បន អប្បំ ឧណ្ហោទកំ ហោតិ អព្ភុក្កិរណមត្តំ, អព្ពោហារិកំ ហោតិ, សាមបាកគណនំ ន គច្ឆតិ។ សាសបតេលាទីសុបិ អវត្ថុកបដិគ្គហិតេសុ អវត្ថុកតិលតេលេ វុត្តសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។

សចេ បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតានំ សាសបាទីនំ ចុណ្ណេហិ អាទិច្ចបាកេន សក្កា តេលំ កាតុំ, តំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ និរាមិសមេវ, សត្តាហាតិក្កមេ និស្សគ្គិយំ។ យស្មា បន សាសបមធុកចុណ្ណាទីនិ សេទេត្វា ឯរណ្ឌកដ្ឋីនិ ច ភជ្ជិត្វា ឯវ តេលំ ករោន្តិ, តស្មា តេសំ តេលំ អនុបសម្បន្នេហិ កតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ វត្ថូនំ យាវជីវិកត្តា បន សវត្ថុកបដិគ្គហណេ ទោសោ នត្ថីតិ។ អត្តនា កតំ សត្តាហំ និរាមិសបរិភោគេនេវ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ ឧគ្គហិតកេហិ កតំ អនជ្ឈោហរណីយំ ពាហិរបរិភោគេ វដ្ដតិ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។

តេលករណត្ថាយ សាសបមធុកឯរណ្ឌកដ្ឋីនិ វា បដិគ្គហេត្វា កតំ តេលំ សត្តាហកាលិកំ។ ទុតិយទិវសេ កតំ ឆាហំ វដ្ដតិ។ តតិយទិវសេ កតំ បញ្ចាហំ វដ្ដតិ។ ចតុត្ថ-បញ្ចម-ឆដ្ឋសត្តមទិវសេ កតំ តទហេវ វដ្ដតិ។ សចេ យាវ អរុណស្ស ឧគ្គមនា តិដ្ឋតិ, និស្សគ្គិយំ។ អដ្ឋមេ ទិវសេ កតំ អនជ្ឈោហរណីយំ។ អនិស្សគ្គិយត្តា បន ពាហិរបរិភោគេ វដ្ដតិ។ សចេបិ ន ករោតិ, តេលត្ថាយ គហិតសាសបាទីនំ សត្តាហាតិក្កមនេ ទុក្កដមេវ។ បាឡិយំ បន អនាគតានិ អញ្ញានិបិ នាឡិកេរនិម្ពកោសម្ពករមន្ទអតសីអាទីនំ តេលានិ អត្ថិ, តានិ បដិគ្គហេត្វា សត្តាហំ អតិក្កាមយតោ ទុក្កដំ ហោតិ។ អយមេតេសុ វិសេសោ។ សេសំ យាវកាលិកវត្ថុំ យាវជីវិកវត្ថុញ្ច សល្លក្ខេត្វា សាមំបាកសវត្ថុកបុរេភត្តបច្ឆាភត្តបដិគ្គហិតឧគ្គហិតកវត្ថុវិធានំ សព្ពំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

៦២៣. ***វសាតេល***ន្តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានិ, អច្ឆវសំ, មច្ឆវសំ, សុសុការវសំ, សូករវសំ, គទ្រភវស”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ អនុញ្ញាតវសានំ តេលំ។ ឯត្ថ ច “អច្ឆវស”ន្តិ វចនេន ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ អកប្បិយមំសាន វសា អនុញ្ញាតា។ មច្ឆគ្គហណេន ច សុសុកាបិ គហិតា ហោន្តិ, វាឡមច្ឆត្តា បន វិសុំ វុត្តំ។ មច្ឆាទិគ្គហណេន ចេត្ថ សព្ពេសម្បិ កប្បិយមំសានំ វសា អនុញ្ញាតា។ មំសេសុ ហិ ទសមនុស្ស-ហត្ថិ-អស្ស-សុនខ-អហិ-សីហ-ព្យគ្ឃ-ទីបិ-អច្ឆ-តរច្ឆានំ មំសានិ អកប្បិយានិ។ វសាសុ ឯកា មនុស្សវសាវ។ ខីរាទីសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថិ។

អនុបសម្បន្នេហិ កតនិព្ពដ្ដិតវសាតេលំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ យំ បន តត្ថ សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ន្ហារុ វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ វា ហោតិ, តំ អព្ពោហារិកំ។ សចេ បន វសំ បដិគ្គហេត្វា សយំ ករោតិ, បុរេភត្តំ បដិគ្គហេត្វា បចិត្វា បរិស្សាវេត្វា សត្តាហំ និរាមិសបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពំ ។ និរាមិសបរិភោគញ្ហិ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ – “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។ តត្រាបិ អព្ពោហារិកំ អព្ពោហារិកមេវ។ បច្ឆាភត្តំ បន បដិគ្គហិតុំ វា កាតុំ វា ន វដ្ដតិយេវ។ វុត្តញ្ចេតំ –

> “វិកាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដានំ។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ កាលេ ចេ, ភិក្ខវេ, បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អនាបត្តី”តិ។

ឧបតិស្សត្ថេរំ បន អន្តេវាសិកា បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, សប្បិនវនីតវសានិ ឯកតោ បចិត្វា និព្ពដ្ដិតានិ វដ្ដន្តិ, ន វដ្ដន្តី”តិ? “ន វដ្ដន្តិ, អាវុសោ”តិ។ ថេរោ កិរេត្ថ បក្កតេលកសដេ វិយ កុក្កុច្ចាយតិ។ តតោ នំ ឧត្តរិ បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, នវនីតេ ទធិគុឡិកា វា តក្កពិន្ទុ វា ហោតិ, ឯតំ វដ្ដតី”តិ? “ឯតម្បិ, អាវុសោ, ន វដ្ដតី”តិ។ តតោ នំ អាហំសុ – “ភន្តេ, ឯកតោ បចិត្វា សំសដ្ឋានិ តេជវន្តានិ ហោន្តិ, រោគំ និគ្គណ្ហន្តី”តិ? “សាធាវុសោ”តិ ថេរោ សម្បដិច្ឆិ។

មហាសុមត្ថេរោ បនាហ – “កប្បិយមំសវសា សាមិសបរិភោគេ វដ្ដតិ, ឥតរា និរាមិសបរិភោគេ វដ្ដតី”តិ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បន “ឥទំ កិ”ន្តិ បដិក្ខិបិត្វា “ននុ វាតាពាធិកា ភិក្ខូ បញ្ចមូលកសាវយាគុយំ អច្ឆសូករតេលាទីនិ បក្ខិបិត្វា យាគុំ បិវន្តិ, សា តេជុស្សទត្តា រោគំ និគ្គណ្ហាតី”តិ វត្វា “វដ្ដតី”តិ អាហ។

មធុ នាម មក្ខិកាមធូតិ មធុករីហិ នាម មធុមក្ខិកាហិ ខុទ្ទកមក្ខិកាហិ ភមរមក្ខិកាហិ ច កតំ មធុ។ តំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសបរិភោគមេវ វដ្ដតិ។ សត្តាហាតិក្កមេ សចេ សិលេសសទិសំ មហាមធុំ ខណ្ឌំ ខណ្ឌំ កត្វា ឋបិតំ, ឥតរំ វា នានាភាជនេសុ, វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិយានិ។ សចេ ឯកមេវ ខណ្ឌំ, ឯកភាជនេ វា ឥតរំ ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ។ ឧគ្គហិតកំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ, អរុមក្ខនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ មធុបដលំ វា មធុសិត្ថកំ វា សចេ មធុនា អមក្ខិតំ បរិសុទ្ធំ, យាវជីវិកំ។ មធុមក្ខិតំ បន មធុគតិកមេវ។ ចីរិកា នាម សបក្ខា ទីឃមក្ខិកា, តុម្ពលនាមិកា ច អដ្ឋិបក្ខា កាឡមហាភមរា ហោន្តិ, តេសំ អាសយេសុ និយ្យាសសទិសំ មធុ ហោតិ, តំ យាវជីវិកំ។

ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្តន្តិ ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយ អបក្កា វា អវត្ថុកបក្កា វា សព្ពាបិ អវត្ថុកា ឧច្ឆុវិកតិ ផាណិតន្តិ វេទិតព្ពា។ តំ ផាណិតំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ សត្តាហាតិក្កមេ វត្ថុគណនាយ និស្សគ្គិយំ។ ពហូ បិណ្ឌា ចុណ្ណេត្វា ឯកភាជនេ បក្ខិត្តា ហោន្តិ ឃនសន្និវេសា, ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ។ ឧគ្គហិតកំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ, ឃរធូបនាទីសុ ឧបនេតព្ពំ។ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតេន អបរិស្សាវិតឧច្ឆុរសេន កតផាណិតំ សចេ អនុបសម្បន្នេន កតំ, សាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ សយំកតំ និរាមិសមេវ វដ្ដតិ។ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ បន សវត្ថុកបដិគ្គហិតត្តា អនជ្ឈោហរណីយំ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ បច្ឆាភត្តំ អបរិស្សាវិតបដិគ្គហិតេន កតម្បិ អនជ្ឈោហរណីយមេវ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ ឯស នយោ ឧច្ឆុំ បដិគ្គហេត្វា កតផាណិតេបិ។ បុរេភត្តំ បន បរិស្សាវិតបដិគ្គហិតកេន កតំ សចេ អនុបសម្បន្នេន កតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ។ សយំកតំ បុរេភត្តម្បិ និរាមិសមេវ។ បច្ឆាភត្តំ បរិស្សាវិតបដិគ្គហិតេន កតំ បន និរាមិសមេវ សត្តាហំ វដ្ដតិ។ ឧគ្គហិតកកតំ វុត្តនយមេវ។ “ឈាមឧច្ឆុផាណិតំ វា កោដ្ដិតឧច្ឆុផាណិតំ វា បុរេភត្តមេវ វដ្ដតី”តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

មហាបច្ចរិយំ បន “ឯតំ សវត្ថុកបក្កំ វដ្ដតិ, នោ វដ្ដតី”តិ បុច្ឆំ កត្វា “ឧច្ឆុផាណិតំ បច្ឆាភត្តំ នោវដ្ដនកំ នាម នត្ថី”តិ វុត្តំ, តំ យុត្តំ។ សីតុទកេន កតំ មធុកបុប្ផផាណិតំ បុរេភត្តំ សាមិសំ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ។ សត្តាហាតិក្កមេ វត្ថុគណនាយ ទុក្កដំ។ ខីរំ បក្ខិបិត្វា កតំ មធុកផាណិតំ យាវកាលិកំ។ ខណ្ឌសក្ខរំ បន ខីរជល្លិកំ អបនេត្វា សោធេន្តិ, តស្មា វដ្ដតិ។ មធុកបុប្ផំ បន បុរេភត្តំ អល្លំ វដ្ដតិ, ភជ្ជិតម្បិ វដ្ដតិ។ ភជ្ជិត្វា តិលាទីហិ មិស្សំ វា អមិស្សំ វា កត្វា កោដ្ដិតម្បិ វដ្ដតិ។ យទិ បន តំ គហេត្វា មេរយត្ថាយ យោជេន្តិ, យោជិតំ ពីជតោ បដ្ឋាយ ន វដ្ដតិ។ កទលិ-ខជ្ជូរិ-អម្ព-លពុជ-បនស-ចិញ្ចាទីនំ សព្ពេសំ យាវកាលិកផលានំ ផាណិតំ យាវកាលិកមេវ។ មរិចបក្កេហិ ផាណិតំ ករោន្តិ, តំ យាវជីវិកំ។

តានិ បដិគ្គហេត្វាតិ សចេបិ សព្ពានិបិ បដិគ្គហេត្វា ឯកតោ ឋបេតិ អវិនិព្ភោគានិ កត្វា និក្ខិបតិ , សត្តាហាតិក្កមេ ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ។ វិនិភុត្តេសុ បញ្ច និស្សគ្គិយានិ។ សត្តាហំ បន អនតិក្កាមេត្វា គិលានេនបិ អគិលានេនបិ វុត្តនយេនេវ យថាសុខំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ សត្តវិធញ្ហិ **ឱទិស្សំ នាម** – ព្យាធិឱទិស្សំ, បុគ្គលោទិស្សំ, កាលោទិស្សំ, សមយោទិស្សំ, ទេសោទិស្សំ, វសោទិស្សំ, ភេសជ្ជោទិស្សន្តិ។

តត្ថ **ព្យាធិឱទិស្សំ** នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អមនុស្សិកាពាធេ អាមកមំសំ អាមកលោហិត”ន្តិ (មហាវ. ២៦៤) ឯវំ ព្យាធឹ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ, តំ តេនេវ អាពាធេន អាពាធិកស្ស វដ្ដតិ, ន អញ្ញស្ស។ តញ្ច ខោ កាលេបិ វិកាលេបិ កប្បិយម្បិ អកប្បិយម្បិ វដ្ដតិយេវ។

បុគ្គលោទិស្សំ នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, រោមន្ថកស្ស រោមន្ថនំ។ ន ច, ភិក្ខវេ, ពហិមុខទ្វារំ នីហរិត្វា អជ្ឈោហរិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៣) ឯវំ បុគ្គលំ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ, តំ តស្សេវ វដ្ដតិ, ន អញ្ញស្ស។

កាលោទិស្សំ នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចត្តារិ មហាវិកដានិ ទាតុំ – គូថំ, មុត្តំ, ឆារិកំ, មត្តិក”ន្តិ (មហាវ. ២៦៨) ឯវំ អហិនា ទដ្ឋកាលំ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតំ, តំ តស្មិំយេវ កាលេ អប្បដិគ្គហិតកម្បិ វដ្ដតិ, ន អញ្ញស្មិំ។

សមយោទិស្សំ នាម – “គណភោជនេ អញ្ញត្រ សមយា”តិអាទិនា (បាចិ. ២១៧) នយេន តំ តំ សមយំ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតា អនាបត្តិយោ, តា តស្មិំ តស្មិំយេវ សមយេ អនាបត្តិយោ ហោន្តិ, ន អញ្ញទា។

ទេសោទិស្សំ នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឯវរូបេសុ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទ”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) ឯវំ បច្ចន្តទេសេ ឧទ្ទិស្ស អនុញ្ញាតានិ ឧបសម្បទាទីនិ, តានិ តត្ថេវ វដ្ដន្តិ, ន មជ្ឈិមទេសេ។

វសោទិស្សំ នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វសានិ ភេសជ្ជានី”តិ (មហាវ. ២៦២) ឯវំ វសានាមេន អនុញ្ញាតំ , តំ ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ កប្បិយាកប្បិយវសានំ តេលំ តំតទត្ថិកានំ តេលបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

ភេសជ្ជោទិស្សំ នាម – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ច ភេសជ្ជានី”តិ (មហាវ. ២៦០-២៦១) ឯវំ ភេសជ្ជនាមេន អនុញ្ញាតានិ អាហារត្ថំ ផរិតុំ សមត្ថានិ សប្បិនវនីតតេលមធុផាណិតានិ។ តានិ បដិគ្គហេត្វា តទហុបុរេភត្តំ យថាសុខំ បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សតិ បច្ចយេ វុត្តនយេនេវ សត្តាហំ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ។

៦២៤. សត្តាហាតិក្កន្តេ អតិក្កន្តសញ្ញី និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ សចេបិ សាសបមត្តំ ហោតិ សកឹ វា អង្គុលិយា គហេត្វា ជិវ្ហាយ សាយនមត្តំ និស្សជ្ជិតព្ពមេវ, បាចិត្តិយញ្ច ទេសេតព្ពំ។

ន កាយិកេន បរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ កាយោ វា កាយេ អរុ វា ន មក្ខេតព្ពំ។ តេហិ មក្ខិតានិ កាសាវកត្ថរយដ្ឋិឧបាហនបាទកថលិកមញ្ចបីឋាទីនិបិ អបរិភោគានិ។ “ទ្វារវាតបានកវាដេសុបិ ហត្ថេន គហណដ្ឋានំ ន មក្ខេតព្ព”ន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ “កសាវេ បន បក្ខិបិត្វា ទ្វារវាតបានកវាដានិ មក្ខេតព្ពានី”តិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

អនាបត្តិ អន្តោសត្តាហំ អធិដ្ឋេតីតិ សត្តាហព្ភន្តរេ សប្បិញ្ច តេលញ្ច វសញ្ច មុទ្ធនិតេលំ វា អព្ភញ្ជនំ វា មធុំ អរុមក្ខនំ ផាណិតំ ឃរធូបនំ អធិដ្ឋេតិ, អនាបត្តិ។ សចេ អធិដ្ឋិតតេលំ អនធិដ្ឋិតតេលភាជនេ អាកិរិតុកាមោ ហោតិ, ភាជនេ ចេ សុខុមំ ឆិទ្ទំ បរិដ្ឋំ បរិដ្ឋំ តេលំ បុរាណតេលេន អជ្ឈោត្ថរីយតិ, បុន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ អថ មហាមុខំ ហោតិ, សហសាវ ពហុតេលំ បវិសិត្វា បុរាណតេលំ អជ្ឈោត្ថរតិ, បុន អធិដ្ឋានកិច្ចំ នត្ថិ។ អធិដ្ឋិតគតិកមេវ ហិ តំ ហោតិ, ឯតេន នយេន អធិដ្ឋិតតេលភាជនេ អនធិដ្ឋិតតេលាកិរណម្បិ វេទិតព្ពំ។

៦២៥. វិស្សជ្ជេតីតិ ឯត្ថ សចេ ទ្វិន្នំ សន្តកំ ឯកេន បដិគ្គហិតំ អវិភត្តំ ហោតិ, សត្តាហាតិក្កមេ ទ្វិន្នម្បិ អនាបត្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ បន ន វដ្ដតិ។ សចេ យេន បដិគ្គហិតំ, សោ ឥតរំ ភណតិ – “អាវុសោ, ឥមំ តេលំ សត្តាហមត្តំ បរិភុញ្ជ ត្វ”ន្តិ។ សោ ច បរិភោគំ ន ករោតិ, កស្ស អាបត្តិ? ន កស្សចិបិ អាបត្តិ ។ កស្មា? យេន បដិគ្គហិតំ តេន វិស្សជ្ជិតត្តា, ឥតរស្ស អប្បដិគ្គហិតត្តា។

វិនស្សតីតិ អបរិភោគំ ហោតិ។ **ចត្តេនា**តិអាទីសុ យេន ចិត្តេន ភេសជ្ជំ ចត្តញ្ច វន្តញ្ច មុត្តញ្ច ហោតិ, តំ ចិត្តំ ចត្តំ វន្តំ មុត្តន្តិ វុច្ចតិ។ តេន ចិត្តេន បុគ្គលោ អនបេក្ខោតិ វុច្ចតិ, ឯវំ អនបេក្ខោ សាមណេរស្ស ទត្វាតិ

អត្ថោ។ ឥទំ កស្មា វុត្តំ? “ឯវំ អន្តោសត្តាហេ ទត្វា បច្ឆា លភិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនត្ថ”ន្តិ **មហាសុមត្ថេរោ** អាហ។ **មហាបទុមត្ថេរោ** បនាហ – “នយិទំ យាចិតព្ពំ, អន្តោសត្តាហេ ទិន្នស្ស ហិ បុន បរិភោគេ អាបត្តិយេវ នត្ថិ។ សត្តាហាតិក្កន្តស្ស បន បរិភោគេ អនាបត្តិទស្សនត្ថមិទំ វុត្ត”ន្តិ។ តស្មា ឯវំ ទិន្នំ ភេសជ្ជំ សចេ សាមណេរោ អភិសង្ខរិត្វា វា អនភិសង្ខរិត្វា វា តស្ស ភិក្ខុនោ នត្ថុកម្មត្ថំ ទទេយ្យ, គហេត្វា នត្ថុកម្មំ កាតព្ពំ។ សចេ ពាលោ ហោតិ, ទាតុំ ន ជានាតិ, អញ្ញេន ភិក្ខុនា វត្តព្ពោ – “អត្ថិ តេ, សាមណេរ, តេល”ន្តិ “អាម, ភន្តេ, អត្ថី”តិ។ “អាហរ, ថេរស្ស ភេសជ្ជំ ករិស្សាមា”តិ។ ឯវម្បិ វដ្ដតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

កថិនសមុដ្ឋានំ, អកិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ,

តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦២៦. តេន សមយេនាតិ វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **វស្សិកសាដិកា អនុញ្ញាតា**តិ ចីវរក្ខន្ធកេ វិសាខាវត្ថុស្មិំ (មហាវ. ៣៤៩ អាទយោ) អនុញ្ញាតា។ **បដិកច្ចេវា**តិ បុរេយេវ។

៦២៧. មាសោ សេសោ គិម្ហានន្តិ ចតុន្នំ គិម្ហមាសានំ ឯកោ បច្ឆិមមាសោ សេសោ។ **កត្វា**តិ សិព្ពនរជនកប្បបរិយោសានេន និដ្ឋបេត្វា។ ករោន្តេន ច ឯកមេវ កត្វា សមយេ អធិដ្ឋាតព្ពា, ទ្វេ អធិដ្ឋាតុំ ន វដ្ដន្តិ។

អតិរេកមាសេ សេសេ គិម្ហានេតិ គិម្ហាននាមកេ អតិរេកមាសេ សេសេ។

អតិរេកឌ្ឍមាសេ សេសេ គិម្ហានេ កត្វា និវាសេតីតិ ឯត្ថ បន ឋត្វា វស្សិកសាដិកាយ បរិយេសនក្ខេត្តំ ករណក្ខេត្តំ និវាសនក្ខេត្តំ អធិដ្ឋានក្ខេត្តន្តិ ចតុព្ពិធំ ខេត្តំ, កុច្ឆិសមយោ បិដ្ឋិសមយោតិ ទុវិធោ សមយោ, បិដ្ឋិសមយចតុក្កំ កុច្ឆិសមយចតុក្កន្តិ ទ្វេ ចតុក្កានិ ច វេទិតព្ពានិ។

តត្ថ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កាឡបក្ខុបោសថា, អយមេកោ អឌ្ឍមាសោ បរិយេសនក្ខេត្តញ្ចេវ ករណក្ខេត្តញ្ច។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ វស្សិកសាដិកំ អលទ្ធំ បរិយេសិតុំ លទ្ធំ កាតុញ្ច វដ្ដតិ, និវាសេតុំ អធិដ្ឋាតុញ្ច ន វដ្ដតិ។ កាឡបក្ខុបោសថស្ស បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ អាសាឡ្ហីបុណ្ណមា, អយមេកោ អឌ្ឍមាសោ បរិយេសនករណនិវាសនានំ តិណ្ណម្បិ ខេត្តំ។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ បរិយេសិតុំ កាតុំ និវាសេតុញ្ច វដ្ដតិ, អធិដ្ឋាតុំយេវ ន វដ្ដតិ។ អាសាឡ្ហីបុណ្ណមាសិយា បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកបុណ្ណមា, ឥមេ ចត្តារោ មាសា បរិយេសនករណនិវាសនាធិដ្ឋានានំ ចតុន្នំ ខេត្តំ។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ អលទ្ធំ បរិយេសិតុំ លទ្ធំ កាតុំ និវាសេតុំ អធិដ្ឋាតុញ្ច វដ្ដតិ។ ឥទំ តាវ ចតុព្ពិធំ ខេត្តំ វេទិតព្ពំ។

កត្តិកបុណ្ណមាសិយា បន បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមា, ឥមេ សត្ត មាសា បិដ្ឋិសមយោ នាម។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ “កាលោ វស្សិកសាដិកាយា”តិអាទិនា នយេន សតុប្បាទំ កត្វា អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ វស្សិកសាដិកចីវរំ និប្ផាទេន្តស្ស ឥមិនា សិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ “ទេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរ”ន្តិអាទិនា នយេន វិញ្ញត្តិំ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ វុត្តនយេនេវ សតុប្បាទំ កត្វា ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ និប្ផាទេន្តស្ស ឥមិនាវ សិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ។ វិញ្ញត្តិំ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេ** –

“មាតរំ ចីវរំ យាចេ, នោ ច សង្ឃេ បរិណតំ;
កេនស្ស ហោតិ អាបត្តិ, អនាបត្តិ ច ញាតកេ;
បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨១);

អយញ្ហិ បញ្ហោ ឥមមត្ថំ សន្ធាយ វុត្តោតិ។ ឯវំ បិដ្ឋិសមយចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។

ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បន បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកបុណ្ណមា, ឥមេ បញ្ច មាសា កុច្ឆិសមយោ នាម។ ឯតស្មិញ្ហិ អន្តរេ វុត្តនយេន សតុប្បាទំ កត្វា អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ វស្សិកសាដិកចីវរំ និប្ផាទេន្តស្ស វត្តភេទេ ទុក្កដំ។ យេ មនុស្សា បុព្ពេបិ វស្សិកសាដិកចីវរំ ទេន្តិ, ឥមេ បន សចេបិ អត្តនោ

អញ្ញាតកអប្បវារិតា ហោន្តិ, វត្ថុភេទោ នត្ថិ, តេសុ សតុប្បាទករណស្ស អនុញ្ញាតត្តា។ វិញ្ញត្តឹ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ ឥទំ បន បកតិយា វស្សិកសាដិកទាយកេសុបិ ហោតិយេវ។ វុត្តនយេនេវ សតុប្បាទំ កត្វា ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ និប្ផាទេន្តស្ស ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ។ វិញ្ញត្តឹ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ។ “**ន វត្តព្ពា ទេថ មេ**”តិ ឥទញ្ហិ បរិយេសនកាលេ អញ្ញាតកអប្បវារិតេយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវំ កុច្ឆិសមយចតុក្កំ វេទិតព្ពំ។

នគ្គោ កាយំ ឱវស្សាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ ឯត្ថ ឧទកផុសិតគណនាយ អកត្វា ន្ហាន បរិយោសានវសេន បយោគេ បយោគេ ទុក្កដេន ការេតព្ពោ។ សោ ច ខោ វិវដង្គណេ អាកាសតោ បតិតឧទកេនេវ ន្ហាយន្តោ។ ន្ហានកោដ្ឋកវាបិអាទីសុ ឃដេហិ អាសិត្តឧទកេន វា ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តិ។

វស្សំ ឧក្កឌ្ឍិយតីតិ ឯត្ថ សចេ កតបរិយេសិតាយ វស្សិកសាដិកាយ គិម្ហានំ បច្ឆិម មាសំ ខេបេត្វា បុន វស្សានស្ស បឋមមាសំ ឧក្កឌ្ឍិត្វា គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសមេវ ករោន្តិ, វស្សិកសាដិកា ធោវិត្វា និក្ខិបិតព្ពា។ អនធិដ្ឋិតា អវិកប្បិតា ទ្វេ មាសេ បរិហារំ លភតិ, វស្សូបនាយិកទិវសេ អធិដ្ឋាតព្ពា។ សចេ សតិសម្មោសេន វា អប្បហោនកភាវេន វា អកតា ហោតិ, តេ ច ទ្វេ មាសេ វស្សានស្ស ច ចាតុមាសន្តិ ឆ មាសេ បរិហារំ លភតិ។ សចេ បន កត្តិកមាសេ កឋិនំ អត្ថរីយតិ, អបរេបិ ចត្តារោ មាសេ លភតិ, ឯវំ ទស មាសា ហោន្តិ។ តតោ បរម្បិ សតិយា បច្ចាសាយ មូលចីវរំ កត្វា ឋបេន្តស្ស ឯកមាសន្តិ ឯវំ ឯកាទស មាសេ បរិហារំ លភតិ។ សចេ បន ឯកាហទ្វីហាទិវសេន យាវ ទសាហានាគតាយ វស្សូបនាយិកាយ អន្តោវស្សេ វា លទ្ធា ចេវ និដ្ឋិតា ច, កទា អធិដ្ឋាតព្ពាតិ ឯតំ **អដ្ឋកថាសុ** ន វិចារិតំ។ លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ អន្តោទសាហេ និដ្ឋិតា បន តស្មឹយេវ អន្តោទសាហេ អធិដ្ឋាតព្ពា។ ទសាហាតិក្កមេ និដ្ឋិតា តទហេវ អធិដ្ឋាតព្ពា។ ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កមេតព្ពាតិ អយំ នោ អត្តនោមតិ។ កស្មា? “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ ន វិកប្បេតុំ; វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) ហិ វុត្តំ។ តស្មា វស្សូបនាយិកតោ បុព្ពេ ទសាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ (បារា. ៤៦២) ច វុត្តំ។ តស្មា ឯកាហទ្វីហាទិវសេន យាវ ទសាហានាគតាយ វស្សូបនាយិកាយ អន្តោវស្សេ វា លទ្ធា ចេវ និដ្ឋិតា ច វុត្តនយេនេវ អន្តោទសាហេ វា តទហុ វា អធិដ្ឋាតព្ពា, ទសាហេ អប្បហោន្តេ ចីវរកាលំ នាតិក្កមេតព្ពា។

តត្ថ សិយា “វស្សានំ ចាតុមាសំ អធិដ្ឋាតុ”ន្តិ វចនតោ “ចាតុមាសព្ភន្តរេ យទា វា តទា វា អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតី”តិ។ យទិ ឯវំ, “កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទី យាវ អាពាធា អធិដ្ឋាតុ”ន្តិ វុត្តំ សាបិ, ច ទសាហំ អតិក្កាមេតព្ពា សិយា។ ឯវញ្ច សតិ “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ ឥទំ វិរុជ្ឈតិ។ តស្មា យថាវុត្តមេវ គហេតព្ពំ, អញ្ញំ វា អចលំ ការណំ លភិត្វា ឆឌ្ឌេតព្ពំ។ អបិច **កុរុន្ទិយម្បិ** និស្សគ្គិយាវសានេ វុត្តំ – “កទា អធិដ្ឋាតព្ពា? លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ អន្តោទសាហេ និដ្ឋិតា បន តស្មឹយេវ អន្តោទសាហេ អធិដ្ឋាតព្ពា។ យទិ នប្បហោតិ យាវ កត្តិកបុណ្ណមា បរិហារំ លភតី”តិ។

៦៣០. អច្ឆិន្នចីវរស្សាតិ ឯតំ វស្សិកសាដិកមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេសញ្ហិ នគ្គានំ កាយោវស្សាបនេ អនាបត្តិ។ ឯត្ថ ច មហគ្ឃវស្សិកសាដិកំ និវាសេត្វា ន្ហាយន្តស្ស ចោរុបទ្ទវោ **អាបទា** នាម។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

ឆសមុដ្ឋានំ , កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ចីវរអច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៣១. តេន សមយេនាតិ ចីវរអច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **យម្បិ ត្យាហ**ន្តិ យម្បិ តេ អហំ។ សោ កិរ “មម បត្តចីវរឧបាហនបច្ចត្ថរណានិ វហន្តោ មយា សទ្ធឹ ចារិកំ បក្កមិស្សតី”តិ អទាសិ។ តេនេវមាហ។ **អច្ឆិន្ទី**តិ ពលក្ការេន អគ្គហេសិ, សកសញ្ញាយ គហិតត្តា បនស្ស បារាជិកំ នត្ថិ, កិលមេត្វា គហិតត្តា អាបត្តិ បញ្ញត្តា។

៦៣៣. សយំ អច្ឆិន្ទតិ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយន្តិ ឯកំ ចីវរំ ឯកាពទ្ធានិ ច ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ ឯកា អាបត្តិ។ ឯកតោ អពទ្ធានិ វិសុំ វិសុំ ឋិតានិ ច ពហូនិ អច្ឆិន្ទតោ “សង្ឃាដឹ អាហរ, ឧត្តរាសង្គំ អាហរា”តិ ឯវំ អាហរាបយតោ ច វត្ថុគណនាយ អាបត្តិយោ។ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ អាហរា”តិ វទតោបិ ឯកវចនេនេវ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ។

អញ្ញំ អាណាបេតិ អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ “ចីវរំ គណ្ហា”តិ អាណាបេតិ, ឯកំ ទុក្កដំ។ អាណត្តោ ពហូនិ គណ្ហាតិ, ឯកំ បាចិត្តិយំ “សង្ឃាដឹ គណ្ហ, ឧត្តរាសង្គំ គណ្ហា”តិ វទតោ វាចាយ វាចាយ ទុក្កដំ។ “មយា ទិន្នានិ សព្ពានិ គណ្ហា”តិ វទតោ ឯកវាចាយ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ។

៦៣៤. អញ្ញំ បរិក្ខារន្តិ វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរំ ឋបេត្វា យំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សូចិម្បិ។ វេធេត្វា ឋបិតសូចីសុបិ វត្ថុគណនាយ ទុក្កដានិ។ សិថិលវេឋិតាសុ ឯវំ។ គាឡ្ហំ កត្វា ពទ្ធាសុ បន ឯកមេវ ទុក្កដន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ សូចិឃរេ បក្ខិត្តាសុបិ ឯសេវ នយោ។ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា សិថិលពទ្ធ គាឡ្ហពទ្ធេសុ តិកដុកាទីសុ ភេសជ្ជេសុបិ ឯសេវ នយោ។

៦៣៥. សោ វា ទេតីតិ “ភន្តេ, តុម្ហាកំយេវ ឥទំ សារុប្ប”ន្តិ ឯវំ វា ទេតិ, អថ វា បន “អាវុសោ, មយំ តុយ្ហំ ‘វត្តបដិបត្តិំ ករិស្សតិ, អម្ហាកំ សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហិស្សតិ, ធម្មំ បរិយាបុណិស្សតី’តិ ចីវរំ អទម្ហ, សោ ទានិ ត្វំ ន វត្តំ ករោសិ, ន ឧបជ្ឈំ គណ្ហាសិ, ន ធម្មំ បរិយាបុណាសី”តិ ឯវមាទីនិ វុត្តោ “ភន្តេ, ចីវរត្ថាយ មញ្ញេ ភណថ, ឥទំ វោ ចីវរ”ន្តិ ទេតិ, ឯវម្បិ សោ វា ទេតិ។ ទិសាបក្កន្តំ វា បន ទហរំ “និវត្តេថ ន”ន្តិ ភណតិ, សោ ន និវត្តតិ។ ចីវរំ គហេត្វា រុន្ធថាតិ, ឯវំ ចេ និវត្តតិ, សាធុ។ សចេ “បត្តចីវរត្ថាយ មញ្ញេ តុម្ហេ ភណថ, គណ្ហថ ន”ន្តិ ទេតិ។ ឯវម្បិ សោ វា ទេតិ, វិព្ភន្តំ វា ទិស្វា “មយំ តុយ្ហំ ‘វត្តំ ករិស្សតី’តិ បត្តចីវរំ អទម្ហ, សោ ទានិ ត្វំ វិព្ភមិត្វា ចរសី”តិ វទតិ។ ឥតរោ “គណ្ហថ តុម្ហាកំ បត្តចីវរ”ន្តិ ទេតិ, ឯវម្បិ សោ វា ទេតិ។ “មម សន្តិកេ ឧបជ្ឈំ គណ្ហន្តស្សេវ ទេមិ, អញ្ញត្ថ គណ្ហន្តស្ស ន ទេមិ។ វត្តំ ករោន្តស្សេវ ទេមិ, អករោន្តស្ស ន ទេមិ, ធម្មំ បរិយាបុណន្តស្សេវ ទេមិ, អបរិយាបុណន្តស្ស ន ទេមិ, អវិព្ភមន្តស្សេវ ទេមិ, វិព្ភមន្តស្ស ន ទេមី”តិ ឯវំ បន ទាតុំ ន វដ្ដតិ, ទទតោ ទុក្កដំ។ អាហរាបេតុំ បន វដ្ដតិ។ ចជិត្វា ទិន្នំ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវាតិ។

តិសមុដ្ឋានំ – កាយចិត្តតោ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ។

ចីវរអច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៣៦. តេន សមយេនាតិ សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ខោម**ន្តិ ខោមវាកេហិ កតសុត្តំ។ **កប្បាសិក**ន្តិ កប្បាសតោ និព្ពត្តំ។ **កោសេយ្យ**ន្តិ កោសិយំសូហិ កន្តិត្វា កតសុត្តំ។ **កម្ពល**ន្តិ ឯឡកលោមសុត្តំ។ **សាណ**ន្តិ សាណវាកសុត្តំ។ **ភង្គ**ន្តិ បាដេក្កំ វាកសុត្តមេវាតិ ឯកេ។ ឯតេហិ បញ្ចហិ មិស្សេត្វា កតសុត្តំ បន “ភង្គ”ន្តិ វេទិតព្ពំ។

វាយាបេតិ បយោគេ បយោគេ ទុក្កដន្តិ សចេ តន្តវាយស្ស តុរិវេមាទីនិ នត្ថិ, តានិ “អរញ្ញតោ អាហរិស្សាមី”តិ វាសឹ វា ផរសុំ វា និសេតិ, តតោ បដ្ឋាយ យំ យំ ឧបករណត្ថាយ វា ចីវរវាយនត្ថាយ វា ករោតិ, សព្ពត្ថ តន្តវាយស្ស បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ។ ទីឃតោ វិទត្ថិមត្តេ តិរិយញ្ច ហត្ថមត្តេ វីតេ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “យាវ បរិយោសានំ វាយាបេន្តស្ស ផលកេ ផលកេ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ វុត្តំ។ តម្បិ ឥទមេវ បមាណំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ វិកប្បនុបគបច្ឆិមញ្ហិ ចីវរសង្ខ្យំ គច្ឆតីតិ។

អបិចេត្ថ ឯវំ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ – សុត្តំ តាវ សាមំ វិញ្ញាបិតំ អកប្បិយំ, សេសំ ញាតកាទិវសេន ឧប្បន្នំ កប្បិយំ។ តន្តវាយោបិ អញ្ញាតកអប្បវារិតោ វិញ្ញត្តិយា លទ្ធោ អកប្បិយោ, សេសោ កប្បិយោ។ តត្ថ អកប្បិយសុត្តំ អកប្បិយតន្តវាយេន វាយាបេន្តស្ស បុព្ពេ វុត្តនយេន និស្សគ្គិយំ។ តេនេវ បន កប្បិយសុត្តំ វាយាបេន្តស្ស យថា បុព្ពេ និស្សគ្គិយំ, ឯវំ ទុក្កដំ។ តេនេវ កប្បិយំ អកប្បិយញ្ច សុត្តំ វាយាបេន្តស្ស យទិ បច្ឆិមចីវរប្បមាណេន ឯកោ បរិច្ឆេទោ សុទ្ធកប្បិយសុត្តមយោ, ឯកោ អកប្បិយសុត្តមយោតិ ឯវំ កេទារពទ្ធំ វិយ ចីវរំ ហោតិ, អកប្បិយសុត្តមយេ បរិច្ឆេទេ បាចិត្តិយំ, ឥតរស្មឹ តថេវ ទុក្កដំ។ យទិ តតោ ឩនបរិច្ឆេទា ហោន្តិ, អន្តមសោ អច្ឆិមណ្ឌលប្បមាណាបិ, សព្ពបរិច្ឆេទេសុ បរិច្ឆេទគណនាយ ទុក្កដំ។ អថ ឯកន្តរិកេន វា សុត្តេន ទីឃតោ វា កប្បិយំ តិរិយំ អកប្បិយំ កត្វា វីតំ ហោតិ, ផលកេ ផលកេ ទុក្កដំ។ កប្បិយតន្តវាយេនបិ អកប្បិយសុត្តំ វាយាបេន្តស្ស យថា បុព្ពេ និស្សគ្គិយំ, ឯវំ ទុក្កដំ។ តេនេវ កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច សុត្តំ វាយាបេន្តស្ស សចេ បច្ឆិមចីវរប្បមាណា ឩនកា វា អកប្បិយសុត្តបរិច្ឆេទា ហោន្តិ, តេសុ បរិច្ឆេទគណនាយ ទុក្កដំ។ កប្បិយសុត្ត

បរិច្ឆេទេសុ អនាបត្តិ។ អថ ឯកន្តរិកេន វា សុត្តេន ទីឃតោ វា កប្បិយំ តិរិយំ អកប្បិយំ កត្វា វីតំ ហោតិ, ផលកេ ផលកេ ទុក្កដំ។

យទិ បន ទ្វេ តន្តវាយា ហោន្តិ, ឯកោ កប្បិយោ ឯកោ អកប្បិយោ, សុត្តញ្ច អកប្បិយំ, តេ ចេ វារេន វិនន្តិ, អកប្បិយតន្តវាយេន វីតេ ផលកេ ផលកេ បាចិត្តិយំ, ឩនតរេ ទុក្កដំ។ ឥតរេន វីតេ ឧភយត្ថ ទុក្កដំ។ សចេ ទ្វេបិ វេមំ គហេត្វា ឯកតោ វិនន្តិ, ផលកេ ផលកេ បាចិត្តិយំ។ អថ សុត្តំ កប្បិយំ, ចីវរញ្ច កេទារពទ្ធាទីហិ ស បរិច្ឆេទំ, អកប្បិយតន្តវាយេន វីតេ បរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទេ ទុក្កដំ, ឥតរេន វីតេ អនាបត្តិ។ សចេ ទ្វេបិ វេមំ គហេត្វា ឯកតោ វិនន្តិ, ផលកេ ផលកេ ទុក្កដំ។ អថ សុត្តម្បិ កប្បិយញ្ច អកប្បិយញ្ច, តេ ចេ វារេន វិនន្តិ, អកប្បិយតន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តមយេសុ បច្ឆិមចីវរប្បមាណេសុ បរិច្ឆេទេសុ វីតេសុ បរិច្ឆេទគណនាយ បាចិត្តិយំ។ ឩនកតរេសុ កប្បិយសុត្តមយេសុ ច ទុក្កដំ។ កប្បិយតន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តមយេសុ បមាណយុត្តេសុ វា ឩនកេសុ វា ទុក្កដមេវ។ កប្បិយសុត្តមយេសុ អនាបត្តិ។

អថ ឯកន្តរិកេន វា សុត្តេន ទីឃតោ វា អកប្បិយំ តិរិយំ កប្បិយំ កត្វា វិនន្តិ, ឧភោបិ វា តេ វេមំ គហេត្វា ឯកតោ វិនន្តិ, អបរិច្ឆេទេ ចីវរេ ផលកេ ផលកេ ទុក្កដំ, សបរិច្ឆេទេ បរិច្ឆេទវសេន ទុក្កដានីតិ។ អយំ បន អត្ថោ **មហាអដ្ឋកថាយំ** អបាកដោ, **មហាបច្ចរិយា**ទីសុ បាកដោ។ តថ សព្ពាការេនេវ បាកដោ។

សចេ សុត្តម្បិ កប្បិយំ, តន្តវាយោបិ កប្បិយោ ញាតកប្បវារិតោ វា មូលេន វា បយោជិតោ, វាយាបនបច្ចយា អនាបត្តិ។ ទសាហាតិក្កមនបច្ចយា បន អាបត្តី រក្ខន្តេន វិកប្បនុបគប្បមាណមត្តេ វីតេ តន្តេ ឋិតំយេវ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ ទសាហាតិក្កមេន និដ្ឋាបិយមានញ្ហិ និស្សគ្គិយំ ភវេយ្យាតិ។ ញាតកាទីហិ តន្តំ អារោបេត្វា "តុម្ហាកំ, ភន្តេ, ឥទំ ចីវរំ គណ្ហេយ្យាថា"តិ និយ្យាតិតេបិ ឯសេវ នយោ។

សចេ តន្តវាយោ ឯវំ បយោជិតោ វា សយំ ទាតុកាមោ វា ហុត្វា "អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ចីវរំ អសុកទិវសេនាម វាយិត្វា បេស្សាមី"តិ វទតិ, ភិក្ខុ ច តេន បរិច្ឆិន្នទិវសតោ ទសាហំ អតិក្កាមេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។

សចេ បន តន្តវាយោ "អហំ តុម្ហាកំ ចីវរំ វាយិត្វា សាសនំ បេសេស្សាមី"តិ វត្វា តថេវ ករោតិ, តេន បេសិតភិក្ខុ បន តស្ស ភិក្ខុនោ ន អារោចេតិ, អញ្ញោ ទិស្វា វា សុត្វា វា "តុម្ហាកំ, ភន្តេ, ចីវរំ និដ្ឋិត"ន្តិ អារោចេតិ, ឯតស្ស អារោចនំ ន បមាណំ។ យទា បន តេន បេសិតោយេវ អារោចេតិ, តស្ស វចនំ សុតទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសាហំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។

សចេ តន្តវាយោ "អហំ តុម្ហាកំ ចីវរំ វាយិត្វា កស្សចិ ហត្ថេ បហិណិស្សាមី"តិ វត្វា តថេវ ករោតិ, ចីវរំ គហេត្វា គតភិក្ខុ បន អត្តនោ បរិវេណេ ឋបេត្វា តស្ស ន អារោចេតិ, អញ្ញោ កោចិ ភណតិ "អបិ, ភន្តេ, អធុនា អាភតំ ចីវរំ សុន្ទរ"ន្តិ? "កុហឹ, អាវុសោ, ចីវរ"ន្តិ? "ឥត្ថន្នាមស្ស ហត្ថេ បេសិត"ន្តិ។ ឯតស្សបិ វចនំ ន បមាណំ។ យទា បន សោ ភិក្ខុ ចីវរំ ទេតិ, លទ្ធទិវសតោ បដ្ឋាយ ទសាហំ អតិក្កាមយតោ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ សចេ បន វាយាបនមូលំ អទិន្នំ ហោតិ, យាវ កាកណិកមត្តម្បិ អវសិដ្ឋំ, តាវ រក្ខតិ។

៦៤០. អនាបត្តិ ចីវរំ សិព្ពេតុន្តិ ចីវរសិព្ពនត្ថាយ សុត្តំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **អាយោគេ**តិអាទីសុបិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មវចនំ, អាយោគាទិនិមិត្តំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

សុត្តវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. មហាបេសការសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៤១. តេន សមយេនាតិ មហាបេសការសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **សុត្តំ ធារយិត្វា**តិ សុត្តំ តុលេត្វា បលបរិច្ឆេទំ កត្វា។ **អប្បិត**ន្តិ ឃនំ។ **សុវីត**ន្តិ សុដ្ឋុ វីតំ, សព្ពដ្ឋានេសុ សមំ កត្វា វីតំ។ **សុប្បវាយិត**ន្តិ សុដ្ឋុ បវាយិតំ សព្ពដ្ឋានេសុ សមំ កត្វា តន្តេ បសារិតំ។ **សុវិលេខិត**ន្តិ លេខនិយា សុដ្ឋុ វិលិខិតំ។ **សុវិតច្ឆិត**ន្តិ កោច្ឆេន សុដ្ឋុ វិតច្ឆិតំ, សុនិទ្ធោតន្តិ អត្ថោ។ **បដិពទ្ធ**ន្តិ វេកល្លំ ។ **តន្តេ**តិ តន្តេ ទីឃតោ បសារណេយេវ ឧបនេត្វាតិ អត្ថោ។

៦៤២. តត្រ ចេ សោ ភិក្ខូតិ យត្រ គាមេ វា និគមេ វា តេ គន្តុកាមា តត្រ។ **វិកប្បំ អាបជ្ជេយ្យា**តិ វិសិដ្ឋំ កប្បំ អធិកវិធានំ អាបជ្ជេយ្យ។ បាឡិយំ បន យេនាការេន វិកប្បំ អាបន្នោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “ឥទំ ខោ, អាវុសោ”តិអាទិ វុត្តំ។

ធម្មម្បិ ភណតីតិ ធម្មកថម្បិ កថេតិ, “តស្ស វចនេន អាយតំ វា វិត្ថតំ វា អប្បិតំ វា”តិ សុត្តវឌ្ឍនអាការមេវ ទស្សេតិ។

បុព្ពេ អប្បវារិតោតិ ចីវរសាមិកេហិ បុព្ពេ អប្បវារិតោ ហុត្វា។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ឆសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ,

តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

មហាបេសការសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៤៦-៩. តេន សមយេនាតិ អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **ទសាហានាគត**ន្តិ ទស អហានិ ទសាហំ, តេន ទសាហេន អនាគតា ទសាហានាគតា, ទសាហេន អសម្បត្តាតិ អត្ថោ, តំ ទសាហានាគតំ, អច្ចន្ត សំយោគវសេន ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, តេនេវស្ស បទភាជនេ “ទសាហានាគតាយា”តិ វុត្តំ។ **បវារណាយា**តិ ឥទំ បន យា សា ទសាហានាគតាតិ វុត្តា, តំ សរូបតោ ទស្សេតុំ អសម្មោហត្ថំ អនុបយោគវចនំ។

កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណមន្តិ បឋមកត្តិកតេមាសិកបុណ្ណមំ។ ឥធាបិ បឋមបទស្ស អនុបយោគត្តា បុរិមនយេនេវ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “‘យតោ បដ្ឋាយ បឋមមហាបវារណា ទសាហានាគតា’តិ វុច្ចតិ, សចេបិ តានិ ទិវសានិ អច្ចន្តមេវ ភិក្ខុនោ អច្ចេកចីវរំ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ‘អច្ចេកំ ឥទ’ន្តិ ជានមានេន ភិក្ខុនា សព្ពម្បិ បដិគ្គហេតព្ព”ន្តិ។ តេន បវារណាមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិតោ បឋាយ ឧប្បន្នស្ស ចីវរស្ស និធានកាលោ ទស្សិតោ ហោតិ។ កាមញ្ចេស “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ព”ន្តិ ឥមិនាវ សិទ្ធោ, អត្ថុប្បត្តិវសេន បន អបុព្ពំ វិយ អត្ថំ ទស្សេត្វា សិក្ខាបទំ ឋបិតំ។

អច្ចេកចីវរន្តិ អច្ចាយិកចីវរំ វុច្ចតិ, តស្ស បន អច្ចាយិកភាវំ ទស្សេតុំ “**សេនាយ វា គន្តុកាមោ ហោតី**”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ **សទ្ធា**តិ ឥមិនា សទ្ធាមត្តកមេវ ទស្សិតំ។ **បសាទោ**តិ ឥមិនា សុប្បសន្នា ពលវសទ្ធា។ **ឯតំ អច្ចេកចីវរំ នាមា**តិ ឯតំ ឥមេហិ ការណេហិ ទាតុកាមេន ទូតំ វា បេសេត្វា សយំ វា អាគន្ត្វា “វស្សាវាសិកំ ទស្សាមី”តិ ឯវំ អារោចិតំ ចីវរំ អច្ចេកចីវរំ នាម ហោតិ។ ឆដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ បន ឧប្បន្នំ អនច្ចេកចីវរម្បិ បច្ចុទ្ធរិត្វា ឋបិតចីវរម្បិ ឯតំ បរិហារំ លភតិយេវ។

សញ្ញាណំ កត្វា និក្ខិបិតព្ពន្តិ កិញ្ចិ និមិត្តំ កត្វា ឋបេតព្ពំ។ កស្មា ឯតំ វុត្តំ? យទិ ហិ តំ បុរេ បវារណាយ វិភជន្តិ។ យេន គហិតំ, តេន ឆិន្នវស្សេន ន ភាជិតព្ពំ។ សចេ បន ហោតិ, តំ ចីវរំ សង្ឃិកមេវ ហោតិ។ តតោ សល្លក្ខេត្វា សុខំ ទាតុំ ភវិស្សតីតិ។

៦៥០. អច្ចេកចីវរេ អច្ចេកចីវរសញ្ញីតិ ឯវមាទិ វិភជិត្វា គហិតមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ សចេ បន អវិភត្តំ ហោតិ, សង្ឃស្ស វា ភណ្ឌាគារេ, ចីវរសមយាតិក្កមេបិ អនាបត្តិ។ ឥតិ អតិរេកចីវរស្ស ទសាហំ បរិហារោ។ អកតស្ស វស្សិកសាដិកចីវរស្ស អនត្ថតេ កឋិនេ បញ្ច មាសា, វស្សេ ឧក្កឌ្ឍិតេ ឆ មាសា, អត្ថតេ កឋិនេ អបរេ ចត្តារោ មាសា។ ហេមន្តស្ស បច្ឆិមេ ទិវសេ មូលចីវរាធិដ្ឋានវសេន អបរោបិ ឯកោ មាសោតិ ឯកាទស មាសា បរិហារោ។ សតិយា បច្ចាសាយ មូលចីវរស្ស ឯកោ មាសោ, អច្ចេកចីវរស្ស អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកា បញ្ច មាសា, តតោ បរំ ឯកទិវសម្បិ បរិហារោ នត្ថីតិ វេទិតព្ពំ។

អនច្ចេកចីវរេតិ អច្ចេកចីវរសទិសេ អញ្ញស្មិំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

កឋិនសមុដ្ឋានំ – អកិរិយំ, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

អច្ចេកចីវរសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. សាសង្កសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៥២. តេន សមយេនាតិ សាសង្កសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **វុត្ថវស្សា អារញ្ញកេសូ**តិ តេ បុព្ពេបិ អរញ្ញេយេវ វិហរិំសុ។ ទុព្ពលចីវរត្តា បន បច្ចយវសេន គាមន្តសេនាសនេ វស្សំ វសិត្វា និដ្ឋិតចីវរា ហុត្វា "ឥទានិ និប្បលិពោធា សមណធម្មំ ករិស្សាមា"តិ អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ វិហរន្តិ។ **កត្តិកចោរកា**តិ កត្តិកមាសេ ចោរា។ **បរិបាតេន្តី**តិ ឧបទ្ទវន្តិ, តត្ថ តត្ថ អាធាវិត្វា ឧត្តាសេន្តិ បលាបេន្តិ។ **អន្តរឃរេ និក្ខិបិតុ**ន្តិ អន្តោគាមេ និក្ខិបិតុំ។ ភគវា យស្មា បច្ចយា នាម ធម្មេន សមេន ទុល្លភា, សល្លេខវា ហិ ភិក្ខុ មាតរម្បិ វិញ្ញាបេតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា ចីវរគុត្តត្ថំ អន្តរឃរេ និក្ខិបិតុំ អនុជានាតិ។ ភិក្ខូនំ បន អនុរូបត្តា អរញ្ញវាសំ ន បដិក្ខិបិ។

៦៥៣. ឧបវស្សំ ខោ បនាតិ ឯត្ថ ឧបវស្សន្តិ ឧបវស្ស; ឧបវសិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧបសម្បជ្ជន្តិអាទីសុ វិយ ហិ ឯត្ថ អនុនាសិកោ ទដ្ឋព្ពោ។ វស្សំ ឧបគន្ត្វា វសិត្វា ចាតិ អត្ថោ។ ឥមស្ស ច បទស្ស "តថារូបេសុ ភិក្ខុ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? វស្សំ ឧបគន្ត្វា វសិត្វា ច តតោ បរំ បច្ឆិមកត្តិក បុណ្ណមបរិយោសានកាលំ យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានិ សេនាសនានិ សាសង្កសម្មតានិ សប្បដិភយានិ; តថារូបេសុ ភិក្ខុ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ អាកង្ខមានោ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ អន្តរឃរេ និក្ខិបេយ្យាតិ។ យស្មា បន យោ វស្សំ ឧបគន្ត្វា យាវ បឋមកត្តិកបុណ្ណមំ វសតិ, សោ វុដ្ឋវស្សានំ អព្ភន្តរោ ហោតិ, តស្មា ឥទំ អតិគហនំ ព្យញ្ជនវិចារណំ អកត្វា បទភាជនេ កេវលំ ចីវរនិក្ខេបារហំ បុគ្គលំ ទស្សេតុំ "វុដ្ឋវស្សាន"ន្តិ វុត្តំ។ តស្សាបិ "***ភិក្ខុ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ***"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ អយញ្ហិ ឯត្ថ អត្ថោ "វុដ្ឋវស្សានំ ភិក្ខុ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ"តិ ឯវរូបានំ ភិក្ខូនំ អព្ភន្តរេ យោ កោចិ ភិក្ខូតិ វុត្តំ ហោតិ។

អរញ្ញលក្ខណំ **អទិន្នាទានវណ្ណនាយំ** វុត្តំ។ អយំ បន វិសេសោ – សចេ វិហារោ បរិក្ខិត្តោ ហោតិ, បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលតោ អបរិក្ខិត្តស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ យាវ វិហារបរិក្ខេបា មិនិតព្ពំ។ សចេ វិហារោ អបរិក្ខិត្តោ ហោតិ, យំ សព្ពបឋមំ សេនាសនំ វា ភត្តសាលា វា ធុវសន្និបាតដ្ឋានំ វា ពោធិ វា ចេតិយំ វា ទូរេ ចេបិ សេនាសនតោ ហោតិ, តំ បរិច្ឆេទំ កត្វា មិនិតព្ពំ។ សចេបិ អាសន្នេ គាមោ ហោតិ, វិហារេ ឋិតេហិ យរ មានុសកានំ សទ្ទោ សូយតិ, បព្ពតនទីអាទីហិ បន អន្តរិតត្តា ន សក្កា ឧជុំ គន្តុំ, យោ ចស្ស បកតិមគ្គោ ហោតិ, សចេបិ នាវាយ សញ្ចរិតព្ពោ, តេន មគ្គេន គាមតោ បញ្ចធនុសតិកំ គហេតព្ពំ។ យោ អាសន្នគាមស្ស អង្គសម្បាទនត្ថំ តតោ តតោ មគ្គំ បិទហតិ, អយំ "ធុតង្គចោរោ"តិ វេទិតព្ពោ។

សាសង្កសម្មតានីតិ "សាសង្កានី"តិ សម្មតានិ; ឯវំ សញ្ញាតានីតិ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន យេន ការណេន តានិ សាសង្កសម្មតានិ, តំ ទស្សេតុំ "អារាមេ អារាមូបចារេ"តិអាទិ វុត្តំ។

សហ បដិភយេន **សប្បដិភយានិ**, សន្និហិតពលវភយានីតិ អត្ថោ។ បទភាជនេ បន យេន ការណេន តានិ សប្បដិភយានិ; តំ ទស្សេតុំ "អារាមេ អារាមូបចារេ"តិអាទិ វុត្តំ។

សមន្តា គោចរគាមេ និក្ខិបេយ្យាតិ អារញ្ញកស្ស សេនាសនស្ស សមន្តា សព្ពទិសាភាគេសុ អត្តនា អភិរុចិតេ គោចរគាមេ សតិយា អង្គសម្បត្តិយា និក្ខិបេយ្យ។

តត្រាយំ អង្គសម្បត្តិ – បុរិមិកាយ ឧបគន្ត្វា មហាបវារណាយ បវារិតោ ហោតិ, ឥទមេកំ អង្គំ។ សចេ បច្ឆិមិកាយ វា ឧបគតោ ហោតិ ឆិន្នវស្សោ វា, និក្ខិបិតុំ ន លភតិ។ កត្តិកមាសោយេវ ហោតិ, ឥទំ ទុតិយំ អង្គំ។ កត្តិកមាសតោ បរំ ន លភតិ, បញ្ចធនុសតិកំ បច្ឆិមមេវ បមាណយុត្តំ សេនាសនំ ហោតិ, ឥទំ តតិយំ អង្គំ។ ឩនប្បមាណេ វា គាវុតតោ អតិរេកប្បមាណេ វា ន លភតិ, យត្រ ហិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បុន វិហារំ ភត្តវេលាយំ សក្កា អាគន្តុំ, តទេវ ឥធ អធិប្បេតំ។ និមន្តិតោ បន អឌ្ឍយោជនម្បិ យោជនម្បិ គន្ត្វា វសិតុំ បច្ចេតិ, ឥទមប្បមាណំ។ សាសង្កសប្បដិភយមេវ ហោតិ, ឥទំ ចតុត្ថំ អង្គំ។ អនាសង្កអប្បដិភយេ ហិ អង្គយុត្តេបិ សេនាសនេ វសន្តោ និក្ខិបិតុំ ន លភតីតិ។

អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយាតិ យា ឧទោសិតសិក្ខាបទេ កោសម្ពកសម្មុតិ (បារា. ៤៧៥) អនុញ្ញាតា តស្សា សម្មុតិយា អញ្ញត្រ; សចេ សា លទ្ធា ហោតិ, ឆារត្តាតិរេកម្បិ វិប្បវសិតុំ វដ្ដតិ។

បុន គាមសីមំ ឱក្កមិត្វាតិ សចេ គោចរគាមតោ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សេនាសនំ; អយញ្ច បច្ឆិមទិសំ គតោ ហោតិ, សេនាសនំ អាគន្ត្វា សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តេន គាមសីមម្បិ ឱក្កមិត្វា សភាយំ វា

យត្ថ កត្ថចិ វា វសិត្វា ចីវរប្បវត្តិំ ញត្វា បក្កមិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ឯវំ អសក្កោន្តេន តត្ថេវ ឋិតេន បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ, អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋស្សតីតិ។ សេសំ ឧត្តានមេវ។

កឋិនសមុដ្ឋានំ – កាយវាចតោ កាយវាចាចិត្ដតោ ច សមុដ្ឋាតិ, អកិរិយា, នោសញ្ញាវិមោក្ខំ, អចិត្តកំ, បណ្ណត្តិវជ្ជំ, កាយកម្មវចីកម្មំ, តិចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

សាសង្កសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. បរិណតសិក្ខាបទវណ្ណនា

៦៥៧. តេន សមយេនាតិ បរិណតសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **បូគស្សា**តិ សមូហស្ស; ធម្មគណស្សាតិ អត្ថោ។ **បដិយត្ត**ន្តិ បដិយាទិតំ។ **ពហូ សង្ឃស្ស ភត្តា**តិ សង្ឃស្ស ពហូនិ ភត្តានិ អនេកានិ លាភមុខានិ; ន សង្ឃស្ស កេនចិ បរិហានីតិ ទីបេន្តិ។ **ឱណោជេថា**តិ ទេថ។ កឹ បនេវំ វត្តុំ វដ្ដតីតិ កស្មា ន វដ្ដតិ? អយញ្ហិ អភិហដភិក្ខា អភិហរិត្វា ឯកស្មឹ ឱកាសេ សង្ឃស្សត្ថាយ បដិយត្តា អភិហដបដិយត្តេ ច ឧទ្ទិស្ស ឋបិតភាគេ ច បយុត្តវាចា នាម នត្ថិ។

៦៥៨. សង្ឃិកន្តិ សង្ឃស្ស សន្តកំ។ សោ ហិ សង្ឃស្ស បរិណតត្តា ហត្ថំ អនារូឡ្ហោបិ ឯកេន បរិយាយេន សង្ឃស្ស សន្តកោ ហោតិ, បទភាជនេ បន “សង្ឃិកំ នាម សង្ឃស្ស ទិន្នំ ហោតិ បរិច្ចត្ត”ន្តិ ឯវំ អត្ថុទ្ធារវសេន និប្បរិយាយតោវ សង្ឃិកំ ទស្សិតំ។ **លាភ**ន្តិ បដិលភិតព្ពវត្ថុំ អាហ។ តេនេវស្ស និទ្ទេសេ “ចីវរម្បី”តិអាទិ វុត្តំ។ **បរិណត**ន្តិ សង្ឃស្ស និន្នំ សង្ឃស្ស បោណំ សង្ឃស្ស បព្ភារំ ហុត្វា ឋិតំ។ យេន បន ការណេន សោ បរិណតោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “ទស្សាម ករិស្សាមាតិ វាចា ភិន្នា ហោតី”តិ បទភាជនំ វុត្តំ។

៦៥៩. បយោគេ ទុក្កដន្តិ បរិណតលាភស្ស អត្តនោ បរិណាមនបយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេន តស្មឹ ហត្ថំ អារូឡ្ហេ និស្សគ្គិយំ។ សចេ បន សង្ឃស្ស ទិន្នំ ហោតិ, តំ គហេតុំ ន វដ្ដតិ, សង្ឃស្សេវ ទាតព្ពំ។ យោបិ អារាមិកេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ខាទតិ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ។ បរិណតំ បន សហធម្មិកានំ វា គិហីនំ វា អន្តមសោ មាតុ សន្តកម្បិ “ឥទំ មយ្ហំ ទេហី”តិ សង្ឃស្ស បរិណតភាវំ ញត្វា អត្តនោ បរិណាមេត្វា គណ្ហន្តស្ស និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ទេហី”តិ ឯវំ អញ្ញស្ស បរិណាមេន្តស្ស សុទ្ធិកបាចិត្តិយំ។ ឯកំ បត្តំ វា ចីវរំ វា អត្តនោ, ឯកំ អញ្ញស្ស បរិណាមេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយញ្ចេវ សុទ្ធិកបាចិត្តិយញ្ច។ ឯសេវ នយោ ពហូសុ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“និស្សគ្គិយេន អាបត្តឹ, សុទ្ធិកេន បាចិត្តិយំ;
អាបជ្ជេយ្យ ឯកតោ;
បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតា”តិ។ (បរិ. ៤៨០);

អយញ្ហិ បរិណាមនំ សន្ធាយ វុត្តោ។ យោបិ វស្សិកសាដិកសមយេ មាតុឃរេបិ សង្ឃស្ស បរិណតំ វស្សិកសាដិកំ ញត្វា អត្តនោ បរិណាមេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ។ បរស្ស បរិណាមេតិ, សុទ្ធិកបាចិត្តិយំ។ មនុស្សា “សង្ឃភត្តំ ករិស្សាមា”តិ សប្បិតេលាទីនិ អាហរន្តិ, គិលានោ ចេបិ ភិក្ខុ សង្ឃស្ស បរិណតភាវំ ញត្វា កិញ្ចិ យាចតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយមេវ។ សចេ បន សោ “តុម្ហាកំ សប្បិអាទីនិ អាភដានិ អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, អត្ថី”តិ វុត្តេ “មយ្ហម្បិ ទេថា”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។ អថាបិ នំ កុក្កុច្ចាយន្តំ ឧបាសកា វទន្តិ – “សង្ឃោបិ អម្ហេហិ ទិន្នមេវ លភតិ; គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ ឯវម្បិ វដ្ដតិ។

៦៦០. សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញសង្ឃស្សាតិ ឯកស្មឹ វិហារេ សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញំ វិហារំ ឧទ្ទិសិត្វា “អសុកស្មឹ នាម មហាវិហារេ សង្ឃស្ស ទេថា”តិ បរិណាមេតិ ។

ចេតិយស្ស វាតិ “កឹ សង្ឃស្ស ទិន្នេន, ចេតិយស្សបូជំ ករោថា”តិ ឯវំ ចេតិយស្ស វា បរិណាមេតិ។

ចេតិយស្ស បរិណតន្តិ ឯត្ថ និយមេត្វា អញ្ញចេតិយស្សត្ថាយ រោបិតមាលាវច្ឆតោ អញ្ញចេតិយម្ហិ បុប្ផម្បិ អារោបេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯកស្ស ចេតិយស្ស បន ឆត្តំ វា បដាកំ វា អារោបេត្វា ឋិតំ ទិស្វា សេសំ អញ្ញស្ស ចេតិយស្ស ទាបេតុំ វដ្ដតិ។

បុគ្គលស្ស បរិណតន្តិ អន្តមសោ សុនខស្សាបិ បរិណតំ “ឥមស្ស សុនខស្ស មា ទេហិ, ឯតស្ស ទេហី”តិ ឯវំ អញ្ញបុគ្គលស្ស បរិណាមេតិ, ទុក្កដំ។ សចេ បន ទាយកា “មយំ សង្ឃស្ស ភត្តំ ទាតុកាមា, ចេតិយស្ស បូជំ កាតុ

កាមា, ឯកស្ស ភិក្ខុនោ បរិក្ខារំ ទាតុកាមា, តុម្ហាកំ រុចិយា ទស្សាម; ភណថ, កត្ថ ទេមា”តិ វទន្តិ។ ឯវំ វុត្តេ តេន ភិក្ខុនា “យត្ថ ឥច្ឆថ, តត្ថ ទេថា”តិ វត្តព្ពា។ សចេ បន កេវលំ “កត្ថ ទេមា”តិ បុច្ឆន្តិ, បាឡិយំ អាគតនយេនេវ វត្តព្ពំ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

តិសមុដ្ឋានំ – កាយចិត្តតោ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, តិវេទនន្តិ។

សមន្តបាសាទិកាយ វិនយសំវណ្ណនាយ

បរិណតសិក្ខាបទវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និដ្ឋិតោ បត្តវគ្គោ តតិយោ។

និស្សគ្គិយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បារាជិកកណ្ឌ-អដ្ឋកថា និដ្ឋិតា។